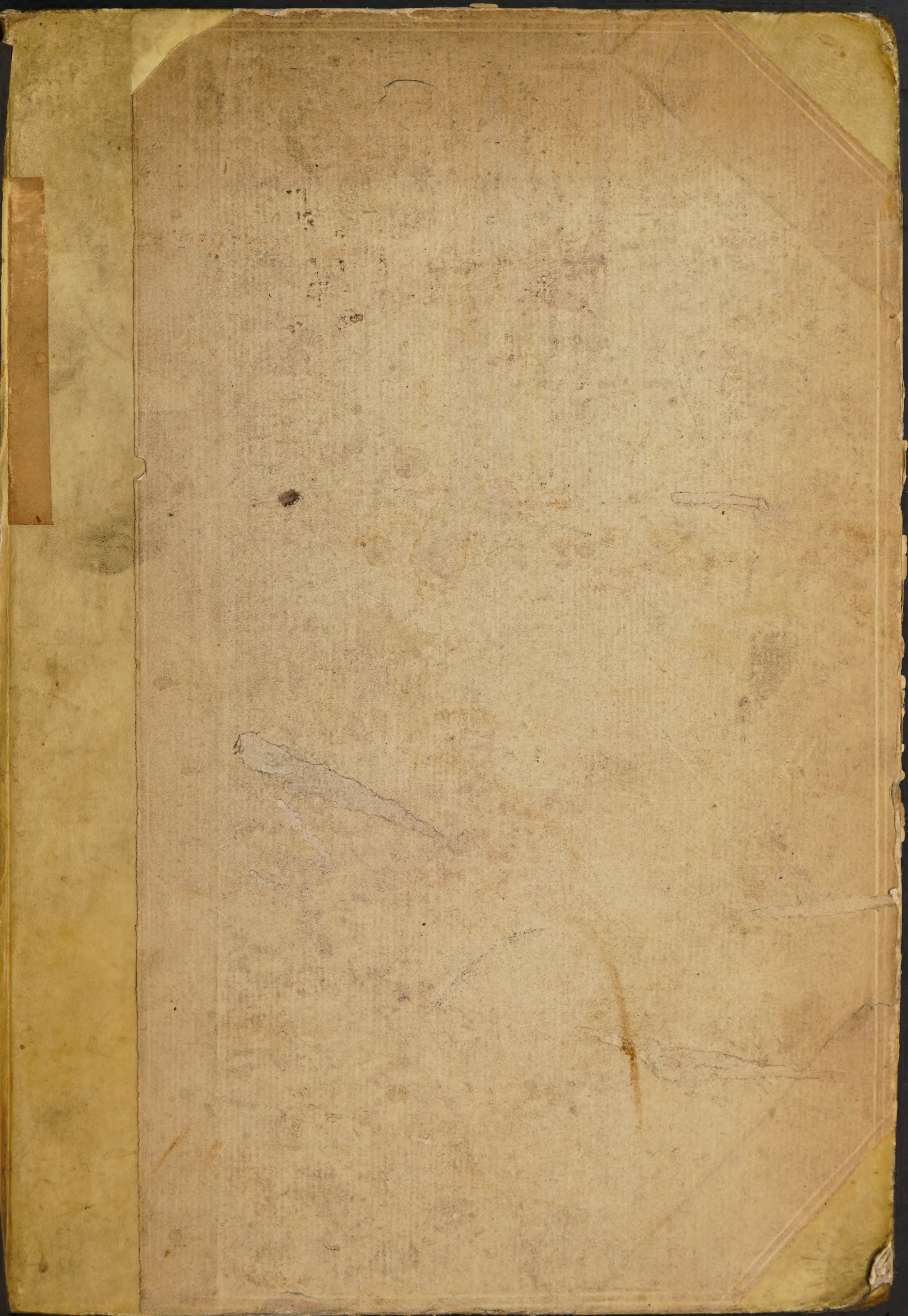

Ioannis
Pici
Mirandulae
Omnia
quae Extant
Opera

Zum Theil falsch paginirt
aber complet

IOANNIS PICI MIRANDVLAE PHILOSOPHI, ACVTISSIMI, AC PLATONICÆ DISCIPLINÆ SECTATORIS PRAECIPVI OMNIA QVAE EXTANT OPERA:

NVPER CLARISS. VIRORVM INGENIO, *ac labore illustrata, & innumeris erroribus expurgata. Ea autem hæc sunt.*

IOANNIS PICI MIRANDVLÆ VITA A IOANNE Francisco Illustris principis Galeotti Pici Filio elegantissime conscripta.

Heptaplus de opere Sex dierum Geneseos.
Deprecatoria ad Deum elegiaco carmine.
Apologia Tredecim Quæstionum.
Tractatus de Ente & vno varijs obiectionibus & responsionibus diuisus.
Oratio quàm elegantissima de Hominis celsitudine & dignitate.
Epistolarum eiusdem libro duo.
Testimonia eius vitæ doctrinæ.
Expositio psalmi conserua me domine.
Disputationum aduersus Astrologos libri duodecim.
Cæcilij Cypriani episcopi Charthaginensis de ligno crucis carmen.

CLARISSIMORVM ITEM VIRORVM NOMINA, *qui in omnia eiusdem opera epistolas conscripserunt, hæc sunt.*

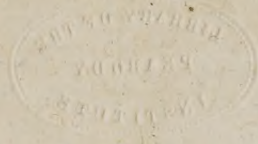
Ioannes Picus Mirandula
Ioan. Fran. Miran. Gal. comitis filius
Hermolaus barbarus.
Angelus politianus
Frater Baptista carmelita.
Matheus bossus veronensis.
Hieronymus donatus.
Robertus saluiatus.
Philippus Beroaldus
Baptista guarinus
Christophorus landinus.
Alexander cortesius.
Bartholomeus fontius.
Marsilius Ficinus.
Baccius vgolinus.
Iulianus maius parthenopeus.

His omnibus nuper addite fuerunt Conclusiones, quas ipse, dum uiueret, maxima omnium laude tueri conatus est.

INDEX DEMVM HIS OMNIBVS ADIECTVS EST COPIOSISSIMVS.

Venetijs apud Hieronymum Scotum.
M D LVII.

QVID IN VNOQVOQVE HORVM LIBRORVM INSIT TABVLA SVMMATIM COLLECTA INCIPIT.

Tabula capitum Duodecim librorum.

Caput xv.

Decimo libro continetur confutatio rationum.

Vndecimo libro continetur confutatio experimentorum. 145

Duodecimo libro continetur quòd non sit habita per reuelationem. 146

FINIS TABVLA.

IOANNES FRANCISCVS PICVS MIRANDVLA LVDOVICO MARIÆ SFORTIÆ VICECO MITI ANGLO MEDIOLANENSIVM DVCI. S. P. D.

Frīs Hieronymi. Gauateri Brix.

VI virorum illustrium vitas illustrissime princeps lectionibus posterorum exaratas tradiderunt alij id egere: vt eorum nomina quibus aut sanguinis necessitudine deuincti aut parta disciplina obnoxij reddebantur edaci vetustate non exolescerent: sed ab obliuionis iniuria prorsus vindicarentur, quod pietatis genus Plynio auunculo Plynius & Plotino praeceptori porphyrius exhibuerunt. Alij vero id ipsum & quidem auspicacius efficere scilicet non tam aeternae defunctorum memoriae quàm superstitum comparandae vitae consulerent: ideoque Illarionis: Hiero. Atha. Anto. Martini: Seuerum: Paulinum: Ambro. studia indefessa: mores exactissimos: opera praeclarissima chartis mandasse comperimus: vnde & dei gloria se per orbem diffudit & homines ad bene beateque viuendum: & doctrina & moribus etiamnum concitantur: quorum illectus exemplis operaeprecium me facturum putaui si vitam Ioannis Pici stilo prosequerer: tum vt patruo eidemque praeceptori cuius spiritalibus beneficijs auctus & cumulatus sum quasi debitum munus exoluerem tum vt hominem & nostro et futuris saeculis proponerem admirandum: eius enim exemplo mortales & ad frugalitatem instituti & impendentis obitus possunt admoneri: sed & doctrina abunde locupletari cum inter omnifariam literatos nostri temporis (ne citem antiquitatem) extra omnem aleam principem locum obtinuerit: inuidiosum fortasse verbum sed proculdubio verum: sed his compertum qui eum intus & in cute (vt dici solet) explorauere nec illis futurum absonum: qui quinque illum nouisse linguas humanam & diuinam philosophiam calluisse: cunctasq; hausisse disciplinas quae in vsu sunt mortalium: sed quasdam eruisse de tenebris: quasdam etiā excogitasse nec dum vndena trieteride perfunctum: aliquando nouerint. Fidem amplissimam facient commētationes illae nunquam satis pro meritis celebratae quae in praesentia prodeunt in publicum heptaplus apologiaq; & tractatus de ente & vno aliaque complușcula: omnia adeo illustria suapte natura totque sapientum virorum commendata iudicijs: vt qui eadem, vel damnet, vel minus probet, aut non summis efferat laudibus protinus idem contra se ferte sententiam, vel ignoratae literaturae maliuoli animi suspitioni sit: inuidere ei tam multi possunt quàm vel omnes admirari vel paucissimi imitari: vel nemo reprehendere: Reliquae illius scriptiones sequenti ordine in vulgabuntur: potissimum astrologicae pestis confutationes: multis laboribus elucubratae: multis suspirijs ab hominibus bene institutae mentis & expectatae et flagitatae: multaque opera a nobis in vnum ex liturato & multas in partes discerpto exemplari redactae quae proxime foras exibunt: vt quae citissime fieri possit viuifico suo splendore caligantes oculos & tabifico superstitionum vapore infectos illustrent hos libros si a tractandis regni negotijs feriatus interdum degustaueris: Fies extra omnem controuersiam certior: Astrologorum dogmata meracissimas esse nugas & veluti somnia delirantium eorumque praestigias his monumentis patefieri: quibus lectis atque intellectis vanitatis istius professores qui nostrates imitari ranas diu coaxauerunt: nisi in apertam inciderint insaniam macedonicarum more conticescent id quod forte inter disceptandum super hoc negotio me tibi aliqua ex parte testificatum memini: Haec interim libenti suscipies animo quae nulli magis quàm tibi dicanda censui, vt meam in te fidem et obseruātiam quam dum tuis mererem stipendijs perspectam & exploratam habuisti non modo non traditam obliuioni, sed & perseuerare & augescere in dies agnosceres: non ingratam etiam me tibi rem facturum sum ratus quando ea librorum dignitas sit vt inscribi eos sibi maximi reges honestum semper & gloriosum sint arbitrati: Reliquum est vt quo te amore prosequor ad bipartitae iustitiae obeunda munera exhorter, atque ad iugiter comminiscendum in uitem (quod prudentissimi principis semper est officium) non tam honorem quàm onus esse ꝙ regnes: vt spectatis circumquaque quae & hominem & principem hominem obsideant impedimentis eadem moderatissimis affectibus superare possis aeternamque tibi foelicitatem promereri: Vale princeps clarissime: Mirandulae Kalen. Martij. M.ccccxcvi.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE VIRI OMNI DISCIPLINARVM GENERE CONSVMATISSIMI VITA PER IOANNEM FRANCISCVM ILLVSTRIS PRINCIPIS GALEOTTI PICI FILIVM EDITA.

OANNIS Pici patrui mei uitam scribere orsus: præfandũ lectoribus in primis duco (ne aut quòd fratris filius: aut quòd discipulus fuerim me aliquid in gratiam: blandientium more: dicturum suspicarentur) Nibil hic amicitiæ datum: Nibil familiæ nibilq; beneficijs: quæ maxima profecto in me extiterunt fictitia laude repensum: Tantum quippe ab adulatione seiuncta est narratio mea: quantum absuit adulandi necessitas: tantumque caui ne me, uel mentitum, uel uehementum in laudibus legentes arbitrarentur: Si quicquid de ipso conceperam literis tradidissem: ut illud fuerit fortasse periculum ne parcum potuerit: uel ipsemet uirtutes excelsæ, uel earum assertores, coarguere: Quod uel hoc argumento uidere licet: cum plurimæ doctorum nostræ ætatis hominum, & ex primoribus quidem elucubratissimæ scriptiones non modo his quæ sumus dicturi locupletissimum reddiderint testimonium: Sed dum uteretur hac luce, & postquam eam cum potiore commutauit in eius me & morum, & doctrinæ præconijs præcelluerint: quarum nonnullas in huius libri calce post commentationes ipsius adscribi iussi: ut firmior testibus non gentilitijs fides adhiberetur. Paternum genus (licet a Constantino cæsare per Picum pronepotem, a quo totius familiæ est cognomentum, memoriæ proditum sit traxisse primordia) missum facientes ab ipso tempore natiuitatis sumemus initium: Tum quòd familiæ forsan non minus honoris ille contulerit quàm acceperit: Tum quòd proprias animi dotes, reliquaque totius uitæ & obitus seriem præ se ferentia: quæ uel proprijs, aut oculis, aut auribus bausi: uel a grauissimis excepi testibus aperienda duxerim: Post habitisque & stemmate, & præclaris auorum facinoribus recensenda. Anno a partu uirginis tertio & sexagesimo supra millesimũ et quadringentesimum Pio secundo pontifice maximo ecclesiæ præside, & Federico tertio habenas Imperij Romani moderãte: Mater Iulia ex nobile boiardorum familia: Ioanni Francisco patri ultimo eum partu peperis Iam. n. Galeottũ maiorem natu: ex quo sum genitus: & Antonium Mariam: Sororesque duas enixa fuerat: Quarum altera Leonello iam coniugi Albertum pium ex carpi principibus unũ edidit: nunc Rodulphi principis Gonzagæ censors. Altera Pino ordelapho Foroliuẽsi principe: cui iampridem nupserat uita functo: montis agani comiti secundas nuptias concessit. Prodigium haud paruum ante ipsius ortum apparuit. Visa enim circularis flamma est supra parientis matris astare cubiculum: moxque euanescere, fortasse nobis insinuans orbiculari figuræ intellectus perfectione simillimum eum futurum: qui inter mortales eadem hora proderetur, uniuersoq; terræ globo excellentia nominis circumquaque celebrandum: cuius mens semper cœlestia, ignis instar, petitura esset cuiusq; ignita eloquia flammate menti consona deum nostrum qui ignis comburens est: totis uiribus quandoque celebratura: sed statim obtutibus hominum ut illa euanuit: occulenda. legimus quippe doctissimorum sanctissimorumque hominum ortus: insolita quandoque signa, aut præcessisse, aut subsecuta fuisse: ueluti eorum incunabula infantium ab aliorum cœtu diuino nutu segregantia: summisque rebus gerendis natos indicantia: Sic ut omittam reliquos, examen apium Ambrosii magni ora lustrauit: in eaque introgressum est: dein exiens, altissimumque uolans seque inter nubila condens, paternos aspectus, aliorumque qui aderant uisus elusit: Quod præsagium Paulinus plurifaciens scriptorum eius: fauos nobis indicasse disseruit: qui cœlestia dona enunciarent: & mentes hominum de terris ad cœlum erigerent. Forma autem insigni fuit & liberali: procera & celsa statura: molli carne. Venusta facie in uniuersum: albenti colore decentique rubore interspersa: cæsiis & uigilibus oculis: flauo & inaffectato capillitio. Dentibus quoque candidis & æqualibus. Sub matris Imperio ad magistros disciplinasque delatus: ita ardenti animo studia humanitatis excoluit: ut breui inter poetas et oratores tempestatis illius præcipuos, nec iniuria, collocandus esset. In discendo quidem celerrimus erat: prompto adeo ingenio præditus: ut audita semel a recitante carmina & directo: & retrogrado ordine mira omnium admiratione recenseret: tenacissimaque retineret memoria: quod cæteris contra euenire solet: Nam qui celeri sunt ingenio natura fieri sæpe solet, ut non multum memoria ualeant: quàm uero cum labore percipiũt tenaciores perceptorum euadant. Dum uero quartum & decimum ætatis annum ageret; matris iussu, quæ sacris eum initiari uehementer optabat, discendi iuris pontificij gratia, Bononiã se transtulit: quod cum biennium degustasset, meris id inniti traditionibus conspicatus, alio deflexit: non tamen absque bonis frugis fœtura: quando iam puer, & quidem tenellus ex epistolis summorum pontificum, quas decretales uocant epitomen quandam seu breuiarium compilauerit: quo omnes concisius, quàm fieri potuit, sanctionum illarum sententias conclusit: consumatis professoribus opus non tenue: sed Secretarum naturæ rerum cupidus explorator tritas has semitas derelinquens, intellectus speculationi philosophiæque cum humanæ tum diuinæ, se penitus dedidit: cuius enanciscendæ gratia non tantum Italiæ: sed & galliarum literaria gymnasia perlustrans celebres doctores tempestatis illius more Platonis & Apollonij scrupulosissime perquirebat. Operam adeo indefessam studijs illis impendens: ut consumatus simul & theologus simul simul & philosophus imberbis adhuc & esset, & haberetur. Iamque septennium apud illos uersatus erat quando humanæ laudis & gloriæ cupidus (Nondum enim diuino amore caluerat ut palam fiet) Romam migrauit: inibique ostentare cupiens quanta eum a summussoribus imposterum maneret inuidia: nongentas de dialecticis, & mathemvticis de naturalibus, diuinisque rebus quæstioner proposuit: non modo ex latinorum petitas arculis: græcorumque excerptas serinijs. Sed ex hebræorum etiam mysterijs erutas: chaldæorumque arcanis atque arabum uestigatas. Multa item de Pythagoræ: trimegistique: & Orphei: prisca & subobscura philosophia: multa de Cabala: hoc est secreta hebræorum dogmatum receptione cuius & Origenes: & Hilarius ex nostris potissimum comminiscuntur: quæstionibus illis intexuit: multa etiam de naturali magia, quam non paruo interstitio ab impia & scelesta separari edocuit: Idque multorum testimonio elegantissime comprobauit: Nec duo et septuaginta noua dogmata physica & metaphysica propria inuenta & meditata ad quascunque philosophiæ quæstiones elucidandas accõmodata defuerunt: His nouam per numeros philosophandi institutionem annexuit: Cunctaque simul publicis locis: quo facilius uulgarentur affixit: pollicitus se soluturum eis impensas: qui ex remotis oris disceptandi gratia Romam se contulissent: Verum obtrectatorum simultate (quæ semper, uelut ignis, alta petit) nunquam efficere potuit: ut

tuit:ut

Paternum genus.

Mater Iulia Ioã. frã. pater. Galeottus Antonius maria frẽs. Albertus pius. Prodigium

Ambro.

Paulinus

Forma et corporis habitudo.

Ingenium velox.

Ius pontificium puer calluit.

Nongentæ disputandę cõclusiones romæ propositæ.

Origenes. Hilarius.

tuit:ut dies altercationis præstitueretur: Ob hanc causam Romæ annum mansit: quo tempore uitiligatores illi palam eum: & libero examine non audebant aggredi: Sed strophis potius & cuniculis sugillare, cläcularijsque telis suffodere, pestifera corrupti inuidia (Ita enim arbitrati sunt plurimi) conabantur liuorem hunc uel hac ratione sibi maxime eum mouisse: existimatum est, quod multi qui uel ambitione fortaßis uel auaritia litterario negocio diu incuberant notam sibi fore autumarent: Si iuuenis ille aggestis atauorũ opibus, multaq; doctrina, quasi fertilis ager luxuriãs in prima orbis urbe de naturalibus diuinisq; rebus deq; multis per plura sæcula nostris hominibus non acceßis: periclitari doctrinam & ingenium non uereretur: Et cum nihil aduersus doctrinam ueris machinis moliri posse animaduerterent attulisse eosdem in medium tormenta calumniæ, tredecimque ex nongentis quæstiones rectæ fidei suspectas acclamauisse quibus fortesse iunxisse nonnullos qui quæstiones illas utpote insuetas eorum auribus: ut pie ita fortasse parum erudite & zelo fidei & prætextu religionis incesserent, quas tamen quæstiones non pauci & quidem celebrati theologiæ doctores ceu pias & mundas prius approbauerant eisdemque subscripserant. Quorum cœtu Bonfranciscus Regiensis episcopus annumeratus est: Vir omnigena doctrina: acerrimoque iudicio: et morum grauitate præclarus: qui Romæ ad pontificem maximum ea tempestate pro Ferrariensium duce agebat legatus. Aduersus tamen eum Blaterones illi nihil attentarunt cum forte ab eis labefactari eius famam non posse uererentur quando quicquid tractasset correctioni matris ecclesiæ & pontificis submisisset. At is famæ istæc dispendia non perpessus: Apologiam edidit, Varium certe opus et elegans multaque rerum scitu dignarum cognitione refertum, Vigintiq; tantum noctibus elucubratum. Qua editione luce clarius conspicidatum est: non tam conclusiones catholicos potuisse sensus recipere quàm illos qui prius adlatrauerant insolentiæ & ruditatis coarguendos esse librumque ipsum & quæ scripturus erat impostèrum matris ecclesiæ eiusque præsidi sanctißimo iudicio christianißimi hominis more commisit: Id enim uel expresse uel tacite fieri oportere persuasißimum est: quasi illud Augustini proferret: Errare possum hæreticus esse non possum quando alterum sit hominis proprium: Alterum peruersæ & obstinatæ uoluntatis. Sed ubi Innocentius octauus pontifex maximus accepit per editionem Apologiæ interpretatas conclusiones illas quæ prius calumnijs infestatæ fuerant in catholicum sensum & a nota criminis releuatas: Referentibusq; nonnullis quibus conclusionum examen demandatum fuerat decipulas opponi posse fidelibus si nonnullæ quæstionum illarum (crude quidem & inexplicite disceptandarum more iacebant) paßim uagarentur libelli lectione quo continebantur interdixit quæ omnia per Alexandri sexti pontificis maximi sub quo nunc uiuimus Diploma quod breue nominant liquido uisuntur: quod cum apologia ipsa impressoribus tradere exarandum duximus. Verum in ipso apologiæ calce quod postea pontifex auctoritate præstitit quibus ille poterat rationibus antea factitauerat. Obsecrauerat quippe amicos & inimicos doctos & indoctos, Vt apologiam legerent: libellum uero ipsum conclusionum inexplicitarum præterirent illectum: quando in eo plurima continerentur quæ non paßim uulganda triuijs: sed secreto congressu inter doctos & paucos disputanda suscepérat. Scholasticamque exercitationem more academiarum meditatus, multa ueterum philosophorum Alexandri, scilicet & Auerrois aliorumque quàm plurium impia dogmata proposuisset quæ semper publice et priuatim asseruerat: professus fuerat prædicauerat non minus a ueræ rectæque philosophiæ quàm a fidei semitis declinare: Atque in hunc modum de libello illo nongentarum conclusionum uerba faciens, Apologeticum opus conclusit. Qui ergo me oderunt ideo illa non legant, quia nostra sunt: qui me amant ideo non legant, quia ex illis quæ mea sunt cogitare plurima possent quæ non sunt nostra. Cæterum immensa dei bonitate: quæ ex malis etiam bona elicit: effectum esse (quemadmodum mihi rettulit) iudicabat: Vt calumnia illa falso a maliuolis irrogata, ueros errores corrigeret: Eique in tenebris aberranti (ut quantum exorbitasset atramite ueritatis contueri posset) ceu splendißimum iubar illucesceret: prius enim & gloriæ cupidus, & amore uano succensus muliebribusque illecebris commotus fuerat: fœminarum quippe plurimæ ob uenustatem corporis orisque gratiam. cui doctrina amplæque diuitiæ, & generis nobilitas accedebant, in eius amorem exarserunt a quarum studio non abhorrens parumper uia uitæ posthabita in delitias defluxerat. Verum simultate illa experrectus diffluctem luxu animum, retudit & conuertit ad Christum, Atque fœminea blandimenta, in supernæ patriæ gaudia commutauit, neglectaque aura gloriosæ: quam affectauerat dei gloriam & ecclesiæ utilitatem tota cœpit mente perquirere: adeoque mores componere, ut posthac uel inimico iudice comprobari posset. Cumque de ipso gloriosa statim fama, & per uicinas, & per remotas oras uolitare occœpisset, plures ex philosophis, qui eruditißimi habebantur, ad eum, tanquam ad mercaturam bonarum artium (ut inquit Cicero) confluebant, uel ob commouenda litteraria certamina, uel quibus inerat rectior mentis sententia: ad audienda tenendaque recte uiuendi salubria dogmata: quæ tanto magis expetebantur: quanto ab homine doctißimo & pariter nobilißimo profluebant: qui quandoque deuios mollitudinis uoluptuariæ anfractus sectatus fuerat. Videntur enim ad disciplinam morum auditorum mentibus inferendam ea plurimum habere momenti, quæ & suapte natura sint bona, & a præceptore conuerso ad iustitiæ semitas, ex distorto, & obliquo libidinum calle, proficiscantur. Elegiaco carmine amore luserat, quos quinque exaratos libris, religionis causa, ignibus tradidit. Multa itidem Rhithmis lusit Hetruscis quæ pari campar ignis absumpsit. Sacras deinde litteras ardentißimo studio complexus: statim in templo dei, ceu frugum primitias, octauum tunc & uigesimum annum agens, de operibus sex dierum Geneseos, & die quietis heptaplum obtulit: Opus quippe & perfectum ingenio: & elaboratum industria, cum sublimibus philosophorum dogmatis, tum profundißimis nostræ christianæ theologiæ mysterijs refertißimum: Semptemplicique uaria enarratione connexum, septennario capitum numero cuilibet septennæ expositioni conserto libri nomini maxime quadrans. Quod tamen ob erutas e naturæ gremio res, & difficiles diuinarum quæstionum euolutiones, Atque ob prophetæ reconditißima sensa, sermonisq; elegantiam, non se paßim phiæ, et eloquentiæ, rudibus offert: Sed preciosæ illius, et raræ supellectilis usus paucis paratur: quod et ipse animaduertens, in eiusdẽ prooemij calce mentionem, de hac re, non illepidam fecit: Cum primum sacras degustauit litteras non tantum ueram sapientiam: sed & ueram eloquentiam, inuenisse lætabundus exultabat. Multaque ut omittam ab eo testamenti noui allata præconia, Pauli epistolas oratorum omnium scriptionibus eloquentia præstare dicebat, Tullij etiam ipsius, Demosthenisque primarij (ut inquit ille) dicendi artificis lucubrationes nominatim citans, non quod essent, ut illæ calamistris inustæ, & corrasis undique fucis, & cincinnis constipatæ: Sed ut ueram, solidam: & redolerent, & saperent, eloquentiam, ueris sententijs, uera arte suffultam: Essentque, ut dicam breuius, ægyptiorum opibus non consulto suffarcinatæ. Omnia porro ueteris legis eloquia consumatißimæ scientiæ & sapientiæ plena prædicabat: quod etsi cum alij, tum Augustinus, in libro de doctrina christiana luculenter ostendit. Septimi usq; Tertulianus:: Eusebius Pamphili & Caßiodorus affirmant: grammaticos rhetoras: Oratores: philosophosque omnes priscos eloquentiæ & doctrinæ suæ fluenta ex diuinarum scripturarum fontibus epotasse: ipse tamen alijs id muneris rationibus prosequebatur: quarum partem in heptapli celebratißimæ exordijs

Marginalia (left column): Obtrectatores et iuidi. — Bonfran. Regiensis episcopus. — Apologia. — Errare possum non tamen hæreticus. — Innocen. octauus pontifex. — Alexander sextus. — Nota. — Alexander Auerrois.

Marginalia (right column): Dei bonitas. — Generalis uanæ et libidinis affectu liberatus est. — Conuersio ai ad deum — Cicero. — Exusta amatoria carmina. Studium literarum sacrarum. — 28. ętatis anno 6. dierũ opus et heptaplũ obtulit. — Quid de sacris literis pronunciãt pauli epistolæ quas omnibus scriptionibus p̄stare dicebat. — Eloquia legis ueteris. August. Septimi. Eusebius. Caßiodorus. Tertulianus.

Libellus de ente & vno absoluit secundo anno post heptaplū.

inque ipso secundæ expositionis proemio uidere operæprecium est. Inter tot iuges diuinæ legis euolutiones secundo anno ab heptapli editione opusculum etiam de ente & uno decem capitibus distinctum absoluit Breue quidem corpore: sed amplum uiribus. Sed altißimis & philosophorum dogmatis & theologicis sensibus undequaque respersum quo superius ente non esse unum: sed sibi inuicem respondere: æqualique esse ambitu ostendit: Controuersiamque super ea re a Platonis Aristotelisq; sectatoribus habitam recensuit asseuerans academicos illos qui contrarium contenderunt uerum Platonis dogma non assecutos: sensuumq; prorsus communionem inter Aristotelem & Platonem de uno & ente: sicut & de reliquis in uniuersum etsi uerba dißiderent demonstraturus erat non defuisse: Vltimo quoque operis capite: totam disputationem ad institutionem uitæ & morum emendationem non minus ingeniose quàm religiose conuertit. Aduersum quod opus Antonius fauentinus, egregius alioquin philosophus nonnulla quatuor epistolis obiectamenta protulit: quarum tribus ipse respondit quartæ uero uel quia fideliter delata non fuit: uel quia ex præscriptis responderi posse putauit uel alia quapiam de causa quæ iusta tamen credenda est mentionē q, sciuerim non habuit: Cui nos postquam decesit e uita ne falsa uel latrandi maliuolis: uel sinistri aliquid credēdi rudibus præberetur occasio respōdendi munus obiuimus: Illudq; potißimū curauimus ut ex præcedentibus ipsius sententijs fuisse magna ex parte responsum monstraremus. Vidimus etiam nonnulla platonica uernaculo sermone ab eo digesta: quibus multa ad priscorum theologiam enodandam facientia: multa in enigmatibus et scirpis abstrusa sapientum sensa referantia deprehenduntur quæ forsan maius ocium nacti latina reddere tentabimus ne tanti hominis supereminens doctrina hisce de rebus maxime peruia quibusque uulgi ante ora feratur. Hactenus de perfectis lucubrationibus, quas ante mortem emiserat. Veluti nuntios & ante ambulones præclarorum operū quæ conceperat: & procudebat. Vetus enim testamentum interpretamenti iam facibus illuminarat: id ipsum muneris, ut nouo præstaret accinctus: nec eos tantū, quos literæ series ferre poterat sensus protulerat: Sed in locis quæ tris alios diuinorum eloquiorū proprios latura fuerant superædificabat. Græcisq; hebræis exēplaribus nostrorum codicū discordes sententias conferebat: Sed hoc potißimum in eius mēte consitū fuit: hoc de uniuersis propositis, quæ in commentandi genere conceperat altius insedit: ut aliorum dogmata non adduceret utpote quæ iam haberentur, legerentur noscerentur: Sed sua prorsus inuenta & meditata dissereret, ut proprijs non alienis facultatibus famelicas ueritatis animas pro uirili saturaret. Post hæc hebraico idiomate pollens: de ueritate translationis Hieronymi aduersus hebræorum calumnias libellum edidit: Nec non defensionem pro sexaginta interpretibus quantum ad psalmos attinet aduersus eosdem: libellum item de uera temporum supputatione conscripsit. Postremo ad debellandos septem hostes ecclesiæ animum appulerat. Qui enim nec Christo, nec illius paret ecclesiæ: & quod est sequens eius est hostis, aut impius existens nullum recipit credendum dogma siue falsis inseruit idolis, subque hisce simulacris dæmones adorat, Seu Mosaycam perditißimorum iudæorum ritu legem colit, Nefandumue maomethem sequitur detestandis illius placitis mancipatus: Aut christianam auditu tantum non operibus & mente sincera uitam uiuens: euangelica documenta peruertit Catholicæque ecclesiæ non consentiens: obstinato corde recalcitrat: uel non casta fide: sed uarijs adulterata, prophanataque superstitionibus euangelica suscipit. Aut licet solida nitidaque, ac constanti fide receperit operibus aduersatur. Hos itaque septem quasi duces sub quibus reliqui uelut gregarij continentur proprijs eorum armis conflicturus: ad congressum citauerat. Aduersus impios philosophos qui nullæ religionis iugo colla depreßi, nullique addicti numini naturales tantum rationes adorant eisdem rationibus dimicabat: ueteris testamenti sententijs, proprijsque iudaicæ scholæ auctoramentis ualidißime contra hebræos præliabatur cum maumethanis Alcorano nixus pedem contulerat. Idolorum cultores & multis uulneribus & ui non multa postrauerat superstitionibus uanis irretitos eos præsertim qui diuinatricem colunt astrologiam & ueræ philosophiæ & peculiaribus rationibus astrologorum acriter taxauerat: Duodecimque iam libris & qui dem absolutißimis ex tredecim ad hoc destinatis eorum deliria insectatus fuerat. Demum hydromantiam: geomantiam: pyromantiam: haruspicinam: & cætera id genus inania sigillatim exploserat. Sed in prophetantes astrologos cuneum ex professo direxerat, totisque uiribus arietem temperauerat quando eorum dogmatis futilibus quidem & nullius momenti superstitiones cæteræ suis erroribus fulcimenta aucupentur uel inspectæ geneseos momenta trutinantes: uel in eligendis horis: aut hexagonos, aut trigonos aspectus quos benignos uocant conciliantes: & eiusmodi reliqua: quibus nec insanus Orestes accederet: Nec contentus astrologiam omnem funditus euertisse, ut ostenderet nostri temporis astrologis græcæ potißimum linguæ ignaris: Vanißimam omnium professionum astrologiam peruersis translationibus uaniorem si dici potest effectā. Ptolemæi fructus quos centiloquium uulgo nuncupant inter scribendum aduersus eosdem quasi aliud agens e græco in latinum sermonem uertit & elegantißima expositione honestauit quo in libro plura, ut ita dixerim errata q̃ uerba uulgata illa translatione contineri demōstrat quam tamen semper in arcanis ueluti preciosum thesaurum custodierunt eiusdem cultores ignaui: De Christi fide perperam sentientes: nec matris ecclesiæ parentes imperio: quos usitatiori uocabulo nominamus hæreticos & nouo instrnmento & rationibus egregia ob iurgatione inceßiuerat: nonaginta feres hæreses in propatulo habentur: Verum ille cuncta rimatus ducentas inuenit quas sigillatim non modo eliminare, & profligare proposuerat: Sed & pariter docere qua ex parte philosophiæ non rite percepta suos errores traxissent, aut furcillascent. In christianos postremo quorum fides sine operibus uisitur uehementer inuectus fuerat: nec non diligenter explorauerat, qui fieri posset: ut ignem in meditullio terræ constitutum homines credant: quo perpetuo datura sunt pœnas damnatorum corpora cæteraque id genus tam animæ quàm corporis inexcogitata supplicia, immensa quoque deitatis uisæ gaudia quibus animæ corporibus iunctæ beantur: atque dictis ecclesiæ quæ ad credēdum compellunt obaudientes non sint, & nihilominus paßim debacchentur in uitia diuitijsque incumbant cumulandis: nihilque minus formidetur: ab eis quàm pœnæ aut affectetur quàm regnum dei: pro morborum item qualitate idoneam opem admouere tentabat tetros scilicet morbos: & suapte natura impuros: acribus acerbisque medicaminibus inureret: ea uero uulnera quæ minori infecta malitia deprauataque forent cicatricemque obducere desiderarent: lenibus placabilibusq; foueret: adeptis uero ualitudinem & recidiua metuentibus: saluberrimas potiones: celebrataque antidota preparare. Multa alia opera fuerat ex orsus quibus sperari poterat futurum: ut philosophiæ studia in uniuersum: eliminatis erroribus: explosaque barbarie reflorerent. Inter hæc potißimum Platonis & Aristotelis numerabatur concordia: quam iam cœptam breui perfecturus erat: si uita comes paucis adhuc annis superfuisset. Ita enim philosophiam ab incunabulis lactando nutrierat: & ad usque nostra tempora perduxerat adultam. Vt nostræ tempestatis philosopho nil amplius aut in græcis: aut in latinis: aut in barbaris codicibus desiderandum esset: citasset udum Thaletem: ignitum Heraclitum: circunfusumque atomis Democritum: Orpheus item: & Pythagoras: priscique alij eius ope & gratia in academiam conuenissent. Postremo philosophiæ principes Plato scilicet fabularum uelamentis: mathematicisque inuolucris constipatus: & Aristoteles uallatus motibus dextera data fidem futuræ amicitiæ sanxisset.

Marginal notes (left): Nota. — Antonius fauentinus. — Nonnulla platonica. — Vetus testamentum interpretatū. — Libellus de veritate trāslationis Hieronymi — Libellus de vera temporum supputatione.

Marginal notes (right): Ptolemæi centiloquiū e græco in latinū versum. — Nota. — Concordia Platonis ac Aristo.

sanxisset. Inter Auerroim quoque & Auicenna: Inter Thomam & Scotum: qui iam diu conflictauerant: si non pacem in uniuersum: in multis tamen impetrasset inducias: quando in eorum pluribus controuersiis, si quispiam dißidentia uerba rimetur attentius & exactius libret: scrupulosiusque uestigans cutem deserens introrsum ad imas latebras profundaque penetralia mente peruadat: unionem sensuum indisseparatis pugnantibusque uerbis citra ambiguitatem comperiet. Neotericorum turba partim pro meritis: partim pro culpis: & honorata fuisset & taxata. Totus igitur deo dicatus ecclesiam quibus poterat armis defendebat: Atque latitantem (ut aiunt) e democriti puteo ueritatem educebat: & ignorantiæ gramen inexpugnabile quo multorum mentes præfocantur: subnascentesque pernitiosas herbas abrumpebat pœnitus & detruncabat. Sed mors adueniens tot tantarumque uigiliarum laborem: & excultæ lucubrationis partum inanem fere reddidit: hocque potißimum fuit in causa: ut plurimas quanquam magna ex parte exasseatas: & dedolatas: imperfectas commentationes dereliquerit: quòd scilicet sibi ipsi tantum: non autem nobis scribebat. Nam sicut celeri in commentando ingenio: ita ueloci in scribendo manu fuit: Et cum antea pulcherrimos literarum characteres deliniaret: factum erat: ut ex usu nimiæ in commentando uelocitatis: uix eorum quæ exarabat capax existeret: Huc etiam & illuc scribere solitus erat. uetusta interdum superuenientibus nouis obliterans: ea propter exoleta quædam & dispuncta repperi: quædam saltim & uellicatim exarata: omnia denique adeo confusa & inordinata ut syluæ aut farragines putarentur: ex libro septemplici: quem aduersus hostes ecclesiæ prætitulauerat: pars illa quæ diuinaculos astrologos genethliacosque potißimum insectatur: Ab incude ut dici solet ad limam perducta fuit quam nõ paruo tamen labore nec mediocri cura ab exemplari liturato: & pene discerpto depronsimus quo in opere summum philosophum summum theologum: summum oratorem: acerrimum Christi ecclesiæ propugnatorem: incomparabili præditum ingenio: quod in cunctis ipsius commentationibus cernitur: se demonstrat. Quædam item minutula non tornata adhuc apud me comperi. Interpretationem duntaxat dominicæ orationis: Regulasque beneuiuendi circiter. l. breues profecto nimis & inexplicitas quas in multa capita si uixisset diducturus omnino fuerat. Duas quoque ad deum deprecatorias: quarum unam rithmis hetruscis elegiaco metro alteram qua grauioribus defatigatum: quandoq; studijs animum cantando ad lyram mulcere posset: composuerat: primis enim adolescentiæ annis genus omne musicæ artis adeo excoluerat ut excogitata per ipsum modulamina: notatæque debitis concentibus harmoniæ celebres haberẽtur: plurima quoque in eius scrinijs quanquam inordinata peruidimus: ex quibus tamen utile aliquid præsertim psalmorum enarrationem compilari posse putauerim. Sed & epistolæ circiter. l. diuersis editæ temporibus: tum familiares: tum doctrinales: tum adhortatoriæ emersere una cum oratione: quam Romæ si disputare contigisset habiturus fuerat: quæ non tam iuuenis quartum & xx. annum nondum nati perspicacißimum ingenium & doctrinam uberrimam redolet (quod & cunctæ ipsius scriptiones faciunt) quàm fertilißimæ ipsius eloquentiæ locupletißimum nobis testimonium præbet. Stilo quidem ualde probando usus est semper non ascito: sed ingenio multiformi etiam pro rerum uarietate: qui & si totum (ut aiunt) Isocratis myrothecion consumpserit munditiæ tamen & decora maiestatis ornamenta seruauit. Nam & celebrarta illa dicendi genera: quorum tria Gellius Macrobius quatuor enarrat ex commentationibus ipsius: nec impendio colliguntur ibi copiosum in quo Cic. dominari fertur breue quod Salustio ascribitur. Siccum Frontoni datum pingue & floridum in quo Plynium & Simachum lasciuisse prodiderunt. At forte copiam hanc brutus nõ uocasset elumbem: nec Salustius immoderatam Siccitatem quoque frontonis humectatã Salustij breuitatem elõgatam floridã pinguedinem Plynij latiori in cãpo deportatã non difficile recto iudicio orator deprehendet. Adde his Liuij lacteum fontem forte sine patauinitate (ut ille inquit) adiectis flosculis plurimis Apulei. Verum non hic in mutuata a græcis philosophia se exercuit non in atticis noctibus non in fictis saturnalibus ad laudandam prope Virg. æneidem fabricatis non in Romana historia: non in mera historia naturæ altißimis difficilibusque speculatibus uacua: sed in admittenda illa mundi fabrica in incesendis sacrosanctæ catholicæ ecclesiæ hostibus desudauit in eliminandis astrologis fatigatus est. In theologicis quæstionibus excutiendis in Arist. & Platonis concordia laborauit in enarranda sacra eloquia incubuit: In commonendis & adhortandis amicis nauauit operam. Verum hanc de qua agimus eloquentiam tantum aberat: ut affectaret: ut eos potius damnaret: qui pigmentata lenocinia scrupulosius exquirentes omnes ingenij uires in uestigandis uocabulorum originibus accommodabant: Quæ omnia plurimos eo propensius in eius admirationem conuertere quòd inter eorum literas diu & propensißime uersatus esset: qui latinas literas eloquentiæ floribus referras non sunt profeßi: patiantur hæc æquo animo nimij antiquitatis amatores: nam hæc etsi concisius compendiosiusque tamen eo forte uerius quo me doctiores: & Hermolaus Barbarus & Baptista carmelita: & Marsilius ficinus: & Matheus bossus: & plerique alij doctißimi & eloquentißimi uiri prodidere. Bibliothecas amplas tam latinorum quam græcorum incredibili celeritate & perlegit & excerpsit. Nullaque (si modo facultas data) commentationes illectas præterijt. De priscis ecclesiæ doctoribus tantum cognitionis adeptus fuerat quantum credere difficile est ẽt in eo qui in ipsis solum euoluendis totum uitæ tempus consumpsisset. De nothericis uero theologis qui eo stilo sunt usi quẽ Parisiensem uulgo nuncupant tantum iudicij apud eum residebat: ut siquis ex improuiso abstrusam illorum cuiuspiam: maleq; explicatam quæstionem enucleandam petijsset: tanta ingenij fertilitate adaperiebat tanta sollertia reserabat: ut diceres doctoris illius uniuersa dicta præ oculis & innumerato habuisse cunctasque parimodo familias agnouerat: cunctas sectas excusserat: nec uni illarum sic addictum credas (qui nostris hominibus mos est) ut cæteras aspernaretur. Ipse enim a teneris sic institutus fuit: sic animatus: ut in illis ueritatem quæreret parique honore quouisq; illa elucesceret: inuenta quoscunque ueneraretur priuatu affectione nudatus quid tamen de singulis sentiret: qui in uniuersum famosiores habentur: in Apologiæ procœmio: cum de barbaris: græcis: latinisque philosophis: proprietates: peculiaresque laudes rettulerit: uidere datur: Thomam uero aquinatem quando inter loqueudum de his philosophis theologisue: qui gallico more disceptando scripsere: mentio fieret præ omnibus laudare consueuerat: utpote solidiori præ alijs ueritatis basi nitentem: Eum quoque in heptaplo nostræ theologiæ splendorem nominat: De hoc percunctatus creberrime: & a me ipso: idem respondit. Nec oppositum suadere cuiquam debent nonnulla quæ in eius apologetico continẽtur disputanda: alioquin Thomæ opinionibus ex professo aduersantia cum iuuenis admodum esset: gloriæque tunc cupidus: in urbe celebratißima: Gorgiæ leontini more quascunque tutando partis famam aucuparetur. Adde quod ex decem millibus propositionum tribus tantum aut quatuor non consentire: sed & aduersari id non conuincunt. Disceptandi porro peritißimus: fuit frequentemque & impensißimam operam literarijs agonibus: dum ferueret animus impedit. Eo obiectante facile: Scoti acumen: & uigilantiam: Francisci acrimoniam: copiam & multitudinem aureoli deprehendere potuisses nec deesse nodos illos multiplicibus flexionibus complicitos, nec tam titillantibus argutijs: quam grauitate subnixos. Eo respondente Thomæ fortitudinem & robur: Alberti amplitudinem conspexisses. Verum his conflictibus nuncium pridem remiserat: & magis atq; magis

Musica exculta.

Epistolæ multiformes.

Probatus dicendi character.

Dicendi genera.

Copiosum Breue Siccum floridũ & pingue.

Vt inquit Hieronymus.

Velocitas legendi.

Thomas aquinas.

Gorgias leontinus.

Scoti acumen.

Aureolus.

Hercules estensis.

id muneris in dies perosus fuerat:adeoq; detractabat:ut Herculi estensi Ferrariensium duci: & internuncijs: & sibiipsi enixißime postulanti. Vt dum generalis prædicatorum fratrum Synodus Ferrariæ celebraretur : disceptare non ægre ferret.diu obsequi reluctatus fuerit: multis tamen rogatibus annues principi illi cuius amor in ipsum non mediocris extiterat morem geßit. Vnde datum est ambigi solertior an eloquentior:Doctior an humanior appareret.Ex ore quidem disceptantis talis semper animi patebat alacritas:ut de re comi et placida potius quàm subacida & difficili altercari uideretur:quapropter qui ab ore pendebant audiētes:in mirum eius amorem excitabantur. Sed frequens ei adagium inerat:munus id esse dialectici:non philosophi. Aiebat item eas disputationes prodesse : quæ placido animo ad uestigandam perquirendamque ueritatem priuatis in locis:semotisq; arbitratis:exercebantur:At illas obesse plurimum quæ in propatulo fiebant:ad ostentandam doctrinam uel ad captandam uulgi auram:atque imperitorum applausum: Vixque posse fieri omnino censebat:ut honoris cupidini: qua frontiuagi illi disputatores exagitantur:inseparabili uinculo annexus non sit illius cum quo disputatur desiderium infamiæ confusionisque:letale uulnus animæ uenenumque charitatis mortiferum:latuit eum nihil omnino: quod pertineret ad captiunculas:cauillaque sophistarum:& suisseticas quisquilias:quæ calculationes uocantur: hæ mathematicæ commentationes sunt: subtilioribus:ne dixerim an morosioribus excogitationibus naturalibus applicatæ. Verum etsi in eis esset eruditus:ac eiusmodi scriptiones legisset:quas forte ad plenū non nouit Italia (Nulla.n.tam inuia & inaccessa literarum reperiri poterant:quæ illius uestigio lustrata abundeq; explorata non essent) odisse tamen & detestari uidebatur: Valere meo iudicio earum communem usum animaduertens:ad sociorum parandam infamiam labefactandamque in replicando memoriam : ueritati uero inueniendæ : cui indefessam operam nauandam arbitrabatur:aut nihil:aut parum conducere: Sed ne plura consecter : lectoremque detineam:comprehendam breui. Enituit aliquis eloquentia:sed inscitia rerum naturæ secretarum dehonestatus est. Alius peregrinas linguas. Sed uniuersa philosophorum decreta non calluit:priscorum alius inuenta perlegit: non noua dogmata concinnauit : scientiæ ab altero hominum tantum & humanæ gloriæ causa non christianæ reipub.emolumento: & diuinæ: & humanæ quesitæ sunt: Ille uero cuncta hæc pari studio ita complexus fuerat:ut turmatim & coaceruatim in eum confluxisse uiderentur:nec ut multi qui aliquo uno excellentes: non omniū participes sunt. Sed in omnibus usque adeo profecerat scientijs : ut quamlibet ex his in ipso considerasses:eam sibi propriam & peculiarē elegisse iudicauisses:hæc quoque eo admirabiliora erant. Cum a se ipso ui ingenij:& ueritatis amore:quasi absque præceptore assecutus esset:ut quasi de ipso:illud quod de se dicebat epicurus:poßimus proferre. Se sibi ipsum scilicet fuisse magistrum. Ad quos mirabiles effectus tam paruo temporis spatio producendos:quinq; ego causas conuenisse repperi:incredibile ingenium: tenacißimam memoriam:facultates amplas:quibus ad coemendos tum nostræ:tum græcæ:tum barbaræ linguæ libros aditus est. Septem quippe aureorum nummum milia rettulisse mihi memoria repeto:in asciscendis sibi usque ad diem illam: omnifariæ literaturæ uoluminibus : erogasse : iuge & infatigabile studium contemptionem postremo terrenarum rerum.Hunc igitur si prisca illa ætas laconum tempore protulisset. Si Aristoteli credimus diuinum illum uirum appellauisset : Sed uirtutes intellectus iam ut arbitror relinquendæ uidentur:& nunc præclaræ eius animæ partes:quæ actiones spectant prosequendæ: exactißimique mores in publicum educendi sunt:ut flammatus ipsius in deum animus innotescat:ut erogatæ in egenos diuitiæ collaudentur: ut his qui tandem diuinæ legi sunt addicti. referendi gratias in bonorum omnium auctorem quàm cumulatißimæ paretur occasio.

Adagium.

Captiunculæ sophistarum. & suissetticæ, que quisquiliæ ei non ignotæ.

Quinq; causæ tam mirabilium effectuum.

Septem aureorū nummum milia in comparandis libris erogata.

Triennio igitur priusquam diem obiret:ut posthabitis dominandi curis in alta pace degere posset securus quo sceptra caderent. Cuncta patrimonia quæ Mirandulæ concordiæque poßidebat : hoc est tertiam partem earum mihi nescio an dono:an uenditione tradidit.quod factum postea Maximilianus Augustus: qui nobis est rex et dominus:ut ita dixerim immediatus (neque enim alium tot sæculis:quot est exædificata Mirandula atque Concordia nisi qui succeßiue in regali imperialiue Romanorum throno consideret recognouimus) cæsarea liberalitate firmauit: Quicquid autem ex hoc negocio pecuniarum acceperat partim pauperibus elargitus est:partim in emendis agris: Vnde & ipse & eius familiares alerentur exposuit : nominatimque corbulas in agro Ferrariensi multis aureorum milibus nummum sibi comparauit. Multa itidem uasa argentea preciosasque supellectilis partes in pauperum usus distribuit.Mensa mediocri contentus fuit retinentæ tamen nonnihil lautitiæ prioris:quantum ad fercula:& ad uasa argentea pertineret. Diebus singulis preces ad deum suis horis effundebat.Pauperibus semper si qui occurrerant pecunias tribuebat:nec eo contentus Hieronymo beniuenio ciui Florentino literato homini quem pro magna in ipsum charitate: proque morum integritate dilexit plurimum demandauerat: ut proprijs pecunijs semper subueniret egenis. Nuptum quoque uirgines traderet:eique statim:ut erogatos nummos quàm primum restituere posset renunciaret. Id enim muneris ei delegauerat : quo facilius ueluti fido internuncio pauperum ciuium calamitates & miserias:quæ ipsum latuissent releuare quiret. Dedit & sæpius (quod scilentio prætereundum non puto) de corpore proprio elemosynas. Scimus plerosque (ut uerbis utar Hieronymi) porrexisse egentibus manum:Sed carnis uoluptate : & illecebri superatos. At ipse propriam carnem diebus illis potißimum:qui christi cruciatus & mortem nostræ salutis gratia representant in summi illius beneficij memoriam : delictorumque expiationem cedebat : meisque oculis sæpius (cuncta in dei gloriam redeant) flagellum uidi. Vultu hilari semper erat & placido:adeoque miti natura : ut nunquam se fuisse turbatum multis etiam audientibus testatus sit.Recolo mihi interloquendum dixisse in nullum euentum (ut res peßime cederent) ira commoueri posse credere : nisi scrinia quædam deperirent:quibus elucubrationes eius & uigiliæ reconditæ stipabantur. Sed cum animaduerteret pro deo optimo maximo eiusque ecclesia laborare. eisdemque omnia opera studia : actionesque dedicauisse.& id fieri minime posse : nisi aut eo iubente:aut permittente. Confidebat se non contristatum iri: o fœlicem mentem:quæ iam nullis posset aduersis de primi nullis quoque commodis (ut palam fiet) extolli. Non illum certe uniuersæ philosophiæ peritia:non hebrææ non chaldææ. Arabicæque linguæ. Vltra latinam & græcam:cognitio tumidum reddiderant. Non amplæ diuitiæ:non generis nobilitas inflauerant: non corporis pulchritudo: & elegantia: non magna peccandi licentia in mollem illam:& spatiosam multorum uiam:reuocare poterant. Quid igitur poterat esse tam admirabile?quod illius quiret mentem peruertere?quid inquam supra illum esse poterat? qui (ut uerbis Senecæ utar) Supra fortunam erat. Cum illam siue secundis flatibus tumidam siue aduersis reflatibus humilem:aliquando contempserit: ut eius mens Christo & supernæ patriæ ciuibus spiritali glutino copularetur : quod uel hoc argumento liquido percipitur. Quod dum ecclesiæ officia & dignitates a plerisque nostri temporis (proh dolor) licitatas auctionatasq;: non paucos uideret expetere:flagitare:suspirare:enixißime mercari. Ipse a duobus regibus per internuntios oblatas:testes ad sunt grauißimi:testis ego se sacris initiari nolle respondens:repudiauit : alter uero quidam cum sæculi dignitates:& amplos reditus,sed daturum spopondisset : si regem eius adiret : conspicatus angelum non relinqui in quem se conderet:ademptaque esse cuncta suffugia:tale illi dedit responsum : Vt intelligeret se non dignitates : aut diuitias

Erogatio in pauperes.

Mediocris mensa.

Hierony.

Proprium corpus cæsum flagris.

Vultus hilaris. Mitis natura. Constantia animi. Quinque linguarum notitia.

Seneca.

A duobus regibus oblatæ dignitates & reiectæ.

Diuitię propter deū & propter studia neglectæ.

aut diuitias expetere. Sed potius:ut deo & studijs uacare posset: illas neglexisse. Ferrariæ quoque cum ex amicis quidam Pandulpho collenutio pisaurensi iurisconsulto:perspicacis ingenij uiro: & multifarie lectionis quo amico familiarissime utebatur: suasissent: ut eum adduceret quibuscunque rationibus posset ad cardinalatus dignitatem petendam:uel certe si eam pontifex offerret (quod multis futurum uidebatur) amplectendam: Idque Pandulphus subhæsitans pertentasset: quippe qui non ignarus esset:Omnia illum malle:quàm huiusmodi honoribus commisceri:ipse qua erat animi magnitudine responderi protinus prophe ticum illud:per epistolam iussit:Non sunt cogitationes meæ: cogitationes uestræ contemplans forte de bonis ecclesiæ: quorum pars maxima pauperibus hæreditario iure debetur: magnificos ducere apparatus non oportere. Sanctissimorum item hominum exempla ante oculos posita. Ambro.scilicet Augustini: Martini cæterorumque qui episcopatus dignitatem oblatam effugerunt. Diuque id muneris ante quàm obirent detractauerunt. Quid quod & non modo a cardinalatu ipso: Sed & ab suprema summi pontificij potestate sanctissimum cœlestinum se abdicasse legerat ipsumque totius christianæ reipublicæ humeris onus excusisse:onus uere cum subeuntibus maximum pareiur præmium inuitis scilicet & parendi tantum iuuandique gratia illud amplectentibus persuasissimum erat: uiro philosopho non esse laudis cumulasse diuitias.non quæsisse honores sed renuisse. Et umbratilem renuendo gloriam ueram adipisci quæ semper uirtutes ceu comes indiuidua & assecla comitatur. humanam gloriam uel pro nihilo habebat. Aiebatque sæpius famam uiuis non nihil mortuis minime profuturam: tantumque propriam æstimasse doctrinam agnouimus: quantum utilitati ecclesiæ: & eliminandis: explodendisque aduersis erroribus conduceret: quinetiam ad eam perfectionis metam peruenisse percepimus: ut scilicet parum curaret: si eius commentationes non sub proprio nomine publicitus ederentur: dum tamen id ipsum quod sub pici nomine facturæ fuerant: afferrent hominibus emolumenti: minimumque alijs amplius affici libris præterquam ueteri nouoque testamento ætatisque residuum in eis semper uoluendis: consumere statuisse:nisi publica eum stimularet utilitas:cum uideret tot & tanta quæ conceperat:& parturierat:passim ab omnibus non efflagitari modo: sed & immatura exigi. Minutulumque quantuluncunque deuoti: uel seniculi: uel aniculæ affectum in deum, pluris quàm omnem eius humanarum diuinarumque rerum noticiam faciebat. Admonebatque sæpissime familiares interloquendum: Vt animaduerterent quantum laborant nutentque mortalia:quanque caducum & fluxum quod uiuimus:quàm firmum & stabile quod sumus futuri. Siue scilicet detrudamur ad inferos. Siue subleuemur ad cœlos:hortabaturque:ut ad deum amandum conuerterent & incitarent mentes: quod opus præponderaretur cuicunque:quam in hac uita habere possemus:cognitioni: hoc etiam in libello ipso de ente & uno luculentissime est executus: quando ad Angelum politianum: cui librum nuncupauit in ipsa disputatione:conuersus hæc uerba effatus fuerit. Sed uide mi Angele: quæ nos insania teneat: amare deum dum sumus in corpore plus possumus quàm uel eloqui:uel cognoscere amando plus nobis proficimus: minus laboramus: illi magis obsequimur:malumus tamen semper per cognitionem nunquam inuenire quod quærimus: quàm amando possidere id quod non amando frustra etiam inueniretur. Illud quoque diui Francisci: tantum scit homo quantum operatur: illius in ore frequens fuerat. Cæterum liberalitas sola in eo modum excessit: tantumque aberat: ut aliquid curæ terrenis rebus apponeret:ut etiam incuriositatis neuo macularetur. Ab amicis quoque sæpius admonitum comperimus:ut in totum diuitias non contemneret: Asseuerantibus id sibi probro dari: cum uulgatum foret: siue id uerum siue falsum: furti dispensatoribus præbuisse occasionem nihilo-

Ambro. Augusti. Martinus

Cœlestinus.

Cõtemptor humanæ gloriæ.

Nota.

Vera christianæ mentis institutio.

Quid de amãdo & cognoscendo deo in hac vita iudicarit.

Eulogium quod i ore habebat frequens.

Liberalitas nimia.

minus mens illa.quæ semper contemplandis: perscrutandisque totius naturæ consilijs inhærrebat:demittere se facile non poterat: ad hæc infima abiectaque pensiculanda. Memini dum Ferrariæ cum eo obseruarer:obsonatorem pagella quadam oblata expensarum approbationem expetere:quo uiso mirabundus extiti:per cunctatusque illum mentem ne ad id,quod retroactis temporibus neglexerat:apposuisset:respondit familiaris:non modo ab eo efflagitasse:sed exigisse:ut id subiret officij: quibus ut morem gereret factitauerat: tantum uero curæ: quantum prius habuisse. Quinetiam dum eius dispensator primarius: eum interpellasset: ut eius pecuniarum quas per multos annos contractauerat dispūctionem fieri iuberet: quo securius menti suæ consuleret. Atque eiusmodi libros coram attulisset talia eidem uerba respon disse percepimus. Scio me quàm sæpissimæ abs te & potuisse & posse fraudari: Qua propter libratione expensarum harum opus non est. Si tibi debeo quàm primum nummos exoluam. Si mihi debes uel in præsentia:si potes:uel in posterum:si non adest facultas debita relue. Amicos uero semper multa indulgentia tractauit:quibus cum hortatorijs ad beneuiuendum locutionibus uti solebat. hominem noui qui dum eius doctrina fretus & fama secum loqueretur: & haberetur sermo de moribus duobus tantum ipsius uerbis commotum:ut uia uitiorum deserta mores reformauerit. Verba fuerunt eiusmodi. Si Christi mortem nostri amore perpessam præ oculis haberemus: propriam quoque identidem cogitando caueremus a uitijs. Modestiam & comitatem in eos admirabilem exhibuit: quos non a uiribus: aut fortuna probatos:sibi deuinciendos dux erat sed & amoribus & doctrina: eos tamen qui quantuluncunque pollerent literis: uel saltem bonarum artium studijs:nauos aptosque inspiceret:diligere consueuerat. Similitudo nanque amoris est causa: & erga sapientem uirum(ut teste philostrato:Apollonius inquit.) Affinitas:quædam: scientiam quoque perspicere hominem: qua homo est perfectam uero bonitatem consequi: insuper aliosque probos esse diligendos non ambigitur. Cæterum nihil ei intollerabilius quàm (ut uerbis Horatij utar)superba ciuium potentiorum limina. Militiam quoque sæculi & coniugale uinculum perosus fuerat: interrogatusq; interiocandum quid ei ad alterum subeūdum onus: ferendumqne & necessitate cogente:& optione data: leuius uideretur:hæsitabundus aliquantulum:nutabundusque: necnon pauxillum subridens: coniugium respondit cui non tantum esset & seruitutis annexio:et periculi quantum militiæ subeundum onus: Libertatem enim supra modum dilexerat:quàm & natura sic affecta:& philosophiæ studia suggesserant: Vagumque ob id plurimum extitisse illum autumo:nec propriam sibi unquam sedem delegisse: licet Florentiæ sæpius: & Ferrariæ quandoque commoraretur:quarum alteram ciuitatem sibi quasi domicilium præstituisse putauerim quod scilicet in ea post Bononiam primum literarum studia coluerat: illiusque princeps eum mirifice diligeret.quadanque ueluti affinitate coniunctus: Vtpote ex cuius ego sorore scilicet Blancha Maria Estensi natus sim:nec etiam longe nimis esset a patria,quando triginta tantum passuum Millibus a Mirandula orientem solem uersus Ferraria distet: Alteram siue aeris amœnitate:siue plurimum amicorum suauitate: siue ingeniorum subtilitate dilexit plurimum:& incoluit.quos inter literario amore duos sibi potissimum deuinxit Angelum.s. Politianum uirum græce:latineq; doctissimum: necnon uariarum literarum florum refertum:ac prope uindicem Romanæ linguæ: Alterum Marsilium ficinum Florentinum hominem omnifaria literatura redolentem. Sed maximum ex his qui nunc uiuunt. Platonicum. cuius opera in academicis sibi uendicandis: usus fuerat: Exterioris latriæ cultus non multum diligens fuerat:non de eo loquimur quem obseruandum præcipit ecclesia (gestasse hunc quippe præ oculis eum uidimus)sed de his cerimonijs mentionem facimus: quas nonnulli posthabito uero cultu dei: qui in spi-

In amicos beniuolentia.

Duo aduersus vitia saluberrima remedia.

Similitudo amoris causa.

Horatius.

Libertas animi.

Blancha Maria estensis.

Angelus politianus.

Marsilius ficinus.

ritu & ueritate colendus est prosequuntur: & prouehunt. At internis affectibus feruentißimo deum amore prosequebatur. Interdum etiam alacritas illa animi propemodum elanguescebat: & decidebat: Maiori quandoque nixu uires assumens: a deoque

Feruor amoris in deum.

in deum exarsisse illum memini: Vt cum Ferrariæ in pomario quodam de Christi amore colloquentes longis spatiaremur ambulachris: in eiusmodi uerba proruperit. Tibi hæc dixerim, in arcanis recondito. Opes quæ mihi reliquæ sunt absolutis consummatisque elucubrationibus quibusdam egenis elargiar: & crucifixo munitus: exertis nudisque pedibus: orbem peragrans: per castella per urbes: Christum prædicabo. accepi postea illum mutauisse propositum: & prædicatorum ordini se addicere statuisse interim eorum quæ conceperat operum quæque inchoauerat maturabat editionem. Sed. M.ccccxciiij. anno redemptionis nostræ. Dum ipse secundum & trigesimum ætatis annum impleret: Florentiæque moraretur: insidiosißima correptus est febræ: quæ adeo in humores & uiscera grassata est: ut nullum non medicamentorum genus adhibitum contempserit eumque omnino naturæ satisfacere intra tertium decimum diem coegerit. Sed quemadmodum in infirmitate se gesserit: licet eo tempore ab eo procul essem: narrare tamen non desinam: quæ a grauißimis testibus: qui aderant acceperim. Quale illud cum post sumptum eucharistiæ sacramentum. Sigillum ei crucifixi Christi offeretur: ut inde plenos amoris haustus ob ineffabilis illius paßione nostræ salutis gratia memoriam: priusquam exhalaret animam: sumere posset fortißimum duntaxat aduersus quæcunque aduersa: munimen ualidißimumque contra iniquos dæmones: propugnaculum. Interrogantique mox seniori. An firmiter crederet, ueram esse illam dei ueri: uerique hominis imaginem: qui qua deus est ante tempus: & æuum ab ipso patre deo: cui æqualis in omnibus genitus esset: deque spiritu sancto: qui & deus est, ab ipsoque & patre: quæ tria unum sunt coæterne manente in utero Mariæ, semper uirginis: cõceptus esset in tempore: qui famem qui sitim: qui labores: æstus: uigilias perpessus esset: qui demum pro contractis ab adæ semine sordibus nostris abluendis: proque reseranda ianua cœli maxima: qua genus humanum charitate complecteba tur preciosißimum sanguinem: & sponte & libentißime in ara crucis effudisset: cæteraque id genus recenseri quandoque solita. Non modo se credere: sed & certum esse responderit: & item illud cum Alberto pio sororis filio: quem nominauimus inter huius uitæ initia: iuueni: & ingenio & bonarum artium studijs & moribus conspicuo eadem ratione qua Alex. ex aphrodisiade: & Themistius in auscultatoriorum librorum proœmio fortitudinem e physicis contemplationibus sumi contra mortis metum declarauit quam mox sententiã usurpauit Auerrois conanti inquam Alberto mortis confinia reddere placabiliora: in hunc modum uerba reddiderit: Non illa duntaxat ratione pacari animum: non finem mortis cruciatibus poni: sed hac potißimum quòd dei sui offensis: terminus iam poneretur: quando breuiusculum uitæ eius tempus: crebriores in deum offensas: non contenturum arbitraretur. & illud prætera quando pluribus ex prædicatorum collegio probatißimis testibus: & Alberto ipso paulo ante citato reuelauerit. Cœli reginam ad se nocte aduentasse miro fragrantem odore: membraque omnia febre illa contusa: contractaque refouisse: seq; morti omnino non concessurum promisisse. Hilari placidoq; ore in strato: dum ægrotaret: iacuisse cõpertum est. Atq; inter mortis aculeos. quos sustinebat: quasi cœlos sibi patefactos cerneret loqui solitum: salutantesque omnes & operam suam: ut moris est: pollicentes blandißimo ab eo sermone & receptos & exosculatos. A seruis item omnibus: si cui molestus forte fuisset: ignosci sibi postulasse certiores facti sumus: quibus ante acto anno testamento cauerat. Victum alijs: & tegumentum: dum uiuerent alijs pecunias pro meritis erogari. Hæredes Florentini xenodochei pauperes instituit: eorum duntaxat: quæ moueri non po

Quo anno uite fit mortuus. 1494. anno salutis et ætatis. 32. obijt.

Qualiter in infirmitate se gesserit. Christiani hominis finis laudandus narratur.

Dei imago.

Albertus pius. Alexander ex aphrodisiade. Themi.

Auerrois.

Cœli reginã ad ægrotantem nocte accessisse.

terant: Mobilium uero Antonium mariam fratrem. Quanta uero molestia eius obitus infimos: & summos omnium gradus affecerit. testes sunt Italiæ principes urbes et populi. Testes hi reges: quos supra citauimus. Testis iterum Caroli galliarum regis benignitas & gratia: silentio non prætereunda: Cui cum Florentiam aduentanti: ut inde Romam peteret: Neapolitanum regnum expugnaturus: graui eum laborare ægritudine nunciatũ fuisset. Duos statim medicos ad eum, legatorum etiamnum fungentes officio: uisitatum & opitulatum: ipse transmiserit, literasq; quas & uidimus & legimus propria subscriptas manu dedit, plenas & humanitatis & earum pollicitationum: quas & magnanimi regis beniuolentißimus animus, & præclare uirtutes ægrotantis exigebant: Ei quippe tum fama notißimus erat, tum quadam familiaritate coniunctus, Nam ab eo in gallis, dum parisios inuisceret, honorifice exceptus fuerat enimuero qui eundum uixit toti orbi, & multis sæculis admirandum præstitit, ita eius obitum non minus celebrem et inauditum celebrari decreuit, quo circa ea in præsentiarum referenda puto, quæ meis auribus hausi, dum Florentiæ quo illius infirmitate percepta, licet non tempestiue me contuleram in æde sacra. quæ sanctæ reperatæ dicitur Hieronymum sauonarolam Ferrariensem ex prædicatorum ordine, uirum & theologiæ consultißimum, & præclarißimum, famatißimumque sanctimonia, sacras habentem ad florentinum populum conciones, audirem. Sed prius sacrarum literarum ignaros, Apulei uerbis, admonere consilium est. Ne craßis auribus: & obstinato corde, ea putent mendacia: quæ auditu noua: uel uisu rudia: uel certe supra captum cogitationis ardua uideantur: quæ si paulo altius explorauerint non modo compertu euidentia: Verum etiam factu facillima sentient. Is igitur e pulpito declamitans: quæ sum dicturus cunctis qui aderant insinuauit. Arcanum tibi o Florẽtia pandendum est: quod equidem ita uerum est, quàm prouerbium illud apud te frequens Ioannis euangelium: Subticuissem profecto. Sed ad dicendum compellor: et qui mihi præcipere potest: ut hæc palam facerem, imperauit. Neminem porro uestrum puto fuisse: qui Ioannem Picum Mirandulam non nouerit, magnis ille a deo beneficijs: magnisque gratijs cumulatus multifariaque præditus disciplina fuerat: nulli forte mortalium tam celebre obtigit ingenium: Magnam in eo iacturam fecit ecclesia. Arbitrarer, si diutius ei uitæ spatium prorogatum fuisset: cunctos qui octingentis ab hinc annis decessere, ob scriptionum monumenta: quæ reliquisset excelluisse, hic mecum obuersari solitus erat secreta palam facere: ex quibus noueram internis eum locutionibus a deo ad religionem citari, unde afflatibus hisce obsequi cupiens: non semel obtemperare proposuerat. Verum diuinis beneficijs male gratus uel a sensibus uocatus detractabat labores (delicatæ quippe temperaturæ fuerat) uel arbitratus eius opera religionem indigere, differebat ad tempus hoc tamen non ut uerum: sed ut a me: coniectatũ: & præsumptũ dixerim. Ob id duobus ei annis flagellum interminatus sum, si opus: quod ei deus patrandum proposuerat: negligenter exequeretur. Rogabam fateor deum identidem: ut cæsus aliquantulum uiam: quæ ex alto eidem ostensa fuerat tandem capesseret: Non hoc quæsiui: quo perculsus est non hoc putaueram ad id deo decretum fuit: Vt uitam hanc relinqueret: præclaraque coronæ in cœlis præparatæ partem amitteret famamque: & nominis celebritatem: quæ ad summum cumulum: si uixisset, fuerat habiturus: ad plenum non assequeretur. Verum benignißimus iudex, clementißime erga ipsum se habuit. Atque ob elemosynas larga & effusißima manu pauperibus elargitas: & orationes quæ ad deum instantißime effusæ sunt: effectum est: ut nec eius anima in sinu patris adhuc super cœlos exultet: nec ad inferos deputata perpetuis tormentis crucietur. Sed purgatorio igni ad tempus mancipata temporarias pœnas luat: quod in hac parte libentißime dixerim: ut qui eum nouerunt: & hi potißimum: qui eius benefi-

Obitũ eius omnes gradus hominum molestia affecisse.

Apuleius. Verba fratris Hie.

Elemosyne Status aiæ.

ciijs culumati fuere suffragijs adiuuent. Hæc & plura alia uir dei clara uoce asseuerauit. Se addens non latuisse: ob mendacia eiusmodi: si qua miscerentur, uerbi dei præcones dignos effici: de quibus æternum sumeretur supplicium: nec non adijciens diebus aliquot: hæc sibi in uniuersum fuisse comperta. Sed propter uerba quæ uirginem dixisse si ægrotus affirmauerat: nutabundus stetisse formidassèque diu: ne ille dæmonum opera fuisset illusus: quando ob eius mortem uirginis pollicitatio frustraretur. Verum tamen inmotuisse sibi defunctum: equiuocatione mortis deceptum. Cum illa de secunda & æterna locuta fuisset: Hic de prima & temporaria credidisset: quod si quis dixerit hominem hunc uel hypocrisi fuisse mentitum, uel fantasmatis ludificatum, uel dæmonum præstigijs circunuentum: Is nisi aut male de fide sentiens, aut mentis emotæ sit, fateatur necesse est, deum multifarie fœlicitatem eorum miseriamque, qui animam effudissent uiuentibus et reuelasse iam, & reuelare posse. Eodemque temporis spacio, eos quibus hæc palam fiunt certiores reddere, se a non uisis, aut spectris illudi, sed uera esse, quæ aut mente, aut oculis cernant & uideant. Tantæ uero & doctrinæ & auctoritatis uirum tantæ probitatis & prudentiæ, quorum in Aristo. philosophiam, compendiaria theoremata, monitiones publicæ, præclarißima interpretamenta, in sacra eloquia futurorum contingentium, prædictiones, quæ euenisse ad lineam, omnis fere nouit Italia, sanctißimaque uitæ conuersatio testatißimam pridem fecere fidem. in principe templo tam celebratæ urbis, hæc ut uera, ut inconcussa tenenda, tot millibus hominum ueritate non comperta pronunciasse, nemo nisi maleuolus inficiabatur. Adde quòd dum non nihil super id negocij sciscitarer uirum qui sermoni interfuerat, adijsse concionatorem audiui, ac eidem, ut ea plus haberent roboris, quæ uulgauerat retulisse defunctum uallatum igne sibi apparuisse, & pro fessum ingratitudinis adhuc pœnas dare. Quinetiam monacha quædam multis præclara uaticinijs, quæque ipsi dum uiueret multa futura prædixit, quæ adamußim euenere, inter reliqua, Hoc unum protulit biennio antequam e uita migrasset: eum liliorum tempore opera & hortatu fratris Hieronymi (de quo mentionem fecimus (prædicatorum fratrum collegio se dicaturum. Eodemque tempore Florentinam quandam familiam (quam pactiam nuncupant) tunc exulantem, ad patriam redituram complures ad quos hæc fama peruenerat, super hac liliorum nomenclatura demirabantur, loqui eam arbitrantes de uerno tempore quo lilia florescunt, Sed lilium hoc galliarum regem extitisse compertum est talibus utentem insignibus qui pridie quàm ille religionem uoueret: ita enim uouerat antequam moreretur, & quatriduo postquam extorris illa familia se contulit in urbem patriam, magno comitatu Florentiam ingressus est, iter per hetruriam faciens neapolitanum regnum ui & armis in ditionem uindicaturus. Verum antequam finem faciam: præfari iterum paucula in calce operis non inutile puto. Videor enim mihi uidere ad reuelationes has, ueluti ad lunæ umbram baubantes molossos, quibus adhuc offula prioribus fortasse non contentis (obijcienda est: ne frustra latratibus aera uerberent: Video item dementibus excuti risum: Video his qui sciolos se arbitrentur, summoueri ludum: qui forte ob non posthabitum religionis ingrediēdæ salubrem afflatum igne torqueri animas non debere contendent, nec diuino afflatos spiritu tempestate nostra reperiri homines, qui Christi colloquijs perfruantur? At si peccata non morte: sed uenia digna purgatorio igni esse plectenda arbitrarentur, iustos etiam pœnas dare non mirarentur: Item si seruum qui uoluntatem domini sciens non adimpleuit, teste ueritate, multis uapulaturum non ignorauerit, hunc qui dei uoluntatem nouerat & implere distulit, & si a noxis quibusque alijs fuisset immunis supplicia luere non extasim pateretur: Alia ex parte rudem & insulsam eorum astutiam mirari satis non possum, qui cum Christum pro hominibus mortuum credant, eosdem homines alloqui eundem facile posse non credant. Vehementiorique argumento uirginis matris, angelorumque beatorumue hominum spirituum affatibus participes, eosdem mortales homines non posse fieri, animaduertendum eis profecto foret inferiora omnia per superiora gubernari Dionysio etiam areopagita teste in li. de Hierarchia cœlesti, separatisque mentibus inferioris gradus & naturæ, quibus hominum cura demandata est, per superiores mentes, quæ iterum: uel a supremis uel ab ipso deo diuina mysteria hauriunt, il luminari hominesque diuino afflatos spiritu easdem reuelationes accipere, hominum multitudini cum expedit patefaciendas, sacro sancta hæc diuinitatis lex: quod ab eodem Dionysio libro cœlestis Hierarchiæ edocemur ut per prima sequentia ad augustißimam lucem subuehantur, ignari proculdubio sunt diuinarum literarum, insolentis quoque & peruicacis ingenij nam in illis conspici datur diuina mysteria non tantum per bonos sed per scelestos homines, & pseudo prophetas quandoque patefacta, quid prohibet huic fidem habere qui & doctrina & tot uirtutibus pollet, multaque iam futura, quæ nunc euenere predixit. & hoc non somniculose testatus sed asseueranter affirmans. Adde quòd Aristotelis philosophia, his non reclamet, & platonica suffragentur licet pro graui testimonio nisi scripturæ diuinæ auctoritatem non acceperim, sed extraria hæc quandoque citare non absurdum est: Vt maliuolorum tela in auctores maiore ui, quam uenerit, reuertantur. Verum ad nosmetipsos iam redeundum est: quibus non tam mærendum est. quòd talem amisimus, quam quod habuimus & habemus gratias agendum regi, cui uiuunt omnia: Quippe qui mortalis uitæ munere perfunctus, diuque cum habitantibus cedar, quos luce non pauca perfuderat, conuersatus inaccessibile, & infinitum supernæ patriæ lumen iamiam ingrediens ineffabili diuitate nobis etiā in dies laturus opē sine fine fruetur.

Duplex mors.

Lausdoctrinæ & probitatis fratris Hieronymi.

Dionysius areopagita

A pseudo prophetis vera quandoque prædicuntur.

FINIS.

Epitaphium Mirandulæ.

Ioannes iacet hic mirandula. Cætera norunt
Et tagus & ganges, forsan & Antipodes.

Cœcilij Cypriani episcopi Carthaginensis de ligno crucis carmen:

Est locus ex omni medium quem credimus orbe
Golgota iudæi patrio cognomine dicunt:
Hic ego de sterili succisum robore lignum
Plantatum memini fructus genuisse salubres:
Non tamen hic illis qui se posuere colonos
Præbuit externi fructus habuere beatos
Arboris: hæc species uno de stipite surgit:
Et mox in geminos extendit brachia ramos
Sicut plena grauis antennæ carbasa tendunt.
Vel cum disiunctis iuga sunt ab aratro iuuencis
Quem tulit hoc primo maturo semine lapsum
Concepit tellus mox hinc mirabile dictu
Tertia lux iterum terræ superisque tremendum
Extulerat ramum uitali fruge beatum:
Sed bis uicenis firmatur & ille diebus
Creuit in immensum cœlumque cacumine summo
Contigit: & tandem sanctum caput addidit alto:
Dum tamen ingentis bisseno pondere ramos
Edidit: & totum spargens porrexit in orbem.
Gentibus ut cunctis uictum uitamque perennem
Præberent mortemque mori qui posse docerent.
Explicitis & mox quinquaginta diebus
Vertice de summo diuini nectaris haustum

Detulit in ramos cœlestis spiritus aura.
Dulci rore graues manabant undique frondes:
Ecce sub ingenti ramorum tegminis umbra
Fons erat: hic nullo casu turbante serenus
Perspicuis in limis aquis: & gramina circum
Fundebant lætos uario de rore colores
Hunc circum innumeræ gentes populique coibant.
Quam uarijs generis sexus ætatis honoris
Innuptæ nuptæque simul uiduæque nurusque
Infantes puerique uiri: iuuenesque senesque
Hic ubi multigenis flexos incumbere pomis.
Certabant ramos auidis attingere dextris:
Gaudebant madidos cælesti nectare fructus.
Nec prius hos poterant cupidis decerpere palmis
Quam lutulenta uiæ uestigia fœda prioris
Deterrent: corpusque pio de fonte lauarent.
Ergo diu circum spatiantes gramine molli
Suspiciunt alta pendentes arbore fructus.
Tunc signa ex illis delapsa putamina ramis
Et dulces multo roranti nectare frondes
Vescuntur ueros optantes sumere fructus.
Ergo ubi cœlestem cœperunt ora saporem
Permutant animos & mentes perdere auaras:
Sæpe quidem multi renouati mentibus ægros
Restituere animos: & qua se posse negabant
Pertulerant: fructumque sui cœpere laboris.
Multi etiam sanctas ausi contingere mentes
Discessere iterum subito retroque relapsi
Sordibus & cœno mixti uoluuntur eodem.
Multi uero bono portantes pectore: totis
Accipiunt animis: penitusque in uiscera condunt:
Ergo qui sacros possunt accedere fontes
Septima lux illos optatas sistit ad undas
Tingunt in liquidis ieiunos fontibus artus.
Sic demum illuuiem mentis uitæque prioris
Deponunt labem purasque a morte reducunt
Illustres animas cœlique ad limen ituras:
Hinc iter ad ramos & dulcia poma salutis
Inde iter ad cœlum per ramos arboris altæ
Hoc lignum uitæ cunctis credentibus: Amen.

T E L O S.

EPTAPLVS IOANNIS PICI MIRANDVLAE DE SEPTIFORMI SEX DIERVM GENESEOS ENARRATIONE AD LAVRENTIVM MEDICEM.

PROOEMIVM.

Moseos de prehẽsa doctrina.

MOVIT æmulatio me studiorum tuorum Laurenti Medices ut arcana Moseos uolumina recenserem: Cum superiore hyeme quantum ocij dabatur a rep. non alibi te magis aut libentius operam sumere quàm in ea lectione animaduerterẽ. Tum eodẽ quoque priuata ratio subinuitauit: Quomã operi alteri meo tuo quidem auspicio iam pridem: sed & in tuum nomen crescenti: quo Dauidicos hymnos a LXX. uersos interpretibus: et in ecclesia iugiter personantes nõ modo a suspitione omni calumniaq; asserere: sed interpretamenti quoque facibus illuminare tentaui: nulla prorsus utilior tractatio: nulla fructuosior quàm eorum librorum: nulla rursum consentanea magis (aut ut uerius dixerim) necessaria reperitur. Accidit autem per hos dies, ut in mundi fabrica celebratis illis operibus sex dierum fuerim aßiduus. Quibus totius naturæ secreta contineri, ut credamus magnæ se rationes offerunt. Nam ut illud omittam quod hæc omnia propheta noster deo plenus, ac cœlesti dictante spiritu totius magistro ueritatis excepit: non ne eundem nobis cum nostrorum, tum suorum, tum gentium denique testimonia prorsus humanæ sapientiæ, doctrinarumque omnium & literarum consultißimum prodiderunt? Extat apud hebræos Salomonis illius cognomento sapientißimi liber cui sapientia est titulus non qui nunc in manibus est Philonis opus: sed alter hierosolyma, quam uocant secretiore lingua compositus in quo uir naturæ rerum sicuti putatur interpres omnem se illiusmodi disciplinam fatetur de Mosaicæ legis penetralibus accepisse.

Salomonis liber

Sunt item quantum attinet ad nostros, & Lucas, & Philon auctores grauißimi illum in uniuersa Aegyptiorum doctrina fuisse eruditißimum. Aegyptijs autem usi sunt præceptoribus græci omnes qui habiti fuere diuiniores Pythagoras Plato Empedocles, et Democritus. Notum illud Numenij philosophi non aliud esse Platonem quàm atticum Mosem. Sed & Hermippus Pythagoricus attestatur Pythagoram de Mosaica lege plurima in suã philosophiã transtulisse. Quod si rudis in suis libris, & popularis interim Moses potius quàm aut philosophus, aut theologus, aut magnæ alicuius sapientiæ artifex apparet: Reuocemus eo mentem fuisse ueterum sapientum celebre institutum res diuinas, ut aut plane non scriberent, aut scriberent dißimulanter. Hinc appellata mysteria, nec mysteria quæ non occulta: hoc ab Indis: hoc ab Aethiopibus quibus de nuditate cognomen: hoc ab Aegyptijs obseruatum. Quod et Sphinges illæ pro templis insinuabant. Ab eis edoctus Pythagoras silentij factus est magister: nec ipse quicquam literis mandauit præter omnino paucula quæ Damæ filiæ moriens commendauit. Non enim quæ circunferuntur aurea carmina Pythagoræ sunt: ut uulgo etiam doctioribus persuasum est, sed philolai. Legem deinceps eam Pythagorici religiosißime tutati sunt. Eam Lysis ab Hypparcho uiolatam queritur. In eam denique iuratos Ammonij discipulos Origenem Plotinum, & Herennium Porphyrius est auctor. Plato noster ita in uolucris enigmatũ fabularum uelamine mathematicis imaginibus, & subobscuris recedentium sensuum indicijs sua dogmata occultauit: ut et ipse dixerit in epistolis neminem ex his quæ scripserit suam sententiam de diuinis aperte intellecturum: & re minus credentibus comprobauerit.

Lucas Philon

Pythagoras. Plato Empedocles. Democritus. Numenius Hermippus.

Vnde mysteria vnde pythagoræ silentiũ paucula neque aurea carmina pythagoræ didit. Lysis

Porphyrius.

Quare si ob id Moseos lectionẽ uelut exculcatã putamus quòd nihil habeat in primori fronte non uulgare non rude damnemus eodem exemplo antiquos omnes philosophos ruditatis & ignorantiæ quos totius sapientiæ magistros ueneramur. Quin idem obseruatum in ecclesia cernimus. Iesus Christus imago substantiæ dei euangelium non scripsit: sed prædicauit. prædicauit autem turbis quidem in parabolis seorsum autem paucis discipulis: quibus datum erat nosse mysteria regni cœlorum: palam citraq; figuras: Neque omnia paucis illis: quia non omnium capaces: & multa erant quæ portare non poterant: donec aduenïens spiritus docuit omnem ueritatem. Discipuli domini tam pauci electi de tot millibus multa ferre non poterant. Turba omnis israelitica fartores coci macellarij opiliones serui ancillæ: quibus omnibus legenda lex tradebatur totius Mosaicæ uel diuinæ potius sapientiæ ferre onus potuissent? Ille quidem in montis sublimitate montis utique illius in quo & dominus sæpe discipulos alloquebatur diuini solis lumine collustratus tota facie mirum in modum splendescebat: sed quia lucem ferre nõ poterat populus oculis cecutientibus & noctuinis uellata facie illis uerba faciebat.

Iesus Christus.

Cur velata facie Moses.

Redeamus ad nostros. Scripsit Mattheus primus euangelium: & ut inquit propheta abscondens in corde suo dei eloquia ne peccaret: ita solum quæ ad Christi humanitatem attinebant historia prosecutus est ne intercideret obliuione memoria rerum gestarum: ut propterea in mystico Ezechielis spectaculo per hominem figuratum illum intelligamus: Ioannes qui præ omnibus maxime diuinitatis secreta reuelauit tribus quidem uulgatis euangelijs, & a domini cruce multis exactis annis coactus loqui quæ diu tacuerat ad abolendam hæresim ebionitarum quæ Christum hominem non etiam deum asseuerabat de æterna filij generatione, sed paucis: sed obscuræ pronunciauit. Inde exorsus. In principio erat uerbum. Paulus corynthijs negat solidum cibum propterea quòd adhuc carnis legibus uiuant non autem spiritu: & sapientiam loquitur inter perfectos. Discipulus Pauli Dionysius areopagita sanctum & ratum institutum fuisse scribit ecclesijs ne dogmata secretiora per literas: sed uoce tantum his qui rite essent initiati communicarentur.

A Matheo primũ scriptum est euangeliũ.

Ebionitæ.

Paulus.

Dionysius.

Hæc pluribus sum prosecutus quod sunt multi, qui Moseos librum ducto argumento de rudi cortice uerborum tanquam aliquid de medio & triuiale contemnant & aspernentur: nihilque apud eos minus credibile quàm habere illum in recessu diuinius aliquid quàm quod fronte promittat. Quod si satis est confutatum iam illud creditu facile sicubi de natura de totius opificio mundi tractatum ab eo. i. si qua in parte operis sui uelut agri cuiuspiam sint ab eo thesauri defoßi omnis ueræ philosophiæ: Factum in primis hoc in hac parte ubi uel ex professo de rerum omnium emanatione a deo de gradu: de numero: de ordine partium mundanarum altißime philosophatur. Propterea fuit decretum ueterum hebræorum cuius etiam meminit Hieronymus ne hanc mundi creationem quisquam nisi matura iam ætate attingeret. Videbor igitur fortasse fecisse operæprecium si immoratus diutius exactiore cura & operosiore (ut licuit per no-

Hieronymus.

Quid commentandi post tot interpretes causæ fuerit.

strãi imbecillitatem) studio rimatus sum intellectum Mosaicæ lectionis. In cuius enarratione cum per multos elaborasse latinos græcosque uiderem: Præterea chaldæos & hebræos interpretes ueteres, nouosque prope innumerabiles ne cogitare quidem audebam nouum aliquid super hac re uel scribere uel commentari. Cæterum memineram cautum Mosaica lege ne quis agrũ suum penitus totumque demeteret: Sed intactam ex eo portionem pauperibus & egenis relinqueret qui mergites inde & manipulos ad famen tollerandam sibi acciperent. Hoc cum uenisset in mentem sagacibus oculis lustrare cœpi latißimos prophetæ campos indagaturus an cum doctißimi interpretes non minus cultores legis fuerint quàm interpretes iuxta legis edictum intactam partem aliquam reliquissent: nobis utpote infirmioribus demetendam. Vnde mihi ego quoque uel pauculas spicas decerperem imponendas aris ecclesiæ quasi primitias frugum ne a priuilegijs templi ceu non uerus israelita ceu penitus asymbolus eliminiarer. Succeßit ex uoto res non quòd poßim equidẽ quicquã quod illi non potuerint: sed quod et illi de legis præcepto noluerunt industriæ posteriorum uiam præstruere: & ea insuper est agri uastitas, ea fœcunditas ut par illi frumentorum numerus nullus esse poßit: ut quanquam & infinitæ fere & ualentißimæ operæ in eo se totis uiribus exercuerint: dicere tamen euangelicum illud adhuc possumus: Meßis multa operarij pauci.

Latini interpretes. Græci

Quæ igitur super hoc libro uiri sanctißimi Ambrosius: & Augustinus: Strabus item & Beda: & Remigius: & ex iunioribus Egidius: & Albertus: Quæ item apud græcos Philon, Origenes, Basilius, Theodoritus, Apollinarius, Didymus, Diodorus, Seuerus, Eusebius, Iosephus, Gemnadius, Chrysostomus scripserunt intacta penitus a nobis relinquentur: Cum et temerarium, et superfluum sit in ea se agri parte infirmũ hominem exercere ubi se pridẽ robustißimæ mentes exercuerint.

Chaldæi

De his item quæ uel Ionetes uel Anchelos uel Simeon antiquus Chaldaice tradiderũt uel ex hebræis, aut ueteres Eleazarus Aba Ioannes Neonias Isaac Ioseph.: aut

Hebræi

Septem nouæ expositiones.

Iuniores Gersonides Sardias Abraam uterque Moses Salomon & Manaem conscripserunt nullam nos in præsentia mentionem habebimus. Afferemus autem præter hæc omnia septem alias expositiones nostra inuenta & meditata: in quibus illud primum curabimus: euincere si poterimus tres difficultates cum quibus uidetur his omnibus qui enarrandum librum hunc susceperunt magna & difficilis fuisse colluctatio.

Prima difficultas.

Prima est ne quid aut minus sufficienter aut parum docte & sapienter a Mose dictum uideatur. A qua se quidam hoc pacto exoluerunt: quod idcirco neque dixit de omnibus, neque attulit grandia et sublimia, quia rudi populo loqueretur, qui nõ erat intelligentiæ omnium satis idoneus. Nos credere possumus satisfactum rudibus auditoribus si lumen scientiæ quod introspicerent sapientes craßioribus uerbis quasi cornea testa circundatum obduxerit ne hebetiores inde oculi perstringerentur. Attulerit ergo lumen ut sanis oculis proforet: inclusum tamen & uelatum attulerit ne lippientibus officeret. Neque enim minus ille aut debuit, aut potuit, aut uoluit iuuare doctos quàm indoctos.

Secunda.

Secunda est difficultas ut tenor idem sit interpretamenti sibi consentiens ex se aptus, & uno quasi ductu tota series a quo primitus sensu proficiscitur in eundem illum quasi memor propositi referatur. Nec si fortasse hic de ideis loquentem introducamus proxima clausula de elemẽtis agere, uel de homine illum uelimus. Arbitrarium hoc & uiolentum genus expositionis. Quod euitare tamen in huius libri enarratione impoßibile multis ne dicam difficile operosum profecto omnibus uisum est. Tanta est perplexitas: tanta ambiguitas: tanta uarietas uniuersæ lectionis.

Vide laboris immensitatem.

Vide quanti laboris quàm non factu sit facile id quod animo nos concepimus (utinam consequamur) ut non uno duntaxat, sed septẽplici sensu a capite semper nouũ opus exorsi perpetuæ & impromiscuæ expositionis ordine totam hanc mundi creationem: nihil usi priorum opibus interpretemur.

Tertia.

Tertia difficultas in hoc uersatur ne extraneum aliquid uel prodigiosum, uel alienum a rerum natura quæ nunc conspicitur, & a ueritate quam a philosophis melioribus compertam nostri etiam receperunt asserentem prophetam. Immo per prophetam diuinum spiritum faciamus. Cur autem septem a nobis allatæ expositiones qua ratione susceptæ: quod nostrum consilium: & quæ neceßitas nos ad eas impulerit: Quid omnino sit nouum hoc quod afferre molimur sequenti capite palam faciemus. In quo illius qui de hac materia .i. de mundi creatione absolutißime: ad naturæ ipsius æmulationem sit scripturus ideam pingens conabitur tum in sequentibus re comprobare: prophetam nostrum ab illa nihil quasi archetypo decidisse: Sed assecutum omnibus numeris, ita ut nihil

Mosem ideam esse recte scribẽdi de natura.

aliud pro tali idea quàm ipsemet proponendum sit omnibus & magnitudinem eius admirari omnes facilius quàm æstimare pro dignitate poßimus. Debentur autem tibi hæc nostra qualiacunq; sint adhuc rudimenta nostræ iuuentutis Laurenti uir clarißime uel quia sunt mea qui tibi me ipsum iampridem dedi & uoui: uel quia hoc ipsum tu nobis in quo sunt nata fesulani secessus ocium parasti.

Angelus politianus.

Quod interuentu etiam crebro uel aßiduitate potius Angeli politiani familiaris tui cõditur: cuius amœnum & fertile ingenium quàm antea flores literarum uarios extulerat tam nunc ut arbitror solidam philosophiæ maturamque adeo frugem pollicetur. Accedit quòd consuetum est cum his quos amamus uel colimus festum aliquid aut lætum euenit non solum uerbis congratulari: sed aliquo etiam munere fauere ut sic dixerim illorum fœlicitati & testatam apud eos facere lætitiam animi nostri. Opportune igitur nostra hæc lucubratio ad te uenit quo tempore Ioannes filius ea ætate qua nemo antea summo christianorum ordinum collegio a pontifice summo Innocentio. viij: destinatus est: et

Innocentius. viij.

indole ipsius quæ de se bona omnia promittit & tuis meritis tuaque auctoritate id sibi iure & merito postulantibus. Reliquum ut optemus dignum se ille exhibeat hac dignitate. Quod fecerit si quem & patrem & dignitatis auctorem habuit eundem uitæ exemplar: idest prudentiæ totiusque uirtutis habuerit. Vale.

ALIVD PROHEMIVM TOTIVS OPERIS.

Trium mũdorum constitutio.

TRes mundos figurauit antiquitas. Supremum omnium ultra mundanum quem theologi angelicum, philosophi autem intellectualem uocant: quem a nemine satis pro dignitate decantatum Plato inquit in Phedro. Proximum huic cœlestem: postremum omnium sublunarem hunc quem nos incolimus.

Plato

Hic tenebrarum mundus: ille autem lucis: cœlum ex luce & tenebris temperatur. Hic per aquas notatur fluxa instabilique substantia: ille per ignem lucis candore & loci sublimitate: cœlum natura media idcirco ab hebræis asciamaim quasi ex es & maim .i. ex igne & aqua (quam diximus) compositum nuncupatur.

Mundus Angelicus. Cœlestis. Sublunaris

Hic uitæ & mortis uicißitudo: illic uita perpetua & stabilis operatio: in cœlo uitæ stabilitas operationum, locorumque uicißitudo. Hic ex caduca corporum substantia: ille ex diuinæ mentis natura: cœlum ex corpore: sed incorrupto ex mente, sed mancipata corpori constituitur. Mouetur tertius a secundo: secundus a primo regitur: et sunt præterea inter eos differentiæ plurimæ: quas hic enarrare non est consilium ubi hæc prætersluimus potius q̃ inundamus.

Motus series.

Moseos tabernaculi ad mundorum similitudinẽ partitio.

Hoc non prætermiserim figuratos hos mundos tres a Mose euidentißime in admirabilis illius tabernaculi sui constructione. Partitus est enim tabernaculum in partes tres: quarum singulæ singulos quos diximus mundos representare expressus nullo modo possent. & enim prima pars nullo defensa tecto uel umbraculo imbribus niui solibus calori, frigorique obuia erat & opportuna: & quòd est nostr. i. sublunaris mundi euidentius simulachrum inhabitabant eam non modo homines mundi & immundi sacri & prophani: sed & omnifarij

generis animalia: eratque in ea uel ob sacrificia iugesque immolationes uitæ & mortis perpetua uicißitudo. Reliquæ due partes ambæ obtectæ, et undiq; ab omni peregrina iniuria liberæ quemadmodum & uterque mundus tam cœlestis quàm supercœlestis: nec iniuriæ capax nec contumeliæ. Ambe item sanctitatis nomine honestate, ita tamen ut quæ erat secretior sancti sanctorum: reliqua sancti tantum titulo decoraretur sicuti quamuis et cœlestis & angelicus mundus uterq; sanctus: quoniam supra lunam post luciferi casum nec macula, nec peccatum aut est, aut esse potest: angelicus tamen cœlesti longe sanctior & diuinior habetur. Sed quid remotiores has similitudines prosequimur? Nam si postrema pars tabernaculi erat hominibus & brutis communis. secundam: quæ tota auri splendore fulgebat: candelabrum illuminabat septem lucernis distinctum: quæ ut dicunt omnes interpretes latini græci & hebræi septem planetas significant: In tertia parte omnium sacratißima: alata cherubim erant non ne nostris tres mundos oculis subijciunt? & hunc quem & bruta, & homines incolunt, & cœlestem in quo planetæ corruscant, et supercœlestem habitaculum angelorum. Admonemur autem hinc etiam altioris euangelici sacramenti. Nam quoniam nobis ad mundum supercœlestem ad angelorum consortium reserata est uia per Christi crucem et sanguinem: idcirco illo occumbente scissum est uelum templi quo sanctam sanctorum per quæ angelicum diximus mūdum significari ab alijs partibus discludebantur. Quod fuit indicio patere iam aditum homini ad dei regnum ad deum ipsum qui uolat super cherubim aditum ab initio ob peccatum primi parentis iustitiæ legibus occlusum. Hæc satis de tribus mundis in quibus illud in primis magnopere obseruandum, unde & nostra fere tota pendet intentio esse hos tres mundos mundū unum: non solum propterea quod ab uno principio, & ad eundem finem omnes referantur: aut quoniam debitis numeris temperati & armonica quadam naturæ cognatione atque ordinaria graduum serie colligentur: Sed quoniam quicquid in omnibus simul est mundis id & in singulis continetur: neque est aliquis unus ex eis in quo non omnia sint quæ sunt in singulis: quam Anaxagoræ credo fuisse opinionem si recte eum sensisse putamus explicatam deinde a Pythagoricis & Platonicis. Verum quæ in mundo sunt inferiori in superioribus sunt: sed meliore nota: quæ itidem sunt in superioribus: in postremis etiam uisuntur: sed de generi conditione et adulterata, ut sic dixerim natura. Est apud nos calor qualitas elementaris: est in cœlestibus uirtus excalfactoria: est in angelicis mentibus idea caloris. Dicam aliquid expreßius. Est apud nos ignis quod est elementum. Sol ignis in cœlo est: est in regione ultramundana ignis seraphicus intellectus. Sed uide quid differant. Elemētaris urit: cœlestis uiuificat: supercœlestis amat. Est aqua apud nos: est aqua in cœlis huius motrix & domina uestibulum scilicet cœlorum luna: Sunt aquæ et super cœlum mentes cherubicæ. Sed uide quæ in eadem natura disparilitas conditionis humor elementalis uitæ calorem obruit: cœlestis eundem pascit supercœlestis intelligit. In primo mūdo Deus unitas prima nouem angelorum ordinibus quasi sphæris totidem præest immobilisque ipse omnes mouet ad se. In mundo medio. i. cœlesti cœlum empireum nouem itidem sphæris cœlestibus quasi dux exercitui præest, quæ cum singulæ motu incessabili uoluantur illud tamen deum imaginans immotum est. Sunt & in mundo elementari post materiam primam ipsius fundamentum nouem sphæræ formarum corruptibilium. Tres scilicet corporum uitæ expertium quæ sunt elementa & mixta, tum inter hæc media: quæ mixta quidem sed imperfecta quales in sublimi quæ fiunt impreßiones. Tres uegetabilis naturæ: quæ in tria primum genera diuiditur: herbarum fruticum & arborum. Tres animæ sensualis quæ aut imperfecta est qualis quæ in Zoophitis aut perfecta quidem: sed intra terminos irrationalis phantasiæ, aut quod summum in brutis est humanæ etiam capax eruditionis: quod quasi medium est inter hominem et brutum sicut Zoophitum medium est inter brutum, & plantam. Sed de his plura quàm opus sit. hoc tantum addiderimus mundorum mutuam continentiam sacris etiam literis indicari: Cum & scriptum in psalmis sit qui creat cœlos in intellectu, & angelos dei legimus spiritus esse & ministros eius flammam ignis urentis: hinc sæpe diuinis cœlestia cognomenta sæpe etiam terrena: dum nunc per stellas nunc per rotas & animalia: nunc per elementa figurantur: hinc & terrenis sæpe cœlestia nomina. Quoniam scilicet astricti uinculis concordiæ uti naturas ita etiam appellationes hi omnes mundi mutua sibi liberalitate condonant. Ab hoc principio (siquis fortasse hoc nondum aduertit) totius sensus allegorici disciplina manauit. Nec potuerunt antiqui patres alijs alia figuris decenter repræsentare nisi occultas (ut ita dixerim) totius naturæ & amicitias, & affinitates edocti. Alioquin nulla esset ratio cur hoc potius hac imagine aliud alia quàm contra repræsentassent. Sed gnari omnium rerum & acti spiritu illo qui hæc omnia non solum nouit: sed fecit naturas unius mundi per ea quæ illis in reliquis mundis nouerant respondere aptißime figurabant. Quare eadem opus cognitione (nisi idem adsit et spiritus) his qui illorum figuras & allegoricos sensus interpretari recte uoluerint. Est autē præter tres quos narrauimus quartus alius mundus in quo & ea omnia inueniantur quæ sunt in reliquis. hic ipse est homo qui & propterea ut catholici dicunt doctores in euangelio omnis creaturæ appellatione censetur: cum prædicandum hominibus euangelium: non autem brutis & angelis: prædicandum tamen omni creaturæ a Christo demandatur. Tritum in scholis uerbum est esse hominem minorem mundum: in quo mixtum ex elementis corpus & cœlestis spiritus & plantarum anima uegetalis, & brutorum sensus, & ratio, & angelica mens, & dei similitudo conspicitur. Quatuor igitur hos mundos si statuamus credibile est Mosem dicturum de mundo sufficienter: de his omnibus disseruisse: & cum naturam scriptor effigiet si sit naturæ consultus qualem hunc nostrum si quem alium credimus: credibile est doctrinam de illis nō aliter dispositam quàm in se ipsis illos omnipotens deus opifex disposuit: ut sit uera scriptura hæc Moseos imago mundi expressa: quemadmodum legimus etiam ei præceptum in monte ubi hæc didicit ut omnia faceret secundum exemplar quod in monte uiderat. Primum igitur quod est omnium maximum sicut ostendimus quæ sunt in omnibus mundis contineri in singulis: debuit Moses æmulator naturæ de nullo usquam ex illis mundis agere: quin sub eisdem uerbis eodemque contextu de omnibus simul pariter ageret. Vnde quadruplex statim totius mosaicæ lectionis expositio nascitur, ut primo loco quicquid ibi est scriptum: de angelico mundo & inuisibili nullam omnino de alijs mentionem habentes enarremus. Secundo loco itidem omnia de cœlesti mundo: Tum de sublunari hoc et corruptibili: Quarto de natura hominis. Nam si nusquam de intelligibili puta tractabitur: quin sicut ille in se postremas omnes naturas continet: ita & eadem de reliquis mundis nos scriptura admoneat: poßumus certe immo debemus omnes particulas de omnibus interpretari. Rursus sicut naturæ quanquam in se ipsis promiscuæ inuicem contineantur discretas tamen proprias sedes: & peculiaria quædam iura sortitæ sunt: ita & si singulis in partibus præsentis operis de quadruplici natura eadem serie literæ differatur: credendum tamen prima in parte de prima agi natura peculiarius, atque eodem ordine deinceps in reliquis: Vnde & quintæ exoritur expositionis neceßitas. Accedit quod qua ratione hæc sunt distincta: quia tamen nulla est multitudo quæ non sit una discordi quadam concordia ligantur & multiformibus nexuum quasi cathenis deuinciuntur. Quod cum toto etiam opere agere Mosem sit uerisimile: ad sextam iam nos interpretationem uel inuitos uocat. In qua ostendemus quindecim esse modos. Quibus rem aliam alij cognatam uel coniunctam intelligere poßumus: & cum neque plures sint nec pauciores, ita eos

Margin notes (left column):

Mūdorum interpretatio.

Quid uelitcissio per Christi mortem significet.

Tres causæ mundorum in unū per Anaxagoram conuenientiæ a Platonicis Pythagoricisq; explicitæ.

Exemplar propositæ ueritatis.

Decē sphæræ mūdi intellectualis. Decē sphæræ mūdi cœlestis. Decē sphæræ mūdi elementaris.

Corpus Natura Anima

Margin notes (right column):

Apud sacras literas mundorum quoque indicium.

Quartus superioribus. Mundus. i. homo additur homo μικροκοσμος

De his omnibus mundis tractasse Mosem scripturā hanc imaginē esse naturæ.

Radix quadruplicis expositionis.

Radix quintæ expositionis.

Radix sextæ expositionis.

omnes & sufficienter, & dilucide a propheta expressos: ut nihil expreßius unquam de rerum natura scripserit Aristoteles. Postremo quemadmodum sex diebus geneseos sabbatum succedit: idest quies: Congruum ut & nos procedentium a deo rerum ordines distributos: & explicatam eorum unionem & differentiam fœderaque & habitudines septima iam & sabbataria (ut sic dixerim) enarratione de creaturarum fœlicitate: deque reditu ad deum qui per Mosaicam: & Christianam legem elongato inde ob peccatum primi parentis homini contigit aliqua perstringamus: referantes quæ de his in præsenti scriptura Moses apertißime occultauit: ut fiat palã de Christi aduentu de ecclesiæ profectu de gentium uocatione expreßißimum hic uaticinium legi. Vt sit uere hic liber: si quis alius talis: liber septem signaculis obsignatus: plenus omni doctrina: omnibus mysterijs. Non autem imitabimur eos qui aggreßi aliquando hanc mundi creationem exponere. Quicquid usquam apud philosophos & apud theologos de deo de angelis de materia de cœlo deque tota natura disputatum est huc congesserunt. Quod apud hebræos maxime Isaac Persa, & Samuel ophinides peccauerunt: Sed solum quid sibi Mosaica litera uelit: Quid uerborum contextus uel indicet uel significet declarare pro uiribus annitemur. Nec si ostendemus per firmamentum puta octauam sphæram significari statim de illa exordiemur disputationem quo pacto rapiat cæteras sphæras: quot signis distincta: quot imaginibus: simplici ne motu: an potius duobus an uerius tribus in diuersa rotetur. Aut sicubi dictione aliqua indicari hominis animum dixerimus digrediemur ad omnia quæ scribuntur de anima enucleanda: sed ea tantum de unaquaq; re strictim etiam & cursim annotabimus: de quibus mentionem auctor expressam facere uideatur. Dixi strictim etiam & cursim: quia non illud hoc opere est consilium, ut qui hæc alibi non didicerunt hic primum discant: sed ut quæ sciunt iam esse uera in prophetæ uerbis agnoscant: & quæ immensis uoluminibus digesta a theologis & philosophis legerunt: quo pacto hic paucis & comprehenderit, & occultauerit intelligentes: reuelata facie legislatorem loquentem audiant. Quod si quis etiam forte actus spiritu sanctæ rusticitatis non tam petita hæc altius mysteria non probauerit quàm simpliciorem potius: et sibi accommodatiorem optauerit sacri contextus enarrationem: Iubebo eum prius meminisse Pauli præcipientis, ne aut qui manducat non manducantem spernat: aut qui non manducat manducantem iudicet: Tum ipsum non meis, sed Augustini in ipsa etiam sua in genesim expositione alloquar uerbis in hunc modum. hæc tu si potes apprehendas: si nondum potes relinquas ualentioribus. Tu uero cum scriptura non deserente infirmitatem tuam, & materno incessu tecum tardius ambulante proficias: Illa enim sic loquitur ut altitudine superbos irrideat: profunditate attentos terreat: ueritate magnos pascat: affabilitate paruos nutriat. Sed redeamus ad nos: & ab ipso corruptibili mundo quem habitamus exordientes præstemus quantum scilicet possumus quod polliciti sumus. Alioquin & in magnis est satis uoluisse: & ut inquit Pomerius magnarum rerum magnus conatus profectus est.

Marginalia: Radix septimæ expositionis. — Isaac persa Samuel ophinides. — Scripta hæc eruditis nõ rudibus philosophiæ mandãtur. — Paulus — Augusti. — Virtus scripturæ. — Pomerius.

Mosaica uerba exponenda.

Verba ipsa prophetæ quæ exponenda suscepimus hæc sunt.

Dies primus. IN principio creauit deus cœlum & terram: terra autem erat inanis & uacua: et tenebræ erant super faciem abyßi: & spiritus domini ferebatur super aquas: & dixit deus fiat lux & facta est lux: & uidit deus lucem quòd esset bona: & diuisit lucem a tenebris appellauitq; lucem diem & tenebras noctem: factumque est uespere & mane dies unus. Dixit quoque deus fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis: et fecit deus firmamentum diuisitq; aquas quæ erant sub firmamento ab his quæ erant super firmamentum: et factum est ita: Vocauitq; deus firmamentum cœlum: et factum est uespere & mane dies secundus. (Dies secundus.) Dixit uero deus congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum unum & appareat arida: & factum est ita & uocauit deus aridam terram: congregationesque aquarum appellauit Maria: & uidit deus quod esset bonum: & ait germinet terra herbam uirentem: & facientem semen et lignum pomiferum facientem fructum iuxta genus suum: cuius semen in semetipso sit super terram: & factum est, ita & protulit terra herbam uirentem & facientem semen iuxta genus suum lignumque faciens fructum: & habens unumquodque sementem secundum speciem suam & uidit deus quod esset bonum: & factum est uespere & mane dies tertius. (Dies tertius.) Dixit autem deus: Fiant luminaria in firmamento cœli & diuidant diem ac noctem & sint in signa & tempora & dies & annos ut luceant in firmamento cœli: & illuminent terram: & factum ita fecitque deus duo luminaria magna luminare maius, ut præesset diei: & luminare minus ut præesset nocti & stellas & posuit eas in firmamento cœli ut lucerent super terram; & præessent diei ac nocti & diuiderent lucem ac tenebras: & uidit deus quod esset bonum: & factum est uespere & mane dies quartus. (Dies quartus.) Dixit etiam Deus producant aquæ reptilæ animæ uiuentis et uolatile super terram sub firmamento cæli: Creauitque Deus certe grandia & omnem animam uiuentem atque motabilem quas produxerant aquæ in species suas: & omne uolatile secundum genus suum: & uidit Deus quod esset bonum: benedixitque eis dicens. Crescite & multiplicamini et replete aquas maris: auesque multiplicentur super terram: & factum est uespere & mane dies quintus. (Dies quintus.) Dixit quoq; Deus producat terra animam uiuentem in genere suo: iumenta & reptilia & bestias terræ secundum species suas: factumque est ita: & fecit Deus bestias terræ iuxta species suas: iumenta et omne reptile terræ in genere suo: & uidit Deus quod esset bonum & ait. (Dies sextus.) Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram & præsit piscibus Maris & uolatilibus cœli & bestijs uniuersæ terræ omnique reptili quod mouetur in terra: & creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam ad imaginem Dei creauit illum. Hactenus exponendum Mosem suscepimus. Totam autem expositionem in septem libros siue tractatus partitus sum: potius ut imitarer Basilium & Augustinum quam propterea quod hac crebra distinctione quasi interiungẽs legentis intentio recreatur. Accedit quod cum septem sint expositiones septem libris digestæ singulique libri septem capitibus diuidantur septẽ creationis diebus omnia respondent. Factum item a nobis ratione congruentißima: ut quemadmodum septima dies apud Mosem sabbatum est: et dies quietis: Ita expositio quælibet nostra septimo semper capite in Christum deriuetur: qui & finis est legis: & nostrum est sabbatum nostra quies nostra fœlicitas.

Expositio

EXPOSITIO PRIMA DE mundo elementari.

LIBRI PRIMI CAPVT PRIMVM.

Principiũ rerum naturaliũ materiã ꝑ trinam dimẽsionẽ, & priuationẽ ponit.

NATVRALES Philosophi qui de natura rerum corruptibilium disserunt de principiis earum sic statuunt in vniuersum, esse materiam rudem formarum expertem idoneam qui dẽ omnibus formis suscipiendis sua tamẽ natura omnibus priuatã: Quare præter materiam priuationẽ etiam faciunt principium rerum naturalium. Adiecit Auerrois esse materiam trino dimensu in longitudinem latitudinem altitudinemque protensam, ne scilicet res corporeæ de incorporeo subiecto fieri dicerentur. Tum afferunt transmutãtem causam quam vocant efficientem. Cuius vi tractata materia: quod est potentia, actu fiat aliquando. quemadmodum mollis cera & indefinita ductu manus atque tractatu in diuersas figuras pro tractantis arbitrio transformatur. Quoniam autem nihil natura temere agit sed boni alicuius consequendi gratia finalis causa se statim infert, & proximus quidem finis agentis causæ forma est quam de materiæ gremio eruit. Hoc enim illam consilio agit & versat vt ad perfectum habitum formæ illam perducat: vnde & forma tertium principium ab Aristotele statutum. Hæc autem de materiæ sinu educi non potest nisi affectæ prius & præparate congruis qualitatibus: Circa quas totus opificis labor tota actionis mora consumitur ipsa, scilicet specie indiuiduo momento quasi præmio laboris statim effulgente. Opificem ipsum causam potius quàm principium vocant Peripatetici. Diuinorum autem memores semper diuini Platonici admonitos nos volunt naturales agentes causas, & si solæ appareant nobis quæ corpora agant forment & transmutent haud tamen primarias esse causas eorum quæ fiunt: sed instrumenta potius diuinæ artis cui obediunt & famulantur. Quemadmodum fabri manus & si ipsæ totam domus materiam ligna lapides cementa componant ordinent & transmutent: nihilque videatur prę ter eas in domus fabrica versari nouimus, tamen organum illas esse obediens arti & seruiens quæ constituta in animo architecti domum quàm simul concepit particulatim digerit explicatque insensibili materia, hinc factum vt ipsi duas causas adiiciant organicam & exemplarem. Quod neque negant Peripatetici: Immò confirmant apud quos tritum illud: Omne opus naturæ opus esse intelligentiæ. hæc sunt quæ commune dicuntur de rebus corruptibilibus, quæ omnia ita in opere primi diei complexus est Moses ut neque certius neque aptius de his quicquam dixerint philosophi probatissimi.

Efficiens cã.

Finis.

Forma.

Materiæ dispositiones.

Naturales causas agentes organa esse diuinorum.

Causa.

Organica & exemplaris.

CAPVT SECVNDVM.

PRINCIPIO igitur duas statuit causas agentem & materiam eam, scilicet quæ actu & eam quæ est potentia illam cœlum hanc terram vocat cui nostræ expositioni attestatur primum auctoritas stoicorum qui agentem causam cœlum materialem terram vocauerunt, vt scribit Varro ne Græcos commemorem. Attestatur & ratio. Nam & materia despicatissima omnium naturarum vti est terra omnium elementorum, & simili omnino proportione respondent, vt probant Peripatetici agens materiæ & terræ cœlum. Terra autem hæc idest materia inanis & vacua vt transtulit Hieronymus vel vt septuaginta inuisibilis & incomposita: & hæc quidem omnia rudi materiæ informique conueniunt quæ & expers formarum omnium merito inanis & vacua dicitur & omnino incomposita & inuisibilis est. Verum Hebraicæ dictiones tou & bouque hoc loco leguntur a pluribus Hebræis aliter exponuntur. Tou quidem rem brutam interpretantur stupentem attonitam. Quod ad materiæ etiam tenebricosam deformemque faciem ab illis refertur, ob eam causam quòd intendentes nos in illius cognitionem attonitos reddit: propter quod & Aristoteles proportione, & Plato notha ratione cognosci a nobis illam dixerunt. Bou autem ex ui dictionis inchoationem & rudimentum formæ multi exponunt. Idem enim si verbum verbo reddamus est bou ac si dicamus in eo est siue eo aliquid est. Quod si sequamur præter subiecti potentiam inchoatam in eo formam intelligemus. Quod non solum Albertus & plures Peripatetici sed veteres etiam Hebrei crediderunt vt ex monumentis antiquissimi. Simeonis aperte colligimus. Verum quo pacto hæc sit inchoatio accipienda declarat adiiciens: & tenebræ erant super faciem abyssi. Abyssum vocat terram idest materiam trino dimensu in altissimas profunditates extensam. Super hanc tenebræ idest priuatio est, principium apud Peripateticos in primis celebre cui nulla magis appellatio quàm tenebrarum congruerit. Est autem priuatio qua differt a negatione vt magnus Albertus constantissime vult ipsa hæc de qua dicimus inchoatio formæ de qua re idem philosophus copiose & subtiliter disseruit. Præterea si subest terra aquis & irrigata inde parturit quæ postremo & pariat: nonne aquæ hoc loco accidentes materiæ qualitates & affectiones significabunt? quæ vel suo fluxu tractabilique natura aquarum speciem gerunt: Quibus vt ita dixerim humectata materia parturit formam quam extremo temporis momento edit in lucem. Super has aquas spiritus domini idest vis causæ efficientis domini organum & instrumentum merito ferri dicitur. neque dicitur ferri super terram quia non attingit agens

Materialis cã terra: agens autẽ cœlũ a stoicis.

Dicebatur. Varro.

Tou. Bouq̃ interpretatio.

Aristote. Plato.

Albertus. Antiquus. Simeon.

Abyssus.

Tenebræ. Priuatio qd sit.

Ex materiæ dispositione origo formæ inspicit.

Lux a formæ spẽ hẽt ortum.

ſubiectum aut permeat niſi mediis illis intercedentibus qualitatibus, quas dum verſat & agit oritur lux ideſt formæ ſpecies & decor tenebrarum quas diximus ideſt priuationis expultrix & fugatrix. fitque Dei voce ſic imperantis, quia nihil agunt cauſæ naturales: quod non diuinæ artis ordo præceperit. Tum fit ex veſpere & mane dies vnus: Cum ex potentiæ actuſque natura ſubſtantia tertia quod compoſitum dicimus diſſultauit: eſtque ratio iam manifeſta iuxta hunc ſenſum cur dies vnus dixerit non primus & merito lucem vidit quoniam bona. Cum nihil ſit aliud natura formæ quam primi boni imago tenuis & vmbratilis ſimilitudo.

Veſpere ma neq; adiunctis dies vn⁹ effectus.

Quid ſit natura formæ.

Hactenus in vniuerſum de corruptibili ſubſtantia qualis omnis quæ infra lunam eſt, vbi & cœlum & terram ideſt tranſmutantem naturam & eam quæ tranſmutatur & terram eandem ideſt materiam vidimus inanem omni ſpecie ſubſtantiæ vacuam item omni forma accidentali: Superque eam in trini dimenſus abyſſos extenſam priuationis tenebras inſidentes: non quidem illi intimas (Neque enim priuatio materiæ eſſentia eſt vt probat Ariſtoteles) ſed extremam eius faciem occupantes. Vidimus item ſuper aquas ideſt fluxas diſpoſitiones materiæ quaſi terræ præſentes ferri ſpiritum domini ideſt vim cauſæ agentis non vti cauſam principalem: ſed vti ſpiritum domini ideſt organum diuinæ artis quomodo ſpiritus noſter vitalis organum animi eſt. & ſtatim tractante ſpiritu aquas illas & peruadente ſubiectum iuſſu Dei artificis exorta eſt lux ideſt formæ decus & ſplendor.

Epilogus.

Contra: Ariſtotelem propoſitio.

Spiritus domini expoſitio.

CAPVT TERTIVM.

Ariſtote

Quid per aquas ſecunda die intelligamus.

QVONIAM autem a communibus generalibuſque ad ſpecialia recte ordine deſcendimus vt probat Ariſtoteles: facturus hoc idem Moſes: poſtquam dixit de his quæ communia ſunt rebus omnibus elementaribus: elementalem totam ſubſtantiam ſecunda die trifariam diuidit. Primo autem intelligendum materiales omnes formas: aquarum appellatione ab illo hic deſignari quæ congruere magis ne poſsit quidem. Eſt enim in ſphæra hac rerum generabilium & corruptibilium ſtante materia quaſi alueo mari vti fluxus refluxuſque vndarum perpetuus indeſinens abeuntium & aduentantium formarum commeatio. Generatio ſcilicet præterit vt inquit Salomon: & generatio aduenit. terra autem ſtat in æternum: Vocantur enim & formæ iſtæ apud Platonicos imitatores ſemper hebraicæ diſciplinæ generationes potiuſquam formæ quod fieri quam eſſe dici verius poſsint. Ob quam etiam cauſam factum vt quo ſupra nomine: aquarum ſcilicet, materiæ qualitates & accidentales formas vocauit: eodem hic vocauerit etiam ipſas materiales ſubſtantias: ſcilicet vt admoneret non id quidem quod credidit Alexander eſſe qualitates ipſas elementis formas ſubſtantiales, ſed quod Platonici magno opere confirmant eſſe ſpeciem omnem quæ in materia eſt ad accidentis fere potius quàm ad veræ ſubſtantiæ conditionem referendam. Quem titulum ſibi illa legittime vendicant quæ per ſe ſtant ſibi ipſis innixa & id quod ſunt vera ſunt ratione: in mixta rebus peregrinis & minime adulterata Heraclitus ſenſibilium rerum ſubſtantiam vocauit mare & apud poetas in volucris fabularum velantes philoſophiam: Cum poſt Saturniam vnitatem, ideſt mundi intelligibilis vnionem intra ſe omnia implicantis in tres partes ſenſibilem mundum partirentur: cœleſtemque adſcriberent regionem Ioui: ſubterraneam Plutoni: Neptunno autem mediam hanc, ſcilicet quæ a Luna ad terram protenditur: de qua nunc agimus: Neptunnum maris dominum dixerunt, qui idem apud Platonicos pro ea virtute accipitur: quæ generationibus præeſt.

Salomon.

Platonici. Hebræorũ imitatores.

Alexander.

Heraclitus Poeta.

Tribus diis adſcripta regna.

Sed redeamus ad Moſem diuidentem aquas ab aquis medio firmamento. Triplex enim partitio corporum ſublunarium. Alia ſupra mediam regionem aeris ſunt ſuprema, ſcilicet pars eiuſdem elementi & puriſsimus ignis quod totum ætheris nomine deſignatur: Ibi pura in mixta & legittima elementa: Alia infra ipſum aeris meditullium quæ apud nos ſunt vbi elementum purum nullum (Neque enim purum elementum ſenſibile) ſed mixta omnia ex fœculenta craſsioreque parte mundani corporis conſtant. Intercedens regio æris quæ hic dicitur firmamentum, vnde & aues ſub firmamento cœli ab eo volantes introducuntur: ea eſt regio in qua ſublimes illæ impreſsiones apparent, pluuiæ, niues, fulgura, tonitrua, cometæ, & cætera id genus. Vide autem quam recte non ſolum ſitu: ſed & naturæ proprietatæ hoc firmamentum ſuperiora elementa ab inferioribus quaſi aquas ab aquis diſcriminat & diſtinguit. Supra eam pura ſunt elementa: infra eam perfecta mixtione ab elementali ſimplicitate diſcedunt: inibi mixta fiunt ſed imperfecta mediaque vt dicatur veriſsime inter mixtorum elementorumque naturam.

Prima partitio.

Secunda.

Tertia

Collige triplex elementum.

CAPVT QVARTVM.

SED videamus quid vltra? Moſes philoſophetur congregentur inquit aquæ quæ ſunt ſub cœlo in locum vnum: & appareat arida. Arida materia eſt vti iam conſtituimus nec apparet materia aut conſpicitur niſi formarum ſpeciem induta, ſed neque apparet induta ſpeciem elementi, quia vt diximus & probant Philoſophi elementum ſimplex nec videri nec tangi nec ſub vllum omnino ſenſum cadere poteſt. Si igitur quæ inuiſibilis olim fuerat terra futurum eſt vt ſub conſpectum veniat neceſſe eſt aquas quæ ſub cœlo ſunt, ideſt ſub media aeris regione congregari ad locum vnum, ideſt ad communem mixtionis colluuiem confluentes certis legibus tamen quaſi littoribus præſcriptam in vnam mixtionis formam coaleſcere. Quod aquis inferioribus vt oſtendimus non item ſuperioribus accidit: vbi aut nulla prorſus aut imperfecta mixtio. Quod ſi anima vegetalis mixtionis formam ſtatim conſequitur: Quid aliud a noſtro philoſopho expectabamus. quàm vt poſt illam aquarum congregationem induceret ſtatim terrã herbarum fruticum arborumque fœcundam.

Quomodo terra ſeu arida ab aquarum multitudine ſit diſiuncta.

Quid cauſæ terram ſtatim plantas germinaſſe.

CAPVT QVINTVM.

QVANQVAM hinc videbatur ordine conſequenti ad animalia tranſeundum quorum anima vegetali proxime iuncta eſt, tamen qm̃ ab aĩalibus ad hominẽ itur, in quem deſinit de mũdo corruptibili omnis tractatio: iccirco interiecit Moſes aliqua de his quæ fiũt in firmamento, & q̃bus ipſum ornatur vti terra ornatur

his quę in ea fiunt metallis plantis & animantibus. Sunt autem hæc impresſiones illæ quæ in ſublimi, ideſt in media regione aeris fiunt. hanc ſupra & cœlum & firmamentum vocauit, hic autem firmamentum cœli: vt ſciamus nō illud eſſe quod vere eſt cœlum: ſed quod cœlo ſubeſt. Quare & Ennius in achille hanc partem ſubiices dixit, propterea quod cœlo proxime ſit ſubiecta. has autem impresſiones ſecundarias ſtellas & ſydera & aſtra a philoſophis nuncupari notius eſt quàm vt pluribus comprobetur aut duriuſculum videri alicui poſsit nos de illis exponere quæ de ſyderibus hic dicuntur. Quoniam autem horum omnis diuerſitas ad duas primas cauſas refertur caliditatem & frigiditatem referemus conuenienter quæ a cauſa ſunt calida ad ſolem quæ vero a frigida ad lunam. Neque ob id ſolum & ſolis & lunæ & reliquorum ſyderum hæc ſibi appellationem vindicant quod idem ſint ipſa inferiori cœlo quod illa ſunt ſuo q̄q̄ diuiniori, vel q̄ item ſimili facie ſe oſtendant hominibus lucentia pariter & corruſcantia: quam quod alia ex illis aliud in cœlo ſydus tanquam principem & ducem ſequantur. Vnde & ſigna earum ſunt rerum: quæ ſydera a quibus fuerint excitata portendere inferioribus ſoleant. huic rei argumento eſt illud quod motum ſyderum ſequuntur quorum vi & influxu de terreſtri confecta materia ideſt vaporoſo halatu conſiſtunt.

Quod eſt firmamentū. Ennius.

Duæ primæ cauſæ.

CAPVT SEXTVM.

MANIFESTA iam quæ ſequuntur de animalium deque hominis productione. Poſt plantas enim ea ſunt mixta quæ ſentiunt & mouentur, q̄q̄ & plantis ſtupidum ſenſum adſcribant. Pythagorici: quod in ea quam parturimus concordia longioris ſubſellij opere diſcutiemus. Hæc autem animantia quæ citra omnem controuerſiam motu ſenſuque participant: & hic a Moſe & in Timeo inuolatilia & in aquis degentia & terreſtria diſtinguuntur. Supremus omnium & princeps homo: quo mundi corruptibilis natura progreſſa ſiſtit pedem & receptui canit.

Pythagoricorū opinio

Timeus.

CAPVT SEPTIMVM.

QVEMADMODVM autem inferiorum omnium abſoluta conſumatio eſt homo: Ita omnium hominum abſoluta eſt conſumatio Chriſtus. Quod (vt dicunt philoſophi) ab eo quod vnoquoque in genere eſt perfectiſsimum ad cæteros eiuſdem ordinis quaſi a fonte omnis perfectio deriuatur: Dubium nemini eſt a Chriſto homine in omnes homines totius bonitatis perfectionem deriuari. Illi ſcilicet vni datus ſpiritus non ad menſuram vt de plenitudine eius omnes acciperemus. Vide quam haud dubie hæc ei prærogatiua debeatur Deo & homini, quæ etiam qua homo eſt peculiari ei & legitimo priuilegio conuenit.

Chriſtus noſtra fœlicitas.

EXPOSITIO SECVNDA DE MVNDO COELESTI.

PROOEMIVM.

SVRGAMVS ab elementis ad cœlum, a corruptibilibus ad incorrupta corpora ut palam omnibus ſit eiſdem uerbis quibus de elementali nobis tot natura monſtrata ſunt, de cœleſtibus item altiſsima dogmata a propheta comprehenſa. Quod cum nobiſcum animo reuoluemus, erit præter ea quæ diximus in procœmiis alia nobis in promptu ratio. Cur gratia exempli dicturus Moſes de agente cauſa & de materia non illam agentem expresſis uerbis hanc materiam uocauit, ſed cœlum & terram, & materiæ diſpoſitiones, non qualitates ut dicunt philoſophi ſed aquas, & formam lucem potius quàm formam appellauit, Cometas item & fulmina & cætera id genus non propriis cognominibus, ſed aſtra & ſtellas nominauit, atque ita de reliquis. In exordiis quidem allata fuit a nobis cum ueterum conſuetudo ſcribendi res grandes phyſicas & diuinas occulte & figurate, tum ruditas auditorum qui cum ſplendorem diſciplinæ Moſaicæ ferre non poſſent, oportuit uelata facie uerba facere illis, ne qui illuminandi ſuſcipiebantur, nimio lumine obcæcarentur: Nunc tertiæ rationis habemus occaſionem, quia ſcilicet ſi materiam & formam & qualitates & cauſam agentem nominaſſet, poterant illa quidem corruptibilis mundi tractatibus deſeruire, non autem & reliquis. Quare illud eſt incogitatum & mirum Moſeos artificium diuinaq; uere non humana induſtria eis uti dictionibus itaque orationem diſponere, ut eadem uerba idem contextus eadem series totius ſcripturæ figurandis mundorum omnium & totius naturæ ſecretis apte conueniat. Hoc illud eſt in quo Moſeos liber omnem gentium & doctrinam & eloquentiam & ingenium ſuperat. hoc nouum illud & intactum adhuc quod nos afferre tentauimus, ut ſcilicet factum a Moſe id noſtris hominibus re ipſa comprobaremus. Hæc eſt idea hoc eſt exemplar abſolutiſsimi ſcriptoris, non ob id ſolum q, huiuſcemodi ſcribendi genus (ut ſupra demonſtrauimus) naturam effigiat & æmulatur, q̄ q, ſicut inter mentes angelicas auctore Dionyſio & diuo Thomam ſplendore noſtræ theologię illa eſt ſuprema, quę paucisſimis ea notion bus & formis per intelligentiam comprehendit, quę inferiores uariis & multiplicibus ita inter ſcripturas illa eſt ſumma illa apicem tenet omnis perfectionis, quę paucisſimis uerbis omnia ueluti ſingula &

Tres cauſas quare. Moſes figurate ſcripſerit.

Mirum. Moſeos Artificium. Abſolutiſsimum ſcribēdi genus.

Dionyſius. Diuus Thomas latinæ.

congrue & profunde complectitur. Sed quid prophetam prodeuntem reuelata facie moramur ultra, ut de cœlestibus nos mysteriis alloquatur? prius tamen quàm loquentem ipsum audiamus, ut simus uerborum illius capaciores præfari paucula quędam de cœlo decimo utile fuerit.

Theologiæ nitor non iniuria.

CAPVT PRIMVM.

Decimā esse sphærā seu globum cœlestem, quē Theologi vocant empyreum, cum strab. ac beda tū abraā & Isaac per Zaphirum.

SVPRA nouem cœlorum orbes .i. septem planetas & sphęram octauam quam vocant inerrantem nonnumque orbem qui ratione non sensu deprehensus est, primusque est inter corpora quæ mouentur: creditum esse decimum cœlum fixum manens & quietū, quod motu nullo participet. Neque hoc tantum creditum a nostris maxime iunioribus Strabo & Beda sed a pluribus etiam hebræorum, prætereaque philosophis & mathematicis quibusdam. E quibus satis duos sit attulisse Abraam Hispanum astrologum maximum & Isaac philosophum, quorum vterque hoc attestatur. Quin & hic Isaac decimum orbem ab Ezechiele designatum intelligit per Zaphirum in similitudinem throni, vt color Zaphiri lucis nitorem, throni similitudo immobilitatem eius significet. Figuratas item intelligit decem sphæras a Zacharia per candelabrum aureum distinctum septem lucernis: & lampadem super caput eius: tum super lampadē oliuas duas. Cum enim septem lucernæ septem planetas indicent, & lampas circulum octauum tot luminibus fulgentem, vult per duas oliuas indicari nonam & decimam sphæram: propterea quod ex oliuis oleum defluit ad lampadem & lucernas: ad luminis nutrimentum. Quare per rationis similitudinem cum cœlorum quos nos videmus lux a supremis illis emanet & conseruetur (qui enim dat lucem idem conseruat) Merito illi quidem oliuis: hi autem lucernis & lampadi comparantur. Verum si non possunt eiusdē aquæ duo primi fontes constitui, necesse est ex illis duabus supremis sphæris alteram esse, quæ sit principium totius lucis. Quod si ad alteram ad primam vtique, idest ad decimam referendum est, vt sit ipsa quasi vnitas luminum, tum proxime lumen tota essentia suę substantię nona recipiat. Inde tertio ad solem plena participatione proueniat, a sole autem quarto iam ideoque postremo gradu in omnes stellas partibiliter diuidatur. Supra igitur nouem cœlos decimum statuamus, quem theologi vocant empyreum. Dubitatum autem a quibusdam natura ne esset corporea an incorporea potius. Nam & vnitate forte decet vt numero coelementali respondeat analogia naturæ, ita non esse genere eodem. Sed quicquid de hac questione statuatur remaneat inconcussum, inibi esse thesauros lucis, & inde quicquid habetur luminis visiturque in corporibus quasi a primo fonte in cætera deriuari. Neque enim obstat siquis credere pertinacius quàm verius velit non esse illum natura vere corporea, quando in phenicum theologia est, vt scribit Iulianus Cæsar in oratione de sole: emanare lucem corpoream ab incorporea natura. Præest hæc igitur nouem sibi serie consequenti succedētibus cœlis quasi dux exercitui quasi forma materiæ & Monados typum gerens denarium implet.

Elechielis cōstituerunt. Nota.

Quo pacto a decima ad vltima sphæram lux descendat.

Quorūdam dubitatio.

Iulianus. Cæsar.

CAPVT SECVNDVM.

Enarratio

VENIAMVS ad Mosem qui dicturus de omnibus hunc tanquam primum & principalem cœli peculiariter appellatione dignatus est: quemadmodum licet nouem choros angelicos: quia participant diuinitate vocare Deos possumus. Vnde illud Deus Deorum. Absolute tamen cum Deū dicimus non aliquem ex eis: sed indiuiduam trinitatem accipimus præsidentem illis quemadmodū & empyreum cœlum nouem sibi subiectis orbibus præsidet. Terram autem vocauit octo sphæras postremas: neq; id sine causa: sed ob id factum quoniam huius numeri extrema sibi terræ appellationem vendicant. Ea sunt luna & cœlum stellatum quorum vtrūq; terram vocare & veterum auctoritate & rōne præterea cogimur. De sphæra enim octaua frequentissimum fuit in Cademia dare illi terræ appellationem. Lunā item Aristo. terræ similem dixit imitatus .s. Pythagoricos: qui eam & terram cœlestem & terrestre cœlum appellant. Sed vide quæ ratio ad vtrūq; nos ducat: Si.n. in cœlo quærimus elemēta lunam terram statuimus infimam ignobilissimamq; omnium syderum: vti est terra omnium elementorū opacitate itidem substātiæ & maculis illi persimilem. Tu aquam Mercurium versipelle sydus & trāsformabile: ideoq; apud Lucanum vndæ arbitrum appellatum Venerem aerem temperato calore viuificam solem ignem ratione manifestissima. Tum ordine in verso matrem ignem: Iouem aerem cognatum Veneri natura: Saturnum aquam senem .s. damnatæ frigiditatis: reliquum vt sphæram octauam: & non erraticam terram vocemus: vel ipso sic computationis ordine postulāte. Recte igitur hoc totum quod binis vtrinq; terris concluditur: supra quod nihil visibile nobis terram vocauit. Tum subdit & terra erat inanis & vacua inanitate .s. lucis nōdum a primo cœlo propagatæ ad eam: & reliquarum virtutum: quarum vehiculum est lux. Neq; hoc dicimus ex nobis: sed ipse auctor declarat: cuius rei dicat inanitatem adiiciēs & tenebræ erāt super faciem abyssi: altitudinem tantam tot numero orbium & miram profunditatem iure abyssum vocans. Verum ne crederemus inter octauam sphæram & sedes empyreas nihil medium esse: vt crediderunt multi secuti inditia tātūmodo sensuum: admonuit nos orbis intercedentis: quem per aquas ipse cum figurauerit consone a iunioribus crystallinum cœlum est nuncupatum. Super hunc ferebatur, aut vt veritas habet hebraica, & Syrus Effren transtulit incubabat huic spiritus domini, idest proxime adhęrens spiritalis olympus sedes spirituum domini fouebat eum sua luce viuifica. & recte est factum vt quàm attinens est principio lucis toto corpore & tota sui mole lucem combiberet, propterea nobis inuisibilem quia corpulentia solidiore non terminatur. Illi igitur primum incumbans suam lucem largiebatur empyreus: quæ mox & in reliquas sphęras quas per terram & per abyssum dicimus designatas excussis tenebris Deo sic iubēte est deriuata & factum est vespere & mane dies vnus, quia per lucis & superni influxus receptionem fœderantur primis cœli inferiores. Summatim igitur prima die & primi cœli eminentia in reliquos & deriuatio inde lucis ad eos: & per aquæ ac terræ cognomina de noni orbis & aliorum multa proprietatibus indicantur.

verborū prophetæ. Cœlium & terra.

De octaua sphæra pythago. Academicorum aristotelisque sententia.

Lucanus. Stellarū cōmentatio.

Multarum Virtutū lux receptaculū.

Quid. Abyssus. Syrus effren

Per crystallinū: locum inter octauā decimāq; intelligit sup quem spūs domini &c.

CAPVT TERTIVM.

Dies vnus. Epilogus firmamentum inter aquas.

IAM vero de motis orbibus particularius pronuntians docet non erraticam sphæram quam dicimus firmamentum mediam esse inter duas aquas: cuius dicti ratio manifesta ex his quæ diximus. nam & nonus orbis & saturni planetes vt declarauimus aquarum sibi appellationem vendicant. Positum ergo a Deo est firmamentum in medio aquarum. & aquæ quæ sunt sub cœlo congregatæ sunt ad locum vnum: & factum vt appareret arida, idest terra totumque hoc procuratum ad salutem viuentium. Videamus quid hæc sibi velint.

Ex quo aquarum cõgregatio.

Moseos dicta. Aquæ quæ sub cœlo sunt septem sydera sunt quæ sunt sub firmamento quod vocauit cœlum: quorum primus Saturnus. hæ aquæ congregatæ in locum vnum ideo sunt: quia omnis planetarum virtus in vno sole collecta est: quod omnes philosophi omnes mathematici vno ore confirmant: & si hæc congregatio aquarum dicta est mare non absurde hic ille erit oceanus qui pater deorum & hominum ab illis dicitur qui planetas deorum nomine dignati sunt. Terra autem quid aliud dicemus q̃ lunam sic ab Aristotele & Pythagoricis nuncupatam: quæ cum tota prædicti maris vndis obruitur: nec vtilis nobis nec visibilis item est: sed tunc & animalium & nostris vsibus idonea: Cum ab eo secedens mari magis magis[que] sub aspectum venit. Tunc fertilis tunc fœcunda eorum præsertim quæ a vegetali natura sunt: Cuius munera auctio nutritio & generatio. In hæc enim præcipua vis lunæ vt dixerunt chaldæi. Quod & hic a Mose apertissime demonstratur. Cum eam simul atque apparet & herbarum & fruticum & arborum parentem facit: Vide' vt nobis naturam lunæ & solis paucissimis figurateq; sub indicauit. Sed cur tacet de reliquis quem tractaturum de omnibus sufficienter & docte in procemiis nostris promittamus. Cur inquam cum de decima nona octauaque sphæra de Saturno, item sole & luna fecerit mentionem de quatuor qui supersunt Venere & Mercurio Ioue item & Marte ne verbum quidem. Dixeris forsan ideo factum quia rudis populus Solem tantum nouit & lunam. Sed hoc perfugium ipse mihimet ademi: nec possum non erubescens isthuc diuertere qui supra sum attestatus nihil propterea omissum a Mose quod ad perfectam mundorum omnium intelligẽtiam faceret. Dicat alius quod sole ac luna egit egisse de reliquis: quod hi regnum obtinent cœli & cum particularis aliorum sit virtus: vniuersali hæc duo sydera influxu pollent. Sed neque hoc nobis satisfacit: & debuit eadem ratione omisisse Saturnum de quo tamen nos factam mentionem ostendimus. Altius credo latere mysterium veteris hebræorum disciplinæ: inter cuius de cœlo dogmata hoc est præcipuum concludi a sole Iouem & Martem, a luna vero Venerem & Mercurium. Nec si horum naturas syderum pensitemus obscura est ratio opinionis: q̃q̃ ipsi rationem nullam sui dogmatis afferant. Calat Iuppiter calat Mars, calat & Sol: sed martis calor acer & violentus Iouis beneficus: in sole est acre illud ac violentum Martis & Iouis beneficam proprietatem videmus, idest mixtam ex his temperatamque mediam quandam vt ita dixerim naturam Iuppiter fœlix Mars infaustus sol partim quidem bonus partim est malus radiatione bonus pocula malus. Est aries Martis domus cancer dignitas Iouis: sol in cancro sublimitatem in ariete dignitatem adeptus manifestam cum vtroque sydere cognationem ostendit. Veniamus ad lunam quæ & aquis Mercurii manifeste participat, & quantam habeat cum Venere affinitatem præsertim hinc indicat quòd ita in tauro Veneris domicilio sublimatur: vt nusquam fœlicior aut magis benefica iudicetur. De cœlo igitur empyreo, de nono orbe, de firmamento, de sydere saturni: deque sole ac luna qui reliqua complectũtur ipso silentio huius complexus nos admonens sufficienter hactenus dixit.

Oceanus. Terra appa ret.

Cur de quatuor planetis nulla mẽtio.

Solutio prima. Confutatio.

Solutio secunda. Confutatio.

Solutio tertia. Affinitas solis cum Ioue & Marte.

Affinitas lunæ cum Venere & Mercurio.

Epilogus.

CAPVT QVARTVM.

RESTABAT vt postquam de natura syderum dixerat de operibus deque eorum officio dissereret declarans in quem vsum fundata & cui[us] muneri delegata a Deo fuerint. Scito autem agi adhuc de cœlo vt de lucido corpore. nihil de intellectu nihil de motrice vi eius adhuc dictũ a propheta quem ordinẽ etiam timæus sequitur. Primo corpus fabricans tum corpori absoluto animum apponens: cœlestium corporum duæ in vniuersum manifestæ operationes motus & illuminatio. Motus duplex statuitur: alter mundi totius quo cœlum & æther. xxiiij. horis per totum spatium vniuersi perfecto ambitu circumuoluuntur: alterum syderum proprius multiplex & varius inter quos principalis est motus solis qui spatio duodecim mensium Zodiaci signa omnia circuit. Ille diem facit vnde & diurnus dicitur: hic autem annum reliqui syderum motus variis temporum interuallis peraguntur. Recte igitur & breuiter nos omnium admonuit Moses: cum dixit posita sydera in firmamento in dies annos & tempora. Addidit in signa quod quia satis ab aliis interpretibus exponitur ego prætereo. Indicauit præterea expresse reliquam operationem syderum quæ est illuminatio cum dixit statuta illa vt lucerent in cœlo & terram illuminarent. Quanquam autem diuersæ sint sententiæ veterum quid cœlestia influant inferioribus in quamlibet tamen apte cadunt Moseos verba. Nam si nihil aliud influunt quàm lucem quod videtur Aristoteles voluisse si religioso & non pro nostro arbitrio illius verba interpretemur: nihil poterit cogitari mosaicis dictis conuenientius: si præter lucem calorem etiam influunt nihilque præterea aliud vt Auerrois arabs & Abraam iudæus volunt satis fuit dixisse de luce a qua idem auctores prouenire calorem fatentur. Si item plures aliæ virtutes atque multiplices isthuc cœlitus demittuntur vt Auicennę vt Babyloniis visum non temere de sola luce mentio facta: quando vt ipse scribit Auicenna sola est lux quæ reliquas omnes virtutes de cœlo vehit ad nos. In hæc igitur ministeria & lunæ & solis & stellarum sunt corpora distributa.

Timæus.

Motus: Illuminatio

quid cœlestia influant inferiorib[us]. Aristote.

Auerrois. Abraam.

Auicenna Babylonij.

CAPVT QVINTVM.

RELIQVVM erat vt & signorum quæ spectabilia sunt in Zodiaco: & eorum quæ q̃q̃ inuisa nobis longe tamẽ efficatiora in cœlo sunt crystallino mentionem faceret. De his. n. nihil hactenus dictum: hoc igitur sibi volunt animalia quæ & aquæ producunt & terra producit vtique illæ aquæ quæ sunt super cœlos & terra quæ ipsum est firmamentum vt supra est comprobatum. Signa. n. quæ in illis solis duobus orbibus visuntur in speciẽ animalium qualia quæ apud nos ab ægyptiis & indis notata sunt quæ potuerunt

Signa octauæ & nonæ sphæræ.

Signa cœlestia ægyptii Indique notauere.

illi & facilius & rectius q̃ nostri deprehendere adiuti ab ipsa solisplanitie & cœli serenitate. Alioquin animalium quæ hic sunt caduca productio non magis attinet ad hæc duo elementa terram & aquam quam ad reliqua videlicet ignem & aerem : & quoniam aquæ dedit appellationem orbi crystallino congruenter quæ ibi animalia pisces : rursus quæ in firmamento quod terram dicit iumenta & bestias vocauit.

CAPVT SEXTVM.

HACTENVS de corporea cœlorum natura. Nunc prædita ea animo rationali declaraturus allegorice hominis meminit non vtique illius qui est caducus & terreus & quem videmus : sed a quo vt inquit Plotinus is regitur homo qui videtur. Ille ipse animus est rationalis : quem ex eisdem elementis : & in eadem patera ex quibus & cœli animam cum Timæus constituat non incongrue quæ dicuntur de hominis animo ad cœli etiam animum transferuntur. Astipulantur nostræ expositioni literæ sacræ:in quibus sæpe angelica omnis natura & rationalis per hominem designatur. Frequentissimum hoc in prophetis de bonis angelis : Et de malo etiam dæmone : qui nihil natura differt ab illis scriptum est in euāgelio inimicus homo hæc fecit. Adiecit igitur deus cœlesti machinæ viuam substantiam & rationalem participem: Intellectus : Ideoque ad imaginem & similitudinem suam hanc voluit præesse his de quibus paulo ante diximus animantibus.i. syderies omnibus signis & planetis : quæ illius ita nutu versantur : ita dicto obediunt vt nulla mora nulla sit contumacia : Quod brutis elementorum corporibus non pariter accidit. Neque temere aliud inuenies in quo magis desudēt peripatetici q̃ vt probent nihil reluctari cœleste corpus suo motori quemadmodum nostra nobis corpora reluctantur. Quare neque illis vt nobis ex perpetuo motu aut tedium aut difficultas aut fatigatio: hoc est imperium quod tetigit Moses cœlestis nominis in animalia. Non item vacat mysterio ꝙ illum hominem marem & fœminam creauit. Est.n. hæc prærogatiua animorum cœlestium vt simul vtrunque obeant munus & contemplandi & regendi corpora : neque aut hoc illi aut huic illud obstrepat impedimentove esse possit. Vsurpatum autem maxime a veteribus : ꝙ in orphicis etiam hymnis obseruamus duas has vires in eadem substantia : quarum altera contemplatur altera præest corpori cognominibus maris & fœmine designare : hæc de cœlesti mundo de diuino, scilicet corpore de numero orbium de natura & proprietatibus de officio. Postremo demotrice vi eius rationali substantia deque eius ingenio a propheta traduntur.

Plotinus. Timæus.

Cœlestia cū cta motori suo parere obedireque opus est.

Epilogus.

Quatenus a nobis honorandum cœlum.

CAPVT SEPTIMVM.

NOBILIS hæc creatura & a nobis suspicienda & celebranda. Sed si vel platonicæ sententiæ vt theologos taceam cuius modo meminimus non sumus obliti temperatos animos nostros ab opifice deo in eodem cratere ex eisdemque elementis cum cœlestibus animis : videamus ne nos illorum seruos velimus: quorum nos fratres esse natura voluit. Neque nostrā conditionem de hoc infirmo corpore metiamur. Neque enim homo vt scriptum in alcibiade hoc quod videmus fragile & terrenum : sed animus est : sed intellectus qui omnem ambitum cœli omnem decursum temporis excedit. Cauendum igitur ne quod multi faciunt plus cœlo dantes plus tribuentes q̃ sit necesse & voluntati opificis & ordini vniuersi repugnemus, simulque ipsi cœlo cui dei consilia & mundi ordo maxime cordi sunt:dum studemus placere displiceamus. Hoc admonent Chaldæi dicentes. Ne augeas fatum. hoc prædicat Hieremias. Ne timeatis inquit signa cœli quæ gentes timent. hoc præcipit alibi propheta noster admonens cauēdum homini ne suspiciens solem lunam & stellas colat ea quæ deus creauit in ministerium cunctis gentibus. Quod si in cum sensum quis non accipiat quasi illa seruiant nobis vti ignobiliora & mortua corpora : significari tamen intelligamus auctorem aut dominam naturæ nostræ eam substantiā esse nō posse:cuius vel altera pars etiam vilior aliqua parte quæ sit in nobis ignobilior inueniatur. Neque .n. in opere perfectius aliquid esse aut potest, aut debet his quæ sunt in opifice. Illum igitur timeamus amemꝰ & veneremur. In quo vt inquit Paulus creata sunt omnia siue visibilia, siue inuisibilia. Quod est principium in quo fecit deus cœlum & terram : hoc autem est Christus. Ipse.n. percunctatus quis esset optime sui gnarus respondit. Ego principium qui loquor vobis. Quare neque stellarum imagines in metallis: sed illius.i. verbi Dei imaginem in nostris animis reformemus : Neque a cœlis aut corporis, aut fortunæ, quæ nec dabunt:sed a domino cœli domino bonorum omnium cui data omnis potestas in cœlo & in terra, & præsentia bona quatenus bona sunt, & veram æternę vitæ fœlicitatem queramus.

Plato.

Q̄n Macrobius cum diuiniorem animam maximeq; spiritalem ponit

Chaldæi. Hieremias moses Christus vnus co lēdus a quo oē bonum.

Paulus.

EXPOSITIO TERTIA DE MVNDO ANGELICO ET INVISIBILI. PROOEMIVM TERTII LIBRI.

Actenus quum de cœlesti mundo pro uiribus nostri ingenii mysteria Moseos reuelantes disputauerimus. Nunc autem quis dabit mihi pennas, sicut columbæ pennas de argentatas & rutilas pallore auri, & uolabo super cœlestem regionem ubi uera est quies uera pax uera tranquillitas, pax utique quam hic uisibilis & corporeus mundus dare non potest. Reuelate uos oculos meos ultramundani spiritus & contemplabor miracula uestræ ciuitatis, ubi reposuit deus timentes se, quæ nec uidit oculus nec auris audiuit, neq; cor cogitauit. Cum autem de hac natura angelica & inuisibili ab hebræis ueteribus multa, multa item a Dionysio

Pennas eo quo superiꝰ modo desiderat.

tradantur erat consilium Moseos uerba exponere iuxta doctrinam utriusque familię. Sed quoniam quæ ab hæbreis dicuntur cum sint inusitata apud latinos intelligi a nostris hominibus facile non possent nisi a gemino quod aiunt ouo exorsi plurima, & fere omnia ueteris disciplinæ hebraicę gentis dogmata enarraremus, Cogitaui differendum donec de his alibi latius scripserimus, & nostratibus notas fecerimus illorum opiniones, ubi quantum ægyptiis monimentis, quantum platonicę philosophiæ, quantum catholicę ueritati consonent examinantes, sicubi quidem concordabunt nobiscum iubebimus hębreo stare in antiquis patrum suorum traditionibus, sicubi dissonabunt instructi catholicis legionibus impressionem faciemus in eos. Denique quicquid alienum ab euangelica ueritate deprehendemus cōfutabimus pro uirili, quicquid sanctū & uerum, a synagoga ut ab iniusto possessore ad nos legitimos israelitas transferemus. Interea Dionysii uegistiis insistentes aut Pauli potius & hierothei quos ille est secutus conabimur tenebris legis quas auctor legis spiritus Dei posuit suum latibulum pro nostra imbecillitate lucem inuehere.

Dionysius. Antiqua dogmata hebreorū sunt differenda.

Dionysius. Paulus. Hierotheus.

CAPVT PRIMVM.

QVICQVID est post vnitatem numerus vnitate perfectus & consumatus est. Sola vnitas omnino simplex a se perfecta non egreditur se: sed indiuidua simplicitate: & solitaria sibi cohæret: quia superest sibi nullius indiga plena suis diuitiis. Numerus sua natura cum sit multitudo vnitatis beneficio fit simplex q̃tum ipse simplicitatis capax q̄q̄ autem numerus quisque quo magis ab vnitate fit procul in maiorem sem per incidat multitudinem plusque in eo dissimilitudinis plus partium plus compositurę sit nullus est tamē ita vnitati proximus qui multitudo non sit aduentitiā habens vnitatem vnaque non natura: sed compositione. transferamus hæc ad diuina more Pythagorico: Solus deus quia nullo a quo sunt omnia simplicissima essentia & indiuidua est. quicquid habet a se habet: ea dem re qua est eadem sapit eadem vult eadem bonus eadem iustus. Neque rem aliquam intelligere possumus qua ipse sit præterquam ipsum esse quod ipse est. Cætera non illud.i.ipsum esse: sed illo sunt. Igitur angelus non est ipsa vnitas: alioquin deus esset: aut plures essent dei quod concipi ne potest quidem. Quid .n. erit vnum sine ipsa quidem vnitas vna? Reliquum vt angelus numerus sit. Quod si est numerus alia sui parte multitudo vna. Est autem omnis numerus eatenus imperfectus quatenus multitudo: perfectus autem quatenus vnus. Quare quicquid in angelo imperfectum est angelicæ multitudini: quam inde habet vnde est numerus.i.creatura: & quicquid perfectum est accedenti vnitati quam inde habet vnde deo coniungitur adscribamus. Imperfectionem in angelo duplicem inuenimus: Alteram quia non est ipsum esse: sed essentia tantum cui participatu esse accidit vt sit: Alteram quia non est ipsa intellectio sed aduenit ei vt intelligat: Cum ipse sua natura intellectus sit intelligentiæ capax. Pendet autem secunda ex prima quoniam ꝙ ex se non est vtique neque intelligit ex se: cum ibi esse nihil possit vbi nō est ipsum esse. Vtrunque igitur horum euenit angelo qua multitudo est. Reliquum vt absolutio illi & consumatio ab accedente desuper fiat vnitate. Deus autem vnitas: vnde ad angelum & esse, & vita, & omnis pfectio deriuatur. Quemadmodum autem duplex est imperfectio quasi duplex multitudo: ita duplicē intelligamus vnitatis accessum vt vtraque perficiatur. Prima ea est qua est essentia rudis ac informis expers vitæ & esse hæc est terra inanis & vacua quam & deus creauit. Nec forte crederes vt quidam crediderunt formationem tantum essentiæ pertinere ad opificem non autem & creationem. Simul cum terra creauit & cœlum.i.actum illius essentiæ participatamque vnitatem in multitudine hoc est ipsum esse: Vt sit quasi eadem creatio cœli & terræ vtpote comparis complexus & duarum ad idem simili nexu conuenientium naturarum. Nec dissone a veteribus ipsum esse participationem diuinitatis vocamus cœlum: quando & mundum archetypum Zenophanes sphæram appellauit, & Saraceni quinimmo & nostri deum circulum vocant.

Vnitas.

Numerus.

Anathematicis ascēsus ad diuina.

Angelū duplex citat imperfectio.

Terra inanis.

Zenophanes. Saraceni.

CAPVT SECVNDVM.

EST angelus per ea quæ diximus iam suam naturam perfecte adeptus intellectualemque proprietatē. Veruntamen nōdum habet vnde sua munera impleat intelligendi.s. & contemplandi: nisi a Deo prius formis intelligibilibus vestiatur. Propterea adhuc sunt tenebræ super faciem abyssi. Abyssus intellectualis proprietas est profunda quæque penetrās & perscrutans. Super hanc tenebræ sunt: donec spiritalium notionum quibus omnia videt & intuetur radiis non illustratur. Scriptum est autem super faciem abyssi non super abyssum. quia idem locus tenebræ & lucis. Lux autem.i.species intelligibiles faciem tenent.i.extrema angelici intellectus quia accidentes ei sunt qualitates non ad ipsius essentiam spectant. Quid autē medium intercedat priusquam tenebra depulsa oboriatur lux statim annectit dicens. & spiritus domini ferebatur super aquas. Domini spiritus quid erit potiusquam spiritus amoris? Neque.n. spiritum scientiæ ita proprie domini spiritum dicemus. Quoniam & scientia quandoque abducit a deo. Amor autem ad deum semper adducit. Hic nisi super abyssum illam feratur non fiet lux. Quoniam quemadmodum non implebitur luce oculus nisi ad solem conuersus: ita neque angelus spiritali luce impletur nisi conuertatur ad Deum. Motus autem hic conuersionis neque est neque esse aliud potest in natura angelica quam motus amoris. Erat igitur spiritus domini amatorius spiritus super abyssum .i. super angelicum intellectum (intelligentiam enim amor consequitur) quo dum acta & excitata angeli mens ad deum conuertitur: Dixit deus fiat lux & facta est lux in angelo lux.s. formarum intelligibilium & fuit ex vespere & mane dies vnus: quia vt probat Auerrois ex intellectu & intelligibili fit magis vnum q̃ ex materia, & forma quod vt idem affirmat: & scribit etiam Moses Aegyptius longe magis in angelis q̃ in homine verum deprehenditur. Cuius vt illos omitta-

Abissi descriptio cum illa lactantii chaos coit.

Spiritus dñi .i. amoris.

Fiat lux. Dies vnus. Auerrois. Moses. Aegyptius.

mus hæc nobis satis sit ratio ꝗ species angelicæ menti indiuidua copula non vt humano intellectui accidit vaga & translatitia perpetuis nexibus uniuntur.

CAPVT TERTIVM.

VIDIMVS creatam adeo naturam angeli: eandem ad Deum conuersam spiritu amoris: tum ab eo illustratam & absolutam luce intelligibilium rationum. Videamus nunc quo inter se ordine angelici exercitus distinguantur. Legimus autem positum firmamentum in medio aquarum vbi tres nobis angelicæ hierarchiæ (sic.n.eas semper vsitato vocabulo appellabimus) indicantur. harum prima & vltima per aquas designatur, illa per supercœlestes, hæc per eas quæ sunt sub cœlo: media illas diuidens dicitur firmamentum. Quæ omnia si naturam trium hierarchiarum & officia pensitemus consonare Dionysii doctrinę magis nequeant: Suprema hierarchia cum vt scribit ille soli vacet contemplationi merito per aquas figurata est, quæ super cœlos idest super omnem circa mūdana siue cœlestia siue terrena actionem sunt constitutæ & Deum perenni sono indesinenter laudant. Medius autem ordo cum sit cœlestibus officiis delegatus profecto non poterat congruentius ꝗ per firmamentum.i.per cœlum significari. Postrema hierarchia & si natura supra omne sit corpus supraque cœlum: curat tamen ea quæ sunt sub cœlo, & cum diuidatur in principatus archangelos & angelos omnium horum operatio omnis circa ea est tantū quæ sunt sub luna, principatuum circa res publicas & reges ac principes vt ex Daniele cognoscimus archangelorū circa mysteria & sacras cerimonias. Angeli priuatis student rebus & singuli singulis hominibus adhibentur. Recte igitur hic subcœlestis exercitus per subcœlestes aquas est figuratus. Qui & rebus pręest fluxis atq; caducis & illi ordini subest qui versatur circa cœlestia.

(Firmamētū in medio aquarum.) (Aquæ super cœlestes.) (Firmamentum. Aquæ super cœlestes.)

CAPVT QVARTVM.

QVID autem sit aquas quæ sunt sub cœlo colligi ad locum vnū dubium esset fortasse nisi hoc nobis Paulus declararet apud quem de his angelis qui ad mundi huius obeunda munera mittuntur legimus esse omnes administratorios spiritus in ministerium missos propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Vnde possumus intelligere subcœlestes has aquas idest angelicos exercitus ad vnum locum ad vnius scilicet hominis bonum salutemque procurandam congregatos pro qua & mittuntur ad nos & nunc secundum quietem nunc etiam vigilantibus nobis, aliis atque aliis & formis & locis & temporibus apparent. Quæ sententia quo pacto sit accipienda tunc demum cognoscemus cum & quo pacto id sit verum quod dicit Moses, aquas scilicet ad locum vnum fuisse congregatas: animum aduerterimus. Neque enim illud ita est verum vt nusquam distinctis disclusisque in locis aquæ inueniantur: cum Indicum mare ab hircano hircanum ab adriatico adriaticum ab euxino, innumera pręterea fluuiorum fontium lacuūq; fluenta longissima locorum inuicem intercapedine dispescantur. Sed ideo ad locum vnum cōgregatæ aquæ dicuntur: quia particulares hæ atque diuisæ aquarū collectiones vel marinæ vel fluuiatiles omnes vt inquit. Salomon ad primarium mare tendentes in vnum oceani locum vniuntur & coeunt. haud aliter est nobis de his angelis intelligendum, qui sublunaria curant. Diuersis .n. diuersi corporalibus rebus aliisque ab homine præsunt. Quoniam quemadmodum Platonici: ita & nostri crediderunt variis mundi huius corruptibilis rebus varias spiritales substantias a Deo præfectas. Quo circa & Augustinus nullam esse visibilem rem apud nos cui non præsit angelica potestas, & corpora omnia per rationalem spiritum vitæ regi constāter asseruit, id quod & Gregorius postea confirmauit. Origenes similiter in commentarijs in librum numerorum opus esse inquit mundo angelis, qui bestiis præsint & animaliū natalibus virgultorumque etiam & plantationum & cæterarum rerum incrementis. In qua sententia cum esset & Damascenus credidit angelum qui peccauit ex his fuisse qui despicatissimæ notę sint & terrestri ordini pͥsint. Verum quemadmodum hæc omnia infra hominē ad hominem referuntur. ita & omnis circa hæc angelorum cura illi potissimum subancillatur & seruit opere & studio vt curent humana & nostræ auxiliantes imbecillitati efficiant, quantum quidem patimur ipsi, vt piæ atque fœliciter vitam viuamus. Quare & quid sibi velit illa aquarum collectio statim Moses intulit vt terra det fructum herbas & plantas arbores. Quæ autem hæc terra est præter eam de qua scriptum in euangelio ꝗ alia quidem affert fructum centesimū alia sexagesimum alia trigesimum? Terra vtique animi nostri: de qua Paulus hæc verba. Terra excipiens frequenter venientem super se imbrem si generet herbam opportunam his quibus colitur pcipiet benedictionē a Deo: quæ vero spinas & tribulos profer reproba est & maledicto proxima, Cuius finis in adustionem. Curemus igitur & nos det terra nostra fructum in tempore suo: det quasi herbas purgatorias virtutes, det scientiam & sapientiam quasi maiores frutices, det absolutam perfectamque virtutem quasi libani cedros: vt sit finis eius benedictio non sit adustio: Et audiamus dicentem patrem. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni quem benedixit deus. Nec miretur quispiam aliud cœlum nobis & terrā primo die significare, aliud nūc firmamētum & aridam id quod etiam in superioribus libris obseruauimus, quando & Origenes & Basilius & plerique alii volunt aliud esse apud Mosem cœlum & terram primo die: aliud aridam & firmamētum die secundo.

(Paulus.) (Quæ afferri posset obiectio.) (Salomon.) (Platonici.) (Augusti.) (Grego. Origenes. Damascen.) (Terra de ꝗ in euāgelio. Paulus.) (Origenes. Basilius.)

CAPVT QVINTVM.

FAVENT autem terræ huic nostræ cœlestes etiam virtutes. Posita enim in firmamento & sol & luna & stellæ vt terram nostram illuminent. Vide ꝗ hæc Dionysiacis mysteriis apte conueniant. Diximus de vltima hierarchia delegata curandis rebus quę sunt sub luna.i.humanis. Nunc de media agitur, cui cœlestium administratio demandata. Neque erit de tertia similiter expectandum vt dicat: de qua dicendum nihil præter ea quę dicta sunt, esse, scilicet eam super cœlos idest supra omnem actionis motum supraque rerum omnium mundanarum administrationem contemplationi tantum addicta. hoc autem loco nec violentum nec alienum a sacris literis existimemus ꝗ lunam & solem vocet non quæ Videmus sydera sed rectores lunæ & solis angelicas virtutes. Nam & scriptura cum dicit hominem dei filium fieri per gratiā: hunc nō intelligit quem videmus caducum & fragilem: sed qui regit hunc ipsum quem nos videmus. & in regum historia legimus iuxta Hebraicam literaturam Salomonem his verbis orantem. Exaudi o cœlum, vbi non cœlum tamen, sed cœli ac terræ rectorem & dominū deum appellat. Ita & nos hoc in loco cum solem audimus & stellas non sydera, sed syderum præsides an-

(Dionysiaca mysteria.) (Cum ad inanimatum fit cōuersio tūc sermo dicitur figurat.)

gelos intelligamus, qui cum ipſi ſint inuiſibiles, inuiſibilem etiam terram illuminant ſubſtantiam, ſcilicet animi noſtri. Nec aut temere aut vulgariter dictũ ſtatuta illa vt illuminent. Sed tam proprie tam conſone his quæ attulimus: vt ſi non aliunde, hinc certe expoſitio noſtra maxime comprobetur. Cum enim (vt tradit Dionyſius) tres ſint actiones angelicę, purgatio: illuminatio, & perfectio, ſic ſunt diſtributæ: vt purget

Nota,

vltimus ordo ſupremus perficiat: medius autem hic, de quo nunc agimus illuminet. Purgant igitur terram noſtram aquæ inferiores, vnde & nitida ſub aſpectũ venit, Purgatam cœleſtes illuminant. Super cœleſtes igneo quodam rore atque viuifico perficiunt & fœcundant, ad tantam ſæpe fœlicitatem, vt non ſalutares iam herbas ſed ipſum germinet ſaluatorem, & nõ vna virtus ſed Chriſtus plenitudo omnium virtutum formetur in nobis.

CAPVT SEXTVM.

SEQVITVR dari ab elementis habitatorum multitudinem piſces aues & bruta, vbi me magnæ profecto anguſtiæ tenuiſſent quales nuſquam alibi in toto hoc noſtro opere: niſi præſto mihi eſſet & Eſaias apud quem latam legimus Saraphin, & Ezechiel apud quem ſi Hæbreis credimus & aues & bruta ſpiritales etiam nobis ſubſtantias indicant, niſi accurrerent ſuppetiatum veteres Hæbrei, qui omnes hoc loco angelicam multitudinem inſinuari volunt a Moſe. Dicamus igitur ſectantes horũ veſtigia redargui hic a propheta errorem philoſophorum, qui crediderunt principales quidem aliquas eſſe ſubſtantias intellectuales, ſed negauerunt ſingulas ex illis (quod dicunt theologi) numeroſæ deinceps multitudini vt legionibus duces præeſſe. Cum ergo nouem ordines angelicos cogitamus, ſitque vnuſquiſque ordo ſuum ducem ſortitus, fingamus animo ducem illum & principem quaſi maximam ſphæram tum ſequacem exercitum[illegible] ſphæræ illius habitatores & ornamentum ſicut in aqua piſces in aere aues in terra beſtias in ſphæra octaua ſydera cogitamus. & verũ erit illud Danielis decies millia aſsiſtebant ei. & mille millia miniſtrabant ei.

Eſaias. Ezechiel. Veteres. Hebræi. Vnitates angelicarũ legionum. Daniel.

CAPVT SEPTIMVM.

POSTREMO hominis meminit non quia homo ſit angelus, ſed quia angelici mundi finis & terminus quemadmodum & de natura corruptibili ageos hominem etiam attulit illius naturæ, non partem ſed principium & caput: Quo fit vt ad tres mundos tractatus homines pertineat ad eum qui ſibi eſt proprius & ad vtrunque extremum incorporeum, ſcilicet & elementarem, quorum ita eſt medius vt alterius finis, alterius principium ſtatuatur. Sed video paratum laqueũ noſtræ expoſitioni: cum ſubiiciatur præeſſe hominem piſcibus maris auibus & brutis. Nam ſi illa nobis naturam angelicam ſignificant quo pacto verum erit quod ſcribitur præeſſe hominem illis quem deminutum ab angelis & ſciunt philoſophi & propheta teſtatur. Adſit ille nobis & laqueum conterat qui & cõtriuit Sathanã ſub noſtris pedibus Ieſus Chriſtus primogenitus omnis creaturæ. hic laqueum profecto cõterit & nodum omnem ſoluit & abrumpit: quoniam non ſolum in eo in quo tota diuinitas corporaliter habitauit adeo ſublimata eſt natura humana vt homo Chriſtus qua homo eſt (ſi credimus Dionyſio) angelos doceat illuminet & perficiat: tãto vt inquit Paulus melior angelis effectus quanto differentius præ illis nomen hæreditauit: Sed & nos omnes quibus data poteſtas filios Dei fieri, per gratiam cuius dator eſt Chriſtus, ſupra angelicam dignitatem euehi poſſumus.

Ieſus Chriſtus primogenitus oĩs creaturæ. Dionyſius. Paulus.

EXPOSITIO QVARTA DE MVNDO IDEST HVMANO DE HOMINIS NATVRA.

PROOEMIVM LIBRI QVARTI.

OSTQVAM de omnibus mundi partibus deque omni natura cœleſti angelica & corruptibili tractatum ſatis a propheta oſtendimus, reliquum (ſi promiſsi memores ſumus) totam iterum lectionem de homine interpretari, hoc re ipſa comprobaturi, nullam eſſe in uniuerſo hoc opere orationem, quæ uti de tribus mundis de quibus actum ſuperius ita de hominis etiam natura reconditos ſenſus & ueritates altiſsimas non complectatur. Nec minus fecerimus operepræcium ſi in hac quarta explicanda enarratione diligentes fuerimus q̃ factum in ſuperioribus. Quam utilis. n. homini q̃ neceſſaria ſit ſui cognitio (ut prætercam literam delphicam) ita eſt a Platone in primo Alcibiade demonſtratum, ut nihil fecerit reliquum poſterioribus quod ſuper hac re quaſi nouum afferre temptarent. & profecto improbum ac temerarium illius ſtudium, qui adhuc ſui ignarus adhuc neſcius an ſcire aliquid poſsit, rerum tamen, quæ tam procul ab ipſo ſunt, cognitionem ſic audacter affectat. Redeamus igitur in nos, & uideamus (ut ait propheta) quanta bona fecit Deus animæ noſtræ. Ne ſi forſitan in ſemet agnoſcenda minus diligens fuerit audiat patrem dicentem in canticis, ſi te ignoras o pulcherrima mulierum egredere & abi poſt ueſtigia gregum tuorum. Videtis quæ nos maneat pœna noſtrę ignorationis. Abeundum eſt enim a patre, ſcilicet quam abitionem & exhæredatio ſequitur, qua quid infœlicius? Egrediendum item eſt, utique ex nobis. Neque enim apud ſe eſt animus, qui ſe ipſum non uidet. Qui autem ſe exit a ſe diuellitur, quo quid acerbius? Eundum tertio poſt ueſtigia gregum noſtrorum, ideſt poſt brutorum ueſtigia, quę ſunt in nobis, de quibus in expoſitione ſatis dicemus, quo quid miſerius? quid deſpicatius & contemptibilius? fieri, ſcili

Lr̃a delphica inferius libelli de ente in margine notata. Plato. Triplex pœna ignorationis ſui. Supra ſe. A ſe. Poſt ſe.

cet pediſſe quos beſtiarum̃ quarum nos duces natura ſtatuerat. Igitur non poſt brutorum ſed poſt Moſeos veſtigia incedentes ingrediamur nos ipſos, ingrediamur animi penetralia ipſo nobis propheta aditum reſerante, ut & in nobis cum mundos omnes tum & patrem, & patriam fœliciter agnoſcamus.

CAPVT PRIMVM.

PRIVSQVAM iuxta verba ordinemq́ue prophetæ expoſitionem accuratius digeramus, oportet præfari aliqua de hominis natura obiterque dictiones aliquas exponere, vt totius deinde ſenſus apertior ſit intellectus. Conſtat homo ex corpore & anima rationali. Rationalis animus cœlum dicitur. Nam & cœlum animal a ſe ipſo motum vocat Ariſtoteles: & animus noſter (vt probant Platonici) ſubſtantia eſt ſe ipſam mouens, Cœlum circulus eſt, & animus itidem eſt circulus, quinimmo vt ſcribit Plotinus, ideo cœlum circulus: quia animus eius circulus eſt. Cœlum in orbem mouetur. animus rationalis a cauſis ad effectus ſe transferens, rurſuſque ab effectibus recurrens in cauſas ratiocinationis orbe circumuoluitur. Atque hęc quidem ſi ſingula eſſent enarranda his, qui alibi ea non legerũt, non Moſeos iam: ſed Ariſtotelis Platoniſq́ue eſſemus interpretes. Corpus dicitur terra. quoniam terroſa & graui ſubſtantia eſt. Quare & de humo factum (vt ſcribit Moſes) homini dedit appellationem. Verum inter terrenũ corpus & cœleſtem animi ſubſtantiã opus fuit medio vinculo, quod tam diſtãtes naturas inuicem copularet. huic muneri delegatum tenue illud & ſpiritale corpuſculum, quod & medici & philoſophi ſpiritũ vocant. Quem & diuiniore eſſe natura q̃ elementa & cœlo proportione reſponderet, Ariſtoteles ſcribit, hic lux nuncupatur: quæ cognominatio conuenire magis non poſſet philoſophorum ſententiæ & medicorum, quorum omnium communis eſt conſenſus: eſſe illum ſubſtantia maxime lucida, & nulla re magis q̃ luce gaudere foueri & recreari. Accedit ꝙ quemadmodum omnis cœlorum virtus (vt ſcribit Auicenna) vehiculo lucis ad terram transfertur: ita omnis animi virtus, quem cœlum vocauimus: omnis poteſtas vita, ſcilicet motus & ſenſus lucido ſpiritu intercedente ad hoc corpus terrenum, quod terram vocauimus commeat & transfunditur: Deſcendamus iam ad verba prophetæ, apud quem primo videmus creari cœlum & terram extrema. ſ. noſtræ ſubſtantiæ vim rationalem, & corpus terrenum quæ poſtremo cum ſit lux. i. lucidus accedit ſpiritus: ſic vniuntur, vt ex veſpere & mane. i. ex corporis nocturna & matutina animi natura vnus ſit homo. & quoniam (vt oſtendimus) per hanc lucem omnis vitalis, ſenſualiſq́ue virtus ad terram noſtram deſcendit: merito ante lucis natale terra fuit inanis & vacua. Cui vitæ motuſq́ue beneficia niſi per internuntium lumen participare ſuum cœlum non poterat. Quare & ſtatim cauſam adiunxit inanitatis, quia. ſ. ſuper eam adhuc tenebræ erant luce nondum exorta.

Animus rationalis.
Ariſtote.
Platonici.
Plotinus.

Corpus.
Spũs.

Ariſtote.

Auicenna

Intercedẽte ſpũ hõ conditur.

CAPVT SECVNDVM.

SED reſtat adhuc querendum quid illud ſibi velit, & ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas, Traditur hic de aquis indiſcreta & vniuerſalis doctrina, quæ die ſeq̃ti magis diſtinguitur, cum alias docet eſſe quæ ſunt ſuper cœlum, alias quæ ſunt ſub cœlo. Quorum omniũ ſi verum ſenſum deſideramus conſulamus ipſam naturam quam noſter propheta (vt ſæpe diximus) adamuſſim effigiat & repreſentat. Factam vidimus mentionem de triplici parte humanæ ſubſtantiæ videlicet de rationali de mortali hoc corpore & medio ſpiritu. Duæ reliquæ ſunt. Nam inter partem rationalem qua homines ſumus & omne illud quod corporeum eſt in nobis ſiue ſit craſſum ſiue ſit tenue & ſpiritale media eſt pars ſenſualis qua brutis communicamus. & quoniam non minor nobis cum angelis q̃ cum brutis communicatio quemadmodum infra rationem eſt ſenſus: unde commertium cum animalibus ita ſupra rationem intelligentia eſt per quam dicere illud Ioãnis poſſumus. Societas noſtra cum angelis eſt. Vides quid infra quid ſupra noſtram ſit rationem. Quod ſi ratio cœlum dicitur (ut cõprobauimus) manifeſtum iam quæ in nobis aquæ ſupercœleſtes: quæ itidem ſubcœleſtes. Diuerſa autem ratione vtrique parti intellectuali. ſ. & ſenſuali aquarum congruit appellatio: illi quia diuinarum illuminationũ radiis maxime peruia: huic quia caducis rebus & fluxis inhiat & delectatur. Cuius diuerſitatis ſatis nos admonet, cum hanc ſtatuit ſub cœlo vbi fluxa omnia atque caduca: illam ſupra cœlum vbi ſinceræ & perpetuæ intelligentiæ adminiſtratio. Cum igitur primo die ſpiritum domini incubantem legimus aquis ſintque aquæ bifariam diſcretæ vtique de his aquis quæ ſunt ſub cœlo dictum non accipiemus: quoniam ſuper has non ſpiritus domini: ſed cœlum potius defertur. Reliquum vt de his dictum ſit quæ ſunt ſuper cœlum. Vnde nobis maximum dogma de anima referatur. Intellectum. n. qui eſt in nobis illuſtrat maior atque adeo diuinus intellectus ſiue ſit Deus (vt quidam volunt) ſiue proxima homini & cognata mens vt fere omnes Græci, vt Arabes vt Hebræorum plurimi volunt. Quam ſubſtantiã & Iudæi philoſophi & Albumaſar Alpharabius in libro quem ſcribit de principiis expreſsis verbis ſpiritum domini appellauit. Nec factum ſine cauſa vt priuſquam hominem ex animo & corpore vinculo lucis coſtituiſſet huius rei meminerit: ideſt delationis ſpiritus ſuper aquas: ſed ob id factum ne forte crederemus non adeſſe ſpiritum hunc noſtro intellectui niſi cum eſſet corpori copulatus. Quod & Moſes Aegyptius & Abubacher Arabs, & quidam alii falſo crediderunt.

Aĩa ſenſualis.

Ratio.
Intelligẽtia.
Ioannes.

Intellect⁹ diuin⁹ in participatu.

Albũaſar.
Alpharabi⁹.

Moſes.
Aegyptius.
Abubacher.

CAPVT TERTIVM.

RESTAT vt exponamus quid ſit quod ait aquas quæ ſunt ſub cœlo, ideſt ſenſuales vires quæ ſub parte ſunt rationali congregari ad locum vnum. Manifeſtiſſimum autem hoc non omnino rudibus philoſophiæ. Nam ſenſitiuæ, omnes virtutes ad ſenſum quem ex re ipſa vocamus communem, hic autem ſi Ariſtotelem ſequimur eſt in corde: vti flumina ad mare confluunt. Nec abſurde dixerimus ab eo mari quinque corporis ſenſus, quos videmus auditum viſum guſtum tactum olfatum quaſi quinq; maria mediterranea diffuſos intrare corporis continentem: quæ aperta in tehetheto Platonis ſententia fuit. & quoniam ex perfectione ſenſitiuarum virium quam ex hac ad ſuum fontem collectione intelligimus corpori quod vocamus terram & vita & ſalus & nutrimentum prouenit: recte, poſt illam aquarum congregationem terram inducit ſtatim viridem & floreſcentem. Præſtiti enim a natura ſenſus omnibus mortalibus ad vitam corpori ſalutemq́ue pro-

De quib⁹ ſẽſibus.
Ariſtote.
in. 3. de aĩa diffuſe.

Plato.

curandam, vt per eos cognoscant quæ sibi noxia quæ salutaria tum cognita per appetentiam sensibus annexam illa respuant: hęc desiderent: postremo per coniugem potestatem motricem fugiant mala vtilia prosequantur. Videt oculus cibum: olfaciunt nares: accedunt pedes: capiunt manus palatum, experitur. Quæ omnia ideo dicimus vt cognoscamus apte coiunctam stabilimento aquarum.i.sensitiuarum virium:terrę quę iamdiu nobis corpus significat vberem fœlicitatem.

CAPVT QVARTVM.

AT vero cum multis rationalis natura & viribus & potentiis distinguatur de nuda eius substantia supra est dictum. Nunc de ornatu atque vt ita dixerim regia eius suppellectile dicendum. Hoc est ꝙ scribit posita in firmamento lunam solem & stellas. & quidem philosophi iuniores solem intellectum qui actu est lunā eum qui est potentia forte interpretarentur: Sed quoniam nobis magna de hac re cum illis controuersia nos interim sic exponamus vt qua parte ad aquas superiores ad domini spiritum animus vergit propterea ꝙ totus lucet sol noncupetur: qua vero aquas inferiores.i.sensuales potentias respicit, vnde infectionis aliquam contrahit maculam lunæ habeat appellationem. Solem hoc modo acceptum Græci Platonici διανοιαν lunam vero δοξαν pro suæ doctrinæ dogmatis appellarunt. Quoniam autem dum a patria peregrinamur, & in hac vitæ præsentis nocte & tenebris viuimus ea parte plurimum vtimur quæ ad sensus deflectitur, vnde & plura opinamur q̃ scimus, Cum vero dies futuræ vitæ illuxerit alieni a sensibus ad diuina conuersi superiori alia parte intelligemus: recte est dictum hunc nostrum solem præesse diei: Lunam autem præesse nocti. Itidem quia exuti nos moribundā hanc vestem vnico solis lumine id contuebimur. quod in hac corporis miserrima nocte plurimis viribus atq; potentiis videre potius conamur q̃ videamus icciirco vnico sole dies lucescit: nox contra plurimas stellas componendi.s.vim & diuidendi ratiocinandi item definiendi & quæ sunt reliquæ, lunæ qua si minus potenti auxiliares corrogat & counit.

CAPVT QVINTVM.

HACTENVS de viribus animi cognoscentibus: Nunc ad ea se transfert quorū opus appetere iræ videlicet & libidinis.i.concupiscentiæ sedes. has per bestias designat & irrationale genus viuentium: quia sunt nobis cum bestiis communes, & quod est infœlicius ad brutalem sæpe nos vitam impellunt. hinc illud Chaldæorum Vas tuum inhabitant bestiæ terrę. & apud Platonem in rep. discimus habere nos domi diuersa genera brutorum, vt non sit creditu difficile paradoxon Pythagoricum (si recte intelligatur) in probos homines migrare in bruta. Intus.n.atq; in nostris adeo visceribus bruta sunt vt non procul peregrinandum sit vt migremus ad illa. hinc fabulæ Circæ, & Theocriti illud quos deæ aspexerint virtus.s.& sapientia Circeis poculis labefactari non posse. Sed videamus q̃ horum brutorum differētiam Mosaica lectio nobis insinuet. Alia ab aquis quæ sunt sub cœlo: alia a terra producuntur. Aquæ vt diximus significant sensualem partem quæ est sub cœlo, quia subest rationi, & illi proxime famulatur. Terra est hoc ipsum corpus terrenum & fragile quo circundamur. Consideremus igitur an ex affectibus quibus mouemur, alij ad corpus: alij ad sensum interiorem quem phantasiam vocant philosophi, magis attineant. Ad corpus spectare mihi videntru qui vel ad cibum vel ad venerem impellunt. Nam hi nobis dati a Deo tum ad tutelam corporis quod nutrimus, tum ad liberorum procreationem, in quibus simus superstites cum in nobis ipsis occumbimus. hisdē nos abutimur allecti plusquam decet voluptatis illecebra, per gulam & per libidinem curam carnis, vt inquit Paulus facientes in desideriis. In cuius verbis id annotandum non esse dictum ne carnis curam feceritis. sed ne feceritis in desideriis, quia.s. vtendum illis ad necessitatem: non etiam ad voluptatem, multo minus nostra fœlicitas in eis constituenda. hos ergo affectus per iumenta & feras intelligamus: qui terræ potiusquam aquarum fœtus dicuntur: quia per crassioris huius corporis membra & explentur & excitantur & nobis ad eius salutem procurati a Deo fuerunt, q̃q̃ illis fiant exitio: qui & crapulis marcescunt & venere dissoluuntur. Ad aquas autem.i.sensum imaginationis affectiones illas referamus: quæ spiritales magis & nostræ potius cogitationis q̃ carnis soboles dici possunt. Quod genus sunt quæ ad honores ad iram ad vltionem & cognatas his reliquas affectiones nos vocant. Necessaria hæc & vtilia modice vtentibus. Irascendum.n. sed intra modum. & vltio sæpe opus iustitiæ: & sua vnicuique tuenda dignitas, nec recusandi honores, qui honestis artibus comparantur. Quod ideo dico: ne cum hæc bruta quæ sensuales appetentias indicant Deus creauerit creatisque benedixerit: si sint mala ex sua natura credamus cum manicheis a malo principio & nō a bono potius Deo condita fuisse. Bona igitur illa omnia & homini necessaria, sed nos inde ad ambitionem furorem excandescentiam superbiam q; excedentes: mala facimus nostra culpa, quæ ille optimus optima instituerat.

CAPVT SEXTVM.

VIDETE autem q̃ his quæ diximus adamussim conueniat ꝙ subiicitur factum a Deo hominem ad suā imaginem vt præesset piscibus auibus & bestiis quæ tū aquæ tum terra produxerāt, & quidem de homine iam supra disputabamus. sed nunc primum in eo dei imaginem intelligimus: Vnde illi in bruta dictio & imperiū. Sic &.n.a natura institutus homo vt ratio sensibus dominaretur frenareturq; illius lege omnis tum iræ tum libidinis furor & appetentia, sed ob literata imagine dei per maculam peccati cœpimus miseri & infœlices seruire bestiis nostris, & cum rege chaldæo diuersari inter illas humi procumbere cupidi terrenorum obliti patriæ obliti patris obliti regni: & date in nobis in priuilegium pristinæ dignitatis. Scilicet homo cum in honore esset non intellexit: sed comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.

CAPVT SEPTIMVM.

VERVM sicut omnes in primo Adam qui obediuit Sathanæ magis q̃ Deo: Cuius filii secundum carnem deformati ab homine degeneramus ad brutū, ita in Adam nouissimo Iesu Christo qui voluntatem patris impleuit & suo sanguine debellauit nequitias spiritales: Cuius filii omnem secundū spiritum, reformati per gratiam regeneramur ab homine in adoptionem filiorum Dei, si modo vti in illo ita in nobis princeps tenebrarum & mundi huius nihil inuenerit.

Neothericorum philosophantium sententia.

Platonici. Διανοιαν και δοξαν dixerunt.

Chaldæi. Plato.

Et theocritus & Maro meminerūt. Sensus interior phantasia vocatur.

Paulus.

Manichei

Rex chaldæus.

Iesus Chrs. Adam nouissimus.

IOAN. PICI MIRANDVLAE EXPOSITIO QVINTA DE OMNIBVS MVNDIS DIVISIM ORDINE CONSEQVENTI.

PROOEMIVM LIBRI QVINTI.

VEMADMODVM Moſes uti oſtendimus ſingulis in partibus ſui contextus de omnibus ſimul mundi intellectuali, cœleſti, elementari, humanoque diſſeruit, imitatus naturam, immo naturæ artificem Deum, qui in ſingulis mundis omnes complexus eſt, ita ad eiuſdem naturæ exemplum quæ proprias ſedes propria iura & peculiares unicuique leges diſtribuit, propheta etiam noſter mirabili & perfecto diuinæ artis magiſterio ſcripturam ſuam ita diſpoſuit, ut q̄q̄ ubique de omnibus eadem facie eodemque uerborum uelamine diſputaret, peculiariter tamen ſingulis mundis ſingulas ſui operis partes conſequenti ordine adiudicaret. Quod oſtenſuri incipiemus primam particulam de primo mundo, ideſt angelico interpretari, tum deinceps reliquas de reliquis auream illam homericam catenam & Platonicos annulos a uiua opificis uirtute quaſi a uero lapide indomiti Herculis appenſos in Moſeos uerbis ſagaciter ſpeculantes.

Homerica catena.
Platonici annuli.

CAPVT PRIMVM.

DICTVRI autem de natura angelica, quæ purus eſt intellectus, id primum animo concipiamus mẽtes eſſe quaſi oculos quoſdam. Quod enim eſt oculus in rebus corporeis: idipſum eſt mens in genere ſpiritali. Oculus & ſi mixturæ ſuæ ſubſtantiæ intimæ aliquid lucis poſsideat, vt viſionis tamẽ munere fungatur externa indiget luce. in qua rerum colores, & differentias ſpeculatur. Nec eſt propterea ꝙ ſua natura non ſit viſus. & ſi non videat niſi beneficio lucis. Nam & aures, ne dicam inanimata, & reliquæ omnes corporis partes colluſtrantur luce, nec tamen vident. Id igitur videndi naturam ſortitum eſt & per eſſentiæ ſuæ rationẽ eſt viſus, quod recepta luce videre poteſt. Conſideremus hæc eadẽ in intellectibus, Intellectus oculi ſunt intelligibilis veritas lumen eſt, & intellectus ipſe intelligibilis cum ſit intimæ aliquid lucis habet: Qua ſe ipſum poteſt videre, ſed non poteſt & reliqua. Verum indiget formis ideiſque rerum quibus vti radiis quibuſdam inuiſibilis lucis intelligibilis veritas indubie cernitur. Nec propterea dicendum eſt vt per exemplum oculi declarauimus non eſſe illos natura intelligentes: atque ex accidenti pari cum noſtris animi conditione intellectualem proprietatem ſortitos. hinc illorũ manat ſententia qui intellectus appellationem Deo indignã exiſtimant. Quia ſi intellectum quaſi oculum capimus qui non ex ſe: ſed lucis participatione videt: cum deus ſit lux (lux.n.eſt veritas) & viſio actio ſit qua oculus lucem attingit non eget Deus hac operatione qui eſt ipſa lux, tanto a rerum omnium ignoratione quàm angeli remotior quanto abeſt magis a tenebris lucis natura q̄ oculi. Sed redeamus ad angelos. Oculus.i.ſubſtantia intellectualis non omnino eſt ſimplex: alioquin aduentãtis lucis compoſitionẽ non pateretur. hinc commune proloquium conſtare angelos ex actu & potentia, q̄q̄ anxia eſt diſputatio quid ille actus quid illa potentia, & quæ ratio compoſitionis, quid item Auerrois Arabs voluerit, cum vtrunque intellectum & eũ qui actu & eum qui potentia eſt in omnibus citra deũ intellectibus eſſe dixerit, ſed ſufficit nobis quantum attinet ad hunc locum communis ſententia vtcũq; accipiatur. Hæc quæ diximus omnia aperit nobis Moſes in primo die. Partitur.n.ſubſtantiam angeli in cœlũ & terram naturam, ſcilicet actus & naturam potentię. Eadem autem res vti diuerſas proprietates: Ita & diuerſa habet cognomina. Quare hic idem actus dum vti virtus viſum oculo largiens: vtque potentiæ conſumatio accipitur dicitur cœlum ꝙ ea ſit habitudine ad potentiam, qua eſt cœlum ad terram. Rurſus qua lucis indigus eſt nec obire per ſe proprium munus intelligentiæ poteſt per aquas figuratur: Corpus luminis quidem capax ſua tamen natura minime lucens. Eſt & alia ratio ſimilitudinis ꝙ iſte actus potentiæ: quam terram vocat, vti aqua terræ proxime adeſt: Sed iam verbis prophetæ congrediamur. Creauit Deus cœlum & terram, naturam actus & naturam potentiæ, ex quibus angelum conflat, & terra quidem ideſt potentia inanis eſt & vacua, inanis actu & vacua luce, quam non niſi aquis intercedentibus excipit, & quoniam circa idẽ fiunt contraria ad idemq́; pertinet hoſpitari lucem & tenebras, adiunxit & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Neque dixit ſuper terram Abyſſus enim nihil eſt aliud (niſi vocabulo abutamur) q̄ aquarum profunditas: Super has aquas ferebatur ſpiritus domini: ſpiritus vtique qui ab apoſtolo Iacobo pater luminum dicitur: a quo mox ſuper eas ideſt ſuper angelicas mentes lux intelligibilium formarum exoritur. Quod intellexerunt forte & ſaraceni dicentes eductos angelos a Deo de tenebris ad lucem adimpletoſque æterna lætitia. Intelligentiam.n. voluptas conſequitur, qua nulla maior qua nulla verior nulla eſt permanentior.

Mens & oculus idem ſecundũ rationẽ ſunt ſed realiter differunt.

Angeli conſtant actu & potentia.

Auerrois arabs.

Abyſſus qd ſit.

Iacob⁹ apoſtolus.

Saraceni.

CAPVT SECVNDVM.

HVIC mundo proximus eſt cœleſtis. Cuius illa prima proprietas ꝙ interſtitium eſt vtriuſque mundi intelligibilis.ſ.de quo nunc diximus: & ſenſibilis huius quem nos incolimus. Nec poſſumus mediæ alicuius naturæ eſſentiã euidentius indicare q̄ ſi exprimamus quibus concludatur extremis: quando quidem de extremis natura media temperatur. Maximam igitur de cœli conditione nobis ſcientiã aperit. cum inter aquas & aquas.i.angelicas & corruptibiles ſubſtãtias mediũ cœlum non tam ſitus q̄ eſſentiæ ratione poſitum dicit. Per aquas autem iam diximus intelligi formas, quę po-

Nota.

tentiæ

Nam superios quo aqua sit causa formalis pater.

tentiæ quasi terræ proximæ adsunt: essentiamque perficiunt. Quemadmodum autem alia angelorum alia elementorum terra, quia diuersa in vtrisque potentia: Ita alia atque alia aquarum vtrobique ratio idest formarum est: Inter has vere medium cœlum inde diuinā vitam hinc corporationē, inde incorruptibilem, hinc visibilem substantiam, inde essentiæ firmitatem, hinc loci mutationem: inde quicquid idē est simplex & vniforme: hinc quicquid varium mixtum & dissimile habet, sic opificis prouidentie disponente sortitum est.

CAPVT TERTIVM.

POST hæc de elementorum integritate & positura & ordine nos breuiter admonet per collectionē aquarum ad locum vnum & præscriptas mari leges ne terram obruat. Nihil est enim quod magis indicet esse in elementis præter corporeæ brutæque naturæ inclinationem inditas leges ab intelligēte causa, a qua & reguntur & suis insedibus detinentur, quam hæc aquarum repagula: quibus cohercitus oceanus, cuius ad totum se terræ ambitum impetus ferret, quemadmodum ignis totus toti aeri incubat quasi tamen virga admonitus pædagogi pedem refert, nec se vlterius profert q̃ nostra salus & vita omnium animantium postulat. hoc neque ad materiæ necessitatem quæ ad globi figuram omnia potius elemēta pariter inclinat, nec ad fortuitum atomorum concursum: qualem somniat epicurus, nec ad vim seminariam naturæ mutæ, vt ait Straton, ignare totius finis referri potest, sed ad solam finalem causam: ad quam dirigere solius est mentis & prouidentiæ intellectualis. Propterea factum vt & hic Moses tractaturus de ordine elementorum huius tantum rei meminerit, & a prophetis totiens huc quasi potissimum argumentum diuinæ potentiæ & sapiētiæ afferatur in medium. Hinc in prouerbiis cum certa lege & gyro vallabat abyssos. hinc illud qui circūdedit mari terminum suum, & apud Hieremiam. Me ergo non timebitis ait dominus: qui posui harenam terminum mari. Et illum terminum posuisti quem non transgredientur, nec operient aquæ. Quoniam autem tota elementorum constitutio ordinatur admixta ea præsertim quæ sunt viua: iccirco post terræ aquarumque ordinem & firmamentum subiecit statim præceptum terræ vt germinaret plantas. cuius alioquin operis tractatus ad quintum potius diem spectabat.

Senis oceani furoris repressio.

Epicur⁹ mūdum atomis corporib⁹ indiuisibilibus constare credidit.

Straton.

Prouerbiū.

Hieremias.

CAPVT QVARTVM.

POSTQVAM egit de sphæra cœlesti & elemētari, propterea que de tota integritate corporeæ vniuersitatis. restabat dicendum de incolis & ciuibus (vt ita dixerim) ciuitatis huius mundanæ cum cœlestibus: de quibus agendum primo quasi de senatu præfectisq; vrbis: tum etiam terrestribus quasi de plæbe & populo. Cœlestium igitur primo meminit: quæ posuit Deus in firmamento vt essent in signa & tempora vt lucerēt in cœlo, & terram illuminarent. solem dico lunam & stellas. Altissimæ hic pertractandæ essent quæstiones: & quæ sibi singulæ iustum volumen exposcerent, quo pacto hęc sint sydera in firmamento? an vti partes eius nobiliores: quod sentiunt Peripatetici: an vt animalia in suis sphæris: in aqua pisces iumenta in terra: quod Eusebius Medus & Dyodorus volunt. Congressum hic item locus cum genethliacis sibi exposceret diuinandi per astra & prænoscendi futuros euentus scientiā hinc confirmantibus q̄ Moses sydera in signa posita a deo dixerit: scientiam non modo a nostris, vt a Basilio, qui recte eam occupatissimam vanitatem vocauit: & ab Apollinario, & a Cyrillo, & Dyodoro acriter taxatam: sed quam & boni Peripatetici respuunt, & Aristo. cōtempsit, & q̄ est maius, & a Pythagora, & a Platone, & ab omnibus stoicis repudiatam fuisse auctor est Theodoritus. Quærendum hic etiam de natura sydorum: de motu: de principatu, de lunæ maculis deque omni syderali scientia aliquibus forte videretur. Verum ad hæc si descendamus q̃q̃ sint pulchra & digna cognitu: audiemus fortassis horatianum illud: Sed nūc non erat his locus. Quare ad opus hæc destinatum differimus, quo Aristo. Platoni conciliātes vniuersam philosophiā pro viribus tractandam examinandamq; suscepimus.

Cōparatio.

Eusebius. Medus. Diodorus.

Basilius.

Apollinari⁹ Cyrillus. Aristote. Theodorit⁹

CAPVT QVINTVM.

VENIAMVS igitur ad Mosem, qui postquam de cœlestibus dixit: terrestrium animalium meminit ordine congruenti: quę vel aquas vel terram vel aerem inhabitant: si tamen inhabitare aerē volucres dici possunt. Nemo hic expectet aut exigat a nobis disputationem quo pacto corpora animalium ex elementis, aut quid sint inditæ a Deo naturis rerum seminariæ rationes, sit ne item vita brutorum de sinu educta materiæ: an a diuino potius principio omnis vita proueniat, vt constantissime asserit Plotinus: quem mox latine legendum dabit in publicam vtilitatem Marsilius Ficinus non iter longioribus etiam argumentis illuminatum. Cui sententiæ suffragari fortasse videbitur hoc loco propheta: cum postquam dixit: producant aquæ reptilæ animæ viuentis: adiecit postea creauit Deus omnem animam viuentem, vbi non id duntaxat quispiam obseruaret: q̄ & aquæ producant Deo iubente, & deinde etiam Deus producat. Verum & illud quod vbi de dei opere agitur scriptum est creauit Deus animam viuentem, vbi autem de aquis non animam, sed reptile animæ viuentis: quasi aquis vehiculum potius animi idest corporis mixtio accepta referatur: deo autem .i. diuino principio animæ substantia, quæ vitæ datrix motus & sensus temperato iam corpori extrinsecus illucescat. Sed de his alias. Inter animalia terræ tria memorat Moses iumenta reptilia & bestias, in quibus tres differētias brutorum irrationalium: quibus nec plures sunt: in cōmune nobis insinuat. Sunt enim bestiæ quæ perfecta sunt phātasia medium inter irrationalia locum sortitę, erudiri autem ab homine, aut mansuescere nesciunt. Sunt reptilia quæ imperfectam habent phantasiam media quasi inter bruta & plantas. Sunt iumenta. Quæ & si carent ratione disciplinę tamen humanæ quoquo modo capaces cum sint: rationis aliquid participare videntur mediam quasi sortita conditionem inter bruta & homines.

Quæ nō sit tractaturus.

Plotinus.

Tres generales differētiæ brutorū.

CAPVT SEXTVM.

HACTENVS de tribus mūdis supercœlesti cœlesti & sublunari. Nunc agēdum de homine de quo est scriptum. Faciamus hominem ad imaginem nostram: qui non tam quartus est mūdus quasi noua aliqua crea

Similitudo regibus vsitata.

tura q̃ trium quos diximus complexus & colligatio. Eſt autem plerũq; conſuetudo a regibus, vſurpata & principibus terræ: vt ſi forte magnificam & nobilem ciuitatem condiderint Iam vrbe abſoluta imaginem ſuam in medio illius viſendam omnibus ſpectandamq́ue conſtituant. Haud aliter Principem omnium Deum feciſſe videmus, qui tota mundi machina conſtructa poſtremum omnium hominem in medio illius ſtatuit ad imaginem ſuam & ſimilitudinem formatum. Sed ardua eſt queſtio cur hoc priuilegium ſit hominis imaginem habere dei. Nam ſi Melitonis exploſa inſania :qui humana effigie Deum figurauit: ad rationis mentiſque naturam recurramus, quæ vti Deus intelligens eſt inuiſibilis item & incorporea inde vtique comprobabimus eſſe hominem ſimilem Deo præſertim qua parte in animo trinitatis imago repræſentatur. Verum agnoſcemus hæc eadem quanto in angelis ſunt q̃ in nobis & potiora, & contrariæ minus naturæ admixta tanto cum diuina natura plus ſimilitudinis & cognationis habentia. Nos autem peculiare aliquid in homine quærimus: Vnde & dignitas ei propria & imago diuinæ ſubſtantiæ cũ nulla ſibi creatura cõmunis comperiatur. Id quid eſſe aliud poteſt? q̃ ꝙ hominis ſubſtantia (vt Græci etiam aliqui interpretes innunt) omnium in ſe naturarum ſubſtantias & totius vniuerſitatis plenitudinem re ipſa cõplectitur: Dico autem re ipſa quia & angeli, & quæcunque creatura intelligens in ſe quodammodo continet omnia: dum plena formis, & rationibus omnium rerũ omnia cognoſcit. At vero quemadmodũ deus non ſolum ob id quod omnia intelligit, ſed quia in ſe ipſo veræ rerum ſubſtantiæ perfectionem totam vnit & colligit, Ita & homo (q̃q̃ aliter vt oſtendemus alioquin non dei imago, ſed Deus eſſet) ad integritatem ſuæ ſubſtantiæ omnes totius mundi naturas corrogat & counit. Quod de nulla alia creatura ſiue angelica ſiue cœleſti ſiue ſenſibili dicere poſſumus. Eſt autem hæc diuerſitas inter Deum & hominem, ꝙ Deus in ſe omnia continet, vti omnium principium, homo autem in ſe oĩa cõtinet vti omnium medium; quo fit vt in deo ſint omnia meliore nota: q̃ in ſe ipſis. in homine inferiora nobiliori ſint cõditione: ſuperiora autem degenerent. Sunt ignis aqua aer & terra per veriſsimam proprietatem naturæ ſuæ in craſſo hoc & terreno hominis corpore, quod nos videmus. Eſt præter hæc ſpiritale aliud corpus diuinius (vt inquit Ariſtoteles) q̃ elementa, quod cœlo proportione reſpondet. Eſt præterea in homine vita plantarum omnibus his apud eum quibus, & apud illas muneribus fungens nutriendi augendi & generandi. Eſt ſenſus brutorum tam intimus q̃ externus. Eſt cœleſti animus ratione pollens. Eſt angelicæ mentis participatio. Eſt harum omnium ſimul in vnum confluentium naturarum vere diuina poſſeſsio, vt libeat exclamare illud Mercurii, Magnum o Aſclepi miraculũ eſt homo. hoc præcipue nomine gloriari humana cõditio poteſt: quo etiam factum, vt ſeruire illi nulla creata ſubſtantia dedignetur. Huic terra, & elementa, huic bruta ſunt præſto & famulantur, huic militat cœlum: huic ſalutem bonũque procurant angelicæ mentes, ſi quidem verum eſt, quod ſcribit Paulus, eſſe omnes adminiſtratorios ſpiritus in miniſterium miſſos propter eos qui hæreditati ſalutis ſunt deſtinati: Nec mirum alicui videri debet amari illum ab omnibus: in quo omnia ſuum aliquid immo ſe tota & ſua omnia agnoſcunt.

> Melitonis error.
>
> Qua in pte homo dicitur ſimilis Deo.
>
> Græci interpretes.
>
> Diuerſitas inter deum & hominem.
>
> Ariſtote.
>
> Hermes. Trimegiſt⁹ non mercuri⁹ ibi in Aſclepiũ inducitur.
>
> Paulus.

CAPVT SEPTIMVM.

HOMINI mancipantur terreſtria: homini fauẽt cœleſtia, quia & cœleſtium & terreſtrium vinculum & nodus eſt: nec poſſunt vtraque hęc non habere cum eo pacem, ſi modo ipſe ſecum pacem habuerit, qui illorũ in ſe ipſo pacem & fœdera ſancit. At caueamus quæſo, ne in tanta dignitate conſtituti non intelligamus: Verũ illud ante oculos ſemper animi habeamus vti & certam exploratam & indubiam veritatem, ſicuti fauent omnia nobis eam legem ſeruantibus quæ nobis eſt data: ita ſi per peccatum per legis præuaricationem deorbita defecerimus, omnia aduerſa infeſta, inimicaq́; habituros. Rationabile enim vt quemadmodum non modo nobis, ſed vniuerſo, quod in nobis complectimur, ſed auctori ipſius mundi omnipotenti Deo iniuriam facimus, experiamur etiam omnia, quæ in mundo ſunt, & Deum in primis potentiſsimos vindices & acceptæ iniuriæ grauiſsimos vltores. Hinc extimemus, quæ pœnæ quæ ſupplicia maneant tranſgreſſores, diuinæ legis. Hi ſunt, qui (vt dixit oraculũ) Δαιμονεσ οἱ φοιτῶσι πὲ ρί χθόνα καὶ περὶ πόντον ἀκαματοι δάμνανται ὑπὸ μάστιγι θεοῖο: ideſt qui pergunt circa terram & circa pontũ & infelsi domantur ſub verbere Dei. hos cœlum: hos terra: hos tota mundanæ Reip. inconcuſſa iuſtitia fulminat & perſequitur. Rei ſunt enim violatæ vniuerſitatis, & læſæ maieſtatis diuinæ: Cuius imaginem fœdiſsima iniquitatis macula deturparunt. Hinc factum fortaſſe, vt apud prophetas cum quid a Deo aut præceptũ, aut vetitum promulgatur citẽtur cœlum & terra teſtes .ſ. quia & præcepti tranſgreſsio illa etiam violet, & de communi accepta contumelia ipſa quoque de improbis dum deo miniſtrant pœnas ſunt acceptura. & omnino omnem inſaniam ſuperat adduci vt credamus cuipiam in ciuitate aliqua poſito decorato ſummis honoribus licere in principem, in vniuerſam remp. de ſe optime meritam impune delinquere: ac non potius dari illum torquendum ſtatim & cruciandum lictoribus & carnifici, aut totius populi conſenſu lapidibus obruendum. Sunt autem carnifices: Sunt lictores in hac Dei Rep. improbi dæmones viliſsimo miniſterio addicti in pœnam antiqui ſceleris. hinc illud Pauli Tradidi illũ Sathanæ in interitum carnis. hinc dæmonis vltoris etiã apud Orpheum cognominatio, ſi forte noſtris minus credamus. Quemadmodum autem ſcelera hominum omnis creatura odit & execratur, ita recta illius vita & inſtitutio omnibus grata eſt: omnibus placet. Neque .n. (vt ita dixerim) non admitti in participatum & boni eius & mali omnia poſſunt, quæ tam arcto nexu illi implicita & coniuncta ſunt. hinc illud euangelicum: Si penituit peccator exultare lætitia omnes angelos, hinc myſterii illius aperta, ratio, quod abſconditum fuit a ſeculis, vt corrupta in primo Adam, & deturpata de ſuo ſtatu natura noſtra per Chriſti crucem inſtauraretur. Scilicet noſtra cauſa filius Dei & homo fit & cruci affigitur. Nam & congruum fuit vt qui eſt imago dei inuiſibilis primogenitus omnis creaturæ in quo cõdita ſunt vniuerſa, illi copularetur vnione ineffabili, qui ad imaginem factus eſt Dei, qui vinculum eſt omnis creaturæ, in quo concluſa ſunt vniuerſa. Nec erat ſi cum homine tota natura periclitabatur eius iactura aut negligenda, aut reparanda per alium quam per quem tota fuerat inſtituta natura.

> Homo terreſtriũ & cœleſtium vinculum & nodus eſt, vt ſupra cõplex⁹ accolligatio.
>
> Oraculum.
>
> Hinc & apud poetas cũ, naturæ limina protenduntur.
>
> Improbi dæmones.
>
> Paulus.
>
> Orpheus.

EXPOSITIO SEXTA DE MVNDORVM INTER SE ET RERVM OMNIVM COGNATIONE.

PROOEMIVM LIBRI SEXTI.

EVS unitas est ita ternario distincta, ut ab unitatis simplicitate non discedat. Est trinitatis diuinæ in creatura multiplex uestigium. Nos hoc unum dūtaxat hic attulerimus adhuc q, sciam a nemine allatum, q, quam in creaturis unitatem uidemus, dispartitam triplici ratione deprehendimus. est enim primum ea in rebus unitas, q͞ unumquodque sibi est unum sibique constat atque cohæret. Est ea secundo, per quam altera alteri creatura unitur, & per quam demum omnes mundi partes unus sunt mundus. Tertia atque omnium principalissima est, qua totum uniuersum cum suo opifice quasi exercitus cum suo duce est unum. Adest trifaria hæc unio unicuique rei per suam unam simplicem unitatem deriuatam ab illo uno quod & primum unum & trinum simul atque unum est, a patre inquam filio & spiritu sancto. Nam & patris potestas omnia producens suam omnibus largitur unitatem, & sapientia filii rite omnia disponens omnia inuicem unit & copulat, & spiritus amor ad Deum omnia conuertens totum opus opificis nexu charitatis adiungit. Quemadmodum autem ut magis intimus, Ita magis unus est nobis deus quam ipsi nobis, rursus unaquęque res arctius sibi quam aliis mundi partibus iungitur, ita uniuersæ charitatis ordinem edocti si legem diuinam naturæ tabulis inscriptam sequi uoluerimus primo Deum ipsum supra nos, supraque omnia, secundo loco nos ipsos, Tertio proximum diligemus. Propheta autem noster de ea unitate, qua unumquodque sibi est unum, tunc satis dixit, cum rerum omnium sigillatim naturam examinauit. De illa autem, qua Deo unimur, tractatu proximo agetur, Vbi de fœlicitatis summa disputabimus. Reliqua ea est, qua diuersæ partes mutuo fœdere inuicem copulantur, de qua in præsentia a nobis agendum est.

In creaturis (q͞ mirum est) trinitatis uestigiū.

Pater. Filius. Spiritus. Radix totius ordinatæ charitatis.

CAPVT PRIMVM.

POSTQVAM igitur distinctas rerum naturas vidimus, & separatis, vt ita dixerim stationibus dispositas, ne crederemus iccirco tantum ex his omnibus vnum fieri vniuersum quia singula a singulis (vt supra ostendimus) pro suæ naturæ conditione contineantur indicare in suo etiam contextu propheta voluit, qui & quot modi essent, quibus naturæ rerum inter se inuicem copularentur non solum ad curiosam hanc intelligentiam nos vocant, sed per hoc instruens & demonstrans qua nos via & ratione his: quę nobis sunt meliora, copulari possumus. Cogitanti autem mihi priusquam accederem ad verborum enarrationem quot modi aut essent aut cogitari possent, quibus res aliquæ inuicem vel affinitatem vel copulam nanciscerentur, & discurrenti per omnia dogmata philosophorum, quibus a puero insudaui, haud vltra quā quindecim genera occurrerunt. Quæ deinde accidens ad Mosem ita dilucide ita apposite sub indicata ab eo vidi, vt nusquam melius erudiri de illis quēquam posse crediderim.

Diuersa rerum natura inuicem coarctatur.

CAPVT SECVNDVM.

STATIM igitur in prima die nescio breuius an dilucidius quinque modos complectitur, quibus coniungi aliquid alicui potest. Quod enim alteri coniunctum est, aut eius essentia est aut est essentiæ proprietas, aut inest ei vti forma subiecto, aut eum attingit vel sicut transmutans id quod transmutatur, vel sicut ars subiectam sibi materiam. Similiter quinque a Mose legimus inuicem quasi comparata & connexa cœlum & terram, terram & inanitatem: abyssum & tenebras, spiritum Dei & aquas, lucem & corpora. Primum igitur coniunctionis modum designat nobis terra inanis & vacua quoniā terra.i.materia sua natura inanis est, nisi aliunde formis adimpleatur. Secundum indicant tenebre super faciem abyssi. Nam abyssus sua quidem natura nec lucidus nec tenebrosus, sed illius tamen naturam tenebræ consequuntur nisi accedens lumen illas fugauerit: quemadmodum & materiæ informitatem inanitatemque priuationis tenebræ consequuntur, donec adueniens eas species expulerit. Tertium ostendit lux oborta corporibus. Est enim in eis lux vti forma in subiecto. Quartum cœlum & terra: quoniam non inhæret terræ cœlum vti forma vel accidens inest rei quam perficit, sed coniungitur ei vti efficiens patienti & transmutans causa corpori quod trāsmutatur. Postremi exemplum est spiritus domini, qui fertur super aquas. Artifex enim domini sapientia & spiritalis natura omnino abiuncta a commertio corporis haud aliter iungi corporibus intelligitur: quam ars, quæ in mente est architecti, cemento lignis & lapidibus iungatur. Rursus autem & hanc considera consequentiæ rationem, esse terram ex se inanem domesticas habere tenebras: tum proxime luci iungi per lucem cœlo, per cœlum substantiæ spiritali. Sed videamus qualiter hæc se habeant in nobis. Terra terrenum est corpus inane vita vacuum sensu: superque ipsum sunt tenebræ mors torpor in efficacia immobilitas insensatio: lux vita est quæ illud vegetat excitat agit mouet & sensu præditum reddit: cœlum est animus fons illius lucis & spiritus Dei est intellectus lumen diuini vultus. & de his hoc loco plura etiam quam opus sit

Quod modis aliquid alteri copulari dicatur.

Quinque Moseos connexiones.

Cœlum vt terræ adnectitur.

CAPVT TERTIVM.

EXAMINEMVS quid sibi Moses insequentibus velit, & videbimus decem alios modos ab eo insinuari, in quibus mutuam inter aliqua fœderationem intelligamus. Præter enim eos quos diximus sunt rursus & hi, quos numerabimus, quoniã aut pars aliquid est alterius aut effectus, item si est pars aut pars indiuidua est a suo toto quo pacto & sol & luna & stellæ in firmamento sunt aut separabilis quemadmodum aquę partes ab integritate sui elementi, ad quod confluxerunt. Si est effectus aut a seminaria ratione intrinseca pululat sicuti plantæ e terra pululant, ipsi tamen suæ parenti affixæ, & naturalibus vinculis ligamentisque connexæ, aut ex suis principiis constat & conflatur, vt mixtum ex elementis: Quo pacto ex aquis & terra animalium corpora fiunt, aut causam habet extrinsecã, quæ trifariam diuidi potest in efficientem exemplar & finem. Quorum trium exẽpla habemus a Mose, dum & hominem deus creat & efficit, & creat ad suam imaginem tanquam ad exemplar, & bestiæ homini subsunt, fiuntque propter hominem vt propter finem.

CAPVT QVARTVM.

DIXIMVS de parte & effectu, eademq́ue ratio ne de toto & causa. Respondent enim hæ inuicem rationes. Sed neque impleuimus omnia genera cognationis. Nam & de causa eã est reliqua species affinitatis, qua causa secundaria primariæ obedit & adiungitur, sicut cum deus producit atquæ producunt, & hæ quidem primo, quia proxima sunt causa, sed nõ aliter quam deo præcipiente quia causa primaria magis influit quam secunda. Similiter est finis secũdarius principali appendens & annexus, quod sapienter significat dicens posita sydera vt lucerent in cœlo, & illuminarent terram. Neque enim bonum inferiorum primarius finis est cœlestium. Sed id primum intendunt, vt sibi luceant, Tum postremo vt nos illuminent. Qua propter & apud Homerum cum auroram tum solem immortalibus primum tum & mortalibus exoriri ac lucem ferre legimus. Est item præter hæc omnia & homo homini & leo leoni cognatus. & tamen leo neque pars neque effectus leonis est, si ab illo genitus nõ sit, hoc propheta significat, cum simul pisces, simul aues, simul bestias terræ colligit & adunat. Est vltima ratio affinitatis, quæ est mediæ naturæ ad extrema. Nam cõuenit homo homini animal animali, quia eandem participant essentiæ rationem vel specialem vel generalem. At medium non eadem est essentia qua & extrema, sed temperatũ quoquo modo ex illis, ita ab vtroque dissentit, vt cum vtroque communicet. Quod indicatum nobis a Mose, cum ponit firmamẽtum aquarum medium diuidens super cœlestes aquas ab aquis, quæ sunt sub cœlo, vbi quæ sit medii natura sufficienter aperit, quemadmodum nos in procemio primi libri & secundo capite quinti abunde declarauimus.

Causa primaria magis influit q̃ secunda.

Homerus.

Hominis cõuenientia.

CAPVT QVINTVM.

ADMONEMVR autem & hinc quid facto opus sit nobis, vt naturis melioribus vniamur, in quo vis tota & summa posita est nostræ fœlicitatis. Nam & docet nos prima dies tunc primum aquis depulsa nocte obortam lucẽ cum spiritus domini eis incubuit. Vnde illud Iacobi significatur, Omnę optimum donum desuper esse a patre luminum. Quod ne nostros commemorem. Ita confirmat Iamblicus, vt nihil qua si vel mediocre promittere sibi posse de se humanam naturam velit, nisi maiori, idest diuino numine sit adiuta. Quod si est verum & non modo a nostris, sed a philosophis etiam comprobatum profecto omne studium nostrum in eo esse debet, vt conuersi ad supera, quod fit per sacram religionem per mysteria per vota per hymnos preces & supplicationes, inde nostræ infirmitati vires quæramus. Hinc Platonicæ & Pythagoricæ disputationes a sacris precibus exorsæ desinunt in easdem, quibus & Porphyrius & Theodorus & omnes academici nihil vtile magis, immo necessarium homini esse vno ore confirmant. Indorum brachmanæ & magi Persarum nihil aggressi vnquam leguntur nisi oratione præmissa. Quæ ideo gentium testimonia affero, vt quibus a malo dæmone persuasum, vt gentibus potius credant q̃ ecclesiæ, vel ab his discant quibus adhibent fidem neque ridendam neq; inutilem neque indignam rem esse philosopho operã sumere & quidem magnam atque assiduam in sacris præcationibus in mysteriis in votis in hymnis deo iugiter decantandis. Quæ res si quod hominum genus & iuuat maxime & decet, illis præsertim vtilis & decora, qui studiis litterarum & contemplandi ociose dedę runt. Quibus nihil necessarium magis quam vt quos in diuina identidem mentis oculos intendunt, & vitæ integritatę depurent, & petita per ferulam orationis desuper luçe largius illuminent admonitique propriæ semper imbecillitatis cum apostolo dicant sufficientia nostra ex Deo est.

Iacobus, Iamblicus. Vnde vetusti quoq; oratores, vt M. cato grac chi & alii, a Deorũ precibus dicendi exordiũ süpsere quẽ in ore poetæ etiam insectantur.

Apostolus.

CAPVT SEXTVM.

RVRSVM examinemus quid nos aquæ: quid terræ dispositio doceat. Discamus a terra non edituros nos frugem, quam parturimus, nisi inuadẽtis nos fluxæ materiæ, atque caducę impetum represserimus: depulerimusque, & e sedibus nostris exturbauerimus irruentium in nos quasi aquarum voluptatum gurgites & torrentes. Discamus ab aquis non prius illas existimatas idoneas piscibus procreandis quam in vnam totius sui elementi integritatem collectæ fuerint. Nã neque nos si diuulsi, distractique ad diuersa fuerimus, si non toti collectis omnibus viribus ad vnam feremur intentionem, sobolem dare aliquam dignam nostra diuinitate in lucem poterimus. Continetur autem & hic altius mysterium: quemadmodum scilicet guttis aquæ ea est fœlicitas, vt ad oceanum, vbi aquarum plenitudo, accedant: ita esse nostram fœlicitatem, vt quæ in nobis intellectualis luminis portio est ipsi primo omnium intellectui primæq́ue menti vbi plenitudo, vbi vniuersitas omnis intelligentię aliquando coniungatur.

Altius mysterium.

CAPVT SEPTIMVM.

AT maximum illud omnium quod firmamenti nobis doctrina significat, vbi videmus non posse aquas inferiores superiorum aquarum beneficio aliquo locupletari, nisi cœlo intercedẽte, quod inter eas mediũ est collocatũ. Ita nos aĩo proponamus extremorum copulã non nisi per eam naturã fieri posse: quæ media extremorũ cum sit vtrunq; in se complexa. Ideo illa.i. extrema inter se commode vnit, quia in se ipsa illa per proprietatẽ suę naturę prius vniuit. Admonemur hinc magni illius sacramenti, quod gẽtibus stultitia hebræis

Nõ posse homines Deo cõiungi ni-

scandalum nobis Dei virtus & sapientia est: non posse hominem Deo coniungi: nisi per eum, qui cum in se ipso hominem Deo coniunxerit verus mediator effectus potest ita homines Deo annectere, vt sicut in eo filius Dei hominem induit ita per eum homines Dei filii fiant. Quod si verum est quod dicimus: non copulari extrema inuicem nisi per medium: id autem vere medium dici quod in se ipso iam extrema vniuit, profecto si dispensatio illa ineffabilis in solo contingit Christo, vt verbum fieret caro, solus etiam est Christus per quem ad verbum caro potest ascendere, nec est (vt recte scripsit Ioannes) aliud sub cœlo nomen in quo oporteat saluos homines fieri. Quod diligenter aduertant qui cum Christo se dicunt credere: communem tamē religionem aut suam vnicuique: in qua est natus: credunt sufficere ad consequendam fœlicitatem, Non mihi non ipsis rationibus credant, sed Ioanni, sed Paulo, sed Christo ipsi, qui dixit. Ego sum via. Ego sum hostium: & qui per me non intrat fur est & latro.

Si p Christū deū & hominem.

Ioannes. Paulus. Christus.

EXPOSITIO SEPTIMA DE FOELICITATE QVAE EST VITA AETERNA. PROOEMIVM LIBRI SEPTIMI.

I TOTIVS *mundi gradus ordinem & naturam sexta absoluta expositione quasi sex diebus exegimus, Reliquum, ut septimo hoc tractatu quasi sabbato nostræ commentationis de sabbato mundi & quiete creaturarum, quarum in superioribus instituimus idest de earum fœlicitate tractemus, aut (ut dicam rectius) tractantem Mosem ut uerum uatem futurorum omnium audiamus. Est autem fœlicitas (ut Theologi prædicant) alia, quam per naturam alia, quam per gratiam consequi possumus. Illam naturalem, hanc supernaturalem appellant. De prima idest de naturali satis dictum a Mose, quoniam rerum cognita natura, naturalem quoque earum fœlicitatem cognoscimus. Reliquum igitur ut doceat de secunda prophetam se potius exhibens quam doctorem, quoniam cum scripsit Moses nondum erat gratia, sed futurum erat ut esset, Verum quoniam mihi uideor uidere sciolos quosdam dixerim an uappas potius & nebulones, qui se uocant philosophos cum nihil sint minus, ridentes statim & gratiam & fœlicitatem super naturalem, quasi uana hęc nomina & aniles fabulæ sint, uolui breuiusculam hac de re cum illis disputationem sicuti procœmium facere septimi libri, rē et seorsum omnibus utilem & necessariam ualde operi, quod suscepimus, ubi altissimis philosophię radicibus nixam & stabilitam stare sententiam theologorum dilucide comprobemus. Fœlicitatem ego sic definio reditum uniuscuiusque rei ad suum principium. Fœlicitas enim est summum bonum, summum bonum, idest quod omnia appetunt, quod autem omnia appetunt, id ipsum est, quod omnium est principium, ut Alexander aphrodisiensis in commentariis primæ philosophię & gręci interpretes in Aristoteles ethicem attestantur. Idem igitur finis omnium quod omnium principium Deus unus omnipotens & benedictus optimum omnium quę aut esse aut cogitari possunt. hic duę illi pręcipue appellationes apud Pythagoricos unum, scilicet & bonum. Vnum enim cognominatur, qua omnium est principium, quemadmodum unitas principium est totius numeri, bonum autem, qua omnium finis omnium quies & absoluta fœlicitas est. Videre iam possumus, si simus paulo solertiores, rationem duplicis fœlicitatis. Fœlicitas enim possessio atque adeptio est huius primi boni. Bonum hoc adipisci dupliciter possunt res create, aut in se ipsis, aut in ipso. Nam & in se ipso hoc bonum est super omnia exaltatum suæ inhabitans diuinitatis abyssos, & per omnia diffusum in omnibus inuenitur, hic quidem perfectius, illic imperfectius pro rerum conditione a quibus participatur. Vnde (ut scribunt poetæ) Iuppiter est quodcunque uides, & Iouis omnia plena sunt, Vna quęque igitur natura cum in se Deum habeat aliquo modo, quia tantum Dei habet quantum habet & bonitatis (bona autem omnia quę Deus fecit) reliquum, ut cum perfectam omnibus numeris suam habet naturam, se adepta Deum quoque in se adipiscatur, & si Dei adeptio, ut comprobauimus, est fœlicitas, in se ipsa aliquo modo sit fœlix. hęc est naturalis felicitas, quam & maiorem & minorem diuersę res pro naturarum diuersitate sortitæ sunt. Ignis res est anima carens, participat autem Deum multis rationibus. Nam primo est, & unum quodque q. est participatu Dei est, qui est ipsum esse, item qua ignis species certa & actus est, Deo est similis, qui prima species primus est actus, & dum ignis ignem producit diuinam fęcunditatem, dum se intra terminos suę continet sphærę iustitiam, dum nobis deseruit beneficentiam pro suę naturę modulo imitatur. Hęc ignis dum agit suam adeptus perfectionem fęlix est quantum capax ipse fęlicitatis. Fęliciores plantę, quę præterea uitam fęliciora animantia: quę etiam cognitionem sortita ut plus perfectionis ita plus etiam*

Duplex fœlicitas.

Quorūdam illusio.

Fœlicitatis diffinitio.

Bonum appetibile quid sit p Alexandrum.

Fœlicitatem definit esse reditum cuiusq; rei ad suum principium.

Pythagoricos de Deo appellatio. Vnde dicitur deus esse α. και. ω. vt inferius dicetur.

Poetæ. Quæ sit naturalis fœlicitas. Quo pacto ignis Deum participat.

in seipsis diuinitatis inueniunt. Optima omnium mortalium conditione homo, qui sicut natura, Ita naturali foelicitate aliis praestat, praeditus intelligentia & libertate arbitrii pręcipuis dotibus & ad foelicitatem maxime conducentibus. Suprema inter creaturas angelica mens & substantiae nobilitate & finis consecutione, cuius maxime particeps, quia illi & iuncta & proxima est. At uero ut supra diximus per hanc fęlicitatem nec plantae nec bruta nec homo nec angelus deum, qui est summum bonum, in ipso Deo, sed in se ipsis attingunt. Quapropter & pro naturarum capacitate gradatim foelicitatis ratio uariatur. Quare & de hac solum loquuti philosophi foelicitatem uniuscuiusque rei in optima operatione suae naturae collocauerunt, & de angelis quidem quos uocant mentes & intellectus, etiam si summam illorum perfectionem hanc faterentur quod Deum intelligerent, cognitionem tamen Dei, quam habent, haud aliam statuere pręter eam, qua se ipsos cognoscunt, ut de Deo tantum intelligant, quantum de Dei natura in eorum substantia repraesentatur. De homine autem & si diuersi diuersa senserint, omnes tamen intra humanae facultatis angustias se tenuerunt, uel in ipsa tantum ueri uestigatione quod academici, uel in adeptione potius per studia philosophiae, quod Alpharabius dixit, foelicitatem hominis determinantes. Dare aliquid plus uisi Auerrois Auicenna Abubacher Alexander & Platonici nostram rationem in intellectu, qui actu est, aut aliquo superiore, nobis tamē cognato quasi in suo fine firmantes, sed neque hi hominem ad suum principium neque ad summum bonum adducunt. Quas ego eorum disputationes atque sententias nec reprobo nec aspernor si de naturali se tantum foelicitate dicere profiteantur. Certum enim per eam non posse hominem aut angelos altius euehi quam ipsi dicant. Quod uel hac ratione maxime comprobatur, quoniam si nixum propria fortitudine nihil supra se ipsum potest assurgere (alioquin se ipso esset ualidius) utique nihil nitens per se ipsum ad fęlicitatem maius aliquid uel perfectius sua natura assequi poterit. Sed dicant mihi philosophi si haec in rebus sola felicitas, cur uel ipsi fatentur inter animalia solum hominem natum ad fęlicitatem. Cur enim alia praeter hominem ad suos quoque fines perueniant, possumus dicere esse aliorum q̃ hominis minorem fęlicitatem, at nullam esse quo pacto defendemus? Quinimmo cum a fine a natura statuto reliqua infra hominem nunquā, homo fere semper exorbitet, uidebitur nisi alio se priuilegio iactet infoelicissima omnium humana conditio. Audiamus igitur sacros theologos dignitatis nostrae nos admonentes, & quę ultro nobis a patre liberalissimo diuina bona pręstantur, ne quaeso ipsi crudeles in nostros animos & male grati erga Deum opificem reiiciamus. Diximus supra summam fęlicitatis in Dei esse adeptione, quod est summum bonum & principium omnium. Dupliciter autem illam posse contingere, quoniam uel in creaturis, quibus se Deus participat, uel in ipso Deo Deum assequimur. Ostendimus item, quod & ostendemus, res creatas non posse uiribus suis ad hanc postremam, sed ad illam dūtaxat accedere. Est autem illa, si animaduertimus, umbra potius foelicitatis q̃ uera fęlicitas, quemadmodum creatura, in qua Deum attingis, non summa bonitas, sed summae bonitatis, idest diuinae tenuis umbra est. Adde q, res per illam se ipsis potius quam Deo restituuntur, non id assequutae, ut ad suum principium redeant, sed hoc tantummodo ne a se ipsis discedant. Vera autem & consumata foelicitas ad Dei faciem contuendam quae est omne bonum, ut ipse dixit, & ad perfectam cum eo principio, a quo emanauimus, unionem nos reuehit & abducit. Ad hanc angeli attolli quidem possunt, sed non possunt ascendere, Quare peccauit lucifer dicens. Ascendam in coelum. Ad hanc ire homo non potest, trahi potest unde Christus de se, qui est ipsa fęlicitas dixit. Nemo uenit ad me nisi pater meus traxerit illum. Bruta autem & quae infra hominem nec ire nec trahi ad illam possunt. Ideoque solus homo & angelus ad eam sunt facti fęlicitatem, quae est uera fęlicitas. Potest uapor conscendere in altum, sed non nisi attractus radio solis, lapis & corpulenta omnis substantia, neque radium usquequaque admittere, neque per illum tolli in sublime potest. Hunc radium hanc uim diuinam hunc influxum gratiam appellamus, quia Deo & hominem & angelum gratos efficiat. Habent autem philosophi huius doctrinae manifestum exemplum in corporibus. Corporum enim aliqua in rectum, aliqua in orbem feruntur. Motus rectus, quo elementa ad proprias sedes uehuntur, figurat fęlicitatem, per quam in propriae naturae perfectione res stabiliuntur. Motio circularis, per quam corpus ad eundem unde abscedit terminum circumuoluitur, expressissima imago est uerę fęlicitatis, per quam creatura ad idem principium redit, a quo processerat. Sed uide q̃ omnia utrinque conueniunt. In orbem non mouentur nisi immortalia & incorrupta corpora. Ad Deum non redit nisi immortalis & aeterna substantia. Elementa ut suos motus perficiant non alia indigent ui q̃ indito sibi a genitura uel grauitatis impetu uel leuitatis, quemadmodum tiam ad naturalem fęlicitatem singula proprio impetu propria ui feruntur. At uero cęlestia et si idonea

Optima omniū mortaliū conditione est hō.

Imperfectio naturalis foelicitatis.

Alpharabi[*]. Auerrois. Auicenna. Abubacher. Alexander.

Nō posse hominem uiribus propriis deo cōiungi. Theologi

Quid differat super naturalis foelicitas a naturali.

Supernaturalis foelicitatis q sint capaces & quo modo.

Supernaturalis foelicitatis qui sint capaces & quomodo.

Gratia quid sit, et quae uera.

Exemplum utriusq; foelicitatis i corporibus.

sint motui circulari non ipsa tamen sibi sufficiunt ad hunc motum explendum, sed diuino opus motore, qui illa uerset & circumuoluat. Denique sic perpetuæ apta circuitioni illa corpora sunt, ut non facere eam, sed suscipere possint. Haud aliter nobis atque angelis accidit. Tales enim sumus natura, ut non circumagere nos & reflectere, sed circumagi motrice ui gratiæ & reflecti in Deum possimus. Hinc illud, qui aguntur spiritu dei hi filii dei sunt. Qui aguntur dixit, non autem qui agunt. hoc distamus a celo q, illud naturæ necessitate, nos pro nostra libertate mouemur. Pulsat enim assidue animum tuum spiritus motor. Si obaudias tibi relinqueris tuo torpori tuæ infirmitati miser & infelix. Si admittas statim deo plenus per orbem religionis ad patrem ad dominum reportaris, in eo uitam semper possessurus, in quo & semper etiã antequam fieres uita fuisti. Hæc est uera felicitas ut unus cum deo spiritus simus, ut apud deum non apud nos deum possideamus cognoscentes, sicut & cogniti sumus. Ille enim nos non per nos, sed per se ipsum cognouit. Ita & nos cognoscemus illum per ipsum, & non per nos. Hęc est tota merces, hæc est uita æterna, hæc est sapientia, quam sapientes sæculi non cognouerunt, ut ab omni multitudinis imperfectione redigamur in unitatem per copulam indissolubilem cum eo qui est ipsum unum. Pro hac felicitate Christus orabat ad patrem hoc modo. Pater fac quemadmodum ego & tu unum sumus, ita & hi nobiscum unum sint. Hanc Paulus sperabat dicens cognoscam non ex parte, sed sicuti est, & si sperabat non ne iure dicebat. Quis me separabit a caritate Christi? & cupiebat dissolui, ut cum Christo fieret unum. Ab hac cecidit dæmon, quoniam ad illam ascendere non rapi uoluit, Ideoque illud amisit, quod habuisset si permansisset. Ex hac radice notum quæ sors infantium, qui decessere nondum initiati, Scilicet apud se manent, nec suis bonis exuti, nec diuinis locupletati. Nobis in alterutram partem cadendum, aut summam miseriam, aut summã felicitatem. Quoniam qui in causa est ne motorem recipiat, non solum immunem se facit gratiæ, sed & naturam uitiat, ad cuius integritatem hoc attinet, ut agnitum spiritum quęrat non recuset, & proculdubio recta esse natura non potest, quæ maioris boni propositi spẽ aut reiicit, aut contemnit. Quare postquam Christus est agnitus si qui Christum non induuntur, non solum prima felicitate, sed & secunda. i. naturali iure priuantur, quia gratiam nolle non nisi corruptæ est & labefactæ naturę. Quemadmodum autem nos uiuentes sub euangelio, Ideo Christum dei uirtutem & sapientiam in nobis recipimus, quia uti iam datum humano generi amamus, & retinemus, Ita & patres sub lege uetere illum recipiebant, cum futurum aduentum & credebant indubie, & sperabant alacriter & ardenter desiderabant. Sed sicut non ut præsentem iam, sed ut futurum recipiebant, ita neque præsentem quasi iam spiritus inhabitantis nisi postquam aduenit fructum experti sunt. Cum post peractum in ara crucis ineffabile sacrificium descendente ad eos Christo ab eo uti motore circumacti momento turbinis ad libertatem, & euecti ad summæ felicitatis gradum fuerunt. Ad hanc felicitatem religio nos promouet dirigit, & impellit, quemadmodum ad naturalem duce utimur philosophia. Quod si natura rudimentum est gratię, utique & philosophia inchoatio est religionis, neque est philosophia quæ a religione hominem se mouet. Recte igitur et nos cum a Mose, postquam sex dies de natura sumus philosophati, septimo die diuinis uacantes de supernaturali felicitate dicemus.

Summa ueræ fœlicitatis.

O quam sapienter uere clare & christianissime.

Christus.

Paulus.

Casus dæmonis.

Sors infantium qui decedunt non dũ initiati.

Contra eos qui a philosophiæ fõtibus hæresin oriri putant.

CAPVT PRIMVM.

Natura angelica & humana capax est supernæ fœlicitatis.

DVPLEX (vti ostendimus) supremæ huius fœlicitatis natura est capax: angelica & humana. Illa cœlum: hęc terra dicitur: quia angeli cœlum, nos terram inhabitamus. Et de cœlo non est q̃ dicat amplius, quia non angelorum, sed hominum legem scripturus est. Ad homines igitur descendens inquit. Terra erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi. Non creat deus inanitatem: non creat tenebras: Sed terra (inquit) inanis & tenebræ erant. Non dicit hæc fuisse creata: sed fuisse. Quod cur sit dictum patebit simul cum cognouerimus quæ hæc inanitas: quæ hæ tenebræ sint. Natura humana: quæ terra dicitur angelis comparata: statim ab initio: quia statim peccauit: inanis erat & vacua originali iustitia: & peccati tenebris facies eius, idest ratio obducebatur. Neq; hæc fecit Deus: sed hominis malitia: qui volens se his bonis priuauit: quibus illum Deus ditauerat. Sic naturæ corruptæ status a propheta describitur, quę quo pacto deinde adeo per Abraam per Mosem per prophetas nouissime vero per vnigenitum filium suum & pristinæ dignitati restituta, & ad summam fœlicitatem parata fuerit in sequentibus demonstrabit. Verum & quo tempore aquæ obductæ tenebris erant infectæ scilicet primæuis sordibus notæ originalis, spiritus tamen domini fouebat eas. Quod est dupliciter intelligendum, & q̃ lumine diuini vultus quod signatum est super nos, idest lumine naturalis intelligentiæ homines regebantur, & q̃ diuinæ tum prouidentię cura humanum genus destitutum non erat, sed spiritus domini fouebat aquas spiritus ille, qui (vt ait apostolus) intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus, & tunc assidue cogitabat quo pacto illas a venenis purgaret, quibus antiquus serpens eas infecerat, & ecce statim iubet oriri lucem, & orta est lux. Abraam scilicet ille sapientissimus fundator primus veræ religionis: Primus, qui

Aposto.

Abraæ emerita.

& naturæ legem absolueret, & de diuina lege meditaretur: Primus qui cultum vnius dei aduersus idola & gẽtes hominibus persuaderet. Primus qui & tenebras erroris depellere, & malis dæmonibus qui principes tenebrarum dicuntur bellum indicere est aggressus: vnde merito lux cognominatus. Quod quia & discipuli domini omnes fecerunt omnes a domino lux mundi sunt appellati. Hæc est lux prima quæ mundo affulsit, & inter dæmonum verique Dei religionem quasi inter lucem tenebrasque distinxit.

CAPVT SECVNDVM.

Lex Mosaica.

Dauidis cantus.

Nam iudæi p̄mi astronomicas rõnes detexere vt Diodor⁹ inquit.

Hieremi.

HVNC secuta est lex, quæ merito cognomento dicitur firmamentum statim in sui exordio hoc ipso scilicet ꝙ nunc tractamus annũtians nobis opera manuũ Dei (vt cecinit Dauid, & opera manuum eius annunciat firmamentum.) Data igitur lex per angelum Mosi firmata verbo Dei, quæ adhuc magis q̃ superior lux gẽtes ab Israelitis, idest in pietatem a pietate quasi aquas super cœlestes ab aquis quæ sunt sub cœlo discriminauit. Dicuntur autem Iudæi aquæ supercœlestes, quia soli (ut inquit Hieremias) signa cœli non timent: quæ gẽtes timent soli non aut stellas aut cœlum, sed stellarum & cœli auctorem ac dominum & agnoscunt & agnitũ colunt ac venerantur. Gentes autem contraria ratione aquæ sub cœlo sunt quando & dæmones caliginosi aeris incolas, quæ regio supra aquas est, adorant & colunt, & visibile cœlum sydera, & planetas sibi deos, ac dominos faciunt.

CAPVT TERTIVM.

ERAT autem futurum: vt nisi maior aliqua vis & misericordia Dei obstaret aquæ quæ sunt sub cœlo idest idolis seruientes totam terram inuaderent & occuparent: Sic infectio totius mundi de prima macula: Sic Sathanæ vltoris imperium, & ius in nos reos antiquæ noxæ & huiusmodi seruitutis pene obnoxios postulabat. Sed benefica semper & salutaris prouidentia Dei vnam ex terræ partibus & si exiguam quantum iustitiæ leges patiebantur ab aquarum iniuria liberam esse voluit. hæc est iudæa vocata terra promissionis: qa & abrææ & posteritati a Deo promissa fuit. Cui nostræ expositioni prophetæ omnes astipulantur: apud quos totiens gentium impetus in Israelitas aquarum & maris incursionibus comparatur. hinc illud eleuauerunt flumina vocem suam, & mirabiles elationes maris: & illud sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum: & non timebimus dum turbabitur terra, & transferrentur montes in cor maris: & profecto non aliter Iudæam intra haud magnæ regionis terminos conclusam circumuallabant gentes, q̃ nunc terræ hãc portionem vtique modicam quam habitamus vndique circumuallet oceanus. Sed & pluribus in locis euidẽtissime in literis christianis per aquas gentes designantur. Nam & scriptum est aquæ quas vidisti gentes sunt: & cum dominus Iesus vinum fecit ex aqua, quod in pharisei domo defecerat, figurate vt nostri scribunt significauit aquas, idest gentes ad eam fidem esse vocandas: Quę apud iudæos apud quos fuerat antea imposterum deficeret. Itidem in mysteriis tradunt iccirco aquã vino misceri ꝙ aquæ .i. gentes sanguinem Christi per fidem crucis hauriant & combibant. Illa igitur pars asserta a iugo aquarum Dei prouidentia fuit, vt si reliqua terra obruta vndis spiritalis nequitiæ inutilis & deserta erat futura nec idonea fructibus verę religionis, hæc saltem esset, quæ luce suscepta quã protulit prima dies, & rore cœli quod secunda statutum est idest doctrina legis ad vbertatem adiuta germinaret interea quasi herbas plantas & arbores iudicia cerimonias, & bonos mores, donec cum temporis plenitudo venisset ipsum etiam quod Esaias optabat saluatorem fœlicissima germinaret.

Abrææ & reliquis pollicita ẽ iudeæ cõseruatio.

In lris xp̃ianis p̄ aquas gentes designantur.

Dñs Iesus

Quare ĩ mysteriis aqua vino misceatur.

Esaias.

CAPVT QVARTVM.

Messias.

Quartus numerus plenitudo est numerorum.

ET ecce iam temporis plenitudo. Si enim numerus quaternarius plenitudo est numerorum nonne erit & dies quartus plenitudo dierum? Videte igitur quid nobis afferat quartus dies. Cœlum secundo die firmatum, idest lex sine sole ac luna, ac stellis erat, capax quidem futuræ lucis, sed obscurum adhuc nec insigni aliquo lumine illustratum. Aduenit dies quartus: quo sol dominus firmamenti, idest Christus dominus legis & lunaris ecclesia Christi compar & sponsa, & qui multos ad iustitiam erudirent apostolici doctores in firmamẽto vti stellę in perpetuas æternitates elucescerẽt ad ęternam scilicet vitam mundum vocantes. Sol firmamentum non dissoluit, sed perficit, & Christus legem non venit, vt dissolueret, sed vt perficeret. Lux primi diei Abraam pientissimus vidit diem quartam: quæ est dies Christi & gauisus est. Vidit radium suæ lucis idest veræ religionis, quem mundo intulerat per solem iustitiæ per lucem veram illuminantem omnes homines in vniuersum orbem latissime diffundendum. Vidit Iesum Christum splendorem paternę substantiæ illucescentẽ his qui in tenebris & in vmbra mortis sedebant, & principem tenebrarum principem mundi huius eiici foras: & de mentibus hominum exterminari. Hæc vidit & exultauit, vidit diem quartam & lætatus est. Hæc dies quam fecit dominus, qua dominus homo fit qua Deus habitauit in nobis exultemus, & nos & lætemur in ea. Quam autem vera q̃ solida sit nostrę ratio expositionis attendatis quæso paulo diligentius Christiani fratres. Vnde & vobis potentissima tela contra lapidẽ cor Hebræorum de armamentariis eorum petita subministrabuntur. Probabimus autem illud primo ex testimoniis Iudæorum per opera diei quarti aduentum Christi nobis significari. secundo ostẽdemus nobis Messiam repræsentari per nullam rem congruentius q̃ per solem, colligemusque euidentissime ex temporum ratione nõ venturum in posterum Christum, sed Iesum ex Nazareth filium virginis promissum Hebræis Messiam fuisse. Est inter decreta veteris Hebraicæ disciplinæ p̄ sex dies geneseos sex mille annos mũdi sic designari: ut sint quæ hic dicuntur opera primi diei vaticinium eorum, quæ primo mundi millenario futura erant vt contingerent, opera item secundi eorum quæ in secundo, & sic deinceps eodem semper vtrobique successionis ordine seruato, cui sententię etiam attestatur inter Iuniores Moses Gerundinensis theologus primæ celebritatis apud Hebræos. Meminit & Diuus Hieronymus in expositione psalmi illius, qui Mosi inscribitur: videturq; opinio hæc fundamento præcipue illi inniti ꝙ mille anni (vt inquit propheta) vnus dies sunt apud deũ. Quartus igitur dies, si vera est hæc doctrina, vaticinium est eorum: quę quarto millenario mũdi euẽtura sunt. Age nunc ostendamus iuxta annales Hebræorum & quam approbant ipsi annorum supputationem quarto mundi millenario Iesum apparuisse. computant illi ab Adã ad diluuium annos mille quingentos quinquaginta sex,

Abraam piẽtissimus.

Iesus xp̃s splendor paternæ substãtiæ.

Dogma hebræorum.

Moses gerũdinensis doctor hebræ⁹

Diuus Hieronymus.

Dies dei mille anni.

Quo tempore iesus apparuit iuxta annales hebræorum.

a diluuio ad Abraam annos ducentos & nonaginta duos,atque ita ab Adam ad Abraam colliguntur anni Mille octingenti.xlviii. A genitura autem Isaac ad ruinam secundi templi,quæ fuit post Christi mortem numerant annos circiter (neque.n. reseco ad viuum) mille sexcentos sexaginta.Supputant.n.ab Isaac ad exitum ex Aegypto annos quadringentos & triginta, ab exitu ad templum quod Salomon ædificauit totidem fere. a Salomone ad templi desolationem per Babylonios annos quadringentos & decem, a templi instauratione sub Esdra ad hanc sub Tito captiuitatem annos quadringentos.xx.Itaque si omnes simul collegeris, computabis a mundi exordio ad Christum iuxta ipsorum Hebræorum mentem annorum tria millia quingentos & octo, vt & in ipso quarti millenarii medio Christus aduenerit & intra eiusdem millenarii quasi intra terminos quarti diei & lunæ.i.ecclesiæ lux toti mundo affulxerit,& innumerabilis martyrum apostolorum, doctorumq́; multitudo qui intra quingētos annos post Christi mortem omnes claruere, & firmamēti.i.legis obscuritatem & nostrę noctis tenebras illuminauerint. At dicent Hebræi. Esto per hæc tempora Iesus aduenerit. Nondum habes Iesum Christum fuisse nisi ostenderis creditum a nostris futurū, vt per ea tempora Christus veniret. Bene res habet & æquum postulant.& nos pręstare facile possumus quod iure postulant.

Heliæ oracula.

Manifesta .n.vulgata publica apud eos feruntur Heliæ oracula citra omnem figuram citra velamen ex professo dicentia quarto mundi millenario venturum Mesiam, quæ ne vel ficta videantur a me vel pro arbitrio interpretata afferam testimonia ipsorum Thalmutistarum, cum quibus nobis est controuersia, qui & illorum faciunt mentionem,& ipsa veritate cogente fatentur præteriisse tēpus ab Helia prædictum de aduentu Mesię.

Thalmutistæ.

Verba hęc sunt ī particula quę inscribitur Anodazara capite libne edeem Tana dbe elihau feseth alaphim sana haue haolam.Sene alaphim tohu, vsnæ alaphim thora, vsnæ alaphim Iemoth hamas sihi vba hauonothema serabu iahu meon maseias. hæc sic latine interpretemur verbū verbo reddentes.

In Anodazara quō dicatur.

Dixerunt filii siue discipuli Heliæ. Sex mille annorū mundus. Duo mille inane, Duo mille lex, Duo mille dies Mesiæ, & propter peccata nostra quæ sunt multa præterierunt de eis quę præterierunt. Hęc illi.

Mesiæ futurus euētus.

Age nunc ipsis verbis ante omnium oculos propositis postquam nec commentitium, nec arbitrarium ego quicquam afferre possum discutiamus examinemusq; verba oraculi, & statim propositi cōpotes erimus. Sex mille annorum inquit est mundus, quod vel sic interpretemur Post sex mille annorum curricula, quot etiam ex nostris multi crediderunt, consumationem mūdi quasi sabbatum futuram, vel si (quod est verius) illam diem nemo nouit, in hunc sensum accipiamus, de vlteriori.s. tempore nullum in lege vaticinium haberi, sed hoc ad propositam non attinet quęstionem. Videamus quod sequitur. Duo mille inane Duo mille lex tum Mesias. inane vocat (vt hebræi omnes interpretes dicunt) tēpus ante traditam a Deo hominibus vllam legem. Sed video insultantem. Iudęum dicentemque si duo mille anni sunt ante legem & duo mille legis venturus ergo Mesias non quarta die.i.dum quartus agitur millenarius, sed die potius quinta quia post quartū, scilicet millenarium, Sed enim responsio facilis, vt quam veritas animosa suppeditat. Quod enim dicitur ab Hælia duo mille inane. Duo mille lex. haud sic accipiendum quasi integrum tempus duo mille annorum futurus sit mundus absque lege, similiterque duo mille annos permansura sit lex, sed ꝙ & tempus legis naturæ ad secundum perueniet millenarium & tempus legis ad quartū vsque perueniet. Sed & antequam secundus exactus sit lex,& antequam quartus elabatur, erit Mesias.

Hebræi interpretes.

Helias. Thalmutistæ.

Quam ego expositionem mihi ipse nec fingo nec somnio: sed eam me ipse Helias docet, ipsimet docent & Thalmutistæ. Quod tibi etiam Iudæa aspis (nisi aures occludas) mox erit manifestum. Inquit Helias duo mille inane.& duo mille lex. Videamus in quem sensum fuerit verum quod dicitur de inani, indeque discamus rationem exponendi id, quod dicitur de lege. Principium legis aut a Mose accipimus aut ab Abraam. A mose accipi non potest quoniam fuisset inanitas supra quam ꝑ duo mille & tercentos annos aut circiter. Totidem enim fere ab Adam ad Mosem. Accipiendum igitur legis principium ab Abraam. cui datum fœdus circūcisionis totius antiquæ legis radix & firmamentum, ab Adam autem ad Abraam si suas consulant historias haud integrum spatium duo mille annorum, sed mille dūtaxat octingētos quadraginta octo effluxisse inueniunt. Quo fit vt non post secundum millenarium, sed intra eius terminos inanitati, legis plenitudo succederet. Quare eadem ratione non post quartum millenarium, sed dum quartus ageretur inanitati legis, plenitudo euangelica succedere debuit.

Principiū legis quō accipi debeat.

quod si impudenter etiam & pertinaciter negare pertendant audiāt suos Thalmutistas nostram sententiam maxime roborātes. Fatentur enim ipsi iam tunc cum scribebant præteriisse tempus ab Helia prædictum de aduentu Mesiæ, idque suis imputant peccatis. Quod si verba Heliæ sic acciperentur, vt post quartum millenarium Christus esset venturus nō intra fines ipsius quarti, nec dixissent nec dicere potuissent Thalmutistæ præteriisse tempus promisi a prophetis Mesiæ, quoniam quo tempore scripta est doctrina Thalmutica, quam nos attulimus, non dum a mundi exordio fluxerant anni quattuor millia. Apparuit enim vt supra ostendimus Iesus post annos a mundi exordio iuxta Hebræos tria millia quingentos & octo. Scriptum autem (vt ipsi tradunt) Thalmut Hierosolymitanum trecentesimo anno post Christi mortem Babylonium autem centesimo anno post Hierosolymum. Quare vtrūque intra fines quarti millenarii cōscriptum est, & tamen præteriisse tempus dictum ab Helia de Christo venturo & fatentur, & conqueruntur.

Thalmutistæ.

Thalmut Hierosolymitanum. Thalmut babylonium.

Quo hic se condent, aut quas latebras quærent, vt hunc nostrum solē ipsis inuitis per vniuersum illucescentem omnino fugiant omnino non videant? Fatentur Thalmutistæ (si non credunt veteribus) prædicta a prophetis de aduētu Christi tempora præteriisse. Fatētur creditum a prophetis venturum illum per ea tempora, per quæ Iesum ipsi aduenisse volunt. Nec sui doctores omnino non veri sunt cum dicunt ob eorum peccata non venisse Mesiam. Neque enim illis venit, qui eum non agnouerūt. Neque est mesias.i.redemptor vindex pesimæ captiuitatis beneficus rex retributor terræ promisionis.i.supernæ Hierusalem nisi his: qui Mesiam eum confesi sunt. quod si in propria venientem sui non receperunt nō sunt iam sui, qui erant sui, sed ab ortu veniunt, & ab occasu qui in sinu Abrææ recumbant, filii autem dilectionis eiiciuntur in tenebras exteriores. Vnde & importuna eorum soluitur quæstio saluti futurum Mesiam hebræis: Christum autem exitio fuisse & perditio-

ni. Neque enim sunt hebræi, qui promissum hebræis ex stirpe Dauid regem & dominum non modo non sequuntur, aut colunt, sed quasi latronem quasi sacrilegum quasi prophanum per omnem iniuriam & contumeliam Cruci affigunt. Si filii Abraæ essent, perstarent in institutis Abraæ, & cuius diem hunc. s. quartum ille præuidens gauisus est ipsi quoque gaudentes aduentatem exciperent. Attulit pacem Messias hominibus, sed non omnibus. Neque enim dictum ab angelis simpliciter, & in terra pax hominibus, sed adiectum hominibus bonæ voluntatis. Vtique idem sol, qui puros oculos illuminat ægros, & debiles cæcat & obscurat. & recta fit ratione, vt qui bonis est salutaris, idem malis sit noxius, & qui amicos beat vtpote potens, & non ingratus: Idem etiam hostes fulminet & disperdat. Si male euenisset iudæis suscepto Christo non fuisset Christus. Sed si male euenit crucifixo, vtique fuit Christus: Qui de suis victoribus etiam cruci affixus tunc cum maxime victus apparuit tanta eorum cum strage, & calamitate triumphauit. Quid igitur cæci solem expectatis? Adest sol & lucet, sed lucet in tenebris & tenebræ vestræ illum non comprehendunt. Præteriit dies quartus: quo ortus est sol. Qui non dissoluit legem, sed perfecit, sicut neque sol firmamentum destruit: sed exornat, sed perficit, sed illustrat. Probauimus ex ordine diei quarti & tempore aduentus Christi intelligenda de eo quæ hic dicuntur. Probemus idem ex figuræ similitudine, quia per nullam aliam rem imaginari Christum congruentius possumus: q̃ per solem. Nam & in sole posuit tabernaculum suum, & exiit de tribu iuda, cuius signum est leo solare animal: & cum solem in Rep. Plato visibilem filium Dei appellet: cur non intelligamus nos imaginem esse inuisibilis filii. Qui si lux vera est illuminans omnem mentem expressissimum habet simulachrum hunc solem, qui est lux imaginaria illuminans omne corpus. Sed quid alia quærimus? ipsum solem interrogemus, qui patiente Christo aduersa luna deficiens consensum nobis suæ naturę euidenter ostendit. Vt iure optimo nos: ne tangam altiorem causam diem quam vocant mathematici solis & diem domini vocauerimus, & illius cultui totam mancipauerimus. Vel hinc ostendentes non esse cur amplius corporeum solem (vt olim gentes) colamus quasi regem cœli & dominum, postquam sol inuisibilis coęternus patri & coæqualis, per quem & cœlum & terra condita sunt sedentes in vmbra mortis homines illuminauit.

Chri aduēt quid attulerit humanæ generatiōi.

Sol Christi imago.

Plato i rep.

Dies solis dies dñi.

CAPVT QVINTVM.

SED iam examinemus an quæ sequuntur opera diem quartum respondeant his quę post aduentũ Christi euenisse compertum est, vt tunc demum hanc nostram expositionem vt veram vt stabilem recipiamus, cum illi vndique attestari, & consonare omnia cognouerimus. Videamus quid fiat post diem quartum. Producunt aquæ pisces & aues, producit terra pecora & iumenta. Reuocemus ad mentē quid superius per aquas diximus significari: quæ sub cœlo locatę collectæ sunt ad locum vnum, quid item per terram: quæ ab illarum diluuio facta est immunis. Diximus per aquas gentes per terram israelitas figurari, quod & multis cum testimoniis prophetarum tũ similitudinis rationibus comprobauimus: Vidimus autem ante solis exortum steriles aquas nihil producere: quod esset bonum; Terram autem feracem quidem, sed exigui fructus olerum scilicet atque herbarum. Post solem & aquæ maiori etiã q̃ terra fœcunditate duo genera proferunt animantiũ aues & pisces. Terra non iam contenta arboribus & fruticibus & magna pecora & iumenta producit. Non ne videtis me etiam tacente impletum verbum boni Simeonis, vt esset hic noster sol lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis tuæ israel. Nonne habemus sub oculis expressam: si nihil aliter interpretemur & gētium vocationem & transformationem terrestris Hierusalem vmbratilisque synagogæ in veram ecclesiam, & perpetuam dei cœlestemque ciuitatem. Ante solis exortum aquæ nihil producunt. Terra producit aliquid: sed tenue, sed exiguum. Quoniam ante Christi aduentum apud gentes nullũ specimen vitæ nullus fuit fructus veræ religionis. Apud Israelitas fuit quidem vitæ spes aliqua & viam lucis ex parte cognouerunt & veram coluerunt religionem: sed inchoatam, sed imperfectam donec ille veniret: qui est via veritas & vita. Et nisi ad hoc mysterium recurramus, afferat mihi quispiã rationem, cur terræ ornatũ & sobolem ita partitus est, vt alia quidem ante solem protulerit: alia autem post solem. Cur item ante solem nihil producunt aquæ, terra aliquid producit. Cur duo genera animantiũ ab aquis, vnum duntaxat genus a terra producitur. Cur auis aereum animal aquis ascribitur. Nam (vt agamus de primo) non satisfacit si dicamus quod quidam dixerunt herbas & plantas de terra educi ante facturam solis ne virtute eius creatæ viderentur. Nam multo magis eadem ratione & pisces, & aues, & omnis elementorum ornatus debuit fieri ante solem. ne virtute eius factus crederetur. Reliquisset igitur suspitionem Moses: & si ad plantas vtpote imperfectiores producendas solis lumine opus non fuisset, fuisse tamen ad animalia producenda quæ sunt perfectiora. Consequens enim vt si illo non adiuuante perfectiora in lucem venissent, possent & sine illo fieri quæ sunt minus perfecta: Non reciprocatur autem ratio vt si absque eo fuerint facta quæ sunt ignobiliora vtpote plantæ despicatissimum genus viuentium, potuerit etiam eius opera non intercedente produci omnigena animalium natura. Verius igitur vnde nos diximus auctoris consilium inuestigatur. Similiter si dicat aliquis relata ad aquas animantia, quæ in aquis degunt, videbit vnum potius genus ad eas duo autem ad terram fuisse referenda, quia auium terra potius quam aqua domicilium est. & citra omnem controuersiam si animalis naturam consideremus aut terrestre aut aereum animal auis est, aquatile nullo modo est. Sed audite altissimas omnium rationes ad Christi ad ecclesiæ nos mysteria vel inuitos trahentes. Et profecto si omnia (vt inquit Aristoteles) vero consonant consonare omnia maxime Christo debent, qui est ipsa veritas. Qui non ab re non de nihilo hebræis totiens dicebat Scrutamini scripturas: ipsæ sunt quę testimoniũ perhibent de me, & prædicta de se tam multa. Immo omnia in lege in psalmis in prophetis asseuerabat: Sed cæcutimus nos sæpe ad tantam lucem, nec nisi reuelante eo oculos nostros considerare possumus mirabilia de lege eius. Veniamus eo nobis opem ferente ad mysteriorum figurarumque reuelationem. Duo ex aquis animalia, vnum ex terra producitur, quia maior fuit plenitudo credentium ex gentibus q̃ ex iudæis. Terra autē & si minus multa perfectiora tamen producit animantia his quæ aquæ producũt iumenta scilicet & quadru-

Per aquas gentes per terrã israelitæ figurantur.

Simeon.

Quippe sole intercedente.

Vegetalia sensualia ac ratiõalia generantur vt inquit Aristote.

Moses omnia callide recensuit.

Altissime rationes.

Aristoteles.

pedia omnia. Quia & si plures ex ethnicis crediderũt q̃ ex hebræis perfectiores tamẽ qui ex hæbreis: ex quibus apostoli fundatores totius religionis. Duo item genera diuersa duplicemq; naturam aqua educit auium & piscium vnam tantummodo terra: quoniam ex gentibus alii quidem de seruitio dęmonum: alii de lege naturæ ad Christum transferuntur. hebræus omnis hebræus tantum quia non permissum illi viuere intra terminos naturæ: cui data lex dei est peculiaris ei neque reliquis gẽtibus communis. Neque. n. fecit taliter omni nationi & iudicia sua non manifestauit eis. Significant igitur nobis pisces, qui a dæmonum cultu ad nos venerunt non solum quoniam aquæ (vt supra ostendimus) figurant gẽtium impietatem, sed quoniam per hæc quæ in aquis degunt animalia improbos dæmones significari sæpe in sacris literis attestatur Ionethes caldæus: Significãt aues, qui de naturæ institutis ad gratiam sunt translati. Cuius manifesta ratio ex his: quæ in procemio huius libri abunde scripsimus de naturali supernaturaliq; fœlicitate. Ostendimus enim & cœlum expresissimũ esse simulachrum supernaturalis fœlicitatis, & naturalem fœlicitatem secundariam quãdam & imaginariam potius q̃ veram esse fœlicitatem. Quare qui hanc consequuntur naturæ legibus vtentes per aues congruentissime denotantur incolas non primi & veri cœli, sed aeris: quod secundaria & imaginaria quadam ratione cœli etiam sibi vendicat nomen. Vnde & volucres cœli & aues cœli tam crebro in diuinis literis appellantur. Videte autem q̃ & profundo factum consilio: vt non ad aerem, sed ad aquam aues referantur. Quoniam qui secundum naturam viuebant, gentium tamen & ipsi populus censebantur. Quippe qui & se gentes vocabant. & inter gentes viuebant quales fortasse & Socrates & plerique philosophorum. Propterea in commune vtrũque genus ad aquas est relatum. Sed quantum euangelicæ quantum apostolicæ doctrinæ hæc expositio conueniat imprompt u est obstendere. Quandoquidem & conuersi ex hebræis apostoli a Paulo per boues terrestria animalia & a nostris doctoribus super euangeliũ, in quo vendentes de templo eiiciuntur, sunt figurati, & Christus israelitas oues appellat. Apostoli autẽ, quibus mandata conuersio gentium: piscatores a domino sunt appellati, quorum princeps Petrus: qui Romæ dominę gentium: quasi oceani quasiq; cætarum piscator erat futurus. Christus autem, qui se dixit non missum nisi ad oues quæ perierunt de domo israel: sibi non piscatoris, sed pastoris potius nomen vendicauit.

Ionethes caldæus.

Paulo. Euãgelium Christus.

CAPVT SEXTVM.

MANIFESTA etiam hinc dissolutio quæstionis: quæ diu torsit interpretes huius libri: Cur secundo die non fuerit dictum, & vidit Deus quoniam bonum. Si enim dicamus quod dici solet ideo factum quia opus aquarum eo die absolutum non fuit. sed tertio in quo aquæ quæ sunt sub cœlo confluxerunt ad locum vnũ haud plene videbitur satisfactum. Neque enim opus secundi diei proprium est dispositio aquarum, sed dispositio firmamenti: quo inter aquas medio loco firmatũ est. Fuit autem eo die & firmamẽti factura: Cum dixit Deus fiat firmamentum, & distinctio aquarum: cum dixit & diuidat aquas ab aquis satis absoluta. Aquarum autem collectio quæ dicta est mare: & terræ reuelatio: & plantarum productio sicut alterius operis omnino rationem habẽt: Ita & alio idest tertio die ad quem spectabant consumatæ sunt. Quærenda igitur ratio de altiori mysterio. Firmamentum (vt supra ostendimus) legem figurat. Et erat firmamentum vti informe ita neque perfectum simpliciter donec sole luna ac stellis fuit instructum: Quemadmodum neque lex non quidem mala (vt dicunt manichei) sed neque bona erat simpliciter idest perfecta: donec Christus venit, qui legem impleuit. Si malum fuisset firmamentum: solem non recepisset: Si fuisset bonum: sole non eguisset. Sed firmamẽtum eatenus bonum quatenus solis cæterorumque syderum erat capax, sicut eatenus bona erat lex quatenus pedagogus nobis erat in Christo & multa ꝑmisit Moses ob duritiam populi: quæ euangelium postea non permisit. Quod autem legem non possimus appellare malam vt credidit Manes possimus tamen appellare non bonam apertissime docet propheta: apud quem deus de hebræis loquens inquit dedi eis præcepta non bona. Non dixit præcepta mala sed præcepta non bona idest non perfecta non absoluta non consumata. quod confirmant veteres hebræi doctores: qui illud interpretantes ecclesiastici. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Vana inquiunt etiam lex donec venerit Messias. & de his quidem hactenus.

Cur secundo die non est dictũ q̃m bonum.

Manicheus. Christus legem impleuit.

Manes.

Veteres hebræi.

CAPVT SEPTIMVM.

QVONIAM autem supremũ beneficium corporati verbi id fuit vt per baptismi sacramentum: per quod virtus Christi in nos transfunditur regeneremur in filios Dei non ex sanguinibus, sed ex Deo nati. postremo hoc nobis indicat Moses cum post exortum solem & mundo demonstratum: post aquarum terræque fertilitatem hominem facit ad Dei imaginem non terrenum hominem: sed cœlestem. Conuersis. n. ad Christum gentibus & iudæis hoc erat reliquum, vt per sanctissimum lauacrum dominicæ cruci se conformantes reformarentur ad imaginem Dei. Nam si baptismus Dei filios facit, filius autem imago patris: non ne totius trinitatis virtus operatus in baptismo illa est quæ dicit. Faciamus hominem ad imaginem nostram? Si igitur sumus ad imaginem Dei sumus & filii. Si filii & heredes sumus hæredes Dei coheredes Christi. Sed qui sunt filii? Scriptum a Paulo est clamare nos abba pater in spiritu sancto. Qui igitur spiritu viuunt hii sunt filii Dei: hi Christi fratres: hi destinati æterne hæreditati. quam mercedem & fidei & bene actæ vitæ in cœlesti hierusalem fœliciter possidebunt.

Quid operetur virt⁹ baptismi.

Paulus.

EXPOSITIO PRIMAE DICTIONIS IDEST IN PRINCIPIO.

IAM ad calcem vẽtum est operis septiformi vniuersi cõtextus expositione decursa. Sed superesse aliquid adhuc cognosco intactum a nobis & indiscussum: quod etiam primo loco exponẽdum videbatur idest quid sibi velit prima dictio legis quę est in principio. Non temere autem aut sine causa de hoc principio in fine totius operis dicere volui. Nec aut de Dei filio hic sum disputaturus quod est principium per quod facta sunt omnia (Est enim sapientia patris.) Nec probaturus idem sentire cum nostris hoc loco veteres hebręos: quod ali-

In principio prima dictio legis quid sibi velit.

bi faciemus. Sed cogitamus per aliam interpretandi rationem gustum dare lectoribus mosaicæ profunditatis. Quod nō antea faciemus q̄ cum de dogmate quodam, quod vere paradoxon est antiquioris iudaicæ disciplinæ, paucula delibauerimus. Firma est sententia omnium veterum, quam vt indubiam vno ore confirmant: omnium artium omnis sapientiæ & diuinæ & humanæ integram cognitionem in quinque libris Mosaicæ legis includi: dissimulatam artem & occultatam in literis ipsis quibus dictiones legis cōtextæ sunt quo modo nunc declarabimus. Summamus gratia exempli primam particulam libri geneseos videlicet ab exordio vsq; ad locum vbi est scriptum & vidit Deus lucē quod esset bonum. Est tota illa scriptura tribus & centum elementis coagmentata, quæ eo modo disposita, quo ibi sunt dictiones constituunt quas legimus nihil nisi commune & triuiale præ se ferentes. Corticem scilicet conflat hic literarum ordo hoc textu medullæ interius abditæ latentium mysteriorum. At vocabulis resolutis elementa eadem diuulsa si capiamus & iuxta regulas quas ipsi tradunt quæ de eis conflari dictiones possunt rite coagmentemus futurum dicunt vt elucescant nobis si simus capaces occlusæ sapientiæ mira de rebus multis secretissima dogmata & si in tota hoc fiat lege tum demum ex elementorum hac quæ rite statuatur & positione & nexu erui in lucem omnem doctrinam secretaque omnium liberalium disciplinarum. Dixi autem si simus capaces occlusæ sapientiæ. Nam fieri potest vt tractantibus nobis dissoluentibusque & componentibus aliquas dictiones pariantur inde multa vocabula multiplex item series orationis, quæ magna doceat, magna significet, sed nisi aliquis de ea re doctrinam alibi sit consecutus quid illa significent non intelligens quasi inutilia atque fortuita non contemnere non potest. Neque enim dogmata & doctrinas ibi discere possumus, sed solum possumus agnoscere. Hæc ego vt non probo afferens vel attestor, quia de eis nec feci periculum, nec me facere posse confido: Ita neque nego neque contemno: tum quia magnos hęc opinio habet auctores: Tum quia de Mose, qui in tota domo dei fuit fidelis: Maiora etiam facile credi possunt. Quæ autem mihi non illas quidem abyssos intranti, sed huius maris littus radenti gemmarum diuitiæ occurrerit quas neq; hermus neq; pactolus apud poetas ferre dicuntur: Nō ingratum fore putaui nostris hominibus si publicarē. Libuit periclitari in prima operis dictione quæ apud Hebræos Bresit apud nos in principio legitur an ego quoque vsus regulis antiquorum eruere in lucem inde cognitu dignum aliquid possem. Igitur præter spem meam præter opinionem inueni quod neque inueniēs ipse credebam neque credere alii facile potuerunt vniuersam de mundi rerumque omnium creatione rationem in vna ea dictione apertam & explicatam. Rem dico mirabilem inauditam & incredibilem. Sed mox credetis si attenderitis & res ipsa verum me demōstrabit. Dictio illa apud Hebræos hoc modo scribitur

Se auctor tale dogma ꝓlaturum pollicetur vt sit iuxta paradoxon ueteris iudæorū disciplinæ.

Omnium artium oīs sapientiæ diuine & humane ītegra cognitio in. v. libris mosaicæ legis includitur.

Moses in tota domo dei fidelis.

Bresit, ī principio.

Ex hac igitur si tertiam literam primæ coniungamus fit dictio .i.ab Si geminate primæ secundam addamus fit .i.bebar. Si præter primam omnes legamus fit .i.resit. Si quartam primæ & vltimæ connectamus: fit .i.scabat. Si tres primas quo iacent ordine statuamus, fit .i.bara. Si prima omissa tres sequentes, fit .i. rosc. Si omissis prima & secunda duas sequentes, fit .i. es. Si tribus primis omissis quartam vltime copulemus, fit .i.seth. Rursus si secundam primæ, fit .i. rab. Si post tertiam quintam tum Quartam statuamus, fit .i.hisc. Si primas duas duabus vltimis coagmentemus: fit .i.berith. Si vltimam primæ, fit vltima dictio & duodecima quæ est .i.thob verso, quod frequentissimum apud Hebræos thau in thet elementum. Videamus autem quid primo hæc latine significent, tum quæ per ea nō ignaris philosophiæ de tota natura mysteria reuelentur. Ab patrem significat. Bbar in filio & per filium (vtrunque enim significat beth præpositio) Resit principium. Sabath quietem & finem. Bara creauit. Ros caput. es ignem. Seth fundamentum. Rab magni. hisc hominis. Berit fœdere. Tob bono. & totam si ordine consequenti orationem texamus erit huiusmodi. Pater in filio & per filium principium & finem siue quietē creauit caput ignem & fundamentum magni hominis fœdere bono: hæc tota oratio ex primæ illius dictionis resolutione & cōpositione dissultat. Cuius q̄ altus quam plenus omni doctrina sit sensus haud palam esse omnibus potest. Sed vt aliqua statim non tamen omnia omnibus aperta quæ per has voces nobis significantur: Notum omnibus christianis quid sit patrem in filio & per filium creasse. Quid item sit filium principium esse & finem omnium: Est enim α & ω (vt scribit Ioannes) & ipse principium se appellauit: & nos demonstrauimus finem rerum omnium esse, vt principio suo restituantur. Cætera paulo obscuriora quid illa sibi velint caput ignis & fundamentum magni hominis, quid illud sit fœdus & qua ratione bonum dicatur. Neque enim statim in promptu omnibus videre hic explicatam mūdorum quatuor de quibus egimus omnem rationem, cognationem item & fœlicitatem. de quibus postremo nos disputauimus. Primum igitur illud aduertendum vocari a Mose mūdum, hominem magnum. Nam si homo est paruus mundus, vtiq; mūdus est magnus homo. hinc sumpta occasione tres mūdos intellectualem cœlestem & corruptibilem per tres hominis partes aptissime figurat, simul indicans hoc figura non solum contineri in homine mundos omnes: sed & quæ hominis pars cui mundo respondeat breuiter declarans. Cogitemus igitur in homine tres partes supremam caput: tum quæ a collo ad vmbilicum protenditur. Tertiam, quæ ab vmbilico extenditur ad pedes. Sunt enim & hæ in hominis figura varietate quadā disclusæ & separatæ. Sed mirum q̄ pulchre q̄ examussim per exactissimam rationem tribus mundi partibus proportione respondeāt. Est in capite cerebrum fons cognitionis. Est in pectore cor fons motus vitæ & caloris. Sunt in parte postrema genitalia membra principium generationis. Itidem autem & in mundo suprema pars quæ est mundus angelicus siue intellectualis est fons cognitionis, quia facta illa natura ad intelligendum est. Pars media: quæ est cœlum principium vitæ motus & caloris in qua soluti cor in pectore dominatur. Est infra lunam quod omnibus notum generationis principium & corruptionis. Videtis quam apte omnes hæ mundi partes & hominis inuicem congruant. Designauit autem Moses primam quidē nomine proprio capitis. s. Secundam autem ignem appellauit, & quia hoc nomine a multis cœlum censetur, & quia in nobis hæc portio principium est caloris: Tertiam vocauit fundamētum quia per eam (vt notum omnibus)

In prima dictione operis vniuersam totius mundi rationem contineri.

Fida interpretatio.

Pater ī filio & per filiū principiū & finē siue qetem creauit caput ignē & fundamētum magni hominis fœdere bono.

Ioannes. α. & ω. principium & finis.

Mūdus magnus, qui superius quartus dicitur, est homo.

Quæ pars in homine cui mundo respondeat.

Cognitio.

Motus.

Generatio.

Vide mysticam auctoris indaginē

totum

totum hominis corpus fundatur & substinetur. Adiecit autem q̃ hæc creauit fœdere bono, quia inter eas fœdus pacis & amicitiæ ex naturarum cognatione & mutuo consensu per sapientiæ dei legem sancitum est. Quod fœdus ideo est bonum, quia ad deum, qui est ipsum bonum, ita dirigitur & ordinatur, vt quemadmodum inter se totus mundus vnus: Ita & cum suo auctore postremo sit vnum. Imitemur & nos sanctissimum fœdus mundi, vt & mutua caritate inuicem simus vnũ & simul omnes per veram dei dilectionẽ cum illo vnũ fœliciter euadamus.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE ELEGIACO CARMINE AD DEVM DEPRECATORIA.

Alme Deus, summa qui maiestate uerendus
Vere unum in triplici numine numen habes,
Cui super excelsi flammantia mœnia mundi
Angelici seruit turba beata chori,
Cuius & immensum hoc, oculis spectabile nostris
Omnipotens quondam dextra creauit opus:
Aethera qui torques qui nutu dirigis orbem,
Cuius ab imperio fulmina missa cadunt,
Parce precor miseris, nostras precor ablue sordes,
Ne nos iusta tui pœna furoris agat.
Quod si nostra pari pensentur debita lance
Et sit iudicii norma seuera tui
Quis queat horrendum uiuentis ferre flagellum
Vindicis, & plagas sustinuisse graues?
Non ipsa iratæ restabit Machina dextræ
Machina supremo non peritura die.
Quæ mens non primæ damnata ob origine culpæ?
Aut quæ non proprio crimine facta nocens?
Aut certe ille ipse es proprium cui parcere semper
Iustitiamque pari qui pietate tenes,
Præmia qui ut meritis longe maiora rependis,
Supplicia admissis, sic leuiora malis.
Namque tua est nostris maior clementia culpis,
Et dare non dignis res mage digna Deo est.
Quanquam sat digni, si quos dignatur amare
Qui quos non dignos inuenit, ipse facit.
Ergo tuos, placido miserans precor aspice uultu
Seu seruos mauis, seu magis esse reos,
Nempe reos, nostræ si spectes crimina uitæ
Ingratæ nimium crimina mentis opus,
Attua si potius in nobis munera cernas,
Munera præcipuis nobilitata bonis
Nos sumus ipsa olim tibi quos natura ministros
Mox fecit natos gratia sancta tuos.
Sed premit (heu) miseros tantæ indulgentia sortis,
Quos fecit natos gratia, culpa reos.
Culpa reos fecit, sed uincat gratia culpam,
Vt tuus in nostro crimine crescat honor:
Nam tua siue aliter sapientia, siue potestas
Nota suas mundo prodere possit opes,
Maior in erratis bonitatis gloria nostris
Illeque præ cunctis fulget amandus amor:
Qui potuit cœlo dominum deducere ab alto.
Inque crucem summi tollere membra dei,
Vt male contractas patrio de semine sordes
Ablueret lateris sanguis & unda tui
Sic amor & pietas tua rex mitissime, tantis
Dat mala materiam suppeditare bonis.
O amor o pietas nostris bene prouida rebus
O bonitas serui facta ministra tui
O amor o pietas nostris male cognita sæclis
O bonitas nostris nunc prope uicta malis,
Da precor huic tanto, qui semper feruet, amori
Ardorem in nostris cordibus esse parem,
Da sathanæ imperium, cui tot seruisse per annos
Pœnitet, excusso deposuisse iugo.
Da precor, extingui uesanæ incendia mentis,
Et tuus in nostro pectore uiuat amor,
Vt cum mortalis perfunctus munere uitæ
Ductus erit dominum spiritus ante suum.
Promissi regni fœlici sorte potitus
Non dominum, Sed te sentiat esse patrem.

FINIS.

ROBERTVS SALVIATVS LAVRENTIO MEDICI SALVTEM.

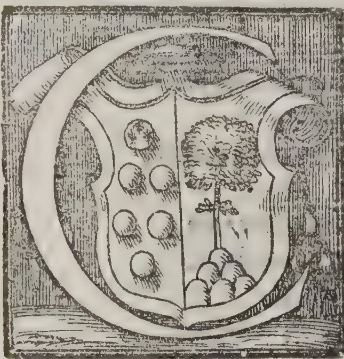
VM eo natus ingenio Laurenti Clarissime eaque natura sim institutus, ut nihil mihi sit prius quam illos amare colere & uenerari, qui uel ingenio excellentes uel doctrina sint singulares, Non potui Picum tuum Mirandulam non amare præ omnibus & admirari uirum profecto omni admiratione dignissimum. Is cum nuper tibi librum de septiformi sex dierum Geneseos enarratione primitias studiorum suorum dicauerit opus non meo tantum, sed omnium iudicio excellentissimum, dare operam uolui ut mea impensa emendata impressione publicaretur, Nihil dubitans simul me & meo in illum amori & publicæ studiosorum utilitati satisfacturum. Accessit q, non ingratam me tibi rem facturum speraui si quæ tibi ille physica & diuina mysteria communicauit per me denique omnibus fierent communia. Vale.

APOLOGIA MIRANDVLAE QVAESTIONVM
IOANNES PICVS MIRANDVLA LAVRENTIO MEDICIS.

POLOGIAM *nostram dicaui tibi Laurenti medices, ut rem non utique (* Deum *testor) uisam mihi dignam tanto uiro, Sed tibi eo iure debitam quo mea omnia iam pridem tibi me debere intelligo.* Hoc *enim habeas persuasissimum quicquid ego aut sum, aut sum futurus id tuum esse* Laurenti *& futurum semper in posterum,* Minus *dico quam uellem, & uerba omnino frigidiora hæc quam ut satis exprimant quod concipio, idest quo amore, qua fide, qua obseruantia & prosequar, & a multis iam annis fuerim te prosecutus.* Moueor *cum pluribus in me collatis officiis amantissimum animũ tuum plane testantibus, tum tuis non tam fortunæ quam animi, iisdemque raris immo tibi peculiaribus bonis, quæ narrare in præsentia pudor me non sinit tuus.* Redeo *ad* Apologiam, *quam hilari quæso suscipias fronte, exiguum sane munus, sed fidei meę, sed obseruantię profecto in omne tempus erga te maximæ non leue testimonium.* Quam *si forte eueniat ut a magnis, quibus es semper occupatissimus tractandis rebus attingas, memineris non tam hoc ipsum & properatum, scilicet opus potiusquam elaboratum & operis argumentum ex alieno mihi non meo sumendum fuisse iudicio, quam non iccirco illam nuncupatam tibi, ut quæ in me non est in me agnoscas ingenii, aut doctrinę pręstantiam, sed ut scias (nam dicam iterum) me quicquid sum tuę amplitudini esse deditissimum.*

APOLOGIA IOANNIS PICI MIRANDVLAE CONCORDIAE COMITIS.

VM NVPER ROmam venissem pedes summi Pontificis Innocentii.viij.cui ab innocentia vitæ nomen meritissimum, de more deosculaturus, vt simul & ab instituto non discedere meo commentandi, tractandiq; semper aliquid de re literaria, & rem facerem pro viribus dignam vrbe Roma, gratam principi Christiano, vtilem mihi & studiosis, nongentas de diuinis & naturalibus rebus quæstiones proposui. Ad quas in publico doctissimorum hominum consessu essem responsurus: Vix in publicum venerant cum inter aliquos qui si non ingenium vel doctrinam studium saltem bonarũ artium in me probarent obtrectatorum turba multiplex assurrexit. Et q̃q̃ & fastidia, & nasos, & cẽsuras, & omnino iudicia vniuscuiusque varia esse viderem vtique vt semper accidit cum nouum aliquid & non triuiale molimur, Quinq; fere tamen erant præcipua quæ summussores isti in me damnarent. Aliqui enim philosophiam & literas omnino carpere, illud etiam vt viderentur scioli. Quandoq; addentes eiectum Adam de paradiso ꝙ per scientiam boni & mali æqualem se diis facere voluit. Exterminandos pari exẽplo de Christi curia qui volunt sapere plus quam oportet. Alii non tam philosophiam quam hoc ipsum disputandi genus & hanc de literis publice disceptandi institutionem non approbare ad pompam potius ingenii & doctrinæ ostentationem quam ad comparandam eruditionem esse illam oblatrantes. Nonnulli me audacem dicere & temerarium. Qui hac ætate quartum.s.&.xx.nõdum natus annum de altissimis philosophiæ locis, de sublimibus christianæ theologiæ mysteriis: de incognitis disciplinis in celebratissima vrbe in amplissimo doctissimorum hominum consessu disputationem proponere non dubitarẽ. Multi non tam ꝙ Romæ ꝙ iuuenis q̃ ꝙ de tot numero.i.de nongentis disputaturus essem quęstionibus accusare, & superflue, & ambitiose, & supra vires id factum calumniantes. Ex his autem qui sapientiam.i.theologiæ studium profitebantur, quidam fuere qui conuiciis forte leuioribus non contenti non iam audacem me non temerarium non gloriosum, sed magum, sed impium, sed nouum in Christi ecclesia hæresiarcham prædicarent. Fui ego (deum testor) dubio diu consilio diluenda hæc mihi obiectamenta an silentio potius prætereunda essent. Mouebant me vt tacerem duo præcipue: Primum ꝙ ego & contentionis & iurgiorum abhorrens animi pacem, & quam mihi mea præstiterunt studia placidissimæ vitæ trãquillitatem amaui semper: nec odi vllum magis scribendi munus, q̃ ꝙ in disceptatione & amarulenta quoquomodo altercatione sit constitutum: quippe qui non minus referre q̃ inferre iniuriã vel contumeliam, nec boni viri duxerim esse vnq̃ nec Philosophi. Alterum hoc ipsum erat, ꝙ & summi pontificis: cuius mihi merito celebranda semper memoria, & ex sanctissimo apostolico senatu complurium iudicio cõtentus: quorum & benignitatem, & beniuolentissimũ in me animũ obliuisci nunq̃ aut possum, aut debeo. videbar facile & odium posse negligere & conuitia hominum improborum: & profecto quod attinet ad cætera in hac eram sententia, vt indignos illos existimarem: quibus aliquando responderem. Sed in vno mihi obiecto hæreseos crimine hoc si facerem verebar, ne quod non diluerem: viderer crimen agnoscere. Scribit autem & sapientissime Ruffinus esse quidẽ gloriosum Christi exemplo patienter iniurias tolerare. At vnam notam hæreseos qui ferat, vel dissimulet nõ esse christianum

Inno. viii. summ⁹ põt.

Non gente de diuinis & naturalibus rebus quæstiones propositæ.

Obtrectatorum nugæ circa quinq; præcipua.

Quo ætatis anno differere ĩstituerat. Scilicet 24. nondum natus annum.

Duæ ad scribẽdum cãæ ĩpedimẽta.

Ruffinus. Hæreseos & hæretici nomen procul a te expellito.

Hieronym⁹ christianum, & Hieronymus noster quãta maxima potest animi contentione clarissima exclamat voce. Nolo in suspitione hæreseos quenq̃ esse patientem. Tacere ergo me nõ vult Hieronymus & inuitum, ociosumque hominem pro sua qua potest auctoritate ad scribẽdum trahit, & impellit. Quare si qui sunt qui forte me tacere vellent: sciant sibi non mecum, sed cum Hieronymo esse controuersiam qui me tacere non vult. Hieronymo non audire quis potest sine flagitio? ipso ergo suadente immo cogente etiam breuem aggressus sum ascribere apologiam, non vt quẽquam lacerem vel accusem, sed vt a maximo quod mihi iniuria obicitur impietatis crimine iure me excusem. hoc quęso patiantur obtrectatores mei eo animo quo ego iniquam illorum offensam passus sum semper, Patiantur inquam vt qui christianus de christianis sum parentibus natus, qui vexillum Christi Iesu in fronte gero, qui pro Christi fide etiam ob eam lubens quasi cum Paulo hoc ipsis æquo animo audientibus exclamem voce. Non magus non iudæus sum: non Ismaelita nõ hæreticus, sed Iesum colo, & Iesu crucem in corpore meo porto: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo. Denique cum & sanctitatis & sapientiæ, & id genus egregios titulos, nec mihi arrogem, nec illis derogem hunc vnum mihi ipsi pro quo tuẽdo etiam sanguinem vltro effundam: quæso non demant, vt. s. me possim dicere christianũ. Quod si concedunt hæc eis nõ scribo a quibus iam impetraui quod tota nostra contẽdit apologia. Aliis scribo qui esse me aut fuisse aliquando hæreticum credunt vel suspicantur. Quãquam autem principale propositum est hoc vt ostendamus ab orthodoxo & catholico tramite non me, sed illos deuiare, qui me hæreticum calumniantur: tamen postquam scribendum est, dicemus & aliquid de his quæ primo nobis obiecta sunt, ne meo silentio quasi culpa conscientia abuti possint nostri obtrectatores. Erat autem quod vitio in primis dabant multi hoc meum philosophari. Quibus hoc loco nihil sum responsurus: quia & causam philosophiæ seorsum agere opere peculiari est consilium, & omnino si turpe est dare se literis colere bonas artes & disciplinas: malo hanc culpam agnoscere quam deprecari. His etiam qui genus hoc disputandi, & hanc de deo de natura de moribus publice disceptãdi institutionem detestantur. Multa non sum dicturus quando hoc crimẽ si crimen est commune: est mihi cum magnis viris immo cum probatissimis non solum nostræ, sed fere omnium ætatum philosophis. Quibus fuit certissimum nihil ad consequendam quam quærebant veritatis cognitionem sibi esse potius q̃ ut essent in disputãdi exercitatione frequentissimi. Sicut. n. per gymnasticã corporis vires firmiores fiunt, ita in hac quasi literaria palestra animi vires & fortiores longe & vegetiores euadunt. Nec crediderim ego aut poetas aliud per decantata Palladis arma: aut Hebræos cum ferrum sapientũ symbolum esse dicunt: significasse nobis quam honestissima hoc genus certamina adipiscẽdæ sapientiæ oppido q̃nã necessaria. Quo forte fit ut & chaldæi in eius Genesi q philosophus sit futur⁹ illud desiderẽt: vt Mars Mercurium triquetro aspectu cõspiciat quasi si hos cõgressus: hæc bella substuleris somniculosa & dormitans futura sit oĩs philosophia. Sed ꝙ attinet ad hæc vt dixi malo auctoritatibus & ꝑiudiciis magnorũ virorũ quã rationib⁹ me defendere. Illud uidetur operæ maioris satisfacere his q ætate ingenio doctrina imparẽ dicũt me tã magnæ ꝓuinciæ, nec iuxta Horatiũ cõsuluisse humeros quid ferræ ualeant quidve recusent. Profecto hic mihi difficilis ratio defensionis dum si parẽ me dico immo desti, & de se nimia sentientis: si imparem fateor, temerarii & inconsulti videor notam subiturus. Graues incidi angustias dum non possum sine culpa de me promittere quod non possum, & sine culpa non præstare. Et quidem illud Iob afferre possem spiritum esse in omnibus, & forsan audire cum Timotheo. Nemo contemnat adolescentiã tuam, sed ex mea verius hoc cõscientia dixero nihil in nobis esse magnum vel singulare. studiosum me forte, & cupidum bonarum artium non inficiatus. docti tamen nomen mihi nec vendico, nec arrogo. Nam vt scripsit aliquando Hermolaus meus deliciæ Romanæ linguæ ætatis nostræ splendor & gloria non potest non indoctus esse qui se doctũ credit. Quare & quod tam grande humeris onus imposuerim nõ fuit propterea ꝙ mihi conscius nostræ infirmitatis nõ essem, sed ꝙ sciebam hoc genus pugnis. i. literariis esse peculiare quod in eis lucrum est vinci. Quo fit vt imbecillissimus quisque non detrectare modo, sed appetere vltro eas iure possit & debeat. Quandoquidem qui succumbit beneficium a victore accipit, nõ iniuriam. quippe qui per eum & locupletior domum. i. doctior & ad futuras pugnas redit instructior. hac spe animatus ego infirmus miles cum fortissimis omnium, strenuissimisque tam grauem pugnã decernere nihil sum veritus. Quod tamen temere sit factum, nec ne rectius vtique de euentu pugnæ q̃ de nostra ętate poterat quis iudicare. Restat vt his respondeam qui numerosa propositarum rerum multitudine offenduntur, quasi hoc eorum humeris insideret onus. & non potius hic mihi soli quantuscunque est labor esset exanclandus. Indecens profecto hoc & morosum nimis velle alienæ industriæ modum ponere, & vt inquit Cic. in ea re quæ eo melior quo maior mediocritatem desiderare, omnino tam grandibus ausis erat necesse me, vel succumbere, vel satisfacere. Si satisfacerem non video cur quod in decem præstare quæstionibus est laudabile in nongentis etiam præstitisse culpabile esset existimandum. Si succumberem erant habituri vnde accusarent si me oderunt: si amant vnde excusarent. Quando in re tam graui tã magna tenui ingenio exiguaq; doctrina adolescẽtẽ hominẽ defecisse venia potius dignũ erat q̃ accusatione, quin et iuxta poetã. si deficiãt vires audacia certe laus erit, & in magnis voluisse sat est. quod si & nr̃a ætate multi Gorgiã Leontinũ imitati nõ mõ de nõgentis, sed de oĩbus etiã omniũ artiũ q̃stionibus soliti sunt nõ sine laude ꝓponere disputationẽ. Cur mihi nõ liceat vel sine culpa de multis quidẽ sed tñ certis & determinatis disputare. At superfluũ inquiunt hoc & ambitiosum. Ego vero non superfluo mõ: sed necessario factũ hoc a me cõtendo quod & ipsi si meã philosophãdi rationẽ considerarint inuiti etiã fateantur plane necesse est. Qui. n. se cuipiam ex philosophorũ familiis addixerunt Thomæ videlicet, aut Scoto qui nunc plurimũ in manibus fauẽtes possunt illi quidẽ vel in paucarũ quæstionũ discussione suę doctrinę periculũ facere. At ego ita me institui vt in nullius verba iuratus me per omnes philosophiæ magistros funderem omnes schædas excuterem: oẽs familias agnoscerẽ. Quare cum mihi de illis oĩbus esset dicẽdũ ne si priuati dogmatis defensos reliqua post habuissem illi videre obstrictus. Nõ potuerũt etiã si pauca de singulis ꝓponerent non esse plurima q̃

Paulus.

Tu verẽ christianis.

Vt hæresis nomen aboleret̨ sumptũ est apologiæ onus.

Disceptandi vtilitatem gymnasticæ comparãdo proponit.

A temeritate defensio.

Horatius.

Iob.

Thimoteus

Hermolaĩ dictum laudatissimũ & approbatissimum.

Lucrum est vinci impugnis literariis.

Multitudinẽ q̃onum obiectam refellit.

Cicero.

Gorgiæ. Leõtinos. Vt Pythagoricoꝝ epicureorũque ita Thomistarum.

Scotistarum que familia dicitur.

Latini philosophantes.

simul de omnibus afferesiantur. Nec id in me quisquã damnet ꝙ me quocunq; ferat tẽpestas deferar hospes. Fuit.n.cum ab antiquis omnibus hoc obseruatum vt omne scriptorum genus euoluẽtes nullas quas possent commentationes illectas præterirent. Tum maxime ab Aristo. qui eam ob causam αναγνώστης idest lector Platone nuncupabatur:& profecto angustę est mentis intra vnam se porticum : aut Academiam continuisse. Nec potest ex omnibus sibi recte propriam se legisse: qui omnes prius familiariter non agnouerit. Adde ꝙ in vna quaq; familia est aliquid insigne quod non sit ei commune cum cæteris atq; vt a nostris ad quos postremo philosophia peruenit nunc exordiar.

Scotus. Thomas. Egidius. Albertus. Henricus. Arabes. Auerrois. Auempace. Alpharabi⁹. Auicenna græci peripatetici. Simplicius. Themistius. Alexander. Theophrastus. Academici. Porphirius. Iamblicus. Plotinus. Proclus. Hermias. Damastus. Plato. Augustin⁹.

Est in Ioanne Scoto vegetum quiddam atq; discussum. In Thoma solidum & æquabile. In Egidio tersum & exactũ:in Francisco acre:& acutum. In Alberto priscum amplum & grande. In Henrico vt mihi visum est semper sublime & venerandum. Est apud Arabes in Auerroe firmum, & inconcussum. In auempace in Alpharabio graue, & meditatum. In Auicenna diuinum atque Platonicum. Est apud græcos in vniuersum quidẽ nitida in primis, & casta philosophia. Apud Simplicium locuples & copiosa. Apud Themistium elegans & cõpendiaria. apud Alexandrum constans & docta. Apud Theophrastum grauiter elaborata. apud Ammonium Enodis & gratiosa. Et si ad platonicos te conuerteris vt paucos percenseam: In Porphyrio rerum copia & multiiuga religione delectaberis. In Iamblico secretiorem philosophiã: & barbarorum mysteria veneraberis. In Plotino priuũ quicq̃ non est quod admireris : qui se vndique præbet admirandum quem de diuinis diuine: de humanis longe supra hominem docta sermonis obliquitate loquentem sudantes platonici vix intelligunt. Prætereo magis nauicios Proclum Asiatica fertilitate luxuriantẽ: & qui ab eo fluxerunt Hermiam Damastum Olympiodorũ & cõplures alios in quibus omnibus illud τὸ θεῖον, idest diuinum peculiare Platonicorum symbolũ elucet semper. Accedit ꝙ si qua est secta quæ veriora ĩcessat dogmata, & bonas causas ingenii calumnia ludificetur : ea veritatem firmat : non infirmat : & velut motu quassatam flammam excitat. non extinguit. hac ego ratione motus non vnius modo vt quibusdam placebat : Sed omnigenæ doctrinæ placita in medium afferre volui: vt hac complurium sectarum collatione hac multifarię discussionæ philosophiæ ille veritatis fulgor cuius Plato meminit in epistolis animis nostris quasi sol oriens ex alto clarius illucesceret. Quid erat si latinorum tantum Alberti. S. Thomæ: Scoti: Egidii: Francisci: Henriciq; philosophia omissis græcorum, arabumq; philosophis tractabatur : quando omnis sapientia a barbaris ad græcos a græcis ad nos manauit. Ita nostrates semper in philosophandi ratione peregrinis inuentis stare & aliena excoluisse sibi duxerunt satis. Quid erat cum Peripateticis egisse de naturalibus nisi & platonicorum accersebatur academia : quorum doctrina, & de diuinis semper inter omnes philosophias teste Augustino habita est sanctissima, & a me nunc primum quod sciam: verbo absit inuidia: Post multa sæcula sub disputandi examen est in publicũ allata. Quid erat & aliorũ quotquot erant tractasse opiniones si quasi ad sapientũ symposium a symboli accedẽtes: nihil nos quod esset nostrum nr̃o partũ & elaboratum ingenio efferebamus.

Seneca.

profecto ingenerosum est: vt ait Seneca sapere solum ex commentario & quasi maiorũ inuenta nostræ industriæ viã præcluserint quasi in nobis effœta sit vis naturæ, nihil ex se parere quod veritatem si nõ demonstret saltem innuat, vel de longinquo. Quod si in agro colonus in vxore maritus odit sterilitatem certe tanto magis infœcundam animam oderit illi complicita & associata diuina mens, quanto inde nobilior longe proles desideratur.

Nota quæ studia excitauerit.

Propterea non contentus ego præter communes doctrinas multa de Mercurii trimegisti prisca theologia: Multa de Chaldeorum de Pythagoræ disciplinis, multa de secretioribus hebræorum addidisse mysteriis: plurima quoque per nos inuenta & meditata de naturalibus & diuinis rebus disputãda proposuimus. Proposuimus primo Platonis Aristotelisq; cõcordiam a multis ante hac creditam a nemine satis probatam. Boetius apud latinos id se facturum pollicitus non inuenitur fecisse vnq̃ quod semper facere voluit. Simplicius apud græcos idem professus: vtinam id tam præstaret q̃ pollicetur.

Augustin⁹. Ioãnes grãmaticus.

Scribit & Augustinus in academicis non defuisse plures qui subtilissimis suis disputationibus idem probare conati sint. Platonis.s. & Aristotelis eandem esse philosophiam. Ioãnes item grammaticus cum dicat apud eos tantum dissidere Platonem ab Aristotele: qui Platonis dicta non intelligunt probandum tamen posteris hoc reliquit. Addidimus autem & plures locos in quibus Scoti & Thomæ plures in quibus Auerrois, & Auicẽnæ sententias : quæ discordes existimantur concordes esse nos asseueramus.

Nota noua dogmata excogitata. Nota.

Secũdo loco quæ in philosophia cum Aristotelica, tum Platonica excogitauimus nos : tum duo & lxx. noua dogmata physica & metaphysica collocauimus : quæ si quis teneat : poterit nisi fallor quamcũque de rebus naturalibus diuinisq; propositam quæstionem longe alia dissoluere ratione q̃ per eam edoceamur: quę & legitur in scholis, & ab huius æui doctoribus colitur philosophiã. Nec tam admirari quis debet me in primis annis in tenera ætate per quam vix licuit vt iactant quidã aliorum legere cõmentationes: nouã afferre velle philosophiã q̃ vel laudare illã si defenditur : vel dãnare si reprobatur. Deniq; cum nostra inuenta hæc nostrasq; sunt literas iudicaturi non auctoris annos, sed illorũ merita potius vel demerita numerare.

Noua institutio philosophandi p numeros. Plato.

Est aũt & præter illã alia quam nos attulimus noua per numeros philosophandi institutio: antiqua illa quidem & a priscis theologis a Pythagora præsertim ab Aglaophemo, a Philolao, a Platone prioribusque Platonicis obseruata. Sed quæ hac tempestate, vt præclara alia posteriorum incuria sic exoleuit vt vix vestigia ipsius vlla reperiantur. Scribit Plato in Epimenide inter omnes liberales artes, & scientias contemplatrices præcipuam maximeq; diuinam esse scientiam numerandi. Quærens itẽ cur homo animal sapientissimum. Respondet quia numerare nouit.

Aristoteles. Albumasar. Plato.

cuius sententiæ & Aristoteles meminit in problematis. Scribit Albumasar verbum fuisse Auenzoar Babylonii eum omnia nosse qui nouerit numerare. Quæ vera esse nullo modo possunt si per numerandi artem eam artem intellexerunt: cuius nũc mercatores in primis sunt peritissimi. Quod & Plato testaẽ exerta nos admonens voce, ne diuinã hanc arithmeticam mercatoriã esse arithmeticam intelligamus. hanc ego arithmeticã q̃ ita extollit cũ mihi videar post multas lucubrationes exploratã habere huiusce rei periculũ facturus ad quatuor & septuaginta quæstiones quæ inter physicas & diuinas principales existimantur responsurum per numeros publice me sum pollicitus. Proposuimus & magica theore-

mata

Duplex magia.
mata in quibus duplicem esse magiam significamus: quarũ altera dæmonum tota opere & auctoritate constat res mediussidius execranda & portentosa. altera nihil est aliud cũ bene exploratur q̃ naturalis philosophiæ absoluta cõsumatio. Vtriusque cum meminerint græci illam magię nullo modo nomine dignantes γοητείαν nuncupant: hanc propria peculiarique appellatione μάγειαν quasi perfectam summamque scientiã vocant. Idem.n.ut ait Porphyrius persarum lingua magus sonat, quod apud nos diuinorum interpres & cultor. Magna autẽ immo maxima inter has artes disparitas & dissimilitudo. Illa non modo christiana religio: sed omnes leges omnis bene instituta Resp. damnat & execratur. Hanc omnes sapientes omnes cœlestium & diuinarum rerum studiosæ nationes approbant & amplectuntur. Illa artium fraudulentissima: hæc altior sanctiorque philosophia. Illa irrita & vana: hæc firma fidelis & solida illã quisquis coluit semper dissimulauit: ꝙ in auctoris esset ignominiam & contumeliã. Ex hac summa literarum claritas gloriaque antiquitus & pene semper petita. illius nemo vnquam studiosus fuit vir philosophus & cupidus discendi bonas artes: ad hanc Pythagoras: Empedocles: Democritus: Plato discendam nauigauere: hanc prædicauerunt reuersi: & in arcanis precipuam habuerunt. Illa vt nullis rationibus ita nec certis probatur auctoribus. Hæc clarissimis quasi parentibus honestata duos præcipue habet auctores Xamolsidẽ, quem imitatus est Abbaris hyperboreus, & Zoroastrem non qui forte creditur sed illum Oromasi filium. vtriusque magiæ quid sit: Platonem si percontemur respondebit in Alcibiade Zoroastris magiam non esse aliud quam diuinorum scientiam qua filios Persarum reges erudiebant, vt ad exemplar mundanæ reip. suam ipsi regere rempublicam edocerẽtur. Respondebit in Carmide magiam Xamolsidis esse animi medicinam: per quam.s. animo temperantia vt per illam corpori sanitas comparatur horum vestigiis postea perstiterunt Carondas: Damygeron: Apollonius: Hostanes: & Dardanus: perstitit Homerus quẽ vt omnes alias sapientias: ita hanc quoque sub sui Vlyxis erroribus dissimulasse: In poetica nostra theologia aliquando probabimus. perstiterũt Eudoxus & Hermippus perstiterunt fere omnes qui pythagorica Platonicaque mysteria sunt perscrutati. Ex iunioribus autem qui eam olfecerint tres reperio: Alchindum arabem: Rogerium bachonem & Guielmum parisiensem. & tempestate nostra vidi Antonium cronicum quanquam in maximis agendis tractandisque rebus occupatissimum: quæ illius tamen est ingenii sublimitas & elegantia vt omnes alias liberales artes: ita hanc quoque pulcherrime attigisse. Meminit & Plotinus vbi naturæ ministrum & non artificem magum demonstrat. hanc magiam probat asseueratque vir sapientissimus alteram ita abhorrens vt cum ad malorum dæmonum sacra vocaretur: rectius esse dixerit ad se illos quam se ad illos accedere: & merito quidem. Vt enim illa obnoxium mancipatumq; improbis ꝑtãtibus hominem reddit: ita hæc illarum principem & dominum: illa denique nec artis nec scientiæ sibi potest nomen vendicare. Hæc altissimis plena mysteriis profundissimam rerum secretissimarum contemplationem: & demum totius naturæ cognitionem complectitur. hęc inter sparsas dei beneficio & inter seminatas mundo uirtutes quasi de latebris euocans in lucem non tã facit miranda quam facięti naturæ sedula famulatur: hæc vniuersi consensum quem significantius græci συμπάθειαν dicunt introrsum perscrutatius rimata: & mutuam naturarum cognitionem habens perspectam natiuas adimens vnicuique rei & suas illecebras quæ magorum ιυγγες nominantur in mundi recessibus in naturæ gremio in promptuariis arcanisque Dei latitantia miracula quasi ipsa sit artifex promit in publicum: & sicut agricola vlmos vitibus ita magus terram cœlo.i.inferiora superiorum dotibus virtutibusque maritat: quo fit vt quam illa prodigiosa & noxia tam hæc diuina & salutaris appareat. ob hoc præcipue ꝙ illa hominẽ dei hostibus mancipans auocat a deo: hæc in eam operũ dei admirationem excitat: quam propẽsa caritas fides ac spes certissime consequuntur. Neque.n.ad religionem ad dei cultum quicquam promouet magis q̃ assidua contemplatio mirabilium dei: quæ vt per hanc de qua agimus naturalem magiam bene explorauerimus in opificis cultum amoremq́; ardentius animati illud canere compellemur. Pleni sunt cœli plena est omnis terra maiestate gloriæ tuæ. & hæc satis de magia: de qua hæc diximus ꝙ sunt plures q̃ sicut canes ignotos semper ad latrant: ita & ipsi sæpe damnant oderuntq; quæ non intelligunt. Venio nunc ad ea quæ ex antiquis hebræorum mysteriis eruta ad sacrosanctam & catholicam: fidem cõfirmandã attuli. Quę ne forte ab his qui bus sunt ignota cõmenticiæ nugæ: aut fabulæ circulatorũ existimentur. Volo intelligant oẽs quæ & qualia sint, vnde petita: quibus & q̃ claris auctoribus confirmata, q̃ reposita q̃ diuina q̃ nostris hominibus ad ꝓpugnandã religionẽ cõtra hebræorum importunas calũnias sint necessaria. Scribũt nõ modo celebres hebræorum doctores: sed ex nostris quoq; Esdras: Hilarius: & Origenes: Mosem non legem modo quam quinq; exaratã libris posteris reliquit: sed secretiorem quoq; & veram legis enarrationem in monte diuinitus accepisse. Præceptũ aũt ei a deo vt legem quidem populo publicaret: legis ĩterpr ætationẽ nec traderet literis nec inuulgaret: sed ipse Iesunaue tantũ tum ille aliis deinceps succedentibus sacerdotũ primoribus magna silẽtii religione reuelaret. & merito quidẽ. Satis.n.erat vulgaribus & per simplicẽ historiam nũc dei potentiam: nunc in improbos iram: in bonos clementiã: in oẽs iusticiã agnoscere. & per diuina salutariaq; ꝑcepta ad bene beateq; viuendum & cultum veræ religionis institui. At mysteria secretiora & sub cortice legis rudiq; verborũ prætextu latitantia altissimæ diuinitatis arcana plebi palam facere, Quid erat aliud q̃ dare sanctũ canibus: & inter porcos spargere margaritas? Ergo hæc clam vulgo habere perfectis cõmunicãda: inter quos tantũ sapientiã loqui se ait Paulus non humani consilii sed diuini ꝑcepti fuit. Quẽ morem antiqui quoq; philosophi sanctissime obseruarũt. Pythagoras nihil scripsit nisi paucula quædam: quæ Damæ filiæ moriens commendauit. Aegyptiorum templis insculptæ sphynges hoc admonebant: vt mystica dogmata per enigmatum nodos a prophana multitudine inuiolata custodirentur. Plato Dioni quædam de supremis scribens substantiis per enigmata inquit dicendum est, ne si epistola forte ad aliorum peruenerit manus quæ tibi scribimus ab aliis intelligantur. Aristoteles libros primæ philosophiæ in quibus agit de diuinis editos esse & non editos dicebat. Quid plura Iesum Christum vitæ magistrũ asserit Origenes multa reuelasse discipulis, q̃ illi ne vulgo fierẽt commu-

γοητεία vituperabilis. μάγεια laudabilis.
Magus sm porphyriũ quid.
Platonis in Alcibiade ac carmide de magia auctoritas.
Qui fuerint magi Pythagoras. Empedocles. Democrit⁹. Plato. Xamolsides Abbaris hyperboreus. Zoroastes. Carondas.
Damigeron Appolloni⁹ Hostanes. Dardanus. Homerus. Eudoxus. Hermipp⁹. Alechindus. Rogerius. Guilielmus. Antonius.
συμπάθεια vniuersi cõsensus.
Quid in dei contemplationẽ ducat.
Sacrosanctæ & catholicæ fidei confirmatiões ab eo allatæ &c.
Cabala. i. receptio.
Esdras. Hilarius. Origenes. Lex publicãda
Legis interꝑtatio paucis aperiẽda.
Hoc idẽ de pythagora i Heptaplo.
Plato.
Aristoteles.
Origines.

nia scribere noluerunt. Quod maxime confirmat Dionysius areopagita qui secretiora mysteria a nostræ religionis auctoribus

Dionysius.

idest ex animo in animum sine literis medio intercedente verbo ait fuisse transfusa. Hoc eodem penitus modo cum ex Dei præcepto vera illa legis interpretatio Mosi deitus tradita reuelaretur, dicta est Cabala: quod idem est apud hebræos quod apud nos receptio. ob id scilicet ꝙ illam doctrinam non per literarum monumenta sed ordinariis reuelationum successionibus alter ab altero quasi hæreditario iure reciperet. Verum postquam hebræi a Babylonica captiuitate restitui per Cyrum & sub Zorababel instaurato templo ad reparandam legem animum appulerunt. Esdras tunc ecclesiæ præfectus post emendatū Moseos librum, cum plane cognosceret per exilia cædes, fugas, captiuitatem gentis Israeliticæ institutum a maioribus morem tradendæ per manus doctrinæ seruari non posse, futurumque vt sibi diuinitus indulta cœlestis doctrinæ arcana perirent, quorum commentariis non intercedentibus durare diu memoria non poterat. Constituit vt conuocatis qui tunc supererant sapientibus afferret vnusquisque in medium quæ de mysteriis legis memoriter tenebat, adhibitisq; notariis in septuaginta volumina: tot enim fere in synedrio sapientes redigerentur. Qua de re qui mihi non credunt audiant Esdram ipsum sic loquentem. Exactis quadraginta diebus locutus est altissimus dicens. Priora qua scripsisti in palam pone legāt digni & indigni. Nouissimos autem. lxx. libros conseruabis vt tradas eos sapientibus de populo tuo. In his enim est vena intellectus & sapientiæ fons & scientiæ flumen atque ita feci: Hæc Esdras ad verbum. Hi sunt libri scientiæ Cabalæ in quibus merito Esdras venam intellectus. i. ineffabilem desuper substantiali deitate theologiam sapientię fontem. i. de intelligibilibus angelicisque formis exactam metaphysicam & scientiæ flumen. i. de rebus naturalibus firmissimam philosophiam esse clara in primis voce pronūciauit. Hi Libri Sixtus quartus pōtifex maximus: qui hunc sub quo viuimus fœliciter Innocētium octauum proxime antecessit maxima cura studioque curauit vt in publicam fidei nostrę vtilitatem latinis literis mandarentur. Iamque cum ille decessit: tres ex illis peruenerant ad latinos. Hi libri apud hebræos hac tempestate tanta religione coluntur, vt neminem liceat nisi annos. xl. natū illos attingere. hos ego libros non mediocri impensa mihi cum comparassem: summa diligentia in defessis laboribus cum perlegissem, vidi in illis (testis est deus) religionem non tam Mosaicam q̄ christianam ibi trinitatis mysterium. ibi verbi incarnationē, ibi messiæ diuinitatem: ibi de peccato originali. de illius per christum expiatione, de cœlesti Hierusalem, de casu dæmonum, de ordinibus angelorum: de purgatoriis, de inferorum pœnis. Eadem legi quæ apud Paulum & Dionysium: apud Hieronymum & Augustinum quotidie legimus. In his vero quæ spectāt ad philosophiam Pythagoram prorsus audias & Platonem quorum decreta ita sunt fidei christianæ affinia: vt Augustinus noster immēsas deo gratias agat: ꝙ ad eius manus peruenerint libri Platonicorum. In plenum nulla est ferme de re nobis cum hebræis controuersia: de qua ex libris cabalistarum ita redargui conuincique nō possint, vt ne angulus quidem reliquus sit in quem se

Cabala quid sit prima receptio.

Esdras sacerdos qd egerit.

Septuag intra uolumina quot etiam sapientes.

Esdræ uerba.

A sixto coactus mirandula quasdā quæstiones propalare.

Augustinus.

cōdant. Cuius rei testem grauissimum habeo Antoniū cronicum virum eruditissimum, qui suis auribus cum apud eum essem in conuiuio audiuit Dattilū Hebręum peritum huius scientiæ in christianorum prorsus de trinitate sententiam pedibus manibusque descendere. Et vt reliqua meæ disputationis capita percenseam: Attulimus & nostrā de interpretandis Orphei Zoroastrisq; carminibus sententiam. Orpheus apud græcos ferme integer, zoroaster apud eos mancus: apud chaldæos absolutior legitur. Ambo priscæ sapientiæ crediti patres & auctores. Nam vt taceam de zoroastre: cuius frequens apud platonicos non sine summa semper veneratione est mentio. Scribit Iamblicus calcideus habuisse Pythagoram orphicam Theologiam tanquam exemplar ad quā ipse suam effingeret formaretq; philosophiam. Quin iccirco tantum dicta Pythagoræ sacra nuncupari dicunt. ꝙ ab Orphei fluxerint institutis. Inde secreta de numeris doctrina: & quicquid magnū sublimeque habuit græca philosophia vt a primo fonte manauit. Sed qui erat veterum mos theologorum, ita Orpheus suorum dogmatum mysteria fabularum intexit inuolucris, & poetico velamento dissimulauit, vt si quis legat illius hymnos nihil subesse credat præter fabellas nugasque meracissimas. quod volui dixisse vt cognoscatur quis mihi labor quę fuerit difficultas ex affectatis enygmatum scyrpis ex fabularum latebris latitantes eruere secretę philosophiæ sensus: nulla præsertim in re tam graui tam abscondita in explorataque adiuto aliorum interpretum opera & diligentia. Et tamen oblatrabant canes mei minutula quædam & leuia ad numeri ostentationem me accumulasse, quasi non omnes quæ ambiguæ maxime controuersæq; sunt quæstiones in quibus principales digladiantur academiæ quasi non multa attulerim his ipsis qui & mea carpunt, & se credunt philosophorū principes & incognita prorsus & in tentata. Quin ego tantum absum ab ea culpa vt curauerim in quam paucissima potui capita cogere disputationem, quam si vt consueuerunt alii partiri ipse in sua membra & lancinare voluissem innumerum profecto numerum excreuisset. Et vt taceam de cæteris, quis est qui nesciat vnum dogma ex nongentis ꝙ. s. de conciliandà est Platonis Aristotelisque philosophia potuisse me citra omnem affectatæ numerositatis suspitionē in sexcenta ne dicam plura capita deduxisse locos. s. omnes in quibus dissidere alii cōuenire ego illos existimo particulatim enumerantem. Sed quid ego his diutius immoror, & nō potius ad id deuenio cuius gratia totum hoc opus susceptum est, vt liquido vt luce clarius, vt extra omnem controuersiam non me solum nō impium, sed impios & hæreticos esse illos comprobē, qui me hæreticum esse aut fuisse aliquando dicere non erubescūt. Agam autem hoc ego non cōuiciis & contumeliis: sed ipsis rebus & rationibus afferendo in medium quæ dixi: quæ scripsi: quæ sensi. Quid item illi dixerint & senserint. Examinabunt hæc deinde alii viri docti & insignes & apud nostras & apud exteras Academias iudicabit sancta sedes & sedens in ea Innocentius octauus. Cuius iudicium negligere aut violare nephas & flagitium. Ipse iudex supremus in terris qui eū refert: qui iudex est viuorum & mortuorum. Ipse prōptuarium arcanumque veritatis qui eius agit vices qui est ipsa veritas & caro factus habitauit in nobis vt veritatem nobis annunciaret. Sed iam ad ipsas examinandas questiones descendamus; quas magistri isti quasi

Zoroaster. Orphe⁹ que antiquit⁹ sa pietissimi habebantur. Iamblicus. Nota.

Sctā sedes.

Innocenti⁹.

hæreticas damnarunt. Quod facturo mutanda est loquendi ratio. Est enim mihi cum barbaris sermo, & vt lepide est in prouerbio balbi non nisi balbos intelligunt.

Lepidū prouerbium.

QVAESTIO PRIMA DE DESCENSV CHRISTI AD INFEROS.

RIMA conclusio ex propositis a me ī disputatione mea quā isti damnauerunt fuit hæc. Christus non veraciter & quantum ad realem presentiam descendit ad inferos: vt ponit Thomas & communis via, sed solum quo ad effectum. Circa istam conclusionem primo volo declarare sensum meum & quæ sit mens & opinio mea de modo descensus Christi quam fuit meæ intentionis explicare in proposita conclusione & ostendere illam non solum esse catholicam: & a multis catholicis doctoribus creditam & approbatam, Sed etiam sua opposita longe probabiliorem. Secundo declarabo quomodo etiam ipsa propositio de virtute sermonis & secundum vim verborum a doctis viris nullo modo est hæretica vel hæresim sapiens simpliciter iudicanda. Tertio declarabo ꝙ ipsi errant in fide si persistunt in hac sententia ꝙ ego non possim conclusionem meam etiam in sensu quem permittit vis verborum ab hæresi defendere. Quarto & vltimo ex superabundanti ostendam ꝙ nullo modo possunt se excusare ꝙ inconsulte non fuerit facta damnatio eorum. Prius autem q̄ exponam modum secundum quem ego teneo Christum descendisse ad inferos volo hæc præmittere ꝙ licet teneamur explicite & in particulari credere Christū descendisse ad inferos tanquam articulum fidei a Philippo nobis traditum & promulgatum sic ꝙ etiam protestatio mea aut ei similis non saluaret illum qui poneret oppositum istius articuli. Non videtur tamen ꝙ determinatum modum illius descensus teneatur quilibet fidelis explicite & in particulari credere. Sed sufficere videtur homini christiano ꝙ credat Christum descendisse ad inferos non secundum corpus nec secundum corpus & animam sed secundum animam tantum & hūc descensum secūdum animam credat fuisse modo possibili decenti expedienti & opportuno & hoc quia determinatus modus illius descensus nō habetur expresse, nec videtur cōuinci ex scriptura sacra nec ex aliqua determinatione vniuersalis ecclesiæ aut speciali dei reuelatione vel apostolorum fideli relatione. immo ꝙ plus est Scotus in sacris literis non parum exercitatus dicit ꝙ ex scriptura sacra non habetur ꝙ Christus descenderit ad inferos, vt refert Franciscus de mayronis in quarto sententiarum. Quanto minus dicere possumus ꝙ ex scriptura habeatur certus & determinatus modus descensus Christi. Vnde & non defuit aliquis doctor cuius ego etiam in hoc articulo damnationem nunquam legi cui visum est probabile, & cum veritate articuli defensabile ꝙ aīa Christi non fuerit præsentialiter in inferno. & auctoritates omnes quas & Franciscus in quarto & theologi alii adducunt in tertio: videri potest alicui quod ita possint exponi de descensu per effectum sicut per realem præsentiam, etiam sequē

Quomodo in declaranda cōclusione processurus sit.

Christi descēsus a Philippo nobis datus est.

Scotus.

Frācifcus de mayronis. Hinc uidetur illa haud uera cē theologica ꝓpositio deū ubique esse per præsentiam potētiā & essentiam.

do modum exponendi scripturam quem sequuntur ipsimet doctores qui tenent oppositum. Legitur enim ecclesiaste. xxiiii. Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Quod exponens Thomas in tertia parte summę dicit intelligendum esse per effectum. ergo a simili diceret forte aliquis posse exponi auctoritates dicentes ipsum penetrasse ad limbum vel ad sinum Abraæ. Idē enim est penetrare ꝙ penitus & intra ītrare. quod etiā plus est q̄ descendere. Quare si non solum intrasse sed etiam penitus & intro intrasse dicetur inferiores partes terræ non quia ibi fuit realiter præsens, sed quia ibi fuit solum per effectum. Ita poterit etiam dici fuisse in sinu Abraæ: & intrasse sinum Abraæ per effectum tantum & non per realem præsentiam. Hæc autem non ideo dico: quia ego crediderim unquam ꝙ Christus alibi existens præsentialiter ideo solum dicatur fuisse in inferno: quia ibi aliquid sit operatus sicut rex existens in palatio dicitur esse in alio loco prouinciæ vbi auctoritate potestatis suæ & imperio suo aliquid efficaciter operatur. Neque enim ista fuit opinio mea vnq̄ vt mox patebit in declarationem opinionis meæ. Immo ego firmiter & teneo & tenui & publice semper & priuate dixi ꝙ sicubi fuit anima christi in triduo ipsa fuit in inferno & ꝙ ipsa vere ibi fuit præsens. Sed volui hæc dixisse ad pleniorem huius materiæ examinationem vt & illud Augustini dictum in libro de heresibus verificari videamus nihil esse difficilius q̄ definire hoc est hæreticum aut non hęreticum. Vnde & propter hoc dicit ipse contigisse ꝙ cum duo scriptores ambo celeberrimi Epiphanius & Philistrius de hęresibus scripsissent in numerandis illis multum discordant non ab aliam causam q̄ propter ea ꝙ illud ꝙ vni videbatur hæreticum alteri non videbatur. Sed iam venio ad manifestandam opinionem meam de modo descensus Christi & ad perfecte declarandum conclusionem meam. Primo summatim ponens intellectum eius. Secundo illum latius explicans & probans. Summarius sensus conclusionis meæ est iste. Quia Christus secundum animan tantum descendit ad inferos & animę sicut cuicunque substantiæ separatæ uidetur non competere locari uel moueri localiter nisi ratione operationis. Ideo dico quòd descendisse ad infernum: uel fuisse in inferno localiter uidetur non competisse Christo nisi ratione operationis ita quòd licet uere pręsentialiter fuerit anima Christi in inferno substantia tamen sua non fuit ei ratio præsentialitatis sed solum sua operatio. Quæ uerba ut plenius intelligantur: est aduertendum ꝙ eorumq; qui ponunt substantias separatas non esse in loco nisi per operationem transeuntem est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd substantiæ incorporeæ ratione suæ substantiæ nullo modo debetur locus: sicut & ipsa uere nunquàm est alba uel nigra. & ita quòd de ipsa secūdum eos non irrationabiliter potest dici quòd non est in loco & quòd nusquàm est. sicut etiam uere dicitur ꝙ nec est calida nec frigida. Auctoritates autem scripturæ quæ uidentur angelis dare locum dum dicunt ipsos esse in cœlo uel mitti ad hunc locum uel ad illum esse intelligendas sic. non ꝙ ipsi hic uel ibi sint cum ipsi proprie non sint in loco: sed ꝙ hic operentur uel ibi: uel incipiant operari ubi prius non operabantur. & isti multum innituntur uerbis Gregorij niseni: qui dicit ꝙ cum nos deberemus dicere spiritum operari hic: abusiue dicimus ipsum esse hic. & ita uult ista opinio. ꝙ substantia angeli uel animę separatę nunquam potest dici

Thomas. Quid penetrare.

Augusti.

Nota. Substantiarum separatarū duplex opinio.

Prima. Gregori⁹ nisenus.

præsens potius huic loco vel illi nisi præsens negatiue.i. indistans. Sed si quádo dicitur alicubi esse vel fuisse: idé est ac si diceretur alicubi operari vel operatam fuisse: Adduntque ꝙ iste modus loquendi transumptus est a rebus corporalibus, quas quia nos videmus non posse agere nisi vbi sunt præsentes saltem secundum communem opinionem, ideo etiam idem credentes de incorporeis concludimus ꝙ vbi operantur & vbi inuenitur esse operatio eorum ibi etiam sit eorum substantia localiter præsens. Concludunt finaliter ꝙ ruditas est ingenii & defectus imaginationis non posse intelligere ꝙ aliquid sit ens & non sit in loco, & ꝙ friuolum est argumentum illorum qui dicunt ꝙ esse præsupponit operari, quia vera est illa propositio ad hunc sensum ꝙ nõ ens non potest operari. Oportet enim agens esse in actu iuxta illud semper existimabitur aliqua species mouens. sed non est vera ad hunc sensum ꝙ operari in loco præsupponit esse in loco cum stet operantem esse talis naturæ ꝙ ei non plus debetur præsentia aut distantia localis q̃ debeatur albedo aut nigredo. Dicent ergo sic opinantes ꝙ anima Christi separata a corpore secũdum suam substantiam, nec fuit in inferno nec extra infernum, sed vere nullibi fuit. Dicitur autem fuisse in inferno quia operata est in inferno. & in illa parte inferni principalius dicitur fuisse vbi principalius est operata. Istam autem opinionem de modo essendi præsentialiter in loco: licet etiam multi doctores teneant, ego tamen non teneo nec secutus sum eam in conclusione mea, sed eam tenui quam immediate subiungam. Est ergo alia opinio quæ dicit ꝙ substantia separata sicut est angelus & anima non vnita corpori est quidem vere in loco. & ita vere definitiue est præsens localiter sicut res corporea est comméíuratiue præsens localiter. & in hoc conuenit ista via cum cõi quæ est via Scoti & omnium Scotistarum. Sed in hoc discrepant ꝙ Scotistæ dicunt ꝙ finitio & limitatio essentiæ & finaliter intrinseca determinatio suæ substantiæ est ratio substantiæ separatæ essendi in loco. Ista auté opinio quam ego sum secutus in conclusione dicit ꝙ sicut licet substãtia corporea sit commensuratiue in loco tamẽ ratio ei essendi taliter in loco non est sua substantialitas sed quantitas quæ est extrinseca & extranea a ratione suæ substãtiæ, ita etiam licet substantia incorporea vere sit definitiue in loco & præsens localiter: tamen ratio ei essendi in loco non est sua substantia, sed operatio eius ab ea transiens ad extra. Quam opinionem ego iudico sic intelligendam & sic intellectam iudico non solum non hæreticam, sed etiam probabiliorem sua opposita. & est ꝙ etiam si finitas vel limitatio naturæ separatæ sit ei ratio non essendi vbique. aut ratio ꝙ si sit in vno loco non sit simul in alio totali: & in vtroque per naturam. non tamẽ est ratio essendi simpliciter in loco ipso substantiæ separatæ. Sed eius effectus vel operatio capiendo operationem pro omni habitudine ad corpus vel locum habẽte se per modum operationis actiuæ vel passiue. alia ab habitudine præsentialitatis loci & hoc intelligendo de facto non negando alium modum possibilem descensus vel locationis animæ separatæ vt dico in sequenti cõclusione, qui tamẽ modus est nobis ignotus. hanc ego opinionem secutus in conclusione mea dico Christum fuisse in inferno solum per effectũ: qui ex quo non fuit ibi nisi secundum animam. Dicendum est secundum opinionem istam ꝙ sicut substantiæ corporeæ non competit fuisse alicubi commensuratiue ni

Vide falsam opinionem.

Secunda opinio quã auctor tenuit.

Declaratio opinionis.

Ostendit necessitaté suæ opinionis.

si per quantitatem ita illi animæ non competebat esse in inferno, vbi creditur fuisse nisi per effectum & operationem. sed sicut ratio præsentialitatis animabus sanctorum patrum fuit habitudo ad illum locum habens se per modum operationis transeuntis sicut erat detentio & alligatio ad illum locum donec aperta ianua a redemptore extraherentur. Ita ratio præsentialitatis animæ Christi fuit operatio q̃ ibi est operatus. & ꝙ illa fuerit mens mea & ꝙ hoc prætendant verba conclusionis meæ infra manifestabo vbi declarabitur conclusio in se etiam de virtute sermonis & secundum vim verborum non esse heretica iudicanda. Vtra autem opinio sit verior de modo essendi in loco substantiarum separatarum Scotistarum.s.an eorũ quos sum secutus ego non determino hoc tantum dico a tot tantisque magistris doctoribusque catholicis & doctrina & sanctitate celebratissimis creditam esse opinionem meam & habitam pro verissima, vt longe magis temerarii iudicandi sint: si qui sunt qui opinionem doctorum tam probatorum pro hæretica aut hæresim sapiente audent iudicare: q̃ ego qui auctoritatem veterum illorum theologorum iuniorum determinationibus anteponam. hãc .n. opinionem quam ego sequor licet assertiue teneat non solum Durãdus sed & Bernardus de gannaco in impugnationibus Henrici quolibeto secundo. Tenet Thomas anglicus in quolibetis suis. Tenet Herueus brito in suo secundo sententiarum. Tenuit & beatus Thomas in primo sententiarum: licet alibi deinde videri potest sequi aliam opinionem. Tenet archiepiscopus malphitensis in suo secundo. Tenet Ioannes parisiensis in correctorio corruptorii. & quid plures enumero: tenuerunt credo istam opinionem plusquam centum doctores catholici & probatissimi: quorum libri non solum non reprobati ab ecclesia: sed celebres in omnibus christianorum gymnasiis publice legũtur. quos si quis voluerit adire: videre poterit fundamenta opinionis & cognoscere probabilitaté eius: quod ego non intendo hic facere. qui solum hoc ago vt sic propositas a me conclusiones declarem: vt inde nec simplices habere possint vnde scandalizentur. nec detractores si qui sunt quod calumnientur. Exercitii tamen gratia adducam quædam argumenta quæ audiui contra istam opinionem. Primo arguitur per articulum Parisien. cciiii. qui dicit dicere substantiam angeli non esse in loco sine operatione. error. Secundo arguitur quia possibile est substantiam separatam nihil operari ad extra. quo posito quæritur an sit alicubi an nusquã: an vbique, non nusquam, quia adhuc illo posito erit pars vniuersi. & ita erit verum dicere ꝙ est in mundo non vbique, quia hoc est proprium Dei ergo alicubi. Tertio quia angeli dicuntur esse in cœlo empyreo: & tamen nullam operationem transeuntem habent erga illud cœlum. Item instabat quidam magister generalis potissimum duabus rationibus, quarum prima est hæc ꝙ seclusa quacunque operatione ad extra adhuc essentia angeli est finita, ergo adhuc vt sic definitur ad locũ. Secunda est hæc quia si quid videtur esse quare negetur locus ab angelo hoc est quia non habet extẽsioné, hoc autem nihil impedit: quia etiam si punctus daretur separatus a linea adhuc haberet situm, & tamen punctus non habet extensionem. Ad primum multiplex patet responsio secundum prænominatos doctores. Sunt enim quidam qui volentes saluare articulũ simul cum positione dicũt ꝙ mens articuli est ꝙ opinio po-

Nota.

Bernardus de gannaco.

Thomas anglicus.

Herueus brito.

S. Thomas.

Malphitésis.

Ioannes parisiensis.

Nota.

Argumenta contra istam opinionem.

Primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Solutio primi multiplex & declaratio articuli parisien.

nens substantiam separatã non esse in loco nisi per operatione quæ est exterior motio localis vel alteratio realis est error,& ꝙ illa sit mens articuli patet quia articulus.lxxvii.sic dicit quasi declarando istum dicere ꝙ si esset aliqua substantia separata quæ non moueret aliquod corpus in hoc mundo illa non claudaretur in vniuerso error. Ecce ꝙ sicut in articulo quem ponit arguens dicit errorem esse angelum esse solum in loco per operationem:ita in isto dicit erroré esse dicere ꝙ substantia separata non clauditur in hoc vniuerso nisi per motũ corporis. Vnde videtur idem intelligere per operationem in articulo.cciiii. ꝙ per motum in articulo lxxvii. Non ponit autem ista positio solum per operationem isto modo sumptam angelum esse in loco: vt patebit in responsione ad tertium. Item dicit solennis doctor Gotfredus de fontibus ꝙ isti articuli indigent magna correctione, quia nonnulli sunt falsi nonnulli: adinuicem sibi contradicunt. & profecto in ista materia necesse est aut ꝙ articulus exponatur modo immediate præposito:aut ꝙ in ipsis articulis sit contradictio manifesta.quod sic probo. Est enim articulus. ccxviii. qui dicit ꝙ si intelligatur ꝙ substantia angeli non est ei ratio essendi in loco verum est dicere ꝙ nusquam est secundum substantiam. Et testatur Henricus in quolibeto secundo.q.ix.ꝙ omnes magistri theologiæ congregati in hoc vnanimiter conuenerunt: ꝙ substantia angeli non est ratio angelũ esse in loco: & dicit se fuisse inter illos magistros qui hoc determinarunt. & subdit ipse Henricus ibidem ꝙ consimili ratione verũ est indubitanter ꝙ si angelus per potentiam suam.s.per intellectum & voluntatem virtutem suam non applicat ad locum operando circa ipsum ꝙ simpliciter potentia eius intellectus.s.& voluntas non est ratio essendi ipsum in loco:qui potentia eius non est minoris abstractionis q̃ sit eius substantia ergo sequitur ꝙ vel erit concedere ꝙ ratio essendi eum in loco erit aliquid habens se per modum actus secundi in corpus transeuntis:quicquid sit illud.& est id quod ponit positio quam ego sequor vel in articulis erit manifesta contradictio. Vnde & Henricus in eodem loco fatetur se non posse intelligere quomodo substantia separata sit in loco nisi agat aliquid aut patiatur a loco vel a re existente in loco. Egidius autem & multi alii dicunt ꝙ de illis articulis nihil est curandum. quia fuerunt facti non conuocatis omnibus doctoribus Parisiensibus, sed ad requisitioné quorundam capitosorum. Et quicquid sit de hoc hæc duo volo dicere. Primo ꝙ non minus facit propositione nostra articulus.ccxviii.q̃ faciat contra eum articulus. cciiii. Secundo ꝙ certum est & ipsi etiam Parisienses hoc fatentur ꝙ illi articuli non obligant omnes fideles:nec tenemur illis credere nisi inquantum scripturæ sacræ innituntur:aut determinationibus vniuersalis ecclesiæ. Vnde solent dicere anglici ꝙ illi articuli nõ transeunt mare: quare & nos si in re tam graui licet iocari, possumus dicere ꝙ non transeunt alpes. Quare & si conclusio mea esset contra articulum meminerint qui me damnabant ꝙ omnino in me damnãdo errabant, quia dicebant ꝙ conclusio mea erat contra symbolum apostolicum:cum debuissent dicere ꝙ erat cõtra symbolum Parisinum: q̃q̃ & hoc est falsum vt prius ostendimus. Videtur autem mihi verus intellectus illorum articulorum hic esse ꝙ in articulo.cciiii.si in eo sit sermo de operatione communiter accepta modo prædicto hoc intendatur ꝙ etiam seclusa quacunque operatione adhuc finitas vel limitatio naturæ separatæ erit ei ratio non essendi vbique, aut ratio ꝙ si sit in vno loco non est simul in alio totali. & in vtroque per naturam. In articulo autem.ccxviii.credo ꝙ intendatur ꝙ substãtia vel finitas substantiæ non est ratio angelo essendi simpliciter in loco. isto modo exponendo in articulis nulla est contradictio & articuli sic intellecti non solũ sunt contra positionem meam, sed ipsam totaliter ex vtraque parte confirmant. vt patet ex declaratione positionis supra posita. Ad secundum dicitur a multis concedendo ꝙ est possibile esse substantiam incorpoream sine operatione transeunte ad extra. hoc autem posito in argumento videtur adduci ꝙ vnum sequatur ex tribus inconuenientibus. Primum est ꝙ cum sit pars vniuersi inconueniens est ꝙ non sit in vniuerso. Ad quod illi dicerent ꝙ arguens æquiuocat de parte. Si enim per partem vniuersi intelligit id quod habet situm determinatum in vniuerso: sic dicent ꝙ angelus nec cũ operatur nec cum non operatur potest dici esse pars vniuersi. Si autem intelligit esse partem entium.i.vnum ex entibus & naturis vniuersi: sic concedent ꝙ tunc est vna pars vniuersi immo vna ex nobilioribꝰ. Sed ex hoc non videtur concludi ꝙ habeat situm vel definitioné ad locum. Secundum inconueniens est ꝙ non potest dici ꝙ sit vbique:quia hoc est proprium dei.ad hoc dicitur ꝙ esse vbiq; eo modo quo deus dicitur a theologis esse vbique per essentiam.s.per potentiam & præsentiam dei proprium est & nulli naturæ creatæ potest competere. Esse autem vbique.i.hic vel ibi per indifferentiam aut vbique per indistantiã.i.vere esse secundũ substantiam indistantem a quocunque loco, vtrum repugnet creaturæ audiatis Henricum quolibeto. vii.q. ix.sic dicentem. In creatura potest intelligi duplex limitatio. Vna in natura & essentia qua finita est & certis terminis contenta:& sic solus deus illimitatus & infinitus in natura. Alia potest intelligi limitatio naturæ:q̃ est limitatio ad situm qua ita finita est et certis limitibus contenta:vt necesse sit eam esse alicubi non nusquam nec vbique.sed ita hic ꝙ non ibi vel ꝙ etiam si non determinate hic vel ibi tamen sub determinatione vel hic vel ibi vel alicubi & pertinet ista limitatio ad prædicamentum vbi ꝙ omnis creatura differat a Deo per primam limitationem suam clare video. Quomodo autem necesse sit omnem creaturam differre: & distare ab eo per secũdam limitationem quia.s.ipse est vbiq;. Omnis autem creatura necessario est alicubi: sed non vbique. Dico ꝙ penitus ignoro hæc Henricus ad literam ex quibus verbis satis clare habemus non posse intelligere Henricum quomodo illud sit inconueniés: quod illi adducunt pro inconuenienti. Tertium inconueniens est ꝙ nisi concedatur ꝙ sit alicubi sit cóncedendum ꝙ nusquam sit. Ad quod audiatis beatum Thomam in primo sententiarum di.xxxvii.sic respondenté dicendum inquit ꝙ hoc non reputo inconueniens ꝙ angelus sine loco possit esse & non in loco quando nullam operationem circa locum habet: nec est inconueniens vt tunc nusquam vel in nullo loco esse dicatur. Sed tamen hoc non est imaginabile, quia imaginatio continuum non transcendit: hæc Tomas ad literam. Ad tertium dico ꝙ argumentatio illa procedit ex non pleno intellectu nostræ positionis. Non enim positio per operationem per quam dicit locari rem incorpoream intelligit solum operationem quæ est exterior motio localis vel alteratio realis vt aliqualiter etiam te-

Secũda Gotfredus de fõtibus.
Nota.
Henricus.
Tertia.
Egidius.
Nota.
Anglicorũ dictum.
Declaratio articulorũ.
Solutio secũdi argumenti secũdum multos.
Pars dupliciter capitur.
Esse vbique dupliciter capitur.
Henricus.
Duplex limitatio.
S. Tho.
Operationẽ dupliciter capi.

tigimus in responsione ad primum in expositione articuli Parisien. Sed capit operationem large pro omni motu vel influxu vel habitudine significata per modū operationis transeuntis in corpus & exeuntis ab angelo vel econtra. & ꝙ ille sit intellectus positionis patet ex verbis Thomæ in primo sententiarū di.xxxvii.q.i.articulo primo: vbi videtur sequi istam opinionē qui sic dicit. Relinquitur igitur ꝙ angelus non potest diffiniri: & determinari ad locum nisi per actionem vel operationem. Dico autem operationem communiter secundum ꝙ angelus se habet ad corpus contentum in loco per modū præsidentis aut ministrantis. aut aliquo modo agentis aut patientis. Hæc Thomas ad verbum. Ex quibus verbis patet respōsio ad argumentū, quia licet angeli non habeant operationem erga cœlum empyreum quæ sit motio localis vel realis alteratio, habent tamen aliquid se habens per modum operationis transeuntis quale est præsidentia vel aliquid simile. Ad quartum. Cui adeo innitebatur ille magister generalis. & si quid sit dicendum satis patere, posset ex verbis Henrici supra allegatis in solutione secundi tamen audiamus & quid sanctus Thomas dicat de illa ratione. Dicunt quidam ꝙ angelus non est in loco circunscriptiue sed definitiue: quia determinatur ad locum aliquē sic quod est in hoc loco ita ꝙ non est in alio cum essentia eius finita est. Eo enim ꝙ creata est. dicunt ꝙ oportet intelligere ꝙ sit determinata ad locum aliquem. Sed ista est valde rudis probatio: quia procedit ex æquiuocatione finis. Cum enim dicitur essentia angeli finita accipitur finis pro fine essentiæ & virtutis secundum quod definitio terminus dicitur & non pro fine dimensionis. locus autem dicitur finitus secundum tres quantitatis dimensiones. Finis autem secundum vtranque acceptionem nullam commensurationem seu proportionem habet. Vnde non oportet vt quod finitum est in essentiam ad terminos loci finiatur. hæc Thomas ad literā. Ex quibus sequitur ꝙ si non mentitur Thomas rudis est iste magister: qui rudem probationem suam vocabat demonstrationem. Ad aliam rationem de puncto dico ꝙ adhuc est rudior prima ratione. Punctus.n. est res de genere quantitatis habens situm de sua natura. res autem incorporea omnino abstrahit a situ: & profecto magna est ruditas imaginari. Similiter esse de indiuisibilitate rei incorporeę & de indiuisibilitate pūcti quod vt etiam fiat clarius isti magistro. Dicat mihi ipse quæso: si esset vnitas separata vtrum haberet determinatum situm. Certe patet ꝙ non quandoquidem per hoc distinguitur vnitas a puncto ꝙ punctus est positionem habens. vnitas autem non. sed manifestum est ꝙ angelus & quælibet substantia incorporea adhuc est abstractior q̄ sit quæcūque quantitatis siue cōtinua siue discreta. Metaphysica enim vt patet secundum omnes est de abstractioribus q̄ sit arithmetica quæ est vna ex mathematicis: ergo multo minus poterit dici de angelo ꝙ habeat situm: ꝙ si iste magister non potest imaginari abstractionem angeli: saltem qualis est abstractio vnitatis. Audiat quid de ipso sit dicendum secundum Henricum. Is enim in loco vbi supra de ista loquens materia inquit. Qui ergo non possunt angelum intelligere secundum rationem substantiæ suæ vt vnitatem absque ratione puncti sunt illi de quibus dicit cōmentator super secundo metaphysicæ in quibus virtus imaginatiua dominatur super virtutem cogitatiuā. & ideo vt dicit videmus istos non credere demonstrationibus nisi imaginatio eos comitetur. & quicquid cogitant quantum est autem situm habens in quanto vt punctus: vnde tales melancolici sunt & optimi fiūt mathematici. sed sunt naturales inepti. Hæc Henricus ad verbum. Ex quibus sequitur ꝙ secundum Henricum iste magister sit male dispositus ad studiū philosophiæ naturalis. peius ad studium metaphysicæ pessime ad studium theologiæ quæ etiam est de abstractioribus. Relinquitur ergo ei solum aptitudo ad mathematica: in quibus cum se non exercuerit quod iudicium de eo faciendum sit relinquatur ipsemet iudicet. Postq̄ solutæ sunt rationes quæ communiter solent adduci contra fundamenta positionis: quam ego sum secutus in conclusione mea de modo descensus Christi. Volo & afferre verba Alberti nostri non minus profecto doctrina q̄ cognomento magni: quæ memini me legisse apud eum de ista materia in libro physicorum. Tractatu enim primo.iiii.libri capitulo primo postq̄ illud exposuit Aristo. quod antiqui decipiebātur: credentes quod sicut quod non est in loco: ita nihil sit ens nisi sit in loco digrediens. Deinde super isto passu sic inquit. Sunt autem etiā multi modernorum qui concedunt consequens huius consequentiæ: licet sciant non ualere consequentiam. Ex logicis enim scimus non ualere consequentiam in qua proceditur destructione antecedētis ad destructionem consequentis. Et ideo licet verum sit ꝙ illud quod non est nusquam est tamen non propter hoc sequitur id ꝙ est alicubi est. & licet hoc non sequatur ex dictis. tamen sunt multi qui dicunt ꝙ omne quod est in aliquo loco est vtentes tali ratione: quia omne quod est vnum aliquod particulare est. Particulare autem est hic & nunc & quod est hic & nunc alicubi est. ergo omne quod est alicubi est. Amplius omne quod est definitæ essentiæ est. quia intra terminos sui coartatur: & quod definitæ essentiæ est in loco definitur. & quod in loco definitur in loco est aliquo. Distinguunt autem isti per Ioannem Damascenum dicentem aliquid in loco esse dici dupliciter. Est enim aliquid circumscriptiue: cui principium & medium & ultimum assignatur in loco. & hoc modo dicunt corpora esse in loco. Est item aliquid in loco definitiue cuius essentia sic finite clauditur in vno loco ꝙ extra ipsum nihil sui inuenitur. & hoc modo indiuisibilia dicunt esse in loco et similiter intelligentias et animas &c. Sed nos ista non credimus nam & ultimum cœlum nō definitur nec circumscribitur loco eo quod omne quod est in loco clauditur & continetur a loco in quo est & intelligentia per naturam suam non est in loco nec in aliqua loci differentia. Hæc Albertus ad literam. Visa tam illam distinctionem de esse in loco definitiue & non circumscriptiue non approbans. quam tamen distinctionem aliquo modo negari quidam magistri omnino nephas existimabant. Nunc vltimo restat vt ostendam qualiter sunt intelligenda verba conclusionis meæ: & declarem etiam de virtute sermonis ipsam esse catholicam. Dicit ergo conclusio. Christus non veraciter & quantum ad realem præsentiam vt ponit Thomas & communis via descendit ad inferos: sed solum quo ad effectum. Vbi est notandum ꝙ ly & ubi dicitur & quantum ad realem præsentiam tenetur copulatiuæ. & ly vt cum dicitur vt ponit Thomas tenetur specificatiue & determinatiue vt mox declarabo. Ex quibus patet quod prædicta conclusio est vna propositio copulatiua negatiua vel de copulato extremo negatione præposita coniunctioni copulatiuę. Cuius sensus est.

S. Tho. | S. Tho. | Finem dupliciter capi. | Quid punctus. | Arguit contra opponētem. | Punctus. Vnitas. | Henricus. | Magnus Albertus. | Ioā. Damascenus. Esse in loco dupliciter. | Declaratio verborū cōclusionis de virtute sermonis.

Non est ita ꝙ christus veraciter & quantum ad realem præsentiam eo modo quo ponit Thomas descenderit ad inferos &c. & illa copulatiua æquiualet vni disiunctiuæ affirmatiue de partibus contradicẽtibus.s.isti. Christus non descendit veraciter ad inferos vel non descendit ad inferos secundum realem præsentiã &c. Ex quo sequitur ꝙ ex dicta conclusione inferendo ꝙ christus non veraciter descendit ad inferos est arguere a tota disiunctiua affirmatiua ad alteram eius partem determinate. Talis autem argumentatio peccat secundum consequens. Disiunctiua enim affirmatiua est consequens ad alteram eius partem. Sequitur vlterius ꝙ ratione falsitatis prædictæ partis non debet falsificari tota disiunctiua prædicta. Vnde in simili ista propositio est vera. Socrates est homo.& illa est falsa Socrates est homo: & deus non est deus. Ex qua arguere ergo Socrates non est homo, profecto puerile est. A simili ex ista copulatiua negatiua christus non veraciter & quãtum ad realem pñtiã vt ponit Thomas descẽdit &c. Arguere ergo christus non veraciter descendit puerile est:& hominis penitus nescientis logicam nec philosophiam nedum theologiam. Non solum autem non intendo in conclusione mea istam propositionem esse veram. Christus non veraciter descendit ad inferos: sed neque istam. Christus vel anima christi non fuit præsentialiter in inferno:& per realem ac veram præsentiã suæ substantiæ, sed solum intendo ꝙ non fuit ibi per realem presentiam eo modo quo ponit Thomas & cõmunis via. Ideo dixi ꝙ ly vt tenetur specificatiue & determinatiue de ly realis præsentia. ideo non valet non fuit ibi realiter presens eo modo quo talis doctor dicit: ergo non fuit ibi realiter præsens. Tenet autem communis via.i.via Scoti Bonauenturæ & omnium Scotistarum & quasi omnium nominalium: ꝙ ita fuerit ibi præsens ꝙ sua substantia fuerit ei ratio præsentialitatis & locabilitatis: quam opinionem quia etiam Thomas mihi videtur sequi in ista materia. Ideo dixi vt ponit Thomas & communis via. Communem viam theologorum appellans quæ communiter nunc tenetur Parisius vbi præcipuæ viget studium theologiæ: ibi autem fere omnes incedunt in ista materia de præsentialitate animæ ad locum cum Scotistis & nominalibus,& ego propter hoc solum.i.propter reuerẽtiam vniuersitatis Parisien. nolui ponere hanc meam conclusionem nisi tanquam probabilem: etiam ꝙ viderem ipsam secundum viam multorum probatissimorum doctorũ posse etiam assertiue poni ꝙ autem ly vt possit teneri in communi modo loquẽdi determinatiue patet. Nam si quis dicat attributa non distinguuntur, vt dicit Scotus apud omnes propositio haberet duplicem sensum propriũ. Vnus esset capiendo ly vt relatiuæ & æquipolleret huic dictioni ꝙ ac si diceretur attributa non distinguuntur, quod.s.attributa non distingui dicit Scotus. & propositio esset falsa etiam secundum Thomistas quia etiam ipsi concedunt attributa aliquo modo distingui. Alius sensus esset capiendo ly vt determinatiue & specificatiue & æquipolleret huic dictioni eo modo quo ac si diceretur attributa non distinguuntur eo modo distinctionis quo dicit ea distingui Scotus.& tunc apud Thomistas propositio esset vera & ita est in qualibet propositione vbi post recitatam opinionem ponitur auctoritas alicuius coniuncta per hanc dictionem vt. Si ergo iste modus loquendi & proprius & vsitatissimus apud omnes theologos concedatur: oportet ꝙ etiam concedant quod in propositione nostra in qua dicitur Christus non descendit vt dicit Thomas ly vt sicut potest teneri relatiue ut sit sensus Christus non descendit quod .s.Christum descendisse dicit Thomas. ita etiam & tam bene & tam proprie teneri specificatiuæ æquipollendo huic. licet Christus descenderit præsentialiter non tamen eo modo præsentialiter quo dicit communis uia & est sensus quem ego intendo. Sed diceret forte quispiam adhuc non effugis quia deinde addis. sed solum quo ad effectum ergo non solum excludis realem præsentiam eo modo quo ponit eam communis uia. Sed simpliciter omnem realem præsentiam ex quo dicis ꝙ solum quo ad effectum ita quod dicent isti propositio non tamen est negatiua copulatiua vt dicis negando.s. præsentialitatem ad modum Thomæ &c. Sed etiam affirmatiua dicens.s. affirmatiue quod Christus solum quo ad effectum fuit in inferno. Sed rudis est hæc obiectio nam hæc dictio sed est dictio aduersatiua & uigore eius importatur per sequentia ad ipsam ueritas affirmatiua opposita dicto quod negat pars superior conclusionis. Cui ista aduersatur. si ergo ut probatum est in superiori parte negatur solum præsentialitas animæ per substantiam non quantum ad quod sed quantum ad quo .i.ꝙ non negatur substantiam fuisse præsentem sed substantiam fuisse rationem præsentialitatis. Ita etiam in ista ultima parte qua ponit affirmatiuam præcise aduersantem illi fuisse in inferno per effectum est accipiendum non quantum ad rem locatam sed quantum ad rationem locandi ut breuiter sit sensus qui etiam rudibus patere potest quod ex quo substantiæ finitas non fuit ei ratio localis præsentiæ solus effectus fuit ei talis ratio. Recolligendo ergo breuiter dico quod Christus veraciter descendit ad inferos: & quod per realem præsentiam fuit in inferno. sed dico quod non eo modo veraciter & præsentialiter fuit ibi quo dicit Thomas & cõmunis uia quia.s. sua substãtia nõ fuit sibi ratio essendi in loco vt ponunt illi.sed sua operatio. Et hæc opinio quam sit probabilis & a quam multis catholicis & excellentissimis doctoribus credita. Iam satis patuit supra ꝙ etiam de virtute sermonis sit vera & non hæretica iudicanda satis explicauimus. Scimus.n.ꝙ illa est vera. Christus non vt deus & homo vt ponit Arrius satisfecit pro nobis quia licet verum sit ꝙ vt Deus & homo falsum est tamen ꝙ eo modo existens homo & Deus quo ponit Arrius. Ita licet sit verum ꝙ veraciter & presentialiter fuerit Christus in inferno tamen probabile est & a multis creditum ꝙ non eo modo veraciter & præsentialiter quo Thomas dicit & communis via modo supra exposito. Sed vnus videtur restare scrupulus ꝙ hæc non fuerit mea intentio, cum posui conclusionem. Quia si Thomas in primo sententiarum tenet istam viam etiam ipse ꝙ operatio sit ratio angelum esse in loco videtur ꝙ conclusio etiam sit vera secundum Thomam. Quare cum ego dicam non vt ponit Thomas videtur ꝙ aliud ego sim opinatus de illo descensu q̃ id quod dixi. Hunc autem scrupulum non haberent si bene meas conclusiones considerassent. Ego.n. huius sum opinionis ꝙ Thomas in hac materia de modo essendi in loco rerum separatarum diuersa senserit, & non vbique eandem secutus sit opinionem. Quare licet in primo sententiarum videatur tenere istam viam quam ego sequor in conclusione tamen & alibi: vt in quarto sententiarum & maxime in tertia parte summe: vbi tractat de hoc descensu & ex qua potius q̃ ex scri-

Scotus. S. Bonauentura. Nominales. S. Tho. Communis via.

Vniuersitas parisiensis.

Scotus. Thomistæ.

Obiectio.

Solutio.

Epilogus. Conclusionis.

Arrius.

Obiectio.

Solutio.

Diuersa circa hanc quæstionem opinatum Thomam esse. Scotistæ.

pto iudicanda est opinio eius videtur esse cum opinione Scotistarum. ꝙ ita fuit ibi per essentiam ꝙ sua essentia fuerit sibi ratio locabilitatis & non effectus solũ vel operatio. Dicit.n. Thomas ibi ꝙ anima Christi fuit per effectum in aliis partibus inferni. per essentiam autem in limbo &c. Ex hoc dicto ego arguo sic. Vbicunque est aliquid per id quod est sibi ratio locabilitatis ibi est per suam substantiam & realem præsentiam. ergo si effectus fuit animæ Christi ratio locabilitatis vbicunque fuit per effectum ibi fuit per realem presentiam suæ substantiæ. sed secũdum Thomam alicubi fuit per effectũ vbi non fuit per realem sui præsentiam. ergo secũdum Thomam effectus nõ fuit ei ratio locabilitatis. hoc me mouit ad probabiliter credendum Thomam in hoc articulo ambulare cum Scotistis. Sed quicquid sit de opinione Thomæ nihil ad propositum: quia errare in opinione Thomæ non est errare in fide. & sæpe est multiplex opinio inter Thomistas de opinione eius. sufficit hoc quod euidenter apparet: quod cum ego posui conclusionem credidi hanc esse opinionem Thomæ. & ꝙ ego nunc nõ extorqueo propositionem ad sensum alienum ab eo quem tunc habebam. Quod enim ego hoc a principio crediderim. & hæc fuerit sententia mea de opinione Thomæ cum posui conclusiones. ex hoc patet euidentissime: quia ego istam posui conclusionem quod de modo essendi in loco angelorum non differt Thomas & Scotus. Scitur autem quod expresse Scotus dicit quod seclusa omni operatione adhuc substantiæ incorporeæ debetur locus. Quare oportuit ꝙ ego crederem Thomam esse in hac sententia. & ideo licet ego firmiter tenerem ꝙ Christus veraciter & præsentialiter fuerit in inferno: & in hoc conuenirem cum Thoma & cum omnibus catholicis: tamen quia ego putabam Thomam credere suam substantiam fuisse sibi rationem locabilitatis & non operationem. Ideo dixi in conclusione mea non eo modo quo ponit Thomas & communis uia. Nec debet alicui uideri mirabile quod Thomas in vno loco sequatur vnam opinionem & in alio aliam. Nam & in primo sententiarum sequitur opinionem Commẽtatoris de genitis ex putrefactione: quam deinde in septimo metaphysicæ & alibi reprobat. Item in secundo sententiarum sequitur opinionem Commẽtatoris de materia cœli: quam deinde & in secundo cœli reprobat & in summa. Item in quarto & in quæstionibus super Boetium de trinitate tenet uiam Commentatoris de dimensionibus interminatis. & in libello deinde proprio vt creditur & in multis aliis locis illam non tenet. Item in primo sententiarum dicit quod eadem actione intelligitur ipsum intelligibile & ipsum intelligere. In prima vero parte summæ & in tertio sententiarum tenet actionem reflexam differre a directa. Item in scripto tenet ꝙ anima Christi secundum quod corpori coniungibilis fuerit sicut anima viatoris. secundum vero quod verbo coniungibilis vt anima compræhensoris. In summa autem tenet quod anima Christi totaliter & quantum ad omnia fuit sicut anima compræhensoris & ꝙ ipsa claritatis impassibilitatisque dotem in corpus non trasfuderit fuisse ex dispensatione diuina. Item & de scientia Christi aliter sentit in scripto & aliter in summa & ita de multis aliis. q. est videre in quibus ipse diuersas diuersis in locis sequutus est opiniones. ꝙ si isti omnino cõtendunt opinionem illam de modo essendi in loco secundũ operationem esse etiam Thomæ nihil plus habebunt cõtra me nisi ꝙ opinio mea de modo descensus Christi tanto est probabilior & minus est hæretica iudicanda quanto etiam secundum opinionem sancti Thomæ est vera. Ob id autem magis miror a magistris istis dãnatam cõclusionem meam ꝙ antequam istam conclusionem hęreticam iudicarent super ea ipsismet meam intentionẽ his verbis non modo declaraueram sed etiam scribendam annotandamque dictaueram sic dicens. Nemo intelligat me ex hac conclusione dicere animam Christi non descendisse ad inferos & animam Christi in triduo non fuisse in inferno immo vtrũque confiteor. sed dico ꝙ neque motus localis neque alicubi locari competit alicui substantiæ separatæ sicut erat anima Christi nisi ratione operationis hæc præcise & non alia de verbo ad verbum eis notanda pronunciaui pro breui declaratione huius conclusionis quam cum adhuc postea hæreticam iudicauerint quã iam pro catholica habere possint ego non uideo. Et vt breuiter per modũ argumentationis recapitulando ostẽdam errare illos in fide qui credunt propositionẽ meã ab hæresi nõ posse defendi. Arguo sic ponẽs conclusionem in se hæreticã põt accusari de hęresi ꝓ quanto hęresis est in intellectu. Sed ponens prædictã meam conclusionẽ non potest ex eius positione accusari de hæresi ergo cõclusio supradicta nõ est in se hæretica. maiorẽ ipsi habent pro cõcessa minorem sic probo. Quotienscunque ponendo totum illud ad quod sequitur de necessitate. a. propositio non potest quis accusari de hæresi etiam ponens a propositionem accusari non potest: sed ponens totum illud ad quod sequitur positio conclusionis meæ eo modo quo a me est posita non potest accusari de hęresi ergo & ponens ipsam propositionem (ut eam posui) accusari non potest. Probo minorem sic contradictoriũ huius dicti ratio essendi in loco. i. hic uel ibi modo supra declarato separatis substantiis est operatio nõ finitatio naturæ non est de fide & contradictorium huius dicti non licet arguere a tota copulatiua ad alteram eius partem non est de fide & contradictorium huius dicti. Si quis posita aliqua assertione negatiua uel affirmatiua addat auctoritatem alicuius doc. cum propositione vt ly vt potest teneri ita bene determinatiue sicut relatiue. Quia ita bene potest æquiualere huic dictioni eo modo quo sicut huic dictioni quod similiter non est de fide. & contradictorium huius dicti per communem viam in rebus theologicis congruenter possumus intelligere uiam quæ communiter tenetur in ea vniuersitate in qua tempore sic dicentis magis viget studium theologiæ nõ est de fide. & contradictorium huius dicti hoc tempore in vniuersitate Parisiensi magis videt studium theologiæ quam alibi non est de fide. & contradictorium huius dicti in vniuersitate Parisiensi nunc communiter tenetur quod finitatio naturæ sit ratio locabilitatis substantiæ separatæ. non est de fide. & contradictorium huius dicti Scotus & maior pars nominalium tenet supradictam opinionem. & Thomas eam videtur tenere in tertia parte summæ ubi agit de descensu Christi non est de fide. Tunc sic. Si contradictoria horum dictorum non sunt de fide sequitur ꝙ ista dicta ponere credere & disputare non est in se hęreticum aut contra fidem nec ipsa disiunctiue uel copulatiue ponens tenẽs & disputans potest accusari de hæresi. Sed ad hæc dicta simul & copulatiue posita sequitur positio conclusionis meæ vt iacet pręcise ergo ponens conclusionem meam præcise vt iacet de hæresi accusari non potest. Probationes

Dissensio inter Thomistas.

Nota.

Quod sctũs Thom. quãdoque de eadem re diuersa senserit.

Nota.

Verba conclusionis impressæ.

Arguit contra opponẽtes.

Argutiæ, quibus cõclusio non esse hæretica defenditur.

tiones autem omnium supradictorum habentur ex su prascriptis, nam de primo dicto patet quòd non solum est hæreticum sed etiam rationabilius suo opposito & a multis catholicis doct. creditum & approbatum & in secundo consentiunt omnes dialectici & omnes theologi qui vnquam dialecticam nouerunt, ita de aliis omnibus de quibus etiam si quis potest dubitare vera sint an falsa nemo tamen tam rudis est, tam expers omnis doctrinæ, tam ignarus fidei & eorum quæ ad fidem attinent qui diceret illa credi non posse absque hæresi & sic eorum contradictoria esse de fide. Tunc autem vlterius arguatur sic. Qui credit conclusionem istam Christus &c. Ex vi verborum & secundum proprium & non exortum vsum loquendi non posse habere sensum catholicum credit contradictorium alicuius vel aliquorum ex supradictis.vii.dictis esse de fide. Sed qui aliquid tenent esse de fide quòd non sit de fide male sentiunt de fide, quia contra dictum domini Deuteronomii.iiii. non addetis ad verbum quod ego loquor vobis neque minuetis ab eo ergo de conclusione mea male vt supra sentientes de fide male sentiunt. Video summe pontifex, videte o apostolici ordinis augustissimi senatores vide o vniuersa Roma immo Italia immo christianorum ecclesia vt conuincantur in hac prima propositione in qua me maxime fulminabant & in qua multis non tam accusandi me quàm excusandi se de sua damnatione ansam aliquam habere videbantur & de cæteris quidem conclusionibus patebit luce clarius nullam vel minimam quidem potuisse eos habere occasionem damnandi eas de hæresi & iam de ista prima in qua erant fortiores visum est qualis sit & recte ne an non recte per eos fuerit damnata præsertim iam explicato eis per me sensu quem per eam intendebam & verbis conclusionis sine aliquo vel terminorum vel orationis abusu vel extorsione applicato. Et quamuis hoc sufficiat ad defensionem conclusionis meæ tamen ad pleniorem huius materiæ discussionem. Dico quòd etiam interpretando conclusionem eo modo quo ipsi interpretabantur quòd, scilicet Christus effectualiter tantum non præsentialiter fuerit in inferno adhuc aliquibus forte possit videri præsumptuose per eos fuisse determinatum quòd conclusio simpliciter esset hæretica, cum sit quòd Durandus ordinis prædicatorum theologus maximus qui forte non minus doctrina magistros istos excedit quàm ego excedar ab eis tenuit illam opinionem esse probabilem & cum veritate articuli bene defensabilem. Sic enim scribitur in tertio sententiarum. Ad tertium sic proceditur & videtur quòd Christus secundum animam non descenderit ad infernum quia idem finitum non potest simul esse in diuersis locis sed anima Christi cum esset creatura finita & statim post mortem fuit in paradiso cum anima latronis. Cui dictum est Lucæ.xxiii. Hodie mecum eris paradiso ergo tunc saltem non potuit esse in inferno. Item ea quæ Christus fecit & passus est in natura assumpta ordinata fuerunt ad salutem humanam. Sed ad hanc non profuisset quòd Christus ad inferos descendisset quia per passionem quam in hoc mundo sustinuit liberauit nos ab omni culpa & pœna ergo videtur quòd Christus ad inferos non descendit. In contrarium est quod dicitur in simbolo, descendit ad inferos. Et apostolus dicit ad ephesios.iiii. quòd autem ascendit quid est nisi quia descendit ad inferiores partes terræ. glo.i.ad inferos respondeo ꝙ cum articulus sit

Exclamatio

Descēdit postremo conclusionē auctoritate durādi ex superabūdāti. Durandi verba.

Christum ad inferos descendisse & non potest intelligi ratione diuinitatis secundum quam est vbique: nec ratione corporis secundum quam fuit in sepulchro, restat quòd intelligatur ratione humanæ naturæ animæ supposito quo videnda sunt duo. primum est per quem modum anima Christi descendit ad infernum. Secundum est ad quem infernum descendit. Quantum ad primū sciendum est ꝙ cum anima separata non sit corpus nec virtus in corpore non potest dici ꝙ anima Christi descendit ad inferos eo genere motus vel descensus quo corpora mouentur eo genere motus quo angeli mouētur non clare patet. Angeli enim dicuntur moueri de loco ad locum inquantum succesiue operantur in diuersis locis, anima separata nō dicitur habere aliquam operationem circa locum vel circa corpus existens in loco quia cum ex natura sua sit determinata ad certum corpus non potest mouere nec agere in aliud nisi mediante corpore proprio, sed illo caret dum est separata, ergo non potest anima moueri de loco ad locum ratione operationis quam habet circa locum vel circa corpus existens in loco. Nihilominus hoc non obstante potest dici anima separata descendisse ad infernum dupliciter. Vno modo secundum deputationem, & sic dicuntur descendere ad infernum animæ damnatorum simpliciter, quia simpliciter deputatæ sunt vt resumpto corpore sint in inferno propter quod dicuntur ibi esse hi sunt simpliciter deputatæ, animæ autem sanctorum patrum dicuntur in limbo esse vel ad limbum descendisse propter deputationem non simplicem sed conditionatam, quia resumpto corpore nisi liberarentur a redemptore, hoc autem modo non dicitur anima Christi descendisse ad infernum, scilicet propter deputationem quia omnis talis deputatio est propter culpam cōtractam vel commissam quæ in Christo non fuit. Alio modo potest dici anima separata descendere ad infernum secundum effectum & hoc modo potest dici anima Christi descendere ad infernum propter duplicem effectum quē habuit in illis qui erant in inferno. Vnus effectus fuit exhibitio visionis diuinæ qua carebant, ad quam se habuit passio Christi per modū meriti & quia totum meritum dependet principaliter ab actu animæ: Ideo hic effectus attribuitur sibi sicut principali principio merendi. Item per appropriationem sicut Christus secundum animam fuit beatus sic secundum eam attribuitur ei fuisse causam beatitudinis in aliis. Cōgruum enim est vt ens in potentia reducatur ad actum per id quod in actu est. Alius effectus fuit secundum quosdam ad quem se habuit anima Christi directe per modum agentis, scilicet illuminare animas patrum que erant in limbo & de mysteriis quæ cadunt sub reuelatione: Secundum enim Dionysium septimo cœlestis hierarchiæ: Christus secundum animam habet docere angelos & ratione huius duplicis effectus potest dici anima Christi descendisse ad infernum. Confirmatur autem hoc triplici ratione. Prima est quia moueri vel descendere competit animæ separatæ non per modum motus corporum sed per modum quo moueri competit substantiæ spiritali sed reliquis substantiis spiritalibus puta Deo & angelo non competit sibi moueri de loco ad locum per motum qui sit subiectiue in ipsis sed per effectum quem habent in aliis rebus ergo simili modo competit aīæ sepatæ & cōpetebat animæ christi. Secūda ratio talis est. Christus dicit descēdisse ad infernū: vt aīas sctōrum patrum illuminaret ad videndum Deum

Quomodo angeli moueantur ad locum.

Animæ separatæ ad īfernum dupliciter intelligitur descensus De putatio duplex.

Nota duplicitatem effectus.

Vnde dicit de potentia aliquid reduci ad actum p actū medium.

Dionysius Prima rō. Secunda.

in eodem autem instanti quo Christus mortuus est sancti patres viderunt Deum, in eodem autem instanti nõ potuit anima Christi esse in inferno per motum ergo nec descendit illuc per motum qui esset in ipsa sed per effectum quem habuerit in aliis. Item sicut in illo triduo dicitur anima Christi fuisse in inferno cum animabus sanctorum patrum sic in illo triduo vel parte tridui dicitur fuisse in paradiso cum anima latronis. Cui dictum est Lucæ.xxiii.hodie mecum eris in paradiso, sed id nõ potest intelligi quo ad locum acquisitum per motum: cum secundum ponentes spiritus in loco definitiue moueri de loco ad locum. Idem spiritus non potest esse in pluribus locis nec moueri simul pluribus motibus ad plura loca tendentibus, quare oportet vt intelligatur secundum effectum, ꝙ si quis dicat ꝙ paradisus dicitur dupliciter. Vno modo locus corporeus, scilicet cœlum empyreum: & sic non fuit anima Christi in paradiso nisi post assumptionem. Alio modo dicitur paradisus visio diuinæ essentiæ & sic anima Christi fuit in paradiso ab instanti conceptionis & anima latronis in ipso die passionis per quem modum non repugnat animæ Christi ꝙ simul fuerit in paradiso sic dicto idest quòd viderit Deum & ꝙ fuerit localiter in inferno si sic inq̃ dicatur non valet quia sicut paradisus dicitur dupliciter sit & infernus. Vno enim modo dicitur infernus locus correspondens infra terram. Alio modo carentia visionis diuinæ sicut ergo anima latronis non dicitur fuisse cum anima Christi in paradiso nisi qa merito passionis Christi anima latronis vidit Deum sic anima Christi non dicitur fuisse cum animabus electorum patrum in inferno nisi quia animæ eorum quæ carebant visione diuina & sic dicebantur esse in inferno merito huius passionis purgatæ sunt ab hac carentia vtrũq; ergo de pari debet intelligi quo ad effectum nõ quo ad locum vel motum localem qui fuerit subiectiue in ipsa anima q̃uis autem istud probibiliter sit dictum etiam satis videatur saluare articulum & dictum scripturæ: quia tamen virtus diuina non comprehenditur a ratione humana. Ideo nõ est pertinaciter asserendum ꝙ anima Christi per alium modum nobis ignotum non potuerit descendere ad infernum. Ad primum argumentum dicendum ꝙ idem finitum non potest esse simul in pluribus locis diffinitiue vel circumscriptiue nec isto modo ponitur animã Christi fuisse simul in paradiso & in inferno, sed secundum effectum nihil prohibet ꝙ idẽ finitũ dicatur esse in pluribus locis quando effectus sunt composibiles & simul subsunt virtuti eiusdem agentis & sic anima Christi dicitur fuisse in paradiso simul & in inferno quia merito anima latronis vidit Deum quod est esse in paradiso & animæ patrum quæ carebant visione diuina & ob hoc dicebantur esse in inferno liberate sunt ab hac carentia & per consequens ab inferno, immo secundum vnum & eundem effectum, scilicet secũdum liberationem patrum potuit anima Christi dici, simul esse in paradiso & in inferno considerando terminum a quo & ad quem illius effectus, ratione enim carentiæ visionis diuinæ a qua fuerunt per passionem Christi liberati potuit dici anima Christi fuisse in inferno ratione vero visionis diuinæ ad quam sunt admissi potuit dici esse in paradiso. Ad secundũ dicendũ ꝙ eo ipso ꝙ per passionem Christi liberati sumus a culpa & a pœna dicitur Christus descendisse in infernum quia merito eius passionis aliqui adempti sunt a pœnis inferni. Descensus.n. ille nõ attenditur secundum motum localem existentem in anima sed secundum effectum quem habuit in saluandis hæc Durandus ad verbum. Qui cum talem opinionem nũquam inueniatur retractasse si ipsa sit simpliciter hæretica & consequenter contra iam determinata ab ecclesia. Sequitur ꝙ Durandus mortuus sit hæreticus. O insignis ordo prædicatorum & nostræ religionis maximus splendor potes hæc pati doctorem tuum primum fortasse post Thomam aut sine dubio inter primos, cuius libri quotidie in tuis scholis, in tuis claustris, in tuis bibliothecis habentur, leguntur coluntur nunc esse pronunciatum hæreticum. Agas tu causam doctoris, tui ego meam egi, immo tu o ecclesia tuam agas causam quæ permisisti per tot annos & nunc permittis. Durandum publice legi & tam nephandam iuxta hos magistros illius hæresim aut per ignorantiam nũquam agnouisti, aut per negligentiam & rei diuinæ contemptum agnitam non damnasti. Quod si dicant non opus fuisse noua damnatione, cum hæc opinio sit de iam damnatis. Primo ex hoc sequitur quòd dixi supra. Durandum scilicet mortuum esse hæreticum. Secundo & Capreolum & Durandellum & multos alios doct. qui opinionẽ Durandi recitant & eam tamen de hæresi non arguunt ignaros fuisse & rudes in fide, nec scientes discernere hæreticum a non hæretico. Tertio dicant mihi isti patres vbi ipsi istius opinionis legerũt damnationem. Ego quidem vt de me fateor me eam vsquam legisse non memini. Conciliorum profecto determinationem nullam contra Durandum afferre possunt. Cum non solum damnata hæc vnquam fuerit opinio in conciliis: sed nec in aliquo eorum de ipsa habita mentio est. Dicta itidem scripturæ sacræ allegare contra eum nescio quo modo poterunt si non mentitur Scotus qui dicit teste Francisco quòd etiam de ipso descensu Christi nedum de modo descensus non habetur expressa mentio in doctrina euangelica & per præmissa a nobis in principio. Q. patet de modo quo vteretur forte Durandus ad exponendum auctoritates scripturæ quæ viderentur esse contra eum. De auctoritatibus sanctorum forte multas possent adducere dicentium fuisse animam Christi triduo in inferno sicut corpus fuit in sepulchro & similia, & quicquid sit de phãtasia Durandi quo, scilicet modo ipso supradictas auctoritates exponeret forte dicendo de anima hoc dici & non de toto composito, quia per animam principaliter illa sit operatus quicquid inquam ipse dicat cuius ego opinionem nec teneo nec vnquam tenui. Ego hoc dico & firmiter assero non valere istam consequentiam, hæc opinio est contra dicta Augustini vel Hieronymi vel Gregorii & sic de cæteris docto. ecclesiæ ergo est hæretica & huius dicti veritas sicut est a bonis omnibus & subtilibus theologis credita ita a me etiam euidenter probabitur. Quamuis enim sanctorum doct. scriptura extra canonem bibliæ posita sit tradenda & leganda & cum debita reuerentia suscipienda non tamen sunt eorum dicta ita firme auctoritatis & immobilitatis vt eis contradicere non liceat & circa ea dubitare nisi vel per scripturam sacram aliter probentur euidenter & expresse vel firmiter per ecclesiam ipsa auctorizantem determinatum fuerit illa firmam veritatem & indubiam continere. Ideo per dicta Sanctorum extra canonem bibliæ præcise non potest conuinci opinio hæretica manifeste, nam vbi non est infallibilis veritas ibi nec fides certa & indubia. Cum fides certa veritati infallibili innitatur, immo circa talia non est assensus infallibilis nec adhæ-

Tertia.

Paradisum dupliciter dici.

Infernũ dupliciter dici.

Exclamatio

Franciscus.

Nota. Durandi opinionẽ esse contra Augusti. Hieronym. & Grego.

Ratio.

sio firma. Ex quo enim ibi certa veritas & indubia fides non est ei semper assentitur cum dubio & cum formidine falsi: quia vt dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum & .xi. contra Faustum.c.viii.&.xvi.cōtra eundem Faustum si scriptura non continet infallibilem veritatem & in aliqua parte sui falsa inuenitur non remanet in ea certa fides qua ei firmiter credatur & propter falsitatem repertam in vna sui parte tota suspecta habetur & sic fides titubaret. Quia vt dicit Augu. de fide christiana.c.vii.titubat fides si sacrarum scripturarum vacillat auctoritas. Quòd autem in dictis sanctorum extra canonem bibliæ non sit veritas infallibilis quantum ad presens attinet tres mihi succurrunt probationes. Prima est quia ipsimet doc. de dictis suis dubitant an in eis errauerint an nō. Vnde Aug. primo de trinitate.c.i. inquit. Nec pigebit me sicubi hesito quærere. nec pudebit me sicubi erro me corrigere. Et c.ii. perinde quisquis hoc legit vbi pariter hesitat. quærat vbi errorem suum cognoscit redeat ad me: vbi meum. reuocet me. hinc liber retractationum Augustini in quo multa ex dictis ab eo antea damnat & retractat. Vnde & secundo de trinitate magis optabo a quo libet reprehendi q̄ siue ab errante siue ab adulante laudari. Laudator.n.& errans confirmat errorem. adulator vero allicit in errorem. Emendabit autem me iustus in misericordia & arguet me. oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Et sicut dicit Guido carmelita in libro de hæresibus: licet Augustinus in his dictis loquatur humiliter nihil ominus loquitur veraciter. Vnde ipse ad Vincentium dicit negare non possum nec debeo. sicut in ipsis maioribus ita in meis tam multis opusculis multa esse quæ possunt iusto iudicio & nulla temeritate reprehendi, & in libro de vera religione inquit quicquid in libris meis erroris inuenietur: hoc solum mihi est atrribuendum quicquid autem verum aut bene expositum illud vni omnium remuneratori & largitori Deo tribuatur. Possunt ergo dicta Augustini egregii & diuini doctoris non semper in omnibus continere indubiam veritatem. Cum ipse circa ea dubitet errauerit necne & quod dictum est de Augustino dictum intelligatur similiter de aliis doctoribus. Secunda probatio sumitur a discordia quæ est inter ipsos auctores. Discordia enim in scriptoribus testimonium est falsitatis. Cum sit necesse ꝙ saltem vnus discordantium falsum dicat: quia necessario altera pars contradictionis est falsa. Ideo Augustinus.xvi. de ciuitate Dei probat scripturæ sacræ veritatem ex mutua concordia scriptorum eius in qua omnes concordant: & nullus ab alio discordat quod attestantur scripturæ sacræ indubiæ & infallibili veritati. Vero enim & veritati vt dicit philosophus primo ethicorum omnia consonant quod non accidit in aliis scripturis. Quanta enim sit discordia in dictis sanctorum extra canonicas scripturas nemo non nouit nisi qui illorum libros non legit. Discordat Augusti. a cæteris sanctis doct. circa intelligentiam operum sex dierum. Quia alii ponunt quòd Deus fecit illa sex dierum opera secundum successionem temporis dierum: a quibus discordat Augu. qui ponit omnia simul facta iuxta illud qui viuit in æternum creauit omnia simul. Vnde motus Augusti. numerat illos sex dies non secundum successionem temporum sed secundum distinctionem cognitionis angelicæ rerum in proprio genere & verbo & tamen non dicuntur illi vel isti hæretici & constat quòd vna opinionum est falsa & per consequens dicta eorum non innituntur infallibili veritati. Similiter discordant Hieronymus & Augustinus, quia Augustinus omnium psalmorum auctorem facit Dauid. quod negat Hieronymus. Discordant similiter super repræhensione Petri a Paulo an fuerit de peccato mortali aut veniali ipsius Petri. Item etiam discordant in cessatione legalium sic quòd sibi contradicendo vnus necessario falsum dicit & tamen ex hoc neuter eorum hæreticus reputatur. Similiter Beda super primo regum dicit quòd Samuel fuit verus sacerdos quod expresse negat Augusti. in libro de quæstionibus noui & vete. testa. dicens Samuel non fuisse sacerdotem cum non fuerit de filiis Aron, & Hieronymus primo contra Iouinianum dicit simulque cognoscendum est quòd Samuel leuita non sacerdos nec pontifex fuit. Ideoque non nominatur inter sacerdotes sed inter eos qui inuocant nomen Domini. Dicta ergo istorum non innituntur infallibili veritati cum sibi contradicant quorum vna pars necessario est falsa vt patet per philosophum.iiii. metaphysice. Quin ipse Augustin. in hac sententia sibimet videtur aduersari, nam in libro de quæstionibus noui & uete.te.quest.xlvi. dicit vt diximus Samuel non fuisse sacerdotem,& tamen.xii.contra Faustum. c. xxxv. sic dicit commutatum sacerdotium in Samuelem reprobato Hely. & commutatum est regnum in Dauid Saule reprobato, vbi clare Augusti. dicit translatum sacerdotium in Samuelem, sic quòd Samuel vere fuerit sacerdos sicut Dauid vere fuit rex. De eodem etiam Samuele an fuerit resuscitatus videtur a seipso dissentire Augusti. Nam in quæstionibus noui & vete. test.quest.xxvii.tenet quòd Samuel non fuit per Phitonissam vere resuscitatus sed dæmon in similitudine Samuelis apparuit Sauli, & in libro de cura pro mor. agen. ponit quòd anima Samuelis a dæmone vere excitata per artem magicam locuta fuerit Sauli. Hieronymus etiam in illa.q.an Salem fuerit Hierusalem videtur in quadam sua epistola de cuius titulo non memini sibi contrarius, qui etiam de.lxx. interpretibus contrarium sentit Augusti. Item Gregor. & Diony. discordant circa ordines angelorum & solus Hieronymus cæteris circa promotionem bigami aduersatur, ipse enim tenet & scribit in epistola ad Occeanum quòd Bigamus ante baptismum post baptismum potest promoueri si modo post baptismum plures non cognouerit vxores. Cui contradicunt cæteri dicentes quòd Bigamus siue ante baptismum siue post baptismum non potest promoueri & in hoc existimatur istos melius dixisse vt scribit Augustin. de bono coniugali & Ambrosius de officiis. Item Hieronym. ad marcellam de quinque quæstionibus scribens dicit sanctos qui in fine mundi inuenientur non morituros sed viuos assumendos Augusti. autem in lib. de ciuitate Dei. Omnes tunc morituros affirmat. Item Hiero. super Mattheum dicit hoc dictum psalmi in omnem terram exiuit sonus eorum &c. & illud Christi prædicabitur euangelium hoc in vniuerso mundo esse completum per apostolos Augusti. autem in epistola ad Exitium cui consentit Origenes super Mattheum tenet hoc nondum esse completum. Item Hiero. super epistola ad Titum. tenet angelos per multa sæcula ante mundum vixibilem extitisse & Deo seruisse quod & Ambro. tenet in Exameron. Augu. autem super genesim tenet ꝙ simul cum cœlo empyreo sint.

Augustin⁹.

Prima ꝓbatio ꝙ in dictis sctōrum extra bibliæ canonē non sit veritas infallibilis.

Guido carmelita.

Secunda.

Aristoteles.

Inter Hierony. & Aug. dissensiones

Cū beda in hac qōne sētit Hierony.

Aristote.

Gregorii. Dionysiiq; areopa. discordia.

creati. Item Hiero. in prologo libri sapientiæ tenet ꝙ ille liber sit philonis & non sit computandus inter sacras scripturas. Aug. autem in tertio retractationũ ostẽdit se quandoque tenuisse ꝙ fuerit editus a Iesu Sirach quod ibi retractat: & licet non exprimat a quo sit editus tamen in libro de doctrina christiana ipsum enumerat inter libros sacros. Item Hiero. in libro hebraicarũ quæstionum dicit ꝙ Deus anteq̃ cœlum & terram faceret paradisum ante condiderat propter illud quod dicitur plantauerat Deus paradisum a principio. Aug. autẽ super Genesim ad literam exponit a principio. i. tertia die Item Aug. in libro de cõcordia euangelistarum asserit totam negationem Petri factam fuisse in atrio annæ & quæ dicta sunt inde post missum Iesum ad Caiphã recapitulando dicta esse Hiero. autem super Mattheum videtur velle ꝙ Petrus in atrio Caiphæ negauerit. Cui Beda in Lucam consentire videtur. Item. Hieronymus super illud abacuch. mundi sunt oculi tui negat singulos angelos præpositos singulis corporalibus creaturis. & Augu. in lxxxiii. quæstionibus tenet ꝙ sic. Cui consentiunt Origenes & Dam. Hieronymus super illud Ionæ. Tollite me & mittite in mare. dicit ꝙ licet propria perire manu: vbi castitas periclitatur. Augu. vero in libro de ciuitate Dei contrarium affirmat. Multa denique reperiuntur talia quibus sancti doct. inter se salua fide contraria conscripserunt. Sed nec omnia succurrunt properãti maxime. neq;. n. elaborari hoc a me opus potuit exactiore diligentia quod volui venienti statim iniustæ infamiæ morbo occurrere. scripturus alias super hac re vt maiore ocio & cura ita & plura & fortasse meliora addam tamen & illud quod nunc occurrit Hieronymi in epistola ad Aug. sic dicentis. Nec mireris si in tuis libris & maxime in scripturarũ expositione quæ vel obscurissimæ sunt: quędam a recta linea discrepare videãtur. & hoc dico non ꝙ in operibus tuis quædam repræhendenda iam censeam. neq; enim lectioni horum vnquam operam dedi: nec horum exemplariorum apud nos copia est præter soliloquiorũ tuorũ libros & quosdam commentarios in psalmis quos si vellem discutere non dicam a me qui nihil sum: sed a veterum græcorũ docerem interpretationibus discrepare hæc ille. Sicut ergo ipsi ad se inuicem ita & nos ab eis in multis salua fide & veritate scripturæ & sanctæ ecclesiæ determinatione dissentire possumus. Tertia probatio sumitur ex speciali prærogatiua sacræ scripturæ & sanctionum vniuersalis ecclesiæ quibus solis concedimus infallibilis veritatis excellentiam. vnde Aug. contra Hier. in epistola ad eum sic dicit. Ego. n. fateor caritati tuæ solis scripturæ libris quæ iam canones appellantur didici hunc timorem honoremq; deferre vt nullum horum auctorũ scribendo errasse firmissime credam: aut si aliquid in eis offendo literis quod videatur contrarium veritati nihil aliud q̃ mendosum esse codicem vel interpretem non assecutum esse vel me minime intellexisse non ambigã. Aliorum autem scripturas ita lego vt quantalibet sanctitate & doctrina polleant: non ideo verum putem quia ipsi senserint: sed quia vel per alios locos sacræ scripturæ vel probabili. i. euidẽti ratione quod a vero non abhorreat psuadere potuerunt. nec te frater mi arbitror sic libros tuos lege velle tanq̃ prophetarum & apostolorũ de quorum scriptis ꝙ omni errore careant dubitare nephandum est. absit hoc a pia humilitate & veraci de temetipso cogitatione. Et ipse Augu. iii. de trinitate sane cum in omnibus literis meis non solum pium lectorem sed etiam liberum correctorem desiderem. Veruntamen velut lectorem meum volo mihi esse deditum: ita correctorem nolo: sibi & sicut illis dico nullis meis literis quasi scripturis canonicis inseruire. Sed in illis & quod non credebas cum inueneris incunctanter crede in istis autem literis quod certum non habebas nisi certum intellexeris noli firmiter tenere. Ita illi dico noli meas literas ex tua opinione vel contentione sed ex diuina lectione: vel inconcussa ratione corrigere: Et Augu. in epistola siue libro ad Vincentium. Noli ergo frater contra diuina tam multa tam clara tam indubitata testimonia colligere: vel calumniari episcoporũ scripta minorum: sicut Hylarii Cypriani vel Agrippini. Nam hoc genus literarum ab auctoritate canonum distinguendum est. Non. n. sic leguntur tãquam ex eis ita testimonium proferatur vt contra sentire non liceat. Et in epistola ad Fortunatum idem Augustinus nec quorumlibet disputationes quamuis catholicorum laudatorum hominum velut scripturas canonicas habere debemus: vt nobis non liceat salua honorificẽtia quæ illis debetur hominibus aliquid in eorum scriptis improbare atq; respuere. Et in libro de vnico baptismo quis nescit canonicam sanctam scripturam veteris & noui testamenti certis suis terminis contineri eamque posterioribus omnibus episcoporum literis ita præponi (vt de illa omnino dubitari non possit) vtrum verum aut ratum sit quicquid in ea scriptum constitit esse, episcoporum autem literas quæ post confirmatum canonem scriptæ sunt vel scribuntur & per sermonem forte sapientioris cuiuslibet & per aliorum episcoporum grauiorem auctoritatem doctioremq; prudentiam, & per concilia licere repræhendi: si quid in eis forte est a veritate deuiatum. Possent infinita huiusmodi adduci. Ex quibus pateret dicta sanctorũ infallibili veritati vt præcise sanctorum sunt non inniti. Vnde & sæpe inuenies modernos doctores discedere a dictis sanctorum. Dicit enim Robertus Olchot ꝙ sanctus vir Anselmus in multis deceptus propter ignorantiam logicæ & Ochan de actibus ghierarchicis non sentit cum Dionysio. Et. Scotus in. iii. sen. quasi destruit totum processum Anselmi in libro Cur Deus homo, & ita sæpe alibi inuenies de aliis doctoribus. Volui autem hæc hic adducere non tam ob Durandi opinionem quam ego nec teneo nec unquam tenui q̃ propter id quod mox in principio secundæ. q. tractabitur. Ex his omnibus concludo ꝙ si non inuenitur expressa determinatio vel scripturæ sanctæ vel vniuersalis ecclesiæ contra opinionem durandi præsumptuosum est ipsam dicere simpliciter hæreticam. Si autem inueniatur ferat oportet Durandus patienter hanc notam. Sed dicet aliquis esto ꝙ sensus tuus quem declarasti te prætendere per illam propositionem sit catholicus Esto ꝙ illum etiam permittat vis verborum nonne & propositio tua potest facere illum sensum Durandi quem tu etiam detestaris: & propterea tu errasti ponens conclusionem quæ scandalum posset facere in mentibus fidelium. Ad hoc ego dico primo quòd alia est ratio eorum quæ proponuntur disputanda: Alia eorum quæ ad doctrinam in scriptis traduntur legenda. Cum enim quid disputandum proponitur breuis & concisa & inexplicita proponitur propositio in se & verborum & sensuum multiplices implicans difficultates in ipso disputandi congressu dissoluendas. Alioquin si omnia ibi explicarentur disputationi locus nõ relinqueretur propterea ambiguam ob-

Hieronym⁹ & Augu. cũ Dama. & Origene. Verba.

Hieronymi

Tertia probatio

Augusti.

Augusti.

Augusti.

Augusti.

Robertus Olchot Ochan Scotus

Durandum errasse concludit.

Obiectio.

Rñsio prima.

ſcuram vel æquiuocam propoſitionem ponens diſputandam ideo excuſatur quia futurum eſt vt inter diſputandum ipſam diſtinguat & declaret. qui vero doctrinaliter aliquid literis mãdant id faciunt ſcribẽdo quod hic fit diſputãdo. Quare ibi omnia clara dilucida & expedita eſſe debent. Secundo conſiderent ſeuerisſimi iſti cenſores non ſolum difficile ſed pene impoſsibile eſſe ita librare & examinare verba omnium propoſitionum quas quis proponuit: vt nulla poſsit eſſe in ſenſu ambiguitas & erronea inde opinio nulla elici poſsit: nec ego profecto meis propoſitionibus arrogare volo ꝙ euangelicæ & apoſtolicæ multæ propoſitiones non habent. Multas.n.& inter illas eſt reperire quæ & multiplices habent intelligentias & ad erroneum ſenſum transferri poſſunt immo: quæ & prima facie ſonare hæreſim videntur. hinc omnes hæreſes pullularunt: dum .ſ.aliqui non tam profunditatem ſenſus introſpiciebãt ꝗ quid cortex verborum euangelicorum ſonat attendebant. hinc Arrius audiens pater maior me eſt patrẽ credidit eſſe maiorem filio & filium dixit eſſe creaturã. hinc Eluidius audiens ꝙ Ioſeph non cognouit Mariam donec peperit primogenitum ſuum attendens potius vim grammaticalem illius dictionis donec ꝗ veritatem ſenſus euangelici de perpetua virginitate Mariæ dubitauit: hinc Marcion illud Pauli legens. Lex autem ſubintrauit vt abundaret. delictum credidit legẽ Moyſi eſſe malam & a malo principio iuxta Manicheum & Baſilides illud legens. ego aliquando ſine lege viuebam credidit animam Pauli in alio corpore aliquando vixiſſe. Hinc Eunomius audiens Chriſtum reſpondentem iudæis accuſantibus eum ꝙ ſe diceret filium dei ſcriptum eſſe & illud ego dixi dii eſtis & filii excelſi omnes rem potius dictam. & id quod ſecundum ſe reſponſum eſt attendens ꝗ intentionem & propoſitum reſpondentis credidit eo modo Chriſtum filium Dei dici quo & quilibet ſanctus dicitur Dei filius. Similiter & hæc propoſitio illam diem neque filius nouit multis fuit occaſio credendi plura intelligere patrem ꝗ credat filius ꝗ ſi ſecundum ſenſum quem communiter faciunt verba ẽt interpretemur id videtur præ ſe ferre cum tamen alia ſit latentis ſenſus veritas: Poſſem infinitas ſimiles propoſitiones adducere ex canone ſcripturarum: & ideo bene dixit Hilarius intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi quia non ſermoni res ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Et gloſa ſuper iſtud textum. Inquit non ſemper debemus intelligere vt verba prima facie ſonare videntur maxime vbi ambigua ſunt ſed debemus recurrere ad intẽtionem loquentis. Et Gregorius inquit plerunque dum proprietas verborum attenditur ſenſus veritatis amittitur. Et Gregorius.xxvi. libro moraliũ. Non debet aliquis verba cõſiderare, ſed voluntatẽ & intentionẽ ꝗa nõ debet intentio verbis deſeruire: ſed verba intẽtioni: & Hiero. ſuper epiſtolã ad Galathas teſtatur nõ in verbis ſcripturarũ eſſe euangeliũ ſed in ſenſu: non in ſuperficie ſed in medulla: non in ſermonum foliis ſed in radice rationis. Propterea Ocham in dialogo falſificat hanc communem propoſitionem. verba non ex opinionibus ſingulorum ſed ex communi vſu accipienda ſunt maxime: in ſecunda parte. Dicit.n.ꝙ in verbis ambiguis & multiplicibus non eſt recurrendum ad communem intelligentiam: ſed potius ad intẽtionem loquẽtium. & ita dum eſt ambiguitas in doctrina alicuius dicentis vel ſcribentis. Similiter recurrendũ eſt ad intentionem dicentis vt ipſe ſe exponat & exprimat verum ſenſum quem permittat vis verborum. nec eſt reprobandus niſi poſſet conuinci ꝙ talis ſenſus verus aliis dictis ſuis eſſet contrarius vel eſſet impertinẽs propoſito ſuo. & ita etiam in ſimplici loquela ad intentionem loquentis recurrendum eſſe dicit idem doctor. & ſtandum eſſe interpretationi eius niſi cõſtat aut probabiliter vel violenter præſumatur ꝙ tali modo loquẽdi ambiguo vſus eſt ad decipiendum vel ad alium malum finem. Ex quibus omnibus concludo ꝙ non ego erraui qui cum proteſtatione probabiliter multiplicẽ propoſuerim propoſitionem inter diſputandum declarandam. quæ tamẽ etiam nullum poteſt facere ſenſum quem etiam aliquis doctor non reprobatus aut pro tali nondum per eccleſiam declaratus tenuerit. ſed errauerunt potius qui propoſitionem habẽtem ſenſum catholicum quem permittit vis verborum, & ꝙ eſt magis in eo ſenſu catholico iam eis a proponente declaratam ſimpliciter hæreticam eſſe iudicarunt. Quod etiã ſi ante declaratum ſenſum meum feciſſent, licet forſitã excuſabilius erraſſent, tamen quia ſi vere docti ſunt ꝑ ſe etiam poterant cognoſcere habere propoſitionem duplicem ſenſum, quod attendentes non ſolum ſimpliciter eam damnare ſed in bonũ etiam potius eam ſenſum interpretari debuiſſent. Nam Aug. in libro de cõcordia euangeliſtarum illud Mathei exponens: nolite iudicare & non iudicamini inquit hoc loco nihil aliud præcipi exiſtimo niſi vt ea facta quæ dubium eſt quo animo fiant in meliorem partem interpretemur. De factis enim mediis quæ poſſunt bono & malo animo fieri temerarium eſt iudicare maxime vt condẽnemus. Quod ergo de his quæ fiunt dicit Auguſtinus dictum pariter intelligamus de his quæ dicuntur & ita ſpeculatiuis applicantes ſententiam Auguſtini. Concludamus ꝙ in his dictis quæ poſſunt habere bonum & malũ ſenſum temerariũ eſt iudicare maxime vt condemnemus.

Marginalia: Secunda. — Nota hæreticorum hæreſes ac unde pullularint.. — Hilarius. — Gloſa. — Gregorius. — Hieronym⁹ — Ocham. — Epilogus. — Auguſti.

QVAESTIO SECVNDA DE POENA PECCATI MORTALIS

Eſt autem ſecunda concluſio quã iſti damnauerunt hæc. peccato mortali finiti temporis non debetur pœna infinita ſecũdum tempus ſed finita tantum.

T quia dum pono concluſionẽ in libello meo hæc præmittũtur verba. Niſi eſſent dicta ſanctorum quæ in manifeſto ſui ſermonis videntur dicere oppoſitum firmiter aſſerẽtem infraſcriptas concluſiones. Aſſero tamen ipſas eſſe probabiles & rationabiliter poſſe defendi. Quarum prima eſt hæc. Peccatum mortale eſt in ſe malum finitum. Secunda eſt hæc. peccato mortali finiti temporis &c. Quidam magiſter de hac mecum concluſione habens diſputationem, quid inquit ipſe aliud quærimus teſtimonium ꝙ tua concluſio ſit hæretica, cum tu ipſemet manifeſte dicas eã eſſe contra dicta ſanctorum. Valet enim cõſequentia eſt contra dicta ſanctorum ergo eſt hæretica. oſtendi ego tunc ei vt etiam inferius oſtendam quomodo mea cõcluſio ſententiis ſanctorum nihil repugnabat. & quomodo erant intelligenda verba. ſed quando ita fuiſſet

ꝙ concluſio eſſet contradicta ſanctorum quãtum valeret ſua conſequentia & q̃ docto vt ſe ipſe iactat theologo eſſet indigna patere poteſt vnicuique ex ſupradictis in prima concluſione. Scio quid dicerem hic de iſto magiſtro. Eſt enim is qui totiens in patriam literas miſit de me quaſi trophæum triumphumque pollicentes. Sed volo vt præmiſi a principio rationibus non cõuiciis agere cauſam meam. Venio ad concluſionem. & quia iſti magiſtri iudicauerunt & concluſionem ipſam & reſponſiones etiam quas eis ſuper hac concluſione me interrogantibus dedi eſſe falſas erroneas & hæreticas volo prius declarare ipſam concluſionem eſſe catholicam & conſonam dictis fere omnium doctorum. dico autem meam quia ſi eam in alio ſenſu capias q̃ in eo quem ego per ipſam intendo: iam non eſt iſta mea cõcluſio quam ego propoſui. Propoſitio.n.multiplex eſt multæ propoſitiones deinde volo declarare ipſas etiam reſponſiones meas eſſe tales. tam de ipſa concluſione q̃ de ipſis reſponſionibus declarando ſemper ꝙ ſenſus meos.i.quos per illas intendo permittit vis verborum. Pro declaratione ergo concluſionis quinque ſunt notanda.

Primũ notãdum in peccato.ſ. ꝯuerſio & auerſio.

Primo notandum ꝙ in peccato duo poſſunt conſiderari. Conuerſio ad bonum creatum & auerſio a bono incommutabili & increato. Primo modo peccatum eſt malum finitum etiam ſecundum omnes doctores. Secũdo peccatum eſt malum infinitum ſecundum communem viam. & quia conuerſio ad bonum creatum quo peccando abutitur peccator eſt de intrinſeca ratione ipſius peccati. Ideo dicitur ꝙ peccatum eſt intrinſece malum finitum. auerſio autem a bono increato facit ipſum eſſe extrinſece infinitum quia ſolum pro tanto dicitur infinitum malum quia eſt auerſio ab infinito bono & ideo ſolum relinquitur ꝙ extrinſece & obiectiue infinitum malum.

Secũdũ per tps qui notetur.

Secundo nota ꝙ per tempus poſſumus intelligere ſolum tempus viæ: & hoc modo certum eſt ꝙ neque peccatum nec quicquã aliud ad hominem pertinens poſſit eſſe infinitũ ſecundum tempus cum tempus viæ cuiuſlibet viatoris ſit nõ ſolum duratione & finitum ſed etiam breue. Alio modo poſſumus intelligere per tempus: tempus viæ & termini & hoc modo accipitur in concluſione. & ſic aliquid poteſt in homine durare per tempus infinitum vt patet.

Tertiũ peccatũ.ſ. dupliciter ſumi.

Tertio nota ꝙ peccatum mortale poteſt capi dupliciter. vno modo pro actu prohibito vel omiſſione actus præcepti a deo. Alio modo pro reatu derelicto ex prædicto actu prohibito vel dicta omiſſione actus. qui quidẽ reatus in multis locis ſacræ ſcripturæ dicitur peccatum. & per tale peccatum denominatur aliquis peccator ceſſante vel trãſeunte actu peccati primo modo dicti. Ex quo tertio notando patet ꝙ rationabiliter eſt dicendum ꝙ licet in iſto qui dãnatur pro peccato mortali aliquando finiatur ipſum peccatũ pro quo dãnatur quantũ ad entitatẽ intrinſecã ipſius actus q̃ primo modo denominatur peccatũ. non finitur tamen quantũ ad reatũ: immo ſi ſic finiretur nõ deberetur ei pœna æterna. & ita peccatum cui debetur pœna infinita eſt infinitum ſecundum tempus quantum ad reatum.

Quartũ Deberi capitur dupliciter.

Quarto eſt notandum ꝙ deberi capitur dupliciter: vel dupliciter poteſt intelligi ꝙ alicui peccato debeatur aliqua pœna. Vno modo dicitur id alicui deberi quod ei aliquando reddetur & ſic dicitur rationabiliter & catholice ꝙ peccato finiti temporis quantum ad entitatem intrinſecam & reatum non debetur pœna infinita ſecundum tempus. & iſto modo intelligitur concluſio præſens ꝙ peccato finiti temporis non debetur &c. Omne enim peccatum cui debetur iſto modo, ideſt pro quo aliquando reddetur pœna infinita eſt dicto modo infinitum: nec vnquam aliquis damnatur niſi peccatum pro quo damnatur ſit illo modo infinitum ſecundum tempus. Habet autem concluſio & alio ſenſum catholicum hunc, ſcilicet ꝙ nunquam debetur ita, ſcilicet ꝙ reddatur alicui pœna infinita ſecundum tempus niſi ipſe ſit finaliter impœnitens & ſine fine omittat pœnitere de illo peccato quod omiſit vel commiſit in vita ita ꝙ pro temporali peccato prædicto modo debetur pœna infinita ſi non redeat peccator ad iuſticiam. Sicut enim pœnitentia finit peccatum quantum ad deacceptationem, ſcilicet iuxta illud quacunq; hora ingemuerit peccator &c. Ita impœnitentia de aliquo peccato perpetuat ipſum in reatu & deacceptatione ad pœnam infinitam. & ſic nunquam alicui pœna infinita debetur illo primo modo niſi habeat peccatum infinitum ſecundum tempus.

Nota de vindicta.

Vindicta enim quam de peccatore petit Deus eſt quod redeat peccator ſponte ad debitũ obedientiæ: dolendo de contemptu. alias torquebitur quouſque ſic velit. Alio modo poteſt intelligi aliquid alicui deberi quo meritorie vel demeritorie dignus eſt: & quod ei etiam reddetur ſi in illo decedat: & ſic pro peccato mortali finiti tẽporis debetur pœna infinita quia qui mortaliter peccat in tempore vnius horę eſt dignus pœna infinita. ipſaq; ei reddetur ſi in iſto finaliter decedat etiam poſito ꝙ non habeat aliud peccatum infinitum ſecundum tempus: hæc diſtinctio huius diſtinctionis deberi eſt in frequenti vſu apud Theologos. Vnde iuxta iſtam diſtinctionem dicunt doc. ꝙ præſcito pro actu meritorio quem dum eſt in gratia elicit non detur vita æterna. capiendo deberi primo modo quia nunquam ei reddetur & ſimiliter dicetur ꝙ prædeſtinato dum eſt in peccato mortali non debetur pœna æterna. quia nunquam ei reddetur eo ꝙ peccatum illud finietur. & in eo non morietur ſed in gratia.

Epilogus.

Ex prædictis patet ꝙ ipſa concluſio mea habet ſenſum catholicum etiã ſecundum vſitatum modum loquendi catholicorum doc. nec fuit damnanda pro hæretica falſa & erronea cum oppoſitum eius potius falſum ſit & erroneum.

Nota.

Ruditatis autem maxime erat credere ꝙ ex prædicta concluſione ego intendebam negare pœnã æternam damnatorum. Quinimmo ex cõcluſione mea habetur perſcrutatio cauſæ qua damnati in æternum puniuntur: q̃ cauſam ego dixi eſſe perpetuationem reatus in anima peccatoris per finalem eius impœnitentiam & perpetuam omiſſionem ingemiſcendi de ſuo peccato: quæ opinio non ſolum videtur non eſſe hæretica: ſed ita catholica: vt nemo eam ſi ſit catholicus & in ſacris literis exercitatus recte & rationabiliter negare poſſit.

Declarat cõcl'õne ex vi terminorũ nõ eſſe hæreticam.

Quod autem & propoſitio ex vi terminorũ hunc ſenſum prętendat patet. Sic enim dicit propoſitio. Peccato mortali finiti temporis non debetur pœna infinita ſecundum tempus. In qua propoſitione ego accipio deberi pro eo quod aliquãdo perſoluetur. ꝙ vſitatiſſimum eſſe apud doc. iam patuit ſupra. & accipio peccatũ pro offenſa & reatu: quæ accipio non ſolum impropria eſt vel abuſiua: ſed frequens in ſacris literis.

Magr̃ ſententiarum.

poſtq̃ enim magiſter ſententiarum in ſecundo requirit: an tranſeunte actu peccati peccatum ſit in eo qui peccauit donec ipſe pœniteat ſic reſpondet. Non eſt ignorandum peccata duobus modis eſſe in aliquo & tranſire actu, ſcilicet & reatu.

Durãdus.

Dicit etiam Durandus ibidem ꝙ dupliciter

ter intelligitur finiri peccatum. Vno modo per solam actus cessationem. Alio modo per peccati dimissionē. Quod autem etiam reatus dicatur aliquādo peccatum expresse dicit Thomas ibidem sic dicendo. Reatus medians inter culpam & pœnam sortitur nomen vtriusq; extremi. Sed nonne etiam accipitur peccatum pro reatu ibi. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. illi enim defuncti pro quibus est orandū vt a peccatis soluantur non sunt in peccato capiendo peccatum pro culpa mortali. neque a tali peccato soluuntur post mortem sed solum a peccato capto pro pœna vel reatu pęnæ isto modo etiā accipitur peccatum ibi peccata tua elemosynis redime: & ita in multis aliis passibus scripturæ. Si ergo & sensus propositionis catholicus & acceptio terminorum in propositione catholica & probatissima: quid erat cur hanc conclusionem meam pro hæretica damnarent?

Thomas.

Nunc venio ad respōsiones meas & primo dixi ꝙ si aliquis perseuerabit tantum per tempus finitum in peccato mortali iste non punietur nisi per tempus finitum: quod dictum tripliciter verificatur. Primo cum peccatum mortale pro reatu accipimus & non pro actu commissionis vel omissionis vt dictum est in declaratione conclusionis. Secundo aduertendū ꝙ ly peccato mortali de rigore logicæ accipitur confuse & non determinate. Tertio quia verum sit ꝙ si iste qui peccauit perseuerauerit tantum per tempus finitum in determinato peccato puta in omissione pœnitendi de suo peccato. ita ꝙ aliquando pœnituerit de ipso iste non punietur de ipso nisi per tempus finitum. & ꝙ hos catholicos sensus & nullum a fide dissonum intenderem patet per id quod subiunxi in responsione cum dixi stare cum veritate conclusionis ꝙ quilibet decedens in peccato mortali punietur in æternum. Cum autem vlterius quæreretur a me an aliquis qui peccat tantum per tempus finitum vno peccato mortali: & moriatur impœnitens puniatur in æternum. Respondi ꝙ sic: sed dixi quod talis non punietur pro illo actu solum quod vere responsum est ad quæstionem factam quamque etiam verum sit quod si solum peccasset isto actu puniretur æternaliter: sed ex quo quæstio ponit istum mori impœnitentem ipse puniretur etiam pro ipsa impœnitentia. immo pro infinitis omissionibus pœnitēdi & pro infinitis actibus aliis malis totalibus vel partialibus in quibus persistit damnatus. Sicut enim continue male vult damnatus: & ita continue peccat & demeretur non quidem aliam & aliam pœnam essentialem saltem & quæ nō est ipsa culpa sed eādē multiplicius ita punitur pro illis actibus malis in quibus continuat: quia vero id videtur esse contra communem modum dicendi sanctorum. licet non contra rem dictam & sensum suum. Ideo tam scripto q̃ verbo dixi me non asserere istam opinionem scilicet in tali modo dicendi propter reuerentiam sanctorum. sed dixi eam posse probabiliter defendi. Finaliter etiam vltra prædicta addidi: ꝙ quilibet decedens in peccato mortali ex reatu istius peccati: ideo punitur in æternum, quia ex hoc ꝙ decedit in isto reatu ponitur in tali statu ꝙ necessitatur ad peccandum in æternū peccato saltem perpetuæ omissionis pœnitēdi & dispo nendi ad gratiam. Prædictas autem responsiones meas dixerunt isti magistri non esse satisfactorias argumētis & inquisitionibus suis: immo ꝙ errorē errori superaddidi per talem responsionem: propter quod & responsiones & declarationes dixerunt esse falsas erroneas & hæreticas. Quod autem in hac tam reprobāda damnatione sua errorem errori ipsi superaddant & non ego quis non videat nisi qui catholicas veritates simul cum eis oderit vel non intelligat. Breuiter autem recapitulādo id quod intendo in hac conclusione est hoc ꝙ verū est quidem ꝙ mortale peccatum finiti temporis est dignum pœna æterna: & ei debetur & etiam aliquando persoluetur pœna æterna si non fuerit dimissum ante mortem. Tamen si peccatum mortale est finitum secū dum tempus non solum quantum ad entitatem intrinsecam positiuam actus prohibiti a Deo vel priuatiuam omissionis actus a Deo pcepti. Sed etiam quantum ad imputationem vel deacceptionē. reatū quoque & maculam quæ in multis locis scripturæ & in communi modo loquendi doctorum sæpe dicitur peccatum & quæ sic est de ratione peccati æternaliter puniendi. ꝙ si nō maneat dicta imputatio vel macula nunquam peccato debebitur & aliquando persoluetur pœna æterna. De tali inquam peccato quantum ad omnia prædicta finito quæ quidem finito fit per pœnitentiū saltem de mortali actuali. Dico ꝙ ei non debetur pœna æterna intelligendo deberi alicui ꝙ ei aliquando reddetur vel persoluetur immo quibuscunque reddetur pœna æterna pro peccato mortali illi sine fine fuerūt in isto peccato modo superius dicto. & hoc est ꝙ intendit Gregorius dicere peccatorem puniri pœna æterna quia peccauit in suo æterno. i. sine fine. & sic nos dicimus omnem hominē qui damnatur mori in peccato pro quo damnatur. Consentit & Thomas in quarto sententiarum. dicens ideo durare pœnam damnatorum in æternū: quia culpa durat in æternū. Dico propterea ꝙ in omni isto qui damnatur est vnum peccatum infiniti temporis tam loquendo de tempore viæ q̃ termini. s. omissio pœnitendi quæ in dānato nunquam habet finem & ita patet ꝙ infinitas durationis peccati istius qui damnatur infinitas dico quātum ad imputationis reatum vel maculam & impœnitentiam vel omissionem pœnitendi de isto est causa quod ei debebitur & aliquādo persoluetur pœna æterna, & hæc satis de ista conclusione.

Respōsiões quas auctor dederat. Primo. — Secundo. — Tertio. — Quæstio. Responsio. — Nota. — Recapitulatio. — Grego. — Thomas.

QVAESTIO TERTIA DE ADORATIONE CRVCIS ET IMAGINVM.

Tertia conclusio quā dānauerunt fuit hæc. Nec crux christi nec ulla imago adoranda est adoratione latriæ etiā eo modo quo ponit Thomas.

HANC conclusionem per istos damnata ego non solum credo esse catholicam sed etiam veriorem sua opposita quæ est hæc. Crux christi & imagines sunt adorādæ latria eo modo quo ponit Thomas. Minus. n. mihi videtur rationabilis in hoc opinio Thomæ q̃ sit opinio Durandi. & Henrici de Gandauo. Ioannis de guarra. Roberti olchot. Petri de Aquila & aliorum complurium quos ego sequor in conclusione. quod vt manifestum fiat ponam primo opinionem Thomæ quam ego non teneo. Deinde opinionē doc. quos sequor. Ex quibus patebit determinationem istorum magistrorū de mea conclusione præter id quod nec recta sit nec iusta. totum etiam oppositum præsupponere eius quod inten-

Auctor; disconuenientia.

Thomas.

do in conclusione. Dicit ergo Thomas ꝙ quia sicut dicit Philosophus in libro de memoria & reminiscentia duplex est motus animæ in imaginē vnus in ipsam imaginē secūdum quod est res quędam. alio modo in imaginem vt est imago alterius. inter hos duos motus est differentia quia primus motus quo aliquid mouetur in imaginem ꝑut est res quędam est alius a motu qui est in rem cuius illa est imago. Secundus autem motus qui est in imaginem. inquantum est imago est vnus & idē cum illo qui est in rem. & ideo concludit ꝙ licet imagini Christi vt est res quædam in se non debeatur adoratio ei tamen vt est imago debetur eadem reuerentia q̄ debetur ipsi Christo quæ est adoratio latrię. iste est modus Thomæ qui alijs doc. merito videtur extraneus & periculosus. nam ipsa imago etiam vt imago vt sic est distīcta ab imaginato, vt sic enim refertur ad imaginatum tanquam ad aliquid a se distinctum. quare ēt si vt sic terminabit adorationem latriæ. videtur sequi ꝙ aliquid aliud a deo adorabitur latria quod est absurdum.

Contra responsionem Capreoli.

nec potest dici vt dicit Capreolus volens saluare dictū Thomæ ꝙ ipsa imago non adoretur seorsum: sed imago & imaginatum sint vnum totale obiectum adorationis. Quia aut huius totalis obiecti altera pars est ipsa imago quæ est ens creatum respectiuum aut non. Si non ergo nō debet dici ꝙ ex illis duobus fiat vnū obiectum totale quia ex tali dicto sequitur ꝙ vtrunque illorum sit obiectum partiale licet alterum illorum principalius si sic sequitur ꝙ aliqua res creata de genere relationis saltem partialiter terminabit adorationē latriæ. quod certe dicere videtur male catholicum eo magis ꝙ non solum hoc non potest dici de re creata. sed etiā ipsæ personæ in diuinis ratione proprietatis relatiuę nō sunt formalis terminus adorationis.

Contra fundamentum opionis.

Fundamentum autem Thomæ parum efficax videtur. Nam cū dicit Philosophus ꝙ idem est motus animę in imaginem & imaginatum: non sic intelligit ꝙ anima dicat imaginem vt imago est esse idem cum exemplari & ita quicquid vni debetur etiam alteri deberi. sed solum intendit hoc Philosophus ꝙ motus recordatiuus quo anima recordatiue mouetur in imaginem vt etiam imago etiam terminatur ad imaginatum. Habet & alium sensum verū & est. quia si ego habeo conceptum definitiuum vnius relatiui intelligo etiam alium sed ꝙ omnis motus animæ & maxime volūtatis sit idem in imaginem & imaginatum hoc nullo modo intēdit Philosophus patet a simili etiam secundum modum loquendi quo vtitur ipse Thomas. Sæpe. n. ipse dicit ꝙ idem est motus voluntatis quo voluntas fertur in finem. & in ea quæ sunt ad finem cum vult ea propter finem. & tamen certum est etiam secūdum eum ꝙ ille motus vt attingit finem est fruitio, vt autem attingit ea quæ sunt ad finem est vsus & non fruitio.

Opio aliorum doc.

Opio Durandi.

Videtur ergo alijs doctoribus nullo modo dicendum quòd imaginem Christi etiam vt est imago adoremus adoratione latriæ quia vt sic est res creata diuinitati non vnita & quòd magis est vt sic est entitas respectiua. propterea dicit Durandus quòd ista propositio crux Christi adoratur latria. in sensu proprio est falsa habet autē sensum improprium verum. & est iste. Christus vt rememoratus per crucem vel vt præsens in cruce sicut imaginatum est præsens in sua imagine adoratur eadem adoratione ac si esset præsens in se. & secundum hunc sensum concedo ego etiam istam propositionem. Crux adoratur adoratione latriæ. hoc est ergo quod dicit Durādus quòd adoratur rememoratiue & eandem sententiam intēdit Robertus olchot cum dicit quòd magis proprius modus est loquendi. dicere adoramus ante crucem. quam dicere adoramus crucem.

Opio Roberti olchot & Henrici & Ioan. de guarra & Petri de Aquila.

Eandem deniq; sententiam intendunt Henricus & Ioannes de guarra. Cum dicunt quòd adoratur per accidens & idem dicit Petrus de Aquila.

Quæ addāt Henricus & Io. de guarra.

Verum id quod plus addunt Henricus & Ioannes de guarra qui in hac materia completius loquuntur est hoc. Dicunt enim isti quòd imagini per accidens siue rememoratiue debetur ille honor qui per se debetur imaginato & rememorato: certum est autem quòd nihil est cui per se debeatur latria nisi deus trinus & vnus & Christus ꝓpter vnitatem suppositi dei autem imago esse non potest. Restat vt si qua est imago cui per accidens & rememoratiue debeatur latria sit imago Christi. Verū quia talis imago principaliter nobis repræsentat humanitatem Christi. Secundario autem diuinitatem. videtur ꝙ primario per accidēs ei talis honor debeatur qualis debetur per se humanitati Christi. humanitas autem Christi per se sumpta solum adoratur yperdulia. ergo & tali imagini primario per accidens solum debebitur adoratio yperduliæ. Secundario autem per accidens debebit adoratio etiam latriæ eo. s. modo quo dictum est. quia & ipsa imago secundario nobis repræsentat & rememoratur diuinitatem etiam ipsam Christi & in hoc habent conuenire cum Henrico Franciscus de mayronis. & omnes Scotistę qui dicūt quòd humanitati Christi non debetur latria.

Francisci cū Henrico & scotistis consonantia. & a Francisco Thomas dānatur & a Capreolo non potest defendi.

Thomas autem quia videtur tenere oppositum de adoratione humanitatis Christi forte etiam in isto casu ab Henrico dissentiret: & vere opinio Thomæ vt dicit Fran. in tertio est aliqualiter periculosa & in ista materia de adoratione non videtur mihi esse eius via bene tuta. eo. n. vsq; processit vt etiam in tertio sententiarum diceret quòd cruci Christi in qua pependit etiam vt rei inanimatæ deberetur aliqua adoratio & tamen scimus secundum omnem theologiam quòd id quod non potest esse subiectum susceptiuum sanctitatis vel virtutis nō potest esse terminus alicuius adorationis & ille Io. Capreolus defensor Thomæ ipse etiam fatetur id dictum Thomæ nō posse defendi. nec habet aliam viam saluandi Thomam nisi quòd dicit ꝙ ipsemet Thomas videtur deinde aliter sensisse in summa.

Recapitulatio sensus cō clusionis.

Ex his ergo patere potest quam sit catholica conclusio mea & rationabilior sua opposita & communi viæ theologorum magis cōsona cuius sensum breuiter recapitulando dico quòd hæc propositio crux Christi adoratur potest habere duos sensus. vnus est proprius scilicet quòd crux Christi siue vt res siue vt imago siue vt partiale siue vt totale obiectum adoratur tanquā terminus adorationis. & iste est sensus quem intēdit Thomas & quem ego nego. Alius est sensus improprius dictæ propositionis. & est crux Christi adorat̄ idest Christus in ea vt in suo rememoratiuo adoratur ac si esset præsens in se & istum sensum ego concedo & cum ecclesia oro dicens. O crux aue spes vnica. Et crucem tuā adoramus domine.

Deducūtur multa. Primum.

Ex dictis iā patere multa possunt. Primo patet quod ego ītelligerem cum dixi alias quòd sequendo opinionem Henrici & Io. de guarra imagini crucifixi debeatur yperdulia quod erat intelligendum rōne eius quod primario nobis rememoratur. & est humanitas Christi & truncate hoc dixi quia ad auctores illos me referebam quos istis magistris vtpote veteranis & lectos iam decies & perlectos existimabam. Secundo patet ꝙ falsē ipsi dixerunt me negare omnem

Secundũ. modum Thomæ quod etiam si non dixissem sed simpliciter sic staret propositio nec crux nec vlla imago adoranda est latria adhuc de virtute sermonis ista propositio non negaret omnem modum adorationis latriæ. nam patet secundum bonam logicam ꝙ negatio vel distributio termini multiplicis non negat aut distribuit ipsum pro omni supposito cuiuslibet significati. alias ista propositio omnis canis est stella esset simpliciter concedenda vel simpliciter neganda. Sicut ergo non dicit copulatiue ꝙ omnis canis cælestis & omnis canis marinus & omnis canis latrabilis sit stella licet de omnibus prædictis inconiunctim id dicatur ita in ista negatiua crux non adoratur adoratione latriæ. vbi ly adoratur est æquiuocum ad adorationem Per modum termini & ad adorationem per modum rememoratiui nõ negatur copulatiue omnis modus adorationis inconiunctim tñ. Tertio patet ꝙ ista propositio etiam sic absolute & indistincte potuit poni. Crux non est adoranda adoratione latriæ quia in sensu proprio est vera aut saltem probabilior sua opposita qui sensus magis est attẽdendus de rigore sermonis q̃ sensus improprius in quo est falsa. sicut enim terminus analogicus per se positus stat pro famosiori significato. ita oratio habens sensum proprium & improprium si sine specificatione dicitur magis est accipienda secundum sensum propriũ q̃ improprium & ideo eam vt dixi etiam indistincte potui posuisse sensum in quo eã intelligo declaraturus inter disputandum. Ex quo infero ꝙ licet in ꝑpositione multiplici forte melius sit facere sicut ego feci in ista determinare.i. sensum in quo ponitur q̃ ipsam indistincte ponere maior tamen est defectus in dãnando indistincte & simpliciter propositionem veram in sensu proprio propter falsitatem sensus improprii q̃ ponẽdo indistincte illam propositionem propter veritatem sui sensus proprii: quod non solum volui hic annotasse pro ista conclusione tãtum in qua ego determinate nego modum Thomæ q̃ propter multas alias quæ licet habeant sensum catholicum quem semper promisi me declaraturũ vt modo etiam declaro. damnatæ tamen fuerunt simpliciter & indistincte. Verum ꝙ qualitercunq; sit de mea conclusione damationem suam ab errore excusare non possunt. sic euidenter de claro hæc formaliter fuit sua determinatio quia ipse negat omnem modum adorationis latriæ ad crucem. secundum viam catholicorum doctorum & orationem quam facit vniuersalis ecclesia ad crucem. ideo dicimus præfatam conclusionem esse scandalosam piarum aurium offensiuam. & contra cõsuetudinem vniuersalis ecclesiæ hæc præcise fuit illorum sententia. Primo dicant mihi vbi videtur eis ꝙ ego negem oẽm modũ adorationis latriæ ad crucem secundũ viam catholicorum doctorum non vtiq; habent hoc ex conclusione in qua expresse & specificate dico me negare modum Thomæ nisi forte quod credere non possum propterea ꝙ nullũ aliũ doctorẽ viderint existimarent modum Thomæ esse omnem modũ. ex responsione item mea hoc habere non poterant me negare omnem modum adorationis latriæ secũdum viam catholicorum doctorum. Cum expresse dicã in responsione me eum modũ concedere quem concedit Ioãnes de Guarra qui fuit ꝓceptor Scoti: & solennis doctor Henricus de Ganda uo nisi forte & Henricũ & Ioannẽ velint dicere nõ esse catholicos quod necessario sequitur ex dictis suis nam cũ ego eis dixerim me sequi Henricũ & Ioannẽ: & ipsi, deinde dicant me non sequi catholicos doctores quis ex hoc non inferat non esse illos quos dixi me sequi doctores catholicos. Quis autẽ hoc ferat quis æquo animo patiatur. Henricum & Ioannem tam præclaros tã excellẽtes doctores ecclesiæ lumina fidei ꝓpugnacula pro non catholicis & consequenter Hæreticis & infidelibus reprobari. non possum non stomachari aliquando. sed tamen me reprimam. Attendamus autem ad secundum errorem. Dicunt ꝙ conclusio est scandalosa & piarum aurium offensiua & contra consuetudinẽ vniuersalis ecclesiæ: o damnatissimum iudicium videant vt laqueos effugere non possint. Aut.n.conclusio mea non negat nisi modum Thomæ modo supra exposito. & tunc patet conclusionem meam non esse contra consuetudinem ecclesiæ vt diffusissime fuit declaratum. Aut vt ipsi volunt negat omnem modum adorationis: & negat adorandas esse imagines forma ecclesiæ consueta. & tunc conclusio non est scandalosa vel piarum aurium offensiua sed simpliciter hæretica. Cũ .n.iuxta Damascenum honor secũdum ritum ecclesiæ imagini exhibitus perueniat ad protothipon qui modum ecclesiæ in adorandis imaginibus non obseruat ipsium imaginatũ & representatũ quod est deus latria non adorat: quare qui conclusionem hoc negantem iudicat scandalosam & non simpliciter hæreticam ipse est simpliciter dicendus hæreticus. Damascen.

Marginal notes: Tertium. Nota. Scoti præceptor.

QVAESTIO QVARTA AN SVPPOSITARIA DEO POSSIT NATVRA IRRATIONALIS.

Quarta cõclusio damnata per istos est hæc communi sententiæ theologorum dicentiũ posse deum quamlibet naturam supposita re sed de rationabili tantum hoc concedo.

NON assentior per hanc conclusionem ego non intendo negare Deum posse quamlibet naturam suppositare. Sed solum intendo negare assensum particularẽ & explicitum huius assertionis: Deus potest quamlibet naturam suppositare & inter has duas intentiones magna est differentia, quia etiam si hoc esset de possibilibus secundum potentiam absolutam Dei propositio tamen de virtute sermonis solum negans assensum positiuum explicitum in particulari illius dicti non derogat omnipotentiæ Dei de virtute sermonis nec de virtute sermonis hæresim aliq̃ sapit. & ratio est quia non omnis fidelis tenetur assentiri explicite & in particulari omnibus possibilibus secundum omnipotentiam Dei absolutam aut ista explicite & in particulari profiteri, sed quædam talia sufficit credere in generali & implicite & nulla pertinaciter discredere, ideo ego non sine mysterio non posui conclusionem in istis terminis Deus non potest quamlibet naturam suppositare: sed in istis non assentior sententię dicẽti ꝙ Deus potest q̃libet naturam suppositare. Ex qua conclusione de virtute sermonis non põt inferri ꝙ deus hoc non potest, nec potest dici hæc a me asseri in cõclusione, non.n.in prima parte quę est negatiua: nec in secunda ex qua solũ sequitur ꝙ tantũ habeatur actus cõcessiuus de natura rationabili distincte.s. & in particulari: Nego igitur assensum particula

rem & explicitum huius assertionis in me. deus potest q̃libet naturam suppositare & negare possum rationabiliter. tum quia oppositum etiam si sit verum: quia tamen nobis ignotum esse potest in particulari: & explicite videtur ꝙ non obligor explicite credere. tum maxime quia non est facile falsificare aut conuincere assertionem illam. deus non põt &c. omipotentiæ dei derogante quod maxime cõfirmatur auctoritate solẽnis doctoris Henrici de Gandauo: qui postq̃ opposite fuit opinionis, ꝙ .s. quælibet natura possit assumi. ad istã deinde declinauit ꝙ solum rõnabilis potest assumi: sic.n.scribit Henricus quia de naturæ assumẽdæ possibilitate non est dubitatio an deus possit sibi assumere q̃cũq; naturã assumptibilem: ideo tota difficultas huius q̃onis vertitur circa possibilitatem naturæ assumendæ. & sunt circa hoc duæ põnes solẽnes. Dicit.n. positio communior & solennior. Cui quandoq; aliq̃tulum assentire consueui ꝙ quælibet natura subsistens in creaturis potest assumi: & isti tenent ꝙ aliqua natura sit eleuabilis. cui correspondens potentia nõ sit eleuabilis quod mihi non videtur posse rationabiliter poni. Ad cuius intellectũ est aduertendum ꝙ deus dupliciter habet esse in creaturis. Vno modo naturaliter & modo congruenti naturæ: alio modo voluntariæ & modo supergredienti limites naturæ. Primo mõ hẽt esse ꝑ illapsum in oĩ natura & creatura. Secundo modo habet esse solũmõ in natura assumpta per circumincessionẽ. & licet per illapsum deus sit intimus omni creaturæ & intimior q̃ ipsa sibi aut forma materiæ ꝑ circũincessionem tamen fit intimissimus omni naturæ assumptæ. & intimior q̃ insit alicui naturæ per solum illapsum. Per intimationem.n.circũincessionis naturæ assumptę assumẽs vnitur ineffabiliter & incompræhẽsibiliter naturæ assumptæ: quod necesse est naturã assumptã amittere proprium esse subsistentiæ. si quod ante assumptionem in ea fuit. vel si nunq̃ ipsum habuit sub intrare esse subsistentiæ naturæ: ad quam assumitur vt sit idem suppositum subsistens in duplici natura. Vtraque.n.illorũ naturarum in vnione earum retinet suum proprium esse essentiæ. per illapsum autẽ deus intimatur omni creaturæ naturaliter & modo congruẽti naturæ ad duo.s. ad actũ naturæ primum: quod est esse stabiliendũ vt persistat: & ad actum naturæ secundum quod est operari producendũ vt existat. Sine illo enim illapsu non potest creatura in esse persistere, neq; propriam operationem elicere. Quia per illapsum deus creaturam in esse conseruat & cooperando omnẽ suã actionem siue operationẽ illi ministrat dicente Gregorio. lib.xvi.moralium. Super id Iob.xxiii.ipse solus est nunquid non sunt angeli.& hoĩes cœlum & terra vtiq;. Sed aliud est esse.s.absolute & aliud principaliter esse. Sũt enim hæc sed principaliter nõ sunt quia in semetipsis non subsistunt: ex quo creata sunt. cũcta quippe ex nihilo facta sunt eorũq; essentia rursum ad nihilum tenderet nisi eam auctor regiminis manu teneret. Ecce primũ dictorum. & sequitur de secũdo & simul per se nec subsistere valerent nec moueri. in tm̃ subsistunt inq̃tum vt esse debeant acceperunt in tm̃ mouentur inq̃tum occulto instinctu disponuntur. arescit terra concutitur mare. ignescit aer. obtenebrescit cœlum. inardescunt hoĩes mouentur angelicæ virtutes. nũ hæc suis instinctionibus & non magis diuinis ĩpulsionibus agitantur. Per circũincessionẽ vero deus intimatur soli naturæ quã volũtarie assumit sed modo supnaturali. & hoc similiter ad duo.s.ad sublimãdũ naturã ad actũ primũ qui est esse subsistẽtiæ diuini suppositi. & potentiam ad actũ.s.qui est operari actum beneficũ intelligẽdi & volendi. Sine dicta enim circũincessionem non posset natura in esse diuinæ subsistẽtiæ sublimari. neq; differentiam operationũ percipere videndo.s.& amando diuinam essentiam modo congruẽti creaturæ. Sed per circũincessionem deus naturam assumptã ad diuinum esse subsistẽtiæ subleuat & ad operationem diuinam promouet dicente Damasceno.li.xiii.c.xvi. caro dñi deificata dicitur esse. & ideo cõi diuiduali nõ scđm transmutationẽ naturæ. sed scđm dispensationẽ vnionis scđm quam indiuisibiliter deo verbo vnita est caro per eã quẽ inuicem naturarum circũincessionem & ita diuina caro diuinis actionibus ditata ẽ ꝑꝑ sincerissimã ad verbũ vnionẽ. sumit ibi carnẽ pro tota humana natura. Ex his arguo sic, sicut se habet deus in oĩ creatura per illapsum naturalem ad duas actiones ꝑdictas supergredientes limites naturæ: vt iam patet ex dictis Damasceni: nec põt negari simile quo ad aliquid: quia sicut illapsus inq̃tum natus est operari in eo cui deus illabitur dicta duo. sic circũincessio nata est q̃tum est ex se semꝑ operari illa duo. Sed nulla creatura naturæ est susceptibilis. neq; põt esse susceptibilis illapsus dei ad suscipiendũ in se modo cõgruenti naturæ primã dei operationem prædictã quinetiam sit susceptibilis in se operationis secundæ. quia nulla creatura põt esse per substantiã cui non possit cõuenire aliq̃ oꝑatio per potẽtiam. quia secundũ philosophũ in fine.iiii. metaurorũ. oĩa opere determinantur: & sunt ꝑꝑ suas operationes. & tandiu sunt q̃ diu põt agere suas proprias oꝑationes. & cum desinũt posse operari suas proprias oꝑationes: tunc simul desinunt esse, vt.n. dicit Damascenus ibidẽ ca.xvii. Intellectus insipiens & priuatus cognitione nõ vtiq; erit vnq̃. Si.n.inoperabilis & ĩmobilis est inexistibilis oĩno est. per hoc aperte insinuãs ꝙ si non posset eleuari ꝑꝑ intellectũ non esset assumptibilis ipsa substãtia intellectus. nec ipse homo: quia nec esset homo secũdũ ꝙ ꝑmittit ibidem. Qm̃ aut rõnale intellectuale alias homo qualiter ergo homo actus est deus si carnẽ inanimata vel aĩam anoin.i.sine intellectu assumpsisset. Non hoc.n.homo, ergo similiter nulla creaturæ natura est susceptibilis, aut possit esse susceptibilis circumincessionis dei ad suscipiẽdum in se supra limites naturæ primã Dei operationem ꝑdictã quinetiã sit susceptibilis in se oꝑationis secundę, secũdę aũt non est susceptibilis nisi per potentias intellectus & volũtatis ergo &c. Iccirco licet argumẽtatio Aug. tacta in prima ratione nõ tenet de forma, tamen non fallit in aliqua materia quin sequatur, si natura ista puta hominis est eleuabilis secũdũ essentiã quin sit necessario simul eleuabilis secundũ potẽtiã, & si non secundũ potentiã, nec secundũ essentiam. quẽadmodũ sequit̃, si anima fortis est immortalis, & cuiusq; hominis est immortalis, & si non cuiuslibet, nec fortis, quia eadem ratio immortalitatis vel mortalitatis est in oĩbus. Et ideo talis argumentatio rõne materię talis bene tenet ac si teneret secundũ formam argumẽti quæ reuera tenet virtute formæ habendo.s.aspectum ad cõem rationem quæ conuenit alicui naturæ, puta immortalitas aĩæ. Illa.n.eadem est in omni anima. Videamus ergo de possibilitate & impossibilitate huius assumptionis. Et ex parte quidem vt diximus non est dubitatio. Sed quia nobis incognita est ex parte susceptibilis: Iccirco nobis est difficilis intellectus veritatis in dicta

Henric⁹ de Gandauo. Verba hẽrici.
Prima positio q̃ recitat Henricus Contra hãc põnem ar.
Deum dupliciter hr̃e esse in creaturis.
Intimar per illapsum.
Gregorius.
Esse Absolute principaliter.
Per circumincessionẽ
cui nam de⁹ intimetur.
Damascen.
Argumentum hẽrici.
Aristote.
Damasce.
August.

Alia positio ab henrico recitata

qõne. Propterea hic est alia positio a prędicta licet minus solennis: quia tamen magis applicabilis est aĩo. licet non videatur ita vera pp inconsuetudinem. tamen forte verior est ꝙ.s.nulla natura susceptibilis adeo sit dicto mõ per circumincesśionẽ: nisi natura ĩtellectualis magis mihi placet. Tenendo igitur hãc opinonẽ ad pñs. Dico ad primum in oppositum incorpoream aĩæ rationalis vel angeli & in homine naturam corpis inq̃tum ordinatur ad aĩam: vt perfectibile ad ꝑfectionẽ. & in quo aĩa suam operationem ĩtellectualẽ efficacius operatur amota ab ipso oĩ dispõne accidentali ĩpediẽte quam cum est separata vt totũ compositũ ex corpore & aĩa cum sua intellectiua sit ipsum susceptibile. & corpus mediãte substãtia aĩæ & in ordine ad illam substantiam aĩæ. vt ipsa est potentia intellectiua. ita ꝙ nullo mõ susceptibile sit id in quo nõ est potentia ĩtellectiua. & hoc sub potentia intellectiua cõpræhendendo totũ id in quo principaliter consistit ratio imaginis existens in substantia aĩæ vt nihil sit susceptibile nisi rõne imaginis dei quæ est in illo vt per circũincesśionem vel secundum substantiã & secundum potentiã simul vt in solo christo vel secundũ potentiam solum vt in omnibus his ipsa imago dei quasi re imprimitur suo ꝓthotypo quasi denarius figuræ a qua sibi imago sua ĩpressa est. hinc

Damas.

dicit Damascenus in ca. prædicto ꝙ secundũ imaginẽ est in re volente volẽs deus verbum factum est hõ imago dei est secundum intellectum. Quid autem ꝙ secundum imaginẽ nisi intellectus quod melius igitur derelinquens: quod deterius est assumpsit. quasi diceret nequaq̃ hoc posśibile fieri est nisi ratione ordinis quẽ hẽt ad intellectũ: & loquitur contra illos qui posuerũt corpus humanũ assumptũ ĩ christo absq; aĩa rationali. & cõpræhendit sub in intellectu etiam substantiam aĩæ cuius vim & ptãtẽ est in assumptione ostendens subdit. Intellectus.n.est in medio Dei & carnis, huius autem inhabitator dei imago. intellectus igitur intellectui miscetur. & mediaẽ intellectus puritati & carnis grosśitudini. intelligo autẽ permixtionem dictã vnionẽ ꝑ circũ incesśionem intellectus diuini cũ humano qui secundũ

Nota potentias.

tres potentias quæ. sunt memoria intelligentia & volũtas existente sibi vnita esse aĩæ vnitur per circũincesśionem quandã trinitati personarũ in vnitate diuinæ naturæ vt sic per se & proxima causa siue ratio propter q̃ aliquid sit assumptibile a deo sit ratio imaginis dei quæ non est nisi in substãtia intellectuali: vt propter ipsam sola substantia intellectualis sit susceptibils. & secundũ hoc in gloriosa assumptione per circumincesśionẽ qua natura diuina subintrat naturã assumptã. Imago quæ est natura intellectuali assumpta vnitur ĩtime ipsi quod est in natura diuina quemadmodum si ceræ in qua est impressa figura sigilli ipsum sigillũ reapplicetur secundum eundem modũ quo ipsum impresśit sub intrando omnes angulos eius quali modo nõ posset applicari illi in quo non fuisset figura sua prius impressa: sed solũmodo effigies aliqua quale est vestigiũ dei in omni creatura non intellectuali: vt secundũ hoc nulla natura non intellectualis nisi mediante intellectuali secundũ dictũ modum posśit assumi. Ad secundũ ꝙ ad deum posśit fieri assumptio quia in ipso est ratio esse: & subsistẽtiæ: quæ est in natura assumpta. Dico ꝙ verũ est ꝙ.i. cõcausa. Nisi.n.illud esset nihil posset ad deum assumi: sicut nec vna cratura potest assumi ad alteram. Sed hæc non est tota cã, licet.n.sit cã ex parte assumentis. quia propter id ad ipsum posśit fieri assumptio: non tamen ex parte assumptibilis in quo tota cã assumptibilitatis est ꝙ est imago: & per hoc solũ circũincesśibilis a deo & eleuabilis ad dictã vnionẽ in diuina essentia in vnitate personæ secundum dictum modum: Vnde nec aliqua cã finalis pp quã facienda esset a deo alterius naturæ assumptio posśit esse in assumendo aliam naturam q̃ intellectualẽ: quia non est naturæ assumptio finaliter nisi ad illius aliquã promotionẽ & perfectionem in sua eleuatiõe qualẽ nõ potest habere nisi natura ĩtellectualis. hæc Henricus quasi ad verbum. Non recte ergo determinatũ fuit meam conclusionẽ de virtute sermonis sapere hæresim quæ solũ negat positiuum assensum contradicẽti Henrico. Cuius opinionis dãnationẽ nec ego vnq̃ legi. nec credo ipsi vnq̃ legerunt. Hoc scio ꝙ nec Scotus nec Gotfredus: nec Io. de guarra: nec Durãdus: nec Thomas anglicus nec Robertus de collotorto. nec Bernardus de gannaco: quos omnes vidi recitantes opinionẽ Henrici ipsam vnq̃ hæreticam vel hæresim sapere iudicauerũt. Quod ne ipsi etiã irrõnabiliter fecisse videantur volo breuiter ponere modũ secũdum quẽ videtur Henricus tutari positionem suã. Sũt autem duæ præcipuæ rationes contra Henricũ. Prima ratio in hoc stat ꝙ in deo est omnis ratio substantiãdi: quia plenitudo est oĩs esse ergo videtur ꝙ quãlibet naturam posśit substantificare & suppositare. Secunda ratio est quia deus in triduo suppositauit corpus quod erat in sepulchro: quod tamẽ non erat rõnabile. & sicut suppositauit pro triduo poterat suppositare & ꝑ quãto cunq; voluisset tpe. hæc sũt duo præcipua fundamenta opinionis oppositæ. & istamet vt visum est in recitatione opinionis eius adducit Henricus contra se. Ad primam rationẽ vt vidimus rñdet ꝙ verum est ꝙ plenitudo totius esse est in deo & omnis ratio substantiãdi & suppositãdi plenisśime in eo reperiatur. Sed hæc nõ est totalis causa assumptibilitatis alicuius naturæ. sed est concausa. Nisi.n.id esset assumẽs non posset assumere. Sed vltra hoc aliquid requiritur in assumendo per quod sit assumptibile: & hoc est rõ imaginis & finaliter aptitudo super naturalis eleuationis ad beatificam operationẽ: quæ cũ in sola natura intellectuali reperiatur. Conueniens videtur ꝙ ipsa sola sit assumptibilis. cũ videatur rationabile ꝙ natura quæ nõ potest eleuari ad actum secundum: non posśit etiam eleuari ad primum. Ex qua responsione videtur velle Henricus saluare ꝙ nihil derogetur diuinæ omni potentiæ qñ quidem totum id quod illi in deo ponunt esse: tantũ cõcludunt ipsum posse sic suppositare: totũ id etiam tribuit Henricus deo. nec negat quin ratione eius quod requiritur ex parte assumẽtis nõ posśit assumere quãlibet naturam plenisśime non sit in deo. Sed hoc dicit esse quia natura ipsa irrationalis non est assumptibilis: non pp defectũ diuine omnipotentiæ. Sed potius propter diuinæ naturæ excellentiã. & irrõnalis naturæ deformem deficientiã. Ad secundam rationem videtur multipliciter posse dici. Primo est responsio Henrici qui dicit ꝙ naturã istius corporis assumpsit inquantũ ad aĩam ordinabatur ĩntellectualẽ. ratione cuius ordinationis etiã ipsum corpus potest dici intellectuale ministraliter. s. & dispositiue. Et vt cõpletius respondeatur est dicendũ ꝙ cum dicitur non posse a deo assumi: nisi naturam intellectualẽ: intelligitur ꝙ nihil ꝑter illa sic posśit assumi ꝙ sit prĩo assumptũ & totum adæquatũ assumptibile. Corpus autem in triduo non sic fuit assumptum vt patet. sed solũ vt pars naturæ rationalis quæ erat totale

Auctores q̃ hęrtico assentiuntur.

Duæ rõnes contra henricum.

Solutio primæ.

Solutio secundæ multiplex. Prima.

Secunda. & primo assumptum. Præterea etiam forte diceret aliquis ꝙ non proprie dicebatur suppositari in triduo id corpus: quia non est natura suppositabilis supposito proprio. Vnde & consequenter dici posset non improbabiliter ꝙ terminare dependentiam naturæ istius corporis non est ea suppositare, alias totum terminans dependentiam Vel innitentiam partis suppositaret eã quod non dicitur: & ita licet verbum in triduo terminaret dependentiam istam corporis quam terminasset tota humanitas, virtute cuius corpus in triduo communicabat Christo id idioma suum iacere in sepulchro, nõ tamen proprie suppositabat corpus sicut suppositaret naturam humanam. Cuius signum euidentissimum est ꝙ natura istius corporis non communicauit Christo id idioma corpus in triduo: sicut natura humana communicauerat sibi & adhuc communicat concretiue id idioma homo. Et sic patet responsio ad prædicta obiecta contra opinionem Henrici qui de aliis naturis irrationalibus videtur quasi hoc dicere ꝙ verbum non posset eas assumere per circũincessionem, aut supponi tare suppositatione præsertim habente causam finalem. Inquit enim sic ipse, nec aliquis finis possit esse assumptionis alterius naturæ q̃ intellectualis: quia assumptio non est nisi propter promotionem naturæ assumptæ: qualem non potest habere nisi natura intellectualis. Vnde Augustinus super Ioannem, verbum voluit nasci ex homine: vt tu securus nascereris ex deo. Vnde videtur ꝙ de alia natura quę non nascitur ex deo per gratiam de ea frustra nasceretur deus. Ex his patere potest ꝙ non irrationabiliter possum ego non habere actum explicitum contradicendi huic opinioni in particulari. Et quia isti magistri in hoc etiam præcipue instabant ꝙ tales conclusiones saltem non disputarentur propter scandalum, hoc volo dicere de ista conclusione ꝙ etiam si sua opposita si verior & magis secundum cõem viam: tamen si publice disputetur, scandalosa magis erit apud vulgares & piarum aurium offensiua. Quis.n.rudis & simplex non offendatur si audiet aliquem dicentem possibile esse ꝙ istæ propositiones sint veræ. Deus est asinus deus est lignum. Quid si etiam illas quas multi sequentes prędictam opinionem concedunt. Deus potest esse damnatus ad infernum: deus posset torqueri a diabolo in inferno. Diabolus potest esse Deus quæ licet apud multos doctos loquendo de potentia absoluta nullius sint scandali, tamen vulgares & simplices certe multo magis offenderentur q̃ si audiant ꝙ asinus non potest vniri naturæ diuinæ in vnitate suppositi vt dicitur modo declarato in conclusione mea quam isti patres dixerunt ex vi sermonis derogare diuinæ omnipotentiæ: & per hoc sapere hæresim, nescio cui logicæ immo cui theologiæ innitentes. Nam dicant quæso an ille qui dicit se non assentiri alicui propositioni dicat de rigore sermonis oppositum istius conclusionis cui non assentitur. Dicantq; vtrum valeat consequentia: non assentior aut non habeo assensum huius conclusionis. Papa sedet, ergo credo istam. Papa non sedet: nonne antecedens esset verum in dormiente: & qui nullum omnino haberet actum in quo consequens posset esse falsum. Præterea si præsens conclusio derogaret diuinæ omnipotentiæ secundum veram theologiam: non solum saperet hæresim sed hæretica esset iudicanda: immo etiam catholicus dormiens aut paruulus non habens rationis vsum: & qui non haberet assensum illius propositionis. Deus potest quamlibet naturam creatam suppositare esset hæreticus, aut saltem erraret in fide quod nemo diceret. Ex quibus patet non esse rectam damnationem ipsorum. Fuit.n.hæc formaliter determinatio sua conside rata responsione ipsius proponentis & opinione ac motiuis & rationibus Henrici cuius opinioni innititur ponens conclusionem. Visum est nobis præfatam conclusionem ex vi sermonis derogare diuinę omnipotentiæ: & per hoc sapere hæresim. Primo enim decepti sunt ꝙ cum dicerem ego me sequi in hoc Henricum: non intellexerunt ꝙ per pronomen hoc denotabam ipsam conclusionem de qua quærebant vt exponeretur. In hoc ergo.i.in ipsa conclusione.i.in non assentiendo huic, deus potest quamlibet naturam &c. dixi me sequi Henricum, & non denotaui per hoc opinionem quæ dicit. Deus non potest quamlibet naturam suppositare. Sed ipsi forte crediderunt inter vnum dictũ & aliud non esse differentiam, cum tamen si docti sunt theologi scire debeant quid intersit inter aliquod possibile de potentia dei explicite non credere & ipsum explicite discredere. Secundo debent meminisse quod ex eorum dictis sequitur ꝙ Henricus ille qui per excellentiam doctrinæ solennis Doctor vocatur: mortuus sit hæreticus: qui vt supra visum est in senectute sua ad istam opinionẽ declinauit & in ipsa permansit, ꝙ non quælibet natura a deo sit suppositabilis. Tertio sicut & in damnatione præcedentis conclusionis: ita & in ista qualitercumq; sit de conclusione ipsi omnino errant: quia si verum est vt ipsi dicunt ꝙ conclusio sit contra omnipotentiam dei: tunc conclusio est simpliciter hæretica: & non hæresim sapiens vt ipsi dicunt. Quarto & vltimo erraru nt: quia si etiam opinio Henrici esset hæretica omnino conclusio de virtute sermonis non esset hæretica: quia de virtute sermonis non infert illam opinionem vt diffusissime est declaratum, & tamẽ ipsi specificate damnarunt ipsam de virtute sermonis.

Augusti. (margin)

Differentia inter scientes ac vulgares hoĩes. (margin)

Henric⁹ doctor solennis quare dicatur. (margin)

QVESTIO QVINTA DE MAGIA NATVRALI: ET CABALA HEBRAEORVM.

Quarta conclusio per istos dãnata fuit hæc. Nulla est scientia quæ nos magis certificet de diuinitate Christi quã magia & cabala.

HANC conclusionem ego declarando dixi ꝙ inter scientias quæ ita sunt scientiæ ꝙ neque ex modo procedendi: neque ex suis principiis: neque ex suis conclusionibus innituntur reuelatis, nulla est quæ nos magis certificet eo modo quo de hoc certificare possunt sciẽtiæ humanitus inuentæ quam magia illa de qua ibi ponuntur conclusiones, quæ est pars scientiæ naturalis: & pars illa cabalæ quæ est scientia & non est theologia reuelata. Dixerunt isti magistri ꝙ declaratio mea non erat ad propositum verborum præfatæ conclusionis, & ꝙ præfata cõclusio de virtute sermonis erat falsa erronea & hæretica in qua sua damnatione quot sint dãnanda quæso sigillatim videamus: Primo dicant mihi qũo esse potest magis declaratio mea ad propositum verborum conclusionis meæ. Quid.n.est in illa declaratione aliud q̃ explicite declarare vim singulorum terminorũ Primo.

in con-

in conclusione positorum. Ibi enim primo exponitur quid intelligam per scientiam cum dico, nulla scientia: & quid pro certificare: quid per magiam: quid cabalam. nec video ego quid vlterius restet declarandum. Secundo volo ostendere quòd de virtute sermonis non solum non est falsa & hæretica, sed immo sua opposita est falsa: & secundum ipsos totaliter hæretica. Dicta enim conclusio est vna negatiua quæ exponitur disiunctiue per tres categoricas sic. Nulla scientia non reuelata &c. Alia a magia & cabala certificat de diuinitate Christi: vel magia & cabala non certificant &c. vel magia & cabala magis nos certificant de deitate Christi quàm alia scientia non reuelata. Ista autem disiunctiua est vera & catholica: quia saltem habet vnam partem veram. Et ita patet iam quòd de virtute sermonis non est falsa, sed quòd sua opposita secundum eos sit hæretica patet. Nam opposita huius nulla scientia non reuelata &c. magis certificat &c. est ista. Aliqua scientia non reuelata magis certificat de deitate Christi quàm magia & cabala ad quam sequitur de virtute sermonis quòd magia & cabala cerrificant de diuinitate Christi quod ab eis reputatur pro hæretico. & ita patet quòd dum volunt damnare de virtute sermonis istam negatiuam. nulla scientia magis certificat de diuinitate Christi quàm magia & cabala coguntur per suum iudicium ipsimet habere pro catholica istam affirmatiuam. Magia & cabala certificat nos de diuinitate Christi. Quam autem in se sit ipsa conclusio vera profecto euidentissime potest declarari, licet enim nulla sit scientia humanitus inuenta quæ nos certificare possit de diuinitate Christi: quia certificationem de diuinitate eius vt in præcedenti diximus conclusione non habemus nisi ex modo faciendi miracula quæ fecit: quæ miracula & esse facta ab eo & esse taliter facta non nisi ex testimonio scripturæ scimus. Tamen si quid ad hoc nos possunt adiuuare scientiæ humanæ: sicut & adiuuant in cognitione multarum veritatum supernaturalium: nulla est quæ magis nos possit adiuuare quàm magia & cabala quas diximus. Ad hoc enim vt miracula Christi nobis suam testentur diuinitatem oportet cognoscere primo quòd non potuerunt fieri in virtute naturali sed solum in virtute Dei. Secundo oportet scire quòd illam virtutem a se habuerit Christus & non aliunde. In primo nulla scientia humana nos potest adiuuare magis quàm illa quàm cognoscuntur virtutes & actiuitates agentium naturalium & earum applicationes proportionesque adinuicem & ad sua passa naturalia. & quid possunt virtute propria & quid non, hoc autem inter scientias humanas magis cognoscit ista scientia quam ego voco magiam naturalem de qua positæ sunt conclusiones: & illa pars cabalæ quæ est de virtutibus corporum cœlestium per quas quia cognoscitur non posse per virtutes naturales illa opera fieri quæ fecit Christus. Ideo ego inter magicas conclusiones istam propositionem posui. Miracula Christi non potuerunt fieri per magiam vtpote illam conclusionem, scilicet cuius veritas ex ista scientia possit haberi. & ita patet iudicium istorum magistrorum non bene fuisse magistrale & præsertim cum ipsi de virtute sermonis damnent eam quæ est talis quòd etiam si sensus eius quem diximus non esset catholicus adhuc ipsa non esset in se damnanda: quia de virtute sermonis non infert illum sensum: cum sit propositio negatiua exponendo disiunctiue per tres categoricas vt dictum est supra. Et ad pleniorem huius conclusionis declarationem: primo est sciendum quòd sicut supra dixi per hanc conclusionem non intendo comparare magiam & cabalam ad scientias reuelatas. Quia non accipio in conclusione scientiam generaliter, sed pro scientia quæ neque ex modo procedendi: neque ex suis principijs, neque ex conclusionibus innititur reuelationi, neque etiam in præsenti conclusione loquor de certitudine scientiæ habitæ ex reuelatione modo prædicto: sed de certitudine scientiæ inuentæ vel acquisitæ per demonstrationem. non a priori sed a posteriori per effectus, scilicet quare intendo dicere quòd si aliqua scientia humanitus ad inuenta & non reuelata certificet de diuinitate Christi per miracula eius: hoc maxime facit scientia qua cognoscuntur virtutes & actiuitates agentium naturalium & eorum applicationes adinuicem & ad sua passa naturalia. & per quas cognoscitur quid possunt agentia naturalia virtute propria: & quid non. Nam hoc cognito videntes deinde opera Christi excedere gradum & terminum illorum quæ possunt fieri per agentia naturalia. concludimus necessario quòd fuerunt facta virtute diuina: quod scire non possemus illo non cognito. Nam ignoratis terminis potentiæ & virtutis rerum naturalium stat nos dubitare illa eadem opera qaæ fecit Christus posse fieri per media naturalia. Cum ergo talia maxime cognoscat illa pars cabalæ quæ est de virtutibus corporum cœlestium: & illa pars scientiæ naturalis: quam ego nunc voco magiam naturalem, & plures etiam catholici doctores sic nominauerunt: qualitercunque alii ipsam nominare velint. Ideo non hæretice non superstitiose sed scientifice: sed verissima: sed catholice dixi per talem magiam & cabalam adiuuari nos in cognoscenda diuinitate Christi. De ista autem magia naturali facit mentionem etiam summus Theologus Guilielmus episcopus Parisiensis coætaneus Roberti Linconiensis: qui dicit quòd magi prohibiti dicuntur magi quasi mali quia mala faciunt. Magi autem naturales dicuntur magi quasi magni: quia magna faciunt: & quia isti tollerare non poterant hoc nomen magiæ: & tota vrbe exclamabant me approbare necromantiam quam tota ecclesia damnabat. Dico iterum & iterum dico quòd hoc nomen magia est nomen æquiuocum ad id quod dicitur necromantia quæ fit per pacta & fœdera cum dæmonibus: & ad partem practicam scientiæ naturalis: quæ nihil aliud docet quàm facere opera mirabilia mediantibus virtutibus naturalibus per applicationem earum adinuicem & ad sua passa naturalia. & hanc nunqnam damnauit ecclesia: nec damnare potest: sed plures ecclesiastici doctores & catholici eam approbauerunt & secuti sunt. De hac vt dixi tractat Guilielm. Parisien. in suo de vniuerso corporali & spirituali: & dicit quòd illa magia prohibita maxime abundauit in Aegypto: quia ibi vigebat cultus dæmonum. Ista autem naturalis in Aethiopia & India: quia ibi est maxima copia herbarum & aliarum rerum naturalium habentium efficatiam in ista naturali magia. Et alibi etiam in suo libro de legibus eiusdem scientiæ meminit eam asserens esse partem scientiæ naturalis. Hanc naturalem magiam non erubescit vir catholicus & sanctissimus

Secundo.

Quot & q̄ ad cognoscēdam dei diuinitatem requirātur.

Ad hæc.n. dī ꝙ si vlla est scia humanitus inuenta & nō (vt theologia) a deo reuelata quæ nos in Dei diuinitatē intelligendā ꝑducat ea est potissimū magia & cabala quare pateat expositio.

Magi.i.mali magi.i.magni.

Guiliel. parisiensis.

Magiæ æquiuocatio.

Vtraqꝫ magia vbi culta sit.

In egypto, in æthiopia & india.

Alber. magnus. Confitet se fuisse assecutum confitetur.

Secūda obiectio.

Albertus Magnus dicere se fuisse secutum & experientiis in ea multa comperiisse. Et quid oportet plura dicere? Dicant mihi isti magistri vtrum hoc quod ego voco magiam naturalem sit res prohibita aut aliquid continens quod sit contra fidem hoc dicere non possunt etiam volentes. At dicent in hoc te reprehendimus quòd eam vocas magiam: & per æquiuocationem vocabuli scandalum facis in mentibus fidelium. Item habemus apud doctores nostros quòd omnis magia est prohibita. sit ergo omnis prohibita sequitur quòd nulla concessa, sed tu dicis quòd aliqua est non prohibita: ergo contradictorie sentis ad doctores ecclesiæ. Mira profecto est ruditas sic dicentium. Primo enim impositio nominum non fit nunc a nobis, sed vtimur nominibus & significationibus eorum ex antiquorum consuetudine. Si ergo ipsi hanc partem scientiæ naturalis magiam vocare voluerunt. Quid me vis nouare nomina, & quòd illi magiam nominauerunt a me vocari geometriam vel arithmeticam. Nec ego primus nec nouus istam scientiam vocaui magiam, sed multi ante me & sancti & docti viri, illi in ius trahantur, illi damnentur, si damnabile est istam scientiam hoc nomine nuncupari. Quam tamen nominis impositionem recte fuisse institutam. Si recte Paulum considerauerimus possumus faciliter intelligere. Vocabulum enim hoc magus nec latinum est nec græcum: sed persicum, & idem lingua persica significat quod apud nos sapiens. Sapientes autem apud persas idem sunt qui apud græcos philosophi dicuntur sic vocati a pythagora qui prius dicebantur sapientes. Fere enim apud diuersas gentes diuersis nominibus sapientes eorum nuncupabantur: vt druides apud Gallos prophete apud hebræos vel senedrim: vel pharisei vel cabalistæ: apud indos gymnosophistæ: apud Aegyptios sacerdotes: apud græcos philosophia: apud persas magi: & sic de aliis. Sicut etiam regia dignitas peculiaria apud diuersas nationes habet nomina vt rex ægyptiorum qui prius Ptolom. Postea pharao: persarum artaxerses: Romanorum Cæ. Indorum præstan. & est qui nunc corrupto vocabulo a nostris vulgaribus dicitur præsbyter Ioann. & sic de aliis. Si ergo magia idem est quod sapientia merito hanc practicam scientiæ naturalis. quæ præsupponit exactam & absolutam cognitionem omnium rerum naturalium quasi apicem & fastigium totius philosophiæ peculiari & appropriato nomine magiam, idest sapientiam sicut Romam vrbem Virgilium Poetam: Aristote. philosophum dicimus appellare voluerunt. Quod si hoc nomen magi ita abhorremus vtique neque euangelium patienter audiemus dicens: quòd magi venerunt ab oriente adoraturi Christum. Non erant illi magi necromantes & cum dæmonibus confœderati qui hostem dæmonum immo dominum: & de eis mox triumphaturum venerunt adorare. Sed erant viri sapientes cœlestium & terrenarum rerum scientiam edocti: qui ipsam patris sapientiam in humano corpore factam visibilem coluerunt & venerati sunt. Hanc autem differentiam aperitissime dat intelligere Hieronim. in epistola ad paulinum: in qua mentionem faciens de Apollonio Thianeo ait: Apollonius Thianeus siue magus vt vulgus siue philosophus vt pythagorici dicunt. In quibus verbis expresse significat Hieronym. quòd illud quod est vera philosophia a vulgaribus: quandoque creditur esse illud quod ipsi appellant magiam. Non ergo ego sum reprehendendus qui ex proprio & vsitato modo loquendi non solum doctorum ecclesiæ: sed etiam ipsius euangelii hanc sapientiam naturalem magiam vocauerim. Sed neque quòd æquiuocatione vocabuli scandalum fecerim fidelibus: quia in conclusionibus meis non sum vsus hoc nomine indistincte & æquiuoce, sed ad tollendam omnem cuiuscunque sinistræ opinionis occasionem distinxi magiam licitam ab illicita: & naturalem a superstitiosa: declarans quid sit ista naturalis & quid possit: & quid non possit taliter vt etiam simplices & rudes impium aliquid vel erroneum in fide de meis conclusionibus suspicari non possunt in quibus magiam prohibitam omnino refellens & detestans posui hanc primam conclusionem præcise in iis verbis. Tota magia quæ in vsu est apud modernos & quam merito exterminat ecclesia nullam habet firmitatem: nullam veritatem: nullum firmamentum: quia pendet ex manu hostium primæ veritatis potestatum harum tenebrarum quæ tenebras falsitatis male dispositis intellectibus offendunt. Et post istam conclusionem pono secundam quæ dicit quòd magia naturalis est licita & non prohibita: & protestor de me ista tantum locuturum, quo facto quæ amplius suspitio remanere potest: aut quod scandalum fieri per æquiuocationem huius nominis magia: quam sic distinxisse & cum reprobatione illius superstitiosæ & diabolicæ istam naturalem approbasse non solum non ad scandalum: sed ad ædificationem potest esse simplicibus. Ex quibus ego multos vidi qui audientes quòd magi venerunt adorare Christum: credentes nihil aliud significare hoc nomen magos quàm necromantes, hinc summunt argumentum quòd magia non sit prohibita, nec contra fidem Christi quando ipsum Christum magiæ cultores primi adorauerunt. Vtile est ergo docuisse fideles ne cum magum audiunt: dæmonum cultorem semper intelligant. Et cum audiunt apud persas magos in summo honore & reuerentia habitos propter eorum doctrinam & sapientiam sciant philosophos illos fuisse non necromantes: quos vtpote populis exitiales & damnosos: immo pestiferos omnes gentes semper eiectos & male habitos persecutæ & detestatæ sunt. Similiter cum legunt Albertum inter experimenta magiæ multum temporis consumpsisse de magia naturali hoc intelligant non de prohibita: ne exemplo tanti viri illi se dedant quod illi licuit sibi quoque licere præsumentes. Scandala ergo tollunt non generant de mentibus fidelium nostræ magicæ conclusiones. Quod si quando legunt apud doctores omnem magiam esse prohibitam, statim vtique ex causis prohibitionis intelligent ipsos de ea solum loqui quæ habet commertium cum dæmonibus: & de naturali nihil eos intendere. Est autem vt dicit Hilarius intelligentia dictorum ex causis assumenda dicendi. Quod si ad vim verborum volūt recurrere possunt scire ex dialectica quòd negatio vel distributio termini multiplicis non negat aut distribuit ipsum pro omni supposito cuiuslibet significati copulatiue. Quare cum iste terminus magia sit æquiuocus ad superstitiosam & ad naturalem distributio addita ei non distribuet ipsum pro quo-

Responsio.

Magi vocabulū cuius gentis proprium sit. Magus idē sapiens persice philosophi.

Inspice verissimellem, sapientis nomen datum.

Magia.i. sapientia.

Nota.

Nota.

Nam de Alber. hoc passim cōiecta tum est.

Hilarius.

ibet supposito cuiuslibet significari copulatiue. Sed ex dictis quòd omnis magia prohibetur, habebitur solum quòd omnes species magiæ superstitiosæ quæ omnes secundum vnum nomen & vnam rationem dicuntur. Nam multæ sunt prohibitæ, & hæc omnia sunt clara & dilucida etiam mediocriter eruditis. Nullo ergo modo debuerunt istis magistris esse suspectæ conclusiones meæ magicæ: cum sicut dixi in prima conclusione refellam omnem magiam prohibitam ab ecclesia illam damnans & detestans protestans me solum loqui de magia naturali & expresšius per specialem conclusionem declarans quòd per istam magicam nihil operamur nisi solum actuando vel vniendo virtutes naturales. Sic enim dicit conclusio vndecima conclusionum magicarum. Mirabilia artis magicæ non sunt nisi per vnionem & actuationem eorum quæ seminaliter & separatæ sunt in natura, & idem est quod dixi in decimatertia conclusione quòd magiam operari non est aliud quàm maritare mundnm. Prædictam autem specificationem & restrictionem intentionis meæ. In conclusionibus magicis ad magiam naturalem intendo esse applicandam cuilibet conclusioni particulari, & ita cum dico de actiuitate characterum & figurarum in opere magico loquor de vera actiuitate sua & naturali. Patet enim quòd talem habent secundum omnes philosophos tam in agendo quàm in modo agendi & patiendi. Et licet secundum Peripateticos longe minoris sint actiuitatis & virtutis quàm sint qualitates materiales: tamen dicerent Pythagorici quorum ego philosophiam in conclusione vigesimaquarta voco secretiorem philosophiam quia est minus nota & minus in vsu quòd sicut mathematica sunt formaliora physicis: ita etiam actualiora, & sicut in suo esse minus dependent: ita etiam in suo operari, & ita quòd dixi de plus posse eorum quamuis discordia Pythagoricorum & peripatheticorum sit indifferens ad fidem: tamen non dixi vt in se & absolute verum, sed vt consequens ad secretam philosophiam Pythagoricorum modo prædicto intelligendam, quorum etiam sententia est inter omnia mathematica numeros vt formaliores: ita etiam esse actualiores & inter numeros impares ternarium. Quia sit primus impar & primum in vnoquoque genere est perfectisšimum in illo genere, & inter numeros pares denarium qui est omnis numerus vt patet. Ab eo enim vltra numeramus per replicationem, & hoc intendebam per id quod dixi de ternario & denario in magia naturali. Numeris autem etiam efficientiam & virtutem tam ad bonum quàm ad malum attribuunt doctori catholici. Vnde Hilarius in commento suo super psalmos inquirendo causam cur psalmorum ordo non sit secundum historiam, sed sæpe psalmus qui prius fuit compositus posterior in ordine collocatur: sic inquit. Non est autem ignorandum indiscretum apud hebræos esse numerum psalmorum & sine ordinis annotatione esse conscriptos. Non enim illic primus aut secundus aut tertius aut quinquagesimus aut centesimus prænotantur, sed sine præscriptione aliqua ordinis in vnum permixti sunt. Hesdras enim vt antiquæ traditiones ferunt, in compositos eos & pro auctorum ac temporum diuersitate dispersos in volumen vnnm collegit & retulit. Sed septuaginta seniores secundum Moysi traditionem

Magiã operari est maritare mundum.

Pythagorici.

Ternarius numerus ꝑfectiss.
Denarius et Numerorũ vis & virtus &c.
Hilarius.

Hesdras.
Ordo psalmorum quõ sit institut⁹.

ad custodiam legis atque doctrinæ in synagoga manentes. Posteaquam illis a rege Antiocho transferendæ ex hebræo in græcum sermonem totius legis cura mandata est, spiritali & cœlesti scientia virtutes psalmorum intelligentes, in numerum eos atque ordinem redegerunt, singulis quibusque numeris pro efficientia sua & absolutione perfectis perfectorum & efficientium psalmorum ordine deputantes, hæc Hilarius ad verbum. Ex quibus apertisšime patet quòd numerus virtutem dat & efficientiam. Hieronym. quoque contra Iouinianum infaustum dicit esse numerum vigesimum in quo seruiuit Iacob & venditus est Ioseph, & quem dilexit Esau in eo quædem munera accipiens. & in eodem loco laudat denarium dicens de eius laudibus se sæpius dixisse. Et in eodem libro capite octauo dicit quòd ideo in secunda die non fuit dictum, & vidit Deus quoniam bonum: quia binarius numerus sit malus. Quinimmo ex numero binario sumit argumentum contra bigamos, & propter hoc dicit omnia animalia immunda in arcam Noe bina ingredi: septena autem quæ sunt mnnda. Similia centies inuenies apud Basilium: Nazanzenum: Ambrosium: Origenem: Augustinum & alios. Quin rabanus insignis doctor ecclesiæ de numerorum virtutibus spetialem librum composuit, & obseruare vbique proprietates ipsorum numerorum inuenies semper ecclesiasticos doctor. etiam quandoque quasi vsque ad curiositatem si dici potest: dum nunc ad binarium duo testamenta: duo cherubin: duo charitatis præcepta: duas primas dignitates: duos primos populos referunt. Nunc ternarii mysterium insuper substantiali diuinitate in triduo sepulchri, in tribus theologicis virtutibus, in tribus temporibus naturæ: legis: & gratiæ, in tribus statibus perfectionis contemplantur. Nunc non sine mysterio sed propter occultam etiam ipsius numeri proprietatem esse volunt quòd quadraginta dies Moyses, quadraginta Helias, quadraginta Christus ieiunauerit, & per quadraginta dies post resurrectionem ascenderit, & per quadraginta horas fuerit apud inferos & post quadraginta dies Niniue quæ est typus figuræ huius mundi subuertetur & per totidem dies noctesque pluit super terram Dominus. Magnum item dicunt continere sacramentum quòd in quinquagenario numero in quo fit remisšio peccatorum. In eodem etiam descenderit spiritus sanctus. Et in eodem numero positus sit psalmus Miserere mei Deus. quod maxime notant Hilarius & Origenes, & his per omnia multum concordant mysteria cabalistarum: qui quinquagenarium numerum attribuunt spiritui Sancto, qui Spiritus Sanctus apud eos etiam per ignem significatur, in qua forma & in quo numero dierum descendit super Apostolos. Estque & apud eos spiritus sanctus tertia persona siue proprietas in diuinis procedens a prima & a secunda quæ secunda dicitur sapientia & procedit a prima: & differt ab vtraque solum ratione processionis: sicut, scilicet id quod procedit differt ab his a quibus procedit cum sit tamen per substantiam & essentiam idem cum illis, hæc expresse dicunt cabalistæ: quorum dicta isti magistri a me contra Iudæos allata vt suspecta de fide abominabantur. Vocant autem, & eandem tertiam proprietatem pœnitentiam: quod concordant modo dictis vt idem sit numerus attributus Spiritui

Hierony. xx. numer⁹ infaustus binari⁹ malus.

Loc⁹ heptapli.
Basilius.
Nazanze.
Ambro.
Origenes.
Binarius.
Augusti.
Ternarius.
Rabanus.
Nota de numeris.
Quadragenarius.

Quiuquagenarius.

Hilarius.
Origenes.
Nota.

Peccatũ in spũm sctũm ꝓpric quid sit.

ſancto qui & pœnitentiæ ſacramento. Vnde & illud poſſumus colligere peccatum in ſpiritum ſanctum proprie peccatum eſſe in pœnitentiæ quod non remittitur in hoc ſæculo neque in futuro, ſed de his alias, duo denarii etiam ſecretam aliquam proprietatẽ in.xii. tribubus iſrael, in.xii.apoſtolis, in.xii.lapidibus cœleſtis Hieruſalem ſpeculantur. Credunt etiam non ſine cauſa neque caſu in denarium numerum coincidiſſe & pręcepta legis, & decem chordas pſalterii, & apud Hebręos vt habetur in midraſthillum cantores pſalmorum decem qui ſunt Adam, Abraam, Melchiſedech, Moyſes, Aſaph, Dauid, Salomon, & tres filii choræ: quamuis aliter a noſtris enumerentur, & correſpondent decem organa.i.decem inſtrumẽta vel decem modi muſicæ quibus canantur ſic dicti apud Hebræos. .i.neſanieum, mizinor, ſir, thephila, beracha, alel, odaya, aſre, alleluia, quæ ego obſeruaui ſic diſtinguenda vt per primum canantur ode. Secundum idem eſt quod organum. Per tertium pſalmi. Per quartum cantica. Per quintum orationes. Per.vi.benedictiones. Per.vii.laudationes. Per.viii.gratiarum actiones. Per.ix.fœlicitas alicuius. Per vltimum laudes dei tantum. Addas tu & meſchil quo canuntur contemplationes & erit alleluia quaſi eiſoph non ponens in numerum cum aliis. Addũt &.x.dies quibus poſt aſcenſum Chriſti deſcendit ſpiritus, & decem cortinas in templo & ſimilia innumera & infinita illud dicentes ſemper ꝙ nihil caſu ſed omnia Deus per ſuam ſapientiam vt in pondere & mẽſura ita in numero diſpoſuit. Taceo quot & quanta obſeruẽt in nouenario vt præter Ierarchias angelorum & nouẽ beatitudinum gradus iuxta Mattheum etiam longitudinem cubitorum O gregis baſan qui typus eſt diaboli non credant eſſe caſualem & ſine myſterio, illud etiam obſeruãtes quòd dominus hora nona clamauit. Nonne etiam in quatuor euangeliis: quatuor fluminibus paradiſi quattuor animalibus ezechielis quaternarii perfectionem conſiderant, & ſenarii in ſex diebus creationis mundi, & in ſex ætatibus ſiue ſeptima ſit futura vita: vt vult Aug. ſiue octaua vt Hiero. quin & illud non prætermittitur ꝙ dominus ſexta feria paſſus eſt. Quid de ſeptenario cum magna dicerent attẽtione dignum ꝙ die ſeptima dominus quieuit, ꝙ ſeptem dona ſpiritus ſancti, & in apocalypſi ſeptẽ ſignacula libri, ſeptẽ cornua, vii. oculi. vii. angeli, ſeptem eccleſię, ſeptem cãdelabra, ſeptem ſtellæ, ſeptem ſpiritus nequiores & ſeptem nequitię apud Salomonem, & ſepties in die Deo canit Dauid propheta. Quartumdecimum autem numerum ita videmus obſeruatum a Mattheo vt ad hoc ꝙ poſſet eũ vbique in generationibus Chriſti retinere nonnullas etiam generationes prætermiſerit. De medicis, de aſtrologis, de philoſophis maxime Platonicis & Pythagoricis nihil affero, ſed ſolum de noſtris eccleſiaſticis doctoribus. Cum de hoc agatur vtrum credere eſſe proprietates in numeris & virtutes aliquas naturales aliquo modo veritati fidei catholicæ repugnet. Quas cum videamus etiam vt dixi fortaſſe vſque ad curioſitatem a catholicis auctoribus obſeruatas nihil eſt amplius cur dubitemus non eſſe talem opinionem pro hæretica reiiciẽdam. Cum ergo in cõcluſionibus meis de figuris, de numeris loquor, non loquor quantum ad ſuperſtitioſum vſum ſuum per pacta & cõuentiones cum dæmonibus: quia hæc omnia reprobaui in prima concluſione mea. Similiter de nominibus ꝙ habeãt aliquam actiuitatem naturalem etiam notum eſt omnibus. Quam quidem actiuitatem naturalem non habẽt vt ſignificatiua ſunt ad placitum, ſed vt ſunt in ſe quędã res naturales. Ideo dixi nomina illa habere virtutem in magia naturali nõ vt ſignificatiua ſunt. niſi forte eſſent aliqua quibus ſignificatio eſſet naturalis, ſicut Stoici dicunt de omnibus nominibus quibus vt aduerſantur peripatetici: ita Plato in cratilo aſſentitur de his quæ ſunt recte impoſita. Origenes autem de hebraicis hoc ſentit, & ideo dicit ꝙ quædam nomina hebraica in ſacris literis, ſicut oſanna, ſabaoth, alleluia & ſimilia fuerunt ſic reſeruata & non mutata in aliam linguam in qua non retinuiſſent ſuam naturalem ſignificationem & conſequenter virtutem, & hoc ſolum intendebam dicere dum comparabam nomina ſignificatiua nõ ſignificatiuis, & nomina hebraica aliis in ſua efficacia in magia naturali &c. Volo autem & aliquid dicere latius de iſta cabala, quamq́ & ſupra in prima parte apologiæ noſtræ multa dixerimus, ſed illa forte non magis ab iſtis magiſtris intelligẽtur quàm intelligantur barbara ab eruditis. Quare & hic aliquid ſecum hoc Pariſieñ ſtilo dicemus de iſta cabala, horrendum enim iſtis patribus videtur hoc nomen, & ex ipſo pene ſono timendum: ita vt forte ſint ex ipſis qui cabaliſtas non homines, ſed hircoceruos potius vel centaurum vel omnino monſtruoſum aliquid eſſe ſuſpicentur. Quinimmo audi rem ridiculam, cum ſemel quidam ex eis interrogaretur quid eſſet iſta Cabala reſpondit ille fuiſſe perfidum quendam hominem & diabolicum qui dictus eſt Cabala, & hunc multa contra Chriſtum ſcripſiſſe inde ſequaces eius dictos cabaliſtas. Quis quæſo hic riſum teneat? Eſt ergo ſciendum opinionem eſſe non ſolum Rabi eliazar: Rabi Moyſis de Aegypto: Rabi ſimeon benlagis: Rabi iſmael: & Rabi iodam, & Rabi nachinam, & aliorum quampluriũ ex ſapientibus Hebræorum, ſed noſtrorum etiam doctorum vt infra oſtendam præter legem quam Deus dedit Moyſi in monte & quam ille quinque libris contentã, ſcriptã reliquit, reuelatã quoq; fuiſſe eidẽ Moyſi ab ipſo Deo veram legis expoſitionem cum manifeſtatione omnium myſteriorum & ſecretorũ quæ ſub cortice & rudi facie verborum legis continerentur. Denique duplicem accepiſſe legem, Moyſem in monte literalem & ſpiritalem. illam ſcripſiſſe & ex præcepto dei populo communicaſſe. de hac vero mãdatum ei a deo ne ipſam ſcriberet ſed ſapientibus ſolum qui erant. lxx. communicaret quos idem Moyſes ex præcepto dei elegerat ad cuſtodiendam legem eiſque itidem præciperet ne eam ſcriberent: ſed ſucceſſoribus ſuis viua voce reuelarent. tum & illi aliis & ſic ordine perpetuo. Ex quo modo tradendi iſtam ſcientiam per ſucceſsiuam ſcilicet receptionem vnius ab altero dicta eſt ipſa ſcientia. ſcientia Cabalæ. quod idem eſt quod ſcientia receptionis: quia idem ſignificat Cabala apud Hebræos quod apud nos receptio. Fuerunt autem poſtea hæc myſteria literis mandata tempore & cauſa infradicendis. & illi libri dicti ſunt libri Cabalæ in quibus libris multa immo pene omnia inueniuntur conſona fidei noſtræ. Fuerunt enim & ab ore Dei traditi & a Iudæis ante Chriſtum ſcripti quo tempore nulla paſſione moueri poterant ad viciandam vel corrumpendam ipſam veritatem. Ex iſtis libris & auctoribus huius ſcientiæ ego multas poſui concluſiones ad confirmationem fidei noſtræ contra Iudæos: quas cum iſti magiſtri forte non bene conſideraſſent ſuſpectas

xii. numer⁹
x. numerus
ꝓprietates quædam.
Cantores pſalmorum
x. organa.
Nouenari⁹.
Quaternarius.
Senarius.
Auguſti.
Hiero.
Septenarius
xiiii. nume.
Stoici.
Peripatetici.
Plato.
Origenes.
Cabalã ſciẽtiam nõ eſſe reprobandam aſſerit.
Ridiculum reſponſum ignorantis
Hebræi auctores.
literalis lex ſpiritalis.
Moyſi duplex data lex.
Scientia receptionis Cabala receptio.
Vnde Cabala deducta ſit & quare ſic appellata

Nota.

esse dixerunt in fide, & Iudaicam perfidiam sapientes. quod tamē posteaq̃ intellexerunt quid esset cabala mul tos ex eis puduit dixisse. Quod autem ita sit vt supradiximus ꝙ Deus Moysi præter literalem legem quam ip se scripsit: dederit etiam & reuelauerit mysteria in lege contenta. habeo ex nostris quinque testes Esdram Paulum Origenem Hilarium: & euangelium. Primo.n. habemus hoc ex textu Esdræ apud quem loquens dominus sic inquit Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi quando populus meus seruiebat in Aegypto, & misi eum & eduxi eum de Aegypto, & adduxi eum super montem synai, & detinebam eū apud me diebus multis & enarraui ei mirabilia multa, & ostē di ei temporum secreta & finem: & præcepi ei dicens: hæc in palam facies verba & hæc abscondes. Secundo habemus auctoritatem Origenis cuius testimonium in his in quibus ab ecclesia recipitur est validissimum: quia vbi bene nemo melius. Hic ergo super illud Pauli ad Rom. tertio. Quid ergo amplius iudeo? aut q̃ vtilitas circuncisionis? multum per omnem modum: primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei. Dicit Origenes considerandum est quia nō dixerit literas esse creditas, sed eloquia Dei. Ex quo dicto Origenis habes ꝙ præter literalem legem aliud quid traditū fuit Iudæis quod hic vocat Paulus eloquia Dei. Literas enim idest literalem legem eis fuisse traditam nemo negat, sed non imputatur eis ad prærogatiuam: quia litera per se occidit, & nisi adsit spiritus viuificās omnino per se est res mortua. Sed præter has literas tradita sunt eis eloquia Dei: de quibus merito gloriātur quæ nihil aliud sunt q̃ quòd apud Hebræos dicitur cabala. i. verus legis sensus ab ore Dei acceptus: unde & apud Hebræos quandoq; vocatur quod idem est ꝙ lex de ore nata, quæ propter illam successiuam receptionem deinde dicta fuit cabala. Et ꝙ istam scientiam deinde Moyses iam a Deo acceptam. lxx. senioribus tantum cōmunicaret, aperte testatur Hilarius qui in expositione psalmi. ii. Quare fremuerunt gentes &c. sic scribit, erat aūt iam a Moyse ante institutum in omni synagoga. lxx. esse doctores. Nam idem Moyses q̃uis veteris testamēti verba in literis condidisset, tamē separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria. lxx. senioribus qui doctores deinceps manerent intimauerat. Cuius doctrinę etiam dominus in euangeliis meminit dicens. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisei. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis facite & seruate: secundū vero facta eorum nolite facere, doctrina vero eorum mansit in posterum, hæc Hilarius ad verbū. Ecce quòd Hilarius expresse testatur fuisse præter legem scriptam doctrinam quandam aliam secretiorem quam Moyses ipsis. lxx. sapientibus intimabat. Quòd autem & ista secretior & verior de mysteriis legis expositio omnibus passim non publicaretur: sed solum Moysi specialiter a Deo: & ab eo aliis tantum. lxx. sapientibus fuerit reuelata: testatur etiam Origenes in loco præallegato sic dicens de Moyse prophetisque & cæteris horum similibus. hæc intelligenda sunt dici quibus sunt credita eloquia dei. Adde & si quis apud eos sapiens & intelligens auditor & mirabilis consiliarius fuit, hæc Origenes. Per hos autem mirabiles consiliarios illi intelliguntur quos vocant Hebræi senedrim idest. lxx. illos seniores quos elegit Moyses ex præcepto Domini: quorum locū mihi videntur tenere Cardinales in nostra ecclesia, & ad imitationem numeri illorum. lxx. seniorum vt nunc de-

Esdras. Paulus. Origenes. Hilarius. Euāgelium.

Origenes.

Literas Dei eloquia Dei

Cabala i. verus legis sensus ab ore Dei accept.

Hilarius.

70. doctores a Mose.

Senedri. i. lxx. seniores

clarabimus fuerunt redacta mysteria cabalæ in. lxx. libros principales tempore Esdræ. Vsque enim ad tempus Esdræ de ista doctrina nihil erat scriptum: sed solū vt dixi per successiuam receptionem tradebatur: vnde cabalistice nomen accepit. Postquā autem a Babylonica captiuitate restituti fuerunt per Cyrum: & sub Zorobabel instauratum fuit templum: tunc Esdras qui sub it præfectus synagogæ postquam reparauit legem scriptam Moysi & correxit testamentum vetus. Voluit etiam vt ista secreta Dei eloquia quæ vsque ad illud tempus scripta non fuerant scriberentur, & hoc quia propter captiuitatem gentis non poterant seruare illum ordinem tradendi sibi illam doctrinam per manus, & merito erat dubitandum ne propter dispersionem eorum si non inueniebantur scripta tandem perirent. Statuit ergo Esdras vt scriberentur adhibitis ad hoc specialiter notariis, & quia erant. lxx. seniores siue consiliarii: inter quos erat hæc doctrina: iussit vt redigerentur omnia illa secreta in. lxx. volumina principalia, quæ tamen deinde etiam non nisi sapientibus cōmunicarentur, & hoc est quod apud Esdram legitur his verbis, exactis xl. diebus locutus est altissimus dicens: Priora quæ scripsisti in palam pone legant digni & indigni. nouissimos autem. lxx. libros conseruabis vt tradas eos sapientibus de populo tuo In his enim est vena intellectus & sapientiæ fons: & scientiæ flumen, & sic feci, hæc Esdras ad verbum, habetur autem de isto concilio in quo fuerunt scripti isti libri mentio lata & diffusa apud Hebræos in libro qui dicitur Sederolam, idest liber sæculorum, vbi habetur qui sederunt in concilio: & denique totius concilii gesta & ordo. Ex quibus omnibus satis patere potest non esse confictum a me quòd præter legem scriptam Moyses veram quoque legis expositionem a Deo acceperit, & quòd illa deinceps per successionem a Moyse. lxx. senioribus, & ab illis aliis suis successoribus fuerit reuelata. Vnde & nomen accepit vt diceretur cabalistica: & temporæ Esdræ in plures libros fuerit redacta: qui dicuntur libri cabalæ, quos ego libros summa impensa mihi conquisitos. Neque enim eos Hebræi Latinis nostris communicare volunt. Cum diligenter perlegerim inueniens ibi multa: immo pene omnia consona fidei nostræ, Visum est mihi habere posse christianos vnde Iudæos suis telis confodiant, cum ab eis auctoritas cabalistarum quos habent in magno honore & reuerentia negari non possit. Est autem vlterius sciendum quòd ista expositio biblię proportionatur modo exponendi bibliam qui apud nos dicitur anagogicus. Sicut enim apud nos est quadruplex modus exponendi bibliam: literalis mysticus siue allegoricus: tropologicus & anagogicus: Ita est & apud Hebræos, literalis apud eos dicitur Pesat. quem modum tenent apud eos Rabi Salamon: Chemoy & similes. Allegoricus Midras: vnde sæpe apud eos audies Midras ruth Midrastillym. Midras coeleth, idest expositio per Midras, idest mystica super ruth. super psalmos super ecclesiastē: & sic de aliis. Et istum modū sequūtur maxime doct. Talmutici. Tropologicus dicitur Sechel. quem sequuntur Abraam abnazara: vbi literaliter non exponit & leuibengerson & multi alii, & ante omnes Rabi Moses Aegyptius. Anagogicus dicitur cabala, & hoc quia illa expositio quæ dicitur ore Dei tradita Moysi & accepta per successionem modo prędicto quasi semper sensum sequitur Anagogicum, qui etiā inter oēs est sublimior & diuinior sursum

Cardinales. locū ipsorū Mysteria Cabale in. 70. libros.

De hoc Alibi.

70. seniores 70. volumina.

Esdræ verb

Sederolam latine quid.

Cabalistica scientia quā vidit & legit picus so. Nota.

quadruplex modus exponendi nr. Quadrupliciter bibliā exponi ac expositam esse ab hebræis.

Anagogicus Cabalisticus

nos ducens a terrenis ad cœlestia a sensibilibus ad intelligibilia. a temporalibus ad æterna. ab infimis ad suprema. ab humanis ad diuina. a corporalibus ad spiritualia. Et hinc est ꝙ validissima inde argumenta habentur contra Iudæos: quia discordia quæ est inter eos & nos vt maxime patet ex epistolis Pauli hinc tota præcipue dependet ꝙ ipsi sequuntur literam occidentem: nos autem spiritum viuificantem: quod vnico exemplo sufficiat nunc declarasse. Nam cum eis in eis prophetijs promittitur ꝙ Messias eos liberabit de captiuitate: & adducet in terram promissionis & in Hierusalem. & in templo gaudebunt & congregabunturr. Ipsi hæc literaliter intelligentes dici de captiuitate mundana & de terra promissionis quę est Iudæa terrestris: similiter de materiali ciuitate Hierusalem. & templo non possunt credere illum fuisse Messiam per quem eiecti sunt de illa terra promissionis & ciuitas distructa & dirutū fuit templum: quod si voluerint simul cum cabalistis Anagogice exponendo scripturam intelligere illa de cœlesti Hierusalem: de captiuitate spirituali: de cœlesti terra viuentium cognoscant: & confiteantur necesse est illum verum fuisse Messiam per quem totus pene orbis de manu dæmonis cui per idolatriam seruiebat fuit liberatus. Quem fore effectum præcipuum aduentus Christi ipsorum cabalistarum firma est opinio. Ita cognosceretur esse de omnibus alijs si cōclusionum mearum cabalistarum probationes viderentur nullum esse, scilicet pene articulum in quo nobiscum Iudæi per cabalistarum auctoritatem sentire non cogantur. At statim insurgunt isti patres & cur oēs Iudæi non fiunt Christiani. & cur Augusti. Hieronym. & alij doctores ecclesiæ huius doctrinæ non meminerunt. Miror de sapientia istorum patrum. Et quæso dicant mihi ipsi vera fuerint ne miracula Christi an nostris falso conficta. Si vera dicunt: dicant & mihi cur tunc non omnes Iudæi facti sunt Christiani. Nam etiam si cabalistas ipsos præsupponamus eadem penitus scribere quæ Augustinus scribit: Dubitandum tamen non est maioris fuisse efficaciæ miracula viuentis Christi ante eorum oculos quotidie facta q̃ auctoritatem cuiuscunque auctoris. quanquam apud eos maxime auctentici. Sciant autem esse prohibitum Iudæis legere illos libros antequā attigerit annum quadragesimum suæ ætatis. Et si quando legunt & non credunt. sicut & in Christum ipsum quem viderunt non crediderunt: dico cum Origene ꝙ facti sunt de illis qui legunt & non intelligunt. legunt & non credunt. Obscuratū est enim insipiens cor eorum. Et sic vt de illis eloquijs Dei quæ supra declarauimus esse istam cabalisticam traditionem: dicit Paulus in hunc modum. Quid enim si quidam illorum non crediderunt: nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? absit: Est enim Deus verax. omnis autem homo mendax: Ita & nos dicamus: quid sit multi non credunt: nunquid illorum incredulitas huius scientiæ veritatem & nobilitatem euacuat? absit. Sunt autem maxime digni Christiani hac scientia: quia: sicut ipsa est lex spiritualis non carnalis: ita nos spirituales sumus Israelitæ: non carnales. Pertinet autem lex spiritualis ad eum qui iuxta Paulum in abscōdito Iudęus est: non ad eum qui in manifesto. Quod autem dicant se mirari doctores ecclesiæ de ista doctrina nunquam fecisse mentionem. satis nos supra ostendimus: & Hilarium & Origenem & Hesdram: & iuxta hos Paulum & Euangelium huius scientiæ meminisse. Est autem & aduertendum

Discordia inter nos Iudeos.

Exemplum

Verus Messias.

Obiectio. Responsio.

Quæ maturitas ad cabalisticos libros attineat.

Origenes.

Paulus apostolus.

ꝙ nunquam inuenies aut rarissime doctorem aliquem ex nostris (loquor de antiquis) aliquem ex Hebræis nominatim allegantem: sed in vniuersali tantum videbis dicentes: sic dicunt Hebræi, Hæc est sententia Hebræorum. Et ego quidem non memini me hoc nisi semel inuenisse apud Origenem qui allegat Huillum Patriarcham coætaneum suum. Quare nihil mirum si & auctores cabalæ ab eis nunquam audias nominatim allegari. Verum cum de Hebræorum testimonio videamus quandoque doctores nostros ita confidere, vt sicut noster Hieronymus dicit. Cum volunt approbare quod dicunt Eusebius maxime Origenes & Clemens: & quàm plures alij: ad Hebræos se semper referant dicentes: referebat mihi Hebræus: audiui ab Hebreo. Hebræorum ista sententia est. Et ipse Hieronymus etiam eos magistros vocet dicens. hæc est sententia magistrorum. nihil dubitandum est de doctoribus cabalæ eos intelligere: quod: euidenti ratione potest demonstrari. Est enim omnis schola Hebræorum in tres sectas diuisa. In Philosophos in cabalistas & in Talmuticos. Talmuticos allegari ab antiquis doctoribus nostris nō est credendum: tum quia Clemens & multi alij qui Hebreos allegant fuerunt ante compositionem ipsius Talmut quæ fuit post Christi mortem plusquam per .cl. annos. tum quia doctrina Talmutica est totaliter contra nos conficta ab ipsis Hebræis: iam contra Christianos pugnantibus. quare illi doctrinæ talem honorem non detulissent nostri vt tūc maxime aliquid dictum ab eis firmum putarent, cum Iudæorum testimonio corroboratur. Philosophos pariter certum est eos non allegare quia & isti qui, scilicet secundum Philosophiam exponere ceperunt Bibliam ceperunt a modico tempore. Primus enim fuit rabi Moyses de Aegypto quo adhuc viuente floruit Auerrois Cordubensis. nondum autem fluxerunt trecenti anni a morte Auerrois. Relinquitur ergo vt hæc Hebræorum doctrina cui doctores catholici ex Hieronymi testimonio tantum deferunt. & quā adeo approbant, sit illa quam ipsimet nostri doc. fatentur & credunt a Deo Moysi & a Moyse per successionem alijs sapientibus fuisse reuelatam: & est illa quæ ex hoc modo tradendi dicitur cabala quam sæpe etiam video a nostris auctoribus hoc modo designari dicendo vt dicit antiqua traditio. Hæc est prima & vera cabala de qua credo me primū apud Latinos explicitā fecisse mentionem; & est illa qua ego vtor in meis conclusionibus quas cū expresse ponam contra Hebræos ad confirmationem fidei nostræ: nescio quo modo isti magistri habere potuerunt pro suspectis in fide. Verum quia iste modus tradendi per successionem qui dicitur cabalisticus videtur conuenire vnicuique rei secretæ & misticæ. hinc est ꝙ vsurparunt Hebræi vt vnamquamque scientiam quę apud eos habeatur pro secreta & abscondita cabalam vocent & vnumquodq; scibile quod per viam occultam alicunde habeatur dicatur haberi per viam cabalæ. In vniuersali autem duas scientias hoc etiam nomine honorificarunt vnam quæ dicitur.

idest ars combinandi: & est modus quidam procedendi in scientijs & est simile quid sicut apud nostros dicitur ars Raymundi: licet forte diuerso modo procedant. Aliam quæ est de virtutibus rerum superiorum quæ sunt supra lunam & est pars magiæ naturalis suprema. Vtraque istarum apud Hebræos etiam dicitur cabala propter rationem iam dictā: & de vtraque istarum etiam aliquando fecimus mentionem in

conclusionibus

Quare dēcabalu non videatur fieri mētio apud nos.

Hieronym. Eusebius. Origenes. Clemens. Hebræorū scholæ in tres diuisæ. Diuisio. Clemens.

Philosophi, Cabalistæ, Talmutici,

R. Moyses ægyptius p̄mus bibliæ expositor. Nota tēpus Auerrois. Conclusio cabalæ.

Hebræorū vsurpatio. Ars Raymūdi.

conclusionibus nostris. Illa enim ars combinandi est quam ego cōclusionibus meis voco alphabetariam reuolutionem. Et ista quæ est de virtutibus rerum superiorum quæ vno modo potest capi vt pars magiæ naturalis. Alio modo vt res distincta ab ea illa de qua loquor in præsenti conclusione dicens ꝙ adiuuat nos in cognitione diuinitatis Christi ad modum iam declaratum: & licet istis duabus scientijs nomen cabalæ ex primaria & propria impositione non conueniat. transumptiue tamen potuit eis applicari. Verum sicut cum olim magi tantum dicerentur sapientes necromantes deinde & diabolici viri sapientis sibi falso nomē vendicantes magos se vocauerunt: Ita & quidam apud Hebræos res diuinas falsis & vanis superstitionibus polluentes: immo in rei veritate quasi nihil a necromantibus differentes dixerūt se habere secreta de nomina & virtutes quibus dæmones ligarent: & miracula facerent & Christum non alia via fecisse miracula. & isti falso sibi cabalistarū nomen vendicauerunt dicentes artem suam esse illam veram cabalam quam reuelauit Deus Moysi. sicut etiā dicunt necromantes ꝙ illas suas incantationes & bestialitates habuerūt a Salomone & ab Adam & ab Enoch & a similibus. hanc autem falso vocatam cabalam non solum ego non approbaui in conclusionibus meis aut secutus sum: sed expresse reprobaui ponens conclusionem specialem de directo cōtra istam quæ dicit quòd miracula Christi non potuerunt fieri per viam cabalæ hæc sufficiant de præsenti conclusione quæ specialem librum exigeret: si quid sit naturalis magia quid cabala exacte vellemus declarare hic sufficit ostendisse nihil contineri in eis quod catholicæ & ortodoxæ fidei repugnet.

Vsurpatum hoc nomen ab impiis.

Vnde Christus criminatio venerit de miraculis.

QVAESTIO SEXTA DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

SI TENEATVR communis via de possibilitate suppositationis respectu cuiuscunque creaturæ dico ꝙ sine conuersione substantiæ panis in corpus Christi vel paneitatis anihilatione fieri potest vt in aliter sit corpus Christi secūdum veritatem sacramenti quod sit doctum loquēdo de possibili non de sic esse. Per hanc conclusionem non intendo dicere ꝙ panis non conuertatur in corpus Christi & ꝙ de facto sit corpus Christi in sacramēto de facto instituto a Christo aut illius sacramenti veritas actualis sit præsentialitas corporis Christi ad panem de facto assumptum vel suppositum a verbo. Ista enim de inesse reijcio expresse in conclusionis ibi quòd sit dictū de possibili non de sic esse. vbi ly possibile referri volo non solum ad dictum præcedens de suppositatione panis a Christo sed ad veritatem sacramenti eucharistiæ & etiā ad ipsum sacramentum. immo etiam ad præsentiam corporis Christi simul cum pane assumptio. ita quòd forsan non esset necessarium quòd virtute istius assumptionis panis a verbo incarnato esset corpus Christi quod iam assumpsit de virgine cum pane. Sed tamen possibile est quòd in altari esset simul cum pane si esset assumptus a Christo. Loquor igitur in præsenti conclusione de sacramento possibili & possibili eius veritate & possibili præsentia corporis Christi simul cum isto pane assumptibili. Ideo miror ꝙ damnata sit præsens conclusio pro erronea ex eo ꝙ prædicta sint falsa de sacramento eucharistiæ iā instituto de quo dicunt me loqui. cum tamen de possibili sacramento & possibili eius veritate expresse loqui profitear in conclusione. Attentius igitur considerent verba cōclusionis antequam damnent conclusionem tam expresse refellentem sensum quem damnant. immo considerent ꝙ determinatio sua male potest defendi ab errore quia si sic esset ꝙ conclusio vellet saluare veritatem sacramēti secundum institutionem Christi quam tenet ecclesia vt ipsi dicunt tunc non solum est erronea sed simpliciter hæretica. Si autem sensus conclusionis est ille per me explicatus non solum nō erronea in fide. sed immo est erroneum dicere oppositum. Multa enim sunt quæ de sic esse sunt hæretica quorum oppositum de possibili esset hæreticum sicut dicere patrem incarnatum de sic esse est hæreticum: patrem autem posse incarnari non solum non est hæreticum sed hæreticum est eius oppositum & hæc sufficiant pro declaratione conclusionis & defensione eius. Sed nos scholasticæ exercitationis gratia relinquentes cōclusionem meam videamus. An hoc sit verum ꝙ possit per aliū modum saluari corpus Christi posse esse in altari quàm per conuersionem panis in ipsum. scilicet per substentationem paneitatis in diuino supposito vna cum humanitate assumpta ita ꝙ esset vnum suppositum in tribus naturis, scilicet deitate. humanitate. & paneitate. & ratione suppositi esset prædicatio cuiuslibet naturæ in concretione ad suppositum sumptæ de alia. & communicatio idiomatum Deus est panis & homo & econuerso. & Christus homo est in altari sicut Christus panis est in altari & sic de consimilibus. & hoc esset sacramentaliter siue virtute sacramenti si virtus ad hoc esset data diuinitus verbo sacramentali. nec intromittamus nos vtrum ad hoc sufficeret verbum istud cum prædicta virtute hoc est corpus meum: vel aliquid aliud requireretur. Et primo pro parte affirmatiua arguitur ꝙ hoc sit tenendum quia videtur Damasce. hoc tenere de facto. hoc scilicet sacramentum esse per assumptionem. Sic enim dicit & nunc interrogatus qualiter panis corpus Christi sit & vinum & aqua sanguis Christi: Dico tibi & ego spiritus sanctus superueniet & hoc facit quod est super rationem & intellectum. Panis autem & vinum assumuntur & infra ibidem: & quemadmodum in baptismate quia consuetudo hominibus aqua lauari & oleo vngi iugauit Deus aquam & gratiam spiritus sancti: & fecit idē lauacrum regenerationis, ita quia cōsuetudo hominibus panem & vinum comedere & bibere iugauit eis Deus deitatē & fecit ea corpus & sanguinem eius. & infra eodem. c. loquens de hoc altaris sacramento carbonem vidit Esaias. carbo autem lignum simplex non est sed vnitum igni. Ita & panis communionis non panis simplex est. sed vnitus deitati. Dionysius autem de ecclesiastica hierarchia tertio. c. vocat istud sacramentum assumptionem. Quod ergo isti doct. dicere videntur de sic esse multo magis potest teneri de possibili. Secundo arguitur quia cum secundum Augusti. ad Volusianum in rebus mirabilibus tota ratio facti sit potentia facientis sic artare hoc mirabile sacramētum ad determinatum defensionis modum qui ex canone scripturæ aut ecclesiæ determinatione nō habeatur expressus est diuinam

Damascen. Primum argumentum pro parte affirmatiua.

Dionisius.

Secundum. Augusti.

potentiam artare ad intellectus nostri capacitaté. quod est periculosum: & contra Augusti. ibidem dicentem hoc. Si ratio quæritur non erit mirabile si exemplum ponitur non erit singulare. Demus deum aliquid posse ꝙ nos fateamur inuestigare non posse. Tertio arguitur: quia illud cuius oppositum etiam de inesse non habetur euidenter ex dictis sanctorum: multo magis potest teneri de possibili. Sed oppositum huius ꝙ de facto remaneat paneitas in altari substátiata a supposito diuino non habetur euidenter ex dictis sanctorum ergo & c. Probatur quia illud Gregorii in omelia paschali dicentis species & similitudo illarum vocabula sunt rerum quæ ante fuerunt. s. panis & vini: hoc quod ante fuerunt exponunt tenentes opinionem quæ ante fuerunt sola: nunc autem non sunt sola quia ibi latet corpus christi. Item illud Ambrosii ꝙ virtus dei quæ creaturas ex nihilo creat: hic creaturas mutat & aliæ quæ dicunt panem & vinum non remanere post consecrationem sed conuerti. sit exponentur ꝙ panis non remanet qui panis fuit. licet eadem sit paneitas: & hoc propter aliud suppositum. Hæc autem dictio panis dicit suppositum in natura paneitatis & hoc non remanet. Multum autem interest dicere ꝙ remaneat paneitas in diuino supposito hypostatizáta. & ꝙ remaneat paneitas in proprio supposito: quia hoc secundo modo non fieret cõicatio idiomatum quæ fit primo modo. Has autem auctoritates omnino ego credo esse contra sic ponentes de facto & de sic esse & non de possibili tantum. Quarto sic arguitur. Ista opinio approbatur de sic esse in confessione Berengarii approbata per Papam Nicolaum Romæ coram. cxiiii. episcopis: ergo multomagis potest teneri de possibili antecedens sic deducitur. Quia Berengarius confitetur post consecrationem non solum sacramentum sed etiam verum corpus & sanguinem domini nostri Iesu christi esse in altari & sensualiter non solum sacramentaliter sed in veritate manibus sacerdotum tractari frangi & fidelium dentibus atteri. Quæ verba videntur non posse plane accipi in sensu claro & expedito qualis debet esse verborum confessionis sic solenniter approbatæ nisi per sustentationem paneitatis in supposito dei cum corpore christi modo prædicto. Ita ꝙ sit idem corpus christi hominis & panis & ita sit integrum inquantum corpus hominis & atteratur inquantum panis sicut Christus in cruce moriebatur & viuebat. sed hoc vt homo & illud inquantum deus & ꝙ quidam ita acceperint verba prædictę confessionis patet per magistrum sentétiarum. iiii. libro. di. vii. Cuius verba sunt hæc. Alii tradunt corpus christi essentialiter frangi & diuidi & tamen integrum & incorruptibile existere quod se colligere asserunt ex confessione Berengarii qui confessus est coram Nicolao Papa & pluribus episcopis panem & vinum quæ in altari ponuntur post consecrationem. non solum sacramentum sed etiam verum corpus & sanguinem christi esse & sensualiter non solum in sacramento sed etiam in veritate manibus sacerdotum tractari & frangi: & fidelium dentibus atteri. ecce ꝙ confessio Berengarii attentata & examinata per ecclesiam continet corpus Christi non in sacramento tantum sed in veritate dentibus fidelium atteri. quod plane acceptum veritatem haberet per communicationem idiomatum. quia atteritur dentibus secundum paneitatem & integrum manet secundum humanitaté. Quod si aliquis velit exponere dictam confessionem dicens ꝙ ly in veritate & non in sacramento tantum refertur ad immediatum verbum tantum. s. manibus sacerdotum tractari: & sequentia verba ad species siue ad exterius sacramentum. sub quo fracto & attrito corpus christi integrum sumitur. Videtur ꝙ non accipiantur verba confessionis plane vt iacent: & vt de plano sonant cum tamen verba confessionis sic examinatæ debeant accipi absq; expositione violenta. & extorsione secundum sensum quem in aperto faciunt. Sed contra arguitur ad oppositum quia ista opinio de remanentia substantiæ panis in altari est damnata ab ecclesia ergo vitanda vt hæretica: Respondetur secundum sic opinantes ad hoc primo ꝙ damnata est de sic esse non de possibili. Secundo ꝙ opinio damnata differt ab ista quæ ponit paneitátem remanere hypostatizatam a verbo homine. Illa. n. ponit post consecrationem plura supposita hominis christi & panis. hæc vnum suppositum in tribus naturis: sicut in diuinis est vna natura in tribus suppositis: Illa ponit substantiam panis manere post consecrationem. hæc vero non per modum substantiæ sed per modum accidentis. sicut est de humanitate assumpta. Illa ponit panem & vinum remanere, hæc vero non, sed alium panem, licet sit eadem paneitas. Ex illa sequitur corpus Christi non posse esse in altari veraciter sub sacramento: cum panis in nullo mutetur. Ex hac vero non cum ponit panem mutari & etiam paneitatem quo ad esse. ex illa non verificatur ꝙ panis sit corpus Christi cum sint duo supposita. Ex hac vero verificatur propter vnitatem suppositi quod est vnum in duabus naturis. ex illa sequitur ꝙ quicquid est in hoc sacramento non est adorandum latria cum sint duo supposita Christi & Panis: hæc vero ponit vnica adoratione adorari: quicquid est sub sacramento propter vnitatem suppositi. Secundo arguitur ꝙ nullo modo potest saluari ꝙ per illum modum possit corpus Christi esse in altari: quia cum quæritur vtrum corpus Christi possit esse in altari & c. non intelligitur de corpore quod Christus est & accipitur pro genere. sed intelligitur de corpore quod est pars & non prædicatur de homine in recto. Tale autem corpus quod est pars non communicat idioma naturæ coassumptæ neq; supposito neq; econtra. Licet. n. deus sit homo & econtra non tamen deus est caput Christi & econtra: & licet Christus homo sit vbique ratione suppositi non tamen caput Christi hominis est vbique quia partes naturæ assumptæ non communicant idiomata supposito. nec de eo prædicantur vel econtra. Quãuis ergo paneitas assumatur a verbo vna cum corporeitate non tamen dicetur ꝙ corpus Christi est panis vel ꝙ corpus Christi sit in altari si panis est in altari. licet dici posset & verificari ꝙ panis sit corpus quod Christus est secundum quod accipitur vt genus. Quod autem aliter non accipiatur in quæstione & in sacramento apparet. tum quia corpus genus quod dicitur in recto de Christo non dicitur corpus Christi sicut animal vel homo quod Christus est non dicitur homo vel animal Christi: tum quia forma verborum in qua institutum est hoc sacramentum est hec. Hoc est corpus meum. Constat autem ꝙ veritas illius verbi non saluatur de corpore quod est genus. Animal enim quod de me in recto prædicatur: non est animal meum. sed animal quod ego sum. Tum quia si in triduo mortis Christi fuisset consecratum fuisset in altari non corpus genus sed corpus pars tantum. Corpus

Tertium.
Gregorius.
Ambro.
Quartum.
Berengari⁹.
Magister sententiarũ.
Primũ in oppositum. Prima responsio.
Secunda.
Drīæ inter hanc opinionem & opinioné damnatam.
Secundum.

enim est corpus animatum: quod tunc non erat igitur corpus Christi vt hic quæritur & de quo agitur in sacramento est corpus pars tantum quod non predicatur de pane vel deo vel homine. Nec enim communicat idiomata cæterarum naturarum. Non ergo esset verum dicere ꝙ corpus Christi esset in altari modo prædicto ratione panis vel suppositi.

Tertium. Præterea dato ꝙ ratione dictæ substentificationis in vno supposito panis esset corpus: nō tamen vbi panis in altari ibi corpus Christi sed panis in altari erit corpus Christi in cœlo sicut in triduo anima & corpus erat substentata in supposito: nec tamen propter hoc anima erat in sepulchro cum corpore nec corpus in inferno cum anima.

Quartum. Præterea si esset substentificatio ista ipsa terminaretur ad illud ad quod dicimus conuersionem panis terminari hoc autem est corpus Christi: ad quod terminari nō potest substentificatio naturæ alienæ, hoc.n.soli supposito increato est proprium secundum communem viam, ergo non potest fieri substētificatio paneitatis in supposito alterius naturæ in hoc sacramento.

Quintum. Item sic arguitur quia secūdum prædictum modum substentificationis paneitatis in verbo vna cum corpore Christi dudum assumpto non incipiet corpus esse in altari, sed aliquid de nouo incipiet esse corpus Christi. Si autem non incipit cum prius non fuerit sequitur ꝙ non erit in altari.

Sextum. Itē arguitur ꝙ licet posset suppositum verbi assumere paneitatem quam assumēdo crearet sicut de humanitate Christi tenemus, tamen non potest assumere paneitatem existentē in proprio supposito: quia hoc esset paneitatem corrumpere non assumere.

Septimum. Præterea videtur ꝙ nō possit conferri virtus verbo respectu vnionis paneitatis ad verbum quia maioris difficultatis est assumptio paneitatis in supposito verbi quam creatio eo ꝙ magis distat esse diuinum a natura paneitatis cui dicitur communicari in assumptione q̃ ens a non ente: & tamen non potest communicari creaturæ virtus ad creationem operādo vel cooperando: ergo nec ad assumptionem.

Thomas. Octauum. Cōfirmatur auctoritate sancti Thomæ in.iii. qui dicit ꝙ ad vnionem creatura cooperari nō potest.

Nonum. Præterea illo dato post sumptionem sacramenti sacerdos non esset ieiunus & non esset ibi cibus spiritualis tantum: sed etiam corporalis: quod est contra dignitatem sacramenti. Item Christus aliquid dimitteret postq̃ assumpsisset in vnitate suppositi quia assumeret paneitatem quam dimitteret pane conuerso in membra.

Responsio. Ad secūdū in oppositū. Ad ista autem sic forte diceretur primo, saluando hoc dictum ꝙ sine conuersione panis in corpus Christi potest fieri vt in altari sit corpus Christi modo prædicto per substentificationem paneitatis in verbo vna cum humanitate dudum assumpta de corpore vt est genus non vt est pars & ita de corpore quod est Christus & sumitur a corporeitate quæ est natura: & est prædicabilis in recto. Et cum arguitur quod de corpore vt genus non diceretur corpus Christi dicetur ꝙ immo, sicut etiam dicitur creatura salis.i.quæ est sal. & verbum dei .i.quod est deus: sicut cum dicitur verbo domini.i.verbo quod est deus cœli firmati sunt, & dicimus substantiam materiæ manere per totam transmutationem naturalem.i.substantiam quæ materia est, sicut etiam dicitur ab aduersariis ꝙ substantia panis conuertitur in corpus Christi vtique substantia quæ est panis non quę est pars panis.

Damascen. Sic etiā Damas.lib.iii.c.xvii. accipit carnem Christi.i.carnem quæ Christus est pro genere dicens ꝙ caro domini deificata esse dicitur & deo consubstantialis.

Responsio ad tertium. Et cum arguitur ꝙ non esset conueniens forma verborum. Hoc est corpus meū est corpus pars mei dicetur ꝙ forte non fieret per talem formam verborum & forte daretur virtus diuinitus sacramentalis verbo cuicunq;: & forte etiam omnem virtutem quā dare posset deus. Cuicunque verbo posset deus dare isti verbo. Hoc est corpus meum vel etiam non significatiuo de absoluta potentia quia virtus dei non est astricta significationi verborum. Et cum arguitur ꝙ dato ꝙ panis sit corpus & econuerso non tamen sequitur ꝙ vbi panis ibi corpus in altari dicetur ꝙ immo sequitur: quia quicquid dicitur de prædicato dicitur & de subiecto, sicut.n. quia deus est homo & deus est vbique sequitur ꝙ homo Christus sit vbique sicut deus: & ꝙ deus includitur in cunabulis & est filius virginis, & sugit vbera sicut homo Christus: sic sequitur si Christus homo est panis & econuerso: ꝙ si panis est in altari ergo & Christus homo non solum ea ratione qua est vbique inquantum deus. Sed quia panis in altari est. Communicant enim naturæ assumptæ idiomata ex parte subiecti præcipue quia in subiecto tenetur pro supposito. Dicitur autem ex parte subiecti quia ex parte prædicati forte non communicant sibi idiomata necessario quia ibi tenetur pro natura. Vnde forte non oportet ꝙ Christus sit homo vbique: cum sit deus vbique, licet ex parte subiecti homo Christus sit vbiq; nec valet quod adducitur de anima & corpore in triduo quia nō sic vniebātur supposito quod de supposito prædicarentur vel de se inuicem cum vnirentur vt partes vnius naturæ, & ideo non oportet ea inter se cōmunicare idiomata sicut illæ naturæ quæ de se inuicem dicuntur. Certum est autem ꝙ si non sequitur necessario sequitur saltem de possibili.

Responsiones ad quartum. Quod autem dicitur ꝙ si est paneitatis substētificatio oportet eam terminari ad id ad quod dicimus conuersionem terminari, ad corpus respondetur ꝙ hoc nullam habet necessitatem. Sed dicere possumus substentationem fieri in supposito simpliciter, quis ponentes conuersionem dicant eam terminari ad corpus partem. Posset etiam forte dici vt infra dicetur ꝙ substentificatio terminari potest ad corpus non vt humanum: sed vt vnitum: quia si suppositum diuinum habet aliam naturam in se substentare inquantum eam trahit ad suum esse cuicunq; cōmunicat suum esse infinitum eidem communicare posset in illo esse substentare aliam naturam sibi vnitam, & de hoc infra.

Responsio ad quintum. Cum vero opponitur ꝙ secundum modum istum non inciperet corpus Chri esse in altari: sed aliquid inciperet esse corpus Christi vel corpus Christus, diceretur ꝙ sicut si Christo dudū hōi adueniat paneitas incipiet Christus hō esse panis sic incipit ꝑ accidens nouo mō esse in altari ꝙ pani conuenit secundū se incipiet.s. Christus homo esse in altari visibiliter, & vt cibus fidelium ratione paneitatis assumptæ sicut Christus deus incepit esse in gremio vel vtero matris nouo modo ratione humanitatis assumptæ.

Responsio ad sextum. Ad id quod dicitur de assumptione paneitatis præexistentis in supposito proprio. Respondetur ꝙ deus potest assumere omnem naturā assumptibilem præexistentem in proprio supposito & eam in assumptione priuare ratione suppositi: & trahere ad proprium esse. Constat.n. ꝙ verbum naturam humanam posset dimittere quæ statim haberet propriam subsistentiam & rationem suppositi & personæ: licet hoc non habeat vnita verbo & esset quo ad essentiam eadem humanitas quæ prius erat vnita. Posset ergo mo-

do simili humanitatem prius existentem in proprio supposito assumere modo iam dicto, & esset eadem natura nunc assumpta & prius non assumpta. Cum autem arguitur ꝙ ad hoc non potest conferri virtus verbo forte potest & forte non potest, & si non potest dari virtus inhærens quia talis virtus esset creata forte potest dari virtus assistens quia talis esset increata & non creata, & hoc modo esset sacramentaliter virtute verbi assumptio paneitatis quomodo etiam ponunt magni viri virtutem conferri sacramentis nouæ legis, & forte si potest conferri virtus inhærens verbo sacramentali ad conuertendum totum in totum & præcipue in præexistens sine eius augumento potest etiam conferri ad effectum prædictum: quia forte alicui videbitur ꝙ hoc sit tantæ difficultatis sicut illud. Ad id quod dicitur de solutione ieiunii, responderet quis illud de non soluendo ieiunium naturæ sequi ad modum qui communiter ponitur. s. ꝙ substãtia panis non remaneat, ꝙ si ponamus substantiam remanere aliud dicemus vel forte dicetur quòd non propter hoc dicitur sacerdos post sumptionem ieiunus quia ibi non est substantia panis: quia quãtũcumque nõ sit substantia panis si Iudeus vel Christianus sumeret species sacramentales per modum cibi corporalis, & intentione cibandi solueret ieiunium. Sed ideo quia sacerdos non sumit per modum cibi corporalis, sed per modum sacramenti: ideo non soluitur ieiunium; & consimile esset quia si substantia panis remaneret adhuc non solueret ieiunium naturæ: dummodo non sumeretur per modum cibi corporalis. Id autem quod dicitur ꝙ Christus non dimittit quod assumpsit semel dicitur præsupponendo quòd teneatur solam naturam humanam assumpsisse: sicut de facto ipsam solam assumpsit, posset tamen aliam naturam assumere & eam dimittere. Potest etiam dici quòd si paneitas assumeretur a verbo nunq̃ demitteretur a verbo per se & ex parte sui, sed per accidens ex conditione naturæ assumptæ cum suis naturalibus defectibus eam dimitteret propter nature assumptæ corruptionem: sicut dimisit humanitatem in triduo. Sed rursum disputando inquiramus an possit saluari corpus quod est pars esse in altari veraciter absque conuersione panis in ipsum, & videtur ꝙ sic: quia sicut color substentatur in substantia vt in subiecto mediante alio accidente verbi gratia superficie non quidem quòd superficies sit subiectum coloris: quia vnum accidẽs alterius non est subiectum eo quòd vt dicitur a philosopho qualitatis, non est qualitas, sed ideo quia color non inest subiecto nisi in ordine ad superficiem sic paneitas potest substentari in verbo mediante corpore non quidem ꝙ corpus sit immediatum substentatiuũ & substentificatiuum paneitatis assumptæ & verbum primum. Sed quia non substentificat paneitas in supposito verbi nisi in ordine ad corpus Christi partem. Hunc. n. ordinem potest deus ponere inter naturas assumptibiles: licet in natura sua non habeant illum ordinem sicut auferre potest ab aliquibus naturalem ordinem quem habent inter se: vt inter calorem: & actum calefaciendi in fornace Chaldeorum & in aliis multis. Sicut ergo color quia substantiæ inest in ordine ad superficiem dicitur de superficie inconcreto per modum qualis accidentalis dicendo superficies est colorata sic paneitas quæ est substantia dicetur de corpere Christi inconcreto sumpta per modum qualis substantialis siue per modum quid dicendo filius dei est panis & econuerso: sicut & humanitas de supposito dicitur in quid dicendo filius dei est homo & econuerso: sicut ergo quia deus est homo & econuerso, inde communicant sibi idiomata vbi deus ibi homo, & similiter de superficie & albo sic de pane & corpore. Nam si panis est in altari corpus Christi est in altari, forte aliter dicendum quòd naturæ assumptæ habent modum accidentis vt dicebant antiqui theologi inquantum adueniunt supposito subsistenti in actu & non constituunt suppositum: sed magis cõstituuntur in esse per ipsum. Sicut ergo in accidentibus inuenitur vnum esse subiectum alterius licet non vltimatum sicut dicimus potẽtiam animæ esse subiectum virtutum & habituum inq̃tum est substẽtata per animã & similiter superficies respectu coloris aliquo modo subiectum dicitur, sic licet vna natura assumpta non possit per se & primo sub stentare aliam naturam: tamen inq̃tum est verbo vnita & in ipso substentata potest aliam substentare in se & habere modum quasi subiecti respectu illius & illa quasi modum accidentis respectu illius quo ad hoc solum quòd vna in alia substentetur vt ipsa est verbo vnita & ab eo substentata. Si. n. suppositum non substentificat naturam assumptã nisi ratione sui esse infiniti: ad quod trahit naturam sibi vnitam & associatam cuicunq; naturæ communicat suum esse infinitum eidem cõmunicat posse aliam naturam sibi vnitam substentare. Sic etiam substantia inq̃tum trahit vnum accidẽs ad suum esse, eo quòd accidens non est ens nisi quia est entis in tantum dat ei vt possit aliud accidens sibi adueniens vt actus aduenit potentiæ substentare in se ipso & in suo esse. Corpus ergo pro parte acceptum vt vnitum & substentatum a verbo in suo esse quod est esse verbi sibi communicatum potest naturam panis assumptibilem & modum accidentis habentem substentificare in se ipso. Hoc. n. supponitur quòd sicut deus dat accidentibus modum substantiæ: sic paneitati potest dare modum accidentis substentando ipsam in alio quod ad eã se habebit quasi subiectum, nec differt quo ad hoc vtrũ sit perfectum in specie vel non, quia quandoque subiectum accidentis est imperfectum in specie: sicut caput vel manus. Sicut etiam deus producit aliquas creaturas immediate: & aliquas mediantibus aliis, & sicut in se ipso terminat vt in fine aliquas creaturas per alias: sic etiam potest verbum in se ipso terminare vt in supposito substentante aliquam creaturam mediante alia, & sicut creaturæ per quas deus producit, dicuntur producentes & creaturæ per quas in se terminat vt in fine dicuntur fines siue subfines, sic creatura per quam verbum in se aliam substantificat dicetur substentificare, ratione ergo talis substentificationis in corpore Christi vt in quasi subiecto & immediato substentamento dicetur inconcreto panis est corpus & econuerso, sicut filius dei est homo & econuerso, & communicabunt sibi idiomata modo prædicto sicut superficies & coloratum. Supponit. n. panis pro substentante paneitatem sicut album pro substentante albidinem. Sicut. n. dicit philosophus primo topicorum quòd album est corpus talem colorem sic habens, dicit Dama. li. iii. c. xi. deus est qui habet diuinam naturam, & homo qui habet hũmanam naturam & sic de cæteris: & sicut non differt ad hoc quòd aliquid sit album quòd ipsum in quo substentatur albedo sit perfectum in specie vel non, sic nõ differt ad hoc quòd aliquid dicatur panis quòd ipsum quod est paneitas quasi subiectum in quo. s. immediate substentificatur paneitas sit perfectum in specie vel im

Marginalia: Rñsio ad septimum. — Rñsiones ad octauum. — Rñsiones ad nonum. — Argumentum ꝑ parte affirmatiua. — Antiquorũ theologorũ dogma. — Accidens quo dr ens. — Aristote. — Damasce.

Dubitatio. perfectum siue natura vel pars naturæ. Contra quia natura assumpta vel pars naturæ assumptæ non habet rationẽ suppositi: nec habet esse subsistentiæ in se: quia licet communicetur ei esse verbi: tamen vt eius est nõ est esse subsistentiæ: sed existentiæ in alio. Non ergo natura assumpta vt vnita est potest substentare aliam naturam in se, nec trahere eam ad suppositum cum nõ habet ipsa rationem suppositi. Solutio. Sed si hoc concludit nũ quid etiam concludet quòd superficies non potest in se substentificare colorem cum esse quod est subsistentiæ respectu substantiæ vt communicatum accidẽti sit existentiæ, & ita non poterit esse subiectum coloris eo ꝙ ipsa superficies sit accidens, nunquid dicendum ꝙ esse verbi vt est humanitatis assumptæ in habitudine ad verbum est existentiæ, sed vt est eiusdem humanitatis in habitudine ad paneitatem est subsistentiæ, vt autem est vltimo assumptæ naturæ est existentiæ simpliciter sicut de superficie posset dici. Dubitatio. Sed adhuc contra prædicta sic arguitur natura immediate vnitur supposito nõ ergo est possibile quòd paneitas supposito verbi vniatur mediante alia natura cum inter naturam & suppositum non possit cadere medium. Solutio. Sed forte natura proprio supposito immediate vnitur, sed de supposito extraneo respectu cuius habet modum aliquem accidentis non oportet, sed vna potest vniri supposito mediãte altera modo prædicto. Dubitatio. Contra si tenet similitudo de superficie sequeretur ꝙ sicut superficies separata a substãtia est subiectũ coloris & est colorata, sic si corpus separaret a supposito verbo ipsum esse posset quasi subiectum paneitatis & adhuc diceretur panis quod est absurdum. Solutio. Hilarius. Hoc non erit si dicamus quòd sicut dicit Hilarius superficiei separatæ a substantia potest conferri esse & modus essendi substantiæ ratione cuius subiectum erat accidentibus, sed non sic humanitati separatæ conferri potest esse suppositi verbi infinitum ratione cuius poterat substentare naturam substantialem aliam. Et tu nota quòd in his omnibus inquisitionibus semper fuit præsuppositum ꝙ suppositare alienam naturam sit proprium esse infiniti. Dubitatio. Sed adhuc contra arguitur sic. Verbum assumpsit carnem mediãte anima, nec tamen propter hoc anima dicitur de carne vel ecõtrario, ergo dato ꝙ verbum assumpsisset paneitatem mediante corpore non propter hoc vnum dicetur de alio. Solutio. Sed forte non est simile, quia verbum dicitur assumpsisse carnem mediante anima tanꝗ anima existente media quo ad esse naturæ. Item mediãte anima quo ad fieri assumptionis sed non assumpsit carnem mediãte anima quasi anima primo substentata, & anima deinde substentet carnem sicut dicitur de humanitate & paneitate, sed ideo quia non assumpsit carnem nisi in ordine ad naturam humanam cuius est pars per aĩam sibi vnitam. Argumentum ex parte falsa. Primo. Rursus pro parte falsa arguitur ꝙ conuenientius sit ponere etiam de facto corpus Christi esse in altari per hypostatizationem paneitatis in supposito Christi dei ꝗ per conuersionem. Quia si illud reputatur inconueniens est quia est contra determinata ab ecclesia sed probatur ꝙ hoc non est. Nam si in aliquo videretur ista positio esse contra determinata ab ecclesia hoc maxime videretur in duobus quòd videlicet panis remaneat & quòd accidentia non sint ibi sine subiecto sed neutrum dicit ista positio. Concedit.n.ꝙ panis non remanet quia suppositum panis non remanet, & potest etiam dicere quod accidentia sunt ibi sine subiecto. Accidens enim dependet a substantia quãtum ad existentiam tantum saltem secundum communem uiam non secundum essentiam. Accidẽtis a substãtia dependentia. Quare licet remaneat essentia panis cum tamen desinat ibi esse subsistentia panis per quã subsistebãt accidentia. relinquitur quod accidentia per se subsistant nisi ponamus ea migrarẽ de subiecto in subiectum. Secundo. Secundo arguitur quia hæc positio sit conuenientior quia, plures difficultates tolluntur per hanc positionem. Solum enim difficultas de unione est hic. pauciora autem sunt ponenda in articulis fidei nisi fides cogat & assumptio est specialis articulus ergo non oportet multiplicare miracula & credibilia supra rationem nostram sine euidenti & cogẽte necessitate. Tertio. Tertio quia per istum modum melius saluatur apparentia quia apparet in hoc sacramento esse panis & vinum quod saluat assumptio & non conuersio. videmus enim aliquem nutriri ex hostiis sicut ex uero pane & putrefieri hostias. & eis denique omnia accidere quæ accidunt substantiæ panis. Quare si ista omnia possunt saluari cum hoc non, ueraciter corpus Christi sit in altari & quod ille panis qui ut dicit Berengarius fidelium dentibus atteratur sit verum corpus Chri melius est isti mõ adhærere ꝗ mõ de conuersione per quẽ ista nõ saluãtur sine multiplicatione miraculorũ. Quarto. Paulus. Quarto quia dicit Paulus primo cor. x. Panis quẽ frangimus nonne participatio corporis dñi est. Quinto. Quinto quia ibi est Christus sacramentaliter vbi est virtute sacramenti directe, sed directius fit Christus in altari per assumptionem ꝗ per conuersionem: quia forma huius sacramẽti quæ efficit significando directius efficit illud quod magis proprie significat, & hoc est vnio per assumptionem qua communicantur idiomata ita vt hoc sit illud quod sonãt verba formalia hoc est corpus meum, non autem vnio conuersionis: quia per illam panis non est Christus nec econuerso, sed panis fit Christus vel conuertitur in Christum. Sexto. Sexto quia ille modus de conuersione est intricatus & multas habet difficultates: hic autem est clarus & expeditus. Assumptionem.n. credimus iam per alium articulum, quæcunq; autem sunt idem supposito limitata vbicunque est vnum ibi est reliquum, sicut vbicunq; est musica fortis ibi est eius albedo. Dico autem limitata quia si vnum esset limitatum & aliud illimitatum vbi esset limitatum ibi esset illimitatum non tamen econuerso. Sed pane assumpto corpus Christi humanum & corpus panis esset vnum supposito & vtrunque esset limitatum, ergo cum in altari esset panis assumptus ibi esset per consequens corpus Christi, Item medium est propinquius ꝗ extremum. Sed si Christus assumeret panem vel paneitatem hoc faceret mediante sua corporeitate: quia indignius assumptibile est mediante digniori secundum congruitatẽ assumptionis, igitur cum suppositum Christi assumens esset in altari cum pane assumpto multo magis ibi esset corpus Christi quod esset medium assumptionis. Vltimo. Vltimo videtur quòd nihilominus possint saluari auctoritates sanctorum de conuersione tenendo assumptionem. cum enim esse differat ab essentia vnum potest assumi alio non assumpto: vnde non sic est verbum incarnatum sicut in paneatum quia in illa assumptione præuẽta fuit essentia assumpta anteꝗ haberet esse. Vnde nunꝗ habuit esse aliud ab esse diuino sibi cõmunicato propter quod fuit assumptio sine conuersione aliqua assumpti in assumens & econuerso. Vnde ecclesia dicit non conuersione diuinitatis in carnem nec supple ecõuerso, sed assumptione humanitatis in deum Panis

præexiſtens habet eſſe & eſſentiam & aſſumptio ad humanitatem ſuppoſiti cōſumit ipſum ſubſiſtere non per annihilationem ſed per ſumptionem eſſentię ſubſtantialis perficitur hoc myſterium, & ſic omnes auctoritates de tranſubſtantiatione loquentes & conuerſione poſſunt referri ad eſſe & non ad eſſentiam & auctoritates dicentes ꝙ poſt cōſecrationem non manet panis ſed fuit verum eſt ſecundum eſſe: quia remanet ſolum ſecundum eſſentiam. Ex quibus videtur ꝙ ita veraciter poteſt eſſe ſacramentaliter in altari corpus Chriſti ſine conuerſione per aſſumptionem paneitatis ſicut modo ponitur communiter per cōuerſionem immo iſtorum trium terminorum aſſumptio, conuerſio, annihilatio, non poteſt intelligi bona diſtinctio niſi præſupponendo modum opinionis iſtius dicendo quòd illud aſſumitur ꝙ ante aliquod ab ipſo præhabitum eſſe ſuppoſitabile ad nouum ſuppoſiti eſſe aſſumuntur illud annihilatur quod ſimpliciter deſinit eſſe, ita ꝙ ſua reproductio eſſet creatio & impertinens eſt omnino ad hoc ſiue ponatur quòd ei aliquid ſuccedat ſiue nihil ſuccedat: quia hoc a re quæ deſinit eſſe eſt omnino extrinſecum, illud vero conuertitur quod remanens ſecundum eſſentiam amiſſo proprio eſſe ſuppoſiti tranſit ad eſſe alterius ſuppoſiti: & vere ſit illud ſuppoſitum, & hęc eſt vera ratio cōuerſionis in qua duo intelligūtur in cōuerſo quod.ſ. remaneat per eſſentiam: & per hoc differt ab annihilato & fiat aliud per rationem ſuppoſiti per quod differt a non conuerſo, & dum fit aliud rationem proprii ſuppoſiti dimittat & per hoc differt ab aſſumpto. Tenendo autem communem modum conuerſionis non conuertitur panis ſed annihilatur, & qui volunt ſaluare ꝙ ſit conuerſio ita ꝙ non annihilatio videtur potius verbis q̄ re ſatiſfacere. Vnde & multi de illa via conceſſerunt ꝙ ſit annihilatio &c. Ad oppoſitū pro parte vera arguitur ꝙ opinio ponens ſacramentum euchariſtiæ de facto confici per aſſumptionem paneitatis ſit inconueniens & irrationabilis. Primo autem arguit ſic Durādus ꝙ rediculum eſt quòd omni dei aſſumatur vna natura immo multæ a ſuppoſito diuino & omni die deponantur: quod eſſet ſi ſubſtantia panis in hoc ſacramento de nouo aſſumeretur: quia quot ſunt cōſecrationes tot aſſumerentur, & quot fiunt aſſumptiones ſacramēti tot deponerentur. Sed hæc forte ridiculoſitas non demonſtrat falſitatē ſuppoſiti. Secundo arguitur quia videtur impoſſibile quòd talis aſſumptio fiat mediante aliquo creato ſicut ponit prædicta opinio quia illud medium vel ſe habet in ratione efficientis talem aſſumptionem vel in ratione terminantis ſed nihil creatum poteſt ſe habere ad aſſumptionem aliquo iſtorum modorum ergo &c. Minor probatur ꝙ enim nihil creatum poſſit eſſe cauſa efficiens talis aſſumptionis patet qa talis aſſumptio fit per hoc quòd res amittit ſuum proprium & naturalem modum eſſendi & alienum induit, quod nō videtur poſſe facere niſi auctor naturæ qui ſolus naturas rerum inſtituit, ſic ſolus eas mutare poſſe videtur. Hoc argumentum Durandi forte oſtendit quòd illud creatum non poteſt eſſe cauſa efficiēs principalis per idem videtur quòd nihil creatum poteſt terminare talem aſſumptionem quia non poteſt tribui alicui naturæ quod eſt ſupra naturam & totum curſum naturæ, hoc autem eſt ſubſtentificare aliam naturam quæ nata eſt in ſe ſubſiſtere, & hæc forte erronea opinio ſupra poſita crederet ſe euitare per quædam ſupradicta. Non enim de facili ſemper falſum de ſua falſitate per euidentes rationes conuincitur: ita eſt debile lumen noſtri intellectus vtpote eius qui vltimus eſt in natura intellectuali. Præterea arguit ſic Durandus quicquid ſit de poſitione talis aſſumptionis oīno tamē inconueniens eſt quòd fiat mediante corpore parte. Nunq̄.n. corpus vt accipitur vt pars humanæ naturæ ponendo vnam formam tantum in homine: cum non poteſt nominare ſolam materiam, ſed neceſſario nominet compoſitum ex materia & forma dante eſſe corporeum, neceſſe eſt vt corpus humanum dicat realiter totum & non partem, licet ſecundum rationem poſſit nominare partem eo quòd anima dat omnes perfectiones quas dant formæ inferiores. Et ideo ſi conſideretur compoſitum ex materia & forma quæ eſt anima prout dat eſſe corporeum tantum & comparetur ad idem compoſitum prout per animam habet nō ſolum eſſe corporeum ſed ſenſum & vitam & rationem, ſic corpus primo modo ſumitur vt pars, & ſecundo modo vt totum, ſed cum hæc differentia ſit ſolum rationis nō eſt ad propoſitum eorū cum dicant realem aſſumptionē panis fieri mediāte corpore parte. Differentia.n. rationis nihil facit ad differentiam realis aſſumptionis. Quicquid autem ſit de efficatia iſtius rationis contra ponentes vnam formam. Patet quòd contra non tenentes vnam formam non procedit. Item arguit ſic. Deficit hæc poſitio in hoc ꝙ ponit ꝙ per talem aſſumptionem corpus Chriſti ſumptum de virgine ſit in hoc ſacramento per communicationem idiomatum quia vnum prædicatur de altero: quia qua ratione corpus Chriſti eſſet in ſacramento altaris per aſſumptionem ſubſtantiæ panis: eadem rōne ſanguis eſſet in hoc ſacramēto per aſſumptionem ſubſtantiæ vini, ſed hoc non eſt verum vt probabitur ergo &c. Aſſumptum probatur quia ſi ſanguis Chriſti eſſet in hoc ſacramento per aſſumptionem ſubſtantiæ vini ſicut ponitur de corpore Chriſti per aſſumptionem ſubſtantię panis tunc oporteret ꝙ ſicut panis aſſumitur mediante corpore quod pertinet ad vnitatem ſuppoſiti aſſumentis ſic vinum aſſumeretur mediāte ſanguine pertinente ad vnitatem ſuppoſiti aſſumentis, modo cōſtat quòd ſanguis Criſti non pertinet ad identitatem ſuppoſiti Chriſti, cum ſanguis nondum ſit ſub forma humana, ſed ſit humor in via ad conuerſionem vt fiat ſub forma humana, ergo ipſum non poteſt aſſumi a ſuppoſito Chriſti mediante ſanguine niſi forte diceretur quòd in qualibet confectione huius ſacramenti eſſet aſſumptio ſanguinis Chriſti immediate & mediante ſanguine aſſumptio vini, & ſic omni die eſſet aſſumptio nouæ naturæ.ſ. ſanguinis abſq; omni ordine ad naturam panis aſſumptam quod alii negant & mediante iſta eſſet aſſumptio vini. Sed in hoc forte multi nō ſolum non acceptarent rationem Durandi, ſed non minus eum repræhenderent quā ſupradictā opinonē.ſ. de nō aſſumptione & nō hypoſtatica vniōe ſanguinis Chriſti effuſi in cruce & exhibiti in ſacramēto ad ſuppoſitum filii quia videtur ꝙ ſecūdū hoc ille ſanguis nō fuiſſet ſufficiēs preciū redēptionis humani generis. Cū nō eſſet vnitus hypoſtaticæ diuinitati. Vnde ſanctus Thomas.vi.quolibet.q.vi.ſic dicit Sāguis Chri in paſſione effuſus humanū genus ſanctificauit ſecūdū illud hebræorum vltimo. Ieſus vt ſanctificaret per ſanguinē ſuum populū extra portā paſſus eſt, humanitas etiam Chriſti virtutē ſalutiferā habuit ex virtute verbi ſibi vniti: vt dicit Damaſcenus.iii.lib. vnde manifeſtū eſt ꝙ ſanguis in paſſione effuſus qui maxime fuit ſalus fuit diuinitati vnitus,

Margin notes (left): Aſſumptio. — Annihilatio. — Conuerſio. — Rō conuerſionis. — Primū durādi argumentū ꝓ parte. — Secūdum. — Reſponſio.

Margin notes (right): Tertium. Hominē dicēdo eſſe ex corpore anima ꝗ iſtud dicitur ſecūdū rationē, compoſitū aūt ex corpore &c. iſtud realiter Reſponſio. — Quartum. — Reſponſio. — S. Tho. — Damaſce.

Aliud Durādi argumentum. tus, & ideo oportuit ꝙ in resurrectione iungeretur aliis humanitatis partibus &c. hæc ille. Sequitur Durandus contra prædictam positionem quia corpus Christi est in altari vel in sacramento altaris per veram existētiam suæ naturæ, & non propter solam communicationem idiomatum, sicut ponit hęc opinio quod patet quia hoc semper refert idem numero quod præcessit. Sed Christus instituendo hoc sacramentum dixit hæc verba Lucæ. xxii. Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur &c. Et hic calix in meo sanguine qui pro vobis effundetur, ergo illud idem corpus numero quod postea fuit traditum apostolis in sacramento ad edendum sed corpus quod fuit traditum ad crucifigendum non fuit de natura panis sed fuit corpus pertinens ad naturam humanitatis: ergo corpus traditum apostolis in sacramento altaris fuit vere de natura humanitatis: & pari ratione in sacramento nostro est corpus Christi pertinens ad eius humanitatem & non est ibi solum per communicationem idiomatum ex assumptione paneitatis.

Remotio Obiectiōis. Quod si quis dicat quòd relatiuum refert idem secundum suppositum non idem secundum naturam, & sic potest vere dici demonstrato pane assumpto hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur quia idem est suppositum habens paneitatem assumptam & corporeitatem postea traditam, & sic idem suppositum fuit prius demonstratum & deinde traditum, licet secūdum aliam & aliam naturam non valet. Quia cum dicitur hoc est corpus meum, corpus non potest ibi teneri pro supposito habente corporeitatem sed potius pro natura habita vt notat pronomen possessiuum cui additur cum dicitur corpus meum hoc est quod habeo.

Responsio. Sed forte hoc haberet maiorem efficaciam apud grammaticos quàm apud theologos.

Aliud Durandi argumentum. Vlterius arguit sic ꝙ dicta assumptio non sufficit ad hoc quòd corpus Christi sit in altari neque realiter neque secundum communicationem idiomatum, non quidem realiter quia assumptio duarum naturarum ab vno supposito non sufficit ad hoc quòd vbi est vna natura sit alia, quia si suppositum filii a principio assumpsisset humanitatem Petri in Roma & Pauli in Iudæa: non propter hoc vbi esset Petrus ibi esset Paulus & econuerso nisi quo ad suppositum quod de vtroque prædicatur & de quo vtrunque prædicatur concretiue. Similiter dato quòd suppositum filii assumpserit humanitatem & paneitatem: non oportet quòd vbi est natura panis ibi sit natura humanitatis, neque ratione suppositi posset dici ꝙ vbi panis est ibi est corpus Christi propter communicationem idiomatum quia secundum illam opinionem nomen suppositi non recipit prædicationem panis assumpti nec corporis partes. Non. n. verum est dicere secūdum istos quòd filius dei sit panis vel corpus quod est pars ergo ratione communis suppositi non potest vnū de altero prædicari vt sic dicatur vnum esse alterum vel vnum esse vbi est alterum nec est simile de dente æthiopis & eius albedine quia album dicitur dens & dens dicitur albus, & vbi est vnum est alterum quia hoc est per hoc quòd sunt vnum subiecto: & per consequens indistincta subiecto & loco, nō sic autem potest dici de corpore humano & paneitate assumpta & quicquid sit de hoc argumento hoc est verum ꝙ sicut non sequitur de

Respōsio. necessitate sequitur tamen de possibili &c.

Argumentum primū Petri de palude. Petrus autē de palude sic arguit, aut assumeret substantiam panis cū accidentibus aut sine, nō sine quia hoc est impossibile quia quod nō est per se factibile nec substētabile quacunque virtute vt relatio vel aliquid huiusmodi non est per se assumptibile. Substantia autē corporalis sine quātitate fieri non potest: quia est suus terminus & propria passio magis quantitatis siue figura, hoc aūt multi negarent. Si aūt cū accidentibus tunc nō esset in altari sacramētaliter sed localiter per quantitatē cū substantia assumpta in altare, nec inde mota sicut localiter fuit in vtero per quantitatē cum humanitate ibi assumpta. Et forte hoc concludit ꝙ non eo modo sacramentaliter quo dicunt Thomistæ per conuersionem qui dicunt ꝙ non

Respōsio. est ibi per suam quantitatem sed per quātitatem panis quam si assumat cum pane iam videbitur ꝙ sit ibi per quantitatem quæ sit sua. Modus autem Thomistarum a multis non tenetur.

Secundum. Secundo arguit Petrus quòd nō intelligi de corpore quod est genus: sed solum de corpore quod est pars quia genus non prædicatur possessiuē de suo inferiori: sicut pars de toto. Cum. n. dico humanitas mea & manus mea, non autem animal meum nec homo meus de me ipso. Hoc autem apparet de cōsecratione sanguinis qua dicitur hic est calix sanguinis mei, sanguis autem non est æquiuocum ad genus & ad patrem sicut corpus sed tantum sumitur pro parte. Dato ergo ꝙ corpus ꝙ est Christus per assumptionem esset ex vi sacramenti in altari non tamen corpus Christi quod est pars nisi tm̄ ex naturali concomitātia quia per assumptionem non fieret vnio in naturis, sed in per

Respōsio. sona tantum. Vnde per illam assumptionem fieret ꝙ panis esset corpus ꝙ est Christus non autem corpus Christi sicut nec modo diuinitas est humanitas & de hoc satis dictum est supra. s. de corpore parte & de corpore quod est genus.

Tertium. Tertio arguit: quia sicut corpus hominis assumptum nō debuit corrumpi nec putrefieri: nec in substantia nec in quantitate, sic nec deberet corrumpi panis si assumeretur.

Responsio. Forte autem hæc similitudo nō currit de necessitate.

Ad primū argumentū ꝑ parte opposita responsio. Ad argumenta pro parte opposita respondetur ad auctoritatem Damasceni dicitur ꝙ sicut constat ꝙ aqua baptismatis non assumitur in vnitate suppositi diuini: nec gratia sancti Spiritus vnitur ei ita vt faciant vnum suppositum similiter panis & vinū non assumuntur ad diuinum suppositum nec eis coniungitur diuinitas ī vnitate suppositi, sed sicut aqua ibi assumitur vt materia sacramenti permanens: sic panis & vinum vt materia trāsiens: quia materia sacri conuertitur in Corpus Christi: & per cōsequens dr̄ aliquo mō vniri diuinati non per assumptionē manente natura panis aut vini, sed per transubstantiationem in humanitatem prius assumptam, patet hoc ex sequentibus vbi dicitur sic quemadmodum naturaliter per comestionem panis & vinum & aqua per potum in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutantur: & non fit aliud corpus q̄ prius ita & propositionis panis & vinum & aqua per mutationem & aduētum spiritus Sancti supernaturaliter transit in corpus domini & sanguinem, & ideo non sunt duo sed vnum & idem. Ex quibus videtur ꝙ non est intētio Damasceni per substantiam panis & vinum remaneant & assumantur a diuino supposito sed transeunt in corpus & sanguinem Christi & sic vniuntur diuinati.

Instantia. Instant autem illi quærentes quomodo vnitur quod ānihilatur, idest vere in se definit esse & instant de illa similitudine carbonis in qua dicitur ꝙ sicut carbo lignum simplex non est sed vnitum igni ita panis communionis non est simplex panis sed vnitus diuinitati.

Solutio. Et dicit̄ ꝙ carbo & ignis nō sunt supposito idē vnū tm̄ cum sua corruptione transit in aliud

ſic panis communionis non eſt cum diuinitate vnũ ſup poſito,ſed ſua deſitione tranſit in corpus Chriſti quod eſt vnitum diuinitati. Sed contra quia tunc panis com munionis aſsimilaretur igni in quem videlicet tranſiuit carbo per ſui corruptionem & non ipſi carboni in quo cum ipſius naturæ ligneæ ſaluatione ſimul inuenitur na tura ignis. Quære reſponſionem & forte eſt hæc ꝙ ſimilitudo nõ currit quo ad omnia & forte fuiſſet melius ꝙ Damaſcenus non poſuiſſet illam ſimilitudinem:& cũ dicit idem Dama. ꝙ Deus coniugauit diuinitatem pani. Dicendum eſt quòd non per aſſumptionem licet ſicut cibus coniungitur cibato quia cõuertitur in ipſum. Accipiatur autem inter hanc cõuerſionem & illam illa ſimilitudo quæ ibi poteſt cadere. S. Thomas in.iiii.lib. xi. diſt.q.i.dicit ꝙ verbum Dama. intelligẽdum eſt quã tum ad ſpecies quibus corpus Chriſti diuinitati vnitum modo ineffabili coniungitur hæc ille, & poſtquam mõ dus iſte eſt ineffabilis non oportet vlterius quærere de ipſo. In tertia autem parte ſummæ.q.lxxv.dicit deus cõiugauit diuinitatem.ſuam.i.diuinam virtutem pani & vino: non vt remaneant in hoc ſacramento ſed vt inde faciant corpus & ſanguinem ſuum. Ad auctoritatem apoſtoli dicitur ꝙ illa locutio eſt figuratiua tam ex parte ſubiecti q̃ ex parte prædicati. Nam panis ex parte ſubiecti ſupponit pro ſacramento ſenſibili, ſcilicet ſpeciebus panis. Corpus autem Chriſti etiam ſumitur figuratiue. Vnde ſecundum gloſſam, per illam locutionem non datur intelligi ꝙ ſubſtantia panis aut ſpecies panis ſit vere & realiter Chriſtus aut corpus Chriſti: nec ꝙ corpus Chriſti prædicetur in recto de ſubſtantia panis aut de ſpecie panis: ſed eſt ſenſus panis quem frangimus in ſacramento.i.participatio panis fracti in altari, participatio corporis diuini eſt.i.facit nos vnum eſſe cũ Chriſto. Meminerint autem magiſtri qui mea damnabant: ꝙ ſi verba Damaſceni & Pauli in iſta materia acciperetur vt prima facie & ſuperficialiter ſonare videntur: multis poſſent facere ſenſum in fide erroneũ. Cum autem dicitur ꝙ ad hanc poſitionem de aſſumptione minores ſequuntur difficultates. Dicendum ꝙ in his quæ ſunt fidei: non ſemper eligendum illud ad quod pauciores ſequuntur difficultates: ſed id quod eſt magis conſonum traditionibus apoſtolicis & dogmati eccleſiaſtico etiam ſi plures difficultates occurrant. Oportet enim intellectum captiuare in obſequium fidei: & traditionibus patrum obedienti ſe humilitate committere: vt bene & religioſiſsime dicit etiam Plato in Thimæo. Item dicet aliquis ꝙ licet illa aſſumptio magis ſaluaret apparentiã ad ſenſum: tamen conuerſio magis ſaluat apparentiam ad intellectum.i.verba euangelii quæ melius eſt ſaluare quia non poſſunt mentiri ſicut ſenſus poſſunt decipi. Sed contra arguitur adhuc pro parte oppoſita. Quia ſi hoc non ſit per aſſumptionem, ita ꝙ includatur in articulo incarnationis, eadem enim eſſet credulitas, oportuit de iſta conuerſione eſſe ſpecialem articulum qui tamen non eſt in ſymbolo. Dicunt quidã ſicut Petrus de palude ꝙ articulus de euchariſtia forte eſt ſpecialis ſub illo verbo ſanctorum communionem &c. Sanctus Thom. in ſecunda ſecundæ dicit ꝙ in ſacramento euchariſtię duo poſſunt conſiderari vnũ .ſ.quod eſt ſacramẽtum & hoc habet eandem rationẽ cum aliis effectibus gratiæ ſanctificantis. Aliud eſt ꝙ miraculoſe ibi corpus Chriſti continetur: & ſic concluditur ſub articulo de omnipotentia: ſicut & omnia alia miracula quæ omnipotentiæ attribuuntur. In.iii.autem

Obiectio. Reſponſio. Damaſcen. S. Thõ. Gloſſa auctoritatis apoſtoli. Ad aliud prima ſolutio. Plato. Secunda. Inſtantia. Reſponſio. Petr. de palude. S. Thõ.

ſententiarum dicit ꝙ fides de corpore Chriſti & de omnibus ſacramentis & clauibus & omnibus huiuſmodi includitur in articulo qui eſt de effectu gratię qui eſt ſanctam eccleſiam catholicam &c. Ad confeſsionem Berengarii dicendum eſt ſicut dicit ibi glõ. ꝙ niſi ſane intelligas verba Berengarii in maiorem incides errorem q̃ ipſe habuit. Dicit ergo Petrus de palude ꝙ cum dicitur corpus Chriſti frangitur exponendum eſt.i.manet ſub ſpeciebus quæ franguntur quandiu remanet in quã cunque parte. Subdit autem Petrus hæc verba. Sic ergo dico ꝙ deus poſſet aſſumere panem & vinum ſicut poſſet conuertere & ꝙ poſſet verba inſtituere ad quorum prolationem ſequeretur aſſumptio: ſicut nũc ad horum prolationem ſequitur conuerſio: non tamen dedit hanc virtutem iſtis verbis nec poſſet ſaluari ſenſus modernorum ſi fieret aſſumptio & non conuerſio hæc ille. Quæ verba efficaciſsima ſunt pro veritate concluſionis meæ quæ tota eſt de poſsibili nõ de ſic eſſe &c. Ad id quod quotienſcunq; ſunt duo idẽ ſuppoſito limitata vbicunq; eſt vnum ibi eſt reliquum. Dicitur ꝙ ratio tenet ſolum in his quæ ſunt in loco per accidens. Secus autem eſt de his quæ ſunt in loco per ſe. Cum autẽ dicitur ꝙ iſta, videlicet panis eſt corpus Chriſti: corpus Chriſti eſt panis: non poſſunt verificari niſi panis maneret, dicendum ꝙ exponendum eſt: ideſt vbi erat panis ibi ſit corpus chriſti. Et hæc ſufficiat diſputaſſe de hac quæſtione, ex quibus omnibus illa teneo quæ ſunt conſona ſupra explicare declarationi concluſionis meæ. Quæ autem diſſona cenſeo abiicienda & reprobanda.

Gloſſa confeſsionis. Beren. Petrus de palude. Ad aliud. Ad vltimũ.

QVAESTIO SEPTIMA DE SALVTE ORIGENIS.

Rationabilius eſt credere Origenẽ eſſe ſaluum quam credere ipſum eſſe damnatum.

DIXERVNT iſti magiſtri ꝙ hæc concluſio eſt temeraria & repræhendenda & hæreſim ſapiens: & contra determinationem vniuerſalis eccleſię, ego autem vt de eis modeſtius loquar volo oſtendere ſuum iudicium non eſſe rectum: & ꝙ hæc concluſio non eſt contra determinationem eccleſiæ: & ꝙ plus eſt qñ etiam quæcunque ipſi contra me afferunt eſſent vera adhuc non poteſt dici quòd hæc cõcluſio ſit hæretica vel hæreſim ſapiat. Erunt autem pro pleniori huius materiæ declaratione: ſeptem articuli. In primo videbitur an Origenes vnq̃ hæreticam aliquam de rebus fidei opinionem ſcripſerit & crediderit, in ſecundo dato quòd ſcripſerit an dogmatice vel adhæſiue vel inquiſitiue tantum ſcripſerit. In tertio dato quòd adhæſiue an taliter adhæſiue quòd illa ſcribendo mortaliter peccauerit & hæreticus dici poſsit. In quarto dato quòd ſcripſerit & taliter ſcripſerit quòd ſcribendo errauerit: an pro talibus vnquam pœnituerit. In quinto dato quòd de eius nec penitentia nec impœnitentia conſtet, an ſit rationabilius ipſum credere eſſe damnatum an ſaluum. In ſexto quid ex dictis decretorũ iudicãdum ſit eccleſiam deter

Ad Origenis ſaluationem ſeptẽ articulis fit proceſſus. Septẽ articulis defendit non eſſe dãnatum Origenem.

De primo articulo Augustin⁹. Rufi.& Hie. contentio.

minasse de Origene. In septimo quantum obliget in ista materia credulitatem nostram determinatio ecclesiæ. In materia primi articuli amara fuit inter Ruffinum & Hieronymum contentio. quibus (vt dicit Augustinus : qui ortam inter eos dissensionem deplorat) dederat Deus vt coniunctissimi & familiarissimi mella scripturarum sanctarum pariter lamberent. Opinatur Ruffinus hæretica dogmata quæ in libris Origenis inueniuntur ab hæreticis falso fuisse inserta qui illius deprauauerunt libros & ex Origenis mente non esse. Hiero. contra sentit. Sed videamus quid vtraque opinio habet probabilitatis & apparebit forte ꝙ salua fide & plenaria satisfactione eorum omnium quæ de necessitate salutis tenemur credere adhuc libere & probabiliter potest credi ꝙ principales illæ hæreses ex quibus peccatũ conuincitur Origenis & consequenter damnatio non fuerint ex Origenis mente sed ei falso a perfidis hereticis illius libros deprauantibus impositæ. Est autem pro hac parte primo auctoritas Pamphili martyris cuius liber fertur in defensionem Origenis in quo gloriosissimus martyr ex verbis ipsius Origenis ex eius libris ibi recitatis ostendit ipsum catholice sensisse in his in quibus hæreticus accusatur. Hieronymus autem hunc librum negans esse Pamphili in apologia sua ad Oceanũ & Pammachium responsiua sic inquit. Si ab inimicis Origenis libros eius dicitis esse violatos vt infamaretur quare mihi non liceat dicere de amicis eius & sectatoribus compositum esse sub nomine Pamphili volumẽ, quod illum testimonio martyris ab infamia vendicaret. Ex quibus verbis videtur quasi satis notari posse ꝙ Hieronymus vtrumque ponat probabile innuens sicut cõuinci non potest Ruffinus ꝙ illi libri non fuerint corrupti: ita nec ipse potest cõuinci ꝙ ille liber sit Pamphili: & infra subdit Hiero. & ipsum nomen apologetici ostẽdit excusationem. Non. n. defenditur nisi quod in crimine est. Sed diceret forte quis ergo & cum hũc ipsum tractatum in quo hæc scribit Hiero. apologiæ titulo notet in quo defendit se ꝙ Origenis doctrinam non dogma sit secutus pariter se ostẽdit reũ esse criminis postq̃ non defenditur nisi quod est in crimine: & sic nemo iuste poterit excusari si excusatio semper iustam præsupponit accusationem. Sed videamus tunc quibus coniecturis moueatur Hieronymus ad credendum librum non esse Pamphili. Primum quod mouet Hieronymũ est ꝙ eadem leguntur in primo lib. Eusebii illorum sex quæ scripsit pro Origene. Secundum est ꝙ ipse Eusebius scribens vitam Pamphili dixit ipsum nihil proprii operis scripsisse. Sic. n. dicit Hiero. in primo libro contra Ruffinum ad Pammachium & Marcellum. Sex libros Eusebius cæsariensis episcopus Arrianæ quondam signifer factionis pro Origene scripsit latissimum & elaboratum opus: & multis testimoniis approbauit Origenem iuxta se catholicum. i. iuxta nos Arrianum esse, horum tu primum librum vertis sub nomine martyris & infra. Si iste Pamphili liber est de sex libris quis erit primus Eusebii & infra. Item Euse. Amator & præco & cõtubernalis Pamphili tres libros scripsit elegantissimos vitam Pamphili continentes in quorum tertio sic dicit de Pamphilo: & ipse quidem proprii operis nihil omnino scripsit: exceptis epistolis quas ad amicos forte mittebat. In tantum se humanitate deiecerat defensor Origenis & laudator Pamphili dicit Pamphilum nihil omnino nec proprii quicquam cõdidisse sermonis: & hoc dixit iam Pamphilo martyrio coronato ne habeas suffugium post editos ab Eusebio libros hoc Pamphilum scripsisse & infra. Quid facient epistolæ Theophili episcopi: quid Papæ Anastasii in toto orbe hæreticum prosequentes. Cum liber tuus sub nomine Pamphili inditus pugnet contra epistolas eorum & in secundo libro sic scribit Hiero. Cum ante annos ferme decem: Dexter amicus meus qui præfecturam administrauit prætorii me rogasset vt auctorum nostræ religionis ei indicẽ texerem inter cæteros tractatores posui, & hunc librũ a Pamphilo editum ita putans esse vt a te & tuis discipulis fuerat diuulgatum. Sed cum ipse dicat Eusebius Pamphilum nihil scripsisse exceptis epistolis &c. Et primus liber sex voluminum Eusebii eadem & hisdem verbis contineat quæ sub nomine Pamphili a te ficta sunt: perspicuum est te: iccirco librum hunc disseminare voluisse vt sub persona martyris hæresim produceres. Cum & de ipso quem Pamphili simulas multa peruerteris & aliter in græco & aliter in latino sit. In apologia autem ad Occeanum & Pammachium responsiua in qua ostẽdit se doctrinam Origenis & non dogma sectatum sic inquit de eodem lib. Pamphili loquens videtur vel Dydimi vel cuiuslibet alterius fuisse opusculum. Si concedamus ex superfluo vt Pamphili sit, sed nec dum martyris: ante. n. scripsit q̃ martyrium perpetrauit. Et quomodo inquies martyrio dignus fuit. s. vt martyrio deleret errorem, hæc Hiero. ad verbum diuersis in locis prout allegatum est de isto libro Pamphili. Ruffinus autem cõprobans librum Pamphili martyris esse & ad Origenis facere defensionem in secundo libro inuectiuo contra Hieronymum postquam dixit sic de quolibet opere faciliter dici posse ꝙ eius non sit auctoris cui ascribitur sic deinde inquit. Sed ponamus ꝙ nõ sit martyris libellus iste sed cuiuscunque vnius de ecclesia, nunquid suis verbis vsus est quisquis ille est scriptor vt meritis cedendũ videatur auctoris de ipsis Origenis voluminibus ponit exempla. Et quid de singulis sentiat non suis defensoriis verbis: sed eius ipsius qui accusabitur ostendit, & ideo superflua est de auctore quæstio vbi defensio talis est quæ assertore non egeat, hæc Ruffinus. Ad ea autem quæ dicit Hiero. responderet forte aliquis sic pro Ruffino, primo cum dicit Eusebiũ sex libros scripsisse in quibus Origenem probat Arrianum & horum primum conuersum a Ruffino sub nomine Pamphili quomodo hoc potest stare ꝙ liber Pamphili sit primus Eusebii cũ diuersa omnino & pugnantia intendantur in illis libris. Nam Eusebius per te o Hieronyme suis libris conatur probare Origenem esse Arrianum. In libro autem Pãphili nihil aliud agitur q̃ vt probetur Origenem Arrianum non fuisse. Sed quæcunque hæresim Arrii confirmantia in eius libris inueniuntur ab ipsis Arrianis qualis & Eusebius fuit & multi alii fuisse inserta. Diuersus ergo omnino sit liber iste ab illo necesse est qui diuersam penitus immo contrariam agit causam. Nec sufficit si quis dicat illa quæ ad Arrianam spectabant hæresim de libro Eusebii fuisse cõmutata. Nã & ꝙ pertinet ad alias hæreses non potest dicere Hieronymus Eusebium ostendisse in illis corruptus esse libros Origenis. Quia ipsemet in secundo libro contra Ruffinum dicit quod præter id quod attinet ad filium & spiritum sanctum in aliis dogmatibus Eusebius, & Dydimus apertissime in Origenis sectam concedunt. Quare non bene potest intelligi quomodo eadem quæ in libro Pamphili leguntur legi poterant in primo Eusebii nisi aliqua forte cõia de Origene & ad articulũ huius cõclusionis

Pamphilus martyr.

Hierony. testimonia origenis hæresim indicantia.

Ruffini contra hieronymum sententia.

Dicta Hieronymi a pico confutantur.

de quo agitur non pertinentia: nec videtur adeo mirãdum vt miratur Hierony. similia aliqua scripsisse Pamphilum & Eusebium qui vt ipse dicit Hieronymus fuerant conturbernales quæ potuit Eusebius uel apud Pãphilum lecta in suis etiam libris retulisse vel ut fit quotidiæ simili mẽtis motu per se inuenisse & excogitasse. Et hæc de primo Eusebii. Quod autem dicit Hiero. scribere Eusebium in uita pamphili: ꝙ propter humilitatem ipse ꝓprii operis nihil scripsit exceptis epistolis. Et subdit ꝙ Eusebius defensor Origenis & laudator Pãphili hoc dicit. Forte responderet Ruffinus hoc non multũ contra se facere. Primo quia & ille tractatulus Pamphili ad epistolæ potius breuitatem q̃ ad iusti libri magnitudinem declinat. Secundo quia illa breuis pro Origene apologia non recte fortasse dici potest opus proprium cum ibi nihil dogmatizet Pamphilus immo nec quęstio ibi de re in vniuersum tractetur aliqua, sed de particulari tantum homine.i.de Origene breuiter agatur. Fuerint libri eius corrupti nec ne quod scribere non est proprii operis aliquid condere, nec est ex sua humilitate dogmatistæ vel auctoris nomen deuitante se subleuare. Tertio possibile est quòd & ad Noticiam Eusebii iste liber non peruenerit: tum ob libri exiguitatem: tum ob auctoris quam ipse affert humilitatem & nihil magnum scribentis & tenuia etiam illa & minutula quæ scripsit occultantis potius q̃ ostẽtantis. Quarto dicet Ruffinus possibile est etiam quòd Eusebius vt Arrianæ perfidiæ defensor librum martyris qui suam sectã Origenis testimonio priuabat non occultare modo voluerit: sed hac etiam obliqua sua testatione agere vt non esse Pamphili a posteris crederetur. Quare quòd Hieronymus qua si ad corroborãdum rationem suam dicit defensor Origenis: dicit Pamphilum nihil scripsisse &c. potius contra ipsum est quam pro ipso. Quia ex quo Eusebius Origenem nõ vt catholicum sed vt Arrianum defendebat: merito in hoc sicut dixi potuit esse suspectus. Sed quid oportet in his laborare: aut quomodo omnino potest Hieronymus ex Eusebii testimonio probare illam pro Origene Apologiam non esse Pamphili: cum ipse Eusebius in libro sexto historiæ ecclesiasticæ dicat a sancto Pamphilo martyre scriptam esse Apologiam pro Origene. Cum autem subdit Hiero. quid facient epistolæ Theophili episcopi: Quid papæ Anastasii &c. Diceret forte Ruffinus nõ pugnare librum Pamphili contra primariam illorum intentionem. Fuisse.n.illorum propositum hæreses illas pessimas & venenata dogmata cuiuscunque essent extirpare de mundo, quia hoc ad fidem spectabat ad religionis confirmationem & stabilimentum ecclesiæ Origenis autem illa esse vt credebatur a multis aut non esse parum curaturos fuisse religiosissimos pontifices. Quinimmo optabile forte illis & acceptissimum fuisse futurum si certis & validis probari potuisset argumentis hæreticas illas opiniones non fuisse ab Origene creditas: quia pro fide hoc faceret non contra fidem: contra hæreticos: & non pro hæreticis qui non parum tanti viri & a catholicis tantum laudati testimonio innitebantur & errorem suum illus auctoritate defendebant. Quapropter pugnaturum Pamphili librum contra illas epistolas: si in illo hæreses quas illi accusabant excusarentur. Non autem si id totis in eo agitur viribus vt illarum assertores tam bono patrono priuentur quem si ille prosequuntur epistolæ. Certum est quòd non nisi vt illarum creditum opinionum hæresiarcham prosequuntur. Ad ea autem quæ in secundo libro affert Hiero. sic fortasse responderetur. Primo cũ dicit se etiam aliquando credidisse & ita scripsisse illum esse Pamphili librũ priusq̃ apud Eusebium legisset Pamphilum nihil scripsisse & cætera. Ex hoc suo dicto forte sic contra eum argumentaretur Ruffinus, si lectum o Hieronyme Pamphili librum Pamphili esse aliquando & credidisti & scripsisti: Dic quæso quæ in eo legebas mendacia ne & hæreses aut hęresim fauores esse cognoscebas an potius vera vel verisimilia & catholicam fidẽ nihil lædentia: si falsa: & hæretica quo pacto adduci poteras vt crederes auctorem libri esse catholicum martyrem de cuius testimonio & dictis nihil sinistre sine flagitio suspicari quis posset. Si vero & catholica & denique Christiano martyre digna cur nunc ipsa damnas & cõmentitia dicis: & ad introducendas hæreses disseminata, & breuiter cur indigna martyre nunc iudicas: quæ tunc martyre digna iudicasti, cum eadẽ sint quæ nunc legis & quæ tunc legebas quasi dicamus ipsum auctoris titulum secludentes, ipsa quę ibi in defensionem Origenis dicuntur secundum se consideremus. Si mala sunt cur tunc sancti martyris esse iudicasti, si bona cur etiã nunc cuiuscunq; sint pro bonis non acceptantur? Præterea quomodo potes o Hieronyme dicere ad introducendas hæreses me librum disseminasse: cum in eo libro nihil aliud agatur vt supra etiam dictum est nisi vt hæretici Origenis testimonio se corroborare non possint: quod ad euellendam facit non ad disseminandam hæresim. Pręterea non solum latinus inuenitur iste liber sed græcus. Ego Ruffinus latinum feci ex græco transferendo. Græcum quis edidit si non Pamphilus, non ego vtiq; Ruffinus secundũ te qui me de inscitia arguis græcarum literarum librum tam græce & tam facunde scribere potui vt Eusebii stilũ æquaret. Si alius profeeratur ille respondet Hiero. ꝙ Dydimi est vel alicuius alterius. Instabit Ruffinus. Quisquis sit ille alius iam nõ ego Ruffinus sed alter huius criminis reus tenebitur, & si Dydimus est mẽdax secundum te & deceptor est Dydimus Pręceptor tuus o Hieronyme: quẽ tu & prophetam videntem & oculum habentem sponse de cantico canticorum & apostolicum virum in tuis libris nominasti mendax inquam ipse qui ipsum græcum edendo falso Pamphilo adscripsit: non ego qui inuentum græcum titulo Pamphili sub eiusdem auctoris titulo: transferẽdo communicaui latinis nec mirum tibi esse debet ꝙ ego Dydimo in hac re crediderim: cui tu in scripturarum explanatione credidisti. Quod autem dicit ꝙ aliter in latino sit aliter sit in græco. Diceret Ruffinus cur locos nõ profers o Hieronyme male interpretatos an ideo ne me a culpa efferere possim: sicut & tu cum Augu. ad te scribat quædã de tua ex habræo interpretatione damnari & locos non ponit. Dicis ideo factum ne te possis defendere & veritatẽ tuæ interpretationis comprobare. Quare quod tibi diceret Ruffinus licuit de Augustino, liceat & mihi quoque de te o Hieronyme suspicari, hæc sunt dicta de dissensione Hieronymi & Ruffini de libro Pamphili: in qua ego sicut & in aliis oĩbus Hieronymi iudiciũ iudicio Ruffini sup ãpono.

Secundum quod ad possibilitatem huius affertur quòd Origenis libri sint corrupti hoc est ꝙ hoc similiter videmus accidisse multis aliis libris catholicorum doctorum. Nã Clemẽs apostolorũ discipulus qui Romanę ecclesię post apostolos episcopus & martyr fuit libros ędidit qui appellãtur recognitio. In q̃bus cũ ex ꝑsona petri

Libros. Origẽis corruptos esse aliorum auctorum probat exẽplo.

doctrina quasi vere apostolica exponatur: in aliquibus ita Eunomii dogma inseritur vt nullus alius quàm ipse Eunomius disputare credatur filium dei creatum de nihilo dicens. Item in Clementis Alexandrinæ ecclesiæ præsbyteri viri catholici inuenitur scriptum Dei filium esse creatum,& in Dionysii Alexandrinæ vrbis episcopi quatuor libris vbi contra Sabellium disputat est Arriani dogmatis comprobatio, & quid oportet apostolicos proferre viros, cum sciamus ipsa euangelia & ipsorum apostolorum dicta ab hæreticis sæpe fuisse deprauata: vt maxime ex libro Tertulliani contra Marcionem cuilibet constare potest. Quod ergo illorum contigit libris cur non & Origenis libris potuit contigisse: & omnino in simili causa cur per omnia similis non acceptatur excusatio, quæ ideo etiam de Origenis libris videtur magis acceptanda: ꝙ ipsemet viuens adhuc de hoc in suis epistolis vt infra patebit conqueritur: corrumpi, scilicet & deprauari ab hæreticis libros suos. Quod si hoc pro impossibili habet Hieronymus illud afferens ꝙ sic quicquid in libris omnium reperitur: ab aliis dici possit esse corruptum, & ꝙ difficile est omnia exemplaria posse viciari. Nescio quo pacto ipse respondere poterit Eunomianis comprobantibus dogma suum testimonio Clementis apostolorum discipuli, in quibus inuenitur expresse scriptum filium Dei esse creatum. Nam si ipse adhæc recurrerit corruptos libros Clementis ab ipsis hæreticis ipsius Hieronymi verbis hoc arguent esse impossibile, illa & ipsi dicentes sic, scilicet quicquid reperitur in libris omnium ab aliis corruptum dici posse: & impossibile esse omnia exemplaria esse corrupta. Quare forte cauendum est ne dũ hæreticum omnino facere volumus Origenem hæreticos apostolos hæreticosque apostolorum discipulos esse faciamus. Nam cum nihil minus detestande & execrandę hæreses non minus impia dogmata in illorum inueniantur libris, q̃ in libris Origenis non video. Cur nõ vel similiter accusentur vel excusentur similiter. Hieronymus autem de libris Clementis & aliorum corruptione his verbis respondet. & quomodo inquies in libris eorum viciosa nonnulla sunt si me causas viciorũ nescire respondero, nõ statim illos hereticos iudicabo. Fieri enim potest vt vel simpliciter errauerint vel alio sensu scripserint: vel a librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint: vel innocenter quædam & minus caute loquuti sint, & quæ non possint peruersorũ hominum calumniam declinare. Huic autem Hieronymi responsioni sic forte responderet Ruffinus sic vt nõ propterea quòd in eorum libris vitiosa non vlla sunt etiam si causas vitiorum nescias, non statim vis illos hæreticos iudicare. Cur visis aliquibus in Origenis libro viciosis quibus etiam alibi ipsum legis contradicentem Origenem statim hæreticum iudicas: quæ est causa dissimilitudinis maxime cum & in Origene eam ingenii sublimitatem eum fidei zelum tale ac tantum scripturarum studium & tu noueris fuisse & scipseris & prædicaueris: vt non immerito in codicibus vndecunque potius quam in mente eius vitium fuisse suspicari possis. Præterea sicut fieri potuit secũdum te vt illi, vel simpliciter errauerint vel alio sensu scripserint vel innocenter & minus caute locuti sint. Cur non fieri potuit similiter vt Origenes vel simpliciter errauerit: vel alio sensu scripserit: vt contendit Dydimus: vel innocenter & minus caute locutus sit quædam quæ non pñt peruersorum hominum calumniam declinare. Et sicut a librariis imperitis dicis potuisse illorũ scripta corrumpi cur nõ similiter vel ab imperitis librariis vel a perfidis hęreticis scripta Origenis potuerunt corrumpi omnino dissimilitudinis causa non apparet. Refert etiam Ruffinus ꝙ liber Hilarii confessoris post Ariminensem synodum fuit falsatus ab hæreticis: & ꝙ ob hanc causam cum in concilio episcoporũ ei quæstio moueretur proferri librum de domo sua iussit qui nesciente se in scriniis suis hæreticus tenebatur, & dicit ꝙ cum prolatus fuisset & ab omnibus hæreticus iudicatus auctor libri Hilarius excommunicatus discesserit de concilio. Hoc esse falsum & fictũ in calumniam Hilarii dicit Hieronymus nihil aliud afferens, sed verum fuerit nec ne nõ bene sciri potest nec multũ ad Origenis attinet defensionẽ. Hoc est verũ ꝙ Ruffinus hoc de Hilario recitaturus hæc verba præfatur. Et ne quid aperte credulitati desit res adhuc quæ sunt memoriæ nostræ retexam quo testimonii veritas neminem lateat. Quare vel verum fuit vel magna fuit Ruffini impudentia in re tã recentis memoriæ apertum mendacium & nouam texere fabellam. Sed siue verum sit siue falsum non videtur in Hilarii calumniam vel fictum vel recitatum: quia potius illos qui Hilarii librum deprauauerant q̃ ipsum Hilarium calumniatur, quem innocentem hæresis fuisse & iniuste excõmunicatum & subdole deceptum attestatur. Post hæc recitat Ruffinus ꝙ Tertuliani liber cuius est titulus de trinitate sub nomine Cypriani martyris Constantinopoli a Macedonianæ partis hæreticis legebatur. Hieronymus dicit ꝙ nec liber est Tertuliani, nec dicitur Cypriani sed Nouatiani, neuter eorum aliud pro se affert: nisi ꝙ Hierony. dicit ꝙ auctoris eloquium stili proprietatem demonstrat. Quanquam & in multis sæpe est depræhendere similem stili faciem & tenorem. Sed hæc nihil ad Origenem. Ipse aũt Ruffinus hoc idem ostendit accidisse Hieronymo quod & libris Origenis, refert.n. ꝙ cũ a Damaso Romanæ vrbis episcopo ei traditæ fuissent ecclesiasticæ epistolæ dictandæ Apollinaristæ Athanasii librum vbi dominicus homo scriptum erat ad legendum acceptum: ita corruperũt vt in libro id quod eraserant rursus scriberent, scilicet vt non ab illis falsatum sed a Hieronymo additum putaretur. Et aduerte ꝙ Hieronymus in hac parte Ruffino respondens cum dicat mihi mea ingeritur fabella, verum tamẽ fuisse non negat, sed in fine sic dicit, fieri potest Ruffine vt etiam si a me verum audisti alius qui huius rei ignarus est dicat a te esse compositum & fictum. Tertium ꝙ verisimile facit libros Origenis fuisse corruptos ẽ ꝙ de hoc ipse viuens conquestus est. Extat.n. in libro quarto Origenis epistola eius ad quosdam charos suos in Alexandria: in qua conquiritur his verbis. Sed nihil mirũ mihi videtur si adulteretur doctrina mea ab inimicis: & tali adulterio corrumpatur quali adulterio corrupta est epistola Pauli apostoli. Quidam enim sub nomine Pauli falsam epistolam conscripserunt vt conturbarẽt Thessalonicenses quasi instaret dies domini: & seducerent eos propter hanc ergo epistolam in secũda epistola quam ad Thessalonicenses scribit hæc dixit. Rogamus autem vos fratres per aduentum domini nostri Iesu christi & nostre congregationis in ipsum vt non cito moueamini a sensu vestro: neque terreamini neque per spiritum neque per verbum neque per epistolam tanquam per nos missam quasi instet dies dñi, nemo vos seducat vllo mõ talia ergo q̃dã video accidere nobis. Nã quidã auctor hereseos: cũ sub p̃sentia multorũ habita

Dydimus. | Ruffini exẽpla. | Hierony. | Nota. | Conquirit i epistola. Nota origenis verba.

fuisset disputatio nostra accipiens scripta ab his qui descripserant codicem quæ voluit addidit. & quæ voluit abstulit & quæ ei uisum est permutauit, & circunfert tãquam ex nomine nostro insultans & ostendens ea quæ ipse conscripsit pro quibus indignantes fratres qui in palestina sunt miserunt ad me Athenas hominem: qui acciperet a me ipsa auctentica exemplaria quod ne relectum quidem vel recensitum a me antea fuerat: Sed ita neglectum iacebat vt vix inueniri potuerit, misi tamen & sub Deo teste loquor: quoniam cum conuenissem illum ipsum qui adulterauerat librum: quare hoc fecisset velut satisfaciens mihi respondit quoniam magis ornare volui disputationem atque purgare ipsam. Videte quali purgatione disputationem nostram purgauit tali nempe quali purgatione Marcion purgauit euangelia vel apostolum vel quali successor eius post eũ Apelles. Nam sicut illi subuerterunt scripturarum veritatem: sic iste sublatis quæ vere dicta sunt ob nostri criminationẽ inseruit quæ falsa sunt. Hæc ad verbũ in Origenis epistola leguntur, quod si viuente ipso non dubitabant hæretici eius libros corrumpere: Quanto magis credẽdum est hoc ipsos ausos fuisse post eius mortem. Conqueritur autem & de alio quodam hæretico in epheso qui cõferebat multa falsa tanquam sua, & extat etiam in alia eius epistola de suorum librorum falsitate querimonia. Quartum quod eiusdem rei maxime fidem facit ꝙ, scilicet hæretica illa Origenis non sint sed ab hæreticis inserta est: quod de illis eisdem inuenitur alibi Origenes pie & catholice determinare. Ex quo si illa hæretica Origenis sunt: sibi ipsi contradicet. Locos autem vbi catholice agit de illis plurimos est videre in apologia Pamphili. & hoc est quod dicit Ruffinus ꝙ non est curandũ de nomine auctoris illius libri quoniam illa defensio cuiuscunque sit per se valida est cum ex verbis & dictis ꝓpriis ipsius Origenis de eius catholico & orthodoxo dogmate fidem faciat. Et per hoc etiam videtur satisfieri cuidam dicto Hieronymi contra Ruffinum. Nam cum Ruffinus hoc idem diceret pie, scilicet & catholice de illis alibi ab Origene determinatum sic inquit contra eum. Vbi est illa fiducia qua inflatis buccis creberrime personabas te quæ in aliis libris Origenis legeras emendasse in libris periarchon. Et non aliena: sed sua reddidisse suis. De tanta librorum sylua fruticem ac surculum proferre non potes. Responderet. n. forte Ruffinus non oportere se de ea sylua surculos proferre: de qua iam Pamphilus multas ꝓtulerat integras arbores. Locos enim illos copiosissime recitat Pamphilus & illo iam præsupposito hoc agit Ruffinus in libello suo quem Pamphili libro superaddit: vt ostendat vnde hoc peruenerit ꝙ in libris Origenis contradictoria inueniantur, assignatque illam causam de falsatione per hæreticos. Quintum quod & multum facit ad asserendum hoc ꝙ hæreses illæ non sunt de mente Origenis est ꝙ ex testimonio multorũ quibus merito tenemur fidem adhibere habemus Origenem in principalibus opinionibus in quibus errasse dicitur catholice sensisse. Due .n. sunt principales hæreses quæ Origeni obiiciuntur. Prima est de trinitate ꝙ male. s. de filio & peius de spiritu sancto senserit. Secunda est de salute diaboli quod. s. pœna eius & infernale supplicium non sit æternum futurum sed ab eo sit aliquando liberandus. Ex qua videntur multæ aliæ dependere eidem ascriptæ. Illa. s. ꝙ pro salute istorum saluandorum dæmonum iterum in sublimiori elemento sit crucifigendus Christus, & illa

Quæ nam principalibus hæreseis origeni attribuantur.

Et sunt duæ principales.

4. aliæ.

Primæ hæresis defensio.

Dydimus.

Athanasius.

ꝙ omnia restituenda sunt in vnum: & illa ꝙ diabolus pœnitere possit: & illa ꝙ pœna damnatorum non sit æterna. De istis autem duabus hæresibus ꝙ non fuerint de mente Origenis videntur esse euidentia argumẽta. Nam de trinitate non solum Dydimus quo præceptore tantum gloriatur Hierony. dicit catholice sensisse Origenem, idque propriis in periarchon editis commentariis comprobauit. Sed & Athanasius defensor niceni concilii libris propriis contra Arrianos voce clara testem fidei suæ hunc virum vocauit: & Methodium legimus pœnituisse ꝙ Origenem damnasset. dicitque eum tandem inuentum nihil male credentem de sancta trinitate. Quinimmo ipsiusmet Origenis habemus dicta de trinitate a catholica fide nihil discrepantia, nam super illud Pauli ad Romanos & spiritus adiuuat infirmitatem nostram expresse tenet spiritum sanctum non esse creaturam & super illud qui etiam proprio filio non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum quomodo non etiam cum illo omnia donauit hec Origenes exponens dicit. Nihil enim est neque visibilis neque inuisibilis creaturæ quod filio possit adæquari, nullo enim pacto creatori suo potest creatura conferri, & si creator ipse donatus est nobis quomodo non cum ipso nobis omnis creatura donabitur, & infra super illud Pauli qui est super omnia deus benedictus sic inquit Origenes. Christum aliud secundum carnem esse: aliud secundum spiritum, iam & in prioribus huius ipsius epistolæ partibus designauit vbi dicit qui factus est ex semine Dauid secundum carnem qui destinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis: & quomodo secundum spiritum filius Dei sit & secũdum carnem filius Dauid ibi plenius exposuimus pro viribus, quem ergo ibi secundum spiritum filium Dei dixit hic procedente doctrina ordine proficientibus vtpote auditoribus Deum qui est super omnia ipsum esse pronunciat: & miror quomodo quidam legentes ꝙ idem apostolus in aliis dixit. Vnus Deus pater ex quo omnia & vnus dominus Iesus Christus per quem omnia negent filium dei deum debere profiteri, ne duos deos profiteri & dicere videantur: & quid de hoc loco apostoli facient in quo aperte Christus per quẽ omnia super omnia Deus esse describitur. Sed non aduertunt qui hoc ita sentiunt quia sicut dominum Iesum Christum nõ ita vnum esse dominum dixit vt ex hoc Deus pater dominus non dicatur, ita & Deum patrem non ita dixit esse vnum deum vt deus filius non credatur. Vera est enim scriptura quæ dicit. Scitote ꝙ dominus ipse est Deus. Vnus autem vterque est Deus quia non est aliud filio diuinitatis initium q̃ pater sed ipsius vnius paterni fontis sicut sapientia dicit purissima est manatio filius ergo est Christus Deus super omnia quę omnia illa sine dubio: quæ & paulo ante diximus super principatus & potestates & virtutes & omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo sed etiam in futuro. Qui autem super omnia est super se neminem habet, nõ enim post patrem est ipse sed de patre, hoc idem autem sapiẽtia dei etiam de spiritu sancto intelligi debet, vbi dicitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarum & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis, si ergo filius dei super omnia dicitur & spiritus sanctus continere omnia memoratur. Deus autẽ pater est ex quo omnia, & sic euidenter ostenditur natura trinitatis & substantia vna quæ est super omnia, hæc Origenes ad verbum, & alibi super illud Pauli quomodo autem prædi-

Origenis dicta quibus non hæreticus sed christianissimus censetur.

cabunt nisi mittantur sic inquit. Sunt enim nonnulli qui annunciant quidem & prædicante de patre & filio & spiritu sancto sed non sincere non integre vt sunt omnes hæretici, qui patrem quidem & filium & spiritum sanctum annunciant sed non bene neque fideliter annunciant. Aut enim male separant filium a patre vt alterius naturæ patrem alterius filium dicant: aut male confundunt, vt ex tribus compositum deum vel trinæ tantummodo appellationis faciant, qui autem bene bona annuncient proprietates quidem patri & filio & spiritui sancto suas cuique dabunt, nihil autem diuersitatis esse confitebuntur in substantia vel natura, hæc Origenes. Quibus verbis quid magis catholicum quid magis expressum, necesse est igitur sicubi aliter scriptum inueniatur in libris Origenis nō Origenis esse illud sed hæreticorum qui per librorum corruptionem patronū hr̄e voluerunt Origenē erroris sui. De secūda aūt hæresi tā euidens extat testimoniū vt meo iudicio male negare possit. Nā in epistola ꝓpria ipse Origenes ēt secūdū Hieronymi traductionem qui illius epistolæ mentionē facit expresse negat diabolum posse aliquando saluari dicitq; quòd nec mente quis captus hoc potest dicere. Præterea quòd etiam extat dialogus inter origenem & candidum valentiniani dogmatis sectatorem, qui cādidus obiciebat eundem errorem Origenes refutat: negatque hoc se sentire, supra illud Pauli nunquid sic offenderunt vt caderent sic dici Origenes hunc casum respiciens Paulus de quo dixit Christus quia videbam sathanam sicut fulgur cecidisse de cœlo negat cecidisse israel, Illorum.n. vel in fine sæculi conuersio erit tunc cum plenitudo subintrauerit omnis israel saluus fiet. Istius autem qui de cœlo cecidisse dicitur nec in fine sæculi erit vlla conuersio, hæc Origenes. Quod etiam illa quæ ei imponitur hæresis quòd spiritus non intelligit filium & filius non intelligit patrem falso ei imponatur, patet ex his quæ ipse dicit super illud Pauli. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. Sic.n. inquit hanc altitudinem dei inscrutabilem dicit omni creaturæ de filio uero & spiritu sancto dicere ista non poterat: quia filius in euangelio dicit ad patrem. Pater omnia mea tua sunt & tua mea, & de spiritu sancto ipse Paulus pronunciat dicens. Nemo scit hominum quæ sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est: ita & quæ in deo sunt nemo cognouit nisi spūs dei. Quin ergo dicit Paulus, quis nouit sensum domini de creaturis dicit naturam vero trinitatis excepit, hæc Origenes. Restare videtur vna hæresis Origeni attributa.s. in opinionibus de anima quòd fuerint ab æterno creatæ & de cœlo delabantur in corpora & de anima scribit quidem ipse Origenes in cōmentariis super epistolam Pauli ad Titum se nihil posse determinati ex ecclesiastico dogmate accipere nisi ꝙ omnes animæ sunt eiusdem speciei quòd sunt liberæ voluntatis quòd sunt rationabiles ꝙ sunt immortales quòd a deo creatæ & quòd pœnas habituræ pro malis & premia pro bonis: hæc tantum dicit se affirmare de anima. Quia de his in scripturis euidentia habeantur testimonia. In cæteris autem de anima quæstionibus dicere se quòd magis sibi probabile videtur, & inquisitiue non determinatiue procedere: quia determinatum nihil de illis in ecclesiastico habeatur dogmate. Id autem quod magis visum est Origeni fuisse quòd essent ante corpora createin cœlis viuentes consentiunt concorditer omnes, & Ruffinus in apologia ad Anastasium Romanæ verbis epūm postq̄ tres

Secūdæ hæresis defensio per ipsummet. Origenem.

Origenis dialogum testari veritatem.

Pro hæresi de aiarum creatione obiecta defensio.

Quid ad summū de anima sensit.

Ruffinus.

retulit opiniones de anima in fine sic inquit. Ego vero cum hæc singula legerim deo teste dico quòd vsq; ad præsens certi vel definiti aliquid de hac qōne nō teneo: sed deo relinquo scire quid sit in vero & si cui ipse reuelare dignabitur, ego tamen hæc singula legisse me non nego, & adhuc ignorare confiteor. Præter hoc quod mãifeste tradit ecclesia deum esse & animarum & corporum conditorem. In libro etiam Pāphili non negatur Origenem illi adhæsisse opinioni sed sic in eius scribitur defensionem. Nunc vero cum diuersitas sit apud ecclesiasticos & alii alia de anima sentiant: & omnes diuersa quomodo hic magis q̄ cæteri incusandus est. Tum post hæc verba recitantur opiniones de anima quæ tunc erant inter quas & illa quæ nunc tenetur a catholicis: & cum ostensum est manifestas pro illis probationes ex scripturis sacris adhiberi nō posse: accidereque & illarum auctoribus magnas difficultates in fine sic concluditur. Quod autem ex his omnibus ostendi volumus illud est quòd sicut eos qui vnam quamlibet de his quas supra exposuimus opinionem veram putāt, non recta ratione hereticos quis vocat pro eo quod neque ex diuinis scripturis certi aliquid de his vel manifesti dictum esse videatur: neque in prædicatione ecclesiastica putatur contineri. Ita neque hunc virum culpari iustum est differentem quod sibi magis est visum, hæc ibi. Ego autem ex omnibus supradictis duas infero propōnes. Prima est quòd si Origenes & de trinitate & de dæmonum salute catholice sensit vt magis videtur comprobatum testimoniis ob erroneam de anima opinionem eius conuincere non possumus damnationem. Quia Origenes non omnia tenebatur suo tp̄e explicite de anima credere quæ nos nūc tenemur: quia nec in scriptura habebantur manifesta: nec per ecclesiam vt postea fuit tunc fuerat determinatum. Immo non solum tempore Origenis sed etiam tempore Augustini: qui per.cc.annos post Origenem adhuc fuerat per catholicos.i. per uniuersalem ecclesiam de anima aliquid determinatū. Nam ipse Augu. dubius erat in opinione de anima vt patet ex eius epistola ad Hierony. an scilicet singulæ singulis creentur: vt nunc tenet orthodoxa traditio. Ex qua opinione videbatur Augustino sequi quòd deus esset iniustus: an ex illa vna quæ facta est in Adam a deo. Aliæ deinde sicut corpus ex corpore ita animæ ex anima fuerint propagatæ, nec credas solum in iuuentute de hac re dubitasse Augustinum. Quia & in primo libro retractationum qui fuit de vltimis de hac quæstione dubitat. Sic.n. scribit in primo fine controuersia ergo quædam originalis regia beatitudinis animi deus est, qui eum quidem non se ipso genuit, sed de nulla re alia condidit sicut cōdidit corpus de terra. Nam quod attinet ad eius originem qua sit in corpore vtrum de illo vno sit qui primum creatus quando factus est homo in animam viuentem, an similiter fiant singulis singulæ: nec tūc sciebam nec adhuc scio, hæc Augusti. ad verbum. Ex quo patet videnter propter erroneam opinionem de anima prædictam hæreticum nullo modo posse dici Origenem. Secunda propositio quam dico est hæc, quod si verum est quid Thomas in quolibetis dicit vt in.vii.ar. defensionis Origenis patebit latius, & bona dicit theologia nō obligari nos de necessitate salutis credere non solum ecclesiæ doctoribus sicut Hiero. sicut Augu. & similes: sed neque ipsi ecclesiæ nisi in his quæ ad substantiam fidei pertinent adiunxerimusque ista ad substantiam fidei nihil

Prima propositio.

200. anni ab Origene ad Augustin. Aug. in aiæ creatione se per fuisse dubium.

Secunda propositio. S.Tho.

pertinere vtrũ illarũ hæreſum auctor fuerit Origenes:
aut aliquis alius modo hæreſes illas hæreſes eſſe.i.impia
fateamur dogmata. Videtur ſequi quòd non teneatur
homo fidelis & vere Chriſtianus de neceſsitate ſalutis
in hac quæſtione potius Hieronymo etiam quod ad ip
ſum magis declinet eccleſia quàm Athanaſio dydimo:
Methodio Ruffino: Cuius & fides etiam perſecutionis
hæreticorum tempore in ſancta Alexandrina eccleſia
carceribus & exiliis dicitur probata immo ipſiuſmet
Origenis dictis credere eo maxime quòd & in multis
aliis quæ etiam ad fidei ſubſtantiam magis pertinent
Hieronymum non approbamus. Sicut in materia de
cerimonialibus & ſicut etiam Hieronymo pium eſt nõ
credere vbi Ambroſii commentaria in lucam nugas vo
cat; & ipſum Ambroſium nunc coruum nunc cornicu
lam appellat. Et vbi eiuſdem de ſpiritu ſancto librum
damnans dicit ſe de græcis bonis vidiſſe latina non bo-
na, & vbi Baſilium magnum de ſuperbia taxat: & vbi
in epiſtolis Auguſtini dicit ſe quædam hæretica legiſſe:
ita forte, & in hoc quòd potius velit illa quæ Origenẽ
demonſtrat catholicum eſſe ficta & adulterata quàm il
la quæ eum comprobant hæreticum ei penitus non ad-
hærere, nec impium eſt nec fidei apparet pernitioſum:
ad quam videtur potius confirmandam facere Orige-
nis patrocinium: & teſtimonium adimere hæreticis q̃
ad infirmandam iuxta illud quod in Pamphili libro his
verbis ſcribitur, illud contemplari debuerant quantã
redendi materiam q̃ tanque hæreticis præbeant: cum
eos quos aſſertores Chriſtiani dogmatis & defenſores
putant: confutari nunc videant & refelli a propriis. &
velut ciuili bello gaudeãt impugnatam quem ipſi hoſti
liter impugnare non poterant. Fuerunt autẽ & expro-
batis doctoribus eccleſiæ etiam Hieronymo poſteriori
bus qui in hac fuerunt ſententia quòd hæreſes illæ non
fuerint de mente Origenis, ſed ei falſo aſcriptę ab hęre
ticis. Vnde Aymo vnus ex nobilibus & antiquis docto
ribus eccleſiæ in libro de Chriſtianarum rerum memo
ria ſic dicit. Ego ſane de Origene viro tam illuſtri ab-
ſtinẽtiſsime vitæ & caſtiſsimæ præclaræ doctrinæ puri
& lucidi ſermonis ſalua fide patrum dixerim quòd hæc
omnino non ſcripſerit ſed ab hæreticis ob præclarum
nomen eius obfuſcandum maligne conficta ſunt & cõ
ſcripta & nomini ſuo prætitulata, hæc ille ad verbum,
hæc dicta ſunt de primo articulo examinando & inqui
rendo vtrum fuerint hæreticæ illæ duæ opiniones Ori-
genis nec ne qua in re ſicut in aliis omnibus eccleſiæ iu
dicium aliorum omnium iudicio & rationibus ſemper
antepono. Pro ſecundo articulo videtur rationabilius
ideo excuſandus Origenes quòd ſi quid ſcripſit quod
a catholicis non acceptetur in illis ſcribendis: neque
dogmatice neque aſſertiue, ſed dubitatiue ſemper &
inquiſitiue procedit, quare ſicut licet in Auguſtini li-
bris ſuper geneſim multa ſint quæ non acceptantur: ta
men propterea excuſantur a nobis quòd vt ipſemet di-
cit in libro retractationum plura in eo libro ſunt quæſi-
ta q̃ inuenta: ita & multa eſſe poſſunt in libris Origenis
reprobanda & damnanda quæ quia ipſe non determi-
nando ſed inquirẽdo dixit non propterea hæreticus eſt
dicendus quãdo hæreſis aſſertum proprie dicit dogma
contra expreſſam vel ſcripturæ veritatem vel eccleſiæ
determinationem, quòd autem ſic ſemper locutus ſit
Origenes ex multis patet locis. Nam & poſt diſputatio
nem de anima inquit: hæc iuxta noſtram ſententiam
non ſint dogmata ſed quæſita tantum atque proiecta

Hieron. nõ eẽ ſemp credẽdũ nã dicacitatis vicio plærũq; damnatur.

Aymonis verba in teſtimonium. Origenis.

De ſo arti. in principio ex.7. ꝓpoſitis.

Hæreſis ꝓpria quæ ſit dicenda.
Nota.
Verba. Origenis.

ne penitus intractata videretur, & alibi loquẽs de reſur
rectione inquit. Si hæc non ſunt contraria fidei & cæte
ra: & infra triplex ergo ſuſpicio nobis de fine ſuggeri-
tur e quibus quæ vera & melior ſit lector inquirat: tum
tres ſubiungit opiniones de reſurrectione: & in præfati
one librorum in geneſim inquit. Si profundum aliquid
occurrerit de hoc, dicendo quidem eſt ſed non tamen
affirmatiue: & infra, nos de rebus magnis quæ ſupra
nos ſunt ignorantiam noſtri non ignoramus: & ſuper
epiſtola ad Romanos li.ii.hæc ea lege dicta ſint a nobis
vt ſi qui melius & rationabilius dixerint illa magis q̃ hęc
noſtra teneantur. Et li.iiii.hæc prout potuimus in locis
tam arduis & tam difficilibus prolata: ſi quis forte ani-
mi noſtri ſtudium conſideret amplecti poterit, ſi vero
infirmitatẽ ſenſus noſtri notare velit veniam petimus:
& ei qui melius de his diſſerere vel explanare potuerit
libenter cedimus: & alibi. Probet autem qui legit quid
horũ magis ſenſui conueniat apoſtolico & illud teneat:
& libro quinto hęc interim nobis in pręſenti loco accur
rere potuerunt. Si quis autẽ melius aliquid ſenſerit nõ
pigeat his obmiſsis illa reſpicere, & quid plura? legatur
liber periarchon, videbimus illum hoc ordine procede
re quòd primo ponit illa quæ ſibi expreſſe videbantur
in ſcripturis eſſe determinata: & in illis nihil aberrat ab
eccleſia. Alia dicit ſibi eſſe dubia & de illis velle inquire
re de omnibus aſſerens illam ſolum recipiendam eſſe
veritatem quæ in nullo apoſtolicis & eccleſiaſticis do-
gmatis aduerſetur. Pro tertio articulo qui eſt quaſi cõ-
firmatio ſecundi dico iſtam propoſitionem quòd ſi ſit
aliquis habens erroneam opinionem de rebus fidei ad
huc per eccleſiam non determinatis modo in volunta-
te eius nulla ſit macula ſed firmum propoſitum de illis
credere ſemper conſona ſcripturæ & eccleſiæ: ille nec
peccat mortaliter nec hæreticus proprie eſt dicendus.
Ex qua propoſitione ſequitur corollarie poſsibile eſſe
quòd opinari aliquam opinionem aliquo tempore ſit
peccatum mortale quod non erit alio tempore, & hoc
eſt quia poteſt quis ſine pertinacia credere aliquid vno
tempore quod alio tempore non crederet ſine pertina
cia vt puta poſt determinationem eccleſiæ: aut ſacræ
ſcripturæ dilucidationem, de oppoſito crediti atteſta-
tur ſententia omnium doctorum dicentium quòd non
præciſe error intellectus facit hominem hereticum: ſed
oportet ꝙ ſit malitia & peruerſitas in voluntate. Ideo
dicebat Aug. errare poſſum hæreticus eſſe nõ poſſum.
Confirmatur hoc ex determinatione vniuerſalis eccle-
ſiæ: quæ multos canonizauit qui tamen vſque ad mor
tem perſeuerauerunt in erroneis opinionibus de fide.
& deinde per eccleſiam pro hæreticis reprobatis quas
opiniones nuſq̃ legitur ab illis fuiſſe retractatas. Tales
fuerunt Papias epiſcopus hieropolitanus. Victorinus
pictauenſis. Hireneus lugdunẽſis: Beatus Cyprianus
& multi alii quos ſcimus erraſſe in fide & eorum opinio
nes pro hæreticis condennatas: & tamen ipſi haben-
tur in canone ſanctorum: ex quo ſequitur vt neceſſario
dicendum ſit quòd vel illi etiam quòd deceſſerint in il-
lis opinionibus erroneis in fide non tamen deceſſerint
in peccato mortali, vel quòd eccleſia errauerit in eo-
rum canonizatione quod ſi dixerint vt etiam dixit qui-
dam ex his qui me impugnabant: reſpondens quòd il-
li forte non erant bene canonizati iam non ego ſed ipſi
ſentiunt contra determinationem vniuerſalis eccleſiæ.
Ex hac autem propoſitione infero ad propoſitũ Orige
nis ſic, ꝙ dato etiam ꝙ Origenes multas & plurimas

De tertio articulo ꝓpoſito in prin.
Notanda ꝓpoſitio.
Corollariũ.

Quid faciat hæreticum. Auguſti.
Cõfirmatio
Qui fuerint hæretici poſtea canonizati.

Papias.
Victorinus.
Hireneus.
Cyprianus.

habuerit opiniones erroneas in fide hoc præcise si in voluntate eius nulla fuit macula aliquo modo non potest esse argumentum ꝙ anima eius sit damnata. Vt sic arguatur aut quantumcunq; magnus error de quibuscunque rebus fidei sit in intellectu alicuius modo in voluntate nulla sit macula non impedit salutem eius aut quantumcunque paruus & de quacunq; re sit impedit aut aliquis non impedit, si quãtumcunque magnus sit non impedit, ergo etiam quòd Origenes & in multis errauerit & in principalioribus illa tamen si fuit voluntas eius bene disposita & nullo mō maculata nihil impediuit eius salutem, & ita qui volunt conuincere damnationem eius non sufficit quòd ostendant errores eius & perseuerantiam in eis. Sed oportet quòd ostendant perseuerantiam, cum pertinacia aut negligẽtia vel alia malitia voluntatis, si quantumcunque paruus sufficit, ergo error de rebaptizandis hæreticis debuit impedire salutem Cypriani & hæresis illorum qui dicuntur chiliastæ debuit impedire salutem Papiæ qui fuit auctor illius hæresis & cum illa decessit, & si sic ergo male ab ecclesia fuerunt canonizati, si aliquis impedit & aliquis non, dicant oportet qui sunt illi errores qui impediunt & qui non, & vbi vnq̃ inuenitur facta ista distinctio ab ecclesia vt verbigratia dicatur habere errorem in his quæ pertinent ad talem vel talem articulum etiam si sit præcise debilitas & defectus intellectus & nō sit aliqua peruersitas nec negligentia: nec pertinacia nec quæcunq; alia malicia in voluntate est peccatum mortale, habere aũt errorẽ in his quæ ad talẽ vel talẽ materiam pertinent non est peccatum mortale nisi sit in voluntate defectus: & si nō inueniatur facta talis distinctio aut ab ecclesia aut a doctoribus nec videantur fieri posse rationabiliter apparet non valere dictum quorundam dicentium aliam esse rationem de Cypriano & Papia & similibus & aliã de Origene quia Origenes errauit in principalibus, nam quantuncunque magnus sit error modo sit solum error in intellectu & in voluntate nulla sit malicia non videtur quòd taliter errans peccet mortaliter, quapropter cum talem maliciam in voluntate Origenis non legamus fuisse, dato quòd etiam in principalibus fidei mysteriis errauerit grauissimo errore & merito per ecclesiam damnato non potest conuinci ipsum esse damnatum in se & in anima sua, quod si quis dicat multos esse gradus propositionum credendarum prẹter istum gradum propositionum.s.determinatarum per ecclesiam & quòd etiam si non sit pertinacia, signum tamen est pertinaciæ asserere aliqua quorum opposita tenetur asserens explicita fide tenere: & credere & quòd non solum culpabilis est mortaliter error propter pertinaciam sed etiam quandoque culpatur propter negligentiam inquirendi veritatem quæ negligentia non est pertinacia saltem propriẽ dicta, videtur ad hoc rationabiliter posse responderi. Primo ꝙ Origenes de negligentia inquirendi in hoc veritatem culpari non potest quia vt bene dicit Hiero. in perscrutatione scripturarum diebus sudauit & noctibus. Secundo quòd in nullo errauit Origenes quod ipse tunc sic teneretur explicita fide credere ꝙ oppositum asserens non dogmatice sed vt sibi probabilius visum est hæreticus dici possit & hoc euidenter probo ex dicto quodam ipsius Hieronymi supra allegato. Vbi.n. Hiero. dicit ꝙ etiam si in Clementis apostolorum discipuli & aliorum talium inueniantur aliqua vitiosa, non tamen propterea istos statim hæreticos iudicaret. Subiungit quadruplicem causam. Primo ꝙ poterunt libri esse corrupti. Secundo ꝙ alio sensu scripserint. Tertio ꝙ simpliciter errauerint. Quarto quòd minus caute locuti sint, in quibus verbis debemus aduertere quòd dato quòd liber Clementis in quo dicit filium dei esse creaturam non sit deprauatus, & dato ꝙ auctor alium sensum non intenderit adhuc statim Clemens non est iudicandus hẹreticus, quia potuit simpliciter errasse. Quid est ergo simpliciter errasse nisi errasse ex intellectus defectu & erroneo rationis iudicio & non ex malicia vel peruersitate voluntatis quòd si in illa hæresi ꝙ filius sit creatura quæ est maxima etiam quæ obiiciatur Origeni potest quis simpliciter errare quia nō stet de ipsa adhuc alia ecclesiæ determinatio vel per maiorem scripturarum dilucidationem certior verificatio in qua hoc demum fieri non poterit & si tunc illud Clemens non tenebatur sub pena peccati mortalis explicita fide credere quid possumus dicere obligatum fuisse Origenẽ credere explicite de his in quibus dicitur errasse. Notandum est autem quòd quia hæresis esse potest & in verbis male & inordinate prolatis vt dicit Aug. & in sensu. Ideo dans Hieronymus modum excusandi qui in vtroque errauerit coniunctim vel diuisim ex solo intellectus & non voluntatis defectu dicit vel minus caute locutum fuisse & hoc si in verbis appareat hæresis vel simpliciter errasse & hoc si sensus hæreticus sit a simplici & recta voluntate sed a debili & errante intellectu prolatus & bene notanda & pensitanda sunt illa verba Hierony. quia in eis vtile & sanum de hæretica pertinacia dogma recte fundatur. Pro quarto articulo quidã dicentes Origenem pœnituisse allegant planctum Origenis, sed iste liber apocriphus reputatur vt habetur decreticis.xv. di. Ego autẽ testimonium allego ipsius Hieronymi quòd pro apocripho haberi nō potest qui expresse Origenem de erroribus suis pœnituisse testatur: quod non ideo affero: quia hoc sit necessarium rationabiliter ad credendam Origenis salutem: vt patebit in sequenti articulo, sed quia isti magistri nunq̃ clamare destiterunt ostendo tibi Origenẽ errasse, ostẽdas tu mihi eum pœnituisse nunquam hoc ostendes nũquam inuenies scriptum Origenem pœnituisse de his quæ scripsit. Audiant ergo reuerendi patres Hieronymum ipsum cuius auctoritate Origenem fulminant in apologia sua ad Pammachium & Occeanum in qua se ostendit doctrinam Origenis non dogma sectatum. Postq̃ Origenis recitauit errores hæc verba subiungentem ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum Romanæ vrbis episcopum penitentiam agit cur talia scripsit & causas temeritatis in Ambro. refert ꝙ secreto edita in publicum protulerit: Hæc Hieronymus ad verbum. Quid clarius quid expresius, quomodo iam aut qua fronte dicere possunt nusquam inueniri quòd Origenes pœnituerit. Dicam autem & quia incurrit quid mihi his diebus cum duobus ex his qui hãc conclusionẽ damnabant in simili proposito cõtigerit. Cum.n.ego vt Origenem de pertinacia defenderem cuidam multum insistenti determinatum ab ecclesia Origenem pro pertinacia in anima damnatum, dicerem ex græcis hẽre historiis Origenis dogmata post mortẽ eius post multos annos fuisse damnata remisissemq; illũ si libros domi nō habebat ad ep̃m traguriensem virũ nō minus doctrina & moribus q̃ sua dignitate p̄stãtem apud quẽ ego græcum librũ viderã in quo de conciliis multa erant aggregata dixit ille bonus pa-

Chiliastæ hæretici.

Obiectio.

Prima rñsio obiectionis. Secunda.

Notandæ cãæ quibus aliquis hæreticus dicitur

Nota: Augusti. Hiero.

De quarto articulo, q̃d pœnituit Origenem ꝓbat.

Liber apochriphus.

Ambro.

Nota facetiam.

ter quid me ad græcos remittis quem scis græcas literas penitus ignorare, petamus inquit latinas, nonne habemus fasciculum temporũ qui de his rebus elegãtissime tractat, afferatur dixi ego iste fasciculus q̃q̃ subiunxi. Si mihi quasi hoc fasciculo supposito ignem vt hæretico pares abigam ego protinus & tuum fasciculum in malam crucem, neque enim illi vlla fides, excanduit ille ac si trinitatem blasphemassem ne excandescas inq̃, afferatur fasciculus, nec me quasi solutis fascibus iam velis cedere, allatus est & inde in eo Origene hæc legimus Origenes doctor egregius ac sanctitate vitæ incomparabilis clarissimus in ecclesia dei & post pauca in fine dicit Grandis labyrinthus a diuersis texitur de Sansone. Salamone traiano & isto Origene an videlicet saluati sint an non quæ quia sine periculo nesciuntur nec etiã ecclesia certificata est de his domino totaliter committenda sunt hæc bonus fasciculus. Quibus lectis cum audisset ille de damnatione Origenis non esse certificatam ecclesiam mirum vt expalluit & apud quem probatissimorũ fasces nihil poterant potuit tantum iste fasciculus vt sententiam illico commutarit. Sequenti die cõpellans me acrius quidam alius manu satis grandem gestans librum. Quomodo inquit aut qua omnino via audes tu ab æterno ignis supplicio Origenem defendere ecce ego tibi ostendam cui nõ poteris testimonio contradicere qui dicit Origenem non posse defendi. Producas dixi ego venerabilis homo: si habes tuos testes, tum inquit ille, hic est testis quidam magnus & nomen subiunxit, ego vero nomẽ volo subticere. Cuius hi sunt sermones & prædicationes, tunc ego quos mihi affers sermones quas nugas, nugas ille respondit iam excandescens totus, nugas inquam in quibus etiam in ista materia si de ea habet sermonem (absit enim vt ego similia vnq̃ legerim) nisi expressissimus aliquis inueniatur error. Iam volo tecum Origenis caput Ixionis rota perfringere. Impatiens & iam ille & bili exæstuans aperit librum & legere incipit furens voce altissima. Feria quarta sermo.xi.de origenistis, tum in persecutione eorum quæ scripta erant ad singula verba exclamabat. Hic ne error, & ecce dum sic ad Stentoris inuidiam vociferatur hæc legit in libro scripta denique Hieronymus sex milia librorum Origenis legisse se fatetur, & dum statim perlecto hoc iterum clamat hic ne error: hic inq̃ error & quidam magnus, hic apertum mendacium hic falsitas expressa: & vt compescerem illico hominẽ iubeo afferri epistolas Hieronymi, & statim accurrens ad secundum librum inuectiuum contra Ruffinum, ostendo ei Hieronymum Ruffino dicenti Epiphanium papam iactare se legisse sex milia librorũ Origenis his verbis respondentem. De sex milibus autem libris quos ab eo lectos esse confingis: quis credit aut te verum dicere aut illum potuisse mentiri. Si.n. Origenes sex milia scripsisset libros poterat fieri vt vir eruditus & ab infantia sacris literis institutus pro curiositate & scientia legisset aliena. Quod vero ille nõ scripsit quomodo legere potuit, numera indicem librorum eius: qui in tertio volumine Eusebii in quo scripsit vitam Pamphili continentur & non dico sex milia sed tertiam partem non reperies: hæc ad verbum Hiero. Erubuit ille & salua fuit res mea. Sed redeamus iam ad propositum cõcludendo vel cum Ruffino & aliis quos supra in primo articulo recitauimus debemus concedere Origenem nunq̃ peccasse, vel si cum Hieronymo ipsum peccasse omnino contendimus sciamus & cum ipso nobis concedendum Origenem peccati sui proprio ad Romanum episcopum libello dato pœnituisse. Ego autẽ postq̃ mecum diligenter perpendi & examinaui ea præcipue quæ ab Eusebio & Ruffino & Hieronymo de Origene dicuntur: coniecto Origenem diu in perscrutatione scripturarum elaborantem: de multis arduis & principalibus theologiæ quæstionibus ambiguum fuisse cum non certe & indubitate sibi ipse videretur de illis ex scripturarũ testimonio posse aliquid asserere, & propter hoc de multis fidei mysteriis forte multa dixisse inquirendo & disputãdo in prioribus suæ ætatis annis quæ catholica fides non reciperet, propterea Origenem qui vt ipse dicit suam ignorantiam non ignorabat & veritatem illarum quæstionum se nondũ consecutum plane cognoscebat ante suæ ætatis.lx.annum nunq̃ a notariis excipi publice voluisse: quæ in ecclesiis prædicabat vt refert Eusebius. Aduertamus ergo quod Euse.xxvi.capite.vi.libri ecclesiasticę historiæ scribit Origenem tertio anno Imperii Philippi imperatoris: & sub Fabiano pontifice: cum iam ipse.lx.annũ ageret cœpisse dicta sua etiam literis publice cõmittere. Et aduertamus ꝙ supra.xvii.capite dicit quòd sub Vrbano pontifice cui successit Pontianus: iam ante tempora Fabiani Origenes conscribendi commentarios in scripturas sanctas initium sumit compellente se Ambrosio, & multa vi precum obsecrationumq; cogẽte. Qui inquit Eusebius maxime dignus videbatur: cui istud impenderetur officii, & cui quicquid arcanum & absconditum in sacris literis tectum est panderetur. Ex quibus duobus locis Eusebii in quibus apparet quasi cõtradictio colligitur euidenter: quod vrgente Ambrosio dictauerit quædam in prioribus annis anteq̃ veri adhuc aliquid cõperisset ipsi tantum Ambrosio priuatim communicanda; & non in publicum edenda, vt quę bene tuta & veritati apostolicę consona nõ cognoscebat: Ambro.autem illa secreto edita in publicũ protulit. Cõperta deinde per Origenem iam sexagenariũ catholica veritate cœpit iam audacter: quia & catholice publice scribere, & ea quæ ad priuatum Ambrosii vsum scripserat iam per illum edita fuisse vehementer indoluit: ad quæ sui purgationem vt ex verbis Hiero. & Eusebii coniecto rei totius seriem Fabiano Ro.episcopo scribens de sua catholica fide testimonium perhibuit narrans: s. quæ antea ab eo inueniuntur scripta se non scripsisse vt ederentur, de quibus & ipse dubius erat catholica ne essent an non catholica. Sed Ambrosium illa ædidisse, hoc est.n.quod dicit Hiero. ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum Ro.vrbis episcopum penitentiam agit cur talia scripserit & causas temeritatis in Ambrosium refert ꝙ secreto edita in publicum protulerit. Euse.autem narrãs quę scripserit post.lx.annum postquàm librum contra celsum: & libros.xxv.commẽtariorum in Mattheum &.xx.in prophetas cõnumerauit: subiungit, scripsit & ad Fabianũ Ro. vrb. epm: & ad alios quàm plurimos ecclesiarum principes de catholica fide sua, hæc ille. Sit ergo verũ quòd ante sexagesimum annum fuerit de multis fidei mysteriis dubius Origenes. Et sit verùm quòd secreto in scriptis multa communicauerit Ambrosio: quę tunc nõ firmiter adhærendo sed dubitatiue inquirendo opinabatur nunc a catholicis non recipienda, & ita verũ dicat Hiero. quòd quæ in multis Origenis libris inueniuntur etiam non catholica Origenis sint: quia vere ab ipso fuerunt dictata, licet non vt credita: & vt quæsita

Nota aliã.

Epilogus.

Eusebius.

Hiero.

potius q̃ inuenta: & consequenter Origeni cui catholica fuit postea veritas comperta culpabiliter non adscribenda in quibus & multa ab hæretici fuisse adinuēta iuxta Ruffinum. Pro vero etiam accipere possumus maxime de hoc ipso conquerente Origene dum viuebat. Sit ergo verum iuxta Eusebium in ecclesiastica historia à Hieronymo tanq̃ vera approbata Origenem non habere pro suis operibus.i.in quibus diffinitiue aliquid & adhæsiue dicat nisi quæ post sexagesimum annum scripsit. Sitque verum etiam secundum Hiero.de prius scriptis temere ab Ambrosio editis ipsum pœnituisse & consequenter catholicum mortuum esse: vt non solum secundum Ruffinum Pamphilum & Eusebium: sed etiam secundum Hiero. rationabilius sit credere ipsum esse saluū quàm credere ipsum esse damnatum. Pro quinto articulo dico hanc propositionem quantumcunque aliquis grauiter in vita mortaliter peccet & constet ipsum mortaliter peccasse: nisi constet de eius finali impœnitentia temerarium est vere asserere ipsum esse damnatum, patet veritas huius propōnis ex cōmuni sentētia omniū doctorum in dicta propositione cōsentientium. Ex qua propositione infero duas propositiones corollarias. Prima est hæc. Non propterea quia aliquis in vita mortaliter peccauerit: & nobis non constet quòd non pœnituerit iudicādum est firmiter a nobis esse illum in inferno, patet quia posito peccato mortali tantum non ponitur totum illud ad quod sequitur damnatio æterna. Sed oportet vltra peccatum ponere & certificari de finali impœnitentia. Nec ego qui nego firmiter esse credendum illum esse in inferno, habeo ostendere tibi penitentiam illius. Sed tu qui asseris illum esse damnatum habes certificare de impœnitentia & pro hoc multum facit dictum Henrici de assia qui in expositione.iii.c.libri genesis dicit hæc verba formalia. Si ergo argumentum quorundam esset efficax quo aliquem damnatum esse sicut de Salamone persuadent per hoc quòd scriptura eius peccatum cōmemorat & nullam de iusticia aut penitentia eius mentionem facit, tūc ita primum hominem ex peccato suo damnatum conuinceretur sicut primum angelum hæc Henricus. Nusquam.n.habetur mentio de penitentia. Adā sed solum de peccato. Similiter iudicum.viii.legitur de peccato Gedeon & non de penitentia: & tamen à doctoribus bene creditur de eius salute dicere & tu potes quòd per hoc etiam argumentum quidam decepti erronee dicebant ꝙ Moyses erat damnatus quia legebatur peccatum eius in aquis cōtradictionis & de eius penitentia nihil habebatur expressum: & tamen dixit deus.Iosue. Moyses seruus meus mortuus est. Secūda propositio corollaria est hæc nemo potest esse certus quòd aliquis sit damnatus ad infernum nisi hoc habeat ex speciali reuelatione dei vel ab his quibus creditur deus reuelasse, patet veritas huius ex præmissis propositionibus quia nemo potest esse certus de finali pœnitentia vel de impœnitētia: nisi ille qui nouit secreta cordis & cui ille voluit reuelare, cum enim nullus de statu alicuius ita sit certus sicut ipsemet de se quia quæ sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis qui in ipso est, vt dicitur ad Cor.ii. & de se ipso homo non potest esse certus vtrum sit dignus odio vel amore vt dicitur ecclesiastes.ix. quanto magis non poterit esse certus de alio nisi de hoc habeat specialem reuelationem. Ex hac autem propositione principali cum suis corollariis infero ad propositum meæ conclusionis quòd dato etiam

De quinto articulo. Prima propositio.

Prima propositio corollaria

Hericus de assia.

Secūda propositio corollaria.

ꝙ Origenes in illis erroribus errando peccauerit mortaliter tamen cum incerti sumus de eius finali impœnitentia vel pœnitentia asserere ipsum esse damnatum temerarium est omnino iudicium & reiiciēdum. Cum ergo nec de salute possumus esse certi, nec de damnatione, pium est tamen & valde rationabile credere vt dixi ego quòd deus eum saluauerit hominem talis ac tantæ scientiæ, de quo Hiero. in præfatione cantici canticorum, cum in cæteris omnes alios superauerit in hoc seipsum superauit & de ipso illud verificetur. Introduxit me rex in cubiculum suum & alibi imitari volens ex parte Origenem, quem post apostolos ecclesiarum magistrum nemo nisi imperitus negat, & alibi Origenes tanto scripturarum labore sudauit, vt iuste adamantis nomen acceperit: & post quædā hæc subiungit. Quis vnq̃ tanta legere potest quanta ipse conscripsit & pro hoc sudore quid accepit premii damnatur a Demetrio episcopo: exceptis Palestinæ & Arabiæ & phœnicis atque Achaiæ sacerdotibus in damnationem eius. Consentit vrbs Roma ipsa contra hunc senatum cogit non propter dogmatum nouitatem non propter hæresim vt nunc aduersus eum rabidi canes falso simulant. Sed quia gloriam eloquentiæ eius & scientiæ ferre nō poterant hoc quare scripserim & ad pauperis lucernæ igniculum cito sed nō cauto sermone dictauerim potestis intelligere si Epicuros & Aristippos cogitetis, hæc Hieronymus ad verbū. Quę verba singula quęso o ingeniose lector diligenter attende: & ex eis ea per te intelligas quæ ego non exprimo. In præfatione autem hebraicarum quæstionum de eodē loquens Origene sic inquit hoc vnum dico quòd vellem cum inuidia nominis eius habere etiam scientiam scripturarum: flocci pendens imagines vmbrasque laruarum quarum naturæ esse dicitur terrere paruulos & in angulis garrire tenebrosis. Præterea quæ de eodem Hiero. prædicat quòd auaritiam calcauit: quòd castrauit se zelo dei licet non secū dum scientiam quòd in explanatione scripturæ diebus sudauit & noctibus quam qui dilucidant vitam æternā habebunt: vt inquit sapiens, & vt scribitur ad Vigilantium prophetarum obscura disseruit, & tam noui q̃ veteris testamēti reuelauit maxima sacramenta. Prætereo quòd non solum martyris fuit filius: sed & ipse parum a martyrii merito abfuit. Nam dicit Eusebius ꝙ & adhuc puerulus in tantum ardorem capessendi martyrii exarserat: vt sponte se periculis ingereret: & tempore deinde Decianæ persecutionis nouas cruces: noua pœnarum genera ac seculis omnibus inaudita tormēta pertulit ita vt mille mortibus inquit Eusebius. vexatus sit: nec tantum vna ei quam exoptabat accideret persecutore summo studio hoc agēte: vt nec interitus præstaretur: nec pœna cessaret: Videte quàm parum absit a laude martyrii quam plurimi eius discipuli ipso duce & cohortatore sunt consecuti: parum dico iterū profecto abfuit a laude martyrii: immo meritum quasi æquale meritus est. Nam dicit & Aug. in libro de bono coniugali non est impar meritum martyrii in Ioanne qui passus non est: & in Petro qui passus est. Nota bene hæc verba Augusti. vnde sicut Ioannes licet non transiret per gladium tamē paratus fuit substinere martyrium: quando fuit missus in feruentis olei dolium. Ita & Origenes licet mortem martyrio non subierit paratus tamen fuit: immo auidissimus illam subire, & tot passus est tormenta vt dicit Eusebius vt mille mortes pro vna subierit & hoc est quod dicit Bernardus in ser-

Hieronymi verba.

Origenes. Adamanti iuste dicitur

Nota.

Origenes. consequendi martyrii fuisse cupidus.

Augusti.

Bernardus. Triplex martyrium

mone sanctorum martyrum ꝙ est triplex martyrium: martyrium voluntatis tantum: martyrium operis tantum: martyrium operis & voluntatis. Martyrium voluntatis tantum passus est Ioannes euangelista: cui dictum est & germano eius. M.xx. calicem meum bibetis vnde Cyprianus in seruis dei apud quos cogitatur martyrium & mente concipitur animus ad bonum deditus iudice deo coronatur. Aliud est enim martyrium deesse animo aliud animum deesse martyrio. Si ergo martyrio Origenis animus nūq̄ defuit & mille mortes pro vna subiit: quomodo a iudice deo coronatū nō credamus si non mentitur martyr Cyprianus, & si damnatus est quis quæso ad gehennę mortem eum damnauit. An Christus Iesus pro quo totiēs ipse mori voluit. Quin potius sicut dicit de ipso Cypriano Augu. ꝙ sanguis martyrii in eo omnem hæreseos maculam abluit. Ita & de Origene effusum ab eo non tam supra terram extrinsecus q̄ super zelo dei & caritate ardētem cœlestem animam suam intrinsecus martyrii sanguinem omnem hæreseos maculam abluisse pie credamus dicentes cū Dauid. Beatus Origenes qui & si aliquando in consilio errantium abiit in via tamen peccatorum per impœnitentiam nō stetit & in cathedra pestilentiæ per pertinaciam nunquam sedit: sed in lege domini fuit voluntas eius: & in lege eius meditatus est die ac nocte. Beatus Origenes cui remissæ sunt iniquitates per baptismum & eius tecta sunt peccata per pœnitentiam: & cui non imputauit dominus peccatum propter martyrium, denique talem ac tantum virum etiā si aliquando ex ingenii defectu & non ex aliqua voluntatis malicia in fidei mysteriis errauerit: credamus a domino in suis nouissimis non fuisse derelictum, sed potius visitatione suæ clementissimæ misericordiæ & de secretis fidei si in aliquibus errabat illuminatum ab erronea ad salutarem viam reuocatum fuisse, & hoc ego intellexi in breui responsione mea cum alias dixi, ex quo non inuenitur fuisse pertinax verisimile est credere quòd deus eum saluauerit. i. visitando eum visitatione quam dixi in statu salutis digno clementissime collocarit: & de secretis fidei in quibus errabat ipsum illuminans ad salutarem de illis pœnitentiam aduocauerit, quod vtrum fuierit an nō fuerit scire certitudinaliter nemo potest nisi fuerit ei desuper reuelatum. Sed ita fuisse potius quàm non fuisse credere consideranti acta & vita Origenis magis consonum videtur & sic rationabilius. Nam & rationabiliter in dubiis fauorabilior parti semper est adhærēdum, & hæc sint dicta vt quā valere possint quando de ipsa Origenis pœnitentia nō constaret de qua tamē constare ex beatissimi Hieronymi testimonio supra in præcedentibus apertissime ostendimus. Pro sexto articulo dico quòd non videtur credendum ꝙ ecclesia vnquā determinauerit animam Origenis ad inferos esse damnatam. Veritatem huius propositionis probo duabus rationibus. Prima ratio est hæc de illo cuius altera vel altera pars determinari certitudinaliter nisi temerarie non potest. Non debet credi factam esse determinationem ab ecclesia. Sed de hoc quæsito vtrum Origenes saluus sit an dānatus determinari altera pars nisi temere non potest saltem absque reuelatione spāli dei, ergo cum de tali reuelatione non constet non debet credi de hoc factā esse ab ecclesia determinationem, maior est nota: & oppositum eius esset iniuriosum ecclesiæ credere. s. quòd aliquid ab ea possit inconsulte & temere iudicari. Minor patet ex supradictis articulis. Cōfirmatur quia certificari non poterat ecclesia de damnatione Origenis nisi per spālem reuelationē de eo factam, sed de tali reuelatione quòd fuerit facta nusquā habetur mentio ergo &c. Secunda ratio est hæc quia si quid est quod persuadeat ecclesiam determinasse de damnatione Origenis sunt quidam textus decretorum qui hoc videntur sonare grosso eos modo interpretantibus, qui tamen cum recte examinantur contra eos potius quàm pro ipsis faciunt. Sunt autem textus quos afferunt ferme isti. Primo quòd di. xv. c. sancta Ro. ecclesia, sicut scribitur per Gelasium papam. Item Origenis nonnulla opuscula quæ vir beatus Hiero. non repudiat legenda suscipimus, reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda, & . xxiiii. q. iii. c. sane. Item si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ vel superius aliquis recurrerit & Origenē inueniet post mortem anathematizatum: quod etiam in eo facit & vestra sanctitas, & Iulius religiosissimus antiqui oris Romæ & glo. ibi Cum iste damnatus fuerit nonne & eius scripta vtique extra, de hæreticis. c. fraternitatis, ibi autem sic scribitur. Cum Celestinus atque pelagius in ephesina synodo sint damnati: quomodo poterunt illorum capitula recipi quorum damnātur auctores. Ex istis auctoritatibus credunt aliqui cōuinci dānationem animæ Origenis ad inferos. Ego autem dico nihil plus haberi per præmissa nisi quòd ecclesia & opiniones & dogmata Origeni attributa vt hæretica damnat & ipsum sic vt dogmatizantem damnat & de testatur de dānatione animæ eius aut salute nihil penitus intendens, & quòd hoc sit verum patet multis rationibus. Primo quia ad ecclesiam non pertinet damnare animas hominum aut saluare, quia ad illum attinet solummodo qui iudex est viuorum & mortuorum quare ridiculum est si in decretis legitur. Damnamus Origenem: expone re. i. animam eius damnamus damnatione infernali. Et patet etiam euidenter ex modo loquendi ipsius Gelasii qui dicit reliqua opuscula eius cū auctore suo dicimus renuenda, hoc enim verbum renuere nullo modo importare potest id quod ipsi intendunt, sed nihil aliud intendit Papa nisi hoc quod. s. non acceptantur opuscula eius vt autentica in ecclesia, nec ipse similiter vt probatus doctor & cuius dictis sit credendum in ecclesia recipitur. Quod si etiam Papa non solum dixisset tenuimus sed etiam dānamus nihil esset pro eis quia sic etiā solemus dicere in hoc Scotus dānat Thomā. Herueus Scotum, & sic de reliquis in quibus semper locutionibus de damnatione doctrinæ & nō animæ ex ipso visitato & proprio loquendi modo debemus intelligere. Secūdo arguo contra eos ex glosa quam ipsi allegant quæ dicit si ipse damnatus nonne & eius scripta. Quæro ergo ab istis si fiet hæc consequentia. Ipse Origenes est damnatus ergo & eius scripta damnata, quomodo in antecedente capitur ly damnatus si sic capitur. i. in sua doctrina non approbatus, & vt dogmatistes non acceptatus, habeo propositum. Si autē intelligatur damnatus in anima sua infernali damnatione tunc nihil valet consequentia, possibile enim est multos doctores quorum scripta catholica sunt & pro catholicis quotidie leguntur esse in inferno quia stat aliquem in fide nihil errare sed recte sentire de omnibus articulis & tamen esse in alio peccato mortali & in illo decedere, & omnino impertinens est damnatio animę ad damnationem doctrinæ, quia illa attenditur penes maliciā voluntatis. Ista autē penes defectum intellectus. Quare nec valet

Auguſti. [margin, beside "An Christus Iesus…"]

De sexto articulo. Prima rō. [margin, beside "Pro sexto articulo"]

Cōfirmatio. Secūda rō. [margin, beside "firmatur… Secunda ratio"]

Ephesina synodus. [margin]

Prima rō cōtra doctores origenē damnantes. Gelasius. [margin]

Secunda. [margin]

valet iste est in paradiso ergo dicta eius sunt catholica. Nam & Papias est in paradiso & Hireneus & Victorinus & Cyprianus & multi alii quorum tamen dicta in multis quæ nunq̃ reuocasse leguntur vt hæretica reprobantur. Confirmo hoc ex dicto illo ad quem se refert glosa de hæreticis extra.c.fraternitatis, vbi dicitur si Celestinus atq; pelagius in ephesina synodo sunt damnati quo poterunt illa capitula recipi quorum dãnantur auctores. Certum est autẽ ꝙ in illa synodo Celestinus & pelagius non fuerunt dãnati in se.i.in anima sua sed in sua doctrina, tum quia aliter vt dictũ est supra damnare homines ecclesia nec consueuit nec potest, tum quia de eo debemus intelligere, sententiarum de quo prius est quæsitum & disputatũ. Sed in illa synodo vt ex actis concilii patet non fuit quæstio vtrũ animæ Celestini & pelagii essent in paradiso vel inferno. Sed an dicta eorũ & dogmata essent catholica an nõ catholica. Quare & de hoc.i.de eorum dogmatum veritate & de auctorũ ipsorum vt sic dogmatizantium approbatione vel reprobatione debemus intelligere sententiatum. Tertio stultum est dicere ꝙ ecclesia determinauerit Origenis animam esse damnatam quia non sicut consueuit ecclesia canonizare aliquos ita etiam consueuit dãnare.i.sententialiter decernere ꝙ sint in inferno, & ratio quare hoc consueuerit & non illud est quia ad decernendum ꝙ aliquis sit saluus oportet nos certificari ꝙ ille decesserit in gratia cuius rei indicia licet tamen non certa habere possumus non ex his quæ egit in vita: quia illa nõ sufficiũt: ex quo dũ est in via semper merendi & demerendi est locus & mutandi se de vno proposito ad aliud. Sed habemus signa post mortẽ vt sunt miracula vel aliquid simile. Tale autem aliquod signum ex quo damnationẽ alicuius conuincamus post mortem alicuius habere ꝙ possumus non est facile inuenire: immo sine dubio haberi aliud signum non potest nisi specialis de hoc reuelatio: quæ si contingeret vel contigisset profecto sicut ecclesia cum aliquem canonizat de miraculis suis testatur & de aliis propter quæ mota est ad canonizationẽ. Ita etiam cum aliquem damnaret specialis reuelationis de hoc factæ mentionem faceret: nec temere aut inconsulte sic videretur decreuisse. Quod tamen de Origene nusquam narrat ecclesia. Debemus ergo intelligere damnatum Origenem ab ecclesia eo modo quo ex his quæ de eo narrat & testatur videtur venisse damnãdus: Sed de eo nihil aliud narratur nisi ꝙ errauerit in mysteriis fidei, & ad hunc errorem non sequitur absoluta dãnatio Origenis in se sed solum in scriptis & in doctrina sua vt patet ex præcedentibus, & sic debemus ipsum iudicare dãnatum ab ecclesia & non aliter. Postq̃ & pertinacem non fuisse eum contra ecclesiæ determinationem in illis opinionibus scimus: quia concilia in quibus damnatæ fuerunt illæ opiniones fuerũt multo post mortem Origenis: vt patet ex historiis græcis & latinis. Et an impœnitẽs etiã illarũ fuerit scire nullo mõ possumus imo vel nõ scripsisse illa: vel si scripsit pœnituisse ex Hiero. supra ꝓbauimus. Pro.vii.artic.dico istã propõnẽ ꝙ nõ tenetur secundũ doctrinã S.Tho.qlibet fidelis de necessitate fidei credere illũ esse in inferno: quẽ ecclesia iudicauit & sentẽtiauit esse in inferno. Veritas ꝓpõnis sic deducitur quia tanta est fides adhibẽda ecclesiæ in dãnatione alicuius: quãta est adhibenda in canonizatione sctõrũ. Sed dicit Tho. vltimo articulo quolibeti noni ꝙ sctõs canonizatos ab ecclesia nõ tenemur de necessitate fidei credere esse in gloria: sed solũ de pietate fidei: ergo & dãnatos ab ecclesia non tenemur necessario credere esse in inferno, sed solũ pie sic est credendũ. Fundamentũ ãt Thomæ est quia in his tm̃ tenemur de necessitate salutis ecclesiæ credere quæ ad substantiã fidei ꝑtinent. Quia in illis spiritus adueniens docet eam oẽm veritatẽ. Vtrũ aũt aĩa huius vel illius sit in inferno vel in paradiso nihil attinet ad substãtiã fidei, sed tñ quia honor quẽ sanctis exhibemus quædã ꝓfessio fidei est qua sctõrum gloriam credimus. Ideo licet de necessitate salutis ad hoc non teneamur: Pie tñ sic est credẽdum. Ex hac ꝓpositione infero ad ꝓpositum meæ conclusionis ꝙ etiam si ecclesia determinasset Origenem esse damnatum adhuc de necessitate fidei catholicæ non tenemur assentire ꝙ ita sit. Ex quo patet ꝙ etiã si verũ esset quod ipsi contra me adducũt: ꝙ.s.ecclesia oppositum conclusionis meæ determinasset adhuc male ab eis iudicatum fuisset ꝙ conclusio mea hæresim saperet. Videant ergo isti magistri ꝙ non recte adhuc si etiam sint vera quæ ipsi contra me adducunt est determinatũ ab eis contra meã conclusionẽ: & caueant ne noua credẽda fidelibus pro sua auctoritate instituant: & ea esse de fide determinent. Audiantq; illã prohibitionẽ dñi deuteronomii quarto. Non addetis ad verbũ quod ego loquor vobis, quod dictum non solum damnat istos qui auctoritate sua noua credenda prioribus superaddunt, sed quia etiã catholicã veritatẽ ꝓ hæretica refellunt.

Confirmatio. — *Tertia.* — *De septimo arti. S. Tho.* — *necessitas pietas fidei.*

QVAESTIO OCTAVA DE LIBERTATE CREDENDI.

Sicut nullus præcise sic opinatur quia vult sic opinari: Ita nullus credit sic esse verũ præcise quia vult sic credere. Ex hac conclusione corollarie infero istã. Non est in libera potestate hoĩs credere articulũ fidei esse verum quando sibi placet: & credere eũ non esse verum quãdo sibi placet. Iudicauerũt isti magistri ꝙ ꝓpositio cũ suo corollario esset erronea & hæresim sapiens. Ego aũt reputo conclusionẽ principalẽ esse nõ solũ catholicã sed verissimã & longe veriorem sua opposita. Et idem dico de corollario sane intellecto: cuius sensus si secundum mentem meam accipitur non est aliter accipiẽdus q̃ vt sequitur ex principali conclusione: cuius ponitur esse corollariũ. Quod aũt cõclusio nõ solum sit catholica sed etiam sit verissima: Patet nã pro prima eius parte quæ est ꝙ nullus opinatur aliquid sic esse præcise: quia vult sic opinari est Aristoteles secũdo de aĩa textu commẽ.cliii. vbi Aristote. ponit differentiam inter imaginationẽ & opinionẽ, & hæc Aristotelis sententia non solũ non est reprobata sed immo ab oĩbus nr̃is theologis vnanimiter approbata. Secunda aũt pars coclusionis quæ est ꝙ nullus credit aliquid esse ꝑcise verũ: quia vult credere id esse verum est Augu. in pluribus locis qui hoc sępius dicit ꝙ non põt aliquis credere ex libero arbitrio.i.ex mero impio voluntatis sine rõnis persuasione aut motiuo, & totã cõclusionẽ meã in qua summarie tenet̃ ista opinio ꝙ ꝓposita aliqua ꝓpõne dubia ad hoc ꝙ aliquis eã credat vel discredat nõ sufficit mera apprehensio terminorũ & merũ imperiũ voluntatis. Tenent Petrus de alliaco: Henricus oeta: & Henricus de assia. Et quando ego fui Parisius tenebat fere tota vniuersitas Parisiensis cõpluresq; etiã catholici doctores ita hñt ꝓ vera vt suam

Probatio cõclusionis ꝓ prima eius parte. Aristote. Probatio ꝓ secunda. Augusti. — *Petrus de liaco.*

Doctores q̄ bus conclusio hæc probatur.
Declaratio corollariæ propõnis.

oppositam habeant pro impossibili, immo ego adhuc non legi doctorẽ cõtra dicentem huic opinioni. Corollaria autem propositio non aliter est intelligenda & accipienda q̄ cum restrictione vel determinatione posita in añcedente: sic videlicet quòd non est in libera ptãte voluntatis credere articulum fidei esse verum quãdo cunque placet & credere eum esse falsum quando placet. Ita ꝙ non præcise ex eo quòd voluntati placet vt intellectus credat ipse credit nec talis intellectus vnius propositionis per aliã ei cõcatenatam est inusitatus: immo in scriptura sacra sæpe sumitur intellectus literæ per præcedentia vel sequentia quod maxime in casu nostro debet fieri quia ergo hoc dictũ non est in ptãte nr̃a &c. Non pono tanq̄ dictum per se & conclusionem separatam, sed pono tanq̄ corollariam ex præcedenti. Quòd si non placet eis accipere intellectum præsentis corollariæ ex sua principali cui ipsa annectitur & concatenatur attendant ꝙ dupliciter dicitur aliquid esse in libertate vel in libera ptãte volũtatis. Vno mõ quia posita apprehensione in intellectu: nullo alio actu intellectus requisito in ptãte imperatiua voluntatis sit ponere actũ illũ, & sic negatur in hac cõclusione ꝙ actus credendi in libera est ptãte hoĩs, nec oportet oẽm actum præcepti aut meritoriũ vel demeritoriũ taliter esse in ptãte hoĩs, ad credendũ. n. nõ sufficit apprehensio terminorum articuli, sed vltra requiritur persuasio aut reliqua ratio ꝓbabilis vt allegatum est ex Augu. Alio modo aliquid dicitur esse in libera potestate volũtatis: qa oĩbus aliis positis quæ requiruntur ad hoc ꝙ ille actus sit potest volũtas illum ponere in esse & non ponere nec ad istũ actũ necessitatur voluntas etiam quibuscũq; aliis positis, & hoc modo actus credendi articulum est in libera potestate volũtatis iste est intellectus corollariæ propositionis, & ex dictis põt quilibet qui habet intellectũ cognoscere ꝙ non bene isti magistri absolute dixerunt illam esse erroneam & hæresim sapere. Quod autem probabilis rationabilisque sit opinio illorum doctorum quos ego sequor qui. s. dicunt ad causandum assensum fidei non sufficit sola appræhensio terminorum cum mero imperio voluntatis põt videter patere non solum auctoritate Augustini multis vt dixi hoc in locis affirmantis: sed etiam efficacissimis rationibus. Et primo arguitur sic. Non est in libera ptãte hominis opinari sic vel sic esse cum vult, ergo nõ est in libera ptãte hominis credere sic vel sic eẽ cũ vult. Patet cõsequẽtia. Quia si de quo magis videt̃ inesse & non inest ergo &c. Sed minus est adhærere alicui cũ formidine ad oppositũ q̄ sine formidine, ergo añcedens est expressum ab Arist. in. ii. de anima textu commenti. cliii. & patet per experientiã, quia quilibet in se experitur ꝙ oblata ei propositione dubia si est ei mere dubia ad neutram partem opinandam ꝑ assensum inclinatur donec ei noua superuenerit apparẽtia vel per syllogisticã rationem vel per intuitiuã noticiam: vel per testimonium multorum: vel per auctoritatem dicentis vel aliud simile. Secũdo sic arguitur non est in potestate hominis libera facere apparere aliquid suo intellectui esse verum & facere apparere non esse verum ergo non est in potestate hominis sic vel sic credere esse vel non esse verum. Tenet consequentia quia est contradictio aliquem credere aliquid & assentiri illi & illud ei non apparere esse verum. Assumptum probatur quia hoc vel hoc apparere tale vel tale intellectui est hoc vel hoc taliter vel taliter repræsentari intellectui & hoc non potest dependere ex imperio voluntatis; qa

Dupliciter aliquid dr̃ esse in libertate vel in libera ptãte voluntatis.
Primo.
Secundo.

Augusti.
Arguit primo.

Aristote.

Secundo.

hoc præcedit actum voluntatis. Confirmatur quia hoc apparere tale ĩtellectui est quia obiectũ quod represen taẽ est tale & euidentia vel aliud quicquid sit illud quod id facit credibile vel non credibile est tale & intellectus est talis. Sed facere obiectum esse tale vel intellectum esse talem non est in arbitrio volũtatis, ergo rem talem vel talem apparere intellectui non est in imperio voluntatis: Tertio sic arguitur. Quotiensćunque est aliqua potentia merere neutra & indiferens ad duos actus secundos oppositos non potest exire in aliquem illorum nisi determinetur prius per aliquid quod sit actus primus: vel se habeat loco actus primi respectu alterius illorum actuum secundorum: Sed ita est ꝙ intellectus est potẽtia mere neutra & indifferens ad specificationem alicuius actus sui secundi: Ergo ad nullam talem specificationem poterit determinari nisi adueniente aliquo alio quod sit vel actus primus vel se hñs loco actus primi respectu talis determinationis. Tunc sub ista ratione assumo istam consequentiam, merus actus voluntatis nõ potest habere vt actus primus respectu specificationis actuum intellectus: ergo per imperium solum voluntatis non poterit intellectus determinari ad talem specificationem, nota est consequentia ex præassumpta ratione, & antecedens patet ex cõmuni sententia oĩum doctorum in hoc cõsentientium, ꝙ licet actus intellectus quo ad exercitiũ dependeat a voluntate: nõ tñ quo ad specificationẽ. His sic præacceptis arguo sic ad propositum. Actus qui est assentire & actus qui est dissentire sunt actus hñtes rationes specificas oppositas: ergo ad assensum vel non assensum non poterit determinari intellectus per imperium volũtatis ergo ad hoc ꝙ aliquis per intellectũ credat articulum fidei esse verum vel nõ credat non est per hoc præcise: quia sic vult vel nõ vult credere sed ex aliquo alio intellectum ex se neutrum ad talis actus specificationẽ determinante. Quarto sic arguitur ad illud credendum non determinatur homo ꝑcise per actum voluntatis de quo interrogatus cur illud crediderit non assignabit præcisum actum voluntatis, sed ita est ꝙ interrogatus aliquis cur credat potius christianæ fidei q̄ fidei maumethensium: non assignabit ꝑcise actũ volũtatis: ergo nõ ꝑ præcisum actum voluntatis inclinatus est ille ad credendũ. Quod autem non assignetur merus actus voluntatis patet ex experientia & ex dictis nostrorum theologorum a quibus cõmuniter illa octo allegantur. Cur euangelio debemus credere. s. pronunciatio prophetica: scripturarum concordia: auctoritas scribentium: rationabilitas contentorum: irrationabilitas contentorum: irrationabilitas singulorum errorũ: ecclesię stabilitas: miraculorum claritas. Quinto sic arguitur. Quotiensćunque aliqui duo determinãtur ad credendum opposita: & quilibet illorum præcise per hoc determinatur quia vult sic determinari indifferente ad hoc omnino iudicio vel suasione rationis non potest dici ꝙ rationabilius iste moueatur ad credendũ q̄ econtra: Sed datis duobus quorum alter vult credere .a. esse verum, & alter non vult credere, est dicere hũc vel illum velle rationabilius & alium irrationabilius, ergo illi ad sic vel sic velle determinantur: quia præcise sic volunt, maior huius rationis est nota, quia vt inquit Albertus in. iii. de aĩa cũ voluntas sic agit ꝑcisæ, qa vult sic agere assimilat̃ tyrãno ĩ cuius actione nõ q̃ritur rõ actĩ: quia ipsius agere non est secundum rõnem agere sed agere pro libito. Minor est manifesta: quia quottidie dicimus maumethistas vel iudæos irrationabiliter ĩ hoc

Cõfirmatio

Tertio.

Quarto.

Cur euangelio debeamus credere octo a nostris theologis assignari.
Albertus.

agere quod nō credūt & nos rationabiliter agere: quia credimus, ꝙ si causa præcisa quare ego crederem ille non crederet esse præcise: quia ego vellem ille nō vellet vterque esset actus tyrannicus voluntatis & in neutro appareret maior vel minor rationabilitas, immo & in neutro rationabilitas sed mera potestas & imperiū tyrannicum voluntatis. Et ex dictis in isto argumento patebit istis magistris intellectus breuium verborum quæ dixi in responsione mea de actu tyrannico voluntatis. Multæ aliæ possent & pro ista opinione rationes adduci. Sed non est propositi mei hic tractare istas materias & propositas quæstiones discutere: sed solum ostendere determinationem conclusiones meas non esse hæreticas: Et licet pro defensione conclusionis meę ista sufficiant: volo tamen & hoc dicere: ꝙ fuit etiam aliquis doctor cuius ego vt de me fatear damnationem in hoc articulo adhuc nusquam legi qui simpliciter tenuit ꝙ actus credendi non esset liber, hoc.n.assertiue tenuit Robertus olchoth subtilissimus doctor ordinis prædicatorum in suo primo sententiarum. Et cum arguitur ꝙ sequeretur actum credendi vel non credendi non esse meritorium aut demeritorium dicit hanc obiectionem nullam esse & friuolam: quia non ideo aliquis actus est meritorius quia liber sed quia conformis est alicui legi pollicenti premium pro eodem actu ipsi facienti vel alteri, & consequenter dicit actum credendi nō ideo esse meritorium quia liber, sed quia conformis est legi diuinæ quæ pollicetur tale prēmium. s. vitam æternam cuilibet credenti, posse autem Deum hanc lege mutare & statuere ꝙ quicunque cras ceciderit super lapidem angularem ex improuiso sit saluus & tunc casus ille esset meritorius vitæ æternæ quia actus nostri non ideo sunt meritorii quia liberi, sed quia a deo acceptantur ad vitam æternam qui deus ita potest acceptare actus naturales sicut actus volūtarios, & sic videt acceptasse mortem innocentium ad vitam æternam in quibus nullus fuit vsus liberi arbitrii, nec sic faciendo deus irrationabiliter facit quia sua volūtas est sufficiens rō eorū oīum quæ statuit vel ordinat. Vnde concludit Olchoth ꝙ si capiamus credere pro eo quod est cum assensu firmo adhærere his de quorum veritate non constat nobis nisi ex testimonio aliorum iuxta quem modum definit. Aug. in omelia super Ioannem dicens, quid est fides nisi credere quod non vides: ꝙ talis actus credendi non est in libera potestate hominis. Si autem capiatur credere pro eo quod est assentiri quibuscunque reuelatis à deo & testificatis per miracula & velle viuere & operari secūdum ea: tū quia hoc credere includit tam actum intellectus q̃ voluntati concedit de eo quod est liberū: iuxta quem modum definiens Aug. in omelia super Ioānem dicit credere in deum est credendo amare credendo in eum ire credendo ei adhæreret & suis membris incorporari & de hac credulitate dictum est, credidit Abraam Deo & reputatum est ei ad iusticiam. De prima aūt dicitur dæmones credunt & contremiscunt: prima est meritoria, secunda non est meritoria. Et cum dicitur: ꝙ fides nō est nisi ī volētibus dicit Olchoth quod est intelligendū de fide formata iuxta hūc secundū modū q̃ est fides operans per dilectio, nō aūt de fide prīmo mō accepta, qa per miracula visa vult ipse posse fidelē necessitari ad credendū, q̃ opinionē ego nō credo esse veram & post q̄situ suum idē doctor reexaminādo nōnullas suas opiniones dicit ꝙ licet stāte euidentia in rōne ꝙ aliquid non sit credendū voluntas necessitetur ad credēdū, tñ quia sic necessitatus fuit sibiipsi causa talis necessitatis. Ideo imputatur ei ad peccatū. Dicit autem fuisse sibi causam quia omisit considerare & perseuerari diligenter & discutere illa quæ sibi falsam fecerunt euidentiam quod si fecisset nō sic apparuisset esse intellectui, sed aliter & ideo cōcludit ꝙ cū q̄s male credit aut discredit suū primū pctūm est negligentiæ, hæc est opinio Roberti Olchoth de libertate credendi quæ nunc mihi apparuit bona vel probabilis. Considerent aūt isti pñes an & istum doctorē simul cū Durando Hērico & aliis ꝑ hęretico ab ecclesia anathematizent.

Roberti olchoth laus.

Credere dupliciter dicitur.

Augusti.

Augusti.

Olchoth.

QVAESTIO NONA DE ACCIDENTIBVS IN SACRAMENTO.

Qui dixerit accidens existere non posse nisi inexistat eucharistiæ poterit sacramentum tenere etiam tenendo panis substantiam non remanere.

HANC quidem conclusionem non dixerunt isti magistri esse hęreticā vel hæresim sapere sed solū esse erroneam, cuius opinionis suæ si rationes aliquas attulissent: possem ego illis aut credere aut rñdere, sed ipsi nec ī huius nec in aliarum in conclusionum damnatione vllas adduxerunt rationes quas ego viderim. Dico aūt pro declaratione conclusionis ꝙ per hāc cōclusionē nōn intēdo categorice & absolute dicere accidens non posse esse sine subiecto aut in sacrō de facto esse in subiecto immo cum ecclesia firmiter teneo ꝙ accidētia sacralia de facto sint sine subiecto. Sed dico ꝙ ille qui diceret accidentia nō posse esse sine subiecto & teneret cum Thoma distinctionē realē existentię panis ab essentia posset dicere non repugnare diuinæ omnipotentię saluare existentiā panis sine essentia eius, sicut actū tam substantialem q̃ accidentalem conseruat deus sine sua potētia: & cōsequenter in isto esse panis subiectare accidentia nō manente substantia panis, ad quæ quidem accidentia habere posset corpus christi pñtiam realē: sicut & nunc habet ad accidentia quæ in nullo subiectata sunt, & qc quid sit de sacrō eucharistiæ de facto instituto a christo & ab ecclesia credito in quo concorditer tenetur quòd nihil panis remanet adeo ꝙ sua reproductio esset creatio tamen tenendo prædictam opinionem Thomæ de distinctione reali essentiæ ab existentia, & capiendo sacramentū eucharistiæ ampliatiue ad id quod est vel potest esse vt capitur in conclusione mea quæ est modalis diuisa non solum pñs conclusio est probabilis & non erronea, immo erroneū est dicere ꝙ non possit esse aliquod eucharistiæ sacrum in quo accidētia essent in subiecto, nec scio p quā logicā viderūt isti magistri dānari vnā diuisam de possibili ꝑ falsitatē vnius de inesse ex eisdē terminis cōstitute, miror q; ꝙ nesciāt ꝙ est fallacia cōsequentis: arguendo a minus amplo ad magis amplum cum destructione magis ampli, ac si quis diceret nullus homo est in domo ergo nullus homo potest esse in domo. Similiter enim arguunt ipsi in damnatione huius propositionis in nullo sacro eucharistiæ quod de facto existit vel de facto est institutum a Christo accidētia sunt in subiecto igitur in nullo sacro quod est vel potest eē aut institui a Christo accidētia pñt esse sine subie

Nota

Thomas.

Nota.

cto. Ex dictis patet q̄ male conclusio pn̄s de possibili dānata sit pro erronea ab istis patribus qui debent meminisse. Quod fuerint ēt ex catholicis doctoribus qui tenerēt de facto accidētia in sacramēto altaris subiecta ri in existentia substātiæ remanētis. Est.n. vna via theologorū vt refert Petrus de palude in.iiii.di.xii.q.iii. qui dicunt ꝙ sicut qualitas hic remanet naturaliter quia remanet suum īmediatū subiectū quod est quantitas, licet tollatur suum remotū quod est substantia & sic ipsa qualitas non subsistit sed inhæret sic etiā quātitas caret quidē suo subiecto remoto quod est essentia sube sed habet suum subiectum proprium & propinquū quod est esse sube quo mediāte inest sube quia id esse possibile est remanere essentia nō remanēte immo dicunt ipsi necesse est ipsum remanere cōsiderato modo quo desinit hic esse & quidem ꝙ hoc sit possibile dicunt patere quia licet essentia sit prior esse quo videret cū sit prius posse separari esse a posteriori qđ magis potest separari & fieri essentia sine esse q̄ econtra tamē considerando ex alia parte ꝙ essentia se habet ad esse sicut potētia ad actum: & sicut materia ad formam quia actus minus dependet a potentia q̄ econtra, sicut videtur magis factibile esse sine essentia quam econtra, sed deus in incarnatione verbi fecit essentiam humanitatis sine esse suo vt dicitur a multis doctoribus, ergo multo magis potest hic facere esse sube panis sine essentia vt sicut est ibi assumpta essentia & manet non autem esse & non manet, ita hic conuersa potest esse essentia & non manere & non conuersum esse & manebit. Secundo ostēdunt ꝙ non solum istud sit possibile sed necesse quia nihil creatum potest cōuerti in increatum sed vnū creatū potest conuerti in aliud quādo cōmunicant in materia & in genere aliter nō sicut accidens non conuertitur in substantiam nec in accidens alterius prædicamenti secundū communē opinionē, essentia autem panis cum essentia corporis Christi conuenit in materia & genere, vnde vna pōt conuerti in aliā etiā per naturā si corpus esset mortale sed esse panis non cōicat in materia nec in genere cū esse corporis Christi substantiali cū illud sit increatum diuinū quod est suppositi diuini cū in Christo nō sit nisi vnū esse actualis existētię substātialis, ergo est īpossibile est eē panis cōuerti & necesse est ipsum remanere. Ego sum in opione ꝙ nō sit necesse ipsum remanere: tū quia si nō pōt cōuerti potest t n̄ nihilari vel pōt corrūpi cedendo in potentiā materiæ. Ita ꝙ sicut humanitas potuit assumi non assumpto esse sed manēte in potētia materiæ. Sic eēntia potest cōuerti nō cōuerso esse sed redacto in potētia essentiæ licet vt verū fateamur istæ redactiones facilius dicātur q̄ intelligant. Itē licet esse panis nō possit cōuerti in eē increatum pōt tn̄ cōuerti in essentiā creatā quia quæ cōicant in materia sunt inuicē transmutabilia dato ꝙ non cōicent in materia propinqua sed solū in remota sicut elementum potest conuerti in animatum & econtra, esse autem panis & essentia corporis Christi conueniunt in materia prima quæ est vtriusq; potētia remota licet nō conueniāt in ꝓpinqua, quia materia est pura potētia, essentia autē est potētia cū actu immo si illa rō valeret cōcluderet ꝙ de omni cibo quē Christus ante passionem sumpsit sola essentia in ipsum cōuersa fuerit & nō esse, sed remāsit vel aliter q̄ per conuersionē corruptū fuit, quia esse substantiale Christi erat increatum ante resurrectionē sicut post. Itē dicunt aliqui ꝙ sicut aqua quæ de potētia ordinata nō potest cōuerti in sanguinē Christi prius cōuertitur in vinū & postea totū in sanguinē sic esse si nō potest de potētia absoluta cōuerti in aliquid Christi prius natura cōuertitur in suā essentiā transiens in eam sicut forma quę cedit in potentiā materiæ, & post illa essentia tota conuertit in essentiā & sic nō necesse est esse remanere. Sicut autem mihi videtur erroneum dicere ꝙ necesse sit esse remanere ita nihil minus erroneum dicere ꝙ non potest remanere.

Opinio theologorū quorūdam quā Petrus de palude recitat.

Opinio auctoris.

QVAESTIO DECIMA DE VERBIS CONSECRATIONIS.

Illa uerba hoc est corpus: quæ in consecratione dicuntur materialiter tenentur & non significatiue.

DIXERVNT isti magistri ꝙ hæc conclusio est scandalosa & contra cōem opinionem sanctorum doctorū & ꝙ opinio glosatoris in hoc nō tenetur. Ego autem dico ꝙ sua determinatio est scādalosa & contra cōem opinionem multorū doctorū & ꝙ glosatoris potius q̄ eorum opinio in hoc est tenēda: & ꝙ ita sit patebit euidenter habito intellectu cōclusionis. Est ergo primo aduertēdum ꝙ nō intendo ista verba fuisse materialiter accipiēda cū proferebant a Christo sed solū quādo proferuntur a sacerdote euangelico consecrāte, & ideo dixi in conclusione verba quę in cōsecratione dicuntur.i. quæ nūc a cōsecrātibus ꝓferuntur. Certū est autē ꝙ sacerdos in consecrādo recitat prædicta verba Christi ita ꝙ orō prolata tali sacerdote supponit ꝓ oratione Christo significatiue sumpta, & talis opinio nō solū non est erronea vel scādalosa, sed potius videtur opinio ꝑdicto sensui opposita esse cōtraria formæ consecrationis in qua sacerdos dicit illa verba recitatiue. Recitat.n. sacerdos cōsecrās Christū dixisse apostolis. Accipite & mādūcate &c. Sacerdos autē consecrans nec loquitur apostolis nec dicit eis accipite &c. nisi recitatiue. Ipse.n. solus recipit sacr̄m neq; etiā assistentibus loquendo dicit accipite & manducate &c. Similiter cum dicit hoc est corpus meū id quod recitatur a sacerdote est illa oratio hoc est corpus meū materialiter sumpta pro simili oratione & ex similibus vocibus cōposita a Christo significatiue prolata quod etiā patet per illa verba quæ dicūtur ante vel post consecrationē sanguinis.s. qui pro vobis & ꝓ multis effundetur &c. Essent.n. falsa si significatiue sumerētur eo ꝙ sanguis Christi ammodo nō effundetur, ergo illa verba solū recitatiue sumuntur. Quid autem recitatur nisi vox prolata ab alio pro qua supponit vox ipsius recitantis, & ꝑpea vox ista alterius vocis recitatoria est materialiter sumenda. Itē etiā si nō recitatiue sed significatiue caperent ista verba denotaret sanguis Chri effundi ꝓ aliis & nō pro cōsecrāte. Cū dicit qui ꝓ vobis & ꝓ multis effūdet. Deberet.n. dici potius qui pro nobis &c. quæ non ideo dico quod credam oppositam etiam opinionem non posse defendi, sed vt pateat meam conclusionem nō solum esse catholicam sed etiam sua opposita probabiliorem. Ex quibus patet ꝙ præsens conclusio non est scandalosa sed probabilis & opinio solēnis glosatoris de consecratione di.ii.c. timorē, in hoc non est reficienda sed approbanda, sicut nec per ecclesiam vsq; ad hæc tēpora vnq̄ fuit reiecta.

Notādum.

QVAESTIO VNDECIMA DE MIRACVLIS CHRISTI.

Miracula Christi non ratione rei factæ sed ratione modi faciendi suæ diuinitatis argumentum sunt certissimum.

QVAM conclusionem declarando ego dixi ꝙ quia est firma scientia theologorum quòd ea miracula quę Christus fecit possent a puro homine in virtute dei fieri. Dicit.n. Christus Ioannis.xiiii. Amen dico vobis qui credit in me opera quę ego facio ipse faciet & maiora horum faciet. Ideo etiam ab ipsismet theologis vnanimiter concluditur quòd id ex quo possumus concludere Christum fuisse deum non est ipsa res facta sed modus faciēdi quia taliter agebat qualiter agunt qui virtute propria & non aliunde accepta agunt quod est proprium dei independenter.s.& non aliena virtute agere qui modus agendi creaturæ communicari non potest quia ergo taliter multa egit Christus non orando.s.nec petendo sed precipiendo & imperando tanquam ptātem habens patet quòd vt ipse existens deus & nō in dei virtute existens homo operabatur. Hac visa declaratione mea dixerunt conclusio potest trahi ad malū sensum quia cōtinetur inter magicas dato quòd sua declaratio sit vera de quo eorum iudicio ita miror vt mirari magis non possim. Primo ipsi mihi dicant an apud aliquem recte mea verba & ex recto vsitatoque loquendi interpretantem alium habere possit sensum conclusio mea præter eum quem dixi. Quid enim his verbis clarius quid expressius, miracula Christi non ratione rei factæ sed ratione modi faciendi suæ diuinitatis argumētum sunt certissimum. Secundo dicant mihi an hæc sit recti iudicis sententia hæc conclusio licet sit vera & catholica damnanda est tamen quia ad malum sensum trahi potest ergo & damnāda, ista Christus eiiciebat dæmonia propter hoc ꝙ iudæi eam trahebant ad malum sensum dicētes ꝙ in belzabu principe dæmoniorum eiiciebat dæmonia illa, & damnāda ista pater maior me est quia Arrius ex ea inæquali tatem filii ad patrem cogitauit & damnanda ista non cognouit eam donec peperit primogenitum filium suū quia Eluidius ex ea contra virginitatem perpetuā Mariæ hæresim est opinatus: & damnanda ista illam diem neque filius nouit quia ex ea aliqui plura scire volunt patrem q̄ sciat filius, quid plura damnanda fere omnes propositiones euangelicæ quia ab hæreticis ad malum sensum trahi potuerunt, quādo & propositionem meā in hisdem terminis positam in quibus a multis ponitur catholicis doctoribus: ideo damnare debemus etiam quòd sit vera: quia aliqui ad malum eam sensum trahere possunt. Profecto si qui eam male interpretantur illorum sensus qui maius est damnandus est non meus qui sanctus atque catholicus. Tertio dicant mihi quis est iste malus sensus quē posset facere, dicant si sciunt: certe etiam non est dicere si quis velit aut cogitare ex illa propositione malum sensum. Si quis.n.esset is esset forte quòd aliquis suspicaretur me velle dicere ꝙ eadē miracula quæ fecit Christus quantum ad rem factam per magiam possent fieri, sed hoc nō licet suspicari de conclusione mea quia immediate ante ipsam ego pono aliam conclusionem ꝙ miracula Christi non potuerunt fieri per viam magiæ vel cabale. Alius malus sensus qui possit inueniri vel excogitari ego non video: dicant ipsi si possunt. Quarto dicant mihi quæ est hæc cōsequentia an teneat de materia an de forma, est inter magicas ergo damnanda, profecto similis est forma argumentandi illa qua vtebantur etiam cū a principio damnare conabantur conclusiones magicas, sic enim arguebant istæ conclusiones sunt intricatæ & non intellectæ a nobis ergo damnandæ: o miram & inauditam redarguendi formam. Iam taceant qui dicunt de incognitis non posse ferri iudicium cum iam sit decretū ea maxime esse damnāda quæ maxime sunt incognita. Sed redeamus ad propositū est inquiunt inter magicas ergo est damnanda. Dicant mihi ipsi vtrum magicæ conclusiones bonæ sint an malæ. Si malæ adhuc male per eos est iudicatum. Christus.n.innuit in parabola de zizaniis nō solum nō esse respuendum triticum propter admixtas zizanias, immo ad saluandum triticum innuit non esse eradicandas zizanias ante messem. Si bonæ cur bonam conclusionem inter bonas positam ipsi si boni sunt viri ipsos damnare debuerunt.

QVAESTIO DVODECIMA AN DEVS INTELLIGAT.

Magis improprie dicitur de Deo quod sit intelligens uel intellectus quàm de angelo quod sit anima rationalis.

QVAM conclusionem ego declarando dixi ꝙ conclusio innitebatur modo loquendi Dionysii qui sæpe dicit de deo ꝙ non est intellectus neq; intelligibile, & similiter dixi mea verba eo modo esse accipienda quo accipiebantur verba Dionysii. Dixerunt illi quòd conclusio erat falsa, & ad hæreticum sensum poterat trāsferri, & ꝙ non satisfaciebat eis mea declaratio, de qua sua determinatione nō parum miror, miror inq̄ si sunt sapientes ꝙ dicant cōclusionem esse falsam quæ sit nō mea sed Dionysii conclusio. Et vt clarius mentē meā intelligent declarabo breuiter fundamentum & conclusionis & locutionis ipsius Dionysii. Est ergo aduertendum quòd sicut ratio dicit notitiam discursiuam hominibus propriam quæ quidem ratio improprie diceretur esse in deo: ita similiter dicit Diony.intelligere esse noticiam appropriatam angelo causatam ab angelo & intellectu angelico & ipsum in formantē & in taliter immutantē & tale intelligere dicit nō esse in deo, nec sic capiendo intelligere pōt trahi cōclusio ad malū sensum: quia nō ppea negat Dio.in deo esse cognitionē oīum. Sed ista magis distat ab intellectione proprie capta modo prædicto q̄ hō ab angelo. Cū autē dicitur deus intelligit capit intelligere gn̄aliter ꝓ omni cognitione: & breuiter hoc sciant ꝙ per hac conclusionē nō intēdo negare de deo cognitionē oīum perfectissimā sicut nec quācunq; perfectionē simpliciter immo nec intendo negare deū intelligere capiendo intelligere cōmuniter. Sed nego istud intelligere quod dicit iuxta modū loquēdi Diony.notitiā angelo appropriatā sicut

Nam sicut homo ratio nalis ita. Angelus iu telligētia di citur.

Obiectio.

& ratio dicit noticiam homini appropriatā iuxta quod etiam improprie dicetur esse ratio in deo, at inquiūt tu dicis ꝙ magis improprie dicitur de deo ꝙ sit ītellectus q̄ de angelo ꝙ sit anima rationalis, hoc autē est falsum ꝙ de angelo nullus vnq̄ diceret ꝙ esset anima, de deo autem dicitur sæpissime ꝙ est intellectus, quare illa est magis impropria locutio. Miror de doctrina istorum patrum & multiplici lectione sacrarum rerū qui dicunt ꝙ nunquam de angelo nec proprie nec improprie dica-

Augusti. tur ꝙ sit rationalis. Sed legant Augustinū in lib. de musica in libro de vera religione: & in actis contra fortunarum: & in libro de cathetizandis rudibus. Nam in istis omnibus locis memini ego angelos ab Augustino animarum nomine nuncupatos, qui tamen nec omnia vidi nec omnium posse meminisse locorum in quibus forte legi apud sacros doctores: angelos hoc nomine

Nota. vocatos. Nulla enim res est quæ cum legitur non sit digna multa attentione. Cum autem ego dixi magis improprie dicitur de Deo ꝙ sit intellectus nihil aliud intendebam nisi ꝙ noticia angelica quæ intellectualis noticiæ nomen sibi appropriat magis distat ab infinita noticia dei quæ omnia per essentiam cognoscit q̄ distet a noticia ratiocinatiua aīæ rationali vel homini appropriata. Si vero ex præsenti conclusione inferatur quòd deus improprie dicitur intelligere sicut comparatiuus infert positiuum accipiatur consequens illatum solum in hoc sensu, Deus non secundum propriam vel appropriatam acceptionem huius dictionis intelligere dicitur intellectus &c. Sed secundum communem viam minus propriam vt patuit ex modo loquendi Dionysii.

QVAESTIO XIII. DE ABDITA ANIMAE INTELLIGENTIA.

Anima nihil actu & distincte intelligit nisi seipsam.

ANC declarando dixi ꝙ intelligebam de intelligere abdito cuius meminerat Augustinus in libro de trinitate: & Henricus in quolibetis. Dixerunt isti magistri ꝙ conclusio non erat ad intellectum doctorum quos ego adducebam in responsione: ꝙ nescio qualiter dicere possint si doctores illos viderunt. Et quia ista materia de intelligere abdito est subtilis & profunda nolo hic eā latius explicare. Posteaquam isti aliter conclusionem non damnant: sed tantum duo volo dicere. Primo ꝙ ego non intendo vniuersaliter negare de anima & pro quocunque statu quācunque distinctam cognitionem aliorum a se, concedo.n. animam Christi intelligere actu & distincte alia, & similiter animas beatorum per reuelationes aut species infusas. Secundo dico ꝙ intelligo de illo intelligere abdito quod est sine phātasmate vel adminiculo sensus aut phātasię & nō adhuc de quocunque tali sed intelligere abdito directo & permanenti. De quo proximam huic posui conclusionem dicentem anima semper seipsam intelligit: & se intelligendo quodammodo omnia entia intelligit. Et sic in omnibus meis conclusionibus semper occulta quædam est concatenatio: quam forte ipsi non aduertunt. Sed redeundo ad propositum dico ꝙ anima per tale intelligere abditum directum & permanens nihil actu & distincte intelligit nisi seipsam. Ex quo patet quòd præsens conclusio sic intellecta non fuit indistincte damnanda pro erronea: si etiam in aliquo sensu non esset vera: Sic .n. multæ propositiones tam philosophorum q̄ theologorum & scripturæ sacræ damnarentur sicut ista Abachuh primo mundi sunt oculi tui ne videas malum & ne despicias iniquitates. Et similiter ista Matth. xxv. de fatuis virginibus nescio vos, licet.n. visio dei aut eius scientia sit vnica & simplicissima: & talem visionem aut scientiam vniuersaliter etiam de deo negare videantur dictæ propositiones respectu mali propter negationē præpositam verbo videndi vel scientiæ. Exponuntur tn̄ a doctoribus specialiter de visione vel scientia dei approbatiua & non accipitur vt negotio in eis negat omnem modum visionis aut scientiæ dei. Quia verum est illud etiam psalmistæ. Delicta mea a te non sunt abscondita. Si igitur multæ tales ab expositoribus & doctoribus potius distinguuntur: & ad verum sensum trahuntur q̄ condemnentur. Nescio in quo ista demeruit vt ita simpliciter damnata sit etiā postq̄ damnatoribus mō prędicto fuerat exposita & declarata. Hæc vt nunc est properāti stilo mihi dictata sint scripturo alias maiore ocio & cura vt plura ita fortasse meliora, hoc ipsum qualecunq; est opus viginti est noctibus elucubratum: in quo edēdo celeritas optanda mihi magis fuit quàm diligentia. Oportuit enim habere amicos quod inimicis latrantibus quasi cerbero offam obiicerent, atque ita venienti me statim iniustæ infamiæ morbo occurrere. Quæcunque autem & scripsimus & scribemus in posterum cum ea semper præfatione sint dicta: vt id solum ratum sanctumque habeatur: quod & Pontifex summus & hii omnes quorum iudicium ille approbauerit ratum sanctumque decernent. Atque vtinam iam ille aliquid de his quæ in dubiū reuocatæ sunt opinionibus nostris pro sua & sapientia & auctoritate decreuisset. Non hoc mihi susceptum operis quando & quæ ille damnasset temerarium: & quæ probasset superuacaneum erat defendere. Dum igitur tanti adhuc iudicis sñia vti non possumus hæc scripserimus: ne sit vnde de propositis a me disputādis quæstionibus habeant quod sinistri possint vel dicere obtrectatores: vel suspicari rudes & simplices. Potest enim accidere vt cum quis indoctior illas attigerit: leges hanc propositionē Christus non veraciter & quantum ad realem præsentiam vt ponit communis via descendit ad inferos: actutum illa dictione non veraciter offensus. Credat sensum esse propositionis articulum fidei de descensu Christi nō esse verum. Itidem cum legerit, peccato mortali finiti temporis non deberi pœnam infinitam. In illa me dubitet hæresi præstare quòd pœna gehēnæ non sit æterna, & cum intellexerit me de Origenis salute bene opinari: non tam vitam: mores: doctrinam: & pœnitentiam Origenis quàm credita Origenis dogmata a me amari suspicetur. Simile est de aliis propositionibus multis quæ forte habere possint in primori fronte ꝙ sanctam rusticitatem id est vt pias ita indoctas aures offendant. Ea propter sicut hæc scripsimus: ideo legē da vt nec de nobis nec de orthodoxo dogmate sanctæ religionis quisquā male cogitet ita propositiones ipsas crudas: vt sic dixerim: & inexplicitas hæc nisi prius attigerint legi nollem a nostris hominibus quando ex illis multa vt a fide catholica ita a nostra mēte aliena possunt coniectare: præsertim hebetiores & doctrinarum

Margin notes: Augusti. Henricus. — Abachuh. Matth. — Psal. — Nota.

Nota. remotiorum rudes & insolentes. Oro igitur obsecro & obtestor amicos & inimicos: pios & impios: doctos & indoctos per viscera Iesu Christi domini nostri: per mirabile descensus eius ad inferos mysterium: per aeternum damnatorum ignem qui nõ extinguitur haeretıcis praecipuae: & sacrosanctae Romanae ecclesiae hostibus debitum: per veri & mystici corporis sanguinisq; sacramentum: per dei omnipotentiam: per exhibendam merito filii eius & cohaeredum imaginibus reuerẽtiam: legant sine liuore: sine inuidia quae nunc scribimus: priora idest ipsas propositiones non enarratas: nõ explicitas nõ legant, quando inter doctos eas proposuimus disputandas non pasim legendas omnibus publicauimus. Nam & ibi plurima sunt impia dogmata veterum philosophorum Auerrois & Alexandri & aliorum quàm plurium: quae nos & si semper profesi sumus: asseruimus: praedicauimus publice & priuatim non minus a vera rectaque philosophia: quàm a fide esse aliena: Scholasticam tamen exercitationem meditãtes: de more academiarũ inter paucos & doctos secreto congressu disputanda suscepimus. Qui vero ipsum leget libellum propositionum disputandarum vt ex ipso poterit titulo admoneri dum quae ex nostra dicuntur sententia: quae item ex aliorum discerno non proponi illas a me vt meas vt veras opiniones: sed vt creditas ab illis: ita & suspicari poterit & si aliorum dicantur dogmata & inuenta: visa tamen mihi & haec & illa vera & probabilia. Qui ergo me oderũt ideo illa nõ legãt: quia nr̃a sunt. Qui me amant ideo nõ legãt: quia ex illis quae mea sunt cogitare plurima possent q̃ non sunt nr̃a.

Auerrois Alexander.

QVAESTIONVM APOLOGIA FINIT.

BREVE ALEXANDRI VI. PONT. MAXIMI AD IO. PICVM MIRANDVLAM CONCORDIE COmitem. Dilecto filio nobili viro Ioanni Pico Comiti Mirandulae.

ALEXANDER PAPA. VI.

DILECTE FILI SAlutem & apostolicam benedictionem omnium catholicorum quieti & famae eorum praesertim quos generis nobilitas literarũ disciplina vitae fideique orthodoxae integritas commendat quãtum cum deo licet consulimus. Dudum siquidem cum primum ad fe. re. Innocentium papam octauum praedecessorem nostrum & Romanam curiam te contulisses: & noningentas in theologia & aliis facultatibus conclusiones ex permisione praefati prędecessoris publice: vt moris est: disputandas affixisses: quas sub apostolicae sedis correctione te sustẽtare offerebas. Et dictus praedecessor inter illas aliquas fidei & religoni nostrae contrarias erroneas: scandalosas: & male sonantes: ac de non sana doctrina suspectas ab aliquibus intellexisset: tunc integritati fidei consulere volens: ne fidelium mentes & praesertim simpliciũ qui ad huiusmodi publicas disputationes confluere solent corrumperentur: Nonnullis venerabilibus fratribus: tunc suis: nunc nostris episcopis: & aliis sacrae theologiae ac vtriusq; iuris professoribus per eum nominatis per literas suas in forma breuis commisit & mandauit vt contenta in dictis conclusionibus examinarent: an aliquae ex illis ex vi verborum a fide catholica dissonarent: aut haeresim saperent: seu dubiae & ancipites ad erroneum sensum trahi possent: & ipsi prędecessori referrent sicuti plenius in dicto breui continetur: vt habita fideli relatiõe eorum opportune prouideret. Qui quidem episcopi & professores eidem praedecessori retulerunt quasdam sibi videri conclusiones suspectas: & vt asserebant haeresim sapientes: Quas tamen conclusiones gratia tantum scholasticae disputationis ac sub apostolicae sedis correctione disputandas publicaueras: & tales demũ eas te habiturum professus es: quales per eundem praedecessorem nostrum iudicarentur: iureiurando promittens cuicũquę declarationi quã ipsum praedecessorem super hoc facere contingeret assensurum. Deinde vero per dictum praedecessorem accepto te quendam alium librũ apologeticum edidisse in quo easdem conclusione in meliorem & catholicum sensum declarans interpretabaris: & circa eas intellectum sincerae fidei explicabas. Idem praedecessor ne praemissae propositiones corda fidelium quoquomodo corrumperẽt interdixit lectionem libelli praedictarum noningentarum conclusionum te tamẽ nullam ob praemissa incurrisse extimationis notam declarauit: vt in eisdem literis quarum tenorem hic pro expresso haberi volumus latius continetur. Verum eidem praedecessori postea aliquibus suggerentibus praetextu dicti apologetici te praemisso iuramento tuo contrauenisse: te in Galiis agentem ad curiam citari mandauit: cuius mandatis reuerenter acceptis ad Romanam curiam regressurus iter arripuisti. Cunque in Italiã peruenisses ex beneplacito ipsius praedecessoris in partibus Florentiae substitisti: Interim vero praemisis ad nostram noticiam deductis inquisitaque per nos totius negocii veritate: Compertoque & praesertim referentibus Veñ. fratre nostro Geor. episcopo Albanen. & Vlixbonem, ac dilectis filiis Ioã. Baptista de Vrsinis tituli sanctorũ. Io. & Pauli praesbytero: & Frãcisco sancti Eustachii diacono. S. Ro. ec. Cardinalibus. Quibus specialiter commiseramus vt adhibito secum dilecto filio Paulo Genuen. theologiae ac ordinis sancti Dominici professore: & sacri palatii apostolici magistro se accurate informarent & nobis referrent. Nihil aliud postea contra te actum processum seu attentatũ fuisse. Quodq; in eodem apologetico: quod in orthodoxam fidem a cuiusuis suspitionis nota mentem tuam apud omnes releuandam scripseras iudiciũ & determinationem ipsius praedecessoris ac sedis apostolicae cui te humiliter submisisti continue expectare affirmabas: & in praemissa promisione & iuramẽto tuo perstiteris prout etiam persistere intendis & denuo etiam promit

tis ideo nos bonam & intergram mentem & sinceritatem fidei ac in nos & sedem apostolicam deuotionem & obedientiam tuam paterno affectu complectentes ac te quem etiã diuina largitas variis virtutibus illustrauit pro potiori cautela tua ab omni reatu periurii si quẽ etiam forsan indirecte dicto iuramento tuo cuius formam hic haberi volumus pro expresso aliquo modo contraueniendo incurrisses absoluentes & absolutum fore censentes causam commissionis huiusmodi aduersus te: & illius statum indiuidualem pro expresso etiam habentes & q̃tus pendeat coram quibuscunque iudicibus etiam sanctę Romanæ ecclesię cardinalibus ad nos aduocantes: motu proprio & ex certa sciẽtia extinguimus: teque in eodem iuramento tuo persistentem iuxta formã literarum ipsius prædecessoris nullam omnino propter præmissa incurrisse extimationis notam & propter editionem declarationum & apologetici huiusmodi aut alias nullam hæresis speciem vel suspitionem aut notã sinistram incurrisse seu in crimen veri vel ficti relapsi incidisse aut pœnas vel censuras in iure: vel alias contra hæreticos vel de hæresi suspectos cõtentas siue latas quomodolibet incurrisse: similibus motu & scientia auctoritate præfata per præsentes decernimus & declaramus inhibẽtes districtiusq; in vim sanctæ obedientiæ mãdantes ordinariis locorum & commissariis ac officialibus quibuscunque etiam hæreticæ prauitatis inquisitoribus ne te præmissorum occasione quomodolibet molestare: seu inquirere præsumant decernentes irritum & inane si secus super his a quoq̃ quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari: præmissis necnon constitutionibus & ordinationibus aposto licis cterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque: De quibus etiam hic expresse facienda esset mentio specialis. Datum Romę apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die.xviii. Iunii. Mccccxciii.pont. nostri anno primo.

L. podocatharus.

IOANNES PICVS MIRANDVLA. DE ENTE ET VNO AD ANGELVM POLITIANVM.

PROOEMIVM.

Narrabas mihi superioribus diebus. Quæ tecum de ente & uno Laurentius Medices egerat: Cum aduersus Arist. cuius tu ethica hoc anno publice enarras Platonicorum innixus rationibus disputaret: efficaci adeo vir ingenio & multiformi, ut uideatur factus ad omnia, In quo illud pręcipue admiror, quod cum sit semper in Rep. occupatissimus literarium semper aliquid aut loquitur, aut meditatur, & quoniam qui Arist. dissentire a Platone existimant a me ipsi dissentiunt, qui concordem utriusque facio philosophiam, Rogabas quomodo & defenderetur in ea re Arist. & Platoni Magistro consentiret. Dixi quę tunc mihi in mentem uenerunt confirmans potius quę tu Laurentio inter disputandum responderas, quam nouum aliquid afferens. Sed non tibi hoc satis, efflagitas.n.ut (quanquam de his fusius in ipsa quam adhuc parturio Platonis Aristotelisque concordia sim scripturus) breui tamen ad te commentariolo perstringam ea quę tunc tibi coram de hac quæstione solum loeutus. Cum forte & Dominicus beniuenius adesset vtrique nostrum pro sua, & doctrina & integritate carissimus. Ego uero negare tibi quid possum? in re pręsertim literaria, socio pene dixerim indiuiduo? Liceat autem mihi parte linguę politioris uindicem uerbis uti quibusdam nondum fortasse latii iure donatis. Quę tamen ipsa rerum nouitas & quędam prope necessitas expressit, nec elegantioris stili lenocinium quęras, vt.n. Malius inquit. Ornari res ipsa negat contenta doceri. Fuerunt igitur hæc si recte memini, de quibus sermonem habebamus.

Acerrimũ. Laurentii ingenium.

Concordia Arist. & platonis. Angelo politiano opus hoc dicat.

Malius.

Caput primum A platonicis asseueratum est ab vno ens præcedi.

Aristoteles multis in locis respondere hæc sibi inuicem & æquali esse ambitu dicit, vnum, scilicet & ens: verũ item & bonum: sed de his postea. Resistit academia cui placet vnum esse prius ente, prius autem cum dicunt & simplicius intelligi volunt & communius. Quare & deum (cuius summa simplicitas) esse quidem vnum dicunt, non tamen esse ens. Intra terminos item vnius concludi primam oĩum materiam rudem.s. illam & informem. Quæ tamen extra (vt volunt) entis limites est. Tum illud afferunt non idem esse quod vni opponatur & quod enti, opponi autem enti quidem nihil, vni autem multitudinem eadem igitur lege qua & opposita censeri duo illa. Ens & vnũ? vt non conuerti: nec respondere inuicẽ existimentur.

Vnum, ens, verum, bonum.

Caput secundum Platonem nullibi vnum esse ente superius sed potius æqualia innuisse.

His illi rationibus innituntur: quas priusquam dissoluamus non ab re fuerit quid de hac quæstione a Platone expressum inueniatur in medium attulisse de ente & vno duobus locis inuenio Platonem disputantem in parmenide.s. & sophiste: contendunt academici vtrobique a Platone vnum supra ens poni. Ego vero hoc de parmenide primum dixero neque toto illo dialogo quicquam asseuerari: nec si maxime asseueretur quicquam tamen ad liquidum inueniri vnde Plato

ni dogma istius modi ascribamus certe liber inter dogmaticos nō est censendus quippe qui totus nihil aliud est q̄ dialectica quædam exercitatio cui nostræ sententiæ tantum abest vt ipsa dialogi verba refragentur: vt nullæ extent magis & arbitrariæ & violentæ enarrationes: q̄ quæ ab his allatæ sunt qui alio sensu interpretari parmenidem Platonis voluerunt: sed ommittamus omnes interpretes. Ipsam inspiciamus dialogi seriē quid ordiatur quo tendat: quid promittat: quid exequatur. Porro ita se hēt: cum ab ea disputatione vnum ne sint omnia an sint multa quę sunt: Socrates ad ideas diuertisset multaq; super his a parmenide sciscitaretur: Respondet parmenides placere sibi impetum illum: propensionemq; animi ad res altissimas diffiniendas: cæterum collige inquit teipsum diligentiusq; te dum iuuenis es in ea facultate exerce: quæ inutilis multis videtur vnde ab illis nugacitas siue garrulitas nuncupatæ: alioquin veritas te fugiet. Confessum autem apud omnes quod & sequentia manifestant: per hæc verba ab illo dialecticam significari: post quæ cum ita parmenidem Socrates interroget quis exercitationis huius modus est parmenides? respondet ille primo eum esse quem a Zenone audierat tum particularius de hac re docens admonet perspicaci solertia circumspiciat non solum quid consequatur si res aliqua sit: sed & quid consequatur si non sit: tum videat: quid consequatur rem illam quam esse aut non esse ponimus vt se respicit vt alia: quid item alia vt se vt illam respiciunt & cum plura ille in hanc sententiam: tum Socrates ita: Arduum opus affers nec te omnino intelligo. Sed cur ipse aliquid non ponis atq; isto quem probas modo pertractas: quo mihi dilucidior huius rei fiat intellectus respōdet parmenides hoc sibi seni esse laboriosum, deniq; Zeno faciendum hoc dicit esse parmenidi quando in paucorum cōuentu est alioquin parum decore ait huiusmodi quædam in celebritate multorum tractari a sene qoniam quotusquisq; nouerit tractationē huiusmodi & euagationem ad veritatem adipiscendam esse necessariam faciunt vel hæc verba Zenonis plenam fidem eius quod diximus, quod.n.parmenides tractaturus est. Tale est si credimus Zenoni vt non sit palam in multorū consessu a sene tractādum: at si vt illi volunt de diuinis ordinibus de primo rerū omnium principio agit quæ tractatio seni cōgruentior aut erubescenda minus: sed citra omnem est controuersiam: nisi nos ipsos velimus fallere. Id circa quod versaturus erat parmenides dialecticum esse negocium atque aliud ab eo Socrates postulauerat. Id autem iuuenilis potius q̄ senilis officii Zeno iudicauerat. Quibus etiam testimoniis si nō credimus ipsum percurramus dialogum. Videbimusque nusq̄ aliquid affirmari. Sed vbiq; solū quæri hoc si sit: Quid consequetur. Quid item si non sit. Occasionem autē suæ sententiæ de ente & vno hinc academici aucupati sunt: q̄ prima positione hoc se problemate exercet vt videat si omnia sint vnū quidnam consequatur respondetque futurum vt illud vnum quod esse ponimus sit impartibile sit infinitum nusquam sit & cum id genus multa enumeret affert & hoc inter alia. Futurum.s.vt illud vnum non sit ens. Attende autē etiam si hæc dialectica non sit exercitatio. Sed de ente vnoq; dogma, tradatur: q̄ tum hæc differant: asserere.s.vnum super ens esse & hoc asserere futurum vt si omnia sint vnum: illud vnum ens non sit, & de parmenide satis. Enim vero in sophiste in hanc sententiam potius loquitur esse

Verba parmenidis.

Vtilitas logicæ.

Hinc Senē de dialecticis loqui disfereque turpe esse colligimus.

Quod in sophiste dicat

vnum & ens æqualia q̄ esse vnum ente superius. Hoc enim vbi explicet non inuenio. Illud multifariam significat vt per hæc verba. Nam ita considerans cōfiteris necessarium esse eum qui aliquid dicit vnū aliquid dicere & mox, eum vero qui non aliquid dicit, necesse est: neque vnum quid.i.nihil dicere. Hæc ille. Equalia ergo apud eum immo eadem sunt nō vnū & nihil: equalia item vnum & aliquid. Post hæc item probat dici nō posse, non ens esse vnum. Atq; ita colligit. Ens non enti non accidit: ergo vnū non accidit non enti, loquitur autē de vno quod supra dixerat æquale esse ei quod est aliquid, videtur igitur pro confesso habere vnum esse ens. Sed esto demus Platonem hoc affirmasse quod certe nusquam affirmauit. Age examinemus in quem sensum dici vere potuerit: ipsius primum aristotelicæ sententiæ in hunc modum fundamēta iacentes.

de ente & vno.

Caput tertium parmenidis: Dionysii: Simpliciique testimonio ens vnum inuicem & æquari probatur.

Dico hoc, ens, de quo ambigitur vni ne æquales sit: duplicem accipi in modū potest. Primus est vt cum ens dicimus: omne id intelligamus quod est extra nihil. Quo modo vsus est Aristoteles cum vni ens æquale fecit. Nec dictionē absq; ratione sic vsurpauit: nam vt vere dicitur: sentire quidem vt pauci, loqui autem vt plures debemus. Sentimus.n.& opinamur nobis: loquimur aliis.i.multitudini: atque ideo loquimur vt intelligamur. Vulgus autem & quicunque e medio ita ens accipiunt vt omne id dicatur ens cui non deest esse: & quod dici nihil vere nō potest. Sed & qui habiti sapientissimi apud hos ipos qui contra sentiunt dictione hac ita vsos inuenimus. Parmenides enim pythagoreus cum dixit vnum esse id quod est: Deum intellexit. Si simplicio credimus aliisq; per multis qui tueri parmenidem volunt aduersus eos: qui illum calumniatur. Quasi omnia dixerit esse vnū, vna.n.voce respondent nunq̄ creditū a Parmenidæ non esse in rebus diuisionem: multitudinem pluralitatem: Quam ipse alibi in suis poematis aperte confitetur: sed cum dixit vnum est quod est iudicatum ab eo illud cui vere entis appellatio congruit, & quod vere est esse vnum tantū: quod vnum deus est. Quare si Parmenidi credimus eiusque defensoribus etiam platonicis vnum supra ens esse nō potest nisi sit supra deum: tantumque abest vt deum esse ens neget Parmenides: vt soli deo veram entis appellationem concedat. Atque ita primæ rationis Platonicorum solutio nobis obiter occurrit. Sed & Dionysius Areopagita: Quem qui cōtra nos disputant fautorem suæ sententiæ faciunt nō negabit vere a deo apud Mosen dici ego sum qui sum, quod græce ita legimus ἐγώ εἰμι ὁ ὤν.i.ego sum ens. Quin ipsimet cum dicant nihil siue non ens opponi enti sicut multitudo opponitur vni, Concedent necessario illud quod non est ens esse nihil siue non ens. Sicut quod non est vnum est multum siue multitudo: quare si eandē seruant legem locutionis fateantur oportet deum aut nihil esse quod aures ipsæ formidant aut esse ens. Hoc modo ens cum accipitur illud primum exioma & vniuersale proloquiū statuimus de re qualibet necessario dici aut esse eam aut non esse: de nulla autem vtrunque simul aut dici aut cogitari posse. Cum ergo extra omnia nihil sit præter ipsum nihil si hoc modo acceptum ens solum nihil a

Entis duplex mod^s.

Parmenides pythagoreus. Simplicius.

Dionysius areopagita.

se excludit, omnia ambiat ꝓculdubio necesse est. Quia te plura eo ambire vnum non potest nisi ipsum ambiat nihil quod Plato negat in sophiste. Cum dicit non ens siue nihil vnum dici non posse si neque ambit pauciora vt ipsi volunt: æqualia ergo & ens & vnum.

Caput quartum quo modo ente dici aliquid superius possis declaratur.

EXplicauimus alterum ex his modis quibus accipi ens posse dicebamus: quo qui vtuntur: quemadmodum recte vti possunt verissime affirmant nihil esse ente communius. Restat alterum explicemus iuxta quē erit manifestum posse nihilominus: & vere dici esse aliquid quod supra entis eminentiam collocetur. Nominum alia concreta alia abstracta. Concreta calidum lucens, candidū homo. Abstracta calor lux candor humanitas. Est autem hæc vis illorum & diuersitas vt quod abstractum dicitur: Id notet quod a se tale est non ab alio. Cōcretum ex aduerso id significet quod non a se: sed alterius beneficio tale est. Sic lucens luce lucet. Candidum candore candidum est: & homo humanitate est homo. Quoniam vero nihil se ipsum participat: neque eadem conditio eidem rei & a se & alterius participatione inesse potest. Sequitur vt quod abstractum dicitur a concreto denominari non posit, quare non congrue dicitur candor cādidus est: nigredo nigra est: immo ridiculus erit qui talia enunciet non quia candor niger sit aut calor frigidus: sed quia tantum & illa a nigredine: & hic abest a frigiditate vt quæcunq; candida sint illo candida sint: & quæcunq; calent huius participatione caleant. Quædam ergo negamus rei cuipiam inesse aut quia ille non habet: vt cum dicimus nigrum nō esse album aut quia excellentiori nota: & perfectiori ratione habet: quam nos habere eam ex tali locutione significamus: vt cum negamus albedinem esse albam non quia nigra sit sed quoniā non solum ideo nō est nigra quia est alba: quod idem est dictu: quia habet albedinem. Sed quia ipsa albedo est. Veniamus ad nostra ens concreti nominis faciem habet. Idem.n.dictu est ens & id quod est. Cuius abstractum videtur hæc dictio: esse: vt ens dicatur quod ipsum esse ꝑticipat. Sicut lucens dicitur quod lucem ꝑticipat & videns cui inest ipsum videre. Ad hanc ergo exactam entis significātiam si respiciamus illud esse negabimus ens: non solum quod non est: & quod est nihil, sed illud quod a deo est vt sit ipsum esse quod a se & ex se est: & cuius participatione omnia sunt: sicut non id solum negabimus esse calidum quod est expers caloris: sed ꝙ ipse calor est. Tale autem est deus qui est totius esse plenitudo: qui solus a se est & a quo solo nullo intercedēte medio ad esse omnia processerunt. Hac igitur ratione vere dicemus deum non esse ens sed super ens & ente aliquid esse superius hoc est deum ipsum: cui quoniam vnius datur appellatio consequens inde vt vnum supra ens esse fateamur. Vocamus autem tunc deum vnum: non tam enūtiantes quid sit q̄ quomodo sit omnia quæ est, & quō ab ipso alia sint. Vnum.n.inquit Dionysius dicitur deus quia vnice est omnia: Rursus vnum dicitur quia ita principiū omniū est quæ sunt sicut omniū numerorum principium vnitas est. Quapropter si (vt volunt Academici) Plato in prima positione parmenidis affirmat vnum esse ente superius nō erit illud vnum aliud q̄ deus: quod & ipsi fatentur communi consensu asseuerantes de primo rerum omnium principio ibi a platone tractari. At dicet quispiam, hac saltem ex parte discors erit Aristoteles a Pla. Quod Aristoteles nunq̄ ita ens accipit vt sit sub vno deumq; nō cōprehēdat quod Plato facit. Hoc qui dicunt Arist. non legerunt, facit.n. & ipse hoc: & longe clarius quàm Plato. Nam sexto primę philosophię libro ait diuidi ens in ens per se & ens per accidens. Cum ens per se in.x.genera dubium nullum apud bonos interpretes sub hoc ente deum non contineri: qui neq; est ens per accidens neque sub vllo.x.generum cōtinetur in quæ diuiditur ens per se. Vulgata item apud peripateticos est illa diuisio qua dicitur ens diuidi in substantiam & accidens quod cum sit ita, accipimus ens vt deus supra ens sit: & non sit sub ente quemadmodum docet Thomas primo libro commentariorum in theologicas sententias. Adiiciam & hoc iniuria gloriari quosdam Platonicos: quasi mysterium habeant Aristoteli ignotum cum dicunt duas esse proprias dei appellationes vnum.s.& bonum atq; ita bonum & vnum ante ens esse. Sicut.n.ostendimus non latere peripateticos quo modo supra ens deus intelligi posit: possumus & hoc ostēdere duo in primis hæc nomina boni.s.& vnius deo Aristotelem dedisse, nam.xii.libro primæ philosophiæ post quàm de toto ente separatisq; mētibus disputauit: Querit postremo (quasi post omnia ad dei solius proprietates inuestigandas cōuersus) an præter bonum quod quasi in exercitu in entium vniuersitate est, sit bonū aliquid separatum quasi in duce huius exercitus idq; esse determinat ꝙ bonum deus est: de quo consequenter eodem capite vnitatē probat in eius testimoniū post validas rationes illud etiā citans Homeri εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς. Vbi ergo falsus? vbi discors a Platone est Aristoteles? vbi prophanus? vbi de deo minus q̄ deceat honorifice sentiens?

Caput quintum in quo declarat qua ratione multa deo adscribant peripatetici qua de eo negāt platonici docetq; quonam pacto per quatuor gradus ad caliginem ascendamus quā Deus inhabitat.

SOluamus nunc rationes Platonicorum quibus non eo modo cui & nos concordamus: sed absolute aduersus Aristo. vnum contendunt esse ente superius & q̄q̄ satis ex superioribus soluta sit prima ratio: quā dicebatur deus vnum non tamen ens, fuerit tamen operæ prætium digredi latius vt ostendamus cur non solum a diuersis vtpote platonicis & peripateticis sed ab eodē sæpe auctore multa de deo & vere affirmentur: & vere negentur. Deus omnia est & eminentissime atque perfectissime est omnia. Quod nō erit nisi ita in se claudat omnium perfectiones vt quicquid ad imperfectionem spectat in rebus a se reiiciat, possumus autem quicquid imperfecti rationem habet in his quæ sunt duplici capite diffinire. Alterum est cum quid in re est quod in genere illius rei minus perfectum est. Alterum cum perfectum suo quidem in genere est: sed ideo non simpliciter perfectum: quoniam vnius tantum generis perfectionem habet: & multa sunt extra ipsum genera suis perfectionibus honestata quæ in illo includuntur. Exēplum primi cognitio sensualis non ideo solum imperfecta est: quia cognitio tantum est: & non est appetitio: sed quia & imperfecta cognitio est. Tum quia organo eget bruto & corporali: tum quia extrema solum attingit rerū ad intima.i.ad subam nō peruadit. Cognitio itē humana: quæ rationalis dicitur imper

Moses accessit ad caliginē. Exodi. 20.
D. Th. 3. q. Gen. 49.

Quid abstractum nomē & concretū

Denominādi regulā. Bifariam negari quædā cuipiam inesse.

Ens concretum esse, abstractum.

Quō deus dr̄ non esse ens sed sup omne ens vt dionysi⁹ & Damas. voluere.

Vt de ente & essentia, item de natura generis. Thomas ex posuit.

Impfectio in rebus duplex. Cognitio sēsualiter. Exemplum ei⁹ quod nō est suo in genere perfectum.

Cognitio humana intellectualis. Vita in quo cunq; corpore.

fecta cognitio est: quia vaga incerta mobilis laboriosa adde intellectualem cognitionem mētium diuinarum: quas theologi vocant angelos & ipsa etiam imperfecta cognitio est. Vel ob id saltē quod extra se quærit quod intra se.s.plene nō possidet hoc est veritatis lucem qua eget & qua perficitur, accipe vitam. Vita ea quæ est in plantis immo quæ in omni corpore est, Non ideo solū imperfecta quia vita est tantū & non cognitio sed quia non pura vita, potius autem viuificatio quædam ab aīa in corpus deriuata semper fluens semper admixta morti. Magis deniq; mors vocanda q̃ vita. Incipimus.n.si forte nescis: tunc mori cum primum incipimus viuere: & mors cum vita protenditur: tuncq; primū definimus mori, cum a corpore mortis huius per carnis mortem absoluimur: sed nec perfecta vita est angelorum q̃ nisi pereniter viuificus radius diuinæ lucis foueret in nihilum tota dilaberetur, eadem ratio in cæteris: cum ergo deum cognoscentem deum viuentem facis: illud primum attende vt vita & cognitio quæ illi ascribitur, His omnibus detrimentis libera intelligatur. Sed non hoc satis. Restat.n.altera imperfectio cuius exēplum hoc. Concipe vitam perfectissimam quæ.s.tota sit vita & pura vita nihil habens mortale nihil mortis admixtum: quæ nullo egeat extra se per quod duret stabilis & permaneat. Concipe item cognitionē qua & omnia & simul perfectissime cognoscantur. Adiice & hoc cognoscentem.s.in se omnia hæc cognoscere: vt non extra se quærat veritatem: quam cognoscat: sed ipse ipsa sit veritas adhuc horum vtrunq; q̃q̃ suo in genere perfectissimum & tale vt extra deum esse nō possit, Sic tamen acceptum & ab inuicem distinctum deo indignum est, deus.n.oīmoda & infinita perfectio est: sed non ideo tantum oīmoda & infinita quia omnes particulares perfectiones atq; infinitas tales in se comprehēdat. Tunc.n.neq; ipse esset simplicissimus: neq; infinita essent: quæ in eo sunt: sed esset infinitum vnum ex multis infinitis numero, finitis autem perfectione collectum: quod aut dicere aut cogitare de Deo prophanum est. At vero si vita q̃ perfectissima quidē vita est: Sed vita est tantum & non est cognitio: Itemq; si appetitio siue voluntas quæ perfectissima quidem voluntas sed voluntas tantum & non vita neq; cognitio est: Similiaque alia in deo collocentur manifeste futurum est vt diuina vita finitæ sit perfectionis: quoniam eam habet perfectionem quæ vitæ est non habet eam quæ cognitionis quæ appetentiæ, tollamus ergo a vita non id solum quod eam imperfectam vitam facit: sed quod facit eam vitam tantum, & a cognitione similiter aliisque nominibus quibus deum appellamus, tuncq; quod ex omnibus remanebit necessario tale erit quale deum intelligi volumus vnum scilicet perfectissimum infinitum simplicissimum. Et quoniam vita ens quoddam est sapientia item ens quoddam pariterq; iustitia vtiq; si perticularitatis & terminationum conditionem his adimas? quod supererit non hoc aut illud ens erit? Sed ipsum ens: sed simplex ens: sed vniuersale ens non prædicationis vniuersalitate sed perfectionis, similiter sapientia bonū quoddam est quia hoc.s.bonum quod est sapientia & non est illud bonum quod est iustitia, tolle vt inquit Augustinus hoc: Tolle illud.i. particularem hanc tolle limitationem per q̃ sapientia ita est bonum quod est sapientia, quod non est bonum quod est iustitia, pariterque iustitia sic habet iustitiæ bonitatem: vt non habeat eam: quæ est sapientiæ. Tuncq; in enigmate faciem dei videbis.i.omne bonum ipsum bonū simpliciter bonum omnis boni bonum. Ita vita sicut ens quoddam est ita est vnum quoddam: est.n.perfectio vna pariterq; sapientia perfectio vna est. Abiice particularitatem remanet non hoc aut illud vnum, sed ipsum vnum & simpliciter vnum. Cum ergo deus ille sit: qui vt a principio dicebamus ablata omnium imperfectione omnia est. Certe cum a rebus omnibus & quæ sub suo genere imperfectionē & sui generis particularitatem abdicaueris id quod remanet deus est, deus ergo ipsum ens: ipsum vnum ipsum bonum similiter & ipsum verū. Duos iam gradus promouimus ad caliginem ascendentes q̃ deus inhabitat: a diuinis nominibus omnem purgantes maculam: quæ ex rerum est significatarum imperfectione. Adhuc duo super sunt gradus quorum alter nominum arguit deficientiam: alter nostræ intelligentiæ accusat infirmitatem. Hæc nomina ens verum vnum bonum concretum quid dicūt & quasi participatum, quare rursus dicimus deum super ens: super verum: super vnum: super bonum esse: quia.s.ipsum esse est ipsa veritas ipsa vnitas ipsa bonitas. Verum adhuc in luce sumus: deus autem posuit tenebras latibulum suum. Ad deum ergo nondum peruētum est donec enim quod de Deo dicimus etiam intelligimus & comprehendimus in luce versari dicimur: & tanto minora de deo & loquimur & sentimus: quanto infinita sua diuinitate capacitas nostræ intelligentiæ minor est. Ad quartum igitur gradum conscendentes intremus ignorantiæ lucem: & diuini splendoris caligine ex oculati clamemus cū propheta. Defeci in atriis tuis domine. Hoc vnum de deo postremo dicentes esse ipsum intelligibiliter & ineffabiliter super id omne quod nos de eo perfectissimū vel loqui possumus vel cōcipere: Tunc super ipsam etiam q̃ conceperamus vnitatem bonitatem veritatem. Superq; ipsum esse deum eminētissime collocātes, huc respiciens Dionysius Areopagita post ea omnia: quæ in symbolica theologia in theologicis institutionibus: & quæ de diuinis nominibus & de mystica scripserat theologia postremo in calce eiusdem libri quasi qui iam in caligine esset: & vt poterat de deo sanctissime loqueretur sic post quædam alia ad idem attinentia exclamauit: neque veritas est: neque regnum: neque sapientia: neque vnum: neque vnitas? neque deitas: aut bonitas: neque spūs est quantum sci re ipsi possumus: neque filii nepue patris est denominatio neque aliud aliquid ex his quæ nobis aut alteri cuiq; in mundo sunt cognita neque aliquid eorum quæ non sunt: neque eorum quæ sunt est: neque ea quæ sunt illam sciunt sicut ipsa est: neque scit ipsa quæ sunt sicuti sunt: neque sermo ipsius est: neque nomen: neq; sciētia: neque tenebræ: neque lux est: neque error: neque veritas: neque est ipsius vlla omnino positio: neque ablatio. Hæc vir ille diuinus ad verbum. Recolligamus quæ diximus videbimusque in primo nos gradu discere deum non esse corpus vt epicurei neq; formam corporis vt illi volunt: qui deum asserunt animam esse cœli vel vniuersi: quod & ægyptii vt scribit Plutar. existimarunt: & Varro theologus Romanus vnde vtrisq; magnum fomentum Idololatriæ: vt alibi declarabimus, sed & quidam sunt ex peripateticis adeo stolidi vt hanc & veram & Aristotelis sententiam esse confirment. Vide quantum a vera hi dei cognitione deficiunt. In carcere quasi in calce quiescentes: & tūc se ad dei fastigia credentes peruenisse cum humi adhuc iacentes pedem

Nota. Vita angelorum.

Qūo cognitio humana imperfecta.

Qūo cognitio angelica imperfecta.

Quando incipiam⁹ mori qn̄ viuere

Deus intelligitur omni abstracto ab eo quod est imperfectū.

Qūo deus est ipsū ens Augusti.

Videre dei faciē in enigmate.

Qūo deus est ipm vnū.

Deus super oē quod dicia nob aut concipi pōt. Psal.

Dionysi.

Per negationem magis deus noscit. Prim⁹ gradus.

Contra epicureos ægiptios. Varronē & alios quinta decas cōcordiæ pla. & Aristo.

versus eum nondum mouerunt: sic enim nec perfecta deus vita: neq; ens perfectum: neque perfectus etiam esset intellectus: sed profanam hanc opinionem quinta decade nostræ concordiæ late insectuimus. Didicimus in secundo gradu: quod pauciores recte assequuntur: & in quo falli possumus magis si a vero intellectu paululũ deuiauerimus: deum.s.nec esse vitam nec intellectum: neque intelligibile: sed melius aliquid atque præstantius omnibus his. Nomina.n.hæc omnia particularem dicunt perfectionem qualis nulla in deo est. Quod respiciẽtes & Diony.& deinde Platonici in deo & vitam & intellectum & sapientiam: atq; his similia esse negant: sed quoniam totam horum perfectionem: quæ in his multa & diuisa est, Deus ipse sua vnica perfectione quæ est sua infinitas sua deitas quæ ipse est in se vnit & colligit: non sicut vnum ex illis multis sed vnũ ante illa multa. Ideo quidã alii & præsertim peripatetici: quos q̃tum licet fere in omnibus imitantur Parisienses theologi: Hęc omnia in deo esse concedunt. Quod dicentes atque credentes non solum recte dicimus & credimus: & cum his concorditer qui illa negant, si illud nobis semper Aurelii Aug. fuerit ante oculos sapiẽtiam dei nõ plus esse sapĩam q̃ iustitiam: & iustitiam dei non plus esse iustitiam quam sapientiam. Vitãque pariter non potius in eo esse vitam quàm cognitionem: nec cognitionem magis cognitionem q̃ vitam. Omnia.n. hæc in deo sunt vnum non per confusionem aut commistionem aut quasi distinctorum mutuam penetrationẽ: sed per simplicẽ summã ineffabilem suntalẽ vnitatẽ. In qua omnis actus omnis forma omnis perfectio sicut in primo eminentissimo duce penitissimis diuinę infinitatis thesauris ita supra omnia & extra omnia excellenter est conclusa: vt sit tamen non solum omnibus intima sed magis vnum cum omnibus q̃ ipsa sint secum de ficiunt profecto verba & minus omnino etiam quàm cõcipitur. Sed vide Mi Angele quæ nos insania teneat. Amare deum dum sumus in corpore plus possumus q̃ vel eloqui vel cognoscere. Amando plus nobis proficimus minus laboramus: illi magis obsequimur. Malumus tamen semper querendo per cognitionem nunq̃ inuenire quod querimus quàm amando possidere, Id quod non amando frustra etiam inueniretur, sed redeamus ad nostra euidenter tibi iam patet quonam pacto cum deus alias & mens & intellectus & vita & sapientia nuncupetur: rursus aliquando super hęc omnia collocetur. Vtrunq; tamen & vere & consone comprobetur. Nec propterea Platonẽ ab Aristotele dissentire: quod ille in sexto de repu. libro deum quem ibi vocat ideam boni super intellectum & intelligibilia statuat dantem illis quidem vt intelligant: His autem vt intelligantur. Hic autem.s. Aristo. sæpe deum & intellectum & intelligentẽ & intelligibile vocet. Nam & Diony. Areopagita cum idem dicat q; Plato: non tamen negabit etiam cum Aristotele deũ se ipsum & alia non ignorare. Quare si se intelligit & intellectus & intelligibilis est, cognoscit enim: & cognoscitur necessario qui se ipsum cognoscit: & tamen si quasi particulares vt dixi has perfectiones accipiamus: aut cum intellectum dicimus naturam significemus quæ ad intelligibile quasi ad aliud extra se tendat: nihil minus q̃ Platonici Aristoteles etiam deum & intellectum & intelligibile esse constantissime sit negaturus. In tertio gradu plus aliquid nobis dum tenebre propinquabamus illuxit vt non solum non imperfectum & quasi mancum aliquid ens deum impia cogitatione fingamus quale esset si vel corpus vel corporis anima vel constitutum ex eis animal diceretur: neq; item particulare aliquod genus q̃q̃ perfectissimũ quasi hũana sapientes eum faciamus vt si vel vitam dicamus vel mentem: vel rationem: sed etiam eo quod vniuersalia indicant nomina: quæ omnia ambiunt vno .s.vero ente & bono melius esse cognoscamus. In quarto gradu non solum supra illa: sed supra omne nomen quod formari supra omnem nationem: quæ concipi a nobis possit ipsum esse sciebamus. Tunc primum ipsum aliquo modo scientes cum eum omnino nesciebamus. Ex quibus colligi illud potest non solũ esse deum vt dicit Anselmus: quo nihil maius cogitari potest. Sed id esse quod infinite maius est omni eo quod potest excogitari: vt vere dixerit iuxta hebraicã literam Dauid propheta. Tibi silentium laus. Hæc pro solutione primæ rationis dixerimus: vnde magna etiam aperitur fenestra legittimæ intelligentiæ librorum Dionysii qui de mystica theologia & de diuinis nominibus inscribũtur. In quibus illud cauendũ: ne aut minora faciamus quàm sint quæ ille scripsit sunt autem maxima: aut dum paruum existimamus omnem quod intelligimus somnia nobis & inextricabilia commenta confingamus.

Marginalia (left column): Secundus gradus. — Dionysius & Platonici peripatetici. — Parisiẽ. theologiæ specu lum. — Augusti. — Amare deũ causa est ip sum cognoscendi. — Nota. — Plato. — Aristote. Dionysi. — Vnde illud. γνωθι σεαυτόν. — Tertius gradus.

Marginalia (right column): Quart⁹ gradus. — Anselmus. Psalmus.

Caput sextum in quo secundam soluit rationem platonicorum de prima.s.materia.

Qvod vero obiiciunt de prima materia friuolum est. Illa.n.quatenus ens est eatenus vna est quinimmo si Platonis sectari verba ad vnguẽ volunt concedant oportet vnius illam hr̃e minus rationem q̃ entis. Neque enim Plato vult eam esse prorsus nihil alioquin quomodo receptaculum formarum quomodo nutrix quomodo natura quædam & reliqua erit: quæ eam esse in Timæo ille confirmat. Non est igitur nihil.i.non omnino entis expers si Platoni credimus: qui tamen eandem in philebo vocant non solum multitudinem quæ vt ipsi volunt opponitur vni: sicut nihil opponitur enti sed infinitum. Multitudo autem si sit finita non omnino fugit rationes vnius: quoniã qua finita est vna est: at infinita multitudo ita omnino vnius naturã non habet sicut nec termini. Materia ergo prima secũdum Platonem magis ens quàm vna. Quam qui cõtra dispu tant vt vnum ente superius comprobarent ens non esse & tamen vnum esse dicebant. Iamblicus item Platonicus in eo libro quem facit de secta pythagorica materiam primam vocat dualitatem eo q; dualitas prima sit multitudo & reliquarum omnium multitudinũ radix. Materia ergo prima secundum eum qui magnus adeo inter Platonicos est vt diuinus vocetur nõ solum non vna sed multitudo sed radix omnis quæ in rebus multitudinis est. Hæc diximus sua illis obiectantes. Cæterum neque vnitatis expers omnino est illa sicut neq; esse: Exactam autem vnitatem ab eadem a qua & esse recipit forma, prætereo quæ de vnitate eius vel affirmatiua vel negatiua disputãtur: quæ omnia his notissima: qui vel vnam cum Aristotele deambulantiunculam fecerint.

Marginalia: Hæc est materia quæ hyle alio vocabulo dicit de qua in heptaplo. — Q m̃ ex vnitatib⁹ orta est multitudo. — Iamblicus.

Caput septimum in quo tertiam soluit rationem platonicorum de multitudine: ostenditque dicentibus vnum esse ente communius aliquid esse cõcedendũ quod Plato negat.

Falluntur autem plurimum in tertia ratione. Non enim eo modo opponitur multitudo vni quo modo opponitur non ens enti. Hæc.n. contradictoriam habent oppositionem; illa aut priuatiuam aut contrariam.

Marginalia: Solutio tertiæ rõnis.

riā de qua re late disputant Aristo.x.li. primæ philosophiæ. Sed videant in quas ruinas incidant qui vocantur Platonici & vnum dicūt ente superius. Certum est quotiens duo ita se habent genera vt sub altero tanquā sub communiori alterū sit: fieri posse vt aliquid inferioris ambitum effugiat: quod tamen non effugiat superioris. Hoc enim est quare illud dicitur esse communius. Exemplum in promptu quia animal cōmunius est homine: potest fieri vt aliquid sit non homo siue non sit homo quod tamen sit animal: pari ergo ratione si sit vnum ente communius fieri poterit vt aliquid sit non ens siue nihil: quod tamen sit vnum atq; ita de nō ente vnum prædicabitur: quod expresse in sophiste confutat Plato.

Caput octauū in quo declarat quomodo quatuor hæc: ens.s.vnum verum & bonum in omnibus sint quæ sunt post deum.

Auicēnæ sectatores. Sex terminos posuerunt. Auicēnam. Auerroi ad uerlantem momordit.

VErissima ergo sententia est quatuor esse, quæ omnia ambiunt ens vnum verum: & bonum. Si ita accipiantur vt illorum negationes sint nihil diuisum falsum & malum. Addita sunt his quatuor duo alia. Aliquid.s.& res a posterioribus Auicennā secutis: qui multis in locis philosophiam Aristo.interpolauit: vnde sunt illi cum Auerroe magna bella pugnata sed quantum ad hoc spectat: parua in re discordia. Diuidunt.n.hi quod sub vno intelligitur in vnum & aliquid quod a Pla.non abhorret: qui in sophiste inter has cōissimas dictiones enumerat aliqd: & quod sub ente cōtinetur partiūtur in ens & res sed de his alibi quatuor hæc vt cœptum prosequamur aliter sunt in deo: aliter in his quæ sunt post deum quandoquidem hæc deus habet a se alia habent ab eo. Videamus primo quomodo insunt rebus creatis: omnia quæ sunt post deū habent causam efficientem exemplarem & finalem, ab ipso.n.per ipsum & ad ipsum omnia. Si igitur res consideramus vt a deo efficiente constituuntur: sic entia dicuntur quia illo efficiente esse participant: si vt exemplari suo q̄ vocamus ideam secundum q̄ illas condidit deus, ens, Vnum, Verum, Bonum, Aliquid, Res, duo postrema Auicennam sequuti addiderunt quadrant & respondent: veræ dicuntur. Vera.n.imago Herculis dicitur: quæ vero Herculi cōformatur Si vt ad eum tanquam ad finem vltimum tendunt, bone dicuntur: Si vero vna quæque res secundū se absolute accipitur vna cognominatᷓ. Est autem hic ordo vt primū vnumquodq; sub entis ratione concipiatur quoniam prius efficit agens vnumquodque q̄ illud in se sit aliquid alioquin non secundum totū quod est esset ab agente. Quo fit vt nihil sit post deū quod concipientes hoc de eo nō intelligamus quod est ens ab alio: ens finitum ens participatū. Succedit enti vnum. Tertia est veritas quia postquam est aliquid in se videndū est an sit tale quale est exēplar ad quod fuit formatum: cui si simile inuenitur reliquū vt in illud vtpote affine atque cognatum per bonitatem se conuertat. Aequali autem hæc esse ambitu quis non videat? da aliquid esse certe & vnum est. Nam qui vnum non dicit nihil dicit vt ait Plato in sophiste. Est.n.illud quicquid est a se indiuisum & ab aliis diuisum: quę nō sunt ipsum. Hoc autē cum dicimus intelligimus vnū siue vt Platonis verbis loquamur est idē sibi & ab aliis alterum quod vnicuiq; rei cōgruere in eodē dialogo ipse confirmat. Verū est etiam necessario. Nā si est homo vtiq; verus est homo: idéq; dictu hoc nō esse verū aurum & nō esse aurum: nā cum dicis verum aurū non est. Hoc significas: videtur quidē aurū & est aliquid simile auro, sed

Ordo in his quatuor.

Plato.

Verum conuerti cū ente realiter. Augusti.

non est aurū: propterea Aurelius Augustinus definiēs in soliloquiis: quid sit verum aut verū est id quod est: quod nō ita accipi debet vt idē sit ens & verum. Sunt enim licet re idē: ratione tamen & diffinitione diuersa: quare vnū per aliud finiri non debet sed hoc exprimere voluit Augu.tunc dici rem verā cum est id quod vocatur & esse dicitur: vt tunc verum est aurum cū aurum est & non aliud est q̄ aurū. Hoc est ergo quod dixit verum est id quod est: quod quidā non aduertentes calūniam faciunt diffinitioni. Similiter autē & bonum est: quia quicquid est quatenus est, bonum est: & longe errat Olympiodorus mea quidem sententia sic credens probare aliud esse bonū & ens: quoniam bonū simpliciter desideramus. Nō est autē esse simpliciter, sed bene esse ideoq; fieri posse vt si male sit nobis, nō esse desideremus, nam vt illud omittamus an quibus male & misere est recto & naturali desiderio appetere possunt vt nō sint: nō aduertit ille sicut multiplex est esse, ita multiplicem esse bonitatē. Est.n.primo esse naturale rerum vt homini esse hominē: leoni esse leonē: lapidi esse lapidē: quod esse & naturalis bonitas indiuidue sequitur. Sunt alia esse: quæ aduētitia dici possunt vt homini esse sapiētem esse pulchrū esse sanum: quēadmodū autē sapientia & pulchritudo alia entia sunt ab hūanitate ita alia bona sunt. Aliud enim bonū hūanitas qua hō est homo aliud bonū sapīa qua non iā homo: sed hō sapiens euadit: sicut & hæc aliud & illa aliud ens & est & dicitur. Sicut ergo oīa appetunt bonū ita omnia appetunt esse & primo quidē eam appetunt bonitatē quæ esse naturale cōsequitur: quoniā hæc fundamentū sequentium bonitatum: quæ illi omnes adueniunt vt sine illa stare nō possint. Quomodo.n.erit fœlix qui oīno nō erit? verū non illa eis sufficit bonitas quā tunc adipiscūtur cū primum sunt: sed cupiūt accedere & reliquas: quæ illam primā absoluant & exornent: sicut autē vere dicimus præter primā ab eis bonitatem alias appeti bonitates ita vere dicere possumus præter primū esse desiderari ab eis alia esse: quia aliud est esse fœlicem aliud esse hoīem. Et si quis det fieri posse vt quis nolit esse si nō sit fœlix nō sequitᷓ vt putat Olympiodorus aliud esse bonū aliud ens, sed aliud esse ens hoīem aliud fœlicitatē: pariterque aliā hoīs bonitatē aliam fœlicitatis quarum alterā.i. primā homo non vult nisi hēat & secundā, omitto an eadem rōne aliquid bonū simpliciter dicatur: & ens simpliciter: an quod ens dicitur simpliciter bonū tale: & quod bonū simpliciter: ens tale dicatur, nō.n.hic oīa disputandi locus: vere ergo dicebamus vnūquodq; quod est eatenus esse bonū quatēus est, vidit.n.deus cuncta quę fecerat & erant valde bona. Quidni? a bono opifice sunt: q sui similitudinē oībus īprimit q̄ sunt ab ipso. In entitate igiᷓ rerū admirari potentiā efficiētis possumus dei, in veritate venerari artificis sapientiā, in bonitate reclamare amātis liberalitatē, in vnitate suscipere cōditoris vnicā vt sic dixerim simplicitatē: Quæ vnūquodque sibi tū oīa inter se inuicē tū ad se ipsum vniuit oīa: sic vnūqđq; ad suimet: ad aliorū: ad dei postremo vocans amorē. Examinemus & eorū opposita an æquali similiter ambitu sint, falsum: & nihil idē eē oñdunt quæ supra diximus. Malū et nihil si differre dicamus reclamabunt phi pariterq; theologi: Quare & facere malū nihil est facere: diciq; solet mali nō esse cām efficientē sed deficientem vnde illorum insania confutatur, qui duo principia posuerūt alterū bonorū alterum malorū quasi efficiens aliquod principium mali esset: sed diuidere rem idem est ꝙ destruere: nec ita possumus rei cuipiā

Bonum cōuerti cum ente. Disputat aduersus olipiodorum.

Sicut diuersum esse ita bonum.

Olympiodori error.

Malū & nihil cōuerti. Contra errorem manicheorū:

Nihil & diuisum conuerti. Aristote.

suam & naturalem vnitatem adimere: vt nihil minus illius esse in sua integritate remaneat. Non.n.totum est suæ partes sed illud vnum quod dissultat ex partibus vt docet Arist.viii.li.primæ philosophiæ. Quare si in partes diuidas totum partes remanent quidem, totum autem quod diuiditur ipsum non remanet sed desinit esse actu: & potentia tantum est, sicut partes: quæ prius erant potẽtia tunc esse actu incipiunt: quippe quę prius cum erant in toto vnitatem propriam actu non hẽbant quàm tunc primum sortiuntur: cum separate a toto ipso per se subsistunt.

Cap.ix.in quo declarat quomodo illa quatuor in deo sint.

EXaminemus rursus qualiter hęc sint in deo cui non insunt in respectu ad causam quam non habet: ipse enim omnium causa a nullo est: duplici autem ratione in deo possunt considerari, aut quatenus aliorũ causa est: quæ distinctio creatis rebus non cõuenit quãtũ ad pñs negotium attinet: quoniam deus sic esse potest vt non sit causa, Alia non sic esse possunt vt nõ sint ab eo, igitur deum primitus sic concipimus vt sit vniuersitas omnis actus: plenitudo ipsius esse quã intelligentiã ita subsequitur vt sit vnus vt neq; oppositũ concipi possit. Vide quantũ aberrẽt: qui plura prima principia fingũt plures deos. Statim & verissimum est: quid enim habet quod appareat esse & non sit qui est ipsum esse, cõsequens certe vt sit & ipsa veritas: sed & ipsa bonitas erit: boni.n.tres conditiones vt scri. Pla.in philebo vt sit perfectum sufficiens expetendum, erit autem hoc quod tale concipimus perfectum, quia illi nihil deerit qui est omnia, erit sufficiens, quia illud possidentibus nihil deerit in quo inuenient omnia erit expetendũ quia ab illo & in illo sunt oĩa: quæ expeti aliqua rõne possunt deus ergo plenissima entitas, in diuidua vnitas, solidissima veritas, beatissima bonitas. Hæc ni fallor est illa τετρακτύς.i.quaternitas per quam pythagoras iurabat vocabatque principium semper fluentis naturæ, principium .n.hæc quæ vnus sunt deus omnium esse demonstrauimus: sed & iuramus per ea quæ sancta quæ firma quæ diuina sunt: quid illis aut firmius aut sanctius aut diuinius? Quod si deo vt rerum causa est appellationes has quatuor assignemus ordo totus inuertitur. Primo.n. vnus erit quia prius in se intelligitur q̃ intelligatur vt causa. Secundo erit bonus. Tertio verus: Quarto ens. Nã cum causa quæ dicitur finis prior est ea quę est exemplaris, & exemplaris prior efficiente: primum.n.appetimus hr̃e quo ab iniuria tempestatum protegamur, tum ideam domus mente concipimus: postremo in materia illam extrinsecus efficiendo formamus: quare si quemadmodum superiori capite definiuimus bonum ad causam finalem, verum ad exemplarem, ens ad efficientem spectat deus vt causa est, primo boni tũ veri postremo entis rationem habebit: quæ omnia breuiter hic perstringimus fœta alioquin quæstionum multarum atque magnarum.

Boni tres cõditiones secũdum Platonem.

τετρακτύς, Quaternio Pythagoras

Qua via isti termini per illas quatuor causas Deo conueniant.

Cap.x.in quo totã disputationẽ ad vitæ institutionem & morum emendationem conuertit.

VErum ne aliis potiusq̃ nobis disputemus illud curã dũ ne altissima pscrutãtes in humili.i.indigna his cõditione viuamus: qbus celitus datũ vt indagare cœlestiũ etiã rõnes possimus. Sed illud assidue meditandũ, hanc nostrã mentẽ: cui diuina etiã puia sunt ex mortali seminio esse non posse, neq; fœlicẽ alibi q̃ in diuinorũ possessione futurã; tãtoq; magis dũ hic quasi aduena pegrinaẽ ppinquare fœlicitati, quãto post habita cura terrenorũ ad diuina se magis erigit & accẽdit: admonere autẽ in primis nos præsens disputatio videẽ vt si esse beati volumus, beatissimũ oĩum imitemur deũ vnitatẽ in nobis veritatẽ bonitatẽq; possidẽtes. Vnitatis pacẽ turbat ambitio & sibi hærentẽ animũ extra se rapit: & in diuersa quasi lacerũ trahit atque discerpit. Veritatis splẽdorẽ & lucẽ in ceno in caligine voluptatũ quis non amittet? bonitatẽ furacissima nobis furaẽ cupiditas.i. auaritia: bonitatis.n.peculiare hoc cõicare aliis bona quæ possides, quare cũ quæreret plato cur deus cõdidit mundũ: rñdens ipse sibi bonus inqt erat. Hæc sunt illa tria supbia.s.vitæ: cõcupiscẽtia carnis, & cõcupiscẽtia oculorũ: quæ vt scribit Ioãnes ex mũdo sunt & nõ sunt ex patre: q ipsa vnitas ipsa veritas ipsa bonitas est. Fugiamus hinc ergo.i.a mũdo, qui positus in maligno, euolemus ad patrẽ vbi pax vnifica: vbi lux verissima vbi voluptas optima, sed quis dabit pennas vt illuc volemus? Amor eorũ quæ sursum sunt. Quis adimet? libido rerũ quæ sup terrã, q̃ si sectemur, iacturã facimus & vnitatis & veritatis & bonitatis. Neq;.n.sumus vnũ, si cu ruũ sensum & spectãtẽ cœlestia rõnẽ virtutis fœdere nõ deuincimus: sed duo in nobis principes quasi p iterualla regnãtes dũ nũc deũ p legẽ mẽtis, nũc Baal per lege seqmur carnis & regnũ nostrũ in se diuisum pfecto desolanẽ. Quod si ita erimus vnũ vt mãcipata sensui rõnẽ sola imperet lex mẽbrorũ, falsa erit hæc vnitas quia veri nõ erimus: dicemur.n.& apparebimus hoĩes esse.i. aĩalia rõne viuẽtia: & tñ erimus bruta: quibus pro lege sensualis est appetẽtia, pstigiũ faciemus his qui nos videbunt inter quos habitabimus. Non rñdebit mago suo exẽplari: instar.n.dei sumus, deus autẽ spiritus. Nos nõ spiritales iã: vt Pauli vtar verbis: sed animales, cũ autẽ per veritatẽ ab exẽplari nõ excedimus: restabit vt per bonitatẽ ad ipm tẽdẽntes illi aliquãdo copulemur. Qđ si tria hæc, vnũ.s.verũ & bonũ perpetuo annexu ens cõsequũtur, Reliquũ est vt cũ illa nõ sumus, etiã prorsus nõ sumus: & si esse videamur: & quãuis credamur viuere, moriamur tamen potius iugiter quam viuamus.

No ta. Et contemplationem, & actionẽ si mul sapientissimũ hoc cap. cõtinet

Oĩa multo cũ sale meditanda, ambitio, voluptas, auaritia.

Dei bonitas mundũ condidit. Platonis inquisitio.

Nota. Ioãnes, tria hæc dicit in epistola. Nota.

Deus, Baal aduersarii.

Paulus.

Mort ui sumus credamur viuere

PRIMAE OBIECTIONES ANTONII FAVENTINI ADVERSVS LIBELLVM DE ENTE ET VNO.

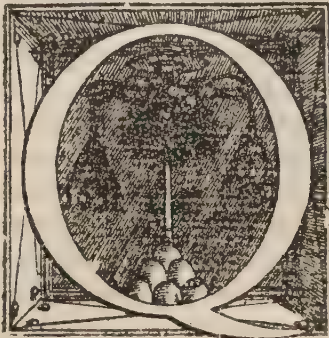
I libellus quispiam de ente & vno inscribi mereaẽ: necesse est entis vniusq; naturã pprietatesque explicet: hoc autem opusculo quod nup in manus meas venit: quodq; de ente & vno inscribiẽ nõnullo ptractã tur a titulo atque inscriptione pene aliena: principale si quidẽ auctoris propositũ est disputare an iuxta Plato.ens vnũq; sese inuicem mutuo cõsequantur? an vt academici putãt vnũ sit ente cõius: sed hoc nõ est de ente & vno pertractare sed de mutua entis vniusq; cõuersione: nec oĩno absolute sed iuxta Pla.dũtaxat, nec.n.si quispiam philosophus eam solũ quæstionem agitaret quæ est an anima immortalis sit, propterea de anima disputaret, sed de sola animæ immortalitate tractatus haberetur. Ait præterea operis auctor academicos arbitrari Deum iuxta Platonem vere

Prima obiectio.

Secunda. ac proprie ens nō esse: quod equidē plurimū demiror. Si enim omnes academicos siue Platonicos intelligat: quemadmodum locutio significare videtur: alioquin non absolute pronuntiaret id academicos sentire mendacio fortasse non caret. Themistius Themistius.n.inter Platonicos auctor non ignobilis ideam quæ rerum principium est ex Platonis sententia testatur vere ac proprie ens esse & vnum: Tertia. platonici vero aut omnes aut plerique non aliud putant ideam: aliud vero rerū opificē deū, prosequens præterea dicit. Si quoquomodo defendi potest iuxta Plato. esse vnum ente communius ita censendum est: vocabula inquit quæ nomine parum latino concreta appellat: vt est candidum lucens: ens: alienum aliquid significant: quo præsente res vocabuli appellationem sortiuntur. Aliud quippe est candor aliud candidum: aliud: homo: aliud humāitas: ens igitur vocabitur in quo esse aliud est: aliud vero quod subsistit: deus igitur qui ipsum esse est: ens censeri non poterit: sed vnus ex quo omnia cōtinet & claudit: sed nōne huiusmodi defensio sibi ipsa parum coheret? qua.n.ratione candidum & homo & ens alienum aliquid significant eadem quoq; vnum & beatum & deus & similia huiusmodi multa alienū aliquid significent necesse est: deus igitur qui vnitas est & beatitudo simul & deitas neque Confirmatio. vnus vocari poterit nec beatus nec omnino deus. quo modo igitur ens non est sed vnus. Quarta. Præterea ens eo dictum est ꝙ est quemadmodum igitur fieri non potest vt qui sedet sedens non sit fieri etiam non poterit vt qui vere ac proprie est ens non sit: ego.n.inquit deus sum qui sum. Admirabilius autem videri potest ꝙ non solum iuxta platonem defendere conatur deum ens non esse, verum etiā Aristotelē quoq; ipsum in eandē sententiam trahere conať: quinto.n.inquit metha.libro: ens diuidit in ens ꝑ se & ꝑ accidens ens vero per se in decē ꝑdicamēta: in nullo autē inquit genere deus collocari pōt queādmodū beatū Thomā demōstrasse existimat: S.Tho. Aristote. Si igitur deus non est ens per se neq; ꝑ accidens vt constat iuxta Aristotelē ens nō erit: ꝑterea ens substantiā & accidēs iuxta vulgatissimā diuisionē segregatur: nō est autē deus accidens neque substātia: ea enim inquit deus est: deus autē cuiuslibet generis limites excedit: sed eqdē nō video qua rōne ductus opis auctor Aristoteli nostro Platonicā ascribat opinionē si tñ opinio Platonis est: diuisio.n.entis in ens ꝑ se & per accidēs com Cōfirmatio plexi entis diuisio est queādmodū beatus Thomas: cui plurimum auctoritatis tribuit eo loco subtiliter scribit: Idē manifestū ē exēplis: ens.n.per accidēs iuxta Aristotelē est triplex: aut enim accidēs de subiecto ꝑdicatur aut subiectū de accidēte aut accidēs de accidēte: q̄ oīa ad cōplexionē ꝑtinēt parimodo entia ꝑ se vocanť in q̄bus aliquid ꝑdicať quod vel ad substantiā ꝑtinet vel ad quantitatē vel aliud genus dūmō quod ꝑdicať subiecto per se cōueniat vt albū Socrati: non etiā hoī: aīal equo: entis autē in substantiā & accidens diuisio deū quoque cōplectitur: est.n. ꝑ affirmationē negationēq; facta diuisio: substantia enim est: quod nulli innitiť sed per se est: accidens autē quod est in alio velut in subiecto: horum autē nihil est mediū vt Beatus Thomas putat: Si quidē inter subiectū habere & nō habere nulla medietas cogitari pōt, substantia igitur quæ accidēti opposita est genus non erit. Si deus nullo genere cōtineť. Præterea nō est indubitata Aristotelis opinio deū ꝑ se nullo genere contineri: adsunt enim nōnulli Aristotelē imitati qui existiment deū in ꝑdicamēto per se collocari: & ego quidē puto ea sñīa insignem philosophū Boetium fuisse: mōstraremq; si opus esset ex verbis Boetii nec nū Augustini apte id colligi. Boetius. Augusti. Quinta. Rursum ait vnius negationem esse diuisum: quod probat eo ꝙ res destruitur quādo discerpitur diuiditurq;: sed quomō diuisum potest vni tāquā negatio opponi: inter affirmationem enim negationemq; cōtradictio est chymera vero neq; vna est: neq; diuisa: nec hoc quod est dyametrum esse cōmensurabilem aut vnū est aut diuisum. Falsum quoq; veri negationē esse existimat: quod & si quoquo modo defendi posit. Attamen contrarium potius est quam negatio: quemadmodum Beatus Thomas monstrat: Sexta. Beatus Thomas. non enim chymera vera est aut falsa nisi vocabulo pror sus abutamur: verum enim est quod est: hoc est vt ipse exponit quod est id quod videtur & dicit: falsum igitur erit quod nō est id quod videtur & dicitur vt nūmus falsus: nihil igitur falsum esse contingit nisi quod videtur esse aliud quod non est: Inter id vero quod videtur esse quod est, & id quod non est quod videtur nulla cōtradictio est verum igitur falsumque nulla affirmationis negationisque oppositione aduersantur: Septima Aristoteles. malum etiam boni negationem putat: Aristoteles vero bonū & malum contrariorum genera esse in prædicamentis Cōfirmatio affirmat: quod autem negatio est genus esse nō potest. Præterea bonū ea rōne quæ bonū ē expetēdū est: Malū vero fugiēdū: expetere vero & fugere & inuicē cōtraria sunt queādmodū cōgregare segregareque: bonū igitur & malū erunt cōtraria: quod Boetius quoque in prædicamentis asseuerat quicquid cæteri circa id dixerint.

Responsio primarum obiectionum.

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO SALV.

Væstiones tuas aduersus eū libellum quē nuper edidi de ente & uno tanta cum uoluptate legi: quanta a te & caritate & libertate animi sūt perscriptæ: debeo tibi plurimum nomine huius officii: ꝙ si vel amicis impenderemus liberius. vel ab eis libentius exigeremus: essemus certe longe quā sumus; & doctiores & meliores. sed exitialis hæc persuasio cepit hominū mentes: vt non placere nos illis putemus: quibus errata nostra nō placent: liberumque amicorum iudiciū uel odiū vel morositatē: adulationē vero: amorem & naturæ bonitatē interpretemur. Ita fit vt dum laudari malumus vel immeriti: quā vel merētes castigari, irrideamur semper laudem nunquam mereamur. Vide quātū erremus. Nā laudatio omnis fere semper inutilis: sæpe autem noxia. Laudatio omnis, noxia Qm̄ si vera: quid afferat vtilitatis. si sit falsa: insanos profecto nos efficit qui laudamur: ridiculos autē qui laudant: Reprehensio certe Repræhensio, vtilis. vtilis semper: que si sit iusta ad cognitionē, si minus iusta ad defensionem nos excitat veritatis. Denique quid est aliud castigari quā alieno labore fieri meliorem: aut quid aliud librum amici lima splendescere. quam de illius vigiliis te proficere dormientem. Non possum igitur: vt dicebam tibi plurimum non debere. Qui de his quæ in meo libro tibi minus placuerunt quid sentires: mihi libere significasti. Agnoui præter beniuolentiam in tuis scriptis tuam etiam illam mihi iampridem

notam ingenii dexteritatẽ:cæpiq; ſtatim:non quaſi pater:ſed quaſi iudex examinare ſeuerius quæcunq; notaueras : vt pote quæ iam mihi etiam ipſi de tuo teſtimonio in ſuſpitionem venerant falſitatis . Sed ita cogitanti occurrerunt nonnulla quibus defendi illa & vindicari a culpa poſſe viderentur:Quæ quidem libere volui ad te perſcribere:ne forte q̃ in te laudo virtutẽ minus ipſe amplecterer : vt ſi in illis taxandis tuum iudicium non imitor:ſaltem in defendẽdis imiter libertatem. Non recte inquis liber de ente & vno inſcribitur: cum de entis vniuſq; natura proprietatibuſq; oĩbus in eo non agas: ſed de vnius tantum entiſque conuerſionem . Mihi Antoni ita videri ſolet duo quaſi veſtibula libris præſtitui Titulum & Procemium. Titulus Procœmium curtum eſt? Procœmium titulus fuſus & explicatus . Promittit titulus tractatũ de ente & vno:quid aũt de ente & vno tractandum ſit procœmium explicat. Quod ſi fiat in titulo:Timẽdũ ne libri titulus liber fiat. Poſſet hoc defendi præiudicio mille auctorũ a quibus præſcripte libris eorũ titulationes calumniam eandẽ paterentur.Sed nõ id quæſtioni pondus vt vel ego vel tu in ea diutius occupemur.

Solutio primæ obiectionis.
Titulus ꝓcœmium qd ſint.

Miraris præterea quod a platonicis creditũ dixerim deum non eſſe proprie ens. Noli me mirari ſed illos quos & ego tecum in huius dogmatis aſſertione nõ probo, ſed hoc illos ſenſiſſe quod tibi pene incredibile videtur hocq; poſteris ſcriptum reliquiſſe: notiſsimum oĩbus qui platonica legerunt , hoc Sirianus Proclus Plotinus & qui deniq; extant Platonis interpretes vno ore confirmant,at inquis Themiſtius inter platonicos non ignobilis aſſerit id eam ex platonis ſententia vere ac ꝓprie ens eſſe & vnum:platonici autẽ vel omnes vel plerique non aliud putant id eam aliud rerum opificẽ deũ: Quare ſi id ea ens proprie dicitur & deus etiam ipſe ꝓprie dicetur ens:Hæc tu ſatis ingenioſe ſed vide an ſatis perite. Illi.n. Proclus.ſ.& Plotinus id eam fatentur eſſe ens & dici : ſed deum vt ſupra entia ita ſupra ideas eſſe contendũt.Plotinus.n.in ea mẽte q̃ deo ꝓxima eſt q̃ & primũ ens & primũ intelligibile & primã vitam vocat ideas omnes collocauit vt ſi deus idearum nõ ſinus ſed fons nõ receptaculum ſed principium.Proclus nõ vno modo ſed multos ordines mẽtiũ medios facit inter deũ & ideas quarum plenitudinem:æmulatus platonis verba in thimæo per ſe animal nuncupauit. Præterea Sirianum Ameliũ Iamblicum alioſque complures idem ſentientes.Rudimenta hæc & quaſi incunacula ſunt illius doctrinæ q̃ Platonica exiſtimatur.Quod ſi quis tibi det non aliud re eſſe ideã & deũ:aliud tñ rõne eſſe nec tu negabis.Quæ diuerſitas abunde faciet vt deus quidẽ quatenus exemplar eſt hoĩs equi leonis ens dici vere poſsit: quatenus vero nihil reſpicit extra ſe nullãq; ad res creatas hẽt habitudinẽ ſed in ſuæ diuinitatis receſſus ſolitarius manet appellationẽ oẽm entis excedat ſitq; eius neque nomẽ neq; opinio vt Dionyſius inquit. Quare maniſeſtiſsimum eſt & apud principes academię deum ꝓprie ens dici nõ poſſe & ſiquis det ideã & deũ re eẽ idẽ nõ tñ continuo ſequi vt ſi idea ſit ens:deus ẽt ꝓprie ens dicẽdus ſit Tranſeamus ad alia inter quæ illud tibi maxime diſplicet quod dixerim aliquã eſſe loquẽdi rõnẽ q̃ ſi ſequamur vere dicere poterimus vnũ eſſe ente ſuperius.Qñ quidẽ ſic deo dare vnius poſſumus appellationẽ vt entis tñ non demus: ꝓpterea ꝙ ens concreti noĩs (ſic.n.latine loqui poſſumus) faciẽ habeat:ſignificatq; id quod ab alio eſſe participat quod de deo dici nõ põt qui eſt ipſum eſſe eadẽ inquis ratione vnũ appellari nõ poterit quia & vnũ.ſ.concretum nomen eſt quemadmodum & ens.Hanc ego quæſtionẽ & vidi cum ſcriberem & diſſolui:nam ſimulac ꝓbaui ens quia id ſignificat quod non eſt ex ſe:ſed alterius participatu eſt enuntiari de deo non poſſe adiunxi cui.ſ. deo qm̃ vnius datur appellatio conſequens:inde vt vnũ ſupra ens eſſe fateamur:ſtatimq; poſt hæc tuæ iſti occurrens obiectioni adieci:vocamus aũt tunc deum vnum non tam enuntiantes quid ſit q̃ quomodo ſit omnia quæ eſt ex quoquo modo ab illo omnia ſint vnũ.n.inquit Diony. dicitur Deus quia vnice eſt oĩa rurſus vnus dicitur quia ita principium oĩum eſt quæ ſint ſicut oĩum numerorum principiũ vnitas eſt.Hæc ego ibi ad verbũ . Si igitur cũ deum vnum dicimus enũtiare volumus quid ſit fateor tecũ eadem ratione dici vnum non poſſe qua neq; ens dici poteſt:quia vtrũq;.ſ.concretum nomen eſt. Quin hoc ipſum ego te prior in eodem libro aperte aſſerui ꝑ hæc verba:hæc nomina ens verum vnum bonum concretum quid dicunt & quaſi participatũ . Quare rurſus dicimus deum ſuper ens ſuper verũ ſuper vnum ſuper bonum eſſe : quia ipſum eſſe eſt ipſa veritas ipſa vnitas ipſa bonitas.Hæc ibi.Non me igitur fugit:cum ſcribebam:& æque concreta eſſe ens & vnum & ratione concretionis aut neutrum aut vtrunque pariter a deo remouendum, verum quemadmodum ſupra admonueram: cum deum vnum non tamen ens dicimus non quid ſit deus:ſed quomodo ſit id quod eſt:ſignificamus:quia.ſ. principaliſsime & ſimpliciſsime eſt omnia. Qui modus per entis appellationem nullo pacto vel indicari vel figurari poteſt:per vnitatis autem typum & cognominationem poteſt:Ita enim ſe habent entia ſicut numeri vt ſcribit Ariſtoteles: & numerorum tam principaliſsima q̃ ſimpliciſsima vnitas eſt. Adiicis admirari te ꝙ nõ ſolum iuxta Platonem ſed iuxta Ariſtotelem etiam velim defendere : deum non eſſe ens . Ego vero ſi librum attentius percurriſti hoc toto opere principaliter ago vt oſtendam deum & eſſe & dici proprie ens: non ſolũ ex Ariſtotelis dogmate ſed etiã Platonis conſequenterque vnum non eſſe ente ſuperius , verum ne omnino inſanire viderentur qui id dixerunt deum ſcilicet non eſſe ens ſed ſuper ens : Inter quos ſi nec Plato ſit nec Ariſtoteles certe Dionyſius eſt areopagita vtroq; maior: probare: conatus ſum aliquã eſſe locutionis rationem : quam ſi ſequamur non abſonum erit a veritate: deum appellatione entis eſſe maiorem . Quam a peripateticis etiam interdum vſurpari : licet a deo abhorreas,negare tamen non potes niſi illorum neges auctoritatem : Quibus tua etiam ſententia primus in illa familia locus debetur . Nam diuiſionem entis in ſubſtantiã & accidens frequentem eſſe apud Ariſtotelicos quis neſcit ? Cum autem ita ens diuiditur deum non ens ſed ſupra ens eſſe tui Thomæ ſentẽtia eſt de quo illud olim ſolebas dicere Thomam aufer: Mutus fiet Ariſtoteles: verba Thomæ ferme hæc ſunt : Deus nec accidens eſt: nec ſubſtantia proprie dici poteſt : tum quia ſubſtantia ideo ſubſtantia dicitur quia ſubſtat : tum quia ſubſtantia quidditatem indicat quæ aliud eſt ab eſſe eius . Quare illa diuiſio entis in ſubſtantiam & accidens diuiſio entis creati eſt , hæc ille . Præterea cum dicit Ariſtoteles primum philoſophum de ente agere quatenus eſt ens & cauſis principiiſq; entis multi ſunt ex peripateticis qui velint inter entia ibi ab Ariſtotele deum nõ collocari ſed inter cauſas entis . Poſſe autem & rurſus alia ratione locutionis proprie dici:deum eſſe ens: non mo

Solutio secunda.
Sirianus.
Proclus.
Plotinus.
Opinio plotini de ideis.
Opinio procli de ideis.
S.Tho.i.parte ſatis de ideis.
Alia ſolutio Dionyſius.
Solutio tertia.
Dionyſius.
Ariſtote.
Solutio 4.
Ariſtote.
Plato.
Dionyſi.
Tho. gloria lauſque immortalis.

Solutio con firmationis. Boetius. Solutio 5.

do non negaui sed asserui confirmauique etiam multis rationibus tertio capite eiusdem operis. Nescio autem cur tu imitator semper auctorum illustrium: nunc tamen a clarissimis peripateticis ad illos deficias. Qui deum subgenere collocat quibus Boetium se nullo modo anumerari velle non dubitoq. Postremo nec vnius diuisum: nec falsum veri: nec boni malum esse negationem contendis. Equidem de horum oppositionibus scio non facilé esse controuersiam inter magnos auctores ob idq; librum in quo de his obiter tractabatur hac clausula terminaui. Quę omnia breuiter hic perstringimus: fœta alioquin quęstionum multarum atq; magnarum. Minus autem probabilem aut veram esse sententiam quam sum secutus: vt dubitem: nihil me mouent quæ tu obiicis. Chimeram ais nec vnam esse nec diuisam. Ego vero dico chimeram quam mente concipimus ideo non esse quia partes ex quibus illam constare intelligimus: apud te rerum naturam diuisæ: non autem vnitæ sunt. Et quemadmodum illud non est cuius partes ex quibus constitueretur si esset diuisæ sunt: ita illud non solum non est sed necesse potest cuius partes nec sunt vnitæ nec vi naturæ vniri possunt. Quare non aliam ob cām chimeram non solum non esse dicimus sed nec fieri posse credimus vt sit: nisi quia bruta ex quibus illam effingimus: in vnam coitura aliquando animalis compositionem nō est credibile. Rursum instas quia diametrū non esse commensurabilem neq; vnum neque diuisum est Falleris mea quidem sentētia. Nam qua ratione falsum eadem necessario in se diuisum est. Eatenus enim aliquid falsum deprehenditur. Quatenus secum pugnat: & cōtradictionem includit. Quid autem est aliud contradictionem includere quàm in se ipso esse diuisum; Omne igitur verum vnum: quia sibi constans & consonum: omne falsum diuisum: quia secum pugnans & sibi ipsi non cohærens est. Falsum negationem esse veri multi crediderunt id quod te etiā non latet: Nec obstant argumenta quæ affers. Falsum enim vt dixi illud vocamus quod non est id quod videtur: vt falsum aurum quod videtur esse aurum nec tamen est aurum. Quamq́ autem falsum aurum non solum non sit aurum sed & aliud sit quàm aurum: ei tamē quatenus falsum est accidit esse aliud quippiam præter aurum: sed ideo falsum est quia non est aurum quod tamen esse videtur. Aurum igitur falsum est ꝙ ideæ auri non quadrat: sed quia ideæ quadrat æris vel argenti ideo non omnino falsum, sed falsum duntaxat aurum est sicut neque omnino est non ens: quia licet non sit hoc quod est aurum aliud tamen quippiam est æs puta plumbum vel argentum. Quod autem nulli ideæ respondet id omnino & absolute falsum est sicut etiam omnino est ens: quale est quod chymeram nuncupamus. Vide igitur vt pari cursu procedant: non ens: Diuisum & falsum, vtque proprie & chimera falsa: & omne falsum diuisum dici merito posit. Malum vero non aduersari bono oppositione contraria vt tu censes: & Albertus docet exponens Aristotelis cathegorias: & Thomas tuus latissime in prima quæstione de malo: Quæ omnia credo iampridem tibi esse notissima.

Solutio 6. Quid sit falsum absolute. Solutio 7. Albertus. Thomas.

Secundæ obiectiones.

IOAN. PICO MIRAN.
ANTO. FAVENTINVS.

Vantum ego amarim te ac semper coluerim vir præstantissime tu ipse testis es qui diligentem ꝑcipuamq; erga te operam meā facile recordari potes si velis: Quod si nunc ab antonio vetere amico & cōpatre amari aut dubitas aut nequaquam credis parum hercle meæ erga te obseruantiæ meministi: Qui.n. fieri potest? vt quem vix philosophiæ initiatum dilexerim: coluerim: nunc doctrina: probitateq; insignem non amem nō admirer. Vtinam æqua te omnes beniuolentia cōplexi essent: quibus cum familiariter versatus es quali quantaque Picū suum compater tuus semper prosecutus est: Sed iam ad nostra veniamus: Ais libellum tuum de ente & vno probe inscribi potuisse ꝙ titulus operis curtus & si entis vniusque tractatum promittat procemium tamē quod fusior est titulus qualem tractatum pollicceatur explanat mutuam.s.entis vniusque conuersionē: sed vide obsecro nunquid isthæc tua defensio sufficiat: pari.n.ratione si libellus ederetur in quo sola animi immortalitas ab auctore esset asserta: de anima libellus merito posset inscribi: Auctor.n.operis disputationem ingrediens mox quæstionem forte proponeret interrogans nunquid anima immortalis sit nec ne: hæc vero obiectio in priore epistola tota fere explicata est sed nihil iudicio meo respondisti. Præterea si circa velocitatem motuum quæstio fiat: nunquid arithmeticam geometricamve proportionē consequatur & in principio operis multa auctor se ex geometria desumpturum promittat posset libellus de geometria inscribi: qui tamen circa motus versaretur. Sed hæc vtpote friuola omittamus. Alio libello in hanc sententiam a me scriptum est. Nemo inquam dixit platonicos aliud sentire nisi aut omnes aut plurimi id sentiant. Si vero themistius inter Platonicos non ignobilis ex Platonis sententia affirmat ideam quæ rerum principium est vere ac proprie ens esse absolute pronuntiandum nō fuit platonicos iuxta platonem arbitrari deum vere ac proprie ens non esse: idea.n.deus est: Tu vero respōdes aliud esse ideam: aliud deum ꝙ si datum sit ideam deum esse iam non propterea colligi oportere deum proprie ac vere ens esse deus einm atque idea & si non re: ratione temen discrepant: Sed ego nolim hoc loco disputare nunquid platonici existiment aliud esse deum aliud ideam cum sit quæstio a proposito longe aliena: quamquam plurimi auctores greci pariter & latini ideas Platonis in deo constituant: Platonem imitati satis videor proposito fecisse quòd monstrarim Platonicum quendam neque hercle ignobilem asserere iuxta Platonem ideam ac propterea deū vere ac proprie ens esse: neq; .n.rationis discrepantia ad q̄ refugis hac in re aliquid facit: Idea enim relatiua est: Deus autē absoluta res est: Si igitur deus ea parte qua extrorsus refertur vere ac proprie ens est quanto magis ens censeri debet ea ratione qua Deus est & in propria natura consistit. Cur.n. idea ea ratione qua idea est vere ac proprie ens est? Nulla inquā ratio assignari pōt nisi dicat ideo vere ac ꝓprie ens eē ꝙ vere ac ꝓprie est: Magis igit̄ deus ea rōne qua deus ē vere ac ꝓprie ens erit, ego inqt sum q sum. Præterea hoc mō obiectū est si Platonici ideo iure defendi posśūt q aiunt deū vere ac ꝓprie ens nō eē, sed vnū, qa

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

nomẽ entis concretum est quod alienum aliquid significat ab eo quod est, vnum autem ideo esse ꝙ vnice omnia est: pari pacto colligi potest deum vnum non esse, vnum.n.concretum nomen est. Quinimmo nec beatus erit nec deus, vtraq;.n.vocabula sunt concreta: tu vero respondes deum non appellare vnum quasi vnius nõie dei substãtia mõstretur: sed quomodo sit id quod est explicari: sed rogo quorsum hoc? nondum.n.solui tur obiectio: deum dicis non esse ens: sed vnum: quia entis nomen concretum est. Si igitur vnum quoq; concretum est ne eadem ratione colligi oportet deũ vnum non esse: nec deum: quod nomen ad substãtiam pertinet: quemadmodum & ens præterea si ideo vnus est quia vnice est id, quod est: cur ens quoque appellari non debuit vno.n.esse omnia est: quæ est sapientia.s.& bonitas & potentia: non.n.vnus dicitur quia solus sit vnus eadem igitur ratione ens vocari poterit licet solus non sit ens: est.n.maxime ens. Præterea ratio ea nondum soluta est qua ita dicebatur: deus vere ac proprie ens est: ego.n. inquit sum qui sum. Rursum miratus sum quod defenderes iuxta Aristotelem quoque deum aliquando nomine entis minime censeri: quia non esset per se ens neque per accidens neq; substantia neque accidens, ego.n.monstraui deum neque ens per se neque per accidens esse neque inter substãtiam & accidens medium aliquid cogitari posse. Tu vero primæ obiectioni nihil respondes. Cõtra vero secundam vnũ duntaxat Aristo. interpretem allegas hoc est Beatum Thomam: qui ait deum proprie substãtiam non esse eo ꝙ nulli substat accidenti nec essentia dei aliud est a deo: sed vide vir præstantissime nunquid Thomas aduersum te testimonium ferat: si.n.entis in substantiam & accidens diuisio iuxta Beatum Thomam entis creati diuisio est quemadmodum refers quomodo ignorari põt aliquid ens increatum esse: quod deus est qua igitur ratione tueri potes iuxta.B. Thomæ interpretationem Aristotelem arbitrari deum proprie ac vere ens nõ esse: sed q̃q̃.B. Tho. quodam in loco negare videatur deum proprie substãtiam esse Magistrum sententiarum imitatus: eo quod nulli subest accidenti non tamẽ propterea falsum est quod scripsimus superiore epistola inter substãtiam & accidens mediũ nõ esse quod.B. Tho.plerisque in locis efficacibus probat argumentis neque tu vnum ex iis quæ ad te scripta sunt soluisti: Si igitur aliquando deum negat esse substãtiam verba ipsa quæ affers hominis mentem plane aperiunt: Substantia.n.modis multis dici potest quod ipsemet prima parte latius explanat. aliquando.n. proprie substantia eo dicta est quod accidentibus substat qua ratione negat deum esse substantiam: nec id quidem simpliciter & absolute: sed ait proprie substantia non est: quia nulli substat accidenti. Substãtia vero nonnunq̃ dicitur ꝙ per se est & subiecto non eget quo modo. B. Tho. substãtiæ nomen aliquando & quidem frequenter vsurpat: Sic autem inter substantiam & accidens nulla medietas cogitari potest: est.n.vtriusq; per affirmationẽ negationemque diuisio. Quod vero nulla ductus necessitate: sed mea sponte affirmaui ex Boetii Augustiniq; sententia deũ per se in prædicamento collocari non id propterea dixi ꝙ Beatum Thomam non magnificiam non venerer non probem, sed id propterea dixi ꝙ sola.B. Tho. auctoritas non sufficit ad monstrandum vel ari. vel Aristotelicos arbitrari deũ in prædicamẽto nequaquam collocari: neque propterea ab optimis auctoribus ad improbos & plebeios defici: immo optimos sequor & probo nunquid tu.B. Thomam vel Boetio vel Augustino vel æqualem facis vel superiorem? Ego quidem omnes & olim legi & in dies lego: nec puto vegeti quempiam esse ingenii qui ea quæ a britanis nostris fuisset dico & similes excogitata sunt aut ignoret aut negligat: Non equidem omnia quæ ab illis scripta sunt probo & admiror: verum nonnulla nec hercle pauca soleo sæpenumero ex Aristotelis proborumq; auctorum sententia infirmare: sed non possum non mirari maximam hominum subtilitatem & acutissimas in rebus physicis rationes: quas ipse etiam Aristo. si a mortuis resurgeret admiraretur & mirum immodum extolleret subtilitatem saltem in pluribus probans & si non veritatem. Defendis præterea vnius negationem esse diuisum: chymæra.n.inquis diuisa est eo ꝙ ea ex quibus constaret si esset ab inuicem diuisa sunt neq; vniri possunt: Diametrum vero cõmensurabilem esse: ideo diuisum putas ꝙ a se ipso diuisum est & dissonat: Verba quibus veteris hæc sunt. Eatenus enim aliud falsum esse deprehenditur quatenus secum pugnat & contradictionem includit, quid autem est aliud contradictionem includere q̃ in se ipso esse diuisum: omne igitur verum vnum quia sibi constans & consonum: omne falsum diuisum quia secum pugnans & sibi ipsi non cohærens est: sed vide quomodo põnem tuam possis sustinere. Si.n.aliquid ideo vnum est ꝙ sibi consonum est & a se indiuisum falsum ipsum & impossibile vnum erit & verum: non dixerim hoc falsum & illud quod est chymeram esse vel ceruum volare sed ipsam falsi impossibilisque naturam intelligo: quam probabo vnam esse & veram: chymera quippe iuxta tuũ dogma diuisa est propterea ꝙ partes ab inuicem semper diuisæ sunt: propterea etiã ꝙ a se diuisa est: neque.n.chymera est chymera eademque ratione diametrum esse commensurabilem diuisum est: neque.n.aliter intelligi potest vtrunq, horum a se ipso dissonare secumq; pugnare: At falsum ipsum si separatim spectes falsum est impossibile quoq; impossibile est: neutrũ igitur secum pugnat: neutrum a se dissonum est: mortui quoq; eadem ratione nequaquam secum pugnant: sunt.n.mortui qui iam mortui sunt: quodlibet igitur horum vnum est & verum: si eo aliud est: vnum ꝙ a se indiuisum est. Præterea quomodo verum est omne quod falsum est contradictionem claudere? Nonne multa sunt falsa quæ vel naturæ vel hominis potestate vera esse possunt? Diffinitionẽ etiã veri rursus a te positam defendere conaris aisq; verum esse quod videtur esse quod est: falsum vero quod videtur quod non est nunc propterea colligi putas falsum veri negationem non esse: sed argumento meo nihil pace tua dixerim hactenus respondisti argumentum tale est. Si verum est quod videtur quod est: falsum vero quod videtur quod non est cum inter videri quod est & videri quod non est nulla contradictio sit nõ erit falsum veri negatio: Si namque nec homo esset in rerum natura nec deus Socrates non esset: non itaque videretur: quod esset: neque quod non esset: non verus igitur esset nec falsus: esset autem non ens non ens igitur & falsum aliquando dissentiunt. Btũs etiam Tho. cui non refragaris verum falsumq; inuicem contraria esse pronuntiat si ad animũ referantur, ex quo tua sententia veri falsiq; ratio dependet, existimatio inquit vera falsaque sunt inuicem contrarie: quemadmodum Aristo. dicit Postremo negas bonum malumque esse inuicem

Cõfirmatio

contraria : neque propterea rationi respondes qua probatum est esse contraria : nec saluas quomodo malum sit boni negatio, ego.n.ita dixit : nulla negatio ea præsertim quæ illa complectitur quæ non sunt genus esse potest, in topicis.n.ab Arist.dicitur non entis non esse genera nec spés, malum igitur quod omnia complectitur non entia genus esse non potest : quomodo igitur Aristo. vir summus dixit in prædicamentis bonum & malum contrariorum genera esse. Ais etiam Albertum quem arbitror apud te momentũ habere : negare bonum malumq; esse inuicem contraria : idemq; beatus Tho.sentire in prima questione de malo: nec propterea respondes quomodo Boetius aut verũ dixerit: aut mentitus sit qui in prædicamentis ait bonum malumque esse inuicem contraria: non quod quemadmodum album & nigrum,calidum & frigidum : quæ omnia vere qualitates sunt: sed quemadmodum sanum & ægrum : forte ac debile : rarum & densum : pulchrum & turpe : & similia hmõi multa : nec. B. Tho.id negat: sed vir eminentissimus in prima questione de malo circa solutionem secundi argumenti monstrat quomodo bonum & malum & si priuationis & hĩtus oppositione aduersentur inter contraria tamen computari solent: idq; Simplicii auctoritate confirmat : obiectiones igitur nostræ quæ ob solam veritatis indaginem : mutuãque inter nos caritatem excogitatæ sunt : nondum mihi videntur ex toto infirmatæ : rogo igitur obsecroque vt eo amore quo angelo tuo Politiano viro nostræ ætatis doctissimo platonici dogmatis veritatẽ aperire conatus es:nobis quoque eodẽ zelo nodos ac syrpos nostræ imbecillitatis exoluas : ego quidem plurimis lectionibus & medicandi officio interim sum implicitus : tu vero qui totus contemplationi vacas & per gradus .iiii. in profundã dei caliginem niti potes nullo vel paucissimo labore & tenebris lucem vindicabis, bene vale nõstri meor.ex ferr.xi.Kalen.iun.Mccccxci.

Responsio secundarum obiectionum.

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO SALVTEM.

Vt breuis nimio plus aut certe obscurior fuit prior epistola in soluẽdis questionibus tuis super eo libello quẽ nuper edidi de ente & vno : Iteras.n. easdem quæstiones:& de eisdem eadem dubitas. Equidem non negabo in primis literis quædam omissa : quibus nihil responsum est : ne in leuibus rebus verba prodigerem : quædam breuiter a me tractata vt qui philosopho homini indicandas res potius crederem q̃ explicandas. Nunc postq̃ a me hoc postulas: minutula etiam quæq; consectabimur: & per singula capita tuarum questionum iubebo meminisse eorum quæ prius scripsimus : excitaboq; vbi erit opus ad eorum profundiorem intelligentiam. Porro quoniam tu neque Platonicas commentationes neque ob ignorantiã etiam græcæ linguæ græcos hactenus peripateticos attigisti : ducã te per lineas: decretaq; latinorũ præsertim Tho.qui tibi magis familiaris ad Platonicorum : de quibus agitur in meo lib. sensa percipienda, est autem quod te angit in primis : Quanam ratione Platonici deum super ens collocent: nam si deus inquis vere est : certe vere ac proprie ens est : & dicitur : quàm dudũ sedens quispiam vere dicitur : quia sedeat. Addis : quatenus idea est : ens est : multo magis quatenus deus est: ens fore vt sit & dicatur. Quod si non omnes quidem Platonici ideam & deum idem esse concedant : satis tamen ad me oppugnandum esse ais : si id vnus Themistius non dixerint : quod ego Platonicis in commune ascripserim. Illud item intelligere non potes. Quomodo deum dicã vnum appellari : cũ per hoc nõ quid sit:sed quomodo sit esse quæ est significamus, nam si vnus est in quis quia vnice est omnia cur nõ ens quoq; appellari debet cum vno esse sit omnia quæ est. Non.n.vnus dicitur quia solus sit vnus. Quare vocari pariter ens poterit : q̃q̃ solus ens non sit, hæc sunt primum quibus te extricare non potes: sed paucis : & quẽadmodum sum pollicitus ex his etiam quæ tibi sunt nota omnem a te dubitationis scrupulũ amouebo. Nosti aliud esse apud Tho. essentiam rei : aliud existentiam, existentia rei illud est quo res est : hoc est existit : essentia illud est quo res certã speciem adipiscitur aut equi.s. aut lapidis aut virgulti. Quare quod essentia dicitur etiam a iunioribus quidditas appellatur : quia.s.ex essentiæ notione : scimus quidnam sit res. Cum igitur vt Aristo.docet secundo lib.analyticorum posteriorum alia questio sit cum percontamur an verbi causa rosa sit alia : cum scire volumus quidnam sit rosa. Prima vtiq; quæstio ad rei existentiã spectat. Secũda ad essentiam: siue vt.verbis vtamur recentiorũ ad quidditatẽ Rursus memineris ex sententia Tho. omnia citra deum quæ actu sunt ex essentia & esse (sic.n.vocat existentiã) esse composita : deum ipsum neque compositum esse ex essentia & existentia : neque rursus essentiam esse : sed puram ipsamq; existentiam a qua deinceps omnis alia rem creatarum existentia deriuatur : creatis.s.essentiis communicata. Adde his dictione hac quæ est ens plerunq; essentiam indicari,hac autem dictione est indicari existentiam non essentiam. Quod & te idem Tho. docet in prima quæstione de malo : vbi ait : cum dicimus hoc aut illud esse ens questioni responderi qua queritur quid sit res (hæc autem vt supradiximus quæstio ad essentiam rei spectat) cum vero dicimus hoc est aut non est satisfieri quærenti an sit res : quæ vt dicebamus quæstio attinet ad existentiam. Iam omnis tibi vt credo Platonicorum sententia & tuæ obiectionis solutio aperta est. Nam si deus existentia est : nõ autem essentia vt vere dicimus deum esse ita vere negamus deum esse ens. Nec possum non mirari te etiam si platonica non legeris in Tho. tamen lectione frequentem huic adeo insistere argumentationi : deus est : ergo est ens; cum ipse Tho.Ad verbum dicat nõ se hæc mutuo consequi esse & esse ens : sed ad diuersas omnino quæstionesq; neq; cognatas inuicem pertinere. Quamq̃ quid opus hic Tho. auctoritate? Quis dubitat nisi insipiẽs an sit deus? quis rursus nisi insipiens præsumit scire etiã aliqua ex parte vel minima quid sit deus. Cum igitur diuersissima sint scire an sit deus & scire quid sit deus: diuersissima etiam erit oratio : qua dicitur deus est ab ea qua dicitur deus est ens : cum illa etiam deum esse quo nihil est certius asseueret : hæc vero quid sit deus aliqua ex parte. Quo nihil incertius audeat pronunciare. Quapropter rectissime tibi querenti inter disputandum quid esset deus : respondit vir doctissimus Politianus noster ex Simonidis poetę sententia se nescire quid esset. Longe autem abest ab hoc proposito exemplum

Antoniũ obiter taxat. Recenset ea de quib⁹ iterum dubitat.

Essentia ac existentia apud. Thomam quõ habeantur.

Aristo. Aliud præfatum.

Tertium, Thomas.

Solutio argumenti ex thomæ sententia. Thomas.

Nota. Politianus simonides poeta.

Solutio con firmationis. Ostēdit exē plum nō va lere.

quod tu affers de sedente: quoniam non æque variant hæc sedentem esse & sedere, atq; hæc duo esse & ens. Eidem.n.quæstioni respondeo cum dico Socra. sedere: cui respondeo: dicens illum esse sedentem quæstioni.s.quauis de socratis me posituta percontatur: Sicut & cum dicimus Socrates albus est: & socrates albicat eidem satisfit quæstioni: qua.s.quæritur qualisnam sit Socrates: sed nō eadem ratio inter ens & est: quorum alterum: vt sæpe idem inculcemus: quid sit res alterum an sit interrogantibus manifestat: Hinc etiam patet: si deus vt idea ens dicitur non tamen sequi vt quatenus etiam absolutus in se cōcipitur entis habeat appellationem: nam sicut ideæ: ita etiam essentiæ induit rationem vt vero ipse supra omnem essentiā habitudinemq; ad res creatas intelligit entis nomine maior est. Quod enim ens non dicitur nō deficientiæ est: vt credis, sed eminentiæ: Quare & a platonicis potius super ens q̃ non ens esse pronuntiatur. Quibus equidē nescio cur Themistium obstinate adeo contendas annumerare: de quo si veteres percōcteris respondebunt omnes peripateticum esse themistium: non Platonicum: ipsum si interroges paraphrastē puto se Aristotelis dicet & sectatorem: non Platonis. Sed forte ideo (patere me iocari) tu illum vel nolentem in academiam trahis ne videare omnino Platonica & græca ignorate: qui themistium saltem legeris beneficio Hermolai nostri latinum factum. Sed sit platonicus themistius. Sit etiam verus omnino abunde satis & hac & priore epistola de clarauimus nihil nostræ sententiæ refragari: quæ ille dicit quoniā de deo alia vt deus est: alia vt idea est Platonici enunciabunt. Veniamus ad illud quare vnum dicatur deus: cum tamen ens non dicitur. Reuoca ad memoriam: quæ primis ad te literis scripsimus. Vnū cum dicunt deū platonici: non quid sit enunciant: sed quo modo sit id quod est, sed neque hoc satis intelligis. Dicam apertius. Si perconteris academicum hominem: quid sit deus respondebit non solum a se tibi non posse responderi quid sit: sed neq; a te hoc iure quæri debere: sed esse indignam hanc de eo quæstionem. Qui super omnem essentiam: superq; omne intelligibile sit: hoc a se tantum posse asseuerari esse illum vnitati simillimū: quoniam vt hæc numerorum: ita ille rerum omnium: quæ sunt principium sit: vt hæc numeros omnes pares & impares: ipsa neque par neque impar sua īdiuidua simplicitate complectitur: ita ille res omnes sua impartibili infinitate claudit: & cōtinet: vides ne quid sit dictu: per vnius appellationem nō quid sit deus indicari: sed quo modo sit id quod est? Deniq; si dicamus: deus vnitati similis est: quod volumus significare: cū illi vnius appellationem damus: vtiq; veri erimus: Si dicamus: deus enti similis est auditoribus: certe risum faciemus. Sed quid plura in te aperta. Ait enim hæc satis aut nescio quid verborum satis esse posit. Colligitur autem & hinc cur deus sub nullo gñe sit. gña.n.rerum essentiæ sunt: deus autē nec essentia est nec essentiam habet. Qua propter cum ens ita a peripateticis interdum accipiatur vt decem tantum genera ambiat manifestum est sub entis nomine: quo Aristotelis etiā sectatores aliquando vtuntur deum non contineri. Tu vero instas a Tho. aliisque ex eadem familia sæpe ita & subam: & ens vsurpari: vt deus & suba & ens dicatur. Quasi vel ego hoc ignorem: quod nemo nescit: vel id mihi satis non sit: si interdum aliter faciant: qui non semper: sed quandoq; hac eos in illum modum dictio

Solutio alterius argumenti. Platonici. Themistiū non platoni cum esse sed peripatetici cū Hermolaus.

Solutio alteri⁹ argumēti.

Cur de⁹ sub nullo genere sit.

ne vti solitos dixerim. Transeamus ad ea quæ obiicis de oppositione vnius & diuisi eodem: vt puto ludens cauillis me puerilibus tentas. Nam si falsum inquis diuisum certe falsum falsum non est. Falsum.n.a se non est diuisum, quia falsum falsum est. Mortui item ais nequaq̃ secum pugnant: sunt.n.mortui qui iam mortui sunt. Porro Antoni cum dixi pugnare secum quæ falsa sunt. Si pugna hæc pugno fit: aut telo etiam mortui fateor inter se non pugnant: neq; falsi sunt. Sed & sicut falsum est falsum ita falsum esse falsum non falsum: sed verum est: propterea non diuisum sed vnum. Addis falso a me dici: quod falsum est contradictionem claudere. Quia multa sunt falsa quæ vel naturæ vel hominis potestate vera esse possunt. Tu vero illud cogita: omne quod falsum est: quādiu falsum est: tandiu contradictionem claudere. Sed sicut quædam ita falsa sunt vt possint fieri vera. Quædam autem ita sunt falsa: vt vera esse nunquam possint: Ita sunt quædam adeo sibi contradicentia: secumq; pugnantia vt in amicitiam redire & concordiam nunquam possint. Quædam ita se oderunt vt redire tamen in gratiam possint. Exemplo hoc erit manifestum hominem esse leonem semper falsum est: quia semper cōtradictionem claudit: & sicut nunquam ad vnionem: ita nunquam ad veritatem redigi potest. At me sedere neq; verum est neq; falsum, Si vero adiicias me sedere dum sto: ilico vt falsitatem. Ita etiam inuehis contradictionem. Nam me sedere dum sto contradictionem includit: & q̃ primū desinit esse falsum: vt cum sedere incipio: tam primum a diuisione redit ad vnitatem. Cæterum quæ de falsi verique oppositione obiicis iam in priore epistola soluta sunt. Ais enim si verum est: quod videtur: quod est: falsum vero quod videtur: ꝙ non est. Cum inter videri quod est & videri quod non est nulla contradictio sit: non erit falsum veri negatio. Ego vero nō ita accipio rationem falsi: vt in eo sit quod videtur aliquid esse: quod non est. Sed in hoc esse rationem illius volo quod non est illud: quod esse dicitur. Aurum enim falsum ideo falsum: quia non est aurum: & q̃tum ad falsi attinet ratio nem accidit ei: aut videri: aut esse aliquid præter aurū. Quod vero dicis non solutam a me argumentationem tuam: qua probas bonum & malum esse contraria dicam ingenue. Non putaui ibi opus esse solutione vbi nodus non erat. Est autem illa huiusmodi: bonum appetendum est malum vero fugiendum. Appetere & fugere sunt motus contrarii. Bonum igitur & malum sunt cōtraria. Mihi vero hæc tua ratiocinatio adeo efficax tantarumq; esse virium videtur: vt non bonū tantum modo & malum de quibus fortasse quis ambigat: sed etiam esse & non esse quæ nemo nescit esse cōtradictoria probet esse contraria. Ita.n.colligemus, esse est appetendum non esse est fugiendum, appetere & fugere sunt motus contrarii, esse igitur & non esse sunt cōtraria. Aut igitur mihi des esse & non esse: esse contraria, aut ego tibi bonum & malum contraria esse non dabo? At inquies soluenda alia ratio est. Non ens.n. non est genus: quomodo igitur malum nihil est: cum Aristoteles dicat in prædicamentis bonum & malum genera esse contrariorum: pleni sunt omnes. Aristo. interpretes solutionibus huius quæstionis: ad quos ego te priore epistola delegaueram: ne super vacua me teque simul opera implicarem. Vt igitur illud omittam: quod Simplicio non displicet ex pythagoreorum more ibi locutum Aristotelem: qui duos statuunt ordines

Solutio alteri⁹ obiectionis s. tertiæ principalis.

Solutio alterius.

Exemplum

Solutio alterius.

Solutio alterius Nota.

Solutio alterius. Aristote.

rerum: quorum alter sub bono: alter sub malo cõtinetur: vtique illum sæpe in logicis commentationibus exemplis ex aliorum potius q̃ ex sua sententia: respondeo quod & apud Simplicium poteras legere: Ideo bonum malumq; contrariorum genera dici: quoniam alterũ semper contrariorum ratione͂ mali & deficientiæ habet vt nigrum si albo: & amarum si dulci comparetur. Ita.n.contraria omnia ad bonum malumq; reducuntur: Quatenus omnis defectus mali rationem habet quocirca & primo lib.physicæ auscultationis dicitur contraria semper: secundum melioris peiorisque inuicem rationem comparari. Mitto Porphyrii & recentiorum etiam multiplices alias solutiones. Sed illud satis mirari nõ possum ꝙ in hanc etiam Tho.descendere sententiam dicas, ꝙ bonum & malum contraria sibi oppositione repugnent. Addisque hoc ipsum ab eo Simplicii auctoritate confirmari. Cum tamen opinioni isti tuæ ille tota prima quæstione de malo pro viribus aduersetur: Quid.n.aliud ea potissimum agit disputatione: quam vt probet malum esse nihil. Quod si malum nihil est: bono contrarium esse non potest: Quoniam vtrunque contrariorum natura aliquid est: atque hoc ipsum est: quod tibi Tho. Simplicii auctoritate confirmat. Vide quantum aberras: qui confirmari testimonio Simplicii eam credis opinionem quam ipse Simplicii testimonio infirmat. In quem errorem forte nõ incidisses si ipsum Simplicii librum aliquando legisses: apud quem nulla vnq̃ fit mentio de boni malique oppositione contraria. Quod si mihi obiectes ophtalmiam & ægritudinem: in quibus contrarietatem videtur Tho.agnoscere iubebo te illius verba diligentius introspicere. Non.n.hæc etiam dicit esse contraria: sed ea cum sint priuationes interdum tamen appellari contraria: Quod cur fieri ipse velit: si attendas videbis: q̃ ipsum malum contrarii proprietatem omnino nesciat. Eatenus enim hæc contrarii aliquo modo nomen sortiri posse concedit quatenus omne͂ plane mali rationem non habent: sed bonitatis aliquid retinent: quam nondum amiserunt. Quare eatenus aliquo modo cõtraria: quatenus aliquo modo nõ omnino mala. At si tibi ego mortem: si cæcitatem opponam, quæramque an hæc ex sententia Thomæ sint vera mala: rursusque an ea: quam tu dicis cõtrarietatis spem inuicem aduersentur. Quid sis responsurus omnino non video. Nam si hæc mala sunt: & eo ipso loco: vnde Thomæ pro te testimonium affers ille nullo modo hæc esse posse cõtraria: ea ipsa: quam tu in medium affers contrarietatis spem magna asseueratione contendat. Quantu mente affirmas ex sententia Thomæ bonum malo aliqua contrarietatis oppositione repugnare. Certe hoc considerare debueras. Quod de imperfectis quibusdã malis ex ea quam adhuc retinent bonitatis admixtione concedi tur: ad ipsam immixtam absolutamque mali naturam non esse transferendum. Vale.

Simplicius. Porphyri⁹. Thomas. Nota.

Tertiæ obiectiones cum responsione in margine.

IOANNI PICO MIRANDVLAE ANTONIVS FAVENTINVS SALVTEM.

Onclusiones olim verbo cōcessæ nisi forte oblitus es fuere. Deus est: deus est vnus: deus non est deus Contradictionē claudit deum: hoc est est primum ens non esse, & aurum esse: aduersus quas obiectiones nōnullas formaui: & in scriptis dedi, expectabam igitur his obiectionibus tandem responderes posteaq̄ menses quatuor siluisti maioribus fortasse negociis implicitus. Tu vero primis duntaxat respondes: quas antea aduersus argumentorum quorundam solutiones formaueram. Ais autem primum hoc modo, ostēdam tibi per decreta latinorum: ac presertim beati Thomę: licet deus vere ac proprie sit: non tamē proprie ens esse. Deus.n.in quis iuxta Thomam non est essentia. Item iuxta eundem: vocabulum entis essentiam plerūq; significat & quæstioni quid est respondetur: verbum vero ipsum: est: quæstioni an est reddi solet: Quapropter colligis iuxta Thomam deum ens non esse si neque esse est: neq; essentiam habet: sed duntaxat existit. Sed dicas rogo vbinam in Thoma didicisti deum essentiam non esse? cum totus Thomas huic sententiæ reclamet: nam in prima parte in summa contra gentiles in quæstionibus disputatis in libello de ente & essentia in commentis in Aristo. in omnibus deniq; locis vbi res exigit deum essentiam esse & tenet & probat: nec in re tam clara opus est verba hominis allegare: Si negaueris plura q̄ sit opus recēsebo. Præterea in libello tuo de ente & vno: nisi excidit prius dixisti: ideo Deum iuxta platonicos ens non esse ꝙ dei esse non est aliud ab eius essentia. Quomodo igitur nūc eosdem secutus eosdem defendens negas deum essentiam esse. Itē dicas: quo ex loco diui Thomæ deprehendisti entis vocabulum essentiam plerunque significare: non etiam esse: Siquidem quarto metaphysicæ & prima quæstione de veritate: & alibi dicit ideo ens dictum esse quòd est: rem vero eo ꝙ essentia est vel essentiam habet. Item dicas vbi nam in Thom. scire potuisti quæstioni quid est rationabiliter responderi si dicatur; est ens? Insulsum enim est quærere quid est nisi sciatur rem esse vti aristo. ii. analiticorum posteriorum libro & Tho. aperte testantur: esse autem intelligo quemadmodum substantiæ sunt & accidentia: in quibus vtraque essentia est: non quemadmodum priuationes sunt & negationes: in quibus Tho. negare videtur reperiri posse: quod quæstioni quid est responderi solet: siue id verum sit siue falsum: quod ad præsens omittit. Verba vero Tho. in prima quæstione de malo: quæ tibi ni fallor erroris occasionem præstiterunt: quæ tu quoque videris innuere hæc sunt. Ens dupliciter dicitur vno modo secundum ꝙ significat naturam. x. generum: & sic neque malum neque alia priuatio est ens: neque aliquid, alio modo secundum ꝙ respondetur ad quæstionem an est: & sic malum est: sicut & cæcitas est: non tamen malum est aliquid: quia esse aliquid nō solum significat quod respondetur ad quæstionem an est: sed etiam ꝙ respondetur ad quęstionem quid est: sed repete oro diligentius tanti verba philosophi: aduersus enim te sententiam ferunt: quod ita monstratur. Tho. palam dicit ens & aliquid dupliciter dici. Vno modo quod alicuius generis naturam habet, alio modo ꝙ quæstioni an est respondetur, deus autē quæstioni. an deus est respondetur nec mendax est responsio deus igitur ens est. Quod si vlterius procedendum est dicamus hoc modo nihil a Thoma recedentes: ꝙ quæstioni an est iure respondetur ens est igitur quod quæstioni an res vere: ac proprie sit respondetur vere & proprie est ens. Sicut enim se habet quod simpliciter deus sit est ad id: quod vere & proprie est; quęrenti autem an vere & proprie rationabiliter respondetur deus, vere igitur & proprie ens est. Præterea Tho. aliquid & ens iuxta primū modum vocat: quod quæstioni quid est respondetur: quærenti autem quid est quod mundum conseruat: & mouet: ꝙ mortuos suscitat? rationabiliter deus respondetur: primo igitur modo & secundo deus est ens & aliquid. Præterea audebisne iuxta Tho. negare deum esse bonum esse vnum? Cum igitur bonum & ens & vnum mutuo conuertatur: quo modo iuxta Tho. dici potest vel fingi deum ens non esse. Tu vero ex his verbis argumentari videris ni fallor hoc modo ens vno modo dicit: ꝙ naturam. x. generum significat deus autem in nullo est genere Thoma etiam ipso testante, Deus igitur non est ens neq; essentia. Sed aduertere debueras (patere me iocari) si ratio efficax est deum primo quidem modo ens non esse: licet enim in nullo sit genere: nihil tamen prohibet vere ac proprie in rerum natura existere: & quæstioni an est veraciter responderi. Quomodo igitur nesciri potuit alio modo ens esse. Præterea ratio nihil virium habet. Sensus enim verborum Thomæ huiusmodi est Ens vno modo dicit quod naturam. x. generum significat: hoc est: ꝙ substantiam significat & accidens: & omnia omnino positiua: quæ in. x. generibus continentur: aut per se: vt species: & genera: aut velut principia quædam siue coartata siue non: vt materia prima & fortuna in genere substantiæ: & deus & substantiales omnino differentiæ: Quo certe modo negationes priuationesque ad genus pertinere non possunt. Alio modo ens dicitur: quod responderi potest quæstioni an est: siue verum & positiuum ens sit siue non: vnde exemplum subdens ait: & sic malum est: sicut & cæcitas est: hoc est; & sic malum est ens: sicut & cæcitas est ens: nulla enim apud Thomam verborum differētia est siue dicatur est: siue est ens. Quod vero subiungit quia esse aliquid non solum significat &c. non eo tendit vt sentiat quærenti quid est luna

Non sum oblitus compater ne dubita Prorsus oium meminisse, plane cognosces, q̄q̄ haud magna fiat iactura, si excidant quæ corā tractauimus, leuissima.n. hæc oia quibus & te occupatū, & me nō ociosum hoiē occupas. Sed ne imitari me credas Nicoletū q scribenti tibi aduersus eum nihil rn̄dere dignatus est adnotabo, breuiter solutiones tuarū dubitationū. Deus est, Dixi vere dici deus est. Deū itē ex sententia Diony. oi appellatione esse maiorem, ēt appellatione hac dei quod ille scri. in lib. de mystica theo. ne tu ictib⁹ tuis adhuc Dionysium loco mouisti, nec mirū est n. patere hoc longe te fortior, q̄q̄ tu illius auctoritatem contemneres, dum ea aduersus te vterer. Dixi item ab his qui deū esse ens negant cōcedi interdum deum esse vnum rationemq; sententiæ eorū & in ipsis de ente & vno cōmentariis nostris & duabus ad te epistolis declarauimus. Sed dicas: Dixi postrema epistola neminē esse qui nesciat apud tho & apud alios peripateticos ita sæpe & ens accipi & essentiā vt de deo vtrūq; dicatur sed id mihi esse satis ꝙ aliqn̄ ita ens essentiamq; vsurpant, vt de deo dici non posit, hoc est quod tibi est improbādū. Nec ad hanc rem plura vnq̄ afferes quā sit op⁹. Præterea in libello, rudis obiectio, non .n. platonici, cum id dicunt intelligunt esse in deo essentiam & esse, sed in eo nō differre. At esse in deo locum eum habere, quem in rebus aliis habet essentia vt ei pro essentia nihil sit aliud quā ipsum esse. Item dicas, lege priores epistolas, & videbis.

Insulsum enim insul sapo rius argumentatio quoniam aliud est rem esse, hoc est existere aliud esse ens,. vt ens p̄dicatum essentiale est. Verū sit, Verum esse fatearis oporteat, nisi deseras tum ut Tho. Verba, Hæc sunt quæ si tu prius vidisses forte non errasses. Monstratur. Tho. Miror te iisdem semper insistere, nonne millies iā dictū est ita capi posse ens vt de eo dicatur, vt cum videlicet id significat quod est, sed rursus ita capi posset vt de eo nō dicatur, vt cum. s. essentiam significat, quæ aliud est ab existentia. Aliquid & ens, Vide quantum fallaris, malum secundum Tho. tale non est vt quærenti de deo quid sit posimus aliquid respondere vel ens, & tamen quærēti quid est peccatum? respondere possumus, ꝙ est malum. Præterea audebis, Ens quando cum bono conuertitur apud Tho. non eo mō capitur, quo qn̄ apud eundem de deo negatur. Iocari, aduersus te iocaris, nam hoc ipsum est ꝙ dico, & centies inculcatum intelligere, aut non vis aut nō potes. Primo mō deum nō esse ens, licet sec ndo mō, vt. s. per ens respondetur ad q̄ōnem an est ens dicatur. Dicebam. n. non omni modo sed aliquo mō etiā apud Thomam ens dici deum non posse, licet autem ita argumentari, compater. Deus primo mō nō est ens ergo aliquo mō non est ens. Coartata, Hæc tua coartata, & non coartata tua sunt non Thomæ. Ridicula. Quod non quæritur ridicule non soluitur, licet multa quærantur ridicule, quæ ridicule sol-

aut tonitruum rationabiliter responderi si dicatur est ens siue aliquid vti tu existimasse videris, ridicula enim est huiusmodi solutio. Sed hoc huiusmodi est esse, aliquid significat, maxime iuxta primum modum id esse quod quæstioni quid est rationabiliter responderi potest puta significat substantiam esse vel accidens vel animal vel colorem vel aliquid huiusmodi, quod quærenti quid est iure responderi possit: Cæcitas autem & malum nihil horum est. Quod vero primum diuisionis membrum ea mente. B. Tho. interpretari nolit ipsemet explicat prima parte. q. xlviii. ar. secundo quo quæritur an malum in rebus sit. Ad secundum enim argumentũ respondens sic dicit: Sicut dicitur in sexto metaphysicæ. Ens dupliciter dicitur: Vno modo secundum quod significat entitatem rei prout diuiditur per. x. prædicamenta, & sic conuertitur cum re: & hoc modo nulla priuatio est ens, vnde nec malum. Alio modo dicitur ens quod significat veritatem propositionis quæ in compositione consistit: cuius nota est hoc verbum est: & hoc est ens quod respondetur ad quæstionem an est, & sic cæcitatem dicimus esse in oculo, vel quancunque aliam priuationem: & hoc modo etiam malum dicitur ens, hæc Tho. Vides ne igitur quomodo primum diuisionis membrum cum re conuerti pronunciat: rem vero nõ negat deum esse: & quicquid bonum est, omne enim bonum & illo argumento & prima quæstione de malo rem esse confitetur. Quod si hæc vera sunt: nondum ratio soluta est qua aduersus platonicos dixi: ens eo dictũ est: quod est quemadmodum sedens eo ꝙ sedet, Deus autem non solum est, verum etiam proprie ac vere est, vere igitur ac proprie ens est, ita enim non ex platonicis, sed ex Tho. argumentum soluere voluisti ea Thomæ ascribens: quæ ab hominis sententia penitus aliena esse nemo est qui Thomam legerit qui nesciat. Vnde nec alia ratio soluta est qua dixi: si deus ea parte qua est idea est ens: multo magis ea parte qua deus est, hoc enim absolutum quiddam, hoc vero relatiuum, non enim verum est quod modo respondisti deum scilicet essentiã esse ea parte qua est idea, non autem ea parte qua Deus est iam, enim monstratum est & ens esse & essentiam. Præterea si Deus ea parte qua est idea est ens & essentia necesse est in deo compositionem esse quod facile probatur hoc modo: prius enim dixisti ideo deum iuxta platonicos ens non esse quod esse dei non est aliud a deo. Si igitur idea est ens hoc ideo erit quod esse ideæ est aliud ab idea: esse autem ideæ extra deum locari vel fingi non potest si deus idea est vt datum est in deo igitur compositionem esse necesse est. Ais præterea deum a platonicis vnum vocari quia vnitati est similis: quæ licet omnes numeros potestate contineat pares scilicet & impares: ipsa tamen nec par est nec impar: Subtilis hercle appellandi ratio: quæ preter id quod deus rebus similis esse non potest: vt Cicero dicit: & Thomas. non enim exemplar mundi mundo est simile: nec homo picturæ: alia causa stare non potest. Quod. n. ex altero ob similitudinem siue analogiam nomen mutuatur proprio eiusdem nomine appellari consueuit: statuam. neque hominem imitetur hominem vocamus non humanam locum quoque propositionum differentia est: aut maxima propositio ex loci naturalis analogia locum non etiam localem vocamus: deus igitur si ex vnitate ob similitudinem nomen sortitus est non vnus: sed vnitas potius vocandus est. Preterea si nomen omne concretum aliud significat & aliud quomodo platonici deum non similitudinem potiusq̃ similem vocant. Præterea si materia iuxta platonicos vna est vt scribis nec materiæ vnitas aliud sit: aliud vero materia quod abste negari non puto: qua ratione vna poterit defendi? non. n. vnitati similis est: alioquin deo quoq; similis foret. Præterea prius quoq; dixisti deum esse vnum: quia vnice est omnia: nunc vero platonicorum potiusq̃ Dionysii rationem approbare videris priore fortasis abiecta: quam si adhuc tenes reliquum est argumentis respondeas: quæ scripta sunt: non enim radix cui inniteris ad soluendas obiectiones meas vera est deum scilicet ens non esse neq; essentiam: quemadmodum iam pene declaraui. Sed iam ad diffinitionem veri a te positam veniamus. Dixisti in priore libello verum ab Augustino ita diffiniri verũ est quod est: & ne eadem videretur veri & entis diffinitio addi inquis oportet hoc modo verum est quod est id quod dicitur. Ego itaq; contra diffinitionem hoc modo opposui esse id quod dicitur nihil aliud significare videtur nisi esse id quod appellatur, rem autem appellari hoc nomine aut illo est hoc: aut ilud videri: quare tandem cõcludi videbatur hoc modo esse id quod dicitur nihil aliud est nisi esse quod videtur. Cum igitur nulla contradictio sit videri esse quod est & videri esse quod non est ideo probabam falsum non esse veri negationẽ: si diffinitio constabat. Quoniam vero nunc clarius diffinitionem tuam explicasti: non deerunt quæ magis multa videantur formalem mihi diffinitionem improbare. Verum enim inquis est id quod dicitur. Hoc est verum est quod est id quod ipsum est: puta aurum est verum aurum: quod est aurum: Sed contra est quod si deus nõ esset & aurum foret: Aurum esset id quod ipsum est: & esset verum: tamen non esset: ex quo nulli quadret ideæ, postea enim dicis res veras esse ꝙ ideæ quadrant atq; respondent: Si vera diffinitio hominis est animal rationale contradictio est putare: si deus non esset & homo esset animal rationale: hominem non esse hominem: neque illud responderi potest: quod alias dictum est contradictionem scilicet claudere deum non esse & aurum esse: nulla enim contradictio est: quod theologi quoq; ipsi & philosophi & dialectici aperte confitentur: fingi enim potest aurum esse: deum tamen non esse nec primam omnino causam: nec primum ens: qui enim infinitos esse mundos arbitrantur aut cœlos in infinitum esse multiplices: aut multa huiusmodi similia non propterea negant aurum esse quod oculis cernitur & manibus tractatur. Præterea siue contradictio sit siue non sit: nondum ratio soluta est. Ego enim ita dico: Si deus non esset & aurum foret aurum esset aurum: non tamen esset verum: Non igitur formalis veri diffinitio est esse id quod ipsum est: Sicut nec formalis esset hominis diffinitio si dixerim. Si deus non esset & homo esset animal rationale iam non propterea homo esset, nihil enim potest propria diffinitione destitui nec cuipiam potest diffinitio cõuenire. Cui nomen diffinitum aptari non possit. Preterea negare non potes aurum prius natura aurum esse q̃ dei quadret

nuntur, cum. s. soluuntur, ne ideo non soluta videantur, quia solui non possint. Quærenti igitur an luna sit ens, iure respondebitur eã esse ens. Sed vlterius quærenti qualenam sit ens ridiculum certe respondetur esse ens.

Esse aliqd. Nihil dicis, quis .n. nescit ideo nõ esse aliquid quia neq; sub̃a est neq; accidens. Sic dicit, Hæc eadem illis sunt quæ in prima q̃one de malo & mihi fauent sicut & illa. Remve. Eo mõ res de deo & dr̃ & negatur q̃uo & ens. Quod si, Ostendimꝰ autem non esse vera ergo soluta ratio. Sed ex Tho. At tutemet verba Tho. supra exponens in sñiam nostram incidisti, cum dixisti deum ens dici, quatenus per ens respondetur ad q̃onẽ an est, nõ aũt quatenus rerum essentiam significat. Ea Tho. non ascriberẽ falsa Thomæ quia te non imitor compater qui dicis ex Tho. sñia bonum & malum esse proprie & vere contraria itq; etiã Simplicii auctoritate cõfirmari, de qua re cum ostenderem nullum verbum esse apud Simpliciũ respondes te collegisse id a Simplicio dici, At liber est in manibus compater. Simplicius id non dicit, male ergo collegisti. Iam. n. monstratum. Demonstratum est etiam te non bene demonstrasse. Prius. n. Deus & idea idẽ sunt, nec esse ideæ aliud est ab esse dei, sed quia rationes diuersæ sunt, alia de deo vt deus est alia vt idea ẽ pronunciãtur. Compositionem Cõpositio hæc secundũ rationẽ est non secũdum rem. Subtilis. Adeo subtilis vt iã cẽties repetitam adhuc intelligere non possis, vt mox patebit, ex quo nobis negociũ exhibes. Non põt, Non licet tecum nisi præfinito loqui, at scias hoc genus locutionis a præclaris auctoribus etiam sacris sæpe vsurpatũ quale illud secundũ similitudinem melchisedech.

Præterea si, Vnũ quod platonici de deo enunciant non denominatiuũ est, sed substãtiuum hoc aurem, quia Platonica omnino ignoras, & græcam linguam intelligere non potes. Vide igitur q̃ sit subtilis hæc appellandi rõ.

Præterea, Patet & hinc q̃uo aliter materia vna aliter deus dicatur.

Platonicorum, quomodo tu platonicorum potiusquã Dionysii rõnem sequi me dicis, cum nec platonicos nec Dionysium vt magna etiam voce gloriaris vnquam legeris, at scias idẽ esse apud platonicos dei typum esse vnitatem & apud Dionysium deũ vnice esse omnia. Radix cui inniteris, vide quã illa radix sit firma, quã tu nec viribus vllis vincere nec duro possis conuellere ferro. Ego itaq; His, oibus satisfactum est in prioribus ep̃lis. Hoc est verũ, Nimis amas aurum compater, qui tantũ illi tribuas vt credas eum esse posse etiam si deus non sit. Mundos arbitrantur. Qui hæc dicunt, & aurum dicunt esse pugnantia dicunt & propriam ignorant vocem. Si deus non esset, & aurũ esset aurum esset aurum: & aurum non esset aurum impossibile. n. impossibile parit.

ideæ : abſolutum enim prius relatione eſt : Aurum igitur & ſi aurum ſit : veruntamen eſſe non poteſt niſi præter auri naturam ſimilitudo quædam adueniat : qua exemplari ſuo reſpondeat : ſiue aliud ſit ſimilitudo aliud aurum ſiue non : quod propriam ſeorſum habet quæſtionem. Præterea diffinitionem entis ponere videris hoc modo ens eſt quod eſt alioquin non diceres diffinitionem Auguſtini hoc modo oportet explere. Verum eſt id quod ipſum eſt ne ſi quod eſt ſolummodo diximus eadem videatur veri & entis diffinitio. Si igitur entis diffinitio eſt : quod eſt ea vero ratione : qua ens eſt quod eſt : eſt quoq; ipſummet & ens : eadem igitur ratione qua aliquid eſt ens : eadem verum ſit neceſſe eſt quod penitus falſum eſt. Præterea ſi verum eſt id quod ipſum eſt. Cæcitas vera erit : & mors & falſitas & omnino non ens. Cæcitas enim eſt cæcitas & mors eſt mors & falſitas eſt falſitas, non ens quoque eſt non ens : horum quodlibet verum erit nullo intellectu penitus cogitante. Quod ſi quodlibet horum verum eſt : neceſſe eſt vnum ſit. At ſcio mox dices : Nonne conceſſi quodlibet horum eſſe ac propterea verum his verbis: quę ad te ſcripſi: ſicut falſum eſt falſum : ita falſum eſſe falſum non falſum : ſed verum propterea que non diuiſum : ſed vnum. Sed contra eſt quòd omne vnum bonum eſt eodemque modo verum : Cæcitas autem non ſolum mala eſt : ſed iuxta ea quæ ſcribis omnino mala eſt : & nihil boni ſapit. Similiter & mors : Cæcitatis enim & mortis naturam appellare videris naturam mali abſolutam bonoque impermixtam : nihil igitur horum verum eſt: nec vnum maxime quando anima non cogitat. Præterea verum eſt quod quadrat ideæ: cæcitas vero & mors nullam habent idęam. Præterea ſi deus non eſſet : nec aliud quippiam ; quod intelligentię eſt capax : nihilominus non ens eſſet non ens : & nihil eſſet nihil: aut enim aliquid aut nihil : non quidem aliquid vt conſtat : igitur nihil & non ens: eſſet igitur id quod ipſum nunc eſt & tunc foret. Si igitur verum eſt quod eſt id quod ipſum eſt non ens & nihil verum foret : quod fieri non poteſt: nulli enim quadraret ideæ : non igitur formalis veri diffinitio eſt eſſe id quod ipſum eſt. Conaris præterea defendere quod a te prius dictum eſt falſum quodlibet contradictionem claudere: aiſque falſum omne contradictionem claudere quandiu falſum eſt. Adiicis & hæc verba. At me ſedere neque verum eſt neque falſum. Si vero adiicias me ſedere dum ſto illico vt falſitatem ita etiam inuehis contradictionem ; nam me ſedere dum ſto cōtradictionem claudit : & quàm primum deſinit eſſe falſum : vt cum ſedere incipio tamprimum a diuiſione redit ad vnitatem. Sed videas rogo an tecum conuenias. Verum enim & falſum opponi putas non quidem velut contraria : ſed tanquā affirmationem : negationemq;. Quomodo igitur medium reperiri poteſt? niſi inter affirmationem negationemque ſit medium. Præterea omnis enunciatio aut eſt vera aut falſa niſi primum principium neges : quod eſt in quolibet contradictionis alteram partem veram : alteram vero falſam. Quomodo igitur te ſedere neque verum eſt neque falſum. Equidem non video qua ratione id tueri poſsis niſi omnem philoſophiam & contrariorum omnem conceptum tollas. Præterea ſi falſum omne contradictionem claudit quamdiu falſum eſt deum nō eſſe:quod falſum eſt contradictionē claudet quandiu in rerum natura deus exiſtit. Si igitur deus non eſſet : neque falſum eſſet deum non eſſe neque contradictio : Si igitur falſum eſt veri negatio quemadmodum ponis erit verum deum non eſſe ſi deus non ſit : Sed verum omne bonum eſt vt das : igitur ſi deus non eſſet bonum foret deum non eſſe : quod videtur abſurdum : neque enim ſimpliciter bonum foret neque alicui bonum: ſed omnino non ens. Pręterea ſuperiore epiſtola dixiſti omne falſum ideo diuiſum a ſe ipſo eſſe quod contradictionem claudit: Si igitur non omne falſum ſimpliciter & abſolute contradictionem claudit ſed ſolum quamdiu eſt falſum diuiſum eſt. Cui enim ratio eſſendi & cauſa non conuenit: nec id vtique conuenit cuius ratio eſt : & ſi ſimpliciter non conuenit vnum nec alterum: non igitur falſum omne ſimpliciter diuiſum eſt quod dari non poteſt: omne enim falſum ſimpliciter & abſolute eſt non ens: Ambo enim vt potius conuertuntur: eadem igitur ratione ſimpliciter diuiſum eſt : Si diuiſum & non ens commeant: Præterea omne verum ſimpliciter vnum eſt:igitur omne falſum ſimpliciter diuiſum eſt: Alterum enim eſt alterius negatio : præterea ſi monſtrauero omne falſum abſoluto diuiſum eſſe : quid cauſæ fuit cur non auderes enunciare ſimpliciter quidem & abſolute omne falſum diuiſum eſſe : ſed tunc ſolum quando oppoſitio eſt : diuiſionem vero falſi demonſtramus hoc modo. Socratem ſedere eſt falſum ſocratem autē ſedere non eſt ſocratem ſedere igitur a ſe ipſo diuiſum eſt. Si enim ſocratem ſedere eſt ſocratem ſedere & Socrates ſedens eſt ſocrates ſedens : ambo enim coniugata ſunt : ſi vero Socrates ſedens eſt ſocrates, igitur facta ſimplici conuerſione ſocrates eſt ſocrates, ſedens igitur eſt ſedens, igitur ſedet : quod falſum eſt : eadem ratione probabo chymeram non eſſe chymeram nec chymeram eſſe : eſſe chymeram : chymeram eſſe. Si enim chymera eſt chymera eſt animal. Chymeram enim intelligimus animal ex hyrco conſtans & ſeruo : aut aliquod huiuſmodi. Si vero eſt animal viuere poteſt & mori : quod inter nos non conuenit : qui chymeram ponimus nequaquam a natura poſſe produci : ſicut nec mons aureus generari poteſt. Præterea ſi chymera eſt animal : aliquod animal eſt chymera : ſed nullum animal eſt chymera : omne enim animal eſt : & viuit : & eſt ſimpliciter ens & aliquid ; quod enim non eſt : non eſt animal : niſi æquiuoce : chymera igitur non eſt chymera eadem ratione, nec chymeram eſſe eſt chymeram eſſe. Si enim generari eſt moueri : generatio eſt motus : Igitur ſi generatio non eſt motus : nec generari eſt moueri ; pari ratione ſi chymeram eſſe eſt chymeram eſſe : chymera eſt chymera ; Ambo.n.coniugata ſunt : ſed chymera non eſt chymera : vt iam probatum eſt : igitur nec chymeram eſſe eſt chymeram eſſe. Præterea nulla chymera eſt chymera, igitur nullam chymeram eſſe chymeram : verum eſt : igitur falſum eſt aliquam chymeram eſſe chymeram : eadem ratione monſtrabitur vacuum non eſſe vacuum ex quo non eſt : nec cæcitatem eſſe cæcitatem ſi nihil cæcum ſit ſemper tamen non ens eſt non ens; non eſſe.n.non ens eſt & verum, ſicut & chymeram non eſſe eſt & verum pariter & neceſſarium. Cur igitur vereri oportuit ne quid coargui poſſes ſi ſimpliciter & abſolute enunciaſſes omne falſum in ſeipſo diuiſum eſſe? Quare non fuit opus ad contradictionem refugere. Deinde ſolutam non eſſe argumentationem meam: qua probaui bonum malumq; eſſe inuicem contraria ingenue confiteris : ſed iccirco ſolutam non eſſe dicis; quòd nodus non inerat. Arguta hercle excuſatio. Sed mirum eſt ſi nodus non inerat quomodo nodū ſoluere

potuiſti:

Abſolutū.n. Nō eſt hæc relatio accidentalis ab auro diſtincta, ſed ſubſtātialis de qua vide apud Henrichum gandauenſem niſi de dignitatis.

Diximus eadem. Omne quod ē, hoc eſt, ipſum quod eſt, quare & omne ens verū, & omne verum ens. Sed alia & alia ratio.

Cæcitas autem, Aliud eſt cæcitatem eſſe veram aliud cæcitatem eſſe cæcitatem verum eſſe, quare fruſtra multis verbis laboras oſtendere cæcitatem non eſſe veram.

Verum.n.me ſedere aut verum aut falſum ſemper ē, quia ſemper ego aut ſedeo aut non ſedeo, & quod dicitur me ſedere nec verū nec falſum, hoc eſt propoſitionē hanc ex ſibi, nec veritatē determinare nec falſitatē, quod faciunt propoſitiones neceſſarie. Sed cū fieri poſsit, vt & ſit vera, cum.ſ. ſedeo & ſit falſa, cum non ſedeo ex ſeipſa ad vtrunq; inde terminata eſt, ſed ꝓculdubio mi cōpater & charta abundas & ocio, qui ad hæc deſcendas etiam pueris nota.

Sed verum, Bonū & malum ſunt in rebus falſum & verum in anima, ideo propoſitio vera ſignificare poteſt rem malam quamuis ꝓpoſitio ipſa quatenus vera eaten⁹ bona, & res ipſa quatenus mala eatenus falſa ſit. Aliud autem dicere eſt. Peccare iudam eſt verum, aliud eſt dicere peccatum iudæ eſt verum.

Præterea omne, Omne falſum diuiſum qđ in priore diximus libello, ſed non eſſe falſum ex æquo falſum, quare non eſſe falſum, ex æquo diuiſum, quod in epiſtolis ad te diximus, non.n. ex æquo falſa quæ neceſſario falſa ſunt, & ſemper falſa ſunt, & quæ non ſunt neceſſario falſa, nec ſemꝑ ſunt falſa. Quapropter nec ex æquo hæc & illa diuiſi rationem habent, vide an ex his aliquid ſit quod vel ego dicere vereri debuerim vel tu coarguere poſsis.

potuisti: verba argumentationis meæ q̃ in primis literis ad te scripta sunt: hoc modo se hñt: bonum ea ratione qua bonum est expetendum est, malum vero fugiendum: expetere vero & fugere sunt inuicẽ contraria: quem admodum congregare segregareq; bonũ igitur & malũ erunt inuicem contraria: quod Boetius quoq; in prædicamentis asseuerat: Tu vero ita rñdes esse est appetendum: nõ esse est fugiendũ: non tamen sequitur esse cõ traria: Sed rogo videtur ne tibi argumentatio tua meæ similis esse? dicas hoc modo esse ea ratione quę est esse est appetendum hoc est propria essendi ratio est aliquid appetendum non esse ex propria ratione est aliquid fugiendũ: sunt igitur contraria, pulchre argumentationem colliges. Hac enim forma calidum & frigidum: album & nigrum contraria esse demonstrauimus, ratio.n. calidi est etherogenea segregare frigidi vero congregare albi quoque rõ est oculos disgregare: nigri vero congregare: Argumento meo cum tu coram responderes dixisti propriam boni rationem non esse quod sit aliquid expetendum: quod tamen a philosophis omnibus conceditur: maxime latinis & Aristoteles primo ethicorum libro dicit recte diffinierunt bonum dicentes id esse: quod omnia appetunt: id quoq; audientibus mirabile visum est. Cunq; ratio boni abs te posceretur dixisti eo aliquid bonum esse: quod ordinatur in deum. Sed mox subieci igitur deus non est bonus dictũ est deũ non esse bonum: sed bonitatem adieci: igitur inter bonum malumque aliquid est medium: Deus enim non est bonus: non etiam est malus. Quomodo igitur defendi potest malum esse boni negationem. Si media aliqua cõ ceditur. Præterea si malum est negatio boni: Malum & non bonum idem sunt. Vnius enim vnica est negatio: Sequitur ergo est non bonum, igitur est malum: ex negatione igitur colligi potest affirmatio. Præterea nec sequitur: Si enim malum est vel priuatio: vel aliquid priuatum. Si priuatum est subiectum aliquod est: igitur & bonum: Si priuatio est igitur in subiecto igitur est: sed quicquid est ens quodammodo est & bonum: non igitur est non bonum. Præterea negas verum esse quod Aristoteles in prædicamentis dicit bonum scilicet & malum contrariorum genera esse: quod tamen vel Boetius vel latini expositores negare non audent: Tu vero post habitis interpretibus latinis ad solum Simplicium refugis qui ait hac ratione bonum & malum contrariorum genera esse quod ex contrariis alterum semper bonum est: hoc est melius est: alterum malum est: hoc est peius est quod Beatus Thomas quoque ex Simplicio refert: Sed si licet Simplicio opponere: contra est quod Aristoteles eodem loco dicit non solum bonum malo contrarium esse: verum etiam aliquando malum malo. Si vero ipsum bonum Aristoteles vocat quod melius est malum vero quod est peius erit semper bonum malo contrarium. Præterea si bonum & malum quæ contrariorum genera esse Aristoteles dicit sunt melius & peius bonum & malum in relatiuorum genere ponentur: in quibus sunt melius & peius: quæ relatiua sunt. Aristoteles vero dicit bonum & malum in genere non esse: sed genera.

Miraris postremo malum & bonum a me contraria vel ex Thomæ sententia affirmari: & quod maius est aberrare me dicis: quod dicis Simplicium falso allegem: falso quoque dixerim Beatum Thomam eius testimonio probare malum bonumque esse inuicem contraria: Sed caue ne tu erres: qui parum mentem meam vel verba perpendisti: verba quidem quæ in secunda epistola ad te scripta sunt: hac serie leguntur. Dico igitur rursus, & approbo bonum malumq; esse inuicem contraria: non quidem quemadmodum album & nigrum: calidum & frigidum: quæ omnia vere qualitates sunt: sed quemadmodum sanum & ægrum forte ac debile: rarum & densum: pulchrum & turpe, & similia huiusmodi multa: nec beatus Thomas id negat: sed vir quidem eminentissimus in prima quæstione de malo circa solutionem secundi argumenti monstrat quomodo bonum & malum: & si priuationis & habitus oppositione aduersentur: inter contraria tamen computari solent: idque Simplicii auctoritate confirmat. Recordare igitur Aristotelem in prædicamentis quatuor oppositionum genera assignare. Item memineris Aristotelem huiusmodi genera a se inuicem seiungere. Rursus nota sanum ab eo & ægrum inter contraria numerari: hac igitur ratione qua Aristoteles cõtraria a reliquis oppositionum generibus seiungit. Ego bonum malumque contraria esse affirmaui: rursumq; fateor. Atque hoc etiam quod diuus Thomas dixit in prima quæstione de malo: Bonum & malum esse contraria: quemadmodum sanum ægrumque: non autem quemadmodum visus & cæcitas. Tu vero dicis: Monstrabo tibi quam contrarii proprietatem malum omnino nesciat. Licet enim malum quiddam bono cuidam contrarium videri possit vt ægrum sano: eo quod boni aliquid relinquit: offeram tamen malum quiddam: quod bono nequaquam potest hac ratione opponi: puta mors & cæcitas. Sed equidem nescio an simules. Si enim verba Thomæ accuratius legisti plane intelligi potest: quomodo nec cæcitas nec mors aliud malum potest ex toto bonũ auferre. Cæcitas quidem visum aufert: & totum: sed non vitam nec corpus: mors vitam quidem penitus aufert: sed nec corpus nec materiam primam. Quod igitur fefellit est: quod cæcitas profecto est visus priuatio: & vitæ mors, sed non propterea credi debuit perfectam esse boni priuationem: Nonne Thomas aperte ibi confitetur & dicit malum bono contrarium esse: quemadmodum ægrum sano: non quemadmodum cæcitas visui: cæcitas igitur inquantum mala est: aliquid boni relinquit cui innititur: inquantum vero est cæcitas nihil visus adesse permittit. Quod vero beatus Thomas ait bonum malumque velut habitum priuationemque opponi verissimum est: Eo enim loco beatus Thomas ea proprie habitus vocat & priuationes: non solum quæ perfecti habitus sunt, perfectæq; priuationes: quæ solummodo Aristoteles in prædicamentis habitum & priuationem vocat: verum latius omnia quorum alterum est habitus: alterũ vero priuatio siue integra: siue semiplena sit tanq̃ habitũ & priuationẽ opponi ꝓnũciat. Quod vero dixi? idq; Simplicii auctoritate cõfirmat: id tale est. Simpliciũ ait beatus Tho. in ꝑdicamentis dicere ea ꝓprie vocari contraria quorũ vtrunq; est aliud. Ari. vero sanũ & ægrum inter contraria numerat: nõ etiã cæcũ videns. Simplicius igiť qui Ari. interpretať necesse

Sed mirum, Dicere debueras quomodo nũc soluisti, nam non est mirum non soluere quod non habet nodum. In hoc igitur me admireris quid soluerim in quo nodus nõ erat.

Similis esse, Cur non similis, cum quemadmodũ hæc ita & illa nihil virium habeat, nam si bonũ qua ratione bonum sit expetendum, malumq; fugiendum sintq; fugere, & appetere contraria quomodo ex hoc sequi ꝓbas bonum malumq; esse cõtraria, hoc est quod tibi est ꝓbandum, ad quod tamen probandum neq; ante vllum vnquam verbum fecisti neq; nunc facis. Iure igitur dixi non esse nodũ in tua argumentatione, quia quod tibi probandũ est non solum non valide probas, sed nullo modo probas, aut probare etiã tentas.

Tu vero, An tu qui boetianus esse soles & barbarorum irritor, nunc eos ripes qui post habitis latinis interpretibus græcos interpretes sequũtur, sed & Thomas tuus non solũ latinus, sed inter latinos præcipuus Simplicii expositionem non solũ refert, sed & probat, Tu autem non solum Simplicio aut Thomæ nõ assentiris, sed & latinos dicis expositores id negare non audere. Mirus homo es.

Miraris: Quis non miretur, Mirabar tunc, cum nondum acumen tuũ perspexeram nunc non miror, multa.n. consimilia.

Allegem falso, Et tu infra fateris te falso allegasse, sed dicis hoc nullius eẽ momẽti, quomodo ergo mens tua me fugit. Illud fateor me fugisse nullius esse momenti Simplicio ascribe, quæ non dicit. Credam enim ego illum errare, qui diceret, Simplicius hoc dicit, quod tamẽ Simplici[9] nusquã diceret.

Si enim, Quid vt te explices totum Thomam te peruertere oportet & nescio quas semiplenas priuationes tibi fingere, negareque Tho. ibi proprie accipere priuationem & habitu cum dicit malum priuatiue opponi bono, nonne tota quæstione ꝓbat malum esse nihil, & inde colligit malum esse priuationem. non autem contrarium, an priuatio quæ nihil est semiplena priuatio est cæcitatem item dicimus perfectam mali habere rationem nõ quia omne bonum adimat, quis enim hoc nescit, sed quia totum illud bonum cuius priuatio dicitur hoc est visum adimit quod non facit ophthalmia, hæc sunt igitur mala quæ nullo mõ vult cõtraria dici posse Tho quæ cũ verã mali rationẽ habeãt, profecto qui dicit malum ex sententia Thomæ esse contrarium nõ minus errat quam errat et ille compater meus qui dicebat Simplicium dicere quæ non dicit.

eſt cauſam reddat: cur non omnes priuationes Ariſtoteles inter contraria computarit cauſam vero explicare non poteſt niſi quæ dicta eſt. Beatus igitur Thomas qui ait ſimplicium dicere ea proprie contraria vocari: quorum vtrunque eſt aliud cum cauſam explicet ob quam ſanum & ægrum inter contraria numerentur non etiam cęcum & videns ex ſimplicio neceſſe eſt id colligat: qui Ariſtotelem exponit quod ſiue verum ſiue falſum ſit res nullius, momenti eſt in qua peruagandum ſit. Quoniam vero poſtremis literis malum quod boni negatiouem putas appellare videris malum quod omnino malum ſit: eodemque modo falſum veri vniuſque diuiſum percunctari te volo Anchymeram putes eſſe omnino non ens. Si negabis tibi neceſſe eſt contradicas: qui prius dixiſti chymerā eſſe omnino non ens & falſam: Si vero dederis omnino non ens eſſe procedam hoc modo: non ens & omnino malum ſunt paria: chymera autem eſt omnino non ens igitur & omnino mala: quod fieri non poteſt: chimeram.n.eſſe contradictionem non claudit: poteſt igitur a deo creari: quod vero poteſt eſſe: eſſe autem bonum eſt quod igitur poteſt creari: poteſt bonum eſſe ſed potentia ad bonum bona eſt: chimera igitur non ex toto mala eſt. Præterea chimera & a deo & a nobis poteſt intelligi: poteſt igitur apud mentem noſtram eſſe & animum: igitur quoquo modo poteſt eſſe, quod autem quoquo modo poteſt eſſe quoquo modo bonitate participat: chymera igitur non ex toto mala eſt. Præterea nihil poteſt malum eſſe niſi fugiendum ſit: nihil vero fugi poteſt neque vitari niſi cognoſcatur aut ab eo quod fugit aut a deo qui naturalem fugæ inſtinctum inſeruit neceſſe eſt igitur malum omne quodammodo cognoſci poſſe: cognitio autem bonum quiddam eſt: igitur & poſſe cognoſci. potentia enim ad bonum bonum quidam eſt. Præterea Ariſto. quarto metaphyſicæ dicit negationes priuationeſque quodammodo entia eſſe immo & ipſum non ens quodammodo ens eſſe dicit cuius ſignum eſt inquit quod dicimus non ens & non ens: quod uero quoquo modo eſt ens quoquo modo bonum eſt: chymera igitur in qua verum eſt non entis vocabulum prædicare quodammodo eſt ens & bona: Præterea malum eſt priuatio boni: priuatio vero omnis eſt negatio formæ in ſubiecto apto nato formam & habitum habere. nihil igitur malum eſſe poteſt quod boni capax non ſit & aptum capacitas vero & aptitudo in bonum bona eſt: Malum igitur omnino malum eſſe non poteſt: vnde Auguſtinus inquit malum ſemper in bono eſſe: Præterea ſi malum eſt priuatio boni vt dicis quomodo poteſt eſſe boni negatio. alia enim eſt oppoſitio priuationis & habitus: alia uero affirmationis negationiſque: Præterea tuarum partium eſt monſtrare factam prius a te rationem validam eſſe qua probabas ex Ariſtotele & Tho. deum ens non eſſe: ego enim vtranque infirmaui nec ſatis eſt dicere. Scio aliquando a Peripateticis deum ens vocari: ſed & illud ſcio apud eoſdem appellatione entis deum aliquando non claudi: Monſtra enim rogo quo in loco vel Ariſto. vel ariſtotelici deum entis appellatione non cenſeant.

Cæterum ſi vacabit explicato quomodo defendas deum eſſe & vnum: deum tamen non eſſe deum: Si enim vocabulum intelligitur neceſſe eſt deſcriptionem quandam ab animo formari: quæ data mox ſequitur deum eſſe deum: nec enim Simonides poeta tempus ad reſpondendum petiſſet tyranno quærenti quid eſt deus niſi vocabuli interpretationem & notā animo concepiſſet: in omni.n. quæſtione prima eſt vocabuli ſignificatio. Præterea ſi deus eſt unus: aliud vnum eſt deus: quod non niſi deus eſſe poteſt. Item ſi deus eſt & non eſt deus: eſt aliud a deo. A ſe ipſo igitur aliud eſſe neceſſe eſt. Præterea ſi ideo deus non eſt deus quod nomen dei concretum eſt aliud ſignificans: & aliud concedi non debet deum eſſe: deum eſſe vnum nihil enim eſt in rerum natura quod deitate participata ſit deus. Poſtremo monſtrabis quomodo vel probes vel defendas contradictionem claudere deum non eſſe & aurum eſſe: grata erit mihi huiuſmodi diſputatio: nec tibi debet eſſe moleſta: eſt enim diſputatio cribrum veritatis: Suauiſſimus animæ cibus nihil habens ingrati. Vale.

Quartæ obiectiones.

On ideo dictum eſt deum ens non eſſe quod eſſe in deo pro eſſentia eſt: ſed quia eſſe non eſt aliud ab eſſentia: quod longe diuerſum eſt: Alioquin ipſum eſſe lapidis: quod ſibi pro eſſentia eſt: nec ens erit: nec bonum: eſſe enim lapidis non eſt eſſentia: ſed ipſum ſibi: & eſſe ſuum: & ſua eſt eſſentia Si in negationibus: & priuationibus quid ſint quæri non poteſt, Cum igitur ſint non ſatis eſt ad quæſtionem quid eſt formandam ſcire rem: de qua quæritur eſſe: ſed amplius ſcire oportet: & eſſe: & aliquid eſſe quærenti igitur quid eſt ridicule ac irrationabiliter. reſpondetur ens: aut aliquid ſiue ens primo modo, ſiue ſecundo capiatur quod ſi queratur quid ſit peccatum vocabuli potius eſt quæſtio quam rei. Si aliquid eſt ens: ideo iuxta poſitionem tuam eſſe ens, quòd eſſe eſt aliud ſecundum rem ab eſſentia: aliud eſt inquis humanitas: aliud homo, aliud album ſiue albedo: aliud res alba: igitur ſi idea eſt ens ideo erit ens: quòd eſſe ideæ eſt aliud ab idea. Idea autem deus eſt, eſſe igitur ideæ eſt aliud a deo: eſt igitur in deo ſecundum rem compoſitio non ſolum ſecundum rationem. Iuxta denominatiuorum diffinitionem vnus ab vnitate denominatiuum eſt, deus autem iuxta tuam poſitionem ex ſimilitudine vnitatis vnus dicitur: non igitur ad ſubſtantiam dei ſpectat prędicatio: qua platonici dicunt, deus eſt vnus præterea cum dicimus deus eſt vnus non quid ſit: ſed quomodo ſit ſignificari putas, modus autē ex accidentiū eſt genere non igitur vocabulū vnius in deo ſubſtantiuum eſt neque ad rem pertinet, ꝙ vel Platonicam ſectam non didicerim vel græcā linguā ignorē: non.n.id ſatis eſt ad tutandā academicorum diſciplinam. Si deus non eſſet & aurum eſſet: aurū inquis eſſet: aurū & nō eſſet aurum, igitur eſſet aurum. Si igitur diffinitio veri conſtat erit verum nulli quadrās ideæ. Si ſocratē ſedere neque verum eſt, neque falſum eo quod neceſſarium non eſt, equidē defende non in quolibet affirmationem verā eſſe vel negationem, non enim in quolibet vel vna vel altera neceſſariam habet veritatem. Si bonum & malum ſunt in rebus, verum vero, & falſum in anima vbi eſt tua affirmationis & negationis oppoſitio? negatio.n.uihil ponit, Quomodo etiam chymera in rebus, eſt & aīa, ſi eſt oīno nō ens & falſa? cū nō ens & malū mutuo cōuerti putes. Si cæcitatē eſſe cæcitatē verū eſt & qs non videat cæcitatē eſſe verā, idē.n.

tū ſe ipsū ꝑimit quēadmodū & alia q̄ cōtradictionē claudūt ſi nihil ē aurū nō ē. Hæc ſatis credo eſſe tibi hōi q̄tū uis ingenioſo

Siue uerum cur igitur non ingenue fateris te erraſſe. Necq.n.mirū ē hō es.

An chymeram: In iſta tua chymera multas fingis chymeras.

Creari, Si creari chymera poteſt a deo non eſt hæc potentia in chymera ſed in deo.

Præterea Chymera, Notio quam mihi de Chymera formo, vt aliquid eſt ita bōa ē ipſa uero chymera vt nihil ē ita necq bōa eſt.

Ariſt.iiii. meta. Bonum & malum ſecundū te ſunt contraria & vtruncq contrariorū eſt aliquid poſitiuum ergo & quod eſt bonum eſt aliquid poſitiuum & ꝙ eſt malum eſt aliquid poſitiuum & ſecundum te non ens eſt bonū ergo ſecundū te non ens eſt aliqd poſitiuū. & aliqd & ens cōuertūtur ergo ſecundū te nō ens ē ens poſitiuū vide quos nos ꝑduxit tua chymera.

Præterea malū eſt, At ſecundum te eſt contrariū non priuatio.

Auguſtinus inquit, Nō dixit malū eſſe bonū ſed in bono.

Præterea ſi malū Eatenus priuatio ē q̄tēus priuatio. formaliter negatio eſt.

Monſtra n. Relegas priores epiſtolas. & videbis hoc tibi in illis mōſtratū ēt fortaſſe plus q̄ deſideres.

Cæterum, attēde mox explicabo cū per hanc dictionem deus id concipis, tantum quod ſignificatur per nomen nō habet hæc dictio prædicari rationem ſed ſubiecti. Eſt enim illud de quo quæritur quidnam de eo enunciari poſſit aut debeat, non aūt illud ꝙ de alio enūtiatur, quare necq id aut Simonidi erat ignotū aut cōſulēti eū tyrāno. Cū itē q̄ris ſi deus dici deus nō pōt an ſit aliud a deo quæro a te quid cōcipias ꝑ hanc dictionem deus q̄ de deo nūtias. Si nihil cōcipis nihil erras qa nihil dicis. Si aliquid cōcipis dico deū aliud eſſe ab eo ꝙ tu cōcipis & cōceptū ꝑ hāc dictionē deus explicas. qm̄ ſupra omne illud eſt ꝙ a nobis cōcipi poſsit. Deū nō eē. Veniāus ergo aurū tuū ꝙ oīno nō uis ꝑdeſ ēt ſi ꝑdaſ deus: Fieri nō pōt vt aliqd ſit ſi nō ſit ipsū eē fieri igitur non pōt vt aurū ſit ſi deus nō ſit, ꝑterea ſi deus nō eſt igitur infinitū eſt ſi infitū eſt nihil eſt qm̄ ſi infinitū ē finitū nō ē ſed & ſi īfinitū ē infinitū nō eſt quoniā īfini

sunt, sola.n.cęcitate posita ponit̃. hoc ꝙ est cęcitatẽ eẽ cęcitatẽ:& ablata auferẽ vnde eadem ratione soc.& socratẽ esse socratẽ idẽ est & eadem generatione vtrunq; generatur:& ꝑ se deus quoq; & deum esse deũ idẽ:vtrũque enim æternum est & prima veritas. Si falsum omne simpliciter diuisum est vt probatum esse non negas dici non debuit falsum quiddam cum hac solum cõditione diuisum esse hoc est quandiu falsum est. Si enim omnis homo simpliciter,& absolute est risibilis condictionem nõ oportet adiungere:qua restringas dicens: omnis homo est risibilis quam diu est homo: nec propterea restrictio debuit adiungi quod nõ omnia falsa sunt æqualiter diuisa: aut falsa,nec.n.omnia entia suntæqualiter bona: absolute tamen bona sunt omnia. Quomodo concludatur bonum malumque esse contraria: si prosequi:& fugere sunt contraria facile constabit. si ratio contrariorum motuum satis a te fuerit intellecta. Quid miraris si dico latinos. Aristotelem non negare: que. Simplicius negat:non etiam Boetius: nunquid, propterea vel Boetium non imitor vel barbaros extollo.mirum ne hominem vocas: Ego vero te mirabilem appellarim: qui cum Boetium imiter posthabito interim simplicio me Boetium aspernari: & barbaros sequi existimes. Si contraria sunt bonum & malum chymeram vis probare aliquid esse: quod in rerum natura sit: sed si perceptum sit quæ ratione bonum & malum contraria dixerim:quod nondum aut vis: aut potest intelligere nihil ex chymera probaueris. Priuationes quasdam a me Semiplenas vocari plurimũ admiraris & nullas esse probas hoc modo:Malum est nihil:igitur nõ est semiplena priuatio: Ego vero argumentum tuum prosequens:sic dicam:ægritudo mala est:igitur nihil est nõ est igitur semiplena priuatio;est autem priuatio quædã ægritudo:nõ igitur est vel sanitatis vel boni cuiuspiam semiplena priuatio:sed plena potius:& perfecta: quod fieri non potest imperfecte igitur priuationes semiplenæ sunt vt ægritudo raritas:turpitudo:cęcitas visus perfecta boni imperfecta: bonum enim quod in vidente est totum non adimit.

Si verum est quemadmodum scribis malum omne boni aliquid reliquere:chymera igitur:quę est omnino non ens: & mala boni aliquid retinet. Si vero boni aliquid seruat non omnino mala est:neq; omnino nõ ens licet etiam potentia: qua creari potest & esse:in deo sit & notio: qua potest intelligi sit in animo non tollitur quin chymera potentia bona sit:& ens: est enim potentia dei:& chymeræ alia & alia ratione: nec enim negamus antichristum potentia bonum esse cuius potentia qua potest esse partim est in materia partim in cœlo:& homine. Præterea quomodo Chymera. Si omnis interim cogitatio & potentia dei excludatur: est omnino non ens & mala. Vt enim non ens sit certe mala esse nõ potest:Malum enim est priuatio,quæ in subiecto consistit:quod necesse est bonitate participet:alioquin subiectum esse non posset. Quod enim omnino non est subiici non potest.

Nõdũ improbasti:quod a me dictum est:idque simplicii auctoritate confirmas nisi quod ais simplicius nõ dicit.sed non propterea gloriari oportuit: neque enim dixi Aristotelẽ sentire omne omnino ens vel per se vel per accidens esse nec beato Thome aliquid propterea falso ascripsi.

Licet priuatio omnis negatio quædam sit nondum tamen constat aliã non esse affirmationis negationisq; oppositionem. aliam vero priuationis & habitus: nec propterea si malum est priuatio boni malum & non bonum conuerti necesse est.

Defensionem tuam qua tutari uis deum non esse deum.ego nec veritati nec Beato Dionysio consentaneã puto nec beatus vnquam Dionysius deum negauit esse deum Sed quemadmodum. Bea. Tho. interpretatur nullum nomen dei naturam integre potest explicare: nec alia ratione affirmationes putat deos esse incompactas. Tu vero dicis dei nomen si descriptionem habet subiecti rationem habere non etiam prædicati: sed hoc concesso argumentum perstat: Sit.n.a. ratio nominis dicaturque hoc modo deus est.a. ratio enim cuiuslibet de eo prædicatur cuius est ratio. igitur facta simplici conuersione. a. est deus. igitur deus est deus: item dicis cum quæritur an deus sit aliud a deo nec ne; sciri oportere quid dei nomine concipiatur: quicquid autem detur aliud inquis dicam deum esse. est enim supra omne id quod concipi potest: sed nonne huiusmodi solutio secum pugnat. Si enim confiteris propositionem huiusmodi: quæ est deus est supra id quod concipi potest: nonne palam aliquid de deo affirmas: fiat igitur & sit nominis diffinitio ea oratio quæ est supra id quod concipi potest: & argumentum militabit. Præterea sequitur deus est supra omne id quod concipi potest: igitur deus concipi non potest alioquin idem supra seipsum foret: non igitur amari potest nec coli. Postremo tantam putes esse auri potentiam vt velimus nolimus vel re vel animo ex necessitate deum secum trahat hoc modo. Aurum est. igitur ipsum esse est: igitur deus est: item sic deus est. igitur infinitum est. infinitum est. igitur nihil est. Si ens infinitum est in quis finitum non est. quasi sic arguas finitum non est. igitur nihil est: deinde sic infinitum est igitur infinitum non est. infinitum enim inquis se se ipsum perimit: Equidem puto si Nicoletto quispiam huiusmodi argumenta scripsisset: nihil respondisset: nec ego contra aliquid opponam: ne vbi res mihi luce clarior videtur aliquid videar dubitare: quod si iisdem argumentis positionem tuam probes: equidem vereor ne aurum perdas.

Iis obiectionibus si voles aliquid respondeto compater optime: quo disputationi iam finem faciamus: satis enim lusimus. cæterum nolim putes me aut odio aut maliuolentia in hæc diuertisse: scio meministi priusquam aliquid tibi scriberem significasse an velles: Equidem deum testor comitem meum mirandulanum & amo & veneror. quod si aliquando experiri libuerit me nihil mentitum cognosces.

IOANNES FRANCISCVS PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO PHILOSOPHO INSIGNI S.

Vanquã Ioãnis pici patrui mei obitu studiorũ meorũ alacritas omnis & spes quæ quasi tota ĩ eo reposita fuerat elanguit:quippe cum futurum sperare eo viuẽte vt phie studia ad castitatẽ pristinã:sed magnis ditata opibus reuocarẽt,christianaq;

fides eliminatis in vniuersum erroribus hæresibusq; depulsis validissimis in aduersos hostes turribus muniret. Non tamen sic animo cósternatus sum vt totis viribus non laborauerim ne vigiliæ omnes inchoatæq; lucubrationes q̃ ab hoĩe illo in literis vndequaq; admirando ꝓfluxerant penitus deperirent: quo circa mihi ipsi nr̃isq; hoĩbus consulens q̃ maximis potui itineribus Florentiã contendi: dediq; operam qua potui ratione vt quæcunque ab eo notata fuerant licet inexpolita & inexcussa in nostram permitterentur potestatem: non inanes omnino fuere conatus nostri: nam & si adapertæ adhuc tabulæ non essent nec notus hæres adaperta nihilominus ita scrinia fuerunt vt commentationes cunctas inspiceremus versaremusq;. Vidimus in charthaceis illis dispersis codicibus incredibile hominis studium: lectionem omnimodam conceptus supra captus humanæ mentis admirabiles. Verum in redigendis scriptionibus non laudandam in curiositatem: hic inde disiecta dissipataque omnia, sed de his alias. Dum hæc diligerit cura euolueremus opusculũ eius de vno & ente quatuor ferme ante occubitum annis emissum vna cum tribus in ipsum a te perscriptis epistolis earumq; responsis in manus incidit: quibus ob rei nouitatem non perlectis mõ sed haustis sed pene vt aiunt deuoratis (rumore.n.id factum agnoueram sed quid momenti allatum esset exploratũ satis nõ habebam) Mecum cogitare disceptareque occepi an illud publicitus aliis cum operibus quæ in vnum redegeram: & publicanda cẽsueram impressoribus dare deberem nulla tuarum obiectionum habita mentione: An consultius fieret si & oppugnatum hinc offensaculis inde propugnaculis promunitũ exiret in publicũ. Post longam rei discussionem postrema tandem menti sententia sedit. Sane doctis hominibus obuiam factum notas infamiæ ferre videretur. Si accusatores non tantũ expauesceret: Sed & in iudicium citare recte quasi parum fidens conscientiæ non auderet pariter quoque vt respõsis comitatum iret opportunum esse visum est veluti ad defendendam causam innocentiæ testibus quod nostrum consilium laudatum iri a probis viris non dubitaui quando aut me pati oportuisset defunctum patruum hominem ꝓfecto de me meritissimum aliqua ex parte famigeratę doctrinæ suæ tali non promulgato libello defraudari: aut eo solo progrediente nequissimis vituperatoribus ansam semper criminandi relinquere non accitis in forum quæ & obiectando & repellendo pluribus vtrinque epistolis concinnata fuerant. At oblatis nonnullis literis Christophori saxoli nostri & ciuis & medici quibus quartã te super id negocii cudisse epistolam quæ responsione caruerat vt aiebas nobis significabitur: res in dubium reuocata est. Iterumque sententiæ ancipitis factus penticulandum exactius liberatum iam iudicium duxi quando postremus accusator urgeret causam: nec esset qui patrocinaretur. Inde meum subiit animum titillatio quędam suscipiendæ defensionis quo me tamen pro tutando silentio verterem non erat in prõptu. Mouebãt hinc mẽtem hominis modestia in omnesque benignitas ingenii quoq; solertia & acrimonia in enodandis diluendisque etiam ex tempore difficilibus nodis inexplicabilibusque scyrpis vt scilicet arbitrarer vltimam epistolam tuam non fuisse tuto delatã: cogitabã inde factum facile fuisse vt quod rescripsisset: Si tñ fideli nũtio tuæ sunt redditæ epistolæ vel tabellariorũ incuria (fit.n.id sæpenumero) vel alio quopiam casu in itinere periisset. Succurrit demum in enodationibus priorum quæstionum tuarum conquestum illum fuisse a te sæpius eadem iterari & de eisdem sæpius dubitari ob id statim totius controuersiæ vestræ capita percurri an.s. in primis responsionibus aliqua deprehendi possent quibus monstrarem fuisse quartæ epistolæ satis in parte factum anteq̃ scriberetur. Successit ex voto res tantaq; repperi ad propositum facientia vt si non verbis quantum fieri potuit obiectionibus vltimæ epistolę responderim adeo vt ipsarum nodos ex priorum quæstionum tuarum solutionibus apertos magna ex parte possis agnoscere. Addidimus multa a magnis etiam auctoribus pro testimonio petita quæ omnia non alia de causa factitata a me existimare te velim, nisi vt rudium insolentiumque philosophię & maliuolorum iudiciis occurrerem: ad quos forte cũ peruenisset fama quartam te ad patruum meum super ea controuersia dedisse epistolam cui non respondisset: tulissent actutũ sententiã (qui blacteronibus & inuidis mos est) alia quapiam de causa quæ iusta non esset rescribere Picum non curauisse: Alioquin mi Antoni etiam a principio susceptum opus libentissime omisissem. Tum vt controuersiis a quibus abhorrens sum & si iustissimã causam agerem nõ viderer initiari: Tum vt a vero philosophiæ tramite non deuiarem: quem post equos & arma (& si quosdã literarum flosculos a pueris olfecerim) post magnorũ ducum commercia Io. Pico patruo Ioãnemq; mainardo nostro ducibus metiri occepi: quando naturæ notitia non ad literarios desudandos agones: sed ad naturæ ipsius conditorem agnoscendum ordinetur philosophicæq; commentationes suapte semper sponte inuitare nos debeant ad penitissima diuinorum eloquiorum vestigãda sensa: hic studiorum oĩum finis his nobis iter reueletur ad cœlum: si tamen ea non gloriæ nostræ captandæ gratia excoluerimus: sed vt deum nostrum & facilius cognoscere & feruentius amare possimus. Vt inde promptius quæ mandauit facienda prosequamur: quæque docuit vitanda fugiamus. En tibi causam suscepti huius mihi oneris tecumq; negocii explicatam iustissima est vt videtur iccirco æquo a te animo perferenda quinetiam arbitrari forte potui vt his nostris vti possem veluti internuntiis in auspicata mihi iam tecum cõtractaq; ferrariæ beniuolentia confirmãda. Nam cum ꝓximis diebus istuc appulissem qua es humanitate me inuisere dignatus es. Atq; interloquendũ de literis deq; morte patrui ac eius operibus multis incohatis nec cõsumatis percepta opinione mea respondendi.s. tibi soluendiq; argumentationes tuas tantum abfore ostendisti vt offenderetis: vt etiam quod facturus eram laudaueris. Sed ipsum iam negocium aggredientes primæ obiectioni dissoluendæ manus in primis admoliamur, ea est huiusmodi. Nõ ideo dictũ est deum ens non esse ꝙ esse in deo ꝓ essentia est: sed quia esse nõ est aliud ab essentia quod lõge diuersum est alioquin ipsum esse lapidis quod sibi pro essentia est nec ens esset: nec bonũ, eẽ .n. lapidis non est essentia sed ipsum sibi & esse suum & sua est essentia cui vel facilime rñdebimus. Sed iubebo in primis eorum te meminisse quæ ab ipso hmõi rei grã sunt ꝑscripta ne pugnãtia ille verba ꝓtulisse videretur. In eo quippe cõmentario de ente & vno (qđ ẽt tuarũ obiectionũ rñsis cõmemorauit) Amelium Iamblicum Syrianũ cõpluresq; Platonicos q deũ ens nõ esse dixere nõ mõ ꝓbauit sed toto tractatu principaliter hoc egit: vt nõ solũ ex Aristotelis verũ etiã ex Platonis dogmate oñderet deum & esse & dici propriæ ens. Sed & aliquã

Prima obiectio.

Præfatio quædam.

Amelius.

Iamblicus.

Syrianus.

locutionis rationẽ eſſe mõſtrauit quam qui ſequeretur non abſonum erat a veritate deum appellatione entis eſſe maiorem. Atque ob id hoc a ſe factitatum eſt vt & Dionyſii auctoritas & Thomæ ratio haberetur ne omnino vt eius verbis vtar inſanire viderentur doctiſsimi ſanctiſsimiq; viri qui id dixerũt Deũ.ſ.non eſſe ens. Sed ſuper ens q̃ ſnĩam alter milies repetiuit: alter qñq, vſurpauit: Sed redeamus ad nos. Cum ergo hoc modo Deum ens non eſſe dictum ſit hac ratione id prolatum aſſerimus quod eſſe ĩ deo pro eſſentia ſit, cui opponis nõ hac ſed illa aſſertũ rõne quod eſſe duntaxat nõ ſit aliud ab eſſentia, duo hæc diuerſa eſſe penitus exiſtimãs ego vero alterum alterius dicti aperitionẽ dilucidationẽq; eſſe contendo. Cum.n.dicitur ens non eſſe deum quia in eo eſſe ab eſſentia diſſeparatum non ſit nil aliud affertur q̃ eſſe in deo eſſe ſibi pro eſſentia: nec per hanc orationem.ſ.eſſe in deo non eſt aliud ab eius eſſentia iudicatur nobis eſſentiam in deo eſſe, vt per verba illius cõtra quem argumentatus es liquido perſpicitur nam tuã obiectionem patruus confutauit quæ hanc ipſam materiam concernebat inquiens: non.n. Platonici cum id aiunt intelligũt eſſe in deo eſſentiam & eſſe ſed in eo nõ differre. At eſſe in deo locum eum habere quem in rebus aliis habet eſſentia vt ei pro eſſentia nihil ſit aliud q̃ ipſum eſſe, ꝙ autem incongruũ omnino credas ipſum lapidis eſſe non poſſe dici ens & bonum mutabis forte ſnĩam ſi cõſideraueris quæ a Thoma aquinate qui quaſi controuerſiæ iudex a vobis aſcitus eſt in prima partæ ſummæ quæſtione.xlv.articulo.iiii.dicantur palamque cognoſces ipſum eſſe quod in eſſentiæ compoſitionem cadit nec ens nec creatum appellari debere qñ formas omnes non ſubſiſtẽtes & accidentia cæteraq; id genus magis coexiſtentia & concreata q̃ creata & entia nuncupari poſſe pronunciet. Qua propter ab eius ſectatoribus potiſsimum Capreolo cum de entis & eſſentiæ diſtinctione fit quæſtio eſſe ipſum creatarum rerum nec in verorum entium nec in creaturarum numero recipitur, ꝙ ſi entis appellationem non ſuſcipit proculdubio nec boni cum ens & bonum ſe mutuo conſequatur pariq; ambitu reciprocent. Secundo loco hũc in modum argumentaris ſi in negationibus & priuationibus quid ſint quæri non poteſt cum igitur ſint nõ ſatis eſt ad quæſtionem quid eſt formandam ſcire rem de qua q̃rit eſſe ſed amplius ſcire oportet & eſſe & aliquid eſt quærenti igitur quid eſt ridicule ac irrationabiliter reſpondetur ens aut aliquid ſiue ens primo modo ſiue ſecũdo modo capiatur. Quod ſi quæratur quid ſit peccatum vocabuli potius eſt qõ q̃ rei: Cui obiectioni rñdemus non illum vnq̃ dixiſſe in priuationibus & negationibus non poſſe q̃ri quid eſſent. Sed non poſſe rñderi quid Thomæ gr̃a ꝓtulit quẽ te ſuper hoc dubitante in prioribus epiſtolis verum ne.ſ.eſſet an falſum citauit his verbis verum eſſe fatearis oportet niſi deſeras tuum Thomam, quod & nos etiam ab Egidio Romano in ſecundo commentariorum libro in theologicas ſententias aſſertum eſſe reperimus, ſatis enim eſt ad quæſtionem quid eſt formandam ſcire eam rem eſſe de qua ſciſcitatur: neq; neceſſarium eſt vt qui quid res ſit veſtigaturus eſt: ſciat rem eẽ aut aliquid primo modo ſed ſecundo tm̃ hoc eſt eã eẽ. Quod ſi contenderes te intellexiſſe quæſtionẽ eam formari poſſe cui poteſt affirmatiue & recte reſponderi primum ſi putas quæſtionem illam non poſſe recte formari niſi res de qua quæritur ſit talis vt per eam quæſtioni illi reddi reſponſum queat tecum non venio. Ariſtotelis.n.ſnĩa eſt pcunctari poſſe centaurus ſit nec nec centaurum tñ tale non eſſe vt per eum quæſtioni an eſt poſsit reſponderi cum mera ſit fabella merũ figmentũ, pariter quoq; aduerſor ſi credis hoc idem quærentem noſſe oportere: nam plus ſcire eum nõ oportet (vt oſtẽdimus) qui recte quid ſit res percunctatur, q̃ eam eſſe, qui ergo nouerit rem eſſe aliquid non ridicule reſpõdetur eam eſſe aliquid neſcienti cuipiam & de hoc percunctanti, ꝙ vero interrogantes quid res ſit docere non cõſueuerimus eam tm̃ vel ens eſſe vel aliquid vt abſolutus reſpondeamus euenit: nam exploratum habentes eam eſſe aliquid adhuc quale nam ens eſſet rimarentur, eorum igitur non ſolum expreſſæ petitioni: Sed & veſtigãdi deſiderio ſatisfacimus cum conceptas & non prolatas quæſtiones ipſorum noſtris reſponſionibus præueniendo diſſoluamus, verba vero illa ꝙ ſi quæratur quid eſt peccatũ vocabuli potius eſt qõ q̃ rei quæ illius obiectioni contra te factæ fuere: rñſum nõ multum momẽti attuliſſe videntur: cum.n.tu prius argumentatus eſſes ex Thomæ ſnĩas, ens videlicet iuxta primum modum vocari quod quæſtioni quid eſt reſpondetur: quærẽtique quid eſſet quod mundum conſeruaret & moueret rationabiliter Deum reſponderi: ex quibus colligebas deũ primo modo eſſe ens & aliquid rñdit ille vide quãtum fallaris malum ſecundum Tho. tale non eſt vt quærenti de eo quid ſit poſsimus aliquid reſpõdere vel ens, & tñ quærenti quid eſt peccatum reſpõdere poſſumus quod eſt malũ, ideo nihil tibi tua ſuffragatur reſponſio hæc.ſ.quod ſi quæratur quid eſt peccatum vocabuli potius eſt qõ q̃ rei. Nam non nimis eſt quæſtio nominis (q̃q̃ & hic & ibi diuerſa ratio) quid eſt quod mundum gubernat q̃ quid eſt peccatum cum ille qui mundũ gubernat deus.ſ.quidditate vt recentiores loquuntur non habeat: quod & omnes ꝓter eos qui in ꝓdicamento eũ collocant apertiſsime confirmant. Et vt ſanctiſsimus ait Dionyſius noſtrę poſt apoſtolos princeps theologię ipſius nec nomen eſt nec diffinitio: quinetiam nec illis quæ antea dixiſti tuum hoc reſponſum conſonat quãdo prius malum ipſum non eſſe nihil ſed poſitiuum aliquid dixeris: nũc vero ipſius nominis tãtum formari quæſtionem confitearis. Opponis tertio his verbis ſi aliquid eſt ens ideo iuxta poſitionem tuam eſt ens ꝙ eſſe eſt ſecundum rem aliud ab eſſentia, aliud eſt inquis humanitas aliud homo aliud album ſiue albedo aliud res alba: igitur ſi idea eſt ens ideo erit ens ꝙ eẽ ideæ ẽ aliud ab idea. Idea aũt deus eſt eſſe igitur ideæ eſt aliud a deo: eſt igiť in deo compoſito ſecundum rem nõ ſolum ſecundum rationem. Quibus dicimus iam reſpõſum eſſe. Nam cũ eodem fere medio quo nunc es vſus in tertia epiſtola argumentaretis rñdit ille cõpoſitionem illam entis & eſſentiæ in diuinis ſecundum rationem eſſe non ſecundũ rẽ, huius igiť hypothetici ſyllogiſmi quẽ adducis, primã ꝓpõnem verã eſſe inficiamur nã & ſi ĩ creatis rebus eſſentia ab eſſe re differat non ob id ſequatur neceſſariũ eſt ꝗcquid qũo dici ens poſsit ex eſſentia & eſſe ſiue exiſtentia tanq̃ ex partibus componi ideæ igitur quæ creatarũ rerũ exẽplar eſt eſſentia & exiſtẽtia re diſtincta nõ cõueniunt. Sed hæc a nobis in ea fit compoſitio: cũ illã vt exemplar cãm eſſentiæ & entis ſiue eſſe & exiſtẽtię q̃ in creatis rebus inueniuntur perpendimus: q̃ cõpoſitionẽ pariter & diſtinctionẽ ſimpliciſsimis etiã rebus applicamus & ſecundũ rationẽ qñ eam intellectus noſter fabrefecit vocitamus hanc peripatetici frequentiſsime vſurpãt vulgatã vt inquit ille ab Antipatro repetitam a

Diony. Thomas. Solutio.

Obiectionis

Thomas.

Secunda. Obiectio.

Eius ſolutio

Egidius.

Oſtenſio erroris.

Diony.

Tertia obiectio.

Ei⁹ ſolutio.

Peripateticorum vſurpatio. Seneca

Poſsidonio commemoratã in epiſtolis a Seneca, eam propter hunc in modum ideam ſecũdum rationem ex eſſentia & exiſtẽtia dicere poſſumus eſſe compoſitam & ens vocare eam.ſ. vt exemplarem creaturarum ex eẽ & eſſentia re differentia compoſitarum conſiderantes: quam compoſitionem in deo non ponimus quando eum nõ vt aliorum exemplar: ſed vt in penitiſsimo ſuæ diuinitatis receſſu ſe ipſo fruentẽ cõtemplamur. Quar to inquis iuxta denominatiuorum definitionem vnus ab vnitate denominatiuum eſt, deus autem iuxta tuam poſitionem ex ſimilitudine vnitatis, vnus dicitur non ergo ad ſubſtãtiam dei ſpectat prædicatio qua Platonici dicunt deus eſt vnus: præterea cum dicimus deus eſt vnus non quid ſit ſed quo modo ſit ſignificari putas: modus autem ex accidentium eſt genere nõ igitur vocabulum vnius in deo ſubſtantiuum eſt ꝙ vel Platonicam ſectam non didicerim vel græcam linguam ignorem: non enim id ſatis eſt ad tutandam academicorum diſciplinam.

Quarta obiectio.

Sed facilis reſponſio, cũ enim dictum ſit a Platonicis vnũ quod de Deo enunciatur eſſe ſubſtantiuum & non denominatiuum tantum probe aſſertum eſt & iterum cum aſſeueratum ſit vnum dici quia vnitati ſimilis ſit nõ eſt incongruum: nec propterea dici poteſt non eſſe ſubſtantiuum: nam & ſi nomen aliquod ex rei cuiuſpiam proprietate aut ſimilitudine cuidam adaptetur non ob id ſequatur neceſſe eſt nomen illud non eſſe ſubſtantiuum quãdo id pro ſubſtantiuo nomine accipiatur: quod nõ per modum adiacentis ſed per ſe ſtantis ſignificet: vnum vero quod de deo prædicatur per modum nõ inhærentis ſed ſtantis intelligi a deo clarũ eſt vt probatione non egeat, habes itaq; proprietatem a qua nomen accipitur cui applicatur non auferre hoc quod eſt eſſe ſubſtantiuum: nam Thomas tuus immo noſter cum in locis aliis tum in prima parte illud ad quod ſignificandum nomẽ imponitur ab illo a quo imponitur differre refert. verbi gratia hoc nomen lapis ad ſignificandum ſubſtantiam illam quæ ſic nuncupatur imponi ab ea item proprietate ſibi cognata qua.ſ. pedem ledit vocitari ediſſerit vnde & alio loco docet a grammaticis fore vſurpatum vt ſcribant nomẽ ſubſtantiam cum qualitate denotare quod & Ioannes ſcotus libro primo commentariorum ſuorũ in ſententias affirmat, vnum igitur mi Antoni cum de deo enunciamus vere & vt ſubſtantiuum nomen eſt enunciamus quia.ſ. per modum ſtantis & concipimus & prædicamus: rurſus cum ab vnitatis ſimilitudine eiuſque proprietatibus impoſitum dicimus veritati quantum fas nobis eſt propinquamus quia.ſ. conuenienti vocabulo vtimur ad indicãdum q̃q̃ longe ineſtabilem illam ſuper omnia creata deitatem cum ita omnium quæ ſunt principium ſit quemadmodum numerorum omnium principium vnitas eſt & hiſce verbis etiam colliges alterius argumenti tui ſolutionem de modo quod de genere duntaxat accidentiũ eſſe profaris poſſe.ſ. in hac prædicatione: Deus eſt vnus quomodo deus vnus ſit ſignificari & nihilo minus vnius vocabulum in deo ſubſtantiuum eſſe, ſi a quo auſpicetur nomen & ad quod denotandum rei tribuitur cõſideraueris potes etiam breuiuſcule ex verbis patrui ſolutionem tuę dubitationis agnoſcere: cum ait quomodo tu Platonicorum potiuſquã Dionyſii rationem ſequi me dicis: cum nec Dionyſium nec Platonicos vt magna etiam voce gloriaris vnquam legeris: At ſcias idem eſſe apud Platonicos dei Typum eſſe vnitatem & apud Dionyſium deũ vnice eſſe omnia expeditiorem ſolutionem non poſſet quiſpiam recte deſiderare: nam cum dei Typum eſſe vnitatem dicitur ad ſimilitudinem & modum cum vero fertur deum vnice eſſe omnia ad ſubſtantiam referendum eſt: quæ tamen eſſe eadem penitus aſſeueratum eſt quinetiam apud græcam linguam quàm ille probe nouerat abſtractum & concretum ſignificari quandoq; poteſt eadem voce.

Eius ſolutio

Thomas.

Io. ſcotus.

Solutio breuis ex verbis patrui.

Ad quintæ dubitationis tuę ſolutionem afferendam non opus eſt multis. Ait ille ſi deus non eſſet & aurum eſſet: eſſet aurum & non eſſet aurum. Tu addis hæc verba igitur eſſet aurũ ꝙ ſi diffinitio veri conſtat: erit verum nulli quadrans ideæ, adde obſecro & hęc paucula quę ſcilicet ex eius verbis ſequi dixit & agnoſces quo modo erit verum nulli quadrans ideæ. Quid inquam? impoſsibile.ſ. impoſsibile parit & ideo non mirum eſt ſi ex propoſitione tua impoſsibili ſequi facias quicquid volueris: Nam ſi deus non eſſet & aurum eſſet erit verum nulli quadrans ideæ cum ex impoſsibili gignatur impoſsibile his non ſolum dialectici ſed etiam theologi adſtipulantur. Si enim Ioannem de bachone carmelitam interroges an fieri poſsit vt aurum ſit & deus non ſit in primo ſententiarum reſpondebit tibi non aliquã omnino rem qualiſcunq; ea ſit intelligi poſſe niſi prius deus intelligatur, cum autem de intellectu cunctarum rerum ſit colliges tu an extra omnem controuerſiam etiam apud nouitios dialecticos pronuntiari poſsit aurum eſſe & deum nõ eſſe fore impoſsibile. Sed de hoc iterum in calce operis verba faciemus ſi Cardinalem cameracenſem poſtea conſulueris, audies hominem in omni etiam philoſophia exercitatum in primo cõmentariorum in ſententias dicentem ex quolibet impoſsibili contradictionem ſequi.

Solutio quinte obiectionis.

Ioannis de bachone.

Cardinalis came.

Sexto loco dixiſti ſi neq; verum neq; falſum eſſet ſedere ſocratem quod ille aſſerue rat eo ꝙ neceſſarium non eſſet defendere te poſſe non in quolibet negationem veram eſſe vel affirmationem cum in quolibet aut vna aut altera neceſſariam non habeat veritatem, quàm obiectionem ſoluentes reſpondemus orationem hanc Socratem ſcilicet ſedere veritatem aut falſitatem quantum de ſe eſt ſibi nõ neceſſario determinare: nec propterea ſequi de quolibet affirmationem veram non eſſe vel negationem: veruntamen ſi eo modo quo ipſe docet intelligis negare etiam poteris in quolibet ſic affirmationem aut negationem veram eſſe vt altera pars neceſſario vera ſit: ait enim me ſedere aut verum aut falſum ſemper eſt: quia ſemper ego aut ſedeo aut non ſedeo, & quod dicitur me ſedere nec verum nec falſum hoc eſt propoſitionem hanc ex ſe ſibi nec veritatem nec falſitatem determinare: quod faciunt propoſitiones neceſſariæ. Sed cum fieri poſsit vt & ſit vera cum.ſ. ſedeo & ſit falſa cum non ſedeo ex ſe ipſa ad vtrunque indeterminata eſt.

Sexta obiectio.

Eius ſolutio

Præterea aduerſus nonnulla eius verba de bono & malo vero & falſo quæ in rebus & anima fore protulerat inſtas hoc modo. Si bonum & malum ſunt in rebus verum & falſum in anima vbi eſt tua affirmationis & negationis oppoſitio: negatio.n. nihil ponit quomodo etiam chymera in rebus eſt & anima, ſi eſt omnino non ens & falſa cum non ens & malum mutuo conuerti putes. Sed oro attẽdas animaduertaſq; malum & bonum ea ratione in rebus etiam pronũciari quia attendatur circa res quomodo verum & falſum circa animam, nõ eſt.n. verum & falſum in rebus vt ſcribit Ariſtote. ſexto primæ philoſophiæ libro ſed in mente nec propterea ſequatur neceſſe eſt vt res quæ omnino mala eſt res vera ſit ve-

Septima obiectio

Eius ſolutio Ariſtote.

rum etiam illud & falsum de quibus eo loci mentionem facit Aristoteles complexa sunt: nec item sequitur si bonum & malum in rebus sint ob id ea opponi non posse contradictoriæ: quia malũ quod in rebus esse pronunciatur non ideo dicitur in rebus fore vt illud aliquam esse rem intelligatur, sed quia attenditur consideraturque circa res ipsas hoc est inquantum res perfectionibus priuat: & vt non bona sint efficit chymera vero ipsa in rebus non est quia omnino non ens est & omnino mala tamẽ si fieri posset a natura vt esset res esset & bona, falsa autẽ est quatenus nihil omnino existens & nulli quadrans ideæ: nec etiam eam in anima esse affirmamus sed ipsi chymeræ notionem: quæ vt res quædam est bona est & vera falsa, vero quatenus chymeram representat cum ipsa chymera & nihil sit & mala.

Octaua obiectio. Probare post hæc credidisti cæcitatem esse veram quod ille negauerat & si cæcitatem esse cæcitatem verum esse nec esset inficiatus nec concessisset. Sed ea longe diuersa esse dixisset: huncq; in modum argumentatus es si cæcitatem esse cæcitatem verum est & quis nõ videat cæcitatem esse veram idem.n. sunt sola enim cæcitate posita ponitur hoc quod est cæcitatẽ esse cæcitatem & ablata aufertur: vnde eadem ratione Socrates & Socratem esse Socratem idem est & eadem generatione vtrunque generatur & per se deus quoque & deum esse deum idem, vtrũq; enim æternum & prima veritas.

Eius solutio. Ego vero mi Antoni contra contendo quæq; eadem esse affirmas inficior nam vno eorum quem tu affers posito non ponitur reliquum necessario: nam sola cæcitate posita nullo intellectu considerante cæcitas quidem erit non tamen erit hoc quod est cęcitatem esse cæcitatem qua propter etiam soluitur argumentum de deo & de generatione Socratis. nam Socrates per se generatur nõ hoc quod est Socratem esse Socratem cum complexa nõ generentur, licet quoq; tibi condonarem ea esse idem adhuc non sequi dicimus quod colligebas ob diuersum modũ significandi complexe scilicet & incomplexe cum nullius sane valoris esset hæc argumẽtatio cæcitas & cæcitatem esse cæcitatem sunt idem sed hoc est verum igitur & illud quia pari pacto sequeretur hoc est complexum igitur & illud quod absurdum est: cum cæcitas nomen sit simplex non complexum aut enuntiatio aliqua aliud igitur est cæcitatem esse veram aliud cæcitatem esse cæcitatem verum esse. Et q̃q̃ hæc pro patrui defensione sufficerent: attamen ne credas plures tutãdi propugnãdiq; modos deesse: vtque absolutior veniat ad te responsio scias vel iuxta

Gregori. ariminen. Gregorii ariminensis sententiam dicere me potuisse & si sola cæcitate posita poneretur hoc quod est cæcitatem esse cęcitatem non propterea corrogari colligique necessario ea esse idem, negat.n. hanc consequentiam & multas huiusmodi omni alio a deo circũscripto deus est ergo deus est deum esse.

Cardina. camera. Cardinalis quoq; camerac ensis negat omnes orationes in quibus aliquid enũciatur de oratione infinitiua significatiue accepta easque & falsas asserit & incongruas quod in suo primo sententiarum libro videre licet.

Obiectio nona. Conquereris deinde falsum cum hac conditione diuisum non debuisse pronunciari hoc est quandiu falsum est: idque hisce verbis enarras si falsum omne simpliciter diuisum est quod ꝓbatum esse non negas dici non debuit falsum quidam cum hac solum conditione diuisum esse hoc est q̃diu falsum. Si enim omnis homo simpliciter & absolute est risibilis conditionẽ non oportet adiungere qua restringas dicens oĩs homo est risibilis quandiu est homo: nec propterea restrictio debuit adiungi ꝙ non omnia falsa sunt æqualiter diuisa aut falsa, nec enim omniam entia sunt æqualiter bona absolute tamen bona sunt omnia.

Eius solutio. Sed diligenter eius verba perpende: quibus poteris omnẽ scrupulum & dubitationem abiicere. Ait ille omne falsum diuisum nec omne falsum ex æquo falsum quia non esse falsum ex æquo diuisum cũ ęque falsa non sint quæ non sunt necessario & semper falsa: & ea quæ semper & necessario falsa sunt: recte igitur Antoni dictio illa quandiu adiecta est ꝓpterea quæ non semper & necessario falsa sunt quæ falsa & si vera fieri vnirique possunt vel naturæ vel artificis opera: quod & tu in secũdis abiectionibus dixisti: veruntamen quandiu diuisa tandiu falsa: semper vero falsa sunt ea quæ nunq̃ in amicitiam redire pñt: vt in secundarum responsione obiectione abunde uisitur, nec similitudo de entibus & de risibilitate tibi impendio suffragantur. Nam etiam sunt semper & absolute bona. licetque nõ sint æqualiter bona aliaque aliis magis boni rationem participent tamẽ semper & necessario sunt bona: quatenus.n. entia eatenus bona nec pñt fieri non entia & non bona nisi redigantur in nihilum. Sed põt commode de falso & diuiso quod in cõplexione consistit nõ diuisum & verum fieri similitudo ergo non quadrat. Nam licet non omnia falsa æqualiter diuisa: attamen quatenus falsa & non vnita & nõ vera sunt. Adde quòd parum turbare nos debuit hæc obiectio. quis.n. ambiget pronunciari posse hominem (qui absolute & semper risibilis est) cum hac conditione risibilem fore quandiu est homo an improbabitur hæc locutio a viris doctis homo tandiu risibilis est quandiu homo est.

Decimæ obiectionis solutio. Decimũ obiectionum tuarum caput nihil aliud contra eũ affert nisi facile cõstare potuisse ꝙ dixisti si ratio cõtratiorũ motuum satis ei fuisset intellecta: at ille nisi excidit conquestus est te non ꝓbasse ꝙ totiens sequi dixisti.s. ex contrarietate prosequendi & fugiendi contrarietatẽ boni & mali inferri inquiẽs: nam sibi bonũ qua ratione bonum sit expetendum malũque fugiendum: sintque fugere & appetere contraria qũo ex hoc sequi probas bonum malũq; esse contraria hoc est ꝙ tibi ꝓbandum est: ad ꝙ tamen ꝓbandum neq; vllum vnquã verbũ fecisti neque nunc facis hæc ille negans.s. formã argumentationis tuæ & hac fortasse de cã cum appetere ipsum & fugere non sint proprie motus contrarii ex quibus contrarios esse terminos colligi posśit: & etiam

Aristote. ab ipso Aristotele mutationum aliqua contrarietas assignetur sexto physicæ auscultationis libro quorum contrarii non sint termini sed contradictorii ens.s. & non ens qñ generatio ab non ente ad ens proficiscatur corruptio ab ente in non ens ꝓcumbat. Tu vero hanc iterũ contrarietatem boni & mali pertractasti nec aliam adduxisti probationẽ rationẽ porro contrariorum motuum diligenter illum prospexisse etiã ab ipsis aut aiunt vnguiculis non ambigas: quinimmo sæpius non mõ tuas aduersus eũ de hac cõtrarietate rationes ꝓpulsauit: sed etiam contra te egit quando in secunda epistola deduxit hanc tuã probationem nõ solum inferre malũ & bonum esse contraria sed contradictoria esse cõtraria: secundo cum tela tua in te retorserit hoc modo bonũ, & malũ secundum te sunt cõtraria, & vtrũq; contrariorum est aliquid positiuũ & secundũ te nõ ens est bonũ ergo scd'um te non ens est aliqd positiuũ & aliqd & ens cõuertũtur. ergo scd'um te nõ ens est aliqd positiuum.

Vndec.a ob iectio. Cum in tertia dixiſſes epiſtola refugere eum ad ſim
plicium relictis latinis interpretibus q̃tum ad oppoſitio
nem boni & mali pertineret reſpondit ille quaſi mira-
bũdus : cur tu qui Boætianus eſſe ſole res & barbarorũ
irriſor eos tunc rideres qui poſthabitis latinis interpre-
tibus græcos ſequebantur interpretes vel commodiſsi
me innuens te ſentire perperam ſi græcos philoſophos
magnifaciẽdos non eſſe duceres quos Boetius quẽ ma
gno habes in precio ſummo in honore ſemper habuiſ-
ſet: hiſque & præceptoribus & ducibus vſus eſſet: qui-
bus replicas rem non eſſe admiratione dignam q̃uis di
xeris latinos non negare Ariſtotelem quem ſimplicius
Eius ſolutio. non negat &c. Sed mihi non uidetur Simplicium nega
re Ariſtotelem cum recte interpretetur nec apparet la
tinos interpretes euariare a Simplicii ſententia : quan-
do eam tota mente complectantur & exequantur ope
ribus ſi demiratus eſt negatum a te latinos expoſitores
Simplicium non ſequi in maiorem forte ſtuporem inci
diſſet: ſi te latinos non negare Ariſto. quẽ negaret Sim
Siplicii munus. plicius protuliſſet intellexiſſet: porro Simpli. quique illũ
ſunt ſecuti Ariſto. mentẽ plane elucidant cum ea ratio-
ne bonum & malum contraria eſſe dixerit : quod alte-
rum contrariorum ſemper habeat rationem mali & de
ficientiæ quo circa primo phyſicæ auſcultationis libro
contraria ſemper ſecundum melioris peioriſque inuicẽ
pythagoreorum dogma rationem comparari tradidit Pythagoreos etiam imi-
tatus: qui duos rerũ ordines ſtatuere: quorum alter ſub
Thomas. bono alter ſub malo contineretur vſuſque ſit in ratioci
Egidius natiuis libris frequenter externis exemplis hanc expoſi
Burleus. tionem ut inquit ille Thomas tuus nõ ſolum latinũ ſed
Eſculanus. & inter latinos præcipuus non ſolum refert ſed & ꝓbat
Io. ſcotus. cui etiam nos Egidium in .ii. ſententiarum & alios mul
tos Burleum ſ. & Eſculanum idem ſentientes annume-
ramus quin etiam & Ioã. ſcotus categorias Ariſtotelis
exponens adſtipulatur huic noſtræ ſententiæ inquiẽs ſi
bonum accipiatur prout cum ente conuertitur malum
eſſe nihil & ſic bono non eſſe contrariũ. cum .n. vtrũq;
contrariorum extra controuerſiam ſit aliquid poſitiuũ
neceſſe eſt vt quod nihil ſit in rerũ natura quale eſt ma-
lum contrarium eſſe pronunciari non poſsit & licet ma
lum tu nihil eſſe negaueris ad Thomam prouocans: ip-
ſeque opinioni tuæ non modo ſuffragetur: Sed & abun
de refragetur: quod etiã patruus in margine tertiæ epi-
ſtolæ ſatis oſtendit: a re tamen fore nõ putamus vel pau
cula obiter etiam ea in tranſcurſu pro patrui opinione
perſtringere monſtrareque non ſolum Tho. in ea opi-
Augusti. nione fuiſſe vt malum eſſet nihil. Sed cateruati plures
philoſophos & theologos illuſtres in hanc ſententiam
pedibus manibuſque deſcendiſſe. Auguſtinum inueni
mus de moribus manichæorum differentem dixiſſe nul
lam naturam eſſe malum : pauloque poſt ne quid pro
natura intellexiſſet foret ambiguum ſubiunxit & ipſa
natura nihil eſt aliud quã id quod intelligitur in ſuo ge-
Egidius. nere aliquid eſſe. Vidimus Egidium romanũ in primo
commentariorum libro in patrum ſententias ſcriptum
reliquiſſe malum ſecundum quod malum purã eſſe pri
uationem & non aliquid: eoque modo eſſe aliquid pro
nũtiari poſſe quo & ipſum nihil aliquid eſſe dici poteſt
quando vtrique poſsint nomine aliquo nominari. In ſe
cundo quoque earundem commentationũ libro malũ
non habere vt eius verbis utar quidditatem ob idq; nõ
poſſe reſponderi quæſtioni quid eſt affirmat : nihilque
aliud de ipſo eſſe q̃ nomen verbaque itidem Ariſtotelis
de mali & boni oppoſitione iuxta patrui mentem inter
pretatur dogmatiſque ſimplicii & aliorum proborum
Ariſtotelis interpretum conſentit & . ſ. propria non eſſe Simpli cius.
genera pronuncians ſed aliorum contrariorum ꝓprius
genera dici debere cum alter rationem poſitiui habeat
altero non habente nullumque contrariorum ſecundũ
ſe eſſe non ens : ſed aliquam naturam & exiſtentiam id
ipſum Gregorius ariminenſis teſtatur in commẽtariis, Grægo. ariminen.
in ſecundum ſententiarum librum malum . ſ. ipſum non Robertus olchot.
eſſe aliquam ut ipſius vtar ſermone entitatem ſed purã
priuationem. hoc idẽ ſenſit perſpicaciſsimi vir ingenii.
Robertus olchot quæſtione prima commentariorum
ſuorum in ſecundo theologicarum ſententiarum librũ
hoc idem plærique alii iudicauere quos in præſentiarũ
adducere mihi ſcribenti tibique poſt modum legẽti fa-
ſtidium fortaſsis afferret. ſatis erit quantum ad præſens
negotium attinet hos numeraſſe potiſsimum cum aliis
obiectionibus diſſoluendis de hoc iterum oportuerit
verba facere quando illis in locis de malo mentio ſit ha
bita. Sed vt eo redeamus vude digreſſi ſumus: Boetium
tantum ex latinis omnibus contra ſimplicium & reli-
quos illuſtres interp̃tes citare in iudicium videris quem
ſi tantũ latinorum numero dignaris adſcribere is vnus
erit ex latinis expoſitoribus non latini expoſitores qui
tuæ opinioni ſuffragari uidebitur. Adde quod nec ille ſi
eius mens probe ſcrutetur noſtræ ſententiæ reclamat
cum quæſtionem hanc nec exacte penſiculet nec vlti-
mo rimetur iudicio: ſed ſolum quid Ariſto. verba ſtri-
cte & preſſe apprehenſa expoſtulent declaret: qui mos
ei familiariſsimus in primis editionibus fuit opiniones
græcorum interprætum varias ſecundæ editioni demã
dans ſcrupuloſe & anxie examinandas. Cæterum pro- Duodecimæ obiectionis ſolutio.
baſſe non modo illum ſed demonſtraſſe exiſtimo quo-
tienſcunque daretur bonum & malum eſſe contraria il
lico Chymeram aliquid eſſe in rerum natura abſque vl
la controuerſia pronuntiari poſſe cuius contra te argu-
mentis hoc tãtum reſpondens non perceptum . ſ. ab eo
qua ratione bonum & malum contraria dixeris: nihilq;
aliud pro te afſers quapropter nihil & ego aduerſus te
agam niſi & vidiſſe illum & percepiſſe cuncta que ſcri-
pſeras & cum collibuit multaque de contrariis dixeras
recenſuiſſe meum .n. hoc in negotio conſilium eſt vlti-
mas tuas obiectiones in patruũ diſſoluere: eas vero qui
bus ipſe quoquomodo reſponderat ſilentio p̃terire ve
runtamen ſi aliquid non plene ab eo enucleatũ tibi vi-
debitur ꝙ a me & optes & expoſtules aperiri deſiderio
tuo ſatiſfacere tentabimus per q̃ tua argumenta & diſ-
ſoluẽdo & reſpõdẽdo pro viribus uagabimur .n. minu
tula quæq; verborũ tuorũ reſpõſione carere iudicauit
inconſonum. fatetur ille in primis literis q̃dã eſſe omiſſa
q̃bus nihil reſpõſum eſt: ne in leuibus rebus verba pro-
digeret quedã leuiter tractata vt qui p̃bo homini res po
tius indicandas q̃ explicandas duxerit. Quæ verba ſic a
te velim interp̃tari vt nonnulla quorum controuerſiæ
notæ ſunt etiã Gregariis philoſophis operæpreciũ non
fuiſſe abſte p̃bo nobili aduerſus celeberrimũ & doctri-
na & fama hominẽ adduci qui de rebus altiſsimis habe
ret ſermonẽ: quiq; ad ima hæc diſcutiẽda nõ ſine diſpẽ
dio conceptorũ de rebus diſſicillimis ſpeculaminũ de-
ſcẽderet. De hac tñ tua contrarietate ſequenti reſpon
ſione cum de ſemiplenis priuationibus verba fient nõ
nihil dicturi ſumus.

Decimæ tertiæ obiectionis ſolutio. Miraris preterea demiratum illum fuiſſe ſemiplenas
a te fingi priuationes: quam rem non tam eo tempore
quam poſtquam iterum id tentare probaſti in admira-

tionẽ conuertisse illum existimo(si tñ ab eo vltimæ obiectiones tuę visæ sunt)dixerat ille aduersus te malũ est:nihil ergo nõ est semiplena priuatio. Tu vero eis argumẽtũ hoc mõ prosequeris ægritudo mala est igit͂ nihil est, nõ est igitur semiplena priuatio,est autẽ priuatio q̃dam ægritudo non igitur est vel sanitas vel boni cuiuspiam semiplena priuatio sed bona potius & perfecta quod fieri non potest imperfectæ igitur priuationes semiplenæ sunt vt ægritudo raritas; turpitudo cæcitas visus perfecta boni imperfecta hęc tu ad verbum. Ego vero mi Antoni libere dixerim hæc tua verba vel nihil contra ipsum faciunt quod vt clarius videas ea sigillatim recensebo. Ais primo ex ipsius verbis malũ est nihil igitur non est semiplena priuatio. Recte ambulas rursus ægritudo mala est igitur nihil est: non est igitur semiplena priuatio huc vsque etiam probe progrederis quia ægritudo quatenus mala eatenus nihil rursum ais, est autẽ priuatio quædam ægritudo non igitur sanitas &c. vsque in finem quibus verbis falsum meo iudicio astruitur pace tua sit dictum quod ostendere conabimur. Cæcitas .n non solum perfecta visus priuatio est vt ais sed etiam boni perfecta priuatio dici potest quia totum illud bonum aufert quod nata est auferre.s.visum quod non facit ophtalmia licet etiam illa bonũ quod nata est adimere perimat illius vero quod non est apta perimere nullatenus priuatio nuncupari possit siue semiplenam siue plenam dicas,priuatio.n. vel absolute consideratur.s. vt habitum in cõmuni respicit vel vt ad certum & limitatum entis genus restringitur puta ad sanitatem totius corporis ad oculum ad pulchritudinẽ & cætera id genus primo modo accepta habitum aliquem particularem non priuat quia priuatio omnimoda vt Dionysius inquit libro de diuinis nominibus viribus omnino deficitur secundo modo sumpta quæ singularis a Dionysio appellatur distinguente eam contra vniuersalem illum quem respicit habitum priuat: & hoc modo huiusmodi habitus cui.s.obesse nata est priuatio plena & non alterius rei semiplena est, quis.n.dicere auderet cæcitatem esse semiplenam priuationem hominis vel alterius boni quod esset in homine: priuatio igitur absoluta habitum absolute & propria & particularis priuatio proprium & particularem habitum respicit: & eius limites non excedit, quapropter ægritudo plena priuatio est non semiplena siue toti corpori eam ascribas siue particulari membro: febris enim perfecta priuatio est illius temperaturæ quã nata est corrumpere ophtalmia etiã & si non totius boni quod in oculo est tamen alicuius boni perfecta & propria priuatio est quia totum illud bonum quod nata est perimere perimit quando perfectam oculi sanitatem visum vero non auferat & quatenus ophtalmia nihil aliud faciat. Turpitudo etiam quia totum illud bonum quod potest auferre.s.perfectam partium compositur am quæ pulchritudo vocatur adimit perfecta priuatio est & sic in reliquis cõsidera hoc etiam ex superhabundanti dixerimus cæcitas qua cæcitas malum est: qua malũ nihil est qua nihil non semiplena priuatio quia si semiplena aliquid positiui reliquæret quod nõ facit malum. Præterea nulla priuatio in se omne bonum priuat actu ergo omnes priuationes essent semiplene priuationes quod est contra te: quia aliquas plenas aliquas semiplenas esse contendis connexio optima & necessaria & quod assumpsimus hoc probamus argumẽto cum nullum bonum vnq̃ inueniretur si totalis quædã & vniuersalis priuatio in rerũ natura cõperiretur: vt paulo ante ex Dionysii verbis ĩnuimus: malum enim priuat particulare bonũ cum malum in bono sit & vniuersale malum vniuersale bonum perimeret si tamen inueniretur quod fieri non potest & sic collige nõ semiplenas, sed plenas semper propriorum habituum priuationes reperiri. Decimæ quartæ obiectioni quam plures quæstiones continet sigillatim respondeo: primoq; non omne malum boni aliquid relinquere nisi in aliquo intelligas subiecto quod malum ipsum non respiciat vel illud subiectum cuius habitus a malo ipso perimitur accipias: nec illum oppositum habitui quod tñ ei imponis & pro hypothesi aucuparis asseruisse: nam ille malum aliquod inueniri quod omne bonum ab eo natum auferri tollat penitus habunde testatus est cum in epistolę secundę responsione te de hoc commouerit hunc in modum scribens hoc certe considerare debueras quod de imperfectis quibusdam malis ex ea quam adhuc retinent bonitatis admixtione conceditur ad ipsam immixta absolutamq; mali naturam non esse trãsferendum: & vt planius veritatem percipias non pigebit explicauerim distinctionis malum bifariam considerari potest absolute primo & sub propria ratione mali hoc est in quantum nihil secũdo in quantum cuiusdam boni priuatio est.hoc.est particulare malum & hunc in modum malum acceptum boni aliquid subiectum duntaxat relinquit: quod non facit aliud malum quod omnino non ens est & nihil quale chymeram dicimus cum subiectum aliquod aut habitum non respiciat, & hac de causa omnino malum ab ipso & absoluta immixtaque mali natura vocitatur: hoc inq̃ malum quod vt Dionysii in libro de diuinis nominibus verbis vtar quia subiecto caret nullo modo nusq̃ã & nihil existens est. Chymera vero & si potentia dici bona possit ob potẽtiam producendi ipsam quæ in deo est: tamen nec ens: nec bonum denominari potest. Si enim hæc cõnexio scilicet aliquid potentia bonum est igitur bonum est virium potens esset in auctorem illius ictus retorquens adducere eum putarem vt fateretur omnia quæ a deo creati deberent,non autem vi naturę fieri & etiam quę corrupta sunt aliquid esse & non esse aliquid. Nam si potentia creantis secundum eum & essent & bona essent: igitur & necessario essent aliquid: cum aliquid & bonum conuertantur parisque sint ambitus omnino. Quod vero aliquid esse non posset, sic argumentabor ex nihilo aliquid fieri nõ potest antequam creetur chymera secundum te nisi creetur esse non potest creatur igitur ex nihilo igitur priusq̃ crearetur ex nihilo non esset aliquid ob potentiam igitur bonitatis quæ in creatore est res absolute bona denominari non potest: alioquin vt nostrorum dialecticorum sermone vtar fallacia secundum quid ad simpliciter committeretur. Mitto ea consulto quæ afferantur contra opinionem illam de æternis vt ita loquar quidditatibus & potentia obiectiua & si illismet rationibus sententia tua infirmari forte posset: satisfit enim desiderio nostro si chymeram dici non posse bonam probauerimus adde ꝙ & Auerroẽ in hac parte imitati dicere possumus ens in potentia nõ esse ens quãdo in commentariis in quartum metaphysices librum ꝑtitione quintadecima dixerit id quod nõ est actu non esse ens. Ad illud quod iungis.s.chymerã ob id ens esse quia licet illa potentia producẽdi chymeram in deo sit nihilominus potentiam dei & chymeræ esse aliam & aliam ratione. Respondeo primo negare me posse Dei potentiam & chymeræ producendæ di-

Priuationẽ dupliciter considerari. Dionysi.

Per exempla rationũ antonii destructio.

Decimæ quartæ obiectionis. Solutio.

Malum bifariam accipi.

Dionysi.

Auerrois.

uersas esse rationes. Secundo licet gratis tibi concederetur potentias.s.illas esse diuersas adhuc tua ratio quid probaret? cum chymera ens nuncupari nequaquam possit ob potentiam se producendi quæ in deo esset: cum tantum absit potentiam illam nec chymeram nec aliquid intrinsecū chymeræ enunciari posse, vt etiam distent in infinitum. Addis præterea exclusa potentia dei & cogitatione nostra chymeram non esse malam cum malum priuatio sit quæ in subiecto participante bonitatem consistit cui responsum velim eadem distinctione qua paulo ante cum chymera subiectum aliqđ non respiciat sed absolute mala sit licet eā a nobis conceptam.s.ipsam notionem chymeræ q̄ mente gerimus vt aliquid esse ita bonā esse chymeram vero ipsam nec aliquid esse nec bonam esse pronūciare possimus. Pręterea gestire videris non improbatum quod attuleris solumq; simplicium id nō dicere responsum esse. Item ais nō dixisse te sentire Aristotelem omne omnino ens vel per se vel per accidens esse: nec Thomę aliquid propterea falsum adscripsisse. Verum & si tot ab illo quē defendimus hac de re dicta sint vt a me verba fieri opus nō videatur proposuerimque semel ab eo quoquomodo discussa nō retractare hæc tamen ex superabundanti pro patruo dixerim Simplicium.s.qui a te sæpius in iudicium citatus est contra te sæpius testimonium tulisse ꝙ patruus nō semel in responsionibus comminiscitur. Rursus scire vellē an defendendū susceperis nō oē ens aut ꝑ accñs aut per se esse de mente Aristo. Ille.n.quinto primæ philosophiæ libro secat illud ens in ens per se & per accidens demū in substantiam & accidens secantur: quæ priori partitionis membro continebantur cū illud per se in decem partiatur genera: quorum vnum est substantia reliqua accidentia vellem ego a te nunc libentissime doceri quale nam esset illud ens quòd nec per se nec per accidens esset, ꝙ si forte diceres diuisionem illam in ens per se & per accidens assignationem esse complexi entis vt in primis obiectionibus prodidisti respondere nō dubitarem te id ostendere vere nō posse: nec aut Aristotelis quapiam sententia nec ratione idonea tuam opinionem fulcire cū eo loco Aristoteles ens per se decem patiatur genera quorum vnum sit substantia & nouem accidentia quę complexa entia fore nemo credit quādo aduersum complexa distinguantur eoque loci Auerrois dicat ens per se diuidi per dictiones significantes genera prædicamētorum: dictio autem non est complexum ens sexto quoque metaphysicæ idem Auerrois dicit primam entis diuisionē esse in per se & per accidens, prima autem esse non posset quando eam diuisio complexi entis anteiret nec apud Thomam reperitur quinto metaphysicæ libro diuidi ens complexū vt asseruisti. Credi vero non potest cum ens primo sit partitum in ens per se & per accidens, illudq; per se sit in decem genera sub partitum quæ incomplexa esse ostendimus: assignari eo loci diuisionē entis complexi quando illud quod diuiditur de diuidentibus membris prædicari necesse sit hæcque ob id & si parum ad negocium pertineant dicta sint cum nec illud tuum dogma Aristotelicorum interpretum placitis ne rationi consentaneum primori fronte mihi videatur, quod si forte contrariū probaueris: gratissimum erit a grauissimo philosopho qualem te profecto existimo didicisse non nihil. Cæterum dixit ille eatenus malum priuationē esse quatenus priuatio formaliter erat negatio cui aduersaris inquiens nō constare aliam non esse affirmationis negationisque oppositionem aliam priuationis & habitus, nec propterea si malum esset priuatio boni malum & non bonum conuerti necesse esse quibus responsum velim aliam esse priuationis oppositionem aliam negationis: nec illū oppositum protulisse: sed propterea etiānum sequi quòd si malum bono priuatiue opponatur malum & nō bonum conuerti necesse esse, priuatio enim vt magnus ait Albertus libro primo physicæ auscultationis inquantum priuatio de se vel per se non est eo ꝙ de se habet non esse: quinimmo & ab Aristotele asseueratū est in prima philosophia priuationes esse de genere non entium cum priuatio de se sit alterum extremum contradictionis: & ideo cum malum sit priuatio boni & consecutio non ens inquantum malum est malum etiam & nō bonum conuertuntur: malum.n.& nihil vt probatum est idem sunt nihil etiam & non ens idē non ens item & non bonum idem quia ens & bonum idem: quapropter rectissime dixit patruus negationem eatenus esse priuationē quatenus priuatio formaliter esset negatio nā etsi differāt in hoc quòd vna earum scilicet contradictio medium non habet vt ait philosophus in libro primo analyticorū posteriorum alia vno modo habeat cum fiat simul cum opposito circa idem subiectum tamen quantum ad propositum attinet essent idem cum priuatio de se negatio sit & non ens nihilque ponat quemadmodum probat Thomas pluribus in locis potissimū in tractatu de quatuor oppositis si vero non ens mala si mala nō bona ex quibus corrogare potes malum & non bonum omnino conuerti, & ne credas Illustres hominis defuisse qui hoc asseruerint: Audi Aristotelem dicentem bonum dici æqualiter enti. Adde igitur per locum a contradictoriis malum non enti. Audi celebratissimum theologum Anselmum cantuariorum archiepiscopum libro de casu diaboli proferentem hæc verba malum non est aliud q̄ non bonum ex quibus colligitur constantissime malum & non bonum se mutuo consequi. Nullæ decimoseptimo in loco inter te & ipsum cōtrouersiæ fuissent si diligentius libellum ipsum de ente & vno aīaduertisses & quæcunque in eo perscripta sunt cum de gradibus illis deque ipsa caligine ad quam cōtemplantibus perueniri datur mentio fit ad memoriā reuocasses vidisses in illis tribus primis gradibus posse de deo aliquid enunciari in quarto minime ibique fenestram intelligētiæ librorum Dionysii apertam qua cōmodissime poteras de hoc commoueri: nā nec negat ille nec negare posset hanc locutionem esse veram deus est eo modo quo nos possumus deum & cōcipere & enunciare videlicet in illis primis tribus gradibus constituti sed tātum negat vllum prædicatum dei naturam vere posse explicare in illo dūtaxat quarto gradu caliginis quod omnes etiā vt mittā theologos philosophi recte sentientes astruerent cum vero hoc nomē deus quod prædicati officium gerit in hac propositione deus est deus non modo diuinam essentiam & naturam non explicet & declaret sed & ab ipsa in infinitū superetur illud de deo affirmari posse negauit quartum illum gradum caliginis attendens. Age ergo verba ipsa examinemus quæ hominis mentem testabuntur postea nonnulla adducemus vt planius videatur an Deus & quomodo possit a nobis enunciari deinde ostendemus tuas argumētationes contra eius verba etiam vt iacent appræhēsa nihil concludere. Dixerat ille dici diuerse posse deus est de um item ex sententia Dionysii omni appellatione esse

Decimæquintæ obiectōis solutio.

Aristote. Hæc oīa a Thoma milies repetuntur.

Auerrois.

Decimæ sextæ obiectionis. Solutio.

Albertus Magnus. Aristote.

Thomas.

Aristote.

Anselmus.

Decimæseptimæ. Obiectōis. Solutiones. Reprehēdit antonium. A pauca diligentia. Quo ordine i hac obiectione dissoluenda ꝓcedendū sit.

maiorem etiam appellatione hac dei quemadmodum in libro de mystica theologia habebatur dixerat alio in loco cum per hanc dictionem deus id tantum concipis quod significatur per nomē dictionem hanc non habere prædicati rationē sed subiecti quando id esset de quo quæritur quidnam de eo enunciari posset aut deberet: non autem illud quod de alio enunciaretur: quare id neque Simonidi fuisse ignotum aut cōsulenti eum Tyranno cum item quæreres si deus dici deus non posset an esset aliud a deo querere a te quid conciperes per hanc dictionem deus quā de deo enunciares si nihil conciperes nihil errares: quia nihil diceres. Si aliquid conciperes dicere deum aliud esse ab eo quod tu conciperes & conceptum per hanc dictionem deus explicares: quoniam supra omne illud esset quod a nobis concipi posset hæc ille. Credebā ego patere tibi ex verbis iis verissimam dubitationum tuarum super hac resolutionem: Tu vero contendis a Dionysio non negari deum esse deū, lege oro Dionysium capite vltimo libri de mystica theologia & epistolam primam ad caium & tibi palam fiet omni appellatione deum esse maiorem: lege item eundem secūdo capite cælestis hyerarchię & intelliges diuinum hominem nos edocere diuinæ veritatis similitudinem subiectam omnem vitamq; transcendere nullam hanc exprimere lucem omnēque sermonem omnem mentem atque rationem absque vlla comparatione illius similitudine inferiorem ex quibus mentem patrui putarim te posse perpendere vt.s.eo modo dici vere non possit, deus est deus vt per hoc nomen deus vicem prædicati gerens illud quod per subm conamur concipere declaretur non quin aliquo modo posset dici deus est deus quemadmodū dicitur deus est bonus deus est sapiens & aliæ conceduntur prædicationes quibus sacri codices pleni sunt in quibus quoquomodo de deo aliquid enunciatur. Sed illius natura non explicatur cum ab illis conceptibus distet in infinitum: quemadmodum satis aperte quinto capite libri de ente & vno patruus ille meus edocuit qui super iis Dionysii verbis quæ a Thoma adducuntur veluti arbitrabaris locutus non est sed super iis quæ paulo ente sunt allata. Porro Damascenus in primo libro sentētiarum suæ theologiæ scribit esse quædam affirmatiue de deo dicta virtutem super excellentis negationis habētia verbi causa si tenebras in deo dicamus nō tenebras intelligimus sed lucem non esse, verum super lucem lucemque esse dicimus cum tenebræ absint quā sententiam doctissimus & deuotissimus parisiorum cācellarius pertractans inquit sic. Igitur quicquid de deo affirmatiue dicimus includit negationem aliquam & paulopost propterea dicit Dionysium deum negare esse ens sed super ens esse affirmare. Deū esse sapientē ait Egidius primo sententiarum libro sed non eo modo sapientem quo nos intelligimus vnde dicit hanc esse causam cur Auerrois.xii. metaphysicæ has quas deo attribuimus prædicationes propositionibus mathematicis similes esse pronunciet quorum more ea quæ intelligimus sunt in rebus sed nō eo modo quo intelligimus cum lineam quæ est in materia non ea ratione qua est in materia intelligamus. Sed quid te multis moror cum vel paucis veritatis huiusce q̄ asserimus te certiorem reddere possum vt.s.cognoscas quicquid de deo prædicamus longe aliud q̄ cōcipimus & enunciamus significare. Ait ipsemet Iesus Christus dei virtus & dei sapientia & veritas teste Ioannis euangelio deus spiritus est. Ait Dionysius libro de mystica theologia de deo verba faciens ineffabilem deitatem cōtemplans multaq; illi prædicata quę nos attribuimus remouens neq; spiritus est quantum scire ipsi possumus vide igitur nolle Dionysium spiritum eo modo quo nos spiritum scire possumus de deo enunciari per quæ vltima verba legentes edocere verum fore deum spiritum esse vt Christi euangelio consentiret & tamen non eo modo spiritum esse quo nos spiritum intelligimus ne dei naturam a nobis per aliquod nomen exprimi vere posse crederemus. Quanta vero sit Dionysii auctoritas quātū ipsius sacratissima dogmata ab omnibus theologis qui parisiorum gymnasia coluerunt sint elata laudibus & celebrata licet putauerim te nō latuisse, cum tn̄ patruus in responsionibus obiectionum tuarum innuerit te inter disputandum Dionysii dicta non magnopere libenter admisisse scias velim fidissimum illum Pauli Apostoli in Christi fide discipulum extitisse cuius ope deus eum voluit relictis gentilium erroribus veritatem & agnoscere & sequi & martirii corona pro Christi fide donari Gregorium de eius doctrina Martinūque pontificem in sinodo romæ contra hereticos celebrata magna dixisse Damascenū aliosq; cōplures summis cum laudibus extulisse ab hæreticis eius libros occultatos longo tempore fidelium mentes latuisse verbumque fuisse Constantini philosophi qui omnes eius libros memoriæ commendauerat: ꝙ si a pluribus patribus qui cum hereticis & sacrosanctæ catholicę ecclesię hostibus magna bella pugnarūt Dionysius habitus fuisset quāto citius eos & facilime (quod & tarde & magnis exāclatis laboribus postea ab eisdē factum est) de hostibus fuisse triumphum consecutos.

Dionysius. Damasce. Io. Gerson. Egidius. Auerrois. Christus. Dionysi. Constātin⁹ philosoph⁹.

Decimæ octauæ. Obiectionis Solutio.

Cum vero probare intendis deum dici posse deum ob nominis rationem quæ de nomine prædicatur dico te frustra (mi Antoni) laborare nam non enuncias aliquid de deo sed de hoc nomine deus quod vt clarius intelligatur latius explicabo: nam quæram ego a te quid per aquam pro ratione nominis designasti concipias si nihil concipis nihil erras (vt verbis vtar patrui) Si aliquid concipis quæro iterum si concipis tanquam id de quo aliquid possit enunciari. Si hoc modo fummis etiā non erras quia iterum illud.a.vicem subiecti nō prædicati obtinebit si conciperes illud quod de eo enunciatur longe aberrares tum in infinitum ipse Deus maius sit omni eo ꝙ potes concipere quem etiamnum Platonicus Apuleius in libro de Platonis dogmate indictum appellat & innominabilem ipsiusque Platonis hac de re verba sunt ab ipso apuleio latina facta Deum quidem inuenisse haud facile est intellexisse impossibile omnes itaque de deo affirmationes improprias esse dicamus quando quodcunque non solum dicere sed & concipere vellemus ille in infinitum excedat quinetiam nō modo in hoc ignorationis & miseriæ terreno carcere retenti sed nec in ipsa dei fruitione qua pfecte beamur in cælis constituti comprehendere deum sed apprehendere tātum vt nostrorum theologorum verbis vtar facultas nobis condonabitur. Præterea pugnare inuicem has propositiones credis scilicet deus est supra id quod concipi potest & aliquid de deo affirmari non potest: & ais sit nominis diffinitio supra id quod concipi & argumentum militabit. Sed soluitur cum enim dicit affirmationes de deo adduci proprias non posse intelligi datur prædicatum non reperiri quod dei natura integre representet hæc vero oratio.s.supra id quod cōcipi potest nihil aliud significat quàm deum concipi nō

Apuleius.

posse & quid sit deus non posse sciri. Dicunt igitur hęc verba non solum quid sit deus: sed non posse sciri quid sit. Vim igitur negandi potius q̃ affirmandi obtinent. Sed licet ibidem vt affirment ob id tamen argumētum tuum non militabit alioquin de aliqua re nobis ignota q̃ quis scire cuperet ac de eius essentia nos percunctaret, respōdere sciscitāti possumus est id quod nescimus quod non nouimus quod ad huc mente non concepimus nec concipere quimus non videretur satisfactum petitioni illius? vt posset hoc dogmate percepto de re illa affirmatiue aliquid enuntiare sed negatiue nisi forte quis inueneretur qui posset aliis intimare quid esset illa res quæ vt penitus hominibus ignota supraque captum cogitationum omnium foret ita nec a se ipso aut cognosci aut concipi posset & Simonides igitur & consulens eum Tyrannus nouerant dei nomen maximum quid repręsentare & tamē vnus eorum quid esset deus scire cupiebat alter se scire negauit. Pręterea vteris tali connexione Deus est supra omne id quod concipi potest ergo deus concipi nō potest: alioquin ipsum supra seipsum foret non igitur amari potest nec coli respondeo deum a se ipso tantū sicuti est concipi integre posse & a nullo alio intellectu, nec propterea sequi nō posse aut amari aut coli: concipimus.n.tantam esse deitatē omnipotentia præditam in infinitū creaturas omnipharia virtute superātem vt eam nisi ex effectibus non possimus cōcipere, & hac admiratione excitati cōcalefactique in eius amorem exardescimus concipimus effectus, & eum esse summum bonum & admiramur & colimus & amamus: nam cognitis his perfectæ quæ fecit deus vt Themistii verbis vtar in admirationem commendationemq; sui omnium animos atq; ora cōuertit: legimus itē nos ea quę reuelata deitus sunt & gratia eius præditi fide concipimus id quod concipi ad plenum natura non possumus super oīa dūtaxat illum nos amare oportere vt tandem fracto huius carnis enigmate possumus eum sicuti est summo cum vtriusque hominis gaudio quæ nostra est fœlicitas contemplari. Rursus ad hoc vt aliquid diligamus non opus est a nobis illud perfecte aut videri aut cognosci aut concipi: sed satis est si eum esse vel esse tale licet confuse & subobscure sciamus & hoc vel ex fide vel ex effectibus itaq; vel modica cognitione præuia qualiscunque ea sit nobis est satis ad talem rem amandam, possumus enim quamlibet rem diligere nisi penitus eius cognitione careamus: ex his enim quæ nouit animus discit ignota amare vt ait Gregorius. Thomas quoque in prima secundæ probat aliquid posse perfecte amare: & si perfecte non cognoscatur & exemplum de deo inter alia proponit.

Themisti⁹.

Gregorius Arimi. Thomas. Vltimæ obiectionis solutio. Ioan. de bachone.

Postremo ais tantā esse auri potentiā putasse patruū vt vellemus nollemus vel re vel aīo ex necessitate deū secum traheret. Sed non tantam esse auri potentiā mi Antoni sed impotentiam opinatū nō modo sed certiorem factum eum crediderim vt nec ipsum aut esse aut intelligi posset aurū semoto deo: Et q̃q̃ te ad Ioannem de bachone relegare possem cuius in dissolutione quintæ obiectionis mentionem habuimus tametsi quādo tu patrui argumēta recensens quibus astruerat deum non esse & aurū esse pugnare inuicem nihil respondere velle dixistine calligare videreris in re luce clariori mōstrare consilium est (etiā fortasse te iudice) fuisse operępręcium vt ea dissoluenda susciperes si valuisses: sin minime applicare saltē manus operi vel fateri ingenue eius assertiones veras fuissę. Argumēta patrui hęc sunt quæ mox declarabo fieri non potest vt aliquid sit si non sit ipsum esse: deus autem est ipsum esse, fieri igitur non potest vt aurum sit si deus non sit præterea si deus non est igitur infinitum est: si infinitū est nihil est quoniam si infinitum est finitum nō est: quoniam infinitum seipsum perimit: quemadmodum & alia quæ contradictionem claudunt si nihil est aurum non est, fieri nō potest vt aliquid sit si non sit ipsum esse, deus autem &c. Cum ipsum esse quod deus est (vt nemo diffitetur) non sit cuius participatu non modo omnia sunt quæ sunt: Sed & ab eo dependent & momentis omnibus conseruantur non modo vt omnes theologi præsertim Thomas copiosissime docent, sed etiam vt a Platone in timæo asseueratum est impossibile est aurum esse ꝙ ipsius esse gratia ipsiusque participatione existit, præterea si deus non est igitur infinitum est, entia omnia præter deum finita sunt certisque terminis contenta: hancq; quam habent limitatam naturam dei opere & gratia habere possidereque haud dubium est: quāobrem Platonem aiunt eius sectatores deū in philebo terminum vocasse quia formis quasi mēsuris passim distributis omnia terminaret: Sed & ait sapientię liber omnia in pondere numero & mensura ab eo constituta. Si igitur deus nō sit cuius causa omnia entia sunt finita: nihil erit finitum igitur infinitum. Si infinitū est nihil est quoniam si infinitum est finitum non est quoniā infinitum seipsum perimit quemadmodum & alia quæ contradictionem claudunt, cum probatum sit vnū aliquod esse a quo cuncta esse accipiunt & esse finitum eo semoto nihil est nihilq; finitum, si enim infinitum est hoc est non terminatum finitumque ab illo primo cuius ope & sunt & finiuntur cuncta terminanturque. Sequitur infinitum non esse. Iccirco infinitum seipsum perimit, cum nihil aliud sit dictu infinitum esse eo scilicet modo quo acceptū est q̃ nihil esse nam si nec finitū sit nec deus: extra controuersiā est nihil omnino esse. Hæc sunt Antoni quæ pro patrui aperienda sententia protuli quæ forte & alia cōtinet dogmata: non enim omnium est assequi quæ illæ conceperat, sed quòd & alios etiam sub verborum cortice latuisse sensus existimē illius me hæc verba mouent quibus responsionem terminauit, hæc.s.satis credo esse tibi homini q̃tūuis ingenioso sed in accessa deferamus & teneamus quæ interpręetis officio fungēdo scripsimus quæ cū satis faciant meam quoque claudent responsionem adductis prius quibusdā quæ & patrui sententiam roborant & meā in eius verba quam ante protulimus interpretationē confirmant pariter atq; elucidant. Nam deficiente primo necesse est omnia illa quę ab eo prodeūt interire: vt ex Aristotelis octauo physicæ auscultationis libro colligitur. Deus autem teste eodem philosopho est primum verum a quo sunt omnia alia vera ergo sublato deo omnia vera perire necessarium est: sed si vera tendunt in nihilum entia pariter ab interitu nō vindicantur cum æquali ambitu cōmeent. Item ammoto illo qui rebus & esse cōmunicat & viuere quis perituras easmet res omnino nō videat. Deum autem id rebus ipsis condonare sententia est Aristotelis.i.libro de cœlo qui addit etiam quibusdā clarius quibusdam obscurius esse illud cōmunicari. Preterea quicquid regitur ab arte primæ causæ pereunte illa procūbit. Tutam vero hanc machinam a prima gubernari regiq; causa testatur Auerrois in.ii.primæ philosophiæ libro sub qua & aurum contineri compræhendique nemo potest ambigere. Plura alia possem in mediū afferre ex

Thomas. Plato.

Plato. Liber sapiētiæ.

Rōnes ad ppositum ostendēdum. Aristote.

Aristote.

Auerrois.

rę ex

re ex sacris codicibus vt multa de ipso euangelio multa ex Apostoli Pauli sacratissimis dogmatis plurima ex aliis vt ex Gregorio qui cuncta dixit in nihilum decidere nisi ab omnipotenti deo cōseruarentur. Ab Augustino super Genesim & ex. S. Tho. & a Ioan. Scoto in tractatu de primo principio quæ tamen consulto prætereo quando probasse id naturalibus rationibus quas exposcere omnino videbaris philosophorumque gentilium documentis sat sit: quod tu probari posse ab eo nequaquam credidisti. His igitur omnibus quæ præfati sumus putauerim bonis ingeniis extra controuersiam futurum omnes patrui opinione satis fuisse defensas etiam fortasse te iudice. hæc tamen scripsimus non ut te cum confligeremus. scripsimus etiam inuite quod & Ioannes mainardus noster, & Christophorus saxolus Mirandulanus ciuis noster & medicus atque tuus olim auditor testari possent scripsimus quoque citra odium cuius tibi argumentum maximum esse potest cum si q͞d honori tuo vel aliqua ex parte detrahens chartis traditum iudicaueris tuo illud arbitratu priusquam ad aliorum manus responsio perueniat dispuncturus demptu rusque sim: & quidem perlubenter cum te vt hominem diligam vt philosophum obseruem vt christianum colam quod si mei erga te animi periculum facere collibuerit verbis facta præponderasse percipies.

Grego. Augusti. Thomas. Ioã. scotus.

Ioã. mainardus. Christophorus saxolus.

Illustri Principi ac domino suo singulari comiti Ioan. Francisco Anto. Fauentinus. S. P.

Egi missas ad me in patrui tui scripta defensiones: in quibus magnam rerum doctrinam & admirabilem ingenii solertiam plane deprę hendi: sum que inuentionibus tuis mirifice oblectatus non solum propterea ꝙ video bonas artes, tutores optimos ac patronos aliquando abituras: quibus a tenebris a barbarie vindicentur: verum etiam eo magis quòd de te si philosophari pergas nescio quid magnum ac grande mihi facile polliceor: videbit posteritas me nihil metitum si vixeris: deus modo vitam longiorem præstet quod ad me attinet equidem non improbabo: quæ in patui defensionem subtiliter quidem & acute scripsisti: neque enim si patruus vixisset disputationem iam cęptam magis vltra protraxissem quemadmodum in postrema oppositione mea sum illi plane testatus: qui per internuncium respondit se quoque nihil amplius scripturum: causæ igitur iudices sunto qui legerint: Quod si ea quæ probe meditatus es impressoribus danda censuisti saluo ac integro amici honore id fiat: quemadmodum promisisti: Sunt quidem nonnulla in libello verba: quæ aliquid, habent aculei nec omnino parum: a quibus facile potes temperare si velis sensum rerum nihil immutato. Quod si feceris vt spero non erit ingratum: Causam meam videor mihi satis abundeque tutatus & in dies facile tutari potuisse; Sed disputationi modus iam esto: Cæterum Comes illustris putes velim me tuum esse ac semper fore: quo vti possis arbitratu tuo, bene vale ex Fera. die. xvi. Decembris, M.cccc xcv.

Ioannes Franciscus Picus Mirandula Antonio Fauentino philosopho insigni. S. P.

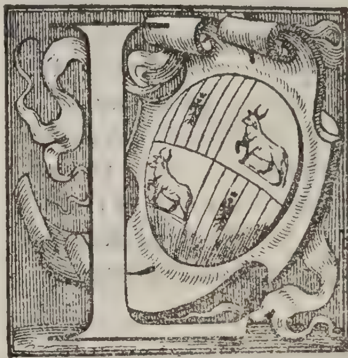
Satisfactum est abunde tuis votis: Satisfactū pollicitationibus erga te meis: quū verba cuncta: quæ vel aliquid aculei gestare videbantur de dictatis nostris ademerim. Parcendū est impetui aī, sicubi forte acrius actū est q̄ oportuit: Cōdonandū est aliquid iustæ defensioni: & eo magis condonādū quando cōmune fere vitiū eorum sit qui cōmentationibus suis vel accusant aliquē vel se ipsos aut amicos excusant illos ad quos scribunt insectari maledictis: calumniis petere: probris lacessere: atque id genus cætera ꝑpetrare ab officio boni hoīs aliena: a q̄bus nos (testē te cito & iudicē cōstituo) oīno abstinuimus deceq; summū aut circiter verba nō nihil aculeata tuo nutu (saluis tamē sententiis) ammouimus: neque aliud consilium elucubrandæ cōmentatiūculæ credas velim: q̄ vt sine tui offensa Picum patruum defenderemus: quinimmo maluissem sæpius nihil inter vos disceptatum fuisse: vt præclusus mihi scribendi hac de re fuisset aditus omnisque occasio sublata. Nō enim potest vel q̄ difficillime potest literarum negocium agi in altercatione positum omni inter scribendum præstito honore illis ad quos verba fiunt alioquin debito: Ad de ꝙ vix sine quodā animi tumore: qui magnopere vitandus est: id muneris obitur. Quod vero de causæ tuæ tutela dicis hoc ipsum de nostra dicimus. Sed hactenus de cōtrouersia sunto (vt recte scripsisti) qui legerint iudices mō hi docti sint: & neutræ parti affecti aut si amore cuiuspiam nostrū teneantur ardentius adminus oculis eorū ꝑstigiū amor non faciat. Cæterū multū mihi tribuis vel parū merenti: magnaque de me tibi promittis si modo pergā philosophari. Sed vereor mi Antoni ne ab hoc philosophię studio de quo mentionē facis oīno tēperē aut forte desistā: dicā tibi de hac re quod sentio afferri scilicet nobis hoc negocium nimis affectātibus multum nocumenti parū emolumenti. Nō hoc ideo dico vt damnē vt vituperem veritates plurimas aut saltē similitudines veri: quarum notitiam philosophando cōparamus nobis. Sed cōem vsum aut (vt significantius dixerim) abusum culpo: quē nisi vitare magnopere nixi fuerimus assidueque & summa cum diligētia cogitatus nostros examinauerimus. Christiani animi venenū cor irrepit ambitio: q̄ postmodū mortiferā pariat superbiā vnde plerunq; fit vt huius sapientię in qua quotidie ver samur amatores: sapientiā illā quæ genita est sed ęterna a quo omnis hæc fluxa & tēporaria deriuata est omnino post habeāt tumidi & elati caduca gloria. Sed videamus oro vnde animo efferamur: vnde nos ipsos æstimamus nimis. Nā quantula nostra cognitio? cum minimā naturalium rerū scientiā teneamus, & illa ipsa quę ignoramus quum multa tum maxima vel tacite clament in vanum scilicet & falso nos ipsos doctos aut profiteri aut existimare: Posse proculdio vel rudis homo & parum peritus vel omnino nescius literarū agricola percunctari plurima etiam sub aspectum sub oculos posita: de quibus philosophus alioq̄n maximus reddere certam rationem nequiret. In percipiendis vero substantiis ipsis a materia sensili prorsus abiunctis quousque cognitione procedimus: quas lipientibus duntaxat & nocturnis mentis oculis cernimus? Sed quid de diuinis sumus dicturi ad quæ non tantum cognoscenda: sed etiam vestiganda anhelantes & anxii cecutien-

tes & caligantes obtutus dēsissimis pene nubibus obtectos dirigimus: Porro hanc nostram rerum noticiā non ne aut a libris aut a præceptore percepimus? gloriari ergo quod opus est: didicisse nos aliena meditata hausisse quasi ab narrante historiam, Sed historiam naturæ: verū per diuersa studia in amarulentis altercationibus positam variasque per opiniones agitatam atque ob id incertam. Quod ex ipso nomine opinionis proditur aptissime: Si quid vero a nobis ipsis paululum noticiæ nanciscimur: quid quæso aliud est quam incertum quoddam subuolutum mille inuolucris mille perplexum fallaciis; hoc negociū veluti his qui hæc studia vehemētius quā opportunum est magnifaciūt succensus insectarer nisi hanc materiam speciatim lōga quæstione tractauissem peculiarique libello dedicassem. His ideo de causis me conuertere statui ad eos euoluendos libros quorum ꝓpositiones profata sunt & dignitates quorum cōclusiones & inerrabili syllogismo colliguntur, & mentem defæcatam (si tamen id curauerimus) reddunt. Sed esto iā finis conflictus literarii & iam iam epistolæ. Sed vide q̄ dispar effectus fuerit & nostræ & aliorum controuersię finita disceptatione vel voce vel scriptis agitata: Sæpenumero inter eos animos qui discordes fuere exercentur odia simultates: machinantnr fraudulenta bella: detractiones honoris & famæ hinc inde scaturiunt: Tu vero & picus noster eratis ante disputationem compatres hoc est spirituali stricti nodo: Nihilominus ob hoc pristina non est animorum concordia dissoluta. Ego autem nec tibi dum patruus viueret: nec tu mihi nisi nomine notus eras: fecit hæc defensio vt inter nos ictū, sit quoddam fœdus amicitiæ quod. vt stabile sit dum victuri sumus curato: vtque recte pieq; viuendo post hāc mortem quā expectamus perseueret æternū da operā qua ratione potes: id ipsum quoque enita factitare: Interim quo te amore prosequar experiri nō pigeat:. Cumulatius forte sum præstiturus quòd postulaueris quā in calce defensionis spoponderim. Nihil enim tam arduum quod tui (grauissimi profecto philosophi) propensius demerendi causa facturus non sim. Ex arce Mi ran. iiii. Ian. Mcccc xcvi.

Ioan. Franciscus Picus Mi: con. co. lectori. S. D.

Accipe lector & has Ioannis Pici Mirandulæ lucubrationes leuioris curæ opera: quas forte nec ipse viuens inuulgasset: nec nos nisi celebratorum hominū crebris adhortamentis excitati. Leges primum orationem elegantissimam iuuenili quidem alacritate dictatam sed a doctoribus prædoctrinæ & eloquentiæ fastigio sæpius admiratam: nec te moueat si plurima in eius calce cōuisuntur quæ & in apologię sunt inserta proœmio: quando illud foras publicauerit hanc domi semper tenuerit: nec nisi amicis communem fecerit: videbis pleraque antiquorū dogmata abstrusa prius in enigmatis & fabularum in volucris ingeniosissime reserata. conatūque illū & robore & delinimentis oratoriis ostēdere quam priscorum sapientum poetica theologia nostræ theologiæ Misteriis ancillaretur: atque vtriusque nodis quibusdam enodatis ad literarias palestras homines inuitare: in his enim per id tempus frequentissimus fuit: quas postea quasi grauiorum studiorum præludia ludicrasque pugnas de relinquens: ad ea quæ iā emisimus: quæque sumus in posterū emissuri emolienda conuertit animū: leges & non nullas epistolas (omnes enim coligisse laboriosissimum) alias familiares tum per ætatem teneram tum prouectiorem scriptitatas alias postquam totum pectus deo dicauit, sanctissimis refertas monitis exaratas illas & doctinam & eloquentiam olere copiosissime deprædhendes: has & vtrunque affatim sapere & Christi amorem præter hæc vberrime spirare percipies.

ORATIO IOANNIS PICI MIRAND. CONCORDIAE COMITIS.

Legi patres colendissimi in Arabum monumentis interrogatum, Abdalam sarracenum, quid in hac quasi mundana scœna, admirandum maxime spectaretur. Nihil spectari homine admirabilius respondisse. Cui sententiæ illud Mercurii adstipulatur: magnum o Asclepi miraculum est homo. Horum dictorum rationem cogitanti mihi non satis illa faciebant quæ multa de humanæ naturæ præstantia afferuntur a multis: esse hominem creaturarum inter nuntium superis familiarem, regem inferiorum, sensuum perspicacia, rationis indaginem intelligentiæ lumen naturæ interpretem. Stabilis eui & fluxi temporis interstitium & (quod Persæ dicunt) mundi, copulam īmo hymenæum, ab angelis teste Dauide paulo deminutū. Magna hæc quidem, sed non principalia idest quæ summæ admirationis priuilegium sibi iure vendicent. Cur enim non ipsos angelos & beatissimos cœli choros magis admiremur? Tandem intellexisse mihi sum visus cur fœlicissimum, proindeque dignum omni admiratione animal sit homo: Et quæ sit demum illa conditio quam in vniuersi serie sortitus sit, non brutis modo, sed astris: sed vltramundanis mentibus inuidiosam. Res supra fidem & mira. Quidni? Nam & propterea magnum miraculum & admirandum profecto animal iure homo, & dicitur & existimatur. Sed quænam ea sit audite patres, & benignis auribus pro vestra humanitate hanc mihi operam condonate. Iam summus Pater architectus deus: hanc quam videmus mundanam domum diuinitatis templum augustissimum archane legibus sapientiæ fabrefecerat. Super cœlestem regionem mentibus decorarat: æthereos globos æternis animis vegetarat excrementarias ac feculentas inferioris mundi partes omnigena animalium turba complerat. Sed opere consumato, desiderabat artifex esse aliquem qui tanti operis rationem perpenderet, pulchritudinem amaret, magnitudinem admiraretur. Iccirco iam rebus omnibus (vt Moses Thimęusque tenstantur absolutis) de prodocendo homine postremo cogitauit. Verū nec erat in archetypis vnde nouam sobolem effingeret nec in thesauris: quod nouo filio hæreditarium largiret nec in subselliis totius orbis: vbi vniuersi contēplator, iste sederet. Iam plena omnia, omnia summis, mediis,

Aduertēda est magna abdalæ mercuriiq; propositio Hominis dignitas.

Mundi constitutio.

Moses. Thimæus.

Hoīs platio. Voluntas libera in hōie. Vnde transgressio illa aiarū de corporibꝰ i corpora huic sētentiæ conformis videtur vt pythagorici crediderunt. Lucilius.

infimisque ordinibus fuerant distributa. Sed non erat, paternæ potestatis in extrema fœtura, quasi effœta defecisse: non erat sapientiæ: Consili inopia in re necessaria fluctuasse. Non erat benefici amoris: vt qui in aliis esset diuinam liberalitatem laudaturus in se illā damnare cogeretur. Statuit tandem optimus opifex: vt cui dari nihil proprium poterat commune esset quicquid priuatum singulis fuerat. Igitur hominem accepit indiscretæ opus imaginis, atque in mundi positum meditulio, sic est allocutus. Nec certam sedem nec propriam faciē nec munus vllum peculiare liti dedimus o Adam: vt q̄ sedem, quam faciem, quæ munera tute optaueris, ea ꝓ voto: pro tua sententia habeas & possideas. Definita cęteris natura intra præscriptas a nobis leges cohercet. Tu nullis angustiis cohercitus pro tuo arbitrio: in cuius manu te posui tibi illam præfinies Mediū te mundi posui, vt circunspiceres inde commodius quicquid est in mundo. Nec te cœlestem, neque terrenum, neq; mortalem neque immortalem fecimus: vt tui ipsius quasi arbitrarius honorariusque plastes & fictor, in quam malueris tute formā effingas. Poteris in inferiora quæ sunt bruta degenerare: Poteris in superiora quę sunt diuina ex tui animi sententia regenerari. O summam dei patris liberalitatem, summam & admirandam hominis fœlicitatem. Cui datum id habere quod optat. id esse q̄ velit. bruta simul atque nascuntur id secum afferūt (vt ait lucilius) ebulga matris, quod possessura sunt. Supremi spiritus aut ab initio: aut Paulo mox id fuerūt, quod sunt futuri in perpetua ętternitates. Nascenti hoī omnifaria semina: & omnigenæ vitæ germina indidit pater. Quæquisque excoluerit illa adolescent, & fructus suos ferent in illo. Si vegetalia planta fiet. Si sensualia obrutescet. Si rationalia cœleste euadet animal. Si intellectualia angelus erit, & dei filius. & si nulla creaturarum sorte contētus in vnitatis centrū suæ se receperit, vnus cum deo spiritus factus in solitaria patris caligine qui est super omnia constitutus omnibus antestabit. Quis hunc nostrum chamæleonta non admiretur. aut omnino quis aliud quicquam admiretur magis. Quem non immerito Asclepius Atheniensis versipellis huius & se ipsam transformantis naturæ argumento per protheū in mysteriis significari dixit. hinc illæ apud hebræos & pythagoricos metamorphoses celebratæ. nam & hebræorum theologia secretior nunc Enoch sanctum in angelum diuinitatis quem vocant. nunc in alia alios numina reformant. & Pythagorici scelestos homines in bruta deformāt, & si Empedocli creditur etiam in plantas. Quas imitatus Maumeth illud frequens habebat in ore: quia diuina lege recesserit brutum euaderet: & merito quidem. Neque enim plantam cortex: Sed stupida & nihil sentiens natura: neque iumenta cōrium: sed bruta anima & sensualis: nec cœlum orbiculatum corpus: sed recta ratio: nec sequestratio corporis sed spiritalis intelligentia angelum facit. Si quem enim videris deditum vētri humi serpentem hominē, frutex est non homo quem vides: si quem in fantasiæ quasi calypsus vanis præstigiis cecucientem & subscalpenti delinitum illecebra sensibus mancipatum: brutum est nō homo quem vides. Si recta philosophum ratione omnia discernentem hunc venereris, cœleste est animal nō terrenum: Si purum contemplatorem corporis nesciū, in penetralia mentis relegatum: hic non terrenum non cœleste animal: hic augustius est numen humana carne circumuestitum. Ecquis hominem non admiretur.

Nota.

Asclepius. Athenien.

Empedocles Nota.

In quæ hō trāsformari potest.

qui nō immerito in sacris literis Mosaicis & christianis nunc omnis carnis, nunc omnis creaturæ appellatione designetur: quando se ipsum ipse in omnis carnis faciē in omnis creaturæ ingenium effingit: fabricat, & transformat. Iccirco scribit, Euantes persa vbi chaldaicam theologiam enarrat: non esse omni suam vllam & natiuam imaginem extrarias multas & aduentitias. hinc illud chaldæorum.

Idest homo variæ ac multiformis & dissolutoriæ naturæ animal. Sed quorsum hæc; vt intelligamus postquam hac nati sumus conditione, vt id simus quod esse volumus: Curare hoc potissimū debere nos, vt illud quidem in nos non dicatur, cum in honore essemus non cognouisse similes factos brutis & iumentis insipientibus. Sed illud potius Asaph prophetæ dii estis & filii excelsi omnes ne abutentes indulgentissima patris liberalitate quam dedit ille liberam optionē, e salutari noxiam faciamus nobis. Inuadant animum sacra quædā ambitio vt mediocribus non contenti anhelemus ad summa, adque illa (quando possumus si volumus) consequenda totis viribus enitamur. Dedignemur terrestria: Cœlestia cōtemnamus: & quicquid mūdi est denique posthabentes, vltramundanā curiā eminentissimæ diuinitati proximam aduolemus. Ibi vt sacra tradūt mysteria: Seraphin Cherubin & Throni primas possident, horum nos iam cedere nescii & secūdarū impatientes & dignitatem & gloriā æmulemur. Erimus illis cum voluerimus nihil inferiores. Sed qua ratione: aut quid tandem agentes? videamus quid illi agāt q̄ viuāt vitā. Eam si & nos vixerimus (possumus enim) illorum sortem iam æquauerimus. Ardet Seraph charitatis igne: Fulget Cherub Intelligentiæ splendorem: Stat Thronus iudicii firmitate. Igitur si actuosæ addicti vitæ inferiorū curā recto examine susceperimus thronorum Stata soliditate firmabimur. Si ab actionibus feriati, in opificio opificem in opifice opificium meditātes in contēplādi ocio negociabimur: luce cherubica vndique coruscabimus. Si charitate ipsum opificem solum ardebimus illius igne qui edax est in seraphicam effigiem repente flammabimur. super throno idest iudice sedet deus iudex seculorum. Super cheru. i. contemplatore volat: atque eum quasi incubando fouet. Spiritus enim domini fertur super aquas: has inquam quæ super cœlos sunt: quæ apud Iob dominum laudant aā lucanis hymnis. Qui saraph. idest amator est in deo est: & deus in eo, immo & deus & ipse vnū sunt. Magna thronorū potestas quam iudicando. summa seraphinorum sublimitas quam amando assequimur. Sed quonā pacto vel iudicare quisquam vel amare potest incognita? Amauit Moses deum quem vidit: & administrauit iudex in populo: quæ vidit prius contemplator in monte. Ergo medius cherub. sua luce & seraphico igni nos præparat: & ad tronorum iudiciū pariter illuminat: hic est nodus primarum mentium: ordo palladicus: philosophiæ cōtemplatiuæ præses: hic nobis & æmulādus primo & ambiēdus, atque adeo compræhendēdus est, vnde & ad amoris rapiamur fastigia: & ad munera actionū bene instructi paratique descēdamus. At vero operæprecium si ad exemplar vitæ cherubicę vita nostra formāda est: q̄ illa & q̄lis sit: q̄ actiones quæ illorū opa ꝑ oculis & in numerato habere. Qđ cū nobis ꝑ nos q̄ caro sumus: & q̄ humi sūt sapimus, cōseq nō licet: adeāus antiquos patres: qui de his rebus vtpote sibi domesticis & cognatis, locupletissimā nobis & certā fidē facere pnt. Cōsulamus

Euantes. Persa.

Asaph propheta.

Chororum super cœlestiū effigitio Nota.

Nos posse super cœlestibus aequari.

Paul sublimatio.

Paulum apostolum vas electionis, quid ipse cum ad tertium sublimatus est cœlum, agentes cherub inorum exercitus viderit. Respondebit vtique Dionysio, interprete: purgari illos, tu illuminari. Postremo perfici: Ergo & nos cherubicam in terris vitam æmulantes,

Artium liberalium cõmẽdatio qui bus immortales possumus effici. Nota.

per moralem scientiam affectuum impetus coercẽtes, per dialecticam rationis caliginem discutientes, quasi ignorantiæ & vitiorum eluentes sordes animam purgemus: ne aut affectus temere debacchentur: aut ratio imprudens quandoque deliret. Tum bene compositam ac expiatam animam naturalis philosophiæ lumine perfundamus, ut postremo diuinarum rerum eam cognitione perficiamus: & ne nobis nostri sufficiant consulamus Iacob patriarcham: cuius imago in sede glorię sculpta corruscat. admonebit nos pater sapientissimus in inferno dormiens, mundo in superno vigilans. Sed admonebit per figuram (ita eis omnia contingebant) esse scalas ab imo solo ad cœli summa protensas multorum graduum serie distinctas: fastigio dominum insidere. Contemplatores angelos per eas vicibus alternantes, ascendere & descendere. Quod si hoc idem nobis angelicam affectantibus vitam factitandum est. quæso quis domini scalas vel sordidato pede, vel male mundis manibus attinget? Impuro vt habent mysteria purum attingere nephas. Sed qui hi pedes. quæ manus. ꝑfecto pes animæ illa est portio despicatissima, qua ipsa materiæ tanquam terrę solo innititur, altrix inquam potestas & cibaria, fomes libidinis, & voluptuariæ mollitudinis magistra.

Pes animæ.

Manus aiæ.

Manus animæ cur irascentiam non dixerimus: quæ appetentiæ propugnatrix pro ea decertat & sub puluere ac sole pedatrix rapit. Quæ illa sub vmbra dormitans helluetur has manus: hos pedes idest totam sensualem partem in quem, sedet corporis illecebra: quæ animam abtorto (vt aiunt) detinet collo. ne a scalis tanq̃ prophani pollutique reiiciamur morali philosophia quasi viuo flumine abluamus. At nec satis hoc fert si per Iacob scalam discursantibus angelis comites esse volumus, nisi & a gradu in gradum rite promoueri & ascalarum tramite, de orbitare nusquã & reciprocos obire excursus bene apti prius instructique fuerimus. Quod cum per artẽ sermocinalẽ siue rationariã erimus consecuti, iã cherubico spiritu animati per scalarũ.i.naturę gradus philosophantes a cẽtro ad centum omnia peruadentes nunc vnũ quasi osyrim in multitudinẽ vi titanica discerpentes descendemus: nũc multitudinem quasi osyridis mẽbra in vnũ vi phœbea colligentes ascẽdemus: donec in sinu patris qui super scalas est tãdẽ qescentes, theologica fœlicitatæ consumabimur. Perconctemur & iustum Iob qui fœdus iniit cũ deo vitæ prius quam ipse ederetur in vitã quid summus deus in decẽ illis centenis millibus qui assistunt ei potissimũ desideret pacem vtique respondebit. Iuxta id quod apud eum legitur, qui facit pacem in excelsis: & quoniam supremi ordinis monita medius ordo inferioribus interpretat̃.

Empedocles.

Interpretetur nobis Iob theologi verba Empedocles phus: Hic duplicem naturã in nostris animis sitã, quarũ altera sursum tollimur ad cœlestia, altera deorsum trudimur ad inferna, per litẽ & amicitiam, siue bellũ & pacem vt sua testatur carmina, nobis significat: in quibus se lite & discordia ac tum furẽti similẽ profugũ a diis in altum iactari conqueritur.

Discordia q̃ in nobis est quomodo sit se danda Pria. causa

Multiplex profecto patres in nobis discordia: grauia & intestina domi habemus et plusquam ciuilia bella: quæ si noluerimus si illam affectauerimus pacem, quę in sublime ita nos tollat vt inter excelsos domini statuamur: sola in nobis cõpescet prorsus & se dabit philosophia: Moralis primum si noster homo ab hostibus inducias tantum quæsierit, multiplicis bruti effrenes excursiones & leonis iurgia, iras animosque conundet. Tum si rectius consulentes nobis perpetuæ pacis: securitatem desiderauimus. Aderit illa & vota nostra liberaliter implebit. Quippe quæ cæsa vtraque bestia quasi icta porca inuiolabile inter carnẽ & spiritum fœdus sanctissimę pacis sanciet. Sedabit dialectica rationis turbas inter orationum pugnantias & sylogismorum captiones anxie tumultuantis. Sedabit naturalis philosophia opinionis lites & dissidia: quæ inquieta hinc inde animam vexant, distrahunt & lacerãt. Sed ita sedabit: ut meminisse nos iubeat esse naturam iuxta Heraclitum ex bello genitam ob id ab Homero cõtentionem vocitatam.

est p̄hia moralis qualis, illa dirimit. Secunda dialectica. Tertia philosophia naturalis. Heraclitus. Homerus.

Iccirco in ea veram quietem & solidam pacem se nobis præstare non posse esse hoc dominæ suæ idest sanctissimæ theologiæ munus & priuilegium. Ad illam ipsa & viam monstrabit & comes ducet: quæ procul nos videns properantes: venite inclamabit ad me qui laborastis: venite & ego reficiam vos venite ad me & dabo vobis pacem quam mundus & natura vobis dare non possunt. Tam blande vocati: tam benigniter inuitati, alatis pedibus quasi terrestres Mercurii, in beatissimæ amplexus matris euolãtes optata pace perfruemur: pace sanctissima, indiuidua cupula unanimi amicitia, qua omnes animi in vna mente quæ est super omnẽ mentem non concordent adeo. Sed ineffabili quodammodo vnum penitus euadant. Hæc est illa amicitia quam totius philosophiæ finem esse Pythagorici dicunt hæc illa.

Vltius philosophiæ finis secundũ pythagoricos.

Pax quam facit deos in excelsis suis: quam angeli in terram descendẽtes annunciarunt hominibus bonæ voluntatis, vt per eam ipsi homines ascendentes in cœlum angeli fierent. hanc pacem amicis: hãc nostro optemus sæculo, optemus vnicuique domui quam ingredimur: optemus animæ nostræ: vt per eam ipsa dei domus fiat, vt postquã per moralem & dialecticam suas sordes excusserit, multiplici, philosophia quasi aulico apparatu se exornarit: portarum fastigia Theologicis sertis coronarit, descẽdat rex gloriæ, & cum patre veniens mansionem faciat apud eam. Quo tanto hospite si se dignam pręstiterit quæ est illius immensa clementia: deaurato vestitu quasi toga nuptiali multplici sentẽtiarũ circũdata varietate speciosum hostem, non vt hospitem iam, Sed ut sponsum excipiet a quo ne vnquam dissoluatur dissolui cupiet a populo suo & domum patris sui: imo se ipsam oblita: in se ipsa cupiet mori vt viuat in sponso: in cuius conspectu præciosa profecto mors sanctorum eius, mors inq̃ illa si dici mors debet plenitudo vitæ cuius meditationem esse studium philosophiæ dixerunt sapientes. Citemus & Mosem ipsum, a sacrosanctæ & ineffabilis intelligentiæ fontana plenitudine, vnde angeli suo nectare inebriãtur paulo deminutum. Audiemus venerãdũ iudicem nobis in deserta huius corporis solitudine habitãtibus leges sic edicentẽ.

A Mose quasi e dr̃ p̄hiæ studium amplexãdũ eẽ.

Qui polluti adhuc morali indigent cum plebe habitent extra tabernaculum sub diuo quasi thessali sacerdotes interim se expiantes. Qui mores iam composuerunt, in sanctuarium recepti nondũ quidem sacra attractent: Sed prius dialectico famulatu seduli leuitæ philosophiæ sacris ministrent. Tum ad ea & ipsi admissi: nunc superioris dei regiæ multicolorẽ idest sydereum aulicũ ornatũ: nunc cœleste cãdelabrũ septem luminibus distinctum: nunc pellicea elementa

in philoſophiæ ſacerdotio contemplentur, vt poſtremo per theologicæ ſublimitatis merita in templi adita recepti nullo imaginis intercedente velo diuinitatis gloria perfruantur. Hec nobis profecto Moſes & imperat & imperando admonet, excitat inhortatur: vt per philoſophiam ad futuram cœleſtem gloriam dum poſſumus iter paremus nobis. Verum enimuero nec Moſayca tãtum aut Chriſtiana myſteria: ſed priſcorum quoque Theologia harum de quibus diſputaturus acceſſi liberalium artiũ & emolumenta nobis & dignitatem oſten dit. Quid enim aliud ſibi volunt in græcorum arcanis, obſeruati initiatorum gradus. Quibus primo per illas quas diximus quaſi februales artes moralem & dialecticam purificatis: Contingebat myſteriorum ſuſceptio. Quæ quid aliud eſſe poteſt quam ſecretioris per philoſophiam naturæ interpretatio? Tum demum ita diſpoſitis illa adueniebat ποπλεια. i. rerum diuinarum per theologiæ lumen inſpectio. Quis talibus ſacris initiari non appetat. Quis humana omnia poſt habens, fortunæ contemnens bona, corporis negligens, deorum conuiuia adhuc degens in terris fieri non cupiat: & æternitatis nectare madidus mortale animal immortalitatis munere donari? quis non ſocraticis illis furoribus a Platone in phœdro decãtatis, ſic afflari non velit, vt alarum pedũq; remigio hinc. i. ex mundo qui eſt poſitus in maligno propere auſugiens ad cœleſtem Hieruſalem concitatisſimo curſu feratur. Agemur patres agemur ſocraticis furoribus, qui extra mẽte ita nos ponant, vt mentem noſtram & nos ponant in deo: agemur ab illis vtique: ſi quid eſt in nobis: ipſi prius egerimus nam ſi & per moralem affectuum vires ita per debitas competentias ad modulos fuerit intentæ vt immota inuicem conſonent continentia: & per dialecticam ratio ad numerum ſe progrediendo mouerit, muſarum perciti furore cœleſtem harmoniam intimis auribus combibemus. Tum muſarũ dux Bacchus in ſuis myſteriis. i. viſibilibus naturę ſignis inuiſibilia dei philoſophantibus nobis oſtendens inebriebit nos ab vbertate domus dei, in q̃ tota ſi vti Moſes erimus fideles, Accedens ſacratiſsima Theologia duplici furore nos animabit. Nam in illius eminentisſimam ſublimati ſpeculã idem & quę ſunt quæ erunt quæque fuerint inſectili metientes æuo, & primeuam pulchritudinem ſuſpicientes illorum Phœbei vates huius alati erimus Amatores & ineffabili demum charitate quaſi æſtro perciti quaſi Seraphini ardentes extra nos poſiti, numine pleni iam nõ ipſi nos: ſed ille erimus ipſe qui fecit nos. Sacra Appollinis nĩa ſi quis eorũ ſignificantias & latitantia perſcrutetur myſteria ſatis oſtendunt eſſe deum illum non minus philoſophum quam vatem. Quod cum ammonius ſatis ſit executus non eſt cur ego nunc aliter pertractẽ: ſed iubeãt animum patres tria delphica pcepta oppido his neceſſaria, qui nõ ficti ſed veri Apollinis qui illuminat omnem animã venientem in hunc mundum ſacro ſanctum & auguſtiſsimum templum ingreſſuri ſunt: videbitis nihil aliud illa nos admonere, quam vt tripartitã hanc de q̃ eſt preſens diſputatio philoſophica totis viribus amplectamur. Illud. n. μηδεναγαν. i. nequid nimis virtutum omnium normam & regulam per mediocritatis rationẽ de qua moralis agit recte præſcibit. tum illud: γωθησ σαιτον. i. cognoſcere te ipſum ad totius naturæ nos cognitionem, cuius & interſtitium & quaſi Cycnus natura eſt omnis excitat & inortatur, qui enim ſe cognoſcit in ſe omnia cognoſcit, vt Zoroaſter prius deinde,

Græcorũ arcana.

Nam prim⁹ hominũ ſocrates dicitur ethicẽ e cœlo dedu-

Ammonius

Tria delphica præcepta

Zoroaſter.

Plato in alcibiade ſcripſerunt. Poſtremo hac cognitione per naturalem philoſophiam illuminati iam deo proximi ei ideſt es dicentes theologica ſalutatione: verum Appollinem familiariter proindeque fœliciter appellabimus. Conſulamus & Pythagoram ſapientisſimum, ob id præcipue ſapientem quod ſapientis ſe dignum nomine nunquam exiſtimauit. Præcipiet primo ne ſuper modium ſedeamus ideſt rationalem partem qua anima omnia metitur iudicat & examinat ocioſa deſidia ne remittentes amittamus. Sed dialectica exercitatione ac regula & dirigamus aſſidue & excitemus. Tum cauenda in primis duo nobis ſignificabit, ne aut aduerſus ſolem emingamus. aut inter ſacrificandum ungues reſecemus. Sed poſtquam per moralem & ſuperfluentium voluptatũ fluxas eminxerimus appetẽtias & vnguium præſegmina quaſi acutas iræ prominentias & animorum aculeos reſecuerimus, tum demum ſacris ideſt de quibus mentionem fecimus bachii myſteriis intereſſe: & cuius pater ac dux merito ſol dicitur noſtræ contemplationi vacare incipiamus. Poſtremo vt gallum nutriamus nos admonebit ideſt vt diuinam animæ noſtræ partem diuinarum rerum cognitione quaſi ſolido cibo & cœleſti ambroſia paſcamus hic eſt gallus cuius aſpectum leo ideſt omnis terrena poteſtas formidat & reueretur: hic ille gallus cui datam eſſe intelligentiam apud Iob legimus. Hoc gallo canente aberrans homo reſipiſcit hic gallus in matutino crepuſculo matutinis aſtris deum laudantibus quotidie commodulatur. hũc gallum moriens, Socrates cum diuinitatem animi ſui diuinitati maioris mundi copulaturum ſe ſperaret Aeſculapio ideſt animarum medico iam extra omne morbi diſcrimen poſitus debere ſe dixit. Recenſeamus & chaldæorum monumenta videbimus (ſi illis creditur) per eaſdem artes patere viam mortalibus ad fœlicitatem. Scribunt interpretes Chaldæi verbum fuiſſe Zoroaſtris alatam eſſe animam: cunque alæ exciderent. ferri illam præceps in corpus: tum illis ſubcreſcentibus ad ſuperos reuolare, percunctantibus eum diſcipulis quo pacto alis pene plumantibus volucres animos ſortirentur: irrigetis dixit alas aquis vitæ: Iterum ſciſcitantibus vnde has aquas peterent, ſic per parabolam (qui erat hominis mos) illis reſpondit. quatuor omnibus paradiſus dei abluitur & irrigatur. Indidem vobis ſalutares aquas auriatis nomen ei qui ab aquilone.

quod rectũ denotat ei qui ab occaſu quod expiatione ſignificat ei qui ab ortu quod lumen ſonat, Ei qui ameridie :quod pietatem interpretari poſſumus. Aduertite animum & diligenter conſiderate patres quid hæc ſibi velint zoroaſtris dogmata, profecto nihil aliud niſi vt morali ſcientia quaſi boreali undis hibericis oculorum ſordes expiemus dialectica, quaſi boreali amuſſi illorum aciẽ lineemus ad rectum. Tum in naturali contemplatione debile adhuc veritatis lumen quaſi naſcentis ſolis incunabula pati aſſueſcamus: ut tandem per Theologicam pietatẽ: & ſacratiſſimum dei cultum quaſi cœleſtes aquilæ meridiantis ſolis fulgidiſſimum iubar fortiter perferamus. hæ ille forſan & a Dauide decantate primum: & ab Auguſtino explicatæ latius matutinæ, meridianæ & veſpertinæ cognitiones. Hæc eſt illa lux meridialis quæ ſeraphinos ad lineam inflammat: & cherubinos pariter illuminat: hec illa regio quam verſus ſemper antiquus pater Abraam proficiſcebatur: hic ille locus vbi immundis ſpiritibus locum non eſſe: & cabaliſtarum & Maurorum dog-

Plato. Pythagoræ præcepta & eorum declaratio.

Vide galli multiplicẽ enũdationẽ.

Zoroaſtris q̃ fuerit de anima ſnĩa.

Nota.

mata tradiderunt. Et si secretiorum aliquid mysteriorũ fas est vel sub enigmate in publicũ proferre: postq̃ & repens e cœlo casus nostri hominis caput vertigine dãnauit & iuxta Hieremiam ingressa per fenestras mors: iecur, pectusque male efficit. Raphaelem cœlestẽ medicum aduocemus, qui nos morali & dialectica vti pharmacis salutaribus liberet. Tum ad valitudinem bonam restitutos iam dei robur Gabriel inhabitabit. Qui nos per naturæ ducens miracula vbique dei virtutem ptãtemque indicans. Tandem sacerdoti summo Michaeli nos tradet: Qui sub stipendiis p̃biæ emeritos: Theologiæ sacerdotio quasi corona præciosi lapidis insignet. Hæc sunt patres colẽdissimi quæ me ad philosophiæ studium non animarunt modo sed compulerunt. Quæ dicturus certe non eram nisi his rñderẽ qui philosophiæ studium in principibus præsertim viris, aut his omnino qui mediocri fortuna viuunt dannare solent. Est.n.iam hoc totum p̃bari. (Quæ est nostræ ætatis in fœlicitas) in contemptum potius & contumeliam, q̃ in honorem & gloriam. ita inuasit fere omnium mẽtes exitialis hæc & monstrosa persuasio aut nihil aut paucis philosophandum. Quasi rerũ causas naturæ vias vniuersi rõnem dei consilia cœlorum terræque mysteria præ oculis prę manibus exploratissima habere. Nihil sit prorsus nisi gratiam inest aucupari aliquam, vel lucrum sibi quis cõparare possit: quin eo deuentũ est vt iam (prohdolor) non existimentur sapientes nisi qui mercennarium faciunt studium sapientię, vt sit videre pudicam palladẽ, deorũ munere inter homines diuersantem eiici, explodi. exsibilari. Nõ hẽre qui amet, qui faueat, nisi ipsa quasi prostans & p̃floraræ virginitatis accepta mercedula, male paratũ æs in amatoris arculã referat quę omnia ego nõ sine summo dolore & indignatione in huius tẽporis nõ principes, sed philosophos dico, qui ideo nõ esse philosophandum & credunt & p̃dicant: ꝙ p̃bis nulla merces nulla sint præmia constituta quasi nõ ostẽdant ipsi hoc vno noĩe se nõ esse philosophos, ꝙ cũ tota eorum vita sit vel in q̃stu, vel in ambitione posita ipsam p se veritatis cognitionẽ nõ amplectuntur: Dabo hoc mihi & me ipsum hac ex parte laudare nihil erubescã: me nũquam alia de causa p̃batũ nisi vt p̃barer, nec ex studiis meis, ex meis lucubrationibus mercedũ vllam aut fructũ vel sperasse aliũ vel quesiisse, q̃ animi cultũ, & a me semper plurimũ desideratæ veritatis cognitionẽ. Cuius ita cupidus semper & amantissimus fui: vt relicta omni priuatarum & publicarum rerum cura: Contemplandi ocio totũ me tradiderim a quo nullæ inuidorũ obtrectationes, nulla hostiũ sapiẽtiæ maledicta, vel potuerunt ante hac, vel imposterum me deterrere poterũt. Docuit me ipsa philosophia a propria potius conscientia quã ab externis pendere iudiciis. Cogitareque semper non tã ne male audiam, quã ne quid male vel dicam ipse vel agã. Equidem non eram nescius patres colendissimi futurã hanc ipsam meã disputationem, quam vobis omnibus qui bonis artibus fauetis, & augustissima vestra p̃sentia illam honestare voluistis, gratã atque iocundã tã multis aliis graueẽ atque molestã: & scio nõ deesse qui inceptũ meum & dãnarint ante hac & in p̃sentia multis nominibus damnent: Ita consueuerunt non pauciores ne dicam plures habere oblatratores quæ bene sanctæque aguntur ad virtutem: q̃ quæ iniquæ & perperã advitiũ. Sunt autem qui totum hoc disputandi genus & hanc de literis publice disceptandi institutionem non approbẽt põpam potius ingenii & doctrinæ ostentationẽ quam ad comparandã eruditionẽ esse illã asseuerantes. Sunt qui hoc quidem exercitationis genus non improbent: sed in me nullo modo probent. ꝙ ego hac ætate, quartum .s. & vigesimum modo natus annũ de sublimibus christianę theologię mysteriis: de altissimis philosophię locis, de incognitis disciplinis in celebratissima vrbę, in amplissimo doctissimorum hominũ consensu, in apostolico senatu disputationem proponere sim ausus, Alii hoc mihi dantes quod disputem id dare nolũt quod de nongentis disputem quæstionibus, Tam superfluo & ambitiose quam supra vires id factum calumniãtes, horum ego obiectamentis & manus illico dedissem si ita quam profiteor philosophia me edocuisset, & nunc illa ita me docente non responderem si rixandi iurgandique proposito constitutam hanc inter nos disceptationem crederem. Quare obtrectãdi omne lacescendiq; propositum, & quem scribit Plato a diuino semper abesse choro a nostris quoque mentibus facessat liuior. & an disputandum a me, an de tot etiam quæstionibus amice incognoscamus. Primum quidem ad eos qui hũc publice disputandi morem calumniantur, multa non sum dicturus: quando hæc culpa, si culpa censetur, non solum vobis omnibus doctores excellentissimi qui sæpius hoc munere non sine summa & laude & gloria functi estis, sed Platoni, sed Aristoteli sed probatissimis omniũ ætatum philosophis mecum est communis. Quibus erat certissimum nihil ad consequendã quam buærebant veritatis cognitionem sibi esse potius quam vt essent in disputandi exercitatione frequentissimi. Sicut enim per gymnasticam corporis vires firmiores fiunt: ita dubio procul in hac quasi literaria palestra animi vires & fortiores longe & vegetiores euadunt. Nec crediderim ego, aut Poetas aliud per decantata Palladis arma, aut hebræos cum ferrum sapientum symbolum esse dicunt, significasse nobis quam honestissima hoc genus certamina adipiscendæ sapientiæ oppido quam necessaria. Quo forte fit vt & Chaldæi in eius genesi qui philosophus sit futurus illud desiderent vt Mars & Mercurius triquetro aspectu conspiciant, qua si si hos congressus, hæc bella substuleris, somniculosa & dormitans futura sit omnis philosophia. At vero cũ his qui me huic prouinciæ imparẽ dicunt, difficilior est mihi ratio defensionis, Nam si parem me dixero forsitam immodesti & de se nimia sentientis, si imparem fatebor, temerarii & inconsulti nota videor subiturus. Vide te in quas incidi angustias, quo loco sim constitutus dum non possum sine culpa de me promittere, ꝙ non possum mox sine culpa non pręstare. Forte & illud Iob afferre possem, spiritum esse spiritum in omnibus, & cũ Timotheo audire nemo contemnat adolescentiam tuã sed ex mea verius hoc conscientia dixero, nihil esse in nobis magnũ vel singulare. Studiosum me forte & cupidum bonarum artium non inficiatus, docti tamen nomen mihi nec sumo nec arrogo. Quare & quod tam grande humeris onus imposuerim, non fuit propterea ꝙ mihi conscius nostræ infirmitatis non essem: Sed ꝙ sciebam hoc genus pugnis, id est literariis esse peculiare quod in eis lucrum est vinci. Quo fit vt imbecillissimus quisque, non detractare modo, sed appetere vltro eas iure posit & debeat. quandoquidem qui succumbit beneficium a victore accipit non iniuriã, quippe qui per, eum & locupletior domum.i. doctior & ad futuras pugnas redit instructior. Hac spe animatus ego infirmus miles cum fortissimis omnium strenuissimisque tã gra-

Hieremias.

Arguit magna nostri tẽporis imbecillitas quæ philosophiæ studia semp contempsit.

Nota.

Quid Philosophia in pico opata sit.

Qua ætate. Nongentas illas cõclusiones disputandas exposuit

Plato.

Quã necessaria sit disputãdi palæstra eiusque gloria decantatur.

Vide quo pacto se tueat.

grauem pugnam decernere nihil ſum veritus. Quod tamen temere ſit factum nec ne rectius vtique de euentu pugnę q̃ de noſtra ætate poteſt quis iudicare, reſtat vt tertio loco his reſpondeam qui numeroſa propoſitarũ rerum multitudine offenduntur, quaſi hoc eorum humeris ſederet onus. & non potius hic mihi ſoli q̃tuſcũque eſt labor eſſet exanclandus. Indecens ꝓfecto hoc & moroſum nimis velle alienæ induſtriæ modũ ponere. Et vt inquit Cicero in ea re: quæ eo melior quo maior, mediocritate deſiderare. Omnino tam grandibus auſis erat neceſſe, me vel ſuccumbere vel ſatiſfacere. Si ſatiſfacerem non video cur quid in decem pręſtare quęſtionibus eſt laudabile, in nongentis etiam præſtitiſſe culpabile exiſtimetur. Si ſuccumberē habebunt ipſi, ſi me oderunt vnde accuſarent, Si amant vnde excuſent. Quoniam in re tam graui, tam magna, tenui ingenio, exiguaque doctrina, adoleſcentem hominem defeciſſe venia potius dignum erit quam accuſatione. Quin & iuxta poetam ſi deficiunt vires, audacia certe laus erit, in magnis & voluiſſe ſat eſt. Quod ſi noſtra ætate multi Gorgiam leontinum imitati, non modo de nongentis: ſed de omnibus etiam omnium artiũ quæſtionibus ſoliti ſunt non ſine laude proponere diſputationem cur mihi non liceat vel ſine culpa de multis quidem, ſed tamē certis & determinatis diſputare. At ſuperfluũ inquiunt hoc & ambitioſum. Ego vero nõ ſuperfluo modo: ſed neceſſario factũ hoc a me contendo, ꝙ & ſi ipſi mecũ philoſophandi rationem conſiderarent inuiti etiam fateantur plane neceſſe eſſet. Qui enim ſe cuipiã ex philoſophorum familiis adixerunt. Thomæ videlicet: aut Scoto, qui nunc plurimum in manibus fauētes, poſſunt illi quidem vel in paucarum quæſtionũ diſcuſſione ſuæ doctrinæ periculum facere. At ego ita me inſtitui vt in nullius verba iuratus, me per omnes philoſophiæ magiſtros funderē, omnes ſcedas excuterem, omnes familias agnoſcerem. Quare cũ mihi de illis omnibus eſſet dicendum, ne ſi priuati dogmatis defenſos reliqua poſt habuiſſem illi viderer obſtrictus. Non potuerunt etiam ſi pauca de ſingulis proponerentur, non eſſe plurima quæ ſimul de omnibus afferebantur. Nec id in me quiſquam damnet quod me quocũque ferat tempeſtas deferar hoſpes. Fuit enim cum ab antiquis omnibus hoc obſeruatum, vt omne ſcriptorum genus euoluentes, nullas quas poſſent commentationes illectas præterirent. Tum maxime ab Ariſtotele qui eam ob cauſam, αναγνωστης .i. lector a Platone nuncupabatur, & profecto anguſtę eſt mentis intra unam ſe porticum aut academiam continuiſſe. Nec poteſt ex omnibus ſibi recte propriam ſe legiſſe, qui omnes prius familiariter non, agnouerit. Adde quod in vna quaque familia eſt aliquid inſigne quod non ſit ei commune cum cæteris. Atque vt a noſtris ad quos poſtremo philoſophia peruenit nunc exordiar. Eſt in Ioanne Scoto vegetum quiddam atque diſcuſſum. In Thoma ſolidum & æquabile. In Egidio terſum & exactum. In Franciſco acre & acutum. In Alberto priſcum, amplum, & grande. In Henrico vt mihi viſum eſt ſemper ſublime & venerandũ: Eſt apud Arabes in Auerroe firmum & in cõcuſſum. In Auempace. In Alpharabio graue & meditatum. In Auicēna diuinum atque Platonicum. Eſt apud græcos in vniuerſum quidem nitida imprimis & caſta philoſophia. Apud Simplicium locuples & copioſa. Apud Themiſtium elegans & compendiaria. Apud Alexãdrum conſtans & docta. Apud Theophraſtum grauiter elaborata. Ad Ammonium enodis & gratioſa. Et ſi ad platonicos te cõuerteris. vt paucos percēſeã. In Porpyrio rerum copia & multiiuga religione delectaberis. In Iamblico ſecretio rem philoſophiam & barbarorũ myſteria veneraberis. In Plotino priuum quicq̃ non eſt quod admireris. qui ſe vndique pręebet admirandum, quē de diuinis diuine, de humanis longe ſupra hominem docta ſermonis obliquitate loquentem ſudantes Platonici vix intelligunt. Prætereo magis nouitios. Proculum aſiatica fertilitate luxuriantem: & qui ab eo fluxerunt. Damaſcum. Olympiodorum & complures alios, in quibus omnibus illud.

.i. diuinum peculiare Platonicorum ſymbolum elucet ſemper, accedit quod ſi qua eſt ſecta quę veriora inceſſat dogmata & bonas cauſas ingenii calumnia ludificetur: ea veritatem firmat non infirmat, & velut motu quaſſatam flammam excitat non extinguit. Hac ego ratione motus non vnius modo (vt quibuſdam placebat) Sed omnigenæ doctrinæ placita in medium afferre volui, vt hac complurium ſectarum collatione, ac multifariæ diſcuſſione philoſophiæ, ille veritatis fulgor cuius Plato meminit in epiſtolis, animis noſtris quaſi ſol oriens ex alto clarius illuceſceret. Quid erat ſi latinorũ tantũ, Alberti. ſ. Thomæ. Scoti. Egidii. Franciſci, Hēricique philoſophia, omiſsis græcorum arabumque philoſophis tractabitur? Quando omnis ſapientia a barbaris ad græcos, a græcis ad nos manauit. Ita noſtrates ſemper in philoſophandi ratione, peregrinis inuentis ſtare & aliena excoluiſſe ſibi duxerunt ſatis. Quid erat cum Peripateticis egiſſe de naturalibus, niſi & Platonicorum accerſebatur academia, quorum doctrina & de diuinis ſemper inter omnes philoſophias, teſte Auguſtino habita eſt ſanctiſſima & a me nunc primum, quod ſciam (verbo abſit inuidia) poſt multa ſæcula ſub diſputandi examen eſt in publicum allata. Quid erat & aliorum quotquot erant tractaſſe opiniones ſi quaſi ad ſapientum ſympoſium a ſymboli accedentes, nihil nos quod eſſet noſtrum, noſtro partum & elaboratum ingenio afferebamus. Profecto in generoſum eſt (vt ait, Seneca) ſapere ſolum ex cõmētario, & quaſi maiorũ inuenta noſtræ induſtriæ viam præcluſerint, quaſi in nobis effœta ſit uis naturæ, nihil ex ſe parere, quod veritatem ſi non demonſtret ſaltem innuat vel de longin quo. Quod ſi in agro colonus, in vxore maritus odit, ſterilitatem, certe tanto magis infœcundam animam oderit illi complicita & aſſociata diuina mens: quanto inde nobilior longe proles deſideratur. Propterea nõ contentus ego præter communes doctrinas: multa de Mercurii triſmegiſti priſca theologia, multa de Chaldæorum de Pithagoræ diſciplinis multa de ſecretioribus hebræorum addidiſſe myſteriis: plurima quoque per nos inuēta & meditata, de naturalibus & diuinis rebus diſputanda propoſuimus. Propoſuimus primo Platonis Ariſtoteliſque concordiam a multis ante hac creditam a nemine ſatis probatam. Boetius apud latinos id ſe facturum pollicitus nõ inuenitur feciſſe vnquã: ꝙ ſemper facere uoluit. Simplicius apud græcos idem ꝓfeſſus, utinam id tam præſtaret quam pollicetur. Scribit & Auguſti. in Academicis non defuiſſe plures qui ſubtiliſsimis ſuis diſputationibus idem probare conati ſint. Platonis. ſ. & Ariſtotelis eandem eſſe philoſophiam. Ioannes item grammaticus cum dicat apud eos tantum diſſidere Platonem ab Ariſtotele qui Platonis dicta nõ intelligunt, probandum tamen poſteris hoc reiquit:

Cicero.

Excuſatio a cõcluſionũ multitudine Hãc autem ſectarũ multiiugam collectionē in frõte libri q̃ſtionũ videre licet vbi hoc idem ab hic vſque ad huius orationis calce repetitur.

Plato.

Academiæ honor. Auguſti.

Seneca.

Quã celerrime.

Abſtruſas in uenerit doctrinas.

Quid boetius ſimpliciusque polliciti ſint.

Nota. Addidimus autem & plures locos: in quibus Scoti & Thomæ plures, In quibus Auerrois & Auicennæ sententias quæ discordes existimantur concordes esse nos asseueramus. Secundo loco quæ in philosophia cū Aristotelica tum platonica excogitauimus nos, tum duo & septuaginta nona dogmata physica & metaphysica collocauimus: quæ si quis teneat poterit nisi falor quod mihi erit mox manifestum, quancunque de rebus naturalibus diuinisque propositam quæstionē longe alia dissoluere ratione quam per eam edoceamur. quæ & legitur in scholis & ab huius æui doctoribus colitur philosophiam. Nec tam admirari quis debet patres me in primis annis, in tenera ætate per quam vix licuit (vt iactant quidam) aliorum legerem commentationes, nouam afferre uelle philosophiam quam uel laudare illam si defenditur, vel damnare si reprobatur & denique cum nostra inuenta hæc, nostrasque sint literas iudicaturi, non auctoris annos, sed illorum merita potius vel demerita numerare. Est autem & præter illam: alia quam nos attulimus noua per numeros philosophandi institutio antiqua illa quidem & a Priscis theologis, a Pythagora præsertim, ab Aglaopheno, Aphilolao, a Platone, prioribusque, Platonicis obseruata. Sed quæ hac tempestate vt præclara alia, posteriorum incuria sic exoleuit: vt vix vestigia ipsius vlla reperiantur. Scribit Plato in epimonide inter omnes liberales artes & scientias contemplatrices, præcipuam maximeque diuinam esse scientiam numerandi. Quærens itē cur homo animal sapientissimum; Respondet quia numerare nouit. Cuius sentētię & Aristoteles meminit in problematis. Scribit Abumasar verbum fuisse. Auenzoar Babilonii, eū omnia nosse qui nouerat numerate. Quæ vera esse nullo modo possunt si ꝑ numerādi artē, eam artem intellexerunt cuius nunc mercatores imprimis sunt peritissimi: ꝙ & Plato testatur exerta nos admonens uoce ne diuinam hanc arithmeticam, mercatoriam esse arithmeticam intelligamus. Illā ergo arithmeticam quæ ita extollitur, Cum mihi videar post multas lucubrationes exploratam habere huiusce rei periculum facturus, ad quatuor & .lxx. quæstiones quæ inter physicas & diuinas principales existimantur: responsurum per numeros publice me sum pollicitus. Proposuimus & magica theoremata: in quibus duplicem esse magiam significauimus: quarum altera dæmonum tota opere & auctoritate constat res medius fidius execranda, & portentosa. Altera nihil est aliud cum bene exploratur quam naturalis philosophiæ absoluta consumatio. Vtriusque cum meminerint græci illam magiæ nullo modo nomine dignantes γοητείαν nūcupant. Hāc propria peculiarique appelatione μαγείαν quasi perfectam, summamque sapientiam vocant. Idē enim aut ait Porphyrius Persarū lingua magnus sonat quod apud nos diuinorum interpres & cultor. Magna autem, immo maxima patres inter has artes disparilitas & dissimilitudo: Illam non modo christiana religio: sed omnes leges, omnis bene instituta res pu. damnat & execratur: hanc omnes sapientes, omnes cœlestium & diuinarum rerum studiosæ nationes approbant & amplectuntur. Illa artium fraudulentissima: hæc altior sanctiorque philosophia illa: irrita & vana: hæc firma fidelis, & solida. Illam quisquis coluit semper dissimulauit, quòd in auctoris esset ignominiam & contumeliam. ex hac summa literarum claritas gloriaque antiquitus, & pene semper petita. Illius nemo vnquam studiosus fuit vir philosophus & cupidus discendi bonas artes. Ad hanc Pythagoras Empedocles, Democritus, Plato discendam nauigare: Hanc prædicauerunt reuersi, & in archanis præcipuam habuerunt. Illa vt nullis rationibus, ita nec certis probatur auctoribus. Hæc clarissimis quasi parentibus honestata, duos præcipue habet actores Xamolsidem quem imitatus est Abbaris hyperboreus: & Zoroastrem non quem forte creditis: sed illum oromasi filium. Vtriusque, magia quid sit Platonem si percontemur respondebit, in alcibiade: Zoroastris magiam non esse aliud quam diuinorum scientiam, qua filios Persarum reges erudiebant: vt ad exemplar mundanæ Reipub. suam ipsi regere.rem.p. edocerentur. Respondebit in carmide magiam Xamolsidis esse animi medicinam per quam scilicet animo temperantia, vt per illam corpori sanitas comparatur. horum vestigiis postea perstiterunt. Carondas, Damigero, Apollonius Hostanes & dardanus. Perstitit Homerus quem vt omnes alias sapientias, ita hanc quoque sub sui vlyxis erroribus dissimulasse in poetica nostra Theologia aliquando probabimus. Perstiterunt Eudoxus & Hermippus. Perstiterunt fere omnes qui Pythagorica platonicaque mysteria sunt perscrutati: Ex iunioribus autem qui eā olfecerint tres reperio Alchindū Arabem: Rogerium Baconem & Guilielmum parisien. Meminit & Plotinus, vbi naturæ ministrum esse & non artificem magum demonstrat: Hanc magiam probat asseueratque vir sapientissimus: alteram ita abhorrens: vt cum ad malorum dæmonum sacra vocaretur: rectius esse dixerit ad se illos quam se ad illos accedere & merito quidem. Vt enim illa obnoxium mancipatūq; improbis potestatibus hominem reddit. Ita hæc illarum principem & dominum. Illa denique nec artis nec scientiæ sibi potest nomen uendicare. Hæc altissimis plena mysteriis, profundissimam rerum secretissimarum contemplationem: & demum totius naturæ cognitionem complectitur. Hæc inter sparsas dei beneficio & interseminatas mundo virtutes quasi de latebris euocans in lucem: Non tam facit miranda quam facienti naturæ sedula famulatur. Hæc vniuersi consensum: quem significantius græci συμπάθειαν dicunt introrsum perscrutatius rimata: & mutuam naturarum cognitionem habēs perspectam: natiuitas adhibens vnicuique rei & suas illecebras: quæ magorum ἴυγγες nominantur in mundi recessibus: in naturæ gremio in promptuariis arcanisque dei latitantia miracula: quasi ipsa sit artifex promit in publicum: & sicut agricola vlmos vitibus, ita magus terram cœlo idest inferiora superiorum dotibus virtutibusque maritat. Quo fit vt quam illa prodigiosa & noxia, tam hæc diuina & salutaris appareat. Ob hoc præcipue ꝙ illa hominem dei hostibus mancipans, auocata deo: hæc in eam operum dei admirationem excitat quam propensa charitas, fides, ad spes, certissime, consequntur. Neque enim ad religionem, ad dei cultū quicquam promouet, magis, quam assidua contemplatio mirabilium dei: quæ vt per hanc de qua agimus naturalem magiam bene explorauerimus: in opificis cultum amoremque ardentius animati: Illud canere cō pellemur. Pleni sunt cœli plena est omnis terra maiestate gloriæ tuæ. Et hæc satis de maia, de qua hæc diximus quod scio esse plures qui sicut canes ignotos semper ad latrant, ita & ipsi sæpe damnant oderuntq; q̄ non intelligunt. Venio nunc ad ea quę ex antiquis hebręorū my

Margin notes: Nota pici dogmatum numerum. — Noua ꝑ numeros philosophandi institutio. Plato. — Aristote. Abuma. — Magicorū, theorematum peritia si pico haud abstrusa. In quæstione de magia & cabala vide pluriora. — Magicæ auctores. — Nota.

steriis eruta, ad sacrosanctam & catholicam fidem cõfirmandam attuli. quæ ne forte ab his quibus sint ignota commentitiæ nuge aut fabulæ circumlatorum existimentur: volo intelligant omnes, quæ & qualia sint, vnde petita, quibus & quam claris auctoribus confirmata, & quam reposita, quam diuina, quam nostris hominibus ad propugnandã religionem contra hebræorũ importunas calumnias sint necessaria. Scribunt non modo celebres hebræorum doctores: sed ex nostris quoque Hesdras, Hilarius & Origenes: Mosen non legem modo, quam quinque exarantam libris posteris reliquit: sed secretiorem quoque & veram legis enarrationem in monte diuinitus accepisse: pręceptum autem ei a deo vt legem quidem populo publicaret: legis interprętationem nec traderet literis nec vulgaret. Sed ipse iesu naue tantum, tum ille aliis deinceps succedentibus sacerdotium primoribus, magna silentii religione reualeret. Satis erat per simplicem historiam, nunc dei potentiam, nunc improbos iram in bonos clementiam, in omnes iustitiam agnoscere: & per diuina salutariaque præcepta ad bene beatæque viuendum, & cultum ueræ religionis institui. At mysteria secretiora, & sub cortice legis, rudique verborum prætextu latitantia, altissimæ diuinitatis arcana, plebi palam facere: qđ erat aliud quam dare sanctum canibus: & inter porcos spargere margaritas. Ergo hęc clam vulgo habere perfectis communicanda: inter quos tantum sapientiam loqui se ait Paulus, non humani consilii sed diuini præcepti fuit. Quę morem antiqui Phi sactissime obseruarũt. Pythagoras nihil scripsit nisi paucula quædam quę damæ filiæ moriens commendauit. Aegyptiorum templis insculptæ sphinges hoc admonebãt vt mystica dogmata per enigmatum nodosa, prophana multitudine inuiolata custodirentur. Plato Dioni quædam de supremis scribens substantiis: per enigmata inquit dicendum est: ne si epistola forte ad aliorum peruenerit manus: quę tibi scribimus ab aliis intelligantur. Aristoteles libros. Metaphysicæ in quibus agit de diuinis, editos esse & non editos dicebat. quid plura Iesum Christum vitæ magistrum asserit Origenes, multa reuelasse discipulis quæ illi ne vulgo fierent cõmunia, scribere noluerunt. Quod maxime cõfirmat Dionv. areopagita: qui secretiora mysteria a nostræ religionis auctoribus.

Doctores hebreorum qd dicãtur.

Hoc idẽ in frõte hepta pli.

Plato.

Iesus Christus.

Orige.

Diony.

Idest ex animo in animum, sine literis medio intercedente verbo ait fuisse transfusa: hoc eodem penitus modo cum ex dei præcepto vera illa legis interpretatio. Moysi deitus tradita reuelaretur dicta est Cabala, quod idem est apud hæbreos quod apud nos receptio. Ob id scilicet quòd illam doctrinam non per literarum monumenta: sed ordinariis reuelationum successionibus alter ab altero quasi hæreditario iure reciperet. verum postquam hebræi a Babilonica captiuitate restituti per Cyrum & sub Zorobabel instaurato templo, ad reparandam legem animum appulerunt. Esdras tunc ecclesiæ præfectus post emẽdatum Moses librum cum plane cognosceret per exilia, cædes, fugas, captiuitatem gentis, israeliticæ institutum a maioribus morem tradendæ per manus doctrinę seruari non posse. Futurumque vt sibi diuinitus indulta cœlestis doctrinæ arcana perirent, quorum commentariis non intercedentibus durare diu memoria nõ poterat, constituit vt cõuocatis qui tunc supererant sapientibus afferet vnusqsque in medium, quæ de mysteriis legis memoriter tenebat. adhibitisque notariis in. lxx. volumina. (Tot enim fere in sinedrio sapientes) redigerentur. Qua de re ne mihi soli credatis patres, Audite Esdram ipsum sic loquentem. exactis. xl. diebus locutus est altissimus dicens. Priora quæ scripsisti in palam pone: legant digni & indigni: nouissimos autem. lxx. libros conseruabis vt tradas eos sapiẽtibus de populo tuo. In his enim est vena intellectus & sapientiæ fons, & scientię flumen atque ita feci. Hæc Esdras ad verbum. hi sunt libri scientiæ Cabalæ in his libris merito. Esdras venam intellectus idest ineffabilẽ: de supersubstãtiali deietate Theologiam sapientiæ fontem idest de intelligibilibus angelicisque formis exatam metaphysicam & scientiæ flumen idest de rebus naturalibus firmissimam Philosophiam esse clara imprimis voce pronunciauit: Hi libri Syxtus quartus Pontifex Maximus qui hunc sub quo viuimus fœliciter Innocentium. viii. Proxime antecessit: maxima cura studioque curauit vt in publicam fidei nostræ vtilitatem latinis literis mandarentur Iamque cum ille decessit tres ex illis peruenerant ad latinos hi libri apud hebræos hac tempestate tanta religione, coluntur: vt neminem liceat nisi annos. xl. natum illos attingere. hos ego libros non mediocri impensa mihi cum comparassem: summa diligentia indefessis laboribus cum perlegissem, vidi in illis (Testis est deus) Religionem non tam Mosaicam quam christianam. Ibi trinitatis mysterium, Ibi verbi incarnatio, ibi messiæ diuinitatis, Ibi de peccato originali, de illius per Christum expiatione, de cœlesti Hierusalem, de casu dæmonum, de ordinibus angelorum, de purgatoriis de inferorum pœnis. Eadẽ legi quæ apud Paulum & Dionysium apud Hieronymum & Augustinũ quotidie legimus. In his vero quę spectãt ad phiã Pythagorã prorsus audias &. Platonem quorum decreta ita sunt fidei christianæ affinia, vt Augustinus noster immensas deo gratias agat, quod ad eius manus peruenerit libri Platonicorum. In plenum nulla est ferme de re nobis cũ hebræis controuersia, de qua ex libris Cabalistarum ita redargui conuincique non possint vt ne angulus quidem reliquus sit in quem se condant. Cuius rei testem grauissimum habeo Antonium cronicum virum eruditissimum: qui suis auribus cum apud eum essem in conuiuio audiuit Dactylum hebræum peritum huius scientiæ in Christianorum prorsus de trinitate sententiã pedibus manibusque descendere. Sed vt ad meæ redeam disputationis capita percensenda: Attulimus & nostram de interpretandis. Orphei Zoroastrisque carminibus sentẽtiam. Orpheus apud græcos ferme integer: Zoroaster apud eos mãcus, apud Chaldæos absolutior legitur. Ambo priscæ sapientiæ crediti patres & auctores. Nam vt taceam de Zoroastre cuius frequens apud Platonicos nõ sine summa semper veneratione est mẽtio: Scribit Iamblicus Calcideus habuisse Pythagoram Orphycam Theologiam tanquam exemplar, ad quam ipse suam fingeret formaretque philosophiam. Qui iccirco tantum dicta Pythagoræ sacra nuncupari dicunt ꝙ ab Orphei fluxerint institutis: Inde secreta de numeris doctrina, & quicquid magnum sublimeque habuit græca philosophia vt a primo fonte manauit. Sed (qui erat veterum mos theologorum) ita Orpheus suorum dogmatũ misteria fabularum intexit inuolucris & poetico velamento dissimulauit: vt si quis legat illius hymnos, nihil subesse credat pręter fabellas nugasque meracissimas. Quod volui dixisse vt cognoscat quis mihi

Cabala.

Esdras

Syxtus qrtus.

Inno. viii.

Iamblicus Calcideus.

Pythago.

labor quæ fuerit difficultas: ex affectatis enigmatũ syrpis, ex fabularum latebris latitantes eruere secretæ philosophię sensus, nulla præsertim in re tam graui, tam ab scondita inexplorataque adiuto aliorum interpretum opera & diligentia. Et tamẽ oblatrarunt canes mei minutula quædam & leuia ad numeri ostentationem me accumulasse, quasi non omnes quæ ambigue maxime controuersęque sunt quæstiones: in quibus principales digladiantur academiæ, quasi non multa attulerim, his ipsis qui & mea carpunt, & se credunt philosophorum principes, & incognita prorsus & intentata. Quĩ ergo, tantum absum ab ea culpa vt curauerin in qua paucissima potui capita cogere disputationem. Quam si (vt consueuerunt alii) partiri ipse in sua membra & lancinare voluissem, in innumerum profecto numerũ excreuisset. Et vt taceam de cæteris: quis est qui nesciat vnum dogma ex nongentis quod scilicet de concilianda est Platonis Aristote. philosophia potuisse me citra omnem affectatæ numerositatis suspitionem in sexcenta ne dicam plura capita deduxisse locos scilicet omnes in quibus dissidere alii cõuenire ego illos existimo particulatim enumerantem. Sed certe dicam enim quanquam neque modeste neque ex ingenio meo: dicam tamen: quia dicere me inuidi cogunt, Cogũt obtrectatores volui hoc meo congressu fidem facere, non tam quod multa scirem quam quod scirẽ quę multi nesciũt. Quod vt vobis re ipsa patres colendissimi iam palã fiat vt desiderium vestrum doctores excellentissimi quos paratos accinctosque expectarem pugnam non, sine magna voluptate conspicio mea longius oratio non remoueretur, quod fœlix faustumque sit quasi citante classico iam conferamus manus? Orationis Finis.

EPISTOLARVM IO. PICI MIRAN. CONCORDIAE COMITIS. LIBER PRIMVS.

Ioannes Picus Miran. Ioan. Francisco ex fratre nepoti. S.

Hoc aũt virgiliano carmine li. vii. constat.

N eo qui est vera salus: Discedenti tibi a me plurimas statim ad malũ oblatas occasiones q̃ te perturbent, & ob arrepto bñ viuẽdi ꝓposito aduersentur: non est fili q̃ admireris: sed neque q̃ doleas, aut expauescas. Quãtum illud potius esset miraculum, si tibi vni inter mortales sine sudore via pateret ad cœlum: quasi nunc primum & fallax mundus & malus dæmon esse desineret, aut quasi tu in carne adhuc non esses quę concupiscit aduersus spũm: & nisi saluti nostræ vigiles perspexerimus, circeis ębrios poculis in prodigiosas brutorum spẽs illecebrosa deformat. sed & gaudendũ tibi esse affirmat Iacobus scribens. gaudete fratres cũ intentationes varias incideritis nec immerito quidem. quæ enim spes gloriæ, si nulla sit spes victoriæ? aut victoriæ locus quis esse potest vbi pugna nõ est. vocatur ad coronam qui prouocatur ad pugnam atq; ad eam præsertim in qua nemo vinci potest inuitus: neque aliis nobis, vt vincamus, viribus opus est q̃ vt uincere ipsi velimus. Magna christiana fœlicitas: quãdo & in eius arbitrio posita est victoria: & omni vincentis voto omnique expectatione maiora futura sunt pręmia. Dic quæso filii carissime est ne aliquid in hac vita ex his quorum libido terrenas agitat mentes pro quo adipiscẽdo non multi prius subeundi labores multa indigna & misera tolleranda sint: bene actum secum putat mercator si post decennem nauigationem post mille incommoda, mille vitæ discrimina rem sibi comparauerit paulo vberiorem: de militia seculi nihil est quod ad te scribã cuius miserias ipsa satis te docuit & docet experientia: In Principum gratia promerenda in ęqualium amicitiis conciliandis in honoribus ambiendis quæ moles molestiarum, quantum anxietatis: quantum sit solicitudinis ex te ego discere potius possum quam te docere: qui meis libris meo ociolo contentus a puero vsque in tra fortunam viuere didici & quantũ possum apud me habitans nihil extra me ipsum suspiro vel ambio. Ergo terrena hæc caduca incerta, vilia, & cum brutis quoq; nobis communia sudantes etiam & anhelantes vix consequemur: ad cœlestia atque diuino quæ nec oculus vidit, neque auris audiuit, neque cor cogitauit somniculo si & dormiẽtes & propemodum inuiti a diis trahemur, quasi sine nobis aut deus regnare, aut cœlestes illi ciues beati esse nõ possint? Profecto si terrena felicitas ocio sis nobis compararetur posset aliquis laborem detrectans malle mundo seruire quã deo. Sed si nihil minus quam in via dei immo lõge magis in peccatorũ via fatigamur, vnde illa vox dãnatorũ. Lassati sumus in via iniquitatis, nõ põt non extremæ esse demẽtię ibi nolle potius laborare vbi a labore itur ad mercedẽ quam, vbi a labore itur ad supplitium. Mitto quanta sit illa pax. q̃ta que fœlicitas animi nil conscire sibi nulla pallescere culpa, quę proculdubio voluptatibus omnibus quæ possideri vel optari possint in vita longe præponderat quid enim optabile in voluptatibus mundi: quæ dum quæruntur fatigant, cum acquiruntur infatuant cum amittuntur excruciant. Dubitas fili impiorum mentes perpetuis curis non agitari? verbum est dei qui nec falli potest nec fallere. cor impii quasi mare ferũs quod quiescere non potest. nihil enim illis est tutum nihil pacatum omnia metum omnia curas intentant omnia mortem. his ne igitur inuidebimus; hos æmulabimur. & obliti propriæ dignitatis obliti patriæ patrisque cœlestis horum nos ipsi: cum liberi simus nati vltro mancipia faciemus: & vna cum illis misere viuentes morientes miserius miserrime tandem æternis ignibus affligamur? O cœcas hominum mentes o pectora cœca quis non videat vel luce clarius hæc omnia esse ipsa veritate veriora: nec tamen facimus quæ facienda esse cognoscimus: sed hæremus adhuc. necquicquam cœno cupientes auellere plantam. Occurrent tibi fili ne dubita in his præsertim locis in quibus habitas innumera singulis horis impedimenta quæ te a proposito sancte beneque viuendi deterreant & nisi caueas agant in pręceps. Sed inter omnia exitialis illa est pestis versari inter eos dies & noctes quorum vita non solum omni ex parte illecebra est peccati: sed tota in expugnanda virtute posita sub imperatore diabolo: sub vexillis mortis sub stipendiis gehennæ militat aduersus cœlum: aduersus dominum & aduersus, Christum eius. Tu autem clama cum propheta dirumpamus vincula eorum & proiiciamus a nobis iugum ipsorum, hi sunt enim quos tradidit deus in passiones ignominiæ & in reprobum sensum vt faciant ea quæ non conueniunt plenos omni iniqui-

Iacobus.

Christiani fœlicitas no tanda.

Passionis expressio.

Cor impii quasi mare feruens.

Exclamatio

Malorũ hominum conuersa.

Profetæ dictum.

tate plenos inuidia homicidiis contentione dolo malignitate: detractores deo odibiles contumeliosos superbos elatos inuentores malorum insipientes: incompositos: sine affectione: sine fœdere: sine misericordia. Qui cum iustitiam dei quotidie videant: non intelligunt tamen quoniam qui talia agunt digni sunt morte non solum qui ea faciunt: sed etiã qui cõsentiunt facientibus. Tu igitur fili noli illis placere quibus ipsa displicet virtus, Sed illud Apostoli tibi sẽp sit ante oculos: oportet deo magis placere quam hominibus: & illud, Si hominibus placerem Christi seruus nõ essem: inuadat te sancta quædam ambitio & dedigneris eos tibi vitę esse magistros qui te potius pręceptore indigeant. longe enim decentius vt ipsi tecum bene viuendo homines esse incipiant quã vt tu velis per omissione boni propositi cũ illis turpiter obrutescere. Tenet me (Deum testor) aliquando extasis quasi & stupor quidam cum mecum incipio studia hominum aut vt dixerĩ significantius, metas insanias, nescio an cogitare potius quam dolere, mirari an deplorare. Magna enim profecto insania euãgelio non credere cuius veritatem sanguis martyrum clamat, apostolicæ resonãt voces prodigia, probant, ratio confirmat, mundus testatur, elementa loquuntur. Dæmones confitentur. Sed longe maior insania, si de euangelii veritate non dubitas, viuere tamen quasi de eius falsitate non dubitares. Nam si illa sunt vera difficillimum esse diuitem ingredi regnũ çœlorũ quid cumulandis quotidie diuitiis inhiamus? & si illud est verũ quærendam gloriam nõ quę ex hominibus: sed quę ex deo est: cur de iudiciis hominum sẽp pẽdemus? Deo placere nemo est qui curet & si firma in nobis est fides futurum aliquando vt dominus dicat: Ite maledicti in ignem ęternum, & rursus, venite benedicti possidete regnum paratum vobis a constitutione mundi cur nihil minus aut timemus quam gehennam aut speramus quam regnum dei? Quid possumus aliud dicere quam multos esse nomine christianos, Sed re paucissimos. Tu vero fili contende intrare per angustam portam nec quid multi agant attende sed quid agendum ipsa tibi naturę lex ipsa ratio ipse deus ostendat. Neque enim aut mĩor tua erit gloria, Si fœlix eris cum paucis: aut leuior pœna. Si miser eris cum multis. Erunt autem duo præcipue præsentissima tibi remedia aduersus mundum & sathanam quibus quasi duabus alis de lachrymarum valle tolleris in altum elemosina scilicet atque oratio. quid enim possumus sine auxilio dei? aut quomõ ille auxiliabitur non inuocatus: Sed & inuocantem te certe non audiet qui inuocantẽ prius pauperem non exaudisti. Neque enim decet vt te deus hominem non contẽnat, q̃ prius homo hoĩem cõtempsisti. Scriptum est in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: & alibi: beati misericordes q̃m misericordiã consequẽtur. Cum autẽ te ad orationem inuito, nõ ad eam inuito quæ in multiloquio est: sed quæ in secreto mẽtis recessu, in penetralibus animi ipso affectu loquitur deo & in lucidissima contemplationis tenebra mentem patri non p̃sentat modo: sed vnit ineffabilibus quibusdam modis quos soli norũt experti. nec curo q̃ longa sit orõ tua, sed quam efficax quam sit ardẽs interrupta potius suspiriis q̃ perpetua quadam serie dictionũ, numeroq; diffusa. si tua tibi salus est cordi, si tutus a diaboli laqueis a mundi procellis, ab inimicorum insidiis, Si deo gratus Si fœlix tandem esse desideras fac nulla prætereat dies, qua vel semel Deum tuum per orationem non adeas et

Apostolo.

Nota miseri as & isanias nr̃as meras.

Verba iudicis ĩ vltimo.

Elecmosina & Oratio. 2. remedia p̃sẽtissima.

prostratus ante eum humili piæ mentis affectu illud nõ de summis labris: sed de imis visceribus clames cum ꝓpheta: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris: sed secundũ misericordiã tuã memẽto mei propter bonitatem tuam dñe. Suggeret tibi cum spũs q̃ interpellat ꝓ nobis, tũ ipsa necessitas singulis horis, quid petas a deo tuo, suggeret & sacra lectio quam vt omissis iam fabulis nugisque poetarum semper habeas in manibus etiam atque etiam rogo. Nihil deo gratius: nihil tibi vtilius facere potes quam si non cessaueris litẽras sacras nocturna versare mãu versare diurna. Latet enim in illis cœlestis vis quædam viua & efficax quæ legẽtis animum (Si modo illas pure humiliterque tractauerit) in diuinum amorem mirabili quadam potestate transformat. Sed epistolæ iam fines excessi trahẽte me ipsa materia & mira quadã charitate: qua te cum sẽp tum ex ea præsertim hora sum prosecutusque sanctissimi tui ꝓpositi factus sum certior. Illud postremo te admonitum velim de quo hic etiam cũ mecum eras, tecũ sæpe locutus sum ut duo hæc nunquam obliuiscaris, & filium dei pro te esse mortuũ, & te quoque etiam si diu vixeris breui esse moriturum. his qua geminis stimulis, altero quidem timoris, amoris altero, vrge equũ tuum per breue stadium momentaneæ vitæ ad præmia fœlicitatis æternæ, quando nullum alium finem præfinire nobis aut debemus aut possumus quã vt perpetua vtriusque hominis pace infinito bono sine fine fruamur. Vale. & Deum time. fer. xv. Maii. Mccccxcii.

Orõnis modus.

Sacra lectio necessaria.

Vide huius libri postremã huic, similẽ ad eundẽ nepotẽ.

Ioannes Picus Miran. Philippo
Beroaldo. S. E. II.

Ccepi abs te doctissime Beroalde & epistolam cum, amabilem tum eruditam & versus plurimos ipsam etiam dubio procul, antiquitatem prouocantes gratissimum id mihi munus fuit. Quare per te bono in negocio bonas horas sum ociatus & voluptari nulla in re vel iocundius poteram vel honestius. Agam vero hominem oppido quam ingratum si tua quæ sunt optima remunerari meis vellẽ quæ sunt pessima: & catullianis talibus suffeni venena permutare. Sum enim in poematis stilo nihilo melios, nisi hoc pręstem quòd me suffenum esse agnosco: & quid manticæ in tergo sit video. Tu tamen hoc flagitas vt scilicet de nostris ad te aliquid scriptionibus dedam. atque ita flagitas: vt quasi postules, videarisque repulsam æquo animo non laturus. Quare tibi vel cum dispendio si qua est apud te de me existimatio satisfaciendum. Habeas igitur duas epistolas alteram ad Laurentium medicem: alteram ad Hermolaum de genere dicendi philosophorum. Quibus & versiculos quosdam addidi qui per hos dies etiam agẽti alia mihi exciderunt. Tu hæc ita leges, vt memineris in humanioribus his studiis me tumultuaria cura & subcisi, vis esse temporibus vt qui philosophis operam primariam & vt dicitur seriosas addiderim lucernas: Apud quos vt id profecerim quòd tu apud rhetores & poetas: Quos inter (loquor ex animo) non video cur tibi primas, iure non vendices. Pollitianus tuus est totus amat te vt qui maxime. De me polliceri tibi nihil nõ

Nota.
Vnde illud plynii, vita hominũ longissima circũcisior est.

potes quod ego poſſim. Vale:

Ioannes Picus Miran. Laurentio medici. S. P. D. E. III.

Egi Laurẽti Medice Rhythmos tuos : quos tibi vernaculæ muſæ per ętatem teneram ſuggeſſerũt. agnoui muſarum & gratiarum le gitimam fœturam:ætatis teneræ opus non agnoui. Quis enim in tuis Rhythmis & numeroſa ver ſuum iunctura ſaltantes ad numerum gratias non per-ſenſerit? Quis in canoro dicendi genere & modulato canentes muſas non audiat? Quis in lepore non affe-ctato : Hilari argutia:mellitis ſalibus aptis illecebris,mi ro candore,In prudenti diſpoſitione in grauiſsimis ſen ſibus ex penetralibus philoſophiæ erutis,adoleſcentem hominem quis agnoſcat? Scio profecto me non eſſe in hoc albo: nec eum qui huc aſcendam ideſt ad iudicium rerum. Sed vellem dici poſſe extra ſuſpitionem adulationis : quod de illis ſentio dicerem profecto non eſſe veterum ſcriptorum,quem in hoc genere dicendi longo interuallo non anteceſſeris. Quod ne putes dictum ad gratiam afferam tibi huiuſce ſenſus rationes meas. Sunt apud vos duo præcipue celebrati poetæ florẽtinæ linguæ, Franciſcus Petrarcha. & Dantes aligerius : de quibus illud in vniuerſum ſim præfatus, eſſe ex eruditis,qui res in Franciſco verba in Dante deſiderent. In te qui mentem habeat & aures neutrum deſideraturũ. in quo non ſit videre an res oratione an verba ſententiis magis illuſtrentur. Sed expendamus velut in librili particulatim vniuſcuiuſque merita Franciſcus quidem ſi reuiuiſcat quod attinet ad ſenſus quis dubitat vltro herbam tibi daturum adeo tu & acutus ſemper grauis, & ſubtilis: ille vero de medio plurimum arripiens ſentẽ tias colorat verbis & quæ ſunt gregaria egregia, facit genere dicendi in quo videamus quid tibi ille:quid tu illi præſtes in quibuſdam dulcior apparuerit. Sed mihi illius dulcedo, ut ita dixerim, dulciter accida et ſuauiter auſtera. Ille fuſus & æquabiliter deliniens. Tu maieſtate & quadam viuaci luce orationis animos per ſtringens.In illo ambitioſa & nimia:in te neglecta potius quam affectata diligentia : ille tener & mollis : tu maſculus & toroſus. Ille volubilis & canorus : tu preſſus plenus firmus & modulatus. Ille forte lepidior : tu certe amplior & erectior. Ille fucacior ſed tu neruoſior. In illo eſt quod amputes : in te nihil reddundans & nihil curtum.Sed forte audaculus qui tollendum aliquid de illo dixerim. Ita eſt certe ita multis videtur quo rum iudicio confido.Nam meo nihil cum ſæpe ſit vide re peccantẽ illum ꝙ aſiatici peccabant ideſt infercientem verba quaſi rimas expleat adhibentemque voces plenas & concinnas non vt exornent: ſed vt ſubſtineãt quaſi tibicines carmen ne claudicet. In te omnia verba non minus in re neceſſaria quam in ornatu grata ita vt qui ex te demat mutilet : qui ex illo tondat & repurget. Quod & ſi demus(ꝙ nunquam dabo)lepidiora eſſe quæ ille ſcripſit & comptiora tuis : facile id fuit præſtare hominem cui non eſſet cum ipſis ſenſibus labor et pugna: At tuæ illæ acres ſubtiles: &(vt tuo dixerim verbo) Laurentianæ ſententiæ vix dici poteſt, vt calamiſtros reſpuant & iſtos fucos non libenter admittant ꝗs ille tractandas ſi habuiſſet quem mollem legimus nitidum & iocũdum:legeremus:equidem ſpinoſum,ſqualidum & ingratum. cum ſit videre illum : quotiens aliquid tale aggreditur acutum implicitum vel nodoſum tam ſtilo cadere quam ſenſu ſurgit. Cum vero illam ſuã verborum oſtentat ſuppellectilem:ſua vnguẽta cincin nos, & flores admoneret ſæpe ſi adeſſet caſtritius ꝙ ad munuit in graccho : ne falleremur rotundato ſono : & verſuum curſu : Sed inſpiceremus quidnam ſubeſſet: quæ ſedes: quod firmamentum quis fundus verbis ꝙ ſi facias illic videas epicuri quandoque vacuum : ita aut nullum ſubeſſe ſenſum:aut frigidum & leuem. Qua par te quanuis eſt maxima:etiam illi ſi non præſtes:non video omnino cur præſtet,ille tibi dicendi gratia:Cum et verba apud te eſſe non poſſint illuſtriora:& collocatio illorũ ita ſit apta: vt nec coherere melius nec fluere rotũdius nec cadere numeroſius ullo modo poſſint. Sed iam Dantem tecum penſiculemus : de quo fortaſſe plu res controuerſiam ſint facturi: ſunt enim multi : qui in ſcriptorum collatione non tam expendant merita quã annos numerent : iubentque alios vt priſcos legat cum reuerentia coętaneos ipſi legere non poſſunt ſine inuidia. Primas certe : quod ad ſtillum ſpectat denegaturum tibi neminem puto:ita eſt Dantes nonnunquam horridus:aſper:& ſtrigoſus:vt multum rudis & impolitus:hoc eius etiam aurarii fatentur. Sed in ætatem & ſe culum illud id quod ſit ita culpam reiiciunt:omnino tu oratione cultior : & non ille grandior : At ſenſibus inquiẽt grandior & ſublimior. Quæſo quid mirum in phi ca re illum philoſophari ipſa natura ad hoc cogente : at que vltro ſuppeditante ſententias.Si de deo:de anima: de beatis agitur affert. quæ Thomas quæ Auguſtinus de his ſcripſerunt. & fuit ille in his tractandis meditan-diſque tam frequens quam aſſiduus:tu in obeundis ma ximis negociis publicis & priuatis. Non fuit tam præclare in Dante hoc feciſſe:quam non feciſſe turpe fuerat: At fuit dubio procul ſummi ingenii opus: quòd ipſe pſtas philoſophica facere quę ſunt amatoria:& ꝗ ſunt ſua ſeueritate auſterula: ſuper inducta venere facere amabilia. Ita in tuis verſibus amantium luſibus philoſophorum ſeria ſunt admixta vt & illa hinc dignitatem: & hæc illinc hilaritatem gratiamque lucrifecerint : vt ambo hac copula : & retinuerint quod erat proprium: & mutuo ſe ſibi ita participauerint:vt habeant vtraque ſingulatim quæ prius erant ſimul amborum. Sed non eſt hoc tam admirandum : quam illud quod me maxime mouit:ita hæc a te inuecta vt nõ inuecta: ſed de ma terie ipſius : de qua agis: eruta gremio: & ex illa ipſa:vt ita dixerim te dirigante ſolum efflorеſcere videantur vt appareant natiua non aduentitia : neceſſaria non comportata : ingenuina omnino non inſititia hoc eſt quod admirari ſatis non poſſum:quo mihi videris Dan tem ex ſuperaſſe. Nam & ſi ille ſublimis volat : materiæ alis attollitus tu repugnante illa & deorſum trahente tolleris in altum alis ingenii : atque ita tolleris vt a materia non diſcedas: ſed illam tecum ſimul attollas tantum de ipſa tu quantum de Dante ipſa fuit bene merita:Iam videre licet quid te inter Franciſcũque & Dantem interſit de quibus hoc addiderim Franciſcum quã doque non reſpondere pollicitis habentem quod allectet in prima ſpecie ſed vlterius non ſatiſfaciat Dãtem habere quod in occurſu quãdoque offendit. Sed iuuet magis intima peruadentẽ. Tua nõ minus habẽt in receſ ſu ꝙ detineat quã habeãt in prima fõte ꝙ capiat. Adde

Caſtricius.

Nota.

Nota.

ꝙ illi suas poeses in secessibus in vmbra in summa studiorum tranquillitate: tu tuas inter tumultus: curiæ strepitus: fori clamores: maximas curas turbulentissimas tempestates occupatissimus cecinisti. Illius erant musæ ordinarium negocium & principale: tibi ludus & a curis quædam relaxatio: Illis summa defatigatio, tibi defatigato ocium: Deniq; eo animum remittens pertigisti quo illi omnes animi neruos contendentes fortasse non pertigerant, Sed quid dicam de mea paraphrasi? meam enim cur non appellem? vel huius quæ mea est appellationis iure. Demum cur non meam q̃ & si veneror vt tuam amo tñ vt meam: Admiror profecto illam & te in illa ex qua coniicio q̃tum ego aberram a vera laude tuorum versuum in quibus quæ erant maxima quæq; maxime illustria quibus sum noctuinis oculis non introspexerã, vidi deinde per te reuelata qui id solus & poteras & debebas: debebas tibi & nobis, ne multa & te gloria, & nos voluptate fraudares. Lego (deum testor) maxime laurenti eam, non tam ad delectationem, q̃ ad doctrinam. Quot. n. ibi ex Aristotele, auditu. s. physico: ex libris de anima, de moribus de cœlo ex ꝓblematis quot ex Platonis prothagora ex repu. ex legibus ex symposio quæ oĩa q̃q̃ alias apud illos legi lego tamẽ apud te vt noua: vt meliora & in nescio quã a te faciẽ transformata vt tua videantur esse & non illorum & legens discere mihi aliquid videar. Quod maximo est indicio hæc te sapere non tã ex cõmentario q̃ ex te ipso. Solent. n. plurimi maiore in literis σαφιστεια q̃ opa cum quid scripturi sunt philosophos habere velut pragmaticos eis dogmata quædiam suggerentes quæ ingerant suis libellis vt videantur philosophi. Sed facile hos deprehendas. Nam videas illa, nec recte disposita, nec cohærentia & ab ipsis non explicata: sed implicata Atq; hoĩes alioquin eloquentes in illis dicendis apparẽt infantissimi. At te quis non videat ea nõ tenere ꝑcario: sed vt in quę ius habeas & potestatem pro arbitrio versare: agere & tractare: hæc tu (proh felix ingenium) in æstu reip. in actuosa vita es assecutus quæ nos philosophorum nõ discipuli sed inquilini in vmbratili vita & sellularia sequimur potius q̃ consequamur. Sed quid dicam de paraphraseos tuæ suauissimo stilo is mihi videtur penitus q̃ Cæsaris in Romana lingua: est enim oratio non manu facta: non bracteata: non torta sed suo ingenio erecta cãdida & quadrata nec temere excurrens sed pedem seruans: nec luxurians nec ieiuna nec lasciuiens nec ingrata: dulciter grauis grauiter amabilis: verba electa: & non captata illustria nõ fucata necessaria non quæsita non explicãtia rem: sed ipsis oculis subiicientia, prętereo q̃ tuę personę semper memineris q̃ sint vbiq; tuæ illius prudentiæ inspersa passim semina atque vestigia hæc ego & cũ multis & alius quisquam longe potiora. Sed duo præcipua præter hæc vidi quæ videant forte non multi q̃q̃ oculatiores, primum est illud vt illa suas diuitias dissimulet: vt inuidiam fugiat flores in sinu habeat non ostentet non exurgat in plantas: sed subsidat ingenua vt minor appareat alterum quid sit non video neque enim tam solers sed video esse nescio quid (vt dicam signatissime) laurentianum. Qnod si quis videat Laurentii dotes ingenium: præstantiam Laurentium totum videat graphice effigiatum. Sed hæc nimis fortasse multa quæ dixi etiã inuitus ipsa me transuersum vt dicunt trahente in verba animi sentẽtia. Illud non præteribo inhortari te quãto possum opere maximo vt aliquod quandoque a moderanda repu. ociolum suffuratus absoluẽdæ paraphrasi impartiaris tibi quidem & linguæ patriæ ad honorẽ; ciuibus tuis & nobis omnibus futuræ ad vsum & voluptatem. Florentiæ idibus Iuliis. M, quadringentesimo octuagesimo quarto.

Aristote. Plato.

Nota.

Cæsar.

Ioannes Picus Mirandulanus Hermolao Barbaro suo. S. E. IIII.

Ego quidem mi Hermolae nec possum aut tacere quæ de te sentio aut non sentire ea quæ de illo debeantur: in quo omnia veluti singula summa reperiant. Sed vtinam esset is in me mentis captus vt pro meritis tuis de te sentirem, vtinam ea dicendi vis, vt exprimere aliquando possem quod semper sentio. Scio quæ de te concepi infinitum subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quæcunque loquimur longe esse minora iis quæ concipimus, tam deesse scias animo verba: q̃ rebus animus non deest, & tamen ita me audere credis vt sperem posse imitari tua quorum nec magnitudinẽ æstimare possum. Admirari te possunt omnes, imitari tam pauci possunt, q̃ nemo reprehẽdere: Et vtinam ea mihi fœlicitas vt quæ scribam Hermolaum meum aliqua ex parte imaginentur. Ipse. n. (vt taceam cætera) stilus tuus cui tu adeo parum faues, mirum q̃tum me afficit: q̃tum me delectat: Ita est doctus: grauis: compositus: eruditus: excussus: ingeniosus: In quo nihil inexpolitum: nihil sit triuiale, seu verba seu sententias spectes, legimus sæpe ego & noster Politianus quascũque habemus tuas aut ad alios: aut ad nos epistolas: Ita semꝑ prioribus certant sequentia: & nouæ fertiliter inter legendũ efflorescunt gr̃æ: vt perpetua quadam acclamatione interspirandi locum non habeamus. Sed mirum dictu q̃ persuadeas: & legentis aĩum quocũq; velis impellas. Expertus sum ego cũ semper alias tũ hac ꝓxima tua ad me epistola: In qua dum barbaros hos philosophos insectaris: quos dicis haberi vulgo sordidos: tudes: incultos: quos nec vixisse viuẽtes ne dũ extincti viuant, Et si nũc viuant, viuere in pœnam & cõtumeliã, ita porro sum cõmotus ita me puduit piguitq; studiorum meorum. Iam enim sexennium apud illos versor, vt non minus me fecisse velim q̃ in tam nihil facienda re tam laboriose contendisse perdiderim ego inq̃ apud Tho. Ioannem scotũ apud Albertum: apud Auerroem meliores annos: tantas vigilias: quibus potuerim in bonis literis fortasse nõ nihil esse: Cogitabam mecum vt me cõsolarer si qui ex illis nunc reuiuiscant: habituri ne quicquã sint quo suã causam argumentosi alioquin homines ratione aliqua tueantur demum succurrit ex ipsis quempiam paulo facundiorem suam barbariam q̃ poterit minime barbare hũc in modum fortasse defensurum. Viximus celebres o Hermolae & post hac viuemus non in scholis grammaticorum & pedagogiis: Sed in philosophorum coronis inconuentibus sapientum: vbi non de matre andromaches non de niobes filiis atque id genus leuibus nugis: Sed de humanarum diuinarumq; rerum rationibus agitur & disputatur. In quibus meditãdis inquirendis & enodandis ita subtiles: acuti acresque fuimus vt anxii quandoque nimium & morosi fuisse forte videamur: si modo esse morosus quisquã aut curiosus nimio plus in indaganda veritate potest atq; in his quidem si quis nos arguat hebetudinis & tarditatis age amabo quicunque is est pedem conferat: experietur habuisse barbaros non in lingua, sed in pectore Mercurium, nõ

In li. ix. epistolarũ Angeli politiani hanc & alias iuenies cã ꝑtertim qua huic ille respõdet

Thomas. Io. scotus. Albertus. Auerrois.

Per ꝓsopopeiã barbarus quidã a Pico introducts Barbari argumentis cõfutãdo respõdet acutissime.

Philosophie latinæ laus.

defuisse illis sapientiam:si defuit eloquentia:quam cum sapientia non coniunxisse,tantum fortasse abest a culpa vt coniunxisse sit nephas. Quis.n.cincinnos:Quis fucũ in proba virgine non dãnet?& detestetur?Tanta est inter oratoris munus & philosophi pugnantia vt pugnare magis inuicem non possint. Nam quod aliud rhetoris officium q̃ mentiri decipere, circũuenire: præstigiari? Est.n.vestrũ, vt dicitis, posse dicitis, posse pro arbitrio in candida nigrum vertere:in nigra candidum,posse q̃cunq; vultis tollere:abiicete,amplificare:extenuare dicendo demum res ipsas magicis quasi, quod vos iactatis, viribus eloquentiæ in q̃ libuerit faciem habitumq; transformare,vt nõ qualia sunt suopte ingenio,sed qualia volueritis non fiant quidem,sed cum non sint esse tñ audientibus appareant hoc totum, est ne quicquã aliud q̃ merum mendacium:mera impostura merum præstigium?Cum a natura rei semper vel augendo excedat, vel minuendo deficiat:& fallacem verborum concentum: veluti laruas & simulacra prætendens auditorum mentes blandiendo ludificet. Erit ne huic cum philosopho affinitas: cuius studium omne in cognoscenda & demonstranda cæteris veritate versatur. Adde ꝙ nobis nulla erit fides, lautitias vocum & veneres affectãtibus quasi rebus parum fidẽtes,nec vero nixi, trahere in sententiam his lenociniis homines quæramus.Est ob hanc causam legere res sacras rustice potius q̃ eleganter scriptas:ꝙ nihil sit magis decedens & noxium in omni materia in qua de vero cognoscendo agitur q̃ vniuersum istud dicendi genus elaboratum. Hoc forẽsium est quæstionum,non naturalium atq; cœlestium.Non est eorũ qui in academia: Sed qui in re pub.illa versantur,in qua quæ fiunt,quæq; dicuntur populari trutina examinantur:apud q̃ flores fructibus longe præpõderãt. Non nescis illud nõ oĩa omnibus pari filo conueniunt? Est elegans res (fatemur hoc) facundia, plena illecebræ & voluptatis:Sed in philosopho nec decora nec grata. Quis mollem incessum,argutas manus?ludibũdos oculos in histrione & saltatore non probet, in ciue in philosopho quis non improbet arguat abominetur? Si puellam viderimus moribus lepidã atq; dicaculã laudabimus exosculabimur hæc in matrona dãnabimus & ꝑsequemur, nõ ergo nos sed illi inepti qui ad pedes vestæ agant bacchanalia:Qui grauitatem philosophicarũ rerum & castitatẽ ludicris veluti & calamistris dehonestent profecto quod Sinesius de adolescente: de orõne dici cõmode põt, comatam orationẽ semper cinedã: Quare nos nr̃am malumus capillis hirtã:globosam: inexpeditam q̃ cũ impuritatis vel nota,vel suspitione belle comatã. Et vt nihil sint reliqua:hoc est verissimũ nihil eẽ diuersum magis ab instituto philosophi quacunq; in re, quã ꝙ luxum aut fastum aliqua ex parte sapit. Sicionios calceos habiles aptosq; ad pedem dicebat Socrates: Sed Socrati non conuenire omnino nõ eadẽ ratio ciuilis habitus & philosophici sic vti neq; mensæ neq; sermonis. Vtit̃ his philosophus dũtaxat ad necessitatẽ vtitur ciuilis hõ etiã ad gr̃am. Quã & hic si neglexerit nõ ciuilis: & ille si affectauerit:nõ erit philosophus. Si posset Pythagoras viuere sine cibo, holeribus etiam parceret: Si sua sensa aspectu:aut demum minore q̃ sermonis opa explicare, omnino nõ loqueretur,tñ ab est:vt linguã poliat & exornet: quod vel ob id cauendum nobis ne illectus cute medicata lector demoret̃ ad eã:ad medullam & sanguinem non peruadat:quem subesse sæpe cerusato ori infectum vidimus:Vidimus inquam in hisce oĩbus, quibus propterea in vsu venit:cum nihil sit intus non inane & vanũ:detinere lectorem in prima facie modulatu vario,atq; concentu:Quod si fecerit philosophus:clamabit Musonius nõ philosophum loqui:sed tibi cinem canere. Non ergo vobis vitio detur id non fecisse,quod fecisse vitiũ erat. Quærimus nos quidnam scribamus:non quærimus quomodo imo quomodo q̃rimus, vt.s.sine pompa & flore vllo orõnis. Quam nolumus vt delectabilis, venusta & faceta sit:Sed vt vtilis:grauis, & reuerẽda:vt maiestatem potius ex horrore, q̃ gr̃am ex mollitudine consequatur nõ expectamus theatri plausum, ꝙ aures demulserit æquabilis clausula vl' numerosa:ꝙ hoc sit salsum:illud sit lepidum. Sed expectamus paucorum potius præ admiratione silentiũ introspicientium penitius aliquid,aut de naturæ adytis erutũ aut de cœli aula ad homines adductum:tum vel aliquid, ita argutum vt defendendi:ita defensum vt arguendi non sit locus: Admirentur præterea nos sagaces in inquirendo:Circumspectos in explorando: subtiles in contemplando: in iudicando graues: implicitos in vinciendo faciles in enodando: Admirentur in nobis breuitatem stili fœtam rerum multarum atque magnarum: sub expositis verbis remotissimas sententias plenas quæstionum,plenas solutionum:Quam apti sumus q̃ bene instructi, ambiguitates tollere:scrupos diluere:inuoluta euoluere: flexanimis syllogismis & infirmare falsa:& vera confirmare, his titulis o Hermolae vindicauimus huc vsq;, & vindicaturos post hac ab obliuione memoriam nr̃am nõ dubitamus,ꝙ si vulgo vt dicis,habemur sordidi:rudes,inculti:hoc nobis ad gloriã est non ad contumeliã, vulgo non scripsimus,sed tibi,& tui similibus. Nec aliter q̃ prisci suis enigmatis & fabularum inuolucris arcebãt idiotas hoĩes a mysteriis:& nos consueuimus absterrere illos a nr̃is dapibus quas nõ polluere nõ possent, amariori paulum cortice verborum. Solẽt & qui thesauros occultare volũt;si nõ datur seponere: q̃squiliis integre vel ruderibus vt ꝑtereuntes nõ deprehẽdãt nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philosophorũ studiũ celare res suas populũ:a quo cũ nõ probari mõ sed nec intelligi illos deceat,nõ põt nõ dedecere habere aliquid q̃ ipsi scribũt:theatrale:plausibile,popular̃: Quod demũ multitudinis iudicio accõmodare se videat̃. Sed vis effingã ideã sermonis nr̃i. Ea est ipsissima q̃ silenorũ nr̃i alcibiadis. Erãt.n.horum simulachra hispido ore, tetro,& aspernabili. Sed intus plena gẽmarũ: supellectilis raræ & ꝑciosæ. Ita extrinsecus si aspexeris, ferã videas:si introspexeris, numẽ agnoscas. At inquies nõ ferunt aures:nũc asperam nũc hiulcã:semper inconsonã texturã. Non ferũt barbara noĩa ipso ẽt pene timẽda sono o delicate cũ accedis choraulas & citharedos pone te in auribus. Cũ vero pħos auoca a sẽsibus redeas ad te ipsum in aĩ penetralia mẽtisq; secessus. Assume illas thianei aures, q̃bus cũ oĩno nõ erat in corꝑe nõ terrestrẽ Marsiã: Sed apollinẽ cœlestẽ diuina cithara vniuersi melos ineffabilibus tẽperantẽ modis exaudiebat,his auribus philosophorũ verba si delibaueris,mellea tibi ad nestoris inuidiã eẽ videbunt̃. Sed hæc sinamus nimio plus assurgẽtia, ꝑfecto fastidire in pħo subtilissime disputãte minus cõcinnã elocutionẽ nõ tã delicati stomachi est q̃ insolẽtis:Neq; est aliter,ac si quẽ in Socrate de moribus docẽte offendat aut laxus calceus,aut toga dissidens & sectũ praue stomachet̃ ob vnguẽ. Non desiderat Tullius eloquentiã in philosopho:Sed vt rebus & doctrina satisfaciat. Sciebat tã prudẽs: q̃ eruditus hõ nostrum esse com

Sinesius.

Socrates.

Musonius.

Alcibiades.

Thianeus.

Tullius.

ponere mentem potius q̃ dictionem. Curare ne quid aberret ratio, nõ oratio. Attinere ad nos ευδιαθετον λογον non attinere τον εν διαπροφορα laudabile in nobis habere musas in animo & non in labris ne quid in illo vel per irã sonet asperius: vel per libidinem eneruatius: denique ne que sit discors a genuina ipsa: qua temperatus est modulabiliter harmonia: Quã Plato cum intelligeret theatrali ista & poetarum sæpe corrumpi a re. p. sua poetas omnes eliminauit, gubernandam autem philosophis reliquit, mox certe si per lasciuiam differendi poetas fuerint imitati exilio condemnandis. At instabit Lucretius & si non egeant per se philosophiæ commentationes amœnitate dicendi, per eius tamen adhibitionem dissimulandam esse ipsarum rerum austeritatem: Sicut absynthia per se pellunt morbos, melle tamen illiniuntur, vt puerorum ætas improuida ludificetur, hoc forte tibi faciendum erat o lucreti: Si pueris scribebas tua: Si vulgo, faciendum vtiq; tibi; qui non absynthia modo: sed meracissima toxica propinares. Sed lõge alia nobis habenda ratio, quin vulgus, vt ante diximus nõ allectare quærimus, sed absterrere. Nec tetra absynthia, Sed nectar propinamus, Sed contendet Lactantius satis cõstare in auditorum animos vel seniorum influere potentius veritatem & vi sua instructam: & luce orationis ornatam. Si fuisses firmiane tam frequens in sacris literis q̃ in fictis litibus fuisti: & hoc non dixisses & nostra nõ minus bene fortasse confirmasses, q̃ destruxeras aliena: dic quæso quid mouet fortius & persuadet quam sacrarum lectio literarum non mouent nõ persuadent. Sed cogunt agitant vim inferunt, legis rudia verba & agrestia, sed viua: sed animata: flammea aculeata ad imum spiritum penetrantia: hominem totum ptãte mirabili transformantia, periclis orationibus elaboratis & luculentis nihil se commoueri inquit Alcibiades: Sed Socratis verbis nudis & simplicibus. Addit etiam si sint inepta: rapi in furorem extra se poni & velit nolit faciendum ei ꝙ ille præceperat. Sed quid perdo verba in re concessa, si non desipit auditor a fucato sermone quid sperat aliud q̃ insidias? tribus maxime persuadetur: vita dicentis: veritate rei: sobrietate orationis: hæc sunt lactanti quæ philosopho fidem conciliabunt si bonus fuerit si veridicus: si id genus dicendi appetens: quod non ex amœnis musarum siluis: sed ex horrendo fluxerit antro: in quo dixit Heraclitus latitare veritatem. At dicet quispiam: Age amice examinemus hæc deposita contentione. Reuerendum quiddam atque diuinum per se est sapientia: nec exotico quoq̃ eget ornatu: Sed quæ inuidia & huc accedere? Quis negat quæ per se decent: si adornentur fieri decentiora: ego amice hoc in plerisque nego: adeo multa sunt quorum splendorem si quid adiunxeris elimines & non illustres: ita sunt. s. in sua natura optimo statu: vt demutari ab illo nisi in peius non possint. Marmorea domus picturam non recipit. Si opus albarium superinduxeris demas de dignitate de pulchritudine. Nõ aliter & sapientia & quæ tractantur a philosophis tectorio non clarescunt sed offuscantur. Quid plura? Non ne vulgatũ bonas formas cerussa deuenustari? In vniuersum quicquid pulchri super imponas: celat: quod inuenit: quod affert secũ illud ostẽtat. Quare si quod prius fuerat aduẽtitio præstat: Iacturam fecerit illud quicquid est non lucrum ob eam causam nudam se prębet philosophia: vndiq; conspicuam: tota sub oculos: sub iudicium venire gestit. Scit se habere vñ tota vndiq; placeat. Quantũ de ea velles: tñ de forma velles tñ de laude minuas sincerã & impermixtã se hñi vult. quicquid admisceas infeceris: adulteraueris aliã feceris. Stat pũcto ĩfectili & indiuiduo. Quapp nec ludẽdũ tropis, nec verbis: aut nimis luxuriãdũ aut translatis lasciuiẽdũ. aut factitiis audẽdũ in re tã seria: tãti discriminis in qua demere: addere: demutare aliqd sit flagitiũ: At inqes age damus hoc uobis vt non sit vestrum ornate loq: Sed vestrũ est certe, ꝙ nec pstaris, vt latine saltẽ, vt si nõ floridis, suis tñ verbis res explicetis. Nõ exigo a vobis orõnẽ cõptã, sed nolo sordidã nolo vnguẽtatã, sed nec hircosam. Nõ sit lecta, sed nec neglecta. Nõ q̃rimus vt delectet. Sed q̃rimur ꝙ offendat. Bñ habet iã scilicet. ad nos deficis. Sed amabo ĩcognoscamus quid isthęc si latinitas, q̃ solã dicitis debere pħos & non persoluere. Si dicẽdo incurat exẽpli cã a sole hoĩem ꝓduci cãri hoĩem nostrates dicẽt. Clamabis actutũ hoc nõ est latinũ. huc vsque vere. nõ est Romane dictũ: hoc vero verius, igiť nõ recte: peccat argumẽtũ: dicet Arabs eãdẽ rẽ dicet Aegyptius nõ dicẽt latine, sed tñ recte. Aut enim noĩa rerũ arbitrio constãt, aut natura. Si fortuito positu: vt. s. cõione hoĩum ĩ eãdẽ sñiam cõueniẽte: quo sanxerint vnũqdq; nĩc appellari: ita apud eos recte appellet. Quid ꝓhibet hosce philosophos quos nũcupatis barbaros, cõspirasse in vnã dicẽdi normã: apud eos nõ secus sanctã, ac habeãtur apud vos Romana: illã cur rectã nõ appelletis: appelletis vr̃am: nulla est rõ: Si hæc impositio noĩum tota est arbitraria. Quod si dignari illã Romani noĩs appellatione nõ vultis, Gallicã vocetis Britãnicã Hispanã: vel ꝙ vulgares dicere solẽt, pisiẽsẽ. Cũ ad vos loqntur, cõtinget eos pleraq; rideri, pleraq; nõ intelligi: idẽ accidet vobis apud eos loquẽtibus αναχαρσις παραθηναιοις σολοικιζει, αθηναιοι δε παρα σκυθαις. i. anacharsis apud atheniẽses soloecismũ facit athenienses apud scythas ꝙ si noĩum rectitudo pẽdet ex natura rerũ debemus ne rhetores an pħos q rerũ oĩum naturam soli perspectã hñt & exploratã de hac rectitudine cõsulere; forte q̃ aures respuunt, vt pote asperula: acceptat rõ utpote rebus cognatiora. Sed qd oportuit nouare eos linguã & si nati erãt inter latinos nõ latine loq. Nõ poterãt illi o Hermolae dũ legebãt in cœlo fatorum leges & ordinẽ vniuersi, legebãt ĩ elemẽtis nascẽdi vices & obeũdi: simpliciũ vires mixtorũ tẽpaturas. Nõ poterant inq̃ eodẽ tpe ĩ Cicerone in Plynio: in Apuleio Romanæ linguę ꝓprietates leges obseruantias annotare. Quęrebãt quid abhorrens: Quid receptum in natura: quid a Romanis interea, non curabant: verum enimuero iam te loco meliore statuo: do tibi eloquentiam & sapientiam mutuo nexu inuicem conspirasse. Abiunxerunt philosophi sapientiam ab eloquentia abiunxerũt historici: rhetores poetæ: quod deflet Philostratus eloquentia a sapientia, hos tu victuros celebri fama minime dubitas: illos non nisi in pœnam & contumeliam vide quid agas, Indisertam mauult Cicero prudentiam q̃ stultam loquacitatem. Non quærimus in pecunia, qua moneta percussa sit sed qua materia constet. Nec est qui purum aurum non malit habere sub nota teutonum, q̃ sub Romano symbolo, factitiũ peccant qui dissidium cordis & linguæ faciunt, sed qui excordes toti sunt lingua: nonne sunt mera, vt Cato ait, mortuaria glosaria, viuere sine lingua possumus forte non commode: Sed sine corde nullo modo possumus. Non est humanus qui sit insolẽs politioris literaturæ: Non est homo qui sit expers philosophiæ prodesse potest infantissima sapientia insipiens eloquentia, vti gladius in furentis manu: non obesse

Plato.

Lucretius,

Lactantius.

Tribus maxime persuaderi.

Heraclitus.

Philostratus

Cicero.

Cato.

maxime non poteſt ergo inquies & ſtatuæ nõ a figura. Sed a materia commendantur & ſi cherillus eadẽ quæ Homerus & de eiſdẽ Meuius ac Virgilius ceciniſſent fu turũ erat: vt æq; illi atq; iſti inter poetas reciperentur. Nonne vides diſparilitatẽ ſimilitudinis. Illud & nos aſſeueramus a ſpẽ rem æſtimari non ex ſubiecto. Eſt.n.a ſpẽ res id quod eſt: Sed alia ſpẽ quiſpiam inter philoſophos alia inter poetas recipiẽdus. Scribat Lucretius de natura: de deo: de prouidẽtia: ſcribat de eiſdẽ ex noſtris quiſpiã: Scribat Io.ſco.& quidẽ carmine vt ſi ineptior, dicet Lu. rerũ principia atomos & vacuũ deum corporeũ: rerũ noſtrarũ inſciũ temere omnia fortuito occurſu corpuſculorũ ferri. Sed hæc latine dicet & eleganter. Dicet Ioã. quę natura cõſtat ſua materia ſpẽq; conſtitui eſſe deũ ſeparatã mentẽ cognoſcentẽ omnia omnibus conſulentẽ. Nec ꝑpea ꝙ vniuerſa etiã infima videat ac moderetur e ſua pace minimũ dimoueri: Sed quod dici ſolet κατα οντα μηκατιεναι. At dicet inſule: rudi ter: nõ latinis verbis. Quæſo quis dubiũ reuocet vter poeta melior: vter phus. Extra omnẽ eſt controuerſiã tã rectius Sco. philoſophari: q̃ ille loquiť ornatius. Sed vide quid differãt: huic os inſipidũ illi mẽs diſipiẽs: hic grammaticorũ ne poetarũ dicã decreta neſcit: ille dei atq; naturæ: hic infantiſsimus dicẽdo ſentit ea: q̃ lauda ri dicẽdo ſatis non pñt ille fando eloquẽtiſsimus eloqui tur nefanda. Hæc illi fortaſſe afferẽt Hermolae cariſsime in defenſionẽ ſuæ barbariæ aut qua ſunt ſubtilitate multo fortaſſe meliora. Quorũ ſentẽtiæ nec ego plane accedo nec ingenuo cuiq̃ & liberali accedendũ puto. Sed exercui me libẽter in hac materia tanquã in fami: vt qui quartanã laudant: cũ vt ingeniũ periclitarer tũ hoc conſilio vt veluti glauco ille apud Platonẽ iniuſticiã lau dat nõ ex iudicio: ſed vt ad laudes iuſticiæ Socratẽ exti mulet: ita ego vt eloquentiæ cauſam a te agi audiã in eã licentius repugnãte pauliſper ſenſu atq; natura ĩuectus ſum: q̃ ſi vel negligendã vel poſthñdam barbaris exiſtimarẽ: nõ ab illis ad eã quod nuper feci: ad græcas literas: ad tuũ nunq̃ ſatis laudatũ themiſtiũ pene totus defeciſſem: q̃uis (dicã libere ꝙ ſentio) mouẽt mihi ſtoma cũ grãmatiſtæ quidã qui cũ duas tenuerint vocabulorũ origines ita ſe oſtẽtant: ita venditant: ita circumferunt iactabũdi vt præ ſe ipſis pro nihilo hñdos philoſophos arbitrenť: Nolumus inquiũt haſce ueſtras philoſophias, & qd mirũ: nec phalernũ cães. Sed nos hac fini epiſtolã claudamus. Si decus aliquod nomq; ſibi ꝓmeruerũt barbari illi ſola rerũ cognitõe nõ eſſe facile dictu. Quẽ locũ: Quid laudũ tu tibi vendices qui ſis inter philoſophos eloquentiſsimus: inter eloquentes (vt dicã græce) φιλοσοφωτατος Florẽ.iii.nonas Iunias. Mccccxxxv.

Reuerẽdo in Chriſto patri fratri Baptiſtæ Mãtuano ordinis Carmelitarum poetæ philoſopho & theologo inſigni &c.

Filius Ioannes Miran. E. V.

SAlue pater dilectiſsime: de Apollonio theo nihil ſentio magis q̃ quod tu ſentis ſuper qua re ſcribã ad te plura cũ erit ocium & quæ tibi erunt fortaſſe nõ ingrata, de diuerſitate tranſlationis noſtræ a litera hebraica in.iii.capite libri Geneſeos vbi de Eua agitur & ſerpente ſic equidem cenſeo: eſt in hæbreo. Quemadmodũ ſcribis ipſum conteret caput tuum: referturq; ad ſemẽ Euę de quo dixerat inimicitias ponam inter ſemẽ tuum & ſemen illius.lxx.vero & Hierony. tranſtulerunt ipſa conteret Caput tuum vtrobique autem idem ſenſus: Nam quod dicitur ipſe conteret non tã ipſam Euę perſonam quàm Euæ poſteritatẽ reſpicit. Cum id dicatur factura: quod in ſemine ſuo factura eſt Sed cur maluerint ipſa vertere q̃ ipſum, hoc fuiſſe arbitror in cauſa vt ſignificarent cum ex Eua nõ fœmine ſolum ſed mares eſſent propagandi: quod de ſemine dicebatur ad fœmineum ſolũ ſemen referendum, hæc ſunt quæ ſuper hac re in potentia in mentẽ veniunt. Concordiam Platonis & Ariſto. aſsidue mollior, do illi quotidie iuſtũ matutinũ poſt meridianas horas amicis valitudini interdũ poetis & oratoribus: & ſi qua ſunt ſtudia operæ leuioris noctẽ ſibi cũ ſomno ſacræ literę partiunť, tu fac quęſo ne tua diutius deſiderem. Saluta Beroaldũ. Politianus tuus eſt totus. Vale & deũ ora pro me. Flo.die.xx. Martii. Mccccxc.

Pulcherrima expoſitio.

Ioannes Picus Miran. Aldo Manutio.S. E. VI.

MItto homerũ: quem deſiderabas: ſerius tamẽ q̃ & tu voluiſti & ego debebã. Ita mi alde diſtringor occupatione vt neque interſpirãdi ſit locus Addixi me (quod & tu noſti) iam dudũ literis in famulatũ, illæ pro ſuo imperio Ita ſeuere legẽdi dictãdi exigunt pẽſum vt vix valitudinẽ redimã. Tu quod te ſcribis facturum: ac cinge ad philoſophiam: ſed hac lege vt memineris nullam eſſe philoſophiam: quæ a myſteriorũ veritate nos auocet: philoſophia veritatẽ quærit. Theologia inuenit, religio poſsidet. Vale Florẽ. die vndecimo Februa. Mcccc. nonageſimo anno gratiæ.

Huc idem Alibi.

Ioannes Picus Miran. Hermolao barbaro patriarchæ Aquil.S. E. VII.

AVdio te patriarchã Aquileiẽſem electũ. Gratulor illis hominibus paſtorẽ optimum: toti eccleſiæ militẽ ſtrenuiſsimũ: tibi tuæ virtutis illuſtrandæ amplificãdæq; occaſionẽ datam: tria fere viuendi genera: Ciuile contemplatiuũ: religioſum: in illo prudentiã in ſecũdo doctrinam in tertio quaſi faſtigio totius vitæ præter duo illa etiã ſanctitatem exigimus. Te antehac & tua ciuitas in repub. gerẽda magniſque eorũ tractandis rebus diligentiſsimũ prudentiſsimumque ſunt experti & ſtudioſi omnes quaſi patronũ ac vindicẽ bonarũ artiũ amant & admirantur, quod erat reliquũ hoc te facturum & proculdubio ſcimus ita ſerio gaudemus vt.ſ.nõ minus tibi in poſterum eccleſia debeat q̃ & tua ciuitas & literæ hactenus debuerunt.

Tria genera viuẽdi.

Ioannes Picus Miran. Hermolao ſuo. S. E. VIII.

QVid eſſe hoc dicã mi Hermolae ꝙ me quotidie nouis oneras officiis quaſi tu mihi aliqd debeas: cui ego iampridẽ oĩa debeo: venit ſuperioribus diebus huc Antonius frater in patriã ſe recipiens. Rogo quid Hermolaus agit hoc inquit ille agit. Te amat laudat in cœlum fert apud me apud alios apud ipſum pontificem atque hoc ita aſsidue ita valide agit quaſi nihil habeat pręterea quod agat. Scribunt item ad me aliquando quos iſtic habeo amici vnus præcipue. Coſmus pactius vir (vt ſemel laudes eius complectar) dignus quẽ tu vnice ames. Is vero quotiens ſcribit toties de tuis in me officiis ſcribit de amore de mira quadam animi pro pẽſione vt ſentias vt loquaris de me ſemper honorificẽtiſsime o inauditã hãc tuã humanitatẽ qui nũq̃ ſatis tibi

esse i homines dictionis putas & si talis erga me es quo me facias magis tuum magisque obliges, actũ vt dicunt agis. Aut plus debere, aut amare magis nõ possum. Sed ita homo es alios omnes prudentia, moribus doctrina, humanitate etiam te ipsum vincis. Vale: & me iam quæ so lauda modice, dum tamẽ ames immodice. Salutat te Politianus in te amando & laudando semper verus sem per immodicus. Flor. die vlti. Iulii. Mccccxc.

Ioan. Picus Miran. Hieronymo. S. E. IX.

NIsi angelus noster ad te scriberet, ego plura ad te scripsissem, sed nolo picas meas illis musis obstrepere & voluptatem tuam importunus ego inter turbare. Quod si beneficium intulit qui abstinuit iniuria quã inferre potuit, hanc literarum breuitatem non potes mihi pro beneficio non imputare, quod eris pulcherrime remuneratus si pro breuissimis lõgissimas mihi ipse red dideris. Nihil. n. nobis tuis literis gratius, quibus quæso ne me defraudes alioquin si silueris, par pari reponam. Namque ego tunc maxime non silebo, sic enim te perbelle retaliauerim. Vale: & Hermolaum nostrum delitias Romanæ linguæ meo nomine plurimum salutato.

Ioannes Picus Miran. Ioan. Francisco Pico nepoti. S. E. X.

QVod hactenus tuis literis non responderim hoc fuit in causa inciderunt in manus meas libri quidam hebraici in quibus iam perpetuam hebdomadam assiduus fui dies & noctes: ita vt pene me exoculauerint. Est. n. hinc ad. xx. dies discessurus, qui huc libros attulit siculus quidam hebræus, quare dum me ab illis extricauerim ne literam quidem a me expectes, neque. n. possum momentum ab illis discedere ne forte illi discedãt prius q̃ ego eos omnes excusserim. Cum ab hac cura liber fuero obruante literis, q̃q̃ scis animũ me habere occupatissimum. Si quid autem tu vnquam mea causa es facturus da operam qua ratione potes ne meũ istuc aduentum Barri princeps desideret: studia enim omnia interturbarem mea quibus nosti tu quàm sim deditus quamq; nihil præter ea curem, haud satis autẽ mihi constat vtrum mihi molestius illi an mihi displicere. Vale & deum time & te quotidie cogita esse moriturum. Ferrariæ. xxx. Maii. Mcccc. nonagesimo secundo.

Ioannes Picus Miran. Marsilio Ficino. S. E. XI.

QVi ab amicis quod cupiunt pluribus contendũt iniuriam faciunt amicitiæ quasi ipsa non possit quod potest illecebra orationis. Quare agam tecũ simpliciter, vt ea exigit quæ mihi tecum iampridem intercedit beniuolentia est hoc tempore ad mea studia plurimum necessarius Iamblicus Platonicus, hunc si ad me miseris perpetuo me tibi officio deuinxeris, erit hic ad dies viginti aut summum ad mensem post, illico per tabellarium remittetur. Tu interim & bibliotheca mea & rebus omnibus vtere atque tuis. Vale.

Ioan. Picus Miran. Angelo Politiano. S. E. XII.

NEc vrbanius vnquam nec hilarius acceptos se amores mei prędicant q̃ his proximis diebus apud te, & ꝙ amice quidem confessi sunt cum sibi gratulantur maxime, tum tibi plurimũ debent. Quis. n. nolit ab isto ense mori dolent tamen indulgentius id factum esse q̃ oportebat, atque in eo sunt vt dubitent amore ipso in amores te cecutientem factum meos: Ac ita demum dubitant vt iudicio tuo alioquin grauissimo in sua causa haud satis confidant: Confidunt tamen & iam sese vinculis asserunt: domi esse nesciunt, libertatem & publicum securę postulant. Sed quid de Epicteti tui festiuitate dicam, o rem iocosam & risu dignam catoniano, vix erat in limine cum pandens sinus en inquit obelos, en sagittas, si nescitis græce. En me si ex vestris quisquã audax fuerit paratum referire. Quis cachinis temperasset cũ stoicus homo tam lapide iocaretur? abstinuimus profecto telis, & ꝙ interminatus erat repositurum se se iniuriam, & ꝙ ita cutis occaluerat vt tam leues ictus nõ admitteret. Qua igitur veneratione debuimus, senem excepimus. Qui vt demum apud nos consedit philosophari cœpit de moribus, Et id quidem latine non tam ob id ꝙ apud latinos erat (Nam & erant in eo cõsessu, qui græca nouerant) q̃ ꝙ latine ipse beneficio tuo luculentius saperet, Sed nec operam perdidit, quãdo quidẽ non prius loqui desiit q̃ nos ex peripateticis stoicos fecerit. Et apathiam illam omnes approbauerimus, iam videre sit pauloante delicatos homines iam factos omnium tollerãtissimos qui lacessiri quidem possumus ab aliis, Lædi a nobis tantum, qui fato reluctemur nunq̃, & quæ nostra non sunt sic fieri, demum velimus, vt deus vult, & eum nec culpemus vnquam nec accusemus, nihil doleamus, nihil expostulemus seruire vinci nesciamus. Re non oratione philosophemur: & qui nouitii sumus nos ipsos vt aduersarios obseruemus. Aliorum de nobis opinionem atq; id generis alia quæ externa sunt negligamus potius q̃ reiiciamus. Ad diem curemus vt hospitium viatores: habeamus ea denique non habeamur. Silentium amemus ne quicq̃ euomatur non concoctum. Et nobis alii raro, & nos aliis nunquam risum pariamus. Et (vt vno complectar verbo) Epictetum totum, & sustinere aduersa, & abstinere voluptatibus abunde didicerimus, vide q̃ singulatim ad epictetũ tuum effinxerimus vitam nostram, vide q̃ & cito ne hac quoq; parte stoici non essemus, qui nos admonitos volunt tandiu deficere hominem, q̃diu non ꝓficit. Id ꝙ q̃q̃ in cæteris admiratus sum in me tamen vno vel maxime. Qui cum semper in lyceo vel academia nũquam in porticu sim versatus: ita victus sum oratione senis, vt in eius sententiam non pedibus modo sed manibus quoq; & toto corpore discesserim. Indicem græcorum librorum, qui mecum hic diuersantur cum manuclis epistola quod tuæ literæ postulant ad te mitto. Indicem tuorũ itidem desidero. Laurentio iuniori meo nomine salutẽ dicito: ad quem scripturus eram, sed pudor deterruit ne videar hominem literis compellare. Vale.

Apathiã ex Epicteto dicit, & ab coeisdem lectione quã mire & cito profecit.

Veram hinc disce philosophiã quisquis legeris.

Tãdiu deficit q̃diu non ꝓficit hec.

Ioannes Picus Mirand. Thomæ medico. S. E. XIII.

QVod fabellam tuam & eam festiuam quidem atque concinnam meo nomini nuncupaueris indicio mihi fuit & doctrinæ tuæ & singularis in me beniuolentiæ, grauis vtraque causa quæ me ad te amandum vrgeat & impellat vtra nescio magis, vt enim in amore (quod in prouerbio est) mutuum non reddi-

disse flagitium est ita laudatissimum hominem & si nõ prouoceris non amasse: aut rustici est ingenii, aut sane improbi. Vide igitur q̃ me geminis (vt aiunt) funibus ad amicitiam non vocas modo sed trahis quando nec in ea est tabella quicquam, quod doctrinam, quod ingenium non oleat: Nec de me bene mereri magis præclare poteras: q̃ egregiæ fabellæ dicatura a meo nomini tam amice tam libertate consulere cuius argumentũ tantum abest, vt vel negligam, vel accusem, vt etiã sum mo opere probem. Mea. n. semper fuit sententia: cui ne que ex doctis quemq̃ reclamaturum puto: Acriores esse ingenii iocularia hæc & fabellas scribere, modo id (quod præstitisti ipse q̃ cumulatissime) erudite: & elegã ter fiat quã de grauissimis rebus vel ornate disseruisse. Quippe cum operosius longe ex limo q̃ ex ære aurove decoram effinxisse statuam arbitremur: cur nõ itidem erit de humili q̃ de sublimi materia insigne aliquid dicti tasse, & pluris certe negocii: & iccirco etiã laudabilius: illorum operi argumenti dignitas lenocinatur: Hi quic quid dignum afferunt id totum de scriptoris pœnu depromitur: Nihil ipsa materia, velut asymbola conferren te: Illis natura sedulo opitulatur: Hi aduersus naturã cer te contendunt: Quod & si ita sit non ibo tamen inficias inter has quas dixi humiliores materias: aliis alias mirũ in modum præstare & esse etiam id generis nonnullas ita iacentes ita insipidas vt nulla vi aut maiestate verborum attolli satis & scite condiri possint: Quod vitii his nunquam inesse potest: quæ venusta iocorum vrba nitate resarciuntur: At vero summis subsellis constituẽdas eas duco: quę cum salium lepore admixtum habent ætatum personarumq; graphicam excriptionem: ꝙ & habent ea omnia: quæ comicorum sunt: & tu in ea q̃ ad me dedisti fabella pulcherrime imitatus es: q̃tum ibi argutiarum? quæ salium opportuna: & ingeniosa permix tio. Vt delectat: vt lepida: vt absoluta est vndique, & si qua materiæ humilitate sordidiuscula & debilior apparuerit orationis luce & dignitate se ipsam erigens & ni torem ac neruos assumens: ea est profecto (vt paucis di cam) quæ se a literatissimo homine profectam liquido demonstret: verum inter cætera omnia illa mihi præci pue cordi est morum ætatum personarumque exquisita & commoda adnotatio? in qua vnam prudentiam tu am: eamque non mediocrem: velut e specula longe pro spicio. Videres vellem quem mihi cachinum moueat octogenarius antistes, qui vt cũq; cætera succedãt hoc tamen continue saxum voluit: vt alicunde pecuniã cor rodat: quod vitium senibus cognatum & familiare sem per fuit. Quid dicam de parasito nostro qui a parcissimo sene cœnam saliarem dissimulans extorquet. Qui ipsum vt ita dicam singularissime pumicem emungit. Nullum est mi Thoma in ea fabella verbum: quod non sibi quoddam peculiare palmarium vendicet, sed neq; meum est: referre quæcunque olfeci: neque his sum naribus quæ olfecerint omnia hoc tibi cõstet: rem aut gra tam magis: aut iucundam mihi contigisse nunquam: & ipsam igitur intra hos lares & te ipsum intra animum re cepi: habes mi Thoma quod (& si tu petis) petendum erat a me mutua est inter nos amicitia q̃ ipse (vt te virũ decebat præstantissimum) a musis auspicatus es. Reliquum est, vt quoties vel re mea quamtulacunque est: vel opera indigueris: de mea in te voluntate periculum facias: Neq;. n. (si qua dabitur occasio) vllum erga te officii genus prætermittam: quod ipse aduersum me in amicitię vestibulo fecisti prior. Vale.

Io. Picus Miran. Concordiæ comes suo Nicolao Leoniceno. S. E. XIIII.

IAm sæpius & pluribus tecum per literas collocutus fuissem Nicolae suauissime si vbi nam esses mihi aut nuncio aut literis aut rumore notum fuisset. Ego vero id anxie a multis percunctatus fui dubium ab omnibus responsum accæpi: Tãdem superioribus diebus in manus meas inciderunt Antonii fauentini grauissimi philo sophi ad Thomam frignanum literæ, ex illis te esse Florentiæ quod mihi tunc gratissimum fuit accepi, hoc simulac intellexi literas per tabellarium ad te Florentiam dedi. Vanum fuit inter, neque. n. illic te repperit, Dolui summopere: hodie Thomas significauit te Florentia di scessisse & Bononiæ: esse illico has ad te deferri iussi. In quibus quidem neque meam in te beniuolentiam neq; singularem amorem pluribus aperire nitar, neq;. n. de nostra in te voluntate tibi vel pauxilulum quidem subdubitandum nisi me & egregiæ virtutis tuæ & tuorum in me officiorum, quod meum non est, oblitum existimares. Non potui autem nõ mirari summopere ꝙ tum ex vrbis tumultibus te eripuisti quæsiturus sedẽ in qua viuere & tranquille posses & iocunde hoc oppidulum nostrum aut certe oblitus sis aut certe contempseris vi sus es Nicolae diffidere aut voluntati meę aut facultati vt vero hæc tuis meritis minor, Ita illa tua maior opinio ne gratum nihil erit si me tui consilii admonueris, gratissimum omnium si meos lares tibi communes non de dignaberis mecũ ociaturus dum cæteri cum matre negociabuntur: Reliquum Io. grãmatici ad te mitto quod per multos dies non inuentum nunc repertum est. Tuus sum & te expecto: Vale Mirandulæ die. xx. Iulii. Mcc cclxxxii. Cura omni diligentia si me amas habere indicem omnium librorum qui in bibliotheca Sancti Dominici reperiuntur: Mitte vel tecum affer. Vale iterum. Villam exedificaui suburbanã amœnam satis pro loci & regionis conditione. Carmen longum de ipsa composui & tibi domus suauis & carmen erit non iniocundum iterum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo Politiano suo. S. E. XV.

QVod proximis literis tuis me tantopere laudaris debeo tibi tantum quantum ab eo absum vt me rito laudet. Id enim debetur cuique quod gratis dat nõ quod persoluit. Quare & ipse id totum tibi debeo quod de me scribis cum in me tale sit nihil. Cum id mihi ipse nullo pacto deberes: id totum tuæ fuit humanitatis: & singularis in me beniuolentiæ. De cætero si me examinaris nihil inuenies nisi tenue humile & angustum. No uicii sumus atq; tirunculi qui ex inscitiæ tenebris pedẽ modo mouimus promouimus fere nihil. Benigne nobi scum agitur si inter studiosorum ordines referamur, ha bet docti nomen quiddam aliud quod sit tibi & tui simi libus peculiare mihi tam grandia non conueniunt. Cũ eorum quæ in literarum studiis sint præcipua nihil non solum exploratum habeam sed nec adhuc etiam nisi ꝑ transennam viderim. Conabor quidem (id quod nunc ago) talis esse aliquando qualem nunc me prædicas & esse aut iudicas: aut certe velles. Interea imitabor te Angele qui te græcis excusas ꝙ sis latinus, latinis, ꝙ græcisses. Simili & ego vtar perfugio vt poetis rhetoribusq; me approbe propterea ꝙ philosophari dicar: philoso-

Docti nomẽ cui cõgruat.

phis ꝙ rhetorissem & musas colã q̃q̃ mihi longe aliter accidit atque tibi. Quippe ego dum geminis (vt aiunt) sellis sedere volo vtraq; excludor sitq; demum (vt dicã paucis) vt nec poeta nec rhetor sim neq; philosophus. Tu ita vtrumq; imples vt vtrum ma gis haud satis constet qui & græcam & nostrã mineruam ita pulchre amplectaris quasi cygnus vtriusque linguæ vt quæ insititia sit quæ genuina non facile discerni possit. Nam vt de latinis taceã (de his.n. cui e primo loco cesseris) quis credat (vt de Adriano ille) romanum hominem tam græce loqui. Iurabat Emanuel noster dum tuas legeret nõ esse tam atticas athenas ipsas. Is es mi Angele (facessat adulatio) cui ex nostris vnus aut alter ne dicam nemo conferendus sit. Quod si plures essent tales non haberent hæc sæcula cur inuiderent antiquitati. Incũbe queso & literas quantum potes a situ recipe ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obsolescat excude semper aliquid nouum quod rem latinam adiuuet & illustret. Et quæ domi habes fac tandem exeant in cõmunem studiosorum vtilitatem. Ego quidẽ vt te ipsum tua omnia amo atque desidero: tum eo magis ꝙ te mihi exemplar proposui ad quod effingar & si is es quem vt sequi omnes debẽt ita consequi pauci possunt. Vale.

Ioannes Picus Miran. Paulo cortesio suo. S. E. XVI.

Inter imaginem & epistolã quid inter sit.

BEne cogitas Paule. Mittamus crebro epistolas vt qui locorum interuallis diuidimur epistolarum certe vicissitudine coniungamur, leuare solet absentum desiderium: Si quã domi vllius aut statuã fortasse habeas aut imaginem. Mihi vero inter imaginem & epistolam hoc interesse videtur, hæc mentem, corpus illa effigiat, illa extrema tantum deliniat, hæc intima etiam plane exprimit & effingit, illa amici quasi tunicam & amictum, hæc verum nobis amicum repræsentat, illa carnis colores figuramque quod potest æmulatr, hæc cogitationes, consilia, dolores, gaudia, curas omnes deniq; affectus. Et quæ ipse sibi vix quisq; præsens loquitur secreta animi ad amicum absentem fidelissime transmittit, hæc deniq; viuum & efficax, illa emortuum & mutum simulachrum est. Misitemus has igitur inuicem animorũ imagines tu quidem quas potes aureas & argenteas ego vel æres vel testaceas. Sic enim extra omnem erimus iniuriam locorum & tẽporum. Sicut nec ipsa animi vis aut loci intercapedines aut temporum moras nouit. At vero illud quantum est quod ego tibi debeo Paule officiosissime qui me ad hoc officium prior vocasti tali præsertim epistola que me adeo tenuit & oblectauit vt multos iã dies nulla me magis lectione meminerim oblectari. Est.n. plena facundiæ: plena gratiarum: plena amoris & beniuolentiæ, expectabas fortasse vt dicerem plena mearum laudum. Equidem eram & hoc dicturus. Non enim adeo ferreus aut si hoc mauis dici adeo sum philosophus vt amicorum laudationibus non oblecter. Quæ si sunt veræ me ipsum mihi, si falsæ illorum mihi amorem voluntatemq; commendant: facile igitur impetrabo a mea philosophia vt tuas epistolas & crebro legam & cũ voluptate etiam qua parte me laudant. Sed non illud tã facile vt in rependendo officio hoc literarum satis ciuilis appaream aut non ingratus. Ita.n. imperiosa dña me distringit ita pensum exigit quotidie ita deniq; totum me occupat vt vix quicquã de me mihi etiam ipsi reliquum sit. Sed que tu es humanitate & epistolas etiam malis cum scribemus & silentium equi boni consules cum tacebimus. Politianus cõmunes delitiæ te salutat. Vale.

Ioannes Picus Miran. Troilo maluetio. S. E. XVII.

LIbellus tuus de fortibus tanta me affecit voluptate q̃ta solet is effici cui optima sors contigerit. Ago tibi ingentes gratias ꝙ me tuarum lucubrationum feceris participem talium presertim: In quibus & disputandi subtilitas & multiplex variarum rerum cognitio facile apparet. Quorum alterum ingenii: alterum diligentiæ laudem habet. Nugas nostras quas desideras prope diem ad te dabo. Incertum.n. vtrum indignius illarum te lectione occupatissimum iurisconsultũ detineri, an desyderio amicissimum hominem diu suspẽdi. Vale & me ama. Fer. xxix. Maii. Mccccxcii.

Ioãnes Picus Miran. Thadeo Vgolino. S. E. XVIII.

GRatissimas habui literas tuas plenas amoris fidei & charitatis non ob id tantum ꝙ tu mei memineris sed quòd in illis me amice admones vt ego ipse mei .i. bonorum studiorum & quã dedi expectationis sustinẽdæ meminerim equidẽ infirmitatis meæ conscius: nihil vel mediocre de me polliceri ausim. Sed ille a quo omne bonum pater luminum clementissimus vt antehac dedit vnde de nobis aliquid separarẽt homines: ita dabit in posterum: vt tã bene conceptam opinionem frustra non habeamus Romam propero vbi de nostris studiis periculum vel cum periculo faciemus. Si quid profecerimus dei est munus: illi laudes & gratię, si quid defecerimus: nostra est imbecillitas nobis imputato. Cæterũ ego sum tuus vt qui ob tuam & vitæ & morum integritatem vix Hieronymo nostro in te amando primas concesserim. Vale ex fracta.

Ad nongentas illas conclusiones ꝓperatio.

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S. E. XIX.

SOlidius nunquã me oblectatum memini q̃ nuper: dum tuam epyrotam legerem fabellã proculdubio facetissimam: cum argumenti festiuitate: tũ stili eruditione priscas etiam comœdias prouocantem. Quid.n. has nouitias dicam ineptas plane & infacetas: qua auctorum infantiam facile declarãt: digna profecto fuit: quæ Hermolao barbaro nescio an tuo quàm meo magis nominati dicaretur? Cui vni omnes literatos tãtum debere existimo: q̃tum vix debent antiquitati: Quod me ea minime fraudaris: fecisti pro tua in me antehac perspectissima beniuolentia: Nec est quicq̃ apud me tanti quod si tibi quasi mutuum misitem: relatam abunde gratiam putem: Cõœdiæ nouæ: q̃ mihi polliceris: iam expectans inhio. Neque est quicq̃ quod ea magis optem præter vnum ad nos aduentum tuum: Quem nisi ad decem dies hinc mihi abscendendum foret: vt ex sita nostro te cognouisse arbitror efflagitando certe abs te impetrassem: est.n. ex his cõiicere quæ scripsisti: Quid sit futurum amœnitatis in consuetudine: quid in ipso conuictu: quid in viuis vocibus profecto latitantem habent energiam: quæ altius animum voluptet afficiatque miris mõis: qui omnibus scriptionibus longe præponderant: Sed quando hoc non licet interim a me comœdiæ materiam non expectes. Malo vtrunq; e tuo penu promas vt Thomam medium non medium

Hermolaï laus.

sed totum fabella sapiat. Vereor.n.ne ob sequendo tibi hebetudo ingenii mihi iacturam faceret. Et ex eo quod de nostro admitteret ab opifice opus degeneraret. Apud me nihil est non expositũ insulsum: fatuum plebeium. At desiderant hæc comœdiæ nescio quid secretiorum rerum salsum mordax: elegans: acutum, tibi tuiq; ingenii amœnitatibus peculiare. Quare rem matura mihi futuram q̃ gratissimam: vt quando te coram frui non licet: fruar hac ratione vel absẽte. Quod si vt dixi antea tã citus hinc mihi discessus non fuisset: profecto aliquot dies & genium simul & ingenium excoluissemus? Vale.

Io.Picus Mirã. Marsilio ficino.S. E. XX.

NOn poteras opportunius maumettem tuum latinum repetere quam hoc tempore quo me prope diem maumettem ipsum patria lingua loquẽtem auditurum spero postq̃ enim hebraicæ linguæ perpetuum mensem dies noctesque inuigilaui: ad Arabicæ studiũ & Chaldaicę totus me cõtuli nihil in eis veritus me pro fecturũ minusq̃ in hebraica profecerim in qua possum nondum quidem cum laude: Sed citra culpam epistolã dictare. Vide quid possit impetus animi. Vide quid labor & diligentia etiam vbi sint vires in firmiusculæ. animarunt autem me atq; adeo agentẽ alia cui cõpulerunt ad Arabum literas chaldæorumque perdiscendas libri quidam vtriusque linguæ qui profecto non temere aut fortuito sed dei cõsilio: & meis studiis benefauentis numinis ad meas manus puenerũt. Audi inscriptiones: vadimoniũ deseres. Chaldaici hi libri sunt (Si libri sunt & non thesauri) in primis Ezræ Zoroastris & melchiar magorum oracula in quibus & illa quoque: quæ apud græcos mendosa & mutila circunferuntur leguntur integra & absoluta. Tum est in illa chaldęorũ sapiẽtum breuis quidem & salebrosa: sed plena mysteriis interpretatio. Est itidem & libellus de dogmatis chaldaicæ theologiæ tum persarum græcorum & chaldęorum in illa diuina locupletissima enarrationes: Vide marsili quæ insperata mihi bona irrepserunt in sinum. Cur non ego & Cornucopiæ iam mihi nactus videar. Sed quid de arabicis? In quibus & maumet toletini epistolæ & abugalem: qui Auerrorẽ audiuit (& quod te magis tanget) adelandi cuiusdam qui sub Ammonio Plotini magr̃o in ægypto philosophatus est multę sunt questiones, Deus bone q̃ pythagoricæ quàm plenæ prisco rum dogmatum: & secretioris disciplinæ inuasit statim animum efficax votum posse hęc per me absquę interprete euoluere & perscrutari: atque hoc nunc ago: hoc indefessus assiduusque saxum voluo. hic est Marsili meus cupido: hi mei ignes: qui non fluxã & vanam sed firmam mihi nono pollicentur iam sed præstãt voluptatem, Veram imaginem futuræ gloriæ quæ reuelabitur in nobis: sed redeo ad tuas literas. Tuus Maumettas Perusiæ est: quo cum rediero (absum enim ob pestis suspitionem) ibit ad te continuo: de Plotino quòd scribis haud satis intelligo: hoc scio nõ excidisse mihi Plotinum, quem non in manibus habendum modo, Sed discendum adeo mihi & semper censui & nunc quoq; cẽseo. Si tu quicq̃ de me vel apud mithridatem vel apud Petrum leonem conquestus es non potest non iniuria id ad te factum in me qui tibi & tuis rebus iniurius nunquã vlla ex parte fui. Quid tamẽ illud sit adhuc nescio volens nescio, pythagoricus sum apud quos nihil sanctius amicitia q̃ si quid est quod inter nos vel labefactare possit vel minuere (vt dicunt) abeat in zephyros: Vale: & me ama q̃ tuus sum æquę atq; olĩ fui, ex fratta.

Ingenii velocitas.

Chaldaici libri sibi ex improuiso dati.

Ammonius plotini magister.

Io.Pi.Mi.Hie.donato.S. E. XXI.

IAm diu quæ mea est negligentia, ad te nihil scripsi: ea vna fuit in causa silentii huiusce nostri Patiar me hoc crimine a te censeri negligentia scilicet: Alioquin nec obliuiosum virum nec amicitiarum desertorem. Quas mihi aduersus id ingenii amicos: Quo est Donatus non temporarias sed perpetuas omnino statuo.

Ioannes Picus Miran.Hermolao suo.S. E. XXII.

DEdi ad te literas superioribus diebus per sitã nr̃um Nescio an delate fuerint. Commentaria quę petebas in Ari.cur nõ acceperis ex eodem te intellexisse nõ dubito. Venient cum primum ego ad bibliothecam meã rediero: qui alienas huc in præsentia exploraturus veni. Nec est cur viæ me peniteat adeo multa hic reperi tum græca tum latina ad humaniores literas eruditamque philosophiam facientia. Quin & hac ipsa die: qua hæc dabam incidit in manus Apuleii fragmentum de interpretatione: opus est eruditum & quod Apu. plane esse cognoscas: sed mutilum mancũque. Scirem abs te libenter istic ne aut vsq̃ quod scias integer habeatur. Quanquã cum tua edideris quæ habes sub incude non erit amplius cur Ap. desyderemus. De studiis me is ego quid ad te scribam nihil habeo nisi assiduũ mei in Hier. esse mearumque noctium maximam partem: in tuo themistio vigilare. Diuerti nuper ab Aristo. in academiam. Sed non transfuga: vt inquit ille verum explorator. Videor tamen (dicam tibi Her.quod sentio) duo in Pla. agnoscere: Et homericam illam eloquendi facultatem supra prosam orationem se se attollentem & sensuum si quis eos altius introspiciat cũ Aristo. omnino communionem: ita vt si verba spectes nihil pugnantius si res nihil concordius quòd si quando dabitur: id quod votorum meorum summa est te cum ad dies aliquot philosophari agemus de hiis corã latius & sensus huius mei periculum aliquod faciemus. Vale. æui nostri decus. Flo. Mcccclxxxiiii.die.vi.decẽbris.

Dubitat an Apuleius de inter, mancus sit.

Ioannes Picus Miran.fratri Baptistæ Mantuano Carmelitæ.S. &c. E. XXIII.

SAlue pater optime olim ad te nõ scripsi sed interim legi quæ tu scripsisti diuina.s.atque sanctissima illa tua poemata: in quibus ea rerum maiestas is splendor est eloquentiæ vt certatim in illis palmam sibi vendicare verba atque sententiæ videantur: fœlix qui velis optima eadem possis, fœlices nos quibus non solum legere quæ scripsisti sed etiam te amare te videre te alloqui datum est. Diues hic mihi materia & quę nõ epistolam sed iustum volumẽ impleat si euagari me in laudandis tuis poematis vel imbecillitas nostra fineret vel pudor tuus. Hoc vnũ dixero delectari mea deo lectione tuorum carminum vt fere quotidie cum me vel tedium vel fatigatio ceperit in illã quasi in hortum solitus sim secedere. Vnde animo tãta semper oboritur voluptas vt nihil cupiat magis q̃ iterum fatigari vt iterum recreetur. Philostratũ de Apollonii vita si satis illo es vsus desidero & Zachariæ philosophi: quẽ te nactũ Romæ dixisti

exemplar cura vt aliquando habeam prætereaq; indicem bibliotecæ uestrę Bononiensis si tuo id commodo fieri poteſt. Vale.

Ioannes Picus Miran. C. F. S. E. XXIIII.

QVæſitum diu apud me fuit tecum ne ſilentio an literis agēdū foret. Quæ res vt pote anſam vtrinque habens cum nunc in hanc nunc in illam partem a me iudicaretur in cauſa fuit cur in hoc vſque tempus tecū ſiluerim. Videbatur.n. præ auribus præſertim occupatis leuioribus his nugis obſtrepuiſſe nō minus impudens q̃ importunum: & erat quod ad te ſcriberem te dignū penitus nihil. Rurſus ſi hominem qua tu es dignitate inſignem, de me optime meritum quando coram nō poſſem, per literas nō venerarer ab officio ꝓculdubio deficiebam. His cum diu fluctuaſſet animus vicit tādem pudorē pietas perſuaſitq; audaculi & temerarii ſubeundam potius notam quàm obliuioſi hominis vel negligentis. Accipe igitur. C. P. qua me excipiebas ſemper cum iſtic eram hilari & porrecta frōte literas meas ineptas illas quidem & incompoſitas ſed fidei erga te meæ: ſed deditiſsimæ tibi profecto voluntatis grauiſſimum teſtimonium. Quibus hoc vnum tibi in primis ſignificari volo nihil eſſe quod magis cupiam q̃ dari mihi occaſionem aliq̃ qua teſtem dilucide apud te reliquā meam in te fidem pietatem & obſeruantiam. His.n. ſi de nobis periculum aliquando feceris ita me inter eos qui tibi dediti ſunt ſuperiorē eſſe cognoſces: vt tu cęteros tui ordinis ātiſtites virtute doctrina & ſanctimonia mirum in modum ancell.

Ioannes Picus Mirā. Baldaſſari millia vaccæ. S. XXV.

MIraberis & quidē nō iniuria reſponſum a me literis tuis vel longe ſerius q̃ tu fortaſſe deſiderabas & ipſæ literæ tuæ merito poſtulabant: id cur ita euenerit paucis accipe. Iturus erat ad vos iiſdem ferme diebus quibus tuas accepi vir ſane probus ſed mihi antea ignotus negotiari ſeſe aiebat Mediolani, opportunam mihi profectionem duxi qua fieret vt per fidum nūciū & quòd in primis optabam ſine mora literæ meæ tibi redderentur: Sed auſtrum particuli: nam cum ille in menſem diſceſſum ſuum pendinando: diſtuliſſet diſceſſit tādem: ſed me penitus ignaro. Mihi vero cum iam ſpe certi nuncii factus eſſem nigligētior literarum obliuio pene ſurrepſerat. nunc demū cum tua ad me epiſtola in manus incidiſſet velut obdormientem ilico excitauit: admonuitque temporis ſine officio prætermiſsi. Dolui (deum teſtor) non mediocriter & nunc quoq; doleo nec ideo hæc dcā velim vt me excuſem ſed vt accuſem potius: facile patiar negligentiæ damnari me & inq̃ malueris pœnā abs te vocari. Nunc ad literas tuas. Accepi & ex literis ipſis & ex libris græcis quorum tu mihi copiam tā liberaliter tā amice feciſti voluptatem non mediocrem: non tā quòd eorum vſus ad mea ſtudia plurimum faceret quàm ꝙ perpetuæ inter nos futuræ neceſsitudīs fundamenta iecerimus. Quam vnam pluris facio quàm aut Sunādii aut Ptolomæi vniuerſam bibliothecam. Tantum.n. abeſt vt literatorum hominū amicitias negligam: vt nihil mihi aut curæ: aut cordi ſit magis. Scio autem quem tu inter literatos homines tibi locum vendices: Quandoquidē doctrinæ eruditionis humanitatis tuę euidentiſsimum mihi argumētum fuit epiſtola tua. Quare ni te amem plurimū dedicerim profecto me & faciam longe aliter q̃ conſueuerim. Amo igitur vnice q̄uis te nunq̃ viderim Amo ita ex animo vt ex animo magis paucos amem, vt demum accedere ad familiaritatem quidem poſsit noſtram ad amorem non poſsit. Et ſi quid.i. quod poſsit accedet illud omne aduentu huc tuo. Quem & literis tuis tu te vltro pollicitus es: & nos ita ardēter petimus vt impatienter deſideramus. Ioannem grāmaticum in phyſica & ariſtotelis metaphyſica ſi mihi compararis perpetuo me tibi officio deuinxeris. Nam & apud me non ſunt: & ſum eorum magna in expectatione. Vale.

Ioannes Picus Miran. Iacobo Feltrino. S. E. XXVI.

LIteræ tuę ſi quando alias nunc me maxime oblectarunt: quibus eam de me exiſtimationē apud te eſſe cognoui: qua ne fingi quidē voto melior poſsit. Vnum illud me perturbauit quòd cum in iis quę ad te ſcripſi nihil notaueris: ſuſpitionem feciſti ne cuncta nota digna exiſtimaueris: Tunc.n. vel placuiſſe plurima credidiſſem cum diſplicuiſſe aliqua ſignificaſſes. Quo fit vt ne teſtimonio tuo alioquin probatiſsimo in mea cauſa ſatis confidam. Amas.n. noſtra omnia perinde atq; nos: & cum ex innata ingenii tui facilitate cunctos tollas id tibi pręcipue in rebus noſtris accidit: q id omne quod in nobis eſt ex tuo fonte manauit. Equidem æmulari te tuis perſtare veſtigiis nec deſiſto nec deſinam. Vtinam te aliquando cōſequar. Sed hoc doleo quòd locorum intercapedine fiat quominus te altiſsimos philoſophiæ locos vt ſoles grauiter pertractantem coram audiam. Quod etſi eadē quę dicis per epiſtolas mitti poſſunt id quod impetratum abs te maxime velim: habet tamen neſcio quid viua vox quod magis afficiat affor-metque diſcipulum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Hieronymo Donato. S. E. XXVII.

ACcæpi literas tuas & ſuaues profecto & eruditas quibus non aliter oblectatus ſum atque olim tua conſuetudine cū pataui eſſem quotiens ea mihi fruendi occaſio offerebatur: cuius quidē & cupidus & appetentiſsimus præter tuam etiam opinionem ſemper fui. Neq;.n. latebat me q̃ dulce quàm amœnū eſſet Donati ingenium q̃ bonis omnibus diſciplinis omni demū virtute exuberans vndiq; atque refertum. Sed ita eſt profecto mi Hieronyme: ita mihi perſæpe contingit facultas & libera & expedita eius quā maxime rem cupimus adipiſcendæ inertes nos facit & negligentes: dum.n. id quod hodie prætermittimus & cras fieri perq̃ commode ſperamus: fit demū vt ex hac ſupina dilatione noſtra cōniuentibus nobis effluat annus. Sed quando res ita recidit: feciſti tu quidē perpulchre: qui me nunc etiam ad hoc officii genus obdormiētem tuis literis excitaſti: Quo vtar aduerſum te ſæpius in poſterū & te vt itidem facias rogatum maxime velim. Quod attinet ad tua carmina fuerunt illa quidem dum eſſem pataui apud me complures dies, meminiq; me libelli amœnitate & lepidiſsima verſuum compoſitione delectatum plurimum. Sed niſi fallor anteq̃ illinc abſceſſerim Ramuſio reddita ſunt, de cæteris quæ aut in me aut mea ſunt ita conſtitutum habeas vt vel eis pro tuis vſurus ſis: vel certe & mihi & amicitiæ noſtræ facturus iniuriam. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo. S. E. XXVIII.

CVm tenues musas meas quibus dum per ætatem licuit de amoribus meis iocatus sum in libellos quinque digesserim: mitto ad te illorum primum missurus reliquos in hoc vno amicum experiar te non assentatorem. Ea.n.lege ad te veniunt vt castigentur: & vapulent: vt erratorũ pœnas & vngue & obelis cis luant. Adhibe igitur te illis æquum iudicem non iniquum hoc est seuerum non indulgentem. Nam quæ maior iniquitas quàm amicum fallere de te sibi omnia promittentem? non eo vsq; ingenio delicato sum vt alienas lituras fastidiam: non adeo mihi bellus videor vt censoré vel negligam vel accusem. Quin forte nec tu nec quispiã crederet quàm hæc mea mihi non satisfaciant: quam in iis etiam quæ magis placent ne sim vt inquit ille Suffenus timeam. Nimirum omnes fallimur nec videmus manticam quæ in tergo est. Quare operam tuã in re honesta & liberali amicissimo homini ne deneges: tam multo præsertim studio: tam ex animo eã efflagitanti. Quod si is essem a quo in eiusmodi re tibi gratia referri posset non tacerem græcum illud Lisippum appellis & appellem lisippi alterna opera vicissim vti solitum: Vale.

Ioãnes Picus Miran. Angelo Politiano.S. E. XXIX.

CVm superioribus annis Florétiæ essem amatorias elegias quatuor apud te reliq;: quas vt fit: exercédi ingenii gratia per id tempus pene puer effinxeram. Erant illę quidã insulsæ: ineruditæ & leues quæ auctoris ætatem & inscitiam facile præseferrent. Tu tamen illas non pro rei merito sed pro tua benignitate: vel indulgenter approbasti: Et ob id ipsum vt fidem faceres ꝙ approbasses exemplaria petiisti profecto non ignarus ea esse animis adolescentum ad virtutem acerrima incitabula vt laudis cupiditate illecti: quàm libauerint gloriolam mox degustare altius enitantur. Vt.n.despe ratione vires & iacent protinus & frigent: Ita spe attolli atque inflammari nemo est qui dubitet. Sed iam ętatis patrocinium tollitur: & quibus antea sub signabatur erroribus nunc vitio mihi vertetur ꝙ non eos iam maturior annis aut repurgauerim melius aut deleuerim. Quæ igitur apud te carmina ex nostris sunt si me amas aut remittas ad me aut laceres: aut igni tradas. Ea omnia elaborata magis & complura alia quæ postquã istinc abscessi mihi per ocium exciderunt breui tuæ limæ demãdabuntur. Interim quæ sine amici intertrimẽto viuere non possunt capitali damnentur calculo. Prę terea Epictetum tuum: & quæ de Homero in hanc vsque diem a te translata sunt: Item quæ de Iuliano medice sermone patrio & quæcunque alia latino sermone composuisti ad me missa omnino velim, hoc ita a te peto vt q impensissime: Ita.n.desidero vt qui impatiétissime, neque est quod recuses quòd ea forte ad vmbilicum nondum deducta sint: Quando quidem omnia si tua hæc fuerit sententia clam apud me futura tibi iam prænuncio atque polliceor. Vale.

Despatio deprimit spés, attollit. aĩos

Ioannes Picus Miran. Marsilio ficino.S. E. XXX.

Mercurius trismegistus quæ sit animi nobilitatis auctoritas.

MEi semper fuit iudicii Marsili doctissime nulla esse in re magis elaborandum quàm vt ab animi nobilitate: qua (trismegisto teste) post Iouẽ proximi existimamur per desidiam atque secordiam nullo pacto degeneremus: idq; mihi potissimum semper fuit vt vndecunque possem mihi animi cultum & bonarum artium disciplinas compararem. Quod quidem meum consilium & si a pueritia vsque constantissimum mihi fuit: excitarunt tamen summopere atque inflãmarunt cum apud te essem superioribus annis adhortationes tuæ: nec vnquam ardenter magis quàm ex illa in hãc vsque diem me totum literis addixi. Iam tres annos Marsili apud peripateticos versatus sum: nec omisi quicquam q̃tum in me fuit vt Aristotelicis ædibus quasi vnus ex eorum familia nõ indignus admitterer. Quod quidem etsi haud abunde consequutus sum: Quippe quòd vix sim in vestibulo eo vsq; tamen processi vt si non docti & eruditi: quod nec per ætatem licet, studiosi tamen nomen mihi vendicare non dubitem. Sed quoniam & tua semper doctissimorum hominum sentẽtia fuit qui academica peripateticis misceret: eum vtranque sectã & rectius habiturum & locupletius: aggrediendam mihi hanc prouinciam existimaui: vt iam pro mei viribus ingeni: pro mea quanta maxima potest assiduitate & diligentia Platoné cum Arist. & vicissim alternis studiis Aristotelem cum Platone conferrem. Verum vt te præmonitore prius: ita nunc adiutore opus est tuæque erit humanitatis & in me beniuolentię non deesse proposito meo atque eo quidem tam honesto & liberali id quod cumulatissime abs te factum censeo si librũ tuum de immortalitate animorum ad me miseris. Quo veluti premonstratore quodam in Platonica disciplina profecturum me vt opto: ita confido. Quis.n. Ficino: in quo si vera esset pythagoreorum sentẽtia reuixisse Platonem crediderim non quæq; maxima in eo doctrinæ genere de se ipso sibi polliceatur? Tu modo mihi non desis. Quod impetratum abs te pluribus contenderem: nisi ipsa qua tu plurimi facis honesti ratio hoc idẽ a te contenderet. Si enim pro amicorum vtilitaté declinandum aliquatenus de via & Cice. noster & Chilo sapiens & Theop. grauissimus philosophus existimarunt: Non ne erit in tam honesta petitione amicissimo homini defuisse flagitium? Fac igitur vt quod iam diu adhortatione sequor tua ope etiam aliquando consequar. Qui.n.hac in re mihi auxiliari possit præter te habeo neminem: quandoquidé vt speciosa alia complura atque pręclara ita platonicarum rerũ cura apud nostræ ætatis homines penitus exoleuit. Vale.

Io. Pi. Miran. Hermolao. S. E. XXXI.

NOn quòd quicq; habeam te dignũ quod scribam ad te scribo, sed iccirco tantum vt rescribas. Alioquin mihi nec causa est scribendi vlla nec argumétum. Quippe quòd damnarim semper eorum sẽtẽtiam qui ad amicos scribendum sentiunt vt hoc quasi debitum pendatur amicitiæ. Est enim hoc totum scribere & literas missitare amicitię quidé sed infirmæ & frigidiusculæ: quæ sua vi subnixa non stet satis: quærat atque aliunde vnde consistat, atq; æ in ipsis animi secessibus iam penitus radice egit quid amabo adminiculis literarum eget? Dabo igitur Hermolae Barbare ob id ad te meas vt quas maxime desidero tuas alliciam. Tu contra ne a me frustra desiderentur tuas reddes quàm cumulatissime. Vt enim infirmi est animi adhibere literas amicitiæ quasi tibicines ne vacillet: ita facilem præstare se amicis atque beneficium liberalitatis est & beniuolentiæ singularis. Vale & musicam Ptolomæi: si id incom-

modo nõ fit tuo ad me dedas futurã hic ad dies pauculos. Quid enim a te non audacter petam; cui ego iam pridem mea omnia voui dicauique?

Ioannes Picus Miran. Hermolao.S. E. XXXII.

Mihi nũquam aut placui magis aut debui copiosius quã hoc tempore quo vna epistola ad te mea tam suaues tam eruditas tã tui persimiles literas ad me vocarim. Quod si & absuisse te patauio dũ illic fui & desiderasse me biennium consuetudinem tuam in causa fuit cur hæc ad me scriberes: nõ potest mihi illud quicquid sit: nunc non esse iocundum? tam abunde vnæ literæ tuæ votum omne meũ non adimplerunt solũ sed etiam superarunt: nam vt epistolæ elegantiam: amœnitatem: eruditionem suauitatẽ taceam cuius lectio vel beneficii vicem cumulate exigit, Quanti apud me esse credis ꝙ tam amanter tam benigne atq; adeo ex animo in amicum te mihi dedas, & quo nec optare mihi quicquam maius ausim in me ornãdo vndique tuam operam tam liberaliter pollicearis: Quod quidem genus officii non recipiendum adeo sed mihi ambiendum etiam fateri ingenue nec coram erubescerem, Quippe nec ipsi stoici vt nosti ἀπαθίαν probant: nec inter has quas græci πάθη dicunt affectiones vlla esse potest aut laudabilior: aut honestior ea: si modo inter illas est quæ dicitur cupiditas nominis & gloriæ præstari vero mihi hoc nec ab vllo vberius potest quàm a te ipso: in quo virtutes omnes velut singulæ sibi palmam certatim vendicant: & ego cui debeam libentius habeo certe neminẽ. Est igitur hæc mihi pollicitatio tua tam grata tam appetenda quàm honorifica qua vel id maxime plurimum gaudeo quòd egregii cuiusdam amoris in me tui & amantissimæ voluntatis fidem facit. Habeo tandem quod vt diu antehac desideraui: ita nunc serio triumpho. Habeo inquam Hermolaum Barbarum latinæ linguæ delicias & bonarũ artium omnium insigne promptuarium mihi non beniuolum solum sed amicissimum. Habes & tu itidem Ioãnem Picum Mirãdulam ita tibi deditum: ita tui studiosum: vt qui deditus qui studiosus esse magis nõ possit: mutuis aduersum te officiis: quando præstare nihil vel grande potest vel Hermolao dignum futurum imparem quidem: si vero animum spectes certe vel æqualem vel superiorem. Vale.

ἀπαθία πάθη

Io. Picus Miran. &c. E. XXXIII.

Nihil mihi dulcius fuit dum hic apud nos esses tua consuetudine: nihil item vtilius: ea in te morum suauitas ea est doctrina: vide autem quàm mihi dulcis quàm gratus fueris dum te fruebar cum nũc dum abes nihil mihi sit dulcius tui memoria. Sed ꝓfecto si amicitiæ sedes animus est & nos id maxime sumus animus. s. vt scribunt Plato & Arist. non est cur possint dissidium inter nos facere ulla vel locorum remota vel diuturna temporum interualla. Cogitabam autem nunc an qua etiam alia ratione consequi possem vt tecum essem: neque aliud in mentem venit quàm vt nostra de septiformi in sex dies geneseos enarratione lucubratio ad te veniret. Si. n. libros quasi liberos parimus: & patris maxima pars in filio est: veniam ego quoq; ad te in illo quẽ genui, excipe igitur venientem ad te filiolum meum vt me solebas hilaris & lubens: placebit scio quia amas. Scio & displicebit itidem quia amas. Nam eiusmodi pietatis est & eorum errata quos amamus signanter introspicere vt ememdemus & introspectis leuiter indulgere ne vexemus.

Animũ sedẽ cẽ amicitiæ plato & Arist. dixere.

Amor causa est vt idẽ simul & placeat, & displiceat.

Io. Picus Miran. F.B.C.Th. E. XXXIIII.

Salue pater dilectissime. En tibi Apolloniũ quẽ si tuæ virtuti tuis in me officiis nõ deberẽ: deberẽ certe vel his literis quibus cũ efflagitas, tantus in illis amor tanta humanitas. Est. n. & summi amoris illuc vocare quo tu iam peruenisti: ad animi. s. purgationem hoc est ad veram fœlicitatem: & summæ humanitatis hortari me quasi equalẽ cui legem dicere quasi filio potes. Sed vtinam vsu eueniat aliquando vt in secessu aliquo vna aliquando pie philosophari possimus, videbis apud me nihil esse prius quàm vt pietatem cum sapientia coniungam. Videbis hoc mihi esse persuasissimum nullam esse sapientiam quæ æternę in nobis sapientiæ imaginem obliteret, & similes facit brutis insipientibus, testem habeo contubernalem angelum tantum me quotidie de meis studiis lucro apponere q̃tum inde ad certamẽ purgandi animi instructior fortiorque euado. Omnifaria hęc disciplinarum tractatio & quicquid literę promittere nobis possunt cutem colorat & quasi pigmentata facie nos reddit formosiores. At sanam firmã robustam mentem sperare nõ aliunde possumus quàm a vitæ integritate a moribus a diuina deniq; religione, volentem igitur cogis (vt ita dixerim) magis velle. Sed & tuis me sacris precationibus iuua vt possim etiam quod & ego volebã & tu me velle tãtopere vis. Vale pater amantissime quem vnice amo quem in oculis fero. Florentiæ. xiii. Ianuari. M.cccclxxxx. expecto tua omnia. Politianus meus deliciæ totius literaturæ tibi adscribi salutem iubet.

O vir sapiẽtiss. O vere admirande mirandula.

Mentis integritas a solo Deo speranda.

Io. Picus Mirã. Hermolao barbaro. S. E. XXXV.

Memini me cũ deliberarem quãnam potissimum ex Italiæ gymnasiis mihi sedem ad philosophiæ studia deligerem cum me multa patauium vocarent libentius illuc petisse vt amor in te meus quem iãdiu animo nutrieueram mutua consuetudine tibi palam esset: patauii fui & biẽnium Hermolaum tamen quis credat nec vidi nec nisi vt multo ante fama cognoui. Ita sæpe euenit vt dum oblatam occasionem desidiosa quadam procrastinatione contẽnimus: ea vt lubrica est manibus elabaẽ. Huius rei me vehemẽter pœnituit & pœnitet & eo magis quòd quã antea rerum omnium doctrinam tuam rumore tantum cognoueram eam nunc his oculis his auribus agnoui dum Romanum themistium tuo illo ore de ingenio animæ de primis rerum exordiis de ratiocinandi scientia disertantem audiui. Deus bone quantum doctrinę? quæ dictionum diuitiæ? quis cãdor? quę mundicies orationis? O virum præclarissimũ: o expressam antiquitatis imaginem erat mihi frequens votum vt Varronis diuinarum humanarumque rerum scripta aliquando reuiuiscerent: vt esset apud quem latine physicas rationes edisceremus. Tu vero & illum & probatissimos quosq; referens eum te nobis exhibuisti vt nihil aliud supersit quod desideremus quàm vt gręca alia interpretando & tibi vberiorem laudem parias, & cumulatius de naturali historia & de studiosis omnibus bene mereare: hæc omnia doctissime Hermolae ad nihil aliud spectant nisi vt me tibi amicissimum esse intel-

Hermolaus honestaẽ cõuersione themistii.

ligas: me ita virtutes tuæ ad te & mandum & obseruandum accendunt: vt nemini etiam & cognatione tua in amore concedam. Sãciet hæc inter nos epistola amicitiæ fœdus: vt honestissimum certamen mutuæ caritatis subinde certemus.

Io. Picus Miran. Andree Corneo Vrbinati. S. E. XXXVI.

QVas ꝓxime ad me dedisti lr̃as tuas idibus Octobris accepi Quas scribis dedisse prius non peruenerũt rescripsissem ilico si accepissem ita sum adscribẽdum impiger & in hoc munere siue studio siue natura minime cessator. Non tamen erat quod veteris silentio etiam diuturno amicitiam nostram posset labefactari, perpetuus amicus sum ego, non temporarius. Et firma satis nõ est amicitia si qua velut tibicines has literarum sibi vicissitudines postulet quæ (vt Plauti dixerim verbo) quasi nutantem infirmiusculãque furcilent. Sed vt ad ea veniã quæ scribis, adhortaris me tu ad actuosam vitam & ciuilem, frustra me & in ignominiam quasi ac contumeliam tam diu philosophatum dicens nisi tandem in agendarum tractandarumque rerum palæstra desudem. Et equidem mi Andrea oleum operamque meorum studiorum perdidissem, Si ita essem nunc animatus vt hac tibi ꝑte accedere & assentiri possem. Exitialis hæc illa est & monstrosa persuasio quæ hominum mentes inuasit aut nõ esse philosophiæ studia viris principibus attingenda: aut summis labiis ad pompam potius ingenii quàm animi cultum vel ociose etiã delibanda. Omnino illud Neoptolemi habent pro decreto aut nil philosophandum aut paucis pro nugamentis & meris fabulis iam illa accipiuntur. Sapientũ dicta firmam & solidam fœlicitatẽ in bonis animi esse: Extraria hæc corporis: vel fortunæ aut parum aut nihil ad nos attinere. Sed inquies, ita volo Martham amplectaris vt mariam interim non deseras hac tibi parte non repugno nec quàm id faciunt damno vel accuso. Sed multum abest vt a contemplandi vita ad ciuilem transisse error non sit non transisse pro flagitio aut omnino sub culpæ nota vel criminis censeatur: ergo vitio alicui vertetur, & virtutem ipsam virtutis gratia, nil extra eam quærens perpetuo affectet & prosequatur quòd diuina mysteria: naturæ consilia perscrutans hoc perfruatur ocio cæterarum rerum despector & negligens: quando illa possunt, sectatorum suorum vota satis implere. Ergo illiberalem aut nõ omnino principis erit non mercenarium facere studium sapientiæ? Quis equo animo hæc aut ferat aut audiat? Certe nunquã philosophatus est qui ideo philosophatus est vt aliquando aut posit aut nolit philosophari. Mercaturã exercuit ille non philosophiam, scribis appetere tempus vt me alicui ex summis Italiæ principibus dedam. Adhuc illam philosophantium de se opinionem non nosti: Qui iuxta horatium se regum reges putãt mores pati & seruire nesciunt: Secum habitant & sua contenti animi tranquilitate sibi ipsis supersunt, nihil extra se quærunt quæ in honore sunt apud vulgus inhonora sunt apud illos & omnino quæcunq; vel humana sitit libido vel suspirat ambitio negligunt & contẽnunt. Quod cũ omnibus tum illis dubio procul faciendum est Quibus se ita indulsit fortuna vt non modo laute & commode sed etiam splendide viuere posint. Magnæ istæ fortunæ sublimant quidem & ostentant. Sed sæpe vti ferox equus & sternax sessorem excutiunt. Certe semper malehabent & vexant potius quàm vehãt. Aurea illa optanda mediocritas qua nos vti manus vehat æquabilius, & imperii patiens nobis vere seruiat nõ dominetur. In hac ego opinione perstans, cellulam meam mea studia meorum librorum oblectamenta meam animi pacem regiis aulis, publicis negociis, vestris aucupiis, curiæ fauoribus antepono. Nec mei huius literarii ocii illos fructus expecto vt in rerum publicarum æstu atq; tumultu iacter & fluctuem. Sed vt quos parturio tandem pariam liberos & quod fœlix faustumque sit dedam aliquid in publicum: si non doctrinam ingenium saltem & diligẽtiam quod oleat. Et ne credas nostræ industriæ & laboris quicquam remissum: scito me post multã assiduis indefessisq; lucubrationibus nauatam operam hebraicam linguam chaldaicamq; didicisse: & ad arabicæ euincendas difficultates nunc quoque manus applicuisse hæc ego principis uiri & existimaui semper & nunc existimo: Sed hæc vt vere ita seuere dixerim, equidem principes istos excellentissimos in primisq; magnanimũ Barri ducem Ludouicum ita colo & veneror vt ex Italiæ principibus neminem magis, illi me multũ multis de causis debere intelligo: & nihil est tam graue: nihil tam arduum quod (mihi si detur facultas) demerẽdi hominis causa facturus non sim. Sed quæ illorum est amplitudo & mea tenuitas: vt ego ipsis non egere nõ posim: ita egere ipsi aut mea opera: aut meo istuc aduẽtu nullo modo possunt. Romam prope diem proficiscar inibi hyematurus nisi vel repens casus vel noua intercidens fortuna: alio me traxerit. Inde fortasse audies quid tuus Picus in vita vmbratili & sellularia contemplando profecerit: aut quid tandem (dicam.n. quamq̃ arrogantius) quid inquam quando tu illi istuc accedenti doctorum copiam polliceris aliorum operæ indiget in re literaria. Romæ & vbi: vbi terrarum fuero habebunt principes isti cui imperent: quem velut trusatilem vt inquit Plautus molã pro arbitrio versent. Quod scribis de re vxoria: nec temere nec de nihilo dictum existimo: Sed dauus sum: Oedipus non sum nec si sim esse volo. Id quicquid est: si videtur latius explica: sim minus esto harpocrates. Ego vt sese res dant in arma consilium capio. Rhythmos meos hetruscos non est quòd desideres. Iam dudum amatoriis lusibus nunciũ remisimus: alia meditates. Sed hoc te quoque monitum volo lauram tuam: si eam esses editurus: supprimas adhuc aliquot dies. Nã forsan paulo mox legent nostri homines de amore (Vide quid dicam) quæ non dum legerunt. Et tu annotare plurima poteris quę ad rem tuam plurimum facient, de alibrana quamq̃ dignus non est: de quo verba faciã: hæc tamen dixerim bene meritũ illo domino male gratiam retulisse: Nec est quòd fugam suam in quẽquam alium quàm in se ipsum reiiciat aut deriuet quãdo meis domesticis quod negare ille non potest: non minus sere quàm mihi debet: sed non primum nunc vt tu nosti: aut fidem fefellit: aut dominum ludificatus est. Scio quid postquam etiam aufugit in me ille & de me: Sed non curat culicem elephas Et condonatum tibi volo quicquid antehac leuis homo peccarit, sed ne abutatur in posterum patientia mea ne qualem se mihi ille in merito præstitit talem me ego ill tandẽ præstare cogar. Quod amicum illum tuum cui in amore res male cessit apud Florianum nostrum excusaueris ex officio fecisti habet ille quidem & ex historiis & ex poetis ex ipsa etiã philosophia vnde se a nota criminis vẽdicet habet vnde

Plautus. Philosophie studia quib[9] addictus iãdiu fuerat nõ deferenda vnquam censet ac ꝓfitetur.

Nota.

Horatius. Philosophãtium vere quæ sit opinio.

Aurea optãda mediocritas.

Linguarum studium.

Plautus. Terentian[9] lepos aduertendus.

Facere dictum.

Nota.

de magnorum se hominum præ iudiciis dauidis, præsertim Salomonisq; tutetur: vt Aristotelem taceam, qui dú nonnullas etiam meretrices sæpe deperibat, suorum de moribus præceptorum nil meminit quando amatæ fœminæ vti cereri eleusinæ sacra fecit. Sed ille hæc tutamẽta: & quasi propugnacula sui facinoris non amplexatur modo vel amat: sed odit & reiicit, & recusat, iacturam quæritur suam non culpam deprecatur, dolet ꝙ peccauit, non defendit. Et mihi quidem vel hoc nomine videtur cæteris excusandus, ꝙ ipse se nil excusat, nihil homine imbecillius, nihil amore potentius, Hieronymi illa inuicta & incócussa mens, dum cœlo tota inhæret puellarum choris inter erat, Quæ illũ pestis potuit vel infestare quem non edomabit? Si hoc amor in heremo in humo collisis membris, in hebdomadarũ potuit inedia, Quid in pluma, in vmbra, in omni delitiarum affluentia non poterit? Accedit ꝙ ille nunc primo cecidit ruinę huius alioquin insolens & ignarus. De neptuno conquæri potest, qui semel tantum naufragium fecit. Si ad eundẽ iterum offenderit lapidem nemo manum porrigat: nemo misereatur. Nunc non excusari iure nó potest. Quẽ ita facti pœnitet vt fauore excusationis se dignum ipse non existimet. Sed hæc etiam nimis quando amicus tuus huiusmodi facti memoriam non solum aliquo modo literis tradi sed quod sequens vita eius faciat obliterari penitus cupit. Vale. Christopho. non aderat cum tuas accepi domino tuo & vniuersæ Bonromeæ familię, q̃ & amaui semper, & nunc plurimũ amo: me nó vulgariter cómẽdabis Perusiæ. xv. Octo. Mccclxxxvi. anno grǣ.

Ioã. Pi. Miran. Io. Francisco nepoti. S. P. E. XXXVII.

GRatissimæ mihi fuerunt literæ tuæ: nó ob id modo ꝙ iampridem de te nihil audiueram: sed et ꝙ ea mihi significabã, quibus sum mirifice delectatus: q̃do eadem & tibi sunt grata, & deo gratissima esse non dubito, tu quoque nihil dubites si modo qua cœpisti via perrexeris mercedem tuam copiosam in cœlis esse futurã. Ego nũdum satis habeo exploratum eundum Ro. mihi sit nec ne. Et quantum equidem assequi possum coniectura futurum potius credo, vt illuc mihi eundum sit, causam nosti. Hoc vbi certum habuero statim te certiorem reddam, ne si huc forte veneris (quod alioquin ego summopere vellem) aut me hic nó inuenias, aut statim discedente me in pꝛiam tibi sit redeundũ. Interim domi esse poteris nisi tu quidem aliter sentias. Sed & illud memineris habere te vxorem cui non aliter corpus tuum q̃ deo ipsam animam debes: Est illius desiderio aliqua ex parte satisfaciendum: cogitandumq; tibi est quid illa ex habitu corporis ex ætate aut appetat aut appetere possit: Quid ex pudore ex virtute non petat. Cur. n. pudeat hæc scribere quæ & Paulus scribit apostolus? Nulla est fere res in qua te magis suspicer errare posse. Et quidem falluntur nostri homines plurimum qui obligatas quidem addictasque sibi vxores putant suas: se vxoribus nihil: Sed posse de se: quicquid illi cẽsuerint pro arbitrio statuere. Deniq; tuus totus esse non potes, qui semel nuptiarum legibus te subiiciens vxoris esse voluisti: potes nihilominus totus esse dei quem & tibi promereris dum vt legi eius obtẽperes tibi ipsi etiam in his quæ sunt dei minus obtemperas. Sed de his alias tecum coram etiam sum locutus. Ego vt primum aer vernauerit hoc est inter primos quadragesimæ dies: cum me. s. ex his græcorum librorum fascibus extricauero statim Ferrariam veniam, interim sacris literis insta: præcipueq; euangelicæ lectioni quæ animum identidem ad deum adducat: quem inde abducere & mundus & dæmon ille illecebris, hic fallaciis dies noctesq; non cessant. Vale animæ dimidium meæ: & deum ora pro me. Cum primum de mea Romam versus profectione aliquid statuero te certiorẽ reddam. Florẽ. xxvii. Nou. Mcccclxcii.

Maritos cũ vxorib⁹ qd agere deceat, oportearque. Paulus.

Ioannes Picus Miran. Iacobo Antiquario suo. S. E. XXXVIII.

INter voluptates quas cum eram Florentiæ de Politiani consuetudine maxime capiebam: viri mea sententia nostro æuo omnium literatissimi, non erat illa mediocris ꝙ tuas ad speciem Epistolas graues illas semper, & eleganteis, vt quamque accepisset, statim mihi dabat legendas. Delectabat me illis me vehementer, & prudẽtia quædam singularis qua magnis etiam in rebus negociisq; tractandis a prudentissimis commendaris & orationis cultus atq; sobrietas: tum ꝙ in nonnullis honorificam nostri mentionem faciebas, non solum mihi tuæ literæ placebant, sed in illis quoq; ipse mihi placebam, Scilicet testimonio tanti viri cedente conscientia quæ nó nihil dissimulans quod sentiret: q̃ si ipsa se proderet non magnopere pugnans & prope modum volens fallebatur: Ita duplici nomine tibi erã deuinctus inde tuæ virtutis hinc collati sæpius in nos non officii modo, sed beneficii cogitaui non semel agere tibi gratias per epistolam ne forte parum gratus aut ne tecum rusticus existimarer: Verum cum tu Politianusque noster pulcherrimum quoddam inter vos literarum commercium exercetis, nolui musis importuna Pica obstrepere, quasiq; male vocalis Anser, alterne sibi concinẽtes olores interturbare: Alioquin tibi animum nostrum per Politianũ nostrum patere sciebam: Tum conscius infantiæ meæ interprete vtebar eloquentissimo. Nunc ab ipso missę ad nos tuæ literæ sunt, quas Ricium nuper dedisti, Iuuenem ingeniosum: in quibus tantum tribuis mihi q̃tum nec optare ausim, nedum mereri me credam. Rupit officii magnitudo nostrum hactenus nescio an in ciuile, certe non superbum silentium, nec potui tibi non agere gratias immortales, non quòd premas me laudibus immodicis quas non agnosco: sed quòd ita me ames, vt tuum illud alioquin constans robustumque iudicium tã topere tamen in nobis sub amoris pódere vacillauerit. Debeo igitur tibi super q̃ vel ego possim persoluere, vel tu facile credere nec est quicquam tam arduũ tam difficile quod non equæ pro tua dignitate sim facturus, ac pro mea salute. Tu quod in politiano me possidebas hactenus, nunc vero nihil mutata re tuis tantum rationibus Pici nomẽ quod suberat explicabis. Vale. Ex Agro Ferrariensi die. xxviii. Iunii. Mccccxciiii.

Nota similitudinem.

Præcellenti atq; doctissimo Viro domino Iacobo Antiquario tanquam patri. Ioannes Picus Miran. Andreæ Corneo. S. D. E. XXXIX.

SAtisfactum est plane votis meis abunde satis Andrea carissime. Quando quidem ex tuis ad Christophorum vtique nostrum carissimum literis accæpi istic te cum tuo & commodo & dignitate viuere Est. n. fuit que semper hoc a me optatum maxime tibi esse bene atque beate & quo nihil demum habeo maius dicere pro meritis tuis. Quod quidẽ euenturũ nũq̃ dubitaui. Atq; hoc vnũ mihi semꝑ constitit dũ vel lingua tibi superstes

essot vbi gẽtium fores futurũ te in sublimi. Noui (quod citra adulationem dictum sit) animi tui generositatem quæ nihil humile aut plebeium patietur. Noui virtutes tuas doctrinam mores, atque prudentiam: Quæ omnia te quocunque collineabis facile perducent. Valitudinẽ tantum tibi timeo tot morbis ab ineunte ætate vt mihi narrare solitus es in hanc vsque diem oppressam debilitatam tamen magis q̃ fractam, adeo & illa tuum mouit ingenium, vt vinci nesciat sed perpetua quadam soliditate sua aduersus fortunæ ictus strenue pugnet, habe q̃so non minus valitudinis rationem q̃ fortunarum quando quidem hæ vbi vita deficit nullæ sunt. Quod vero de me apud omnes honorifice verba facias facis tu quidẽ pro tua & humanitate & vetere in me beniuolentia deboque ob id tibi tantum quantum qui debet maxime: Sed vereor ne tuam ipsemet telam retexas dum meas ineptias & quæ mihi in ætate teneriore nuge profluxerunt in publicum euocas: sunt.n.ea omnia inepta satis & inerudita vel sic etiam cum eis benignissime decidatur nõ ea certe sunt quę eam quam de me isti homines oratione tua opinionem iam forte conceperunt substinere possint, Qualiacunque sint mittenda duxi vt tibi vel totius famæ dispendio satisfacerem, te tamen rogatum velim vt hæc leuiora omnia habeas: Nam si res tandẽ desiderabis meas & grauiora habemus in manibus quæ ad vmbilicum nondum ducta sunt. Et hæc quoq; ipsa quæ misimus absolutiorem poscebant limam. Verum & tempora & philosophiæ studia quibus maxime inuigilo ab opere me diuerterunt. Redibimus tamen aliquando ad musas: & si quid excuderimus tuis auribus dignum curabimus ad te protinus delatum iri. Vale.

Ioannes Picus Miran.R.C.C.S. E. XL.

MAttheus noster vir officiosissimus & salutem mihi plurimam tuis verbis dixit & quo me amore qua beniuolentia prosequare apertissime declarauit, pollicitus insuper & tuo, nomine studium, operamq; tuam si quando his mihi vti contigerit. Cui officio vtinam par essem pater humanissime. Suscipi enim me in tuam fidem & inter tuos connumerari & optaui semper & speraui. At obuium habere te vltro me tam benigniter tam amicis tam liberalibus pollicitis adeuntem, & quasi ad amicitiam si licet sed per te licet vocantem tuam, & spem meam & votum omne superauit. Quid enim aut quantum est ab eo inuitari, a quo fuerat satis non excludi: Quamquam fecisti rem & si non me, te tamen dignam, poteram.n.pro meis meritis non admitti. Non poteram pro tua humanitate etiam non vocari. Quamobrem quantum aut mihi gaudeam: aut tibi debeam quo pacto explicem qui nec concipio: Certe ob hæc tanto magis tibi debeo quanto minus hæc (q̃ nulla ex parte) mihi tu debeas. Neq; enim nimis sunt illa grandia & nimis multa quæ & Mattheus & amici reliqui retulerunt ex voluntate potius q̃ ex iudicio me extimãtes. Sed qualis tamen, aut quantus sum patiare me quoq; inter omnes esse qui tuas virtutes vt taceam cætera colũt & admirãtur per quas in te est videre & quid vincat antiquitatem & quod vinci a posteritate non posit: vt dixerim hoc merito cũ in te nihil quod vel in honesto vel prudentia vel doctrina sit positum desideretur, desiderari hoc vnum debere ab omnibus, vt per te aliquando iuxta Platonis votum summa potentia cum summa sapientia coniungatur: Sed hæc a deo a te interim hoc pe- Nota.
to & rogo vt mihi non referendæ gratiæ, neq;.n.locus aut per tuam amplitudinem aut per meam tenuitatem sed testandi animi erga te mei, testandæ fidei & obseruantiæ occasionem præstes. Experieris Ioannem Picũ hominem supra omnem opinionem tibi deditum & deuotum de quo polliceri magis tibi non potes: sed potes ea omnia qualiacunque sint quæ sunt in eo quibus tu ipse cum vteris splendoris tui aliquid inuehes fientq; magna cum tua esse ceperint quæ dum sunt mea magna esse non possunt. Vale.

Io.Picus Miran.suo Alexandro cortesio. S. E. XLI.

GRatissimæ mihi fuerunt literæ tuæ quas non vt putas ad ignotum ignotus: sed ad amicum & quidẽ veterem amicus ne dum ad notum notus nuper dedisti, nosti.n.& tu me antea vt scribis, & dignum existimasti quem amares. Ego itidem de tua doctrina atq; virtute cum a plerisq; tum a Politiano nostro sæpius audiui cuius iudicio quis non confidat? fecit ille apud me tuæ probitatis fidem facere potest & apud te ceptę meę iam pridem beniuolentiæ. Cui quidem & si erat maxima per epistolam tamen tuã eos scito cumulos accessisse quos concipere animo vel pauci possint. Quid.n.illa suauius? quid eruditius? vt est docta vt est amabilis & puccio nostrò de me amice magis q̃ vere loquenti largissime subscribens, profecto nec mihi quicquam illa gratius a te poterat contingere, nec tua de me opinione quicquam honorificẽtius pro quibus vniuersis & tibi gratias ago q̃ maximas: & quæcũq; aut mea, aut in me sunt debere Alexandro meo me cõfiteor, epistolam quam petis nostram ad Lauren.medi. ad te mitto.

Ioan. Pi.Miran.Dñico beniuenio.S. E. XLII.

SAlue mi dñice in domini sortem electe: gratæ mihi fuerunt literæ tuæ gratius ꝙ & coram ex fratre dum hæc agebat & ꝑ literas ex Petro an. nostro cognoui firmiori te esse habitu corporis & meliori stomacho. Cura si nos omnes si literæ tibi sunt curæ valitudinem tuam de qua profecto non ob id tantum fui semper & sum sollicitus ꝙ te amo (amo.n.vehementer) q̃ propterea ꝙ literas amo, quas te cũ simul periclitari & credo & certe scio. Si qua de nostra in te beniuolentia tibi retulit frater, fidem habeas plenissimam si quid de nostris laudibus, tam parum ei credas q̃ ille me multum amat. Cõmentariolum nostrum non est ꝙ admireris ociosi cum esse voluimus, & omnino nihil agere id egimus animũ remittens potius q̃ intendẽtes. Omnino præludium est commentariorum quæ in platonis symposium meditamur. Erit in illis quod tu saltẽ ames & laudes qui omnia nr̃a amas & laudas. De cõcilio, de qõnibus vt puto retulit frater iam nosti cur scripserim me tibi laborare, quod a me petis maxime lubens faciã cum te intellexero ex ea qua laborasti huc vsq; corporis imbecillitate, in primam optatamq; valitudinem restitutum, quam tibi eo animo precor & opto quo mihi tu salutem animi præcaris & optas. Vale ex fratta.x.Nou.Mccccclxxxvi. Symposii Platonis cõmẽtaria.

Ioan.Pi.Miran.Andreæ corneo.S. E. XLIII.

ET si ad te literas dedi aut raro aut nunq̃, cogitaui tamen de te & tuis rebus aut sæpe aut semper. Sed nolo tibi spem vendere nec prius ad te scribam quid faciã in tuam vtilitatem quàm cum scribere potero quid perfecerim. Quod si nunquam pro tuo vel meo infortu-

nio contiget malo credas me nihil potiusquam frustra in tuis rebus laborasse. Sed forte lætior tibi erit fortuna quàm aut ipse speres aut illa soleat carmina nostra non est quòd tua laura moretur quoniam reuocata ad incudem sunt vt præsius afformentur nec prodire, quo nunc sunt vultu audent in publicum. Differt autem emendationem instans ratio & vrgẽs noui operis quod habeo in manibus hortatu Laurentii medicis in quo dauidicos hymnos non solum illumino longiori interpretamento, sed quoniam quos ecclesia decantat hi a lxx. versi sunt interpretibus eamque translationẽ plus quàm sexcentis locis vti parum fidelem hebræi coarguunt: ego proprietati innixus hebraicæ & chaldaicæ literaturæ cum & sensuum integritati illos ab omni iudæorum calumnia assero & defendo. Reliquum nõ est quod scribam: nisi vt me Hermolao quotiens hominẽ vides totiens non vulgariter commendes, fac item vir doctus & grauis Iaco. volateranus amari se a me vehementer intelligat a quo si epistolas Simmachi ad paucos dies dum, scilicet excribantur vnquam impetrauero perpetuo me sibi beneficio deuinciet. Vale. Mcccclxxxix.

Hymnorũ interpretatio.

Ioannes Picus Miran. Baptistæ Guarino præceptori suo. S. E. XLIIII.

QVid contrahis frontem? an quòd contra quàm præceperis, atque ideo iniuria tibi inscripserim præceptori, Si præceptor non es iure tuis non sto præceptis. Si præceptor es iure te appello præceptorem. Tu vero quid discipulum renuis, quem tantopere laudas, pugnant hæc inter se nisi alterum forte amoris est, alterum iudicii: & cuius laudes prædicas ex beniuolentia, eiusdem errata vereris ex conscientia: ne, scilicet tibi pudorem faciant, quæ possis forte laudator non possis præceptor non agnoscere. At recipe quæso me vel hac lege in participatum disciplinæ vt te ego in nostræ, si qua erit gloriolæ, participatum admittam plagas substinerem solus. Sed quid frigidis iocis moror ardorem, meæ letitiæ, quàm ex tuis literis, ex tua tam graui tam honorifica laudatione concæpi, nunc demũ mihi arridet. Nunc mihi est grata heptaplus mea postquam sub tuo præconio quasi clypeo palladis iam se ostentat æmulis inuulnerabilem. Hortaris me tu ad alias hoc genus scriptiones, quod frustra faceres nisi dũ mihi plena adeo cera subscribis igniculos bonæ immittens spei fecisses me ad scribendum quam fuerim antea longe fortiorem. Adeo enim tam iudicio tuo mihi confido, vt quod totius instrumenti veteris enarrãdi onus suscepi, Cui omnino sum impar iam tamen solito longe fortius feram, quod attinet ad libros fortasse tibi melius satisfacerem si indicem haberem eorum librorum qui sunt apud te quoniam possent multi ad rem tuam facere quibus tamen non egeres, Laurentio medici tua prædicta virtus te fecit commendatissimum, Neque vnq̃ inter nos mentio de viris doctis huius ætatis, quin plurimus in ore sit Guarinus præsertim cum noster interuenit Politianus (interuenit autem semper) qui tibi tantum tribuit quantum nemini. Vale nostrorum optime atque doctissime: & pictorium nostrum communes delitias quantum potes meo nomine saluare iube.

Ioannes Picus Miran. Antonio picimanno. S. D. E. XLV.

NIhil tota vita mihi fuit iucundius his literis quas nũper a te accepi plenas amoris officii humanitatis ita sim fœlix vt te non fallo, nisi mihi ille forte dies iucundior quo me ipse & Grimannus nescio tuus an meus magis, & conuenistis amice: & honorifice salutastis, q̃q̃ enim velut personam mutuati nõ qui eratis: sed qua si nescio quos lepido commento nominum mihi vos exhibuistis, suauissimum tamen vestrum ingenium, singularis doctrina, amabilis grauitas, liberalis modestia, ingenuum os lepidissimos sermo: Grimannum mihi & Picimannum apertos verosque repræsentabant. Quare etsi ipsa falli nomen clatura, fraudari tamen voluptate non poteram, quæ mihi ex vobis debebatur: dissimulare nomina potuistis, virtutem non potuistis: quæ suo se prodit fulgore & latere nescit. Illa de rebus physicis tam grauis tractatio, illæ acres contortæ argumentationes illa iudicia castigatissima quos poterant alios quàm vos ipsos mihi denuntiare? Gratulabar ego mecũmet tacitus cum vos audiebam, ætati nostræ quæ non vnũ vt putabam grimannum non vnum Picimannum: sed duos Grimannos duos picimannos fecundior protulisset: vt autem mihi noster Politianus quinam fuissetis indicauit iam non tam ætati meæ q̃ meo cæpi iudicio gratulari ita mihi agnouisse in nobis omnia sum visus quæ in illis, idest vobis constantissimo esse omnium testimonio deprehenderam. Sed vide vt me agunt transuersum & a tua epistola ad se vestræ laudes abducant: q̃q̃ & illa eodem quoque vocat vel nolentem: sed reprimam me ne videar quasi mutua opera velle laudibus satisfacere quibus tu plurimis me cumulasti quæ siue ex animi sunt propensione, siue ex iudicio nescio honori an voluptati mihi maiori fuerint. Debeo plurimum mi picimanne animo isti erga me tuo: Sed fac quæso tu quoque si quando accidit de me periculum de mea, scilicet in te voluntate. Cognosces hoĩem ita amantẽ tuæ virtutis & studiosũ vt nec ipsi grimãno tuo primas in te amãdo sim cõcessurus. Vale. die. ix. Iulii. Mcccclxxxix.

Ioannes Picus Miran. Ignoto amico. S. D. E. XLVI.

QVisquis es noster eris, postquam Roberto saluiato nostro, vt per eius accæpi syngrapham es coniunctissimus legi literas tuas ad mithridantem quas illi absenti reddere non potui. Amare te in illis cæpi non tãiam eo nomine quòd te Robertus amat qua ꝙ te amare literas: Et (ꝙ est principalius) sacrarum rerum & legis studiosum esse cognoui. Et quoniam de his quæ petebas visus sum mihi posse aliqua ex parte tibi satisfacere vt hinc bene nostrã auspicarer amicitiã, volui quod ego sentirem tibi significare. Quod certe facerem longe locupletius, si hic illos meos omnium hominum amicos. i. meos libros haberẽ quos consulerem: sed me illi iam Romã quasi ante ambulationes dñm præcesserũt, & ego ipse hæc petasatus iam & caligatus in procinctu cum essem ad te dedi tã familiariter q̃ festinanter, quod petis de Iosepho scias iustum Iosephum apud hebræos non reperiri. Sed Iosephi epithoma. i. breuiarium quoddam in quo & multa sunt commentitia: & quæ de decem tribubus ibi legũtur quæ post babylonicam captiuitatem postliminio nõ redierunt ea esse notha & adulterina ex hebræis mihi plures confessi sunt. Quapropter illorum Iosepho nulla omnino fides adhibenda. In Iosepho græco scio esse quædam quæ de Christo &

Qui amiciores dicantur.

Iosephi lib. epithoma ẽ qui circumfertur.

fidem & honorificam faciant mentionem: Sed eadem esse penitus cum his quæ in latinis codicibus leguntur, non assererem nisi exemplar græcum cuius hic mihi nulla est copia recens legerem, & vt ad ea veniam quę de chaldeorum hebreorumque literis desideras percunctatus sum ego sæpe in mithridatem & multos hebræos de his quæ apud Hieronymum in galeato prologo leguntur vbi ille scribit eosdem olim fuisse sammaritanorum & hebræorum characteres. Esdram autem post instaurationem templi sub zorobabel alias adinuenisse literas quæ nunc sunt in vsu nescios se huius mutationis omnes prædicant & (quod est maius) pro comperto habent iisdem quibus nunc vtimur in hebraica literatura apicibus vsos & Mosem & patriarchas antiquos omnes. Cui sententiæ vt nūc mihi sub uenit, fidem maximam facit scientia cabalæ cuius scriptores qui cum ipso Esdra in synodo fuerunt sub ipsis literarum characteribus & figuris quibus nunc legem descriptam habemus dissimulasse Mosem diuina mysteria & volunt & probant quod esse nullo modo posset si aliis Moses ab his quibus nunc vtimur characteribus vsus fuisset. Quo tamen tutari dictum Hieronymum possim, hoc vnum habeo quod nuper legi in commentariis libri quem pater antiquus Abraam de creatione edidit: dum enim duas illas & triginta portas quarum meminit auctores interpretantur, dicunt numerum illum ex decem numerationibus & duabus ac viginti literis conflari. Reliquas autem literas quæ sunt mensa de, phe. chiaph. & nunquā duplices dicuntur quarū characteres sunt ab epīs siue præfectis additas fuisse. hoc forte Hiero. intellexit cuius testimonium & haberi apud omnes omnibus in rebus debet: & habetur profecto apud me sanctissimum. Alphabetum chaldaicum quod petis, nec a mithridate impetrasses, nihil per illum licet vt a me impetrare possis, a quo posses omnia. Nam ille docere me chaldaicam linguam nulla voluit ratione nisi adiuratum prius, & quidem cōceptis verbis, ne illam cuiquam traderem: facere fidem huius rei tibi potest noster Hieronymus beniuenius: qui cum adesset forte dum me ille docebat, furens mithridates hominem eliminauit. Sed ne frustra omnino scripseris vicarium habeas pro chaldaico arabicum alphabetum, quod mea manu tibi annotatum mittitur. Reliquum quod scribam nihil est nisi vetui quisquis sis, esse non posse non amantissimum, si ego te amātissimū esse bonarum artium intellexero. Vale ex fratta. x. Nouembris. Mcccclxxxvi.

Aspice iudeorum inhumanitatē

Ioannes Picus Miran. Ioan. Francisco Pico nepoti. S. E. XLVII.

Male audire ab iprobis summa est felicitas viro probo.

FElix es fili quando non solum id tibi tribuit deus vt bene viuas: Sed vt bene viuens, a malis tamen ob id maxime quia bene viuis, interim male audias æqua enim laus a laudatis laudari, & improbari ab improbis. Sed non propterea te fœlicem appello, quia hæc tibi calumnia gloriosa est: sed quia dominus Iesus qui verax immo ipsa veritas est futuram affirmat mercedem nostram copiosam in cœlis cum male dixerint nobis homines, & dixerint omne malum aduersus nos mentientes propter eum. Apostolica, si nescis, hæc dignitas est: Dignum haberi qui pro euangelico nomine ab impiis infameris. Quando apostolos legimus apud Lucam gaudentes a conspectu abiisse concilii, quia digni habiti essent quibus pro nomine Iesu contumelia irrogaretur. Gaudeamus igitur & nos si tanta apud deum gloria digni sumus: vt eius gloria in ignominia nostra manifestetur. Et si quid a mundo durum patimur ac molestum, dulcissima illa domini vox nos consoletur. Si vos mundus odio habet, scitote quia priorem me vobis odio habuit. Si mundus illum odio habuit per quem factus est mundus, nos vilissimi homuntiones: & si flagitia nostra pensitemus dignissimi omnibus vsque adeo probris, si quis detrahat si quis maledicat ægre feremus vt ne ille maledicat, male agere ipsi incipiamus? Excipiamus hæc potius alacres maledicta & si non ea fœlicitas nostra est vt pro virtute, pro veritate, quemadmodum olim heroes nostri, verbera, vincula, carceres gladios sustineamus, satis nobiscum bene actum putemus si vel conuitia hominum improborum, detractationes, odia patiamur ne omni nobis merendi occasione sublata, præmii etiam spes reliqua nulla sit. Si bene viuentem te homines laudant, porro virtus hæc tua quatenus quidē virtus est similem te christo facit: sed quatenus laudata est, facit dissimilem: qui præmium suæ virtutis ab hominibus mortem crucis accepit: propter quod & deus, vt inquit apostolus, exaltauit eum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Optabilius igitur crucifigi a mundo vt exalteris a deo quàm exaltari a mundo vt iudiceris a Deo. Ille enim crucifigit ad vitam, hic exaltat ad gloriam: ille exaltat ad casum: hic iudicat ad gehennam. Denique si tibi mundus applaudit fieri vix potest vt virtus quæ tota sursum erecta solum deum debet habere cui placeat plaudenti se paulisper hominum gratiæ non inclinet: & si de sua etiam integritate non perdit: perdit tamen nunc de præmio quod cum in terris incipit persolui vbi omnia sunt exigua, minus erit in cœlo vbi omnia sunt immensa. Fœlices contumelię quę nos tutos reddunt ne aut iusticiæ flos pestifero inanis gloriæ flatu marcescat, aut popularis rumusculi vano auctoramento æternitatis stipendia nobis imminuantur. Amplectamur fili has contumelias, & de sola ignominia crucis domini fideles serui sanctissima ambitione superbiamus. Prædicamus inquid Paulus Christum crucifixum hebræis quidem scandalum, gentibus stultitiam, nobis autem dei virtutem & sapientiam. Sapientia ista mundi stultitia est apud Deum, & stultitia christi illa est quæ sapientiam vincit mundi, per quàm placuit Deo saluos facere credentes, si insanos eos esse non dubitas qui virtuti detrahunt tuæ: & christianam vitam, hoc est sapientiam insaniam vocant: cogita quanta tua esset insania, de insanorum iudicio a recte vitæ instituto dimoueri: cum error omnis emendatione tollendus, non imitatione augendus sit: hiniant illi, baubentur, allatrent, tu ceptum perge iter intrepidus: & de illorum nequitia atque miseria quantum ipse debeas Deo perpende. Qui sedentem in vmbra mortis illuminauit, & de illorum cœtu translatum qui in densissimis tenebris deuii huc illuc sine duce bacchantur, filiis lucis associauit. Sonet vox illa domini suauissima in auribus tuis semper, sine mortuos sepellire mortuos suos, tu me sequere. Mortui enim sunt qui Deo non viuunt, & in hoc temporariæ mortis spatio, laboriosissime sibi æternam mortem acquirunt. A quibus si petas quo tendant quo sua studia, opera curas referant: quem denique finem sibi præstituerint in cuius adeptione fœ-

Exemplum bene viuendi per apostolos.

Nota.

Sapientia mundana quæ sit.

lices futuri sint, aut nihil omnino habebunt quòd respondeant, aut pugnantia secum controuersaque sibi ipsis verba velut phanaticorum deliramenta loquentur. Neque enim sciunt ipsimet quid agant, sed more eorum qui fluminibus innatant, male importatę cõsuetudinis vi, quasi torrentis impetu feruntur: & hinc cæcante eos nequitia, vnde ad malum Sathana extimulante ruunt præcipites in omne facinus cœci duces cœcorũ donec improuisa eos occupet mors & dicat eis: Amice hac nocte repetẽt aĩam tuã a te, hæc ãt q̃ parasti cuius erunt? Tunc his inuident quos despexerunt, laudabunt quos deriserunt: & imitari eos vellent cũ non possunt, quos dum poterant sequi, persequi maluerũt. Obde igitur fili Carissime auribus ceras, & quicquid dixerint, quicquid senserint homines de te pro nihilo habẽs solum iudicium Dei specta: qui reddet vnicuiq; secundum opera sua, in reuelatione sua de cœlo cum angelis virtutis suæ, in flamma ignis faciens vindictam in eos qui non nouerunt Deum nec paruerunt euãgelio eius. Qui pœnas (vt ait apostolus) dabunt in interitu æternas a facie domini: & a gloria virtutis eius cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri ĩ omnibus qui crediderunt. Scriptum est nolite timere qui corpus possunt occidere. Sed qui animam potest mittere in gehẽnam. Quanto minus hi tibi timendi sunt qui nec corpori tuo possunt nocere, nec animæ: qui si nunc tibi detrahũt ex ratione viuenti nihil detrahent minus si relicta virtute vitiis obruaris: non quia illis vitium displicet, sed quia detrahendi vitium illis semper placet, fuge si tua salus tibi est cordi, fuge quantum potes eorum consuetudinem & ad te ipsum rediens sæpe in abscondito ora clementissimum patrem clamans cum propheta. Ad te domine leuaui animam meam Deus meus in te confido nõ erubescam, etiam si irrideant me inimici mei, &c.n. vniuersi qui sperant in te non confundentur confundantur iniqua agentes superuacue, vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me, dirige me ĩ veritate tua, & doce me, quia tu es Deus Saluator meus, & in te sperabo tota die, fac item cogites semper instantem mortem: & punctum.s. esse quod viuimus & adhuc puncto minus: tum q̃ sit malus antiquus hostis qui nobis regna mundi promittit, vt nobis regna cœlorum eripiat q̃ falsæ voluptates quæ ideo nos amplectuntur vt strangulent, q̃ dolosi honores qui nos sublimant, vt deinde præcipitent q̃ lætantes diuitiæ, quæ quanto nos magis pascunt tanto magis venenant: q̃ breue incertum, vmbratile, fallum, imaginarium est omne illud, quod hæc omnia simul etiam si ex voto affluant nobis præstare pñt: q̃ magna his & promissa & parata sunt qui contemptis præsentibus illam suspirãt patriam, cuius rex diuinitas, cuius lex charitas cuius modus æternitas: his atque similibus cogitationibus animum occupa quæ suscitent dormientem tepescentem accendant, vacillantem confirment, & tendenti ad cœlum diuini amoris alas exhibeant: vt cum ad nos veneris, quod magno omnes desiderio expectamus non solum quem volumus, Sed & qualem volumus te videamus. Vale & Deum ama, quem timere olim cœpisti. Bigus te salutat. Ferra.ii. Iulii. Mcccc xcii.

Nota.

Iudiciũ dei cogita

Apostolus.

Prophetæ verba.

Instãs mors cogitanda.

Punctũ qđ viuimus & minus.

Antiquus hostis.

Est hæc epistola similis prime hui⁹ libri ad eundem nepotem scripta.

Finis Liber Primus.

EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

Frater Baptista Man. Car. Ioanni Francisco Pico Miran. concordiæ Comiti. S. D. E. I.

Illustris domine. Nuper audita morte Io. pici auũculi tui viri clarissimi atq; doctissimi, sic animo consternatus sum: vt neque pes neque mens satis suo fungeretur officio. Parum abfuit quin & de Deo & de natura sim conquestus: q̃ tantum lumẽ e mundo tam cito sustulerint tantum Italiæ ornamentum: tãtam ætatis nostræ gloriam quasi terrenæ rei pu. bonis inuideant, nulla habita nostri ratione: succiderint: succiderint inq̃ dum cresceret: dum floreret: dum copiosissima ingenii sui fertilitate pasceret vniuersos. Sed recordatus sententiæ Pauli qua inquit iudicia dei abyssus multa: cõtinui me, ne male de deo & de operibus eius impia temeritate sentirem: In occasu viri huius passa sunt magnam eclypsim studia literarum: scientia rerum: integritas morum: erat.n. (vt scis) In patruo tuo sic vitæ sanctimoniæ coniuncta linguarum eruditio: & humanarũ diuinarumque rerum cognitio: vt in vno eodemque homine viderer videre Hieronymum & Augustinum reuixisse: Atque vtinam opus illud de concordia Platonis & Aristotelis antequam decederet: absoluisset. Pollicebatur.n. titulus eius omnem antiquorum philosophiam & reconditissimarum ac scitu dignissimarum rerum apertionẽ. Omnia eius opuscula: quæ absoluit: quæ etiã imperfecta reliquit: sunt omni studio & diligentia conquirenda: nam cum a tanta ingenii fœlicitate profluxerint: non possunt, non esse dignissima: quæ ab omni posteritate legantur: amentur: & adorentur, ad quod officium te prouocarem: nisi te sic persuasum & animatũ satis crederem. Deerat hoc familiæ tuę decus immortale vt apud nobilitatem antiquissimam: diuitiarum & opum affluẽtiam: rei militaris gloriam: collocaretur etiã excellentiam tantæ sapientiæ: vt omnia quæ apud mortales, summa laude digna sunt in vnam domum tuam confluerent. Te vero Io. Fran. summa ope niti decet: vt patrui tui virtutẽ hereditate possideas: & vt spiritus eius in te duplicetur: sicut Heliæ spiritus in Heliseo: hoc a te expectamus: hoc requirimus: cũ eius opuscula collegeris: precor vt me quoq; participem reddas: & erit mihi operæprecium istuc tantæ voluptatis gratia me conferre cum sciero. Distichum in laudem eius ex tempore factum q̃q̃ non placeat: tamẽ subiiciam. Vale princeps optime & me ama. Mantuæ die. xxvii. Nouemb. Mccccxciiii.

Platonis. Aristotelisque concordiam non p fecisse.

Picus Ioannes, cœlos, elementa deumq;
Doctus, adhuc iuuenis sanctificatus obit.

Frater Bapti. Man. Car. Ioãni. Frãncisco Pico Miran. Concordiæ Comiti. S. D. E. II.

Illustris comes Io. Fran. dilatio honestissima tuæ responsionis credi fecerat literas meas in via periisse: & dum propterea nouas ad te dare statuerem: iamque

incepissem eas exarare: superuenerunt tuæ desideratissimæ: ornatissimæ: iucundissimæ nocte insecuta: credo ex eo quòd die cogitauerã dormienti mihi sub auroram tempore quo cerni somnia vera solent visa est imago patrui tui iam vita functi superuenire: & mecũ multa de angelorum natura: de spirituum aereorũ acterrestrium: aquaticorum etiam speciebus nominibus: officiis cum summa vtriusq; nostrum voluptate differere. Et cum eum interrogassem cur balbus esset (balbus.n. videbat) id signum esse respondit imperfecti & inabsoluti sermonis; quem de rerum natura & de philosophia iam dudũ incoharat. Videbar accensus desiderio percunctãdi de rebus occultis plurima: quæ nobis mortalibus mirabilia sunt & ignota & nescio quo pacto id primum occurrit quid.s.amuleta prodessent infantibus: & corallia & id genus alia: quæ infantulorum collo alligantur: respondit in his aliquando aliquid virtutis inesse & hoc ad magiam naturalem pertinere sed vt plurimum damnatas cõsuetudines & superstitiones esse, his dictis euanuit, & ego expergefactus diu multumque cogitaui: quæ collocuti fueramus insomnis: quia non inania esse sed pensi aliquid habere videbantur. Scribo autem hoc non quòd insomniis vllam fidem adhibeam: id enim est & a professione mea & a natura alienum: sed quia non satis mirari possum quonam pacto fiat vt dormientes disputent: doceant: discãt, & ea plerumque faciant: quæ a vigilantibus fieri sit impossibile vel certe difficile habent certe nescio quid diuinitatis animæ nostræ, & si sctẽ ac pie viueremus nec tot negociorum ambagibus circunagerentur animi nostri: haberent nobiscum spiritus separati magna commertia. Sed de his hactenus. Quod velis (vt scribis) patrui tui vitam conscribere & laudo & vt maturius id agas hortor & obsecro: id enim officii tibi maxime congruit: & tibi pluribus de causis est assumendum: nam & stilo & eloquẽtia plurimum vales quod est naturæ & industrię & dei donum singulare. Item quòd gentilis eius sis: & tam mirabili viro arctissima cognatione propinquus; quo fit vt eius gloriæ non esse particeps nõ possis. Nec ullo modo pati debes vt clarissima familia tua: quicquam tanti ornamenti ac splendoris amittat. Accedit ad hæc quòd nulli magis quàm tibi nota esse debet eius vita: quàm tibi iampridem imitandam proposueras: & quidem sapientissime: erat enim egregium quoddam sanctimoniæ & religionis exemplar. In quo totius sapiẽtiæ lumen apparebat. Dicam ergo tibi quod Christus dixit apostolis, colligite fragmenta ne pereant, & id tãto studiosius agẽdum q̃to nobis: qui superstites sumus & futuræ posteritati magis est profuturum. Proculdubio & si video magis ei gratulandum qui postquã tam breui nauigatione tãtum spiritualium opum congessit tam fœliciter in portum peruenit: non possum tamen de tanti viri iactura tecum non dolere: Mors Georgii Merulæ primum condiscipuli: postea præceptoris mei (nam sub Gregorio Tiphernate commilitauimus) tristitia me affecit: sed erat ille iam grandæuus & senio ingrauescente iam inutilis & functus officio. Hermolai & Politiani duorũ illustrium virorum lamentabilis occasus attulit & mihi & oĩbus literatis graue cordolium: sed altius hoc vulnus insedit: & longe maiorem in Pico nostro iacturam passa est res literaria. Eloquentiæ campi lugent: mathematicarum artium studia cõciderunt: Philosophia omnis ac metaphysices & theologiæ altissimæ speculationes: quas ille amplificare ac illustrare iam ceperat: deinceps obmutescent. Sed parco iã: ne dolori iusto plus indulgeã. Curãdum magis est vt ei & scientiarum studiis ac exercitiis & morum integritate ac religione similes euadamus & pari cũ eo negociatione ditati: perueniamus olim quo ille iam peruenisse se gaudet. Quam primum potero veniam vt diuini eius ingenii reliquias immortales: quæ apud te sunt videam & adorem. Interea scribendæ eius vitæ da operam & me ama. Bene valeat. D. tua: cui me commendo. Mãtuæ die.iii.Iannarii.Mccccxcv.

Qui præceptor fuerit carmelitæ.

Hermolaus Barbarus Io.Pico.Miran.S. D. E. III.

TV vero Pice adeo nihil mihi debes: aut silentii: aut officii alicuius erga te mei nomine: vt mihi literæ tuæ magno etiam rubori fuerint: qui negligentiã meã pro tua depræcaris apud me: cũ vtrunq; a nobis apud te prius quacunq; mercede redimi debuerit: hęc ingenii tui bonitas: dos: æquitas: Agnoscis alienam culpã cum aut vitare aut partiri certe possis: in mutuo crimine sollicitus es: qui & ãn categoria & causa etiam meliore securus esse poteras: aut reus est vterque aut non tu. Alioquin iam quod ad te attinet purgasti. Reliquũ est vt & ipse satisfaciam. Sed quid a me ad te potissimũ scribi potest? inhortabor vt literas amare pergas in quibus es eminentissimus? monebo vt virtuti & bonis moribus indedare in quibus tantum perfecisti vt difficile cognitu sit, vtri philosophiæ parti maiorem operam impenderis, ei quæ spectatiuas & instrumenta continet an ei quæ dogmaticem paraneticemq; complectitur? omnino summũ & humano captu maius est: quod tu aut genio aut certe opifici tuo debes tam tenera ætate consecutus quod extrema senectute impudẽtis: imũ sit optare. Nõ sunt hæc Pice tua: naturę sunt: dei sunt: q̃q̃ si aliquid tuum est hæc maxime tua sunt. Vide quã tum minus tua dici possunt nobilitas fortunæ: valitudo: forma: quibus bonis tam nulli cedis quàm nec illis: quæ magis tua sunt, huc te hortor cõuerte: hoc diu & noctu volue q̃tum nomẽ ei sis qui te vsque adeo ditauit vt nec soluendo nec expũtando sis vnq̃ fururus: quę possides. Cogita q̃tum possit: qui te ista posse voluit: quantum amet: qui te de tam multis milibus sibi legit: qui senes puer fere vinceres: quique nondum ephebus eruditorum hominum coronas in admirationẽ doctrinæ tuæ verteres nisi hoc vides nisi ęstimas iã nunc affirmo tibi & libera voce prędico te non tantum esse quantum es. Immensum & infinitum est quod mihi de te pridem spopondi & spondeo: sed opinionẽ præsumptam nec oratio: nec prædicatio consequitur: facio ego vt solent: qui quanto plus aliquem mirantur & explicare volunt quod sentiunt: eo minus id assequuntur quod volunt, vt q̃q̃ magnum aliquid animo concipiunt: verba tamen desint & moliri potius quàm dicere potuisse videantur. Proinde tu ne hæc ausculta quæ nunc de te scribo foralque promo: sed illa potius intellige: quæ intus de te solus & tacitus loquor tanto hercule maiora quanto cogitatio sermone hoc est. Marsilium saluta & Saluiatũ tuum. De Politiano nihil opus est labores quia breui (vt audio) mecum erit, quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iocundius accidere, bibliothecam istic in dies maiorem & ornatiorem instrue, tam gaudeo vt nihil supra: debent Florentinis literæ: & inter Florentinos medicibus & inter medices Laurẽtio: qui gentilicium hoc familiæ suę decus non minori cura fo-

Deo opt. Max gloria dãda, & generea gẽde.

uet quàm rem publicã cuius administrandæ constituendæque ius habet. Vale Mediolani kalendis Ianuarii. Mcccclxxxvii.

Hermolaus barbarus Roberto saluiato. S.D. E. IIII.

FAlleris Saluiate si quid aliud præter occupationes meas suspicaris fuisse: quàmobrem tibi nondum responderim: vulgaris hæc & iacta silentii redemptio: Sed me hercule tam vera vt nisi tu eam probes de meo in te amore: fide: studio male meritus esse videaris. gratissimæ mihi semper literæ tuæ omnes: sed ille supra modum: in quibus mirandulani mei nomen atq; mentio nihil est vno eo mirius in literis: nemo quem laudari ornari in cœlũ tolli malim: nemo a cuius prædicatione digredi minus possim: in quo sum fortasse: nulli tamen esse videor intemperans: tam multa in eo laus: tã nulla fini vt iam & ambitioni & assentationi locus desit apologiam eius legi: & in ea me quid ille mihi tantum tribuit tam parum merenti? cur ordinario testi ne dicam gregario tam honorifica præfatione denunciat? Illo præsertim opere quo nihil subtilius: vehæmentius: acutius: de quo tamen satius est iudicium meum: differam tantisper dum plane totum perlego. Quam autem rescire cupis quid agam: ecquid aliud possum dicere q̃ studeo: publica quidem curatio: non nihil instantiæ illæ meæ detrahit immo studiis non instantiæ. insto enim acrius & pensum exigo acerbius quòd mihi his maior abstulit assiduitate sartio quãto mihi negociorum plus accessit: tanto auiditatis & alacritatis plus incussit. Itaque ferias illas omnes quas valitudini priuatus homo dabam in publica distribuo: itaque mihi ex vna causa deperit ac decedit alia ratione corrogo. Credo alias ad te scripsisse aut dixisse tibi: qui ex me audierint instrumentum Aristotelis ita enim logicen Peripatetici fere appellant: itemque libros octo de auscultatione physica: & tris eius thetoricos in latinum a me pridem cõuersos esse. Dioscorides iã perfectus est manus ei nunc a me summa imponitur: parata: filiæ dos est: propediem locabitur. Tum leuatus onere Aristotelẽ aggrediar totus totũ: qui nisi alio me deus aduocet: ab Dioscoridis edictione biennio fere prodibit absolutus vtique in logicis: & cum eo cõmentarii: quos in posteriores analiticos iam perfecimus, post emissa hæc inibo naturalia & diuina: Item Rhetorica & Poetica partim cõmẽtationibus partim annotationibus oĩa eius philosophi volumina pro virili mea instruens. Sunt.n.& in ꝓblematis & in aĩalium historiis nonnulla: q̃ claritatem lucemque desiderant ea cursim & breuis annotamenti lumine præterfluam paratus. Nihil præterea nouum aggredi tota vita: & enim (comprimenda mihi est auiditas immo improbitas hæc ingenii ne dum rectibile ac fertile haberi se vult id & operosum & ambitiosum esse videatur) quotidie verius experior quàm dici solet paria esse amplecti omnia, & nihil. Vale Mediolani. xii. Kal. Nouembris. Mccccclxxxviii.

Amplecti oĩa, & nihil patria sunt.

Hermolaus Barbarus Ioanni Pico. S. D. E. V.

EXamerõ tuum nudiustertius ad nos saluiati opera delatum ita auide legi: vt prima statim die nec tota sine interspiratione totum hauserim. Tria me in eo mirifice delectant: primum ꝙ oratio tua docet & mouet: id ꝙ & in sacris literis veteres theologos: & in philosophia etiam naturali pythagoricos & platonicos obseruasse constat recentioribus in docendo tantum sudãtibus alterum quod in tanta rerum copia & impunitate diripiendi tam castas & innocentes manus habes: vt in hoc scribendi genere: te ipsum non alium secutus esse videare. atque hoc iam nec cum veteribus nec cum neothericis commune: sed tibi peculiare atque tuum est: in quo quidem (sensum tibi meũ aperiam) ita sum affectus: vt quoniam hæc priores illi non dixerunt quæ tu dixisti: nihil fere dixisse mihi videantur. Tertium ꝙ video te non tam Aristo. quàm Platonis & sectarũ eius sacris initiatum: plenos inde haustus in hanc lucubrationem contulisse, omitto quàm multa ex Plotino egregia quàm cursim & eleganter attigeris: vt quicquid fere quatuor eius & quinquaginta volumina in sex nouenarios a porphyrio digesta cõtinent nõ plus legisse quàm edidicisse videaris. Nec illud præterire possum: quòd inter nouos & veteres theologos ita medium te geris: vt nec illorum simplicem maiestatem oderis: Nec horum ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit vt dum alteros imitari vis: alteros potes: vtriusque generis optima decepseris: id quod in ipsa quoq; dauidici poematis enarratione facturum te speramus. Vale. Ve. prid. no. Septem. Mccccclxxxix.

Liiii. Plotini volumina.

Hermolaus Barbarus Io. Pico Mirandulæ. S. D. E. VI.

SAlue humanissime Mirandula. Ego vero de te tam libenter vbique prædico vt nihil maiore voluptate faciam: nõ solũ quod nihil (vt inquit Plato) iocundius auditur quàm veritas. Sed etiam quia vt Palemo inquit multo est dicere quàm audire vera iocundius. Accidit quòd labore nullo vt est apud Eschilum Menãdrum & Euripidem sæpe etiã non quæsita veritas prodit inuitissimo etiam plærunq; homini exprimitur nullis quæstionibus sed sua tantum vi, hæc est tyrannis illa: quam tu candorem tuum secutus humanitatem & bonitatem interpretaris: & Hercule tu iam tantus es vt qui te non laudat: iudicio & existimationi suæ detrahat rem suam agunt: rationibus suis cõsulunt: suam famã redimunt: qui fauent & cupiunt tuæ. Multa sunt in diario suo nomina quæ tu nescis tibi creditores tui debent: Multi cõsilium Prodici sequuntur: Dant vt accipiant: manus manũ scabit vt Epicharmus recinit: quanto sane creditoribus: idest laudatoribus tuis minus debes: tãto plus tibi: qui eos velint nolint creditores facis tuos, o inauditum genus æris alieni creditores esse non esse debitorem: Sed occupatior sum q̃ vt tecũ diutius lusitare possim. Attu quàm solutus es dii boni vt quenquã patiare feriantem, hactenus obsecro me tuleris, longiorem iocũ aliquem, vt admittas non postulo: oscitaciunculam breuem postulo. Vale cum Politiano meo. Romæ idibus Augusti. Mccccxc.

Plato. Eschilus. Menander. Euripides. Epicharm⁹.

Hermolaus Barbarus orator Venetus Patriarcha Aquileiensis Io. Pico S. D. E. VII.

BEne est: bene cõuenit: qui multum amas multum vt mihi pontificatum Aquileiensem congratuleris multo etiã maiora mihi tribuas & omineris: quàm aut possim optare: si sim cupidissimus aut promereri si mo destissimus: Scio pietatem tuam erga me: video quanti me facias. Agnosco vim amoris tui nihil habeo com-

pertius: vtinam aliquando sit vt mihi tecum viuere de natura: de deo: de sanctis moribus philosophari liceat: quantum hoc cupiam: quantum secundis meis rebus accessionis factum iri iudicem si hoc eueniat: nec possum exprimere nec si possim hoc vtiq; loco velim, obsecro si me vnquam beneuolētia tua dignum existimasti eodem numero & loco etiā meliore si fieri potest apud te censear. Her. & sacerdos vt quem paganum sæculi dilexeris militem Christi factum arctius colas & cariorem habeas. Ego te & clarissimus virtutes tuas tā possum non prædicare non admirari non tollere quam tu non augere, si essentior aut mentior tibi hoc est doctis omnibus sim contemptui tenuit me pridem super te re busque tuis.

Omne ī nobis bonum solo a Deo pendet.

Nunc stupor & estasis scientiæ: patienter hæc leges nec exaltatum erit cor tuum nec elatos habebis oculos: cur enim tibi placeas qui noueris hæc bona: quam possides non tua: nec de peculio tuo esse: sed profectitia & dominica, ignosce. Rapuit & euexit me transuersum veritatis aquilo & caritatis fauonius. Vale. Ro. pridie Kalen. Apriles. Mccccxci.

Frater Baptista Carme. Io. Fran. Pico. E. VIII.

ILlustris comes ac domine Patrui tui viri doctissimi ac eloquentissimi apologiam vel magis apologię prologum legi: tanta animi voluptate: quāta veritate subnixa est: quanta luculentia splendet: quanto amore ac reuerentia eius auctorem semper prosecutus sum. Sed eam legendo dum cupio sedare sitim: sitis altera creuit: desiderim. s. videndi reliquum, quod cum tuæ dignationis munere consecutus ero magnam fœlicitatis partem adeptū me putabo. Supergressus est patruus tuus Ioannes Picus iudicio meo omnis ętatis nostrę philosophos his potissimum rationibus: quòd aliis in Aristotelis & Peripateticorum tantū dogmatibus æuum consumentibus: ipse herculea audatia omnium philosophorum sectas ac familias veteres ac nouas miro ingenii vigore scrutatus est, & quòd neothericis nullum orationis florem sequentibus ipse ita philosophiam cum eloquentia coniunxit: vt antiquam & verā academiam instaurasse dici possit: quæ tāto maiore admiratione digna sunt: quāto celeriore studio & paucioribus annis ad tantam virtutis & gloriæ sublimitatē ascendit, nec videtur scientiam vt cæteri labore ac studio multisque lucubrationibus quæsiuisse: sed totam simul casu reperisse: vt his accidere solet: quibus longe aliud agentibus ex inspera to thesaurus occurrit. Fœlix ergo tanto alumno tua familia, fœlix nostra ætas tanto viri huius illustrata splendore. Vale princeps dignissime & memento quantum te niti oporteat: vt patrui habearis dignus imitator, odio habeo ista locorum interualla. Cupio enim tecum esse: vt possemus studiorum tu meorum & ego tuorum particeps esse. Iterum bene vale & deū time. Mantuæ. die. xxix. octobris. Mccccxciiii.

Mattheus Vero. canonicus regula. Ro. Saluiato. S. D. E. IX.

INterpretatio sex dierum: quibus deus cōdidit omnia Io. nostri Miran. quam dono mihi misisti: ab illo Heptaplus inscripta atq; notata & si plane huiusmodi sit vt a legente & percurri simul & intelligi haud facile queat ita me tamen initium operis incendit & traxit vt cupidus finis anhelum nusquam spiritum retinens: illud nō tam degustauerim: quā certe votauerim ruminandum per moram acriori denique studio & longiore lucerna. Visus est mihi Io. hic noster non modo philosophiam omnem & quicquid naturę legibus continetur callere ac bene sapere: sed super humana etiam sese attollere: peruolare sublimia: & arcana mysteria sacramētaque cœlestia ad mysticos sensus allegoriasque flexisse: quæ nostri temporis; qui sapientes habentur & eruditi: vix aut notant aut prorsus intentata prætereunt: difficillima atque cœlestia hic enucleat: & quantum res patitur: sole splendidius aperit patefacit: illustrat: & quod mirabile est iuuenis adhuc & in sæculo agens apud Dionysios: Hilarios: Damascenos: Aureliós: Ambrosios: Hieronymos & priscos huiusmodi reliquos sanctissimos: & rarissimos viros se proxime iungit: quem omnis sit admiratura posteritas: cum liuor quieuerit: & auctoritatem dies lenta præscripserit.

Ingenii Mirandulani ostentatio.

Quid supreme Deus daturum illum arbitremur si par animo ei vita contigerit: qui prima barba quod in Origene atque Hierony. obstupescit antiquitas latinis literis græcis æque eruditissimus iam sit hebræaque nec ignoret: etiam in sacris præterea tantum equidem possit quantum vix credibile est quenquam alium posse: verum quicquid delitiarum expectamus in proximum de psalmis carminibusque Dauid quæ tractat iampridē interpretatur & explicat rimatus infinito labore: quid latini omnes græci: hebræiq; super iis scriptum relique re: ad quod negocium perficiendum lætor meo hoc tempore nostro in fesulano cœnobio ocium sibi delegerit: quē plane & videre: & audire fœlicitas est: habeoque itaq; tibi mi Rob. gratias quantas sane possum: qui imprimis opus tam diligenter & emēdate curaueris imprimi: quod ad communem vtilitatem & generosi tui animi laudem spectat: subinde quòd me protinus illo donaris: in quo vt gratus tibi si quomodo possum videar en nostrum aliquid accipe: quod vicissim legas & forte degustes: cæterum vale: & fœlix in Christo age. ex abbatia fesulana.

Hermolaus Barbarbarus Ioanni Pico. S. D. E. X.

NOn me latet: neque vnquam dum Patauii vitam degeres latuit Io. Pice Mirandula: quanta esset in genii tui præstantia: quantaque facunditas: quod tu cum pluribus rebus semper: tum vel maxime hac tua eruditissima in mosen enarratione planius indicasti. Ea enim vt de me ipse loquar omnem meam opinionem: quam de te pridem conceperam optimā nō confirmasti modo verum etiam mirum in modū fouisti auxisti: & ad apicem quoque euexisti. Profecto adeo sum hoc tuo in opere legendo delectatus: vt nihil aut præstantius aut dignius haberi posse existimem: quod ab omnibus sit aut legendum aut audiendum. Nam cum hoc tuo luculentissimo opere cōplura laude digna esse noscantur: quæ siue coniuncta modo seu per se etiam singula plurimum valerent, illud in primis videtur quòd vt diuinius non vt humanus ore (vt inquit ille) diuino es locutus. Præterea eam tu sis adeptus in enarrando moseos enigmata facillitatem: quā Iesus Christus tibi vni bene alioquin de eo merenti concessisse videtur. Præterea nemini: non ignoro enim hoc potius supra cælestis cuiuspiam naturæ esse munus quam inferiori vlla incomparatum, si quidē non fieri posse humano inge-

Heptaplum laudat miri fice.

nio quempiam per hos tuos: qui pauci sunt annos tris linguas percurrere ne dicam quidem satis callere vt tu calles. Deinde eas etiam pernoscentem tam abstrusos tanque reconditos sensus moseos soluere pariter & interpretari: demum non inculte neque barbare. Sed romano & latino sermone loqui & scribere: quæ aggressus es. Ita enim vt tu scripsisti: paucis quos æquus amauit iuppiter scribere cótingit. Quare te vt alterū Hierotrium linguarum peritissimum posteritas cōmendabit. Proinde tibi gratulor quòd nomen tuum æternum sempiternumque reddidisti. Et enim hac tua vtilissima lucubratione tantum sint tibi debituri omnes literarum studiosi quòd eam omnibus legendam dedisti: quantum Platoni Aristotelique vniuersę; peripateticorum scholæ sese debere fatentur. Quorum in numero me ascribi volo quandoquidem tui amantissimus tuique studiosissimus sim semperque etiam fuerim. Vale: & me tuæ præstantiæ cōmendo plurimum. xii. Kal. Octobris. Mcccclxxxix. Venetiis.

Tuus quantus quantus est Sebastia. priolus clarissimi Petri Sancti Marci procuratoris filius.

Hieronymus Donatus Roberto saluiato. S. E. XI.

PRouocatus sum abs te in amore grandibus blandimentis paulo ante suauissimo heptapli munere. Dein proximis humanissimis & elegantissimis literis tuis: vtrunque per se satis esse potuit ad omnes amicitiæ numeros complectendos. Accessit eodem feraticus noster in literis & moribus tam probus quā elegans: cuius etiam causa te non summopere amare non debeo: ex quo quantum humanitati tuæ debeam malo mihi conscius esse quā ad te scribere. Pici erga me beniuolentia iam ante perspecta vel in fide testimonii tui gratiorem apud me iudicaturam meretur. Scio quanti facere debeam amari & laudari ab eo homine in quo doctrinarum & morū præcia cū summa ęui nostri gloria consenserunt. Illius Heptaplum admirari magis quam iudicare conuenit. Id scribendi genus me mire delectat: ꝙ non aliunde vberiorem segetem video & doctrinæ & eruditionis quam ex sacris literis. Sed ea audacia fœlix est in paucissimis inter quos picus meus, illum quantū potes meo nomine salutere iube vel hoc ipso mihi maxime carus sum: ꝙ eum vehementer amo. Tu Saluiate mi tantum tibi de me polliceberis quantum præstari conuenit ab homine amicissimo & beniuolentissimo. Vale Mediolani die. xxv. Octobris. Mcccclxxxix.

Baptista guarrinus doctissimo principi Io. Pico Miran. S. E. XII.

PIctorius noster suo sibi celeriusculo gradu proximis diebus tuum ad me munusculū attulit, hui quid dixi munusculum ob numerum chartarum? munus potius maximum ob latam multiplicemq; scientiam & facundiam libelli tui: de quo quid attinet a me multa scribi cum omnium sententiis: quorum sunt in Albo iudicia iā sit assecutus vt nec laudatione crescat: nec vituperatione minuatur, finiam vno verbo ex tuo (quando ita vis) pręceptore factus sum tibi discipulus. Itaque caue alio post hac nomine me appellasses, ꝑ nostri auditorii halcedonia perlegi omnia: relegique addidici multa: didici plæraque: ego antea tam te amabam quàm qui maxime. Nunc de hoc munere te plus etiam hoc est supra vires amo: & ingenium suspicio tuum. Ita fac mi Pice. perge his monumentis: cum de reliquis literatis tum de sacræ philosophiæ studiosis quæ vera est germanaque philosophia existimanda bene mereri teq; eripere morsibus edacis æui: scito autem expectari a te maxima: vt ab eo in quo excultam humanitatis elegantiā cum reconditiore quàm ferant hæc tempora philosophia coniunctam intelligant omnes. Si quid istic est boni libelli quod meorum studiorum interesse arbitreris meum quoq; animum eo cibo participia: Nosti huius vrbis librariam inopiam, nosti & meum stomachum iuuant noua magna tamen νεοπαλαια auiditatem exaturant: tenes quæ sint. Intelligenti pauca. Magno Laurentio medici si vlla dabitur occasiuncula: quod absq; molestia tua fiat: me commendes rogo, hominis enim in tanta fortuna & doctrina admiror & virtutem tacitus veneror. Vale decus musarum. Ferra. Kal. Nouembris. Mcccclxxxix.

Christophorus Landinus Roberto saluiato. S. E. XIII.

QVamgratum quāque iucūdum præclarissimum mihi tuum munus fuerit ne altera quidem iliade satis pro rei magnitudine exprimere posse confidam. Quid enim aut a te cum liberalissimo homine: tum doctissimo viro conuenientius proficisci: aut ad me literarum cupidissimum expectatius afferri potuit: quam pici nostri viri in omnibus literis ad doctrinis nostra ætate facile principis exacta illa in moseos genesim heptaplus: mirifice conscripta, nam cum apud infinitos pene hebræos plurimos arabas græcosque ac latinos non paucos docte distincte eloquenterque eam rem ita tractatam videamus vt ne verbum quidem addi posse crederem: ipse tamen nouo pene argumento vniuersam rem exordiens atque insolita eodē via perueniens quæ tritissima iam & apud omnes vulgata viderentur: ita descripsit vt etiam qui doctissimi sunt veluti noua atq; inaudita admirentur. Quamobrem me qui nunquam ethruriæ fines hactenus egressus sum per omnes terrarum regiones atque tractus nullo equo delatum nullis iumentis prouectum: si perpetuo rationis suæ vehiculo allectū: nullo negocio prouexerit: ac deinceps cōtinente relicto non arioneis delphinis ne dicam humanis nauigiis ꝑ omnia maria sua enarratione veluti neptunnio curru vectatum perduxerit, hæc profecto magna omnibus atque incredibilia videri possunt. Verum alia sunt maiora atque maiori admiratione digna. Nam ab aquis elatus nescio an olorinis pennis, an dedaleis pegaseisque alis: per omnem aerem: per omnem æthera: ad summum vsque corruptibilium rerum culmen non ducente modo illo: sed subuehente perueni, stupore extremo res profecto digna est: mundū hunc inferiorem atque elementalem peragrasse. Sed longe maiorem ad cœlestem peruenisse: lunæque orbem primum mercuriique deinceps ac Veneris penetrasse: solis radios vidisse: Martis ardores sensisse: ac postremo & Iouis salutares: & Saturni graues radios cognouisse. Tū postremo octauam illā sphæram ardentibus stellis refulgentem: hosque omnes cœlos non simplici vniformique: sed triplici triformiq; motu rotari animaduertisse: quæ tamē omnia in sensus nostros quis cadere ignorat? Tertium autem mundum idem ita prouolandum mihi dedit vt consopitis omnibus sensibus (hi. n. huiuscemo

In Moseos Heptaplum laudatio

Notanda similitudo.

di inspectioni obsunt potius quam prosint) sola mente: sola.n.ea hæc tanta spacia peragrantur & cõspexissem profecto & perspexissem. Sed illius acies veluti noctua ad solis radios cecutientes tantum splendorẽ substinere non potuit. Quapropter quicquid in huiusmodi peregrinatione seu vt verius loquar in patriam redditu vel me latuit vel oculos nostros effugit, non index ipse: si is cui indicabatur in culpa facile deprehenditur. Nam Ioannis Pici Mirandulæ diuinum ingenium omnia demonstraturum se & recipit & præstat. Quid igitur mi Roberte est: quòd ego tibi debere non fatear tanto munere a te ditatus: quod quidem ego quam primum gustare cœpi: tanta semel auiditas excitata est in me: tantusque ex pabuli suauitate epulandi amor: vt omnis moræ impatiens: nihil malis mandandũ manda uerim, sed velut auiditissimus iuuencus cuncta solida deuorauerim. Verum cũ continuata lectione rem vniuersam peregissem eiusdem pecudis more congestans in stomachum ad os reuocans diligentius ruminassem: tunc vero mira apparuit suauitas: tũc qualis nunquam stupor incessit. At dices, non ne antea hominis doctrinam admirabaris? admirabar quidem ita illum in omnibus disciplinis versari vt in singulis tamẽ excellere videretur. Nullus eum in physicis nullus in mathematicis disputantem locus fugiebat in metaphysicis vero & in omni theologiæ genere siue eam quæras: quæ a Mercurio excitata & a Pla.consumata est: siue nostram atque christianam omnium excellentissimam, atq; verissimam: nihil nostra hec fæcula & aliquot etiam superiora illo eruditius viderunt. Sed ne forte putes (quo vitio plærique nostrum elaborarunt) ipsum a sapientia eloquentia se iunxisse: nonne & grauissime, & copiosissime: preterea que ornatissime omnia describit: vt priscis illis oratoribus iure suo optimo admisceri iam potest, hæc igitur ita de illo hactenus admirabar vt nihil huiusmodi adinuentioni addi iam posse putarem. Verum sua heptaplo plecta admirari iam cepi quòd illa superiora admirarer. Quapp neq; temere neq; sorte quadã sed deo ita iubente euenisse crediderim: vt diuinus hic vir tribus his nominibus insignis euaserit. Ioãnes.n. siue domini gratia, siue in quo est gratia siue cui donatio a deo facta est interpretatur. Quis non videat non potuisse eum quã assecutus est doctrinã sine præcipua maximaq; dei gratia assequi? In pico autem eam rostri duritiem scimus esse id capitis robur: vt nullum neque tam osseum (vt ita dixerim) neq; tam lapideũ lignum inuenias: quod hæc auis non perforet: atq; in eo latebram: quo sese recipiat: nidumque congerat artificio se excauet. Eodẽ ergo modo nihil ex omnibus disciplinis humano ingenio tam difficile cognitu est: quin ipse eius quæq; durissima tundens penetrauerit: nidificauerit: pullos excuderit: atque produxerit. Cum vero omnia in eo viro miranda sint: quis nõ Mirandulanum eum appellandum duxerit. Quamobrem vt tibi qui illius familiaritate assiduo vtaris gratulor: sic mihi doleo: mihi inquam: qui in hoc me infœlicem putem: cui propter multas necessariasq; occupationes meas illi quod ardentissime cupio noctes diesque adhærere nõ liceat. Si.n.liceret: a latere non dico senis sed iuuenis nunquã discederem eius dico iuuenis in quo omnis sapientia: omnis doctrina senilis canaque est. Tu autem: cui longe maius ocium fortuna obtulit: natura autẽ ingenium excellens tribuit, quod tamen deinceps diuturna tua in omnibus bonis artibus exercitatio vsusq; frequẽs auxit

Quam bene hic pic' laudetur.

atque expoliuit fruere hoc tibi cœlitus delapso bono, hauri ex hoc vberrimo fonte vel potius immẽso occeano: atque tantum hauri: quantum non solum ad præsentem: verum & ad futuram omnem sitim sedandam satis esse potest. Reputa ergo te: computa: disputa tecum quã paucissimis mortalibs tantum boni vnquam euenerit. Gloriatur Alexander ille magnus in Aristotelis tanti philosophi tempora incidisse. At tibi Aristoteli Platoniq; simul familiariter conuixisse fœlicissima tua sorte datum est: atque ita Aristoteli atque Platoni vt in illis præter veterẽ academicorum peripateticorumque doctrinã: Paulos nostros Ioannes Dionysios: Augustinos: Hieronymos: Thomas reliquaque huiuscemodi lumina relucere videamus. Quamobrem ex his rebus collige quantũ vel te ipsum vel ex hoc amare debeas optime Roberte: cui & ipsa fortuna obtulerit & in tu tua prouidentia profeceris vt hic viro & familiarem apprime reddideris. Vale.x.Kalen.Decembris.

Alexander cortesius Pico suo.S. E. XIIII.

EGo in tota vita nullam maiorem cœpi voluptatem quam nuper ex literis tuis: & quanquã summa omnia de te credideram: vicisti tamen (fateor) opinionem meam: atque ita vicisti vt iam gloriæ tuæ etsi longe lateque diffusa est angustos tamen terminos putem. Loquamur apertius & procul ab assentatione a qua Illustres animi semper abhorruere: Quid in te est nõ egregium? Quid non admiratione dignũ? Singula possent quenque honestare quæ in te omnia pariter sunt collata, omnibus (vt ita dicam) vnus omnes veneres subripuisti. Et quanquam maiores tui eo accesserunt, quo non nisi a se geniti facile peruenirent: Tu tamẽ tantus euasisti vt maiorem illis reddere: quam accepisti gratiam videare. Et auctoritatem quidẽ reliquis senectus affert: tuam vero dignitatem iuuenta extollit & quam alii tempore tu inuicta virtute superasti. Meo quidem iudicio extra omnem ingenii aleam positus es ac te vt græcas perquiram laudationes: cui merito conferam non inuenio: & ad summam parem tibi aliquem quandoque fuisse opinari licet videre autẽ hoc tempore non licet. Dent veniam ingeniosi omnes multum ab vno Pico omnes superantur. Quem ita naturæ benignitas fouit vt ipsi quoq; virum videri debeat tantã in vnum laudum cunctarũ copiam esse confertam. Quid erubescis? an me falsum putas? equidẽ cedam si amori tribueris qui cęcus pingitur. Sed testes habeo Politiano meo: qui in me solo decipitur: locupletiores & si ille in dies vt audio non minores auget auri diuitias quam orationis: eoque illi gratulor æque ac gratias ago vtinam possideat copiæ cornu postquã neque immemor est hospitis neque veteris amicitiæ nostræ. De puccio autem hominum amantissimo alias: Quis illi non se debere cupiat: sed diutius remoror altioribus studiis incumbẽtem: Et Marsilium ficinum philosophorum ætatis nostræ principem ridere video has nugas: Quid ni rideat? qui mortalia omnia non minus pensat quam despicit. O qui me in vestram academiam sistat & ingenti ramorum contegat vmbra. Præsertim quòd cœlum hoc maris solus habet non vllus aratro dignus honos squallent abductis arua collonis, & curuæ rigidum falces vertuntur in ensem. Sed contenti sumus hoc catone. Tu interim collige ex his quisquiliis amoris mei fructum nec paruifeceris amari a me sed vicem redde. Desiderium

enim tui lenire poteſt ſpes hæc cũ credula mutui in qua totus conquieſcam. Sis fœlix latinæ princeps iuuentutis & memor mei viue.vii.Kalen.Ianua. Ex gradulis velocius quã aſparagi coquantur. De panegyrica epiſtola ad Laurentium medicen quid ſentiam: ſcribam cum licuerit cũ Romæ fuero, dedidici pene literas tanto in ſeceſſu vt vides & niſi tecum contrahendæ confirmandæque beniuolentiæ ſtudium cogeret non vſque adeo humanitate ac lenitate tua abuterer. Nunc boni conſule. Item ἔρρωσο meum mel. Vale iterum.

Hieronymus donatns Io.Pico ſuo.S. E. XV.

QVæ meæ partes eſſe debuerant eas omnes tibi ſumpſiſti Pice doctiſsime: te ipſum apud me negligentię inſimulans & in eo crimine cuius ego apud te maxime reus ſum excuſationem quærens: parum tibi videtur alios ingenio & eruditione præcellere niſi modeſtia quoque & humanitate vincas nõ ſolum alios ſed te ipſum. At vero obſecro harum virtutum munera ita amplectaris vt nobis quoq; aliquam obeundi quoque officii noſtri occaſionem relinquas ne dum harum omnes tibi partes vendicas nos inhumani atque inciuiles habeamur. Qua ego in re: quæ mea eſt impudentia iã non excuſo negligentiam meam: ſed accuſo humanitatem tuam, quòd ſcribis te non temperariam mecum: ſed perpetuam amicitiam ſtatuiſſe: non ſolum ea cauſa tibi me plurimum debere intelligo: verum etiam recte mihi amicitiam deffiniſſe videris: quæ temporaria cum ſit iam amicitia eſſe non poteſt. Illud ſcito me eam in meorum ornamentorũ delectu ſe poſuiſſe. Quid enim mihi accedere poteſt præclarius quam a tanto viro nõ laudari ſolum ſed etiam amari? Hermolaum noſtrum incredibilem doctrinarum tranquillitatẽ & ſtudiorum φιλοπονία cura maxime vtilitatẽ eruditũ video eſſe ſummum ac rarum quiddam quod ſperare poſſunt literæ eo incolume: Eius ego conſuetudinẽ: quam mihi tantopere inuides eadẽ penu ſeruo qua & amicitiam tuã: nihil pręterea adeo θαυμαστὸν cenſeo quod aſſequi ingenio & eruditione non poſsis præſertim ꝙ audio te iſtuc demigraſſe: quod eo conſilium ita laudo vt magis laudare non poſsim. Nam οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι ego Politianum tibi inuideo hominẽ fertiliſsimi & facundiſsimi ingenii: cuius ruſticum nuper legi: viſus eſt mihi ſplendor ætatis noſtræ & cui ea de me polliceri a te meis verbis poſtulo: quæ ab homine amiciſsimo expectari poſſunt. Vtor autem te internuncio in auſpicanda mihi cum eo beniuolẽtia fretus humanitate tua tamen ꝙ τῶν μουσῶν κοπυφαστόματι per te qui eruditiſsimus es me conciliari conuenit. Vale: & puta nihil mihi tuis literis eſſe iocondius, plura laxiore ocio ſcribã ad te. Venet. xvii.Kalen.Ianuarii.Mcccclxxxiiii.

Philippus Beroaldus Io.Pico Mirandulano.S. E. XVI.

COenaturus apud Minum Roſcium qui in ſtudiis literarũ eſt politiſsimus: & ſenatus noſtratis maximum ornamẽtum lectitabã Plautinas fabulas vrbaniſſimis ſalibus ſcaturientes, cum mihi literæ tuæ allatæ fuerunt oppido quam literatę quam terſæ quam emunctę: ſtatimq; ſepoſito comico lepore lepidiſsima tua ſcripta feſtinanter, legere incæptauimus. Dii boni quantum in illis venuſtatis: quantum eruditionis: quantum maieſtatis ineſſe cognouimus. Magna Io.Picum fama præceſſerat: maior inuentus eſt: nihil protritum: nihil triuiale reſonant tuæ ſcriptiones. Res verbis verba rebus adamuſsim quadrãt latine loqueris & puræ elocutione vteris ſplendida atque magnifica. Dialecton habes plenam iocunditatis atque candoris: ſupellectilem verborum optimorum copioſiſsimam: Sententias crebras atque rotundas: tam luculenter tam eleganter animi ſenſa depromis vt vni tibi dii immortales dediſſe videantur quod quã pauciſsimis dederunt videlicet optima ſentire & optima dicere, idque non minus verſu quam proſa oratione complecteris, ſcribunt Liuius & Homerus prope diuinitus non omnia vni deos tirbuiſſe, hinc eſt quòd ſępe legimus alios eloquentia pręſtantes alios eruditione præditos floruiſſe: pauciſsimos vero & eloquentes & eruditos ſimul & extitiſſe, hinc duo romanæ linguæ culmina Terentius Varo &.M.Ci.referuntur: a quorum altero rerum: altero verborũ doctrina petebatur, alter doctiſsimus vndecunq; a Terẽtiano: alter eloquentiſsimus ab omnibus nuncupatur: Virgilium vt inquit optime Seneca illa fœlicitas ingenii ſoluta oratione deſtituit: Cicero carmina ſcriptitauit nulla venere nulloque lepore: muſis ſcilicet inuitis atq; repugantibus. Tu vero & doctiſsimus es & eloquẽtiſſimus: Tu proſa polles & verſu, ſcribis legenda: calles ſcribenda. Tu muſarũ alumnus merito potes nuncupari: qui non vt multi vnam alteram ve crateram muſicam ebibiſti: ſed tanquã alter Apuleius epotaſti crateras omnis & imprimis illam philoſophiæ limpidam atque nectaream: quã pauciſsimi primoribus vix labris attingunt: vixque a limine ſalutant. O magna fœcunditas animi. O immortalis ingenii beatiſsima vbertas: quę in Pico Mirandulano ad huc puero adhuc ephæbo tantas virtutes excudit; tam multiiugas diſciplinas infundit: tantas animi dotes inſeruit: Qui ætate tyrunculus eſt eruditione veteranus. Perge vir doctiſsime quo cœpiſti effice vt creſcentibus annis ſcientia augeatur: Ingeniũ adoleſcat memoria fiat vegetior atq; adminiculatior: Qui in iuuenta es noſtri ſæculi decus & virtutis exemplũ: Qualis es futurus in ſenecta? Papinianus a Spartiano iuris aſylum & doctrinæ legalis theſaurus nominatur: Tu a nobis aſylum ingenuarum diſciplinarũ nuncupaberis. Tu nobis quotiens abditum quippiam in literis interioribus occurret theſaurus eris immo vt verius loquar iam nunc theſaurus es. Omnia etiã penitiſsima in literis tibi ſunt ad manum: omnia præſto occurrunt orbis ille doctrinæ qui laudatur a doctis tibi in famulatu eſſe videtur: Tibi græce latinæq; literæ ancillantur: Tibi licet ingeniũ nunc hac nunc illa meditatione vegetare, altera enim alterius eſt condimentum. Et vt terras varia ac mutata ſemina recreãt atq; reficiunt: ita mutatio ſtudiorum animos refouet ac amœnat. Tibi licet ingenium dulcioribus poetices ſtudiis exhilarare: ſi quando auſterioribus philoſophiæ dogmatibus laſſeſcit. Tu denique in arce ſtas atque faſtigio donarum diſciplinarum: cum nos in primo vix cliuo ſudemus: Tu gradatoris gradu; arctam virtutis viam conſcendiſti: nos teſtudineo ac formicino inceſſu cõſcendere cõamur: & in confragoſis callibus laboramus ſub inde labantes ſubinde nutabundi ac titubantes. Scribo quod ſentio: ſentio quod ſcribo calamus cum mente concordat. Incredibili deſiderio afficior te vna cum Politiano viſendi: cui deſiderio intra pauciſsimos dies

Vide apuleium li. 4 floridorũ.

faciam satis, nam Minus roscius qui literatorum omnium est amantissimus: qui nos ambos potissimum miro amore prosequitur: feriis hisce paschalibus istuc venturus est ad vota soluenda. Ego hominem comitabor. Tunc dextram copulare vicissim licebit: & mutuo colloquio frui. Tūc ego literator & grāmatista vos literatissimos adibo alloquar salutabo, tunc ego qui hic saepe re videor: istic fortasse mussabo, vel tanq̄ anser inter olores clāgore obstrepere personabo. Interea vale literarum asylum: meque mutuo ama: & Politianū desideratissimū meo nomine saluta. Bononię sexto idus Mar. Mccccl xxxvi.

Bartholomaeus Fontius Roberto Saluiato. E. XVII.

SAlue siquidem vnq̄ summa cum voluptate Roberte legi Picum tuum proxima nocte legi duabus de causis: & quod a te viro amicissimo mittebatur & q̄ auctorem operis per se amarem quem adhuc non legisse mihi turpe putabam fore. Ex quo vero tua benignitate quod maxime optabam sum consecutus. Et tibi pro tali munerę ago gratias: & illi vehementer gratulor q̄ tantum opus ab omni christianitate concelebrandum ediderit in quo equidē ambigo magis ne mirer plurimarum maximarumque rerum inuentionem: an in tanta varietate tam incredibilem ordinem: an in tam laboriosis descriptionibus elegantiam tantam orationis: Nam quid in heptaplo cōmemorem quae maximae operum auctores commendant: nullam esse loquacitatem nullum tumorem: & sine vlla liuoris suspitione modestiam in omnibus singularem, vtinam vero huic tuo suauissimo & optatissimo muneri consimile munus reddere potuissem quo cerneres animum in te meū significantius. At quod potui abunde nuper orationem a me habitam ad Matthiam coruinum regem iam primum omnium ad te misi. Quam tu ipse cum legeris Pico quoq; tuo legēdam dabis. Quem omnium aetatis nostrae quorum scripta adhuc viderim in omni doctrinarū genere p̄stantissimū iudico. Vale. & me vt facis mutuo dilige.

Baptista guarinus doctissimo principi Io. Pico Mirandulae. S. E. XVIII.

NOndum concedo secundum te litem dari oportere, nam facile possum tuas istas captiones in te αυτις τρεφοντα. Si tibi praeceptor sum cur mihi non obsequeris? Si non sum cur me praeceptorem appellas? Neque ideo nomen hoc recuso quòd te discipulum spernam quem mihi praeceptorem assero. Sed quòd tuam doctrinam & veneror & praedico. In qua te neque ingenium meorum vota neque transuersi calami signo: neque minuta cerula: neque obelisco deniq; aut asterisco tantū promouisse mihi conscius sum. Sed in nouū quoddam iudiciarium genus vt videor incidimus: dum tu mihi eam possessionem asserere contendis qua ego conor. Quae vnq̄ rhetorum causa huius generis actorem aut reū habuit? ego mi Pice nunquā in hac pugna tibi herbam porrigam nisi prius bona cū gratia cōposuerimus vt quando aliter non succumbis vterque nostrum alteri praeceptor pariter & discipulus iudicetur. Sed obmissis iocis seria agamus & heptaplus tua & tu ipse tibi merito placere potes. Cum omnia doctorum hominum puncta ita sis assecutus vt ne in tabella quidem latebra liuor vllus appareat. Idem in reliquis scriptis facilius tibi datum iri sperandum est cum vsus etiam accesserit qui solet in scribendo magister h̄ri optimus, quod ad me attinet gaudeo vehementer laudato viro & ab omnibus ac vbiq; laudando Laurentio me in ore esse. Addito p̄sertim Politiani calculo: Cuius ego copiosam & arcanā multiplicis disciplinae lectionē ita amplector vt admiror ita admiror vt commendare non desinam. Quo fit vt extra doctrinae aleam me ab illo poni triumphi instar existimem, quod librorum meorum indicem petis id mihi laboriosum est & inutile, satis erit si pro tempore postulatis meis inseruies. Nunc Martianum capellam & senecae quaestiones naturales. opto si modo emaculati sint codices, nam qui apud nos sunt opera sybillae indigent, eos si impressos emere possim gratius mihi erit, sin minus non longo postliminio tui ad te redibunt. Vale spes mea & bonarum disciplinarum meque amare perge. Ferrariae nonis Decembris. Mcccclxxxviiii. Nota.

Angelus politianus Ioanni Pico Mirandulae suo. S. E. XIX.

ARsi pene semper (nimis improbe forsitā) sed arsi tamen semper studio famae p̄petuae: sic vt pro nihilo superstite gloria conferretur. Sed q̄m quae scribebam vix etiā vetustatē nominis pollicebantur: extitisti tu Pice qui quod ego non poteram p̄stiteris dedicato. s. cōmentario de vno & ente (sic. n. titulum facis) in quo riuos per lyceū decurrentes & academiam reuocas ad vnum caput, & cum philosophia magis vna q̄ gemina nostrā quoq; theologiam copulas. Quod igitur iā glauci gramen requirā victurus aeternum per te: sed & tecū narrabit autem q̄nq̄; posteritas: fuisse olim politianum quēdam quem tanti fecerit ipse quoque Picus omniū doctrinarū lux: vt ne librū quidē nūcupare illi pulcherrimum de rebus altissimis dubitauerit, ago itaque tibi gratias pro immortalitate: sed immortales. Vale.

De ente & vno sibi dicato gratias agit.

Fabule allusio.

Marsilius Fici. Florentinus Germano de Ganai Parisii praesidenti. S. D. E. XX.

CErtior esse vis de obitu Pici Mirā. tibi vt videt̄ adhuc ĩcerto: grauius certe dolere vis germane. Nā cū grauiter hactenus hoc ambiguo dāno doleas: Certior p̄fecto factus grauissime mox vt puto dolebis. Praestabat forsan dubia quadā iactura moerere q̄ cruciari certa. Heu q̄d rogas desideratissime mi germane. Ambiguus equidē adhuc esse malim. Nec sine lachrymis impraesentia possum te reddere certiorē. Superiore nouembre quo die Carolus rex francorū magnus vrbem nostrā Florentiā est ingressus: Noster Mirandula nos deseruit: tāto ferme dolore lr̄atos afficiens q̄to rex interim gaudio ciuitatē ita prouidus loci genius & populi gaudio literatorū gemitū compensauit: & p̄ extincto philosophico lumine regiū interea lumen accendit. Ne forsan obscurior eo die Florentia videret̄ Mirandulanū lumen extinctū inq̄ terris: coelo redditū. Ea. n. Picus hilaris securitate ex hac vmbra vitae migrauit: vt ab exilio quodā in coelestē patriam videret̄ proculdubio rediturus. Desideras p̄terea scire quae picus olim cōposuerit: vel quae mō cōponeret: Exameron Apologiam que ac de vno & ente cōscripsit: epistolasq; nōnullas. Quicquid de amore olim feruente adhuc adolescentia cōposuerat: iudicio deinde maturiore dānauit: voluitq;

Salutis anno. 1493. quo dic Carolus Rex francorum mēsis Nouēbris ingressus est Florentiā Ioā. Pic⁹ comes mirandulae 32. &c. anno ex hac vitae vmbra migrauit.

penitus aboleri: nec sine illius iniuria edi potest. Noui equidē vltimā piis hominis voluntate. Nā & ætatę mihi filius Picus erat & familiaritate frater, & amore ꝓrsus alter ego. Moliebatur quotidie tria concordia Arist. cū Platone, Enarrationes in eloquia sacra, Confutationes astrologorum. omnia quidem tam facūde quam subtiliter disputata. Sed quam stilo luculenta. tam nouis ob scurisque characteribus adūbrata, vt vix ab eo legi possent. Itaque necdum absoluta ab eodem vel recognita sunt: nec ab aliis nisi forte vaticinētur: excribi possunt. Nam si forte possent: nec adeo desideraremus Picum nostrum, velut absentem: nec vsquā suspicaremur extinctum. Sed pius nepos eius Ioannes Franciscus literis & ingenio polens e tenebris in lucē eruere quotidie studet: vitamque patrui & gesta describit. Accipe deniq; hoc in eum epigramma nostrum: Antistites secretiora mysteria raro admodum concedunt oculis statimque recondunt, ita deus mortalibus diuinum philosophum Ioannem Picum Mirandulā trigesimo ætatis anno maturum. Vt autem tibi nota sit reliqua literarum iactura, hoc autumno Florentiæ facta; Angelus Politianus noster latina græcaque lingua doctissimus: septembre ꝓximo ante Pici obitum migrauit e vita quadragesimo ætatis anno ediderat iandiu miscellanea & siluas & declamationes quasdam epistolasque nōnullas acute quidem omnia eleganterque composita. Multa quoque quotidie ad elegantiam necessaria incertis sicut, Picus characteribus annotabat: vt in vtroque grauior literarum iactura contigerit. Die. xxiii. Martii. M. cccexciiii. E. XXI.

Angeli politiani obitus.

Marsilius Ficinus Florentinus Ioanni Francisco Mirandulæ Concordiæ comiti. S. D.

EPistolam de obitu laudibusque Pici breuem misi in galliam post discessum tuum. Longas autem singularesque Pici laudes e multis iādiu scriptis meis passim colligere licet: ex libris epistolarum præsertim posterioribus. Sunt enim duodecim iā impressi: ex procemio in Plotinum: ex libro de sole: ex commentariis in Timæū atque parmenidem: epitaphium in eum accipe. Antistites secretiora mysteria raro admodum concedunt oculis, statimque recondunt. Ita deus mortalibus diuinum philosophum Ioānem Picum Mirandulam trigesimo ætatis anno maturū. Hucusque sit epitaphiū: Deus omnia Ioā. Pico: animi corporisque fortunæ bona cumulatissima dedisse videtur: Si modo longius vitæ spacium concesisset. Sed neque in hoc fas est prouidentiā incusare. Nam si deus illum breuissimo tempore supra naturæ vires perduxerat iam ad summum, ad melius ꝓgredi forte non poterat. In eodē vero consistere mobilitas naturæ non patitur: Ad deterius vero relabi virtus cōsūmata nō tollerat. Sed hæc cæteraque id genus ipse in vita Pici melius latiusque scripsisti nō tā vt illustrares ipsum. Quis enim addiderit soli lumē? quam vt occulta quidem illius opera sed luce dignissima discussis nubibus serenares. Tuā igitur in patruum tantum pietatem & mortales mirifice commendabunt. Et deus non mediocribus dignam præmiis iudicabit.

Vale Die primo nouembris. Mccccxcv.

Baccius Vgolinus Roberto saluiato. S. E. XXII.

MErito te Roberte docti diligunt, quos miro quodam ardore coluisti semper: & studiosi oēs amāt quos non modo opera sed & impensa iuuas, vt cōmodius proficiant: ego vero & si nec doctis, nec studiosis quidem annumerandus plurimū tamen tibi debere me fateor, ꝗ per te nobis vel remotioribus copia facta sit diuini admodum operis editi nuper a Pico Mirandula viro sane præ omnibus: qui sint, quique fuerint admirādo. quem recte non iam picum, sed suā vocat phœnicē in sacra medicum lauro nidificantem Pollitianus meus aliud ætatis nostræ miraculum. Illius tu librum de septiformi sex dierum geneseos enarratione veræ philosophię & christianæ religionis augumentum magno Laurentio medici patrono meo dicatum cum diligentissime imprimendum tum ad loca diuersa, ac distantia trāsmittēdum, & plurimis eius lectionis percupidis, vel gratis habendum curasti. Quos inter & mihi contigit, per Victorium caianum tuum hominem, multi ioci, multaque suauitate aspersum, & salibus optato hoc munere potiri, hoc tuum in viros claros studium, hāc in omnes virtutis amatores officiosam liberalitatem: qui non laudet & gratiore affectu prosequatur, Is ab omni humanitate discors. & a literarum consuetudine alienus ꝓculdubio est habendus, non enim publicæ vtilitati consuli amantius, rectius celeriusve potuit. Quare hoc apprime tibi esse exploratum velim, haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi prouinciam, cum inde & bonorum gratiam: ꝗ non mediocrem gloriam sis consequutus. Vale. Neapoli. vii. Kal. aprilis. Mccccxc.

Iunianus maius Roberto saluiato. S. D. E. XXIII.

QVod Ioannis Pici Mirandulæ diuinum opus, nō minori cura imprimendum curasti, quā ille confecit & tuæ plurimū gratiarū diligentiæ & illius diuinæ doctrinæ habendum puto. Tibi quod tā sublime opus, inter tenebrarum obliuia delitescere passus non sis, qui vna opera & amici perpetuitati: & communi omnium vtilitati consuluisti. Illi autem quod neque priscorum virorum actoritate vel sanctitate: qui hæc eadem enarrarunt deterritus, neque aliorum insectatus vestigia suo quodam lumine illa eadem collustrauit. Nam cum primum tam reconditum, & a multorum cognitione remotum opus ad meas peruenit manus, diligentius id legere cœpi: quod non modo cum admiratione attulit voluptatem, verum etiam & eo sublimitatis contemplantem euexit animum: vt neque admirabilius neque enucleatius quid unquā viderim, aut audierim. Quippe cuius ingenium supra cæterorum acumina præstat: scientiarum indaginem incredibilem callet & rerum omnium cognitionem supra quam credibile sit iam habet. Istac præsertim ætate qua paululum pubertatem egressus: tantam rerum noticiam adeptus est: quantam etiam doctissimis & ætate prouectis attingere non licuit. Quapropter omnium bonarum artium, atque scientiarum sacrum domicilium, & nostri seculi miraculum nominare verebor nunquam præsertim cum operis reconditos sensus, a paucis hominibus excogitatos rerum progressus naturæ & Dei patefacta latibula & tandem summi opificis arcanas opes iam in propatulum editas accuratius lego: quo quid admirabilius vnquam audiuerim ignoro; aut quid altius legerim nescio. Cum philosophos inter & Mosen: qui diuerso inter se itinere rerum opificium, contexebant iam pacem initam & naturæ & dei quædam con-

iuncta fœdera sine controuersia comprehendātur:sed hoc altius repetendum atque verbosius explicādum in aliud tempus reseruo. Venio ad te mi Roberte vir quidem egregie:quē ex tuis scriptis vnice diligo:quæ quāuis paucula sint,tamen tale tuæ virtutis specimen ostendunt:vt non minorem prouenturam ingenii frugem,q̄ gratiorem nunc flosculorum spem offerunt polliceantur. Sic itaque tuum scito iuniānū & si qua deinceps de tuis ad me scriptis dederis,non minus tuarum rerū præconem, quam ob id ipsum tui amatorem scias. Victorius itaque tuam prædicat ingenii præstantiam:tuāque harum literarum eruditam humanitatem,vt eadem cupere prouocer & prædicare:Vnum tamen rogo ut quē Victorius blandis hortationibus ad amandum inuitauit, tu tua humanitate quam profiteris & amplecteris, prosequi non desistas. Quo circa meam excitabis desidiam,vt sæpius ad te scribam, modo nostra non asperneris. & si ex verbis nostri victorii meam non post habeas amicitiam necessitudinis vinculo ad te omni officio prosequendum prouocabis. Nihil est enim quod malim quam cum ingenuis & doctis viris mutuo amore & literarum mutatione concertare. Tuam Mirandulam: quem humanitatis columem prædicas: & ipse naturæ delicias appellare audeo:mihi a se amari cupiēti amicum reddas:& saluum ex me dicas. Vale Neapoli pridie no. Iunii. M.ccccxc.

DVODECIM REGVLARVM EPITOMA AD BENE VIVENDVM.

PRima regula: si homini videtur dura via virtutis, quia continue oportet nos pugnare aduersus carnem,& diabolum,& mundum:Recordetur quod quācumque elegerit vitam etiam secundum mundum multa illi aduersa, tristitia, incommoda: laboriosa patienda sunt.

Secundam rugula recordetur ꝙ in rebus mundi diutius pugnatur, & laboriosius & infructuosius: in quibus labor est finis laboris:& tandem pœna eterna.

Tertia regula recordetur stultū esse credere ad cœlum posse perueniri nisi per huiusmodi pugnam, sicut & caput nostrum Christus non ascendit in cœlum nisi per crucem: nec debet serui conditio melior esse conditione domini.

Quarta regula recordetur non solum esse egreferendam hanc pugnam:sed optandam etiam si nullum inde nobis præmium peruenire:solum vt conformemur Christo deo & domino nostro,& quotiens resistendo alicui tentationi, alicui ex sensibus tuis vim facis cogita cuinā parti crucis Christi conformis reddaris, ut qñ gulæ resistens gustum affligis recordare illum felle potatum & aceto.Quando manus retrahis a rapina alicuius rei quæ tibi placet cogita manus illius pro te ligno crucis affixas, & si resistis superbiæ recordare illum qui cū in forma dei esset pro te formam serui accepisse & humiliatum vsque ad mortem crucis, & cū de ira tentaris recordare illum qui deus erat,& omnium hominum iustissimus cum se tamen videret quasi latronem & illudi & cōspui,& flagellari:& opprobriis omnibus affici, & cum latronibus deputari, nullū tamen unquam aut iræ aut indignationis signū ostendit, sed patientissime oīa ferens omnibus mansuetissime respondebat: & sic discurrendo per singula inuenias nullam esse passionem quæ te Christo aliqua ex parte conformē non efficiat.

Quinta regula,ꝙ in illis duodecim armis nec in quo cunque alio humano remedio confidas, sed in sola virtute Iesu Christi qui dixit confidite ego vici mundum, & alibi, Princeps mundi huius eiicietur foras, quare & nos sola eius virtute cōfidamus,& mundum posse vincere: & diabolum superare: Et ideo debemus semper petere eius auxilium per orationē & sanctorum suorū.

Sexta regula,recordare cum vnam vicisti tentationem semper aliam esse expectandā,quia diabolus semper circuit quem deuoret, quare oportet semper seruire in timore & dicere cum propheta super custodiam meam stabo.

Septima regula,vt non solum non vincaris a diabolo quum te tentat.Sed vt vincas ipsum, & hoc est quando non solum non peccas,sed ex ea re vnde te tentauerat occasionem sumis alicuius boni,vt si opus suum bonum aliquod tibi offert,vt inde in vanam gloriam incidas,tu illud statim nō vt opus tuum: sed vt beneficium dei cogitans humilias te & iudicas parum, gratum te esse deo de beneficiis eius.

Octaua regula,vt quum pugnas, pugnes quasi vincendo deinde perpetuam pacem habiturus, quia forte hoc tibi dabit deus ex gratia sua, & diabolus amplius non redibit confusus de tua victoria, sed quum vicisti geras te quasi mox pugnaturus vt in pugna semper victoriæ,& in victoria semper sis memor pugnæ.

Nona regula, vt quāmuis te sentias vndique bene munitum & paratum:semper tamen fugias occasiones peccandi,quia vt dicit sapiens qui amat periculum peribit in illo.

Decima regula, ut in tentationibus semper in principio occurras & allidas paruulos babylonis ad petrā Petra autem est Christus, quia sero medicina paratur.

Vndecima regula, recordare ꝙ licet in ipso cōflictu tentationis amara videatur pugna, tamē longe dulcius est vincere tentationem quam ire ad peccatum ad ꝙ te inclina:& in hoc multi decipiuntur:quia non comparant dulcedinē victoriæ dulcedini peccati.Sed comparant pugnā voluptati: & tamen homo qui milies expertus est quid sit cedere tentationi deberet semel saltem experiri quid sit vincere tentationem.

Duodecima regula, ꝓpterea ꝙ tentaris ne credas te a deo derelictum:aut deo parū gratū esse, aut parūiustum & perfectū. memor sis ꝙ postquam Paulus vidit diuinam essentiam patiebatur tentationem carnis, quā permittebat deus eū tētari,ne de sūpbia tētaret,in quo ēt hō debet aduertere ꝙ Paulus q erat vas electionis & raptus vsque ad tertium cœlum:tñ erat in piculo ne de suis virtutibus superbiret,sicut ipse dicit de se ne magnitudo reuelationum extolleret me datus est mihi stimulus carnis meæ qui me collaphizet. Quare super omnes tentationes homo debet maxime se munire contra tentationem superbiæ, quia radix omnium malorum sūpbia est: cōtra ꝙ vnicū remediū ē cogitare sēp ꝙ deus se humiliauit ꝓ nobis vsq; ad crucē: & mors nos vel inuitos eousq; nos humiliauit vt simus esca vermium.

Duodecim arma spiritualis pugnæ quæ in promptu haberi debent cum peccandi libido mentem subdit.

Voluptas breuis & exigua
Comites fastidium & anxietas.
Iactura maioris boni.
Aeternum præmium,æterna pœna.
Hominis dignitas & natura.
Pax bonæ mentis.

Vita somnus & vmbra. Dei beneficia.
Mors instans & improuisa. Crux Christi.
Suspitio impœnitentię. Testimonia martyrum & exempla sanctorum.

Duodecim conditiones amantis.

Amare vnum tantum & contemnere omnia pro eo.
Infœlicem putare eum qui non est cum ammato:
Omnia pati, vt cum illo sit, etiam mortem. Ornate se vt illi placeat.
Esse cum illo quomodo potest: & si non re saltem cogitationem.
Amare omnia quæ ad eum attinét: amicos omnes: domus: vestes: imagines.
Cupere laudes nec posse pati aliquam eius ignominiam.
De eo credere omnia summa, idemque cupere vt omnes credant.
Optare etiam pro eo pati aliquod incommodum & dulce esse illud incommodum.
Flere cum eo sæpe vel si absens ex dolore: vel si præsens ex lætitia.
Semper languere semper ardere eius desiderio.

Seruire illi nihil cogitando de præmio aut mercede. Solemus auté ad hoc induci præcipue ex tribus causis. Prima est quando seruitium ipsum per se est appetibile: Secunda. quando ille cui seruimus est in se valde bonus & amabilis: sicut solemus dicer̃ seruimus illi ꝓpter suas virtutes. Tertia est quando ille priusquam inciperes multa tibi beneficia contulit: & hæc tria sunt in deo quia ꝓ seruitio eius nihil nouiter accipitur quod nõ sit nobis bonum: & quo ad animam & quo ac corpus, q̃a seruire ei non est aliud q̃ tẽdere ad eũ: hoc est ad sũmũ bonũ. Similiter ipse est optimus & pulcherrimus & sapientissimus: & habet omnes conditiones quæ solent nos mouere ad amandum aliquẽ & seruiẽdũ ei gratis, & in nos cõtulit summa beneficia cum nos, & ex nihilo creauerit: & per sanguinẽ filii sui ab inferno redemerit.

Conserua me domine.

Si quis perfectus vult recognoscere statum suũ, vnũ habet periculum ne de sua virtute superbiat. Ideo Dauid loquens in persona iusti de statu incipit ab hoc verbo conserua me, quod recte consideratum omnem amouet occasionẽ superbiæ: nam qui potest aliquid ex se acquirere potest & illud ex se sibi conseruare. Qui ergo petit a Deo cõseruari in statu virtutis significat per hoc ꝙ nec a principio ipsam virtutem ex se acquisiuit: qui autem recordatur virtutem se consecutum, non virtute propria, sed virtute dei non potest de ea superbire, sed magis humiliari corã Deo iuxta illud Aposto. Quid habes ꝙ non accepisti? & si accepisti quid gloriaris? q̃si non acceperis: duo sunt ergo verba que semper habere debemus in ore: alterum scilicet miserere mei deus cum scilicet recordamur peccatorum. Alterum est. Cõserua me deus scilicet cum recordamur virtutum.

Nota:

Quoniam speraui in te.

Hęc vna res est quæ facit nos a deo impetrare quod petimus: quum scilicet nos impetraturos speramus. Et si duas has conditiones obseruabimus: vt nunquam petamus a Deo nisi ea quæ nobis sunt salutaria: & vt id ꝙ petimus ardenter petamus cum firma spe ꝙ deus non exaudiat, nunquam erunt irritæ orationis nostræ. Quũ igitur non impetramus est aut ꝙ illud nobis est noxiũ, nescimus enim quid petamus: vt inquit Christus, & Iesus dixit quicquid petieritis in nomine meo dabitur vobis, hoc. n. nomẽ Iesus saluatorẽ significat: & ideo nihil petitur ĩ nomine Iesu: nisi ꝙ est ad salutẽ ipsi petẽti. Aut nõ exaudit: quia si bona petimus, non. n. bene petimus hoc est cum parua spe. qui autem timide sperat, frigide petit ideo dicebat Iacobus: postulet autem in fide nihil hæsitans.

Iusta & bõa petenda, cẽ adeo.

Dixi domino deus meus es tu.

Postquam muniuit se contra superbiam incipit describere statum suum. Totus autem status iusti cõsistit in hoc verbo, Dixi domino deus meus es tu. Quod verbum licet videatur fere omnibus cõmune: pauci tamen sunt qui illud possint vere dicere: Illud enim quis habet ꝓ deo quod habet pro summo bono: & illud habemus pro summo bono, quo solo habito si cætera desint putamus nos esse fœlices: & quod vnũ si desit etiam si habeamus omnia alia bona putamus non esse miseros dicit igitur auarus pecuniæ: Deus meus es tu: quia etiam si ei desint honor & sanitas: & virtus: & amici: modo pecuniam habeat contentus est. Et si habeat omnia illa bona quæ diximus & pecunia desit, putat se esse infœlicem. Gulosos itẽ crapulæ: & incontinẽs libidini: & ambitiosus imperio siue gloriæ dicit: Deus meus es tu. Vide igitur quã pauci possint dicere. Dixi domino deus meus es tu: quia ille solus hoc potest cui solus deus sufficit: ita vt si ei proponantur omnia regna mundi & cœlestia omnia: & terrena bona: non tamen vt illa consequeretur vel semel deum, offenderet: in hoc igitur dicto consistit totus status hominis iusti.

Cui conueniat dicer̃ dominus.

Quoniam bonorum meorum non eges.

Reddit rationem propositi sui: quare scilicet soli domini dicat: Deus meus es tu. Ratio autem quoniã solus deus bonis nostris non eget: nulla enim creatura est q̃ non indigeat aliis creaturis quam ea imperfectioribus vt probant philosophi & theologi: quia si illæ nõ essent ista nõ essent: quia destructa vna parte vniuersi destruitur totum vniuersum: destructo autem vniuerso destruuntur omnes partes: omnes autem creaturæ sunt partes vnius vniuersi, cuius vniuersi ipse deus non pars est sed principium nihil ab eo dependens, nihil enim acquisiuit deus ex hoc ꝙ creauit mundum: & nihil perderet si totus mundus annihilaretur. Solus ergo deus bonorũ nostrorum non eget. Debemus autem erubescere illũ habere pro deo qui bonis indiget nostris: qualis est omnis creatura. Præterea non debemus habere pro Deo, hoc est pro summo bono nisi illud in quo est summum bonum, in nulla autem creatura est omne bonum. Soli igitur domino debemus dicere: Deus meus es tu.

Vnde platonis illud nõ nobis natos esse.

Quare saracenorum dicta ruunt.

Sanctis qui sunt in terra eius.

Post deum maxime debemus amare illos qui sunt Deo maxime coniuncti, quales sunt. Angeli & beati in patria. Ideo postquam dixit domino. Deus meus es tu, subdit quod deus.

Mirificauit uoluntates suas meis.

Hoc est mirabiles fecit amores eius & desideria eius erga sanctos q sunt in terra eius: hoc est ĩ cœlesti patria q̃ dr̃ terra dei & terra viuẽtiũ, & vere si cõsideremus q̃ta sit illius patrię fœlicitas, q̃taq; huius mũdi miseria q̃ta

Metaphorice ad nos terra cœlũ dicitur.

ciuium illorum bonitas & claritas desiderabimus semper hinc discedere vt illic habitemus. Hæc autem & similia cum meditamur illud semper curare debemus ne infructuosæ sin meditationes nostræ. Sed ex qualibet meditatione aliquam semper acquirere virtutẽ debemus, vt ex hoc videlicet de bonitate illius patriæ superioris debemus acquirere virtutem hanc vt mortẽ non solum fortiter feramus & patienter cum venerit hora nostra, aut si pro fide christi nobis obeunda sit. Sed vltro etiam eam appetamus cupientes scilicet ex hac valle miseriarum discedere vt in illa fœlici patria cum deo & sanctis eius regnemus. Cum ergo iustus descripsit statum suum qui totus est in effectu erga deum & diuina despicitque ex alto statum hominum malorũ, & dicit.

Multiplicatæ sunt infirmitates eorũ postea accelerauerunt.

Per infirmitates autẽ intelligit idola, & ita habet textus hebræus, sicut enim bonus vnum habet Deum quẽ colit, ita mali multos habent Deos & idola, quia multas scilicet voluptates: multa desideria vana, passiones diuersas quibus seruiunt, ideo autem multas quærunt voluptates quia nullam inueniunt quę eos quietet: & ideo in circuitu imperii ambulant: & subdit postea acclamauerunt: quia scilicet post sua desideria præcipites tuunt & inconsiderate: vnde edocemur vt non minus ipsi celeriter curremus ad uirtutes quam ipsi currant ad vitiũ nec domino nostro minus diligenter ipsi seruiamus q̃ ipsi seruient domino suo diabolo. Iustus autem considerans statum malorum proponit firmiter sicut ad nos semper debemus facere, nullo modo velle eos sequi: & dicit eorum per labia mea.

Mos idolatrarum.

Non congregabo conuenticulam eorum de sanguinibus: nec memor error nominum.

Dicit autem de sanguinibus: tum quia idolatræ solebant collecto sanguine victimarum circa eum suas agere cærimonias: tum quia tota vita malorum relicta ratione sensualitatem sequitur quę in sanguine sita est. Dixit autem quod nõ solum vult sacrificare idolis: sed nec nominare ea: quod tantum dici & fieri potest ostendẽs per hoc ꝙ non solum homo perfectus debet abstinere ab illicitis voluptatibus sed etiam a licitis vt magis totus feratur in cœlum & contemplationi diuinorum purius vacet: & quia aliquis posset credere ꝙ esset stultitia priuare se omni voluptate subdit.

Dominus pars hæreditatis meæ: & Calicis mei.

Quasi dicat nõ mireris si omnia alia relinquo, vt deũ possideam in quo etiam alia denique bona possidentur debet hæc esse vox cuiuslibet boni christiani, Dominus pars hæreditatis meæ: quia nos christiani quibus deus ipse pro hæreditate promittitur: debemus erubescere aliquid præter ipsum desiderare, & quia posset videri alicui p̄sumptio audere hęc sibi, promittere idẽ subdit.

Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.

Quasi dicat domine deus meus bene scio ꝙ cum nihil sim respectu tui viribus meis non possum ascendere ad te possidendum. Sed tu es qui trahes me ad te per gratiam tuam & tu es qui te ipsum dabis mihi possidendum, consideret deinde iustus quanta sit hæc fœlicitas vt ei deus pro hæreditate contigerit: subdit.

Antiquorũ sortilegia.

Funes ceciderunt mihi in præclaris.

Partes enim & sortes antiquitus per funes diuidebantur. & quoniam multi sunt qui licet ad hanc fœlicitatem sint vocati sicut sunt omnes christiani, ipsam tamen nihil faciunt vtpote pro leui sæpe voluptate cõmutant: ideo subdit.

Etenim hæreditas mea præclara est mihi.

Quasi dicat sicut ipsa est præclara: ita ego eam præclaram: reputo: & omnia alia respectu eius: vt dicebat Paulus, sicut stercora reputo: quoniam autem habere hoc lumen intellectus: vt homo cognoscat fœlicitatem sibi adeo datam donum dei: & ideo subdit.

Benedicam dominum qui tribu t mihi intellectum.

Quoniam autem sæpe homo iudicat secundum rationem seruire deo: sensualitas autem & caro repugnãt tunc aũt homo perfectus est, vt non solum anima eius sed & caro in deum feruntur: iuxta illud, Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum: ideo subdit.

Insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

Idest renes ipsi in quibus maxima solet esse inclinatio ad concupiscentiam non solum inclinant me ad malum, sed potius increpant: hoc est retrahunt etiam vsq; ad noctem idest eousque vt etiam ipsi vltro proprium corpus affligant. Afflictio enim sæpe per noctem solet designari: ostendit deinde que sit radix tantæ priuationis: & dicit.

Sicut nox ẽ priuatio lucis ita afflictio est causa priuationis voluptatis.

Dominum prouidebam in conspectu meo semper.

Nam si quis deum semper haberet ante oculos pro regula omnium operationum suarum: & in omnibus operationibus suis: nec propriam vtilitatem: nec gloriam, nec voluptatem quæreret: sed solum vt deo placeret breui perfectus euaderet & quia qui ita agit semper in omnibus prosperatur: ideo dicit.

Quoniam ipse a dextris est mihi ne commouear.

Ostendit deinde quanta sit fœlicitas iusti uiri: quia scilicet erit in æternum fœlix & in anima & in corpore: ideo subdit propter hæc.

Propter hoc lætandũ est cor meus & exultauit lingua mea.

Idest aĩa mea lęta ẽ sciẽs post mortẽ sibi cœlũ eẽ paratũ

Insuper & caro mea requiescet in spe.

Idest quamuis ipsa non lætetur: quasi acceptura statim post mortem statum suum, requiescit tamen in sepultura cum hac spe quòd resurget in die iudicii cum anima sua immortalis & splendidissima. & hoc totum declarat in sequenti versiculo: nam quia dixerat ꝙ anima lætabatur: subdit rationem.

Vnde (teste Thoma) ex spe beatitudo oritur.

Quia non derelinquens animam in inferno.

Et quia dixerat ꝙ caro requiescebat in spe subdit rationem dicens.

Nec dabit sanctum tuum uidere corruptionem.

Quia siue & ꝙ fuit corruptibile resurget incorruptibile: & quia Christus fuit primus q̃ intrauit paradisum: & nobis vitam aperui, & fuit primus qui resurrexit: & resurrectio eius ẽ causa nostrę resurrectionis: ideo ista quæ diximus de resurrectione ptincipaliter de Christi, intelliguntur, sicut declarauit Petrus Apostolus & secũdario intelligi possunt de nobis inquantum sumus mẽbra Christi, qui solus non vidit corruptionem: quia corpus eius in sepulchro putrefactum non fuit: quoniam igitur via beneuiuendi ducit nos ad perpetuam vitam animæ & corporis: ideo subdit.

Vide ꝙ illa.

Notas mihi fecisti uias uitæ.

Et quia tota fœlicitas huius vitæ consistit in aperta visione & fruitione dei: ideo subdit.

Adimplebis me lætitia cum uultu tuo.

Et quia fœlicitas in æternum durabit, ideo subdit.

Delectationes in dextera tua usque in finem.

Dicit aũt ĩ dextera tua: q̃a fœlicitas nostra completur in visione & fruitione humanitatis Christi qui sedet in d extra maiestatis in excelsis: iuxta illud Ioannis.

Hęc est tota merces vt videamus Deum & quem misisti Iesum Christum. Finis.

Ex epistola Hermolai Barbari ad Ioannem Picum.

Præclare & plane diuinum ingenium tuum Pice: qui cum optima sint ea quæ tu scribis: ita tamen exprimas & effingas aliena quæ sunt pessima vt videantur esse tua: quæ sunt optima: nam demittere se ac descendere pluris esse deputo: quam in ardua conari: vt enim sit hoc honestius illud certa laboriosius & operæ maioris. proinde siue tu talia credis esse nostra: quibus imitandis operam impendas: siue hoc agis demerēdi mei causa: vtroque modo tibi plurimum debeo: relaturus aliquando gratiam nolo dicere cum potero (nunquam enim potero) sed cū tu ipse vel tu ipso ie me putabis. Tanta enim est familæ totius vestræ bonitas & humanitas vt beneficium (quod non est) imputare pro beneficio soleatis. Quamobrem ex vsu meo fecero si vobis & modum & tempus reposcendæ gratiæ reliquæro vt in expunctione rationum paralogismus omnis & in postuta non a me sed a vobis tota proficiscatur. Quæ vero de ratione studiorum tuorum si te scripsisti & communicanda mecum esse voluisti maxima voluptate nos affecerūt. Gratulatus sum huic sæculo virum tāta doctrina vt nihil fere nesciat, tanta cura vt nihil omnino scire videatur. video te Poetam egregium: oratorem eminentissimum. Animaduerto te philosophum prius Aristotelicū. nunc & Platonicum esse factum: video literas græcas: quam in te solæ desiderari poterant: & sine quibus nihil eras futurus non didicisse modo sed hausisse? idque facilitate tanta celeritateque vt literas græcas ignorasse aliquādo te neq; tu memimeris neq; persuadere possis alios: id quod de Hiero. Donato meo: non plus libenter quā vere prædico. Hortarer te ad has literas vti eas tam plane familiariter quam latinas teneres: sed non indiges calcaribus: & reliqua.

Ex alia Eiusdem ad eundem.

Iam cum ipse in quodam literarum ad te mearum angulo quasi aliud agens & in transcursu philosophos æui nostri barbaros insectatus essem: quibus te quoq; infensum esse factum & nuncium remisisse scribere: occasione hinc abrepta litem & controuersiam veterem inter nos & illos de genere dicendi philosophorū multis milibus versuum compræhensam & explicatā: opus elegans, eruditum elaboratum: ad nos misisti: perfectū celeritate tanta, vt nisi qui opes ingenii tui perfectissimas habebam crediturus fuerim, paratum fuisse tibi pridem hoc argumentum vt ad primam quanque occasionem proferre posses. Sed vt ea mihi res & festiuior & iucundior eueniret. homo lepidissimus, humanissimus, latinissimus, barbarus contra barbarum defendis vt hostis pro hoste, socius cōtra socium ipse contra teipsum, stare. patrocinarique simulares & reliqua.

Ex eadem inferius.

Modo si quis est illo gregre: qui possit ea capere: quę dixisti tanto cultu prædita, tot luminibus, tot emblematis oculos adeuntium stringentia. Adde tot sententias prurientes, tam multas historias & exempta remotioris doctrinæ quasi flosculos & omnino ad quæ si qui sunt ex illis paulominus asini volebā dicere, αμουσοι auriculas tantum mouent, cæteri diffugiunt, respuunt, detestantur, & reliqua.

Ex alia eiusdem

Salue accepi librum Pici de septem dierum enarratione cuius item exemplar non pridem ad me miserat Iacobus volateranus summi Pon. nuncius. percurri opus quoad licuit, inter æstum & puluerem. Digna diuino & admirabili ingenio factura sane seges & materia operis tumultuariam & ad presens compatam sentētias nō exposcit. Sed simul dici potest picum docti, eloquentis & christianis, omnia in ea ætate assecutum esse fere prodigium est: debeo tibi plurimum,

Ex alia Eiusdem ad eundem.

Quamquam has ipse epistolas tuas amo quod fluunt quod affectatæ non sunt quod curam non dico non norunt: sed respuunt: hoc est de composito non recipiunt & accedentem inferrique cupientem excludunt: ita ut diligentiæ quidem sint penitus in iis vestigia: sed repressę quodammodo & repudiatæ, non sum tam solers vt introspicere possim ingenium tuum: extimareque magnitudinem eius atque fœcunditatem illud videre videor, nec fortasse fallor quo dirigas collineisque, item quo euasurus sis & quidem paulomox. Indole ista tua nihil est liberalius: nihil risibilius: & semel dicatur vel duriuscule nihil expromittentius, si modo indoles appellanda est. quæ fructus ediderit ne maturis quidem ætatibus & doctrinę quamuis exercitatę despiciendos. Age quantus vt audio: in poeticam, spiritus, que fœlicitas, qui nerui quanta demum in omni vel præcipue literarum actu nobilitas, atque splendor. Quid cum agis philosophum: quæ memoria, quanta subtilitas, quæ celeritas animi cum totius corporis vigore consentiēs: sed rapior tamen in laudes tuas ingratis, immo vero per lubens, id enim quisque vult maxime quod inuictum & reluctantem quoque vi conuertit ad se. Dabitur si modo is tibi ambitus laudari a parum doctis. dabitur profecto tempus accommodatum magis ad hoc officii. Nunc venio ad id & reliqua.

Ex Epi. Angeli Politiani Alo. Picum de lite Hermolai.

Quo circa tu mihi nunc adeundus mi Pice doctiorū omnium doctissimus nō quidem vt iudex sed arbitrer honorarius: qui videlicet inter amicos disceptantes litem dirimas.

Ex proœmio Miscellaneorum eiusdem.

De isto enim præcunctis æmirando, non Pico iam, sed (vt ipse appellare soleo phœnice potius qui nunc in tua laura nidificat tanta mea quidem expectatio est vt ausim propertio succinere: Cedite Romani scriptores cedite grai.

Ex Cap. eiusdem operis. XIIII.

VT idem & comparit & ostendit Ioan. Picus Miran. meus vnus omnium prorsus ab omni parte beatissimus: in opere singulari atque admirando quo psalmus a septuaginta versus isto notarum præcipue argumento docet hebraicæ veritati respondere. Ne iam insalutare iudæus vt obiicere possit ea nos in templo singulis canere horis quæ ne ipsi quidem satis versa fideliter existimemus.

Ex Cap. eiusdem. LXXXX.

Qualis ē itē Io. Picus hic meus ē mirādulā. prīcipi bus

absolutisſimum nature opus, a quo philoſophia latine iam meditans loqui ſummum puto faſtigium accipiet.

Ex Cap.eiuſdem LXXXXIIII.

PErcurrimus aliquãdo ego & Picus hic Miran. nunquã ſatis homo laudatus ſubciſiuis horris, antiquos enarratores inſtrumenti ſacri veteris, græcos maxime. Diodorum Philonem: Genandum: Aquilam: Origenem: Baſilium: Dydimum: Iſidorum: Apollinarem: Seuerianum, alios id genus compluris, quorum ille ſicutique latinorum ſententias omnes, quam diligentiſſime cum iudæorum & chaldæorum interpretum conferens opinionibus, nihil non euentilat & penſiculat: vnde modo aut veritas elici: obſcuritas tolli: aut roborari fides: aut refelli poſſit impietas.

Ex peroratione Eiuſdem operis.

Donec reuerſus eſt in hanc vrbem maxime Laurentii Medicis cum beniuolentia tum. virtutis & ingenii ſimilitudini allectus princeps hic nobilisſimus Lo. Picus Miran. vir vnus an heros potius omnibus fortunæ, corporis, animique dotibus cumulatisſimus vt pote forma pene domina iuuenis & eminenti corporis maieſtate: perſpicacisſimo ingenio, memoria ſingulari, ſtudio infatigabili tum luculenta perpolitaque facundia, dubiũ vero iudicio, mirabilior an moribus iam idem philoſophiæ totis conſultisſimus etiam quam varia linguarum literatura, rationibus non eſtis, actibus ſupra merifidẽ munitus atque inſtructus denique vt ſemel complectar nullo non preconio maior &c.

Ex ſecundo Commen. Philippi Beroaldi in propertiũ ſuper verſum Non tot Achemeniis.

Suſa pro ethruſca ſcriptum legi in Codice Ioan. Pici Miran. qui vir eſt ſæculorum memoria dignus qui multi iugis diſciplinis præditus. exornat ætatis noſtræ gloriam cui accommodari poteſt: illud quod de Varrone ſcripſit Terentianus. Vir doctisſimus vndecunque Picus: qui te Mine mi, vtpote eruditum eruditisſimus, nobilem nobilisſimus non ſolum diligit: ſed vehementer amat: qui de te honorifice loqtur, & optime ſentit, hic poſt ſeueriora ſtudia in propertii lectione tanquã amœnisſimo diuerſorio requieſcere conſueuit, & mihi hunc locum ita legenti adſtipulatus: oſtenditque in ſuo codice ſuſa ſcriptum eſſe non ethruſca &c.

Ex libro Ioannis Abbatis ſpanemenſis.

Ioannes Picus natione Italus, comes Mirandulæ & Concordię dominus, vir omnis bonæ literaturæ ſtudioſisſimus, & ſicut præclaro ſanguine, ita diuino admodum ingenio nobilisſimus: magna familię omnigenum artium ſtipatus caterua: dignus & optime meritus: cuius profectionem muſæ ſequuntur, doctisſimus noſtra ætatis philoſophus eſt atque diſputator acerrimus. Scripſit ſtilo elegantisſimo, nonnulla quæ ætas noſtra tum comprobare tum vel maxime admirari habebit: quibus nominis & gloriæ ſuæ memoriam nõ indigne ſempiternam reddidit.

Ex procemio libri recuperationum Matthei Boſſi.

Cum eodem ipſo politiano nec innitus legit ſemel & pluries ad calcem vſque inſignis & clarisſimus Lo. Miran. cuius ingenium ſuper humana omnifariamque doctrinam omnes obſtupeſcunt: & a cuius integritate animiq; nitore oĩs abeſt halucinatio palpãſq; cõfeſsio.

Ex Epi. Iacobi Antiquarii ad Angelum Politianum.

Noli igitur longi incubatus fœtura nos in expectatione macerare ſed accepto in tui nominis ſecuritatem ſpõſore Pico, cuius tota vita gloriarum plena eſt; a quo in amicorum gregem pro te receptum iri omnibus votis expecto: cuius veſtigia ſemper adoro: quicquid ex altilium cohorte domi naſcitur ſpectandum, legendum ediſcendum emittas detenturus eos omnis in fidibus tuis: q aliquo virtutũ ſimulachro aut harmonia ducũt.

Ex Compẽdio reuelationũ Fratris Hiero. Sauonarolæ.

Comes Ioannes Mirandulanus vir temporibus noſtris ingenio & multiplici doctrina ſingularis.

FINIS.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE CONCORDIAE COMITIS IN DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS PROOEMIVM.

Homerus atq; Cæcilius antiquisſimi vates pesſimos eſſe prẹdicant inimicos, q ſub amicorum ſpecie nos circunueniunt. Qua ſentẽtia nulla verior dici: nulla ſalubrior prẹcipi põt. Quã quã quid egemus teſtimonio poetarum? cum diuina nos veritas vitæ morũque magiſtra, ſub ouium pelle lupos euitari: & ne de facie iudicaremus admonuit. Si quidem hoc vnum inimicorum genus quod nec auerti nec euerti poſſit: quodque ſuperare ipſi non volumus: ſed occurrimus: vltro exoſculamur: excipimus & ab illo cõtra nos ipſos: nõ cõtra illud vt oportuit ſtamus, ꝙ ſane pſtigiũ quia magno conſtat: & altius introſpiciendũ: & diutius examinãdũ: nec temere admitti: nec ſtatĩ ꝓfligari debet. Vbi vero detecta fallacia eſt, tãto acrius explodẽdũ, q̃to tectius ad pernitiẽ ſub ꝑtextu beneficentiæ illabebatur. Nec minus mala putanda ſunt quæ ideo nõ videtur eſſe pesſima, quia bonis interdũ ſint ad mixta cũ tanto noceat exitialius, q̃to per ſpeciẽ admixtionẽque boni cũ facilius amittunť, tũ admiſſa quod ſemel inuaſere, tenacius occupant, retinentq; potentius. Quo pacto ſi cũ mero venenũ propinetur. q̃q̃ ſua natura ſaluberrimũ merũ eſt, attamen veneni malitiã illã tũ ſuo ſapore disſimulat, tu vigore ad venas & ĩtimius adigit & celerius. Eſt aũt hoc obſeruãdum cũ in omni vitatũ in artibus maxime & diſciplinis, q̃rũ illæ pernicioſisſime, quæ præſtigia cum ſint, aut alio genere vanitates, ita tamen mendacio lenocinium aliquod prætenderunt: at ſcientiæ vel artis nomẽ ſibi vendicauerint. Siue illud captatum ab antiquitate fictis aauctoribus lenocinium, ſiue a magnis promisſis illecebra curioſitatis & cupiditatis humanæ. Siue ab aliquo fuco ſpecieque probabilitatis: cum interdum ſint falſa probabiliora veris. Ariſtotele teſte, præſertim non introſpecta nec explorata populo præſertim & multitudini, cui proprium errare decipique ſemper fuit, & nihil ſapere. Quid ãt exitialius? quid inexpugnabilius? quam cum titulo ſapientiæ ipſe ſe nobis error inſinuat. vt quod ille dixit operã demus, vt cum ratione inſaniamus. Non aliud hoc quã conſilium & mentẽ, cuius ſola vis abigendæ falſitati nobis innata eſt, miſſam facere: vt mendacium ipſius & teſtimonio honeſtius, & poteſtate robuſtius, & præſidio munitius euadat. Porro nulli ſpes vltra ad ſanitatẽ cum natura ipſa adiuuat morbum. Hoc ante vt dudũ dicebã

Homerus. Cecilius.

Ariſtoteles.

euenit per insaniam: quæ sub specie vel artis vel scientiæ populo se circunfert: & venditat, nõ ideo minus insania, ꝙ sapientiam, summa cute mentitur: sed quo fal lacior eo perditior. Quemadmodum apud medicos, nulli delirant vt sic dicã deliratius quam qui delirio præ ferunt vultum serium. Est autem hæc propria labes om nium superstitionum: quarum nõ alia professio quam præcepta tradere insaniendi: Sed in primis hunc sibi ti tulum vendicauit astrologia: sicut & inter ipsas supersti tiones quarũ mr alũnaque merito existimatur, obtinet principatum. Astrologiam vero cum dico nõ ea intelli go quæ syderum moles & motus mathematica ratione metitur, artẽ certam & nobilẽ & suis meritis honestissi mã, auctoritateque hominũ doctissimorũ maxime cõprobatã. Sed quæ de syderibus euentura ꝓnũciat fraudẽ mercenariæ mendacitatis, legibus interdictam & ciuilibus & pontificiis humana curiositate retentam, irrisam a philosophis, cultã a circulatoribus, optimo cuiq; prudentissimoque suspectã, cuius olim professores gẽtilitio vocabulo Chaldæi vel ab ipsa professione genethliaci dicebantur, mox vt nominis communione honestarentur: mathematicos se dixerunt & astrologos, quasi hæc quoque de liberalibus disciplinis vna foret: q̃ de syderibus cum ratione loqueretur: hoc se tm̃ discrimine separans ab illa vera mathematica, vt illi astronomiæ, ipsi astrologiæ nomen daretur, nimis improbo zelo alieni tituli inuadẽdi: siquidẽ astrologia alterius artis nomen vt declarauimus ipsam vero diuinatricẽ semper hoc ambitu laborantem: vt nominari vellet ab astri, nõ altero modo, sed vtroque cognomẽto dignabimur: & ad illius de motu syderum tractantis æmmulationẽ pro astrologia astrologiam, pro astronomia astronomiam satis congrue satis pro merito nuncupabimus. De qua vtcunque de nomine decidatur: ego quidem cum rationibus nixus, tum præiudiciis hominum sapientissimorũ nihil dubitauerim affirmare, non esse inter artes præstigiosas: quæ aut plus fallat credulos & imperitos, aut quæ persuasis fallendo plus noceat, tanto reliquis superstitionibus exitialior, quanto proprius accedere visa ad ueritatem. Nam ille quidem in prima facie notas suæ demementiæ leuitatisque præferentes vix cui quã imponunt præterque penitus exoculato, hæc in sinu habens & in præcordiis alens insaniam, præfert speciẽ habitumque sapientiæ, vt si eminus inspectes vel per transennam forma capiaris, si cominus admoueris oculum exploratorem ipsam videas vmbram aut quasi laruã, & sub aperta luce fallaciam tenebrarũ abomineris. Ita est certe ita per rationes manifestissimas luce clarius fiet, nullã esse maiorem fallaciã, nullam pernitiosiorẽ: ostentat procul cœlum & planetas vnde facile credas in tam sublimi tam lucido spectaculo nihil nõ posse verissime ꝓuideri. Mox vbi attentius consideraueris vides & sublime adeo esse speculũ vt imagines illuc terrenarũ rerũ nõ ascendãt, & ita lucidũ vt ad eius fulgorẽ nostra calliget infirmitas: tũ ꝓprius cũ accesseris videbis intextas illius peplo, pro cœlestibus portentuosas effigies & stellas in aĩalia transformatas, & plenũ fabulis cœlũ, immo ꝑ vero cœlo cõmentitiũ, cœlũ non factũ a deo sed ab astrologis fictũ sic instructa videtur omni firmamento dogmatis comprobati: quæ simul & libros circunferat magnis nominibus pretitulatos: & rationes tam multas decretorum suorum & præter rationem experimenta tam diuturnis obseruationibus, tam diligentibus ãnotamentis corroborata: tum ab vsu tot sæculorum & tã multarum ætatum approbatione recepta. Mirum quã per caligines istas & nebulas oculis imperitia offẽsis et speciosam & venerabilem & serie plenam auctoritatis imaginem sui repræsentat. Quas vbi tenebras & præstigia radio rationis & diligenti tractatione discusseris, vi debis in illis libris nihil esse libratum: in auctoribus nullam auctoritatẽ: in rationibus nihil rationale: in experimentis nihil consonum, nihil constans, nihil verum, nihil credibile, nihil solidum sed pugnantia inuicem: falsa: vana: ridicula: vt vix credas qui scripserunt fidem adhibuisse his quæ scribebant. Quod vero spectat ad vanitatem non inuenias temere quæ plus spei proponat, suis aurariis quæ maiora desiderabiliora promittat. Prudentiæ se faciat conseruatricem: cuius de futuris coniecturam certa præcognitione stabiliat: sed & philosophiæ cuius maxima pars quæ de cœlis vt isti volunt, per cœli influentiam ad liquidum absoluatur. De medicina non attinet dicere: de nautica: de agricultura: dum non solum futura prænunciat his: sed & vires cœlorum ad terrena deducit: vnde omnium artium opera efficacissime: vnde omnium artium magistri quod volunt facile consequantur: & hæc quidem veteribus: sed etiam neothericis persuasit religioni, si diis placet cum vniuersæ: cum christianæ plurimum conferre auctoritati & emolumenti: & vt semel dicatur imitata suum magistrum & regna mundi adorantibus se promittit: & suũ lignum gustantibus ęmulationem diuinitatis boni mali que cognitionem. Que non modo vllis vt pollicetur vitæ vsibus commoda sit: sed fraus est omnium pestilentissima, siquidem illa ipsa est: vt demonstrabimus: quæ philosophiam omnem corrumpit, medicinam adulterat, religionem infirmat superstitiones parit aut roborat: idolatriam fouet: prudentiam aufert, polluit moras cœlum infamat: homines miseros, anxios, inquietos, & de liberis seruos, & in rebus pene agendis omnibus plane facit infortunatos. Quod cum ego exploratum habere mihi viderer atque compertum: putaui piaculum me facturum nulla victima expiandum, si tacerem, si dissimularem, nec vel penitus pro virili venenum: hoc de credulorum manibus extorquere tentarem, hac præsertim ætate quasi quando alias, ad hanc fraudẽ omnis ætas & ordo sex vsque calligat. Est autem tanto magis pro veritate pugnandum quanto plures habere cognoscitur oppugnatores: si quidem vt prodesse omnibus, ita placere tantummodo bonis desideramus: nec iudicium multitudinis fidem habet, vbi contra stat ratio cõsensusque doctorum, nec nos auram spectamus popularem: sed lucem veritatis & publicam vtilitatem.

Procemium finit.

Ioannes Franciscus Picus Mirandula Sacratissimo Patri Oliuerio Carafæ episcopo Sabinensi, Cardinalique Neapolitano. S.

APollonium thyaneum pater amplissimæ, dum ob literas cappessendas peregrinationem illam a Philostrato postea celebratam suscepturus esset, optasse legimus, vt viros bonos & inueniret & agnosceret, idque etiam a sole concessum iri sibi multis precibus expetiuisse. Quod quidem vocum citra culpam non laudari magnopere non potest: sicut ipsa ad solem deprecatio non vituperari, hoc enim vulgus ineruditum & rude congenito veritatis noscendæ lumine, passim prædicat vt validissimas omittam rationes & diuinorũ eloquio-

Dictorũ solutio
Astrologiæ distinctio.

Eius professores.

Qua de re ꝑ cæteris higinius signa graiorũ fabulis ostendit.

rum testimonia. At si optandum est id numeris efflagi tandumque adeo optimo maximo illis proculdubio summopere lætandum est: quibus non modo obtigerit bonos agnoscere: sed etiam hos ipsos & in propria familia & sanguinis sibi nexu deuictos, reperire potius quam inuenire: indeque aliquem eorum fructuum consequi quos bonorum parit amicitia: Quæ mihi diuina beneficentia euenisse neque inficias eo neque dissimulo cum Ioannem Picum Mirandulam Galeotti patris fratrem hominem profecto dignum, quem Apollonius trans Caucasum & Brachmanas: sed & adusque aduersum orbim auide rimaretur intra parietes domesticos comperim: multisque ab eo beneficiis cumulatus extiterim. Huic ego nobiscum degenti dum par pari referendum esse quo ad possem iudicauissem: Eo magis defuncto censui debere rependi suscepta officia, quo cũ eius gloria & studiorum periclitabatur vtilitas: & non mediocrem ecclesia patiebatur iacturam. Quamobrem ꝓ eo quæpiam nec semel, mandaui literis, ipsiusque opera diuturna & anxia vestigatione nobis ascita in multa exemplaria transfondẽda curaui, laboratum autem mihi summopere est in reparandis libris omnem diuinatricem astrologiam funditus eruentibus: quandoquidem eiusmodi characteribus delineati erant (qui erat homini mos) ob scribendi dictandique velocitatem: vt cuiusuis alterius linguæ quam latinæ speciem præseferre viderentur: tot interliti lituris vt non facile inter, noscere tur quid pro dispuncto, quid pro emendato haberi deberet, tot præterea partibus lancinati discerptique vt vix ab auctore ipso excribi posse iudicaretur. hos ego libros (si non magis thesauri quam libri) veluti rediuiuos a nobisque nuperrime ab interitu reuocatos cum cui destinare inscribereque deberem diu mecum cogitassem occurristi tu mihi præsul sacratissime a quo digredi nullatenus valui. Nam cui & congruentius & honestius quam tibi: doctissimi hominis eiusdemque consanguinei literraria monumenta dedicare potui? & illa potissimum: quæ nostræ christianæ religioni aduersos errores refellunt cum & literis polleas: & ob Ioannem Thomã Carafam Magdaloni comitẽ socerum meum, cui arctissima cognatione deuinciris: sis etiam mihi necessitudine coniunctus: atque eam inter ipsius religionis homines geras personam quę sit proxima supremę. Ea igitur volenter suscipe: & cum a maximis versandis negociis aliquid ocii suffuraberis per legas obsecro: in ipsa lectione simul cogniturus simul gauisurus artem illam astrologicam: siue (vt loquar rectius) pestem quæ iam truci elata rabiæ quanquã subdola fronte virus insimulans in nostrum exitium debacchabatur ipsius Ioannis Pici patrui ope validissime extinctam.

Vale pater amplissime. Mirandulæ. iiii. Kal. Iulias.

Ioannes Franciscus Picus Mirandula veritatis amatoribus.

AMatores veritatis gaudere, necnon qui illustrãdæ illius atque amplificandæ desiderio insudatis, exhilarate animos. En prodeunt in publicũ, disputationes Ioannis Pici Mirandulæ aduersus astrologos: & Pici illius cuius mentis sublimitatem: cuius doctrinam omnigenam iã pene totus terrarum orbis obstupuit: Disputationes inquam quæ veritatis osores atque oppugnatores dolere: & qui emungendæ pecuniæ gratia astrologicæ vanitati impendunt operam, aut eiulare atque dirumpi cogent: aut errorem deserere. Nec solidam minuat lætitiam ꝙ ille morte nobis immatura sibi tarda vocatus ad Deum: libros hosce nec extrema lima terserit atque expoliuerit: nec vltimum qui totius operis futurus erat epilogus ad eandem ab incude perduxerit: id forte deest ad operis exuberantius ornamentum, non ad lectorum perfectum emolumentum: & ꝙ quam sane alias vanitatem hæc & superstitionum omnium arbor: ab prophetarum oraculis sit explosa & detestata, ab nostris theologis philosophisque tum Græcis tum Latinis tum Barbaris expilata frondibus, exsibilata, atque etiam securibus vel aliqua ex parte percussa. Sit item ab imperatoriis legibus pontificiisque sanctionibus radicibus eruta & loco mota: humana tamen curiositate sæpius reportata est: in pristinamque foueam replantata, adminiculata & roborata, ita vt nunquam in totum eliminata & ad internitionem vsque validissimis rationis instrumentis perducta fuerit: modo Picus noster infaustã arborem a radice ad truncum, a trunco ad ramos: a ramis ad folia, torrentissimo igni vere philosophiæ veræque theologiæ propriisque incomparabilis illius ingenii inuentis & meditatis exussit penitus atque redegit in cinerem: quem adeo rapidissimo flatu eloquentiæ dispersit: vt cuicunque illius fautori prouectiorique (nisi idem mentis emotæ fuerit) super illius exitio præ dolere conclamandum sit vel abiecta spreta que vanitate præ gaudio exultandum. Ea igitur literati homines nationum omnium his rationibus animum armate: his fulcite testimoniis cum humanis tum diuinis: quibus veluti bipennibus ponderosissimis, ac facibus ignitis excisæ atque extinctę arboris germina si qua forte intra terræ viscera delitescentia male culti agri vitio repullularent, elidite, cõterite, conuellite, exterminate.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE CONCORDIAE COMITIS DISPVTATIONES ADVERSVS ASTRO. LIB. I. INCIPIVNT.

PRimũ omniũ scire lectorem volo, non hoc nostrũ inuẽtũ audaciã fuisse reiiciendi confutandique astrologiã. Sed a prima antiqtate bonis ita iudiciis semp visum eã nõ esse professionem: quæ tot hoĩ incõmoda: tot insanias vndiq; sub prætextu sciẽtiæ & vtilitatis inueheret. Hinc Cæsarum legibus & prudentum vti noxia vitæ ciuitatibus eliminatur. Hinc oraculis prophetarum: pontificum sanctionibus: hominum sanctissimorum vocibus & doctrinis: vt moribus & pietati pęstifera condemnatur: Hinc a philosophis & mathematicis quicũq; sapere ex libris nõ loqui didicerint: quasi falsa nõ vtilis: non possibilis: nõ amica philosophiæ: vel contemnitur fere vel confutatur, Id ꝙ aliis vel nesciẽtibus vel denegantibus priusq̃ rõnibus res agatur, hoc libro sumus declaraturi, vt post tales accusatores nõ ad ĩuidiam nobis hæc accusatio: sed potius ad pudorem bonæ frõtis hominibus si qui suscipiãt possit esse defensio. Exordium vero faciemus a philosophis quorum maior

Testimonia philosophorũ Theodoretus. Laertius. Diogenes. Plutarchus. Democriti dictum. Phauorinus Panætius. Seneca. Cicero.

auctoritas qua prudentũ,& cõior interdum esse solet q̃ prophetarum: Pythagoram astrologiæ fidem non præstasse:tum auctor est Theodoretus:tũ Laertius quoque Diogenes & Plutarchus indicauerunt. Hinc democriti illud fertur ꝙ ante pedes nemo spectat scrutaturque cœli plagas. Academicus Phauorinus & Panætius stoicus ipsam incessuerunt, ridet̃ eadẽ a Seneca, cõfutatur a Cicerone:Sed & disputatẽ aduersus illã Carneadẽ & diuinis infensũ Bionẽ p̃hum qs ignorat? Quod si supat oẽm insania, cui nec insanus accedat Orestes q̃tũ insaniæ cõtinet astrologia, cui nec multa delirans assentiri potuit Epicurus Plato & Aristo. p̃hiæ prĩcipes indignã putauerunt, de q̃ verbũ aliq̃n facerẽt tota sua p̃hia, plus eã silendo q̃ quisq̃ voce scriptisue cõdẽnantes. Nã q̃ aliter sentiũt illud q̃so rñdeant cur toto de cursu suarũ cõmẽtationũ, vbi vel proprietates explicãdæ cœlestiũ vel cãe inferiorũ inde erãt petẽdæ astrologicũ illi nihil vnq̃ attulerĩt?an ad p̃hum hęc spectare nõ putarũt ptes vniuersi primas & nobilissimas corpora mota rursusq; mouẽtia.cãs efficacissimas sine q̃bus fieri quicq̃ in natura aut cognosci nõ possit siquid tales esse credant̃ q̃les eas astrologi faciũt de q̃bus vniuersalia q̃dã cognoscere q̃lia scribũt p̃horũ duces, si q̃ ꝓpria magis posset ĩtelligi nõ p̃hi sed impfecti p̃hi est. Cur igit̃ Ari. libros suos de cœlo tã ieiunos reliq̃t? vbi tã multa tã splendida dicere potuit:& si potuit debuit de stellis de planetis eorũ efficientiã ꝓprietates cognitionẽ indicãs nobis?Cur in me theorologicis imbriũ,cometarũ vẽtorũ:cãs ꝑscrutatus astrologicarũ rerũ semꝑ obliuiscit̃?Cur in libris de aĩaliũ generatione:nec gemelos:nec ꝑtus portẽtosos atq; mõstrificos:nec sexus numerũue puerperii, nec formã nec q̃litates ad sydera aut refert aut referri posse meminĩt in transcursu?Cur idẽ in Thimeo facit & Plato? Cur ante Platonẽ Thimeus ipse Pythagoreus in lib. de natura sũmus vt ait Plato p̃hus ꝑiter & astronomus?Cur & Ocelus idẽ Leucanus in li. de mũdo: testimonio ẽt ipse Platonis in p̃hia eminẽtissimus. An hęc q̃si parua cõtẽpserunt:q̃ si sunt vera maiora esse nõ pñt. an nõ cõtempserũt,q̃dẽ,sed & ignorauerũt: & in Aegypto babiloniaq; versati nõ potuerũt hæc intelligere decãtata apd̃ hos populos,& cuiq; de medio ẽt nota?ꝓfessionis certe suę nõ esse(vt diximus)nõ putauerũt nisi suã ignorarũt ꝓfessionẽ, vt p̃hi munus crederẽt apũ & formicarũ minutissime q̃rere ꝓprietates, Iouis & Saturni ẽt nõ putarẽt:ꝑsertim si veritatẽ suꝑ his nõ solũ obseruatio docet: sed & rõ mõstrat:ꝙ scriptores astrologi maxime cõtendũt. Quidnã igit̃ aliud dici põt q̃ ĩ ea fuisse Platonẽ Aristoteleq; sñia,nõ esse cãs cœlestia quorũ dicũt astrologi:nec astrologiã vel artẽ eẽuel sciam cuius erat cũ aliis: alioq̃n mẽtio faciẽda:sed ex ludicris vnã siue fraudibus potius circulatorũ,quo genere geomãtiæ hydromãtię, ꝑstigia, incantationes,quarum veteres nulli philosophi inter scias artesq; meminerũt. nã si foret ars astrologia pẽderet a nãli sciẽtia, sicuti medicina, vt queẽadmodũ medicus a philosopho fruticũ:herbarũ, aĩalium naturã mutuatur q̃bus vtat̃ ad sanitatẽ corporibus cõciliandã: ita discat astrologus a p̃ho sydeꝛũ vires & ꝓprietates q̃bus vtat̃:& vti doceat ipse ad p̃dicendũ,nã qui diuinatricẽ astrologiã partẽ aut finẽ mathematicę putat astronomię plusq; cum ea si qua esse putetur q̃ cum naturali philosophia habere cõmertii. Is q̃ longe fallatur postea declarabimus. Nunc tñ admonemus rẽ positã doctis, tñ extra controuersiã ad philosophũ pertinere scire de syderibus quicquid eorum substantiã ordinẽque conse

Plato.

Quid in re syderea naturalisquid, astronomus

quitur ad motus & moles eorũ dimetiẽdas astronomo delegato, ad ꝓuidẽda futura de habitu posituraq; eorũ astrologo: Siquis artifex.s. esse cõcedat̃ astrologus q̃re nimis oĩo dormitans & inexcusabile Platonis Aristotelisq; silentiũ foret ea nec indicãtium quidẽ q̃ fuerãt illis etiã exactissime pertractãda. Quod vbique apud Platonẽ miscellaneã agentẽ omnigenãq; doctrinam tũ apud Aristo. in ꝓblematis maxime licet admirari. Quo libro de mathematicis deque oĩbus artibus & disciplinis q̃ones ꝓponens, & earũ ex omni genere dogmatũ ẽt antiquatorũ afferens solutiones:hiscere tamen astrologicũ verbũ nusquã inuenitur,licet itẽ in ethicis ad Eudemũ vbi de bona fortuna disseruit. Quo si satis indicio non mouemur audiamus discipulos vtriusq; philosophi eã nobis sententiã testificãtes q̃ magistri silendo nobis eloquuntur. Plotinus in platonica familia primæ fere auctoritatis habetur. Eũ scribit Porphyrius cum diligentem astrologiæ operam dedisset,cõperissetq; tandẽ artis vanitatẽ falsitatẽque p̃dictionũ oẽm astrologis fidẽ abrogasse. Quare libro quoque dicato,cui titulus de stellarũ efficientia dogmata astrologorũ asseuerate risit & confutauit. Quod ægre ferens Maternus multa super eius morte mentitur: q̃si de eo pœnas sumpserit fatũ nã illa eẽ falsissima ex Porphyrio ipso Plotini disciplulo facile intelligitur:qui & genus morbi quo decessit:& cãm & cur Roma discesserit plane fideliterque describit. Origenes adamãtius in philosophica secta sicut in oĩbus disciplinis eminentissimus sæpe multisq; rõnibus astrologicam vanitatẽ sugillauit:nisi forsitã eius testimoniũ minus faciunt homines superstitiosi:q̃mfuit etiã Chr̃ianus sed nõ fuit Chr̃ianus Eudoxus qui ẽt Platonẽ audiuit & in ægypto versatus est & habitus princeps astronomorũ sua tẽpestate, qui tñ nihil credẽdũ astrologis ex hominum genituris eorũ fata p̃dicentibus scriptũ reliquit Alexãder ex aphrodisiade sumus auctor in Aristotelica philosophia de fato librũ ad Cęsares Seuerum primũ & Antoninũ filiũ, scribens & fati reiecit necessitatem,et de astrologicis siluit. Ad quæ fati tamen cõmemoratio trahit vel transuersos. Nec forsitan aliud ei consilium elucubrandæ cõmentationis,quam vt propensum seueri Cæsaris animum ad istiusmodi superstitionem philosophica ratione castigaret. Auerrois celeber in eadem familia philosophus & rerum naturalium grauis ęstimator ubique astrologiã lacerat dãnat,insectatur. Nam in prima quidẽ philosophia astrologorũ opinionẽ de cœlestibus imaginibus quibus subesse terrena figuræ similis animalia putant fabulosam dicit, qua tamen sublata ruit maxima pars astrologicæ superstitionis. Idẽ cãtica exponens Auicennæ alibi quidẽ ait contraria esse p̃hiæ alibi fere omnia falsa dogmata astrologorum:tũ artem ipsam in vniuersum vanam & infirmam. in libris itẽ aduersus Algazelem artificiosas imagines in quas cœli virtutes deriuare se posse putant astrologi prorsus inefficaces asseuerauit. Auicẽna vir magnus in omnibus disciplinis vltimo suæ primæ philosophiæ libro multis rationibus comprobauit ab astrologis præuideri futura nõ posse. Quare nec eorum predictionibus vllam fidẽ adhibendam. Mitto Henricum ex Asia compluresque, neothericos illustres in academia parisiensi dicatis operibus hanc vanitatem persequentes: quanquam maxima pars philosophorum contempserunt eam potius confutauerunt:sicut artes alias circulatrices & anilesq̃ fabellas & deliria pra stigiatorum: sed illud animaduersione dignum ꝙ astronomi quoque ipsi professionem

quidq; astrologus polli operari.

Porphyrius

Maternus.

Origenes.

Eudoxus.

Alexander.

Auerrois.

Auicenna.

istam reiecerunt, quod fieri omnino non potuit præter quam conscientiæ compertæ falsitatis, cum alioquin illis in cœlestium motibus exercitatissimis tantum accederet & scientiæ, & gloriæ, & quæstus quantum astrologiæ fidei & auctoritatis. At ille quem citauimus nuper Eudoxus gnidius summus fuit in mathematicis cuius in astronomicis rebus iudicio nititur Arist. Sed prudentissimus legislator, scripsit enim leges ciuibus suis. Et sub Philistio medicus insignis & philosophus sub Platone: qui tamen ne crederemus astrologis nos admonuit literisque mandauit ita scilicet ei mathematica ratio demonstrauerat & magister etiam Plato persuaserat: Cassandrum & Archelaum cum in astronomia præcellerent: hoc prædictionis genere nũquam vsos auctorem Panætio: Hoychilax halicarnaseus quanquam doctissimus in omni mathematica: totum hoc tamen diuinandi per astra genus repudiauit. Veniamus ad neotericos Nicolaus horesmius & philosophus acutissimus & peritissimus mathematicus astrologicam superstitionem peculiari commentario indignabundus etiam insectatur, nihil ratus ille fallacius nihil detestabilius: nihil omnibus quidem ordinibus, sed principibus maxime viris esse pestilentius. Ioannes Marlianus nostra ætate summus in mathematicis & erat & habebatur. is non modo prædictionibus istis semper abstinuit: sed etiam de ipsarum falsitate postremis annis scribere instituerat, quãquam erat enim longæuus intercæptus morte id non effecerit. Aicbat homo minime gloriosus habere se aduersus astrologos certissimas demonstrationes. Quod cum alii, tum familiaris illi Luchinus noster & ipse pręcellens mathematicus mihi non semel retulerũt. Paulus Florentinus in medicina quidem: sed præcipue in mathematicis gręce latineque doctissimus quotiens de ista professione rogabatur totiens eam incertam fallacemque asseuerabat, afferens inter cætera de se ipso euidens experimẽtum. Qui cum quinque & octuaginta iam implesset annos: in sua tamen genitura quã examinarat diligentissime vitalem nullam constellationẽ repperisset. Afferem multos ex his etiam qui viuunt & philosophos & astronomos idem sentiẽtes. Sed nescio an inuidiam aduersus se concitari velint hominum cœli fatique potentium: Porro noster Marsilius scripsit aduersus eos aperte Plotini vestigia secutus. In quo interpretando & enarrando magnopere rem platonicam iuuit auxit & illustrauit. ꝙ si valitudini consulens hominum aliquãdo corrogat sibi de cœlo quædam etiam auxilia optat ille potius ita fieri posse quam credat, testari hominis mentem fidelissime possum, quo familiariter vtor, nec habui ad detegendam istam fallaciam qui me sæpius & efficacius adhortaretur. Nec quotiens vna faceiamur vberior nobis occasio segesque ridẽdi quam de vanitate astrologorum præsertim si tertius interueniat Politianus interuenit vero semper omnium superstitionũ mirus exibilator. Forte vero nec Nicolai Leoniceni nostri iudicium super hac re dissimulandum. Is cum mathematicam vt omnes liberales scientias fideliter teneat: ita tamen hanc vanam iudicat prophetantem astrologiam vt nec illos qui scripserunt præsertim, doctiores fidem putet adhibuisse his quæ scribebant. quòd si causam interroges cur igitur scripserint, respondet partim auaritia partim imperitia principum effectum. Nam cum inquit ille in dimetiendis astrorum motibus & corporibus (quod mathematica facit) astronomia præcellentes illi viri die noctuque laborarent nullum erat eis inde apud principes emolumentum qui bus scilicet nihil curæ quam magno sydera corpore, aut quam veloci motu per cœli spacia reuoluerentur. hoc illi cum vidissent ne cœlestia perscrutantes iterim essent inopes terrenorum, lepidam excogitasse fallaciam quam sibi principum animos obligarent: & suæ professionis facerent amatores quare commentos ab his astris omnium fortunas, sed præcipue principium dependere: liberos scilicet vitam imperia victorias: valitudinem: sibi vero qui illorum diu motus & naturas obseruassent, penitus cognitum & exploratum quid cuique vel boni pollicerentur vel aduersi denunciarẽt. tum habere pręterea ad manum se remedia quibus pręvisa mala repellerentur, bona confirmarentur. nam si fœlix hora notarẽtur imagines ex materia quadam cœlestibus illis naturis cognatiores posse conflari, ad quas miris machinamentis deducta virtus ab astris fœlicissimos faceret, homines rerumque potentes illarum vel tactu vel gestatione quicquid appeterent facile consequentes: quibus omnibus rebus quo plus fidei facerent, illud addidisse reuelata sibi diuinitus huius artis secretiora mysteria quemadmodũ a potentissimo mercurii numine & Petosirim & Aesculapium accepisse quamplurima, legitur apud Maternum: tum vero principes illiteratos & curiosos & rerum quas promittebãt appetentissimos, adductos facile vt crederent: vt professores fouerent: & præmiis studia hæc quotidie magis & magis excitarens. Hæc serio noster Leonicenus nec procul a vero super astrologos loquitur & sentit. Cauendum aut imprimis ne qua nobis ad fidem irrepant astrologi mẽtita magnis auctoribus volumina perscribentes, quod est illis cum omni superstitione commune. Nam quoniam quæ produntur ab his ratione confirmari non possunt, siue ipsi illa vera credunt, siue credi volunt ab aliis libros huiuscemodi fabularum viris clarissimis & antiquissimis inscribunt: & fidem errori suo de fictis auctoribus aucupantur. Ex hoc genere liber de proprietatibus elementorum in quo de magnis agitur coniunctionibus & de secretis ad Alexandrum quos tribuunt Aristo. nulla culpa boni philosophi nullo demerito: sicut libros Platonis de vacca magi circumferunt: & quos vocant institutionum execrabilibus somniis figmentisque refertos & a Platone nõ minus alienos quam ista sint mendicabula a Platonis procul & probitate & sapientia. Sic olim hæretici gnostici nuncupati Zoroastri libros ostentabant, quibus hæresim suam de Zoroastri antiquitate venerabilem facerent: quos nouos & commentitios esse non Zoroastri Porphyrius multis argumentationibus demonstrauit: falli autem facile possunt & circunueniri per hæç mendacia si qui sint humaniorum literarum rudiores, quãquam alioquin docti, cum per illas maxime & phrasim & indolẽ statim auctorum cognoscentes adulterina a legitimis discernamus. quãquam astrologorum nostrorum & quæ nunc in manibus artium superstitiosarum figmenta sic abhorrẽt ab omni similitudine veri vt cuius e medio etiam pateant. Quis enim adducatur vt Ouidium de vetula Ouidium credat, in quo de magnis etiã coniunctionibus & Christiana lege mirabilia pronunciantur, adeo ut Rogerius Bachon magnus astrologiæ patronus nollius libentius scriptoris testimoniis vtatur, nisi forte præferat Artephium qui omnino secreta alia innumera. Quale illud inspecto nõ astro sed lotio posse hominis & vitam & ingenium & conditiones: denique

Eudoxi præceptum. Panætius. Hoychilas. Nicolaus oresmius. Io. Marlianus. Paulus Flo. Marsilius. Nicolaus Leo. Causa inueniendæ diuinatricis quæ fuerit. Qui lib. Aristoteli Plato nique falso adscribantur inter. Zoroastri. Nota. Rogerius Bachon.

omnes ad vnam præcognosci. Sic magnã quoque ille fidem ethico philosopho: cuius liber de cosmographia translatus dicitur ab Hieronymo. Est autẽ lectio adeo deridicula vt nulla magis: sed frequenter citata a Rogerio nostro in epistola ad Clementem: ita vt fere adducat compositum ab eo libellum quendam cui titulus de erroribus studentium theologiæ: quo imprimis vo lumine erroris accusatur quod theologi nostri misteria religionis magis ex Aristo. cæterisque philosophis con firmẽt: quã ex auctoribus quos modo nominauimus, ethico, Arthephio, Ouidio de tutela poetisq; similibus. Præscribitur vero liber Alberto sed mendacissime cũ nunquam in theologicis suis scriptis hęc ille somnia me morauerit, sed merito ad Baconem videtur referẽdus: cuius alia scripta in ea eũ fuisse sententia facile declarãt illorum semper auctorum testimoniis oraculisque per scatentia. Quibus si potuit credere, nihil mirum si credere potuit etiam astrologiæ. Ita vestro superstitiosum hoc genus hominum frontem perfricuerunt, vt etiam, sub agnatis Thomæ titulo libros circũferant de negromãticis imaginibus: vt iã minus mirãdũ ꝙ nescio quos Ptolomæi de annulis: sed & ad Aristonem astrologicos fingant libros quos Pto. nunquam scripsit: qua temeritate vel ignorantia Eboracensis etiam cuiusdã opusculum multi referunt ad Albertum commemorãt: & Hippocratis libros de pronosticis ęgritudinum ex syderum cursu: quos puto ignorabat Hippocrates cum pronosticorũ libros scripsit a Galeno expositos: & tota græcia celebratos. aut si nouerat quasi tamen secretiora se posuit puris & rite initiandis cõmunicandã. Prætereo quę super pluuiis super quęstionibus alchindus & alii pythagorea & Aristotelea cõmemorãt: & qui liber inscribiť Arist. de regiminibus, ita loquũtur ipsi cœlestibus: qui vtinam ad sanctos etiam viros profana non retulissent & libri cuiusdam de excantationibus interpretem diuũ Hieronymum non fecissent: quãquam si angelos infamarunt facile possunt homines: dũ & hæc quidẽ deliria ab Adæ angelo: illa a Salomonis: alia a Thobię custode tradita dicunt: sed ad astrologos reuertamur omissis magis ad quos quasi confines erroris cõmunio nos deduxit. Arist. quid de hoc hominum genere sentiret vno verbo monstrauit qui in problematis cum minimo & præstigiatore astrologum deputauit. At dices si nihil tale isti philosophi scripserunt: qui tamen ea scripserũt fuere philosophi: Qualis Albumasar: Ptolomæus: Haly Abenzagel: Iulius Firmicus: innumeri alii: tum latini: tum græci barbarique auctores astrologiæ: viri & doctrina & ingenio præstantissimi. Tu vir me opportune admonuisti ne id solum dicerem aduersus te neglectã a philosophis astrologiam. Sed & quicunque eam etiam scripsissent: aut nihil aut male philosophatos. Quare relinquit te nobis si diis placet & Pythagoram & Platonẽ & Aristotelem: & vostros vobis habeatis Aomaras: Alchabitios: Auenazras: Abenzageles, Qui omnes quã tum abfuerint a philosophico ingenio palã demonstrabitur: cum accedere illos fabulosissimis rebus & asseuerare quæ nullam habeant rationem: & pugnatia dicere & seipsos euertere palam ostendemus: quæ diuersissima a philosopho sunt: cuius maxime propriũ nihil credere, nihil affirmare: quod vel euidentia vel ratione demonstrari non possit. Sed age dicamus hic & aliquid vnde constet auctores astrologiæ aut parum aut male philosophatos: Porro Ptol. principem aliorũ facile cõcedent. Est enim doctissimus astrologorum & ꝙ attinet ad mathematica vir ingeniosissimus: Quod autem ad genethliacos queadmodũ dici solet optimus malorum. Is igitur quo iudicio philosophicas res tractauerit & in prooemiis magnæ cõpositionis quã vocant Almagestũ, & in libris apotelesmatõ satis indicauit. Exordiẽs enim libros mathematicos partitur philosophiã contẽplatricẽ ex Arist. sententia in tria genera: theologicum: naturale & mathematicũ: tum ratione partitionis exponens omnia inquit quæ sunt ex tribus constant materia forma, & motu: q̃ separari ab inuicem cogitatione quidẽ possunt: re autẽ non pñt. ab his igitur tribus tria illa genera philosophię ducũtur: a motu theologicũ: cũ primi motus cã non aliud sit q̃ deus: a materia physicũ: a forma mathematicũ. Hæc est Ptol. sentẽtia in qua tot esse apud bonos philosophos errata quot verba nemo paulo doctior dubitauerit, neq; enim omnia ex illis tribus: Quod si omnia dũ dicit naturales res ĩtelligit, qũo circa has versabitur ipsa philosophia in tria illa deinde genera diuisa, physicũ, diuinũ, & mathematicũ: Sed neque ex naturalibus quicq̃ constat ex motu quãquã non fiat, nec permaneat sine motu: sed demus ei hãc veniã loquẽdi. Arist. ipse quẽ probat qũo ei dabit a motu ori ri genus theologicũ? Cũ & ipse deus q̃tenus primi motus auctor & causa non a theologo sed a philosopho inuestigetur. Reliqua etiã aut falsa aut quæ facile videas ab homine prolata parũ perito gnaroque philosophię. Iã vero ex libris apoteles. quos vocant quadripartitos insigniores errores & magis euidẽtes cũ & lunã humidiorẽ credit: quia humidus vapor a terra ad eã reliquis, astris terræ ꝓximiorẽ ascendat: & eadẽ ratione aridum saturnũ qua ab his vaporibus magis elongetur: eundẽ vero & frigidũ esse quia sit procul a calore solis: Iouẽ tẽperatũ ꝙ inter gelidũ Saturnũ & feruidũ Martem medius collocetur: atque alia hoc genus multa de syderũ, ꝓprietatibus quę exhibilabũt philosophi potius quã cõfutabũt. Et q̃q̃ magistri errorẽ erubescẽs arabs enarrator conetur in sẽsum aliũ Ptol. verba trãsferre; ipse tamẽ defendi vel excusari se Ptol. non patiť qui adeo hæc asserit affirmat & sępius iterat: vt de sẽsu eius dubitatio nulla relinquať. Tu vero e x vno hoc disce oẽs: & ex optimo indica deteriores. Primus fere a Pto. hř Albumasar is nec philosophus fuit nec dialecticus: & in mathematicis imperitus. erat enim grãmatices artis professor: & a scribẽdis historiis vt narrat Auẽrodã ad astrologiã se cõuertit: in q̃ etiã sua ꝓfessione qui esset verus vel hinc cognoscas ꝙ Ptolo. astrologũ ex ægypti regibus putat fuisse qui Ale. successerũt: quasi inter hos & illũ nõ plus quingẽtis etiã annis intercesserit, cũ reges Ptol. añ Christũ per quadringẽtos annos floruerint: Ptol. astrologus sub Adriano scripserit & Antonino. vide mirum rerum altissimarũ indagatorẽ & obseruatorẽ fidelẽ: qui in retã aperta tanta sit ingenii vel somnolẽtia vel tarditate? Idẽ in astrologicis rebus quãtum errauerit q̃ apertis cõfessisque mẽdaciis institerit quasi ueris postea declarabimus. Quid memorẽ Maternũ & in rudimentis arithmeticæ sic allucinãtẽ: vt scribat, quid decernat Mercuriuscũ in nocturna genitura cœli medium occupauerit quasi a sole Mercurius plus quadragĩta aut circiter partibus abeẽ vnq̃ possit: aut a cœli medio sol ꝑ noctẽ plus septuaginta sẽper nõ absit. Mito alia multa in qbus cũ semper multæ loquentiæ exiguæ semper sapiẽtiæ hominem deprehendes. Iã malliũ nisi esset poeta bone deus, quo risu ꝓseq̃remur: qui cœlestes illas quas fingit imagines paucis stellis inchoatas potius dicit q̃ absolutas,

Vide anno tamenta.

Qualis. Ptolo. in literis.

Sententia. Ptol. ex Aristo. vi. meta.

Contra. Ptol.

Contra eũdem.

vide astrologorum errores. Ptolomæi tempus.

ne pluribus ibi ignibus accensis incendio mūdus flagrā ret. Ad iuniores non descēdo homines plebeios & idiotas: ad quos quasi ad iustos possessores tota fere professio deuoluta est. Est bonatus inter eos primæ auctoritatis. Is nō ignarus modo est philosophiæ sed fuerit plane atq; delirat. Lege eius primū librū de iudiciis in quo super opere ipse procemiat. Mentior nisi helleboro dignum hominem iudicaueris: struit vbi desipit minus rationes quasdā quibus astrologiam probet esse verā: illas quid dicā falsas immo supra q̄ dici posit pueriles atque ridiculas: Quā vero putat efficacissimā illā est quā diuinā destrui si astrologia tollat. Esse.n.vnam ex quatuor artibus mathematicis: vide vt nescit etiā quid sit hoc ipsum quod profitetur? Astrologia enim hæc diuinatrix quā cōfutamus tantū distat ab ea quę mathematicis annumerat q̄tū a tenebris lux, q̄tum veritas distat a mendacio. Et hæc quidē quæ futurorum prædictionē vsurpat si prior illa veriorq; tollatur stare non potest: at non remeat ratio vt diuinatrice sublata, mathematica quoque illa auferatur: quod adeo est perspicuum: vel his qui prima harum artium attigerint elementa vt pluribus hoc declarare superfluum sit Ptolomæus ipse in procemiis apotelesmaton postquam de duplici dicit astronomia: tamen ad priorem & mathematicam referens sermonem ita inquit.

:& quæ sequuntur

Quod si forte quibusdam interdum bonis iudiciis non displicuit ista professio: nō statim tamen est bonū quod bonus etiā aliquis nō improbauerit: quoniā & boni nō semper vsq; quaque boni & docti prærogatiuam omnibus nūeris pauci consequunt, & si dicendū est aliquid : non oēs docti p̄hi, philosophi semp sunt. Sed illud ēt opus meminisse esse veritates quasdā quibus nobis libido reluctat: esse quibus nulla in primo gn̄e omnia quæ sunt de moribus & theologica multa cōtinent: in altero maxia pars q̄ de physicis rebus & mathematicis est porro hanc veritatē q̄ nos tractamus de vanitate astrologiæ ad primū genus spectare manifestū est: quoniā in natū homini curiositatis vitiū illi repugnat: quod cū sit inter omnia potētissimū cum sit homini propriū quatenus homo est: efficit interdū vt plures huic veritati vel inuestigandæ nō vacēt: vel inuentæ etiā tamē libēter accedant: Et queādmodū multi post tractatas p̄ho aduersus auaritiā euidentissimas rationes opibus tamē inhiāt cumulandis: sic plæriq; postq̄ eis constiterit vera oīno esse posse quę astrologi dicunt: ab astrologis tamē innata curiositas ægre se diuellit: & si rerū auidi nouarum etiam fabulas audimus libenter ita curiosi futurorum & mētientes in illis astrologos cū voluptate sentimus. Accedit qui nos semp infatuat nimius amor nostri qui quæcūq; attinēt ad nos prospera vel aduersa facile spat facile timet: & ad ea quærenda etiā vbi inueniri scimus nō posse cæca tn̄ idētidē cupiditate sollicitat. Quid q vulgato hoc diuturno cōsensu p̄iudicatū quasi multi existimant etiam oīno esse aliquid astrologiā nec illud eis vnq̄ venit in mentē vt introspicerēt quisnā fundus huic rei, aut q̄ solidū firmamētum subesset. Quare quoscūq; fere ista vanitas tenuit, iuenies aut parū fuisse p̄hos aut certe parū astrologos: quorū altero ne videātur altero ne iudicent errores eorū effici pōt. Deniq; gustata forte potuit placuisse quibusdā potata vero p̄hi palato nunq̄ satisfecit. Habet.n.in fronte aliquid quod alliciat qd̄ magnū, quod verisimile q vtile videat: sed vbi altius introspexeris falsa incerta fabulosa, omnia vides: aut nullis aut debilissimis quibusdā coniecturis nata: de quibus postea libris sequentibus abundanter lateque disseremus. Verū illud forte & aliquem fefellerit, q cum sint aliquorum: & philosophorū & astrologorum affinia nomina poterit existimari eosdē fuisse qui & philosophica & astrologica conscripserint. Est.n. Albumasar apud philosophos est item apud astrologos, sed q̄q̄ hæc nomina latinus sermo cōfuderit apud arabes tamē diuersa dinoscuntur, nam qui philosophus est Albumasar: qui autē astrologus Aboasar appellatur. Scripsit etiam Abubater de natalibus prædictionibus: & eodem nomine alius philosophica præcipueq; librū quo quisque pacto per se philosophus euadat: quē anno superiore ex hebręo vertimus in latinū: Sed ille Altasibi: hic vero. Tripidis filius: Eadē in plerisq; affinitas nominum q̄q̄ & temporū & professionum magna dissensio: Et de philosophis quidē satis. Transeamus ad prophetas: hoc est ad veteris & nouæ legis oracula ab Esaia exordium faciētes. Is igitur cum babyloniis apud quos hæc secta maxime viguit: vnde astrologi etiā chaldæi dicebātur, futurum excidium minaretur: & Cyrū regem Persarū per ducentū etiam annos anteq̄ nasceretur vnctum appellatum aduersus illos dimicantem, tubis excitaret, ita chaldæorum ciuitatem desolandā alloquitur Stēt nunc & saluent te augures cœli qui contemplabantur sydera & supputabant menses vt annunciarent euentura tibi, Ecce facti sunt quasi stipula: ignis cōbussit eos nec liberabunt animā suam de manu flāmæ: & ante hęc paucis interiectis de hac cœlestiū obseruatione eos ita taxauerat sapientia hęc & scientia tua decipiet te: veniet super te malū & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas q̄ nō poteris expiare. In quibus verbis propheta diuinus duplicem astrologorū temeritatem accusat: quarum altera est putare se ex cœlo posse futura præuidere: altera cum sint præuisa vel depellere mala vel bona confirmare. Veniet igit inquit malū cuius nescies ortū: hoc est q tibi nec mars nec saturni frigida stella p̄significauerit: Tunc nec irruentē calamitatem poteris expiare: hoc est horarū electionibus & astrologicis imaginibus aut superstitiosis aliis machinamentis a te propeller. Dignum autē animaduersione cōfutari per hæc responsiones eorum qui chaldæi pariter esse volunt & christiani. Soliti.n.dicere non simpliciter damnari a sanctis & prophetis astronomiā. Sed quatenus solū aut vitia aut virtutes referunt ad cœlū: aut rerum humanarum euenta fatali necessitate deuinciunt: quare cum hos errores boni etiam astrologi confutent, non astrologiæ scientiam, sed astrologorum quorundam errata illos abominari. Dicant igitur mihi & Petrus aliacensis & quicunque hac se defensione defendunt: an ad mores spectaret quòd Assyriis bellum rex persarum inferret? Etiam si ad mores non attinet: cur præuideri tamen a summis astrologis id non posse propheta existimauerit? Quod si in eo etiam errore fuissent: vt quæ essent futura necessario ventura putarent non eis obiiceretur venturam calamitatem per eos non expiandam: q̄ nec expiari posse ipsi tamen sperarent: qui necessario euenturam illam vt omnia existimarent. Sed nec vllo recto iudicio bonæ artes damnantur quia mali quidam eis abutuntur. Alioquin damnanda erat in primis sacrarum lectio literarū vnde tot hæreses, tot suas insanias, idocti quidā superbiq; cōfirmarūt. Damnāda itē philosophia: quoniā hic philosophus aiam mortalē, ille vnicā dicat in oībus: Alii negēt p̄uidere deū hoibus: alii vllam omnino

Nominis affinitate plærosque errare.

Testimonia prophetarū

Verba esaiæ

nino esse religionem. At euertentur hac rõne oĩa bona cũ nihil sit adeo bonũ quo abuti natura hoĩum nõ possit. Quare qui ita se defendunt iudicium ecclesiæ: quod cõtẽnere erubescunt, obliq; interim & grauiter calumniãtur. Sed cogi oĩno possunt vt vel repudiare istam vanitatẽ vel a maioribus suis hoc esse ecclesiæ ducibus deuiare in sinistra non possint. Nam quacunq; illi ratione astrologiam damnauerint: dicant quæso iusta ne dãnauerint? an iniusta? iniusta dicere nolunt, si iusta: cur non cum illis vos quoq; eam pariter damnatis? Sed damnamus inquiẽt & nos illos errores pp quos illis astrologia displicuit. At ego illud quæro cur non propter eosdem illa displicet vobis? Nam interdicere illos astrologiam non quadantenus sed oĩno oẽm prosequi, abominari palam est, & mox ostendemus. Vos factum contenditis propter quosdam errores, esto, sed illud respondete, an recto indicio propter illos errores tota abiiciatᷓ si recto cur non idem facitis vos immo q̃ damnauerũt vos approbatis: q̃ insectati sunt defenditis: q̃ interdixere disseminatis: q̃ sciri nolũt publice docetis. An quod inquit Alliacensis crescenti fidei potuit obesse: ideoque primi eam doctores nascentis ecclesiæ sunt prosecuti: nunc adulta non nocet immo prodest etiam & vehementer. At qui hoc postea confutabitur: nam pestiferam illã vt olim: ita nunc etiam esse palã demõstrabimus: quod ipsa etiam nũ experientia demonstrat, sed nec erat illa dãnanda: sed eius abusus. Cur igitur philosophiam quidẽ non damnabant: sed impietatẽ quorũdã philosophorũ: nõ aũt pariter astrologos sed ipsam astrologiam? Vtiq; qm̃ in philosophia si quid erratur professoris est vitiũ: ĩ astrologia ipsa professio vitium. Quorũ auctoritatem vna cum rõne etiam nos secuti aduersus impios disputãtes: non philosophiam sed philosophorũ errata cõfutauimus. Hic aũt non astrologos sed astrologiam: qm̃ ipsa astrologia errorem. Sed redeamus ad testimonia prophetarũ. Deos per Mosen ita loquitur nobis. Gentes augures & diuinos audiũt: tu aũt a dño deo aliter es institutus, pro eo aũt ꝙ nos legimus augures in hebræo est Mehonẽ per quos Achinnas maximus doctor hebræorũ eos ait intelligi, q̃ tẽpora supputãt & fœlices horas ac infelices obseruant: deriuatur. n. dictio illa ab hona quod horã significat: Hierony. augures trãstulit. Sed & apud Esaiam astrologos augures vidimus nuncupari. Neq;. n. nomẽ astrologorũ vsq̃ in sacris lr̃is. Nam & ipsa hẽt varias locutiones: & varias variis tẽporibus superstitio ista appellationes sortita est. Olim. n. chaldæi & genethliaci, Augustini tẽporibus mathematici & planetarii, nunc astrologi passim vocitanẽ. Quod aũt Hierony. & eo loco & alibi plerũq; transtulit diuinos in hebræo est chesem: quod Auenazra ipse, q̃q̃ astrologus, ait hoc est quidẽ cõmune omnibus diuinantibus: sed propriũ magis nomẽ astrologorum Hieremiæ illud quis ignorat? A signis cœli nolite timere q̃ gentes timẽt. Quid igitur homo christianus astrologorum iudiciis vel gaudet vel tristatur a quibus nihil sperã dum Esaias: Hieremias nihil timẽdũ: immo per vtrũq; diuina nobis veritas affirmat: cum totum hoc quod ꝓfitentur sicut inquit Ambrosius quærere absurdum: eũ quæ pollicẽtur sint impossibilia. Vnde cœli dñator apud Iob. Nunquid nosti ordinẽ cœli & pones rõnem eius in terra? & infra. Quis enarrabit cœlorum rationem? Duplex. n. error astrologorũ, alter ꝙ multa cœlo subiiciũt quæ inde non dependent: alter ꝙ quæ etiam efficit cœlum, inde tamen ab eis, vt putant, prẹuideri nõ possunt, quod allata in medium apud Iob verba nobis ostendit. Et cũ doctores ecclesiæ vtrũq; pariter refellant: qũo dici põt id eos tm̃ non probare quod libertatem tollat arbitrii: aut fati necessitatem inducat. Augustini ratio illa de geminis nonne eo tendit vt omnem tollat ab eis præscientiam futurorum? Idem in Enchiridion, nonne ipsam solam temporum obseruationem: vt hæc fausta: illa ĩfausta putemus ad magnum dixi pertineri peccatum? Cum tñ in hac horarum dierũq; electione libertatẽ potius nostram exerceamus q̃ auferamus. Sed ita est certe displicebat eis vndiq; astrologia licet ea maxime parte qua religionem & mores cœlo subiiciebat. hac eam execrabantur vbiq; confutabam: hac impiam arbitrabanẽ vbiq; vanã: hic blasphemã vbiq; supstitiosam: hic abominabilẽ, vbiq; ridiculam. Quare Augustinus in libro de doctrina christiana ad pernitiosam dixit superstitionem pertinere eos qui genethliaci dicuntur non solum quia actiones nostras: sed quia & actionũ euentus a stellis putent ꝓcedere: & in libro confessionum de planetariis loquens hoc est astrologis quos christiana inquit & vera pietas expellit & damnat: & illud Moseos exponẽs: Posita sydera in signa & tempora: non signa inquit dicit quæ obseruare vanitatis est, sed vitæ vsibus necessaria: qualia nautẹ, agricolæ: & id genus artifices obseruant. Eodem loco Basilius eam occupatissimam esse dixit vanitatem: Ambrosius inutilẽ & impossibilẽ: Theodoretus a philosophis etiam confutatã: Chrysostomus: vanã: falsam: ridiculam. Legamus Bardesanã: Enselaũ: Didymum: Apollinarem: Tertulianum & innumeros alios plures etiam apostolicos viros; & quid plura videmus hebræos hæreticos gentes ea ædem genus hominũ hoc cẽsorio virgula prosecutus. Quo factum vt miraretur Augustinus cum redarguentia hæc astrologos testimonia tali celebritate in ecclesiis legerentur plena tamẽ esse conuenticula nostris hominibus: qui tempora rerũ agendarum acciperent a mathematicis. Idem cum super psalmo tertio & sexagesimo ad populum concionaretur mathematicum produxit pœnitentem qui professioni. s. renunciauerat non aliter q̃ si aut Iudæus aut ethnicus aliquis regenerationis lauacrum accepisset: q̃ pulchre idem interpræ tans Ioannẽ insaniæ nostræ nos admonet: qui ad astrologos liberi intramus vt exeamus serui & mendaciis emptis libertatẽ illis nostram erogamus. In libro vero de natura dæmonum ait expræsse nemini licere post Christũ genituram alicuius de cœlo interpræ tari. Hieronymus ex opprobriis Aegypti hoc est reliquiis idolatriæ esse ait requirere stellarum cursus & futurorum ex eis euenta rimari. Seuerianus in libro quem de septem artibus: quẽ falso quasi Cassiodori citat Rogerio postq̃ de vera dixit astronomia: Tum ea inquit quẹ attinent ad præuidenda futura ita debere nesciri: vt nec scripta esse videantur: sunt. n. fidei nostræ sine dubitatione contraria. Hæc ille ad verbum. Quod si quos tantorum hominum & tam præcellentium sententia nihil mouet deterreat saltem pontificalis auctoritas quẹ istam professionem ita nostris hominibus interdicit: vt Alexander. iii. pontifex maximus sacerdotem nescio quem integro anno a ministerio altaris voluerit abstinere: quòd per astrolabium cuiusdam ecclesiæ furto inuestigando aliquid esset perscrutatus: q̃q̃ vt idẽ pontifex testatur nullam ibi aut magicam, aut aliam superstitionem admisisset. In Martini pontificis synodo scriptum: non vere Christianos aut lunæ cursus, aut stellarum: aut inanem signorũ fallaciã pro domo facienda

Obiectiones.

Vtrum philosophia vt astrologia dãnanda sit.

Achinas.

Auenaz. Hieremi.

Ambro. Iob.

Testimonia Augusti.

Basilius. Ambro. Theodo. Chrisost.

Hierony. Seueria.

Synodus. Martini.

vel sociandis coniugiis obseruare, sed & sub nomine ẽt
Grego. arusp icũ astrologus decreto Gregorii iunioris anathema pronunciatur, & in concilio Toletano: Si ipse præsbiter aut diaconus fuerit in monasteriis relegatur sceleris ibi pœnas perpetua illa detentione daturus. Solent
Augusti. .n.vt docet Augustinus in libro de natura dæmonum sub aruspicum nomine apud nos designari: qui dies & horas in agendi negociis operibusque custodiunt: vbi notari illa maxime videtur pars astrologiæ quæ est de electionibus. Quis iam igitur audeat homo christianus (concoctis.n.nunc mihi sermo) astrologiam tueri sequi, extollere, a lege prohibitam; a ꝓphetis damnatam: a sanctis irrisam: a pontificibus & sacrosanctis synodis interdictam? Quod si mihi opponas Albertum theolo
Alberti defensio. gum præstantissimum fautorem tñ astrologorum: admonebo te primum multa referri in Albertum, quæ Alberti nõ sunt; quod & supra tetigimus. Tum si mihi forte obiicias librum de licitis & illicitis in quo reiicit quidem magos: astronomicos aũt probat auctores: respõdebo existimari quidem a multis esse illud opus Alberti: sed nec ipsum Albertum: nec libri inscriptionem vsquequaque hoc significare cum auctor ipse quicũq; demũ fuerit nomẽ suum consulto & ex professo dissimulet: quidẽ? ꝙ in eo multa leguntur indigna homine docto, & bono christiano: qualia illa sunt imagines fieri posse quibus etiã non vnus hõ: sed vna etiam ciuitas tota vel infœlix fiat vel infortunata: tum non esse magicos libros abiiciendos qui ecclesiæ vtiles futuri aliquando sint. Est.n.hoc plane aduersum iudicio ipsius ecclesiæ: quę illos vbi locorum fuerint inuẽti, vti iubet & prorsus exterminari. Nam qua ratione vtile erit seruare ĩtegros libros quos vtilissimũ erat nunq̃ esse conscriptos? Quæ vtiq; aut non scripsit Albertus: aut si scripsit dicendum est cum apostolo: in aliis laudo: in hoc non laudo: sed si cut inuidiæ est quærere in magnis viris potius quod dã nes q̃ ꝙ extollas: ita insaniæ sic vbi defecerunt non potius dãnare velle q̃ imitari. Laudabo ego in Petro Alia
Petri aliacẽ. dedecus. cen. studium literarum: experientiam rerum: multiplicẽ lectionem, & quod scire atque subtiliter theologica quædam scripserit & tractauerit, ꝙ vero altero opusculo astrologiam historiæ: altero theologiæ conciliare voluerit: vt ibi veram: hic piam ratione probaret: plane non laudo, sed dãno, execror: atq; detestor: cum tueri põnem nullam possimus aut magis falsam aut religioni magis aduersam: de qua re q̃m in sequentibus libris late differemus; nihil vltra hoc loco dicendũ: Ibi.n. etiã suis fautoribus testatum abunde relinquemus esse illud libellos & inimicos religioni & tot erratis historicis & astrologicis plenos vt dici nostrum illud possit: si vis er
Testimonia iuris ciuilis. rorem tollere, tolle librum. Diximus de philosophis & de prophætis, restant leges ciuiles: hoc est cæsarum, ac prudentum iussa atq; iudicia: quorum finis potissimum consulere vtilitatibus quibus hominum vita bene beateque transigatur: quæ cum inter omnia bonis maxime artibus adiuuetur, noxiis perturbetur: summo studio curauerũt vt illæ quidem abundarent, hæ nullæ (q̃tum fieri poterat) essent in ciuitatibus: Quod vt consequerentur illarum ꝓfessoribus præmia honores decreuerunt. Harum aũt publicas ignominias & supplicia tanto grauiora: q̃to noxias magis artes illas existimarunt. Illi igiť de astrologis quid putauerint: nemo nescit qui legales
Iustinia. Iustiniani Cæsaris codices legerit: in quibus ars mathematicorum (sic.n.se vocabant astrologi) vt abominabilis interdicitur: mandante imperatore ne quis mathematicum consulat: sed omnibus sileat perpetuo curiositas iudicandi. Si quis autem mathematicum consuluerit capitis ei (quod est summum supplicium) pœna denunciatur: quod profecto non statuisset sapientissimus imperator tot & sapientum vsu & legibus & iudicio: nisi non solum vitæ inutilem, sed pernitiosam hominibus istam professionem experientia demonstrasset. Ipse fœlicissimus Iustinianus ita hoc hominũ genus horrebat: vt si quis in eius comitatu deprehenderetur mathematicus: summis ad eculeum vsq; tormẽtis temeritatis suæ lueret pœnas. Tum postremo de hac loquens superstitione pronũciat imperator eiusdem esse culpæ affines: & qui docent ista & qui addiscunt. Ante Iustinianum Conclusio libri huius. etiam nõne legimus sepæ expulsos vrbe Roma omnes mathematicos: quod in calce istarum disputationum aperte demonstrabimus. Quod si omnis ratio recta, vel prudentia regitur, vel philosophia perficitur: vel diuini splendoris radiis illuminatur: erit profecto astrologia omni recto iudicio profligata: quam & prudẽtissimi legũ latores exterminarunt: & doctissimi philosophorũ cõfutauerũt: & viri diuini atq; sctĩssimi abominati sunt.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS.

INCIPIVNT LI. II.

Caput. I. Incertam esse artem istam iudicio etiam principium illius.

Ed ne sola auctoritate pugnemus demõstrabimus toto hoc ope certis rõnibus reiectam iure a sctĩs istã superstitionẽ, q̃a religiõi maxime aduersareť: vtiliter legibus interdictã, q̃a vitæ inutilis sit: imo noceat & peruehementer rationabiliter a philosophis cõfutatã: vt q̃ falsam incertãq; cognosceret. Et q̃q̃ inde videbatur, exordiendum vt falsa demõstraretur q̃m statim inutilis etiã reddebať. Aliter tñ faciendũ putaui: vt.s. priusq̃ de eius falsitate disputarẽ, ostenderẽ amatoribus astrologorũ ẽt si esset talis ista ꝓfessio qualem ipsi eam faciunt & affirmant nullũ exteriori hoĩ ab ea cõmodũ ꝓuenire: interiori ãt nõ solũ maxima detrimẽta: sed ẽt exitialia: quod priusq̃ aggrediamur: ꝑfari q̃dam oportet ex quibus intelligamus q̃tũ suę ꝓfessioni summi ipsi astrologorũ pricipes tribuãt. Ptol. igiť in primo apotelesmatõ postq̃ iudicia astrologorũ sæpe esse mendacia dixit vicio ꝑdicẽtis: tñ hæc ita subiicit ad verbũ q̃ nos voluimus trãsferre: quare male hñtur in trãslatione cõi: & peius in translatione Auẽrodã: & ab eo male exponunť, sed cũ fideliter erũt trãslata expõne nõ indigebunt. Verũ illud tũ liquet ẽt si quis disciplinas istas vestigiis rite q̃tum fieri possit indagauerit: necesse esse tñ: vt is ẽt q̃ sæpissime offendat: nõ valet ob illa q̃ supra diximus, sed vel ob ipsam potius rei naturã: vel q̃m maior est nr̃a imbecillitas: qua vt tantæ ꝓfessionis magnitudini pares simus. Etenim cũ oĩs cõtẽplatio q̃cũq; in materiæ affectionibus versatur magis verisimilia captet: q̃ quicq̃ ꝓ vero decernat. Tum vero hoc illius maxime ꝓpriũ q̃ quasi confusa ex multis inter se dissimilibus est, atq; ex antiquis errãtiũ syderum figuris aspectibusq; depẽdet, quoniam quæ circa rerũ euentus obseruata sunt a priscis: ea nos ętati nostrę quotiens quidem ad eundem modum se res habet accommoda

mus. Cæterum quis non videt euenire illud posse: vt figuræ ipsæ atq; aspectus magis minusue inter se similes sint longis temporum anfractibus: vt autem cócordia prorsus eadem cúctorum quæ in cœlo sunt: præsertim si terram quoque adiunxeris reuertatur: ne sperandum quidem videtur nisi quis forsitan inaniter gloriosseque se iactet in comprehendendis cognoscendisq; rebus q̃ vel comprehendi suapte natura penitus nequeunt: vel eo certe spacio temporis: quod sit hominis modo sensibus indultum. Quo fit vt dissimilibus propositis exéplis etiam quandocúq; in præscitis aberretur. Atque in his aspiciendis quæ circa ambientem nos rerum naturam proueniunt. Nihil præterea est arduum: in ipsis autem genituris atq; in priuatis omnino singulorum collationibus: nec parue nec leues incidunt causæ: quibus sui cuiq; mores conciliantur. Nam & seminum differétiæ plurimum valent ad generis proprietatem: quando etiam si idem corpus ambiens, idemq; finitor sit, plurimum tamen momenti habet vnumquodq; seminum ad vniuersalem figuræ peculiaris informationem: puta in homine, equo & aliis. Afferunt & loca generationis nó minimum discriminis. Nam si genus idem seminis: vt videlicet humanum statusque idem fuerit ambientis omnia corporis: plurimum tamen ex regionum diuersitate corporibus animisq; distant qui gignuntur: plurimum quoque interest ad vitæ actus variandos etiam si cætera paria sint: quibus quisque cibis, aut quibus vtatur moribus quod nisi vnumquodq; horum intra ambientis corporis causam contineatur (quod vim.s.hanc habet potissimam) vt illis ipsis q̃obré talia sint, pars aliqua sit causæ: quod contra eum fit plurimú habere omnino possunt. In quo hæsitent hi qui se omnia posse opinátur: q̃uis non eadem plane sint: ex sola tñ sublimium corporum motione dinoscere. Hæc ibi Ptolemæus qui primo etiam enunciato alterius libri qui inscribitur fructus vulgo centiloquiú dicitur de scientia loqués astrologiæ: ita inquit fieri nequit: vt qui sciens est particulares rerum formas pronunciet: secuti nec sensus particularem sed generalem quandam suscipit sensibilis rei formam: oportetq; tractantem hæc rerum coniectura vti soli autem numine afflati prædicunt particularia: hæc ille ad verbum: q̃q̃ aliter & mendosa & deprauata in vulgatis codicibus habeantur. Sed & arabum & hebræorú qui astrologica scribunt, indubitata sententia est quod cúq; stella sua promiserit posse tamen non euenire: & quia materia non idonea sit influxui suscipiédo: & quia humana ab arbitrio nostro plurimum dependeant: & quare fatum particulare vniuersalioris fati aduersantis potestate superetur: & quare fato omni potentior, & cœlo maior diuina prouidentia, fieri interdum aliter ordinet q̃ ordinaria cœli reuolutio erat effectura: quæ cú passim sparsa apud astrologos: tñ simul oía leges apud Auenazram capite primo libri de natiuitatibus.

Caput. II. Auspicationes quas electiones dicunt inutiles esse: testimonio vnius astrologi, ratione, & experientia.

Iam hæc si sint vera proferat astrologus quodnam emolumétum ex eius prędictionibus vita consequatur. Rńdebit fortasse duplex: alterú verú dicit & horam doceri q̃ auspicari actiones nŕas debeamus: vt fœliciter fiat quod facturi sumus: Alterum cú prædicit quod est futurú: vnde illa est vtilitas: vt quibus in rebus infœlices nos fore cognouerimus illis abstineamus: contra ea aggrediamur q̃ quibus fœlicitaté natalitia nobis hora polliceatur, sed age excutiamus vtrúq; ab eo exordientes quod primo loco proponebatur: Et q̃m nobis est cum astrologis disputatio vtamur his maxime assumptionibus q̃ apud eos verissimæ existimantur. Aut igitur in re q̃ auspicato facturus es fauorabile tibi cœlú natalis cóstellatio fecit, aut aduersum: si aduersum nó prodest auspicatio ex sententia Ptolemæi: quare rem illam infœliciter semper aggredieris, & ab ea semper fœliciter abstinebis: si fauorabile nulla opus horarú electione: sed tua tibi electio sufficit: q̃m túc fœlicissime rem illam aggredieris: cum te ad illam animus inuitabit. Neq; enim aliud est esse fortunatum (si fortunatus aliquis est a cœlo) q̃ vim nŕam imaginariá famulam rationis ita cœlitus moueri: vt his & modis & tṗibus vnumquodq; faciendum suscipiamus: quilibet q̃ fœlicissime votum perfici possit: quo circa dixit Aristoteles non prodesse fortunato cósiliú: in ea.s.re in qua eum natura formauit: ne forte alio te consilium distrahat & abducat q̃ institutus ille animi impetus te vocabat. Mitto q̧ Haly interpres Ptolemæi friuolam esse ait & inefficacem hanc parté astrologiæ quæ est de electionibus. Mitto fidem ipsam experientiæ qua nulla certior: nulla constantior: ea.n. quotidie facit manifestum eos potissimum in suis rebus agédis parum esse fœlices: qui vanam hanc temporum discretionem obseruant. Contra: longe fœliciores qui ista superstitione reiecta sola electione & prudentia ducibus vtuntur: Quis.n. nostra ætate fortunatior Francisco Sfortia? qui militari fœlicitate amplum sibi & florentissimum insubrium parauit imperium: & posteris auctum confirmatumq; reliquit. Cui tñ semper omnes astrologi vel odio fuere vel contemptui: ne dum eos in suis rebus aut bellicis aut domesticis consiliarios adhiberet. Quis Zoroastre inter antiquos in astrologia, in magicis & in omni superstitione potentior? & tamé eú in bello & vicit & occidit Ninus, nec astrologus vtiq; nec magus. Pompeius diuinatorú responsis plurimam fidem: Cæsar nullam adhibebat: illi aduersa huic fœlix lætaq; fortuna: Cæsaré Iustinianú exterminatorem vt vidimus astrologorú domi & militiæ fœlicissimum quis ignorat? Cótra: Iulianus imperator & christiani noïs inimicus & omniú superstitionum curiosissimus obseruator: q̃ breui q̃ infœliciter & vitá amisit pariter & impiú. Possem ego tamen vnú aut alterú etiam astrologos doctos & mihi familiares afferre noïatim: quibus fides isti us vanitatis: ad quá.s. vitæ rationé instituerant vel exitio fuit vel detrimento non mediocri: sed nolo hoïes alioquin bonos infamare: & in re veritati non admodú necessaria sanctæ amicitiæ iura violare. Sed vtinam huic quidé patrimoniú non abstulisset: illi patriam & vitam: multos spe vana stolidos & insanos: multos timore miseros nó effecisset. Ita mea delicta deus nó videat vt nullos vidi earú rerum magis egenos: quas suis hominibus astrologia promittit q̃ qui astrologiæ penitus se deuouerunt: & per eá cœli fauoré in horas singulas aucupantur. Mutauit vir quidá magnus mihi notus vitæ róné facta ex hoc cósilio prioris fortunæ iactura nó mediocri: astrologica maxime spe cómonitus q̧ in noua ꝓfessione magnas fœlicitates cœlesti fauore esset cósecuturus. At vero in ea cú aduersam quotidie magis fortuná experiretur: solitus erat dicere, a marte se deceptú, nolens illud dicere quod erat verius, ab astrologica vanitate se deceptú. Idé paulopost obiit morte etiá valde miserabili: quàm nec a cœlo ipse pręuiderat: Parabat enim mul-

Auspicationes inutiles esse.

Aristoteles. Haly. Experientia.

Quibus fœlicitas quæ si quædam & quibus ifœlicitas ex Astronomia parta sit.

ta: & magna moliebatur: vt qui sibi adhuc longos viuendi fines constituisset. Possem multa hoc genus connumerare: sed refugit animus narrationem earum rerum quæ vix sine lachrymis possum meminisse: & quoniam inciderunt in homines amicissimos commiserationem exigunt potius a me q̃ repræhensionem. Sed vtinã hæc dissimulatis nominibus veterũ amicorum inuita redargutio, amicis viuentibus prosit quos per omnia quæ mihi cum illis amicitiæ iura intercedunt: per fortunas eorũ, per vota fœlicitatis admonitos & rogatos etiã atque etiam velim: ne vnq̃ in suis rebus vanitatis istius consilio se committant, habeant eam (si ita libet) quasi poeticam fabulam super qua rideant: ludant: iocẽtur: pro duce: pro magistra vitæ non habeant: Sed vbi saluti corpori erit consulendum medicos cõsulant: vbi externis prospiciendum prudentiæ & rationis oculis vtantur: quorũ vtrũque diuina nos sapientia docet: quæ & creatũ medicum dicit ab altissimo ad nostram necessitatẽ: & prudentiam ait homini esse seruandam vt eruatur a via mala. De astrologia nihil tale scriptum inuenimus: cuius ꝓfessionem ita probauimus esse inutilem: vt illi etiam tantum tribueremus: quantum astrologi putant tribuendũ. Nam cum erit deinde probatum nihil eam habere veritatis, erit extra omnem controuersiam sufficienter: quod hic probare sumus conati, periculosissime credires nostras consilio astrologorum. Quod si quando ex illorum prædictionibus recte vsu accidat: non in rationem quæ nulla sit apud eos: sed in temeritatem casũmque esse referendum.

Caput. III. Non esse vtilem astrologiam in decernẽdo quid sit agendum: quid fugiendũ.

ALterum vt supra dicebamus astrologiæ emolumẽtum fingi potest: vt. s. eam rem prosequamur: quã nos sequi iusserit astrologus: Contra ea fugiamus quæ ille vetat. Quod vtique vel superfluum esse vel noxium ita demonstrauimus: nam quod ille prædicit aut ad ea attinet quæ sunt corporis: aut quæ externa atque fortuita. In his igitur quæ sunt corporis si spectant ad valitudinẽ quæro astrologi ne iudicio iudicium quoq; medici pariter consentiat: an ab eo potius sit diuersum: si idem sentit vterq; nihil tibi confert astrologus: quod medicus solus præstare non possit: si dissentiunt vtri potius quæso putas accedendum. Sane si medicum repudians do astrologo te cõmittas insaniæ pœnas dabis. In agendis rebus similiter interrogo ne quod astrologia consulit prudentia etiam consulat faciendũ. An hæc sibi iudicia pœnitus aduersentur, si consonum quid quod intra nos est tã procul: quæramus in cœlo? si dissentiunt quis recte? quis rationabiliter factum defendat: ꝙ in rebus agendis prudentia relinquatur: quæ nihil aliud est q̃ recta ratio rerum agendarum? sed erunt hæc exemplis dilucidiora. Prædixerit igitur astrologus martem tibi hoc anno tritæum comminari. Excitaturum. n. bilem ex ptãte q̃ in annua habet conuersione: quare vtendũ frigidis potius & vitæ rationem aduersus ardorẽ martis instituendam hoc ipsum quod de cœlo ipse prænunciat aut ipsa quoq; signa demõstrabunt: quæ a corporis tui dispositionibus petuntur: quibusq; medicorum nititur coniectura: aut non demõstrabunt: si demõstrabunt hoc tibi erit satis indicii ad præcauendam futuram malam valitudinem si non demonstrent: rogo recte ne factum putes vt cum nulla erunt indiciabilis ex æstuantis. Sed locium albicans & crassum; venarum segnes pulsus: facies pallore de formis: membrorum pigricies reliquaque id genus quibus medici pro notis vtuntur: non bilis sed pituitæ dominũ indicabunt: tu tamen bilem euacues: quare martẽ tibi de cœlo astrologus finxerit minitantẽ: quid ꝙ nec prudens tibi astrologus consulet: qui etiam si de marte illa vere pronunciet: potest naturalis tua tẽperatura: potest vniuersalis ipsius anni dispositio: potest vitę ratio quãdiu vsus fueris ad contrariũ te vertisse. Deniq; cãm vnam videt astrologus quæ hoc possit efficere: & illã remotã ac vniuersalem. Medicus nõ modo ex propriis & propinquis iudicat causis: sed rem ipsam percipit sensu: & quod ex omniũ simul causarum complexione dissultat ipsa hoc monstrante naturę præsentis euidẽtia tenet. Mitto ꝙ qui etiã astrologorũ iudiciis fauent: non ita tamen insaniunt: vt minus illa falli medicorũ iudiciis putẽt. Proponamus simile exemplũ in tractatione rerum externarũ: vt principi. s. consulat mathematicus: ne bellũ ineat cum inimicis, quoniam mars ei parũ propitius sit. Quæro vtrum quo tempore hoc illi dederit consilium nulla iusta causa bellandi principi sit: aut si cã bellandi nulla tamẽ occasio opportunitasque vincendi. An potius & bellandi iusta causa non desit; & ad victoriã omnia suppetant instrumenta. Si dederis primũ iure non bellabit: sed sola duce prudentia. Si sileat etiã omnino mathematicus. Si secundum nec ipse vtiq; astrologus si nõ sua interfit abstinendum bello iudicabit: & si abstineat quid erit aliud quam sensum & euidentiã ob rationẽ cõiecturamq; relinquere.

Nota destructiones.

Exẽplũ externis.

Caput IIII. Non esse astrologiam religioni vtilem: quod Rogerius bacõ & Petrus Alliacensis, duplici ratione existimarunt.

AT si vitæ inutilis est an religioni vtilis fortasse? ꝙ putasse videtur & Rogerius bacon & Petrus alliacensis: atq; hic quidẽ duplici maxime ratione altera ꝙ ex magnarũ quas vocant cõiunctionũ astrologica supputatione haberi veritas possit de numero annorũ ab adam ad christũ: de quibus inter ecclesiasticos codices tanta sit concertatio. Altera ꝙ confirmari prophetarũ possint oracula: si illorũ ꝑdictionibus astrologicæ quoque prædictionis testimoniũ adiiciatur. Nam cũ omne verum omni vero sit consonum: necessario verum astronomicæ scientiæ theologicæ veritati esse concordẽ: quinimo præ omnibus aliis scientiis illi veluti ancillã dominæ subseruire cũ inuisibilia dei ꝑ ea quæ facta sunt visibilia conspiciantꝰ: nihil sit autẽ inter illa cœlo nobilius vnde illud Dauidicũ: Cœli enarrant gloriam dei & opera manuũ eius annunciat firmamentũ. Quam ipse opinionẽ quasi opere comprobaturus opusculũ scribit per viginti theoremata: quę vocat verba distinctũ: in quo plane tot errata quot verba: titulus est de cõcordia astrologiæ & theologiæ quasi nõ legerit Paulũ exclamãtem quæ societas luci cũ tenebris? aut quæ participatio Christi cum belial? nititur autẽ in eo opere duo illa efficere quæ dicebamus: vt. s. quæ prophetæ afflati diuinitus predixere cœlesti etiã constellatione ostendat præsignata: tum vt annorum ab adã ad christũ computatio ex astrologorum dogmatis inuestigetur. Adiicit alterũ huic opusculũ de concordia astronomię & historiæ: in quo septẽ a mundi exordio coniunctiones maximas notans ad illas nititur referre: quæ mediis tẽporibus magna & mirabilia ex historiis colligunt: astrologorũ hinc dogma cõfirmaturus q ex magnis illis coniunctionibus

Rõnes quibus necessariam esse astrologiam aliacensis affirmauit.

magnas semper in rebus humanis & legum & regnorum fieri volunt mutationes. Et quidem optarem scripsisse illum potius quæ mihi laudanda essent q̃ confutãda: quoniam vt ingenium habens ad literas amo & personã veneror quam in ecclesia gessit. Sed forte illi etiã rem facturus sum gratam si quod parũ caute & vere se profuturũ scripsit ecclesiæ eũ & falsum & noxiũ procul dubio inueniatur, iusta hac redargutione, q̃tum erit in nobis obliteretur. Duxit aũt hominem alioquin doctũ in hunc errorem ignorantia potissimum astronomiæ: quam cum post studia theologiæ in quibus in celeberrima parisiensi academia se exercuerat, cœpisset iam senex paululum degustare: allectus est magnifica illa specie istius artis de maximis differentis: & quæ in primis humana curiositas scire desiderat: & priusquam eo peruenisset vt infirmitatem dogmatis profunda examinatione depræhenderet scripsit properanter nimis duo illa opuscula de quibus factus paulo peritior retractauit: deinde multa in eo libello quem vocat elucidarium, cũ tamen in eo multæ sint tenebræ: quorũ omnes libellos si quis legat rudis astronomiæ: tanto magis mirabitur, q̃to minus intelliget. Sed qui vel mediocriter in ea arte, pfecerit eum potius scriptorem q̃ astrologum fuisse iudicabit: & qua cũq; dicit potius lecta ab eo, q̃ medulitus intellecta. Fere autem quæcũq; scribit ex Rogerio Bacone: Abraam iudæo Henrico Macliuię: Albumasareque: & summa nescio qua Ioannis cuiusdam Britanni ad verbum accipiũtur. Quod ipse aũt esset auditor tm̃, & parum peritus rerum astronomicarum vel hinc pót cognosci ꝙ in ipso elucidario quod est eius opus emendatissimum cap. xi. ait fuisse nos (cum illa scribebat) anno. s. christi quarto supra millesimum & quadragentesimum in aerea triplicitate futurosq; ꝑ annos adhuc vnũ & sexaginta donec. s. super mille & quadringẽtos quintus & sexagesimus annus ageretur. Tunc igitur futurã magnam Saturni & Iouis cõiunctionem cum ab aerea ad aqueam triplicitatem mutatiõe. Ea vero mutatio ꝑ annos fere quadraginta præcesserat anno. s. christi quinto & sexagesimo supra mille atq; trecentos: quo tempore die nona atque vigesima mensis octobris in septima parte Scorpionis Saturnus & Iuppiter simul fuerunt: & deinceps in aqueis semper signis ad hæc vsq; tempora se coniunxerunt: noster vero Alliacensis ꝙ per centũ fere annos ante contigerat futurum adhuc præstolabatur. Alteram autem vtilitatem q̃ ex astrologia idem putauit prouenire de vero. s. annorum numero colligẽdo abundanter refellimus eo libro quem de vera temporũ supputatione conscripsimus: q̃q̃ si iuuaret rem publicã Christianam hac parte astrologia non ad eam spectaret: quã hic confutamus in futurorum prædictione versantem: sed ad veram astronomiam quæ vna est ex liberalibus disciplinis cuius est tempora supputare & syderum motus mathematica ratione metiri, sed non hic locus confutandi eius errores, quod sequentibus libris sumus facturi. Ibi. n. quod attinet ad concordiam philosophiæ & theologiæ ostendemus: quæ a prophetis enunciata sunt a cœlo nec fieri nec significari: atque ita si vera ẽt sit astrologia: prædictionẽ tñ earũ rerũ ad eã nõ ptinere: q vero quatenus quidẽ supra naturam sunt eximũt a cœlo quatenus aũt naturale aliquid est in eis, & fieri a cœlo & ꝑuideri ꝑ cœlum contendunt, hos ondemus nihil dicere, cum dicere aliquid tamen videantur: tm̃ aũt abesse vt prophetica oracula per astrologorum decreta vtiliter confirmentur: vt nihil fieri possit ad infirmandam religionem, potentius & efficacius. Tum qui hoc facere sunt conati & mẽdaces semper esse deprænhensos: & imperitos astronomiæ: tñ historica ꝓfessione plurimum aberrare. In vniuersum aũt non solum quod ad leges & diuina miracula pertinet: sed ad alias & humanarum rerum mutationes quas ex magnis vt dicunt coniunctionibus prænunciare multi voluerunt tibi eorum vanitatem & falsitatẽ dogmatis aperiemus: vbi nobis cũ Albumasare auctore illius erroris cum Hiero. eius interprete cum Abraam israelita: cum Ioanne exoniensi erit pro veritate certatio. Alliacensis librum in quo idem facere voluit de concordia. s. astrologiæ & historiæ narrationis, ita a capite totum retexemus: vt a prima illa q̃ notat coniunctione ad postremam vsque decurrentes vniq; & de cœlestibus pariter & de terrenis nihil ab eo sanum aut veritati proximũ, dictũ ondamus. Neq; vnam ex illis septem quas notat coniunctionibus quo putat tempore contigisse: sed ab ipsa temporum hoc est rerum gestarum enarratione ac vera supputatione magnopere esse diuersam. Sed videamus & illa quæ postea afferebat an aliquid faciant vera. s. oĩa inuicem consonare: & cœlos dei gloriam enarrare. Sane illud primum verissimum est: sed ita erat deinde assumẽdũ cum falsa sit astrologia theologicæ veritati non posse concordare. Dauidicum testimonium Paulus apostolus ad cœlestes apostolorum mentes docet referendũ: qui gloriam illam dei annunciauerunt: de qua postea scribitur: lex domini immaculata conuertens animas. Sed & si referatur ad visibile cœlum quæ ista est consequentia, si cœli enarrant gloriam dei fauere ea gloriæ dei quæ de cœlo astrologi fabulantur? Sed inuisibilia in. quit eius & virtus atque diuinitas visibilibus intelliguntur: sed a philosopho cuius proprium est e cœli ordine motu, natura ad inuisibilem cœli diuinũ opificem concedere. Astrologus si est aliquid cœlum inuite videt: & de cœlo ad terrã oculos deflectit: solus philosophus ex visibilibus inuisibilia speculatur.

Causa erroris. Alliacen.

Vnde sumpserit sua dogmata Decegerit. Alliacensis ignorantia.

Liber de vera temporũ supputatione.

Magna aliacẽsis depresio.

Philosophi laus.

Caput. V. Quam noxia sit astrologia quãque pestifera christianæ religioni.

SAne lustranti mihi vndiq; omnia & ecclesiæ hostes exploranti: nõ video vnde oĩbus pariter plus copiarum, plus armorum aduersus veritatem suppeditetur, q̃ ex ista professione, hinc. n. ad impietatem, hinc ad malam religionem: hinc ad hæreses hinc ad vanam superstitionem: hinc ad perditos mores irreuocabilemq; malitiam, præceps & facillimus lapsus, vnde. n. se potius aduersus tela religionis armabit impietas: q̃ vt diuina miracula quibus omnis potissimum religio confirmatur ad cœlum pertendat esse referenda? Si martyres mortem contemnentes, si apostolos paucos, inopes, indoctos, euangelicæ mundum legi subiicientes obiicias: si ipsos etiã ab inferis hoĩes reuocatos, vt maiora quidem quã vt humana: meliora q̃ vt a dæmone efficiantur, diriment in eis virtutẽ nisi quæ solus agnoscet syderis cursus, & cœlestis afflatus facere potuerit, ꝙ si quis dicat nonne hoc erit securi religionis radicibus admouere? si persuadet nonne illam examinare & penitus extirpare, ꝙ si dicas non esse hoc artis vitium sed professorum: in ipsa sua professione errantium, fatebor ita esse, neq;. n. hunc ego astrologiæ errorem dicebam, sed facilem esse ab ea lapsum in hunc errorem, nec si vera esset astrologia ꝓpterea ab hoc munere desisterẽ: vt ab eo periculo

homines diuerterem:quoniam nulla veritas mendaciis
est confirmanda:sed cum sit falsa vtiliter eius falsitas de
tegetur:quæ si vera putetur posit in mentibus imperi-
torum tam grauem pestilentiam generare,q̃ q̃ si videas
omnis alicuius artis professores easdem habere vanita-
tes parum absit vt culpa in artem ipsam vere non refera
tur.Ego vero ex scriptoribus astrologiæ præcipuis ne-
minem legi qui religionem & leges omnes : vt reliquas
res humanas constellationibus syderum non subiiciat.
Ptolemæus. Ptolemeus in secũdo libro apotelesmaton: ꝙ apud hãc
gentem illud numen apud aliam aliud coleretur non a-
liunde natum intelligit:quàm ex varia syderum imagi-
numque natura populis illis & gentibus imperitante:
nec procul ab eo loco græcus quidã interpres Ptol. mi-
raculum Moseos:qui sicco pede cum populo mare ru-
brum transiuit factum ait quòd ille accessum & reces-
sum maris obseruauerit, quasi nõ simul in iisdem aquis
& illæsus populus hebræorum transire: & cum astrolo-
gis suis Pharao submergeretur: quasi non Iosue Iorda-
nem sicco pede transierit in quo nulli æstus:nulla vnda-
rum reciprocatio fingitur ab eis:sed hæc alibi omnia at
Albumasar que his similia nugamenta satis confutauimus. Albuma
sar arabs & legem saracenorum & suam & nostram,
& omnes pariter leges sic a cœlo deriuat: vt quænam
quãque constellatio fecerit:& ad quot vnaquæque an-
nos sit permansura, ex eadem constellatione pronun-
ciet:in quibus rebus q̃ parum tum astrologiæ tum veri
tatis inueniatur post declarabimus.Interpres eius Hen
Henricus. ricus macliuiensis ita delirauit vt nauem etiam inuene-
rit in cœlo:ad quam Noe arcam illam suam sit fabrica
turus quod Alliacensis quasi diuinum inuentum maxi-
me est admiratus.Denique redigi ab eis legem in ordi-
nem earum rerum quę cursu naturali & cœli mutatione
contingũt hinc cognosci potest. Quot quot annorum
reuolutiones ab ascendente legis ad eius vsque casum
Haly. sunt futuræ e cœlo volũt cognosci. Et Haly Abenzagel
vt reliquos taceam fœlicitatem & sterilitatem anni in-
de pronunciat:vt si ascendens legis loco Iouis aut Ve-
neris applicuerit fertilis annus sit futurus:contra si locis
Abraam. syderum infœlicium. Abraam iudæus non qui dicitur
auenazra vt falso credidit Alliacensis:sed quem vocant
nasi hoc est patriarcham:nonne & legem mosaicam e-
gressionem iudæorum ex Aegypto:& quæcunque sub
lege populo contigere ad varias coniunctiones inepte
quidem atque ridicule referre conatus est? Sed vtinam
soli quos commemorauimus inter tenebras malæ reli-
gionis lucem huius veritatis nõ peruidissent:vtinam nõ
stri homines in euangelii splendore nõ ita cæcutirent:
non peius q̃ illi de nostra & illorum religione sentirent.
Insanus ille Bonatus vsum ait dominum Iesum horarũ
electione cum apostolis consulentibus ne in Iudæam re
diret:respondit.xii.esse horas diei. Horam.n.inquit si-
bi elegit qua illi eum lædere non possent:quasi illos cum
voluit non prostrauerit: & inter eos in luce diei melius
transiens,eos nõ latuerit.Mitto q̃ temerariæ q̃ blasphe
mæ de diuina Francisci familia loquatur: & diuini amo
ris miraculum martis opus fuisse fabuletur. Sed quid q̃-
rimus remotiora?in his quæ quotidie de annorum euẽ
tibus publico vaticinio foras inuulgantur:nonne & le-
gem christianam Christi Mercuriique doctrina esse p-
fectam:& Iouis religionem & a virgine suscipere puri-
tatem.Ita hæc oculis & non indignãtibus christiani ho
mines legunt:& in procemiis nescio cuius theoricæ ad-
uersus Gerardum multa disputantis: nonne etiam scri-
ptum est cum de nouo diligendo pontifice tractaretur
deuote supplicandum: vt sydus Mercuriale suo sancto
radio temperet (aiunt enim Mercurio) nostrã subesse
legem: atque ideo homines christi Mercurii homines
vocauit:quod nescio qui posit homo christianus ęquis
auribus audire. Rogerius Bacon eousq; est euectus vt Rogerius. Bacon.
scribere non dubitauerit errare christianos qui die sab
bati non ferientur & operibus vacent ritu iudæorum:
cum sit ea dies Saturni quæ stella rebus agendis parum
commoda & fœlix existimatur:in quibus verbis non so
lum nostros accusat:sed Mosen: immo aperte ex pro-
pheta astrologum facit,docens quæ de sabbati feriis ille
constituit,non diuini alicuius mysterii:sed astrologici
dogmatis habere rationem. Quæ omnia si quis recto iu
dicii examine penset videbit nullo magis errore pietatẽ
veræ religionis offendi:cum æquæ sit impium totaliter
nullam putare esse religionem: & ex cœlo fatali quadã
eam necessitate deducere.Quod si qua astrologo cape
scenda religio sit ad quam erit propensior q̃ ad idola- Quæ sit
triam: vt eos potissimum deos & colat & reuereatur: a Hæresis
quibus omnia hominibus & bona & mala putet proue manicheorum.
nire.Iam hæreses manicheorum arbitrii libertatem tol- Vide super
lentes:vnde potius putamus emanasse: q̃ ex ista de fato stitio.
astrologorum falsa opinione.De superstitionibus nulla Varro.
est controuersia prodire ab astronomia omnes: & eas
quasi alumnas ab illa contineri confirmat Varro.Geo-
mantiam omnes illius scriptores astrologiæ filiam vo-
cant.Magi ita huius artis vsum sibi necessarium putãt:
vt magiæ clauem astrologiam appellent.Chiromantici
in vola manus septem pro numero planetarum mon-
tes effingunt: vnde ex lineis quæ ibi conspiciuntur fu-
tura prçuideantur.Sed has fatuitates particulatim pro-
sequemur:cum post euersam dominam ac reginam re-
liquam omnem superstitionum turbam in cursu prote-
remus.Sed parere eam omnes & sine ea stare non pos-
se hinc satis manifestum:ꝙ nulla est superstitio quæ die
rum & horarum electionibus nõ vtatur: de qua eas so-
la instruit astronomia: vt de ipsa illud ecclesiastici dici
posit: vanitas vanitatum astrologia & omnis supersti-
tio vanitas. De moribus plura dicere non oportet, cũ
satis pateat patrocinium vicio maius dari non posse q̃
si cœlum auctorem habere existimentur: nihilque esse
quod nos minus metuere gehennam aut sperare fœlici
tatem faciat.Quæ si proculdubio vera sunt,etiam si ve-
ra esset ista professio quænam vtilius veritas ignorare-
tur?& cum sit falsa quæ vtilius falsitas impugnatur? quã
vtique prouinciam vtinam tantis viribus exequar quã
eam iuuandæ religionis & veritatis tuendæ desiderio
sum complexus.

Caput. VI. Fallacem esse hanc artem,si qua sit, tum propter plura: tum propter discrepantes astrologorum sententias.

HActenus confutari vtiliter astrologiam ostendi-
mus: indignũque esse illius patrocinium: & philo
sopho homini & christiano: nunc priusquã cum astro-
logis pedem conferentes cõfutationem aggrediamur:
videamus quantum illam res ipsa euenta que refellant.
Quota enim quæq; res euenit prædcã ab eis? aut si eue
nit quippiam cur non istud euenerit? quo magis soleo
mirari nonnullos qui disputantibus aduersus istam ar-
tem illud semper obiiciunt cur si vera eorum ars nõ est:
prædictiones tamẽ eorum veræ? Præclare enim secum

agi putat astrologus si nobis prædictionum falsitatem obiicientibus possunt aliqua satisfacere; tantum abest vt ex hoc loco argumentum aduersus nos posse sumere si putet. Attulimus supra verba Ptolemæi conantis dissoluere istam quæstionem: in quibus vidimus eum mendacia astrologorum nō solum in ipsos astrologos parum vel peritos vel diligentes. Sed in ipsam etiam artem reiecisse quæ sit incerta & falli plurimum possit. Porphyrius ipse oraculorū responsa inquit falsa deprehendebantur: quare numina illa ex cœlestibus causis quas habent exploratas illa prænunciabant. Fallax autem prænunciatio quæ ex illis. Quod si dæmones ipsi quos nihil latet rerū cœlestium futura inde perspicientes decipiunt: de homnibus quæso quid iudicabimus? quorum qui sunt qui & fuere excellentissimi istius artis (si vlla est) ne millesimam quidem partem vnq̄ attigerunt. Denique inter omnes artes quarum omnium proprium est excidere a veritate nullius esse iudicium magis incertum: nec ipsi credo astrologi denegabunt. Nā & arbitrium inquiunt hominis multa aliter facit eueni re: & materiæ fluxus atque mobilitas cœlestium sæpe actionum opera frustratur: & aliud alio fatum vertitur vel impeditur. Quod si res humanas diligenter examines: nullam fere inuenies in qua non aliquid ex his quæ diximus: præuisum etiam vere de cœlo exitum non immutet: Nam & homines proprium arbitrio & ratione res suas disponere: & id quod materiæ vndiq; annexū est & colligatum illius mutationi vehementer est obnoxium. Tum cum nihil sit male ita omnes fere inuicem homines dependent: vt non sit quem alterius vel lædere vel iuuare fortuna non possit Sic & filius fœlix patris infœlicitatem infœlicem exitum etiam: & fœlix fœlicē ex bono parentis fato sortietur. Et seruus sua genitura parū fortunatus fortunato domino aget fœliciter. Sic militis fatum ex fato imperatoris & fortuna ægroti ex medico: & contra medici ex ægroto: aliter atque aliter fieri continget. Ex quibus omnibus illud declaratur q̄ sæpe nō euenire sit necessarium quod cuiq; prædixerit mathematicus etiam si sit vera ista professio ne dum vt veritas professionis ex veris professorum prædictionibus possit comprobari. Quid quòd tanta inter auctores istius artis dogmatis est dissensio? vt vel omnes vel maximam eorum partem de futuris mendacia dicere sit necessarium. Admirantur ipsi maxime & venerantur aliquos ægyptios persas & indos & babylonios qua si antistites cœlestium mysteriorum & eorum nomina quasi numina inflātibus buccis imperitorum quotidie auribus insonant. At si veri illius vera o astrologi dicere nos non potestis quam iuniorum libros solos habetis quos imitemini: a vetere illa disciplina vndiq; discrepantes. Ptolemæus.n.parens vester astrologiam quæ .s.erat ægyptiorum vbique taxat atque conuellit nunc eam parum dicens consonam rationi: nunc aliis probis lacescens: quod libros apotelesmaton legenti facile constat. Neq; vero solummodo ab illis Ptolemæus: sed illi inter se pariter dissentiebant: indi.s.a chaldæis ægyptii: cum & a se inuicem & ab his & aliis indi & ab his omnibus persæ. Nec ipsa minus inter se græca quàm barbara concors astrologia cum quæ reiicit Ptolemæus: Dorotcus amplectitur & alia quoque Paulus alia Ephestion alia alii sentiunt & opinātur: nec ex eis quen q̄ inuenies qui auctoritate experimenti euentorum fidem non colligat, arabes nonne & inter se & a græcis digladiantur? Porro sicut Ptolemæus illam antiquam ita Ptolemęi astrologiam abiicit Albumasar adeo vt in eis libris legi nihil dicat quod vel rationi vel experientię consonum inueniatur. Cōtra Auenrodan nullum fuisse locutum in astrologia cum ratione ait præter Ptolemæum, & quòd si inspexeris dicta aliorum inuenies ea multum a veritate remota dicta vero Ptolemæi nullo modo posse falsa reperiri, hebræi quoque hebræorum que primus Abraam Auenazra dissentit a Ptolemæo & Albumasarem sæpe lacerauit immo totum eius librū qui latine censetur de magnis cōiunctionibus abiiciūt atq; repudiant. Si veri igitur erunt sequaces Ptolemæi nonne & veteres Arabes eorum sectatores necessario mentiuntur: & si libri illi quod isti iactant in omnium erant admiratione quare vera prodebant: nōne necessario & risu fuit Ptolemæus & Albumasar suo quisque sæculo? & alii similiter ab illorū decretis omnino deuiātes, & tamen ita fuisse semper comperies vt apud omnem gentem apud omnem ætatem viri fuerint semper qui vera prædici dixerint ab astrologis quod nō veritatę dogmatum sed casu contigit: nec vnq̄ defuisse qui fallaciam istam non ludibrio atque contēptui aut etiam odio habuerit. Sed quicquid de priore sæculo fuerit sane hac nostra tempestate professorum veritate dogma confirmari non potest cum & malos plurimum auctores sequantur & bonos non intelligant tum ita negligēter obeant istud munus vt nesciant multa quæ scire eos oporteat: plura etiam omittant quæ sint consideranda & labori parcentes & ad pecuniæ quæstus properātes. Quod si docere hic potius astrologiam quàm confutare instituissem funderem manum ad errata iuniorū pro sitentium hanc artem, sed non hoc meum consilium. Annotare tamen fortasse aliqua fuerit operæprecium: quo magis fiat manifestum non posse eos vera prædicere etiam si verissima essent dogmata astrologorum.

Margin notes: Ptol. — Porphy. — Mira & multa iter astrologos dissensio. — Prima dissēsio. Secunda. — Tertia. — Nota.

Cap. VII. De ignorantia astrologorum nostræ ætatis.

PRenunciata hominū ista vel sunt vniuersalia vt cum ex scemate anni: ex defectu solis & lune ex cōgressionibus syderum superiorum futura in vniuersum bona aut mala prænunciant: vel sunt particularia qualia ex propria vniuscuiusque genitura depriuatio illius fato aliquid diuinant. In primo genere nihil efficacius defectu luminariū a quibus vtpote vniuersalissimis causis vniuersales maxime inferiorū mutationes eueniunt. In altero nihil habet maius momentum aquatione quæ de spacio vitæ & annorum numero fieri solet: in vtroque mirum q̄tum aberrent neoterici barbariq; scriptores quorum auctoritas vsusq; potissimus apud nostros astrologos scribit Ptolemæus secundo libro apotelesmatō in defectu solis duo in primis obseruanda locum .s.in quo deficit sol & angulum qui eum locum proxime sequitur vt si gratia exempli in noua cœli regione defectus obtigerit decimi loci angulus obseruetur sin vndecima vel duodecima angulus oriētis quoniam au tem ibi græce scribitur. hoc est sequentis anguli: in vulgata translatione habetur anguli præcedentis: vnde contrarius omnino sensus elicitur data est barbaris erroris occasio: ita vt Ioānes astendensis in eo opere quem vulgo vocant summam angelicam cui fides præcipua apud nostros: postquam se longa & argumentosa torsit quæstione: tandem ex sententia Ptolemęi definit eū debere angulum obserua

Margin notes: Ptol. — Io. Astendēsis.

ri non qui sequatur sed qui præcedat locum in quo defectus luminaris acciderit: quod esse omnino sententia Ptolemęi contrarium ex eo patet quod diximus quare scilicet græcę   est scriptum hoc est sequentis non   hoc est præcedentis. Sed quia etiam paulo post Ptole. explicans ipse quinam sint isti anguli: meridianum solis & oriētem angulū nominauit. Vbi admonet nos græcus interpres omitti angulum occidētis qui sequi defectus locū non potest: nisi sub terra sol obscuraretur quod cum accidit vim futurorum effectricem habere non putant. Quod si præcedens angulus esset obseruandus & oriens omitti debuit a Ptolemæo: qui præcedere solem deficientem nisi sub terra non potest & occidens annumerari qui siue octauo siue nono cœli loco defecerit pręcurrere semper eam & antecędere inuenietur. Ex hoc autem errore tota prædicendi ratio commutatur cum nihil in prædicendo magis respiciant quàm naturam & statum syderum cum loco luminariū tum illi angulo prædominantium: qui cum alius erit atque alius: erit etiam alius aliusque dominator. Et pro diuersa dominantis syderis natura varia immo contraria fiet semper de futuris euentis pronunciatio. Super spacio vitem præuidendo qua nihil videant isti diuinaculi paucis ostendam Haly Abenzagel oraculum astrologorum huius ętatis quarta parte operis sui ex sentētia ait Ptolemæi quinque esse Hylegh. Ita enim ipsi loquūtur: Solem: lunam horoscopum: partem fortunæ: & locum plenilunii vel nouilunii proxime antecedentis. Præter autem hæc quinque planetas considerandos in illis quinq; locis & ius & auctoritatem obtinentes. In proximo capite de eo loquens quem vocāt Alchochoden est autē annorū dator. Ptolemæus inquit Alchochoden faciunt planetam qui plus auctoritatis habuerit in Hylegh siue eum respexerit siue non respexerit & ita deinceps multa iterat sæpe de hoc Alchochoden ex sententia Ptolemæi nostri astrologi qui hūc & alios barbaros sequuntur in eodem errore versantes. Quisnam sit Hylegh: quis sit Alchochoden ex sentētia Ptolemęi in omni genitura perscrutantur. At vero apud ipsum Ptolemæum tam est nihil omnino istud Alchochoden quàm est nihil hycroceruus atque chimera lege omnes eius libros lege omnes interpætes lege etiam barbaras translationes nec dictionem aut dictionem ei respondentem apud eum inuenies: nam ista quidem opinio aliud faciens in genituris Hylegh: aliud vitæ annorumque largitorem quem appellāt Alchochoden posteriorum est: Ptolemæus nec eo antiquiores tale aliquid vnquam opinati sunt: ipse loca primum enumerat quæ vocat aphetica Arabes Hylegh: alia latine dicere possumus dimissoria sic dicta ab eo ꝙ inde vitæ cursus quasi ex carceribus dimissionis initia sortiatur: & sunt nota illa supra terram vel occidenti vel horoscopo aliqua affinitate cōnexa: Tum aphetas hoc est dimissores ipsos cōstituit qui ex illis locis quasi carceribus suo vt ita dixerim afflatu vitæ impetum largiantur quos esse vult solem lunam horoscopum: partē fortunæ: & prędominātes in illis locis erraticas stellas. Præter hos quibus Hyleghii omnes numerātur nullum alium facit annorum distributorem: ꝗꝗ quod hii quos diximus aphetæ largiuntur & accumulari & exhauriri posse putet commerito fœlicium syderum vel infœlicium barbari & nostrates præter istos Aphætas quos ipsi Hylegh vocāt alium esse credunt ex sententia etiam Ptolemæi qui viuendi spacia decernat quem vocant Alchochoden: de qua re vt dicebam nihil vsquam ipse Ptolemæus: ex cuius tamen opinione de eo ipsi multa querunt disputant & definiunt. Nec solum errant in hoc vnde tota rei summa depēdet. Sed in ipsorum etiam Hyleghiorum numeratione cum inter ea Haly locum nouilunii aut plenilunii præcedentes poni dicata Ptolemæo. Quod tamen siue nocturna fuerit genitura siue diurna faciendum nunꝗ censet Ptolemæus. Quid quòd iste Haly accusat Ptolemæum quasi secum pugnantem gloriaturque magnopere super hac Ptolemæi taxatione in qua neminem sibi vnquā ait aduersatum: & deo secretorum reuelatori gratias agit ingentes, pugnare autem ita eum dicit ꝙ octauum locū inter Hyleghia non enumerat quia horoscopum non respiciat. In Alchochoden tamen diligendo nihil putet referre respiciat Hylegh an nō respiciat quid desipis barbare? aut quid somnias? Vbi apud Ptolemæum Alchochoden legistis sed scio quid eum cæterosque deceperit. Ptolemæus inter Hyleghia planetas ponit in reliquis locis Hyleghialibus dominantes: isti rem esse eos diuersam putant ab Hyleghiis: vt reliqua quatuor sol luna horoscopus & pars fortunæ: cui & falso nouilunium pleniluniumq; addiderunt sola Hyleghii haberent rationem: planetæ eorum locorum dominatores annos decernerent. Et quoniam Ptolemæus de dominantibus planetis nusquam dixit esse necessarium vt Hyleghia aspicerent mirati sunt cur illa duo quæ.s. ipsi duo esse putant: Hylegh.s. & Alchochoden aspectus societate copulanda non existimauerit: cum nulla sit tamen culpa Ptolemei si inter ea quæ vnum sunt societatem aspectus non quæsiuit. Non enim apud eum vnꝗ cum sol aut luna erūt Hyleghialia alius erit planeta præterea vitæ dispositor: sed tunc vtitur dominatore planeta cum in annorum donatione reliqua Hyleghia auctoritatem non habent: quod cum est nullum potest relinqui vitali planetæ commertium cum aliquo Hyleghiorum quòd præter eum.s. nullus inueniatur: quod nescio quomodo isti ex verbis Ptolemęi non intellexerint: aut non ex eis aliquis hoc depræhenderit. Sed ita in hunc errorem gregatim omnes abierint: vt non sit qui Alchochoden & Hylegh ex sententia Ptolemęi nō requirat. Vide quomodo sunt vera dogmata astrologorum: & quomodo prædicere isti vera de vitæ spacio possint, præsertim cū his quæ diximus erroribus maximus accumuletur: quòd numerum annorum etiam ex opinione Ptolemæi præscribunt planetæ qui si vitæ largitor iuxta illud apud eos vulgatum annos tot esse solis maiores tot minores tot medios tot lunæ tot martis atque ita de syderibus aliis: cū tñ Ptolemæus & ægyptiacam istam reiiciat opinionem nullam eam dicens habere rationem & vbi de vitæ spatio loquitur non ex natura planetarum sed ex numero partium circuli æquatoris an nos dinūeret iuxta locum vitę hoc est diuisorem: & letalem alium siue interimentem interceptarum ad quem.s. primum lassessentis iam vitę cursus grauiter offendat natum vt cum aphetes inter finitorē & fastigia cœli fuerit collocatus: inambulatio illa seruetur quam græci vocāt   hoc est radiosam proiectionem: cum autem a fastigio declinauerit ad occasum vtroque versum ducta vtamur percensione quam vocant   nos dicere horariam possumus: quæ omnia ita nesciunt nostri astrologi vt hæc etiam si legāt monstra audire se putaturos equidem nihil dubitem & nos tamen illorum prædictionibus nimis misere creduli nestoream nobis senectam promittentibus Domini-

Error in Ptolomæo.

Haly.

Haly. Abenzagel. Quid. Hylegh.

Quid. Alchochoden.

Euidentissimus error astrologorū

Error. Haly.

cæ vocis obliuiscimur iubentis esse paratos qui nec diẽ obitus nostri sciamus si breuem vitam fuerint cõminati torquemur anxii dies & noctes: & vnius tabulæ vox omnem nobis eripit vitæ iocunditatem. Inquit Halysi planeta fortunator fuerit in horoscopo addet ex sententia Ptolemei annis vitæ annos suos minores: & tamen vt mox dicebam apud Ptolemæum nulli sunt planetarum anni vel maiores vel medii vel minores & de annorum additione loquens Ptolemeus aliam omnino viam sequitur vsus horarum partitione: quam ille puto non intellexit, sed non oportet singula prosequi alioquin in immensum liber excresceret. Iam in ipsis quęstionibus quas vocant interrogationes nõne etiam ita insigniter errant vt ex vno errore tota respondendi ratio peruertatur: vulgatum enim quasi proloquium est apud eos septimum thematis locum hoc est occidentem dari rei quæsitæ. Et tamen Ptolemæus hunc locum non consulenti aut rei de qua consulitur: sed ipsi qui consulitur Mathematico præcipit dari: quod & mathematici indorum obseruabant: adeo quòd cum occidens & dominus occidẽtis male se haberent quæstioni nõ respondebant: errorem.s.metuentes. Sexcenta hoc genus haberem eorum errata quæ referrẽ nisi illud potius spectarem vt tota professio errare declararetur. Nam nuper Ptolemæi libros cum barbaris & latinis auctoribus cõferenti fuerunt fere omnia verubus confodienda.

Ptolemæi ignorantia.

Cap. VIII. De indiligentia astrologorum nostræ ætatis quæ tanta est vt etiam si vera esset astrologia veri ipsi esse non possent.

Iam vero indiligentia quanta paucos enim inuenies etiam ex his qui supputandi habent rationem (qua tamen eorum maxima pars caret) qui vt veram positionem syderum assequantur ad effemeridas non confugiant: quod & quodam loco testatur Bonatus his verbis sapiẽtes inquit istius artis vtuntur Almanach,sic.n. arabes vocant ephemeridas: hoc autem qui faciunt & perperam dicere & omittere multa est necessarium: vnde omnis prædictionum veritas infirmetur, fere.n.ibi nunq̃ de latitudine planetarum vlla significatio: qua ignorata vbi non errabit? vbi non mentietur astronomus? Si vera istius artis decreta existimamus: maximã enim habere vim putant sydera in initiis duodecim cœli locorum constituta præsertim in cardinalibus: at in illis cum erunt non esse, & cum non erunt esse putabit qui solam eam quæ in rectũ progressionem obseruans declinationem ad latus syderum non prospexit. Cum enim stella vel ad aquilonem verget vel ad meridiem & serius oritur & velocius semper ea parte signi in qua est collocatur: atq; ita interdum putabis supra terram esse planetam qui erit sub terra & iam occidisse qui supra finitorem conspicuus etiam apparebit. Quod cum in omni prædictione errorem pariat: magis tamen eos tum faciet excidere a veritate cum nataliciam horam ex conceptionis hora inuestigabunt: quia si lunam proximam esse contingat occidenti poterit putari iam occidisse quando erit adhuc supra terram: & contra non dum esse demersam cum latebit sub oriente: quod ab hora conceptionis per multos etiam dies faciet aberrare: planetarum raditiones latitudine ignorata quis recte determinauerit? Quis in ambulationem syderis alicuius: sic enim græce dicitur vulgo directio nuncupatur recte dimetietur? Cum omnis semper vtroque versum a via solis syderis declinatio vel locorũ aliquot annis rei euentum velociorem faciat vel tardiorem: hinc in stellis non erraticis disponendis quantus etiam lapsus cum vulgo eo loco collocentur ad quem recta in lineam progressione feruntur: Cum qua autẽ cœli parte in variis regionibus vel occidãt vel oriãtur vel initiis etiam reliquarum domorum affulgeant omnino non considerent: quid quòd & locum planetarum parum sæpe ex fide ostendunt ephemerides non solum vitio librariorũ sed sæpe auctoris qui est parum diligens fuerit aut parum peritus: Mitto ꝙ alii aliis vtuntur astronomi tabulis interdum parum exactis aut cum quidem etiam ille suum sibi fecit diarium a veritate parum aberrantibus, hac autem tempestate magnopere. Sed tabulas Ptolemæi iam omnes reiiciunt: Alphonsi pars magna doctiorum sequuntur in cuius radicibus euidẽtem iam constat esse falsitatem. Sed nec minus somniculosi horoscopo in deligendo: & duodecim reliquis locorum cœlestium initiis capescẽdis. Vidi ego multos & pertia non mediocres & boni etiam nominis in ista professione nescio qua sua vti tabella pro distribuẽdis. xii. domibus (sic eas vocant) quocunque cœlo natus ille fuisset cuius genituram erant inspecturi. Quod si aliquando volunt esse diligentes notata climatis differentia quàm solã eis Alphonsus ostendit: vix vltra exactius aliquid perscrutabuntur. Iam declinationes ab æquatore & circunferentias planetarum & sublimationes varias in circulo breuiore vel in erentico motuũ latitudinalium vicissitudines in geniturıs diiudicandis quis nũc obseruat? de æquandis diebus quàm multa nesciunt: q̃ multa perperam dicunt iuniores. Quę omnia ideo diximus vt fiat manifestum nõ posse ex fide prædictionum istam prædicendi artem confirmari: cũ etiam si verissima constet: ratione: artificum tamẽ vitio hoc est vel ignorantia vel negligentia veritas de futuris sciri nõ possit, vt si id non persuadetur astrologiæ fidem non adhibendam: persuadeamus saltem istis vt dicitur in epigrammate,

astrologis ne fides adhibeatur.

Bonatus.

Caput IX. Raro euenire quæ dicũt astrologi quod tum externis tum domesticis exemplis ostendit.

Et si sani si veri essent etiam nõ omnino sed magnopere non solum non eiecti ciuitatibus, & apud prudentissimum quemq; ludribrio semper habiti: sed summo in honore apud omnem ætatem apud omnes gentes fuissent. Tanta.s.est hominum curiositas præsciendi futura præsertim quæ ad se attinent: & de his qui hoc præstant tanta iure etiam opinio & existimatio: & tamen erectas statuas decretos publicos honores & philosophis legimus & medicis & poetis & imperatoribus astrologis nunquam legimus sed legimus eiectos irrisos in fabulam etiam populi versos ita vt fabularum allegoriæ quæ de sensu vitaque communi plerumque ducuntur: taxationem istius vanitatis apud veteres continerent. Qui enim Homerum allegoricæ exponunt per illam Ichari fabulam qui facticiis pennis cœlo tenuiore se committens in mare præcipitatus est astrologos aiunt designari: qui pennis temerariæ professionis in cœlum se substollentes cum de cœlestibus suis dogmatis quibus sublimari videntur quid sint prædicturi in pelagus ruunt mẽdaciorũ: & quid aliis egemus vel testimoniis vel cõiecturis: cũ ipsa hoc nobis quotidie experiẽ-

Ichareæ fabulæ i astrologos interpretatio.

tia teſtificetur in re præſertim in qua ſicubi poteſt maxime poſſe debet aſtrologia præſtare veritatem aeris.ſ. mutationibus prædicendis pluuia ſiccitate æſtu frigore ventis grādine terræmotu in quibus adeo falſi quotidie deprçhenduntur vt nullius fere nunquam diei ſtatus eorum prçdictionibus reſpondeat.

Io. pici obſeruantia pter irrita aſtrologorū inſtituta

Obſeruari hyeme iſta in ſuburbana mea villa: in qua hçc ſcripſimus inſignem omnem ſingulis diebus aeris mutationem ipſis interim ante oculos poſitis decretis aſtrologorum ita ſalubre mihi vbiq; fauebat cœlum vt in dierum ſupra centum atq; triginta iugi obſeruatione non plus ſex aut ſeptem tales vidi dies: quales in eorū libris futuros ante præuideram, meminit puto adhuc Pandulfus collennutius meus iuris quidē conſultus: ſed in omnibus literis ingenioſiſsime eruditus q̄tum nobis Bononiæ riſum: ſuper iſta re dederit quidā mathematicus q nos ea die copioſiſsimos hymbres iubebat expectare quā totam lucidiſſimus ſol & clariſsimā & ſereniſsimā reddidit.

Ambroſius

Ambroſius in Examerou cum ante inquit dies aliquos eſſet ſermo de pluuia quæ fore vtilis diceretur ait quidam ecce neomenia dabit eam: Attamen nullus himber effuſus eſt donec precibus eccleſiæ.ſ. himber datus manifeſtaret: non de initiis lunæ eum ſperandum eſſe: ſed de prouidentia miſericordiaque creatoris. Hæc ille: Ex cuius verbis & vanitas aſtrologiæ & efficacia religionis re ipſa comprobatur.

Salubre dogmata.

Poſſunt igitur qui ſunt rationum minus capaces & ſuam fidem iſtis hominibus mancipauerunt hac ſe via aſſerere in libertatem, vt de aeris ſtatu identidem eos interrogent: de quo cum falſa eos dicere fere ſemper inueniēt: facile animaduertēt ſi de nubibus etiā nebulones iſti tanta mentiuntur: multo magis in hominum & populorū fatis diiudicandis falſa prædicturos: cum hic.ſ. prædicantur & quæ cœlo ſubiacent minus: & quæ difficilius longe laborioſuſque præuidentur. Quod ſi quæ ſuper hominum genituris quotidie mercennario vaticinio fabulantur: quis examinauerit? Videbit etiā multo plura mentiri quàm cum ſuper aeris qualitate reſpondent: & niſi dum minutatius aliorum proſequor ineptias: inepti ego vitium mihi metuerem afferre multas & viuentium & iam vita functorū genituras fœlicium infœlices & infœlicium oppido quàm fœliciſsimas: in qua re ſane tā nihil mentior quàm ſcio diuinam veritatē cui præſens expeditio militat mendaciis noſtris nec egere nec delectari. Sed contentus ero domeſticis quibuſdam exemplis quibus præſertim admonitos velim: qui diuturnam a mathematicis vitæ promiſsionem, habentes euangelicæ vocis obliuiſcuntur monētis nos vigilare ne dies domini occupet imperatos pino Ordelapho principe foroliuienſi cui Lucretia ſoror nupſerat: quo anno abiit omnimodam vitæ

Cum multorum exēpla ob deliramenta aſtrologorū hactenus, tū ſuorum affinium exquirit.

incolumitatem fuerat pollicitus Hieronymus manfredus aſtrologus noſtra ætatæ ſingularis: a quo tamen nihil mirandum minus præuiſam aliorum mortem: qui nec ſuam ipſe præuiderit: nam cum Proxima æſtate vita ſit functus: in iſtius tamē anni publico vaticinio qui .ſ. ei fuit fatalis: multa & mira ſequenti anno dicturum ſe non ſemel pollicebatur. Qui neſcio oppignoratam fidem quomodo reluet: niſi forte de cœlo verius nunc terrena deſpiciat quam de terra olim cœleſtia ſuſpiciebat. Petrus attendalus iuuenis ingenioſus qui Heleonoram habuit vxorem Galeoti fratris filiam obiit anno ſuperiore ſubiti & inopinati morbi moleſtia necatus: cum nihil ei tamen tale aſtrologus prædixiſſe cui maxime ille credebat: ſed ſecuritatem vitæ promiſiſſet. Cōſtantia Antonii fratris vxor amantiſsima: quæ Romæ ab hinc bienium publico fere luctu totius vrbis vita exceſsit: nonne vanitatem iſtius artis nobis teſtificata eſt? Quæ quo anno deſiderium nobis ſui reliquit: non ſolum proſperæ valitudinis: ſed fœliciſsimæ etiam vitæ abſtrologo promiſsionem acceperat. Quod illa nihil oblita cum iam animam agēs collachrymātis viri a quo vnice diligebatur manum teneret: En inquit quā vera vaticinia aſtrologorum? Cōtra ipſi Antonio fratri deus bone quę mala quas moles moleſtiarum a q̄tum periculorum hoc anno aſtrologia minitabatur? Et tamen nullam illæ cœlorum expertus iniuriam vixit ſoſpite familia: re ſalua: valitudine integra nulla vel infortunii vel periculorū quaſſatione iactatus. Et ne forte mentiri ſolum noſtros putes aſtrologos: ſcias idem etiam veteribus accidiſſe. Seneca quodam loco lacerans Claudium Cæſarem ſceleſtiſsimum: introducit Mercurium apud deos illius mortem procurantē: & vt obiter iſtam conuellat vanitatē inter alias cauſis quibus Mercurius mortem perſuadet imperatoris: Commiſeratione inquit hoc etiam chaldæorum faciatis qui iam tot annis illum efferunt: prædicebant.ſ. mathematici ſingulis annis claudium moriturum: nec tamen ille moriebatur.

Vide ridiculum.

Quod cum legerem venerunt in mentem noſtri diuinaculi qui romanum Pontificem ipſi quoque ſingulis annis efferunt. Scribit Cicero & Pompeio & Craſſo & Cæſari a chaldæis prædictum neminem eorū niſi ſenectute niſi domi niſi cum claritate eſſe moriturum. Quare & mirū videri ſibi inquit orator prudentiſsimus quē quam extare: qui credat his quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli.

Cicero.

Caput X. Cur aſtrologi aliquando vera prædicant.

SEd eueniunt tamen interdum quę prædixerunt. At cum multo ſint plura quæ nō eueniunt: cur incidiſſe eos caſu in veritatem non arbitremur? Quid quòd nulla eſt ars tam anilis: tam vanæ ſuperſtitionis: quæ non eodem argumēto vera comprobetur: quia aliquā do.ſ. accidat quod ex ea prædictum ſit. Neq; enim vlla eſt quę hoc non aſſequatur etiam q̄ tu te ipſe tibi temerariā fortuitamque confinxeris. Quare dicant mihi qui ratione iſta mouentur putent ne omnem artem diuinatricem veram an multas potius vanas & falſas? Si multas falſas probabo ego illas veras eodem argumēto: quare interdum.ſ. eueniat quod prænūciauerint. Si omnes veras pugnātia eos credere demonſtrabo: quia de eiſdem rebus diuerſæ artes diuinatrices idem non reſpondent. Expertus.n. ego ſum ſæpe atque centies: cum ſuper eadem quæſtione figuram mihi & geomāticam interpunxiſſem & aſtrologicam deliniaſſem aliū mihi in notis alium in ſyderibus euentum apparuiſſe. Quod ſiquis forte nō credit experiatur ipſe & ſup eiuſdem hominis fato conſulet Chiromātem Aſtrologum & Geomantem, & videbis fere ſemper nō idem in manus lineis deſignari: quod vel ex notis geomanticis vel ex planetis aſtrologicis pronunciabitur. Et ſi euentum rei reſpiciat: veritatē ibi magis inueniet vbi minus ſperabit. Siue ꝙ ibi plus poſsit caſus vbi minus eſt rationis: ſiue quod in illis ſpiritalis improbitas libentius nos ludificet. Aſtrologorū prædicta multiplex tamen adiuuat fallacia: Cur ſæpius apoteleſmaton fide non tā probentur q̄ probari multis videantur. Nam ſi de præteritis eis eſt dicendum vt oſtendatur talia eueniſſe qualia

cœlum significabat: nihil eis deest ad irretiendos animos imperitorum: quoniam nulla syderum est positio nulla genitura in qua & prosperæ & aduersæ significationis multiplex constellatio non inueniatur. Cum præsertim non pauciora ipsi sibi finxerint in cœlo quàm ibi ab initio sydera deus formauerit: quare semper habebunt in præteritis rebus: vnde positionem tueantur: raro enim non inuenient in planetis quod volent: tamen multis eos modis & fœlices faciunt & infœlices plus in cœlestibus.f.iuris habentes quàm in terrenis: ita eis semper cœli locus vel signi bonitas vel malicia vel alterius stellæ radiatio vel cum sole amor cum horoscopo odiũ vel amicitia suffragabitur? aut si tandem illi non satisfaciant auxilium implorabunt a stellis nõ erraticis: in quibus ipsi nunquã non errant: aut si nec ipsæ satisfacient satis præsto erunt eis vel indorum imagines: vel partes ægyptiorum: vel antisia Firmici: vel dodecathemoria chaldæorum: vel fictũ omnino aliquid ab eis: in quo tanto magis quasi super occulto dogmate glorientur: q̃to magis & falsum erit & commentitium. In futuris prædicendis minus habent occasionis ad fallẽdum: q̃q̃ nec in his desint: nam & multa coniiciunt terram potius vt dicitur quàm cœlum obseruantes: Euripidis illud recordati bene qui coniiciet is vates optimus esto: & generaliter quædam enũciant: quæ non possunt fere non euenire: aut non putari saltem non euenisse, & ambigue proferunt more oraculorum multa semper aliquid excipientes: quo posſit illud quod est prædictũ vel minui vel augeri vel impediri: vt si euenerit non dicas non prædictum si nõ euenerit nihilominus veri existimentur. Explicitum particulare certum ab eis raro audies quicquã: & cum tale aliquid audent: vel quod est rarissimum casu probant: vel quod est frequentissimum experientia refelluntur. Sed accidit quod de templo ille dixit Apollinis vt bene dicta memoriter celebrẽtur: errata nemo recordetur: quoniam & hæc sciri nolent qui eis fauent & qui contẽnunt tam hæc quæ illa omnino nesciunt. Non est autem prætereũdum quod dicit Aug.& ratio persuadet occulta dæmonũ afflatione quam nescientes patiuntur assequi eos interdum veritatem quàm alioquin non assequerentur: quod fieri putandum si mirabili prædictione particulariter aliqui factum dictũue pronunciauerit: quod nec ipsam artem astrologiæ præstare posse testatus est Ptolemæus. Sed mirabitur aliquis quomodo hoc nescientes patiantur: & tamen quicquid prædicunt afflatione tamen dæmonica prædicere illa eos putemus. At vero hoc fieri multis modis potest: de quibus astrologos in re simili admonebo. Est enim confessum apud eos alium esse alio magis fortunatum astronomum in assequẽda veritate: pari in vtroq; ingenio doctrina & diligentia: hoc igitur esse fortunatum dicant mihi ipsi quid sit: si non alia via vestigant veritatem quã ex dogmatis artis: quæ qui eque aut melius etiam tenuerit non erit tamen in ueritate prædicenda equæ fortunatus. Porro hoc aliud non est quę quoniam fere semper super eadem re variæ constellationes: & super eadem constellatione pugnãtes vel diuersæ auctorum opiniones occurrunt flecti cęlitus animum prædicentis in veram sententiam multa tentando incidere imprudenter in veritatem: hoc igitur idem etiã poterit occulta & latens dæmonis inspiratio a qua quis actus agi tamen se non percipiat: quod cum sit: qualiter fiat non est nunc latius explicandum. Sed neque hoc solum demones posse diuina ptãs & sapientia finit: sed illud etiam vt quod falso prius fuerat prædictum opere implẽtes ipsi verum efficiant nullam decentius summa iustitia pœnam exigente quã vt quæ diuinæ veritati superba ingenia non subduntur nebulonis deinde vnius & sycophantæ mendaciis & fidem & libertatem obliget suam. Sed puto satis multa iam diximus cur aliquando isti nugatores vera aliqua effutire & spargere videantur: q̃q̃ vt a principio dicebamus nõ est in hac re magnopere laborãdum quando quæ temere vel astute vera prædicunt prę his quę mẽtiuntur teste Phauorino pars ea millesima nunq̃ inueniatur.

Astutia astrologorũ.

Euripi. sententia.

Notandũ de tẽplo phœbi.

Ptolemæi.

Phauorin⁹.

Libri secundi finis.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS LIBRI III. INCIPIVNT.

Caput I. Quid libro præcedẽti actum sit: & quid deinceps agendum: quove ordine.

Oluimus populi quæstionem scilcitãtis identidẽ super astrologis: vnde responsis illorum fides: si professioni nulla soliditas:. Dixi qõnẽ qua.f.accurati doctioresq; non vtantur. Quibus notum nec sæpius euenire quæ dicant: sed raro quasique dixeris ex accidenti: Nec si eueniant colligi tamen necessario veram artem: sicut nec ideo necessario falsam quòd in prædictis sæpissime mẽtiuntur, si quidem possunt ex præceptis veris pronunciari falsa: non tam ob artis omnimodam falsitatem quàm opinabilem coniecturalemque incertitudinem vt artificis omiserim vel ignorantiam vel indiligentiam. Sicut contra vera de falsis non veritate dogmatis: sed astutia pronunciantis siue fœlicitate siue casu siue occulta promotione prænoscentium numinum quę prædicũt siue aliis de causis: quas superiore libro satis explicauimus. Quod si cui persuaderi nõ potest reuocet ad memoriam q̃ta paulo ante super incuria: super erratis astrologorum ætatis nostrę vtinam citra odium inuidiãque disseruimus: nec poterit (nisi falli cupit) adduci: vt quotiens veritatem assequuntur putet eam ab illis inuentam potius quàm repertam omnino litem hanc dirimet seques tractatus in quo demonstratum cum fuerit quæ de cœlo prædicunt ea causas ibi vel signa non habere quibus efficiantur vel indicentur: aut si fiunt inde: fieri tamen aliter q̃ astrologi sentiant: aut si eo quoque modo: nõ tamen ab his causis in cœlo neq; ab his rerum in terra primordiis: tum si dentur hæc omnia certæ nõ hæc primordia: non illas causas ab hominibus posse deprehendi, vel si deprehendi: forsitan possunt: nondum tamen esse deprehensas hoc totum inquam cum fuerit demonstratum puto fuerit bonis ingeniis extra controuersiam si quãdo ad veritatem astrologus offendat in nullam hoc causam nõ verius posse redigi q̃ in veritatem professionis. Quæ tã multis videlicet iam nominibus falsa: nec vllis veri rationibus nixa: sed commentitia præstigiosa proptereaque sua natura mendax liquido apparuerit: igitur cõfutationem iam ipsam aggrediamur id primũ excutientes quod totius negocii summã habet: an effi-

Nota. ciat cœlum quæ de cœlo pronunciant isti diuinatores. Id quod ita tractabitur a nobis vt hoc quidẽ libro defendamus agere cœlum in nos tãtum motu & lumine præter hæc frustra occultiores afflatus alios cogitari tum a lumine illo syderum & motu non aliud communicari materiæ patienti quàm motum lucem & calorem, calorem inquã & corpora consumantem in fluxu generali: & ad vitam vitæque functiones capacia vitæ corpora disponentem; hoc ab omnibus fluere stellis: q̃q̃ non sit confessum omnium ad nos etiam planetarũ defluuia prouenire, quicquã vero præter ea largiri sydera rebus inferioribus nec ratione probari nec experimentis cõuinci nec auctoritate psuaderi procerum philosophiæ. Quin hæc omnia obstare nec præter hos cõmunes influxus pertinere cœlestiũ vim ad sublunaria corpora aliquo pacto intelligamus. Quare peculiares rerum proprietates etiam corporeas siue quæ speciem siue quæ rem particularem consequantur a stellis originem non habere pręterquã ratione principii vniuersalis sed a propria natura ipsarum rerum causisque earum proximis & cognatis. Atque ipsam hãc nostram opinionem nõ aliis magis quàm quibus vtuntur astrologi contra nos argumẽtis asseueratam probabilemq; reddemus, quod cum fuerit satis explicatum tamen ad eum tractatum quarto libro deueniamus vt si demus astrologis vires occultas inesse radiis præter lucis effectum atque caloris vnde homines reliquaq; natura varias sortiri dotes & potestates peculiariter possint: eas tamen non inesse illis quas existimant vires nec ab eis quæ de cœlo diuinant apertissimis rationibus & consensu philosophorũ theologorumq; omnium quicunque illustriores indubium faciamus, id quod vbi confectum satis videbitur singulis retractatis quæ de syderibus vaticinantur adiiciamus & illud relinquæmusq; testatissimum quæ non fiunt a cœlo, a cœlo non significari hoc est quorum cœlestia causæ non sunt eorum nec esse signa. Quare nullam esse rationem quamobrem pręuideri de cœlo possint. Nunc præstaturi quod primũ proposuimus videamus quibus nos petant qui omnia stellis quasi euincta duci gubernarique contendunt: vt mox eadem non repellamus solũ sed in aduersarios ipsos vi maiore quàm venerint ope diuina freti propellamus.

Caput II. Quinq; rationes quibus astrologia roborari posse videtur.

Rationes quibus astrologi persuadere conãtur mutationes quascunq; sublunaris mundi sed & rerum omnium diuersitates tum fortuitos casus & hominum mores ingeniaq; pendere de stellis hæ potissimæ sunt. Theologorum & philosophorum vna vox est mũdum inferiorem adeo per cœlum gubernari: Hoc Aristotelis vulgatissima illa sentẽtia docet necessario mundum hunc inferiorem superioribus motibus esse cõtiguum: vt omnis eius virtus inde gubernetur. Sic Aurelius quoque dixit Augu. per corpora subtiliora, grossiora hæc regi atque moueri. Quis igitur inquiunt dubitauerit mutationes quascunq; rerum terrenarum a motibus fieri corporũ superiorum? Quod vel ipsa quoq; demonstrat experientia variatis anni temporibus ex accessu solis ad nos atque recessu: vnde viuentium quoque omnium habitus & conditio variatur: dum temperat arua cœlum: dum variat fruges redditque. Sed & in diurna reuolutione: sol aeris qualitates immutat: plus minus

Aristote.
Augu.

tum meridie mane vespere calefaciens exiccans humori frigorique derelinquens luna q̃tas habeat vires in omnia corpora præsertim fluxiora quis ignorat? Estus hæc oceani facies ascendens atq; descendens: pontum mouet & terris immittit & affert: sed & summersa fretis concharum & carcere clausa ad lunæ motum variant animalia corpus: Crisimi dicis a medicis obseruari lunæ solisque motus sequuntur. Luna plena nascente diuidua persępe cieri tempestates & in corporibus agitari videmus humores hinc pastoribus nauticis agricultoribus obseruationes multę de lunę motibus acceptæ: multipliciq; experientia multis retro sæculis comprobatæ. Cur igitur si luminarium manifestiores impressiones: & in permutandis inferioribus auctoritatem persentimus cessare reliquas stellas & inefficaces esse credamus? nec eorum vires ad nos q̃q̃ occultiores peruenire quibus subdita illis corpora variis modis afficiantur. Quarum gnari atque prudentes secretiora quædã de futuris euentis possint præcognoscere quàm quę medici pastores agricolæ nautici prædiuinant. Præterea nemo pernegauerit aeris habitum tempestatesque de syderum statu situraq; variari cum & calor & frigus & siccitas & humiditas & quæcunque in sublimi fiunt impressiones a cœlestibus motibus & influxibus generentur. Quod si terræ visceribus inclusi finiores halatus terram mouent si causationes in aere ex quatuor illarum qualitatum vel exuberantia vel defectu si caritatem annonæ vel humiditas nimia facit vel siccitas: cum aut fructus leguntur aut feruntur: inuicem fertilitatem status aeris modicus & opportunus: Quis negabit a stellis nõ modo tempestatum mutationes & terræ motus. Sed pestilentias quoque & morborum varia genera in hominibus in pecoribus salubritatem regionũ: & fertilitatem sterilitatemq; prouenire? Tum si cõstamus nos quoq; ex iisdem qualitatibus & corporis temperatura mores ingeniaq; variantur integra tamen libertate cur non fieri potest vt propositiones in nobis ad iram mansuetudinem ad effectus alios bonos & malos a syderibus fiant bilem sanguinem pituitam atrã bilem vel suscitantibus vel frenantibus quos humores affectus illi plerunq; comitantur? Cur non pariter siccæ calidæq; cœlorum impressiones bilem exacuẽtes in nobis ad litem iurgia cõtumelias inimicitias excitare possunt? Vnde bella cædes vastationes: vnde imperia regnaq; mutantur: post hæc ita colligit Ptolemæus si faciunt stellæ diuersitatem corporis & animi deriuatur hæc deinceps ad ea quæ sunt quidem extrinseca sed habent cum illis affinitatem qualem cum corpore vxor facultates: cum animo dignitas & extrinseca sed habent cum illis affinitatem qualẽ cum corpore vxor facultates cum animo dignitas & honores: hæc est præcipua ratio Ptolemæi nec omnium effectricem syderum vim probat aliter vllo loco quàm ex efficientia primarum qualitatum quas producendo cætera quoque producant consequenter: quare nec alias affert causas quod hæc quidẽ Saturnus hæc Iuppiter illa vero Mars operetur quàm ꝙ Iuppiter sit planeta calidus & humidus: Saturnus siccus & frigidus: Mars siccus magis & feruidus hoc de stellis erraticis: hoc de nõ erraticis pariter sentit: ex natura primarum qualitatum erraticas ex erraticarũ natura iudicãs non erraticas: verum.n.uero possent alii relictis primis qualitatibus ad occultas vires eminẽtioresq; confugere: quas inesse cœlestibus plurimas & efficacissimas ambigi non conueniat. Si quid in terrenis quascunque singulares

Tertia rõ.

Nam in problematis philosoph⁹ morbos vel ex super abũdãtia vel defectu illarum qualitatum cãri ponit inde petrus de eba no cõfirmat Ptole.

Ratio.4.

singulares & excellentes dotes intuemur eas cœli solemus munera existimare, quæ non elementares de quibus illa corpora coalescunt qualitates: sed infusam illis potius virtutem cœlitus consequantur. Quanto igitur magis non carebunt huiusmodi viribus & proprietatibus nobilissima illa corpora luce tam clara, mole tam vasta agitatione tam rapida, aut quo nam pacto si cum motu lumine transmittuntur ad terram non erunt mirabilium apud nos effectrices? Postremo cursus huma- Rō quinta. narum rerum de quibus astrologorum potissime diuinatio cœli fatique potestatem vel nolentibus vndique persuadere videtur in quo varietas ipsa familiaris & frequentissima: tum multa supra vires nostræ mortalitatis fieri videmus, multa præter rationem et meritum: plurima præter ordinem & institutum conditionis humanæ: quæ causas alibi q̃ in cœlo nullas habere posse videntur. hic habilis ad philosophiam, ille nascitur ad poeticam alias literas aspernatus vel ciuile negociū vel arma libentius fœliciusque pertractat. Vnde ista varietas ingeniorum? Est qui diuitias nihil faciat: est qui animam lucro vendat: hic sobrius, ille nequam: hic audax ille meticulosus: vnde tanta in moribus dissimilitudo? Alexander Alexander orientem tam cito vincit quàm vidit: vnde impetus tantæ fœlicitatis. Quæ vis Aristoteli præceptori illius? quæ Platoni? prius Pythagoræ Socrati cæteris naturæ secreta referauit? hæc ratio maior quàm vt Aduertendus fortunæ cursus. de terra pullulasse credantur. Illa rursus astrorum fortuitis cursibus quis non ascribat? hominem innocētem condemnari nocentem præmijs affici industriam pluri morum, solertiam, ingenium doctrinā mēdicare. Alio rum ignauiam, nequitiamq; locupletari, Pyratam cædibus cruentatum inter mille pericula maris & terræ tandē domi inter suos, & senectute, vita fungi: hominem mitissimum & paratissimū vel a nolentibus imprudenter gladijs obtruncari? tum portenta ingeniorum quædam & monstra vel fetidis gaudentium, vel vt semel dicatur a legibus exorbitantium humanitatis: nonne illam sibi vim quandam necessitatemq; fatalis potentiæ testari videntur? hæc sunt illa quibus cum plena sit vita mortalium, persuadēt multis istas bonorum malorūq; vicissitudines meritas vel immeritas tantamq; rerū varietatē a stellarū motibus fieri quarū impulsibus fragilis & caduca mortalitas ægre aut nunquā reluctari possit.

Caput III. Retorquetur prima ratio atque ostenditur cœlum causam esse vniuersalem neq; ad ipsam indiuiduorum varietatem referendam.

Nos istas rationes astrologorum nedum labefactare, sed exaugere studuimus ne quid se defraudatos expostularent. primum autem illud lectorem scire volumus etiam si rationibus his cōcederetur non propterea sequi vt aliqua possit esse astrologia q̄d sequentibus libris innotescet. Sed adeo illis non concedimus, vt ex ijsdem locis valida contra eos argumenta sumamus: nam quod ad primā attinet rationem simul atque dixerunt astrologi, motum omnem inferiorem a cœli motu dependere, statim dogmati suo contradi- Primæ rationis retorsio. xerunt: cum inde illud sequitur tritum apud philosophos, esse cœlum vniuersalem causam effectuum inferiorum: causa autem vniuersalis effectus nō distinguit, neque cur hoc fiat, aut illud quæritur ab ea, sed a proximis causis, quæ varie & differentes sunt pro effectuum differentia & varietate. & cum ex his alia aliud faciat, vniuersalis causa cū omnibus omnia facit. Quod cum manifeste appareat in rebus natura specieque diuersis, mirum quomodo nō intelligant multomagis idem credendum de varietate indiuiduorum, quæ quanto magis & particularis est & a materia plurimū trahens originem, minus referri potest in causam maxime & formalem & vniuersalem: at quis non videt cœlum cum equo equum generare, cū leone leonem? nec esse vllam syderū positionē sub qua de leone leo, de equo equus non nascatur? Cur non eadem ratione cum diuersis parentibus diuersum cœlum pariet filios, licet eadem simi liue cōstellatione. quod ipsa experientia comprobatur, cum interdum eadem hora natos, et sub eadem inclinatione cœli, fortuna tamen, ingenio corpore diuersissimos videamus. Quo loco plagā astrologus vitare non potest. Solent. n. cum partus geminorum illis obijcitur ad nigidianam rotam confugere, in qua nō est bis eundem locum atramento designare, sed & hic male se explicant cum non possint ipsi tanquam rapidi momenti assequi differentiam, ex qua tamen fit tanta vt volunt differentia fati: quare dum efficientiam cœli conantur defendere alios incidunt laquæos, vt de illa. s. efficiētia scientiam se habere non posse inuiti cōfiteantur. tū nos & illis geminos non obijcimus quorū cum alter exeat post alterum quæ intercedit morula, ansulam eis præbet aliquid respondendi. Sed natos simul eodem momento ex diuersis parentibus intra eandem tamen eiusdem regionis & latitudinem & longitudinem, de quorum genitura idem thema cœli describere, eadem pronunciare debet astrologus tā de his quæ post natalem horam euenient, quàm quæ intra matris etiam aluum illis cōtigerunt: vt sicut eadem hora nati, ita eadem concepti ab illo existimentur. De his inquam respondebit astrologus? cum eadem. s. omnino constellatio nō idem tamen vtriusque fatum apparebit? An poterit aliud dicere nisi insaniat, quàm afflatus illos sydereos virtute et potestate vniuersales a proximis & secundis causis determinari et distingui? Quod si est quomodo illi de omni indiuiduorum varietate exposita syderum hora geniture reddituros se causam pollicentur. q; hic niueus, ille niger, hic breui, ille procero corpore, hic tardo ingenio, ille solerti: hic omnibus gratus, ille molestus: hic ad philosophiam, ille satus ad mercaturā: hic diues: ille egenus: hic breuis vitæ, ille longeuus, quæ tota sub eadem specie varietas indiuiduorum longe minus a cœlo est, quàm quæ sub genere eodem diuersitas specierum vt nunc leo, nunc homo, nunc asinus nunc elephas pariatur, quæ sicuti omnia specificam proximarū causarum differētiam consequuntur: ita illa indidua vel seminum differentiam consequuntur si corporeas qualitates, vel ingenij educationis arbitrij, si animales, vel facultates parentum propriæ electionis, prudentiæ, occasionum si fortuitas externasque consideremus.

Caput IIII. Cœlum qualiter motu agat & lumine & elementorum metheorologicorum mineralium viuentiumque vniuersalis causa sit.

Qvanto igitur causa vniuersalis particularibus causis diuinior & eminentior: tanto nos sicuti verius ita honorificentius de cœlo sentimus quàm astrologi: quæ ratio vniuersalis efficientiæ quo magis elucescat tum quid efficiat cœlum quid non efficiat clarius explicetur altius exordiendum de natura cœli dicere: deque eius actionibus erga corpora inferiora. Cœlum corpus naturale esse omnium corpo-

Cœlũ quid. rum naturalium perfectiſſimum. Corpus naturale tam motus q̃ ſenſibilis qualitas conſequũtur, perfectiſſimo igitur corporum naturalium perfectiſſimus quoq; motus & ſenſibilium perfectiſſima congruunt. nullus motus perfectior orbiculari, nulla qualitas pceptibilis ſenſu luce perfectior. Erunt igitur hæc cœleſtis corporis propria. Quare immarceſſibili quoq; ſubſtãtia cœlum quando motus eius & qualitas contrariũ nihil habent, ſed & quoniam perfectiſſimum corpus primũ quoq; loco.ſ.ſupræmum eſſe debet cui primus etiã motus debeatur. Eſt autem quod primũ in vno quoque genere cauſa reliquorum ſub ea ſerie contentorũ, licet non omnia eandem cauſæ habeant rationem. Quare quod primo motu mouetur reliqua mota mouet nec illo ceſſante cætera mouebũtur ſicut in minore quoq; mundo ſi ceſſet motus cordis omnes animalis motus perire neceſſe eſt: quo circa recte dixit Ariſ.lib.octauo phyſicæ auſcultationis motum primi cœli vitam eſſe omnibus, qñ quidem euidentiſſima eſt & cõis operatio vitæ intimus motus, ergo vna hæc cœli dignitas et efficatia erga mũdum inferiorem vt pro illius agitatu infatigabili cæteri motus omnes & ordinẽtur & excitẽtur. Quæ quidem efficientia q̃ ſit vniuerſalis nec inferiores motus hac ratione diſtinguat ſatis euidẽs eſt quoniã ſicut deſcendẽti Glebæ, ita flãmæ ſurſum ſe mouenti et alio genere motibus omnibus vnus & idẽ cœleſtis motus pariter cooperatur: altera illi de luce prærogatiua, nam qñ lux ſumma qualitas corporum corporeæ vero naturæ primus vitæ gradus & ſumma ſemper ordinis infimi extrema fere ſuperioris ordinis aſſequuntur ſit neceſſario vt lux & conſummatricem quãdam habeat corporum virtutem & vitale non nihil interim poſſideat, nõ q; ipſa aut viuat aut vitã afferat ſed corpus vitæ capax ad vitam maxime præparat & diſponit, qm̃ ſequitur lucẽ quaſi proprietas eius calor, quidã non igneus, nõ aereus, ſed cœleſtis ſicuti lux cœli propria qualitas calor inquã efficaciſſimus maximeq; ſalutaris omnia penetrans omnia fouẽs omnia moderãs, hoc eſt cœli munus præcipuum quo corpora perficiuntur, & viuentia diſponuntur ad vitam præter agitationem circularis motus, nõ modo neceſſariam vt lumen iſtud atq; calorẽ deuehat ad nos, & p vices opportunitate mira plus minus terris impartiatur. Sed vt motos nos quoque calori reddat habiliores qui de perpetue moto corpore iugiter emanat huius beneficẽtiſſimi vim caloris in toto corruptibili mundo peruidemus tã incohatis q̃ abſolutis, tã in animatis q̃ animatis: nam elementa quidem continet & cõſeruat ſicuti locus eorum & forma quaſiq; artifex omnia quidem ambiẽs, ſed per omnia quoq; intime ſe diffundẽs: et quemadmodum illud primi motus priuilegiũ vt torqueant ſine eo reliqui motus ita primæ ſenſibilis qualitatis, vti ſine illa cæteræ qualitates agere nihil poſſint. Quare ſi cœleſti calore deſtituantur nec frigiditatẽ agere frigus poterit, nec calor caliditatẽ: non.n.calor ille ſydereus frigori contrarius ſicuti calor igneus vel aereus, ſed omnes continet elementares qualitates eminentia ſimplici, ſicuti cœli natura continet omne corpus, ſicuti motus circularis omnes motus, ſicuti lux omnes calores, & quod Pythagorici dicerent ſicuti vnitas cõtinet omnes numeros: vt fallantur qui negant conſeruari cœlitus elementa frigida poſſe, niſi præter calorem influãt & ſydera frigiditatem. dicerent.n.aliquid ſi calida conſeruaret cœlum calore eiuſdem naturæ & rationis ſed omnia pariter calida, frigida, humida, ſicca, conſeruat ſua iſta qualitate quæ ſicuti nulla eſt ex illis quatuor qualitatibus ita claudit in ſe omnes, non quales ſunt in elemẽtis ſed quale quod multiplex in vnitate concluditur virtute.ſ.principali per quã illas ita regit vt & quãlibet ipſimet vniat conſeruando & in ipſis totum conſeruet omnes moderando: et ex ipſis alia periat omnes cõmiſcendo. Verũ fallit nomen caloris quod cũ audimus rem intelligimus ſtatim aduerſam frigiditati. At cœleſti illi calori proximior quidem natura calor elemẽtalis q̃ elemẽtalis frigiditas ſicuti etiã eſt perfectior: ſed nihil hoc prohibet illum ab vtriuſq; elemẽti proprietatibus exaltatum vtraque virtute complecti ſicuti candorem cum dicimus rem aduerſam videmus dicere fuſco nigroque colori. Nec tamen negauerit quiſpiam non ſecus nigrum colorem q̃ album candore lucis & conſeruari & efficacem fieri licet alius luci naturæ proximior nomen etiam fere habeat cõe, vt & cãdidus appelletur interdum deniq; ſi ſubſtantia cœli vtpote primi corporis omne corpus perfectiſſime cõtinet & virtute, debet neceſſario eius propria qualitas omnem corporeã qualitatem virtute perfectioneq; continere. Hæc eſt quam calorem cœleſtem vocamus ſobolẽ lucis euocamuſque calorẽ & q; vitaliter calefacit & q; inter omnes elementorũ. proprietates calor illi proximat magis, ita cum a ſua ille cœleſti conditione degenerat huius maxime operationem exerceat vt poſtea declarabimus. Igitur ſi calor iſte perfectione virtuteque continet corporum inferiorum omnes qualitates omnes etiam cum cauſis illarum proximis & generabit & vegetabit ſicuti calor ipſe ſeminalis licet calorem & dr̃ materiam tamen omnem fœtus ſiue illa calida ſiue frigida regit digerit ſeruat format moderatur propterea ſi qs quærat a me frigiditatem ne cœlum faciat per ſe an ex accidenti reſpõdebo ſi quidem quæras quid ſe ipſo faciat cœlũ nulla media cauſa fieri ab illo per ſe tantum calorem cæteras qualitates ex accidẽti ſicuti calor ipſe per accidens frige facit vt ſequenti capite declarabimus: ſi vero quid tanq̃ vniuerſalis cauſa cũ ſecundarijs cauſis agat: agere illum per ſe tam frigiditatem q̃ caliditatem tam ſiccitatem q̃ humiditatem qũo non minus cum aqua gñat aquam q̃ cũ igne gñet ignẽ: nec magis poſſet ſine illo aqua aquã q̃ ignis ignem gñare. Cum ãt gñat elementorum, ſubſtantias gñat conſequẽtes quoq; illas proprietates quare cum aqua frigiditatem cum igne calorem facit. Et ſiquidem hoc modo negaremus per ſe fieri aliud a cœlo q̃ calorem ſequerentur abſurda illa quæ dicit Thomas frigiditatem ſiccitatem & humiditatem non per ſe eſſe in vniuerſos: ſed per accidẽs: nec formas omnes ſubſtantiales inferiorum corporũ in virtute cœleſtiũ corporum cõtineri. Quæ nullo modo ſequuntur cũ negamus cœlum per ſe & ex ſe vel aerem vel inferiora alia corpora frigefacere. Quo circa probant rõnes illæ Thomæ non quod negamus ipſi, ſed qđ aſſerimus. Vidimus in elementa quid agat cœlum et vniuerſalem hic primũ efficientiã comprobauimus deſcẽdamus ad alia q̃ fiunt ex elementis. Idẽ igitur ille calor filius lucis ſuſcitans, e, terrenis corporibus vaporoſos halatus: extenuans: craſſa: feculentaq; diſſoluens parit ea quæ fiunt in ſublimi, diuerſa pro diuerſitate mãæ quæ ſurſum tollitur. Nam ſi vapor a fluxo tollitur corpe facit humidas impſſiones in media aut infima regione aeris. Si a ſicco atq; terreſtri tollitur euaporatio ignea ad ſuperiora q̃ contigua ætheris neceſſario ex motus & ignis vicinitate concaleſcit: hæc igr̃ oĩa quoq; calor ille cœleſtis operatur ſiue frigida illa

Margin notes: In motu orbiculari p. fectio. — Ariſtote. — Actionẽ cœli per motũ vniuerſalẽ eſſe. — Per lucem quomodo ĩ nos agit cœlum. — Nã pythagoras in mathematicis et potiſſimũ in arith metica dili genter verſatus eſt. — Vnde deceptio vene rit. — Similitudo idonea. — Calor cœleſtis cũ cauſis proximis omnes corporum gignit qualitates. — Thomas arguitur. — Calor cœleſtis quomodo metheologicorũ cauſa ſit.

da illa siue calida, quoniam de vaporibus omnia, quos solus elicit calor omnia igitur calor & vniuersaliter omnia cum eorum distinctio atque varietas non a varietate constellationis vt astrologi fabulantur sed penes materiam & locum in quo generantur: vt ex metheorologis Arist.lib.& thimeo Platonis innotescit: propterea tractaturus Arist.hanc naturæ partem vulgatū id protulit continua superioribus esse inferiora quo virtus eorum omnis inde gubernetur. Id quod quamuis vniuersalius accipi vere possit ab ea quæ diximus de cœlesti motu atque calore quibus omnia mouentur:fouenturque:dictum tamen ab Arist.propter metheorologicas impressiones de quibus maxime tūc agebat quare probaturus vel explicaturus quod dixerat adiūxit horum quidem omnium inferiora esse materiam cœlum autem efficientem causam, miror autem interpretes quosdam fatigari vt a calumnia defendant ꝙ omnem virtutem inferiorem cœlitus dixerit gubernari, quasi in his verbis nostra quoque libertas periclitetur nec videant ex verborum contextu ad elementa duntaxat pertinere quod dicitur, mundum.n.ibi cum dicit elementaria corpora spatium hoc replentia sublunare, mūdum vocat non cum elementis ipsa quoque quæ mundū istum inhabitant: hoc de serie patet orationis euidentissime: nam postquam dixit a se determinatum in libris superioribus quatuor esse corpora infra cœlum: Ignem Aerem, Aquam, Terram tum ita subiungit: quoniam itaque circa terram totam mundus ex his constat corporibus cuius affectiones dicturi sumus est ex necessitate continuus iste superioribus lationibus vt omnis ipsius virtus gubernetur inde mundus igitur cuius omnem virtutem a corpore superiori gubernari dixit hæc ipsa est moles quatuor elemētorum quando nec alius mundus continuus est superioribus lationibus: nec alterius mundi dicturus erat affectiones in eo libro in quo certe de plantis de animalibus nulla mentio est sed de ijs tantum quæ fiunt in elementis vt cōetis alijsque impressionibus & quæcunque aeris & aquæ communes passiones sunt vt in prooemijs pauloante ipse præfatur, proinde desināt nostri diuinatores in annuis vaticinijs hoc philosophi testimonium quasi suæ fraudis honestamentum roburque prætendere, cum vel eo maxime libro deroget astrologiæ prudentissimus Aristoteles dum nec pluuiarum: nec terremotuum, nec huiusmodi aliorum effectuū causas quærit syderibus sed in materia, pro cuius varietate, non pro diuersitate constellationis, aliter atque aliter illos solis calor afficiat. Sic igitur se res habet in metheorologicis impressionibus. Corpora perfectiora expertia vitæ qualia gemmæ atque metalla sicuti ex inferiori materia coalescunt ita radiosi illius caloris vi digeruntur atque formantur. Nec obstat ꝙ a luce prodire calorem hunc diximus nec lux tamē ad subterranea quædam loca pertingit in quibus id genus preciosissima mixta generantur. Nam si non illa vera opinio platonicorum quorundam penetrare: omnia corpora cui diaphano lucem, licet corporibus vel densissimis inculcata vel perrarissima dispersa non videatur. Certe illud negari non debet diffusum a luce calorem eo posse pertingere, quo lux ipsa non peruenit sicut potest trans parietem calor ignis sentiri nec potest tamen ipsa flamma videri, sic nihil est quod prohibeat infusam montibus & cauernis lucem intus ipsam quidem nō intrare repulsam opacitate corporis & densitudine, quæ non sunt luci suscipiendæ idoneæ dispositiones, sed tamen intus mittere suum calorem, quia licet non possint talia corpora illuminari calefieri tamen possunt etiam magisquā quæ rara sunt atꝗ perspicua. Quomodo vero huiusmodi rerum mixtio fiat a cœlo, quomodo rursus a secūdis causis in solutione dicemus quartæ rationis. Reliqua sunt ea quæ de caloris istius afflatu viuunt. quippe vt paulo ante collegimus cum summum teneat in corporibus ista qualitas gradum sicut habet vt corpora ipsa perficiat qualia diximus, ita vt proxime substernatur vitæ quasique extrema compillet inuicem corpori vitā & vitæ corpus quapropter in omnibus etiam viuentibus inter hoc quod videtur crassius habitaculum, & animam vitæ fontem medius est quem spiritum appellamus tenuissimum corpus & inuisibile luci caloriꝗ illi sydereo maxime cognatum cui vita præcipue adest, perꝗ eum suas in hoc visibile atque terrosum vires explicat atꝗ diffundit. Sic in materia seminali latet hoc genere spiritus cuius in primis vtitur mysterio, vis illa diuinior artifexꝗ vitalium operum, vice animæ fungens aqua defluxit & speciem generantis propagās in materiam quam occupauit. Non sunt autem vel gignendis corporibus vel seruādis: vel muneribus sensuum obeundis vtiles isti spiritus si cœlestis spiritus (hoc est caloris quem diximus) ope destituantur: qui mobilior purior efficatior, propterea proximior vitæ, roborat infirmitatem spiritus inferioris: & suo commertio reddit animæ cognatiorem. Vt iam non sit argumentum viuere cœlum quia vegetet suis radijs ea quæ viuunt: nam viuunt hæc quidem omnia per suas animas: perque animæ vim seminibus insitam propagantur suffragante illis calore cœli non quasi viuifico sed ad vitam ob id quod diximus commodissime proximeque disponente. Nemo autem dixerit in luce siue per lucem esse quæ ab anima est vim videndi quanquam sine luce non videamus: possit alijs nec ne vita cœli rationibus comprobari disputatum a nobis in concordia Platonis & Aristo. ita patet in corporeo mundo nihil quidem fieri sine cœlo, veruntamē ꝙ hoc aut illud fiat, id a cœlo non esse sed a secundis causis: cum quibus omnibus cœlum talia facit qualia ipse facere natæ sunt siue illis ad speciem siue ad indiuiduum causæ pertineant.

Aristote. Plato.

Aristoteli corum interpretū defatigatio.

Cœlū quomodo causa mineralium.

Obiectio.

Solutio. Opinio platonicorum.

Viuentium quomodo causa sit cœlum.

Spiritus medium quoddam corporis et aiæ.

Cœlum nec probari viuere quia vegetet viuentia.

Caput V. Præter communem motus & luminis influentiam nullam vim cœlestibus peculiarem inesse.

Est autem caloris istius effusio communis omnibus stellis siquidem naturam cœlestem consequitur vniuersam sicuti lux sed an sphæris cōueniat dubium: nam si non illæ lucidæ nec caloris istius propagatrices. Si lucidæ quæstio est an raritate lux sicuti fit inuisibilis, fiat erga nos esse parum efficax vt Auicena scribit in libro de cœlo de stellis ipsis quæcunque veniunt sub obtutum dubitari non potest nisi cœlestem illis naturam & lucis dotes pariter adimamus: ergo præter motum & lucem quique prodit a luce viuificus calor alios a syderibus ad nos influxus deuenire: aut illis inesse corporeas alias effectiuas qualitates nulla vt vidimus apertiusque videbimus insequentibus experientia monstrat: cum per motum & calorificam lucem suum satis officium cœlum vndequaque implere posse videatur. Sic Aristote. non aliter vsquam dixit affici nos a cœlo quàm motu atque calore: id quod Auerrois & Plotinus magni in sua quisque familia viri, asseuerantissime voluerunt: & sane quod

Sphæræ cœlestes an agant in nos calore.

attinet ad frigorificas influentias videtur ratio id valde pernegare. Solent enim qui contra sentiunt cum lucem omnem caliditatis effectricem esse conuincuntur: ita decernere esse omnes quidem stellas quæcunque lucent generali quadam communique omnibus proprietate productiuas caloris: sed per proprias deinde illis vires competere: vt hæc siccitatem illa frigus humiditatem alia largiatur. Sic noctes in plenilunio esse calidiores: quia lumen vberius plus calefaciat. Verum id non obstare quin luna propria influentia vel frigefaciat aerem vel humefaciat. Ego igitur eos interrogo, calorem ne istum quem communem omnibus stellis sicuti lucē esse fatentur ipsum ne inquam talem credant qualem nos diximus continentem eminentissime omnes quatuor qualitates: ideoque omnium cum secundis causis productiuum seipso vero diffusiuum tantummodo suspensius, an potius contineri non credunt in eo cæteras affectiones: sed calorem dūtaxat, frigus vero vt diuersam rem a calore particulari alia syderis alicuius virtute manare: vtramuis eligant incidunt nisi fallor in incommoda non mediocria: si primum respondent ita instabo, non alicui ex propria ratione: & si volunt in syderibus ita dici: specifica conuenire aliquid imperfectius eo ꝙ illi cōuenit ex communiori natura, cum semper vniuersali differentiæ contradictior differentia perfectionis gradum adiungat: a qualitas ea quæ continet omnem qualitatem perfectior ea est quæ tantum frigoris est effectiua. Non igitur si debetur illa stellis communi omnibus generaliꝗ conditione debebitur alicui stellæ ex propria natura frigefaciens influentia. ergo restat diuisionis alterum membrum in quo non minus hæreant est necesse: siquidem nulli competit ex natura propria repugnans aliquibus proprietatibus illi de communi natura conueniētibus: vt si competit homini quatenus animal est habere sensum: non potest eidem quatenus est homo stupiditas conuenire, aut si quatenus viuit, competit illi intimi motus habere principium, fieri poterit, vt quatenus hoc illud viuens est ratio aliqua congruat inanimatæ immobilitatis, quin potius particularis gradus id quod in communi ratione est distinguit, vt si viuentis absolute sit non extrinsecus tantum sed intrinsecus moueri necessario sit animalis naturæ quæ viuentium species est principium esse intimæ alicuius operationis: & rationalis rursus quæ species alia est intimæ operationis alterius: pari igitur exēplo si naturam cœlestem quatenus est cœlestis consequitur calor ille viuificus non cōsequetur peculiarem naturam syderis alicuius effectiua vis frigiditatis & siccitatis quæ sunt vitæ contrariæ qualitates: sic nos aduersus illos argumentamur. Rationes autem opinionis aduersæ partim solutæ sunt partim suis quoque locis postea dissoluentur: nam quod sequi putabant & frigida elementa non posse cœlitus conseruari: & cæteras qualitates a calore futuras in vniuerso per accidens: tum nec fore verum quod creditur omnes substantiales corporum formas in virtute cœlestis naturæ contineri: omnia hæc in præcedentibus iam dissoluimus, sicut & illud quod in his locis plurima generētur actione cœlesti ad quæ lumen cœli tamen nō pertingit: duo reliqua sunt alterum non posse tam subito a calore ad frigus: & quidem intēsum permutari aerem, vt experientia deprehenditur nisi superueniens frigus nouæ constellationis opus credatur: alterum quomodo luna sub terras atque adeo sub terrarum imma perlata moueat æstus oceani ad quem lunares indubie radij tunc nō pertingunt nisi per influentiam agat hoc, & a lumine & a calore lumen cōsequente disiuncta. Hæc vero postea dissoluentur primum capite. xiij. quo de mutationibus inferiorum a sole tractabitur: alterum vbi de causa reciprocationis oceani late disputabitur a nobis, tantum hic satisfaciemus quærentibus quomodo luna per interlunium nos afficiat: cum tamen per id tempus minime nos illuminet. Galenus sicuti non illuminat ita nec afficere quopiam pacto eam in coitu nos affirmat: propterea que mensem facit dierum sex atque. xx. horarumque. xij. quot dies sunt quibus ad nos lunæ lumē cum efficacia peruenit triduum fere illa sub solis radijs delitescente. Agit autem in nos luna soli cōgrediens eo modo quo quis agit nihil agendo nam destituens corpora suo lumine nocet illis: sed eadem adolescens plenius alit: & succulentius implet. Quod si credimus adesse proprium lunæ lumen licet obscurissimum & tenuissimum: vnde in coitu non omnino fugit obtutum, poterit credi retinere illam efficacitatem non nihil etiam ab illo lumine.

Opinio quorūdam.

Efficax rō.

Solutio rationum aduersæ partis.

Galenus.

Caput VI. Lunæ lumen sicuti & solis vitale esse: neutrumque frigus aut humiditatem præterquam per accidens facere.

Est igitur (vt ad vnum quæcunque diximus conferantur) calor iste cœlestis opifex vniuersalis rerum corporearum, nec est: cur credamus a stellis alios flatus terrenis corporibus inspirari, nec aut plus superioribus illis corporibus: aut minus demus inferioribus quam oporteat: tātum lector hoc ad memoriam reuocet, quicquid a natura meliore deteriori participatur: & ob hoc ipsum ꝙ inde exit & quod pro captu conditioneque suscipientis admittitur necessario fieri et quoquomodo aliud & ꝗ sit ex origine sua prima deterius aliud quia peregrinæ naturæ alienæꝗ commiscetur: deterius: quia deteriori qui cum aliunde multi iugis etiam afficiatur impressionibus colluuione multarum affectionum inficit necessario atque confundit quod lo ꝙ meliore susceperat. proinde hoc ipsum euenire quoꝗ dubium non est in calore isto cœlesti quotiens in sublunari mole recipitur vt a naturali. s. sua et actione, & perfectione deficiat: fit autem in duobus modis: nā & cum sua natura salutaris sit semper imbecillitate suscipientis euadit tamen interdum noxius: & cum nulla faciat elementarium qualitatum vt pote ab illis sua proprietate diuersus degenerat tamen in elemētari natura ad actiones elemētorum præcipue vero caloris cui sicuti nomine, ita natura proximat magis: quare facit sæpe nō tam ꝙ cœlestis ꝗ quidem quod igneus calor & elemētarius facere solet. quæ non fieri ab illo natura sua sed materiæ vitio patet hac euidentia (vt omittamus ratione) ꝙ cum inter sublunaria corpora materiam reperit sibi cognatam: & beneficus semper viuifice tātum calorificus inuenitur. Et. n. nulla potius talis ꝗ spiritus et præsertim humanus qui sanguineus vapor tenuis clarus, mobilis, cœlo quemadmodum scribunt Aristo. & Auicenna proportione respondet: hunc cœli calor ita semper fouet et roborat: vt fere sit illi quod ad crassius corpus ipse spiritus est: cui si nocet interdum non alia ratione nocet ꝗ ex infirmitate suscipientis: cuius signum radio eodem imbecillum lædi & roborari robustiorem: vt hic etiā illud fit verū habenti dari non habenti auferri & id quod habet: non igitur a sole quod illi nocet quoniam

Aristote. Auicenna.

alteri non profuisset: sed a materiæ debilitate quæ sub pondere tantæ bonitatis ægritudine sua fatiscit: alioquin quæ sunt paria solis radiis quo plus insolantur plus vitæ vigorisque nanciscuntur propterea nemo putauerit aut calorem edacem aut contrariam vitæ siccitatem a sole profluere; sicut nec a luna suffocantem aut fluxã nimio plus humiditatem frigiditatemque torpificam, quando hoc si esset lunæ lumen adolescens vim insitam rebus genitalẽ non adiuuaret quo corpora vegetarent & cum ipsa pariter adolescerent; nec plena luna quod Hippocrates scribit in lib. de octimestri partu concepti bus vtilis foret fœcunditatem in fœmina mareque fœcundans nec verum diceretur ab Aristo. lunã esse principium quasi alterum minorem solem conducereque ad omnes generationes & perfectiones: nam quo pacto hæc vera si non eius lumen sua natura sit almum vitale, fœcundum, sicut & solis & syderum aliorum: quibus omnibus hoc esse, sicut cœlestis quoque proprietas omnibus esse communis. Verum (vt dicebamus) cœlestis hic calor sicuti pro patientis debilitate nimius sit interdum, ita pro elementari natura in quam delabitur fere euadit calor elementalis: vt non temere cum cœlestem agnoscas præterquã in corpusculis spritalibus quę declarauimus inter omnia corpora cœlo esse simillima. his enim infusus & perficit omnem mixtionem & operibus animæ perficiendis vbique famulatur cœterũ duris asperis crassis: aquosis: feculẽtis corporibus incidẽs a cœlesti degenerans proprietate facit fere quæ solet calor ipse elementalis: hic siquid cum potentior fuerit vrit exiccat, in cinerem redigit. Contra si tenuis & exiguus fluxum facit humoremque dissoluit: sic cœlesti calori ꝑ materiæ conditionibus euenit: vnde opinio nata solem siccitatem facere lunam augere humiditatem: quia scilicet solis calor ardentior, lunæ vero tepidior: sed in idoneis affinibusque subiectis, nec exiccabit radius solis humorem salutarem nec generabit luna inutilem noxiã ue humiditatem: sed operabitur idem sua natura sydus vtrunque licet luna remissius quod intensius sol efficiet ex accidenti vero per infectionem, peregrinæ materiæ dissimiliter illis eueniunt soli vt exiccet lunæ humefaciat: nam radii solis cum propinquiores nobis vt in borealibus signis vel rectioribus angulis nos attingunt vt in meridie, vel cum in concauis asperis & contumacibus coeunt coartati repulsique dissiliunt, ignea proprietate quam tali vel violentia vel infectione sortiũtur, corpora quibus incidunt siccant & torrefaciunt inuicem luna suo illo exiguo tenuique calore si quod humidũ corpus fluuidumque tetigerit soluit quod in illo reperit humiditatis facitque fluuidius, non afferens ipsa frigidam & aquosam illam humiditatem: sed quã inuenit in aquoso & frigido corpore suo ipsa calore dissoluit: euocatq; diffundens. Est enim hæc natura caloris: vt si validior est, humiditates quas de corporibus euocat euocatas consumat: si debilior euocat illas: quia est calor idem. s. medicans: sed quia debilis deficit in conatu: nec euocatas absumit vlterius sic ex accidenti luna quidem humectat immodice, sol desiccat: sed & vterque frigiditatem facit ex accidenti; nam quemadmodum scribit. Aristo. principia sunt ambo frigoris & caloris & terminum tũ principii tum finis qualitatum earum motus horum syderum obtinet: quod quomodo sit intelligendum idem auctor alibi declarat. nam facit inquit sol per totum annum hyemem atque æstatem: idemque luna facit per mensem: sed est ista diuersitas ꝙ hæc quidem a sole per accessum atque discessum a luna non hoc modo sed alterum sit in crescente luce, alterum decrescente. sic igitur sol a nobis procul digrediẽs frigori nos derelinquit atque ita frigus facere dicitur, sic & luna cũ lumine ad coitum identidem spoliatum frigefacere dicitur: non ꝙ afferat frigus: sed quod a nocturna frigiditate minus q̃ alias nos tueatur. Cæterum examinatione dignum ꝙ Aristo. in eisdem libris de animalium scilicet generatione tempora decrescentis mensis humidiora dicit esse & frigidiora: cũ tamen vulgo confessum sit, senescente luna siccari humiditates: hoc ego ita soluerim: luna decrescente viget humiditas non a luna proueniẽs sed ab elementis inferioribus quibus luna minus resistit & debilitata calore & subfinitorem maximam partem noctis delitescens, quare humiditas illa quoque aquea insalutaris excrementitia, vnde nouilunio propinquante vapores multi tolluntur seges pluuiarum fluuntque plærunque menstrua plenius vt Aristote. in historiis & de animalium generatione scribit: adolescente vero luna crescit, humiditas vel qualis in corporibus ꝑerat facta fluidior vel viuifica magis beneficio lunaris caloris accedẽs. sic enim putat Arist. ex lunaribus incrementis echinnos & id genus viuentia fieri pleniora non aliam ob causam q̃ ꝙ illa frigida cum sint: vt quæ sanguine carent: feta lunę lumine vberiore sicuti vitalius inualescũt ita melius cõcoquãt: vnde necessario succulẽtiora & habitiora fiũt. Fluunt igitur & crescente luna humiditates & decrescẽte, sed aliæ atque aliæ, crescente bonæ decrescente malę. Quo clarissime patet non humefacere lunam: quia frigida & humida sit (nam talis humiditas crescit luna decrescente, sed quia salubriter & viuifice calida: quando sub copia luminis eius illa fiunt humidiora corpora, & robustiora: nec aliter humidiora quam ui caloris & altricem vim adiuuantis: & quod illi est proprium euocãtis humores ab intimis ad extrema. Quo circa tũc quoque sanguĩs missio commodissime fit: vt magnopere errauerit. Haly Hamec astrologus qui deficiente luna dixit incidendas venas. Igitur asseuerate concludamus humorem qui cum luna pariter augetur: propter eaque illius augetur influxu saluberrimum esse humorem non elaxantem corpora fluxu, aut frigiditate mortificantẽ, sed firmiora viuacioraque reddentem atteſtante vel illa experientia fide medicorum omnium comprobata, qui per initia mẽsis decubuerit eos iniuriam morbi fortius fere, & qui conclamati iam animam agunt vix ascẽdente luna deferi vita posse. Potest autem & sol & luna non solum deferendo nos lumine: sed afficiendo (quãquam id quoque per accidens) frigefacere. sol quidem dum aut nimia exiccatione mortificat, aut vitalem calorẽ prouocat foras aut pluuias generat ex marinis vaporosis halatibus quos plures omnino suscitat quam dissoluat: aut ventos commouens, aut aliis etiam de causis Luna vero per apertos tenui suo calore rarefactosque patentius meatus corporis nocturnum frigus suis quo que radiis tenuatum in nos vberius intromittens. Hinc enim ille: vnde multi falluntur lunam frigidam existimãtes: ille inquam dormiẽtibus sub lunarius radiis torpor atque frigiditas: cui de terra scilicet at aqua ꝑ noctem aerem occupanti viam facit in corpus radius syderis imbecillior; ad hunc ergo modum & frigefaciunt & nunc duris corporibus nunc aquea casſitudine distillantibus incidentes exsiccant: humefaciuntque syderũ radii sua tantum natura salubriter calefacientes. noxii quoque interdum non suo vitio, sed infirmitate suscipientis.

Marginalia: Quare Aristote. in lib. de generatione & corruptiõe de solis virtute recte sensit. — Hippo. — Aristote. — Nota solis effectus. — Aristote. — Vnde solis lunæꝗ frigiditas sit. Aristote. — Ex lunaribus incrementis quid oriatur. — Haly. Hamec. — Alia cã frigefactionis solaris & lunaris.

Caput. VII. Non posse defendi dogmata astrologorum vt putauit Auenazra si omnes stellę ponuntur calidæ.

Sententia. Abraæ. Auenazræ de calore stellarum.

VErũ dicet aliquis fore satis astrologis: si vel hoc pacto siccitatem hæc stella faciat illa humorem: alia qualitates alias. Nã & Abraam auenazra magnus in astrologica professione stellas tãtum caloris effectrices esse contendit: nec aliter credi posse de corporibus lucidis & perpetuo motis: Verum stellas aliquas dici frigidas: quia non tantum nobis caloris impatiantur q̃tum sit satis temperamento nostro: sic saturnum frigoris accusari: quia procul a terra positus & Ioue minor tepidius quàm oportebat inferiorem naturam foueat: proptereaq; cum fuerit genituræ dominus non ob frigus impressum: sed caloris inopiam mortem significare, ego vero Auenazram laudo de calore stellarũ recte sentientem sed nimis amauit professionẽ cuius dogmata nõ peruiderit veritati illi necessario repugnare: nam procedat in Saturno quod dixit vt frigidus habeatur: quia calidus parum ideoque mortificet: in reliquis ista ratio non procedit quæ nec procedit vndique in Saturno quandoquidem qui parum calet planeta humefacit per accidens vt declarauimus non exiccat: ipsi vero Saturnum siccum esse contendunt. Præterea nonne statim sequetur euidenter stellas omnes hærentes præsertim citra primum magnitudinis gradum Saturno esse frigidiores siquidem & minores illo & remotiores a terra sunt: non aliter autem frigidæ stellæ quàm quia calidæ parum. Erit igr̃ cor leonis frigida stella: quæ tamẽ astrologis decernitur esse flagrãtissima: tum in ipsis planetis si penes hoc principiũ quod recipit̃ ab Auenazra voluerimus examinare: quæ plus stella, quæ minus nos calefaciat: nullo pacto consona colligemus dictis astrologorum. Tria enim fere facient intentionem caloris, magnitudo lucis densitas & propinquitas, non est autẽ ad liquidum exploratum q̃tum magnitudo densitati: q̃tum densitas magnitudini: q̃tum alteri vel vtriq; præponderet ipsa propinquitas, quare ratiocinari volentibus in incerto res erit nec arbitrari poterit sensus cum præter solis & lunæ cæterorum radios non persentiat: & hoc primum obstat astrologis: quorum ars nulla si remanent in ambiguo vires cœlestium radiorũ Coniecturam vero sequi volentibus apparebit omnino aliud quàm quod ipsi determinarunt: nam molem quidem considerantibus Martis radii, Saturniis Iouisque minus calidi putabuntur: ꝙ si calidiores esse respondeãt: quia de proximo magis & de compactione luce prodeant: dicam nullo modo esse credibile tãtum hæc posse. Præterea disci paruitate vt Saturnus fere quinquagesies maior frigore torpeat æstuante Marte: alioquin si tam parum detrahit efficacię luminis corporis exiguitas. Addit vero tam multum cum propinquitate copia lucis, fouebimur magis a venere quàm ab vlla stellarũ præter solem & lunam: quando alma supernæ nectareum ridẽs late splendet citherea vnde sola inter omnes facit vmbram: nec est stella terræ proximior quàm iuxta vulgatam terræ opinionem veneris orbis amplitudine nõ excedat: & tamẽ eam damnant frigiditatis plerique astrologorum: sicut omnes a Ioue & Marte superari plurimum calore non dubitant: in quo rursus ad imaginationem corporis si se referunt: erit id factum dein de parum ex ratione vt cum Iuppiter non multo plus q̃ Saturnus discum Veneris superet habita. f. ratione tantæ vastitatis: nec multo item illo terræ proximior: ita tamẽ definiant vt longe malis Venere calefaciat Iuppiter: longe minus Saturnus immo foueant quidem corpora Venus & Iuppiter: Saturnus ea frigiditate mortificet.

Contra Auenazram pici opinio

Quid & quæ calorẽ in stellis efficiant.

Veneris stellæ commẽdato.

Caput VIII. Obiectio aduersus ea quę dicta sunt.

SEd esto inquiet aliquis nec cognitæ sint astrologis differentiæ radiorum nec cognosci possint: pertinet hoc ad aliam quæstionem. Nunc illud videndum an ista possit in radiis esse diuersitas: vt quæque omnes sua natura calidi sint & viuifice calidi: pro copia tamen luminis & inopia siue tenuitate vel efficacia: alter alteri collatus frigidus & contrarius vitæ dici possit: & hic siccus alius humidus: siue hoc sua natura siue contagio elementaris materię faciat, nam si hoc quid prohibeat: q̃q cœlũ causa sit vniuersalis: cum tamen pro continuo motu aliter atq; aliter se habeat pro vario syderũ habitu aliter causis ipsis inferioribus cooperari: vt non omnis tam varietas effectuum ab ipsis inferioribus: sed ab ipsa quoque varia vniuersalis causæ dispõne contingat: præsertim si nõ tantum luminis qualitate vel quãtitate: sed aliis suis dotibus peculiaribusq; proprietatibus stellæ inuicem differunt: quod aduersus nos quarta ratio prætendebat. Tunc enim videtur fieri posse vt per motum atq; calorẽ syderibus omnibus quatenus cœlestia sunt communem communis quoque illa cœlo debeatur efficientia. Sed per influxus qui particulares astrorum naturas consequuntur particularius aliquid fiat ab eo perque varias item eiusdem stellæ & ad alias stellas, & ad cœli loca corporaque terrena figuram positum & habitudinem variet non mediocriter opera causarum inferiorum, atque ita stet prima adhuc argumentatio astrologorum effectuum ipsam etiam diuersitatẽ referens ad cœlestia.

Caput IX. Soluitur obiectio atque ostenditur: neque specificas: neq; indiuiduales rerum differentias a cœli motu pendere.

OPportuna obiectio multa reuocãs in memoriam quæ nos illis obiiciamus: & fere ita est mala causa quo se plus defendit plus prodit. Contra veritas sicut ignis quo plus excutitur plus clarescit: ita igit̃ satisfaciemus. Declarabimus primum quæ sit in influxu cœlesti diuersitas vel pro diuersa natura multiplicium syderũ: vel pro varia syderis eiusdem volubilique mutatione. Dicemusq; de his quid euidentia vel ratio naturalis necessaria demonstratione præscribat. Nam quid errent circa aduersarii plus exigit opere quàm vt peragatur in transcursu. Quare sequentibus libris tractabitur hic cum satis fuerit explicatum quid possit a constellatione differre constellatio videbimus quantum habeat illa diuersitas in variandis effectis inferioribus auctoritatis. Vnde quod ipsi volumus confirmabitur, primariã substantialem fereq; totam eorum distinctionem a secundariis esse causis: & astrologorum fallacia magis detegetur profitentium de cœlestibus causis prædictionem huiusmodi distinctionis. Diximus cœlum agere in nos motu & luce: Motu creditur tria facere, mouere, calefacere, & lumen afferre. Tertium hoc postea tractandum est, cum de luce tractabitur. Sed & quod aiunt ipsum motu calefacere, difficilis quæstio est: & seorsum

Dũ cœlum agit motu Quot & quæ faciat

in libris philosophiæ discutienda: nam ad rem astrologicam parum attinet sane quomodo motu moueat superius explicauimus: dum. s. motus omnes a primo motu dependent: sicut a motu cordis animalis motus. Videamus igitur q̃tum spectat ad motum an aliȩ aliter stellæ moueant: & an eædem alias aliter: tum de luce videbimus. Differunt motus syderum triplici ratione: Primum quòd alia velocius mouentur alia tardius. Secundo quòd hȩc pluribus illa motibus paucioribus. Tertio pro situ regionis in qua mouentur ꝙ hæc illis sublimiores obtinēt sedes: & ampliora spacia peragunt: Aristo. multitudinem motuum & paucitatem pertinere nō putat ad effectarum siue motarum rerum diuersitatem: Sed pro dignitate mouentiū fieri vt quòd nobilior pau cis ignobilior non nisi multis motibus assequatur. De velocitate tarditateque eorum nihil satis exploratum. Nā Aurelius Macrobius imitatus antiquiores affirmat pari passu procedere omnes planetas cui sententiæ suffragabitur. Auenazra collocans in eadem sphæra solem Venerem & Mercurium epicycliorum sedibus separatos: qui vero faciunt illos inæquales inter se digladiantur. Nam Alpetragius qui videntur velociores eos astruit esse tardiores: Contra alii restitutionis tempus obseruant. Quod omnino fallat necesse est: nisi quis proportionem morarum spaciorumq; pēsiculatius examinauerit. Verum vtcunq; se res habeat: siquidem motu calefaciūt velociore motu magis calefacient. Quod autem ad istam quam dicebamus principalitatem motuum attinet nullam potest hoc facere varietatem quã do motus inferiores a cœli motu dependēt. Quatenus ille primus & circularis motus ita vt nihil referat segnior aut concitatior. Non moueretur lapis deorsum aut sursum ignis quiescente cœlo: sed non ocius an descendit ille aut hic ascendit, quia cœlum rapidius reuoluatur: tantum habet inde vt moueatur sicut a natura vniuersali vegetante quemlibet motū. Speciem motus a sua substantia remissionem & intentionem a mouēte ab impetu a figura, a similibus aliis condictionibus habet. Proinde non aliter nos mouebit Saturnus quia tardius ipse mouetur q̃ Mars qui rapidior existimatur: nam quod dicunt astrologi serius dare segniores planetas quæ largiuntur postea confutabitur. Nunc dari nihil aliud ab eis per motum suum defendimus quàm vt ipsi quoque moueamur: quod certe nō aliter fit ab eis: siue tardius ipsi siue velocius circumagantur: porro de eodem planeta non est quòd ambigamus diuersis nos ab illo moueri modis quia aliter alias ipse moueatur quando firmum philosophorum dogma est esse motus cœlestes sibi similes semper sibique pares nec supprimere cursum sydera aut vertere licet hoc ita videatur nobis id quòd ad ecentricos circulos: vel ad diuersos motus contra se nitentes: vel ad alia id genus refertur a mathematicis. Tantum ista posset esse diuersitas vt per epicycliorum ima delati fœlicius nos afficerēt vtpote propinquiores, quod astrologorum tamen decretis potius dissonat q̃ consentiat vt in sequētibus latius explicabitur de dignitate graduque motorum siue corporum quæ mouentur quæstio est idem omnes faciant pariter in his rebus quæ fiunt: an alius motor aliud. Sunt. n. qui putent totum quod fit a proxima fieri causa, nec aliud agere superiora: quàm vt ipsam proximam causam moueant ad agendum tot interpositis a natura mediis causis non vt aliud alia faciat sed vt ordine suo res efficiatur cum nec fieri effectus nisi a cognita causa posit: & illa inefficacior pro materiæ vinculis quibus inferiora strictius obligantur quàm vt non mota moueat quæ cum rursus statim a nobilissimis & supremis causis moueri nō possit intercedere tot oportuit medias, quot in ordine causarum dignitatū gradus intercedebant: quare credunt hi a tot idem fieri causis nō quòd operis partem aliam sibi alia vendicet cum essentiali inuicem nexu colligantur: sed quoniam vt idem agant alia necessario de tripli ci serie mouetur ab alia. Sunt contra qui velint nō idē facere in his quæ fiunt superiorem causam & inferiorem sed pro gradibus perfectionū quas substantia cōtinet operis illam a causis quoque dependere gradatim ter se ordinis profectione distantibus propterea rationem in opere communiorem ad causam pertinere magis communem hoc est in efficiendo sicut præstantiorem ita magis vniuersalem: atque ita quæ fiunt habere quòd sunt a deo ꝙ sint substātiæ, a causa quȩ deinceps, rursus quòd sunt corpora ab ea quæ cōsequitur donec ad propriam deueniatur rei speciem & naturam: quæ ad ipsam quoque propriam & proximam causam referatur: vtrumuis autē sentiamus patet ne dū indiuiduas sed nec specificas rerum differentias a cœlestibus esse: quatenus istam motus efficientiam consideramus

Motus syderei differentia.

Aristote.

Macrob.

Auenaz.

Alpetra.

Nota.

Quæstio.

Opinio.

Alia opinio.

Caput X. Stellas alias a sole & luna aut nihil aut certe parum in nos agere.

Diximus de motu: reliquum est de lumine: sed aduertere prius oportet differentias quasdam inter actionem stellarum in nos per motum ab ea quȩ fit per lumen: illius virtus a mouente magis anima quàm a moto corpore: huius ab ipso corpore planetæ: ille sphærarum potiusq̃ astrorum: hæc astrorum creditur potiusquam sphærarū: in illa dependēt a superioribus inferiora cum nulli sit dubium motu primi orbis subditos planetas, & cum reliquis solem circumagi. De lumine cōtra putatur consentientibus fere philosophis nō modo lunam sed reliquas quoq; stellas a sole illuminari: plus item mouent nos quæ sunt altiora quando in illorum virtute cętera mouēt sed luminis in nos si alia paria sint de loco propinquiore potentior est influentia: sed nec liquet vt declarabimus agant ne in nos lumina corporum superiorum an lunæ tantum & solis cætera hucusque cum efficacia non pertingant ob lucentium corporum vel paruitatem vel distantiam: de motu dubium non est, in quo (vt diximus) superiora potiora sunt: ex quibus omnibus colligi potest quod a philosophis dicitur ordine quodam essentiali seriem quasique catenam causarum inuicem nocti pendereq; deorsum: ad hanc maxime motus efficientiā pertinere quando hoc agmē ordoque causarum & in mouentibus magis animis intelligitur quàm in corporibus, & proprium eius est vt a primis secūda depēdeant & superior causa plus habeat virium & potestatis quàm quelibet inferiorum ne dum cesset superior & inferior agat: non tamen negamus habere calorem solis ad seminales calores rationem causæ in essentiali ordine superioris sed non vltra protenditur iste ordo: quare non est hic illa ducta a primo ad infimum per intermedios gradus conspicatio causarum de qua loquuntur: sed in mouentium quatenus sunt mouentia serie completius inuenitur: est tamē vtrobique quaternarium fere obseruare progressum: in motu primum obtinet locum sphæra illa vel vniuersum quod diurna agitatione reuoluitur: vnde cæteris

A mouente magis anima nam primo physico rum dicitur forma substātialis motus actiuus materia aūt passiuus ita que in vtraque motus reperiatur.

quoque motus iste communicatur. Sequitur chorus planetatur super polos signiferi currẽs in aduersum nec in eo sunt plures gradus distinguẽdi, quoniam inuicem nec mouentur, nec mouent: quare quasi mobile vnũ sicut a primo mobili rapiatur, ita mouet suo quoque motu qui diuersitatis dicatur a Platone mouet æthera inquã aerem supremum vnde quarto quoq; gradu motus ad nos & inferiora corpora prouenit dum vegetantur inde rerum naturalium particulares omnes motus. In lumine quod cum dico (calorem a lumine profluentem semper intelligo) fons totius influxus oculus mundi sol, hic illuminat lunam luna afficit aerem aer omnia corpora quæ sub aere & in aere viuunt est. Sed ista diuersitas quòd a mobili primo mouemur per planetas, a sole aliter quàm per lunam illuminamur: quæ nos omnia ob id potissimum recensemus vt priusquam sermo differentia insyderalium fluxuum habeatur sciamus nõ constare pertingant ne qualescunq; sint illi superiores influxus ad nostram regionem, sed quod de minutioribus quibusdam stellis creditur ab astrologis credi possit de omnibus etiam planetis præter solem & lunã cui quoniam opinioni obstare poterat id in primis quòd cœlestia corpora causæ sint essentiales inferiorũ rerum in quo ordine nulla cessare posit, volui declarare hunc ordinem non ad corpora illuminantia: sed ad mouentes virtutes potius pertinere: nam frustra cõdita a deo sydera quorum non persentiantur afflatus astrologi dicere non possunt, ne illa sint frustra, de quibus hoc ipsum vltro cõfitentur alioquin forsitan nec candelabrũ hoc sublime tot luminibus radiãs factũ ob id primo putant vt nocturnis nostris oculis lucem afferens lustret lucifugis habitata cubilia talpis: sed cur inquies tot sydera, si nobis sol vnus lunaque sufficiunt hoc cœlesti naturæ conueniebat hoc rerum ordo, hoc vniuersi totius perfectio postulabat, nec si non omnia nos illuminant sequitur vt non alius inde nobis & vsus & commoditas esse posit. Auerodam sic argumentatur. Agunt in nos sol & luna igitur cætera cum sint omnia eiusdem naturæ: placet species argumentationis: & Aristotelem sapit qui sic quoque argumentatur: luna non mouetur proprio motu sed cum sphæra quod eius maculæ: declarant: idem ergo de cæteris iudicandum cum vna natura omnium cœlestiũ. Quare nos iisdem vestigiis insistentes ita colligemus. Sol calefacit, igitur luna quia sunt omnes eadem natura: & recte nos quidem colligemus: quoniam hoc tantũ ratio probat esse easdem omnium conditiones: quatenus absolute ad se considerantur sed cum ad alias comparas: quoniam non eodem modo comparantur ratio vacillat: quoniam si eadem quidem sua natura facturus est sol quę Saturnus non sequitur vt vterque erga nos idem faciat quia alter vt propinquus alter vt remotus nobis comparatur. Sic qui dicerent agere in nos tantum solem & lunam habent quas afferant rationes suæ suspitionis licet in omnibus sit cœlestibus eadem natura: nam luminis efficacem in nos actionem tres præcipue faciunt lucentis corporis conditiones magnitudo dẽsitas & propinquitas hæc in sole concurrunt omnia præcellenter nam & proximus nobis præsertim si supra lunam collocatur quod veteres & post Ptolemæum Ieber Theonque contẽdunt & corpore ita vasto vt maximam stellarum plus sexqualtera propositione superet, Tum densissima luce conspicitur omnium fulgentissimus. Luna adeo nostris regionibus est finitima vt non posit non afficere quæ etiã cõtingit inde lux eius efficax necessario quæ non alia fere quàm solaris has non ita conditiones in aliis reperias vt quod de luna soleque concesseris nequeas de reliquis non concedere. Sed obstabit forsitã in octauæ sphæræ luminibus etiam maximis ipsa distãtia obstabit eadem in Saturno Ioueq; syderibus quæ sicut terræ ꝓpinquiora ita etiam illis minora sunt, traduntur.n. maxime hærentes stellæ terrę molem centies septiesque continere: at Iuppiter nonagesies quinquies Saturnus nonagesies tantum & semel: quæ nõ sunt dicta tamen scrupulosissime, & si sequimur experientiam videmus hærentium illarum: q̃q̃ adeo vastæ magnitudinis: radios nocte nõ persentiri, etiam si cum illis supra finitorem Saturnus & Iuppiter nos irradient Mars longe magis corpore decrescit quàm situ propinquat, nam proportionem habet ad terram sexqualtera paulo maiorem: vt vnus sol centum fere martes includat, est.n. sol terra maior centies sexagesies sexies: pro inde cur absurdissima dixerit qui sensu testante vires solis in corpora fassus credat fieri posse vt vires ad hæc Martii syderis non pertingant tanto illo minoris & remotioris item a terra: credat idẽ de stella veneris remotiore forsitã etiam a nobis quàm sit sol: certe longe minore quàm sit ipsa etiã terra cuius nec pars vigesima esse putatur: nam Mercurius luna minor sicut a nobis quoq; distantior. Quare quid mirum quòd hic quoque tam parum sentiatur q̃ raro quoque conspicitur, cui tamen astrologi tribuere plurimum solent. Sed & ita putantibus astipulari videtur Aristoteles: qui quidem cum de motu agit omnium meminit vt in lib. de cœlo, & supremi maxime motus vt in postremo physicæ auscultationis: quoniam.s. mouentur ab his motibus omnia corpora cum vero de calore illo viuifico fouente rerum generationes perficienteque loquitur aut tantum solis vt cum a sole & homine generari hominẽ dixit: aut solis & lunæ, vt in libris de animalium generatione, facit mentionẽ, vt si quis hanc Aristotelis opinonem fuisse contendat: nullis posit eius philosophiæ dictis refutari. Nos non tam illud, quàm hoc asseueramus, quicquid deorsum peruenit a syderibus aliis, id pertenue perexiguum esse vt si forte syderum luminibus nocturnis aer nõ nihil mitescat quo fiat generationi accommodatior, q̃q̃ si quis generationem omnem vni soli referat acceptam posit ita decernere, vt quod lumine suo per diem sol operatur operetur & nocte per id lumen ad lunam quasi speculum repercussum, vnde reflectatur ad terram natura vices has sapiẽtissime disponente, quoniam fere iugiter solis radios imbecillitas terrena non posit: quare nocte per lunam illos excipiat fractiores imbecilliores proptereaq; suæ infirmitati magis accommodatos: vt nec plane deserãtur luce vegetali nec sub illius iterum plenitudinẽ quasi fatiscãt quo pacto etiam salutarius ad nos primo vere sol reddit postquã tota hyeme procul fuit quàm si prope nos semper assiduus habitasset quin adeo premitur bono cœli si nimium sit nostra fragilitas vt nec luna ipsa se tota solares semper radios nobis refundat, sed nũc parcius, nunc vberius pro suis ad solem schematismis, quos ad eam vtilitatem diuina cura sic ordinauit, quando nec propria luce ob eam causam proximum nobis sydus impleuit. Si igitur totam naturam circunspicias nullum videbis ab ea indiciũ dari foueri a se res inferiores alio calore quam solis, quod sicut pertinaciter non defendimus & in consortium huius officii stellas multis hoc philosophis opinantibus admittere nõ recusamus:

Plato.

Influxus. Solis. actio.

Solis quantitas.

Aristote.

Dubitatio. solutio. Rõ Auerodam & Aristote.

Opinio pici.

Vide quõ picus contra astrologos summat. Argumentum. Nota.

Ieber. Theon.

Coloratur aptissime sẽtentia quæ supra afferebatur.

ita coarguimus astrologos putantes in aliqua genitura (si pertinent ad stellas hominum genituræ) principatum interdum deberi planetis alijs posthabito sole vel luna. siue diurna siue nocturna fuerit genitura. sicut ipsum quoque solem opprimi radijs aliorum, & male afficí posse putant vt quasi vnus e numero in ordinem plane redigatur, verum de his postea, nunc tantum admonemus magis ab euidentia sensumq; redargui qui plurimum post stellas alias a sole credunt in permutandis inferioribus, quàm qui fere nihil eas posse contendunt, totam hanc sicut illustrationem ita vegetationem inferioris mundi phœbeæ lampadi tribuentes vnde nobis per noctem lucerna quoque lunaris accenditur.

Nota.

Caput XI. Quo pacto stellæ eadem alias aliter in nos agere possint.

VErum demus astrologis & nobis quoque non id magnopere pernegantibus defluere a stellis omnibus aliquid, in nos restat examinandum quod illorum obiectio postulabat: an idem eadem semper, an idem quoq; diuersæ largiantur, vt si non idem, videamus an ex illa diuersitate varientur quoque inferiores effectus proprias esse vires vnicuique stellæ præter motum & lumen in quarta ratione probant ex cœli nobilitate viribusque corporum quorundam quæ a cœlo esse putantur: has itaque ibi dissoluemus hic tantum pro ratione ipsam stellarum afferunt diuersitatem vt cū stella differat a stella: sintq; omnibus lux motusq; cōmunes habeant necessario præter hæc propria quædam quibus inuicem differant: sed Paulus dixit stella differt a stella claritate quid igitur si quēadmodū cum sit omnibus circularis motus communis, ita differunt motu vt hæc velocius, illa tardius moueantur (quanquam nec hoc ipsum concedatur ab omnibus pariter si de luce vt. s. de luce conueniant, lucis conditionibus differant? dum compactior copiosior, contra rarior vel tenuior lux vnius syderis q̄ alterius: erit. n. qui credat plus a sphæra etiam sua, stellam, q̄ a stella stellam esse diuersam nec aliter tamen illa differunt q̄ raritate densitateque quod si recipiatur cōsequenter putabitur non aliter eorum actionem in nos variari, q̄ vt quæ densiora, maiora propinquiora, plus ea lucis, plus caloris effundant, minus quæ rariora, minora, remotiora, denique idem esse spiramen ab omnibus calidæ lucis lucidique caloris: vnde salus, vita fomentumque corporibus tantumque differre, q͞p ab alijs tenuius: ab alijs exuberātius: ab his cominus. & ab illis eminus inspiratur. Cæterum de eadem stella quid decernemus pro sui motus perpetua volubilitate: porro sententia peripatheticorum est stellas non mutare qualitatem, sed locum præter lunam quæ lumine fulgens mutuatitio pro suis ad solem conuersionibus plus minus identidem illuminatur. Quare pro versura quam fecerit a sole lumen nobis vberius partiusque refundet & cum lumine suo calorem: sic destituit fere nos in nouilunio parte qua nos respicit destituta lucibus: fouet amplius & calefacit, in plenilunio; sicut adolescens magis, minus decrescens quæ varietas in syderibus esse non potest luce stabili propriaque fulgentibus: propterea mutationum fere omnium quæ frequentius accidunt corporibus, si qua cœlitus causa solet esse de luna quia mutabilis ipsa non modo situ, sed qualitate proxime nos cōtingit alijs planetis sola per motum locorum mutatio fit vnde varie-

Paulus apo.

Opinio.

Quid senserint peripathetici.

tas influendi non alia q̄ vt intentius remissiusque nos afficiant, quatenus huc illuc migrantes fiunt nobis propinquiores, & remotiores. Duplex autem illis motus, vniuersalis & proprius: vehit ad nos illa quotidie motus vniuersalis supra terram extollens: eripitq; quottidie ducens sub occasum. vnde primum diuersitas agendi, q͞p de fastigio fortissimos radios eiaculantur quia rectiores cadunt ad perpendiculum, quare quanto magis culmini proximant, tanto potentius nos afficiunt quanto magis inde descendunt, imbecillius: sub terram mersi possint in nos aliquid nec ne discutiēdum. Nam cum prope finitorem nondum plane nobis eripiuntur, possunt aliquid certe, licet per exiguum, radijs adhuc ad nos ex obliquo peruenientibus. Cæterum cum terræ latebris penitus latent & a nobis longius auferūtur, si nihil posse credidero, sensus suffragabitur ratione nō repugnante: siquidem credi qui potest aliter? Si verum quod hactenus defendebamus nihil ad nos a cœlo nisi luce vehente peruenire. Quod Auicenna quoq; dixit in libris metheorologicis lumen vocans vehiculū virtutum omniū cœlestium: & Albertus in libro de somno vigiliaque confirmauit: quo circa sicut lumen ad nos tunc non pertingit, ita nec vlla virtus vtiq; pertinget: solum solem: ad esse nobis & nocte dicemus eam ob causam q͞p sororem vicariam faciens per impressum illi splēdorem nobis affulget, nisi forsitan illud quoq; dici possit cum sit aer iste superior inferiori continuus, de solis ibi præsentia non nihil istum quoque aerem sic foueri vt futurus frigidior sit si nullus omnino sol, nullam aeris partem illuminet: sed hoc ipsum si quicquam est q̄ sit fere nihil oculi tractatusque renunciabūt astrologi si quas sibi somniauere virtutes quibus tota terræ moles nihil obstat saltem nec in somno sic delirent vt non concedant has virtutes imprimi nobis purius & efficacius cum per aerem tantum ambiētem nos effunduntur q̄ cum brutæ terræ densissima crassitudo tota illis est perforanda. quod quando non concedunt quis eos defenderet ab insania? putāt. n. syderum vires duodecimo loco qui supra finitorem proximus orienti sese tollens vna tantum mansione distat a summo torpidas & cessatrices & imbecillas: easdem in imo terræ vigoris & efficaciæ plurimum habere: sed eorum errores postea, nunc tātum quid decerni debeat ex ratione tractamus: diximus de motu vniuersali: Motu proprio planetæ nunc ad austrum ferūtur nunc ad aquilonem, quod & facere stellæ creduntur hærentes, iuniorū sententiæ: facit idem sol non q͞p ab occupata semel orbita deflectat, sed q͞p illa obliqua nunc proximum eum nobis, nunc remotiorem reddit: proximum in aquilone, remotū in meridie, vnde alia nascitur varietas influendi, siquidem maior efficacia radijs inclinātibus ad nos, minor secedentibus versus austrum præter hæc aut similia his quæcunq; cogitantur in actione stellarum diuersitas vana prorsus & irrōnabilis: qualis apud astrologos q͞p eandem stellam pro locis duodecim, pro signis quæ prætercurrit, pro stellis vel hærentibus vel errantibus, quibus certa ratione copulatur interuallis quos aspectus vocant affici aliter atque aliter putant: & diuersissimas ad influendum vires adipisci, cōtra quem errorem totus se liber sextus accinget hic tantum per initia capitis huius auctoritatem illis peripatheticorum obijciemus negantium in stellis mutationem aliam q̄ situs præter q̄ in luna: nam si mutationem duntaxat corruptricem & nocentem excludunt nō oportuit lunam

An stellæ sub terram mersæ i nos aliquid possint.

Auicenna.

Albertus.

Interualla syderū aspectus dici.

excludi quando nec ipsa sic mutatur a sole, quanquam nec a noxijs, vt videbimus, astrologi mutationibus sydera liberant labefactantibus & si non substantiam vires tamen eorum & facultates, sed hæc postea: illud ambigat quis de luna recipiat ne planetarum aliorum radios sicut solis apparet.n.probabile propterea ꝙ sua natura susceptaculum potius incidentis lucis, ꝗ lucida, sed, & omniū infima videatur ad hoc minus potissimū esse parata: verum nec maiorum auctoritas nec ipse sensus accedit siquidem coeunte luna cum sole si tunc Iouis aut Martis radijs opponatur vnde reddere nobis illorum lumen plenius debet: nihil tamen habere radiorum & lucis agnoscitur. tetigimus hanc quæstionem quoniam si de cæteris quoque lumen hauriret: fierent erga nos planetæ efficaciores hac etiam ratione ꝙ lunæ copularentur, transmissa per eam ad nos virtute quæ per se minus forsitā huc attingeret. verum si fieret hoc fieret aliter omnino ꝗ astrologi putant: putant.n.eius maxime syderis ad nos radios lunam traijcere cū quo simul inuenitur. Ego vero quanto longius a sydere luna digreditur tanto plus luminis syderis eius communicari nobis per eam non dubito: tanto minus quanto minus distant minimum aut certe nihil cum nihil distant. moueor euidenti experientia ꝙ iuncta soli nec solis radios ad nos transmittit mole corporis eius maxime negotium facescente: quanto minus igitur radios aliorum & solaribus longe tenuiores, & remotiores a luna: vide quantum fallantur qui fortunatam diem & genituram credunt qua luna cum beneficis stellis congrediatur, infortunatam qua cum malis, cum nō aliud sit illis cōgredi lunam quam illorum influxus per densitudinem lunæ nobis intercipi: forsitan autem & illud habet rationem vt impermutandis inferioribus habeat nonnihil prærogatiuæ planeta matutinus proptereaꝗ exoriens ante solem sibi vendicet aerē priusꝗ a sole totus occupetur. Sed hoc si quid est haud magnū habere momentum potest. Restat examinandum an ex mixtura radiorum noua vis coalescat effectrix operis noui quod singuli seorsum radij non efficerent. Plotinus negat hanc radijs accidere posse temperaturam vt eorum coalitu noua virtus siue forma noua dissultet: puto quoniam radij non corpora sicut liquores, nec affixe corporibus qualitates: quarum more nec in corporibus suscipiuntur vt scilicet vel inficiantur inde vel ex habitu suo quoquomodo permutentur. Quo circa verisimile fit isti philosopho non vsu venire radijs quod plurimis qualitatibus, vt ex aliqua concretione siue mixtura in aliam formam ex omnibus coalescentem aliquando commutentur: præsertim cum hoc non sine interitu confluentium ad idem simplicium particulariumꝗ qualitatum, soleat euenire: quem in radijs non facile quis cogitabit. ꝙ si demus astrologis radios commisceri vel calores a radijs profluentes: illud asseueramus radios omnes misceri semper, non autem quasi esse a symbolos qui alijs per eos quos nunc vocant aspectus minime fœderentur. quare mixtura præsentis horæ momenti, anni, mensis, diei non variat ab alterius temporis radiosa mixtione præterquam his de causis quibus variari syderum actiones exposuimus: vt sit aliud scilicet noctis: aliud diei temperamentum: aliud recedentibus astris ad meridiem: aliud inclinantibus ad aquilonem: vnde sola caloris exoritur intensio atque remissio.

An luna recipiat radios aliorū planetarū sicut solis.

Lunæ congressus cum syderibus quid significet contra importunitatē astrologorum.

Quæstio. Plotinus.

Caput XII. Quæ effectuum varietas in cœlum redigi possit & quæ non.

Cogitemus omnium radiorum mixtionem in aere, in ea est aliquid quasi dixeris substantiale, aliquid quasi accidentale: substantiale est esse vnum lumen siue vnum calorem ex omnibus cœli luminibus vel congregatum vel resultātem: & hoc quidem perpetuum et immutabile est. Sed ꝙ hic quidem radius in eo nunc fit intentior, alius fit remissior accidentale est, mutaturque subinde pro cœlestium corporum iugi mutatione. Ratio distinctionis istius nostræ facile patet.er.n. in cœlo quod scimus huius caloris esse principium, aliquod substātiale dici potest: sicut substantialia dicimus esse quæ substātiam rei, consequuntur inseparabiliter, talia sunt immarcessibile corpus, & primum omnium corporum circularis figura, motus in orbem: & cum suo calore lumen omnia vegetans: & siquidem proprias habent sydera potestates sunt illæ etiam vices syderum substantiales. Et aliquid rursus in cœlo & stellis sicut variabile, ita accidentale, vt in omnibus astris sola mutaio situ: atque in luna vicissitudo lucis: ꝙ igitur in mixtura est radiorum substantialia cœli consequens, dicimus substantiale: quod accidentalia accidentale, vt complecti quidem saturniam potestatem & iouiam & solarem cæterasque similiter substantialiter sit in ea. sed has habere intētiores vel remissiores illas pro radiorum varietate accidentaliter dicitur. Adiutus igitur Socrates ista virtute superiori quæ non est virtus vtique mutabilis, alioquin semper non adesset agentibus omnia causis vt adesse conspicitur adiutus in qua ab ea generat hominem quatenus homo est. & hunc hominē quatenus hoc semine & ex hac materia generat: quare ad hanc effectus substantialem conditionem siue naturam siue caracterem indiuiduum spectes indifferens quælibet constellatio est: ꝙ vero ex constellationis diuersitate, hoc est vario syderum statu habitudineꝗ ad terram plus minusue caloris in aerem effunditur: & pro alia radiorum mixtura noua calidæ lucis proportio mensuraque dissultat hoc est ꝙ accidentale in cœlestibus accidētalem quoque in effectis rebus facit diuersitatem vt siquis dicat in plenilunio fieri meliorem conceptum & crescente luna plus augescere fœtum: & sub temperato cœli statu melius affici semina proptereaque meliorem quoꝗ sobolem procreari hoc genus illa diuersitas qua de cœlestium varia positione in substantijs generandis esse potest: quam accidentalem dicimus & aduentitiam quoniam vt declarauimus ipsa propria substantalisque nota concepti fœtus de suo principio proximo substantialique materia sua dependet, tum ad accidētales quoque proprietates plus accidentia seminis & materiæ faciunt: vtpote cognatiora proximiora intimioraque ꝗ extrinseca dispositio aeris ambientis: id quod experientia quotidie manifestat, ita vt siquis pro parentum seminibus filius non effingatur, & inde ducat suam similitudinem monstris enumerandum dicat Aristo. Proinde nihil nobis obstiterit vniuersales tantum causas sydera facientibus & effectus distinctionem quærētibus a causa secundaria, quod varia syderum dispositio pro mutationibus aeris corporum vel genitorum iam vel generandorum variare dispositionem aliquo modo possit, quando vt diximus hæc accedens extrinsecus & generalis valde mutatio est. Ea vero quæ pertinet ab substantiam ꝙ qualitates intimas magis & propius a proprijs

In mixtione radiorū aerea substantiale qd sit rursus et accidētale.

Nota.

Aristote.

priis indubie trahit originem:proptereaq; de cœlo pro uideri nullo modo poteſt:et hoc quidem verum in cor poris rebus quæ perfecta ſubſtantia ſunt, quibus omni bus ad ſunt efficientes proximæ cauſæ vel quod illis proportione reſpondet vt in his quæ generantur ex pu trefactione & mixtis inanimatis de quibus in quartæ rationis ſolutione dicemus. Sed.n.aeris mutationes ad calorem & frigus humoremque & ſiccitatem nulla me dia cum facere cœlum poteſt: quas ideo tamen vniuer ſaliter facit quoniam ex ſe tantum ſalubriter calefaciens facit cætera ex accidenti pro conditione materiæ ſicut vno eodemque calore dureſcit limus et cæra liquæſcit: & ſub eodem ſole lintea dum lauantur albeſcunt: & la uantis interim faciet denigratur.Cæterum quoniã hæc accidẽtalis mutatio eſt plurimum in ea poteſt: id quod in cœleſti cõſtellatione accidentale vocauimus: hoc eſt ſyderum poſitus & habitudo,vnde vis radiorũ inten- ditur atque remittitur:proptereaque plus minus in ae- rem calor valeſcit.ſ.ob hoc ipſum pro vario ſolis flexu variant quatuor anni tempora & oriens atq; occidẽs: aſcendens atq; deſcendens eaſdem fere facit in die qua- tuor mutationes. Sunt autem inter has primas corpo- rum qualitates:et inanimata mixta mediũ quaſi locum ſortitæ metheorologicæ impreſſiones: quarum etiam efficiens cauſa cœlum inferiora materia ſunt vnde plus earum diuerſitas quàm corporum perfectorum a cœle ſti diſpoſitione dependet. Sic vt vere & autumno fere fiunt tonitrua,æſtate grãdines, hyeme niues & pluuiæ minus autem quàm abſolutæ ipſæ quatuor qualitates quandoquidem has facit radius in materiam lapſus ſua virtute illæ mouentur quidem radio:ſed de materia in feriore concreſcunt. Quapropter pro illius plurimum cõditione variantur:vt in tractatu tertiæ rationis latius explicabimus. At perfectæ ſubſtantiæ quæ non ſolum materiam ſed & propriam habent efficientem cauſam quicquid (vt ſæpe idem repetatur) ſubſtantiale pro- priumq; ſortiuntur, a propriis habent cauſis cœlo per immobilem ſuum influxum vt vniuerſali cauſa coope rante permutabilem vero nonnihil extrinſecam aliqua generalemque valde mutationẽ faciente:de qua tamen aſtrologi dicere nihil etiam poſſunt: quippe quæ nec a cauſis cœleſtibus quas finxerũt:nec ab hora natali: ſed ab aliis principiis pẽdeat:vt poſtea declarabimus: nam nunc quidem id tãtum inueſtigamus quid efficiat.ſ.cœ lum quid non efficiat.Hæc igitur intelligens quæ diſſe ruimus Aurelius Aug.non vſquequaq; dixit abſurde putari poſſe ad ſolas corporũ differentias afflatus quoſ dam valere ſydereos non aſſeruit:ita eſſe non accuſauit aliter ſentientes:ſed eleuauit culpam ſic opinantiũ eam non tam abſurdam opinionem quàm nõ vſquequaq; abſurdam eſſe pronuncians id quod tamen de quibus etiam corporum differentiis eſſet intelligendum expli- caturus adiunxit:ſicut in ſolaribus acceſſibus & deceſ- ſibus videmus ipſius anni tempora variari et lunaribus incrementis atq; decrementis augeri & minui quædam genera rerum:ſicut echinnos & chonchas & mirabiles æſtus oceani: Hæc illius verba in quibus nihil vides an numeratum quod ad perfectæ alicuius ſubſtãtiæ faciat generationem quarum diuerſitates quãquam maxime corporales ad ſtellas referri non debere: ſed proximas cauſas ſtatim admoniturus adiecit quid tamen ad cor- pus quàm corporis ſexus?& tamen ſub eadem poſitio ne ſyderum diuerſi ſexus gemini concipi potuerunt. Hæc ibi pauloante ſupra confirmans eandem ſenten-

Auguſtinus in quito de ciuitate dei hæc quæ ſe quuntur in- ſerit.

tiam probauerat Hyppocratem ex propriis & ſecun- dariis cauſis rationem reddentem q; duo fratres ſimuli ægrotarent ſimulq; conualeſcerent. Poſſidonium vero non probauerat ad conſtellationis parilitatem id refe- rentem acceptabilior inquit multo coniectura medici- nalis quoniam parentes vt erant corpore affecti dum concumberent ita primordia conceptorum affici po- tuerunt: vt conſecutis ex materno corpore prioribus incrementis paris valitudinis naſcerẽtur:deinde in vna domo eiſdem alimentis nutriti,vbi aerem,& loci poſi- tionem, & vini aquarum plurimum valere ad corpus vel bene vel male accipiendũ medicina teſtatur,eiſdem etiam exercitationibus aſſeuefacti,tam ſimilia corpora gererent,vt etiam ad ægrotandum vno tẽpore eiſdem cauſis ſimiliter mouerentur:ad conſtitutionem vero id cœli ſyderumve referre quando concepti ſiue nati ſunt neſcio cuius ſit inſolentiæ: Hæc noſter Aug.cuius ipſa verba prætexuimus: q; multi id tantum ex eo intelli- gentes vſurpatum ſæpius a noſtris non abſurde corpo rum differentias ad afflatus ſydereos pertinere,putant opinatum Auguſtinum omnem effectuũ corporalium diuerſitatem eſſe a cœlo,proindeq; de illis Auguſtino conſentientem aſtrologos poſſe vaticinari parum me- mores nihil tam dici merito poſſe corporale quam cor poris ipſius temperamentum:cuius tamen cauſas in cœ lo quærentes inſolentiæ titulo taxãtur ab Auguſtino.

Hyppocrates.

Poſſidonius.

Caput XIII. Solem multa operari quæ ab aliis ſtellis fieri aſtrologi putant.

PRimam aſtrologorum argumentationem retor- quẽtes in eos declarauimus longa digreſſione,ſed neceſſaria quid in nos ageret cœlũ & cœleſtium actio quomodo variaretur ſiue ſtellas ipſas ſiue mate- riam ſuſcipientem conſidesemus. Vnde palam factum eſt eſſe cœlum cauſam vniuerſalem nec effectuum di- ſtinctionem præſertim principalem ſubſtantialemque inde eſſe petenda. Nunc ordine conuenienti quaſi gra- du facto per ea quæ diſputauimus ſecundæ rationi ſol uendæ manus admoliemur quoniam.ſ.deprehenditur variari diſpoſitiones inferiorum corporum ad ſolis & lunæ varias ad nos habitudines idem aliis de rebus & planetis contendebant eſſe credendum. nam vices in- quiũt quatuor temporum per ſolares anfractus et om nium corporum ſtatus cum ex illa viciſſitudine,tũ pro lunaribus incrementis decrementiſq; variatur. quid igi tur?duo.ſ.ſunt quæ colligi putant ex his primum vt ſi cut echinnos,conchas,oceanum,corporum,humidita- tes,ad curricula lunæ videmus immutari,generaliterq; terrenam molem pro ſolis annua relutione pariter & diurna?ita de cæteris quoq; rebus aſſentiamur eas ſtel- lis euinctas ab illis gubernari. Alterum vt manifeſta ſo lis & lunæ poteſtas impermutanda ſublunari materia, cogat idem nos credere de radiis aliorũ ſyderum, hoc eſt illis quoque quanquã occultiorem,vim tamẽ ineſſe magnam impermutandis rebus et multipliciter afficien dis. Nos neutrum colligi palam faciemus quin hæc ip- ſa quæ pro ſe afferunt,fauere potius aliter ſuſpicãtibus, q; priuſquam fiat obſeruationum illarum omnium ex principiis iam cõſtitutis rationem reddemus, vt pateat ſicut argumentis ita nec experimẽtis nos adduci de ſy derum efficientia cœleſtiumq; virtutum mutatione ſen tire aliud quàm q; hactenus ipſa naturali ratione duce præſcripſimus. Nec interim ceſſabo multas aſtrologo-

Prædictorũ recollectio.

Perſeuerantia diſputationis.

rum fallacias, multa obiter eorū errata sugillare. Exordiamur igitur ab operibus solis, variat anni tempora solis accessus atque recessus. hoc nos etiam iureiurando si oporteat asseuerabimus. At hoc ipsum zodiaci facit obliquitas non natura signorum hoc non est non ideo flagrat in leone sol: quia signū leonis, aut solis domus, aut calidum signum, vt fabulantur astrologi: sed ꝙ in eo sol constitutus & proximius ad aerem nostrum & per sexquimēsem proximior ante calefacerat. alioquin & in cācro feruentissimus est cum non sit tamen, etiam apud eos, solis domus aut exaltatio cācer, nec sit igneū signum, sed aquaticum: sic in arietem fere mundum instauret floribus euocatis auctisq; seminibus: quia tunc primum rediens ad nos fœcundum cōmodumq; temporem corporibus inspirat. Astrologorum vero fabulamētum est solis exaltationem arietem esse quasi non ad alios populos idē in libra faciat arieti aduersa: quod apud nos facit in ariete. Dum.s. hinc recedēs accedit ad illos. Totius igitur varietatis quæ cum tēpore euenit sola causa est solis ad terras quas habitamus maior minor ue distantia: vnde plus minus ab eo caloris participamus: hinc quoq; vere tonitrua fiunt: quia cum peruenerit sol ad arietē dissoluitur aeris calore hyemalis humiditas: vnde multa ad aerē sursum tollitur euaporatio: ses.s. nubium: vnde tonitrua fulminaq; proueniunt. ꝙ si astrologi quoq; intelligūt quæ ista demū vel somnolentia vel fallendi cupiditas: vt q̄ natura illius signi hoc est arietis operaretur, arietē esse definiant signum suscitans pluuias atque tonitrua quare lunam quoq; in ariete tonitrua facere, non dicerēt vllo pacto si possent aut vellent animaduertere id non pro signi eius virtute sed solis ad signum id peruenientis actione cōtingere. Pari fallacia scriptu a Ptol. in libris apotelesmaton lunam in ariete si facit morbum præcipue facere vitiliginē quam ἀλφους græci dicunt vulgo morpheam: in cācro mentagram quā lichenas græci vulgo impetigines. in libra lepram: in capricorno lentigines: tractū.n. hoc ab aeris statu quando per illa signa sol defertur: hoc est a veris qualitate quo tempore sol est in ariete: Æstatis cum est in cancro autumni cum libram, hyemis cum percurrit signum capricorni. siquidem conditionibus horū temporum illa morborum genera quadrant. Veri vitiligo quæ facile tunc inuadat occupetq; supremā cutem ob humores ea potissimum anni parte redundantes æstati mentagram quæ de ficciore materia accutioreq; prouenit. Autumno lepra siquidem atræ bilis infectio existimatur lentigines hyemi quæ de frigidioribus superantis humidioribusq; generantur. Extrema igitur traditas quod a sole fit aerem magis vel minus calefaciente pro varietate sui situs: adscribere signis sub quibus per ea tēpora sol defertur. Aut si hoc intelligunt quasi tamen nō intelligerent putare alios quoq; planetas in hisdem signis eadem operari: concludamus statim in temporibus anni diuersitatem non aliunde q̄ a solis occasu recessuque fieri pro obliquitate signiferi ꝙ si nec æstates æq; feruent omnes nec hyemes rigent pro materiæ potest dispositione contingere quæ momentum habet in aere maximū testimonio sensus & Ptolemæi: nec eam ad cœlum referre necesse est, præterquam velut ad vniuersalem causam omnis rei corporeæ vt ex metheorologicis Aristotelis libris intelligere licet: sic ꝙ in eadem æstate fit aliis diebus calor intentior aliis habetior: nec hoc ipsa tamen exigat positura solis. mutatio facit inferior vel excitatus.s. ventus alicubi, vel inūdatio pluuiæ:

Quid sequitur & quid confutet.

Quare vere fiunt tonitrua ἀλφους morphea dicitur.

Quare non omnes æstates atq; calidæ.

vel hoc genere quodpiā aliud quod a nobis procul ita fieri potest, vt causam ipsi non videamus cuius vim cum effectu ad nostrum vsque cœlum redundantem nihilominus experiamur. Quod si planetæ sunt aliis alii calidiores: & quicunque minus calent possunt ex accidenti dissolutis humoribus nec assumptis pluuias generare nebulisque prætexere cœlum: vnde deficit calor intenditur frigus, contra qui feruentiores ad siccitatem caloremq; conducere non abest a principiis nostris vt ad aeris mutationem varii syderis dominatus aliquid faciat: modo non alium hic dominatum intelligamus quàm vt nobis proximior aut radiis rectioribus nos illuminat. Verum quoniam siquid peruenit ad nos a stellis superioribus id omnino pertenue esse suspicamur: præsertim quod ad sensibiles istas pertinet qualitates: tum causæ tempestatum si quærantur in cœlo plerunq; non inueniuntur: siue de stellis ex astrologorum sententia siue philosophorum, vt definiuimus sentiamus. Videtur hoc totum quod actionibus luminarium detrahit & adiungit, ad materiam potius esse referendum, ipsa vero luminaria alterum solo situ, alterum etiam luce permutata luce permutat, neutrum pro signorum natura quæ percurrunt pro locis quibus insident pro planetis quibus configurantur vt per consequentia manifestabitur: quare quod mare persicum sole virginem ingrediente fluctibus agitetur & æstuet: præcipue vero cum peruenit ad sagittarium: rursus placidum fit & nauigabile sole ad pisces delato & præsertim ad geminos, contra indicum sub virgine & sagittario tranquillum sub piscibus & geminis nauigabile fit, non de qualitate signorum sed de situ solis conditioneque materiæ prouenit: quod astrologi quoque confitentur, proinde vtilis fuerit nec superstitiosa nauticis obseruatio horum temporum habita maris ratione: quod nauigant a quibus etiam obseruati dies quibus abstinendum nauigatione prædicant: si quam habent a cœlo causam, aliunde habere quàm a sole non possunt: quoniam stata de illis & perpetua obseruatio est quare ad solem tantum referri potest: cuius iisdem temporibus eadem fere omnino semper est habitudo: ad alias constellationes nullo modo quæ nunquam eadem iisdem corporibus inueniuntur, verbi gratia: suspecti dies nauticis semper Martii primus. vii. xv. xvii. xix & xxv. Aprilis sex quintus. vi. xii. xx. Februarii. sextus xii. xv. xvii. xix. xx. hac illa inuariabili obseruatione semper vtuntur: aiuntque per hos dies magnas maris plerunque fieri mutationes vel ad tranquilitatem vel ad tempestatem. quare dubii cum sint euentus, securius agent qui abstinent, ne forte in malum mutatio eueniat. Hoc igitur ad syderum posituras quas astrologi notant obseruarique præcipiunt redigi non potest, cum per easdem anni partes ille similes non redeant, sed dissimillimæ: quia illos ipsos dies gubernatoribus semper suspectos interdum in nocuos nauigationi fœlicissimosque pronunciabit astrologus: et quos illi non multum cauent periculosissimos, vt eam horam vario statu solis atque planetarum mixta se illi agmina repræsentabunt. Quapropter nauta huiusmodi regulas vti suis principiis inimicissimas non probabit: quæ cum diutina experientia & sublimis artis vsu quotidie comprobētur astrologorum vanitatis fidem locupletissimam faciunt: possunt autem duplicem habere causam alteram a sole. alteram ab aqua: vt sicuti nostri corporis humores suos habēt periodos quibus mouentur,

Vnde mariū sit perturbatio et trāquillitas Nauticis q̄ vtilis nō superstitiosa temporum obseruatio.

Duplex potest esse causa malitiæ; illorum dierum.

uentur, ita habeat suos oceanus: a sole quoniam secundum sui ad nos accessus recessusue momenta, & maris, & corporum omnium immutare dispositionem euidenti fide cognoscitur. illud autem admonendum esse lectorem oportet hanc temporum varietatem ab his qui rem rusticam, & nauticam scribunt per occasum, & ortum stellarum fixarum denotari vt arcturi Vergiliarum hyadum cæterarumque similiter: non quod ipsæ sint quarum influxus caueantur vel expetuntur: alioquin nec astrologi hoc dicerent qui per se illas præsertim nisi cardines teneant, esse volunt inefficaces, sed vt magistris illarum artium illiteratis indoctisque visibile signum sit quo tempus illud dinoscatur quod neque perpetuum simul & con spicuum inuenire melius qua in emersu occasuque stellarum viderentur. Postea neque quod apud rude vulgus plus auctoritatis, & obseruantiæ conciliaret: quod scribitur a medicis ægritudines hyemales æstate solui: æstiuales hyeme: interdum & quæ hyeme inuadunt vere: quæue vere decedere sub autumnum: & quæ denique quocunque anni tempore fiunt diuerso terminari: quoniam scilicet horum temporum qualitas diuersa pro solis ad terras vicinitate atque distantia. Quod autem de luna dicunt sub crisimis diebus id vanum & irrationale: sed hoc postea cum de luna dicemus ab eisdem solis progressionibus est affectio varia rerum cum expertium vitæ tum viuentium omnium sub inclinationibus cœli diuersis quod non omnes eandem terræ ferant, & populorum mores habitudoque corporum varia fit in regionibus va riis: nec præter solem alias opinari constellationes alia signa aliosue planetas quibus illa loca subiaceant nos oportet, fertur sol semper inter cancrum & capricornum. Quare quicunque inter circulum æquidialem & æstiuale solstitium habitant calidissimam necessario habitant regionem: qui vero sub aquilone positi sunt cum a sole plurimum absint, frigidissimam, medii inter hos temperatam. Et quoniam dextra cœli pars oriens est efficacior ibi virtus solis quam in occidentali, hinc reddi ratio omnium potest quantum pertinet ad cœlestem causam quæ de rerum proprietate feruntur? Nam gemmæ aromata quæque talia hoc genus plus cœlestis caloris desiderant, ad orientem austrumque producuntur pariterque leones, & tygrides elephantes iisdem terris feruntur: & quæ alia calorem exigunt animalia potentem: vt generentur, vt viuant, & in suo vigore permaneant, solus homo vbique terrarum nascitur & seruatur ob amplam naturæ suæ sub multiformi habitu latitudinem, sub qua homo vt differret ab homine vi specificæ differentiæ vanam dederit tamen aliquibus etiam philosophis su spitionem. Qui igitur meridianam incolunt partem quanto calidiorem aerem spirant tanto sunt intus frigidiores: quare timidi sunt, effœminati, & quod antiqua hodiernaque experientia probatur nati ad seruiendum. Fiunt autem hæc quia calor immodicus ita corpora elaxat: vt caloris intestini maximam partem euocet atque absumat: vnde ad summa corporis eductus penetraliaque deseres in cute nigredinem in corde relinquit timiditatem. Contra, qui sub frigido cœlo degunt boream versus animosi fortes, & can didi, ratione contraria. Vtraque vero gens siue quæ plurimum est sub sole: siue quæ longius dimouetur ab eo parum humani habet: & parum sociabilis est

Homo vbiq; nascitur. Meridionales.

Boreales.

ob caloris, & frigoris exuperantiam: per quam a mediocri recedit temperamento, in quo nostra natura potissimum sita est. Sed & vtraque gens immanis & agrestis cum ob eam quam diximus communem causam: tum altera quidem quia ferox, altera quia meticulosa. Non igitur quod astrologi græci fabulantur quia extremis climatibus noxii planetæ Saturnus Marisque dominantur: ideo populi illi immaniores: nec quia meridianis Saturnus: ideo timidi & vitæ breuis: quia vero Mars aquilonaribus ideo bellicosiores. Figmentum hoc in quo nec cæteri concordant astrologi qui non præficiunt Martem aquilonaribus: sed lunam. Nos nec Marte vtentes neque lunam propriam ex sole reddimus rationem conditionum vtriusque gentis: quam præter aliam somniare sibi nugalis potius est quam Philosophi. Dominatur vt dicunt etiam Saturnus in India: & tamen ibi longæui sunt: cur igitur breuiæui meridionales ob Saturni frigiditatem exuberantem: cur timidi? nam & ibi gignuntur ferocissima bruta, licet omnia tamen in septentrione scribit Aristoteles esse viriliora. sed humana mediocritas extrema ægerrime patitur, & qua ratione ventres hyeme calidiores quam æstate, ita illi sub nimio ardore intus frigescunt, vixque exacto vitæ anno trigesimo senectute conficiuntur: vt narrat Auicenna. Aquilonares sub gelida sede penitissime feruent in principibus membris concluso calore multoque sanguine, & grossiore, tanto australibus robustiores, quanto illi spirituum sanguinisque subtilitate ingeniosiores euadunt mediæ nationes, nec inopia sanguinis, nec crassitudine hebetes sicut prudentiores, & sapientiores ita facti ad principandum: & vt sic dixerim magis homines sunt. Hæc de cœlesti circulatione generalis varietas incolarum terræ cui peculiares admodum multæ ex sublunari dispositione terrarum aeris, & aquæ dum alia scilicet vel paludibus in via, vel stagnantibus aquis regio semimarcida nebularum identidem caliginosis noctibus obsidetur alia ventis peruia asperitatibus, vel editior montibus. Tenui iam te his plus quam oporteat transeunt hæc a terris ad aerem, & habet ipse aer ex se suas proprietates alias scilicet aliis locis vt Panætius ait non de cœlo petitas, sed de suis principiis habuit, & suas: quæ quidem discrimina in afficiendis corporibus plus minus aere possint in ambiguo est permutare hæc habitatores ipsis statim suis afflatibus patet per ea quibus vescuntur quæ pro sola aquarum aerisque conditione, vel noxia, vel salutaria fieri nemo est qui nesciat. hinc prima ob cœlestem a sole impressionem corporum est diuersitas quam alia statim deuictus ratione consequitur. At ingeniorum morumque varietas, & a corporis habitu pendet, & ab educatione assuetudinis fundamento, quæ naturæ viribus proximat. Accedunt leges quibus in ea re plurimum est momenti adeo vt feras nationes mansuetissimas reddere si rite ferantur, & contra fortissimas eneruare, & ex optimis reddere malas si sunt malæ facillime possunt, vnde arbitrii libertas contra omnem naturæ necessitatem euidentissime declaratur: Infames olim galli fuere amoribus puerorum, si Ptolemæo etiam credimus, & Arist. quod ita nunc scelus beneficio christianæ legis, & sanctissimi principis Ludouici regis exhorrent sub cœlo nulla natio magis. Nec tamen oportet vnius populi

Error astrologorũ græcorum.

Aristoteles in libris animalium.

Auicenna.

Panætius.

Vnde ingeniorum & morum varietas.

Exẽplum de gallis.

niti exemplis, cum orbis fere totius, euangelica prædicatio, mores, & instituta mutauerit, quæ a primis fuerant edita. Potest autem ad artes magisteriaque capescenda regionis qualitas multum quam quis scilicet primum sortiatur vt vel mercaturæ nauigationique se dedat opportuna mari ciuitate: vel literis academiæ proxima: vel militiæ si infestis finitimis, aut ciuilibus intus factionibus agitetur. Sunt quos fertilitas copiaque desides homines, & voluptarios facit exiguitas atque sterilitas laboriosos industrios diligentes: verum enim vero dicet aliquis forte astrologorum nos hæc non negamus sed asserimus tecum ac prædicamus: verum esse præterea locis alias proprietates, ex videlicet priuatis influxibus peculiarique constellatione contendimus pro trigono: pro planeta: pro signo cui regio subest: pro cœli dispositione sub qua ciuitatis iacta fundamenta, sub qua eius imperium, aut rex, aut tyrannus inuasit. Vera igitur vt sint quæ tu dicis non sequitur vt vera quoque nostra esse non possint. Sed nec ego ex his quæ commemoraui egregiissimi diuinatores illud confici puto vt non possint esse quæ fingitis: sed vt intelligamus ita plene per ea quæ diximus causam reddi posse omnifariæ diuersitatis, & locorum, & gentium, vt quærere alias causas minime necessarium sit. Nam quas vos supra astrologi introduxistis, & falsas, & fabulosas esse consequentia demonstrabunt: verum disputantibus nobis aduersus ea ad quæ populorum regionumque ipsi diuersitatem refertis futurum erat vt quæreret aliquis quænam igitur esset causa tantæ varietatis, proinde priusquam falsas euerteremus veras demonstrasse causas oportuit vt hinc illa vestra non necessaria intelligantur, quæ postea vt ficta, & impossibilia redarguentur. Sic nec cœli illum viuificum calorem de quo supra tam multa disseruimus: nec solis efficaciam ideo introduximus vt vestra conuelleremus: nec illud item ex syderum ad nos distantia propinquitateque radios intendi atque remitti. Sed priusquam commentitias vestras nugas refelleremus, ostenderemusque absurdissime mutationem pro locis signis aspectibus syderea potestatis: a vobis fingi notum facere volui. quicquid cœli vis efficit in nobis auctoritate philosophorum, testimonio sensus, iudicioque rationis id totum per communem influxum luminis saluberrime calidi de perpetuo moto corpore iugiter emanantis fieri sufficientissime posse: Quare alias fingere virtutes, seu stellares influxus ad corpora esse superfluum post quæ deinde facilius declararetur quas vos finxistis credere non iam superfluum esse sed insanum.

Qualitas regionis multũ facit ad artes capiẽdas. Responsio astrologorum. Confutatio

Caput decimumquartum. Lunæ vis quomodo varietur: & dies quosdam lunæ vera superstitione obseruari.

Opinio Ptolemæi de operationibus lunę.

Ostendimus ex operibus solis astrologorum dogmata non necessario probari. Idem de operibus lunæ faciendum. Ptolemæus in apotelesmatis lunam dicit ab interlunio quousque diuidua sit humiditatis amplius effectiuam esse inde ad plenitudinem vsque caloris plenitudine siccitatis donec item sit diuidua: tum ad coitum vsque frigiditatis. ita illam in prima orbis sui quadra veris, & aeris in secunda æstatis & ignis: in tertia autumni terræque: in quarta hyemis atque aquæ naturam habere: & horum qualitates temporum in corporibus tunc maxime excitare. Per bella magis istæ diuisio, quàm naturalis & vera: quandoquidem caloris ista conditio, vt cum est debilis, humiditatem nec moueat: vt qui scilicet vix sentiatur cum efficaciæ nonnihil habet soluere adoriatur soluatque diffusus quo potentior est nisi eatenus inualescat: vt quam fluere facit humiditatem, absumat: nam exsiccat tum ille non humectat: At lunæ calor vtpote valde tenuis, haud ita vnquam intenditur, vt exsiccet: sed intra fines eos excrescit, quibus humefacit corpora calore, non arefacit: quo fit: vt quo plus luminis habet luna, plux efficiat humiditatis veluti, & plus caloris: inuicem sicut lumine destituitur, ita pariter, & humefacit minus: & calefacit. potius ergo veris naturam qualitatemque sequetur a primo quadrangulo ad plenilunium: quàm ab interlunio ad quadrangulum ipsum primum siquidem veris natura humida definitur: nec potest a secundo quadrangulo ad coitum hyemem repræsentare: autumnum a plenilunio ad ipsum quadrangulum: siquidem autumnus siccus. hyems humida est: luna vero postquam fuerit plena donec semiplena est humefacit: & inde ad coitum vsque deficcat, vt scilicet eius humectatione cessante: quare tum etiam duratura ligna ceduntur: Multo igitur rectius ipse Ptolemæus in libro centum enunciatorum dixit a primo lunæ quadrangulo (ex quo scilicet a congressu solis abscessit) fluere corporum humiditates ad secundum vsque quadrangulum in reliquis vero temporibus decrescere. Quod quidem præter rationem quam diximus ipsa quoque experimenta testantur: nam crescente luna humidi fit accessio decrescente fit imminutio. quia non locis tantum hoc qualitas sed motus eius quoque ad augmentum vel decrementum, operatur: quo circa cum sole digressa incipit exoriri donec media illuminetur, plus humefacit calefacitque: quàm cum tantundem possides luminis secunda dichotoma tendit ad congressum: quare scilicet illic lumen augescit, hic deficit. hæc est tota lunaris astrologia: a medicis: ab agricolis: a nautis vtiliter, & naturaliter obseruata. Nam in vniuersum quidem plantationi commodum existimauerunt tempus adolescentis lunæ, quod largiore semina humore cibata, ipsa quoque velocius dolescant: decrescentis vero cedendæ materiæ quoniam tu omnis materia siccior atque attenuatior est: quare non tam facile marcet carieque conficitur. Contra si qua tollitur luna lumine aucta quare tunc humor exuberat, facile putrescit atque corrumpitur. Quapropter iure laudat Hesiodus nonam lunæ diem arboribus conferendis sicut & decimam tertiam: quoniam vt ait Plutarchus insita vis radicibus plenior iam lumine spargitur: eandem incommodam seminibus iaciendis, facit quod iactum semen pluuias magis desideret: vt computrescat et germinet. Porro decimamsextam negat idoneam plantationi quia deficiens lumen germina satis non euocet. quare quod Virgilius dixit septima post decimam fœlix & ponere vites: & quæ sequuntur: haud ita possit intelligi vt decimamseptimam diem significet: nam hæc vitibus ponendis minime fœlix lumine deminuto. Sed aut primam septimam quæ sit post decima

Ptol. in lib. centũ enunciatiorum. Experimẽta.

Cur crescẽtis lunæ tẽpus plantationi commodum. Cur decrescentis materiæ cedẽdæ. Verificatio quorũdam dictorum. Hesiodi Plutarchus Declaratio cuiusdam loci. Virgilij.

decimam meliorem, ideſt decimam quartam iudicauit, qua & plena luna non infœliciter vitens ponuntur: aut quod rationi conſonat magis duos dies laudauit ſeptimam & decimam, ſed decimam magis: quare poſt decimam inquit ſeptima fœlix eſt. Sic enim ſe res habet. Siquidem die ſeptima luna diuidua ſatis caloris humorumque radicibus plantarum ſuppeditat: ſed idem facit vberiuſque dies decima. Omnino decimaſeptima præterquam imperite & falſo, denotari non potuit: cum ſit illa non ponendis arboribus ſed cedendis magis idonea: quod Heſiodus quoque tradit, ob eam ſcilicet quam diximus cauſam humidi decreſcentis. Quare tunc ædificandis nauibus ligna parantur: quas oportet perennare diutius. Quod autem tunc quoque comportari fruges in aream iubet græcus poeta hanc habet rationem: vt ſcribit Proclus, quod ſoleant poſt plenilunium venti ſuſcitari quibus a grano palea ipſa, glumaque diſcriminetur. Sicut autem in his diebus operum cauſa, & ratio facile cognoſcitur: ita poſſunt alij lunæ dies certis operibus eſſe commodiores ratione non ita manifeſta: licet de naturalibus illis quoque quæ diximus principijs orta. Siquidem tanti luminis portio cum re aliqua conſonare poteſt congrua portione, quæ diſſonabit ab alia: quo forſitan genere illa ſunt quod caſtrari Heſiodus ſexta luna præcipit agnos: octaua boues & ſues. duodecima mulos ſextam & decimamſextam maribus gignendis opportuniorem quam fœminis: decimam vero fœminis: verum magis caſtrari vitulos autumno luna decreſcente iubet, ratione nota: quare emaſculandis metuunt fluxus humiditatum, propterea & ſiccum tempus, & ſiccam lunam deſiderat. qua de cauſa caſtratum prohibent etiam multa potione: ſic euidens ratio cur ſextam & decimamſextam maribus gignendis opportuniorem quam fœminis dicat Heſiodus: fœminis vero decimamquartam: quoniam vt eſt ſæpius repetitum a nobis: creſcit humor cum lumine. quare plena luna ſtillabunt excrementa generationis humidiora, vnde proles fœminea magis quam maſcula. Ad hunc modum alia rediges ad naturales cauſas ab Heſiodo tradita. qui tamen nonnulla licet admodum pauca, miſcet ex vetere ſuperſtitione: ſed nihil vſquam quod aſtrologis faueat gubernatores. Item ex his vicibus aduentitij luminis in luna dies multos citra ſuperſtitionem obſeruare vtiliter poſſunt: quando plurimum poteſt illa euariatio lucis in aeris habitu permutando: quare prudenter in nouilunio, & plenilunio nauigationibus abſtinent: quando per hæc ſolent tempora tempeſtates plerunque ſuſcitari. Ipſi quoque medici recte conſulunt ægris dies obſeruantes in auctu crementoque lunæ ne fluentes plus minus eos lateant humiditates, in affecto præſertim corpore, quod propria vi deſtitutum: magis ſit opportunum iniuriæ peregrinæ. Nam gratia exempli adoleſcente luna venam incidere. Contra ventoſa re deficiente potiuſquam adoleſcente: rationem forte habebit. cum inciſio venæ expellat ventoſa attrahat. Quare ebullentibus expenſiſque ad extrema corporis per initia menſis humoribus plus forte quam oporteat attractæ materiæ educerentur: niſi quis dicat artis opera ſemper eſſe fœliciora quæ cum naturæ progreſſione concordent. Sed hæc medicorum iuditio relinquantur. quæcunque vero præter hæc obſeruauerint ea vanitatem habent manifeſtam: vt ſequentibus patefiet.

Proclus.

Expoſitio ſententiæ, Heſiodi.

Nautæ.

Medici.

Caput decimumquintum. Aeſtus maris in aliam cauſam quam in lunam referri poſſe in quantam, & ſi referantur nihil inde iuuari aſtrologiam.

De fluxu maris atq; refluxu multiplex quæſtio eſt cum omnibus videatur hoc a luna procedere. Adelandus ex opinione ſaracenorum cauſam acceſſus maris atque receſſus hanc, & narrat, & probat. Nam cum ipſa inquit maris ſibi brachia puta quæ interiecta terræ dirimit moles, obuiare atque confluere impetu concito properent: ſit tum montibus interpoſitis tum ipſius terræ ſitu: vt ab eodem curſu, dum deficiunt referantur vtque inde quo & paternus, & naturalis impellit motus: loci ipſius poſitu reuocentur. Luna vero in cauſa non eſt: alioquin eueniret hoc idem in maribus torridæ zonæ viciniori bus: cum nec magis abſint a luna: vt quamobrem illius vim non perſentiant nec humide minus vnde natura putantur: & tamen nulla ibi reciprocatio: quare ſcilicet deeſt cauſa quam diximus concurrentium partium, mole terreni ſitus hiantium. Hæc illius ſententia non magnopere abhorrens a ſimilitudine veri: quando naturali propenſione feruntur elementi cuiuſque partes ad ſuam integritatem. Quid igitur mirum? ſi diſcluſæ loco terris interiacentibus præſentes, oceani, dum concurrere geſtiunt, littora feriant accedentes: & obiectu repulſæ pariter retrocedant: qua cauſa ſublata (quod in auſtrali pelago euenit) videmus hos æſtus non apparere. Ita quiſpiam dixerit hunc accedendi recedendique modum naturalem eſſe aquæ non quatenus aqua eſt: Sed quatenus partes habet elementi principalis, obiectu molis terrenæ direptas & ſeparatas. Quæ ratio ſi cui non ſatiſfacit, audiat aliam: confitentur aſtrologi non euenire tales recurſus in omnibus aquis etiam marinis: ſed in his tantum quarum terra profunda dura montibus crebris aſpera & inæqualis: aqua vero multa: quæ nec adiectu fluminum creſcit: nec digreſſu deminuitur: ſed diuturnam ibi traxerit ſedem denſitudine ſpiſſa: quo circa conceptaculum fiat (alumnaque vaporum multorum nec tenuium: nec facile diſſlabilium: qui de ſuis parentibus hoc eſt aquoſa terra aqua terroſa: deque cœli calore ducunt amaritiem illam notam atque ſalſuginem: has quoniam conditiones & fontes: & flumina: ſed & maria quædam non habent: ideo in illis dicunt hos æſtus non apparere. Poterit autem cuipiam hinc apparere ſatis aperta, & ſufficiens cauſa marinæ reciprocationis: ſiquidem de tali terra, & aqua vapores identidem quales diximus ventique ſuſcitantur: vnde in aqua ſit ventus, atque tumultus: præſertim quod ex motu impulſuque iſto: & vaporum admixtione, caleſcit: quare locum quærit ampliorem quo ſe diffundat. Accedit quaſi tertia cauſa motus, reflexio ventorum vellicantium aquæ ſumma ad infernas illius partes: qui ſpirantibus inde ventis implicati: proruunt aquas in ſuperna conati: tum aquæ neceſſario dum eructuant, abundant, tumeſcuntque & reiectæ pariter, & pulſæ: Reuolutæ propriam fa-

Vide rationem Adelādi per q̄ve ri ſimilem.

Alia opinio

ciunt accessionem. Rursus vbi vis illa dissolutis vaporibus conflamescit: subsidunt atque sternuntur: & in angustijs se contrahentes ab occupatis locis abscedunt: quæ vaporum ventorumque generatio, pro natura maris: sicut perpetua ferme esse perpetuaque dissolutio: videtur iugis reciprocationis causa sufficiens. Vnde redit frigida quæ prius temperans aduenerat: quod significat nobis Adelandus. Et possunt quidem tuentes istam opinionem rationem reddere: cur maiora quædam maria non reciprocent: licet adsint: & venti, & halatus: fit enim etiam illis idem sane effectus. sed pelagi vastitas littorumque summotio speciem tollit accessus atque recessus: vt id potius videatur benedictum: aquas videri hoc: quàm alternantes: hoc est fluctuantem potius æstum quàm reciprocantem. Quæ si rationi consonant naturali: si consonant experimentis: cur parum probabilia iudicari debent? aut cur necessarium præter has causas addere lunæ motum secum aquas: deorsum etiam in sublime trahentem: præsertim cum non illa respondeant quæ respondere sit necesse: vt cum aucta lumine luna: cum velocior cursu: cum propinquior terræ: cum declinans ad aquilonem a via solis: cum insignis aquilonaribus posita: tunc vberiores fiant accessus. Contra tenuiores cum se aliter habet quàm dicebamus. Porro non videtur quid ita sentientibus obijci possit, præter ipsam aquarum tam in ascensu quàm in descensu cum luna concordiam: Quæ (si verum quod fatetur Aboasar) nescio quo pacto vel ipsa satis obijci possit. Scribit enim non eadem vbique esse accessionis initia atque recessus: etiam vbi nulla de finitore varietas: sed interdum vsu euenire: vt quo tempore quodam loco recedunt aquæ: alibi tunc accessum aggrediantur. Nec ipse dissimulat hoc plurimis causam præbuisse suspicandi motus illos a lunæ motibus non dependere. Cuius diuersitatis quanquam reddere rationem conatur: vt lunam nihil minus esse causam defendat. Sequitur tamen inde pro luna capi argumentum non posse: Vnde potius contradicendi præstatur occasio: plurimumque hæc intra se distant: a temporibus æstus euidenter lunarem causam confirmari: & ab illis non euidenter confutari. Alpetragius attulit huius motus cœlestis causam: nec a luna: verum a diurno motu quo mouentur omnia: Sed inferiora minus. Ignis enim sphæra rotatur in orbem: Inordinatus motus in aere fit: qui in aqua desinit in accessum atque recessum. Quæ quidem omnia potius, disputo quasi philosophus causam inuestigans veram istius effectus quàm vt astrologis contradicam: quando hic nihil astrologicis rebus accedit receditue: si accessus istos atque recessus cursibus astrorum aliorum: aut lunæ referamus. Quoniam hoc ipsum est (vt verissime dixit Phauorinus) magis astrologorum fallacia: qui cum viderint terrena quædam inter homines sita cœlestium rerum sensu atque ductu moueri: quale est quod oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senescit adolescitque: hinc videlicet sibi argumentum ad persuadendum parauere: vt crederemus omnia rerum humanarum: & parua, & maxima tanquam stellis atque sideribus euincta duci atque regi. Nam sint a luna quod libenter & facile etiam ipsi credimus: quid aut pro astrologis: aut contra nos? Neque enim vt quidam putant hinc intelligitur agere sydera: non modo motu, & luce: sed occultis influxibus: quando luna sub imo posita terræ moueat aquas: ad aquas tamen tunc eius lumen prouenire non possit. Rogerius Baccon in epistola ad Clementem quintum Pontificem maximum: causam reddere voluit ex lumine in hunc modum. Nam cum inquit exoritur luna super mare alicuius regionis cadunt radij lunares ad angulos obliquos: quare debiliores sunt: ideoque vapores ex suscitant a profundis maris quos consumere non possunt (vapores inquam) ampulosis tumoribus aquas ingurgitantes: vt extendatur a suis canalibus: sicut ollæ pulmentariæ suppositus ignis aquam euaporat: vnum vasis labra despumant. Quo circa dum ista durat attractio vaporum ebulentium fluit sedibus aquam: Cum vero luna fastigio proximat fiunt radij identidem quoniam rectiores, iccirco fortiores: quanto scilicet illa magis ascendit: qui & demum eatenus inualescunt: vt dissoluendis vaporibus pares fiant: vt propterea inquit Rogerius segnior fiat accessus ad meridiem proximante luna: qua declinante statim quoque aquæ declinant: sicut in illa ipsa olla: cum magis calor inualuit vaporibus absumptis, subsidet liquor: & in uasis ima se recipit. Mouet autem post hac quæstionem propositam quonam scilicet pacto tendens ab occasu ad imum terræ vim mouendi retinet luna. Nam tunc ascendunt aquæ pariter, atque luna ab ortu ad summum contendente. Nec tamen vt confitetur radiorum vis vlla mediam terram penetrare potest: Hoc igitur ipse ita dissoluit. Cœlum inquit supremum: siue octauum: siue nonum necessario densum est: quandoquidem terminat visum: qui denso tantummodo terminatur. Proinde lunaris radios illuc protensos ad partem aduersam reflecti necessarium est. Idcirco si ab occidente luna ad imum terræ mouetur virtus eius in quadram aliam cœli vigebit oppositam facitque reflexo radio: quod faciebat ab oriente pergens ad summum: hoc est Bacconis inuentum: in quo adeo sibi placet: vt primum se accessus atque recessus in oppositas quadras rationem reddidisse glorietur: cum sint tamen in eius dictis tot pudenda errata quot verba. Primum contradicit non dixerim experimento: Sed Aboasari certe cuius se facit interpretem: qui vigore accessus esse tradit: cum ad summum cœli luna prouenerit. nec prius remitti quàm cœperit illa descendere. Contra Baccon quo magis proximat summo luna remitti putat accessum dissolutis vaporibus lumine calidiore. Nec vidit lunæ lumen: ita nunquam intendi: vt marinas exhalationes, ne dum possit consumere: sed nec suscitare tantas quantas opus est in commouendis accessibus. Quod si perneget contumacius: illud fateatur oportet, vel inuitus: aliquot dies circa nouilunium nullos futuros æstus oceani: siquidem eo tempore, aut nullum: aut adeo tenuæ lunæ lumen: vt nulla possit quamuis impudentia, dici par procreandis in mario tot vaporibus hisdemque etiam dissoluendis. Postremo cur non fortiores radij descendentis quàm ascendentis? Cur descendens reuocat aquas, effundit ascendens? curque non imbecilliores a summo parum declinantes quàm tunc primum exorientes? cur ibi recessum, hic accessum facit?

Siquidem

Marginal notes: Aboasar. — Alia opinio Alpetragij. Quæstionē hanc astrologiæ impertinentem esse. — Phauori. — Opinio Rogerij Bacconis. — Assignatio dissolutionis. — Confutatio Bacconis. Prima rō. Secunda. Tertia. — Quarta.

Siquidem quemadmodum ipse sentit radiorum vigor intensiore calore reprimit accessum: quoniam eorundem debilitas auget: Denique quis credat reflexis radijs lunæ sub terram decurentis, inesse vim tantam, vt possint etiam suscitatos vapores absumere: aut si id non possunt, quæ causa recessus luna delata sub finitorem fundamento Bocconis: quamobrem luna decedente decedant, quæ accedant ex oriente? Habeat ergo Baccon hæc sua sibi commenta: nos si pertinet ad lunam talis effectus, ad eius id motũ referamus quem tacito naturæ consensu oceani motus imitatur: quare ascendit cum ascendente: descendit cum descendente. Quod qui dicit Thomæ placuisse videtur in libro de occultis operibus naturæ. Nec putemus hos æstus auctionem aquarum esse vel imminutionem: Sed quod ipsæ exprimunt voces accessum, atque recessum, non aucti vel imminuti: sed extendentis se maris ascensu: descensuque contrahentis: Dicimus autem hæc de nocris æstu atque diei: nam si qua maria sunt (vt est scriptum a quibusdam) posita semper in accessu dum augetur lunæ lumen: a coitu, scilicet ad plenilunium. rursus in recessu cum diminuitur a plenilunio vsque ad coitum: non sequuntur illa lunæ motum in sphæra: sed motum vt sic dixerim: luminis in luna, decrescentis in ea pariter, & crescentis. cuius variatio potest eum quoque qui fit quotidie nonnihil variare. Sed nõ consentiunt traditæ super hoc obseruationes: Nã & ægyptij, & qui nauigant ad occidentem: a meridie primi diei mensis lunaris: ad vndecimum vsque diem vigorari dicebant accessum: ab vndecima ad decimamoctauam, partemque diei sequentis, debilitari. Inde ad vigesimamsextam rursus intendi remitti subinde vsque ad mensis initium. Quotiens autem accessus maior minor recessus: & contra commutata ratione. Sunt aliqui dicant verum hoc depræhendi in fluminum aquis de fontibus decurrentium quæ memoratis diebus alijs extenduntur, alijs contrahantur ad capita. De mari vero proditum aliter ab oriẽtalibus: qui nec inter se consentiunt: nam sunt qui tradunt primo vltimoque decano mẽsis: accessus imminui: medio crescere: quod eam habere videtur rationem: vt pleniore lumine crescant: defectiore decrescant. Alij nõ esse pluribus diebus perpetuum: vt vel augescant accessus: vel deficiant: sed aut vna, aut altera die fieri: siue cum intenduntur: siue cum remittuntur. Aboasar quatuor facit vices in hunc modum primam post coitum cum recedere incipit luna quousque fit semiplenam: tum ait accessum imminui ea proportione qua discedit a sole luna: vt cum venit iam ad quadrangulum debilissimi sint: secundam inde vsque ad plenilunium: quo tempore gradatim intenduntur: vt ad summum perueniat luna plena: tertiam a plenilunio donec iterum fit diuidua decrescẽte simul accessu cum lumine: quartam inde ad coitum: Tum vero vehementiores subinde fieri accessus ita vt coeunte luna sint vehementissimi. Sed hoc nullam habere potest rationem: siquidem luminis hæc differentia (quod ad propositum attinet) multum paucum lumen: crescens & decrescens. Si vel multa, vel crescente luce fit accessus quarta fallitur obseruatio: si pauca vel decrescente secunda: Si multa sed decrescente fallitur tertia: Si pauca crescente fallitur prima. Verum quæcunque potius recipiatur harum traditionũ patet nihil nos cogi nouam comminisci potestatem in luna præter motum & lucem: quare mare commoueat quando proditæ omnes in accessibus maris recessibusque diuersitates: vel a motus diuersitate scandentis syderis vel declinantis: vel a lucis damnis, & incrementis euidentissime causam habere possunt.

Quinta.

Opinio Thomæ.

Aboasar.

Contra Aboa.

Caput XVI. Galeni sententia de creticis diebus eos ad lunam referentis confutatur.

CRisimos quos latine iudicatorios dixeris ad lunã referri tã falso q̃ superstitiose equidem non dubito: quod latius est declarandum. Galenus auctor inter medicos istius opinionis tertio libro de diebus creticis duplicis meminit lunaris influentiæ. quarum altera sit a sole cuius accipit luna lumen: altera a signis obliqui orbis quæ motu proprio singulis mensibus permeat luna. Tum ponit ex sententia astrologorum quasique experientia & comprobatum: in oppositis locis: atque quadrangulis magnas a Luna commotiones excitari quod tam in habitudine eius ad solem: quàm etiam ad signa nulla solis habita ratione verum esse contendit: ad solem quoniam cum sit Luna diuidua (sit autem in quadrangulis fere locis a coitu) rursusque cum impletur: quod in oppositis locis est aeris statum & tempestates immutet. Ad signa per hunc modum. vt quicquid cæperit posita Luna verbi gratia: in Tauro semper accidat in ea remutatio, cum peruenerit Luna deinceps ad Leonem, ad Scorpium, ad Aquarium: quæ sunt loca Tauro tetragona vel aduersa. Cõfirmat hoc auctoritate Ægyptiorum asseuerantium si in alicuius genitura Ariete (quod pro exemplo sit) stellæ fœlices insederint, natum bene se habiturum quotiens Luna aut Taurum, aut quadrata signa, vel opposita permeauerit: contra male si infœlices. Hinc putat Galenus creticorum dierum causam fieri euidentissimam. sunt.n. præcipue cretici septimus & quartusdecimus: peruenit autem Luna septima die ad signum ab illo quartum: quod tenuit inchoante morbo: decima vero quarta ad signum oppositum, cum septem & viginti diebus, & tertia fere diei parte, restitutionem suã absoluat. Cum igitur Luna in his locis quadrangulis scilicet & aduersis citet commotiones, efficit per hos dies septimum scilicet & quartumdecimum: quibus ad ea loca peruenitur. vt morbi quoque tumultus excitetur. Ad salutem quidem ægritudine prospera ad mortem perniciosa. Quoniam vero putauit Galenus cum is diem vigesimum creticum esse non vigesimum primum quod credidit Archigenes elaborauit reddere rationem quo modo ipse quoque vigesimus dies, septimus esset. Et primum hoc nec absurda nec difficili probatione monstrauit. Nam cursus quidem lunæ diebus septem & vigintiocto horis adiectis consumatur. Quod si in quatuor ebdomadas partiaris erit ebdomada quælibet ex diebus sex horis viginti: Quare ebdomadæ tres dies habebunt. xx. horasque. xij. quo circa vigesimus primus dies hoc est ebdomadicus tertius in lunari cursu, partim ad vigesimum diem naturalem partim ad xxi. pertinebit. Nam eius horæ. xij. vigesimum terminabunt. reliquæ primum & vigesimum incohabunt. Atque ita fiet cretica commotio die vigesimo proueniente luna ad secundum quadrangulum, in ebdomada. s. tertia. Rursusque eandem non effugiet rationem, si ad vigesimam primam naturalem diem differatur, quod in acutis solet ægritudinibus euenire: sicut illud in diuturnioribus horum ambitu quidem per pares:

Duplex lunæ in fluentia vna a sole altera a signis circuli obliqui.

Nota ægyptiorũ sententia.

Archigenes.

illarum per impares numeros discurrente. Hoc postquam dixerat ipse Galenus quod deinde quàm si pro
Apponēsis prium inuentum retulit apponensis, nouum commentum excogitauit per quod non paria faceret cum Archigene cretico influxu ad diem vtranque pertinente. Sed colligeretur vigesimam totam esse creticam; vigesimam primam non esse. Sic igitur commentus est tempus quo ad solis coitum luna redit dies vigintinouem: horæ duodecim: qui fere vulgo mensis existimatur. Demamus dies quibus luna nō apparet obruta solis radijs: quoniam tum vim permutandi inferiora non habet: reliqui erunt dies vigintisex: horæque xij. Fere enim tres dies occulitur: atque hos dies quod est spacium lucentis lunæ diebus adijciamus quibus peragrat signa quos vigintiquatuor, & horas viginti computat: erit summa dies quinquaginta tres, & horæ viginti: quorum medietas dies vigintisex, & horæ viginti duæ. Hoc spacium cogitauit Galenus mensura non irrationabili positioni dierum creticorum: quod cum videret dimidium solum dierum quibus luna cū permeat zodiacum, tum a sole illuminatur quasi tum bis in se lunaris influxus potestates cōplecteretur: & quæ s. est a signis: & quæ a sole: quarum vtraque fieri com-
Mensis medicinalis qs dicatur. motione in morbis esset verisimile. Dictus hic postea numerus a posterioribus ex Galeni auctoritate mensis medicinalis: sicut eum qui ex diebus vigintinouem coniunctionis, qui ex diebus viginti sex, horisque duodecim manifestæ visionis: qui ex vigintiseptem, et tertia diei parte peragrationis mensem vocant. Ex hoc autē inuento quod volebat Galenus assequebatur aduersus Archigenem. Nam si totus mensis dies xxvi. horæque xxij. erunt ebdomadæ huius mensis singulæ ex diebus sex horisque decemseptem, & dimidia parte horæ: quàm re medietas mensis dies tredecim, & horæ vndecim septimæ igitur diei naturalis primæ horæ vsque ad decimamseptimam, ad septimam quoque medicinalis mensis diem spectabunt: Proptereaq; erunt creticæ: reliquum diei ad octauum medicinalem diem pertinebit: decimaquarta dies naturalis vndecim tantum habebit primas horas ex postremis decimæ quartæ medicinalis: cuius antecedentes: horæ xiij. cum decima tertia die naturali computabuntur. Tertiā vero ebdomadam medicinalem cum sit ebdomada quælibet dierum sex horarum decem & septem cum dimidia: patet terminari in vigesima die naturali: tantū quatuor horis, & dimidia parte horæ superexcrescētibus: quæ in vigesimum primum referuntur. Atq; ita conficitur quod Galenus imprimis optabat: & cuius gratia hoc totum commentum fabricatus est: vt dies vigesima longe magis quàm vigesima prima ebdomada consequentique ratione cretica putaretur. Hunc sibi gratis labore sumpsit Galenus. Neque enim oportuit: nam satis ex mora peragrationis zodiaci dies viginti cretica defendebatur: præsertim cum non neget ipse vigesimam quoq; primam esse creticam: quin & plerunque in acutis morbis. Neque vero nos ista retulimus vt inter Archigenem Galenumq; arbitraremur, præscriptum egredientes: sed ne cum referri dies creticos ad lunam non posse demonstrauerimus, siue receptam a sole siue a signis virtutem in ea consideremus: putaret quispiam nō plene satisfactum, quod mixtum quasi quendam influxum Galenus introduxisset: qui præcipue dies creticos excitaret. Nō enim hoc aut Galenus forsitan fecit: aut si fecit facere tamen rationabiliter potuit. Nam si cum illo dicamus lunam in quadra- Prima rō.
tis loco alicui primordiali signis, & oppositis commotiones suscitare: rursusque cum quadrangulis, & oppositis solis radijs illuminatur: non possumus hos a Luna euentus expectare præterquā his temporibus, quibus altero illorum modorum se habet si de illis scilicet causis euentus expectatur. Nam si vtroque tempore parit tales effectus pro cuiusque temporis habitu, & constellatione, credamus misceri vtriusque constellationis virtutem in eo tempore quo nulla illarum constellationum inuenitur, non alio argumento, quàm ꝙ tempus illud medietas sit summæ vtriusque temporis simul connumerati: non scimus nos esse non sumus etiam inter & horestes. Quare si Galenus in ebdomadis istius sui mensis medicinalis, & eius medietate, vim istam excitatricem esse putat: non autem in ebdomadis, aut medietate mensis quo vel a sole luna illuminatur, vel zodiaci signa percenset, inuehit nobis, cum vis illa excogitati mensis ad astrologicos nullos influxus redigi possit, hoc est nec ad quadrata, vel opposita signa nec ad quadrangulares oppositasve lunæ cum sole figurationes. Nam seruari conflariq; horum virtutem in eo tempore quo ista non sunt, nimis vt dixi absurdum & cōmentitium: nec qui defendere Galenum voluerunt simulque creticos dies lunæ cursibus coaptare promissis stare potuerunt: sed nunc quidem hoc: nunc illud tuentur: nunquam vtrunque simul: quæratur enim cur quartadecima dies cretica sit, ad lunæ cursus peragrationisque mensem se recipient. Quoniam per eam diem ad opposita signa luna deueniat. Hæc ratio parti mensis medicinalis quadrat. Siquidem ebdomada eius secunda in diem xiij. naturalem recedit: supersuntque ex ea horæ xi. tantum ad quartam decimam pertinentes. Est enim vt diximus ebdomada quælibet mensis Galeni dierum sex horarum decem & septem cum dimidia: quare dies decimatertia plus cretica erit dicēda ꝙ quartadecima: cum illa horas tredecim creticas: hæc tantum vndecim habeat. hic ergo relicta virtute mixtionis & factitij mensis, ad peragrata zodiaci spacia confugient. Contra vt vigesimum Scda rō.
diem creticum faciant mense Galeni non peragrationis vtuntur. Sed & si quis ægrotet pridie quàm Luna coeat: habeatq; diem septimam creticam: quomodo id erit ex influentia potestatis, tam a sole receptæ, quàm a signis? cum maximam partem eorum dierum sicuti nō viderit ita solari virtute Luna nos non affecerit auctore ipso Galeno. Necesse igitur hic quoque eos ad signa se conuertere: quorum solus influxus ex quadrati virtute creticam illi septimam diem fecerit. Mit- Tertia rō.
to quod omnino factitius ille Galeni mensis nec naturæ moneta percussus. ita enim excuditur quasi tres dies Luna semper a sole obtegatur. Sed & mane quandoque conspicitur priusquam sol exoriatur: & vespere eius diei nouaculari facie: quod & experientia indicat & testatur Alphraganus: tum de spacio quoque Alphraganus.
lunaris motus ita determinat: quasi semper eodem passu moueretur: non autem velociore interdum: interdum tardiore: quod in astronomicis supputationibus demonstratur. Habeat igitur suum sibi Galenus mensem quem ne nobis importunius ingerat concedamus illis quos mauult dies esse creticos Archigenon repudiantes: eos ego nullis lunæ cursibus regi firmiter asse ro. Siue acceptam a sole, siue a signis virtutem æstimemus: nam ea quidem quæ a sole solida & naturalis (vt

declarauimus) sed ad eam cretici dies pertinere non possunt, nisi nos morbi semper in nouilunio aggrederentur: alioquin nec diei septimæ Luna dimidia: nec quartadecimæ plena respondebit: in quibus quadrangularis & aduersa solis configuratio ciet humores. Restat ea quæ a signis. Hæc vero cum nulla est, vt sequentia declarabunt: tum si quæ foret ad creticos dies nullo modo spectabit id quod ipsi dicunt. Nam si argumentantur ab experientia die septima fit commotio. Rursusque quartadecima & per hos dies in quadratis est signis Luna vel in oppositis ex hac igitur signorum permutatione illæ sequuntur commotiones. Nos contra sic: die septima fit commotio rursusque quartadecima: nec per hos dies plerunque vel in quadratis est Luna locis vel oppositis. Nõ igitur de hac signorum permutatione commotio illa suscitatur: vtra pars verioribus nitatur assumptionibus nemini dubium: cuius lunares motus penitus non ignoti. Nam cum inferiora permeant epicycli velocius Luna fertur, sexta die ad quadrata signa pertingit: & decimatertia interdum ad opposita. Cum vero superiora tardius circũfertur, non priusquam die octaua vel nona quadrangulari fit loco. Quod si respondeant ob hanc causam interdum illas quoque dies creticas fieri: aliquid dicerent si cum lunæ cursus est tardus: tunc octaua vel nona die commouerentur humores. Cum vero velox sexta: cum medio quodam modo se haberet septima. Verum non hoc obseruatio docet: sed vsu frequenter euenit vt Luna quidem pigriore septima det iudicium interdum & sexta: concitatiore vero differantur commotiones ad octauam & nonam. quod aduertentes plurimi medicorum pernegarunt hunc ordinem in morbis a natura seruatum, a lunaribus cursibus depẽdere: Nec qui aliter prodiderunt quicquam induxit quàm vel amor astrologicarum rerum, vel auctoritas Galeni. Quæ tamen in hac re quantum habeant ponderis: mox dicemus. Falso autem quidam ex Neotericis hoc quoque Auicẽnam & Hyppocratem opinatos tradunt. Nam Hyppocrates quidem nusquam super hoc verbum. Sed hunc potius ordinem rettulisse nixus ad numeros quos libenter obseruare natura soleat id quod Celsus Asclepiadesque notarunt: Auicenna cum meminisset opinionis referentis hæc ad lunam: multa inquit in his dictis ambiguitas. Tum quæstionem reiecit: vt cuius perscrutatio ad medicum nõ spectaret: quin illi potius esset impedimento. Valeat igitur Galeni auctoritas apud nos vbi decernitur qui dies cretici sint, quoque pacto tractandus æger, cum vel apparent vel præuidentur. Nam hoc medici officium in qua professione præcellentem Galenum vereq; diuinum cum doctorum consensu probamus: & admiramur. At cum causa inuestigatur eorum dierum q; altioris hoc opus philosophiæ, non modo præiudicij: sed nec maioris testimonij loco sententia fuerit Galeni. Quando quod Moses Ægyptius & Auicenna, magni viri: magnique in medicina Galeni fautores tradunt, plus ramis scientiarum relinquarum quàm radicibus inhæsit. Sane ridetur a dialecticis figura eius quarta syllogismorum, & in philosophia tam sæpe perterretur: & validissimas non persentit rõnes vt philosophicum in eo iudicium desideretur a multis. Non potest intelligere, quonam pacto superstite anima & immortali cesset ab opere: cerebro tamen non dissoluto, fatigatumque a se ait hac quæstione Platonicum quendam: quasi naue soluta superstens nauta non cesset a nauigatione. Nec intelligit quod a philosophis demonstratur: vniuersales rerum notiones ab intellectu tantum nostro comprehendi, nec a brutorum etiam ingenio, in temporis cognitione quid hæsitet non est tẽporis huius narrare. Neq; enim hic de Galeni philosophia, tantum hæc delibauimus quo Moseos & Auicennæ iudicium super eo confirmaremus: simulq; caueretur ne cui illius auctoritas imponeret in accipienda superstitione. Nam in hac ipsa de qua agitur astrologia parum illum peritum, lunaris motus supputatio docet. Nec eum defendit aliter Apponensis quàm q; eius ætate nondum cœlestium motuum ratio ad liquidum fuerat explorata. Sit igitur illa fides in medicina quanta maxime esse potest: quod ad doctrinas alias attinet: cautius agendum cum homine meminerimus. Examinandumque diligentius quæ tradiderit, an experientiæ, an rationi, an sententijs consonẽt aliorum. Et quidem quæ de creticis prodidit diebus ea parum rebus ipsis consentire probauimus: eadem nec rationis habere colorem palam fiet inspicientibus. Nam quæ ratio lunam cum ad signum ab eo loco quartum peruenerit vel septimum in quo fuerit inuadente morbo suscitare in humoribus agitationem? Galenus negat rationem se dicturum: sed Ægyptiorum prætendit auctoritatem: nos illi sextum suum de simplicibus medicinis librum ad memoriam reuocabimus: In quo delirij notat Ægyptios: quorum quoque cur apud nos vacillet auctoritas postremis duobus libris innotescet. Nunc illud dixerimus obseruari per hos lunæ cursus corporũ mutationes fideliter ab Ægyptijs non potuisse quibus non erant lunæ cursus fideliter comperti: Primus enim Hypparcus in Rhodo insula certius illos obseruauit, licet non attigerit tamen veritatem: cui propius accessit deinde Ptole. quanquam Hyspanorum rursum astronomorũ desyderium non impleuerit: Neoterici rationem excogitarunt non modo nõ consentientem veritati, sed nec positioni quam tuentur: nec Galeni dictis quæ sequuntur. Est autem huiusmodi. Signa quadrata vel opposita contrarias habent qualitates. Quadrata vel vtrasque vel agentes saltem: vt Aries quidem a Cancro dissidet vtraque qualitate quando Aries signum calidum & siccum: Cancer humidũ & frigidum: Taurus a Leone non vtraq;: nam sicco conueniunt: sed agente qualitate discordat, frigido Tauro, calido Leone. Discordãt item signa opposita semper altera qualitate saltem: tum decantatum dicunt ab astrologis quadrangulas & diametras radiationes contrarias esse atque pugnãtes: his positis ita colligunt: cum peruenerit Luna ad loca illis quæ tenuit inuadente morbo inimica, consequi vt inter morbũ atq; naturam pugna exoriatur: At nos suppositis quæ dicunt ita eos alloquemur: cur creticos dies Luna faciat hanc esse putatis causam: qm̃ si in Tauro, verbi gratia, fuit cum naturam morbus occupauit: debet cum ad locum contrarium venerit contrarium effectum facere: faciet igitur vt natura cõtra morbum assurgat: vnde pugna & iudicium ad alterutram partem victoriæ declinantis: erit aũt in loco cõtrario cum peruenerit ad Leonem vel ad Scorpium: sed ad Leonẽ die vij. veniet: ad Scorpium xiiij. Per hos igitur dies bellicum canet morbo atque naturæ. Sed cur non idem faciet tertia veniens ad geminos plus a Tauro Leone discrepantes? Cur non duodecima aut decimatertia veniens ad Libram, cum qua rursus Taurus minus consentit quàm

Reflexio argumẽti.

Falso opinionem, Galeni a scribi, Hyppo. & Aui. Celsus. Asclepiades. Galenũ ab Auicẽna & Mose ægyptio deriderí, Inde etiã ab Auerroe primo priorũ Aristo. non loquutũ esse naturaliter eo argui de quarta figura.

Hyppar. cus.

Ratio Neotericorum.

Aduersatio rationis.

cum Scorpione? Cur non decimaquinta subiens Sagittarium dissedentē a Tauro, sicut Scorpius dissidet atq; Leo? Scio quid respondebunt, non esse inter hæc signa aspectus colligationem. sed non alio aduci ego eos volebam: non vt istam aspectuum rationem nullam esse obijcerē quod libro sexto sumus facturis. Sed vt ostenderemus etiam si sit aliquam, non tamen deseruire propositæ quæstioni. Nam illa quidem inter duos planetas obseruatur. quorum radios non putant ad cōplendum eum posse conuenire, siue concordent siue discordent: nisi talibus inuicem sibi interuallis configurentur, exagono, trigono, quadrangulari, atque diametro. At vero hic Lunam planetis alijs non configuramus: sed id solum aduertimus vt ad locum contrarium deferatur illi quem prius occupabat. Quanquam aūt positam stellam in Geminis stellæ positæ in Tauro negabunt astrologi per aspectū colligari: non tamen hunc locum esse illi contrarium denegabūt. Quod si facit effectum primo contrarium Luna quia ad locum contrariæ deuenit qualitatis: cur si in signo frigido et sicco morbum excitauit, in calidis humidisque collocata naturam aduersus morbū non excitauit? siue illud signum sextum siue secundum, siue alio numero quem malueris computetur? Ridiculum hoc omnino, nec quod ab homine dici possit veritatem potius spectante q̄ defendente positionem. Quod si contendant in his aspectibus vim consistere: debent ex consequenti illud quoque concedere, Lunam cum ad tetragona signa peruenerit morbum confirmaturam: quoniam sicut quadrata signa discordant, ita trigona concordant? Cur igitur si trigona signa suscitant naturā ex contraria qualitate ad signum ægritudinis, eadem ratione trigona ex concordi morbum non excitabūt. Ad quæ cum Luna vndecima die fere deferatur: erit xi. noxia statuenda: quæ tamen a medicis inter salutares creticas numeratur. Denique erit manifestissimum consideranti traditas creticorum dierum obseruationes a medicis ex lunæ motu rationem habere non posse, nam malas quidem commotiones his fieri diebus dicunt: sexta: octaua: duodecima: decima: decimasexta: decimaoctaua. Reddant horum rationem ex luna si possunt: nam sexta quidem & octaua sæpius fieri bonas conueniret vt dicebamus, prouenientem per hos dies ad tetragona luna. Sed cur omnino male decima vel duodecima: quibus non fit luna in locis aspectu aliquo cum ægritudinis signo colligatis? Cur salutaribus annumerantur decimaseptima, atque trigesima? Sed & quæ ratio penes lunam quaternos quosque dies vim habere citra vigesimum: vltra vigesimum, septem nos non quaternos vt vigesimum septimum: trigesimumquartum: & quadragesimumprimum, quem cum excesserit, vigesimi cretici inueniantur: vt sexagesimus & octauagesimus cum centesimus ac vigesimus: cur inde circuitū mensium & annorum: quæ omnia sicuti non habent a luna causam ita nec habere possunt a sole, nec ab alia quaquam constellatione: cum non ille statis diebus statæ quoque vel similes vel concordes inueniantur: sed variant mirum in modum. nec ordinem vllum seruant qui possit huic ordini respondere in morborum commotionibus a natura maxima ex parte custodita, vt demirari liceat apponensem qui malitiam sextæ diei quam Galenus comparat tyranno, sicut septimam regi redigi ait posse, ad hoc q; luna velociori veniat ad tetragonum: sui nimis immemor qui fieri salutares in septima die ægrotationes dixerat ob quadrati naturam: quæ. s. morbi signo aduersaretur: Quomodo igitur nūc ex quadrato quoque malitiæ sextæ reddit rationem? Patet igitur hæc omnia causas habere alias: sed fefellit eos q; in septima die & quartadecima videbatur conuenire: quanquam nec ibi vt diximus conuenit. Sed hunc per septennario progressum, videmus alibi quoq; in naturæ operibus obseruatum, vbi nulla suspicio de lunæ motu vel solis: vt in ipsis quoq; morborum periodis. cum sicuti septimo die acute ita diuturnæ: vt scribit Auicena: sæpe vij. mense vij. anno quartodecimo: vigesimoprimo, solent terminari. Nec probo tñ qui superstitiose numeros hic obseruant: sed ita naturæ dico cursus impleri plerunq; in rebus, non ob constellationes ad hæc tempora comparentes (neque enim reperiuntur) sed ob occultam proprietatem conditionemque rerum illarum quibus ita plerunq; vsu venit. Sic enim natura comparatum videmus: vt quod scribit ipse Galenus per dies impares acuti morbi moueantur. Qui vero lentiores diuturnio resque per pares. Redige hæc ad lunam: redige ad solem stellasque si potes? Cur igitur commotionem septima dies in acutis morbis ad tetragona signa per quæ luna feratur referamus? cum nec illud præsertim sit perpetuum: sed & quidam ex iunioribus contra Galeni aliorumque opinionem ad lunam confugientium hoc loquuntur. Siquis luna posita in ariete decumbat creticam habere diem octauam debet: quare tunc ad cancrum quadratum luna deueniat. Respondetque ita quidem fieri debere habita ratione motus lunaris: sed in septima fieri cōmotionem propter naturam morbi qui acutus cum est, per impares mouetur vsque ad diem quartumdecimum. Postremos quæ de creticis diebus vere sunt obseruata a medicina, non solum res astrologica firmat: sed infirmat: vt sit maximo argumēto corporum affectiones a causis non dependere: quas astrologi introducūt. Nam si status in his diebus ordo non esset: sed nunc hæc quidem: nunc illa cretica: rursusque inter creticas alia alio tempore noxia, salutaris inueniretur: nulla nos ad inuestigandum causam admiratio suscitaret sola materiæ diuersitate mutabili nobis satisfaciente: sed cum certi dies non semper sed plerunque tamen cretici: & quidam plerunque ad vitam: quidam ad mortem: videtur hic ordo causam desiderare certam raroque mutabilem. Galenus hinc consequi in cœlestibus esse causam quæ sunt corpora rato stabilique ordine se mouentia: quia possunt effectum ratum stabilemque producere. Mihi contra videtur hinc patere de cœlestibus causam huiusmodi etiam non posse: quoniam si inde esset alias alij cretici forent. nec qui apparet in eis ordo seruaretur. Nam si Luna Marti Soliue iungeretur citaret influxus commotionem: si Saturno tardaret. Sed & coitus luminarium diem morbi proxime antecedens foret inspiciendus: tumq; si dominus eius loci in quo coisset orientem teneret, cito fieret commotio: sero si occidentem: sed & sydera recto motu procedentia vel in mobilibus signis posita velocius: contra vel retrocedentia vel in fixis locata tardius morbo naturæque bellicum canerent: quæ nec cuique ægrotanti: quanquam hisdem constellationibus similiter conuenirent: sed aliter alijs pro genituræ ipsorum conditione. Mitto figuram cuius angulos obseruandos præcipit Ptolomæus fœlicibus, infœlicibus radijs deriuentur: vt inde de morbo prænunciemus: quod quidam ignorantissimi credunt ad creticos dies pertinere.

Vide pudēdum errorē Petri Appon. conciliatoris.

Processus naturæ per septennarios. Auicenna, Galenus.

Galenus. Dies cretici cos si fiant a cœlo non esse immutabiles.

Ptolomęus.

pertinere. Quæ si omnia medici ab astrologis haberẽt non plerunque quos voluit ars medica: sed alias alij forent cretici dies: Nec illud esset statum: vt sexta dies tyranna crudelitate perimeret: septima regia benignitate liberaret. Sed & constellationibus noxijs septima: & salutaribus etiam sexta numeraretur. Quod si eueniat interdum nõ a cœlo esse dici debet vbi causam quærunt eius quod cum ordine: & fere semper contingit: sed in materia potius redigi debet particularemque aliqua laborantis hominis proprietatem.

Caput XVII. Periodos humorum ad syderum motus non esse referendos.

SEd nec periodos humorum in febribus credat quispiam ad syderũ motus referendos: vti gratia exemplibilis atra diebus duobus cesset, quarto suscitetur quoniã sub Saturno sit cuius motus alijs tradior. Nam qua ratione sanguis ad Iouem relatus ab astrologis iugiter putrescit nulla pausa: cum non Iuppiter tamẽ omnium velocissimus? quin potius si tempus restitutionis eximetur omnium tardissimus post Saturnum. Cur item motus rubræ bilis ascriptus Marti? paulo segnior atræ motu: cessat enim sex horis minus. cum ille oris octo & quadraginta: ipse sex & triginta sopiatur: multo autem Saturno velocior stella Martis. Præterea decretum est astrologorum opera stellarum tardi motus quo tardiora sunt eo magis esse diuturna: cum igitur si pituitæ motus citius redit q̃ rubræ bilis. nam ille post sex horas: hic post sex atque triginta: quoniam Lunæ motus excitans pituitam velocior motu Martis coleram excitante. Cur inq̃ si hoc verum non diuturnius afficit agitatio colere q̃ pituitæ? seu illa horis tantum duodecim: hic autem decem & octo. Debent enim si stamus in præceptis astrologorũ diuturniora esse opera Martis q̃ Lunæ: siquidem huius velociora q̃ illius. Quod si rursus hos omnes periodos ad Lunam solam volumus referre: vtpote prædominãtem in omnes humores hæsitabit nihil minus astrologica ratio cui nititur. Nam pituita inquiunt quoniam Lunæ aquæq; cognatione aquarum fere motum imitatur illefluunt & refluunt mora media intercidente: sed exigua, qualis inter rectos motus necessario cadit. Sic pituita sex tantum horas integras relinquit. Verum potuit sanguini magis hæc cõuenire, cuius sicut aquæ continuus æstus inuenitur in qua morula accessum dirimens a recessu non bene sex horarum respondet interuallo: quo totus ipse vel fluxus agitur vel refluxus. At in sanguine maior poterit esse similitudo cuius motum intercipi in sensibilibus morulis ipsi non pernegant assertores huius opinionis. Sed reliqua prosequamur. Atra inquiunt bilis quoniam a natura plurimũ aquæ discordat, ita contrario pituitæ modo mouetur: plurimum.f.cessans ad dierum vsq; duorum integritatem. Sed mihi quidem videtur plus aquam habere cum terra communionis q̃ cum igne siue locum aduertas siue qualitatem siue motum: quibus nulla alia potest conditio præponderare. Erit igitur idem iudicium de humoribus ad elementa relatis: vt magis a pituitæ motu diuersus esse debeat motus rubræ q̃ atræ bilis. Verum nec illustrium veterumq; medicorum quisquam ad has causas circuitum febrium rettulit. Primus hoc tentauit Petrus Apponensis homo congerere plura natus quam digerere: quem quidem indoctiores vbi nugatur magis ibi soliti impensius admirari.

Primus modus.

Secundus.

Pici opinio

Qualis Petrus Appo.

Caput XVIII. Infœlicitatem octimestris partus Saturno non esse ascribendam.

DVm tractamus hæc venit in mentẽ solere astrologos infœlicitatem octimestris partus ascribere Saturno: de quo dicendum hoc loco: sed breuiter est: ne non redarguta videatur nos cogere: vt vel inuiti concedamus hostilissimorum syderum radij non apprehendi. Quod vt volens concedo: ita non illud volens ideo apprehendi nos ab illis vt teneamur: quippe illabi de cœlo ita sentiam vt non putem ab eo noxium quicquam prouenire. Summa igitur hæc est, falluntur astrologi si credũt ideo natos octauo mense non viuere: quia singulis vteri gerẽdi mensibus, singuli planetæ præsint. & propterea qui primo, idẽ octauo mensi Saturnus dominetur, planeta frigidus & siccus hoc est qualitatibus vitæ contrarius. primum enim & illæ per manus traditæ planetarum dominandi vices rationem non habent: vt alibi suo loco dicetur: et q͂ octimestris partus non viuat omnino rationem aliam habet. Sunt qui opinentur fœtum septimo mense conari vt egrediatur, & in conatur lædi: qui si octauo exit: vt pote nondum restitutum suæ incolumitati, viuacem esse non solere: sed Hyppocrati potius accedo qui tractatu quem scribit de octimestri partu causam cur plerunq; non viuat, hanc esse ait q͂ eo mense difficilis sit vteri gestatio. Tunc enim grauius se habere prægnantes: & in matrice nescio quæ pati grauia & incommoda: & si pariant duplici labore oppressas et partus & ægritudinis, infirmissimas fieri, vnum necessario ipse quoque fœtus imbecillior factus, raro diu viuat. Attestatur huic sententiæ q͂ si quæ inueniuntur vegetiores validioresque fœminæ solent octauo etiã mense parere victuros quales in Hispania inueniri scribit Auicenna & Aristoteles in Ægypto. Verba ipsa Hippocratis super hac re Græca subieci: nec quoniam liber hic vulgo non habetur fictum crederetur a nobis περιοκτα πηνιον φημι & quæ sequuntur.

Causa (q͂ præbent astronomi) partu octimestre Hyppo.

Auicenna Aristoteles

Caput XIX. Cur nautæ, medici, agricolæ, vera sæpius prædicant q̃ astrologi.

TRia fere erãt in illa secunda astrologorum ratiocinatione obiectamenta: primum a mutationibus inferiorum ex Lunæque: cursibus: vnde colligebant: & actionem in nos syderum aliorum: & mutationem rerum aliarum ab illis esse coniectandam. Secundum testimonio bonarum artium medicinæ, agriculturæ, nauigatoriæ: quæ suis opibus astrologicas adhibẽt obseruationes. Et horum ita vtrumque reiecimus vt hisdem telis eos repungeremus, ostendentes vt paulo ante dicebamus: ex operibus Solis & Lunæ: & ex illarum artium obseruationibus, potius colligi quod negant: q̃ q͂ affirmant. Restat tertium q͂ ab earundem artificium vulgi ipsius prædictionibus sumebatur: quasi nimis essemus iniqui: qui nullam futurorum præcognitionem concederemus astrologis totius cœli peritis q̃ rudia magisteria: & de populo quiuis interdum etiam assequatur: ita multa de pluuijs, de ægritudinibus, de pecoribus, de annona quotidie prædici vulgo cum euentus fide videmus. Cur non igitur inquiunt qui cœlestes causas exploratius norunt: & illa rectius: & alia poterunt secretia prædicere: hoc est q͂ in præsentia nobis diluendum est: immo vt consueuimus reijciendum

in eos quod aperte nullo negocio breuiter expediemus. Nam si vera prædicuntur ab illis nulla habita tamen ratione præceptorum astrologiæ: quis non dixerit aut leuem esse coniecturam: esse illa quæ omittunt, quæ ignorant: non necessaria: sed superflua: non secretiora, sed falsiora: non dogmata, sed figmenta. At falluntur aliquando inquit Ptolemæus qui astrologica nesciunt: quid ꝙ astrologi sæpius. Conficitur igitur vt astrologi minus astrologica teneant, quàm qui astrologi non sunt. Neque enim potest hoc denegari, magis ad fidem respondere quæ dicunt medici de ægris: agricolæ de annona: nautici de tempestatibus: pastores de pecoribus: qua quæ de hisdẽ rebus ab astrologis prædicuntur. Ratio statim in promptu est: quandoquidem astrologus signa respicit quæ non sunt signa: causas speculatur quæ non sunt causæ: propterea fallitur. Respicit enim cœlestem dispositionem quæ causa tantum vniuersalis non efficit varietatem inferiorum nisi pro materiæ conditione causarumque efficientium inferiorum. Tamen nec cœlestis illa dispositio quàm respicit: sed ficta ab eo in cœlo dispositio per vanissimas regulas & commentitias: non natura, sed arbitrio constans astrologorum: siquidem vt demonstrabimus non hominum ille pater & deorum deus in cœlo fecit imagines, signa, partes, antisia, dodecathemoria domus, & huiusmodi, alia quibus vtuntur: Sed in cœlo mentitus hæc est hominum deceptor, & deorũ infamator astrologus. Propterea que nihil mirum si nullam rem futuram certa ratione prænoscere ista ars potest. Artifices autem quos memorauimus veris & naturalibus proprijsque ac proximis causis indicijsq; nituntur: & ideo raro excidunt a veritate: sed veris præsensionibus futurorum: & fidem suis methodis faciunt: & cum prouentu bonaque fœlicitate suas artes exercent: Lege libros pronosticorum Hyppocratis: nunquam illum inuenies ægri statum futurum inter sydera quærere: vt qui sciret hæc magis ex lotio quæri quàm ex astro et de pulsu venarum, quàm de motu sphærarum certius præcognosci. Periti gubernatores non ex Ioue, Saturno, Venere, Marte, Mercurio, præuident tempestates: sed de nube, de venti, de omni aeris conditione: atque eorum hæc solers disciplina experimentis vbique confirmata: de spiraculo tenuissimi flatus: de nubecula vix conspicua tempestatem intelligit imminentem, cuius nullum præsagium, nullum signum adhuc patebat oculis aliorum. Nec solum venturam intelligant: sed qua parte futurum vt excitetur: quomodo declinari: quomodo superari possit ad quæ sapientia omnis astrologorũ prorsus caligabit. Sic pastores agricolæ: & ipsum sæpe vulgus ineruditum, statum aeris præcognoscunt: nõ a stellis sed ab aeris ipsius dispositione: atque his quæ in sublimi impressionibus fiunt. quare raro fallunt: aerem. s. ex aere: sicut medici ægrum ex ægro præiudicantes: hoc est ex proprijs principijs: non quod faciunt astrologi ex remotis & communibus vniuersalibus: immo, quod peius est, fictis imaginarijs fabulosis. Quare nemo putet futuram agricolationem meliorem medicinam efficatiorem, nauigationem tutiorem: si tractentur hæc ab hominibus astrologica percallentibus & obseruantibus. Qui hæc potius tabes & abolitio foret illarum artium: dum a certis regulis ad incertas: a veris ad commentitias euocarentur: & permixtionem falsorum dogmatum omnis iam comperti experimenti soliditas, veritasque labefactaretur. id quod nondum rationibus intellectis quibus astrologiæ vanitas innotescit, ex eo persuaderi satis potest: quod inter initia operis diximus: summos earum artium magistros, & in illis tractandis apprime fœlices, non modo adhibuisse suis operibus astrologicas obseruationes sed eas: vel cõtempsisse, vel etiam confutasse. Columella quem alibi quoque citauimus illæ rei rusticæ scriptor exactissimus, quo loco traditurus est præcepta temporum obseruandorũ, meminit suæ lucubrationis aduersus astrologos: & vera inquit hæc quæ nos pingui Minerua tractauimus: falsa vero quæ imprudentissime Caldæi pollicentur: alibi quoq; a nobis confutata: quare colligenti sic Ptolemæo multa præuident de statu aeris agricultores: igitur nos plura certioraq; quanto illis cœlestium rerum cognitione præstamus: negabit Columella esse in consecutione veritatẽ: quoniam. s. hoc astrologicum sapere quo agricolis præstant non est sapere, sed desipere: hoc est non plura quàm illi sciunt: sed plura fingunt magnitudine rerum circa quæ mentiuntur professionis ludibrium prætegentes, quam indubie cum alijs honestissimo loco vita recepisset, si tam bonas artes, tam necessarias: agricolationem: medicinam: nauigatoriam redderet meliores: sed deprehensa sæpius vanitas & fallacia a prudentissimis legulatoribus eos coegit vt seuerissimis interdictionibus illam ciuitatibus eliminarent: vt primo libro declaratum a nobis ne simul & bonas & mentes & artes occultissimis suis venenis inficeret: quæ quantum ab gregarijs his quas dictabamus artibus in futurorum præsensione vincatur: vel hinc innotescat ꝙ inter nauticos & agricolas, & pastores, de eorum pronosticis mire conuenit: inter astrologos nihil adeo vt nihil dubitet Aboasar iter capere non petasatus: quo die Ptol. aquarum eluuiem denunciauerit.

Ptolemęus.

Ex his astrologorũ non rationes sed fabulas imaginationes que esse fictas concluditur.

Vnde huiusmodi artificũ obseruatiões potius scĩetia dici debent quã eorum inania mentis figmenta nam (vt ait Arist. primo meth.) experientia artẽ procreat: inexperientia casum.

Facere dictum.

Caput XX. Non omnia quæ ab astrologis prædicuntur de primis qualitatibus dependere.

Excutere iã volumus quæ de primis possint qualitatibus dependere: quoniam id tertia astrologorum ratio exposcere videbatur: & Prol. non alia via quæcunq; fiunt fieri probat a syderibus quod apotelesmatici eius libri declarant: & astrologi omnes huc se semper recipiunt quotiens aut nihil superstitiose dici a se defendunt: quodque per naturæ vestigia non procedat: aut nihil rursus cuius reddi manifesta ratio non possit. Fere enim ad has cõfugiunt qualitates quotiens cur hæc Iuppiter: illa Saturnus: alia alius faciat planetarum: interrogantur: in quo illos & sibi & veritati parum consona loqui parte operis ea monstrabitur qua rationes astrologici dogmatis refelluntur, frustra vero perfugium hoc illos sibi parare præter ea quæ diximus multa quoque declarant: Inter quæ illud primum occurrit futurum vt in fati sortitione plus anni tempus faciat quo quis nascatur: quàm quæuis alia diuersitas constellationis siquidem plus quoque facit ab intentionem remissionemque primarum qualitatum: quàm quæuis alia vel positio sydeɾũ, vel mixtura radiorum: Adeo semper æstiui dies hybernis calidiores etiam si quantum vis æstate rigeat torpeatque Saturnus. Contra semper æstiuis hyberni frigidiores etiam cum ardet Mars: medioque furit flammatus olympo. Quod si fati differentia oritur frigore & calore siccitate & humiditate plus minusque vigentibus. Sequitur omnino damnatos etiam semper frigido fato quicunque nati hyeme

Prima rõ.

hyeme fuerint præ his qui nati fuerint per æstatẽ præsertim si (quod illis est necessario defendendum) plus hanc aeris sic affecti cœlitus qualitatem quàm seminis & materiæ proximæ conditionem sequuntur. Præterea si tuetur hoc Ptolemæus quod est illi pro fundo naturalis astrologiæ: vt per primas qualitates reliqua faciant radij planetarum: non debet in hominum genituris aut mores aut fortunam aliunde vaticinari, quàm ex ea constellatione quæ corporis habitum facit atque demonstrat: quando hic omnia consequantur. Et pariter in vniuersalibus vaticinijs vna erit res inspicienda, quis futurus aeris status: hoc inspecto reliqua patefiet. Siquidem pro caloris & frigoris, pro siccitatis humiditatisque modo cætera disponuntur. At non ita vel alij vel ipse Ptolemæus: cum sæpe quæ de moribus in priuata genesi: quæ de fortuitis casibus dicũt, nomine corporis temperamento respondet ea ratione qua solẽt ad hos cætera referri. Nec quæ de tempestatibus anni totius his congruent: quæ de moribus: de pestilentia de annona de bellis pronunciabũt: quare. s. a diuersissimis ista constellationibus inuestigant: quod legenti tũ astrologicos libros: tum astrologorum vaticinia haud difficile constabit. Non igitur suæ superstitioni faciem aut prætendant honestamentumq; methodi naturalis: vt eatenus se subijcere res humanas syderibus dicant: quatenus aeris corporisq; dispositio in qualitatibus primis a cœlo dependet. Nam hoc quidem ingrediens artem asserensque eam quasi possibilem dixit Ptolemæus: sed in processu explicatumque dogmatum nec obseruauit, nec potuit saluis professionis iuribus obseruare. Alioquin quod dicebam paucis constaret astrologia: cui tantum de aeris dispositione & habitu corporum foret dicendum. Reliqua ex his paucissimis datis regulis quiuis e medio sibi cõiectaret. Sed & innumera sunt in Ptolemæi libris & aliorum quæ de materiæ qualitatibus primis originem ducere nullo modo possunt.

Secunda ratio.

Caput XXI. Nec noxas elementorum: nec damna nostrorum corporum esse a cœlo.

EX his: quæ modo diximus illud facile rejici potest quod tertio loco ad astrologiæ assertionẽ supra in medium afferebatur: Nam cum dicitur si mutationes aeris a syderibus: igitur & pestilentiæ cataclismi & exustiones, & caritas annonæ. Negamus: neque enim sequitur immo hæc qui dicit: quid sit cœlum ignorat: nam quid aliud ipsum in natura tota corporea, quàm in particulari quolibet corpore ipsa vis continens totum ne diffluat, ne dissoluatur. Quod cor in animali fons virtutis illius q̃ seruatur integritas ordoq; mixturæ, et membrorum inuadentium iniuria propulsatur: sciat igitur qui excessus elementorum vnde incendia & cathaclismus contingit: Vnde caritas morbi ac pestilentiæ, cœlo refert accepta: non aliter errare, quàm qui nostri corporis morbos, vicia, causationes: in ipsam regentem corpus naturæ refert potestatem: cuius est illa curare non facere, sopire non excitare. Quæ si sunt vera patet aliud. Item esse qualitates primas, aliud qualitatum primarum recessus & detrimenta cœlitus fieri, nisi negemus aliud esse iura & magistratus omnes ciuitatis, aliud quod in illis delinquitur opere boni principis originem trahere. Vt igitur philosophus dederit quicquid est in elementis ordinarium et naturale auctorem habere cœlum: nescio tamen qua ratione sit concessurus etiam inde esse ꝙ deficiunt, ꝙ naturæ præscripto & legibus variant, cum sit potius illud philosophorum dogma ꝙ elemẽta maneant intra fines & suo iure contenta negocium mundo non facessant a cœlesti esse natura regente & moderante fluxibilem & erraticum numerum rerum corruptibilium. Sed inquies quando mihi cõcesseris alias stellas facere frigiditatem, alias caliditatem: nonne sequitur illud? Vt frigidis stellis prædominantibus, elementa frigida inualescant: calidis calida: Quod si dicitur non eueniat etiam vt concursu magno frigidarum constellationum frigiditas ita aquarũ exuberet: vt eluuionibus terra mergatur. Contra calidis valde potentibus, fiant exustiones. Facilis responsio nec vna tantum primum de dominatu planetarum atque signorum quæ finxere astrologi: vt falsa sint postea demonstrabitur. Quid inquam ita planeta quisquam imperabit cœlo: vt in hoc mundo prodigiosa producat præsertim mala? Cum cœli opus ex omnium luminum conspiratione dissultet: ita tota illa superior semper temperatur armonia: vt sicut in ipsa omnia consonant: ita per eam nihil dissonet vnquam in inferiori mundo: in quo quotiens in concinnum aspectum, discors auditur, ad tactum cœli ne referatur: sed ad quatuor istas chordas citharæ sublunaris quæ de inordinata materia: impuraque contactæ cœlesti plectro ad numerum illas semper concordiamque mouente, contumaces interdum inueniuntur. Post hæc subtilius considerandum est, si præfecta varijs elementis varia sydera sunt ideo: esse præfecta vt perficiantur elementa ipsa. Quare erit quodlibet elementum tacto perfectius? quanto præses stella fuerit potentior: ꝙ si perfectio partium perfectioni totius non repugnat: immo cum toto partes labefactantur: non pertinebit ad elementi perfectionem: vt natura transgrediens ordinem occupet cætera. Sed tunc erit perfectum cum ab ordine cursuque naturæ nihil deflexerit: a quo certe deflectere tam potest excedendo quàm deficiendo: Quo circa si præsit igni Mars, quandoquidem in subiectã qualitatem fieri nihil conuenit a stella: quod ordini bono naturæque legibus non consentiat: non minus compescere tumultuantem, quam suscitare torpentem cœlestis præfecturæ officium fuerit. Potest igitur id concedi vt sint quatuor primæ qualitates a cœlo: nec tamen eorum dicta, transgressiones, tumultus a cœlo sint: sed a materiæ motibus inordinatis, cœlestis disciplinæ legibus vsquequaque non obsequentis: Vt propterea credam nec Platonem, in Timæo nec Aristotelem, in Metheoris istas elementorum tyrannides temporarias, ad constellationum vim vllam vnquam retulisse. Constat autem & dictis non modo noxas elemẽtorum: sed & eadem ratione damna corporum nostrorum, cæterorumque animantium in cœlo causas non habere. Quod quidem & potissimum inter omnia corpora, & ordinis & beneficentiæ titulis insigne, nec ea debet effi cere, quæ sunt opera potius tumultuantis materiæ vel deficientis: quare quod de elementis diximus: licet de humoribus itidem dicere in nostro corpore illis respondẽtibus: si præest atræ bili Saturnus: Mars rubræ: alius sanguini, pituitæ alius: non aliud magis horum planetarum opus, quàm frenare has qualitates & cõtinere sub concinnam vitæ dispositionem. Nec cum præpotens erit Saturnus suscitabitur atra bilis: vt reliquos perdat, totumque labefactet: sed ordinatius, compositius, melius se habebit. Idem de rubra dicendũ cum regnauerit

Obiectio.

Prima responsio. Secunda.

Tertia.

Plato. Aristote. Damna nostrorũ corporũ in cœlo causas nõ habere.

Mars quandoquidem illorum radij, et natura sua benefici sint, ac salutares: nec agunt instar ignis: sed quemadmodum calor insitus nobis vegetalis, animæ manu recte operatur ad finem certum pro salute viuentis: ita lumina illa vitalia intimæ mentis suæ animi organa, non ad perniciem vnquam: sed ad commodum corporum subditorum & beneficentiam agunt, Saturnus in atram bilem (siquidem illi præest) nihil vnquam non ordinatum: non viuificum influet: quare non excitabit illam ad exitium animalis: sed moderabitur ad conseruationem. Nec habebūt a stellis suis humores, cum illæ præualuerint, quo magis & violentius agant: sed quo moderatius atque viuatius. Nunquam mors a cœlo: sed a materia cum vitio proprio, quæque qualitas ita degenerauerit: vt præfecti syderis disciplinam nō sustineat: sed vel euagetur immodica vel remissa deficiat. At nostri diuinatores qui se cœli sicut interpretes ita patronos & defensores faciunt: non tam morbos irritatu nimio primarum qualitatum: sed et vitia ipsa cæcitatem, surditatem referunt ad stellas: & quod est detestabilius etiam ipsa monstra: quo nihil dici, nihil cogitari potest absurdius. nam quid aliud monstra quàm peccata naturæ? Hæc autem nemo vnquam philosophus retulit ad efficientem causam præsertim indeficientem omnes ad materiam. Nec ita quisquam delirauit, vt diceret monstrificos partus culpa fieri virtutis informantis. Quæ, s. dei acta manu nihil delinquat, sed accusant materiam situ vel quantitate, vel qualitate, male formabilem & opifici suo contumacem atq; rebellem. At longe maior insania cœli virtutem damnare quàm seminis. Quæ tanto minus errare potest atq; deficere quanto ipsa natura potentior, & domina et artificij iunctior, a quo non aliter quàm per ipsum ista seminaria virtus inferior regitur atque formatur. Nimis igitur quàm absurdum putare cœlestium motus et configurationes (si modo variant istæ configurationes efficientiam planetarum aliter vnquam ire atque componi: quàm naturalis tenor & cursus exigit ordinatus rerum inferiorum. alioquin naturæ iste ordo cuius transgresso monstrum vbi nam sedet? vbinam habet originem? si non hæc in cœlo? aut quomodo suam satis vocem audiunt? quorum malam, inordinatam non naturalem, cuius origo vitium & infirmitas, primis ascribunt naturæ causis omnium optimis, ordinatissimis, & potentissimis. Vere ergo dixit Auerro. qui crediderit. Martem aut sidus aliud quoquomodo dispositum nocere corporibus, aliena credere ab omni philosophia. Sed ita est certe nulla professio cœlo magis iniuria astrologica superstitione: quæ quicquid a nobis fit præter rationem culpa voluntatis quicquid in materia euenit præter ordinem vicio temeritatis, labilisque materiæ: id totum syderibus ambit imputare: nec putat illorum saluam dignitatem: si non illis indignissima quæq; accepta referantur.

Mors non est a cœlo.

Nam & cū ctum medicorum consilium mōstrificos partus non nisi ex aliquo naturæ impedimento contingere affirmat.

Quippe nō astrologia tantum sed omnes mathe. abauerroe semper derisę sunt.

Caput XXII. Ingeniorum & morum varietatem non omnino pendere a primis qualitatibus.

Verum enimuero si non faciunt sydera malas corporum affectiones ipsas saltem corporū faciunt diuersitates: nō morbosas non viciosas: non causarias: sed intra fines integritatisque naturæ media inter se tēperamenti ratione distantes. Sequēs. n. hoc videtur omnino vt si primarū quatuor qualitatū sydera sunt auctores: vt. s. a Saturno nascatur siue concipiantur corpora ficciora & frigidiora, calidiora sub Marte: humidiora sub Venere: atque ita de reliquis: quam temperamenti diuersitatem solet diuersitas ingeniorum & affectionum animi cōsequi: non quibus cogamur: sed quibus irritemur. Sed hic postea locus latius pertractabitur. Illud autem videamus: an ingeniorum & morum hinc nasci dissimilitudo possit. Nā vt aliquo modo verum falsum tamen aliqua ex parte. Consequitur enim qualitatum in corpore prepotentium modus quoque nonnihil affectionum, vtproniores ad iram bilis effervescens segnes pituita: sanguis hilariores: tristes atra bilis efficiat. Sed hoc oppido quàm generale nec euidentiæ semper respondet: nec satisfacit occultioribus quibusdam, & maxime proprijs ingeniorum conditionibus. Dixi non semper euidentiæ respondere, quoniam est interdum inuenire homines temperamento corporis quàm simillimos: studijs tamen non quæ fecit electio: sed naturæ propensio dissimillimos. Vidi ego sub virginea facie ferinam immanitatem: sub truci vultu & aspernabili: mitem & amabilē mansuetudine: Alios frontis gratia, orisque venustate: letitiam perpetuā præ seferentes, intus æstuare mœroribus: & sibi esse fastidio. Alios quos tu iudices plane Saturni esse mancipia hilaritatibus atq; facetijs omnia serenare, quæ possunt alias a primis qualitatibus vires germina consequi consensu fere philosophorum: hoc est quæ nec primæ illæ quatuor: aut filiæ aut apendices sunt. Ad quas etiam multa referri plane non posse quæ de morum diuersitate vaticinantur astrologi paulo post declarabimus.

Ex forma sæpe errorē concipi.

Caput XXIII. Neque bella neque externa a primis qualitatibus pendere.

Illud vero nimis ridiculum si possunt sydera facere frigus æstum aliasque qualitates: posse etiam bella, seditiones: posse vrbes euertere, imperiaque permutare. Nec minus positioni ridicula ratio. Nam excitata inquiunt bili incorporibus regum & principium æstu animi flagrantiore fiant auidiores iniuriæ vel reponendæ vel inferendæ. O beatam Italiam & perpetua pace florentem: si pituitosos habere tibi principes liceat, magnum hoc bonum atque diuinum paruo constare potest: vnciola vna lecti farmaci bilē educentis si rite principibus diuidatur his qui magis bellicosi totum nobis pacabit orbem. Hæc quis confutet potiusquam irrideatur? quasi hæc demum bellorum causa quasi ne magis auaritia quàm ira: non cupido: non occasio spesue potiundi: Non simultates & odia quæ sunt apud astrologos a Saturno potiusquam a Marte. Non interdum amor ipsæ iustitiæ bella suscitent atque tumultus: quasi nō sæpius sit animus regum pro bile deus. nunc bonos exercens ad virtutem. nunc puniens malos ministerio sæpe malorum quos ille carnifices in mūdanda repu. & quasi visibiles dæmones habet. Verum hic quamuis deridicula dicunt astrologi videntur tamen aliquid dicere. At externa quæ pro nostris humoribus nihilo variantur: quomodo referent ad istas quatuor qualitates exilia: dignitates: diuitias: egestatem: liberos: vxorem: amicos: inimicos? habent inquit Ptol. affinitatem cum animo & corpore: vt cum animo quidem: honor & dignitas: cum corpore vxor atq; diuitiæ. Quæ ista affinitas o Ptolemeæ? vt fortuita hæc animi corporisue conditionem sequantur? An quod soletis dicere: si quem Martis influxus efficit biliosum, eidem & vulnera &

Bellorum causæ.

Externa.

Ptol. Quæstio. Solutio.

nera &

nera & violentam mortem infligit: quoniam bilis ardor ad rixas incitet atque ad arma inter quæ mors ipsa familiariter habitat. Verum solet a nobis id maxime sydERUm opus existimari, cum homo mitis: in ocio degens nulli contumeliosus: in pericula tamen: in gladios: in inimicitias, fatali vi quadam trahitur quasi nolens: pariter bellicosus homo crabronumque vt dicitut irritator: plenus dierũ: illæsus domi obeat inter suos. Cur igitur ille martio calore destitutus gladio tamẽ oppetit, quod est opus Martis: hic in pace moritur: quanquam Marte fere ipse calidior? Præterea possint huiusmodi quædam non nihil præseferre commercij cum his quæ intra nos sunt: quare ad habitum corporis referãtur: illa qua ratione differentiã corporis animiq; consequẽtur: vxor diuitiæ: dignitates: & quæ hoc genere alia sunt profecto ne somniare quidem hoc licet. Quapropter et ipse Prol. primo capite libri Apotelesmaton: vbi suam struit rationem de syderum efficientia: non aliud colligit q̃ ꝙ aliquo modo consequens erit corporis. s. atque animi quatenus hæret corpori, diuersitatem ab astris prouenire. De fortuitis rebus nihil adijcit eo loco: Ita. n. scribit: poterit igitur dicere quis quocunque tempore status ambientis nos aeris sit futurus. Sed et proprium cuiuslibet hominis habitum & temperamentum intelligit ducto de statu aeris argumento cum formabatur. Quare dicere poterit quale corpus: & qualem animum sortiretur. Tum quomodo successu temporum se habebit, præuidens. s. futuram aeris dispositionem tali tẽperatura corpori conuenientem, facere ad eius incolumitatem, vel dissonãtem occasionem dare morbi & ægritudinis. Hæc ibi Prol. in quibus quemadmodum apparet nulla mentio super externis. Mox vero proximo capite vbi iterat dicta nectitque sequentibus, exteriora etiam adijcit quasi de illis quoque probasset, forte falli putans posse lectorem cui iam ratio excidisset, ex qua illud deduci comprobarique dicebatur. Quare si dederimus Ptolemæo mutari materiæ primas affectiones: humiditatis & siccitatis, frigoris, & caloris, pro conditione statuque syderum: minime tamen concessuri sumus esse sydera diuersos hominum variantia casus.

Confutatio (margin, beside "tator:plenus dierũ")
Ptolemæus. (margin, beside "ipse Prol. primo capite")

Cap. XXIIII. Occultas vires cœlestibus non inesse per quas occultas inferiorum rerum proprietates producant: sed calorem tantum lumenq; viuificum.

Restat discutiendum an præter effectricem vim qualitatum istarum occultiores in syderibus vires eminentioresque sint per quas facere multa possint quæ per primas illas qualitates facere non possunt: sicut sua quadam proprietate magnes ferũ trahit: pæonia caducis opitulatur: & alijs rebus insunt aliæ potestates ipsis materiæ primis affectionibus & nobiliores & efficatiores. Hoc ratio quarta contendebat asserens nullo modo posse virtutibus huiusmodi nõ abundare stellas: si (quod ab omnibus fere philosophis dicitur) beneficio stellarum tales dotes terrena sortiuntur: tum cum nobilissima corpora sint nobilissimisque dotibus prædita esse necessario. Sed neque nobilitas horum corporum: nec ꝙ ab illis occultæ mirabilesque terrenorum corporum vires esse dicantur: argumentum est quo cogamur virtutes tales, hoc est esse, aliquã præter eam quã diximus cum calore viuifico potestatem, in natura cœlesti sitas opinari. Nam vt postremum hic primitus exequamur, non accipiunt recte quod dicitur, sortiri cœlitus vires inferiora corpora quibus ea faciunt quæ per quatuor primas qualitates effici non possunt. Fluunt illæ dotes & potestates a principijs intimis ipsorum corporum: hoc est ab eorum formis siue dicere mauis essentijs: porro cœlum sicut formam dedit quam motus ille consequitur: sic dare illis ales virtutes dicitur. Quarum tamen diuersitas a diuersitate fit, non constellationis sed mixtionis: ex cuius varia proportione alia atque alia forma dissultat. Atque hoc ipsum ad cœlorum pertinet dignitatem: siquidem quæ diuiduntur in multitudinem apud ordinem inferiorem, ea simplici actu & eminentiore collecta, possidet ordo superior. Proinde si ista sublunaris tam multiformis tam numerosa turba corporum caducorum: infirma tumultuaria particularis: angusta: ad cœleste corpus æternum indefectibile: simplex: amplum: vniuersale refertur. Ita rationi maxime consentaneum quicquid virium: quicquid perfectionis in partes sectum & distributum inferioribus est a corpore illo primo prouenire. Omnes autem pariter licet tam varias tam multiplices vnica sua dote luminis & caloris cœlestia largiuntur. Quæ plus minus ex serie syderibus communicata facit illorum inter se ordinem potius quàm diuersitatẽ. Nec remotius inquirendum quæ dos ista: quæ sit ista proprietas: diximus sæpius illam nec indigere demonstrante quæ seipsam, & alia cum se omnia ipsa demonstrat: lux scilicet omnibus euidens: quæ de moto corpore profluens afflãsq; calorem indicat fere nobis occultum mysterium diuinitatis & potestatem in motu: in luce sapientiam: in calore figurat amorem: quibus mouet: illustrat: creat: perficit: seruat omnia: primus ille deus: primus omniũ inquam sicuti primũ est inter omnia corpora cœlum: præter hanc triplicis ab vno corpore ordine quodam pendentis efficatiæ prærogatiuam, quid in cœlo desideramus? aut quid illi deesse nobis videtur ad summam perfectionem naturæ corporalis & principatum inferioris mundi. Multiplicibus insigniri distinguique proprietatibus arrogat dignitatem imperfectæ naturæ: perfectæ vero derogat: cui proprium: vt, dixi simul collectum in vno possidere quod partiario possident inferiora diuisim: quod vtique priuilegium si perpetuo motui corporis & calorifico lumini non conueniret vtique: præter ipsum inquirendum esset aliud in cœlo quod actu simplici ambiret complecteretur que virtutem corporum quorumcunque corruptibilium. Sed in eo si plene hoc reperitur alia comminiscẽdi non est necessarius labor. Reperitur autẽ indubie, siquidem sine illo res vllam corporea nec generare, nec genita exercercere suas operationes potest. Tolle enim ipsum cũ suo calore: nec pæonia caducis opitulabitur: nec iacinthus sanguinem sistet: nec reubarbarumque bilem educet. Et sicut rerum quæcunque agunt in nos cessaret efficacia, si caloris intimi nostri fomento nõ excitaretur: ita cessaret & virtus corporum illorum: & calor ipse viuentium: nisi cœlesti calore & fouerẽtur seorsum: & inuicem copularentur. Actus igitur & perfectio virium quæcunque rebus terrenis inditæ sunt: hoc ipsum lumen calorificum est, quatenus quidem calet: sicut omnium calor rursus perfectio est quatenus lucet. Et quemadmodum nec videri colores, nec oculi videre præterquam lucis istius beneficio possunt. Ita nec dotes corporum quorumcunq; aut consistere ipsæ: aut se afficere inuicem possunt si motus illius atque caloris ope destituãtur. Quare sicut ad dignitatem decoremq;

Confutatio (margin, beside "rens nullo modo posse")
Magna lucis dignitas Deus lux vera. (margin, beside "minus ex serie syderibus")

pertinet cœli:qui pro tanta colorum diuersitate vno ipsius natiuæ lucis splendorem corruscent: ita fuerit suæ perfectionis pro multiplici materialium virtutum numero vnam possedisse virtutem:et illis omnibus nobiliorem:sicut omnes colores lux antecedit:et perfectam illarum cõstitutionem sicut lux omnium colorum perfecta constitutio est:nec plus detrahi putemus dignitati cœli si particulares istas dotes stellis abnegamus: quàm quod ipsum quoque cœlum nec flauum credimus,nec ceruleum,neque prassinum,nec purpureum:quæ sicut in terrenis speciosa & necessaria varietas: ita nec possibilis in syderibus,nec decora.

Caput XXV. Si sua cuique syderi & propria vis concedatur: esse tamen illam vniuersalem.

IAm si contendat aliquis vt præter hanc omnibus communem proprietatem motus luminis atque caloris suam habeat quæque stella propriam influentiam.non magnopere quanquam possim, illi resistam. Sed admonebo diuersas istas virtutes: quibus inter se differunt hoc tamen conuenire ꝙ omnes virtutes cœlestes sunt. Quicquid autem in cœlo est,& si comparatum vniuersitati cœlestiũ particulare aliquid est: idem tamen ad sublunaria si referatur (vt maxime sit angustum) vniuersale est. vniuersale cum dico, ita intelligi volo,vt totam corruptibilis mundi perfectionem claudat in seipso. alioquin cœleste non erit, vt parte iam declaratum:mox quoque latius explicabitur. Quod si concedatur, nihil iuuabunt rem astrologicã syderum istæ dotes peculiares: sed erit quidem Iouis alia quàm Saturni proprietas:verum non propterea efficiet apud nos aliud Iuppiter quàm Saturnus: quare pariter omnia per hanc suam proprietatem vterq; facere poterit. Iouia virtus differt a Saturnia non negabo: Sed nulla virtus corporum inferiorum, quam & Iouia æq; atq; Saturnia:& Saturna æque atque Iouia non contineat: generet:feruet efficacem reddat,atque perfectum. Dicam primum cur ita sit. Dehinc quomodo stet,cum ista communione diuersitas in vtroque & proprietatis & actionis. Cœli natura non videtur apertius simul & breuius explicari posse quàm si dixeris cœlum vnitatem esse omnium corporum: sane nulla est multitudo quæ non a sua vnitate depẽdeat:nihil in vniuerso quod non ab vno quasi fontali capite deriuetur. Et quemadmodum in exercitu legio quælibet ad præfectũ suum: totus exercitus ad vnũ refertur Imperatorem ita quæuis series rerum generis communione sibi consentiens: habet suum principium a quo deducitur: a quo fouetur regitur:& continetur. Quæ cum sint multa principia quasi multiplex vnitas ad simplicissimam vnitatem primi principij postremo redigitur. Est autẽ quemadmodum omnis numeri quodammodo in vnitate:tota ciuitas in rege totus exercitus in Imperatore: ita suo in principio sui quasi gregis virtus omnis atque perfectio. Verum quod in illa gregaria (vt ita dixerim) conditione: diuisum: mancum: infectum: interminatum est. Viget incapite interminate cuiusdam vnitatis singulari complexu: purum: efficax atque perefectum. Quo fit vt nihil consequentis corporis esse in capite:& rursus in capite totum corpus esse dicatur. Ita quod est primum inter ea quæ sunt ineffabilis deus & nihil eorum est quæ sunt: & rursus omnia est eminentia quadam principalis naturæ, & omnimodæ potestatis:

Similitudo.

Corporeum ergo genus a quo principio dependebit, potius quàm a primo corpore loco et dignitate?hoc autem est Cœlũ. Vere igitur quod dicebamus, Cœlum vnitas erit omnium corporum, de quo negari possint omnia quæ sint corporum aliorum: & omnia etiam possint affirmari: negari quidem. quoniam quod in illis formatum varios habet fines:quod discretum multiplex imperfectum, in cœlum nec characteres eos formæ:nec eam pariter habet diuersitatem. Affirmari ꝙ omnia illa simul, non potestate materiæ: sed virtutis amplitudine, & originalis naturæ sublimitate concludit. Quæ si cœli natura est, certe nulli non Cœlestium venit:nec ita existimãdum, vt totum quidem Cœlum totam contineat perfectionem corporum inferiorum: pars vero partem. Nullum id foret cœli priuilegiũ sed pars quælibet cœli totus est mundus inferior exceptis quæ in mundo sunt:sed non ex mundo. Hoc Pythagorici significasse videtur. Allegorica quadam sua sententia qua soliti affirmare totam hanc regionem sublunarem vnam esse stellam:& in qualibet Cœli stella omnia esse quæ hac nostra regione visuntur: sic in Luna: tum quatuor elementorũ: tum vallium esse mõtiumq; discrimina, sed & stirpes animantia quæcunque apud nos sunt:ita in Venere: Mercurio: reliquisque syderibus:quo typo certe non aliud nobis declarant: quàm ꝙ astruere volebamus, nullam esse in Cœlo stellã quæ non ambiat totum quod est sub luna: alioquin illæ cœlesti natura non erunt si non false suppositum atq; probatum:nihil verius dici naturam cœlestem,quàm vnitatem naturæ corporeæ. Tum ꝙ hoc fuerit cœlo dignum priuilegium:ꝙ tanta vastitate & numero luminum innumerabili,sublunaris demum angustiæ bona: complectatur. Est igitur in virtute cuiuslibet stellæ, virtus omnis corporum caducorum.nec hoc differunt diuersarum stellarum virtutes ꝙ alijs aliæ rebus præsint: cũ præsint omnibus omnes. Nec quæ fuerit altior præstat inferiori latiore complexu: hoc est plurium rerum: sed nobiliore,eadẽ continens & quæ continet inferior, sed vnitius longe ꝙ̃ illa et eminẽtius. Videri potest hoc idem in mentibus separatis et animantium cognitione. Nam sicut omne corpus a cœlo vis omnis cognitionis particeps pẽdet ab intellectu. Intellectum voco non nostro,qui ratio dicitur:sed angelorũ quos philosophi mentes & intellectus vocant. Hic sibi superest ad intelligendum,nec aliquid infra se: nec in aliquo infra se inspicit,quod intelligit. Non fallitur,nõ laborat. Et quod in omni genere cognitionis potestatibus varijs distributum excellit, id vnica potestate excellentius longe ꝙ̃ sit in illis possidet:in seipso veritatem conspicit, tangitque præsentem certitudine sensus. Habet apud se illam dilabentibus rebus imaginaria facultate: peruidet causas & species rerum tam corporeas ꝙ̃ incorporeas perspicatia rationali,non rationalis,ille,vel sensualis,vel imaginarius: sed per intellectualem proprietatem nobiliore conditione:quod in illis perfectum est colligens: reijcit quod imperfectum. Est enim in nobis cognitio physica aliud a mathematica: mathematica aliud a diuina. Nam physicam ratio cum sensu consequitur: mathematicam cum fantasia:diuinã cum mente & intellectu. Porro.mẽtium nulla est etiam despicatissima quæ non omnem veritatem in suo lumine videat,quàm nos illis scientijs artibusq; vel attingimus certe vel anhelamus. Eia igitur comparemus ista corporeis sunt in nobis hæ artes atque scientiæ.sunt in tota cognoscente natura varia

Nota, Allegori. Pythagoricorum sententia.

Distinctio equiuoci.

Ordo scientiarũ quem ponit Aris. l.vi. theologiæ, Notãdum.

ra varia genera cognitionum id quod in corporum turba diuersarum virtutum varia priuilegia. Est omnis cognitio participatio quædam luminis intellectualis: est corporea omnis virtus participatio quædam facultatis cœlestis. Quanquam sicut illa euidentius in ratione: ita perfectius hæc elucet in spiritu cordis. His ita positis agite videamus an recte dixerit quispiam si de mentibus illis defluant intellectuales radij, alios fore qui physicos faciant non mathematicos: alios mathematicos non diuinos: alios diuinos potius quàm physicos, vel mathematicos. atque ita hæc lux erit, vt ista studia, penes naturæ diuersitatem mentium spirantium, non a radiorum ab eadem mente suo ita consilio voluntateque proficiscentium: puto rectius sentiet qui nihil esse credat huiusmodi: quod & largiter dare quæuis illarum non possit: & quæ non sua quidem, more syderum, libertate donec sed natura: & si contingit vt hoc potius inde, quàm illud munus excipiatur, non ad dantem in omnia æque liberalem: sed ad captum accipientes conditionemque dicat esse referendum. Quod si quemadmodum diximus ita se habet stella ad corruptibile corpus: quod ad nostrum attinet hoc propositum: sicut mens ad defectibilem cognitionem: pariter erit dicendum posse stellam quamlibet ex se dare quicquid corpus subditum, quodcunque sit illud, accipere natum est: vt iam afflatus occulti diuersitatem non afflantis stellæ, quod astrologus putat, sed aflatæ materiæ diuersitas faciat. Dixi afflatum occultum, quoniam syderis actio per lumen atque calorem, pro intentione remissioneque radij potest esse diuersa: quod superius explicauimus: sed in occultis istis proprietatibus per quas ipsa se quasi stella propagat, effunditque suas, vt ita dixerim, species & imagines: sicut illa non apparet intentio atque remissio: ita nec vllam agendi diuersitatem ponere persuademur. At inquies virtus Iouis & species ista diffusa, diuersa est a certe virtute Saturni? Fateor: sed non propterea diuersam rem effecturam: cum nulla sit res in sublunari mundo, quam non vtrauis facere possit. Quænam igitur actionis diuersitas? facit vtraque idem: sed alia idem facit alio modo: nobiliore nobilior, & eminentiore. Quanquam nescio si de istis virtutibus ita statuamus: an efficacior forsitan in nos virtus inferior: non quia loco proximior: sed quia naturæ cognatior: sed alterius operis hæc inquisitio. Hic tantum asserimus, si præter lumen atque calorem sua cuique syderi proprietas concedatur. Ita defendi posse omnes vniuersales: vt nullam faciant ex se diuersitatem inferiorum. Possemus tamen concedere vim aliquam particularem illis contrahentes scilicet syderéam potestatem. Atque ita concedere, vt nihil hoc tamen adiuuaret astrologos: vt si omnes quidem stellas in omnibus semper idem operari: sed non omnia in omnibus concedamus: verum aliud aliam ad hoc exemplum. Constant corpora quælibet ex materia & forma putet igitur aliquis ita se rem habere: vt quæ attinent ad materiam tria minora sydera faciant, Luna, Venus atque Mercurius: diuisis officijs, vt materiam ipsam Luna regat: ad formam vero disponatur a Venere & Mercurio: a Venere per quantitatem dum fit ordo, figura, compositio decor debitus in partibus: a Mercurio per qualitatem dum formabili mobilitate suscipiendæ formæ congruas induit affectiones: atque sunt formæ manentis a superioribus

Parem esse virtutis effectum syderum.

tribus stellis in hunc modum vt quod forma sit habeat a Saturno: quod det esse & vitam his quæ viuunt a Ioue: quod moueat intus exciteique ad operandum a Marte. Quod autem se res quælibet ipsa diffundat: & per diffusionem notificet atque propaget, ad solem potissimum referetur, cuius esse videatur opera tam materiam vincere de qua sibi simile patit: quàm & generatio ipsa & manifestatio. Quid si igitur differrent opera planetatur, quod & vltro concedimus: non ratione, non fide experimentorum: non auctoritate Platonis Aristotelisue coacti: esset tamen tunc quoque omnis diuersitas rerum inferiorum, non a cœlo, sed a causis inferioribus, agente illo quod est suum semper in omnibus eodem modo sed opere variato: tum a proximis causis tum a dispositione materiæ particulares magisquam virtutes in syderibus ponere quando nec istas vniuersale nulla ratio persuadet: posset de quibusdam aliter suspicari sine piaculo, & cum doctorum etiam auctoritate non nego: sed quod sequens liber ostendet: sique huiusmodi nec sunt illæ quas astrologi dicunt, nec illis afficimur eo modo quo credunt.

Caput XXVI. Epilogus huius libri cum reiectione quarundam rationum astro. in ipsos argumentantes.

EXaminauimus naturales omnes mutationes rerum inferiorum quæcunque cœli opera esse videntur: nam de fortuitis hominũ casibus in quintæ rationis solutione dicemus, nec repertũ in illis quod faueret astrologis, sed occasio data potius multa obijciendi vt sit quod eos ἀνάγυρον istam commouisse pœniteat. Et enim quod colligimus inde aliud quàm radijs luminarium affici corpora sublunaria? Sed nec alia affectione quàm caloris, nec alterius caloris quàm vitalis nec cuius actio aliter immutaretur quàm de situ syderis vel ex propinquo vel ex directo nos magis irradiantis. Ex his principijs omnium effectuum reddidimus rationem: quoscunque fide experientiæ in testimonium sui dogmatis afferebant: in qua reddenda non confirmari astrologiam ex illis obseruationibus sed infirmari petebat: & quid illi vel falerent, vel fallerentur, vbique detegebatur. Sic falso apparuit credi ab illis vim solis exsiccatricem, aut Lunæ parum salubriter humectatricem & frigidam: falso fingi in Luna vim occultam præter motum & lumen quæ mare reuocet & effundat: falso noxa partus octimestris reum fieri Saturnum: falso signis ascribi, quasi virtutis potestatisque diuersæ: quod pro situs tantummodo varietate solis radius operatur falso crisimos dies & periodos febrium, ad Lunæ motus, vel aliorum syderum referri. Denique tantum abfuit, vt ex istis a Sole Luna mutationibus argumentum sumeretur ad fidem decretorum astrologiæ, vt inde in suspicionem falsitatis non mediocriter adducatur: ita enim argumentabatur sub Luna si quis cubet: membra occupat torpor, & cum ea echinni simul implentur: frigefacit igitur & humefacit. Solem torridum sensus attestatur. igitur siccum. Nos e diuerso sic instamus, Luna implet echinnos: igitur calida est: Demonstrauimus hæc ex Aristote. stupent frigore dormientes sub ea: igitur calida est. Declarauimus hoc aperta ratione, quo pacto scilicet in eueniat. In plenilunio fauet conceptibus alit corpora, crescens roborat, vegetat: igitur calida est. Probauimus ex

Argumentum astro. Aliud argumentum. Retorquet primum Aristot.

Hyppo. Solutio secundi.

Hippocrate, ex euidentia ipsa. De sole pariter appellamus ad experientiam, qua patet illius radijs spiritum. Vitæ omnium viuificari: id vero non est siccæ potestatis, sed salubriter calidæ. Nec difficile fuit declarare, quo pacto vel ex accidenti vel siccet vel exurat, immo frigefaciat etiam sol: luna frigoris & humoris causa esse dicatur: licet sydus vtrunque viuifici tantum luminis & caloris sua natura sit auctor. Sic item colligebant: videmus a sole & luna manifesto nostra corpora permutari: nec igitur de aliorum syderum influxibus dubitandum est. At hoc ipsum de alijs nos in dubium trahit: quod de sole lunaq; videmus: q.s. ab eis ita corporũ dispones variari deprehẽdimus: vt reliquas stellas a symbolas potius iudicemus: q̃ in partes operis aduocatas si quidem lunæ lumine decrescente semper humiditas in corporibus attenuatur, augescit semper illa crescente. Cur igitur si quod putãt astrologi, de aliorũ syderum efficientia verum est. Cur inquam non interdum humili planetæ cum dominantur iacturam luminis lunaris sartientes humiditates non augent: vt liceat nobis aliquando syderum beneficio: etiam in nouilunio succulẽtas ostreas cenitare. Cur inuicem illa plena nunquam Saturni siccitas atque Martis ius cœli pro legibus astrologicis vsurpantium corpora deficcat: & cesa ligna defendit a carie: potius ergo fauent obseruationes iste tollentibus potestatem planetarum, q̃ astruentibus: sicut & his potius: qui signis efficaciam nullam tribuunt, q̃ qui plurimam: alioquin eum a Luna mouetur mare: sicut volunt nec ipsi negamus: cur in aquaticis signis posita non plus mouet q̃ in igneis nec minus in siccis denique quàm in humidis? aut cur luna non facit vberiores accessus humidis iuncta planetis, quàm exsiccantibus. Et quomodo si vera quæ prædicunt de duodecim locis: quas appellant domos: quomodo illud consonat: quod ab ortu scandens luna, quo plus summo propinquat fortius agit in oceanum atque ita fortius ex.xij. loco, quàm ex horoscopo: quo tamen loco languere fierique imbecillimam omnium syderum potestatem affirmant: potius igitur stant nobis contra illos ista experimenta, quàm vt contra fidem astrologorum opinionibus arrogent: nisi quemadmodum dicebat Phauorinus: vt supra etiam tetigimus: quia oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senescit a loscitque, putant argumentum esse ad persuadendum omnium rerum humanarũ & parua & maxima tanquam stellis atque syderibus euincta duci atque regi. Sed longe dispar, atque vt idem astrologos ludens iactabat, nimisq; ineptum & absurdum est: vt quantum æstus oceani cum lunæ curriculo congruit negocium quoque alicuius quod ei forte de aquæ ductu cum riualibus apud iudicem est. Existimemus ipsum quoque quasi habena quadam de cœlo victum gubernari.

Alia ratio astrologorum.

Detegitur error.

Phauorinus.

Caput XXVII.

Reliquum vt postremam argumentationem dissoluamus petitam ab euentis humanis: in quibus alia ita vires nostras excedant: aut præter meritum & rationem eueniant: vt decreti fatalis, & cœlestis potentiæ vim astruere videantur: hoc nos ita soluemus ad præsens & ostendamus habere suas causas hæc omnia fatis apud nos: nec apparere quicquam in omnibus quod auctorem cœlum desideret: hoc est nihil in cursu rerum esse humanarũ: vnde suspicio nasci debeat facta hominum fatis regi & gubernari. Nam per initia quidem libri sequentis non soluentes iam, sed arguentes, hæc imprimis cœlitus nullo modo fieri posse docebimus: in quibus istam vim fati agnoscere sibi isti videntur. Ea vero denique duo sunt magna, videlicet atque mala. Dicamus primum de magnis: vel ad animum pertinent ista: vel ad externa. Sic enim nobis & Alexandri fœlicitatem & præceptoris ingenium ac doctrinã obiectabant: Incipiamus igitur ab his quæ ad animum pertinent: Admiraris in Aristotele consumatam scientiam rerum naturalium: ego tecum pariter admiror. Causa cœlum est inquis, & constellatio sub qua natus est: non accedo: non tam vulgata ratione q; nati eodem astro multi non fuerunt Aristoteles: quàm q; præter cœlũ sub quo tanquã causa vniuersali, et boetiæ sues: & philosophi actici pariter germinant: causæ proxime sunt Aristoteli propriæ & peculiares: ad quas singularem eius profectum referamus. Primum vtiq; vt ille inquit fortitus est animam bonam: & hanc vtique non a cœlo, siquidem immortalis: & incorporeus animus, quod ipse demonstrauit: nec astrologi negãt: tum sortitus est corpus idoneum vt tali animæ famularetur: nec hoc etiam a cœlo nisi tanquam a communi causa: sed a parentibus: Elegit philosophari: Hoc & principiorum opus quæ diximus: hoc est animi & corporis: & sui arbitrij fuit, profecit in philosophia: hic arrepti propositi & suæ industriæ fructus. At plusquam philosophantes multi, pari studio atque labore. Fuit in causa doctrina præceptoris & fœlicitas sæculi in quo æditus, veterum pleni monumentis: sed non exactis ne & labor non adesset inchoandi & perficiendi bonas artes materia non deesset. At perfecit plus longe quàm coetanei: & quàm discipuli. Sortitus erat non astrum melius. sed ingenium melius. Nec ingenium ab astro, siquidem incorporale: sed a deo sicut corpus a patre: non a cœlo. De quo nos tanto loquimur, q̃ astrologi honorificentius quanto causa vniuersalis particularibus causis diuinior & eminentior. Quod si captus excessit ingenij humani vel Arist. vel philosophus alius: erit causæ hoc non omnino deterioris quale corpus omne propterea-que cœleste est: sed melioris hoc est diuinæ: sicuti Socrates maior mea sententia omnium philosophorum sapientiam suam non syderibus natalitijs: sed assistenti numini retulit acceptã. Quare plus cœlo damus quàm oporteat: si diuinitatem animorum a corporeis illis radijs demittimus: minus si corporeas differentias quæ de priuatis rebus accipiuntur illi quasi particulari causæ tribuimus. Minus autem omnino quàm deceat: cum deformitates ipsas nostras, & labes mentium ascribimus stellis: quod est vnum ex illis quibus maxime mouebantur ad astra confugere, q; apparent in hominibus multis absonæ quædam appetitiones, præter leges humanitatis: quæ nõ intrinsecam hoc esse humanam: sed extrinsecam habere causam videantur: & quia potentem ideo sydereã. Ego vero ab illis quæsierim cur prægnans mulier terrã comedat libentius et carbones q̃ exquisitum omne genus eduliorum: Et si monstrifici desiderium non astrum sed fœtum causam inuenerint: Admonebo causam pariter eorum quæ demirãtur, in corporis temperatura potiusquã in cœlo esse quærendam. Dicerem apud improbos quoque dæmones: sed a corporeis eos abducerem. Certe præter corporis habitum quantum faciat ad huiusmodi portentosas affectiones consuetudo verissimo possum exemplo declarare.

Quare Ari. cõsumatus philosophus.

Vide portẽtosum exemplum libidinis.

Viuit adhuc homo mihi notus prodigiosæ libidinis & inauditæ. Nam ad venerem nunquam accenditur, nisi vapulet:& tamē scelus id ita cogitat: sæuientes ita plagas desiderat:vt increpet verberantē:si cum eo lentius egerit:haud compos plene voti, nisi eruperit sanguis: & innocentis artus hominis nocentissimi violentior scutica deseruerit: Efflagitat ille miser hāc operam summis precibus ab ea semper fœmina quam adiuit: præbetque flagellum pridie sibi ad id officij aceti infusione duratum & supplex a meretrice verberari postulat: a qua quanto ceditur durius eo feruentius incalescit:& pari passu ad voluptatem doloremque contendit: vnus inuentus homo qui corporeas delitias inter cruciatum inueniat. Is cum non alioquin pessimus sit: morbum suum agnoscit & odit: quoniamque mihi familiaris multis iam retro annis quid pateretur libere patefecit. A quo diligenter tā insolitæ pestis causam:cum sciscitaret a puero inquit sic assueui. Et me rursus consuetudinis causam interrogante:educatum se cum pueris scelestissimis:inter quos conuenisset, hac cedendi licentia quasi precio quodam, mutuum sibi vendere flagitiosa alternatione pudorem. Hoc ego factum licet graue auribus liberalibus:ideo nō suppressi, vt cognosceremus euidentia ipsa quātum illis affectibus valeat consuetudo: ne quasi causam habere terrenam nullam possint:cœlum statim accusemus. Nam id quidē astrologus si audiat, damnatam dicet fuisse venerem in hominis genitura:& aduersis fortasse:aut alio modo minitantibus radijs martis flagellatam. Veniamus ad res externas, in quibus Alexander præponebatur: cuius tanta tam repentina:fœlicitas: vnde nam ortum haberet quærebatur nisi haberet a cœlo: Facilis responsio:a virtutibus Alexandri quales habuit multas necessarias imperatori:fortitudinem: liberalitatem: laborum tolerantiam:peritiam rei militaris:egregiam literaturam:et quas alias enumerare nō est necesse: ab exercitu quem nactus est:& sub patre Philippo exercitatissimum: & beneficio regionis bellicosissimum:& ob liberalitatem exemplumque virtutum amantissimum sui. Ab ignauia populorum quos superauit: vnde dictus a patruo pugnasse cum fœminis. A fortuna quæ in rebus bellicis plurimum dominatur. Fortunam vero cum dico, cœlum non dico: sed eam causam cuius meminit Aristo. secundo libro physicæ auscultationis: & q̄ vulgo fortunam dicimus: atque his verbis solemus exprimere:ita fors tulit, ita euenit:ita res cecidit: per quam fit vt ludētes asseris:aut iaciant quod volunt:aut quod non volunt: hæc est illa cæca nuncupata, quæ præter illas quas diximus,& similes causas:Cæsares: Syllas: Augustos: Alexandros fecit: q̄ per se nec dependere de cœlo:nec idem esse quod fatum:nec prouidentiæ derogare diuinæ: & quid demum aut esse:aut non esse possit:quoniam proximo lib. late differendum est: hic dicere non oportet: vbi astrologos nō alijs magis quàm Aquinatis Thomæ quē hi summe sibi fauere putant, armis opprimemus:quod vero ad id attinet quod principaliter hic tractatur: Nego quicquam in terris adeo magnum fieri vel videri: vt auctorem cœlum mereatur. Nam miracula quidem animi, vt diximus, cœlo maiora sunt: fortunæ vero & corporis (vt quàm maxima sint) cœlo collata minima deprænenduntur: vt quod recte dixit Phauorinus.

Alexandro vnde tanta fortuna in bellicis rebus.

Fortunam.

Thomas.

Nihil magnum in terra præter hominē:nihil magnum in homine præter mentem & animum:huc si ascendis cœlum transcendis:si ad corpus inclinas,& cœlum suspicis:muscam: te vides, & musca aliquid minus. At quemadmodum quidem in illo nigro agmine formicarum: sunt quæ alijs præstent robore, magnitudine: sunt victoriæ:bella:paces:officia: labores: egestas diuitiæ. Quæ contemplantibus nobis omnia exigua & nullo discrimine nihil sunt ita nostra ista corpuscula: nostræ fortunæ:nostri reges:nostræ prouinciæ:bella:fœdera nuptiæ:cœlo si cōparētur nihil sunt penitus:cui tota terra collata, cuius vnam portiunculā inter se homines igne ferroq; partiuntur:indiuiduum punctum est. Nō ergo ea est magnitudo rerum terrenarū vt alterius esse q̄ cœli opus non possit. Quo si digna nō sunt, quæ inter nos digna sunt: quanto magis erunt indigna: quæ indigne etiā fiunt a nobis? vt flagitiosos euehi ad dignitatem:Socratē perire iudicio stellicatoris: & enormia id genus, quæ quotidie multa & videmus: & patimur. In quibus imprimis elucescere fatum & cœlestis decreti necessitatem ait Maternus. Quem ego cū astrologis alijs libēter interrogauerim: cur errata nostra tantopere ambiant stellis imputare: & cum ipsi peccamus libentius inde cœlum, q̄ nos accusare? quasi aut mirabile esset nos errare, pro nos & malos ab adolescentia: aut errare illa possint aliquādo iussis optimi dei incommutabili semper ordine famulantia. Damnantur inquiunt innocentes, facinorosi præmijs afficiuntur: a quibus quæso principibus. iustis an iniustis? si a iustis nec cœlum satis erit tanto miraculo: si ab iniustis, quid cœlo opus est: vbi despectrix cœli malicia satis est. Quærit Aristo. in problematis: cur fere idem semper boni & pauperes:cunque multas afferat causas,& veras,& facetas:nullam tamen affert a cœlo: vt qui scilicet sciret sentes & tribulos, non cœlum germinare:sed terram. At cautus homo & prudens:quod maxime fugiebat discrimen incurrit:euadit alius periculum, cui se temere sæpius exposuerat? Quid est quod admiremur? cum non minus hæc nunquam euenire: quàm si eueniant sæpe, pro miraculo sit habendum: horum cum plerunque fiunt causa quærenda est, prius quidem proxima:Hæc si deest, remotior & occulta: cum de raro & fortuito non est alia causa inuestiganda: si eorum satis meminimus quæ sapientissimus Aristoteles & secundo libro physicæ auscultationis: & sexto primæ philosophiæ scriptum nobis reliquit.

Phauori.

Aristote.

Obiectio Responsio.

IOANNIS PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI IIII. INCIPIVNT.

Caput primum. Qui mos in disputando seruatus,& deinceps seruandus: Tum si detur astrologis quod maximum dant theologi astrologiam tamen nihil esse.

Noster hic fere in disputando mos: vt siquid & ponat aduersarius quod & dari sine piaculo,& contra rationabiliter negari possit, negemus id potius nos quàm demus, etiam si sit tale quo concesso nihil magis cōficiat ille quod contendit: atque ista seriæ peruenientes ad id quod

Mos disputandi audiores mire cōuincens.

maximum postulare potest: ostendamus etiam id si detur quod iure negari posse declaratum: est minime tamen colligi quod arbitratur. Sic enim & res ipsa quæ venit in disputationem tota per sua membra particularius exploratur: & quàm multa gratis accipiat aduersarius intelligit: quanque parum certam, & absurdam opinionem tueatur: Quæ tam multis vel nominibus falsa, vel certe dubia, tum vtcunque omnia se habeant ipsa omnino non esse falsa non possit hunc morem seruantes cum astrologis primum defendebamus tantum solis, & lunæ radios efficaciā habere permutandi res inferiores. Cætera sydera nihil nobis influere ob radiorum, vel distantiam, vel imbecillitatem: Secundo loco si dabatur eis id scilicet non extorquentibus sed impetrantibus defluere ab omnibus aliquid in nos, ostendebamus id tum ab omnibus intentione tantum remissioneq; diuersum effluere: hoc est lucem cum calore viuifico: frigus autem humiditatem siccitatemque ab illis non emanare. Tertio si facerent quatuor primas qualitates nō sequi vt impressionum quæ fiunt in sublimi diuersitas esset ab eis: aut si hoc foret nō tamen ab illis, vel pestilentias esse, vel cathaclismos, vel exustiones: multo minus virtute primarū illarum quatuor qualitatum res externas, & casui fortunæque subiectas a syderibus gubernari. Quarto si primarum affectionum auctores sydera crederetur: hoc est calefaciendi: frigefaciendique: tum humectandi, & exsiccandi potestatem habere non alias præterea illis dotes attribuendas per quas efficiant multa quæ per vim qualitatum illarum fieri non possunt. Denique quales, quales haberent stellæ virtutes & proprietates eas vniuersales ita esse vt nulla esset quæ non veram inferiorum corporum conditionem potestatemque complecteretur. Quare agere illa omnia cū omnibus quod est causæ vniuersalis proprium: Diuersitatem autem eorum quæ fiant, & quæ confingant omnem a proximis causis vel liberis, vel naturalibus, vel fortuitis originē ducere. Quæ nos omnia eo consilio defendenda suscepimus vt intelligerent astrologi cum aliter sentiunt, & asseuerant, non confessa se dicere et manifesta: sed quæ nec certis vllis rationibus, nec euidentibus experimentis, nec auctoritate Plato. Aristotelisue confirmentur. Sed in ambiguo posita sicuti propugnantur a quibusdam, ita oppugnentur a multis. Quibus si tota nitteretur astrologia, nec infideliora sibi fundamenta locaret: non esset apud me penitus ruinosa, sed nutabunda: hoc est tam caderet illa mea sententia, quàm vacillaret. Verum vt astrologis demus quantum illis Aquinas Thomas theologique per multi atque philosophi dare posse contendunt: non magnopere scilicet refragante ratione, longe tamen minus acciperent, quàm accipere illos sit necessariū vt aliqua astrologia non solum apud nos sed sua natura: & apud ipsas angelicas mentes esse defendatur. Dabit enim illis Thomas id quod maximum dari potest citra apertam calumniam veritatis: vt scilicet omnium planetatur ad nos defluuia cum virtute proueniāt: & alijs alias stellis esse proprietates non modo calefaciendi frigefaciendi humectandi, & exsiccādi: sed occultiores: Vnde varia munera terrenorum turba sortiatur: vt non omnem proprietatem quam habent homines cæteraque natura corporalis inferior a suis causis proximis habeat: sed aliquam etiam a cœlestibus: hoc totum & nos præcario concedentes astrologis ostendemus: nullam tamen iccirco futuram hanc artem: quin de his maxime vaticinetur ex astris quæ fieri ab illis vel indicari non possunt: etiam si fiant illa cuncta quæ diximus: atq; ita concussam vel ad interitum priore libro astrologiā nulla iam pacis, vel indulgentiæ spe relicta disputatio præsens funditus euertet.

Ordo disputationis

Infirmitas astrologorum.

Thomę auctoritas. Nullam esse astrologiam etiam si illud concedatur.

Caput II. Fortuita a cœlo non esse.

FOrtuitæ res pro quarum bono vel malo euentu fortunatos vocamus homines et infortunatos hæ præcipue sunt quæ sicuti fatales in primis putantur & a cœlesti decreto pendentes: ita prædictionum astrologicarū pars maxima & potissima materia sunt. Nam quæ per se causas proximas habent, vt conditiones animi & corporis non exigere adeo superiorē causam occultioremque videntur, quàm quæ temere fieri casuq; dicimus: quum fieri sine proxima causa videantur: talia sunt fœliciter vel infœliciter nauigare: peregrinari: mercaturam facere: fodientem terram thesaurum inuenire: latronibus: bestijs occurrere: regi placere: periculū euadere: bona seruitia, malaue sortiri: domū ingredi mox ruiturā: et quæ alia hoc genere præter cōsilium præter opinionem miseris & vere ægris mortalibus accidunt: de quibus vt quæ prorsus extra nostrā manum sint & extrinsecus veniant in nos, optamus maxime astrologorum audire sententiam. Alioquin quo quis corporis habitu sit vel a speculo vel a medico sciat: sicuti & qualem mentem sciat a seipso: si modo mentem habet: Atque fortuita nuncupamus, ea sunt quæ potissimum per artes diuinatrices humana curiositas expetit: Hæc igitur ante alia nullo modo de cœlo præuideri posse probabimus: nec alia ratione quàm quæ vtitur Tho. Aquinas: eo maxime loco quo fauere sententiæ astrologorum videtur: hoc est tertio libro contra gentes, vbi fortunatos a cœlo & fieri homines & infortunatos dicere videtur eius ratio talis est: Virtus cœlestis corporis non agit intellectu vel electione: sed quemadmodum natura agit, naturæ proprium est ad vnum tendere. Effectus igitur qui non est vnus a naturali causa per se esse non potest: at quæ ex accidenti cōcurrunt inuicemque conueniunt: ea vere vnum non sunt: sed duntaxat vnum per accidens. Concursus igitur huiusmodi quem solemus fortuitum nuncupare, nulla esse potest per se causa naturalis: sed cœlestis causa naturalis causa vt dicebamus. Et igitur rerum huiusmodi fortuitarum causa per se esse non potest. Adijcit hijs exemplum, quo simul declaratur quomodo non esse causæ per se cœlum huiusmodi euentorum: sed tantummodo ex accidenti: instigatur inquit aliquis a cœlo ad sepulchrum fodiendum: accidit ei vt in sepulchro thesaurus sit. Quare fodiens sepulchrum thesaurum inuenit: non fuit hoc a cœlo vt inueniret thesaurū præterquam ex accidenti: quin ex accidenti est eundem esse & sepulchrum & thesauri locum: nam instigare hominem ad sepulchri fossionem in quo latet thesaurus vt thesaurum inueniat causæ rationalis est & intelligentis: cuius proprium est rem vnam ad aliam referre & ordinare naturalis causæ non est, qua duntaxat ad vnum fertur vt diximus qualē esse cœlestem radiū nemo diffitebit.

Subiectum vindiā prædictionum.

Euentus mortaliū.

Vbi. San. Thomas consensit prædictioni eiusque ratio.

Exēplum eiusdem.

Nota.

Caput III. Quomodo rerum fortuitarum causa sit deus: quo modo angeli quomodo cœlum: quomodo nos quomodo fortuna.

CVm de fortuitis rebus mentio fiat, operæpretium fuerit altius explicare quæ sint illarum cau-

ſæ apud philoſophos atque theologos: nam ex his quidem quæ hactenus diximus extimari poſſet in caſum nos illam duntaxat temeritatemque referre: nunc improbandos eſſe aſtrologos qui ſeruare in his quoq; extraordinarijs ordinem & certas cauſas conarentur, vt nihil temere in natura nihil ſine cauſa legittima fieret. Quæ ſi aqua cogitanda eſt illa videtur potiſſimum eligenda quam aſtrologi accipiunt, cœlum. ſ. cum nec infra cœlum talis vlla iudicetur potens. ſ. rerū omnium quæ ſub cœlo fiunt: nec ſupra cœlum dicunt: videlicet cum multa indigne præter meritum & rationem fieri videantur, quæ potius corporalis cauſæ quandam neceſſitatem quàm prouidentiam arguant eligentis. Quare vt hos ſcrupulos extrudamus differere quædam latius ſuper his rebus vtile fuerit: vt poſtquam a cœlo gubernari hæc nō poſſe monſtrauimus: nec vnde & quo modo gubernentur aperiamus: fortuita fieri dicimus quæ præter intentionem operantis eueniunt. Quare tantum in rebus humanis fortuna dicitur: vt quæ ſolæ conſilio ratione q; fiunt. Exemplum, tale quo ſuperius etiam vſi, propoſuit agricultor terrā fodere culturam ſoli cogitans non theſaurum. Accidit vt theſaurum inueniat, fortuito factū dicimus nec reperti theſauri cauſam aliam damus quàm fortunā. Fortunam vero non intelligimus aut numem aut naturam: aut rem omnino aliquam cauſam talis euentus: ſed potius excludimus tantum fortuna factum dicentes, ac ſi dicamus ita euenit forte nō ex aliqua cauſa. nam foſſio quidem terræ cauſa dici non poteſt, non ſit terra, quatenus terra eſt locus. Sed accidit eundem locum terram ſimul eſſe latebramque theſauri. Quapropter ſi quæras qua cauſa factum vt eruerit iſte theſaurum, nullam eſt afferre: cum non vna cauſa, ſed fortuitus concurſus pluriū hoc cauſarum effecerit: Propterea errabant qui fortunam in rebus eſſe negabant: quam opinionem ſecundo phyſicæ auſcultationis: & ſexto primæ philoſophiæ libro conuelit Ariſtoteles: Errabant autem non quia putarent quæ nobis improuiſa fortuitaque ſunt ea nota pro uiſaque eſſe poſſe ſuperioribus mentibus: quare nihil abſolute ſimpliciterque eſſe fortunam. ſed q; arbitrarentur huiuſmodi euēta neceſſario habere proximam per ſe cauſam, nō intelligentes quo pacto quod eſt vnum per accidens, cauſam minime exigat per ſe vnam, vt hominem eundem muſicū eſſe & bellatorem cauſam nullam habet: alioquin ſi ſimul eſſent propter aliquam cauſam ordinē inuicem haberent ex illa cauſa: quæ aūt ſibi temere accidunt: vt bellatori eſſe muſicum, muſico eſſe bellatorem: patet ea inuicem ordinē habere: quare nullam habet per ſe agentem cauſam: ſed ex accidenti tantum ſic recte Peripathetici caſum & fortunam defendūt in rebus neceſſitatem exterminantes: ſed errant ex eis quidam deteſtabilius quàm qui auferunt caſum pernegantes. ſ. aliter iſta fieri quàm fortuito hoc eſt nullo conſilio ſuperioris cauſæ, nulla prouidentia: pullulat enim peſtilentiſſimus hic error ex impietatis radice qua creditur aut non cognoſci, aut ſi cognoſcuntur non curari a ſuperis res humanas qui alibi rationibus reuincentur: vbi cōtra philoſophos impios erit diſputatio: nunc veluti pro iudicato falſus abijciatur, auctoritate omnium theologorum totiuſq; philoſophorum familiæ & Ariſto. Peripatheticorum principis in moralibus libris, tam vbi de fœlicitate quàm vbi de bona fortuna diſſeruit: nam illic cura eſſe homines deis præcipueque ſapientes: & hic nota eſſe deo ſenſibilia omnia præterita atque futura & in his dirigi nos ab eo clariſſime aſſeuerauit quod in libro quoque de mundo, libro vtique Ariſt. ſapientia digno confirmauit quem platonica illa de diuina iuſtitia ſententia quaſi oraculi cuiuſdam coronide terminauit. Si igitur curant humana dei: ſic enim loquimur: vt cuſtodes angelos: & intelligentium cauſarum ſerum ordinem complectamur dei veri conſilio prouidentiæque famulantem: Si inquam hoc verum eſt nemo dubitauerit inſtigatos ab illis homines ea ſæpe facere quæ ſunt homini non præuiſa non præcognita illis vero ſapiētiſſima præcognitione diſpoſita. Vulgatiſſimum eſt exemplum de ſeruis eodem miſſis a domino vt conuenirent ignaris tamē domini voluntatis: quorum conuentus atque concurſus ipſis ſeruis inopinatus atque fortuitus, domino præuiſus & præordinatus eſt: ſic procurās vtilitatem pauperis agricolæ cuſtos angelus poteſt ad eum locum effodiendū inuitare motibus occultis: vbi nouit angelus eſſe theſaurū: vt quod pauperi fuit fortuna conſilium tamē angelo fuerit: hoc reſpiciens Aurelius Auguſtinus quinto de ciuitate dei libro non inquit cauſas quæ dicuntur fortuitæ: vnde & fortuna nomen accepit nullas eſſe dicimu: ſed latentes eaſque tribuimus vel veri dei vel quorumlibet ſpirituum voluntati. Dixit quorumlibet ſpirituum: quoniam tam a bonis hoc fieri poteſt quàm angelis malis, licet non omnia poſſint mali quæ boni: nec idem vtriſq; finis: ſed bonis quidem commune hominum bonum: malis vero malum: fruſtrante illorum tamen malitiam bonitate diuina dum in bonum ordinat redigitq; quicquid ab illis mala fuerit voluntate patratum. Sed hæc alibi latius. Proclus Platonicus in commentarijs in Thimeum eadē ratione pro qua & Auguſtinus fortunam definiuit eſſe dæmonicam poteſtatem congregantem inuicem cauſas inter ſe diuulſas: nec differt a peripathetica determinatione quàm dicitur fortunam eſſe in electione humana cauſam aliquid efficientem ex accidenti: ſed altera cauſam remotiorem occultioremque: altera proximam notamque reſpexit. Dixit enim Proclus dæmonicam poteſtatem q; ita vocent Platonici quaſcunque mentes inter homines poſitas & intellectus ſuperiores a particulari & proxima rerum noſtrarum cognitione ſemotas. Declaremus exemplis hæc quomodo fiant vbi & cœlum in his quid agat intelligamus. Domi erat Lucius & foris quidem quid agere non habebat, verum ſedit animo tamen exeundi ſententia ſimulatque egreſſus domo eſt, ruit domus, fortunatum dices qui periculum imminens ſic euitauerit: cuius rei cauſam a male pio philoſopho ſi quæſieris: ſed & male philoſopho reſpondebit caſu ita factum: nec aliam cauſam requirendam: ſi quæras ab aſtrologo in benignam hoc aliquam radiationem refert fortunantis planetæ cuius ope defenſus ille ſit a ruina. Fallitur autem ratione ſuperius enarrata: quoniam incitare Lucium ad egreſſum ne ſub ruina pereat cauſæ eſt intelligentis agentiſque conſilio & ratione: Qualis nec Iouis nec alterius ſtellæ radius: tantum eſſe hoc de cœlo potuit vt ad egreſſum Lucij animus eſſet propenſior quàm ad quietem: ſicut hoc quoque ab ipſo corporis habitu eſſe potuit: ex quo alij ſedētarij magis alij ambulatores homines ſunt: vt ſi qua fuerit huius boni conſtellatio cauſa, fuerit ex his potius quæ vegetes nos reddunt & melius appetentes, quales martias dicunt, non beneficia quæpiā & defenxatrix a malis quando vt ſæpius idem inuehamus. Sic enim expedit ordinare illa inuicem ra-

Fortuita vnde ſint. Exemplū.

Nota quomodo fortuna excludatur.

Ariſtote.

Alius error deteſtabilis

Cōmendatio li. Ariſt. de mundo.

Quo modo intelligētię & dei ſint cauſæ fortuitorum.

Auguſti.

Definitio fortunæ a Proclo aſſignata.

Exēplum ſupradictorum.

dius non poteſt egreſſum ſcilicet tuitionemque a ruina: ſed quemadmodum eligenti egreſſionem Lucio ſpaciandi gratia fortuitum eſt: vt egrediens mortis diſcrimen euadat: ita conſtellationi ſiquam modo talem eſſe cenſemus, iuuanti illum ad motum fortuitum eſt prorſuſque accidentale, vt liberet a ruina: quo fit vt nec cognoſcens aſtrologus quid tunc influat cœlum Lucio aliud ſit quod cognoſcat, quàm auidum illum futurum motus ambulationiſq; : ſed futurum vt ſimul domum & periculum fugiat præcognoſci ab eo poſſe nec thema nec ratio vlla conſentit. Vna igitur ſupereſt cauſa cui prouiſum hoc nec fortuitum eſſe potuit diuina ſcilicet vellicãs intus animum Lucij inſtiganſque ad egreſſum, ne ſub domo mox caſura diſpereat: quam ſcilicet & caſuram idem numen intelligit: & ad eum finem ordinare Lucij exitũ poteſt. De radio corporali neutrum dici poteſt: quare nec philoſophus vllus fortunam definiuit cœleſtis decreti conſtitutiònem, aut genituræ factum, aut tale quippiam ductum a dogmate aſtrologorum: ſed aut ad ipſum caſum inopinatumque concurſum cauſarum ſe retulerunt: aut ad intellectuales cauſas inuicem conciliantes ſuo conſilio: quæ noſtræ prouidentiæ fines effugerunt: ſic magnus ille philoſophorum dux Ariſt. quid ſit bona fortuna, quid mala, quid fortunatum eſſe quid infortunatum latiſſime differẽs, ne dum decernendo cœleſtium meminit conſtellationum: ſed nec inquirendo diſputandoque: quia iſtam genethliacorum opinionem nec dignam putabat de qua philoſophus homo dubitaret: ſed velut alia circulatorũ deliramenta potius inter fabulas & præſtigia quàm inter controuerſias philoſophiæ deberet annumerari. ipſe igitur Ariſto. in eo tractatu poſt diligentem totius quæſtionis examinationem ita definit cum nobis bene ita fortuito euenit dupliciter fieri ſolere: aut incidentibus nobis prorſus imprudenter in id quod bonum facit euentum: aut quamuis non conſilio deliberationeq; impetu tamen ad id animi ductis: cuius ita rationem ignoramus: vt quo ille ſe fert obſtinatiſſimo tantum remo veloque deſcendamus: illud primum ad caſum putat referendum: hoc ad diuinam motionem quàm penitus illa volũtas occultis impulſionibus inclinetur: quod paſſi ſolẽt illa dicere, præſagit animus neſcio quid non poſſum aliter velle huc rapior, alia cogitanti mens non accedit: & ita cum ſui conſilij rationem nullam reddere poſſint: ita tamen libitum ſibi ita præiudicatum animo pertinaciter aſſeuerant. Quo loco philoſophus Ariſtoteles & deo nota eſſe omnia, vt ſuperius diximus: & nihil eſſe ſublimius deo vnde poſſit voluntas noſtra moueri quod magnum eſſe immortalitatis argumentum affirmat: Ex quibus omnibus ita colligi poteſt rerum humanarum quaſdam fieri caſu, quaſdam natura, quaſdam electione, quaſdam diuino conſilio: nam licet nihil fiat præter dei conſilium, ita tamen partimur vt fieri diuinitus ea dicamus quæ relictæ ſibi hominũ mentes non efficerent: ſed peculiari numinis impulſu commote faciunt: præter illam generalem ſummæ poteſtatis omnibus aſſiſtentiam, ſine qua nihil eſſe, nihil fieri, licet minimum poteſt. Sic quamuis proprium hominis ſit agere electione: regitur tamen interdum natura cum motibus affectionum corporalium mancipatus iudicium rationis non expectat. Declarantur hæc vno exemplo: indicit rex bellum finitimis forſitan in cauſa natura regis eſt bellicoſa, cupida, irrequieta, forſitan non tam paſſione ducitur quàm ratione vel iure

Ariſto.

Ariſto. recte de deo & anima.

Rerum humanarũ ambiguitas.

vendicandi quod ſuum eſt, vel iniuriæ reponendæ vel alijs ne cauſis. Poteſt præter hæc omnia ſpeciale dei cõſilium interuenire, ſemper iuſtum, ſemper rationale: licet non eius ſemper vel iuſtitia vel ratio omnibus pateat: Dei inquam, conſilium, et animantis ad bellum capeſcendum, & cumita liber armantis ad victoriã: quo pacto loquitur apud Ieremiam prophetam. Ecce ego mittam & aſſumam vniuerſas cognationes aquilonis, & Nabuchdonoſor regem babylonis ſeruum meum: & adducam eos ſuper terram iſtam, & ſuper habitatores eius, & ſuper omnes nationes quæ in circuitu illius ſunt. Et apud Eſaiam: Aſſur virga furoris mei & baculus ipſe eſt: in manu eius indignatio mea ad gentem fallacem mittam eũ: & contra populum furoris mei mandabo illum, vt auferat ſpolia, & diripiat prædam: & ponat illum in conculcationem quaſi lutum platearũ: ipſe autem nõ ſic arbitrabitur: & cor eius nõ ita extimabit.

Caput IIII. Ad cœlum non eſſe referendum, ſiquid a nobis fit ꝙ noſtras vires excedere videatur: ſed potius vel ad angelos vel ad deum. Atq; inibi de fato multa vtq; diuina prouidentia noſtram libertatem non tollat.

CVm quid vero ab homine fit ꝙ eius vires excedere videatur: inſolitis ſolet euentis admirabilibuſque mortalitas noſtra concuti: victaque rerum magnitudine, ſuſpicari vim cauſæ potentioris id agentis in homine atque per hominem: quo humanæ vires facultatis excedat. Et hac quidem ſuſpitione, qui carneos tantum oculos habent, rapiuntur ad cœlũ quo nihil ipſi maius vident: aut potentius ſentiunt: malæ ita compotes mentis vt ad cauſam amentem expertemq; cognitionis id referant: Cui nec omne mentis humanæ conſilium ſatis eſſe credunt. Quod ſi reſpondeant illa quidem a deo diſponi & ordinari: ſed a deo per cœlum ſyderaque compleri: quorum virtus & efficacia tanta ſit: nimis quàm abſurde dicere reuincentur: ſiquidem intercedentes iſtæ cauſæ inter deum & nos: ſicuti humiliores deo: ita ſublimiores hominibus eſſe debent: nec quæ rõne conſilioq; peraguntur qualia noſtra ſunt per irrationalia corpora decet ab auctore primo diſponi: ſed quemadmodum ille elementariam molem, vtpote deteriorem, per cœleſtem quæ melior eſt regit & moderatur: ita res humanas non corporum ſed angelorum myſterio: qui natura dignitateque mediant inter nos & deum conuenit gubernari: quare cum a deo deſcendis ad terram deſcende per cœlum: cum a deo deſcẽdis ab homines deſcende per angelos. Sic angelum: Perſarum: græcorum: hebræorum legis apud prophetas ſuis populis prouidentes: & apud Platonẽ omneſq; Platonicos locales deos: vrbibus regnis: hominibuſq; præpoſitos: quorum mentionem quoque factam ab Ariſtotele: & antiquior Iſidorus: et poſt Iſidorum Clemens Alexandrinus in ſtromatis meminerunt. Neque nos turbet ꝙ indigne quædam interdum iniuſteq; fieri nobis videntur: vt propterea ad cauſam naturali neceſſitate non conſilio agẽtem libentius recurramus. Nam ridicula ſane fuerint vrbis viliora mancipia ſi de conſilijs principis iudicare præſumpſerint: multo noſtra vel ridicula, vel ſacrilega potius temeritas: arbitriũ ſibi vendicans primi ordinis ſapientiæque diuinæ: quæ non in vnius hominis: vnius familiæ: vnius vrbis: ſed orbis totius vtilitatem: non ad ſæculum inſtans: ſed ad omnia pariter

Damnatio popularis applauſus.

Angelos eſſe iter deos & homines multorum cõfirmatur ſententijs ac ab eis euentus dari.

pariter sæcula oculum prouidentiæ radiumq; suæ bonitatis extendit. Nos hæc homunculi immo noctuæ talpæ: vere asini: vere boues: & quidem septimi dijudicantes: & deum reuocabimus ad examen? Qui sæpius nec in illo, quantulumq; est quod habemus iudicium: sed animi potius morbo iudicātes iniuste factum quærimur quicquid fieri ipsi nollemus: Et quis non asseueranter exclamasset dormitare deum cum iustus Ioseph venundabatur a fratribus? Quis non etiam nullum esse cum idem carcerem præmium castitatis accipiebat? Vide mox eū in ægypto regem, vel a rege secundum. Vide patrem cū tota familia a fame redimētem. Vide prophetia nobilem: nec negabis a deo facta illa priora per quæ ad ista deinceps ordine suo peruētum est. Sed & altius si suspexeris vt ab illa tā impia mercatura rem eo perductam intelligas. vt descendens totus populus in ægyptum diuque ibi attritus ab ægyptijs regibus, tam gloriose in libertatem asseratur a Moyse: tot prodigijs confirmata potestate dei: tot oraculis manifestata: in pharaone: in ægypto: in hebræorum populo per legem: per tot miracula diuinæ maiestatis: nunc per beneficentiam: nunc per iustitiam quæ figurarent futura sub Iesu diuinæ corporationis ineffabilia illa mysteria. Profecto vel insanus adduci eo non poteris vt sine ratione fieri quicquam suspiceris in rebus humanis propterea que non adeo optimo sapiente: sed vel a dæmone malo cum manicheis vel a corpore syderalis reuolutiones necessitate cum astrologis: vel a casu fortuito te meritateque gubernari cum non multis male philosophantibus credas: Sed & quotiens suscitari bella & cædes: & vrbium vastationes: & euersiones regnorum intelliges: non mixturam duorum radiorum: aut interpositum naturali cursu suo lumē inter solem & lunā cum præstigiatoribus istis causam cogitabis: sed cōsiliū dei, vel punientis malos vel exercentis bonos: Vnde ille dictus dei flagellum, & alter satis proximus sæculo nostro: non hominem esse se dixit: sed iram dei orbisque vastitatem. Sapiēs ille persarum apud Herodotum qui discūbente apud se in conuiuio. Thebano: cui futuram suæ gentis cladem nescio qua præsensione sibi præcognitam reserauit recte locutus est. Nam cum suaderet Thebanus: vt idem imperatori exercitus denunciaret: dehortareturque ab incæpto cuius esset futurus exitus tam infœlix: respondit id homini esse ineuitabile: quod fieri deus ordinauerit. Quare nec suis verbis si scilicet imperatorem admoneret, fidem futuram: quando ita deo decretum esset: proindeque se etiam Martdonium (ita erat principi nomen) sequi alligatos necessitate: placetq; q necessitatem non astrorū: sed diuini consilij dixit: quam & fatum siquis vocet: rectius inquit Augu. sentiet quàm loquatur. Est autem hoc fati nomen quantum ex veterum colligi monumentis potest in quadruplicem significationem acceptum: vt fatum vel ipsa natura sit vel causarum series ordoque nexu necessario cuncta producens vel syderum constitutio: cum quid aut nascitur, aut cōcipitur aut inchoatur: vel diuini consilij executio certa ineuitabilisque successus, in primam significationem accipitur ab Alexandro ex afrodisiade in libro de fato ad principes Seuerum et Antoninū: ita enim fata esse concedit, vt fatum ipsa natura sit quæ principium aliud est ab electione quare fato ignis calefacit: aqua humida est: sol illuminat: sed & cum quis dissoluto corporis temperamento moritur fato moritur. Si vero vel ex equo præcipitatur, vel gladijs occidit fato non moritur: in quem modum de Didone Virgilius mortem sibi per vim præparante dicat: Sed quia nec fato debita nec morte peribat. Astrologi vero id maxime genus mortis in fatum reiecissent, sic Demosthenes. Et ita quidem fatum nemo esse negauerit sicuti nec naturam: Quo pacto & Aristoteles quinto libro physicæ auscultationis fatales dixit generationes: hoc est quæ secundum naturam fiunt. Nec dubium cum sic fatum intelligamus multa fieri præter fatum sicuti & multa fiunt præter naturam vel casu vel electione nostra: vel vt inquit eodem loco Alexander ipse Afrodiseus consilio deorum. Qui vero secundam inuexerunt opinionem, cogitarunt in ipsa natura nihil non fieri necessario: siquis omnes simul causas complecteretur. Nam qui multa fieri dicūt extra necessitatem: hoc ita defendunt in naturalibus rebus & arbitrarijs. In naturalibus quia non omne quod fit naturaliter necessario fit, cum naturæ opus impediri possit, in arbitrarijs quia electio nostra & arbitrium liberum est: illi contra sic instant: in naturalibus quidem siquid impeditur necessario impediri: quia illud impedimentum a naturali causa est: quæ tandem ad supremam naturam, hoc est cœlum redigatur. Ea vero necessario agit: sed falluntur: nam vt impedimento quidem fuerit causa naturalis: fuit ea tamen quæ & ipsa potuit & non esse & impediri cum agebat: quare contingens illud impedimētum non necessario fuit. Et si illo rursus impedimento nos vrgeas futurum. f. causam naturalem quæ & ipsa sicuti naturaliter: ita necessario aut impedietur. Respondeo te (si mundum credis æternum, aut in infinitum progressurum a causa contingente in contingentem causam: inter quas ordo sit semper accidentalis) nec vnquam ad vnam causam primam necessariam peruenturum: Vnde sequentibus necessitas inuehatur: cum nulla sit talis intra naturales: quādo nec cœlestis cuius operibus & materia & concurrentes inferiores causæ facile obstāt: Si vero de mundi creatione cum theologica veritate consentis. Deuenies per importunum illum regressum ad primam rerum contingentē institutionem, vnde tolletur necessitas: non confirmabitur electionibus nostris multo irrationabilius inferunt necessitatem quoniam voluntas nihil eligat, non præiudicatum a ratione nec in nostra si manu, ita velle iudicare: sed falsis nituntur assumptionibus, vt ab alijs alias: & a nobis alibi declarabitur. Nam peculiares hæc seorsum tractatus exigunt. Nec magnopere pertinent ad confutandos astrologos: quorum illa tertia est acceptio fati toto opere confutanda, differens a prima opinione, q naturam ipsam cœlestem non solum naturalium: sed & fortuitarum vt videmus rerum originem facit: maleque de causis inferioribus in hac parte maxime sentit: pessime de cœlestibus: quando licet natura cœlum sit: constellationes tamen illæ quas fingunt ex syderum positura, per loca, signa, domos, aliaque id genus: causæ naturales non sunt, sed fictitiæ: nec ex vno illo momento initiali dependet operatio cœlestium: nec ad ea quæ propria sunt inferiorum causarum referuntur, vt iam declarauimus: & sequentia magis declarabunt. Restat quarta fati significatio theologica, sicut illa prima physica magis: sed vtraque vera: vt pendentem a diuino consilio seriem ordinemque causarum notet: sub quo nihil nostra libertas periclitetur: cum simus: et nos inter has causas nec in hac chorea fati patiamur tantum: sed agamus: siue igitur dei præuidentiā: siue prouidentiam:

Marginalia: Reprehēsio communis. — Herodotus — De fato, Augu. — Fatum quadrifariam accipi, Primus modus. — Alexander — Virgilius. — Demosthenes. — Aristote. Secundus. — Alexander Confutatio secundi modi. — Tertius modus fati toto opere cō futandus. — Approbatio quartæ acceptionis fati.

hoc est siue mentem illius omnia præcognoscentem. siue voluntatem ex suo placito omnia disponentem attendas: nullum fit præiudicium liberis actionibus nostris. Nam si præuidentiam, cur non libere facio ꝙ præuidit deus me facturum, nam si erit quod ille præuidit: vtique libere faciam, quod libere me facturum ille præuidit. Sed & quia erit quod voluit: voluit autem me esse liberum, libere agam quicquid agam, nisi ipse mihi meam libertatem ademerit: & certe non solum præcognouit deus voluntates nostras: sed & præordinauit: nec cum id Gregorius nisenus Damascenusque negaret, videntur aliter negare quam vt admoneant. Cætera quidem per voluntatem diuinam: electiones nostras per illam cum nostra etiam voluntate disponi: ita tamen vt non modo cogitationum nostrarum euentus: sed & ipsæ cogitationes: ipsa consilia: ipsa proposita: nec regum tantum, vt scriptum est: sed omnium corda in manu dei sunt qui solus omnia moderatur: nunc in his quæ nec ad vitium attinent, nec ad virtutem inclinans voluntatem quo libitum illi: si sic decreti alicuius sui exigat absolutio: nunc virtutes in nobis: sed & nobiscum inchoans & perficiens incohatas, nunc a virtutibus ad vitium motos, permutans ad iustitiam vel admouens virgam pedagogi pro misericordia, vel comminuens quasi hallucinatus pro iustitia: omnia semper aut bona aut occasiones certe faciens bonorum: tanta de fato de prouidentia & humanarum rerum gubernatione dixerimus cum per se cognitu vtilia: tum ad conuellendam astrologicam vanitatem necessaria: vt cum quid fieri contigereque videmus ꝙ aut maius videatur aut ordinatius: quàm vt in casum hominemue referatur. non vim ibi corporalium radiorum: sed diuini consilij angelicique ministerij cum humana libertate curam potestatemque intelligamus. Liquet autem ex his quæ diximus & quo pacto tum prouideri futura: tum præcaueri cum sint mala possint a nobis: nam si fortuito tantum fierent res humanæ: nulla præsensio futurorum esse posset. Cum autem humano diuinoque consilio fiant, potest humana ratio de illis nonnihil coniectare: soli vero numine afflati præuidere certissime: quod prophetarum prædictiones oraculaque confirmant: proximi licet longissimo proximi interuallo prophetis prudentes sint. Vnde illud Euripidis: Qui bene coniectauerit is vates optimus esto: Sic in procurando fœlici rerum successu infortunijs quæ vitandis illud potissimum est, deum sibi conciliare propitium animi puritate: pijs operibus: votisque sanctissimis post hoc ipse sibi homo consulat sua prudentia: nam licet in plerisque rebus multum fortuna possit: plurimum immo totum in omnibus dispositio certæ diuinæ voluntatis: ipsam tamen rectam viuendi rationem magnum in his habere momentum necesse est: nisi frustra collatum hoc nobis munus a deo dicamus. Quare recte dixit ille nullū ab esse numen si sit prudentia: sed nos facere fortunam deam cæloque locare. Propterea Plato in epistola ad Syracusanos: cum Homerici illius dicti meminisset: Dij mentem abstulerūt: quia homines potius adiectam ipsi mentem abstulerunt: quod Euripidis illa sententia confirmat: qui sortem animæ filiam esse dixit. Prudenter igitur vitam instituentes ratione naturali: tum pia religione diuinam nobis beniuolentiam parantes: vitemus omnem superstitiosam vanitatem: alioquin qui vel futura præuidere: vel cum sint mala precauere per astrologicas sperauerit obseruationes, audiet Esaiam sibi dicentem: Veniat super te malum et nescies ortum eius: & irruet sup te calamitas quā nō poteris expiare.

[Margin: Ex præsciētia dei non tolli nostrā libertatem neque ex prouidētia. Declaratur sententia. Damas. & Gre. niseni. — Euripides. — Plato. — Esaias.]

Cap. V. Nec præterita nec quæ ad alios attinent posse ex aliqua constellatione præuideri.

Quod si habeant forte de fortuitis rebus aliquid quod respondeant: Quanquam habere nihil possunt aut verum aut verisimile: De his quæ genituræ horā antecedunt quæso quid respondebunt? hoc est quonam pacto putabunt efficientem causam suis effectibus esse posteriorem? Quid de his item quæ non solum: priora: sed etiam aliena: ideoque suas causas non huius genituræ constellatione: sed alibi possidentia: vt cum ex hora qua filius nascitur de parentum auorumque, & fratrum natu maiorum naturis fortunisque pronunciant. Hæc enim & priora illa sunt constellatione: & ab ea itidem aliena: vt quæ a præteritis iamdiu proprijs constellationibus sui habeant fati ordinem & dependentiam. (Si quod scilicet esse fatum a cœlo existimemus) in eo item qui nascitur quomodo illud efficit natalitia constellatio: quod multis ille diebus ante diem natalem accepit prædicunt enim ex themate genituræ, mas ne an fœmina sit qui nascitur: mancus an integer pulcher an deformis: deque alijs huiusmodi corporis conditionibus de quibus omnibus iacta alea erat priusquam e matris vt ait Lucilius bulga infans committeretur. horum omnium prædictionem qua sibi ratione astrologi vendicant? sed nec effectu causa posterior: nec præuidenter ex cœlo aliter quæ inde præuidentur. quàm quo pacto effectus ex causa præcognoscitur. Haly auenrodam apotelesmaticos Ptolemæi libros enarrās quasi nostram hanc soluēs quæstionem, ostendere voluit quonam pacto, ex fratris fratrum: ex filiorum genituris parentum fata præuiderentur. Non quotiens inquit mulier congreditur viro totiens concipit: sed tunc solum cum ea incidit hora cuius constellatio, cum parentum constellatione concordet & quoniam quæ cum alio pariter conueniunt inter se quoque conuenire necesse: est si conueniunt cum parētum constellationibus filiorum omnium genituræ, erunt ipsæ quoque inter se concordes: quare & mutuo etiam sua inuicem fata significabunt: sic ex fratris fratrum: ex filij genitura parentum naturæ fortunæque demonstrantur. Ego vero in hac astrologica subtilitate nescio quid primum coarguam vel irridam. Non concipit inquit mulier nisi qua hora sydeꝛum positio cum parentum syderibus conuenit. Non igitur ex ea hora qua nascitur: sed quæ concipitur puer parentum debent fata præuideri: Sed & cum alio item cœlo pater, alio, genitrix nata sit eius qui concipitur, quomodo vna poterit constellatio tam diuersis constellationibus respondere? aut si hoc fieri posse putent aliqua syderum diuersitate, quomodo tot filiorum themata thematis, patris, matrisque simul respondebunt. Cum ab hisdem syderibus, ab hisdē cœli regionibus peti in omnibus debeat parentum significatio. A quarto & decimo cœli loco sors patris & matris ab illis inuestigatur: a sole item Saturno, Venere, & Luna. Horum dispositio in thematis genturarū varia fere semper & multiplex pro varietate filiorum: tu istam omnem varietatem putas posse non variare a constellationibus genitorum: quasi possit ab alio non dissentire quod a seipso prius dissentit, aut non sit futurum, vt idem pater necessario & fortunatus

[Margin: Lucilius. — Haly auenrodā de genituris imaginatio. — Redargutio. Prima rō. Secunda. Tertia.]

natus

natus sit & infortunatus: quoniã eius scilicet alter filius quartum habeat locum fœlicibus radijs illustratum: alter vero infœlicibus obsessum. Quod vt vitaret vulgus astrologorum soliti dicere non ab omnium filiorum genituris: sed ab eius qui esset maximus natu parentum fata præuideri. Sed adimitur statim eis illud perfugium, de fratrum genituris: quas ostendebant iccirco inter se conuenire: ꝙ cum genitorum constellationibus omnes pariter consonarent. Sed quid oportet rem operiosius confutare euidentissime friuolam? Qua enim ratione defenditur? non concipere mulierem nisi qui tunc concipitur ea sit deinde hora nasciturus cuius constellatio eiusmodi sit futura quæ parentum eius qui nascitur sortem atque naturam astrologo possit significare scilicet illis cœlum & tota natura deseruit: nec potest aliquid fieri in vniuerso nisi eo fiat modo ꝑ quem possit eo astrologus diuinare. Præterea illud quomodo soluunt in quo erat tota vis nostræ argumentationis: non posse effici ab hora qua infans nascitur: quod in fratribus in parentibus dudum ante præcessit. Nam eorum opinionem qui non effici hac re sed significari tantum ab astris dixerunt: postea coarguemus. Nunc aduersus eos disputamus qui eorum quæ cœlitus prædicuntur causam esse cœlum opinantur: quod & Ptol. & principes omnes istius artis opinati sunt.

Responsio vulgi astrologorum.

Caput VI. Futura multo post tempore a præsenti constellatione effici non posse.

QVid ꝙ non solum præterita: sed si recte consideremus nec quæ multo post tempore sunt futura effici possunt a præsenti constellatione: quod est tamen familiare frequentissimumque in astrologorum prædictionibus. Vbi enim non illud legitur apud eos: planetam orientalem in prima vitæ parte præstare quod pollicetur: occidentalem in postrema: qui horoscopum occupauerit vel horoscopi fuerit dominator cito dare quæ sua sunt: paulopost cum qui decimi loci iura possideat: qui occidenti vel affuerit vel præfuerit sero: serius qui imo cœlo fuerit collocatus: atque alia hoc genus innumera: hoc denique attestantia: non fieri a cõstellationibus quod sunt facturæ cum ipse sunt constellationes: sed multis potius annis postquam fuerunt: huius vero mirandi exemplum in nulla virtute vel actione naturali qualem esse cœlestem confitentur: apparet vt scilicet tunc efficax magis existimetur cum non est quàm cum est: non remanet autem cœlestis influxus in corpore instar medicinæ. Sed respondebunt fortasse etiam si præterit ille syderum positus, durare tamen virtutem inde nobis infusam quæ suo tempore pro natura agentis materiæque habilitate, suos tandem effectus in lucem sit editura. Ego vero quod attinet ad naturã agentis obijcio illis quod prius obijciebam, variari quidem pro agentium conditione variaque virtute effectus quoque naturam & conditionem. Sed hoc esse omnibus causis pariter commune vt quod sint effecturæ, tunc magis efficiant quando sunt, quàm cum multo iam tempore desierunt: Quod spectat ad materiam si forte dicant non statim fieri regem & philosophum eum qui nascitur: licet cœlo id promittente: quia ætas repugnat: poterit videri non absurdum esse quod dicitur: sed cum ætas eorum muneRum capax est quæ natalitiæ stellæ pollicebantur: cur tamen non fit: cuius & causa sufficiens iam præcessit: & materia habilis idoneaque præsto est. Sed aut cessare aiunt effectum tot annis quot signorum partibus a tali loco planeta distabat: aut quia talem in themate cœli locum obtinuit, nisi sero præstare sua beneficia suis non posse hoc rationalis potius natura, pro electione arbitrioque sua munera quo voluerit tempore dispensantis: naturalis causæ, nec est: nec esse potest. Præterea si ex se quidem daret statim cœlum quod promittit: sed materiæ dispositio est in mora: non erit astrologi euentus tempora præcognoscere qui cœlum cõsiderat: sed eius potius qui materiæ statum conditionemꝗ cognoscit: vt quid futurum sit ab astrologo audiat. Quando futurum astrologo ipse demõstret. Quod item respondebant seruari vim a cœlo deriuatum prætereunte cõstellatione scire ab eis velim: vbi nam conseruetur? vtique aut in materia: aut in causis inferioribus & secundarijs: quorum siue vtrunꝗ siue alterum eis placet: sciant nec in æstu fluentis refluentisque materiæ: nec in tam varia atque mutabili particularium causarum multitudine, virtutem cœlestem posse eandem et stabilem tam diuturno tempore permanere.

Astrologicæ vanitatis per ipsã met impugnatio.

Responsio.

Confutatio

Nota prædiuinationis defectum.

Nota.

Caput VII. De auspicationibus quas electiones dicunt, quàm vana & impossibilis sit astrologorum sententia.

LIbet itẽ ab eius sciscitari de ea parte qua maxime vtilis vitæ putatur astrologia: quæ est de auspicationibus, vulgo electiones vocant: hoc est quonã pacto a cœlo fieri intelligant: vt quod hac quidem hora aggredimur faciendum fœliciter: quod vero alia infœliciter fiat a nobis. Nam vt facile omnia hæc dicunt: & habet in prima fronte speciem probabilitatis: ita cum diligentius examinantur vana, impossibiliaꝗ depræhenduntur. Si quis inquiunt iter sub tali cœli constellatione capessat, commodam habebit peregrinationem: a rege benigne excipietur: rem suam familiarem adaugebit. Contra: si alia hora equum ascendat, aut descendat in nauim, difficilia itinera, periculosam nauigationem experietur. Nec efficiet tandem cuius rei gratia iter nauigationemue suscepit. Hæc omnia fateor me non perspicere quonam pacto fiant a cœlo: doceant ipsi me si possunt. Esto Iuppiter de nona cœli regione radios suos in terram iaculetur: fœlicem dicent constellationem pro itinere capessendo: Quæro ego ex eis defluxus iste afflatusque fortunatus homines ne ipsos afflet atque afficiat iter arrepturos: an ipsam potius iter agentium hominum operationẽ: hoc est vel equi ascensum vel e domo egressionem: vel huius aliquid eorum quæ sunt necessario itineris incohamenta. Si primum respondeant afflabuntur illi: etiam si tunc primum iter non accipiant syderis beneficio, quoties arripiendi itineris illis fuerit propositum: præsertim cum ex eorum sententia non præstet cõstellatio quod pollicetur tunc maxime quando est: sed longo etiam post sæpe temporis interuallo. Si secundum multa certe delirare coguntur vt positionem tueantur, dum nobis exponent quo pacto Iouia illa equi ascensio, & mollem pedibus viam substernat. & latrones abigat ex itinere & nubibus pulsis placatum efficiat diffuso lumine cœlum. Nec parum item illis negocij in retinendo isto defluxu, dum multorum forte dierum iter plane conficiatur: cum non parua iure suspicio habenda sit neque in illo equum ascendente virtus cœlo descẽdit, reciproca ratione cum

Vide qbus rationibus electiones arguantur.

de quo ille descenderit, illa in cœlum rursus ascedat: & nouo iste viator Ioue semper indigeat, cũ erit ei equus insiliendus. Nam somniare vim aliquam primordialem nusquam consistentem, nullibi radicatam: quæ totum tibi iter molliter beateque conficiat hominum est insomnis etiam delirantium: qui quod loquuntur nihil perpendentes, futilem dant & sine mente sonum. Videamus rursus eosdem ne scrupulos incidant in his rebus quæ sunt opera potius nostra q̃ operationes. Sententia est Ptolomæi: si in vrbis constitutione Mars cœli medium obtinuerit, principes eius ciuitatis gladio plerunq; perituros.

Ptolemæi exemplum confutandum.

Exponat nobis Ptolemæus vbi nam sanguinolenta ista Martis radiatio recipiatur, quæ tot deinceps principes sit successu temporum gladio necatura? Si suscipi eam velit in principe qui tunc vrbem ædificat: rogabo quo pacto iacti illi defossique in terram iussu principes lapides, vrbis scilicet fundamenta, cœlestes radios aliorsum vergentes in principem istum flectant atque deriuent. Quo pacto in eius posteros regnique successores hæreditario quasi iure deueniat, noxia ista virtus, cuius & susceptaculum perijt: & origo præterijt. Sane quid possit sine rubore interrogantibus ita nobis respondere, equidem non perspicio. Dicet igitur forte non in principe ipso vrbis institutor: sed in ipsa potius vrbe: in ipsis primis lapidibus super quos erigenda est: pestilentiam illam recipi: Martis pestifero quasi quodam afflatu, omnes eius vrbis principes afflaturam.

Si talis pestilentia inter necandi in fundamẽtis vrbis latet & quandoque mephiti emissura tũ pauperes quoque esse necatura dicitur.

Bellum vtique inuentum mosayco etiam testimonio confirmandum: qui leprosæ nobis domus expiationem prophetica olim inspiratione monstrauit. Sed vereor ne congesta desuper humus, proximisque lapidibus inculcata, exhalare mephitin illam martiam non prohibeat: aut si omnino exhalet, non egenos potius & pauperes pestilentiæ magis oportunos inuadat, quàm principem ipsum ciuitatis. Qui si in suburbana aliqua villa forte habitauerit, credo gladio non peribit, præsertim si pluribus passuum milibus ea distat ab vrbe quàm vt martius ille vapor, calce ruderibus, interim vndiq; suffocatus integer illuc possit, efficaxq; perueni re. Sed hæc philosophis periclitabitur gloria Plato. academiæ et Arist. qui in suis de republica libris, vbi de cõdenda regendaque fœliciter vrbe, ac ciuitate tam multa perceperunt: de tam vtili tam obseruandaque cautione nihil nobis scriptum reliquerunt: Quæ omnia si non per iocum serio pẽsitemus: videbimus iure Haly interpretem Ptolemæi quanquam summum astrologum, partem tamẽ hanc astrologiæ quæ est de electionibus friuolam inefficacemque existimasse.

Haly.

Caput VIII. Astrologos mentem nostram cœlo subijcere quanquam vt sunt astuti id dissimulare conentur.

HActenus demonstratũ est nullam ex corporalibus rebus & temporarijs, quarum maxime ius habere cœlum putatur dependere a cœlo quo scilicet modo astrologi opinantur. Nam neque ea quæ sunt fortuita: nec quæ ad alios attinẽt: nec quæ aut præterita sunt, aut futura longo post tempore, tum eorum maximam partem quæ vt fiant fœliciter a certis horarum obseruationibus auspicantur: Quæ si non ita efficit cœlum: vt e cœlo præuideantur: quanto illa minus quæ sunt incorporea: de quibus tamem pronunciare astrologica superstitio nihil erubescit. Continẽtur enim hoc genere morum ingeniorumq; diuersitates: & quæcunque animi nostri opera & proprietates: continentur quæ ad dæmones: ad mentes superiores: ad deum: ad efficaciam supplicationum: ad arcana conscientiæ: ad statum futuræ vitæ: atque hoc genus alia pertinent. De quibus omnibus mille dogmata prædicendi nugiuendum hoc hominum genus arrogantissima temeritate diuulgat. Et quidẽ a motibus exordirer quos alios atque alios esse in hominibus putant, pro varietate natalis constellationis. Sed solent cum hic vrgentur dissimulare quod sentiunt: et de arbitrij libertate multa funditantes, cauendum præcipere, ne cogi putemus a stellis nostram libertatem: a quibus solum propensionem inuitamentumque aliquod habeamus: quod vel sequi vel declinare nostræ sit electionis.

Astutia astrologorum.

Detegam igitur primum fraudem huius defensionis, plurima afferens dogmata: ipsorum ex quibus pateat mentem ipsam eos cœlo subijcere, etiam vbi a corpore non dependet.

Astrologos mentem nostram cœlo subijcere.

Postea nec morũ ingeniorumq; diuersitatem eo etiã quo dicunt, modo in cœlestes causas referri posse declarabimus. Ergo si non aliter putant humani animi differentias esse de syderum habitu & positione quàm vt affectu aliter atque aliter corpore: animi etiam operatio non nihil immutetur: quomodo ex Marte in nona cœli regione fœliciter constituto tantum præstari nobis posse contendunt, vt ab obsessis corporibus sola præsentia dæmones expellamus? Quod non animi solum est ad corpus inclinantis: sed sic viuentis in corpore: vt deo plenus: & mentes habitans penetralia in corpore viuere se non sentiat. Quomodo item ex parte solis, de archanis conscientiæ eius qui nascitur erga deos & homines iudicaturos se præsumunt? quibus in manu animi & nostra magis libertate, nihil positum est: nec ita vt angelicæ pateant cognitioni, nec potestati subijciantur.

Secunda.

Denique si societas corporis cœlo animam sociat quando de statu eius cum extra corpus ex posita, de cœlesti constellatione pronunciant? Vulgatum enim apud illos duos esse planetas auctores fœlicitatis, Venerem, & Iouem: sed diuersis officijs: vt Venus præsentis vitæ fœlicitatem largiatur: Iuppiter futuræ:

Tertia.

Maternus postquam multa ex his commemorauit quæ a Saturno præstantur in Leone constituto: tum ita subiungit: sed cum hæc omnia fuerint assecuti longæui morientur: & anima eorum ad cœlum dijs applicata transibit. Saturnus enim in Leone positus animas eorum qui sic se habuerint in terra, innumeris angustijs liberatas ad cœlum: & ad originis suæ primordia reuocat. Hæc ille.

Maternus.

Inane dogma aquo disputandi primordia sumuntur.

Vnde non solum id intelligi volo quàm ad impietatis vsque suspicionem astrologica ista superstitio se diffundat: sed quanta scriptoribus huius artis fides adhiberi potest quasi nisi experta vsuque comprobata: literis mandauerint: Quos proculdubio scimus cum scribebant experimentum non habuisse vitæ futuræ. Nam si a suis consectaneis vita functis hæc forte intellexerunt, potius quæ ad inferos quàm quæ ad superos mitteret constellatio poterãt intelligere. Quanquam enim putant se certa hora supplicantes a deo impetrare posse quod volunt: non tamen facile credam nisi dogma mutauerint, æternam se ab eo fœlicitatem impetraturos: Et certe putant illi quod diximus. Scribit enim fabulosissimus ille Albumasar: qui luna Ioui coniuncta cum capite draconis deo supplicauerit. impetraturum a deo quicquid petierit: Et erunt adhuc philosophi: erunt thelogi quibus hæc placent? putentque se: & quos sequuntur

Quarta. Albuma.

quuntur astrologos, satis adhuc intelligere quid sit deus: qui sit oratio? quæ mihi insania hoc loci non tam est confutanda quàm execranda: cum ex his quæ de oratione aduersus impios alibi disputauimus: satis sit confutata. At Petrus Apponensis cuius ego
[Petrus Appo. Heracli.] scripta quotiens lego: totiens illud Heracliti venit in mentem πολυμαθεια γοου ουφερει. Ipse inquam scribit, illa se hora de qua dicebamus, a deo scientiam petiisse: & post eam diem in ea magnopere promouisse. Mihi quantum nouus hic Salomon in ea promouerit metiri non vacat. Credo certe quicquid promouit, non plus eo esse quod humanis passibus confici possit. Sed vtrunque sese res habeat: consulerem Petro isti: vt totum quod profecit, suæ potius industriæ ingenioque acceptum referret: quàm Iouiæ illi suæ supplicationi: sed ne pertinaciter illud defendat: cogantur bona iudicia negare, eum potius quicquam in bonis literis profecisse: vt quàm vt tam vanæ superstitioni aliquando assentiant. Consulerem item in commune astrologi omnibus: vt postquam illis Iuppiter ita fauens est, tantum sibi vna fœlicis horæ supplicatione diuitiarum opumque compararent: vt nostris posthac pecuniis nihil indigentes desinerent aliquando mentes imperitorum tot quotidie mendaciis: emungendæ pecuniæ gratia ludificare.

Caput IX. Mores hominum a cœlo non fieri.

Videamus de moribus: an recta ratione possit defendi, esse horum quoque aliquo modo causam in cœlo. Forte enim si nec vim pati cœli, partem animi rationalem: nec cogi nostram libertatem existimemus. Nihil erit præterea cur aut philosophia aut pietas neget, varia hominum studia: multiplices ingeniorum proprietates: a diuersis stellarum
[Opinio quorūdam Cōfutatio.] afflatibus prouenire. Cum id etiam faciat habitus corporis, salua animi dignitate & libertate electionis. Verum fallitur longe qui ita putat. Nam ipsam & solam partem sensualem ita affici a sole: vt ad flagitium aliquod habeat propensionem: & rationi contrarium: & pietati magnopere est aduersum. Quæcunque enim a causis naturalibus fiunt: his præsertim quæ sibi a conditore naturæ præscriptas leges seruant immutabiliter: tam in auctorem naturæ sic instituentis: quàm in naturam ipsam sunt referenda: quacunque autem vel virtute vel proprietate sydera prædita sunt: & philosophorum & theologorum consensu, indidit illis naturæ principium deus. Deum optimum & sapientissimum vix negant insipientes: quæ vero hæc, aut bonitas aut sapientia potentissima cœli manu hominem: quanquam liberum infirmum tamen: flectere ad eam partem, ad quàm minime eum velis declinare. Tum optimos seruos malorum facere auctores
[Secūda rō. Tertia.] & ministros: vt cum ipsi regis iussa nunquam transgrediantur: ipsi tamen maxime sint, qui alios ad transgressionem inuitent & impellant. Postremo qui hic ordo naturæ: qui consensus: quæ sapiens institutio? vt quæ ratio naturæ fieri nollet: ab his tamen vt fiant sedulo procuretur, quæ sunt partes naturæ magnæ, potentes optimæ, principales. Præterea non facit qui
[Nota paradoxon Quarta.] peccat aliquid immo deficit: quare qui inuitat ad peccandum ad deficiendum inuitat: quod non conuenit causis superioribus efficientibus semper, deficientibus vero nunquam. Absurdissimum igitur dogma astrologorum putantium habere nos ab hac quidem sydefum positione inclinationem ad furta: ab alia ad incestus ad fraudes: ad homicidia: cum tota natura præsertim superior diuinæ menti proxime iuncta: naturalis & diuinæ legis obseruationi possit forte fauere: obesse & aduersari nullo modo possit. Compescant igitur os profanum: nec Venerem dicant Marti copulatam ad adulteria nos vocare: autem eosdem in signis maribus collocatos ad masculorum nepharios concubitus excitare: Martem cœli nonam partem occupantem facere irreligiosos: atque alias omnino constellationes ad alia nos irritare flagitia. Imputent sibi non cœlo suo delicta, nec feculentæ materiæ: & iniqui animi sordes a purissimis putent naturæ fontius emanare. Verum solui ne forte ista obiectio poterit? si (quod quidam putant) dixerimus, esse omnium syderum vires bonas & salutares: Sed cum in [Solutio, quorūdam] nobis suscipiuntur materiæ vitio degenerare: & qui benefici erant afflatus euadere interdum noxios atque maleficos. Sic a Marte quidem præstari animi fortitudinem & herculeam efficaciam. Sed aut vitio corporis in quo nimium rubra bilis exæstuet: aut culpa animi abutentis munere cœlesti: flecti quandoque impetus illos ad crudelitatem & iniustitiam. Sic a Saturno altitudinem mentis: profunditatem consilii: inuestigationem rerum obstrusarum: amorem contemplationis infundi. Eadem tamen omnia quia torpidum inuenerunt susceptaculum: vel arbitrii culpa eius in quo recipitur dolosum facere animum: sordidum: incultum: superstitiosum: & ad vsque lymphationis periculum imaginosum: sic a Venere fieri nos propensos ad hilaritatem: ad beniuolentiam: elegantiamque ciuilem: abuti nos isto instinctu ad nequitiam: ad luxum: ad improbitatem. Incitari a sole nos ad magnanimitatem: abuti impetu isto nos ad ambitionem: atque ita de reliquis. Verumenimuero dicet hæc aliquis potius astrologiæ defensor quàm astrologus. Est [Reprobatio,] enim inter proloquia astrologorum illud omnium primum: maximeque confessum: esse alios planetas bonos: alios malos: Quod si essent vera quæ dicebantur: & omnes pariter boni sua natura: & omnes mali eadem ratione dicerentur. Cum nullus sit afflatus adeo salutaris: quem & materiam & conditio suscipientis, inficere immutare: interturbare non possit. Quod si & ipsi nullum esse volunt planetam adeo malum: a quo non magna etiam bona: nullum adeo bonum: a quo non magna etiam mala possint prouenire. Hanc tamen efficiendi diuersitatem non ad materiam & radii referunt susceptaculum: sed ad varium syderis eiusdem in cœlo habitum & positionem. Quare dicunt Saturnum si propriam domum: propriam altitudinem: proprios fines, tenuerit. Si bonis radiationibus commiscebitur: Si diurna fuerit genitura, contemplatores facere, pios, sapientes. At vero si minus commodo receptaculo suscipiatur in malam hanc degenerare conditionem dicunt eundem ipsum planetam: si male collocatus: si coniunctus Marti: si malis ad solem schematismis: dæmoniacos facere sordidos: inuidos & mendaces. Neque vnquam cum ita in cœlo habens se: sit Saturnus boni quicquam ab eo expectari posse contendunt. Quare qui ita astrologiam defendit, ignorat plane quod defendit. Quod enim diximus de Saturno dictū de omnibus intelligatur: nam & Martē non fœliciter dispositū dicere solent

ad ambitionem:ad impotentiam:tyrannidisque libidinem extimulare: non quoniam vitalis eius qui nascitur spiritus:plus nimio caleat vel frigescat:propterea que bonum cœli ignem vel torpidum faciat vel edacem. Sed quia & Saturnus & Mars & sol cum ita in cœlo se habuerint huiusmodi mala ex sua natura & proprietate, nascentibus influant:hoc est quod astrologi scribunt & opinantur. Nec si quis hoc neget astrologiam secius defendit:quam qui spongia librum emendat:secum & dogma vt declarauimus. veritatem aufert omnis prædictionis: si & de cœlestis influxus obseruatione non illa dependet: & cœlestem influxum materiæ dispositio nō solum minuit vel adauget: verum alium facit penitus & immutat.

Caput X. Malas leges sicuti nec bonas cœlo non subijci.

Hinc eorum opinio confutatur qui bonas quidem leges negant subijci cœlo: vtque a diuina virtute dependeant:de malis vero id cōcedunt: cum nihil habeant quod naturæ vires & facultatem excedat. At quantum obstat in bonis erroris sublimitas ne corporeis causis subijciantur tantum obstat in malis earum improbitas ne ad optimas causas deoque optimo obedientissimas referantur. In vniuersum vero tam bonas quàm malas religiones, a cœlo non dependere, ipsa satis experientia demonstratur. Alij enim religionum ortus & varietatem ad sydera referunt vrbibus & prouincijs suo quodam, vt ipsi credunt: iure dominantia. Alij ad magnas quas vocant coniunctiones planetarum superiorum, Saturni præsertim atque Iouis: & hanc quidem sententiam sequuntur Arabes & latini vestigijs Arabum insistentes. Illi accessisse videtur Ptol. qui (vt postea declarabimus) de magnis illis coniunctionibus nullam vnquam habuit mentionem: Sed libro secundo apotelesmaton eos ait ex asiaticis qui ad orientem vergunt & meridiem colere Venerem & Saturnum: quoniam trigono subsint aridæ qualitatis:hoc est Virgini:Tauro:& Capricorno: quibus ipse putat Saturnum Veneremque dominari. Rursus qui inter meridiem habitāt & occasum: Venerem atque Martem habere pro numinibus, quoniam humidæ triplicitati subijciantur, cui cum Marte Mercurium & Venerem præficit. Vtraque vero sententia: ipsa, vt dicebamus, euidentia rei euentisque refellitur. Nam si virtute magnæ alicuius coniunctionis religio aliqua nascitur:abolita ea virute aboleri quoque illa religio debet. Nulla autem sydérum est coniunctio cuius virtus durare per tot annos fingatur etiam ab astrologis, quot annis & cultus idolorum, & mosaica religio, & christiana etiam perdurarunt: Circiter quinque annorum milia in idolorum cultura mundus caligauit. Quæ nā quæso coniunctio? qui maximi anni syderis alicuius? tot sibi annorum spatia vendicant? Mosaicæ legis ritus & obseruantiæ, apud hebræos etiam hodie vigent: & iam ter mille annis aut eo plus viguerunt. Quæ ista tam fortis:tam diuturna est constellatio? quæ extincto imperio religionem extingui tamen non permittit. Dabit causas horum theologus & veras: & suo dogmati consonas: de cœlo dare astrologus nullas potest: vnde si ista deriuaretur varietas religionum variari illas quottidie: atque immutari sæpius videremus. Quod & astrologi ipsi putantes ex principijs suæ scientiæ id colligentes præfinierunt terminos vnicuique religioni quos ille transgressæ ipsa rei euidentia aliunde se dependere quàm a syderibus demonstrarunt. Iam illam Prolemæi opinionem quæ perinde atque varijs locis & gentibus varia sydera dominantur: ita varios etiam ritus religionum in illis locis existimat: longe magis ab ipsa experientia confutatur. Cum & illis prouincijs quæ inter orientem iacent & meridiem, præsint eadem sydera quæ olim illis præsidebant. Nec tamen vt olim ibi Venus Saturnusque coluntur. Cur enim hæc illis numina dominabantur? vtique vt ipse scribit Ptol. quoniam terrena triplicitas quæ constat ex Tauro: Virgine & Capricorno: regionibus illis præest: illi vero triplicitati Venus & Saturnus. Ita enim ipse existimauit. At partio hæc mundi & regionum sub alijs atque alijs triplicitatibus distributarum perpetua est non temporaria. quare eadem erit semper quæ aliquando fuit. Cur non igitur o Ptolemeæ eadem etiam in eisdem locis hodieque religio durat? Denique totam istam disputationem ita concludamus Ptolemæum ipsum interrogantes, si a varia syderum præsidentia apud alias gentes olim alia sydera colebantur: cuiusnam syderis vi ac potestate efficitur: vt nulla sydera hodie aliqua fere totius mundi regione colantur.

Ptole.

Nullam religionē syderum coniūctionibus supponi.

Ptolemæi derisio.

Caput XI. Corporeas dispositiones non effici a cœlo.

Quæ omnia si sint satis confutata: restabit sola corporis dispositio:de qua pronunciare possit astrologus si de his talis tantum potest, quæ efficiuntur a cœlo: Sed nec istam efficere potest natalitia constellatio:cum & corporis habitum & figuram quam secum gerit ex aluo prius habeat puer quàm aluum egrediatur. Quare erit hæc quoque illis annumeranda de quibus quinto capite dicebamus non posse prædici per natiuitatem qua vtuntur: quia ista præcedunt natiuitatem quare potius per conceptionem vel seminis dispositionem: At semen tunc non fit. ergo erit constellatio qua semen factum est potius spectanda: sed hoc postea: si igitur præuideri corporis dispositio, pronunciarique poterit. Ex hora conceptionis poterit vtique magis quàm ex hora natiuitatis ea qua nullo modo potest: sed an ex illa etiam possit sequentibus libris examinabitur. Nunc illud demonstratur, errare astrologos, qui breuiore corpore, an procero, obeso, an macilento: firmo, an imbecillo: manco, an integro: legittimo an monstroso: nascatur is qui nascitur: ex genituræ hora pronunciant. Has enim ille omnes conditiones longe prius adipiscitur, quàm formatus iam & absolutus ex matris vtero in publicum emittatur. Quare sicuti non fiunt ab ea constellatione quam dudum scilicet præcesserunt: ita nec prædici ex eius obseruatione a mathematico possunt: De conceptus tempore postea disputauimus, nunc illud scire lectorem volumus, putasse summos astrologos, quæ ad corporis attinent temperaturam a proximis causis & cœlo inferioribus a deo dependere: vt quemadmodum scribit Haly veniam dari sibi postulauerint: si in prædicenda corporis dispositione exciderent a veritate: Nos igitur totam de cœli efficientia disputationem ita colligamus si cœlum causa est vniuersalis, non esse ab eo rerum particularium varietatē & distinctionem:

Haly.

Epilogus.

ctionem: & si in eo quoque particularium proprietatum effectrices virtutes esse concedamus: non tamen huiusmodi quales de cœlo astrologi vaticinantur: cum neque fortuita in causas naturales: Nec quæ sunt mala in optimos auctores: nec quæ a ratione consilioq; proficiscuntur, in principia naturali necessitate efficientia: nec in corpora incorporeos radios: nec quæ iam præterita, aut longe post tempore sunt futura in præsentem constellationem: nec quæ ad alios attinent, in nostram genituram referri nulla ratione posse videantur. Tum esse perabsurdum & ab omni philosophia maxime alienum: quorum proprias causas videas & manifestas & sufficientes apud nos in viribus corporum inferiorum. in animorum diuersitate: in affectu, consilio, occasione, consuetudine: in concursu tam vario confluentium vndique rerum atque causarum: eorum tamen originem quærere in syderibus, quæ neque sit ibi: neque vt esse possit: aut rerum quæ fiunt: aut cœli efficientis natura conditione patiatur: hinc factum (vt omnes philosophi quorum studium in perscrutandis rerum causis laborque versatur) cum a medicina, aut mathematicis: ab omni arte atque scientia rerum veras causas mutuetur: Astrologicis tamen causis nusquam vtantur. Quod vt Phauorinum: Carneadem: Possidonium: Timæum: Pythagoram prætermittam: ab ipso Arist. a Plato. a Plotino: ab Auerroe: ab Auic. a bonis vtriusque familiæ sectatoribus factum, inter initia operis declarauimus.

Neminem philosophum astrologicã vllam ratio nem in suis monumẽtis collocasse.

Caput XII. Non posse cœlum eius rei signum esse, cuius causa non sit.

VErum dicet aliquis forte, etiam si concedatur non fieri a syderibus istas varietates euentaque rerum humanarum: non tamen statim id colligi: vt præuideri ista de cœlo prædicique non possint. Quandoquidem quæ sydera minime faciunt possunt, tamen significare atque portendere. Sunt enim qui ita sint opinati: non fieri scilicet potestate cœlestium res inferiores præterquam in re communis efficientiæ: Sed cum a proximis causis proprijsque dependeant indicari tamen a cœlo priusquam fiant. Atque ita per planetarum transitum, stationem, recessum, futura cognosci: vt aues seu præter volando seu stando futura pennis vel voce significant nec scientes. At vero nec ipso hoc vnquam insignes astrologi crediderunt: nec vt credamus ratio vlla consentit. Quod enim natura non hominum instituto signum est alicuius rei, & corpus est: aut causa est rei quam significat: aut effectus: aut tã signum qua id quod signatur, ab eadẽ causa proueniũt. Quod si quis putat addendum: quasi diuersum ab his quæ diximus: vt sit causæ necessario inseparabiliterque connexum: is plurimum longeque fallitur: quoniam ista connexio: & concomitantia fieri alia ratione non potest: q̃ ꝙ vel causa id pariat prius ex se quam efficiat aliud: aut quod eam causam excitat ad agendum hoc quoque suscitet simul: quod sicut vtrumq; communem causam referri concedimus. Age igitur videamus quod nam magis ex his cœlo conueniat si cœlo futura significantur. Cœlorum vtique motus & dispositiones effectus non sunt rerum inferiorum: causas esse negant. Restat vt cœli habitus & dispositio: & quod per eam creditur indicari ab eadem causa dicantur prouenire: quemadmodum iris portendit interdum serenitatem: non quia faciat serenitatem: sed quoniã iridis causa, causa etiam est serenitatis. At corporea causa nulla reputabitur quæ sit cœlo superior, proptereaq; cœli inferiorumq; simul dispositiones efficiat. An reliqua erit causa incorporalis: Forte enim dici posse videbitur, fieri euenta rerum humanarum ab ipsis diuinis mentibus cœlestia corpora reuoluentibus: & dum fiunt ipso cœli quod monent habitu: & positione mouent quasi nutibus certis nobis indicari. Verum qui hæc dixerit sane proxima fabulis poetarum: incommodum illud quomodo vitabit? fieri ea a diuinis mentibus quæ homines ipsi sine flagitij culpa non faciunt vt hunc ad homicida, illum ad adulteria: alium ad furta vrgeant & impellãt. Mitto ꝙ omnis philosophia abominetur fieri res corporales ab incorporeis causis: corporea causa media nõ intercedente. Præterea cur nam alia atque alia hora nascentes, diuerso fato nascuntur: si non cœli positio quæ variat in horas: sed cœli auctor immobilis sui par semper: suique similis: fati auctor & causa existimatur? Postremo vt Thomas argumentatur: Cum eiusdem causæ effectus, sese inuicem indicant ab eodem principio, eodem etiam modo proueniunt: cœli vero motus & inferiorum corporum, rerumque dispositio: non eodem modo est a causis superioribus: sed ille immutabili ordine & necessario: hæc ordine variabili: & quæ vtranq; in partem cadat contingenter: pro natura. s. rerum quæ mouentur: quæ gubernantur quam diuina principia non mutant, sed conseruant alioquin naturam non cogerẽt: sed destruerent. Non potest igitur cœlũ significare inferiora, nisi quatenus causa effectũ indicat suum: quare qui causam quidem non esse victi ratione fatentur: signum tamen esse contendunt: hi vocem suã ignorant: Quod & Thomas aquinas grauissimo vir iudicio: quinq; nihil soleat temere asseuerare: in theologica summa asseuerate pronunciat. Posset hoc dici de cometis: de traiectionibus: deque alijs hoc genus, quæ fiunt in sublimi: vt excitata a stellis alicuius rei effectricibus: quod illorum causa factura est, non faciant sed significent. De stellis ipsis dici nullo modo potest: cum illis vt dicebamus, nulla corporea causa superior inueniatur. Sed & qui ita opinantur fati necessitatem, vel nolentes inducunt: quoniam si sint causæ sydera inferiorum potest non effici quod illorum influxu fieri procuratur: vel obstante materia vel causa particulari communem influxum alio deducente. Si vero sint signa, cum ex natura ad significandum fuerint instituta q̃ eorum vera natura: tam erit eorum significatio vera. Alioquin cur instituta a deo ad significandum? cuius opera perfecta si fallunt, si mentiuntur. Quod si non mentiuntur, erit necessario quod futurum ab illis significatur. Denique si inter causas numerantur, non repugnat eorum conditioni in eo ordine esse causarum quæ impediri, mutari, superari possint. Quæ si signa existimẽtur, inter mendacia haberi non possunt: ne aut fallax fuerit aut ignorans: qui in cœlesti volumine futurorum notas, vt dicunt, literasque descripsit. Postremo si non indicat cœlum faciendo: sed quod non facit: indicat tamen: restat vt quod aliæ faciunt causæ, indicetur ab eo. Aut igitur quod omnes faciunt: aut quod vel aliquæ tantum: si quod aliquæ tantum: cur quæso harum opera indicat, illarum non indicat? si quidem pariter omnes: nulle erunt reliquæ causæ per quas quod demonstrabatur: quo minus eueniat possit impediri. Necessario igitur fiet quod portendebatur: Hoc autem si diximus

Confutatio Prima rõ.

Diuinas mẽtes non esse causas inferiorum euẽtuũ absque cœli efficientia. Prima rõ. Secũda rõ. Tertia. Quarta.

Thomas.

Thomas.

Secunda ratio capitalis.

Tertia.

Quarta.

Astrologos negasse fati necessitatē.

non modo veritati, vt alibi demonstrauimus, sed ipsis etiam astrologis aduersabimur: cum & ægyptij: & Ptolemæus: & celeberrimus quisque astrologorum: fati necessitatem semper pernegauerit: quod in tractatu præcipue de quæstionibus sentire se declarant: Cum non omnem quæstionem dicant esse legitimam: sed quæ ab impetu animi cœlitus moto proficiscatur: quales cum multas minime esse concedant: quæ a ratione scilicet nostra consilioque nascantur: aperte fati necessitatem non admittere se declarant: sed & ea introducta omnis astrologiæ vtilitas perit in eo præcipue collocata: vt præuisa mala cauere, bona confirmare, augereq; possimus. Postremo si sint sydera signa non causæ inferiorum: pars ea astrologiæ, quæ vulgo dicitur de electionibus, extra controuersiam tollitur: cum in illa fauor cœlestis ad efficiendum: non signorum indicia ad curiositatem inuestigentur.

Quinta.

Caput decimumtertium. Siue signa sint, sydera: siue causæ, partem causa astrologiæ quæ est de interrogationibus nullam esse.

VTramuis vero opinionem astrologi magis probauerint, hoc est siue sydera causas inferiorum: siue signa tantum non causas esse voluerint: necessario pars ea quæ de quæstionibus, quaque maxime vtuntur funditus auferretur. Est enim istius partis hoc fundamentum moueri animos nostros a cœlesti constellatione saltem ex parte imaginaria: cumque animus illinc ad desiderium sciendæ rei alicuius instigatur: tum si astrologum consulat, ex ea quæ hora consultationis cœli configuratio, portendi de re illa, quod sciscitator scire desiderabat. Quare posse astrologum de rebus omnibus de quibus quæstio fiat, interrogantibus vera respondere. Quæramus igitur nos ab eis qui omnem quæstionem possunt dissoluere: signa ne tantum inferiorum sydera sint an sint etiam causæ significentque faciendo: si sint signa solummodo, non est igitur a syderibus impetus nostri desiderij: sed quemadmodum alia, qui ex ea sunt opinione: proprijs aiunt fieri causis, licet indicentur ab astris: sic motus quoque desiderij non cœlestem constellationem, sed vim ipsam imaginariam: nostram electionem: vim animi appetentem: & quæ de foris sensum animumque lacessunt. pro origine causaque sortientur: si causas esse respondent significarique ex illis inferiora: sicuti ex causa effectus demonstrantur: quonam pacto defendent cœli constellationem quæ hora consultationis apparet. causam earum esse rerum de quibus astrologus respondet interroganti. Quæ cum pridem sint facta, aut quoniam nunquam fient, causam habere nullam oportet. Sane mars erit in occidente qui responderi ab illis vera non permittet. Quod si impetrare possint ab eo, vt vel audire eis liceat vera. Respondebo ego etiam non quærentibus, de istis quæstionibus oppido per quàm vera. Visum fuit astrologis parum gloriæ sibi, & qui magis vrgebat quæstus comparari: si de tempore tantum genituræ: vel anni: conuersione sua cuique fata pronunciarent. Nam pro his quidem intelligendis, aut semel tota vita, aut singulis tantum annis adire eos fuit necesse. Cum tamen multa quotidie curiositas nostra scire desideraret: de quibus illi nihil poterant respondere. Vnde & arti apud idiotas multum auctoritatis: & professoribus multum pecuniæ detrahebatur. Hinc sibi, aut alijs saltem persuaserunt posse se quicquid quæreretur ex hora quæstionis aperte præuidere: modo qui interrogaret naturali impetu motus: non propria electione esset ad interrogandum: sic scilicet se ab omni falsitatis infamia pulchre vendicantes. Nam si quod respondebant re ipsa refellebatur: non parum verus astrologus: sed parum efficax quæstio fuisse dicebatur: si euentis responsa respondebant: quid iā obstaret, cur non oracula in terris haberentur. His artibus & fallacijs nugiuendum hoc hominum genus ludificant imperitos: cum nihil possit a ratione dissonum magis vel dici vel cogitari: quàm quod de ista interrogandi fallacia excogitarunt. Nam vt illis concedam esse a cœlo desiderium illud meum sciendi de absente gratia exempli, quonam pacto se habeat: quæ tandem ista consecutio vt statim illud etiam sit verum futurum: qua hora desiderium hoc meum astrologo explicauero huiusmodi esse cœli constitutionem, quæ mihi statum absentis ostendat. Vnde hæc competentia aut fœderatio & nostri desiderij & rei quam scire desideramus. Quod si forte respondeant vim eandem cœlestem quæ rem illam procul efficiat a nobis vellicare simul animum nostrum quasique admonere rei quæ fiat. Primo illud sequeretur tunc solum ista incessere: solum ista incessere nos desideria cum res ipsa fuerit. Et tamen de his quæ aut pridem facta: aut longo fient post tempore: aut quæ etiam nunquam fient: efficaces fieri putant posse interrogationes. Præterea id si dicamus non erit spectanda cœli constitutio qua hora astrologum interrogamus: sed quo primum momento interrogandi cupiditas nos inuadit. Siquidem eadem similisue constellatio est, quæ & parit euentum: & desiderium agnoscendi illius suscitat in nobis: Quod vtiq; si rationabiliter insaniendum: longe rationabilius diceretur: quàm quod dicunt astrologi obseruandum scilicet tempus sciscitationis, non quo nos primum sciscitandi cura solicitauit. Tum quoniam vt dicebamus si qua inter hæc esse potest cognatio: siquis consensus: non aliter esse potest, quàm & rei quæ facta est: & desiderij nostri quæ quoquomodo ad eandem aut similem constellationem referri posse videantur: Tum q; hora qua astrologum ipsi consulimus variari potest mille de causis quibus fiat vt serius aut citius astrologum conueniamus: vt si eius domus remotior sit a nobis, si euntem in via quis remoretur: atque alia hoc genus temere intercurentia, quæ horam quæstionis propterea que cœli configurationem de qua est responsurus aliam atque aliam faciunt. Sed hæc nihil curant astrologi, quibus iamdiu familiare est, ea semper & dicere & sentire: quæ nullam habeant prorsus rationem & firmitatem.

Fundamentū quæstionum astrolog.

Cauillus & q̄ facetus.

Vnde pars hæc nata astrologiæ.

Responsio. Confutatio

Caput decimumquartum. Diuina miracula a cœlo nec fieri nec significari, sed miracula miraculis, sicut naturalia naturalibus indicari.

VErum vtinam hactenus insanirent, & non diuina etiam miracula: quæque totius naturæ facultatem excedunt naturalibus tamen corporum superiorum radijs fieri existimarent. In hoc enim eos errore versari: supra monstrauimus: declarantes diuinam ab eis religionem referri ad syderum potestatem: &

rem: & quam olim deus per Mosem populo hebræorum: & quam postea Christus per apostolos mundo promulgauit: Sic & illam sub Noe totius orbis eluuionem: & quæ alia hoc genus diuina miracula sacra prodit historia, suis omnia constellationibus ascripserunt: in qua re proculdubio insanire magis videntur: quàm qui hæc potius fuisse aliquando non concedunt: qui & fuisse credit qualia narrantur: & a naturalibus tamen causis effecta: cum nulla cogitari maior possit insania: quàm vt factum aliquid supra naturam, naturæ viribus putes. Esse autem diuinam legem ex his quæ naturæ vires excedant, aduersus impios disputando probauimus. De cathaclismo vniuersali facile potest idem demonstrari: cum naturæ nihil magis repugnet: quàm vt suum ipsa excidiū moliatur. Quare eam sibi iniuriam nunquam inferret: de qua ipsa se sua asserere potestate nō posset. Quod si nō potuit fieri cursu naturali: vt cū aquæ montium omnium cacumina, quindecim cubitis superarent: Noe cum sua familia cumque omni genere animalium, intra vnam archam duodecim menses inclusus naufragium illud euaderet. non fuit etiam naturæ propositum ad pernicem omnium viuentium terram totam aquarū inundatione submergere. Quod si a cœlo ista non fiunt, de cœlo præuideri etiam non possunt. Cum quæ cœlum non facit, ea etiam non significet: vt pauloante probauimus. Quanquam istam propriam habent rationem quare ab astris non portendantur etiam si cætera quæ facultatem naturæ non excedunt: vel fieri: vel indicari a cœlo concedamus. Est enim vt alibi declarauimus ordo rerum a deo pro naturali cursu institutarum ita suis finibus inclusus: seiunctusque ab his rebus quæ diuina virtute & voluntate fiunt præter naturam: vt hæc omnia si tollantur: nihil sit in rerum natura quod desit: nihil quod superfit: Est autem cœlum & quæcunque in cœlo communi cursu eueniunt ex his rebus quæ sunt secundum naturam. Quare si quid syderum motus vel dispositio quæ ex naturali eorum conditione illis debetur futurum significant. Debet hæc significantia & indicatio inter res naturales haberi & numerari. Quod si aliqua ex his signis portendere ea dicamus quæ fient supra naturam: sequetur illud absurdum: vt si relinquat deus naturam suis conditionibus: nec faciat aliquid super eam: naturam iam ipsa falsa & mendax inueniatur: in qua etiam deus aliquid frustra superfluoque instituerit: quoniam erunt adhunc in syderibus signa rerum futurarum, quæ tamen non erunt cum res quæ significantur res sint præter naturam quas auferri supponebamus. Signa ipsa res secundum naturam sint: quæ ablatis supernaturalibus nec auferri, nec aliqua sibi debita perfectione priuari dicendum est. Non igitur si ab æuo miraculum aliquod facere deus disposuit: miraculi eius indicia naturalibus rebus inseruit: ita vt ad naturam ipsarum rationem significatio hæc pertineret: sed naturalia quidem signis naturalium miraculis antecedentibus miracula voluit significare: Cathaclismum diuinæ iustitiæ miraculo euenturum: diuinitus inspiratus: diuinitusque seruandus Noe mundo significauit: educendos hebræos ex ægypto: & dandam illis legem facta per diuinam virgam a Mose Miracula magis astrologisque ægyptiorum, testificata sunt: subijciendam populo dei terram promissionis: & quæ in ea supra leges naturæ mira deus erat operaturus: non naturalis aliqua cœli configuratio: sed coercitus manu creatoris rapidissimus solis motus indicauit: vt traiectum sicco pede iordanem: & sonitu buccinarum, diruta vrbis mœnia prætermittam: Ezechiæ vitam diuina virtute prorogatam: non benigna Iouis irradiatio recto sua spacia ordine percurrentis: sed retrocedentis solis miraculum demonstrauit. Prodigium verbi corporati & virginis Puerperij: quum mentium supra mentis naturam diuinitus afflatarum oracula annunciarunt: tum in ipsis corporibus cœlestibus & terrenis prodigia mille testificata sunt, dum immensum illud domino nouum sydus exoritur: nunc cum eodem in cruce deficiente, Sol Luna plena, contra naturæ ordinem deficit: his signis diuina miracula & demonstrantur & confirmantur: quæ a naturali rerum statu nec fieri possunt, nec conuenit indicari.

Maxima insania.

Liber aduersus impios.

Caput XV. Per stellam magorum non posse constellationem aliquam intelligi: & declaratio quarundam scripturarum quæ imperitis possent videri astrologiæ adstipulari.

NVnc quoniam in mentionem stellæ deuenimus quæ magis natum Iesum demonstrauit: non ab re fuerit admonuisse lectorem, ne hanc forte stellam astrologorum opinioni fauere suspicetur. Quasi non ea aliud fuerit quàm index nati prophetæ cœlestis constellatio magis illis ab oriente cognita & explorata, qui essent cœlestis scientiæ vt putatur oppido quàm periti. Abducit autem ab hoc errore euidentissime nos, ipsa litera euangelij: quæ de hac stella loquens ait. Et ecce stella quam viderant in oriente ante credebat eos vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Quod nemo nisi insaniens existimabit de cœli syderibus configurationibusque esse intelligendum. Erat igitur illa factitia & temporaria, non perpetua stella & naturalis condita ad id officij a creatore, per quàm significari natum regem iudæorum. Eo forte modo magi intellexerunt: quo & postea in somnis declinandum Herodem: & alia quàm venerant via, in patriam esse reuertendum. Sed & cauendum pariter est ne quibusdam scripturarum locutionibus perturbemur: vt cum in temporis plenitudine missum dei filium legimus apud Paulum in euangelio per dominum dicentem. Nunc est hora vestra & potestas tenebrarum: & alibi nondum venit hora mea: putabit enim superstitiosus horarum & temporum constellationes significari. At tu illum interroga: An cum famescit tempus putet comedendi? quæcunque tamen per id tempus fuerit cœli constitutio: & cum satis laborauit corpus curandum? & cum satis obdormiuit tempus euigilandi: Quæ si omnia habere suum dixerit tempus: non pro eius temporis constellatione: sed pro natura ipsius rei quæ fit: proque occasione opportunitateque faciendi. sic pariter alia quæ & deus facit supra naturam: & homines faciunt propria libertate. quanquam nullas desiderent vt fiant constellationes: necessario tamen aliquo tempore fieri, & congruentius hoc quàm illo tempore fieri atque commodius. Decuit mitti filium dei eo tempore quo est missus: ante non decuit: causa in cœlo non est: sed in proposito dei & exigentia rerum de qua multa scribunt theologi: quantum licuit eis per indicia scripturarum ad diuini consilij secretum penetrare. Decuit item postquam est natus non statim oc-

Paulus.

cidi: sed quo tempore expediens fuit, permisit ipse se manibus impiorum, atque ea hora fuit potestasque tenebrarumque: Idem in reliquis intelligendum: quod ex vno nobis libri geneseos loco aperte declaratur. ibi enim cum terram promissionis, sic ex re appellatam, Abraæ deus promittit. Tum inquit scito peregrinum futurum semē tuum in terra non sua, vbi quadringentis annis affligentur, generatione autem quarta huc reuertentur. Hactenus scriptum si fuisset insultaret astrologus, non potuisse diuinam promissionem impleri: donec tot annorum spacium euolutis ad certam perueniretur cœli dispositionē, quæ esset euentum illum paritura. Tu vero vide quid ex dei persona propheta subijciat. nec dum enim inquit completæ sunt iniquitates ammoreorum vsque ad præsens tempus. Vide igitur quid expectaretur? non copulatio. s. Iouis & Saturni, aut syderalis alia constellatio: sed plenitudo iniquitatis in ammorreis, per quam diuina iustitia cuius legibus res humanæ, nō fatali necessitate reguntur: & merito illos expelleret: et fidelis Abraæ semē illuc introduceret.

Caput XVI. Quæ naturæ vires supergrediuntur quantum ad id etiam quod in se naturale continent a cœlo significari non posse.

Quid quæsierit. Hierony. a pico Responsio Alliacensis error.

Satis iam nisi fallor est demonstratum diuina miracula a cœlo nec fieri nec significari: quāquam quod attinet ad efficientiam hoc ipse indicant voces: nec nulla indiget probatione. Quærebat autem nuperrime Hieronymus Beniuenius acuto vir ingenio & perspicaci: cum in his rebus quæ fiunt supra naturam interdum aliquid sit etiam naturale: num ex ea parte a stellis possent significari? vt si nō potuerit aliqua constellatio dei corporationem indicare: potuerit tamen legifer homo, & bonas leges promulgaturus ostendi: respondi neque hoc modo posse illa a stellis significari: nec quod putauit Alliacensis: hoc modo ab illis fieri. Is enim non alia putauit ratione defendi posse ab impietate, qui rerum huiusmodi mirabilium & diuinarum causas quærerent in syderibus, quàm si dicant dependere hæc a cœlo, non quatenus sunt supra naturam: sed quatenus in eis aliquid naturale: Hoc vero qui dicit, nihil dicit: sicut & nihil dicit qui fieri ab aliqua constellatione hominem dicit: non tamen fieri ab ea naturam rationalem: nam si non facit ea in homine quod est rationale: non est cur dicatur magis facere hominem quàm leonem. Si igitur demas ex diuinis miraculis quod eis est proprium: & ea tantum relinquas quæ sunt illis communia, cum rebus innumeralibus non est cur effectus singularem causam tam studiose quæras in cœlo. Sed profecto qui Iesu genesim inuestigant, non illud scire contēdunt, cur in vtero nouem mensibus fuerit quemadmodum reliqui homines: cur bono corporis statu: cur prolixo capillo: cur pauper: cur iudæus: quoniam his conditionibus abundat omnis vita mortalium: Sed quæ in eo præcipua fuere & singularia, eorum maxime causam quærunt in syderibus: quam et præcipuam esse putant & singularem: ea vero iam supra naturam dei opera non cœlorum: ꝙ natus ex virgine: ꝙ homo & deus: ꝙ in propria dominus & peregrinus in carne: ꝙ mirabilium operum effector: ꝙ iure dominus orbis: ꝙ iudex viuorum & mortuorum, ꝙ diuinæ gratiæ auctor & dispensator: ꝙ expulsor idolatriæ: dæmonum triumphator: auctor virtutum: viciorum expulsor: pax mundi: veritatis manifestator. Hæc si non quæris: nihil quæris: si quæris impie quæris. Perfugium igitur nullum quod astrologis parat Alliacensis vt diuina miracula dicant fieri a cœlo: sed non quatenus sunt miracula: quæ nec significari (vt ex nobis quærebat noster Hieronymus) ea ratione a syderibus possunt: quoniam si ordo rerum quæ a deo proueniunt supra naturam e medio auferatur: restabunt tamen vt superius diximus indicia hæc cœli, effectus illos aliqua ex parte (vt dicebamus) protendentia: sed effectus iam nullus erit: indicia illa igitur vana atque fallacia quale nihil esse in natura cœlesti superius est demonstratum. Deductio ad impossibile.

IOANNIS PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI V. INCIPIVNT.

Caput primum. Decreta astrologorum circa magnas coniunctiones vtiliter confutari: & quàm mendaces sint deprehensi qui de magnis inferiorum rerum mutationibus per eas voluerunt iudicare.

Sed multos abducit ab ista veritate fallacia astrologorum persuadentium imperitis, nullam vnquam fuisse legum mutationem: nullum prophetarum aduentum, nullum in rebus humanis euentum admirabilem, quem magnam aliqua syderum superiorum Saturni præsertim atque Iouis coniunctio, non præcesserit. De qua re illi cum coram vel consectaneis vel rudioribus quasi de re certa atque confessa in tabulis disserunt: & per tot millenaria annorum discurrentes ♄ inquiunt, illa est constellatio quæ diluuium fecit, hæc Mosem peperit: illa Iesu aduentum, hæc Machometi legem antecessit: nemo est fere qui non moueatur, & vel descendere in eorum scientiam, vel addubitare aliquid saltem non cogatur. Quare quoniam hac parte maxime religionem ista professio, volo occurrere isti pestilentiæ priusquam ipsa totius artis fundamenta conuellamus: quoniam tantum hoc loco errāt astrologi: vt si etiam in cæteris bene sentirent: defendi hic tamen non possent: non solum quia de rebus prædicunt qui in dubium est cœlo non subesse. Sed quia ipsæ quibus in prædicendo regulis vtuntur errores continent & in historia & in astrologia manifestissimos: quod priusquam rationibus ostendamus ipsa satis potest experientia certum his facere qui vim rationum minus peruidebunt: quoniam omnes qui ex huius constellationibus defectarum legumque mutatione siue successu diuinare aliquid voluerunt: falsi atque mendaces sunt deprehensi. Olim mathematici cum cœpit Christi fides pullulare non plus eam annis duraturam dixerunt: a cuius tamen initio iam millesimus quadringentesimus nonagesimusquartus annus euoluitur. Albumasar vel auctor vel inuentor huius erroris, eadem legem hoc est nostram permansuram dixit annos. M. cccclx. quia scilicet tot sunt anni quos vocant annos solis maximos. Præterierunt anni illi nec ipsa præterijt: quia scilicet cœlum & terra prætereibunt. Verba autem domini non præteribunt. Nec

Opinio heretica astrologorum.

Impossibile esse astrologorū nugamenta nō subire. Confutatio per experientiam.

Nunc autē millesimus quingentesimus ac decimus octauus iam annus excurrit. Error Albu.

tamen

Error Abraam.

tamen de sua hoc est Maumetis lege veriora prædixit. Abraam iudæus anno Christi millesimo quadringentesimo sexagesimoquarto Messiam eorum venturum dixit ex astrologica obseruatione: q̃ tunc scilicet ea primum erat reditura syderum positio sub qua olim Moses ex Ægypto populum eduxerat: & eductis dederat legem. Ego proximo ante cum anno natus, cum iam trigesimum agam experimento didici prædictionis istius falsitatẽ. Arnaldus Hispanus nobilis quidem medicus sed ad superstitionis paulonimis propensus ex astrologica vanitate, plerisque alijs adiectis antichristum nobis anno gratiæ. M. cccxlv. comminabatur. Fluxere ab eo tempore anni iam supra centum quadragintaocto: & nullus adhuc antichristus nisi quales etiã multi tempore apostolorum: Iuniores quotiens nobis ex aliqua superiorum planetarum coniunctione fallacis prophetæ aduentum annunciarunt? præsertim ex ea quæ in Scorpione Iouis & Saturni abhinc decem annis coniunctio fuit. nullus tamen adhuc fallax propheta mundo præter eos apparuit. Ipse Alliacensis scribit quo anno constantiæ generale concilium celebratum est prædixisse astrologos nullam futuram in ecclesia pacem: sed religionis exitium, dissensionesque in ea designari, ex Ioue in prima domo in anni figura retrocedente: & tamen scisma illud magnum quo nullum vnquam maius fuit in ecclesia nec diuturnius, per quadraginta annos iam confirmatum, eo primum anno extinctum est, solita pace & tranquillitate ecclesiæ reddita: quod satis certe potuit mouere ipsum Alliacensem: ne quam vltra isti vanitati fidem adhiberet: qui & ipse ab illis forte persuasus verebatur ne illud nobis scisma paulopost antichristum apportaret. Erant aliæ quas narraremus istorum de legibus sectisque prædictiones ipso deinde euentu inficiatæ: sed puto istas satisfacere, cum non sint alij in ista arte tantæ auctoritatis quantæ apud omnes astrologos habentur: quorum prædicta ipsis experimentis confutata declarauimus: nunc ad rationes descendamus.

Error Arnal.

Error Alliacen. et astrologorum sui tẽporis.

Caput II. Quibus vis astrologi de grandioribus rebus iudicium ferant: magnorumque orbium reprobatio.

Qua præsertim astrologi tendãt ad rerũ inuestigatio nem. Opinio astrol. de magnis orbibus.

Astrologi quatuor maxime vijs magnas rerum inferiorum mutationes soliti vestigare per superiores planetas Iouem præsertim & Saturnum cum simul sunt, quam magnam vocant coniunctionem: per orbes magnos: per Saturnias reuolutiones per octaui orbis accessus atq; recessus: Has omnes vias & irrationales: & falsas & in vias ostendemus: vnde non solum id consequemur quod primo hic quærebamus: vt quæ de religione & legibus impia temeritate diuulgant, falsa conuincantur. Sed omne etiam de magnis mundi mutationibus iudiciũ infirmabitur. Exordiar autem a confutatione magnorum orbium, reuolutionumque quas Saturnias vocant: vt his reiectis quibus opere minus tota deinde præsentis libri disputatio aduersus magnas coniunctiones libere euagetur. Fingunt quemlibet ex planetis, & item vnumquodque signorum mundi imperium obtinere annis trecentis & sexaginta, quibus exactis tum nouum aiunt incipere orbem magnum, cui & planeta priori proximus: & signum quod deinceps hæret signo priori pariter præsunt: atque ita qualis dominantis signi atque syderis est natura, talia euenire in eo annorum spacio: & cum orbis incohatur nouus, nouari quoque multa in rebus inferioribus & pro natura rectoris mutari semper rerum nostrarum conditionem. Tum si quis quærat ab eis vbi nos aut in quo nunc orbe, hoc est sub quo rectore viuamus: respondent sub Leone et Luna: quod ita probant. Scribit enim Aoniar in libro de natiuitatibus cœpisse nouum orbem magnum, quo tempore ea fuit Iouis Saturnique coniunctio: qua cathaclismum volunt fuisse præsignatum. Ea vero præcessit cathaclismum annis vt dicunt ducentis septuagintanouem: isti vero orbi præfuisse ait Aoniar ex planetis Saturnum: ex signis Cancrum quod dixit etiam Albumasar libro primo de magnis cõiunctionibus, differentia prima. Hæc ergo supponentes quasi cardinem totius supputationis colligunt ex eo quod attulit ipse numero annorum natum esse Dominum Iesum: cum vnus & quadragesimus supra centesimum annus volueretur eius orbis: qui ab eo quem diximus sub quo fuit diluuium quintus & decimus cui præsit ex signis Leo ex planetis Luna terminandus anno gratiæ millesimo sexcentesimo quinquagesimonono. Hæc est omnis astrologorum sententia: nec videbis qui in publicis annorum vaticinijs, si magnis orbis faciat mentionem, Leonem & Lunam rectores mundi gubernatoresque non constituat: Possem ego hic obijcere quàm leuis eos moueret coniectura, vt tot annorum quot cœli partes finxerunt spacium, magnum orbem vocarent, quàm nulla ratione dicatur durare vim mundi gubernatricem vnius planetæ per tot annos præsertim planetæ inferioris. Tamen nec a Ptolemæo nec etiam ab vllo antiquorum tale aliquid vnquam excogitatum: Sed arabum esse iuniorumque figmentum. Sed his omissis, necessarijs eos primum rationibus vrgeamus: et quas vitare non possunt si stare suis principijs volunt, nec dogmati renunciare. Dicant igitur mihi si magni isti orbes sint statuendi, an in ipsa prima mundi constitutione cui omnes consentiunt, noui orbis exordium faciant: an non faciant. Si dicam se non facere: quid dicere possunt absurdius? Si facere iam mathematica deductione rescindam quicquid de magnis orbibus supra determinauerunt ostendens fieri non posse vt si illa sunt vera quæ dicebant cum orbis constitutione noui orbis exordia cœperint. Albumasar enim quo præcipuæ auctore nituntur a mũdi initio ad diluuium numerat annos integros duo milia ducentos vigintiocto. Licet Eusebij supputatio hunc numerum annis sexdecim excedat: Sed nihil interest vtrum dixerimus & cum astrologis disputantes eorum maxime opinionibus vtamur. Statuatur igitur, numerus annorum ab Adam ad diluuium ex sententia Albumasaris aduersus quem disputamus patet a coniunctione ea quæ diluuium vt dicunt præsignificauit: & cum qua simul nouus orbis cœpit reilnqui ad mundi creationem annos mille nongentos quadragintaseptem, cum ipsa diluuium præcesserit, vt dicebamus annis ducentis septuagintanouem. diuidamus igitur eum numerum numero magni orbis: hoc est per trecentas & sexaginta partes erit planum conflari inde integros quinque orbes magnos, tum annos superare indiuisos supra centum septem & quadraginta: quare necessario initium magni orbis statuetur anno mundi centesimo quadringentesimo octauo: Qui numerus annorum si pars alterius antecedentis orbis est: necessario erit dicendum præterijsse orbis annos du-

Sub quo orbe viuamus secundum astro.

Aoniar

Aoniar Albuma.

Rationes adducẽdæ Prima. Secunda. Tertia.

Albuma.

Eusebius.

centos & tredecim antequam essent anni, hoc est ante ipsius mundi primordia: quo satis patet nihil dici posse delirius: sed ita est certe nihil est isto hominum genere inconsideratius, nihil ad mentiendum fallendumq; natura vel professione propensius: fingunt ipsi sibi aliquid quo dogma colerent: & præstigias faciant imperitis: quod est malitie eorum & vanitatis: sed fit semper vi veritatis vt consequatur inde aliquid vel falsum vel omnino impossibile vel sibi ipsi: hoc est eorum dictis saltem dogmatisque repugnans. Quod hi minime aduertentes efficiunt, tamē et spargunt obliuiosi paritercq; mendaces: quod est ignorantiæ vicium videlicet & tarditatis. Exemplum est præ manibus in ea re de qua disputamus: Nam vt persuaderent quacunque possent ratione magnam illam per cathaclismum mundi inundationem a cœlo profectam par puerilis figmenti magnæ coniunctionis addiderunt nouum orbem cœpisse cum ea, sub quo scilicet orbis esset innouandus: & vt nihil deesset ad fallaciam Saturnū illi orbi Cancrumq; præfecerunt: quorum alter ex planetis alter ex signis humiditatis frigiditatisque auctores habentur. Et hoc quidem, vt dixi, malitiæ eorum & vanitatis: sed & stultitia eorum apparet atque tarditas & ignorantia: tum quia delira huic sequi non viderunt: vt quando orbis nouitas noui orbis exordia non haberet: tum quia si Saturnus & Cancer orbi illi præfuerunt colligemus necessario primo integro orbi præfuisse Martem & Aquarium a quibus cur imperium mundi sit auspicatum: nulla vnquam poterunt ratione defendere. Nam si de Luna hoc dicerent: afferre aliquid possent: vt quia terræ sit proximior: si a Saturno orbis eminentiam: si a Sole virtutis potestatem: si a Ioue Venereue naturæ beneficentiā: in Marte nihil inueniunt cur prima mundi gubernacula mereatur. Nihil item in Aquario cum initialem nullam habeat prærogatiuam: qualē & Cancer & Libra & Capricornus habere existimantur: sed quid pluribus euagamur: videre hinc licet plane atque dilucide quam sint mendaces pariter atque obliuiosi: Nam dicunt, vt ostendimus Cancrum & Saturnum orbi illi ante diluuij euentum præfuisse: quia hoc suum dogma confirmat vt magna humido frigidoque planetæ aquarum inundatio profecta existimetur, rursus quoniam consonum vt videtur gubernationem mundi a sole inter planetas, ab Ariete inter signa exordiamur planetam inquiunt mundi fuisse solem, Arietem vero signum. Hæc enim scribit Haly abenzagel & ipse etiam Albuma, libro primo de magnis coniunctionibus: & tamen ista ita inuicem pugnant, vt simul vera esse non possint. Nam cum sint ante orbem diluuij ad mundi vsque initia orbes quinque integri magni: sex autem imperfecti: siue quinque numeremus siue potius sex fieri non pt. vt si primo orbi Aries dominetur: sexto aut quinto Cancer dominetur. Aut si primum rexit orbem solare sydus orbi diluuij Saturnus præficiatur. Nam si præfuit primo Aries & Sol: præfuit igitur secundo Taurus & Venus tertio cum Geminis Mercurius quarto Luna cū Cancro: at nec quinto nec sexto Cancer & Saturnus: sed illi quidem Saturnus cum Leone: huic autem Iuppiter cum Virgine. Quomodo igitur non erubescunt hæc posteris scripta relinquere tantæ vel ignorantiæ vel hæbetudinis manifestissima testimonia? Sed hoc ingenio fere sunt auctores astrologiæ. Sic & nescio quis Oclinaton alios sibi fingens orbes magnos volebat efficere: vt & mundi constitutio & Iesu natiuitas, noui orbis haberet initia: idemque vtrique signum, hoc est Aries signorum caput præficeretur: quod cum ei aliter non succederet dixit numerari debere ab Adam ad Christum annos quatuor mille trecentos & viginti: Tot quidem si numeremus erit plane quod ille omnino volebat: At eū numerum nulla historia recipit: sed a Græcis quidem latinisque scriptoribus per annos fere nongentos ab hebræis & per quingentos ab astronomis alijs etiam per mille centumque dissentit. Sed voluit ille potius nō esse quod erat quàm ita bello suo commento renunciare. Quemadmodum illi veteres quos tradit Aristoteles: qui cum semel statuissent omnia esse denario numero distributa: nec tamen in vniuerso plus nouem sphæris inuenirent dixerunt necessario aliam esse terram: vt denarius eorum numerus impleretur æmulatione quadam diuinæ sapientiæ quæ non seipsam ad res: sed rerum veritatem format ad seipsam: Postremo prætereundum non est si essent aliquid isti magni orbes necessario: quod quidem per eos dicunt astrologi falsum esse oportere: cum in illis euoluendis plurimum aberrent: putant enim hunc qui nunc reuoluitur, cuius agi volunt annum centesimum nonagesimum quintum: orbem esse a primo quidem decimumnonum: ab eo autem sub quo fuit diluuium decimumquartum atque hac ratione illi præficiunt Leonem & Lunam: Sed hoc esse nō potest nisi a mundo ad nos annos numeremus sex mille octingentos triginta octo: quod veram quidem annorum supputationem excedit per annos plusquam mille & quadringentos: vt in tractatu nostro de vera temporum supputatione probauimus: sed & si alias sequamur historias, cæteros scilicet latinos qui plures computant annos: pauciores tamen inueniemus his quos isti ad suos orbes corrogant perficiendos: cum nulla historia in eo numero sex mille & septingentos aut circiter excedat. quibus tamen ipsi centum fere & quadraginta adijcere deprehendūtur vt suam orbium positionem defendant, quam satis puto etiam inexpertis esse confutatam.

Caput III. Saturnias reuolutiones Aboasaris inuentum & historijs & rationi aduersari.

Restat de Saturnijs reuolutionibus. Et has quidem solus sibi finxisse videtur Albumasar: & post eum alij non magnopere his vtuntur. Sed videamus quid sint & quid mouerit Albumasarem & quantum in his, vt in cæteris solet, aberrauerit: cum Saturnus decem periodos absoluerit: qui trecentis fere annis exiguntur putat magna tum euenire in rebus humanis. Motus est hac coniectura q; in alijs suis historijs aliquando comperit post hunc numerum annorum in signe aliquid euenisse: inde ipse dogma fundauit reuolutiones Saturni decem mutationes afferre rerum inferiorum. At in ipsa hac primum historica coniectura vide quàm aberrauerit. Post Alexādrum enim inquit exactis annis trecentis apparuit Aielasor filius Bel qui persas contriuit: & post alios totidem annos apparuit Iesus dux .i. noster. Hac igitur ratione erunt a Iesu ad Alexandrum anni sexcenti: quod extra omnem controuersiam constat esse falsissimum: cum nulla historia quadringentos numeret annos a Christo & Alexan. & ipse Alphonsus in astronomicis tabulis non plures numeret vndecim atque trecentis. Videamus modo hi

Marginalia (left): Quàm delirastro. — Quàm tardi & ignorantes. — Quàm mendaces & obliuiosi. — Haly abenza. Albuma. — Alia opinio Oclinatonis.

Marginalia (right): Vide pulcherrimū Aristotelicum. Exēplum. — Vera a mūdi initio ad nos annorum supputatio. — Anni ab Alex. ad Christum.

præcipui auctores astrologiæ: ex quibus fundamentis mirabilia eorum dogmata fulciunt. Idem Albumasar post Iesum inquit exactis decem Saturnijs reuolutionibus orta est lex quæ est media inter nazarenos & paganos (sic enim vocant gentes) At sane scimus nullam post Christum legem ante Maometem exortam: sed puto intellexerunt Arabes isti sectam manicheorum: qui & Minin vocatur apud Talmutistas: quæ quidem hæresis non solum iam decem exactis: sed prius etiam quàm nona Saturni reuolutio perficeretur inualuit. Quæ omnia si ex historia ille fideli attulisset: non propterea erat dogma faciendū hoc Saturni decem periodos parere alioquin mille mihi ego huiusmodi dogmata confingam: Nam & hebræi primum templum a Salomone ædificatum ad quadringentos aut paulo plures annos aiunt permansisse: Tum qui secundo sub dario ædificatus est non plus decem annis superfuisse: hoc est quadringentis & decem: a cuius desolatione fere per annos totidem suas leges in Babylonia sibi confinxerunt faciamus hinc dogma: quartam decimam semper Saturni reuolutionem Saturniæ iudæorū genti mutationem magnam afferre: & probabiliora dicemus qua Albumasar qui denarium sibi numerum eligit. A quo illud & libenter sciscitabor: vnde natura scilicet istas reuolutiones exordiatur: & sub qua cœli parte initium faciet istius periodi rationem, afferat quæso cur illam potius cæteris ante posuerit: Sed non est diutius laborandum in confutandis his nugis præsertim quæ alijs astrologis præter Albumasarem parum satisfecisse videntur: immo ita vt ipse etiam Alliacensis qui in tractatu de concordia historiæ & astrologiæ his magnopere vsus fuerat in elucidario confessus se nullum eas habere fundamentum euerso stilo magnam sui libelli partem inuenta taxatione corrodens.

Impugnatio per rationem.

Alliacen.

Caput IIII. Ordo eorum quæ dicenda sunt dissidentes astrologorum opiniones circa magnas coniunctiones.

Ordo dicēdorum.

RESTAT de accessu et recessu octaui orbis & sphæra nona: restat de magnis coniunctionibus: Sed illud quidem sequenti libro examinetur: nunc ad coniunctiones magnas conuertamur: sed fuerit operæpretiū afferri prius quid de his ipsi sentiant, vt facilius intelligātur quæ in confutationē afferentur a nobis: quæ nec ipsa narratio erit sine vtilitate confutationis cum dissidere super his ita eos videbimus, vt nec dum constet apud astrologos quæ maxima sit coniunctio, quæ maior, quæ media: in qua re non est solum de nomine controuersia: sed inde prædictionum oritur magna diuersitas cum alij a maximis: alij a medijs: alij a minoribus coniunctionibus euentus iubeant expectari. Communis igitur sententia quàm Alchabitius ac Leopoldus tradunt, et ante eos Albumasar huiusmodi est, magnam esse coniunctionem cum simul iungantur Iuppiter & Saturnus: quod post viginti semper annos euenit maiorem autē cum facta ab vna triplicitate in aliam migratione in liminibus nouæ triplicitatis congrediuntur, atque id euenire fere post annos ducentos & quadraginta, nam intra fines trigoni vnius duodecies copulari tum transitum fieri ad signum proximi trigoni: quod fit ab eo in quo se iunxerunt: non primum sed secundum: vt si ex Capricorno vtrique discesserint, nō in Libra sed in Aquario se primum excipiunt in ea triplicitate. Mediam inter has coniunctionem esse causa: quæ trigesimo quoque anno perficiatur Saturni & Martis in Cancro. Maximum omnium Iouis & Saturni in Ariete quæ post nōgentos & .lx. annos eueniat. Messala ab his dissentiens libro suo de coniunctionibus eam maximam ait esse coniunctionem quæ sit trium superiorum: hoc est Saturni Iouis & Martis: a qua ipse & sectarum mutationem & translationem regnorum & prophetarum aduentus expectat: non ab ea quæ sit Iouis & Saturni in Ariete: quod astrologorum vulgus opinatur, proximam huic cōiunctionem facit Iouis & Saturni: Tertiam Saturni & Martis, quartam Iouis & Martis: Videamus nunc quantum vtraque erret positio.

Communis opinio. Magna cōiunctio.

Maior.

Media.

Maxima, Opi.

Messa. Maxima.

Maior. Media. Magna.

Caput V. Planetas magnis coniunctionibus iunctos non plus posse quàm diuisos: magnasque istas coniunctiones nouum esse inuentum de malo Ptolemæi intellectu natum.

PRincipio scire ab eis velim, quare putent maiora facere Iouem & Saturnum cum sunt simul quàm cum separati proprias vnusquisq; vires exequuntur & exercent. Variæ enim naturæ radiorum commixtio nouam quidem rem facit quàm discretus influxus propriusque non faceret: sed maiorem cur faciat habere rationem non possumus: sed eo potius inclinamur vt credamus minus aliquid fieri inde, quàm si seorsum ageret vnusquisq; planetarum quod potest: nam si qui simul cocunt planetæ eadem essent proprietate: et vires haberent earundem rerum effectrices profecto accessione facta duplicis radij effectus quoque duplicaretur: at cum contrariæ sint repugnantisque naturæ, qualis Iuppiter et Saturnus necessario alter alterum impedit: & dum inuicē suas frenant ligantque potestates diuersitate mixturæ fit vt expectare ab eis nil possimus nisi mediocre quemadmodum omnia sunt quæ ex extremorum mixtione dissultant: sicuti & ipsi dicere solent cum sunt simul Saturnus & Mars: quanquam vterque noxius, vterque sit maleficus: quia tamen diuersam habent nocendi potestatem non fieri ex illorum coniunctione maius aliquod malum & admirabile: sed frangi potius debilitarique alterius vires ab altero: ita vt nocere neuter possit dum nocere vterque pro suæ naturæ conditione contendit: quare non est plene indubitatū si cœlo subsint euenta inferiorum, maiora euenire & magis durabilia cum iunguntur sydera superiora quàm cum eorum aliquis cæteris debilitatis plus aliquid fortasse solito virium potestatisque nāciscitur. Quod si iunctos planetas plus facere quàm separatos ad magnas istius mundi mutationes illis dederimus: non tamen dabimus hoc ad Iouis Saturnique aut Martis coniunctionem referendam: sed obtinere vim primam in istis rebus alia sydera et ratione & summorum astrologorum auctoritate probabimus. Neq; enim vnquam aliquis veterum per has quas isti vocāt magnas coniunctiones de vniuersalibus mundi mutationibus iudicarunt, nihil de his Maternus quanquam curiosissimus vtique astrologiæ inuestigator, nihil Paulus, nihil Ephestion, nihil Theophilus, nihil Astaxarebus, nihil ipse Ptolemæus, cuius hic nobis testimonium erit satisne parum eis notis testibus aduersus eos vtamur. Is igitur secūdo libro Apotelesmaton docens qua via generales & mundi mutationes præuideantur eas

Prima rō.

Secūda rō.

omnes refert solummodo in Solis Lunæque defectus: nec potest dici aliquid rationabilius nam debent effectus vniuersales & magni in eas referri causas quæ maxime vniuersales & efficaces sint: est autem confessum apud omnes inter planetas duo esse tantummodo efficientiæ vniuersalis: Solem scilicet & Lunam: cuius lumen non aliud quàm Solis lumen per eam quasi per speculum, vt sic dixerim, ad terram delatum. Quare si qua, debet cœlestis virtus origo & causa existimari effectuum vniuersalium atque magnorum, nulla debet potius quàm syderum istorum talis existimari. Quod enim ait Messalla fieri magna a Ioue & Saturno: quia tardioris sunt motus probat potius quæ negat quàm quod affirmat: cum omnium concors sit sententia deberi nobiliori corpori & potentiori motum velociorem. Quo circa qui superiorum syderum partes dignitatemque tuentur: ne imbecilliora putentur quia suo serius loco restituantur. Solent ex orbium proportione quos ambiunt probare eos multis velociores: quibus ex periodorũ mora apparent tardiores. Sed scio quid dicent de Ptolemæo missum hoc ab eo in libro Apotelesmaton ne mysterium proderet. Ita enim scribit Haly eius interpres. Sed in centiloquio (sic enim vocant) multa huius rei dedisse documenta cum verbo quinquagesimo eius libri iubeat ne planetarum coniunctiones obliuiscamur: in quibus magna sit efficacia: & verbo item tum quinquagesimo octauo: tum quarto & sexagesimo earundem rerum nos admonet magna tradens de his præcepta: coniunctionem maximam: mediam minimamque distinguens. Ego vero ab eis responderi nihil potius vellem: vt vel hinc palam omnibus fiat quæcunque eorum dogmata maiora admirabilioraque videtur ea vel ex vanis opinionibus: vel ex falsa veterum auctorum intelligentia pullulasse: nam quod dicunt tacuisse hoc Ptolemæum in libro Apotelesmaton. ne mysterium proderet, tantum abest vt negem: vt nec in centiloquio credam proditum ab eo in quo certe tam nihil magis locutus est de istis coniunctionibus quàm nec de Priami morte, aut bello Troianorum: quo pacto autem plura eius auctoris enunciata peruerterunt: & quanti ex vno errores deinceps propagati deinceps aperiemus: est quinquagesimum Ptolemæi verbum: ita apud eos hoc est in vulgata editione. Non obliuiscaris esse centumuiginti coniunctiones quæ sunt in stellis erraticis: in illis enim est maior scientia rerum quæ fiunt in hoc mundo suscipientia incrementum & decrementum: græce est ita, nec prætermittamus centum & decemnouem coniunctiones. In his enim posita est coniunctio eorũ quæ fiunt in mundo & generationis & corruptionis. Primum plus tribuit istis coniunctionibus barbara interpretatio quàm tribuat Ptolemæus: apud quem illud non est non esse maiorem scientiam rerum quæ fiunt in mundo quàm quæ est ex illis. Præterea vt illud omittamus sententia enunciati alia non est, quàm ne solam spectemus syderis vniuscuiusque proprietatem. Sed ex eorum coniunctione varias sciamus variarum rerum effectrices virtutes exoriri, quod nemo denegat ab omnibus astrologis concedendum: sed in quas potissimum maximas quasque rerum inferiorum mutationes referamus superiorum esse syderum coniunctiones Ptol. certe non dixit: sed potius si eius dicta recte & legantur & intelligantur contrariam nobis sententiam indicabunt. Non enim centum & viginti (vt vulgo legitur) has esse dixit coniunctiones: sed solum centum decem & nouem: quia his scilicet Solis & Lunæ coniunctionẽ non numerat: vt quæ priuilegia habeant peculiaria prærogatiuamque singularem in magnis vniuersalibusque mutationibus reliquas omnes aceruatim in numerum ordinemq; redigit, vt inter quas alia alie singulari nulla conditione præstaret: quod non aduertentes barbari expositores quasi omissum foret vicio librariorum Solis & Lunæ coniunctionem addiderunt, legendumq; centum & viginti, non autem centum decem & nouem: quod græci omnes codices habent putauerunt: vt non contenti sensus deprauatione literæ quoque fidem adulterarent. Transeamus ad alia. Scribit Ptol. verbo viij. & l. i. hunc modum coniunctionis locum quo in loco ab anni ascendẽt est inspice, siquidem cum profectio illuc peruenerit: tunc tempus erit & verbum iiij. et lx. est huiusmodi in minima coniunctione differentia mediæ coniunctionis & in media maximæ coniunctionis differentia putant arabes & latini vtrobiq; per coniunctionem a Ptol. Satur. & Iouis coniunctionem intelligi. Sed ita nemo falleretur qui græcos auctores astrologiæ præsertimque Ptol. inconuenientibus oculis aliquando perlegissent: quod enim dicimus coniunctionem: græce synodus est quæ dictio cum absolute profertur pro solis semper & Lunæ copulatione accipitur nisi aditum sit cuius ea coniunctio fuerit, vti Vene. & Mercurij, Iouis & Satur. & aliorum planetarum quare cum vtroque enunciato synodum absolute dixerit Ptol. nihil vltra adijciens manifestissimam apud omnes qui non sunt græcæ lectionis penitus insolentes de luminum coniunctione intelligere Ptolemæum, non autem syderum aliorum. Atque ita prioris hoc est octaui & quinquagesimi verbi sententia est: vt signo & loco vbi in anni reuolutione Solis Lunæq; coniunctio facta est diligenter obseruata cum anni profectio per anni scilicet menses distributa: per quam alterum alteri signum iuxta seriem constitutionis in dominandi potestate succedit ad eum locum peruenerit effectum expectemus: quoniam ipsa antegressa anni conuersionem Solis Lunæque coniunctio nobis significauerit. Vtitur enim his maxime Ptol. luminarium congressibus ad totius anni euentum inuestigandum: quod nemo nescit qui apotelesmaticos eius libros euoluerit. Sunt autem in huius verbi traslatione multa addita omissa interpollata. Nam & pro coniunctione coniunctionem minorem legunt: cum nulla in græcis exemplaribus maioris vel minoris differentia adijciatur: & terminus profectionis ad plures annos extẽditur, cum nihil de hoc apud Ptol. qui de vnius tantum anni euentis vti dicebamus facit mentionem: sed fauere magis illis videtur. Postremum illud enunciatum vbi coniunctiones maximæ mediæ minimæque distinguuntur: qualem differentiam in luminarium coniunctione mul ti non intelligunt: sed facile hoc & apertum his qui ad Ptol. lucernam non oscitabundi aliquando vigilarunt: cum enim ille vt diximus omnia tribuat Solis Lunæq; coniunctionibus: Tum has triplici genere ordineq; distinguit. Nam quæ defectum efficiunt alterius luminaris eas statuunt primo loco per quas non vnius anni, sed multorum interdum euenta possint præuideri, has maxima Sion nuncupabimus: quia & maxime tunc sydera illa coniunguntur: cum nec longitudine discrepent loci, nec latitudine & maxime remota futurorum euenta portendunt. Contra: minimæ apud illum quæ singulis

Marginalia: Executio ptolemæi. — Confutatio — Sententia Ptol. — Castigatio loci ptolemæi secundi libri. Apotelesmatum. — Malus intellectus. lviij. & lxiiij. verbi. — Sententia verbi quinquagesimi octaui. — Errores vulgatæ translationis in verbo. lviij. Declaratio verbi lxiiij. — Quæ maxime coniunctiones secundum Ptol. — Quæ minime.

singulis fiunt mensibus: & vnius tantum mensis nobis indicant dispositionem medias inter has quæ ingressum solis in signa quatuor tropica proxima antecedũt: Arietem: Cancrum: Libram: Capricornum: a quibus totum anni tempus quod sequitur nobis indicatur: aut vernum: aut æstiuale: vel autumnale: vel hibernum. Quoniã igitur quod vniuersalis dispositio indicat particularis sequens distinguit, & determinat: ideo mediam dixit coniunctionem maxime esse differentiam mediæ vero minimam: vt si gratia exempli: Lunæ solisque coniunctio æquinoctium vernum proxime antecedens qualitatem nobis futuram veris ostenderit: sciamus tũ id totũ & minui & augeri pro natura coniunctionum: quæ sequentibus singulis mensibus rata reuolutione cõtingent: Et quam habent habitudinem menstruæ istæ ad illas quatuor temporum coniunctiones: Eandem habent illæ trimestres ad maiores & paucas deficientium syderum coitus atque cõgressus. Hæc est Ptol. opinio de maximis medijs minimisque coniunctionibus, quod barbari isti non intelligentes bellissima sibi somnia fabricati sunt de Saturni Iouisq; coniunctionibus: quarum maximæ post nongentos & sexaginta mediæ post cc. & xl. Minimæ post viginti annos redeunt: quod præter ea quæ diximus congruere enunciato etiam non post, quoniam maxima apud eos coniunctio medias minimasque complectitur. quare non poterit effectus maximæ coniuctionis per minores illas determinari per quas illa per multa sæculorum reuolutionis exigitur. Quid igitur dixit Ptol. mediam esse maximæ differentiam: mediæ vero minimam, hoc est illud figmentum ex falsa vnius auctoris intelligentia natum quo se isti adeo iactant: quo se reputant: gloriabundi q; religio omnis stellis sit ligata: quo sanctissimas lege prophetarum aduentus diuina miracula potestatibus syderum fatorumque subijciunt: Certe nusquam se magis pueriles ostendunt aut magis rudes, ridiculique inueniuntur.

Quæ mediæ.

Quonã pacto barbari in intellectu ptole. errarint noster autem picus tam acute deprehenderit.

Caput VI. Præcipuos astrologos medijs vsos esse coniunctionibus non veris: tum alia errata illorum circa easdem.

SEd dicet fortassis aliquis astrologorum esto Ptol. non intelleximus quod si velut tempestas Nauem aliquando agit in portum, ita nos error iste duxit ad veritatem quicquid senserint Ptol. & alij experientia confirmatum est nullam vnquam vel legum vel regnorum magnam accidisse mutationem quam non aliqua syderum superiorum coniunctio an cesserit: nec vnquam alqua huiusmodi antecessit quam non id genus mutationes in rebus inferioribus sint subsecutæ bene habent si tempestatem agnoscunt sint portu in isto videbimus. Neque enim si in magnis delirarunt quantum cõstent ista infima experientiam facere sunt conati: Quod nos in vniuersum primo declarabimus tum sigillatim quascunque aliquis astrologorum signauit coniunctiones magnas rettulitque ad euenta rerum ad mirabilium & falsas & falso supputatas: & ad effectus falso relatas luceclarius ostendemus. Principio auctores omnes huius dogmatis veris coniunctionibus non vtuntur: sed medijs hoc est fictis & imaginarijs: quod vt plane omnes intelligant: dicam quid sit verus motus quid medius. Erraticæ stellæ per Zodiacum æquo cursu non deferunt: hoc est non æquali temporis interuallo æqualem semper illius partem prætergrediuntur: qui igitur metiri illorum motus, & digerere in numeros voluerunt, finxerunt, vnicuique planetæ motum vniformem: vt ex hoc ficto & vniformi, inæqualem illum & verum facilius assequerentur. Fictum illũ Ptol. vocat periodicũ iuniores mediũ: quia hoc quasi medio vtuntur ad verum inuestigandum cũ ex motus supputatione planetæ locũ inquirimus, interdum medio vtimur motu, interdũ vero: non quia medius ille locũ indicet nobis quo planeta consistat. Sed vt ex eo verã sedem illius methodo & ratione faciliore quæramus. Planeta. n. nunquam est ibi vbi per medium motũ esse deprehenditur: quia nec sic vnquam ille mouetur: sed excogitatum, vt dixi, hoc ab astrologis est, vt veritatem inde ordine quodã certius adipiscãtur. Dicebam igitur qui per magnas coniunctiones iudicant de futuris eos medijs vti coniunctionibus non autem veris. nam q; dicunt post xx. annos iungi Iouem & Satur. post cc. autem in initijs congredi triplicitatum. tum post. dccc. & .lx. in Arietis limitibus conuenire, falsissimum est si veros motus respicimus: est autem verum quanquam nec exacte si medios hoc est fictos illos & falsos re scilicet nullos ad doctrinæ facilitatem a mathematicis excogitatos: ita autem quod medius dicit motus diuersum est ab eo quod per verum attingimus: vt etiam & signum fiat aliud coniunctionis: atque ea gratia exempli in Piscibus assignetur: quæ tamen fuerit in Aquario: et tempus adeo variet, vt si de his quæ post per. cc. &. xl. annos eueniunt agimus coniunctionibus, vera interdum mediam per annos etiam centum antecedat. Apparet ex tabulis recte supputanti Iouem & Saturnum anno gratiæ. M. ccxxvi. a terrena triplicitate migrantes ad aeream, in Aquario se excepisse. Erant igitur in eadem ex medij motus ratione per annos ducentos et quadraginta permansuri: & tamen post annos circiter centum et quadraginta: hoc est anno gratiæ. M. ccclxv. ab aerea ad aqueam triplicitatem facta mutatione in Scorpione congressi sunt: & in aqueis semper signis simul inuenti ad aerea postea non redierunt. Quæ quidem igitur hæc insania aduersus apertam pugnare veritatem? & rebus vti adeo impudenter falsis & ficticijs, vt in constellationem eorum cõsensu omnino nullam, cæca tamen temeritate euenta rerum referant humanarum: quodque non est nec fuit, nec erit vnquam, causam tamen putare eorum quæ sunt, certe nihil est ista vanitate delirius: inquam tamen sunt lapsi præcipui omnes auctores astrologiæ. Albumasar enim princeps istius dogmatis in eo libro qui inscribitur de magnis coniunctionibus: qui multum celebratur apud astrologos, medijs semper vsus est coniunctionibus, veris nunquam. Abraam præterea in eo opere cui titulus est redemptio: cum vnam aut alteram ex vero motu coniunctionem inquirat ad medias deinde confugit semper, de veris nullam omnino faciens mentionem. Alliacensis in tractatu de concordia historiæ & astrologiæ cum septem afferat maximas coniunctiones, omnes illas medias affert, veras nullas. Idem alij multi eodem semper morbo modo laborantes, de quibus omnibus singulatim postea differemus. Et quidem sufficere hæc nobis possent, vt nihil mõstraremus esse quod dicunt, si nihil est constellatio ipsa ex qua prædicunt. Nam quoniam istæ etiam mediæ hoc est nullæ ad verum non eis respondẽt: hoc est non incidunt in ea tempora in quæ maxime vellent, perfugiũ sibi aliud ma-

Responsio.

Prima rõ.

Quid sit verus motus quidq; medius.

Ptole.

Insania astrolog. Præcipuos astrologiæ auctores medijs vsos coniunctionibus.

Alliacen.

Figmẽtum astrologorum.

chinantur per nouam stultitiam ptiorem insaniam defendentes. Finxerunt enim non sequi statim post istas coniunctiones quod portendunt immo non cito: sed post multos quidem annos, & centum, & ducentos atque his plures. Inquam re vide quantum fallantur, nā potentis causæ & efficacis nō est sero incipere quod est factura:sed sero quidē desinere:incipere autē aut statim aut cito. quare istarum coniunctionum virtus vel efficax vel imbecilla. Si efficax nō potest diu cessare vt non faciat, si imbecilla non pōt diu durare. vt sero quidem, sed tamen aliquando faciat, domat vis magna superatque quod prohibet & quod reluctatur: Euanescit infirma: & sua seipsam tractu temporis longiore tenuitate dissoluit: quid ꝙ in hac temporum intercapedine superueniūt nouæ semper coniunctiones: quarum natura est vt & ipsi dicunt oblitterare priores cum superueniens constellatio elidat præcedentem. vnde si in certo anni tēpore defectus accidat luminarium soliti dicere: fatum illud cessare: quod ex primordijs annuæ conuersionis erat acceptum. Cur non igitur sequenti coniunctione præsertim & proprietate & natura diuersæ cessat? Cur illam primam non expungat. Ad quàm tamen ipsi pertinere volūt effectus qui post eam per trecentos etiam annos tot varijs intercurrentibus medijs constellationibus subsequūtur. Nemo hoc dixerit vel philosophis vel non extremæ etiam homo tarditatis: quem errorem adauget mirum immodum alius error & inexpiabilis. nam in ipsa temporum supputatione adeo errant insigniter, vt quàm putant interdum coniunctionem per ducentos gratia verbi annos euentum aliquem antecessisse. Ea vero per mille & quadringentos rei illius gestæ tempus antecesserit: quod sequentibus libri istius capitibus demonstrabitur: & in his quidem mendaces indocti rudes deprehenduntur: sed vide etiam quàm sint astuti bellissimi isti diuinatores: nam vt fallendi nunquam eis deesset occasio, ita sua sibi placita continuarunt: vt quocunꝗ aliquid tempore eueniret paulo admirabilius in antecedentem aliquam coniunctionem illud referre possent. Dixerunt enim vt hoc assequerentur vnius vim coniunctionis ad horam vsque alterius perdurare: atque ita quicquid interuenit medium coniunctioni cuipiam acceptū semper poterit referri. Nec viderunt in hac fallacia suas ruinas: quoniam si vicissim remeant apud eos vt non sit magnus effectus sine magna coniunctione: nec magna coniunctio appareat sine effectu dum illud tuentur ne euentis huiusmodi tales causæ non adsint, faciunt necessario vt tales causæ sine euentis huiusmodi sæpe fatigentur: quoniam non ex eis semper accidunt magna & mirabilia immo nec frequenter quæ fieri aiunt a magnis, coniunctionibus et tamen vt ipsi volunt effectrix eorum vis non interrupta a successione permanet semper: & hæc quidem in vniuersum aduersus eos qui magnis istis coniunctionibus de futuris euentis impia temeritate loquūtur: nunc sigillatim omnia excutiamus.

Refutatio.

Alia refutatio.

Astutia astrolog.

Caput VII. Quis ordo seruandus, & Alliacensem aliud alias sensisse.

Exordiamur a maximis cōiunctionibus quas Alliacensis in suo tractatu de concordia historiæ & astrologiæ colligit: hinc illud confirmaturus astrologorum nō euenire vnquam tales coniunctiones sine magna mutationem rerum inferiorum: & quidem ipsemet a tota ista sua concordia in elucidario suo discordat, & cum in illa tum Saturnijs reuolutionibus, tum maximis coniunctionibus vtatur, illas nullum habere fundamentum has non a se fuisse supputatas, tantum semel aperte confitetur: Quo magis mirandum habere cum in ea re laudatorem inquam ipse seipsum non probauit: sed quia interdum mouit aduersus se rationes parum veras: cum sint quædam non necessariæ nonnullæ expressæ parum colligamus non pauca quædam sed efficacia: quibus totus ille tractatus plane rescindatur: tum accedemus ad confutandas alias coniunctiones: quas Abraam & Albumasar & plures alij ipseꝗ eos secutus alliacensis in elucidario protulerunt. Verum quoniam de temporum supputatione sæpe loquendum præfari quædam necessarium existimaui: ex quibus primo illud ostendatur cum ambigitur de temporibus non esse vt putat Alliacensis arbitrium huius rei penes astrologos, sed penes historiam, tum cum inter scriptores historiarum varietas est: quibusnam potissimum iure sit accedendum: de quibus vtique pauca hic & cursim: quoniam late hæc peculiari opere disputauimus: quod de vera temporum supputatione conscripsimus.

Alliacense sibimet cōtradicere.

Obseruandus ordo i processu.

Caput VIII. Tempus rerum non ab astrologia vt putauit Alliacē. sed ab historia esse petendum.

Opinio Alliacen.

Alliacensis in libro de concordia astrologiæ & theologiæ existimat numerū annorum a mundi initio ad hæc vsque tempora astrologica ratione posse deprehendi redigiꝗ ad veritatem quæ quidem super ea re sacræ vel peregrinæ historiæ variæ protulerunt. Nam si geniture inquit ipsius mundi thema habeas exploratum, poteris ex illo primam a mundi initio Saturni & Iouis coniunctionem supputatione colligere. Quod si aliam rursus tuis annis coniunctionem proximam indagueris: quod medium fuerit inter illam primam & postremam temporis interuallum, ex intercidentium coniunctionum supputatione elicietur. Hæc quidem in eo tempore ille sentiebat: sed in elucidario plane confessus est non esse astrologicam viam qua de annorum nobis dubio numero certum aliquid inueniamus. Quare nec astrologos vnquam etiā summos hoc tentasse aut de sua arte fuisse pollicitos: sed cum hæc dicat nescio cur denuo in illa persiet sententia summam de temporum ratione quæstionem ad astrologos esse referendam: & quod quidem in historijs de anno mundi diuersum ab illis inueniatur. Ad illorum opinionem emendari castigarique debere. Quod breuiter ostendemus nulla ratione posse defendi: nam potest quidem astronomus si veram aliquam syderum positionem quæ olim fuerit: rursusꝗ aliam proximam habuerit notam certissima ratione determinare quantum temporis necessario medium exactum sit inter illas. Sed quid hoc eum iuuabit? an incertum est tempus rei alicuius gestæ. Nā esto aliquis dicat fluxisse a Christo ad nos annorum tria milia: dicat alius. M. & .cccc. in componenda hac lite quod officium erit astronomi: dices ostensurum illum inter syderum positionem sub qua natus est Christus: eamque rursus quæ habeatur nunc non posse annorum tria milia deuenire: sed mille & quadringentos: at quæ ista est tarditas, quæ hebetudo: vt nō videas quasi certum te ponere quod in quæstione versatur? nam qua syderum positione natus sit

Opinio eius in elucidario.

Contra Alliacen.

Alphonsus. Albumasar

Christus astrologus nescit, nisi prius acceperit ab historia quo ille tempore natus sit. Exeamus ad tempora remotiora. Alphonsus numerat a diluuio ad Christum annos tria milia centum & duos. Idem sentit Albumasar: quem ille.s.est secutus, huic numero refragatur omnis historia: putat Alliacensis errare omnes historias potius q̃ astrologos: Qua quæso ratione? an quia inter eam cõiunctionem quæ præcessit diluuium Christum per tot annorum curricula deueniatur? hoc illis denegat nemo: sed vnde didicerunt fuisse eam coniunctionem per tot quot ipsi annos putant ante diluuiũ? Num scire hoc ipsi aliunde potuerint q̃ ex historia? profecto est hoc adeo manifestum, vt nisi lapsum hic vidissem Alliacensis, putarem me in re superflua verba prodigere. Nam illorum sententia quantum quæso erat ridicula: qui ex prima a mundi initio coniunctione de annis mundi certiores fieri posse nos dicebant: eam vero primam coniunctionem ex mundi genitura colligebant quasi dubitare de annis mũdi possimus, qui non solum quo anno: sed & qua hora cœperit exploratum habeamus. Petendum igitur tempus rerum a magistra rerum historia nemo ambigat: cuius in ea re discipula astronomia arbitra esse non potest. Nam dabo ego Alphonso per tot annorum milia ante Christum talem fuisse qualis ex eius tabulis apparebit syderum positionẽ: sed per hæc tempora euenisse cataclismum aut rem aliã gestam non dabo, nisi fidelis hoc mihi historia demõstrauerit. Errauerunt autem omnes astronomi in hac temporum supputatione vehemẽter: quod magis suo fiet loco manifestum: quod non aliam eis ob causam potuit contigisse, nisi quia falsis historijs adhæserunt: latini.n.astronomi arabes sunt secuti, illi vero fabulosissimi sunt: & si quas a græcis latinisue scriptoribus historias acceperunt, peregrina translatio pleraque violauit: quod cum fiat facile in omni re apud barbaros literas abhorrentes tum vero fit facillime in ista numerorum annotatione in qua et librariorum accuratissima diligentia non nihil semper fere hallucinatur. Vtẽdum igitur veris historijs atque fidelibus inter quas sacram alijs ante ponendam christianus nemo dubitabit: Sed nec vel hebræus vel saracenus: porro in his quæ ante cataclismũ euenerunt, aut illam hoc est mosaicam, aut nullam habebũt etiam gentes historiam quam sequantur: cum de illis temporibus apud cæteros nihil proditum literis inueniatur, sicubi vero in sacris voluminibus æditio græca in hac annorũ permensione ab hebraica veritate discordat, non potest quisquam recto iudicio auctori ipsi præponere fidem trãslatoris præsertim cum numero hebræorum non solum accedat Hieronymus: sed accedendũ etiam putet August. qui etsi veterem translationem libenter sequitur & probat vbi tamen de hac varia annorum dinumeratione facit mentionem fidem ait rerum gestarum ab ea lingua esse petendam: ex qua translatum est quod habemus, atq; ita vt ille quod diuersum est apud lxx. mysterium putet potius q̃ errorem historiæ tñ hoc est literæ veritatem apud Hebræos esse non dubitat.

Historiæ laus.

Ex quo apud barbaros seu arabes temporum supputationis ignorantia processerit. Fideliũ historias esse reliquis excellẽtiores.

Hebræorũ supputationes valere.

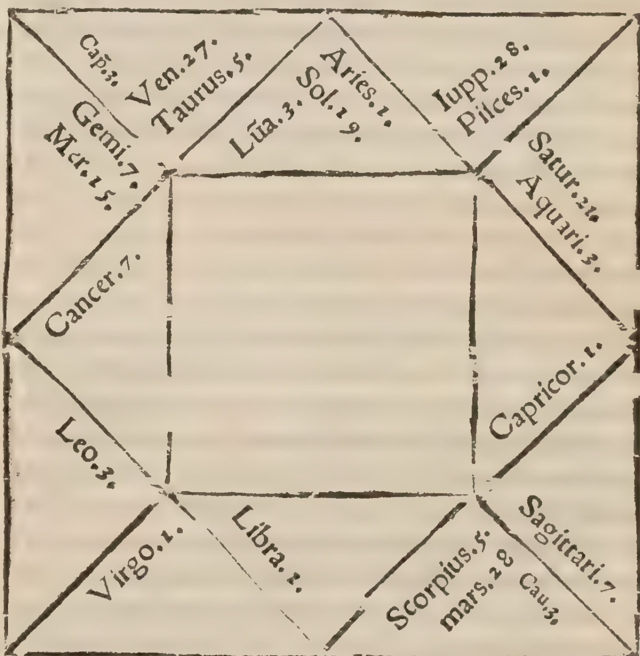
Caput IX. Summa sententiæ Alliac. in lib. quem de concordia astrolo. & historiæ prætitulauit.

Ridiculum

POstquam hæc de vera temporum supputatione breuiter iecimus fundamenta: veniamus ad istas maximas astrologorum cõiunctiones: hoc est ad maximas eorum insanias ab his exordientes quas in tractatu de concordia historiæ & astrologiæ colligit. Aliac. is in eo opere hoc ordine vsus est. Principia duo supponit: alterum de annorum numero ab Adam ad Christum: alterum de themate geniture ipsius mundi. Fluxere igitur inquit ab Adam ad Iesum anni quinq; milia trecenti quadragintaquatuor ab Adam scilicet ad diluuium. mm. ccxlij. a diluuio ad Iesum tria milia centum & duo. In prima vero mundi constitutione ita erant in cœlo sydera collocata, nam horoscopum fecit prima pars Cancri: summa vero cœli fastigia Arietis pars prima possidebat: Mercurius in Geminorum parte quintadecima duodecimam cœli regionem: Venus in Tauro vndecimam occupabat: vtrunque luminare nocturnum quidem in Tauro: diurnum in Arietis parte decimanona medio & summo cœlo præfulgabant: Saturnus in Aquario domum mortis: Iuppiter nonum cœli locum tenebat in Piscibus: Mars in Scorpione & in quinta ab horoscopo sede morabatur: quo etiam loco, sed in Sagittario erat draconis cauda: quam totam dispositionem sequens figura ante oculos ponit.

Fundamẽta concordiæ Alliacen.

Dispositio figuræ maximæ coniunctionis.

His ita positis nullo negocio colligit fuisse primam a mundi initio maximam Saturni & Iouis coniunctionem in principio scilicet Arietis post annos trecentos & viginti postquam sex alias enumerat interiectis scilicet semper annis nongentis & sexaginta errore medij motus: atque ita sequitur septimam a mundi initio maximam coniunctionem euenisse anno gratiæ. Dccxxxv. Postquã octaua sequetur anno. m.dcxciij. His ita distributis colligit ex historijs capita rerum magis memorabilium: quæ medio illo temporis spacio euenere quod inter vnam scilicet aliamque coniunctionem maximam exigitur: hoc est per annos illos nongentos & sexaginta: in quo temporis interuallo quicquid insigne accidit & memorabile ad præcedentem putant coniunctionem referendum postquam illud scilicet euenit: & quoniam semper in hoc annorum spacio gestum aliquod inuenit magnum & memorabile putat confirmatum: non scilicet maximas illas coniunctiones sine maxima rerum inferiorum mõne contingere: & quod alio lib. erat pollicitus præstitisse sibi videtur, vt historiæ veritatem astrologicæ veritati ostenderet consonare: hoc totius lib. summa hic ordo hoc fundamentum.

Prima maxima coniunctio.

Caput X. Erraſſe multifariam Alliacenſem: & vt quæcunque ſupponit concedantur: non tamen efficere eum quod vult.

Prima rō.

PRincipio autem vt ita ſit de coniunctionibus: de tẽpore euentorum rerumq; geſtarum: de mundi genitura vtque illi deniq; demus totum quod poſtulat. quæ iſta tandẽ eſt per hiſtorias confirmatio aſtrologiæ: ſi nunquam elapſos oſtendamus annos nongentos & ſexagintaquinque magnam aliquam genitarum rerum mõnem viciſſitudinem humanæ conditionis, viderit mundus. Spatium hoc annorũ deſcribe quæſo aliis ab initiis vt nõ verbi gratiaa b anno mũdi. cccxx. quod erat tps patriæ coniunctionis. Sed a. ccccc. mũdi anno: nongentoſq; iſtos dinumeres: qui ab vna coniunctione reuoluuntur ad aliam. Variaque non minus & bella inuenies: & leges: & prophetas: & peſtilentias: & euenta genus multiplex et varium tractu illo temporis tam diuturni contigiſſe cur nõ per ducentos ſemper annos a tempore illius tuæ coniunctionis ſeriem iſtorum actorum reducebas. Pinguis hic nimis minerua ſi aſtrologiam hiſtoriæ ita concordamus. Sed nec coniunctiones illæ veræ ſed mediæ hoc eſt falſæ & nullæ: nec vt eas pro mediis accipiamus ad illa ẽt tempora ſunt referendæ. Nec is quem putauit ab Adam ad Chriſtũ numerus annorum. Sed verã ſupputationẽ plus annis. M. cccc. excedens. nec res illæ geſtæ aut euenta, tẽporibus: quibus putauit euenerunt & quam deſcribit mundi geniturã nõ ſolum dubia aut falſa ſed impoſſibilis aſtrologica ratione plane demõſtratur. quare vna littura totus ille libellus emendari põt eas coniunctiones medias eſſe non autem veras nemo neſcit nec ipſe diffitetur. Quod ſi mundi genitura ex qua omnes ducuntur impoſſibilis, neceſſario, & illa ad medium etiã motum falſa ſupputabitur. illa an ſit impoſſibilis volumus vobis Mercurius interpretetur qui in ea quidem figura procul a Sole ſex & quinquaginta partibus collocatur a quo tñ vltra nouem atq;. xx. non latum quidem vnguem receſſiſſe ſe vnq̃ per deos omnes deaſq; deierabit: quod peccatum euidens nimis & inexpiabile. Eam etiã putat primordialem mũdi figurã quam in Elucidario affert Alliacẽſis, Mirabilibus illuſionibus honuſtatã refertur. n. ad Chaldæos & iſmaelitas quos. ſ. huius myſterii conſcios fecerit diuinitas. In aũt Mercu. in prima parte Geminorum: Sol in prima Arietis collocatur, quo fit vt diſiũctus a Sole ſit Mercurius partibus. lx. quod plane eſſe impoſſibile aſtronomus nullus denegabit: ſed redeamus ad illas cõiunctiones quæ (vt dicebam) ſublata prima cœli figura ex qua omnes colligebantur falſæ et impoſſibiles deprehẽdũtur. Accedit et illud q nec poſt nongentos annos eſt coniunctio in Ariete (vt docet Abraam hiſpanus in. vi. lib. cui titulus redẽptio Iſrael. At neq; ẽt quæ ad illas refert euenta quibus putat tẽporibus contigerũt. non. n. a mundo ad diluuiũ anni vt refert duo mille. ccxlii. ſed. M. cccccclvi. vt poſtea declarabitur: quare tertia illa maxima coniunctio quã præceſſiſſe ait diluuium annis ii. vt quæ a mundi conſtitutione per annos euenerit duo mille. ccxl. poſt diluuiũ ipſum fuit annis. cccccclxxxiiii. Itidẽ anno a diluuio nongẽteſimo xlii. quartã notat maximã coniunctionem & ante eam per annos ſexdecim natũ ait Abraã patriarcham qui tñ ante huius temporis coniunctionem per annos cccccxxx. diẽ dñi videns exultauerit. Natus eſt. n. anno poſt diluuiũ. ccxcii. Sed nec a diluuio ad Ieſum tot vlla hiſtoria annos computat quot Alliacenſis ſecutus Albumaſarem & Alphonſum: hi. n. annos numerant tria millia centum & duo at veram hic numerus ſupputationem octingentis fere annis excedit: nam a diluuio ad Abraã anni. ccxcii. ad Abraã ad Dauidis regnum, nongenti fere & quadraginta teſtimonio vtriuſque editionis & rabani: a Dauidis regno ad initium eius captiuitatis quæ ex vaticinio Hieremiæ durauit annis. L. quadragenti ferme & octuaginta idem Beda Rabano hebræiſque ſentientibus: ab ea vero captiuitate. i. ab eo quo cæpit tẽpore ad Ieſum & nonaginta quos omnes ſimul ſi colligas inuenies a diluuio ad Chriſtum annos paulo plus duobus millibus. et trecentis cum illi tamen vltra annos triamillia & centum & duos annumerent, a quo numero latini hiſtorici qui plus annorum computauerunt plus tamen. cxl. annis a numero minore defecerunt. Quanquam nos etiam pauciores q̃ ſupra collegimus exactiſſima notatione computandos in tractatu noſtro de vera temporum ſupputatione probauimus quam igitur notat ſextam magnam coniunctionem ante Chriſtum per annos. ccxxv. ea poſt euangelium fuit annis fere ſexcentis. ſed & illud hominem in hiſtoriis oſtendit valde indiligentem qui ſeptigẽteſimo Chriſti anno ad quod ſcilicet tempus ſeptimam retulit licet falſam couiunctionem hæreticornm ait peſtem exortam in eccleſia præcipue quæ arrianorum quorum herefis anno gratiæ trecenteſimo fere exorta ante annum ſexcenteſimum nulla erat, & de his quidem vt puto ſatis & ni fallor euidentibus vſi teſtimoniis diſputauimus.

Secunda.
Tertia.
Quarta.
Quinta.
Sexta.
Mundi genitura ab Alliacẽſi deſcripta falſa & impoſſibilis.
Reprobatio alterius mundi geniturae
Abraam.
Nota errorem maximum.
Error in Abrae tempore.
Vera annorum ſupputatio a diluuio ad Chriſtum.
Error Albu. Alphonſus.
Beda.
Rabanus.
Alius error circa ſeptimam cõiunctionem.
Arrianorũ hereſis quãdo cœperit

Caput XI. In diluuii coniunctione tum inter ſe tum a veritate aſtrologos diſcrepaſſe atque vt detur illis quicquid petunt non tamen id eos probare quod contendunt.

TRanſeamus ad alias magnas coniunctiones ab aliis paulo diligentius annotatas ſed non ita vt notam ipſi tamen delirii nedum erroris euitent. Atque ab ea primum exordiamur antiquiſſima ad quam referunt cataclyſmim vniuerſalis euentum. De qua primo videbimus quam pugnantia inter ſe & contraria ipſi aſtrologi ſentiant, vtque alter alterum taxet & reprehendat, tum aberrare plane omnes. Poſtremo vt ſit vera eorum ſententia non effici tamen quod volunt, vt plane. ſ. illud hinc confirmetur: non euenire tales coniunctiones ſine mutatione magna rerum inferiorum. Eſt igitur communis ſententia aſtrologorum ante vniuerſale diluuium per annos ducentos ſeptuaginta nouem iunctos fuiſſe Iouem & Saturnum in decimaquarta parte Cancri cum principiũ Arietis eſſet in horoſcopo vtroque. ſ. ſydere in quarta cœli regione pariter collocatis hoc ſcripſit Aoniar in lib. de natiuitatibus & poſteriorum vulgus in eius ſententiam maxima ex parte diſceſſerũt Albumaſar octo ante annis hanc coniunctionem annotauit. hoc eſt ante diluuium annis ducentis octuaginta ſeptem, quod ſecurus eſt etiam Henricus eius interpres. Verum cum eam coniunctionem idem Albumaſar præceſſiſſe dicat coniunctionẽ quæ ſectam Arabum ſignificauit annis tribus millibus nongẽtis quinquaginta octo, contradicit Henricus ex fide tabularum machliuienſiũ quarum numeris ait a ſe deprehẽſum fuiſſe eo anno quo eos iũctos dixit Albumaſar inter Saturnũ & Iouẽ Signorũ quatuor interuallũ, ſed

Diſcordia aſtrologorum.
Communis ſentẽtia cuius auctor aoniar.
Sentẽtia Albumaſaris a priori diſcrepans.
Henricus.
Albumaſaris interpres illi contradicit.

sed supputantem se diligentius ait inuenisse illam coniunctionem anno ante Arabum constellationem Millesimo tertio nongētesimo quinquagesimoprimo. Cum itē Henricus iste simul eos dicat iunctos in quarta parte Cancri alij vsitabulis Alphōsi quartadecima parte eius signi iunctos illos fuisse contendunt: Sed mirtamus has eorum discordias atque iam illud ostendamus vt omnes pariter a veritate discordent. nā siue regis Alphōsi siue tabulis illis vtamur Machliuiensibus a Christo retrorsum versi sumendo primordia cœlestium motus explicamus incidimus in eam cōiunctionem anno quidem (vt ait Henricus) ante Christum tertio millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, a quo numero alijs paucis mensibus variant. Nos autem superiore capite a diluuio ad Christum annos paulo plures duobus millibus & trecentis vera supputatione colligi demonstrauimus quare præcessit ea cōiunctio ipsum cataclysmum annis non vt ipsi dicunt ducentis & octuaginta sed mille adiectis duobus & octuaginta quid igitur illi & cataclysmo? neque enim puto ad tot annos vim illius coniunctionis extendent: Sed demus illis non pluribus q̄ volunt eam annis antecessisse diluuium atq; his quibus putant temporibus diluuium euenisse, an credis tamen effecturos quod volunt? at quamuis hæc item illis demus nihilominus tamē falsi vani ridiculi. Nā esto iuncti fuerint Saturnus & Iuppiter in Cancro propterea ne perijt mundus aquarū inundatione submersus? At plusquam decies post ea tempora in eodem signo simul fuere nec tamen perijt mundus immo nec vna propterea regio aquis immersa est, ne dū orbis vniuersus, Euentum rarum maximum admirabile ipsa tamen coniunctio quid quæso habet huiusmodi? Nam & sæpius postea redijt (vt dicebam): & siue Messallæ siue aliorum sententiæ accedamus, nō solum maximis sed nec maioribus coniunctionibus cōnumerabitur. Cum & duo in ea tantum sydera copulentur nec in signorum initio hoc est in Ariete: nec in principio alicuius triplicitatis, quid igitur habet singulare (cur tam mirabilis & nunquā postea visi, præterq; fidem excellentis effectus, causa existimetur. quid cur tā diu, hoc est per ducentos & septuaginta nouem annos perdurasse virtus eius putetur: Nam si quæ in principijs accidunt triplicitatis ad principium vsq; alterius dixeris habere efficientiam, dices quidem rem falsam & a nobis superius improbatam sed tuis forte dogmatibus consonam. At dicere hoc de ea coniūctione quæ in medio fit nec nostræ veritati nec tuæ ēt vanitati concordat, cum non plusq̄ ad. xx. annos earum virtutē significantiamq; deducas. Cum autē illa in medio fere Cancri euenerit restabant adhuc anni. cxx. vt dicunt ex medij motus ratione, vt ab aquea triplicitate ad igneā Saturnus & Iuppiter conuerterētur quare si illa in Cancro copulatio tot præcessit annis diluuiū hoc est ducentis & septuaginta nouem. Sequitur vt facta sit orbis inundatio in medio igneæ triplicitatis ad quam migrauere sydera superiora annis ante Cataclysmum. clix. permansereque in ea post mundi summersionem per annos. cxx. q̄ si etiam Alphonsi tabulis vtentes, resoluimus annos a nobis ad mundi primordia computemusq; a Christo ad diluuium ex eorū sententia annos triamillia centum et decem inueniemus mediam coniunctionem Iouis & Saturni in decima nona parte Sagitarij per annos duos ante diluuium & dies vnum atq; viginti: atq; ante eam veram eorum coniunctionem in quartadecima parte eiusdem signi, anno ante diluuium. xxi. adiectis diebus cccxxxvij. Item eorundē coniunctionē mediam incidimus in decima parte Arietis veramq; respōdentē, ante eā mediā diebus fere. liij. in sexta parte illius signi, ante diluuium. s. annis duobus & . xx. adiectis diebus. xxv. cur nō igitur iste & veræ & temporibus suis proximæ et in vigore proprie triplicitatis coniunctionis. Cum in igneis signis acciderint non emphyrosin potius fecerūt hoc est consumptionem sæculi per ignem q̄ vna illa in Cancro cataclysmum et falsa hoc est ad mediū motum supputata: & per tot annos id tp̄s antegressa et tot cum mutatione triplicitatis suæ sequētibus coniunctionibus diuersæ penitus repugnantisque naturæ. Non dubito fore quenq̄ astronomū qui (modo se fallere nolit) non fateatur nugamenta hæc esse hominum delirantium ac nugas pro arbitrio libidineq; confingentium modo semel decretos errores infantiasque suas quacumque p̄nt rōne confirment. Planum est igitur & tempore vniuersalis diluuij nullam fuisse quam isti putant coniunctionē et si de annorū q̄d volunt numero illis concedamus eas potius p ea tp̄a fuisse constellationes a quibus ignis exustiones q̄ a quibus aquarū inundatio expectaretur.

Discrepantia Henrici ab alijs.

Discordia astrologorum a veritate.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Nota.

Caput XII. In Mosis coniunctione & Messiæ vaticinio quàm delirus Abraam iudæus.

ABraam princeps (ita apud Hebræos cognominatur) cuius auditor fuit Abraam auenazra. librum cōposuit quem prætitulauit de redēptione Israel: qm̄ illud operis propositū vt astrologica via tempus venturi Messiæ inuestigaret. Exorsus igitur a Mosis natiuitate nescio quam suam de qua dicebamus sibi fingit syderum positionem cum Saturni & Iouis copulatione ad quam & Mosen & regnum Israel & legem refert Iudæorum populo datam quanquam (vt solēt) verbis religiosissimis quo suos libros ab igne tueantur ipse quoque sic semper neget dicere quod dicit hac aūt constellatione formata sub qua regnum cum lege Hebræorum exortum sit qm̄ similem inuenit: post annos Mosi (vt ipse quidē supputauit. duomille octingentos quinquaginta nouem hoc est anno Christi. M. cccclxiiij. iubet tunc expectari Messiam fuerūt eo anno Saturnus & Iup. simul in Piscibus & per. xx. ante alios hoc est, anno. M. cccclxiiij. simul fuerūt in Cancro. Post quarum omnino alterā coniunctionem & Messiæ aduentum & mirabilia illa omnia, quæ per Messiam expectāt: astrologica assertione futura pronūciat. quod cum re ipsa iam satis confutatum sit elapsis a prima quidem coniunctione annis iam quinquaginta, a secunda vero triginta posset hinc & quod de Mose fabulatur satis infirmari, vt non dedisse eius regnū ea credatur constellatio qua redeunte ad eos suum regnum minime redijt. nec peperisse vr̄ Mosen qua effectis nihil viribus nos reuersa nullum tamen prophetā ad nos attulerit. Quid q̄ non solum post illas cōiunctiones fœlicius agere cæpit gens Hebræorum. Sed non minoribus fere post ea tēpora calamitatibus obruta est quàm aut sub Tito aut sub Adriano pulsis nuper iudæis omnibus ex tota Hispania a christianissimo illo rege nunquam certe satis laudato, vbi & numero & diuitijs & auctoritate plurimum poterant qua electione nihil vnquam fere vel tristius vel acerbius passos ipsi se non diffitentur, ita multi naufragio. Pestilentia quamplurimi, fame maxima pars eorū assumpti, vt nobis etiam Christianis in tan-

Abraæ principis auditor fuit Abraā auenazra.

Confutatio Prima rō. Secunda. Iudæi pulsi ex hispania.

ta calamitate in qua diuinæ iustitiæ gloria delectabat homines tamen extrema adeo patientes commiseratio nem faceret & dolorem: hic est Messias: hæc est illa re-

Irrisio.

demptio quam ex mosaica constellatione Abraam illis promittebat, qui ne de præteritis etiam rebus diuinasse melius credatur q̃ de futuris: videamus in illa ad quam Mosis aduentum retulit coniunctione q̃ falsus plane & ridiculus sit: nam & ea coniunctio per quam natum credidit Mosen pluribus post Moseos mortem annis euenit & si de tempore illi concedamus nihilum tale vt putat illi significauit. Videamus de tempore sed

Tertia.

prius illud scire op3, Hebræos hoc anno qui est a Christo. M.ccccxciij. annumerare a mundi constitutione a qua suos annos dinumerant annorum quinq; milia du centos quinquagintatres. quare a mundo ad Christum computabunt ipsi annos tria millia septingentos & sexaginta. cum igitur ille Abraam coniunctionem illam postquam tribus exactis annis natum ait Mosen anno dicat mundi secundo. M.ccclxv. euenisse, sequitur vt ante Christi tempora euenerit annis. M.cccxcv. At ve

Supputatio

ro a Mose ad Christum anni vera supputatione colliguntur: mille quingenti & nouem, quare fuit illa coniunctio post natum Mosem annis centum atq; triginta. Numerus ipse annorum ita demonstratur: nã a Mo se ad primam templi ædificationem ex tertio libro regnorum: qui est apud eos primus Samuelis, colligũtur anni. cccclxxix. a prima aũt illa ædificatione ad instau-

Supputatio annorum a Mose ad Christum.

ratione templi sub Dario computantur anni quingenti &. xij. a Dario ad Christũ numerantur anni quingenti & decem & octo. quorum omnium summa est quam dicebamus. anni. s. M.ccccc. et nouem. Ea vero coniunctio Christum antecessit annis. M.cccxcv. atque ita pri mo natum Mosen annis centum atq; triginta: sed non illa mirifica adeo propheticaque constellatio, vt de eius tempore magnopere sit pugnandum. Iuncti. n. inquit fuerunt Iuppiter et Saturnus anno mundi. M. secundo.

Quarta.

ccc.lxv. die. v. &. xx. Mensis idar, hoc est, Februarij. in prima parte Piscium medio motu vero aũt motu eodẽ anno in. xxiiij. parte Aquarij simul fuerũt. Explicet igi tur primum vtram sibi magis eligat coniũctionem ad quam potissimum referat regnum Iudæorum legẽque mosaicam: illam. s. in Piscibus mediam: an hanc veram potius in Aquario? veram si dicat sibiipsi repugnabit & astrologis alijs: nã ex minoribus illa coniunctionibus fuit, cum nõ acciderit in principio triplicitatum. Tales

Huiusmodi coniunctiones quid potius prænũcient. Interrogatio cũ confutatione.

autem coniunctiones vt ipsemet scribit eodẽ loco non significant legum mutationes, aduentusque prophetarum: sed vel annonæ fertilitatem, aut inopiã: vel translationẽ quidẽ imperij, sed inter cognatos & quæ sunt intra gentis vnius fortunas, immo intra eiusdem etiam familiæ fines se continent. Præterea in themate coniun ctionis quod ille describit Aquarius in quo erat Iuppi ter & Saturnus septimum cœli locum implebat, nõ autem nonum vel decimũ quibus regna et leges & nouæ sapientiæ exordia significantur. Et si quis omnino con tendat istum Aquariũ ab sua vrna nobis Mosen pluisse de cœlo, dicat quæso cur anno domini. M.ccxxvi. quo Iuppiter & Saturnus Aquario cum mutatione etiã triplicitatis se coniunxerunt, quæ erat maioribus coniunctionibus annumeranda, nullus tamen de cœlo Moses descendit, nullus eductus populus ex Ægypto: nulla lex data: & eorum quæ sub Mose in heremo contigerunt, miraculũ nullum eo tpe vidit mundus. Sed nec il lum Abraã notasse p̃cipue videtur coniunctio quæ. s.

Diuũ Thomam ignatẽ forsitã effudit.

fuit in Aquario, sed iudaici regni mosaicæq; legis coniunctionẽ eam vocauit: q̃ fuit in piscibus quare et similem illi facit eã quæ annos ab illa duo mille octingẽtos. lix. in Piscibus etiam venit ex qua expectari iubebat Messiã quasi alterũ Mosen. Istam vero qd pluribus cõfutamus? Cum sit ex illis quas vocant medias, hoc est, quære nullæ sint, sed fictæ a nobis & imaginariæ, q̃ iã sæpius irrisam a nobis taxatãq; astrologorũ insaniam nunq̃ possum satis admirari: q ad ea ex professio quæ nihil sunt nec iã fuerunt aut erunt vnq̃ quasi veras ad causas euenta referant rerũ inferiorũ. Nec scio cur auenazre qui nullã ait fidẽ Albumasari adhibendam qui

Reprehensio. Abraam Auenazre.

medijs vtatur coniunctionibus idem de p̃ceptore isto suo non dixerit qui toto illo suo libello de medijs semp agit coniunctionibus quæ post annos. cc. et. xxxviij. tacta ab vna ab aliã triplicitatẽ migratione cõtingunt. & in illa sua initiali prophetica cõiunctione incredibile q̃ sit ridiculus: Describit. n. thema cœli ad eã horam in qua Leo tenet horoscopũ in. vij. vero loco apud Aquarium Satur. & Iup. hospitãtur Sol in medio cœli culmi ne discurrit in Ariete. Pisces nonã occupant regionem ex qua qm̃ omnis petitur significatio legum & prophetarum parum ei succedebat q; in ea nullus planeta inue niretur. Sed astrologus homo admirabili sublimitate et Solem & Iouem et Saturnum, illum quidem ex. x. hos ex. vij. loco ad. ix. transportauit: Medio. n. inquit motu Iup. & Satur. erant in Piscibus, Pisces in. ix. loco. in. ix.

Ridenda stoliditas.

igitur Iup. & Satur. & Sol q̃q̃ in decima ex partitione domorum, si tamen numerum & consequẽtiam aduer tamus signorum erit in nonam & Aries quintus est a Leone, & nona domus quinta est ab horoscopo. An putamus & aristas istis commentis subtiliores? Respon deam nescio, an indigner tantã stoliditatem, tantã vesaniã, an potius doleam damna mentium rudiorũ q hæc vt pote non intellecta tradant scripturæ: & nonnunq̃ magnificent cum soleãt tales ab errore ire in superstitio nem a superstitione paulatim ruãt in infidelitatem. Dic quæso admirabilis Abraã qua hora erãt Satur. & Iup. in Aquario an etiã erant in Piscibus? medio inquis mo tu. at quid hoc aliud dictu est q̃ ibi eos nõ fuisse & si ex decima Sol imperium promittebat idem qũo ex nona legis fulgorẽ indicabat, cum nec nona in decimam nec decima in nonam verti: nec vtrobiq; esse simul idẽ planeta possit. Sed nimis ego multa de his cum aduersus stolidas opiniones Aristo. neget esse disputandum.

Nam Arist. in methaphisica docet cõtra negantes principia nõ esse disputandum.

Caput XIII. Varijs coniunctionibus medijs a varijs christianam legem ascribi & absque ratione etiam astrologica.

CHristianam legem hactenus non vidi qui ad veram aliquam referret coniunctionem sed ad me dias tantum: alij ad eã quæ fuerit in Arietis parte sexta per annos sex priusquam Iesus nasceretur: alij ad eã quæ in postrema Cancri parte contigerit antegressa priorẽ illam annis. xx. Essent aũt hic in multa vnde eius negocium facescerẽ, vt si ostẽderem, nec sub ignea, nec aquea, sed sub terrea natũ Iesum qd & rõne, et Abrææ auctoritate aliorumq; ẽt posset comprobari: tum illam in Cancro coniunctionẽ prophetas nõ significare cum non ex maximis nec ex maioribus etiã fuerit: quod vi dẽs inuidam auctor quid si inquit ad Leonem dicatur pertinere? Finis. n. Cancri principiumque Leonis confinia sunt: atque ita erit principium illud ignæ triplicitatis. Bellum vtique inuentum neq; enim ista loca transuersus

Christianã legẽ varijs ascribi coniũctionibus & semper medijs. Rationes p̃termissæ. Prima. Secunda.

uersus plus quinque digitis distant: quare nulla fere im pensa potest ista referri migratio: sed nisimus puto iam satis satisque confutauimus medias istas coniunctiones quas enim iam omnes plane e medio sustulerimus non est cur aduersus eas plus opere instruamus, con sit satis declaratū id quod dicitur eas esse medias non esse aliud quam si nullas eas dicamus. quod autem non est vtiq; nec facere potest nec indicare ea quæ sunt. ꝙ si post na tum Christum aliquam veram afferant cōiunctionem porro nihil admirabor nisi postquam ille in lucem est editus sterilse cœlum credamus: Alioquin & Iouem & Saturnum & alios item planetas & congredi & digredi abinuicē sæpius fuit necesse. sed nullus vnquam dixit astrologorum habere istas coniunctiones vim su per ea quæ præterierunt: sed præcedere quidem eas multis annis suos effectus, sequi vero nunquam quod est dictum rationabiliter: nam si efficiuntur, effectu, cau sa posterior esse non potest: si significantur frustra cœlestibus signis euēturum significare id quod iā euenit.

Caput XIIII. Eam quæ vulgo fertur, veram non esse Iesu genituram: nec ex ea indicari illum aut violenta morte moriturum aut magnum esse prophetam.

MOuere autem solent nonnullos quæ de genitu ra ipsius Iesu nugantur isti diuinaculi natus enim est inquiunt prima facie virginis (sic deca nos vocant) ascendente, de qua scribit Albumasar esse in ea virginem formosam duas manu spicas gerentem puerumque nutrientem quem gens quædam vocat. Ie Impium figmentum Albuma. sum. sic confirmari putant miraculum verbi corporati per scientiam astrologiæ quæ inter cœli imagines virginem Iesumque reppererit. hic eis equidem non magnopere irascor quoniam solent ipsi sua dogmata talibus testimonijs confirmare: quare putant libenter nos etiam hæc recepturos quibus dogmata nostra corroboremus: sed non eget his fabulis somnijsque veritas christiana apud quam etiam seria philosophorum pene fabulæ sunt quis has vidit imagines cui sensu tacente ratio illas occultior indicauit? Vbi de illis vel Ptolemæus vel antiquus aliquis vnquam fecit mentionem? Meracissimæ nugæ sunt Arabumque figmenta quan quā illa referant ad indos, aduersus quas libro sequenti Prima rō. latius disputabimus. At neque ista virgine (vt dicunt) Secūda rō. ascendente natus est dominus Iesus: alioquin per duas ferme horas ante mediam noctem in lucē apparuisset, quem ex ecclesiæ traditione media nocte natum accepimus. quare nec tertia (vt quidā dicit) Libræ pars sed decima potius, cū oriebatur natorum desideratissimus horoscopum occupabat: vnde illud etiam falsum osten ditur quod blasfema voce disseminant fuisse in ea geni tura Martem in domo mortis: vnde illi per crucis supplicium fuerit moriendum: neque. n. potuit eo loco esse Mars nisi virginem faciamus horoscopum, quod ab hora illius geniturae magnopere esse diuersum declara Martē non fuisse in octaua. uimus: sed instabit aliquis si de ea cœli parte Martē au Obiectio. ferimus collocaturos nos eum in occidente vbi etiam Solutio. violētæ mortis pericula minitetur. Ego vero ab eorum Ex Iesu genitura violentæ mortis exitium non præsignari. decretis nihil recedens ostendam ex ea genitura violen tæ mortis exitiū non præsignari: nam quāquam Mars septimo loco in discrimen vitæ natum adducat: scribit tamen maternus minui id infortunium si nocturna fue rit genitura: item si Mars in domo aut finibus aut sua fuerit altitudine: tum etiam si octauo loco fuerit inuen tus vnde expressior nulla mortis significatio obsistere tamen Martis malignitati Iouis benignitatem, siue fuerit in horoscopo, & horoscopus ipse sit in domo Iouis aut Veneris quæ stella prospera se Ioui radiatione con iungat. Ex his autem non vnum aut alterum sed plane omnia in Iesu genitura inueniuntur: nam & noctu nec die natus est & Mars in Ariete hoc est in suis laribus fuit, & horoscopus erat Libra domus Veneris ꝗ tamē fere particulariter Iuppiter illustraret, tum Venerem in Aquario constitutam trigoni radij amica sibi societate iungebat quibus illud & adijcias Lunam quæ imperat nocti in nocturna natiuitate fœliciter se habentem mor tis domum tenuisse videbis necessario bonā mortem ex ista syderum positione pronunciandam: erat enim in Tauro, hoc est, in sua quidem sublimitate & luminibus aucta: & quo loco gaudet hoc est octauo, fœlicissimo Solis cōspectu defluens ad Venerem, apud quam hospitabatur nullis vel Martis vel Saturni radijs infestata. sed nec discedens ab eis, nec ad eos vadens, hoc est, nullo illis societatis vinculo colligata. Adde Venerem & domus mortis & horoscopi pariter dominam nulla vel Martis vel Saturni inimica radiatione percussam, fotam radijs Iouis bonum sibi exitum promitten tem. Oblatus est igitur quia voluit non quia eum cœli furor ad supplicia crucis impegerit. Sed non potest hominibus temerarijs nulliusq; pudoris occasio vnquam deesse aliquid garriendi. Nam finge quouis loco Martem fuisse ansam habebunt nihil minus aliquo modo delirandi si enim statuatur in horoscopo faciem hinc re ferri depalmatam colaphis cæsam & sanguine deturpa tam etiam Martium illum hominem: & in se gladius dicent attulisse interitus. Si secundo loco ab horoscopo afferri paupertatem & rerum omnium inopiam. Si tertio nullos frates: si quarto nullum patrimonium vt qui Dauidis filius Dauidis tamen temporarium saltem regnum non obtinuerit: si quinto nullos filios: si sexto datos in necem omnes suos seruos: si septimo & octauo loco habes quid dicant, si nono o beatos astrologos, cum dicat maternus qui in nona cœli regionem Blasphemū materni dogma. Martem habuerit in sua domo, futurum hominem bo nis dæmonibus terrori cuiusque aduentum praui dæmonis spiritus fugiant: & ex eis homines laborantes non verbo, sed sola sui liberet ostēsione: quantis igitur credis ista clamationibus & plausibus sectaturos diuul gaturos astrologos, si ibi forte nascente domino Martis stella constitisset. Quod si cœli culmina tenuisset orbis statim subiecti legibus eius imperium pronunciarēt cum præsertim primum cardinem Iuppiter occuparet: si vndecimo eum loco apprehendissent Karolos Constantinos attulissent in medium: & quotcunq; pro Christi ecclesia Cæsares pugnauerunt: si duodecima de inimicis insidijs ꝗrerentur inter quos etiam se ipsos inuenirent, ita insanis vt dicitur occasio semper insuren di. Sed audi de Saturno etiā quid dicant: erant. n. in no De Saturno quid dicant astrologi. na cœli regione in signo Geminorum: at inquiunt facit prophetas & sacerdotes. quid ꝗ retrocedit? Debet hoc omnino minuere illas promissiones, faceret ergo prophetam plusquam prophetam facere non poterit qualis Ioan. baptista, an igitur poterit diuinum afflatorēq; omnium facere prophetarum? Erat Satur. eodem loco & in eodem signo constitutus cum nata est Eleonora Reprobatio per rationem. Galeoti fratris filia virgo quidem illa pudica & moribus integerrimis, sed nec vel Anna vel Delbora vel

Reprobatio per exemplum.

Casandra. Sed persistite quæso astrologi admirabiles in proposito dogmate, & videamus quid ibi Saturnus in sua natiuitate significaret. Scribit Abraam vester in lib. de natiuitatibus, qui sic Saturnum habuerit collocatum hoc est, nona cœli regione eum malum fore christianum. Videtis quam belle dogma vestrum confirmauerit. Quis enim audeat Christum malum dicere christianum, qui nec fuerit christianus ꝯ homines ridiculos & nunquam certe satis irrisos. Esculanus ille superstitiosus qui fertur magus, natus est ait Iesus in stabulo quia imum cœli tenuit Capricornus: & alius rex inquit fuit iudæorum quia horoscopus erat Libra, Hebræi enim Saturnij sunt Saturnij regnum libra: quasi non singulis etiam mensibus multi nascantur his conditionibus qui nec nascuntur in stabulis nec iudæorum reges etiam inscribuntur. Sed iam nimis multa de istis nebulonibus.

Esculani delirium.

Caput XV. Quæ de maumethe dixit Albumasar experimento falsa esse deprehensa.

Albumasar falsus.

ALbumasar arabs aduentum sui maumethis legemq; illam saracenorum refert ad coniunctionem Iouis & Saturni quæ fuit in Scorpione per annos duos & quinquaginta ante illius legis editionẽ, qui non est pluribus confutandus cum quæ ex eadem constellatione de ea lege vaticinatus est ipsa iam experientia confutauerit. Denique quod supra etiam diximus quocunque tempore aut boni aut mali veniant prophetæ deesse coniunctio nõ potest in quam eorum aduentus referatur cum post annos. xx. vt supra diximus Saturnus semper & Iuppiter cõgrediãtur, sed non esse tales congressus, aut signum aut causam quapropter prophetæ huiusmodi veniant: illud satis esse inditio potest ꝙ sæpe alias, similes aut etiam ad idem opus efficaciores redeunt constellationes: post quas tamen nullus propheta, nulla lex noua, nulla immutatio religionis. Maumethes inquiunt venit postquam iuncti sunt Iuppiter & Saturnus in Scorpione, cur non alius maumethes. post annum gratiæ. M.lxv. quo tempore simili conditione Iuppiter & Saturnus simul fuerunt, mutata etiam triplicitate: & quod in illa maumethis coniunctione non venit, Mars eodem anno in eodem signo per corpus illis applicuit, & tamen historias si voluamus nullam per ea tempora nouæ religionis legemus institutionem: quæ tertiam fere orbis partem in suas traxerit leges.

Similis cõiunctio con iunctioni maumethis quæ nullam legem fecit.

Caput XVI. In antichristi vaticinio alios iam mendaces apparuisse alios mendaces futuros.

SI falsos vanos ridiculos eos in his deprehendimus quæ de præteritis religionibus sunt locuti, nõ plus debemus putare fidei adhibendum illorum nugamẽtis cum de antichristo, de sæculi consumatione, deq; hoc genus alijs futuris rebus nebulones isti prophetica quadam auctoritate sermocinantur. nam & quosdam iam euentus reprobauit: vt Arnaldum aliosq; nonnullos qui aiunt anno domini. M. ccc. xlv. ob illam trium syderum superiorum in Aquario coniunctionem, aut anno. M. cccc. lxiiij. ob Iouem et Saturnum in Piscibus iunctos Messiam Abraam alij antichristum minus minitabantur, alios qui in longum hæc magis distulerunt non dubito eodem argumento a posteris redarguendos quia & illorum scilicet vaticinium res ipsa refutabit donec eueniat dies angelis ignorata, quàm cum nos se dominus Iesus nostrum esse negauit audacium omnium, vir ait Augustinus: digitos vna voce resoluit.

Arnaldus.

Augusti.

Caput XVII. Quam leuiter probent astrologi sex tantum religiones esse posse tum Hebræorum legem Iouiam potius vel Solarem quàm Saturniam dici deberi.

SEd audi quam pulchro figmento et præteritas omnes religiones & quæ futura est sub antichristo sub vno (vt ita dixerim) fasce colligant. Iuppiter inquiunt religionem significat aliam autem atque aliam ex complexu eius cum alio & alio sydere, sunt autem sex præter Iouem, quare sex etiam species religionum quibus nec plures erunt, aut fuerunt nec item pauciores enim cum Saturno iudæorũ facit religionem: cum Marte Chaldæorum, ignem adorantium: Sole Ægyptiorum qui cœli militam hoc est, sydera colunt: cum Venere saracenam: cum Mercurio christianam cum Luna eam quæ sub antichristo postrema omnium est futura hoc est illud subtile & profundum inuentum, quo cum alij plerique tamen Rog. bac. in epistola maxime vtitur ad clementem, quo vsus etiam Alliacensis in tractatu de concordia astrologiæ & theologiæ. in quo illud primũ demiror oblitos eos adeo sui dogmatis, vt qui semper soliti dicere ex coitu solum syderum superiorum Saturni maxime & Iouis fieri religiones vel significari, nunc ad Lunam vsque descendant, quæ sit nobis antichristum aliquem peritura. ꝙ si etiam ad numerum planetarum numerare volunt species religionum, aut subtrahant aliquem necesse est planetam e cœlo, aut plures alicubi sibi mendicent, alioquin numerus non respondebit. Nam aut idolatriam quasi vnam religionem accipiunt, aut separatim accipere in eo numero volunt speciem vnamquamque idolatriæ pro vario ritu cultuq; eorum qui idolis seruierunt si primum malunt tollãt oportet e medio vnam planetam: quoniam non erit alia ægyptiorum, alia Chaldæorum religio: sed vna atque eadem: hoc est idolatria: quare tantum erunt quinque religiones idolorum: mosaica: christiana: maumethensis atque, vt ita dixerim, antichristiana: si species separatim accipi iubent idolatriæ vix tot stellæ etiam in cœlo ꝙ religiones in terra. ꝙ si ad ea quasi capita redigi putent alias quorum alterum ignis alterum cœli cultus habeatur magnum illis merito a dæmonibus malum prætermissos in ista partitione sed indignantium: qui tamen in idolatria præcipue & fere soli colerentur. Omnes enim dij gentium dæmonia, quare tres saltem necessario faciant species idolatriæ, cœli, dæmonum elementorum, cogenturq; alicunde ab amicis vnum sibi quærere errorem volui dicere errorem, hoc est planetam vt octo inueniantur ad numerum religionum. Sed & semper rerum omnium de quibus loquuntur male periti. cultus enim cœlestium proprius erat Chaldæorum, vt scribit Iamblicus in dæmonum cultu Ægyptijs magis occupatis, quare debet pro Marte solem Chaldæis & diabolicum aliquem planetam interim procurent Ægyptijs. Pateret autem facile pugnare eos vbique cum veritate: quoniam illi fuerunt semper parum amici: Sed cur secum adeo sæpe non libenter concordant: neque enim sua satis dogmata si consuluerint rationem inuenient: cur hebræorum lex

Rogerius baccon. Aliacen. Taxatio huius astrologici figmenti prima ratio.

Tertia. Iamblicus. Quarta.

Saturnia sit potius quàm christiana: sed illa potius ad Solem vel ad Iouem, nostra erit ad Saturnum referenda. Saturnus enim vt quidam dicunt, corporea bona non largitur sed aufert: dat autem spiritualia & quæ non videntur, lex mosaica corporea bona & promittebat & largiebatur nostra hæc aufert potius quàm exhibeat spiritualia quæq; non videntur, promittit et præstat. Saturnus reges populi, imperatores exercituum, diuites homines, multa sobole nobiles, natura mulierosos non efficit quales principes omnes religiones hebraicæ: Abraam: Iacob: Moses: Iosue: Salomon: Dauid: ignobiles facit pauperes: heremitas voluptatum osores, æterna meditantes, corporea contēnentes, qualis si alijs adnumerandus, dux noster & imperator Iesus Christus: quales apostoli, martyres, monachi, christiani, quorum vita, doctrina, sanguine religio nostra aucta nata confirmata est. quare si illorum decretis consona erant dicenda, nos Saturnij, hebræi solares vel Iouij erunt dicendi. sed traxit eos in illam opinionem sabbati cultus, quæ dies quoniam apud eos Saturni existimatur, aptissime eis visum est cadere q; Saturniam gentem esse dicerent quæ Saturniam diem præ cæteris veneraretur: quàm etiam ducti cōiectura solent nostram etiam dicere solarem esse religionem: quia diem Solis quem dominicum dicimus obseruamus. Sed cur non potius feriamur die Mercurij cum Mercurio etiam nos subijciant: solem enim Ægyptij Mercurium nobis dabāt. Et Albumasar ait Iouem cum Mercurio legem significare Christianam, quanquam idem etiam de Sole dixerit. Neque.n. vel errare vel mutare sententiam vitiam apud eos qui in erroribus motibusq; planetarū adeo sunt assidui: q; in vertigine illa cœli tam rapida attoniti inspectanda, vix vnquam bene pedibus consistant: sed vt cumque sit miras habent rationes quibus inuenta ista sua confirment: non enim temere ad Mercurium nos retulerunt: sed quia inquit Rog. bac. multiplices ille habet motus cognituque difficiles religionem sibi vendicat christianam, cuius dogmata pene incredibilia inuenta agnituq; difficillima: Alij iuniores nescio quid excogitarunt: quoniam scilicet Mercurius Librarius est deorum: est autem apud christianos librorum magna copia ideo inquiunt iure Mercurialis censeri debet ista religio. Hæc est admirabilis sapientia astrologorum, obliti scilicet sunt gētium Bibliothecas: Arabum & Hebræorum libros fere nullos adhuc viderunt.

Albuma.

IOANNIS PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI SEXTI INCIPIVNT.

Caput primum. Quo ordine sit procedendum in conuellendis astrologorum fundamentis. Item fieri non posse vt aliquando ad eadem loca sydera omnia restituantur in quibus semel fuerunt.

Xcessimus ordinem institutumque nostræ commentationis in qua erant radices prius astrologorum conuellendæ, quàm ista fastigia magnarum coniunctionum magnorum orbium, & id genus alia excideremus, quando illis sublatis corruere ista erat necesse: quis enim illis fidē adhibeat per magnas coniunctiones de regnorum religionumque mutatione pronunciantibus? Cui constiterit iam signa illa, Arietes, Leones, Cancros, Sagittarios, in quibus congredientes Iouem & Saturnum facere hæc putant, ea nulla esse, aut si qua huiusmodi sint in cœlo eo non esse in quibus supputantur: tum Saturnum Iouem reliquosque planetas, euenta non efficeret & vicissitudines rerum inferiorum. Quæ si efficiant: de eorum tamen efficientia natura proprietate, vel ratione vel experientia nihil esse compertum et cum ex alia aliud coniunctione proueniat (Si quidem prouenit ab illis) non posse dijudicari hæc apud illos apud quos ipsa rudimenta istius artis adhuc sunt in ambiguo. Videbimus enim in his quæ postea disputabuntur nondum esse confessum quæ sit hora putanda coniunctionis anni an initium: quo vertente illa contigerit, an quo potius vertente sydera ipsa congrediuntur: tum neutrum ex his temporibus assequi eos posse: quare in dubio relinqui coniunctionis horoscopum videbimus. Item si cōstiterit de horoscopo de ratione tamen thematis disponendi, nihil adhuc constare, sed esse in incerto vbi duodecim locorum initia recte constituantur: atque illis etiam cōstitutis de virtute tamen ipsius loci, quod principium, quod medium, quod extremum illis non liquere: quibus ignoratis sicut qua cœli regione coniungantur, ita quid sit factura non coniunctio sciri non potest cum significati fere omnis varietas ad locorum, quos vocant domos naturam proprietatemque redigatur. Et quia in istis maxime coniunctionibus illud solent obseruare, vter planeta super alterum exaltetur, videbimus nescire eos adhuc quid ista sit exaltatio quam ipsi vulgo vocant eleuationem. Et cum item referat plurimum quis loco ipsi, vel copulationis sydërum superiorum, vel defectus luminarium, planeta in primis dominetur. Videbimus ita cōtrouersia esse omnia ista iura imperia auctoritatesq; planetarum, vt nullius fere signi pars aliqua inueniatur de cuius principe & domino certum aliquid habeatur apud astrologos. Sed non oportet hic enumerare istius artis fundamenta quæ postea conuellentur. Cum quibus (vt prius dicebam) ruere etiam omnia oportet quæ per magnas coniunctiones & id genus alia de diuinis miraculis audent pronunciare verum cum hac maxime parte proprietatem religionis offenderent, in tollenda hac peste, omnis celeritas mora videbatur præsertim q; efficacissime cōfutari videbatur integra re astrologica & nihil in cæteris labefactata, si pars hæc de magnis coniunctionibus falsa conuinceretur atque vbi maiores fortiores que videntur in illis potius expugnarentur. Nunc reuertētes vnde sumus digressi, pergemus prima istius artis fundamenta ordine consequenti radicitus extirpare. neque vero silentio prætereundis error apud astrologos inuulgatus in quem lapsus Albumasar et pleriq; alij putantes fore aliquando vt ad eadem loca ita omnia sydera restituantur vt similis omnino cœli dispositio & cœlestium omnium inter se positus habitudoq; inueniatur, atque olim etiam fuerit: vnde putant illud euēturum vt sint etiam res eedem apud nos quæ olim fuerunt ijdem homines ijdem euentus, eadem bruta: & omnino conditio eadem omnium inferiorum: quod quidam deinde astrologo mistæ profundius examinantes, consectaneis solent dicere in aurem: hæc est illa christianorum resurrectio, quam & Hebræi sperant & maumethenses, fuerunt certe illi prophetæ maximi

Error Albumasaris et aliorum.

Impium dogma execrandum.

astronomi: sed celauerunt mysteria hæc populum & idiotas. Putauerunt enim esse numerum annorũ communem mundi & dierum cum quibus loca planetarum & stellarum certificari possent: & quãdo ille completus erit ꝙ omnes stellæ erũt ad ipsummet punctum reuersæ: propter hoc omnes res redibunt quales fuerũt. Nos vero istam insaniam coarguere pluribus non est necesse: quoniam Haly ipse in expositione primi libri apotelesmatum ex sententia ipsius Ptolemæi idem dicentis illam indignanter etiam obiurgat, nec esse aliquem ait peritum arithmeticæ cui non iste error euidens fiat. Tum post eum Nicolaus orem philosophus acutissimus & diligens mathematicus in tractatu de proportionibus proportionum mathematicis rationibus opinionem illam falsam & impossibilem demonstrauit, putantem scilicet posse eandem vnquam cœli & syderum redire positionẽ, quæ alias fuerit, qui cum sufficienter hoc munus impleuerit delegãdum ad eum lectorem existimaui ne quod hactenus nusquam fecimus facta faceremus.

Haly & Ptole.

Nicolaus orem.

Caput II. Per quas res astrologi variari influxus syderum dicant: & quam omnino in vniuersum absurda sint.

MAgna ni fallor vel (vt verius dixerim) omnia astrologiæ fundamenta sublata sunt, si satis est comprobatum nihil fieri a cœlo nec indicari quorum ex cœlesti obseruatione prædictionem astrologi profitentur. Erat autem inter rationes quibus aduersus illos vtebamur vna potissima de momentanea quam fingunt virtutum cœlestium mutatione, quam in superiori quidem disputatione tetigimus: explicandam autem adhunc vsque locum iure distulimus: nam & peculiari indiget proprioque tractatu, & magnum habet momentum in conuellenda astrologia, cum ex ea non solum id cõfirmetur quod hactenus probatum est scilicet a syderibus non effici particulares rerum inferiorum mutationes. Sed illud quoq; si proueniant ista de cœlo aliter tamen prouenire, quàm vt cœlestium aliqua obseruatione deprehendi & significari possint. Est igitur quod astrologi dicunt huiusmodi virtutem ac potestatem syderum & stellarum aliam atque aliã esse singulis horis ac momentis, dum aut sunt alijs cœli locis, quas neoterici vocãt domos, aut in alijs signis quæ duodecim fingunt inueniri: aut ipsi inter se planetæ tantum spacij interuallo distantes varijs inuicem radiationibus copulantur quos vocant vulgo planetarũ aspectus: hi sunt præcipue modi (vt iuniores quosdã omittam) quibus mutari defluxum virtutemq; cœlestium putant domus scilicet signi, aspectusq; diuersitas. quæ quidem nisi ab illis defendantur tueri dogma non possunt de syderum efficiẽtia vt omnis rerum inferiorum mutatio diuersitasque a syderibus proficiscatur: quandoquidem si illa eadem semper immutabilique virtute sunt, vt nos de omnibus excepta Luna putamus, necessario aut ijdem aut similes ab illis semper effectus prouenirent, nam effectuum diuersitatem in causas inferiores quemadmodum nosipsi referre non possunt nisi et nobiscum fateantur de ista diuersitate nihil posse de cœlo se diuinare, cum scilicet cœlum auctor & causa non habeatur. Quare necessarium illos quanta est in effectibus rerum inferiorum varietas, tanta in cœlo reperire causarum quoque diuersitatem: in qua quidem re nihil

Sententia astrologorum de variatione potestatibusque syderũ

Varietas rerum non põt in multitudinem referri stellarum.

eis stellarum multitudo suffragatur: quoniã quotquot stellæ sint atque planetæ, nascenti cuilibet omnes adsunt. Quapropter nulla ratio afferri posset: cur alijs aliter & non eadem omnibus largiretur nisi aliquid fingerent vnde stellarum virtus & efficientia alia sit & alia singulis temporibus: de quo deinde facile colligi possit quæ diuerso tempore fiunt vel oriuntur: pro eo qui tum esset syderum status diuersam a cœlo sortiri conditionem, de qua ipsi possint pronunciare, qui syderũ statum quocumque temporum cognitum habeant & exploratum. Hoc est autem quod nos præsenti libro coarguemus, cum nihil possit magis absurdum, magis remotum ab omni ratione putari, quàm tantam esse in natura corporum superiorum inconstantiam et mutabilitatem, quantam vtique nec in rebus inferioribus est videre: quanquam in sua natura maxime fluxis et vertibilibus. Quæ enim hæc tam versipellis mutatio & instar Chamæleontis inconstantia? vt & breui temporis interuallo diuinissima illa corpora sui similia atq; ijsdẽ dotibus prædita nunquam inueniantur? Dicant quæso defluxuum syderalium proprietates illas quid putent, an de natura ipsa atq; substãtia syderum eas proficisci? an de vi aliqua potius extrinsecus immissa? siue a xij. cœli locis, siue a signis siue a mutuis inuicem radiationibus hausta. Si primum respondeant, nõ possunt proprietates illas mutare, nisi & ipsa astrorum substantia commutetur, quod nec ipsi (vt puto) sunt concessuri. Si secundum malint, erunt cœlestia corpora omnium corporum ignobilissima, quæ nihil fere a propria natura: sed penes extrinsecus ingruentem vim & affectum omnia faciant, quandoquidem substantia corporalis tanto perfectior, quanto ab illa effluens operatio magis de intima substantia operantis egreditur. Et hæc quidem in vniuersum generaliterque dixerimus, nam insania opinionis tunc maxime elucescet, cum particulatim mons examinabimus quibus mutari virtutes syderum putant, in quibus excutiendis seriem seruabimus errorum fabularumque suarum. Quod iam facere aggrediamur a duodecim cœli domibus exordientes, pro quarum diuersitate non solum intendi atque remitti, sed aliũ omnino penitusq; diuersum et signorum & syderum defluxum fabulosissime comminiscuntur.

Generalis cõfutatio.

Caput III. Domus astrologorum quàm nullo nixæ fundamento: & quàm in earum viribus explicandis astrologi inter se pugnent.

DVodecim domos apud astrologos celebratas nemo ignorat, non omnino rudis istius artis: ad has mihi videtur omnis fere significatio defluxuumque proprietas ab illis tandem referri. Nam si de natura alicuius quæras planetæ quidnam efficiat cuius rei largitor & auctor habeatur? nihil definitum & certum respondebunt, nisi ꝙ natura domus in qua planeta reperiatur, ita vt quæ in commune de proprietatibus dicere solent planetarum fere omnia ad ea videantur accedere quæ sub communi voce multiplicem habeant rationem. Quid enim magis est generale in ratione planetæ quàm vt sit bonus aut malus, hoc est fœlicitatis auctor, aut infœlicitatis. Et tamen hoc quoque in syderibus firmum atque idem semper non est. Sed in malo loco bonus planeta nocet, in bono malus prodesse ab illis existimatur. Denique Iuppiter vt pro omnibus vnum dicam in oriente collocatus tam differt a

Quid bonus & malus planeta operetur.

ſeipſo cum paulum ſupra orientem in eum quem vocant duodecimum cœli locum commigrauerit, q̃ ignis differt ab aere aut ab aqua: quàm lepus ab aſino: aſinus ab elephante: Nam in oriente maxima ſemper bona in duodecima domo quæ attigua eſt orienti magna ſæpe mala decernit, illud Ioui maxime proprium opes vt largiatur atque diuitias, tamen tertio octauoque collocatus frequẽter patrimonium diſſipat, cum ſua natura nobiles faciat & ſapientes. Octauum locum ſi tenuerit faciet ignobiles: & quorum furor ad inſaniam, vt Maternus ait euadat. Poſtremo quid magis eſt Iouis proprium quàm vt beneficium ſydus exiſtimetur: cum & fortunator planetarum: & magna cœli fœlicitas nominetur. At tertio loco conſtitutus, neque bonus inquit Maternus eſt neque malus. Sexto etiam loco collocatus maxima etiam mala decernit: cuius rei reddens rationem Maternus adijcit locus enim ſextus habet malitiæ propriam prærogatiuam: & quæcunque ſtella in ipſo loco fuerit. i. ſexto ad decernenda mala maximas vires ex loci vitio mutuabitur: hæc ille. Quæramus igitur ab aſtrologis vnde tanta tam ſubita, tam perpetua in diuinis corporibus ſit diluuio: quæ pro firmitate immutabilitateque ſuæ ſubſtantiæ naturæ propriæ tenaciſſima ſuiq; ſemper ſimilia iure crederentur. Sane duo tantum fingi modi poſſunt quibus id fiat. Alter vt locis illis inditas vires ac poteſtates varias intelligamus quas ſubiectis ſyderibus influant: quod allata Materni verba videntur ſignificare. Alter vt nec quidem accipere aliunde neque affici aliter atque aliter ipſum plane tam exiſtimemus. Sed quemadmodum pro diuerſa ad terram expoſita ſyderis habitudine proiectus radiorum variatur. Variari quoq; inde credamus radiorum vim & efficientiam. Vtrum maluerint dicere inſaniæ coarguentur. nam ſi fluere a loco vires huiuſmodi ad planetas reſpõdeant: interrogabimus de loco quidnam ſentiant? an quod veteres aliqui, locum eſſe ſpacium nudum a corporibus ſeparatum? An quod Ariſto. vltimam ſuperficiem corporis ambientis? Si ſpacium ac interuallum, fateantur cum eiſdem etiam philoſophis nullas huiuſmodi interuallum habere virtutes ac proprietates quandoquidem formas naturales non meros dimenſus, & nudam intercapedinem conſequuntur: Si corporis ambiẽtis vltimam ſuperficiem, poteſt quidem huic loco aliqua vis ineſſe qualis ſcilicet corpori cuius eſt ſuperficies a qua deinceps ambitum corpus afficiatur. Sed quæ nam iſta corpora? quorum extremum ſyderum locus exiſtimabitur? Certe quæcunque illa dicantur, ſiue extimus omnium globus: ſiue ſyderi vnicuique iunctus & proximus: nulla erit pars huiuſmodi corporum quæ & orientem & occidẽtem et ſummum cœli ac immum & cætera loca vnius diei reuolutione non ambiat: quare ſi virtus ab illis partibus erit, nõ erit eadem virtus ſemper orientis neque eadem occidentis. Sed pro natura præſentis illius corporis inibi collocari virtus quoque ipſa mutabitur. Poſtremo hoc ab illis dici non poteſt: quoniam ſigna. xij. quæ alia præter domos in ipſis domibus eſſe dicuntur, ſicut planetæ in domibus & in ſignis: ea inq̃ ſigna, ſumma omniũ ſphæra ab illis deſcribuntur: quæ & ipſa quemadmodum et planetæ a domo in qua ſunt vires naturamque mutuari dicuntur: nam dicunt Arietem non eadem facere in oriente quæ facit in occidente: atq; idem de alijs ſignis quæ in octaua ſi nulla ſuperior, aut in ea quæ ſumma exiſtimatur ſphæra accipiuntur. Hæc igitur cum nullo corpore ambiantur, non eſt vbi virtutem iſtam domorum cogitemus præterquam immobili ſpatio & interuallo, quod corporibus occupatur. Id vero aut nihil eſt, ſi credimus Ariſtoteli: aut ſi eſt aliquid, nullius tamen vel efficaciæ vel proprietatis caractere eſt inſignitum. Quare diuerſas in iſtis locis, hoc eſt in ſitu diuerſo ſignorum & planetarum virtutes cogitare: quibus inibi poſita ſydera afficiantur, ab omni ratione penitus eſt alienum: Neque enim abſona minus & deridicula dicent ſi altera parte defenſionis vtentur: quia ſcilicet pro ſitus diuerſitate alia facie nos planetæ reſpiciunt atque illorum in terras aliter radij demituntur, hinc faciant effectus naſci diuerſitatẽ. Quam. n. hoc ſit abſurdum qui optices philoſophiæq; rudimenta vel delibauerit facile intelliget: cũ nemo: ſit qui neſciat effectus qualitatẽ pro radij qualitate, proque natura corporis irradiantis non pro diuerſa radij circulatione diſtingui. Hæc vt idem magis aut minus fiat in cauſa eſſe poteſt. Solis radius quocumque modo quocumque ſitu in nos deijciatur ſemper calefacit, ſemper illuminat verum, cum vel proximis vel ad lineam, magis illuminat magis calefacit. Cum vero obliquatus vel fractus aut e loco remotiore deſcendit, eadem quidẽ quæ rectus quæ propinquus: ſed minus eadem facit. Nec alia quidem in effectu fieri poteſt diuerſitas: quàm quæ ipſam intentionem remiſſionemque caloris luminiſque conſequitur. Inſanum igitur dogma aſtrologorum putantium & ſigna cœli duodecim & planetas hic quidem poſitos fratres noſtros perbeare, vel miſeros facere paulum inde cum proceſſerint in fratres nullam habere vim, nullam ſignificationem. Sed diuitias aut dare aut eripere: alibi quidem cõciliare amicos: alibi ſuſcitare nobis aduerſarios. Nihil quidem aut ſigni aut planetæ natura mutata ſed ſola facta ſitis varietate. Hæc autem quemadmodum etiam diximus ſiue radios faciat nobis proximiores, ſiue potentius in terram rapiat: ſiue orienti ſociet vel diſiungat: ſiue terræ vaporibus magis minuſue immiſceat: poteſt forte radij vim vel acuere vel hebetare: naturam mutare certe non poteſt. quare nec res quam radius operatur, ſed effectus ſpecie non mutata eius aliquam forte diſpoſitionem vel firmius & efficacius quidem, vel imbecillius forſan operabitur, quãdoquidem virtutes & proprietatis, vel quales elementorum, vel quæ magis occultæ, naturam rei ſpeciemque ſequuntur: quare illa in aliam non mutata ipſæ quoque mutari vt aliæ atque aliæ ſint nullo modo poſſunt. Quod ſi tamen expertos ita ſe reſpondeant, aliqua fides forſitan haberetur, vel ſi ſuper his poſſet experimentum comparari quod infra reuincetur, vel in eandem ſententiam inter ſe conuenirent: ſed cum locis eiſdem diuerſas diuerſi aſcribant proprietates ſuis ipſimet inuicem obſeruationibus adimunt teſtimonij fidelis auctoritatem. Arabes etiã Latini veſtigijs Arabum inſiſtentes ſeruorum qualitatem indicari a ſexto loco contendunt Ægyptij & Ptolemæus ab eo qui a ſexto maxime omnium diſtat, hoc eſt a duodecimo valitudinem aduerſam ſiue vitium illa ſiue morbus: nõ tam a ſexto quærit loco Ptolemæus quàm a ſeptimo et primo, quoniam illo nunquam vtitur in apoteleſmatis his vero vtitur ſemper contra vulgus aſtrologorum iſtis omiſſis a ſexto ſignificationem omnem huiuſmodi quærũt qui cuique futuri ſunt filij, Arabes & Latini de quinto loco pronunciant. Ptolemæus a decimo & vndecimo, & cuique vita nihil protenditur quinto pariter vtitur &

Maternus.

Confutatio

Loci diffinitio. Ariſtote. de phyſico auditu.

Arabes & Latini Ægyptij & Ptole. Diſcordia in filijs Ptole.

Paulus. Mallius. quarto. Quod item Paulus alexādrinus obseruat. Mallius ab oriente natorum fortunam & parentum vota suspendit. Porphy. Porphyrius ex decimo significari præcipue filios ait: quoniam ex ea parte in corpora animæ demittuntur: atq; ita belle fabulam fabula confirmat. Parentum fortunā de nullo loco accipit Prol. Arabes a quarto a sexto, etiam Heliodorus. Alij vt refert Abēzagel Abenza. etiam a nona. Secundus locus Alexandrino præcipue quidem περιπεσεως λογον: et subitas spes significant, apud iuniores horum fere nihil: sed diuitias quarum tamen a Ptolemæo in apotelesmatis nec a secundo nec ab alio quoquam duodecim locorum vllum iudicium: Heliodo. tum de illis Heliodorus etiam a tertio accipiat significa In cōiugio. tionem. De coniugio prædicunt fere omnes ab occidente: Heliodorus a medio etiā cœlo: Ptolemæus negligit vtrumque. In peregrinationibus. Peregrinationes a nona tertia regione dijudicant. Heliodorus etiam a septima exploraturus hæc Ptolemæus & hanc & illas pariter contemnit. In parentibus. De parentæ a quarto loco Heliodorus, Maternus a.x. In amicis. a neutro iudicat Ptolemæus. Amicos præuidēt vndecimo: Heliodorus etiā a tertio: Ptolemæus nec ab vndecimo nec.x. In religione. Religionem a nono reliqui. Item mallius a septimo, quem & portum Plutonis vocat: Secundæ domus apud Ægyptios cognomentū: Idem Saturnum quarto præficit loco contra sententiam aliorum xij. præficientium. Quod si Mallium euoluamus qui se veterum ait dogma aliquando imitatum, quoque nullus antiquior extitit apud Latinos rerum cœlestiū, vel vt verius dixerim fabularum enarrator inuenimus de locis. xij. rem ab omni quæ nunc referatur opinione ita diuersam, vt omnis prædicendi ratio penitus immutetur. Quod in occasu collocarit Martem cui primā sub occasu sedem alij decreuerunt. Quid alia illa tradita a Mallio cœli loca. xij. nonne ab omni quæ nunc in manibus astrologia diuersa? nonne ratione omnem variant prædicendi?

Prima domus. Fortunæ (inquit) sors prima data est: hoc illa per artem.
Censetur titulo, quia proxima continet in se
Fundamentas domus domuique hærentia cuncta.
Qui modus in seruis, qui sit consensus in aruis:
Secunda. Quanque datum magnas operum componere moles
Vt vaga fulgentis concordant sydera cœli.
Post hanc militiæ locus est: qua quicquid in armis
Quæque peregrinas interuersantibus vrbis
Accipere assueuit: titulo comprehenditur vno.
Tertia. Tertia ad vrbanos statio est numeranda labores.
Hoc quoque militiæ genus est ciuilibus actis.
Compositum fideique tenet parentia vincla
Format amicitias & sæpe cadentia frustra
Officia & cultus contingant præmia quanta
Edocet appositis cum mundus consonet astris:
Quarta. Iuditiorum opus in quarto natura locauit
Fortunamque fori: fundentem verba patronum
Pendentemque reum lingua: restorumque loquentis
Impositum & populo nudantem condita iura.
Atque expensa sua soluentem iurgia fronte.
Cum iudex vero nihil amplius aduocat ipso
Quicquid propositas inter facundia leges
Efficit. hoc totum partem concessit in vnam.
Atque vtcunque gerunt dominantia sydera manat.
Quinta. Quintus coniugio gradus est per signa dicatus.
Et socios tenet & comites: atque hospitis vna
Iungitur & similis coniungens fœdus amicos.
Sexta. In sexta diues numerantur copia sede
Atque adiuncta salus rerum: quarum altera quanti
Contingat vsus monet: altera quàm diuturni:
Sydera vt inclinant vires & templa gubernant.
Septima. Septima censetur sæuis horrenda periclis:
Si male subscribunt stellæ per signa locatæ.
Octaua. Nobilitas tenet octauam qua constat honoris
Conditio: & famæ modus & genus: & speciosó
Nona. Gratia prætextu: nonus locus occupat omnem
Fatorum sortem dubiam, patriosque timores
Decima. Omniaque intrantum mixta nutrita verba.
Huic vicinus erit vitæ qui continet actum.
In quo seruorum mores & qualibus omnis.
Formetur domus exemplis quoque ordine certo.
Ad sua compositi discedant munera serui.
Vndecima. Præcipua vndecima pars est in sorte locata.
Quæ summam nostri semper viresque gubernat.
Quæque altitudo constat nunc libera morbis
Nunc oppressa monent & mundum sydera cunque
Non alias sedes tempusue genusue medendi
Quæ sibi deposcat: vel cuius tempore præstet
Auxilium: & vitæ succos miscere salubris.
Duodecima. Vltimus & totam concludens ordine summam
Rebus apiscendis labor est qui continet omnis
Votorum effectus & quæ sibi quisque suisque
Proponit studia atque artis hæc irrita ne sint
Seu ferat officium: nutus blanditur in omnis
Aspera siue foro per litem iurgia tentet:
Fortunamue petat pelago ventosque sequatur.
Seu cererem plenam vincentemque horrea messem.
Aut repetat bacchum per pinguia musta fluentem.
Hac in parte dies atque hæc momenta dabuntur.
Si bene conuenient stellæ per signa sequentes.

Hactenus Mallius cuius sentētiam liquet quidem ab omni quæ nunc in vsu astrologia discepare. Sed tamen a nemine puto adhuc intellectam ex his qui se Mallij faciunt interpretes & sectatores. In hac igitur tanta opinionum varietate quæ fides experimenti, cum & alia maior accedat quandoquidem initia finesque domorum, quonam modo partiri oporteat nondum constitutum. Sed alij aliter sentiant vt alio libro declarauimus, quod esse tamē exploratum oportuit priusquam factura experimentum obseruatio de illorum proprietatibus institueretur. Tātum abest, vt certa, facta, vt demum aliqua prætendi obseruatio possit quæ veris nos cogat & trahentibus in assensum rationibus declinare. Nos quicquid Ptolemæus cæterique crediderint euidentia rationum ad hæc cogente ridiculum falsumque concludimus aut locis istis inesse aliquas proprietates, aut per eorum diuersitatem mutari defluxum efficientiamque planetarum.

Caput IIII. De duodecim signis, q̄ ficta a mathematicis sint ad supputandi facilitatem. Item circa eadem multipliciter astrologos aberrasse.

ITa vero signorum istam diuisionem & confinia seruant, quasi naturæ legibus præscripta vt plus putēt habere commertij duos planetas & si viginti partibus distent modo signo in eodem collocentur, quàm si alter postremas partes teneat Arietis alter in Tauri initijs inueniatur, quanquam illi vastissimo spacio dirimuntur. Inter hos autem nec transuersi quidem digiti cadit interuallum. Quod si quis numerum istum signorum a natura esse contēdat, nec fictum a mathematicis ad suppu-

Contra Albumasaré.

ad supputandi facilitatem, sed philosophica ratione stabilitum qualem affert Albumasar, vt.xij.signa propterea sint quod elementa sunt quatuor: quorum quodlibet in tres partes diuidatur, medias, primas & postremas: possem equidem respondere nihil minus ridiculã istam rationem & friuolam esse, quàm illa sit mathematica. Sed huiusmodi omnino coniectura motos non fuisse auctores istius diuisionis: sicut Haly & Auenazræ superius testimonio declarauimus, ita facile demonstrari rationibus potest. nam & procedat in signis ista coniectura, quid de signorum in partes triginta distributione? quid de partium in sexaginta minutias portione dicetur? quàm super his afferẽt philosophicam rationem? aut quo modo purgabunt factum a mathematicis nullas ibi naturæ proprietates extimantibus: sed quærentibus numeros ad supputandum magis opportunos. Vnde lapsus astrologis vel occasio certa fallendi super his decernentibus quasi vires haberent omnino se paratas nec arbitrium illa: sed natura potius inuicem diuisisset. Notũ.n.vt varias proprietates varijs eiusdem signi cum partibus tum minutijs ascribant. Vnde alias partes lucidas: alias tenebrosas: alias Soli: alias Marti: alias alijs planetis cognatas prædicant: ita quoque de ipsis minutijs fabulãtes, vt scripserit miriogenesim Æsculapius quàm celauit Maternus vti mysterium, in qua prodiderit quàm defluxus haberet minutia quæque proprietatem quàm secundam partitionem vt sola voluntas fecit supputãtium, ita ipsa totius Zodiaci in.xij. signa principalis diuisio, originem aliunde non accepit: quibus vtcunque diuisio eorum intelligatur efficatiam etiam nullam esse declarauimus, vt insania astrologorum hinc illa confutetur, putantium pro signi conditione, quod quisque planeta peragrauit, illum immutari. Nam domus & altitudines planetarum penes ista signa constituunt: nõ penes imagines quæ nos libro proximo posse tantum cogitari & nihil habere soliditatis ostendimus: vt propterea forte Chaldei qui signis non vtebãtur nullas etiam fecerint domos planetarum: neque enim apud eos Leo Solis domicilium: aut Lunæ Cancer, aut Libra Veneris, & Taurus: aut Iouis Pisces & Sagittarius: atque ita de reliquis. Sed altitudines solum syderum obseruant non ad signa relatas sed ad imagines, vt nihil apud eos Saturnus in Capricorno, nihil possideat in Aquario. Sed in Libra tantummodo & Scorpio ius obtinet. Nam hæc signa quanquã duo, vna tamen imago apud Chaldæos iudicatur: alioquin Ptolæ. & alij si domos planetarum quod non faciunt referant ad imagines, ratio non quadrabit: nam cũ stellis imaginem Tauri constituentibus plurimum habet Mars affinitatis, ita vt plus etiam nullus planetarum, qui tamen in Tauro deijci dicitur: domos igitur altitudines, fines, triangularitates, monomirias, decanos, hydroposopias: & reliquas planetarum huiusmodi cum Zodiaci partibus affinitates a signis istis accipiunt: vnde vim aliquam ad planetas deuenire non posse, si res penitus sint imaginariæ, non naturales: non efficaces: satis vt puto dare comprobatum est: vt demirari liceat illos qui de planetarum similitudine communire astrologicam opinionem voluerunt ita planetas Zodiaci qualitates redolere dicentes in quo rerum semina sunt dispersa, vt terræ saporem referunt plantæ. Multum enim dissimilis ista similitudo quandoquidem e terra plantæ nutriantur proptereaque saporem eum referũt terræ planetæ de Zodiaco non aluntur, quanquam lucet ibi animaliũ omne genus: nec solum Zodiaco non affixi, vt terræ stirpes & virgulta: sed immenso disiuncti chasmate & interuallo. Vnde potissimum eos Panætius Plotinusque derident, qui ex tanta spacij intercapedine a Zodiaco ad sydera contagionẽ putent posse prouenire. Nos non tam a spacio quod immensum interiacet commouemur quàm a natura rerũ ipsarum, cum vera corpora & naturalia affici ab imaginarijs, & lucentia sydera a non lucentibus (vt non dixerim nullis) immutari nullo modo possint. Sed facile est videre quid hic etiam eos deceperit: nam quoniam in Leone positus Sol violentius terras calefacit: & veniens idem ad Arietem quasi mundum instaurat visum illis cum Leone cumque Ariete cognationem habere: quoniam peragrans illa signa fortior redditur, & vim eius maiorem quot annis experiamur: Hinc Leonem Solis domicilium Arietem regnum statuerunt: quàm ducti in Sole coniectura, simile putauerunt in signis alijs decernendum, vt in alio quidem signo plus possent: in alio minus: & bellissima quidem ratione distribuerũt cuique planetæ duas domos præter Solem & Lunam: quorum cuilibet vna satis regia foret. Nam de Sole cum decreuissent ob causam allatam vt Leonem pro domo sortiretur, in quo æstu flagrãti suas maxime vires exerceret. Visum est rationabile vt proxima Lunæ domus putaretur ad nos magis accedens. Sed circulus eius nobis etiam maxime proximat: quare Cancrum Lunæ domicilium assignarunt: tamen pro situ sphærarum in quibus planetæ deferuntur duas cuique distribuerunt, vtrinque scilicet alteram, vt Mercurio qui cõterminus Lunæ creditur: hinc Geminos, inde Virginem: Veneri hinc Taurum: inde Libram: hinc Arietem inde Scorpium Marti condonarent: Ioui Pisces & Sagittarium: Saturno Aquarium & Capricornum. His persuasionibus nec rethoricæ quidem probabilitatis sua dogmata fundauerunt tradita a posteris tanta auctoritate, vt maiora vix etiam oracula suscipiantur. In quibus primum vnde reliqui pẽdent vide quàm sit criminosum quãque plenum & ignorantiæ et tarditatis: Nam quod Sol in Leone magis nos calefaciat, nõ ex natura signi quod peragrat: sed ex situ posituque contingit, quod ex eo loco rectius terram ferit nostris regionibus proximã magis. Alioquin si recepta de signo qualitas hoc efficeret, faceret idem apud omnes gentes, cum eadem signa sint etiam apud omnes. Verum ille quo tempore vrit terras sitas ad Aquilonem positus in Leone friget apud eos qui meridiem incolũt, apud quos feruet veniens ad Aquarium: sub quo nobis glaciem & aquarũ imbrem effundit scilicet quoniam quanto magis ad nos accedit, tanto magis ab illis elongantur, & cõtra ad eos iter inflectit quotiẽscunque a nobis ille digreditur. Quod si non tam isto quàm alijs adductos experimentis se contendant, quibus alibi alium magis minusue posse planetam obseruatum sit. Forte aliqua fides si super his consona tradidissent verum artis institutores. vnde etiam nouis professoribus experimenta Chaldæorum dico magistros qui patentibus in campis tot prædicant milibus annorum obseruare cœlestia, nullam domibus istis vt supra dicebamus fidem adhibuerunt. Cur nam igitur illi tam sedulis, tam diuturnis obseruationibus nũquam Martem in Scorpio fortem deprehenderunt, imbecillum in Tauro: Saturnum potentem in Capricorno, debilem in Cancro: quod de reliquis dictum pariter intelligatur: & cum idem signum tot finibus diuidatur: tot

Haly Auenazra.

Æsculapius. Maternus.

Panætius. Plotinus.

Vnde decepti.

Destruitur fundamentum.

præterea decanis: tot apud Ægyptios monomirijs: apud Chaldæos dodecathemorijs: nec definibus vlla fit inter eos concordia: decanos negligat Ptolemæus, quos aliter Indi: Ægyptij aliter partiuntur: monomirias nesciant Arabes: irrideant Græci Ægyptij in omni prædictione vtantur. Mitto vsum dodecathemoriorum qui pluribus apud Chaldæos tamen vt scribit Maternus præstet planeta in suis finibus quæ in domicilio præstat in decano quæ in finibus & domo largitur aut his certe quàm proxima atque simillima: cum hæc inquam ita se habeant quæ fidelis & concors esse potest experientia quanam parte Zodiaci quis planeta itinere tur vel exulet: siue potens aut debilis inueniatur: Adde varias de signis opiniones cum vel ad nonum orbem referuntur: aut octauo potius describuntur, & eadem parte Saturnum alius velit, alius Iouem, alius alium ex planetis dominari. & hic quidem his signis quæ moueri putant vtuntur, alij his quæ non mouentur. Super quibus opinionibus ita nihil decretum nihil præiudicatum est: vt Abraam in lib. de natiuitatibus duplex fieri thema præcipiebat, alterum quidem ad mobilia signa, alterum ad immobilia: qua thematis varietate tota prædictionum ratio variatur. Sic omnis experimenti autoritas infirmatur: quod nec vllum haberi posse super his rebus, aut si posset haberi nondum habitum esse postea demonstrabitur.

Abraam.

Caput V. Quæ sit astrologorum de aspectibus sententia, & qua parum rationalis.

Consutauimus iam de signis deque .xij. cœli locis astrologorum opinionem restat tertius modus quo permutari virtutes defluxusque fabulantur, qui de aspectu vulgo nominatur. Putant enim Saturnũ si verbi gratia a Ioue .lx. partibus distet hoc est duobus integris signis aliter inferiora afficere atque mouere, quàm si per .xc. ab eodem sydere distaret: quod est trium signorum interuallum & in priore quidem distantia aiunt Saturnum Iouem hexagona radiatione conspicere, quam sextilem dicunt aspectum: quia spacium interiectum sexta pars Zodiaci est, in altera ex quadrato se contueri: quoniam quarta Zodiaci ab inuicem dirimuntur. Similiter alias esse vtriusque syderis proprietates si alter ab altero .cxx. partibus absit. Vnde trigona radiatio, hoc est trinus aspectus emergit. Alias si simul ex diametro opponuntur, vel in eodem situ vel loco conueniunt: & quod de Ioue diximus & Saturno idem de omnibus dictum intelligatur, vt pro varia semper eorum inter se distantia virtus eorum & efficientia permutetur: atque adeo quidem permutetur, vt cum certis quibusdam distant interuallis, hoc est trigono vel hexagono sit eorum defluxus omnis bonus et salutaris. Rursus alia quadam distantia constituti hoc est vel quadrangula vel opposita vires habeant radiorum maxime noxias, aut certe semper parum beneficas mutarique item ex ista interuallorũ diuersitate non solum defluxus bonitatem & malitiam sed efficiendi quoque speciem & rationem. Hæc sunt de aspectibus planetarum astrologorum deliramenta, quæ statim audita homo philosophus nullo etiam coarguente damnabit cum nulla possit ratione defendi ex sola distãtiæ interuallique diuersitate, duarum ad idem conspirantium causarum naturam & proprietatem adeo cõmutari. Illud autem quæro primũ ab eis hæc quæ de aspectibus dicunt ad ipsos ne planetas an ad planetarum tantum effectus velint referenda? hoc est cum radijs quadrangularibus lacessiri Iouem a Marte foueri Venerem trigona Iouis radiatione loquuntur, ipsa corpora intelligant planetarum huiusmodi aut bonis aut malis affectionibus promoueri. an illa quidem nihil inuicem pati nihil sentiri huiusmodi mutationũ. Sed quid erga nos faciant & quonam pacto subiecta corpora moueant tali loquẽdi genere significari. Siue enim hoc potius siue illud respondeant mille vndique laqueus mille angustias incidunt. Nam si putant planetas inuicem moueri & quasi amicitias & odia exercentes nunc se amico fouere cõplexu: nunc mucronibus radiorum hostilem in modum persequi atque inuadere. Reclamabit non solum diuinus Iob apud quem legimus deum facere pacem in excelsis suis: Sed cum suo Aristotele Peripatheticorũ vniuersa familia apud quam, certum ẽst corpora superiora locorum sola varietate mutari. Qualitates illas sub Luna exceptas nec accedere illuc vllas neque decedere: Quod si prorsus concedere illas volunt certe quod ad noxias attinet qualitates si concedant explodẽdi ab omni philosophorum cœtu videntur, cum ignorare omnino naturam cœlestis patriæ videantur qui in ea esse putant quod iniuriam facere possit vel substinere: quare si qua in syderibus passio est admittenda, non alia saltem quàm quæ perfectio potius est dicenda quàm passio aut cum a Sole Luna illuminatur, quæ non alia ratione ab eo tunc patitur, quàm ab eo patitur aliquis a quo beneficium accipit. Lædi igitur stellam a stella vel obsideri vel infici vel debiliorem deterioremue fieri: & ex benefica noxiam, ex potente infirmam reddi: tam est remotum ab omni veritate, quàm ab omni malo remota est omnis natura cœlestium. Quod si pati iniuriam sydera possunt certe quæ sunt nobiliora perfectioraque ab ignobilioribus pati eam non debent, vt illud saltem colligatur nõ omnia ab omnibus affici mutuo posse atque moueri, sed quædam a quibusdam vt alia quidem agant tantum aliqua patiãtur. alioquin illud quomodo non erubescunt. Solem dominatorem regemque planetarum & sicuti luminis ita potestatem summum cœlestium fontem: sic tamen in numerum ordinemque redigere, vt ipse quoque aliorum radijs, aut victus langueat, aut parum salutaris euadat, & cum omnis ab eo planetarum virtus deriuetur de proprio (vt dici solet) telo patiatur. Sed mittamus hæc omnia quæ illis forte absurda non videntur, & de planetis vt volunt statuamus illos affici atque moueri: Illud respondeant quãnam habeant rationem vt quæ proxima sydera sint nihil se moueant eadem facta remotiora sentire seinuicem & pati mutuo incipiant: ita enim de aspectibus cum loquuntur solent deffinire. Nam si Cancrum teneat Iuppiter Mars Leonem, inter quæ signa nihil interiacet asyndeta esse dicũt sydera Iouis & Martis, hoc est nulla radiorum siue aspectuum copulatione coniuncta, tum vero cum Mars procul magis factus a Ioue ad Virginem commeauerit, & Martis Iouem, et Iouis Martem participare putabunt. Quo quid absurdius dici potest aut magis remotum ab omni philosophia? cum illud sit vulgatissimum, omne quod agit in aliud quanto proximius est patienti tanto agere illud efficacius. Hoc igitur quod iuniores aspectum vocant cum sit aliud quàm radiatio: sic etiã a veteribus nuncupata, hoc ẽst luminis sui atque virtutis in alium propagatio (& vt sic dixerim elucidatio quædam) quomodo nulla

Bipartitum argumentũ

Quod planetæ seinuicem non ledant.

Iob

Aristote.

Sol quid polleat.

Aspectum nihil aliud esse quàm radiatione.

nulla in corpora quæ sunt proxima, efficax vero erit in remotissima? vt quidnam illis persuadet perinde atq; a remotiore propinquiorcue distantia radius extra fundatur, ita illum euadere alterius alteriusq; naturæ: Cum non possit (si veram sequimur rationem) alia inde diuersitas prouenire quàm debilius fortiusue patienti planetæ radius infingatur. Cur autem proprietas etiã eius commutetur causa nec fingi nec excogitari potest. Nam & si pro interualli diuersitate aut numerus partium interiacentium varietur, aut ipsi inter se planetæ diuersam positionis figuram sortiantur: illa tamen inefficientia rerum naturalium pro numerorum & figurarum diuersitate non variatur: quoniam a numeris & figuris naturales virtutes non proueniunt, sed a naturalibus formis pro quarum diuersitate figuræ quoque ipsæ stabiles & natiuæ non quales ex motu consurgunt aduentitiæ: mouentur & variantur. Neque vero minores incidunt difficultates si diuersitatem radiationis non in corporibus planetarum, sed in eorum effectu putent considerandam, vt scilicet nihil pati abinuicem sydera dicant: sed variam inter ea distantiæ rationem illud efficere vt radij profluentes aliter misceantur, proindeque varij pro diuersitatibus mixturæ effectus inde proueniant. Nam hæc si respondeant primum obijcere illud possemus auctoritate. Plotini non posse radios cœlitus diffluentes ita inuicem commisceri, vt noua virtus aut forma proueniat cum non sint illi aut corpora, aut liquores, aut affixæ corporibus qualitates: quarum more nec in corporibus suscipiuntur, vt scilicet vel inde inficiantur, vel pro substantiæ conditione ex habitu suo aliquo modo permutentur: quare philosopho illi sat verisimile non accidere radijs quod plurimis qualitatibus, vt ex aliqua concretione siue mixtura in aliam formam ex omnibus coalescentem aliquando commutentur: quod etiam non sine interitu confluentium ad idem simpliciũ particulariumque qualitatum solet euenire, quoniam in radijs non facile quis cogitabit. Verum demus nos illis radios commisceri modo nobis demonstrent quomodo ex eo radij aliter misceantur qui a syderibus confluunt aliter atque aliter inter se distantibus. Sola enim (quod supra dicebamus) diuersitas inde hæc potest prouenire, vt qui a proximis magis iunctoribusque corporibus emanabunt hi melius intimiusque misceantur, contra difficilius cohæreant qui a seiunctis magisque remotis proficiscantur: quod tamen illis non placet qui inter radios planetarum in attiguis signis collocatorum commertium nullum faciunt: faciunt autem inter eos maximum qui de syderibus vasta immensaque cœli regione seiunctis emanauerunt. Præterea si ratio vel diametræ oppositionis, vel quadrangularis, triangularisue figuræ diuersitatem facit in proprietate radiorum non poterit hoc defendi nisi corpora planetarum mutere conditionem ex illa figurarum varietate dicamus: quoniam radij virtus atque proprietas non aliunde est quàm a natura corporis irradiantis. Nec ista varietas figurarum alibi est quàm intra corpora ipsa de quibus radij ad nos descendunt: qui quanto inde magis recedunt tanto illam minus habitudinem figurarum inter se conseruant: donec terram contingentes coeant in conum: vt qui ab oppositis fontibus profluxerunt in vnitatem coalitus apud nos confluant: quare cum miscentur nec triangulis iam nec quadrangulis inter se schematis complicantur, vt possit ratio commixtionis de schematum ista varietate mutari. Sed erit astrologis eo diuertendum, vt in radijs dicam talem esse proprietatem qua sydera a quibus emanarunt tali inter se ipsa figurarum habitudine componebantur: atque ita postremo vel sydera pro varietate dicent configurationum naturam variare, quod est confutatum, vel si ipsa non variantur profluentium quoque ab ipsis radiorum virtutem eandem immutatamque esse inuiti confitebuntur.

Quod diuersæ radiationes diuersos effectus non producant.

Vbi sit figurarum varietas.

Caput VI. Variæ aspectuum rationes recitantur & confutantur.

Veteres quos Maternus imitatur rationem aspectuum attulerunt ex numeris vt numero illo partium inter se, sydera separata iuncta dicerentur, qui in aliquem numerum ductus vniuersas cœli partes numeraret. Centum igitur & octuaginta partium interuallo diametram fieri radiationem: quoniam iste numerus duplicatus integrum numerum trecentarum & sexaginta partium efficit. Pariter trigonum ex centum & viginti partibus constare: quoniam has partes si triplicaueris rursus partes absolueris cœli omnes. Quadrata radiatio partes exigit nonaginta, quas si duplicaueris summam colligas trecentarum & sexaginta. Exagonus sexaginta partibus computatur, quæ sunt sexta pars omnium partium. Sed dormitans nimis hæc ratio nimisque supina. nam eadem ratione inter duos & septuaginta gradus aspectum faciunt: quoniam quinquies multiplicati tercentos & sexaginta gradus absoluunt: faciant idem in quinque & quadraginta cum sit numerus hic omnium graduum cœli pars octaua. Sed habent inquit Aboasar numeri illi aliam prærogatiuam quoniam non modo cœli partes sed numerum quoque signorum numerant multiplicati. nam in exagono duo signa: in trigono quatuor: in tetragono tria: in diametro sex computantur. nam & bis sex, & ter quatuor, & quater tria, & sexies duo signorum duodecim numerum conficiunt. Sed friuola quoque ista confirmatio. nam simili ratione quæ distauerint partibus triginta erunt inuicem sydera configurata: quia partium numerum si respexeris duodecimam partium cœli, partem habebis: si signorum eorum quoque duodecimam portionem. Postremo causæ de geometricis a Ptolemæo figuris allatæ propositũ, non concludunt, quandóquidem & figurarum istæ concinnitates diuersas in rebus naturalibus proprietates non efficiunt. Sed qui eis vtuntur errorem illum incurrunt ab aristotele condemnatum, vt mathematice physicas res pertractent. Quod fortasse videns Auenrodan ait Ptolemæus post mathematicam super aspectibus rationem allatam attulisse aliam ex natura. Est autem ratio quam affert huiusmodi exagonam trigonamque radiationem esse beneficam quoniam a signis sint generis eiusdem, aut masculis scilicet aut fœmineis: hoc est planetæ illis inter se schematis colligati ita disponuntur, vt si alter in signo fœmineo alter quoque est in fœmineo: si alter in masculo, & in masculo pariter alter contra quadratam oppositamq; radiationem esse maleficas: quia e diuersorũ generum signis emergunt. Hæc est ratio Ptolemæi non solum infirma sed se ipsammet tollens: tum quia signa ista re vera nulla sunt, quod sequẽtibus libris aperiemus. tum si aliqua sunt illis tamen qualitatum aut sexuum notis

Confutatio

Reprobatio rationis

Ptolemæi mathematicæ.

Auẽrodan.

Ratio naturalis Pto.

Prima rõ. Secunda.

insignita non sunt, vt hæc mascula illa fœminea alia ignea, alia aerea dici possint: quod superius etiam satis est comprobatum. Postremo quacunque sint illa conditione demutari ab illis planetas non possunt: quod infra demonstrauimus. Nunc super his litem nullam faciamus. Sed vt ista sicuti omnia secum pugnent euidentissime demonstremus. Quoniam si verum est quod assumitur erit opposita radiatio quæ malefica maxime existimatur bonis annumerãda cum ipsa quoque non alibi quàm in signis eiusdem generis eueniat. Sunt enim Aries & Libra generis eiusdem: Cancer item & Capricornus, & reliqua omnia quæ ex diametro se contuentur. Quod non vidisse Ptolemæum oppido per quàm mirum est, vt in re tam aperta tanque expressa homo alioquin ingeniosus hallucinaretur. Qui si suorum etiam alibi dictorum fuisset recordatus: vidisset nihil procedere illam rationem sed eius præceptis esse contrariam. Nam tertio ipse libro eiusdem operis putat inter signa non solum eiusdem sexus, sed etiam qualitatis, non exagonam hoc est bonam sed quadratam hoc est malam interdum esse configuratione, vt cum obliqua hoc est breuiũ temporum sunt pariterque ea quæ sunt generis diuersi non quadratam habere, sed exagonam potius affinitatem, ita vt Geminos & Aquarium quadrata sit illa radiatione compositurus: exagona vero Taurum & Aquarium. Quod si est verum quomodo configurationum aut bonitas aut malitia de signorum affinitate discordiaue consurgit? quæ difficultas omnibus est subeunda, qui spatia radiationum non pro signiferi: sed pro æquatoris partibus metiũtur quod maxima pars astrologorum obseruat: qui tamen omnes (vt sunt mirum immodum inconsiderati) cum de malitia bonitateue aspectuum illis ratio est reddenda, non aliunde magis q̃ semper de ista signorum vel cognatione vel diuersitate ratiocinantur. Aboasar aliam affert rationem vt putat naturalem super aspectus: oppositionem inquiẽs confirmari, de luminis plenitudine quam assequitur Luna cum opponitur Soli. Quadratam vim apparere in motu planetarum ab apside a qua nonaginta distantes gradibus cursum mutant: Trigonum videri in planetis superioribus qui a Sole viginti & centum partibus remoti retrocedunt si prius erant directi vel diriguntur si prius erant retrogradi. Exagoni quantitas conuenit inquit medietati diametri circuli: tum quantitati distantiæ domorum Veneris a domibus luminarium. Sic centonem ex mille pannis vnum male compaginauit oppositionem quærit a Luna, quadratum ab apside Trigonum a superioribus: exagonum a Venere & male omnia ab omnibus. Nam quæ ratio, vt quoniam per diametrum Luna lumine Solis impletur, omnes planetæ non solum ad Solem sed inter se etiam hac distantia copulentur? Et si superiores Solis trigono cursum mutant: cur habebit hoc interuallum vim commutandi vires planetarum non solum superiorum sed etiam inferiorum, nec ad Solem tantum, sed inter ipsos planetas acceptum. Quid ꝙ nec illud perpetuum in superioribus. Mars.n. vt scribit Paulus & Porphyrius interdum cum a Sole quatuor & octuaginta partibus distat in antecedentibus collocatus, sistit se, vt retrocedat non solum trigono expectato: sed nec expleto tetragono. Quod si de illa etiam superiorum in Solis trigono mutatione vim trigoni collegerunt: erat potius inter malas quàm inter bonas radiationes numerandus: quandoquidem planeta omnis in superior in Solis trigono est infœlix si credimus Paulo, & Heliodoro. Omnes enim inquiunt ἀστέρες στηρίζοντες κακοί: hoc est planetas oẽs stationarios malos & infœlices esse, siue in prima statione sint siue in secunda. Sed euidentiores hæc omnia leuitatis, quàm vt pluribus redarguantur. Excogitata postremo neotericis quibusdam de musicis consonantijs alia ratio ex qua radios planetarum tum concinnere inuicem, tum dissonare armoniarum quadam similitudine tradunt. Est enim inquiunt apud musicos comprobatum ratione & experientia tertiam vocem & quintam primæ consonare: quartam vero & septimam nequaquam. Quid si igitur etiam paribus spacijs inter se planetæ distantes nunc bene, nunc male consoni inueniantur. Exagona radiatio tertiæ voci respondet: trigona quintæ: quadrata quarte cum ibi tot signorum quot hic vocum medient interualla. Sed hæc vtique bella sunt habentque speciem probabilitatis apud eos qui philosophiam de limine salutauerunt. Nos vero vt omittamus istas in tam diuersis rerum generibus similitudines: efficaciam rationem declarabimus non habere atque comparationem & similitudinem non procedere. Nam apud musicos quidem vox voci cuilibet si non consonat dissonat: apud astrologos multa spacia (vt sic dixerim) sibi sunt muta: hoc est neque consonant inuicem neque dissonant: vt gratia exempli vos secunda non minus inter dissonantes annumeratur a musicis quàm quarta, septima vel vndecima. At vero apud astrologos secundum signum cum primo non discordem, sed nullam vocem emittit. Quintum vero & septimum aliquam quidem vocem, sed non concordem. Præterea maior illa etiam diuersitas ꝙ sexta vox apud musicos: æque atque tertia consonat: & apud astrologos sextum signum a primo penitus est distinctum. Tum in musicis vox octaua quasi eadem consonat: signum octauum primum non agnoscit: nec potest coniunctionis speciem vox octaua referre quam potius eiusdem toni voces representat: quare in hac tam bella similitudine plus omnino dissimilitudinis quàm similitudinis inuenitur.

Marginalia (left): Tertia. — Quarta — Quinta. — Alia ratio, Aboasar. — Confutatio — Paulus Porphy.
Marginalia (right): Alia ratio aspectuum a quibusdã neotericis excogitata. — Confutatio

Caput VII. Quid eos deceperit: nec de aspectibus experientiam habitam.

VErumenimuero nec huiusmodi quidem rationibus sunt adducti qui dogma primitus illud commenti sunt: sed exposita quædam ex Luna illos magis coniectura decepit. Cum enim a Sole lumen mutuantem, pro diuersa ad Solem positione, siue illa proxima esset magis, siue recederet variare figuram conspicarentur. Transtulerunt idem ad reliquos planetas, vt omnes pro diuersa non solum a Sole, sed ab inuicem quoque distantia, conditionem statumque commutarent: in quam opinionem non aliun de eos deductos hinc facile animaduertas. Quod nec plures aut pauciores, nec alias planetarum inter se configurationes statuerunt, quàm quot qualesque Luna subire ad Solem in signi magis diuersitate deprendi tur. Sunt autem Lunæ ad Solem schematismi quinque celebrati cum aut soli coniuncta: aut cõrnicularis aut diuidua: aut prætumida aut plena conspicitur: quibus totidem in planetis respondent excogitatæ ab illis configurationes: Cum autem sunt simul: aut

Marginalia (right): Quinque schematismi Lunæ ad Solem.

exagona

exagona aut quadrangula: aut triangula: aut opposita se radiatione conspiciunt. Respondet enim coniunctio coniunctioni: tum exagona radiatio figuræ cornicularí quæ tunc primum in Luna conspicitur cum. lx. a Sole partibus distat: vocaturque a Græcis conoides: quarum partium numero exagona quoque inter planetas ab illis radiatio cōstituitur. Luna item tunc est diuidua: Græce dicotomos appellatur: cum inter eam & Solem xc. partes interiacent: quo spacio cum ipsa quoque inter se sydera dirimuntur: quadrata componi figuratione ab illis dicuntur. Trigonicam radiationem de Lunæ prætumida similitudine duxerunt: quæ illa tunc primum figura conspicitur: cum. cxx. partibus a Sole remouetur: vocaturque a Græcis ἀμφίκυρτος: nos prætumidam & gibberosam possumus appellare: oppositionem ipsam plenilunio respondere nemo non intelligit: & quoniam Luna pro diuersitate figuræ diuersimode quoque solet corpora immutare: Statuerunt idem de omnibus planetis: vt scilicet pro ista interuallorum inter se varietate varijs quoque modis res inferiores afficerent. Cuius vtique consequentiæ coniectura (si quemadmodum puto) sunt adducti, facile potest quantum decipiuntur intelligi: si quidem Luna pro diuersa ad Solem distantia vti figuram ita influendi proprietates immutat: quoniam a Sole lumen accipiēs plus minusue ab eo qua parte nos respicit propositus habitudinisque ad eam conditione illuminatur. Atque inde fit naturali ratione, vt pro lucis vel incrementis vel decrementis non solum alia se nobis effigie representet. Sed aliter quoque nostrorum & aliorum item corporum corporales qualitates immutet. Quis enim dissolui nescit corporum humiditates a calore? Quis rursus lucem causam esse caloris? Vnde aperte colligitur quo plus Luna lucis habuerit magis inferiorū quibus proxima est corpora calefieri, & consequenti ratione, quæ in eis sunt humiditates magis liquescere & resolui: quo pacto illud erit verū Ptolemæi enunciatum a primo Lunæ quadrangulo vsque ad secundum humiditates corporum affluere: quia scilicet per id tempus Lunæ partes ad terram vergentes affluentiori lumine potiuntur. Hinc illa studijs agricolarum comprobata experimenta cæsam materiam cum impletur lumine Luna, cito computrescere: quæ contra ceditur Luna deficiente a carie immunem, & putredinis vitio conseruari. quia scilicet putrefactioni maxime opportuna humiditas est: quæ quemadmodum dixi pro auctu decrementoque luminis Lunæ et crescit simul incorporibus, et decrescit. At vero de istis Lunæ mutationibus quæ sola vicissitudini huiusmodi lucis est obnoxia ad planetas & proprio & immobili semper lumine præfulgētes eadem transferre oppido per quàm insanum: cum potius ex contrarijs liceat argumentari: si Luna quoniam ex situs diuersitate plus magisue illuminatur pro luminis modo diuersimode nos immutat consequi vt planetarum sicuti lumen, ita proprietas influendi non mutetur, quæ per varia vel ad Solem vel ad seipsos distantiæ ratione, nec pauperentur lumine nec ditescant. Sed eodem modo nos terrenaque alia semper intueantur. Siue igitur ista vt nos quidem suspicamur siue quas primum incessuimus moti coniecturis, in istam opinionem sint adducti, patet leuissimis eos niti deridiculisque rationibus: quibus si forsitan minus confidentes experientiæ fidem allegent quod vnicum est profugium destitutis a ratione possumus nos æque ad

Reflexio argumenti in argumentātem.

Ad experimenta non posse astrologos prouocari.

experientiam prouocare, qua quotidie eorum apotelesmata reuincūtur. Sed illud vnum respondeant quæ super his habitu vera fideliaque experimenta, de quibus tanta apud eos est controuersia: vt quo loco quadratum alius statuerit: alius trigonum esse contendat. Et quod hic quidem facit exagonum, sit qui tetragonum esse velit: immo trigonum sit alicui, quod tamen alijs erit dyametrum: de qua re quoniam infra late disseretur: ad eum locum lectorem delegamus: nunc illud & admonentes non modo in præscribendis finibus radiationum: Sed de ipsarum quoque natura pleraque eos differre, adeo vt scribant Paulus & Heliodorus exagonum quod inter signa non est æque vel ab æqui noctijs vel tropicis distantia naturam oppositionis habere. tum nec oppositionem esse maleficam, sed inter bonos aspectus malosque mediare, pariter Ptolemæus nec esse quadratum malum nec trigonum bonum putat: vt liqueat satis nullam auctoritatem experientiæ patrocinari: cuius in tam diuersis opinionibus æquali fide, æquali auctoritate magistri, patrocinium quisque suffragari sibi contendit.

Discordia Paulus Heliodo.

Caput VIII. Quæ de obsessione dicuntur pugnare his quæ de aspectibus.

SVnt autem præter figuras istas quas diximus & aspectus, aliæ syderum cum inter se, tum ad Solem positiones quibus affici vires & mutari proprietates rerum putent: inter quas etiam quæ prioribus illis videantur repugnare: Nam planetam obsessum dicunt quotiens vtrinque radij malorum syderum eum circunstent, quam habitudinem Græci vocant ἐμπερίσχεσιν vt si Iuppiter Libram teneat, Mars Virginem, Scorpiumque Saturnus: aut inibi etiam Ioue collocato, Mars ex Tauro in Virginem, Scorpiumque radios iaculatur, tunc scilicet Iouem obsessum appellabunt. Ego igitur illos interrogo, moueant ne planetæ efficiantque seinuicem in hærentibus signis proximisque locati? Si negant tollitur emperichesis: quoniam radius Virginem attingens in Libra posito syderi non nocebit. Sicut nec missus ad Scorpium quoniam Scorpius Virgo Libræ proxima signa sunt, si concedunt, aspectuum ratio nulla est tota inde dependens vt putemus ex certis interuallis afficere se planetas: ex alijs nihil inuicem pati, quod si respondent in obsessione aliter euenire: quoniam vtrinque radij sunt, id potissimum dicunt vnde eorum insania manifestetur: quasi vt solet hominibus euenire: fugienti non noceat a tergo insequens hostis, modo pateat ex aduerso liber campus ad euadendum: qui tamen ab insequente comprendatur si contra stet alius fugæ obstruens viam scilicet hoc exemplo si virginem occupet: Mars Iouem non attingit in Libra collocatum: quem tamen inde attinget si contra Iouem in Scorpio steterit Saturnus. Quod igitur hoc genus consentientis secum disciplinæ, vt signa proxima voces asindetæ apostrophæ, quæ in illis posita sydera nullam inuicem habeant communionem: nec in alterum aliquid profluat ab altero: & tamen obsessum dicas planetam ꝙ ex proximi signis maleficis radijs infestetur: neque enim si Saturnus auferatur lædi Iouem concedes a Marte: adiecto Saturno, id quidem concedas, præsertim cum adueniat eo modo Saturnus quo nec lædere ipse Iouem potest. Sed ita est certe vt dicebamus similitudo eos in-

ἐμπερίσχεσις

Responsio, confutatio.

duxit hominis circumfessi cui circunstantibus inimicis exitus nullus est ad salutem.

Caput IX. Planetas sub solis radijs constitutos non male affici: aut vt dicunt astrologi comburi.

NOnne etiam delirant in Planetis ad solem comparatis quos subradijs constitutos inefficaces & male affectos esse volunt, quasi sydera quoque lucem solis non ferant, & veluti capita infirmiora si nimis solentur ægrescant. Atqui lumen omne cœleste præcipueque solare beneficium est: nec si rebus terrenis inimicum est aliquando, aliter quam materiæ vitio id contingit: materiæ vitium hoc in syderibus nullum est: quare lumine solis quo magis perfruuntur vegetiores & magis efficaces euadunt, præsertim cum ad sydera sol comparatus causæ vniuersalis habeat rationem, cuius est propriam naturam particularium non labefactare sed confirmare. Quod si Luna silente destitui beneficio eius inferiora videtur, alia ratio: quoniam parte qua nos respicit soli copulata lumine spoliatur: reliquis planetis luce propria nitentibus idem non accidit vt propterea cum radij solis circunfunduntur in permutandis inferioribus minus possint. Quod si pertinaciter hoc defendant opprimi exhauririque syderum potestatem, debet hoc magis euenire quo potentiores sunt quoque proximi magis Soli fuerint planetæ, quorum vtrunque solent negare. Nam siquidem partiliter & eisdem penitus in minutijs planeta Soli corgreditur efficacissimum fieri volunt. Tum in Ariete atque Leone radijs occupato sydere Solem non nocere: quibus tamen in locis potentissimum Solem esse decernunt. Nam excipit inquiunt stellam apud se, quando Aries altitudo, Leo domus est Solis: hospiti autem iniuriam nemo intulit bonus: quasi (quod vbique peccat) humano more tractentur ista cœlestia quasique Sol non naturali necessitate, sed arbitrio quodam & lucem extra se fundat & calorem.

Prima ro.

Secunda.

Tertia.

Caput X. Si rationem atq; etiam quorundam astrologorum auctoritatem sequi volumus planetas retrogradientes, fortiores videri q̃ directos.

DEnique astrologorum decreta qui perscrutabitur: videbit omnia vel ab humana quadam vt diximus, similitudine contra rerum cœlestium & naturam & dignitatem nõ philosophica ratione sed poetica fere licentia esse deducta: vel a fabulis meris arbitrarisque commentis, vt quæ produnt super imaginibus de quibus infra differemus: vel positionum quarũdam mathematicarum occasione, quibus cum recte vtantur mathematici, ad istam diuinãdi professionem peruerse genethliaci transtulerunt. Quod in Zodiaci diuisione maxime peccauerunt. Sed de hac quidem diuisione suo postea loco disputabitur. Nunc illud ex eo genere est q planetarum efficientiam putant vel immi nui vel roborari: sed & speciem ipsam variare rerum efficiendarum pro illis motuum diuersitatibus quas excogitant mathematici: vt nunc quidem directo cursu procedant, nunc retrogradiantur, nunc statiua tarditate subsistãt. Debiliter enim facere quod facit planetam cum retrograditur: efficaciter cum procedit. Sed & prosperum esse interdum cum dirigitur, qui fit noxius idem si retrocesserit: in qua re videns quod aduersus

Vbi potissimum astrologorũ error inueniatur.

astrologos dici poterat, Heliodorus mouit quæstionem contra seipsum in libro commentariorum in Paulum alexandrinum quam non alijs magis quam ipsius verbis explicabo solutionem ascribens qua se putauit quæstionem dissoluere cum adaugeat eam potius verba eius græce sunt hæc.

Nos ita vertimus in latinum verbum pene verbo reddentes. Illud autem scire necessarium, quanquam planetæ moueri dicantur inæqualiter re vera: tamen in cœlestibus nihil est inæquale: nihil inordinatum, quin potius omnem ordinem omnem æqualitatem in illis inueniri. Sed hoc ad nostram fit estimationem vt appareant inæqualiter moueri interdumque etiam stare: ipsa enim reuera neque stant neque motum vnquam retardant aut retroagunt. Sed accidit vt appareat ita fieri ab illis ob ecentriorum & epicyclorum positionem: super quibus mouentur vt Ptolemæus in sua compositione nos docuit. Et si quis obijciat quomodo igitur apotelesmata sunt diuersa: propterea q eorum motu aliquid vel accedat vel decedat, aut quoniam perstare dicantur: siquidem vere neque stant: nec inæqualiter mouentur. Respondemus apotelesmata hoc est astrologorum responsa non fieri proprie ob illam motuũ vel inæqualitatem vel stationem. Sed quoniam accidit tũc planetas delatos in epicyclis, aut terræ fieri proximiores: aut a terra remoueri. hæc Heliodorus: a quo illud non modo concessum sed attestatum & confirmatum accipimus, stationes planetarum nihil efficere quatenus quidem sunt stationes hoc est planetarum efficientiam nihil immutare. Pariter neque retrocessiones neque directiones quatenus sunt huiusmodi. Verum ex his diuersa pronũtiari quod accidat in his motuum differentijs: aut terræ proximare planetas: aut magis elongari: quasi illud dixerit naturalem habere hoc ratione vt aliter nos immutet cum sint proximi, aliter cum remissi. Quod vtique & nos concedimus verum si propterea rectos stantes repedantesque planetas obseruant. contrarium erit dogma statuendum: vt. s. repedantes planetæ essent efficatiores quam cum directo cursu ferũtur: imbecilliores autem cum sunt recti: si quidẽ sola in his maior minorue a terris elongatio obseruatur. Nam vt scribit Haly exponens Ptolemæum vtique ratio omnis attestatur: vt quanto terræ proximior est planeta fortius nos immutet afficiatque potentius, omnis aut planeta cum retrocedit terræ proximat magis, econtra rectus a terra distantior fit. Debuit igitur fortior retrocedens planeta existimari: non quemadmodum ipsi decreuerunt debilis & infirmus.

Ptolemæ.

Obiectio.

Responsio.

Heliodorus.

Haly.

Caput XI. Caput & caudam interfectiones esse imaginariorum circulorum nulla naturali vi præditorum quibus in prædicendo antiquiores vsi non sunt: nec in eorum viribus concordant recentiores.

CApūt quoq; draconis et caudam quibus tribuit tantũ turba astrologorũ quis non videat res inanes & cõmēticias esse? Sed q̃d antea diximus hic astrologi sæpe lubricant in errorẽ q q̃cunq; reperiunt a mathematicis annotata necessaria motuum metiendorum methodis ijs omnibus abutuntur in prædicendo: quasi pariter essent naturalia & influendi prædita potestate: cum tamen aliter longe seres habeat, quando illi

pleraque

pleraque et comminiſcuntur & fingunt in cœlo mathe maticis numeris & menſuris deſeruientia, nulla tamen naturæ alioquin ſtabilitate fundata. oſtendimus hoc in ſignis quæ non mobilia cogitat Pto. intercepta ſolſti tijs & æquinoctijs oſtendemus in ſignorum partium minutiarum dione: nunc in capite & cauda idem appa rebit neque enim aliud ſunt quàm interſectiones duorum circulorum: quàm mera puncta: qua nexus linearum duarum mente conceptarum: a mathematicis introducta, vt eclyptica loca diſcernant. ibi tamen nulla virtus nulla qualitas efficaciaue naturalis: vt ſcilicet trāſ ferri aliquomodo poſſit genethlicam. Certe aliter nequeunt quàm vt inibi poſitus aliquis planetarum, pro loci commodo vel incōmodo melius aliquid peiuſue decernat ipſa vero per ſe ſeorſum notata vim habere regendi permutandique corpora nullam poſſunt. Vidit hoc & in ſignis aſtrologus Abraam auenazra, qui libro primo rationum aſtrologicarum ita ſcribit: Dixerunt item exaltari caput draconis in Geminis: caudam in Sagittario. Sed hoc vanum eſt, quoniam caput & cauda nec bonum ſignificant, nec malum. Sunt enim connexiones duorum circulorum: obſeruatur tamen Luna cum eſt in eis: quoniam in capite poſita ob eam cauſam magis vigoratur: quia nobis eſt propinquior, contra debilior eſt in cauda: quoniam in ea vergens ad meridiem a nobis elongatur. Idem accidit reliquis planetis cum in capite & cauda reperiuntur, execepto Sole cui nulla in alterutram partem declinatio eſt. Cum autem ſeorſum caput & caudam notatam in tabulis legis ſcias neque nocere illa neque prodeſſe: quamuis plures aliter oppinentur. hæc ille. Sed neque Ptolemæus illis vtitur vnquam in prædicendo, neque veteres vſos intelliges ex Materno apud quem nulla mentio caudæ capitiſque draconis. Quod ſi de illis aliquando veteres loquuntur non aliter quàm de loco quodam et poſitu. Vnde & diuerſa fuit apud eos opinio: quoniam antiquioribus malus vterque locus viſus eſt ob eclypticam. i. viam. propterea que inter infœlicia loca vtrunq; pariter ſtatuerunt. Heliodorus in tractatu περιτεκνον i. de filijs ſi loca inquit filios ſignificantia ab infortunantibus planetis & eclypticis nodis: hoc eſt capite & cauda libera fuerint fœlix eſt. Recentiores ſi caput in loco fuerit filiorum: filios ſicut nouellas oliuarum in circuitu menſæ pronunciabunt, ducti alia coniectura quam ſupra retulimus ex Auenazra quod in capite propinquiores nobis planetæ ſint efficaciores. Verum procedit iſta ratio cum in capite aliquis eſt planeta: quanquam citra caput ad nos declinans debet eadem ratione fortior exiſtimari. Sed cum nullum in eo ſydus inuenitur, quid poteſt vel dare vel auferre? Sola ſiquidem a nobis mente deſignatus. Nam quod quidam inibi a Luna derelinqui virtutem quandam ſuſpicantur, aſtrologorum nemo dixit, tum non phyſicum eſt ſi naturam cœleſtium lumenque conſideres, nec aſtrologicum, quoniam caudam Luna æque perambulat. Tantum igitur ſitus meraque poſitio, de qua tamen & Arabes & Latini quaſi de ſydere quodam tandem decreuerunt, ita vt annos quoque addere vitæ caput iſtud exiſtiment: & partem ætatis quandam gubernare: & in Geminis exaltari: & naturam habere Veneris atque Iouis, contra caudam Martis & Saturni. in quare vidimus quantū ab ipſa veritate diſſentiāt. Sed mirum quantum etiam a ſeipſis quando q; nexum copulamque totius quaſi cœleſtis fœlicitatis dixerunt. Alibi tamen cum bonis bonum eſſe dicunt, cum malis malum augere eum quicquid inueniat. Alibi ſuper eo quaſi de malo prorſus loquūtur. Nam Alchabitius apud quem & leges quæ mox retulimus, inter infortunia planetarum hoc quoque commemorat, ſi fuerint cum ſuis capitibus. Habet enim quilibet planeta ſuum caput & ſuam caudam apud Arabes genzauar appellata: aut cum capite fuerint caudaque draconis: quæ capitis caudæque Lunæ propria cognominatio in quibus præſertim ipſa tam male ſe habuerint quantum in capite. Idem in lib. de natiuitatibus applicantem capiti Luna climatericam facit locis ſcilicet vitæ principalibus caput pariter iſtud & caudam connumerat. Abraam vt retulimus, vigorari in capite locatam Lunam affirmat. Vidimus Heliodorum ſupra cum infortunalibus ea ſtellis numerare. Idem in tractatu de climatere Soli Lunæ horoſcopo partique fortunæ ea connumerat: vt quæ de iſto capite protulerunt nullo capite aut certe corde protuliſſe videantur: vbique tamen malicioſi caput draconis vocitantes quo maiori cum reuerētia quaſiq; numinis auctoritate credulis auribus inſonaret.

Quid caput & cauda.

Abraam auenazra.

Maternus.

Heliodorus.

Neotericorum ſententia.

Diſcordia aſtrologorum.

Alchabitius.

Caput XII. Origo antiſiorum: neque eis in præſagiendo vſum Ptolemæum: & quantum in his Maternus & Haly aberrauerint.

Mathematici cuiuſdam dicti occaſione ſuper antiſiis pariter errauerunt: nam quoniam gradus in quibus Sole conſtituto dies diebus, & nox noctibus ſunt æquales Hypparcus & veteres ab reſpondente vtrinque ſibi dierum & noctium æqualitate antiſios dixerunt quaſi dixeris ex aduerſo æquales, diuinaculi noſtri gradus iſtos æquales eſſe dixerunt, virtute & poteſtate quàm ſupina ignorātia nemo non cognoſcit: vt ab æqualitate quæ Sole illos peragrante dierum noctiumq; contingit ad virtutis æqualitatem ſe tranſtulerint. Sed accuſare præ omnibus Maternum libet iſtius erroris propagatorem, quanquam vt ignorantiſſimo totius mathematicæ venia condonanda eſt. Is Ptolemæum ait ſummam decretorum antiſiis tribuere. Nec miror nam cum totum Maternum euoluerim diligenter nuſquam lecti a ſe Ptolemæi mihi fecit indicium: quod igitur attinet ad antiſia illis in decernendo in pronunciando nunquam vtitur Ptolemæus: ſiue centum enuntiata, ſiue apoteleſmata eius requiris: Tantum primo libro apoteleſmatum vbi ſententias aliorū περιτης συμ. ζηφαστων ζοσθοιων: hoc eſt de affinitate conſenſuque ſignorum inter ipſas inſtitutiones enarrat his vſus eſt verbis. Rurſus æqualis eſſe poteſtatis aiunt quæcunq; altero tropicorum æqualiter diſtant: quia in illis poſitus Sol æquales dies diebus, & noctes noctibus facit. hoc vbi dixiſſet quaſi deinde oblitus: vt qui ſcilicet non probabat, nunquam reuocat in medium: nunquam meminit non ſolum nominis antiſiorum: quod alioquin nuſquam apud eum, ſed nec rei ipſius, hoc eſt iſtius æq; a tropicis remotarum partium affinitatis atque conſenſus: nam quod in centum enunciatis quodam loco dicit planetam ſæpe ibi vires ſuas extendere vbi non eſt velle transferre ad antiſias & do decathemoria nimis coactum & licentioſum, præſertim cum in omni ſua diſciplina Ptolemæus alterum rideat: hoc eſt dodecathemoria & quæ hoc genus alia ſunt: alterum negligat, hoc eſt de quibus loquimur antiſia: eo vero præcepto nec aliud voluit vobis indicare

Vnde antiſia.

Hypparcus

Reprobatio antiſiorum.

Maternus ignorantiſſimus totius mathematicæ vt alibi Antiſiis non vtitur Ptole. iniudicādo.

quàm σχηματογραφιου hoc est configurationis radiationisque potestatem per quam & multa efficaciter faciunt ex sententia astrologorum præsertimque Ptolemæi planetæ quibus locis minime sunt fere enim aliud ipse in constellationibus quàm phases & schemata non obseruat:aut certe nihil aliud magis. Sed nec quid antisia sibi vellent Maternus noster intellexit: quorum latentem rationem alibi se explicaturum promisit, quasi aut non expositam rem cuilibet mathematico aut quæ tribus verbis explicari non possit:sed ignorātiam eius inde deprendas, ꝙ nimis imperite loquēdi morem ipsum vsurpat, Martem quinto gradu in Geminis constitutum antisium mittere in Cancrum quo pacto non loqueretur si quid esset antisium istud intelligeret. neque enim radius aut lumen est antisius qui mittatur, neque aliud dicto est antisium mitti ab aliquo planetarum, q̄ mitti gradus in quo est æqualitatem: quare perit sic potius loqueretur, epocham Martis hoc est partem quam occupat:antisiam esse tali parti Geminorum: aut quod idem valebit esse Martem in antisio Geminorum. qui autem in Geminos Martem antisium dixerit iaculari exibilabitur a mathematicis & irridebitur. Sed Abenzagel etiā multipliciter lapsus qui primo libro suarum commentationum aphorismos explicans quosdā, tam gradus æqualiter ab æquinoctijs elongatos, quàm qui pariter distant a tropicis Cancro scilicet et Capricorno æqualis esse potentiæ scribit. Neque enim hoc de distantia ab æquinoctijs dictum a veteribus, sed a tropicis tantum, quibus antisiorum nomen impositum est: Nec Abenzagel debuit hoc non vidisse, quandoquidem descripti vtrinque ab æquinoctijs circuli sunt qui dem æquales. Necesse enim ab illis æque distantes paralellos inuicem esse, verum non hemicyclia inuicem æqualia, quod in æque remotis a tropicis accidit. Vnde antisiorum ille consensus. Errat item illud cum multis ꝙ habitudinem gradus ad antisium gradum numerat inter quos aspectus vocant: vnde colligunt sydus in altero eorum positum vim habere etiam in altero, si in exagonis locis, & tetragonis & trigonis & oppositis habet. Natus autē hinc error ꝙ quæ græci σχήματα vocant:hoc est figuras barbari, & nostrates aspectus vocant. Apud græcos autem aspicere se signa dicuntur:non quæ inuicem configurantur: hoc est vt nostri dicunt aspiciunt: Sed quæ græce ἐκ τῶν φθωνισήμοσων: hoc est ab his punctis emergunt et occidunt: id quod in signis cum accidat æque a tropicis separatis (sunt enim in eodem paralello) propterea ea signa quæ antisia quidam maxima pars astrologorum βλέποντα:hoc est videntia nuncupant Arabes: deinde & latini in eam significationem acceperunt: in qua nomine aspectus ipsi abutuntur. Atque ita quod euenit, sæpe error in dictionibus errorem parit in rebus. Sic satis declaratum variam in fatis explicandis (si qua fata concederentur) apud astrologos antisiorum obseruationem: tum quanta super his etiam & Arabes latini, & contra sententiam veterum somniauerunt.

Maternum non intellexisse quid sint antisia.

Error Abenzagelis.

Error nostrorum & barbarorū astrologorum.

Sæpe error in dictionibus errorē perit in rebus.

Caput XIII. In præcipientibus & obedientibus signis pariter deceptos astrologos.

EX hoc genere illa etiam est obseruatio germanæ videlicet hebetudinis vel fallaciæ de præcipientibus signis & obedientibus. Nam cum mathematici signa in quibus sol positus dies efficit noctibus longiores collata signis in quibus æqua proportione lux tenebris vincitur προστάττοντα: hoc est præcipientia vocassent. & quæ ex aduerso portendunt tenebras supra diem ὑπακούοντα: hoc est obedientia genethliaci nominis argumento moti decreuerunt eum in cuius genitura signum præcipiens horoscoparet fore illi vt imperet, qui signum obediens genituræ, haberet horoscopum, quasi illa præcipientis obedientisque cognominatio mathematicis instituta, istuc pertineret, neque in ea tantummodo dierum & noctium sub illis signis accidens inæqualitas foret indicata.

Caput XIIII. Confutatio rationum quas de planetarum exaltationibus quidam astrologi assignauere.

SEd & ista de planetarum altitudinibus vel exaltationibus opinio vnde emanauerit, vtque pariter mathematica quadam occasione huc præcipites ierint admonuit me naturalis historiæ scriptor ille diligentissimus, cui omnis debet antiquitas: omnis posteritas:qui alteram a barbarie:a morte alteram vindicauit. Is igitur libro secundo pertractans illam quæstionem, cur eadem sydera alias altiora, alias inferiora videantur post alia quædam ita subijcit. Altera sublimitatum causa quoniam a suo centro absidas altissimas habent in illis signis Saturnus Libræ parte vigesima, Iuppiter Cancri decimaquinta Mars Capricorni vigesimaoctaua, Sol Arietis decimanona, Venus Piscium vigesimasexta, Mercurius Virginis decimaquinta, Luna Tauri quarta. hæc ille. Vnde facile quisque colligat non tardissimus aut ita olim fuisse aut putatum syderali scientiæ tunc vacantibus posita sydera in partibus memoratis altissime a cētro suarum absidum summoueri. quære & gradus illi siue partes altitudines planetarum dicebantur. Vnde data occasio genethliacis, vt seruato altitudinis nomine, quasi tamen non loci foret altitudo, sed naturæ & potestatis abuterentur. Neq; enim alias dicunt astrologi exaltari planetas quàm in his partibus vbi ex vetere astronomia putatos altissime a suis centris distare eos ostendimus: quanquam illud lectorem scire oporteret in vulgatis codicibus Plynij mendam inueniri:& verba quæ deinceps ponuntur permutatis numeris inoleuisse quando nota denarij debita Veneri ad Solem est translata, vt in sole vigesimanona pars pro decimanona in Venere decimasexta pro vigesimasexta perperam legatur. nam & vitium in Materno, vbi Venerem legimus in vigesimaseptima parte Piscium exaltari. Scribendum enim est sexta atque vigesima ex Porphyrio. Illud quoque nonnihil variat ꝙ Lunæ quartam partē Tauri astrologia vetus assignat secuta ætas tertiam siue opinionis est diuersitas: siue culpa librariorum in ista numerorum notatione sæpissime allucinantium, similiter in Saturno non prima atque vigesima, sed vigesima legi oportet auctore eodem Porphyrio. Neq; vero iam dubito bonis mentibus palam factum, quomodo in astrologiam diuinatricem planetarum exaltationes irrepserint: Sed cum ad posteros dogma peruenisset & theoricæ syderum disciplinæ mutatione ratio illa dogmatis esset antiquata. Posteritas alias sibi rationes cogitauit quibus putaret opinionem prioribus illis esse persuasam, & alij quidem alias, vt in mendacio plurimum contigit verum leues & ridiculas. Ptole. in Ariete inquit, Sol exaltatur: quoniam ad eum cum peruenit: incipit eius vis magis apparere.

Laus Plynij. l. ij. cap. xvi.

Error in Materno

Porphyrius.

Rō Ptol.

Confutatio

parere. Verum (quod de domibus supra loquentes diximus) id non efficit signi qualitas & natura, sed situs. non quia peragrat Arietem, ideo fortior esse incipit: sed quoniam propinquare incipit nobis. quare non si tuis temporem hortis infundit veniens ad id signum sperandum vt ad regnum etiam euehat: quoniam in sua sit positus altitudine: in qua alijs vtique regionibus dejceretur a quibus distare magis in Ariete & proximare magis sub Libra illum contingit. Sed videamus de reliquis etiã planetis Lunæ sublimitas Taurus: quoniam si cum sole iungatur in Ariete apparebit vis eius primum in Tauro. O efficacissimam rationem quasi si Soli in Tauro congrediatur non idem cum Geminis sit euenturum: & si in Geminis coeat apud Cancrum: & si in Cancro, idem sub Leone atque ita de reliquis omnibus: vt demirari liceat Ptolomæum quem non puduerit ista conscribere. Verum aliæ sunt etiam rationes, quoniam Luna proxima Soli est & trigonum Lunæ laterinum. Sed non proximam Solis Lunam putat Ptolemæus: nec debemus ex trigono coniectare sublimitatem, nec ex domo, vel trigonum vel altitudinem: vel ex aliquo eorum terminos vel decanum: quoniam impermixta sunt hæc ita vt cuilibet sua in re propria auctoritas debeatur. Præterea si trigoni mouet argumentum, cur non potius in Geminis Mercurius exaltabitur quàm in Virgine? vbi & illud quadrabit vt sit proximus exaltationi Solis a quo parum abesse solet. Id quod in istarum quoque exaltationum ratione seruare conatur Aboasar. Sed cõuenit inquit Ptolomæus Virgo Mercurio: quoniam siccus est & sub Virgine siccitas autumnalis apparet. Verum diximus iam de signorum natura non proficisci istam quatuor temporum mutationem: quare positus Sol in Virgine faciet alijs regionibus, quod apud non facit positus in Tauro. Præterea si hoc obseruabatur cur non in Cancro regnare Mars statuebatur? sub quo scilicet æstuat mundus, sicut sub Virgine iam arescit. Est autem Mars planeta feruentissimus quem tamẽ in Capricorno volunt exaltari, sub quo frigore, gelu, glacieque distringimur. Verum ad Meridiem inquiunt vergit Capricornus: est aut pars meridiana calidior. Hoc est quod vobis obiectamus astrologi istam scilicet leuitatem & inconstantiam rationum vestrarum (Si tamen rationes istæ dicendæ sunt) nam de signo eodem pro commodo proque arbitrio vestro nunc quasi de calido, nunc quasi de frigido dixeritis. & mox idem nec calidum iam nec frigidum, sed humidum potius vel siccum appellabitis in partitione signorum Capricornum terrenum facitis, quare siccum: ad Martem cum transfertur, inter feruentia computatur: & cum Saturni domicilium dicitur syderis scilicet gelidissimi niues & pluuiæ sub eo fieri memorantur. Quod si Capricornus quasi calidum signum Marti condonatur, debet simili ratione Cancer frigidissimus numerari: quare Iouem profecto regem non habebit, viuifico vt dicunt calore præpotentem. Verum præsto est latebra in quam se condant. Nam suscitat inquit Ptolemæus Iuppiter ventos aquilonares: quare signum ad aquilonem positum illi conuenit. At confugere primum astrologi alij huc non possunt: qui negãt huiusmodi ventos a Ioue suscitari. Præterea nec Ptolemæus excusatur: qui simili ratione in occidẽtem debuit mittere Martem non in meridiem cum occiduos ventos non australes a Marte putet excitari. Mitto Geminos & Leonem ad boream inclinare, cur

Confutatio (second margin note, beside "nes, quoniam Luna proxima Soli")

Aboasar. (margin, beside "uare conatur Aboasar")

De Martis exaltatione. (margin)

De Iouis sublimitate (margin)

Ptole. (margin)

non igitur potius Leo exaltatio Iouis? Non conuenit inquit Auenrodam, calor Leonis Ioui, immo vero magis quàm frigiditas Cancri. Adde ꝙ Leo trigonum Iouis signum diurnum & masculum Iuppiter item masculus & diurnus. Cancer inter fœminea nocturna aquatica designatur, quæ a Iouis natura cuncta amouentur. Conuenit igitur omnino magis illi Leo quàm Cancer. De Venere & Saturno nihil minus delirant vt sit Libra Saturni sublimitas: qm̃ Soli contrarius est Saturnus: Venus in Piscibus exaltetur quoniam humida est, & sub Piscibus veris humiditas incipit. At enim sæpe iam diximus non signorum naturam consequi temporum istas qualitates: sed accedentis Solis & recedentis positionem. De Saturno vt solent pro commodo loquuntur: nam hic quidem oppositum Soli faciũt alibi συμονρετυν: hoc est eiusdem conditionis esse prædicant: quare ab vtroque significari patrem: vtrunque esse orientalem. Sed vterque masculus: vterque diurnus. Sed nimis profecto multa dicturi si alia huiusmodi particulatim cũcta prosequimur: quibus alij parum confisi nouam excogitauerunt rationem vtique breuiorem sed omnino inefficacem esse enim triquetra vel exagona domiciliorum exaltationes planetis præterquam in Mercurio. Quod si quæras cur in Luna Venere Marteque exagona, triquetra in alijs maluerint. Respondent trigonum diurnis potentioribuspue planetis magis conuenire: nocturnis autem qui ex hæresi Lunæ sunt ꝙ Arabes aiz vocant: σθια το ασθενετης ακτινος: hoc est de radij imbecillitate & exagonum. Verum falluntur in Marte quando non quoniam imbecillus ideo nocturnis annumeratur: sed potius vt vigor & efficacia radij Martialis nocturno frigore retardetur: nec ex hæresi Lunæ dici potest qui sit masculus planeta: quinque vtraque qualitate a Luna discordent: & contraria omnino atque Luna ratione nocturnus existimetur: nam illa quidem ob naturæ similitudinem: Mars ob dissimilitudinem, Lunari & Cancro aduersus in Capricorno sicut oppositus Tauro in Scorpione. Sed procedat ista coniectura illud respondeant: cur dextra potius triquetra q̃ sinistra? cur sinistra potius quàm dextra? immo cur in Ioue quidem sinistrum? in Saturno & Sole dextrum? & cum habeant domos duas planetæ: cur ab altera potius quàm altera trigonũ est acceptum? vt cum in Sagittario & Piscibus Iuppiter hospitetur: cur potius in Cancro quàm in Leone debeat exaltari? præsertim cum plus habeat cum Sagittario affinitatem, vt astrologi dicunt, plus item (quod antea dicebamus) et plus longe quàm Cancer illi Leo conueniat. Postremo vt huiusmodi omnes coniecturas fictas a posteris intelligas, nec omnino fuisse quibus primi institutores huius dogmatis iecerint fundamẽtum: hinc cognoscas ꝙ rationem non reddunt cur non tali in signo, sed in tali ipsius signi parte planeta dicatur exaltari: cuius causam supra ex vetere astrologia demonstrauimus: Quapropter Aboasar difficile hoc inuenire fuisse dicit vniuersitati astrologorũ: & ipse ne omnino nihil loqueretur multa anxius super hac re nimis peruersa, & fabulosa subtilitate distorsit. Quare liquet indubie occasione quam diximus veteris disciplinæ putantis in his gradibus a suis centris distare maxime planetas receptum hoc dogma a genethliacis de altitudinibus planetarum: quarum q̃ vana sit obseruatio nemo iam non intelligit: non solum ꝙ ad naturam potestatemque transtulerunt quæ fuerit loci situsque

De exaltatione Veneris & Saturni. (margin)

Reprobatio. (margin)

Aboasar. (margin)

cognominatio. Sed quoniam in ea re vetus astronomia forte fallebatur nimis inter primordia fallax & parum explorata: & vt vera illi tunc decreuissent ratio posteritati illa non cōgruit permutatis absidius & quæ apogea dicuntur syderum errantium.

Apogea.

Caput XV. Rationes astrologorum de trigonis & trigonocratoribus: atque obiter de signorum sexu confutantur.

Neque vero putemus astrologos occasione tantummodo accepta delirare oculatiores quàm vt deuiare sine duce nō possint. Præuaricantur sæpissime vbi nullus est obuaricator. Nā de istis quidem exaltationibus mathematicis fere debent quod insaniunt:quanquam sibiipsis magis,ne qua eos iniuria,defraudemus. At quæ trigona vocant vulgo triplicitates,ipsi pepererunt neque eos hoc loco quicquam mathesis iuuit: quæ quoniam res inde dependet: q̄ signa quædam ignea faciūt: quædam terrea:quædam aerea: quædā aquea:reddere prius super his rationem eos cogemus:et quomodo hoc quidem huius planetæ trigonum:illud illius bene diffiniant examinabimus. Dicite igitur viri sapientissimi interpretesque cœlestium qua ratione elementorum istas qualitates in cœlo signis distribuistis? Auenrodam magnus in vestra disciplina signorum naturam vel ad Solem refert vel ad stellas:ad Solem vt talis signi naturæ dicatur,quale opus est Solis id signū permeantis:quo pacto mobilia signa æquinoctia vel solstitia: reliqua fixa vel communia dicuntur:Ad stellas si hospitantium inibi stellarum virtutes signo attribuuntur.Neutram rationem video quadrate vestræ partitioni:nā si Solis opera sequamur,igneus erit Cancer, non Aquarius: sicut aqueus Sagittarius magis quàm igneus:non igneus Aries sed aereus,Taurus humore atque calore potius abundabit quàm frigore & siccitate:atq; conditio signorum fere omnium commutabitur:quæ nec erunt perpetua(quod vos vultis)Si refertur ad stellas identidem suis sedibus migrantes:an Alchindi ratio potior existimātis cum in Zodiaco quatuor sint signa principalia, duo æquinoctialia, duo solstitialia his quatuor primas elementorum quatuor qualitates assignati,igneam Arieti, aqueam Cancro,aeream Libræ,terream Capricorno. Tum quia trigona radiatio locis congruentibus incidit. ideo signa cuilibet signo vtrinque triangula, naturam similem iure statuuntur sortita. Sed neque ista rōcinatio quadrat: quoniam in referendis ad signa quatuor proprietatibus elementorum, duplex potuit eius ordinis esse ratio,altera pro cognatione signi & elementi: altera pro situ ipsorum elementorum: vt primum primo tribueretur:secundum secundo:atq; ita deinceps. Siprimum obseruarunt vt calida calidis:frigida frigidis responderent: ignem vt dixi Cancro dare debuerunt: aerem Arieti. Si alteram aerem Cancro: qui secundus est ab igne. Sed opposita inquit Alchindus, calor frigiditas, danda igitur signo temporis secundi, hoc est Cancro, immo,ideo Libræ quæ opponitur Arieti:q̄ si præponendam aquam aeri dicant, quoniam sit efficacior iam seipsa natura facient sapientiores.Præterea si agens qualitas qualis frigiditas,nō qualis humiditas patiens Cancro conuenit quomodo ab eis inter fœminea signa nocturnaque deputatur? non potius inter diurna & mascula?quod obseruant & in planetis, non aliunde magis rationabiliter sexum in cœlestibus agnoscentes q̄ penes agentes patientesque qualitates:proptereaque louem Solem & Martem in quibus calor Saturnum in quo frigus excellat mares appellauerunt: Lunam & Venerem fœminas quoniam humidæ sint. Sic igitur aqua & ignis mares etiam ab Ægyptijs dicebantur ob causam memoratam:aeratque aqua fœminæ: ita quæ aquea signa statuerunt, debuerunt astrologi masculis annumerare,non fœminis:quod in omnibus tamen pariter fecerunt:Cancro scilicet Piscibus,Scorpione: aerea contra mascula decreuerunt,cum sit tamen humiditas aeris qualitas propria: Pugnat igitur in his secum astrologia: & seipsam euertit vt vbique tamē delirans. Nanque vt a proposita re non tamen ab re digrediamur:quæ leuissima ista nugamenta? discernere sexum in cœlestibus, tali præsertim coniectura qua moti sex signa masculina,sex fœmina statuerunt, vt primū marem,sequens fœminam: atque ita per vires semper alterum virum alteram fœminam.Nam si erat hoc faciendum debuerat pro natura signorum fieri: non q̄ fatali & vana istiusmodi consequentia,primi scilicet & secundi,atque ita deinceps: quod quam habeat rationem audi ex Ptolemæo.Nox inquit diem sequitur, & fœminæ hærent viris: debet igitur signo masculino fœmineum proximum statui. Contra quam ratione non est vtique disputandum sed ridendum, nisi illud forte serium est vt videamus prior ne die nox, an nocte dies, vt fortasse nocturna signa debuerint anteponi:quia potius dies noctem sequatur qua nox diem.Scriptum est enim factū est vespere & mane dies vnus quapropter Hebræi temporum initia a nocte statuerunt verum occupatiores quàm vt nugari liceat multis verbis.Quanquam apud ipsum etiam Ptolemæum multum habeat momēti sexuum ista diuersitas, apud quem refert non parum in masculis,an in fœmineis signis planetæ inueniantur.Quod si compertū experimentis dogma contendant quæro quibus suis an veterum? Si suis canos non habent,vt tanta sit auctoritas:si antiquorum,at ex antiquis magna pars aliter sentiebat,multi ordinem ab horoscopo faciebant vt esset exoriens signum semper masculinum atque diurnum reliqua consequenti ordine per vices diuiderentur. Alij quatuor quidem signa diurna fecerunt Arietem,Cancrum,Leonem,& Sagittarium:quatuor nocturna,Geminos, Libram, Capricornum,et Aquarium.Quatuor promiscua,Taurum, Virginem Pisces, & Scorpionem quin receptam opinionem explodebat antiquitas. Vnde illud ex vetere astrologia.

Non posse elementarias qualitates signis ascribi.

Contra rationem Alchindin.

Ratio Alchindi. Confutatio

Non esse alia signa masculina & alia fœminina.

Vide infulsam. Pto. rationem.

Sunt quibus esse diurna placet quæ mascula surgunt.
Fœminea in noctem latis gaudere tenebris.
Qui non multa sibi nullo mostrante loquuntur.

Quo in loco mirum quantum delirat triuialis quidam istius poetæ interpres longe item illi rationabilius (siquidem cum ratione aliquando est insaniendum) qui omnia pariter ignea atque aquea diurna appellaue runt: reliqua sex nocturna terrea scilicet aerea. Item si quod placet Ptolemæo masculum et diurnum se conse quūtur,erunt mascula illa,ista fœminea. Sic ille cecinit:

Legitur hic versus mendosus vulgo vt pleraq; alia castigauit. Politianus cuius in libris emendādis fides ꝓbata: summa diligentia rara eruditio.

Namque Sagittarij signum rapidique Leonis
Et sua respiciens aurato vellere terga
Tum Pisces Cancer & Cancri Scorpioni ictu
Aut vicina loco diuersa aut partibus æquis
Omnia dicuntur: simili sub sorte diurna
Cætera nec numero consortia nec vice sedis

Interiecta

Interiecta locis totidem nocturna feruntur.

Fuerunt & qui aliter sentirent quare subdit.

Quin etiam sex continuas dixere diurnas.
Castoris esse vices quæ sunt a principe signo
Lanigeri sex a libris nocturna videri.

Desinant igitur fidem allegare veterũ obseruationum a quibus tam dissident sæpe qua tota astrologia dissidet a veritate. Obijci autem illud etiam poterit si masculum signum principe loco statuendum iudicarunt futurum in incerto quodnam primum et masculũ signum, quemadmodum & incertum. quodnam signum initiale vt supra declarauimus. Alijs enim Cancer: alijs Capricornus prima videbantur: quorum tamen vtrumq; fœmineum apud istos. Sed forte nec tam multis eludi fabulas oportuit: quanquam operæpretiũ obiter istam fabulam confutasse discernendi cœlestia signa per sexus, quo nos ideo diuertimus: vt in Cancro pugnare illos se cum ostenderemus: quem aqueum facerent & fœmineum cum sit tamen frigiditas inter agentes qualitates non passiuas. Quod si prima partitio illis detur in signis tropicis & æquinoctijs non procedet in alijs signis ratio distributionis: circulo enim demonstrant ꝙ est flagitium in dialectica quandoquidem cum hoc loco probant trigona signa eiusdem naturæ, assumunt argumentum: quoniam trigona radiatio consentientium inuicem est locorum & rursus probaturi trigonam radiationem consentire assumunt ꝙ eiusdem naturæ incidat locis. Sileat igitur iam Alchindus. Reliqua est sententia Abraam auenazræ ducentis rationem istarum qualitatum a figuris imaginum & effigiatorum inibi animalium proprietatibus. vt Pisces, Cancrum, & Scorpionem, frigida vocentur: ꝙ aquatilium nomina effigiemque repræsentent. Leonis signum calidum ob naturam Leonis: atque ita de reliquis. Sed ista quoque ratio aut nulla si nullæ imagines vt demonstrauimus: aut falsa si aliquæ sunt imagines, in qua cum signis imagines confunduntur: quod supra etiam reprobauimus. Denique cum figuræ loco varientur erit ista distinctio signorum temporaria: non quod astrologi omnes volunt & ipse etiã auenazra, immobilis & perpetua: neq; Aries igneum signum erit nostra tempestate. quando totum imago fere Piscium occupauit in quintam & vigesimam eius partẽ Arietis imagine iam delata. Quod si nulla sunt trigona nulli sunt & trigonocratores: hoc est domini vt dicunt triplicitatum, Quanquam & si illi concedantur: de his tamen, vt solent, extra rationem etiam definiunt. Neque enim denegabunt, si quo in signo planetæ alicui bene sit, male esse in eo quod per diametrum illa aduersatur: patet in domibus hoc planetarum: patet in exaltationibus. Quod si est apud eos maxime confessum: quomodo obliti dogmatis astrologici in oppositis trigonis tres planetas eosdem regnare voluerunt: in terreo scilicet & in aqueo Martem Venerem & Lunam. Taurus opponitur Scorpioni: Virgo Piscibus aduersatur: e Cancri regione residet Capricornus: & tamen in Tauro, Virgine, & Capricorno qui dominantur: ijdem in Cancro Piscibus Scorpione trigonica omnes regnant potestate. Nec si tamen astrologos roges cur dejciatur Mars in Cancro aliter respondebunt quàm quoniam ijdem exaltatur in Capricorno: & cur infestetur ille in Tauro: quoniã domiciliũ dicent, habet in Scorpione. Pugnant igitur hæc inuicem omnia & mutuo falsitatis ipsa se redarguunt. Adde quod in prima triãgularitate Albumasar Alchabitius omnesq; Latini dominari Saturnum cum Ioue Soleq; decernunt: in qua tamen Saturnus exultat in Leone: dejcitur in Ariete: in Sagittario nihil suum agnoscit. Verum inquient diurnus quemadmodum Iuppiter et Sol: Verum etiam frigidus cum vterque illorum calidus habeatur. & si cum agebatur de exaltationibus Saturno Libram assignabant tantum ob eam causam ꝙ naturæ Solis opponeretur. Cur regnum in Ariete: cur in domino triplicitatis contra naturam ipsorum signorum Soli associatur: quasi naturæ Solis congruentissimus: Plura sunt hoc genus: sed prosequi singula forte superuacuum certe molestum mihi & nauseabũdum. Quod si ad fidem hic etiam experimẽti, rursus ego ad discordiam huiusmodi experimentorum, quandoquidem Ægyptij duos tantum faciunt trigonocratores: vt ex monomerijs licet intelligere. Reliqui tres constituunt qui deinde inter se dissident. nam in primo quidem triangulo dominari Saturnum Albumasar, Alchabitius, Latini volunt: Ptolemæus Martem. Contra in secundo Ptolemæus Saturnum: Arabes & Latini fere omnes Martem: in quarto domino eum facit Ptolemæus scilicet Martem, suppares duos quasique secundarios dominos, nocte Lunam, Venerem interdiu. Alij Martem cum Venere æquant in principatu: nec Martem imperare nisi noctu volunt: Venerem interdiu, tum Lunæ secunda noctu dieque: auctoritas apud eos: recentiores, Arabum opinionem & Latinorum experimentis aiunt confirmari, Auenrodan ipse (ne commemorem Græcos) omnes effectus astipulari sententiæ affirmat Ptolemæi. Mitto plurima in quibus super ijsdem triangulis digladiãtur: quoniã supra actum est de illis: patet autem hinc magnas etiam coniunctiones dissolui quatenus pendent a migratione trigonica ne commemorem alia dogmata astrologorum ab his maxime trigonis fidem originemque ducentia.

Ratio Abraam auenazræ.

Trigonocratores quos domi nos vocant triplicitatũ nihil esse.

Albuma. Alchabi.

Albuma. Alchabi. Latini.

Ptole.

Recẽtiores Auẽrodan.

Caput XVI. De faciebus: terminis: dodecathemorijs Babyloniorum: nouennis monomirijs q̃ parum constent testimonio etiam ipsius Ptolemæi.

Reliquum facies finesque confutare vt de omni sit dictum cum signis affinitate planetarũ. Nam iam domos euertimus: exaltationes deiecimus trigona obliterauimus: nullum tum negocium in his confutandis, nam facies nullæ, etiã apud Ptolemæum: sic etiam Græcis quoque qui & decani. Sed & decani quidem signorum: facies autem planetarũ. Has igitur facies Ptolemæus aspernatur indignas ratus de quibus haberet mentionem & quibus vnquam in apotelesmatis vteretur: quas cum nullis astruere illi possint rationibus, possent forte prætendere experientia: nisi illos concordia hoc quoq; loco desereret. Alias enim Indi, alias Babylonij quos Arabes imitantur: alias Maternus planetarum facies esse volũt. Primus Tauri decanus apud Babylonios faciem gerit Mercurij: Veneris apud Indos: Iouis apud Maternum: Secundus hic quidem Lunæ: alijs: Mercurij: alijs Martis: Primus Geminorum Chaldæis Iouis: Indis Mercurij: Materno Martis: quos ne prosequar omnes particulatim Babylonij methodum istam sunt secuti: vt primum quidem decanum principia scilicet Arietis Marti darent: quoniam ea domus est Martis: tamen pro ordine sphærarum sequẽtes sequentibus planetis primam decuriam cuiuslibet signi patrifamilias, hoc est domino domus reliquas duas

Apud Ptol. multæ sunt facies.

Variæ facies variorum.

Primus Tauri decanus. Secundus.

Primus Geminorum.

dominis signorum eius trianguli. Materni commẽtum penitus arbitrarium veterem tantum traditionem prætendit: quæ cum aliquis pensitat illud etiam cognoscat: non veris obseruationibus aut fide experimentorum hæc illos dogmata decreuisse: Sed infirmis huiusmodi lenibusque coniecturis fidem experientiæ: de quibus deq; ipsis etiam experimentis latissime inferius postea disputabimus. Sicuti autem Ægyptij decanos excogitarunt in tres partes signum diuidentes: ita Babylonij dodecathemoria signum in partes duodecim dissecantes hoc vtentes illi dodecathemorio: non eo quo Maternus illis ascribit: auctores Mallius & Porphyrius meminit etiam Ptolemæus sed irridens. atque ista dodecathemoria vocari τοπους: hoc est loca. Albumasar itẽ & Auenazra & Hispalensis huius tantum dodecathemorij meminerunt: non eius quem Maternus et Alchabitius & Heliodorus tradunt. de quo nos postea suo loco dicemus. Saxoniensis in commentarijs in Alchabitium nominis affinitate deceptus vtrunque confundit: Indi sua quoque ipsi figmenta comminiscentes in nouem partes signum quodlibet diuiserunt. statuentes primam partem esse domini signi: quod ex eo trigono mobile fuerit: vt prima quidem nona pars Arietis Martis: sit: nam Aries mobile signum: prima vero Leonis rursus Martis: quia signum ex ignea triangularitate mobile Aries est. Sequentes autem partes ponunt de serie sequentium signorum: vt si primus sit Martis cuius Aries domus est. secunda sit Veneris: tertia sit Mercurij: q; illa Taurum: hic Geminos domum habeat. Ægyptij rursus in singulas partes singula numerauerunt: quas vocauerunt monomirias: assignaueruntque illas planetis per ordinem trigonorum: ita scilicet vt cuiuslibet signi pars prima esset monomiria planetæ qui dominus sit trigoni illius: nocturnus quidem si genesi sit nocturna: diurnus si diurna: secunda pars domini secundi eiusdem trigoni: tertia domini trigoni signi sequentis atque ita deinceps: ita tamen vt idem planeta vno decursu bis monomiriam nõ sortiretur: quas omnes anatomias et dissectiones non alijs quàm ipsius Ptolem. verbis confutabo: qui omnia ista οφυυσικον ἀλλὰ κεδόλοξον λόγον habere dixit: hoc est non habere physicam vllam rationem: sed vanam ostẽtationem: nec poterat rectius super his definire. nam quanto ista prius habent temeritatis & maiore licentia confinguntur: tanto rudibus & imperitis mirabiliora maioraque videntur. Nec aliud fuit in causa cur Aboasar magnus in astrologia habitus sit vir alioquin nescius mathematicæ: quàm q; illi nihil parum rationabile visum: sed coaceruauit omnium simul fabulamẽta: nihil reijciens nec aspernatus: quare plura quàm alij videtur secreta prodidisse: quia fabulas scilicet plures commemorauit. Reliquum est de finibus quos non aliter quidem breuiter confutabo, quàm ex discordia ipsorum adhuc de finibus inter se litigantium. alios enim Ptolemæus præscribit: alios Ægyptij: alios Babylonij: alios Indi: alios nescio quia astrologus cuius meminit Albuma. ex cuius sententia in magno introductorio promit mira iuniores Ægyptijs adhærent, Græci Ptolemæum sequuntur: & cum eis Auenrodam: alij suos quoque habent sectatores: Quare non solum signa ipsa nulla: sed istæ quoque si signa aliquid essent planetarum cum signis affinitates: vt hic quidem domus: alibi regnum: alibi fines habeant: friuolæ, fabulosæ, pugnantes, commentitiæ sunt: neque solum latini dissentiunt super his: sed in ipsarum inuicem collatione. nam vulgo primas partes dãt domui: secundas exaltationi: tertias finibus: quartas triplicitati: quintas faciei: Ptolemæus primo loco domũ: secundo triplicitatẽ vt placet Haly: tertio exaltationem: quarto terminum locat: faciem prætermittit. Chaldæi domos non habent: Ægyptij monomirias omnibus addunt, nouenas Indi: Babylonij dodecathemoria: triplicitatem cum domibus non ponunt, Maternus plus tribuit altitudini quàm finibus: plus finibus item quàm domibus. Gaudent enim inquit stellæ principe in loco in altitudine sua positæ: Secũdo loco in finibus suis: Tertio in domibus suis. Vanissima igitur dogmata astrologorum quæ nec rationibus firmant nec experimentis: quãdo in illis nugãtur: in istis nõ concordant.

[Marginalia: De dodecathemorijs Babyloniorum. — Porphy. — Albuma. Auena. Hispalen. — Error Saxoniensis. — De monomirijs. — Ægyptiorum. Confutatio omnium istorum per verba. — Ptole. — Quare Aboasar magnus in astrologia. — Albuma. — Ptole. Haly. — Maternus]

Caput XVII. De gradibus fœmineis, lucidis, tenebrosis & alijs id genus q; eos contempserit Ptolemæus: neq; in eis conueniant alij astrologi.

CONfutauimus eas diuisiones signorum quas referũt ad planetas: vt hic quidem exaltetur Mars alibi Sol. Hæc sit huius facies, altera alterius: hæc huius monomiria: illa illius. Similiter trigona: fines: nouenas: dodecathemoria: nunc ea forent tractanda quæ de gradibus ipsis absolute tradiderunt: vt hi quidem lucentes: alij tenebrosi: alij fortunates: alij vt dicunt puteales: alij valitudinarij: quos vocant alzemena: alij masculi: alij fœminei. Sed supra satisfactum est magna ex parte: nunc illud addiderimus: Omnia hæc quoque contempsisse Ptolemæum cuius interpres Auenrodan, tantum illis videtur concedere: vt hæc obseruent si veritatem experimentis in his esse deprehenderint. Sed quæ fides erit experimenti: cum de gradibus masculis & fœmineis sex ferantur opiniones. Aliter enim eos leges apud Firmicũ descriptos: aliter apud Albumasarem: aliter apud Auenrodan: Aliter in Alchabitio: Variat Abraam in plerisque: tum ab omnibus his penitus discordant qui duodecimam cuiusque signi partem nunc masculam faciunt: nunc fœminam vicibus alternis: primas partes ex signi genere statuentes. Mitto qui gradus duodecim ex triginta in sexu signi ponunt, sequentes totidem in opposito tum reliquos sex æqua portione pariter patiuntur. De lucidis & tenebrosis, & obscuris alia opinio primum apud veteres ex positione stellarum: quoniam eam partem lucidam vocabant in qua erat stella, perpetuumque id crediderunt: quoniam putabant stellas non moueri: quare errabant si Hypparco, Ptolemæo, & reliquis assentimur posteri dogmatis origine non perspecta: quanquam stellas moueri contendunt: eosdem tamen gradus lucentes: eosdem tenebrosos quos prisci determinant: in qua re quanta nata apud eos confusio: quantaque peruersitas rerum & dictionum, superius explicatũ est: vt nihil posset esse minus quàm vera super his apud eos experientia. Erratum idem ab eis in gradibus quos augentes fortunam dicunt: ibi quoque declarauimus: quos & aliter magna ex parte apud Alchabitium: aliter apud Albumasarem: aliter apud Auenazram inuenies annotatos. Eadem diuersitas in putealibus: quos nullus veterum posuit: nec potest non mentiri Aboasar Ægyptiorum se sequi sententiam dicens, quando illos enarrat: quandoquidem ex illis plurimos quos Aboasar puteos facit Ephestion Thebanus totius Ægyptiæ astrologiæ peritus inter lucentes gradus enumerat: vt Arietis sextum

[Marginalia: Firmici. Albuma. Auerod. Alchab. Abraan — Mendaciũ. — Aboasa. Ephestion. Tebanus.]

gradum

gradum:& Tauri quintum: & trigesimum Geminorum:& vigesimumsecundum Cancri: & in alijs signis alios multos: quid φ doriensis quidam astrologus qui se vocauit per scrutatorem de istis graduum proprietatibus aliter omnino sentit quàm omnes veteres: nec pro suo dogmate aliud quàm experientiæ fidem allegat:φ scilicet veterum dictis euenta non respondeant: Respondeant suis:vana igitur infidelis, inconstans ista quoque obseruatio graduum diuersorum, non solum a nobis sed a Ptolemæo quoque damnata.

Caput XVIII. Partes vnde ortæ & quantum in eis dimetiendis secum pugnent astrologi.

IAm partes quibus vtuntur in omni prædictione non ne merum figmentum res vana: dogma voluntarium: numera inquiunt gradus inter hunc planetam & illum interceptos:& cum totidem ab horoscopo gradus percensueris vbi numerus definet, pars erit ibi rei cuiuspiam significatrix,non aliter obseruanda q̃ planetæ,quàm stellæ: quo præcepto quid fingi potest delirius?non solum φ virtus in cœlo naturalis vbi nulla stella vbi nec lumen,nec alia qualitas naturalis: sicuti nulla vtique in eo gradu ad quem numerus ille terminatur. Verum quoniam ista dinumeratio ad libidinem quoque fingitur, nec vllam habere potest physicam rationem. Aboasar nugacissimus reddere causam voluit huiusmodi partium:quod antiquorum fecerat nullus: Sed ita tamen aliquid dixit, vt in summa loquacitate nihil loquatur. Nam verborum eius summa tandem hæc est:cum fuerint planetæ duo significantes eandem rem distantia quæ est inter eos habere vim quoque significandi:sed illam ab horoscopo dimetiendam:quoniam quæ ventura sunt bonus malaue sciantur cognitio loco ad quem rerum suarum significatot prouenit ab horoscopo:quare gratia exempli cum Sol atque Saturnns sydera sint parentum:interuallum quo inuicem dirimuntur ab ascendente numerandum, & in gradu qui fuerit numerus eius futuram significationem super parentes,vt in quo Solis Saturnique potestas in quendam modum quasi copuletur.hæc est subtilitas Aboasaris in qua supponitur quod negatur,quodque in primis a nobis irridetur,esse scilicet illi distãtiæ talem vim vt similis interualli finis ducti ab ascendente vim aliquam habeat efficiendi. hoc quam habeat ratione reddere debuit, quod cum minime faciat non est illa opinionis ratio sed narratio: quæ non solum vt vidimus est inefficax: quoniam de quo quæritur nihil probat: sed est falsa repugnans principijs astrologorum:quando partium auctores(vt mox diximus) primas partes fecerunt ipsorum planetarum non rerum & euentorum:sed fuit a posteris postea id excogitatum.In partibus autem planetarum Aboasaris ratio quem habeat locum dicentis partes accipi ab interuallo duorum planetarum eandem rem significantium præsertim φ nullius planetæ præterquam Solis & Lunæ per se distantia accipitur apud Hermetem: qui auctor prius harum partium fuit in eo libro cui nomen fecit πανάρετω. sed a planeta cuius pars quæritur & parte alterius luminarium.Capit enim Veneream partem a parte Solis et Veneris:vbi deceptos Aboasarem et Alchabitium primo libro notauimus. Mercurij a parte Lunæ quæ fortunæ dicitur ipsoque Mercurio vbi illi quoque aberrauerunt Martis a Marte parteque fortunæ: Iouis a parte

Confutatio

Ratio Aboasar.

Hermes primus auctor partium.

Aboasar. Alchabit.

Solis et Ioue:Solis et Lunæ abinuicem,vt est omnibus manifestum: Nec alias res significari vult per partes: q̃ quæ quisque planeta cuius esse dicitur pars significat. Adde φ rerum partes non accipiuntur a planetis eas res apud astrologos significantibus. Quoniam quidem Mars fratres significat apud omnes: & tamẽ pars fratrum a Ioue atque Saturno:nunquam autem accipitur a Marte. Et veteres omnes partem coniugij corrogant a Saturno cui planetæ cum nuptijs nullum coniugium esse voluerunt.Commentum igitur illius Aboasaris non modo leue & nugatorium supponentis id scilicet de quo disputatur:Sed ab opinione auctorũ istius dogmatis de quo disputatur alienum.Quos aliud mouit quàm quod iste nugator post tot sæcula somniauit. Fuit enim erroris huius occasio prima talis.Visum antiquioribus orientem gradum, hoc est horoscopum Soli respondere:quare cum Luna propemodum Soli supra existimetur,alterum esse horoscopum voluerũt Lunæ proportione respondens, nec alio loco potius statuendum iudicarunt quàm qui tantum distaret ab oriente quantum Sol in qualibet genitura distaret a Luna eum locum κληρουτυχης.i.sortem fortunæ vocauerunt ob eam quàm paulo post causam commemorabimus.Docet hoc ipse Ptolemæus apotelesmatum libro tertio commonefaciens quoque illud omnem antiquitatem conuenisse,vt ab horoscopo tantum pars fortunæ distaret,quantum a Sole Luna:nec variare sententiam eorum qui in nocturnis genituris a Luna potius computant in Solem: quoniam ijdem ab ascendente ad antecedentia signa se conuertunt:quare definunt eo loco quo & illi qui a Sole ad Lunam supputantes pro signorum consequentia numerant causam nominis suspicor talem nam cũ duos quasi horoscopos fecissent alterum Solis,alterum Lunæ illi quidem: hoc est vero atque solari: corporis atque animi sortem tribuerunt: isti vero Lunari & aduentitio sortem fortunarum:hoc est rerum earum quæ extra nos sunt:vt a primo nosipsi:a secundo quæ nostra sunt fatum sortirentur: quare Lunaris horoscopus sors fortunæ nuncupatus neq; ex alia re magis q̃ ex ipsa,de fortunis iudicat Ptolemæus. Nam vulgo sortes istæ partes dicũtur: loca vero apud Maternum. Hoc cum receptum iam foret Hermes quidam Ægyptius parum spectata prioris instituti ratione putauit a pari exemplo omnium planetarum sortes faciendas atque ita Saturni & reliquorum sortes constituit in libro cui titulus πανάρετω.vocauitque partem Solis αγατον δαιμονα:hoc est bonum deum siue dæmonem, iouis νηκιν.i.victoriam Mercurij αναγκην.i. necessitatem Veneris: ερωτα.i.amorem Martis τολμαν.i.audaciam Saturni:νεμεσιν.i.nemesin, in quibus ordinandis hanc methodum obseruauit, vt vnam quanque partem acciperet a distãtia ipsius planetæ cuius est pars ad partẽ aut Solis aut Lunæ: Solis quidem in venere & Ioue,Lunæ in cæteris & vbi Solis partem foret vtendum ab eo computus fieret in diurna genitura:in nocturna vero a planeta ad partem: contra fieret vbi fortunæ vtitur partem:sed & omnium duci numerum ab horoscopo iussit:quia id factum vidit ab antiquis in fortunæ parte: cuius exemplo reliquas cogitauit:parum animaduertens eam(qualiscunque sit coniecturam)qua moti veteres Lunæ sortem statuerũt non conuenire in reliquis planetis: quibus cum Sole non ea vel paritas vel cognatio: vt illi aliquid vice horoscopi respõdere sit necesse quemadmodum Soli oriens cor-

Vnde nomen sortis & fortunæ.

Hic Taxatur Hermes ægyptius i lib. quem πανάρετον inscripsit.

Paulus alexandrinus addidit quatuor partes.

respondet: verum vtinam istis finibus hæc se fingendi licentia continuasset. Nam Paulus alexandrinus Hermete quem diximus aliquot sæculis iunior addidit partibus planetarum partes quatuor non iam syderum, sed rerum parentum scilicet filiorum fratrum, & coniugij: quod inuentum occasio fuit præterea ita delirandi: vt innumerum numerum effingentes fere quisquiliarum partem in cœlo designarent: Nam & cicerum & fabarum, & lentis, & ordei, & ceparum & mille rerum huiusmodi partes apud Arabes omnes & latinos legis auctores Chaldæos nullis vsus partibus non tam moueor vt credam quoniam inuentum fuit Ægyptiorum quàm quoniam Porphyrius institutiones scribẽs Apotelesmaticas ex Chaldæorum sententia, partium nusquam meminit: Ptolemæus præter fortunæ partem reliquas omnes abominatur: quanquam rectius etiam illam cõtempsisset cum horoscopum Lunæ & quicquid in eo comminiscuntur, vanum & arbitrarium fit. Sed videtur erratum illi veniabiliter cum ad ea respicitur in quæ de vnius partis exemplo, astrologorum licentia futili temeritate, prolapsa est. Qui cur distantias seruent planetarum duorum, curque illam numerent ab horoscopo causa iam patet: quoniam scilicet ita factũ in fortunæ parte reperĩt, in quo factum id a veteribus: quia quasi horoscopus quærebatur, quare in ea distãtia fuit collocanda ad orientem, in qua Sol a Luna mouebatur, postea originem dogmatis nescientes suas ibidem quales narrat Aboasar fabulas confixerunt. Qui si potius experimẽtis quàm ratione motos se dicant respondebo ꝙ hactenus semper feci non esse experimentis auctoritatem, super quibus equali homines auctoritate non concordant. Euenit autem & hoc in partibus vt in omni dogmate astrologorum. Et primum ipsam fortunæ partẽ alius fere semper alio loco statuit. Quoniam Ptolemæus seu diurna fuerit genitura, seu nocturna computandam a sole ad Lunam præcipit: alij a nocturna genitura computandum a Luna ad Solem affirmãt partem Veneris. Heliodorus & Maternus a parte dæmonis ad Venerem interdiu nocte cõtra Alchabitius sequens Aboasarem a parte fortunæ ad partem dæmonis in nocte. Interdiu a dæmone ad fortunã. Abenzagel a Venere in fortunam, & die & nocte pariter accipit. Parentum partem Arabes in diurna a Sole in Saturnum: in nocturna natiuitate a Saturno in Solem accipiunt, Heliodorus si Saturnus radijs occultetur si nox fuerit aut dies a Marte pergit ad Iouem. Partem fratrum Maternus nocte a Ioue in Saturnum. Græci nocte sed interdiu a Saturno in Iouem. De coniugio dissonant mirum immodum: Nam si mariti Sortem in quiras Alchabitius semper a Sole numerat in Venerem Heliodorus in Venerem quidem sed a Saturno. Maternus ex antiquorum sententia iubet vt interdiu quidem a Saturno eamus ad Venerem nocte vero a Venere incohemus, se vero quod alij quoque præcipiunt multis in genituris probasse testatur, vt in diurna nocturnaque genitura a Sole ad Lunam semper computetur. Quod si fœminæ genituram perscrutemur, Iubet Maternus interdiu a Marte in Venerem computari nocte a Venere ad Martem. Alij semper a Venere in Saturnum: quam Abenzagel Vellij: Alchabitius Hermetis ait esse sententiam. Abenzagel probat vt a Luna in Martem semper accipiatur. Alij semper a sole in Martem sic in reliquis dissident, sed tedium omnia prosequi. Partem peregrinationis Arabes a domino

Innumerus numerus partiũ chaldæos partibus non vsos.

Porphy.

Aboasar. Ad experimẽta astrologos non posse confugere ob auctorum diffidentiam.

Sententia Heliodo. et Materni. Sententia Alchabitij & Aboasa. Alia Abenzagelis. Sententia Arabum.

Alia Heliodorus.

nonæ in minutias primas ipsius græci a Sole in Martem. Partem hæreditatum illi quidem a Saturno in Lunam: hi vero a Saturno in Venerem. Seruorum illi a Mercurio in Lunam: hi a Marte in Lunam. Partem matris antiqui omnes a Saturno in Lunam computant: numerum deinde ab horoscopo percẽsentes: vt in omnibus facere veteres consueuerũt. Arabes eam a Luna quærunt in minutiam primam octauæ domus: superadduntq; tot gradus quot Saturnus ex signo in quo est perambulauerit: & quantamcunque computus fecerit summã tantam ab initio signi in quo est Saturnus per sequentia deinde signa. Sed non tam ociosi, vt omnes eorum fabulas memoremus: illud certe constare cuilibet potest non niti fidelibus experimentis: quæ sibi quisque pro arbitrio dogmata confinxit.

Caput XIX. Dodecathemorium sententia exploditur & auctores eorum Ægyptij cum suis quoq; climatericis annis reijciuntur.

Quid Dodecathemorion de quo hic agitur.

PAr insania dodecathemoriorum parique ratione qua partes exibilanda, non autem Dodecathemorion illud intelligo: cuius supra meminimus: quod est signi cuiuslibet pars. xij. Sed quod traditur a Materno Græcisque scriptoribus in hunc modum. cuiuscunque inquiunt stellæ volueris Dodecathemorion quærere partem eius duodecies computa: siue illa signi in quo est planeta pars decima siue quinta, seu quouis alio numero fuerit: tam quantas summa computationis confecerit diuides eas singulis signis triginta dispartiens. Sed a signi primordio sumes initium in quo stella est cuius Dodecathemorion quæris: & in quocunq; signo postremus venerit numerus ipse tibi partem Dodecathemorij ostendit. Exemplum huius pone Solem in Arietis parte quinta et minutijs. v. si quinque duodecies multiplicaueris erunt partes sexaginta minutiæ vnam facient partem atque ita erunt partes sexagintaunæ. Dabis Arieti in quo Solem esse diximus, triginta: Tauro triginta dodecathemorion in prima geminorum inuenietur. hoc inuento quid vanum magis aut futile potest excogitari? cum per numeros istos nulla tamen vis Planetæ: nulla qualitas eam in partem transmittatur. Quod si obseruatum dicitur euentis tam respondere, obijciam Paulum alexandrinum auctorem grauissimum apud ægyptios, quorum illud potissimum fuit inuentum, qui talem obseruationem deprendi falsam attestatur quia nouam ipse methodum itroduxit contra veterum omnium opinionem vt non duodecies partes ille multiplicarentur, sed terdecies scilicet illi computatio antiqua non succedebat, vtpote falsa & commẽticia. Et quoniam aliquando terdecies multiplicando eueniebat ei quod quærebat, more astrologorum ex vno successu dogma instituit. Hæc sunt illa mysteria ægyptiorum: quorum sententias velut oracula superstitiosum vulgus adorat quorũ doctrina ne dum habet aliquid diuinitatis. sed ridicula etiam semidoctis. Nam si qua foret astrologia nihil minus ægyptij quàm astrologorum nomen mererentur, qui & rerum quæ sunt in cœlo verarum & naturalium, hoc est syderum & stellarum motus ignorabant, vt infra dicemus: & in prædicendo plus istis fallaciosis somnijs vtebantur, quàm stellis et planetis. Scribit Heliodorus Mercurium trimegistum: qui partes Planetarũ prius inuenit viam aperuisse: vnde ꝑ solas illas partes nulla alia re spectata

Exẽplum.

Confutatio Paulus alexandrinus quia falsa hæc deprẽdit aliã excogitauit computationem. Contra ægyptios.

pronunciari poſſit de omnibus pariter monomerijs & dodecathemorijs mirum quantum in omni prædictione tribuebant; vnde eos oblique notans Ptolemæus

Pto. aſtrologorum prudētiſſimus.

prudentiſſimus aſtrologorum ait ſua ſe dogmata tradi turum υνδιακληρων κλιαριθμων αναιτιο λογητων quæ ſint omnia μεριττος υπω των πολλων φλυαρουμενα και μηπιθανον εχονται λόγον: hoc eſt non per partes & numeros inefficaces & cauſæ rationem non habentes: quæ ſuperflue multi nulla ad perſuadendum ratione fabulantur: cum autem numeros dicit: & quæ reprendimus dodecathemoria notat: & qui climatericos annos faciunt ex numerorum ſola obſeruatione: vt eneadicos & hebdomaticos. vnde multis moleſta ſenibus ſuperſtitio ſuper anno ſexageſimotertio: quoniam peius angui tygrideque formidant. ſed peccat in his vulgus errore veniabili, qui philoſophi eſſe volunt quis excuſauerit.

IOANNES PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI SEPTIMI INCIPIVNT.

Caput primum. Quid hactenus diſputatum: & quid in hoc libro diſputandum.

Continuatio huius libri cũ præcedētibus.

Hactenus nulla eſſe aſtrologia demonſtrabatur ablata ſyderũ efficiētia quod ex philoſophia: ex ſyderum dignitate: conditione rerum inferiorum: & fide experientiæ rationabiliter dici a nobis oſtendebamus. Tũ ſi illa efficiant quod opinantur aſtrologi: quare hæc aliter faciant quàm ſit ab illis excogitatum, probauimus nullam de iſta efficientia & conſequenter de futuris rebus cognitionem illis eſſe poſſibilem. Nunc illud nobis agendum vt ſi fieri cœlitus hæc concedamus: & quomodo ab illis eſt confectum hoc eſt ab hora primordiali ſortiri res omnes fata ſua de cœlo: quod tamen cuiuſque rei ſit fatum ſciri ab eis non poſſe declaremus. Eſt autem hoc illis primum neceſſarium ſi aſſequi debent vt quæ ſit cuique hora fatalis certiſſime habeant exploratum: quod nec ſciri poſſe aut ſcitum certe ab eis non eſſe præſentis libri diſputatione docebimus. Et quoniam rerum variarum principia varia ſtatuuntur: de principio hominis primum diſputabimus: & illud eſſe in ambiguo declarantes: & omnino qualecunque ſit, illud certe non eſſe quod ab aſtrologis exiſtimatur.

Caput II. Ambiguam eſſe horam fatalem ſi qua eſſet in omnibus rebus quæ non momento ſed tempore abſoluuntur & in omnibus maxime: in quibus genitura parum roboris habere videtur.

Quæſtio circa initiũ rei.

Fatum ſortiri rẽ cum fieri īcipit.

ESt autem in decernendo principio cuiuſcunq; rei quæ non momento ſed tempore conſumatur quæſtio inextricabilis, an ſit fatale ille tẽpus quo primum opifex facere illam aggreditur quancunq; demum cauſam efficientem ſortiatur. An potius cum abſoluitur: an cum non tota quidem ſimul exigitur ſed per partes ſint partium diuerſarum fata quoque diuerſa. quicquid enim dixerimus ſuam habet rationẽ qua confirmetur. Nam ſi fœliciter manus opifex admouerit quomodo eſſe poteſt opus infœlix quod fœliciter opifex operatur? cum ea ſit demum & operātis & operationis fœlicitas ſi opera & bene & ex voto operantis eueniat. Tum ſi fatum efficienter nõ ſignanter tantum eſt a ſyderibus, quādo potius fatum accipere res ſuum debet: q̃ cum ſydera illum intercedentibus alijs cauſis efficiunt? Videtur igitur factũ ex ea hora pendere qua rem facere primum opifex eius aggreditur. Contra fatum quo pacto accipiet res priuſquā ſit? aut quomodo eſſe dicetur a nobis cum primũ incipit fieri vt aliquādo ſit? Deniq; ex ſpecie & quæ momento aduenit vltimo cõſtituēte forma res illud eſt q̃d eſt. Quod igitur illi potius fatale momētum q̃ quo eſſe primum incipit quod eſt, & ſeorſum a cauſa a qua fiebat, ſua conſtare poteſt natura & firmitate? nõ igitur de hora qua fieri, ſed qua eſſe incipiunt res fata rerum rationabilitere auſpicabimur. Rurſus ſi aliæ alio tempore partes abſoluūtur: cur non quæq; decretum ſuæ fortunæ de ſuo tempore adipiſcetur: maxime cum experientiam comprobetur, aliter varijs eiuſdem rei partibus euenire: nam et in corpore eiuſdem hominis alia interdum membra recte ſe habebũt: alia male: & aliqua pars eiuſdem vrbis ruinis & incendijs erit obnoxia: cum nihil eiuſmodi reliquis partibus accidat: cur nõ igitur rationabilius vnumquodq; moueri & gubernari a propria cõſtellatione: q̃ de præterito quodā principio & fortaſſis abolito trahere res ſequentes fati conditionem. Et hæc quidem in vniuerſum de rebus omnibus dicta ſint: nunc particulariter eadem in homine examinemus: de cuius fatali primordio (ſi aliquid eſt huiuſmodi) multa & inextricabilis neceſſario ambiguitas naſcitur. Quid enim potius ſtatuemus cum tam multa eius principia, eaq; omnia digna principatu conſpiciantur? an q́ inter omnia primum tempore eſt punctũ illud fatale temporis arbitramur quo vir fœminæ primum cõgreditur: an non illud quidem. ſed cum ſemen de mare accreſcit in vterum? an potius hæc quidem quaſi præludia, & neceſſario antecedentia. Primum vero humanæ formationis initiũ ſtatuemus cum adoritur vis ipſa ſeminalis puriſſimam partem excrementi muliebris eamque conſtituit, hoc eſt cogit in fœtum: quemadmodum a coagulo lac vnitur & condenſatur? An neq; hominis ad huc initium ſed cum in conceptu partes corporis omnes poteſtate inſunt? an cum membranulis iam ſiue ſecundis circum obducitur? an hominẽ exordiri natura incipit quādo cor primum actu ſecernitur, cuius virtute quod gignitur iam quaſi filius a patre emancipatus a ſeipſo incipit gubernari, vt naturæ interpres Ariſt. docuit. Huic enim principio vis magna auctoritaſque debetur: cum & cor primum ſit quod formatur: & in cæteris partibus diſtinguendis cum motus omnium: tum incrementum a corde diſtribuitur: vt (ſi nobis eſt cũ aſtrologis fabulandum) quem admodum cordi inſita virtus: totum deinde reliquis coagētibus explicat hominem: ita hauſta prima in corde ſolaris virtus totam deinde explicet fati poteſtatem. An potius hinc quidem cordis & vitæ fatum principale: ſed mēbri cuiuslibet diſpoſitio ex hora potiſſimum qua diſponitur, priuati ſubit ſuique fati conditionem. Conſiderantibus. n. recteque omnia penſitātibus illud valde apparet rationabile: vt ſi gratia verbi luminaria vt dicunt oculis præſunt, ex luminarium diſpoſitione cum oculi diſponuntur eorũ potius habitus mixtioq; dependeat, q̃ vel ex ea quæ pridem cum ſemen impleuit vterum anteceſſit, vel poſt ſecutura eſt cum pridem oculis abſolutis, extra veterum matris infans eſt proditurus, id quod de reliquis membris pari ratione di-

Quæ hora fatalis hominis dici mereatur varia principia hominis.

Ariſt. naturæ interpres.

ctum intelligatur. Quod si post habitis omnibus his quæ diximus: aliud auctoritate efficaciaque præstantius initium inuestigetur: quod nam rationabilius pro feremus quàm quo anima fœtui participatur quoniam tunc esse incipit homo: & substantiæ integram rationem consecutus, tunc ex materia sua formaque consistit? Et si fatum ex hora proficiscitur, qua res primitus est, nulla vtique potius fatalis hora hominis existimabitur. A qua si tamen opinione recedendum est, illud magnam habebit probabilitatem, vt quæ corporis sunt ad seminale principium referantur, quæ animæ ad ipsam animationem: quæ sunt externa atque fortunæ ad id forte momentum, quo hunc campum in quo ludit fortuna claustra vteri egressus homo primum ingreditur. Denique ex hac tam varia atque nodosa de humano principio ambiguitate extricabunt ipsi se forte qui sunt diuini philosophia quæ tantum rationibus nititur explicare se recte nullo modo potest: quæ si est tamen aliquid affirmatura nihil minus affirmabit quàm ꝙ astrologi decreuerunt vti ex hora natiuitatis nascentis hominis fata dependeant in quam opinionem nec ratione astrologi sunt adducti. Sed quia hoc principium assequi magis posse videbantur: ideo primas illi partes concesserunt. Quare & post genituram dare aliquid solent conceptioni: quoniam sperent de ea nõnihil interdum ẽt posse cognosci. Reliqua quæ sunt potissima certe principia, præsertim cum animatur fœtus ex asse reiecerunt. quare scilicet illis ex asse hoc est penitus sunt ignota: nec si inde pendere hominum fata concesserint: poterunt sibi diuinandi de fato aliquid arrogare. Verum vt reliqua prætermittamus genituram conceptui & fœtus animationi qua ratione præponant? quandoquidem si primas in fato constituendo partes initio illi demus: quod maxime tempore primum est, non est prius principium principio seminali ex quo omnia alia proficiscuntur: si non tam primum tempore quàm efficacia dignitateque præponitur, tempus animandi fœtus omnibus erit præponendum: genitura & posterior omnibus & efficaciæ aut nihil aut parum habet quæ nec hominem incohat, nec facit, nec absoluit: sed incohatum & iam absolutum ipsa solum ostendit.

Nouus modus principij ex pluribus mixtis.

Caput III. Ptolæmeum plus conceptui quàm genituræ tribuisse, cui neque aliquid tribuendum esse Ptolemæi ratio conuincit.

Ptolemæ. plus dedisse conceptui ꝙ genituræ.

QVod si verba ipsius Ptolemæi grauiter pensitentur videbimus eum vi rationis adductum, plus dare conceptui quàm genituræ: quanquam vt faueat professioni de efficacia genituræ multa astruere sit conatus: verba ipsius in tertio apotelesmatum sunt huiusmodi cum principium temporale homini aliquod statuatur natura quidem illud erit principium cum semen vtero genitali admittitur: potentia autem & secundum accidens cum hora partus infans egreditur qui igitur horam admissi seminis casu vel ob seruatione deprehenderint illam sequi potius eos decet in proprietatibus corporis animæque dignoscendis: efficientibus eo tempore stellarum configurationibus consideratis. Cum enim semel a principio semen ex ambientis aeris affectione certa qualitate disponitur: licet per consequentis conformationis tempora varietur: quoniam tam propriam cognatamque tantum materiam naturaliter sibi asciscit cum actum fuerit magis etiam primæ suæ qualitatis dispositioni assimilabitur. Hæc ibi Pto. ad verbum. vbi mihi videtur quàm expressissime & asseuerare nulla interiecta dubitationis particula pronunciare primum & naturale & efficacissimum hominis principium, esse seminis admissionem: atque huic potissime inhærendum cum agnoscitur in prænoscendis hominum vicissitudinibus tam quæ ad corporis, quàm quæ ad animam attinent. quod vbi etiam asseruit tunc quæ videbantur obijci posse de seminis permutatione accurate anxieque dissoluit. Verum quoniam sciebat artem periclitari si aliunde pronunciari de hominis fato pernegaret, adiecit his quæ diximus in hunc modum. qui autem horam ignorant principij seminalis quæ plerunque ignoratur illos necessarium esse sequi principium natiuitatis. Pensemus autem hæc & priusquam alia subiungamus: in quibus solum vtendum ait hora genituræ cum hora conceptus ignoratur, & de hora quidem conceptus dixit: ꝙ adhærere illi conuenit. ita enim Græce scribitur προσήκει de hora natiuitatis nõ conuenire dixit: sed ἀναγκαῖον: hoc est necessarium, esse, quasi nescientibus horam hominis concepti: & tamen volentibus de eius fato diuinare ad natiuitatem necessario est confugiendum vt luce clarius appareat non volentem sed coactum necessitate in hanc sententiam descendere Prol. vt hora genituræ quasi secunda (vt dicitur) post naufragium tabula vtatur: & hactenus quidem pro ratione locutus mox ne deserat professionem conatur quantum potest hoc quoque de genitura principium validum demonstrare: quare de eo ita subdit. & hoc etiam est maximum principium atque hoc solo a primo deficiens ꝙ ex conceptu ea etiã possunt præcognosci quæ ante partum eueniunt. Porro siquis hoc quidem principium dicat: illud autem καταρχήν. i. post principium erit quidem illud ab hoc tempore secundum: sed fortasse erit potestate perfectius: fere enim iure hæc humani seminis generatio non negabitur, illud autem hominis, cum multa tunc accipiat infans quæ prius non habebat cum erat in vtero: & ea naturæ hominis propria: quamuis item quod hora partus non circundat nihil videatur conferre vt qui nascitur talis aut talis sit, facit tamen vt subcognatam circundantis configurationem prodeat in lucem: quoniam natura postquam eum perfecit tantum ad excũdum impetum dat, cum dispositio est similis figuræ illi quæ a principio fœtum formauit: quia rationabile & harum quoque rerum significationem habere dispositionem stellarum hora natiuitatis, non quia sit effectrix illarum: sed quia ex necessitate secundum naturam similis est illi potestate quæ efficit. hæc Prol. a nobis fideliter recitata in quibus illud primum est videre omnino esse falsum quod ait interpres Auenrodan dubitanter loqui Prol. in prioribus verbis vbi de efficacia conceptus edisserit, asseuerare in his postremis vbi hora natiuitatis significandi vim habere demonstrat: cum contra potius ibi quidem omnia affirmet, nihil excipiens, nihil dubitãs, hinc nihil nõ adiecta dubitationis particula loquatur, nunc fere, nunc fortassis interponens: & cum denique totam suam disputationem terminaturus non aliam habet rationem qua fati significatricem horam genituræ defendat, q̃ vt similem eam principio seminali esse suadeat. Tantum abest vt auctoritatem decernendi qualis sit futurus qui nascitur neget esse in conceptu, vt non plus super hac re concedat

ἀναγκαῖον

Verba Ptole.

καταρχής

Error Auerodan.

cedat geniturae, quàm vt conceptui similis & consentiens inueniatur. nam illa quidem opinio apud astrologos inuulgata credita etiam ab interprete Ptolemaei: vt significet solum hora conceptus quae in vtero matris foetui accidunt, de falsa intelligentia dictorum Ptol. nata, facile intelligitur, qui non ea solum significari per conceptum dixit: sed etiam illa quae genitura non posit. Praestat inquit hoc Ptol. conceptus geniturae ꝙ per illum etiam ea quae sunt ante partum possunt praeuideri. Quod si illa tantum, nunquam erat etiam apponendum nec propterea praestare primum principium secundo existimandum cum longe sit maius spacium totius vitae: quàm rudis adhuc naturae informisque foetus rudimenta gubernare. Quapropter si Ptol. in illis dubitanter haesitanterq; prolatis verbis confidat vt sit principij secundi virtus, fortasse primo efficacior: & hoc seminis humani illud hominis potius sit principium: non solum a ratione sed a seipso plane dissentit. A seipso quoniam vt dicebam, non potuit in principio nascendi auctoritatem fati defendere, nisi excogitata cum principio seminali natiuitatis affinitate, & cum postea de sexu aliisque nascentis conditionibus praeuidendis praecepta tradit: ea ex conceptu magis quàm ex natiuitate ait praecognosci. A ratione cum propter multa quae supra diximus: tum quare valde extra rationem est, vt conceptum principium seminis natiuitatem hominis dicamus, quandoquidem cum semen vterum impleuit, non fieri ipsum sed incipit aboleri cum homini fabricando natura manus admolitur: quare illud sicuti hominis generandi, ita corrumpendi seminis est principium: ꝙ si principium hominis voces natiuitatem: quare multa tunc primum habet quae in vtero non habebat: at non illa pertinent ad substantiam quae iam facta & absoluta est: sed ad gestiones operum tantummodo nonnullorum quae nec hominis propria, a quibus si fatum hominis auspicemur, multo post ortum tempore, fatum orietur: vt cum scilicet fati non iam infans incipiet: cum cogitare: deliberare: ratiocinari: nam statim quidem natus nihil habet hominis proprium praeter eiulatum: non igitur his tam scilicet si falsis & friuolis, astrologorũ prudentissimus Ptol. insisteret: quanquam ea ne omnino desertor professionis praeuaricatorque putaretur protulerit dubitanter. Neque vero haec solum quibus cõceptui genitura praeponitur: sed quae aliquam vim in fato decernendo astruũt geniturae: minus habere possunt firmitatis. summa enim totius virtutis ad consensum refertur qui sit inter natiuitatem atque conceptum: atqui nam iste consensus? quae similitudo? Respondet Haly Solem hora geniturae in signo semper inueniri: quod aut septimũ aut nonũ aut decimum sit ab eo in quo fuit hora cõceptus. Haeccine igitur illa similitudo? O ridiculam vanitatem quasi aliquod tempus alicui tẽpori hac ratione non consentiat quare scilicet Sol quocunque tempore a signo in quo alias fuit aliquo semper signorum numero necessario distat. An probabilius quod affertur de Luna? cuius locus cum nascimur horoscopus sit conceptionis: & qui tunc Lunae locus horoscopus sit, deinde natiuitatis: atqui hoc falsum confictumque ab astrologis postea demonstrabitur. & Haly Auenrodan in tractatu praesentis quaestionis exponens Prole. vt verum interdum ita falsum interdum ait a se deprehensum. Verum age sit verum nulla potius via fictus ille consensus vtriusque horae euidentiusque coarguetur: quoniam si ex regula illa astrologorum conceptus horam inuestigaueris: & thema ad id tempus tibi constitueris inuenies coeli stellarumque dispositionem ab ea semper esse diuersam: aliarumque rerum omnino significatricem: quae hora natiuitatis supputantibus apparebit. sed quid plura in nugis confutandis verba prodigimus Haly insignis astrologus in lib. quem scripsit de electionibus aperte confitetur efficaciam fati decernendi esse in horam conceptus. Sed quoniam haec ignoretur, iccirco ad horam natiuitatis astrologos confugisse. Et ipsi cum vrgentur de ortu Geminorum quorum dispar sit fortuna solent dicere interdum diuersitatem conceptuum illorum fortunam variare: cum tamen si hora conceptus ea solum disponit quae accidunt intra vterum illud potius sequitur vt possit eorum quorum conceptus dispar compar quidem esse fortuna: sed natiuitas nullo modo esse possit.

Taxatur opinio vulgata.

Cõfutatio. Haly.

Haly efficaciam fati dicit esse in hora conceptus.

Caput IIII. Vniuersalia fata quibus vijs astrologi vestigent & quàm parum rationalibus.

Diximus de initio fati particulari quàm sit incertum: & qui falsa ratione ab astrologis constitutum: restat dicere de vniuersali: vnde scilicet fata vrbium, gentium, regnorum & in vniuersum mundi pronuncientur, quàm hoc quoque (si aliquod esse concedatur) in ambiguo tamen & incerto sit. & a nostris astrologis perperam definitum. Solent autem ad vniuersales praedicendas mutationes triplici fere via procedere: aut ex magnis syderum superiorum vel luminarium eclypticis coniunctionibus: aut ex coeli dispositione cum primas Arietis minutias Sol ingreditur. quod quasi principium anni statuerunt: aut ex principijs vrbium regnorum: gentiumq; peculiaribus: hoc est ex hora qua vrbs aedificat: vel regnum institutum: vel lex genti data qua viuit, quaque gubernatur: quae omnia quàm sint friuola magna ex parte supra est ostensum: non solum vbi tota depulsa est syderum efficientia sed etiam cum totam praedicendi ex magnis coniunctionibus rationem infirmauimus: & siue ab illis, siue a defectibus luminarium, longo postquam accederunt tempore expectare aliquid vanum declarauimus: tum impietatem insaniamque deteximus astrolgorum: & legem coeli fato & fato suae legis gentes subijcientium: nec non quàm sit vanum, vel vrbis aedificatae vel accepti regni: quasi rei naturalis diem natalem decernere. Nunc & si omnium rerum fatum aliquid esse concedamus sumus ostensuri de fatali principio harum rerum nihil certum aut posse deffiniri: aut hactenus esse ab astrologis definitum. Primum quidem in auspicando vrbis fato a iactu lapidis qua ratione mouentur? quandoquidem iam ciuitatis potius quàm vrbis fata perscrutantur: illud momentum potius obseruandum quo vrbs aedificata coepta est habitari, & suis legibus regi & contineri. De regis item fortuna magna inter eos discordia cum alij putent ex hora illam pendere qua rex instituitur siue decernitur. Alij cathedram potius siue coronationem putant inspiciendam. sed haec quasi minutiora praetermittamus: cum etiam Haly fata gentium vrbium & regnorum non tam ab his ipsis quae dicebamus, quàm a principis magnarum vniuersaliumque constellationum credat dependere: de quibus cum illis collato pede mox disputabimus.

Triplex astrologorũ via vniuersalia praefagiendi.

Insania astrologorum & impietas.

Vrbis fata non rationabiliter a iactu primi lapidis auspicari.

Caput V. Aſtrologum non poſſe prædicere quanam orbis regione fatum aliquod euenturum ſit: quoniam incertum apud ipſos quæ cui ſigno vel planetæ regio ſubijceat.

Magna diſcordia inter aſtrologos de regis fortuna.

SI magnæ quas vocant coniunctiones: ſi defectus Solis & lunæ quantas aſtrologi fabulantur cient mutationes illud nunc contendo. vere tamen de illis ab aſtrologis nihil poſſe prædici: neque tamen illis

Rationes ꝑtermiſſæ.

coniecturis quæ obijci poſſunt horoſcopum magnæ coniunctionis incertum, an ſit proprius aut ipſius anni quo vertente illa contigerit: arbitrariæque illos in defectu luminarium principium mediumque obſeruare, temporibus reliquis inobſeruatis: tum etiam ſolius principij habita ratione: condonentur illis hæc omnia; nec ſuper his litem vllam faciamus alibi præmere eos poſſumus efficacius: vnde omnimoda huiuſmodi prædictionum incertitudo demonſtretur. ſunt enim earum quatuor capita: primum vt prædicatur quid ſit futurum. ſecundum quo in genere rerum tertium quonam tempore: quartum apud quas gentes & in quibus locis ac regionibus.

Quatuor capita huiuſcemodi ꝑdictionum.

Quo pacto ſecundum aſtrologos cognoſci poſſit ĩ qua mundi parte effectus aliquis ſit expectandus.

Quod ſi nulla fere rerum mutatio eſt nullus caſus vel proſper vel aduerſus qui non aliqua mundi parte apud aliquos populos accidant quocunq; tempore veniat, erit omnis huiuſmodi vana futiliſque prædictio, niſi poſtremum hoc habeant exploratum, quonam ſcilicet loco quaque parte terrarum admirabiles ille mutationes euenturæ ſint. De hoc autem ita definiunt vt in regionibus illis expectetur quæ ſint ſigno ſubiectæ: apud qood talis vel coniunctio ſyderum vel luminarium defectus contigerit: nec ſolum quæ ſigno penitus eodem ſed vel eodem vel ſigno ſaltem eiuſdẽ triplicitatis: Hæc eſt omnium aſtrologorũ ſuper hac re indubitata ſententia. Vnde illud colligitur, nihil poſſe de fato alicuius regionis vere prædiuinari niſi prius conſtiterit: cuinam ſigno, cui planetæ regio illa ſubijciatur, ſicut nec de hominis poteſt fato prænunciari ſi tempus geniture fuerit ignotum. Quod ſi de ſubſignis planetiſq; diuerſis terrarum diſtributione omnia apud aſtrologos ſint incerta patet euidentiſſime prædictiones eorum de huiuſmodi rebus neceſſario fore quam incertiſſimas.

Diſcordia aſtro. de dominatu planetarum ac ſignorum ſuper mundi regiones

Opinio Albu.

Illud vero qui Ptol. & Albumaſaris libros legerit accurate facile intelliget: cum nullũ ſit dogma in quo ſibi minus aſtrologia cõſentiat Ptol. in lib. apotelesmatum igneam triplicitatem præeſſe dicit ſeptentrioni: terream meridiei: aeream orienti: aqueam occidenti: Quod ſecutus eſt Iulius firmicus opinionum veterum æmulator. Idem vero Ptol. ſecundo lib. eiuſdem operis, vel aliter explicare, vel immutare non nihil, eam videtur partitionem, igneam triangularonitatem, non tam ſeptentrioni quam his terris præficiens, quæ ſitæ ſeptentrionem & occidentem: terream his quæ inter orientem & meridiem: his vero quæ inter ortum & ſeptentrionem aeream aqueam inter occaſum collocat & meridiem. A quibus omnibus ea tantum diſtant quæ Albumaſar ſcribit quantum diſtat oriens ab occidente. is enim ſexto lib. magni introductorij igneam triplicitatem non ſeptentrioni, vt Ptole. ſed orienti voluit dominari: ipſi quidem ſeptentrioni: cui ſcilicet igneam præficit Ptol. ipſe aqueam dominari contendit: & quam orienti Ptol. aeream ipſe contra præficit occidenti: Idem tenet Paulus Alexandrinus in inſtitutionibus artis apoteleſmaticæ. Sed ipſe idem Albuma. quaſi ſui oblitus. lib. primo de magnis coniunctionibus: tam diuerſa ab his ſcribit quæ ſcripſerat in introductorio quam illa erant diuerſa a dogmate Ptol. Nam ibidem non igneam vt Græci cum Ptol. atque Materno; non aqueam vt ipſe alibi. Arabeſque permulti: ſed aeream præficit triplicitatem: & quam ibi ſeptentrioni aqueam dederat tum oppoſitæ aſcribit regioni hoc eſt meridiane: occidenti autem nec aqueam vt Ptol. nec vt ipſe alias aeream ſed terream ait dominari: quibus ſententijs quidnam poteſt eſſe pugnantius? quarum ſe arbitrium quiſnam faciet? cum nec ratio hic poſſit nec experientia monſtrare veritatem.

Alia opinio ipſius Albuma.

Henricus maclienſis poſtremam hanc Albuma. opinionem ait eſſe veriſſimam & experimentis quam plurimis comprobatam. Contra Alchabi. & Zael iſrae lita: & Abraam auenazra: & Saphar in iſagogicis & Meſſala, illam probant quam ſcripſit in introductorio. Haly auenrodan vtraque reiecta Ptol. ſententiam omnibus anteponit. Mitto quam ipſi ſuper his veteres inter ſe diſſentirent, Ægyptij ab Hypparco: ab Hypparco Ptol. id aliquibus exemplis declarabo.

Henricus poſtremam Albumaſaris approbat ſententiam.

Alchabi. Zael. Abraam. Saphar. Meſſala.

Arieti enim Ægyptij antiquam Babylonem, & Arabiam Ægypto conterminam. Ptol. Britaniam: Gallatiam Germaniam: Haſtarniam & Paleſtinam ſubiecit Hypparcus & antiquiſſimi aſtrologorum exactiore quidem ratione; alijs enim ſigni partibus alias regiones ſubiecerunt: atque ita ſiniſtro quidem Arietis humero Babyloniam; dextro thraciam τωστηθει Armenianæ τοις πλευραις Arabiam ægypto confinem τωδερα χειλουνοτω Perſida & Cappadociam & Meſſopotamiam: & Syriam & rubrum mare: atque ita in cæteris ſignis eſt diſcordia: Ægyptij Hypparcus: Ptolemæuſque diſcordant non minus quam a Ptol. etiam Albuma. & a ſeipſo. vnde luce clarius conſtat nihil poſſe ab aſtrologis certi pronunciari: vbinam gentium atque terrarum caſus aliquis ſit venturus cum de ipſa ſub ſignis gentium terrarumq; diuiſione nihil habeant certum vel exploratum.

Caput VI. Non poſſe initium vnum conſtitui de quo totius anni pendeant fata: tum varia a varijs anni ſtatui principia & iuxta Hebræos annum potius autumno q̃ vere incohare.

RELiquum vt de initio anni dicamus quod non poſſe vnum conſtitui ex quo totius anni ſtatus prædicatur tamen expreſſe firmat Ptol. vt nullius potius quam ipſius verbis hoc ſim comprobaturus. Is igitur lib. apoteleſmatum ſecundo ita ſcribit. In circuito nullus cogitare principium ſimpliciter poterit in Zodiaco autem ea vtique quis principia iure conſtituet: quæ æquinoctijs atque ſolſtitijs determinantur: quæ ſunt quatuor duo ſcilicet æquinoctialia & duo ſolſtitialia: verum hic locus hæſitationi an aliquid horum quatuor ſit præponendum. Nam ſi ipſam quidem ſimpliciter circularem naturam ſpectes nullum eorum ſingulares principij priuilegium obtinebit: Vtuntur autem qui de his ſcripſerunt, aliquid ſupponentes: diuerſimode vno quoque illorum quatuor quaſi principio moti ab aliquibus eorum propria ratione naturalique conſenſu: habet enim vnaquæque illarum partium aliquid peculiare & excellens, vnde ſibi principij & noui anni auctoritate videantur vendicare: vt vernum æquinoctium quod tunc primum dies

nocte incipit longior fieri:& quia tempus id anni abundat humiditate:quæ qualitas & natura (vt superius diximus)in omni principio generandarũ rerum plurima est Æstiualis solstitij prærogatiua hæc est:quod tunc maxime dies in suo quasi fastigio consumationemque producitur: tum vero apud Ægyptios & inundat nilus & canicula exoritur. In autumnali æquinoctio fructus omnes colliguntur & terræ semina iaciuntur: in brumali solstitio post decrementum incipit dies tunc primum augeri. Quod autem mihi conuenientius & naturæ cõsonum magis videtur: hoc est vt in obseruatione rerum anni quatuor illis principijs vtamur obseruantes quæ ante illa proxime fiunt Solis & Lunæ vel coitus vel oppones:& præsertim eclypticas: ita vt ex principio quod sumitur ac Ariete ver quale futurum sit præuideamus. ab eo vero quod a Cancro æstatem:a Libra autũnum: hyemen a Capricorno:hæc ibi Ptol.ad verbum. E quibus apparet & creditum ab eo & cõprobatum nullum verum initiũ posse constitui. Ex quo totius anni fatum præuideatur, vt non possim satis mirari & Auerodan eius interpretem:& iuniores astrologos identidẽ prædicantes plus tribuere Ptolemæum in anno exordiendo veris æquinoctio, q̃ vel autumni principio vel solstitij. nam quemadmodum vernũ æquinoctium quid non habere dicit vnde principij priuilegium mereatur facit idem nihil secus in reliquis.et postquam omnibus initialem esse auctoritatem ostendit:tum non aliud quidem alio plus habere momenti:sed æque omnia obseruanda esse decernit hoc & magis cõueniens & naturalibus consonum asseuerans q̃ vt vnum ex illis reliquis super habitis obseruetur. Quandoquidẽ vnumquodque suam habet rationem cur principium aliquod anni iure existimetur. Quo factum est vt diuersæ etiam gentes aliæ ab alio ex his initijs annum exordiretur. Ægyptij ab æquinoctiali solstitio: Romani ab hyemali: alij ab autumnali: hoc est ab ingressu Solis in Librã eã etiam horam obseruantes qua vigesimã Scorpij partem peragrabat plurimum in ea efficaciæ momentique putantes ad statum & mutationes aeris prædicendas: quod Saphar & Aoniar sunt secuti: nonnulli item ex sententia Ægyptiorum volunt illa quatuor principia consideranda:sed non ita vt omnia in omnibus obseruentur: vnde cum Sol quidẽ Arietem ingreditur ipsius Solis statum considerant:cum vero Cancrum Iouis:cum Libram Saturni: cum Capricornum Martis quod hæc omnia sydera in eis signis regnare existimẽtur. Albu.aliud sibi somnium est commentus: vt si quum Arietis primas minutias Sol inuadit horoscopus inuenitur signũ fixum ex eius horæ cœlesti dispositione de toto anno quidem recte pronũcietur si commune sit signum duo principia anni statuantur, si mobile quatuor quæ prorsus vana & arbitraria sicuti nec ratione, ita nec veterũ vel auctoritate vel experimentis fulciuntur. Quod si quis forte ex mundi creatione opinionẽ astrologorum velit cõfirmare:vt propterea ex ingressu Solis in Arietem futura fortuna cognoscatur: quoniam per id tempus mundũ Deus creauerit:vt non sint aliud annorum conuersiones q̃ reuolutiones mundanæ genituræ:is vero facillime statimque reuincetur: quandoquidẽ si mundi sequamur genituram tam erit incertũ quod sit anni principium statuẽdum,q̃ etiam est incertum quonam tempore anni mundus fuerit institutus. Neque.n.apud Hebræos, a quibus mũdi creationẽ accepimus quicquam super hac re certum et definitum est:sed alij vere:alij autumno exortũ contendunt:& si altera opinio est præferenda, eo potius declinant vt in autumno conditum credant. Nam quod scriptum est eodem mensium in quo phase celebrabatur primum mensem in anni mensibus futurum,id ratione solemnitatem celebrãdarum dictum volunt: quare si illa maxima prima & præcipue esset solemnitas, qua eorum exitum de Ægypto, quod primum dei in populum beneficium,cætera sint secuta:in reliquis autẽ rebus omnibus a Septembri initium faciebant. quod multis tum sacrarum literarum locutionibus: tum antiquis consuetudinibus iudæorum videtur comprobari. Scriptum.n.in exodo est, scenopheigia: hoc est in festa tabernaculorũ celebrari in exitu anni:ea vero medio Septembri celebrantur. Et in libro Neemiæ scribitur & factum est in mense casleu is est apud Chaldæos qui apud nos december anno.xx. tum.s.factum est in mense nisan, hoc est Aprilis anno xx. qui si mensis nisan.i. Aprilis caput anni esset non vigesimo anno:sed primo ac vigesimo erat scribendum. Præterea cum lege caueretur ne septimo anno qui scilicet erat sabbatum annorum aut meterent agros,aut seminarent si caput anni erat Aprilis sequebatur, vt quod per Octobrem sexti anni seminauerant id æstate sequenti metere non liceret:quare hæc.s.æstas ad septimum annum pertinebat si eius exordia a vere sumebantur: quod si erat, credita sexto anno terræ semina deperibant: quod incommodum non sequebatur a Septembri annum instituentes. Mitto quæ Lersiensis in computo scripsit & Beda in lib.temporum:& Iosephus in primo antiquitatum:& Hieronymus in epistola de solemnitatibus: qui Ezechielem etiam exponens Octobrem dicit primum esse mensem: Ianuarium vero quartum: e quibus omnibus liquet siue ex mundi creatione aliquid coniectemus:siue astrologorum veterum rationẽ auctoritatemque sequamur omnino astrologos aberrare,qui ex ingressu Solis in Arietem de totius anni fato pronunciari posse contendunt.

Errot Auenrodan & recentiorum.

Varia apud varios anni iudicia.

Albumasaris commẽtum.

Annum rationabilius secundum. Hebræos i. cohare autumno quod vere.

Lersiensis. Beda. Iosephus Hierony.

Caput VII. De directionibus alijsque modis, quibus tempora futurorum definiunt q̃ parum constent, quamue in his astrologi inter se discrepent.

Sicut errant in fatis anni auspicandis(si qua fati concedatur auspicatio) ita in tempore definiendo quo illud sit euenturum quod initialis hora promisit. vtuntur enim hac quoque in re friuolis, falsis, vanis suppositionibus & methodo naturali, nihil conuenientibus inter quas illa prima & potissima est de planetarum partiumque Zodiaci directionibus. (Sic enim libet eas vocare) quo magis ab his quibus cum disputamur intelligamur. Illæ igitur quàm falsis nitantur ridiculisque fundamentis breuiter aperiemus declarata prius ex proposito astrologorum opinione. Esto igitur genituræ alicuius horoscopus Leonis.p.quintadecima. Satur. in Virginis.p.sexta collocetur, patet Saturnum horoscopo, nec aspectu nec alia re copulari: quare non debet illi nocere: veruntamen opinantur peruenturum aliquando ex directione horoscopum ad Saturnum: & quo anno illuc perueniet ex Saturno morbi periculum nato imminere: peruenire autem aiunt hac ratione: quoniam singulis annis singulæ nobis signorum partes attribuuntur pro anaphorarum tamen proportione: sed hoc nihil ad rem de qua nunc agitur. Dicunt ergo primo anno vitæ

Concessio.

Rationes astrologorum.

ipsum deberi gradum in quo est horoscopus: quare si in eo gradu planeta bonus aut corpore aut radijs fuerit, eo anno sua bona largiri: contra si malus mala: secundo anno secundum a primo gradu respondere: tertio tertium: & si deinceps. Quare si Saturnus exempli gratia, primam & vigesimam partem ab horoscopo occupauerit cum primo & vigesimo ætatis anno pars illa respondeat fore vt annus ille Saturni radijs infestetur: Cum volunt igitur quonam anno bonum malumue aliquod euenturum sit natum præuidere, dimetiuntur gradus inter loca principalia genituræ & corpus aut radios boni maliue syderis inter ceptos: & pro numero graduum de annorũ numero præscribunt: post quem euentus ille debeat expectari: hæc est eorum positio in directionibus: ex quibus & vitæ spacium Ptol. & casus omnes vicesque fortunæ astrologorum turba pronunciat: quibus quid potest leuius? quid magis irrationabiliter cogitari? nam illa primum ad annos graduum distributio: potest ne magis ex libidine fingi? nullo fundo scientiæ rationisue concepta maxime cum interdum annos, interdum dies (vt scilicet eis subuenit) a gradibus istis dicant indicari. Et haberet hoc forsan aliquam probabilitatem si partitio ipsa graduum esset a natura: illa vero ex arbitrio tota pendet mathematicorum signa in triginta potius quàm in viginti partes nõ ob aliud diuidentium quàm ꝙ numerus ille diuisionibus arithmeticis est accõmodatior: vt testimonio ipso astrologorũ proximo libro nobis demonstrabitur. sed quo mihi nocere poterit Saturnus in sexta Virginis parte (sicut erat acceptum) cũ nascebar iuuentus, etiam

Responsio. si illis demus primo & vigesimo ætatis anno eius influxum ad me pertinere: nam quando ad me pertinebit Saturnus: illic non erit: & quãdo ibi erit Saturnus, pars illa ad me non pertinebit: qui si forte quemadmodum a pestilentia infectæ vestes venenum ad aliquod tempus non amittunt: ita partibus cœli etiam euenire dicant receptam a malo sydere contagionem diu retineant: propter eaque gradus ille iam tum cum nascebar infectus a Saturno, post multos etiam annos vim no-

Confutatio. xiam illam in me refundat: perbelle positionem subti-

Prima rõ. literque defendent: & siquidem cum philosophis esset sermo iuberem meminisse luminis affectionẽ subiecto non hærere sed abire cum corpore a quo diffundatur. Cœlestium autem omnium impressionum vt in me-

Auicẽna in metheoris. theoris ait Auicenna, & vehiculum lumẽ est: & fomentum. Sed ipsi mihi respondeant cnm ad eundem gradum tot annis intermedijs aliorum accursus sit planetarum, an superuẽtu luminum salutarium inolitum illud

Secunda. virtus putent aboleri posse vel imminui. Præterea si

Tertia. perdurant in cœli regionibus a planetis acceptæ su-

Quarta. sceptæque qualitates, nec ad exiguum spacium temporis conseruantur, non erit in factis dijudicandis tantummodo obseruandum quis quo cœli loco vel anno reuoluente, vel hora genituræ, planeta inueniatur: sed qui eadem loca præcedentibus etiam annis peragrarint. Postremo cõmmentum illud dirigendi aliud non est quàm subijcere res non solum cõstellationibus his quæ sunt sed quæ esse etiã possent. nam quid aliud est dicere Lunam quæ me nascente exagonis radijs a Sole feriebatur: infortunium tamen aliquando inibi pariturã ex quadrato Solis aspectu: sub quo illa quidem non fuit cum nascebar: sed fuisset si pluribus cœli partibus interiectis procul a Sole magis constitisset quas partes per quas scilicet a quadrata radiatione distabat cum peregerit post tot annos ab ea illa ibi calamitas infligetur. At constellatio ista sub ortu meo non fuit, & si postea aliquando est futura: nihil tamen ad me cui si fatum aliquod est præterita illud cœli dispositio dedit. Patet igitur quàm absurda quàm falsa, quàm inconsona sit positio dirigendi qua qui quotidie vtuntur astrologi: quod, nam habent fundamentum vndeque sit deducta: nondum forte vt opinor in consideratione exa-menq; reuocarunt: vtuntur autem præter directiones in euentorum temporibus præuidendis dominatu planetarum quos ordine quodam imperium vitæ suscipere confixerunt: hinc centra Chaldæorum: fridariæ Persarum: Indorum nouenæ tecates Ptolemæi: aphoriaque occursorque hinc: decennia Ægyptiorum: cronocratores Arabum: et quæ alia hoc genus alij alia pro libidine somniarunt quæ omnia peccant hoc inconcinnum quod de syderibus ita definiunt: vt hic quidem tot annos planeta nos regat: quo tempore consumato, succedenti planetæ vel pro sphærarum vel pro climatis ordine quasi per manus gubernacula tradit: qui rursus per concessum sibi tempus administrata iurisdictione, credat syderi proximo ius & potestatem: quod quidem ab omni et naturali ratione penitus alienũ. Nam quod hoc potius quàm aliud ex eis hoc tempore inferioribus dominetur, non alia potest causa rationabiliter assignari quàm aut materiæ dispositio huius potius quàm alterius impressionibus opportuna: aut syderis ipsius ad nos efficacior habitudo: vt super terram feratur alijs sub terra collocatis, aut vergens ad aquilonem regionibus nostris fiat proximior, aut rectiores radios in terram iaculetur: & quamuis cum astrologis sentiremus de bona malaque rerum cõditione pro locorum, signorum, radiationũ diuersitate eius planetæ qui plus cæteris in cœlo per id tempus auctoritatis & potestatis obtineat: hoc est solum quod dici ex naturali methodo potest. At reliqua ficta & fabulæ sunt vt Iouem dicamus nunc præ esse terrenis: quare annis præcedentibus præfuit Saturnus: quem ex sphærarum ordine Iupiter sequitur & Taurũ: hoc anno dominari: quoniam præcedenti Aries dominabatur quasi terrenorum & magistratuum vices in syderibus inuenirentur. Quod si ita dicant experientia comprobatum posset esse aliqua fides si de ista inter se distributione temporum conuenirent. Sed cum alius Lunæ alius Marti alius Ioui eosdem annos attribuat non ne omnibus pariter experimenti fides abroganda: quam pro sua quisque opinione in tanta opinionum varietate prætendat: Ægyptij quos sequitur Firmicus vitæ admistrationẽ cuilibet syderum dant equa partitione annos. x. et menses. ix. hoc ordine: vt in diurna genitura primum decennium Sol accipiat in nocturna Luna: post quod decennium, qui in genitura per signorum cursum in secundo loco fuerit inuentus, tertius qui post secundum fuerit, & simili modo cæteri. Sed quicunque decennium sortitus fuerit, licet sit totius temporis dominus, omnibus stellis tamen tota decennij substantiam diuidat a se incipiens, & post se illis tradens qui sint per ordinem positi. Primo autem illi quicunque in themate secundus fuerit inuentus. Est autem summa annorum quos planetæ septem moderantur ex eorum sententia quinque & septuaginta ternis mensibus adiectis, quibus constitutis ad primum rursus planetam reditus fit: persæ eundem quidem annorum numerum colligunt & a Sole similiter siquis natas inter diu fuerit: a Luna si noctu exordiantur:

Alij modi q̃bus astrologi tempora euentorum præuideri posse putant.

Opinio Ægyptiorum & Materni

diantur: facientes etiam ipsi vnum quidem temporum dominium principalem: sed alios tamen in dominatu vicaria successione participes: quam distributionem vocāt fridariam: vnde illa vulgata inter iuniores aliquem esse fridariæ Iouis participem: multum vero discordāt ab Ægyptijs: nam in successu planetarum non loca thematis genituræ sed sphærarum ordinem obseruant Solem medium facientes. Prætærea non cuique planetæ æquale tempus assignant: sed Soli quidem annos decem, Veneri octo, Mercurio tredecim, Lunæ nouem, Saturno vndecim, Ioui duodecim, Marti septem, capiti tres, caudæ duos: quod quā habere possit rationem ipse quoque Auenazra in libro rerum astrologicarum fatetur se nescire. Contra vero in asciscendo participe dominatus æquam cuilibet planetarum portionē dant persæ ita vt princeps planeta septimam sui temporis partem solus gubernet: secundam cum planeta a se secundo: tertiam cum tertio. Ægyptij vero inæqualem hanc faciunt distributionem decernentes Soli quidem menses nouem & decem: Saturno triginta: Ioui duodecim: Marti quindecim: Veneri octo: Mercurio viginti: Lunæ vigintiquinq3: quam rursus subdiuidunt: vt Saturno ex triginta suis mensibus dies sex reliquis planetis impartiatur, atque idem de suis cæteri mensibus faciant: vt docet Ephestion: & Maternus ignorauit. Sed illud fuit dissidium Persis & Ægyptijs, q illi caput & caudam an numerant cronocratoris, Ægyptij non faciunt: Ex quibus omnibus patet post primum decennium, raro eundē fore annorum gubernatorem apud Persas: & apud Ægyptios. Ab vtrisque vero dissentit Prol. ætatū dominos faciens: vt quaternos primos annos Luna gubernet: Mercurius decem sequentes. Tamen ordine quidem consequenti: Venus quidē octo: Sol nouem: Mars quindecim: Iuppiter duodecim: Reliquum vitæ Saturnus: qui tamen cum exactam peculiaremque vnicuiq3 genituræ temporum distributionem inquirit, Cronocratoris illis quidem principalibus addit annuos, mēstruos & diurnos. Sed in illis Ptolemæo totius fati cardo versatur: vbi taxat eos qui vnum faciunt vitæ cronocratorem, Ægyptios innuens, & Do rothæum atque illi sententiæ Ptolemæi. siquis accedat diuersissima semper in distribuendis temporibus ab Ægyptijs persisque definiet: quo magis libeat irridere nostræ ætatis astrologos qui non intelligentes eodem: tecates Ptolemæi & cronocratores: quo Persarum fridariæ: Ægyptiorumque decennia pertinent, vti simul his omnibus voluerunt: quasi non diuersæ atque contrariæ sint super eadem re. Sed de rebus diuersis opiniones inter se minime congruentes: Indorum astrologia nec fridarias nec decennia, nec tecates nec cronocratores nouit: sed vnam non in septem vt illi: sed in nouem membra partitur: de quibus hic ordine pro locorum thematis dispositione pronunciat vt primam annorum partem regant constellationes ad duodecimam domum pertinentes. secundam quæ ad horoscopum: tertiam quæ ad seccundam domum: quartā vero quæ ad nonam: quintam quæ ad decimam: sextam quæ ad vndecimam: septimam quæ ad sextam octauam quæ ad septimam nonam quæ ad octauam. Nec solum ab alijs in ista tempororum dispensatione: sed in ipsa domorum partitione discordāt ad signiferi gradus (quos æquales vocant) illas diuidentes Arabes Andrugazarem imitantes per trigonocratores quasi dixeris triangulatores: hoc est dominos triplicitatum: tres vitæ iudicant partes: vt de rebus ab vnoquoq3 locorum duodecim significatis: quis sit primæ atq3 futuris status, ex primo triplicitatis domino iudicent: quis mediæ ex secundo: quis postremæ de tertio: q si trigoni vnius duo tantum domini sunt vt alio libro dicebamus: aut vnius forte genituræ vnus dispositor: quanquā alius in diurna: alius in nocturna erit magna pars vitæ sine gubernatore. Sed nec vlli sunt isti trigonocratores: & si ter mille esse concedantur ea in vita regenda vicaria sibi successio, penitus est deridicula. Sed ab his omnibus Chaldæorum inuenta plurimum diuersa qui nec tecatibus: nec decennijs: nec fridarijs: nec nouenis Indorum: nec trigonocratoris: sed genituræ cardinibus vtuntur. Primam vitæ partem ex primo cardine indagantes: mediam ex fastigio summi cœli: postremam ex occidente: tum vero de morte: de his etiam quæ post mortem eueniunt ex quarto thematis loco pronunciabant. sed etiam trimembrem illam priorem diuisionem ita iterum partiebantur vt apoclima quidem horoscopi (quasi decliuium dixeris) & partus dolores indicarent & quæ accidunt matridum vterum gerit: ipse horoscopus ipsam natiuitatem & primos statim annos ab illa horoscopi epanophora quod est reliquum postremum primæ ætatis. Rursus medij cœli apoclima primas partes mediæ vitæ: medias ipsum medium cœlum: postremas eius epanophora: similiter faciebant & in quarta item domo: vt declinans domus ab ea antecedentia proxime mortem: ipsa quarta domus mortem: epanophora quæ post mortem possunt euenire significaret: quas opiniones explicandas mihi proposui, simul vt opinionum pugnantia cognosceretur: propter eaque nec vlla fides esset experimenti: simul vanitas dogmatum arbitraria leuissimis innixa coniecturis deprēderetur: Nam qui dabimus primam vitæ partem orienti: mediam summo cœlo, quandoquidem ætas media primæ succedit mediū cœli orientem nō sequitur: sed præcedit. Sed in opinionibus istis confutandis laborandum non est quæ ipse seipsas inter se confutant & elidunt. Quod si pergam narrare omniū somnia vix vsquam illi fines. Messala a Sole orientali primam vitæ medietatem gubernat, ab occidentali secundam: Hemus aliter illam quidem planetis dat in hemispærio superiori collocatis siue illis orientalibus siue occidentalibus hanc omnibus his qui terra. Vellius alio figmento Lunæ ascribit primam partem alteram domino secundæ domus. Albumasar fabulosissimus illam ad partem fortunæ hanc ad dominum partis ait referendam. Alij & aliter sed non oportet omnia prosequi lege ephestionem in libro apotelesmatum. Ptolemæi. Lege Abenzagelem: & præter quas narrauimus, multas alias ibi comperies, pugnātes inter se super hac re opiniones. quare. s. pro libidine suam sibi quisque fabulam componit. Quibus demum nimis creduli quasi oraculis & prophetarum responsis, fidem mancipantes, circulatoribus nugacissimis et fallacissimis spes, metus anxietates, lætitias, & quod est perniciosius vitæ totius institutionem & gubernacula credimus.

Opinio Ptole.

Error insignis astrologorū nostræ ætatis.

Arabum opinio.

Opinio Chaldæorum.

Opinio Messalæ.

Opinio Hemi.

Caput VIII. *Sicuti asciscunt in efficacia, ita omittere necessaria & quantum errent de stellis fixis.*

Sicut autem asciscunta cōmentitia multa quali commemorauimus, quorum sicuti natura nulla, ita nullus influxus, signa scilicet domus, imagines, caudam &

caput,partes,dodecathemoria,nouenaria, aliaque hoc genus:ita multa prætermittunt in primis necessaria, & multa super his quibus vtuntur falsa pugnantiaque decernunt. Sicut.n.quæ lumine carent inefficacia: ita nullum in cœlo lumen inefficax. Ipsi vero cum stellæ pene innumerabiles in octaua sphæra refulgeant, mille tantum vtuntur adiectis duabus atq; viginti. Quod cum eis obijcitur,alij aliter soluunt. Petrus aponensis in elucidario hoc inquit difficultatem artis ostendit non impossibilem tamen eam esse demonstrat: quod respondens id quidem videtur concedere cognitu illas esse necessarias,si fatalis perfecte constellatio comprehendẽda est: & quoniam hoc fit difficile ideo quæ profitetur id artem esse difficilem:sed nos illud contendimus, & fieri non posse vt omnes deprehendantur: & si fieri hoc potest astrologos tamen qui nondum hoc effecerunt ex cœlo futura vere nõ prædicturos. Alij tutiore quodam perfugio se condentes, inefficaces aiunt illas quas omittunt. Maiores enim omnes quæque decernendi fati habent potestatem, astrologis exploratas reliquas prætermissas: in quibus ob corporum exiguitatẽ nihil fere momenti sed ex his latebris facile eruuntur.nam si stellas has nunquam obseruauerunt, de earum natura quid possunt asseuerare faciant,non faciant, immutent non immutent: & si de corporis paruitate persuasos se respondeant: quodnam corpus in cœlo terræ comparatum exiguum reputabitur? vel vt rectius dixerim comparatum illis quæ in terra collocata de cœlo putant gubernari:quod item inefficax & imbecille? si cœlestium corporum & terrenorum naturam inuicem conferas in quarum altera nihil non sublime potens,& magnum:in altera nihil non humile infirmum & minutum. Adde ꝙ multæ forsitan ex his stellis quas ob paruitatẽ aiunt esse post habitas et Mercurij & Lunæ globo nõ vincuntur. Nam minimæ ex his quas obseruant Marte maiores Venereque putantur. Præterea si forsan singulæ stellæ minutiores non magnas habeant vires: multarum tamen id genus cætus atque concursus habebit plurimum potestatis: vt si quæ lacteũ orbem illum tot luminibus densum efficiunt singulæ parum possint simul omnes quo pacto parum posse putabuntur? Cæterum sæpe in musica melodia si vocula parua subtrahatur, soluitur concetus dum quæ per se parum exaudiretur facit vt reliquæ modulatius omnes exaudiãtur:cœlorum ornatus totus inuicem nexus atq; consentiens: nihil habet quod cesset, quod superuacuum, quod inutile sit: quare quancunque vel minimam partem ademperis:perijt statim ꝙ tota integritas faciebat. Inter helciarios vt potest haud fortis homo tractũ adimere vt illius si desit manus non trahatur: sic potest vnius stellæ tantum ignoratio, veritatem fati labefactare:necdum vt numero pene innumero sine piaculo ab illis prætermittantur. Bonatus hæc forte (si tamen peruidebat) extimescens, Astrologus inquit vtitur stellis omnibus:quamuis nominatim omnes non explicet. vtitur enim signis duodecim sub quibus fere omnes stellæ comprehenduntur. At quis hoc dixerit necdum astrologus sed lymphaticus? quando signa quæ vocantur duodecim graduum habent latitudinẽ extra quam stellæ vtrinque innumerabiles. ꝙ si quæ inter easdem lineas,signo cuilibet coextẽduntur, virtutis eiusdem esse respõdeat. Primum quæram de rebus ignotis quomodo asseueret? Quod si proprium hoc esse dicat astrologorum non repugnabo, & prouocabo ad ipsos astrologos apud quos aliud imagines ipsæ prætendunt signis coorientes:aliud signa quibus cooriuntur. Alioquin signa quibus vtuntur immobilia sunt, imagines locum mutant. Erit igitur alia atq; alia natura eiusdem imaginis alijs signis identidem loco signoque respondens. Sed & ipse Bonatus insaniam responsionis puto animaduertens statim alio est digressus,cumque cerneret pernegari non posse stellarum omnium cognitionem ad rem astrologicam pertinere: quarum omnium tamen cognitionem astrologi non haberent:quid tum inquit si totam nesciamus astrologiam prædicatores christiani diuina omnia nesciunt:de quibus tamẽ quottidie ad plebem concionantur. In qua re vide quàm parum bonus iste Bonatus decipiatur. Siquis enim inquirat syderum naturam gratia cognitionis,quod philosophi est,vno sydere cognito aliquid est consecutus: si quod astrologus profitetur: non tam syderum quærit quàm futurorum in syderibus cognitionem:nihil fecerit prorsus nisi cognitionem eorum syderum habeat vnde futura possint præuideri: sed præuidentur ex his ex quibus fiunt:fiunt autem ex omnibus: igitur etiam ex omnibus præuidentur. omnes igitur qui non cognouerit nouerit forte aliquas:futura de stellis nũquam præuidebit. Exemplum in medicina philosophiaque: quærit philosophus herbarum potestates vt eas intelligat: Quærit medicus vt earum virtute morbis medeatur:si vel vnam philosophus compererit aliquis erit philosophus:sed imperfectus:quoniam quarum quærit rerum notitiam aliquam habet. At decem supponamus:aut quo numero mauis species herbarum: ita pellendis omnibus morbis necessarias:vt vna si desit curari corporis vitium nullum possit: earum si nouem calleat quispiam et vnam nesciat,non solum medicus non absolutus,sed medicus nullus erit:quando aliquam quidem notitiam, sed curationem nullam potest præstare quam medicus profitetur. sic astrologus dici nõ potest qui de vnius saltem hominis fato dicere inspecta genitura non potest. Quod si de mixta omnium syderum afflatione conficitur,quomodo præuidebit? qui & singulæ stellæ quid nam efficiant & omnium sociata temperatura quid pariat,non cognouerit. De theologia autem alia ratio quia sicut perfecte sciri non est possibilis, ita nec necessaria: vt credere: vt scire: vt suadere de ea multa possimus: de qua vt omnia ita nihil cognoscere ferme est impossibile:neque enim oculatis minus negatum Solem non videre,quàm & penitus introspicere: sed iam nimis multa in confutandis nugis illiteratissimis circulatoris.

Error astrolog. prætermittentium infinitas fere stellas fixas

Defensio aliorum. Reprobatio. Prima rõ.

Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta.

Bonatus ꝙ leuiter dicat astrologum vti omnibus stellis. Responsio. Confutatio

Alia leuitas Bonati.

Exẽplum philosophia & medicina.

Caput IX. Dogmata astrologorum de stellis fixis pugnare tum inter se:tum cum veritate.

SEd nec illud astrologi tantum peccant ꝙ ex stellis plurimas nesciũt: Verum super his etiam quas habere se putant exploratas, pugnantissima & falsa dogmata statuerunt: est enim (vt declarabo) quando stellas planetis efficaciores: est quando minus potentes efficacesque decernunt: in qua re tum pugnant secum tum vtrobique a veritate dissentiunt:ordinariam vt ita dixerim fœlicitatem proque captu conditioneque nascentis a bono planetarũ statu pollicẽtur a non erraticis stellis vt inquit Ptolemæus παραδόξυς ατυχιας : hoc est opinione omni maiores fœlicitates expectant. ego vero tum Proclo super Timeum Platonis:tum ratione

asseuerante maiora a planetis quàm a stellis fixis præstari posse contendo. neq; enim sedes ipsa sublimior sublimiorem naturam non errantium indicat: cum moderator omnium Sol: si non omnes excepta Luna certe supra se multas habeat stellas collocatas. Cæterum cur præstare planetas fixis iudicemus argumento sit illud: ꝙ vni quidē planetæ multæ sphæræ multis fixis vna tātum sphæram deseruit: vt ipsarum stellarum agmen vniuersum vnius syderis vincat potestatem. singulæ tamen stellæ planetis singulis anteire non possunt. Quod magnitudinem corporum spectes, Sol extra controuersiam omnibus maior: maior omnibus item Iuppiter & Saturnus si principaliores quasdam exceperis quanquam nec de corporum vastitate potentia maior intelligitur. Neque enim exploratum Saturno Iouem potentiorem quanquam sit maior: & cum omnium syderum minimus sit Mercurius: habet tamen (vt ipsi volunt) in omni genitura plurimum potestatis. Nec item Lunæ Venerem anteponunt: quanquam ab ea vastitudine corporis excedatur. Denique illa lucida sita ad cor Leonis quæ a latinis regina: a Græcis basiliscus dicitur: quanquam non primæ magnitudinis: primæ tamen ab eis auctoritatis potestatisq; censetur: quam scilicet nobiliorem certe faciant: quoniam a Solis itinere non deflectit: eadem ratione planetæ stellis nobiliores qui minus vtroque versum ab eadem via declinant. Accedit testimonium antiquitatis planetas cosmocratoras nuncupantis: quasi dixeris mundi dominatores: qua stellas appellatione minime dignabantur. Sed vtinā dogma saltem tuerētur: nec sæpius de eisdem quas mirabilium faciunt operum effectrices quasi de infirmis & imbecillibus loquerentur: nam efficere nihil aiunt: nisi vel cardines aut domorum initia saltem occupent: vel luminarium alteri copulentur. atque ita cui tantum supra tribuebant: hic earum virtuti adeo detrahunt: vt per se nihil illæ efficiant nisi loci vigore vel potentissimi syderis adminiculo fulciantur: cuius rei nec causam nec probabilem vllam afferunt rationem sed ex falsa cuiusdam veteris dicti intelligentia forsitan lapsi sunt. Nam veteres vt Maternus docet de signis dicebant cum nuda syderibus inueniebantur efficaciam non habere præter ea quæ cardines quatuor occuparent. hoc illi quod de signis syderum mansionibus et hospitiis docebatur: ad singulares stellas etiam transtulerunt: nisi potius astute dogma statuerunt: ne si ab omnibus stellis fati ratio foret explicanda misere inextricabili cura torquerentur: quam ab homine posse superari: nec facile credulis persuaderent: alioquin quænam ratio opinionis? an quia loco remotiore? sed quanto nobis propinquior est Saturnus? aut quæ cardinis tanta prærogatiua: vt in eo non solum non faciant: sed faciant admiranda? nihil obstante vastitate distantiæ: mox ab eo cum paulum declinarint: aut ad eum nondum attigerint faciant omnino nihil cum vel locus vndecimus ad fastigia cœli se erigens: quarto loco sub terræ medium sito potentior ad agendum esse videatur. Sed ita est certe vt dicebamus: deterruit eos labor: nec difficilem adeo videri artem voluerūt: vt impossibilis facile posset iudicari. nam quam solent afferre motus tarditatē, tarditati nihil suffragatur: cum radius stellæ tanto fortius affigatur hæreatque constantius quanto eo in loco vnde demittitur diuturnius stella ipsa cōmoratur: quid ꝙ hæc etiam secum pugnant. cum de sydere tardiori dogma sit dare fero quæcunque det; verum diu durare & permanere quæ dederit. Contra de non erraticis decernunt, illas motu tardissimo solent dicere maximas quidem afferre fœlicitates: sed quas postremo calamitatibus claudant: quare nec morantur diu munera: sicut nec diu conseruantur: sed sicut semper a veritate sic a seipsis vbique dissentiunt: quanquam nos etiam omnia non prosequimur. Posset enim & quispiam eos interrogare: cur sicuti planetarum inter se: ita cum stellis & inter se stellarum interuallum aspectus non considerarent: quod Ioānes de Regio monte aduertens ait posse aspectus illarum esse forsan aspectibus planetarum perfectiores: ꝙ non sicuti hi fugaces & momentanei sed stabiles potius atque perpetui: possent & alia super his obiici: sed consequentia percurramus.

Prima rō. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Quomodo lapsi astrologi.* *Rationibus error manifestatur.*

Caput X. Falli etiam astrologos in planetis: repetitioque eorum quæ hactenus disputata.

QVam multa de ipsis etiam planetis falluntur, satis superius est demonstratum: cum nec eorum proprietates (id quod videntur errare in non erraticis) viresque non solum intendi atque remitti, sed alias fieri potiusque diuersas identidem putant pro locorum varietate pro conditione signorum, pro schematismis: multiplicique habitudine inter se omnium: proque motuum ipsorum varia denominatione: vel stantium vel procedentium vel repedantium quæ procul ab omni vero: procul a ratione dignitate naturaque cœlicarum rerum dici, clarissime (nisi fallor) ostendimus. Illud quoque taxantes ꝙ planetas & signa pariter illa duodecim dominari per vices: tradita quasi per manus administratione iure successionis quodam imperia diuersis rebus temporibusque præscribunt: exhumanis videlicet ipsa quoque cœlestia non tam metientes certe quàm mentientes: risimus præterea & cum Plotino & coætaneis expunximus ꝙ effectum expectare alicuius planetæ tot annis iubent quot forte ab aliquo loco signi partibus illa distabat mille super hoc falsa & nullo scientiæ fundo concepta comminiscentes: quare superiorem omnem disputationem ita colligamus videri quidem astrologos dicere probabilia cum regi inferiora dicunt a cœlestibus: sed deprehendi mox falsos, vanos, detestabiles: hoc est neque pios neque philosophos cum a causis vniuersalibus res particulares malas a bonis a magnis exiguas: ab ordinariis temerarias: a corporalibus incorporeas: a necessariis arbitrarias: a naturalibus artificiosas: a præsentibus iam præteritas: a præteritis iam præsantes effici posse credunt prædicant, asseuerant. Si omnia ista fierent a cœlo nullas tamen eorum minus quàm cœlestes causa astrologos assignare cum taceant verorum quæ sunt in cœlo syderum atque stellarum vires de rebus tamen non veris multas accipiant proprietates, & cum eorum exiguant teneant partem adiicere ipsi multa commentitia qualia lib. præcedenti commemorauimus, loca, domos, imagines nodos, antisia, partes dodecathemoria, res fictas, inefficaces imaginarias: nulla naturæ soliditate quibus si quasi naturæ vera soliditate constantibus: propterea que nos regentibus potest sapiens homo fidem adhibere: fateor proculdubio ne nondum intellexisse quod sit esse sapientem.

Plotinum quoque aduersus astrologos contendere.

IOANNES PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI OCTAVI INCIPIVNT.

Caput Primum. Incertum esse numerum corporum superiorum, penes quæ iuxta astrologos fati decernendi potestas est.

INter omnia quæ scire eum oportet, qui scientiam syderum profitetur fere facillimum id potest existimari, de quo mox disputabamus: vt quæ scilicet sit vniuscuiusq; rei hora fatalis dijudicetur: quod si nec sunt assecuti neque assequi astrologi possunt: difficiliora quo pacto sperabuntur? Quanto enim id difficilius operæque maioris: ita numerum corporum superiorum a quibus vis fati ad nos peruenit, habere comprehensum: vt in fatali constellatione describenda, non asciscatur aliquid commentitium: & nihil verum & efficax omittatur. Erit enim alioquin hoc vtile & cognitu illis necessarium & cognosci tamen non posse præsentis libri disputationibus aperiemus: vt non solum prædici ab illis vera non possint: quoniam & motus positusque stellarum ad liquidum non peruidēt: & earum omnes minime habeant exploratas: quod sequētibus libris obijciemus: sed quoniam neque illud constat eis adhuc quænam ista sint corpora quorum positus inspiciendus atque proprietas indaganda: tantum scilicet absunt: vt quæ artis eorum professio pollicetur omnia sint consecuti, vt etiam nesciant quænam istæ sint res quarum scientia ipsis est necessaria. Nam si falli dicant nos aut per calumniam hæc obijcere compellabo ego eos voce diuina, rogaboque vti de numero mihi stellarum aliquid dicāt: quod cum eos percunctor non solum intelligo stellas ab eis q̄ videantur numero non comprehēdi: sed nec constare an p̄ter eas quas intuemur, aliæ etiam sint in cœlo: cum sensum tum rationem nostram aufugientes Phauorinus philosophus in eleganti illa sua aduersus genethliacos apud Gellium oratione mirari se dixit cuique pro præcepto liquere planetas: quos Nigidius errones vocat non esse plures quàm vulgo existimantur, posse enim fieri vt & alij quidam planetæ pari sint potestate: quos tamen cernere homines non possint, propter exuperantiam vel splendoris vel altitudinis. Certe si quemadmodum inquit Alpetragius rerum cœlestium homo sapientissimus adhuc motus in cœlo est qui nescitur: potest & corpus inibi esse cui potissimum motus ille conueniat nulla artis adhuc obseruatione deprehensum. Attestantur tum multi tum varij corporum superiorum a iunioribus motus excogitati veteribus (vt ipsi putant) ignoti & longa tandem obseruationum diuturnitate deprehensi: quorum exemplo redditur manifestum posse alios etiam motus sua vel tarditate vel obscuritate, aut alia specie mathematicos adhuc latere, quos sit posteritas ipsa diuturnioribus obseruationibus aliquando cognitura: nolo facere de epicyclis eccentricisque sermonem deque sphærarum planetis deseruientium multitudine apud omnes astronomos tamen incerta quoniam forte penes hæc corpora potestatem in fato decernendo esse diffitebuntur. De sphæris supra planetas quanta sit ambiguitas: quanque inde astrologia ista diuinatrix incerta efficiatur minime est silendum: alij enim orbem octauum qui stellis non erraticis illuminatur extimum faciunt alij supra eum nonum collocarunt: alij etiam decimum. Ægyptiorum & chaldæorum astronomi supra orbem octauum nihil esse arbitrati: sunt: quos secuti sunt Plato et Aristo. & Hypparcus & Ptolemæus: quod forte iuniores non putabant: sed ita se res habet. Nona sphæra apud Ptolemæum nullam est: quod facile ex eius magna compositione potest intelligi. Multi autem ob id falluntur q̧ putant eos omnes in noni orbis opinionem incidere necessario: qui sphæram octauam ab occasu in orientem moueri habeant exploratum: quare cum id & Ptolemæus & Hypparcus confiteantur, nihil ambigunt ipsi: quin noni orbis inuentum illorum etiam fuerit a quibus ille motus primum fuerit annotatus. Accedit q̧ Ptolemæus et mobilibus et immobilibus signis vtitur: cum & imagines sphæræ octauæ mobile faciat: & ad immobilia signa locare ferat planetarum. Quare illis in dubium certumque videtur præter signa octauæque mouentur alia esse signa apud Ptolemæum quæ non mouentur præterquam motu totius mundi: atque ea non alibi qua in nona supra octauam sphæram cogitata. Verum longe plurimumque falluntur: nam & motus stellarum ab occidente in orientem in noni orbis sententiam necessario non adducit. Et quod mouet de immobilibus signis eo maxime declaratur solo orbe octauo contentum fuisse Ptolemæum: quod miror ab istis animaduersum intellectumque non fuisse Ptolemæus enim hæc immobilia signa in ipsamet sphæra octaua describit: quod non faceret si superiorem aliam excogitasset: verba eius in secundo magnæ compositionis libro hæc sunt. Abutemur autem signorum nominibus in ipsis duodecim obliqui circuli partibus: & qua si eorum initia a tropicis æquinoctialibusque punctis capiantur: sic dodecathemorion: hoc est duodecimam partem quæ a verno æquinoctio est ad totius sphæræ sequentia Arietem vocabimus: secundam Taurum similiter deinceps secundum traditum a nobis signorum duodecim ordinem. Hæc ait Ptole. qui eadem etiam docet primo libro apotelesmatum, partes zodiaci ad quas planetæ referuntur solstitijs & æquinoctijs incohari determinarique principes: quæ quatuor puncta quoniam stata immota sunt: ideo ipsa quoq; signorum partitio ab ipsis instituta stata & immobilis: est: quanquam imagines a quibus ad illa nomina sunt translata iugiter moueantur: & pro temporis cursu varijs locis earum fines initiaque reperiantur: non igitur signa hæc immobilia apud Pto. sunt in sphæra superiore: sed a quatuor fixis & immobilibus sphæræ octauæ punctis describuntur: supra quam alia si cogitasset nunquam magnum hoc inuentum in magna sua compositione tacuisset. Libet autem irridere Ioannem saxoniensem: qui in suis in Alchabitium expositionibus nititur comprobare vtendum signis nonæ sphæræ ex sententia Ptolemæi: affertque in confirmationem suæ opinionis verba quædam Haly interpretis Ptolemæi de gradibus lucidis & tenebrosis: quæ ipse non Haly, sed Ptolemæi verba esse putauit: sunt autem ea expositoris verba non auctoris: quod non solum ex græcis exemplaribus: sed ex vulgata etiam traslatione quilibet facile potest intelligere: vide quæ istis possit de cœlestibus fides adhiberi: qui in suis auctoribus euoluendis somniculosis adeo & cecutientibus oculis deprehenduntur. Quid

Phauorinus aduersus genethliacos, Gellius.

Alpetragius.

Ægyptiorū & chaldæorū opnio.

Causa erroris neotericorum.

Alia causa.

Ptolemæū immobilia signa ī octaua describere.

Ioannes saxoniensis irridetur.

Alphonsus primus loca planetarum ad nonam sphæram supputauit.

Quid ꝙ non solum Ptole. sed nullus eum plus mille annis secutus nono orbe vsus inuenitur. Primus Alphonsus loca planetarum ad nonam sphæram supputauit cui neotherici omnes adhæserunt veteres octaua tantummodo vtebantur: quam etiã Leo hebræus & Proclus Platonicus excellentissimi mathematici supremam omnium esse contendunt: a qua sententia iuniores diuersi non vanissima coniectura astruunt alium orbem octauo esse superiorem quoniam duo motus ad partes maxime oppositas eidem corpori inesse ex se non possunt: quare cum sit deprehensum vera obseruatione non erraticas stellas ab occidente moueri in oriẽtem: rursusque ea sphæra cum reliquis ab oriente voluatur in occasum putant confici necessario: vt prior ille motus qui multis annorum milibus vna restitutione compleтur: naturam propriam sphæræ stellarum consequatur: alius qui diei vnius spacio consumatur sicuti erronibus ita sphæræ octauæ ab alio atq; ideo superiore globo communicetur: omnia secum ab oriente in occasum rapiente astra quæ proprijs eorum motibus ab occasu feruntur in orientem. Quæ non de nihilo nata suspitio ab alijs tamen eliditur multipliciter. Sunt enim qui negent moueri stellas ab occidente in orientẽ: quanquam & occulati certe homines & mathematici sunt qui motum diurnum ætheris esse dicant ꝙ sit vnum non diuisum in sphæras sed perpetuum: stellas autem omnes fixas quàm erraticas proprijs motus ab occasu ferri in ortum. Leo hebræus inferiori cuidam sphæræ non superiori eum motum refert acceptum. Alij totum cœlum quasi animal quoddam ex omnibus sphæris veluti membris constituentes alium esse modum dicunt: qui toti cœlo a motore quodam vniuersali alios qui singulis sphæris pro eorum diuersitate diuersus, a proprijs eorum diuersisque motoribus debeatur. Eum igitur quem diurnum appellamus cum sit communis alijs sphæris non octauæ esse magis aut alterius cuiusquam quàm cæterarum: sed cœlestis vniuersitatis a communi quodam existit motore: propterea nec fingi alium orbem oportere cuius ille sit proprius, nec sequi eiusdem sphæræ duos esse proprios motus: cum alter ex communi cum reliquis cœli partibus: alter ex propria natura non ab eodem motore tribuatur. Nos hæc omnia in medium constituamus solum id affirmantes nihil indubitati certique super his posse asseuerari: sed tota ad probabiles locos & translatitios disputatio redit, qui multi vtrinque cum sint in ambiguo tandem in incertoque nos relinquunt. Quod si rationi putamus concedendum qua nonus orbis confirmatur: erit et illis assentiendum qui decimam supra nonam excogitarũt cum sit pene eadem ratio dogmatis vtriusque. illi enim vt pertinaciter hoc defendant plus vno motu vni sphæræ ex se non conuenire, nonam introduxerunt, ꝙ duplici motu sphæram octauam volui deprehendissent: hi triplici motu deprehenso eadem ducti coniectura decimam introducũt. Quod Alphonsus: Campanus: Leopoldus. Messala crediderũt: qui hanc etiam opinionem quanquam falso sicut & secutus eam Albertus referunt ad Ptole.

Ratio qua iuniores moti sunt.

Variæ solutiones.

Prima. Secunda. Leo hebreus. Tertia. Quarta

Alphonsus Campanus Leopol. Messala.

Caput II. Si supra octauam sphæram alia sit falsam esse veterem astrologiam si nulla nouam: quam etiam si sit noua ruere omnino necesse esse.

EX hac autem tam varia tanque multiplici opinionum varietate quàm incerta reddatur astrologia diuinatrix facile est perspicere. nam si supra octaum duæ aliæ sphæræ sunt: falsa est omnis veterum astrologia qui potentissimis cœli partibus ignoratis inutilibus & imperfectis obseruationibus sunt innixi: qm̃ sphæræ illæ inefficaces esse non possunt: quarum suprema motus rapiditate, vtraque loci sublimitate & vastitate molis reliquas antecellit: si rursus nulla sphæra præter octauam nulla etiam iuniorum omnis astrologia: duodecim signa in nono orbe describens: qui si est nullus, quamnam habebit in fato decernendo auctoritatem quanquam siue aliqua est siue nulla sphæra nona omnis nostræ ætatis astrologia vacillare cognoscitur: nec solum inconstantia dicere sed controuersa atque pugnantia. Nam illud mihi respondeant: putent ne afflatus ad nos ab omni cœlo prouenire? an solum ab his partibus quæ conspicuo lumine corruscant? Primum si concedant ea ratione non solum planetæ: sed quæ planetas deferunt orbes in participatum fatalis decreti recipientur: quos illi tamen ita non obseruant: vt apud quos putent nihil esse efficaciæ in permutandis inferioribus. Alterum si respondeant solis scilicet vim huiusmodi, inesse syderibus conspicui luminis radio refulgentibus: erit etiam his concedendum sphæræ nonæ defluxus nullos huc peruenire: qui vel nulla vel inuisibili luce prædita, nec syderalibus radijs: nec luminum vlla varietate distinguitur. sed aut tota diaphana est: vnde aqueum cœlum & cristallinum nuncupata aut tenui luce raraq; diffunditur: qualis etiam inesse reliquis globbis & potest & a quàm plurimis existimatur. Quapropter aut sphæra omnis obseruanda: aut nona illa etiam si sit aliqua contẽnenda: quod credidit Bonatus affirmans, nihil quod supra octauam sphæram collocetur, ad astrologum pertinere. Et tamen in ea duodecim signa ab omnibus describuntur: quæ non modo aliquam sed potissimam habent in anni constellatione auctoritatem: non solum ad hæc quæ suis viribus largiuntur: sed quoniam in permutandis viribus planetarum primæ illis partes ab omnibus delegantur. Quare quocunque sese vertant laqueos incidunt inextricabiles: dum aut multas omittunt sphæras non omittẽdas: aut in vna admittenda quæ sit inefficax: omnis cõstellationis adulterant veritatem ꝙ si hinc forte se extricarent: omnino tenebuntur vinculo inenodabili & cum sphære nonæ virtutis affixæ & efficaciæ quantum velis inesse concesserimus: nulla præterea de sphæris alijs lite suscitata nihil minus falsissima omnis iuniorũ prædictio conuincetur: cum negari non possit virtutem & proprietatem illius sphæræ ab octauæ influxibus esse diuersam: quam tamen illi quasi eadem existimantes non alia de nonæ signis tradiderunt, quàm quæ de signis octauæ tradita essent ab antiquis: magna certe vel hebetudine vel malicia si vel non viderunt diuersarum sphærarum eandem naturam esse non posse: vel hoc videntes voluerunt hoc tamen alijs persuadere. Satis enim apparet verisimile ꝙ decipi alios procurauerint. quoniam sphæra nona excogitata, si de orbis alterius influẽtia erat agendum cessare multis ætatibus eorum professionem erat necesse, dum scilicet pluribus experimentis natura tum primum inuenti orbis approbaretur. quod erufcatiores homines & ambitiosi minime patiebantur: quare translatis ad partes nonæ sphæræ ijsdem nominibus quibus partes octauæ veteres appellarunt: quasi cum nomine ipsa quoque natura communicaretur: eadem prorsus de illis quæ de octaua priores

Ruere omnẽ veterem astrologiã si duę sphæræ sint.

Bonatus.

dogmata prodiderunt. Sic Arietem Tau. Gemi. Can. & reliqua signa in sphæra nona ipsi describunt & eadem facere aiunt: quæ signis eiusdem quidem appellationis: sed alterius sphæræ fieri antiqui scriptum reliquerunt: totam scilicet imposturam solo consortio nominum defendentes: in quam re siquidem fallunt flagitium est: si falluntur insania: cum nõ aliter errent, quàm si nomine Iouis ad Saturnum translato, Saturnum factum Iouem existiment & cum de Saturno sit vaticinandum: ea pronuncient, quæ protendere Iouem veteres tradiderunt. Neque enim minor putanda inter orbem octauum nonumque diuersitas quam inter Iouem & Saturnum: si & motus eorum: & lucis: qualitatem quibus cœlestia in primis descernũtur estimemus. Apparet enim inter illos duos planeta solum diuersitas ꝙ alter altero tardior: quodque alterius lux alterius luce vel nigrior vel candidior. At quanto maior illorum orbium distantia quorum hic quidem sua natura tardissimo motu: ille omnium rapidissimo transfertur: hic tamen multiplici agmine stellarum radians & conspicuus: ille aut nulla aut inuisibili luce sub obtutũ oculosque non cadit. Denique si partium eiusdem sphæræ atque etiam minutiarum diuersissimam dicunt efficaciam: quoniam pacto sphærarum diuersarum eadem erit? & si sphæris duabus eadem natura: nonne alteram frustra naturæ opifex deus effecit? Et si veluti dixi, nec motu, nec luce, nec situ, nec mole conueniunt: quæ illis præterea communio est naturæ? circunspiciatur vndique machina vniuersi: & in omnibus globbis elementorum vel cœlorum manifesta diuersitas semper apparebit. Quare si non cæteris excogitatis orbis nonus aliquis est necessario alterius est naturæ ab octauo: atque ita quæ de huius signis & partibus Prole. & alij antiquiores præceperunt, signis sphæræ nonæ ascribi conuenireque non possunt: quod cum faciant tamen omnes iuniores, eorum vaticinia etiam si veram artem profiteantur nõ nisi casu incidere possunt iu veritatem.

Non minorem esse diuersitatem inter nonã & octauam ꝙ inter Iouem & Saturnum.

Capur III. Differre si imagines a signis quanquam nominibus conueniant.

Verumenimuero de sphærarum numero quicquid statuatur, signa ipsa duodecim: quibus & veteres & neoterici tantum tribuerunt vt in eis totius astrologicæ prædictionis summa cardoque vertetur, ea nos ficta, nullaque esse breuiter demonstrabimus. Tum si illa sint vera, falsa tamen astrologos super his & pugnantia dogmata tradidisse: quare quæ pendent ab illis ad diuinationes (pendent autem omnes) eas prorsus esse fallaces. Sed admonere antea lectorem oportet, aliud signa esse duodecim, aliud imagines: quanquam numero nomineque conueniant. Dico autem hæc omnino esse diuersa, etiam apud eos qui nona sphæra vel ignorata, vel neglecta, in eadem signorum faciunt diuisionem: in qua imaginum quoque formæ cogitantur. Signa enim immota fixaque constituuntur æquinoctijs intercepta, atque solstitijs, ita vt Arietis quidẽ qđ est signũ, initia a vernali æquinoctio semper accipiantur. Arietis autem quæ est imago, alio tempore initia alibi supputentur: sicut stellæ a quibus effingitur ab occasu ad ortum iugiter deferũtur. In qua re lapsi magna pars astrologorum putantium qui ad octauam sphæram referunt planetas eos signis mobilibus vti necessario. Neque enim verba Pto. primo lib. apotelef. contrarium præcipientis intellexerunt quæ latina huiusmodi sunt: illud annotatione dignum non prætermittamus: quoniam & dodecathemorum (hoc est signorum duodecim) finium seu terminorum initia a tropicis & æquinoctialibus punctis facere rationabile est: quod etiam scriptores maxime significarunt. Ex his. n. quæ supra diximus patuit, & naturas, & vires & cognationes eorũ ex tropicis & æquinoctialibus principijs: et non ex aliquo alio causam habere: quare si alia principia statuamus aut non vti illorum naturis in prædictionibus cogemur: aut vtentes excidere a veritate zodiaci interuallis: a quibus illorum vires proueniunt omissis & permutatis. Hæc Ptolemæus: cuius sententia prius aperienda fuit quàm confutanda, quoniam parum vel intellecta vel animaduersa a quàm plurimis est. Patet igitur prima diuersitas imaginum & signorum ꝙ illæ quidem mouentur: ista autem non mouentur: & si in octaua sphæra describantur: altera est euidentissima ꝙ imagines inæqualem habent magnitudinem: signa inuicẽ sunt æqualia. signorum enim vnumquodque triginta continet partes imaginum: aliæ paucorum aliæ plurium per spacia protenduntur. Quoniam igitur aliud signa aliud sunt imagines proprijs vtraque rationibus confutabimus: Et primum illud de signis percunctabimur quæ illis ratio demonstrauerit duodecim ibi esse naturas distinctas viribus & proprietatibus, atque his neque plures neque pauciores. Abraam auenazra in principio libri rationum astrologicarum aliqua inquit dicuntur de signis quæ probantur aliqua ex arbitrio statim declarans: quæ nam ista potissimum quæ arbitraria proferuntur, diuisionis zodiaci meminit. Diuisiones enim ait signorum cur tantum in partes trecentas & sexaginta: quoniam hic numerus diuisionibus est accommodatior. Idem quoque scribit Haly Auenrodan apotelesmaticos libros Ptolemæi exponens: Diuisimus circulum in partes duodecim quæ signa nuncupantur: & vnumquodque signorum in partes triginta quæ dicuntur gradus: & partem quamlibet trigesimam in minutias sexaginta: quoniam hi numeri diuisionibus idonei magis reperiuntur. Quibus igitur potius quàm eorum & verbis eos redarguam? ita naturæ rerum & consequentiæ rationis ignaros: vt quoniam qui astrorum motus metiuntur circulum in duodecim partes diuiserunt ob numeri ad diuidendum oportunitatem hinc ipsi dogma constituerint partes illas duodecim vires & proprietates habere diuersas: quasi eorum distinctio non arbitrio mathematicorũ: sed a natura cœli exorta sit: acciditq; si in octaua sphæra describãtur: vt Ptolemæus: ægyptij signorũq; omnes magistri voluerunt: vt res nulla soliditasque naturæ illis respondeat: sed cogitari tantummodo et mente concipi possint. Quare & Origenes imbutus doctrina ægyptiorum signa ista intelligibilia & ratione tantum perceptibilia nuncupauit. Neque enim aliqua est pars sphæræ octauæ, quàm vel æquinoctium vel solstitium semper fiat: sed alia atq; alia si quemadmodum putant ab occasu in ortum proprio motu sphæra ista defertur. Quapropter puncta in quibus fieri semper vel æquinoctium vel solstitiũ intelligimus re quidem nulla a sola nostra cogitatione dependent quæ possint vtique mathematicis ad inueniendos motus supputandaque loca planetarum deseruire: sed virtutum origines & influxum aliquorum principia statui non possint: quod fortasse caldæi cõsiderantes imaginibus solis non etiam

Secunda differentia.

Nulla ratio ne demonstrari. xij. esse signa viribus distincta.

Origenes.

Maximum argumentũ inconstantiæ huius artis.

etiam signis in prædictionibus vtebantur: vnde maxima huius artis infirmitas & inconstantia valde cognoscitur: quando ea qua prima & validissima eius fundamenta consensus putat astrologorum: ea tamen Chaldæi professionis fautores & in futurorum prædictionibus celeberrimi, nulla existimarunt. Haly auenrodan aliqua ex parte hæc animaduertens: signa inquit mansiones sunt quæ nihil operantur: operantur autem stellæ fixæ quæ sunt in eis: tum quare sol ea singulis annis omnia percurrit & ex operationibus quas in eis constitutus sol operatur nomina accipiunt: quoniam item stellarum fixarum quæ sunt in eadem signi parte vel centum antiquiores vel septuaginta vt iuniores, si virtus permanet erit toto eo tempore & vis illius signi virtus eadem quæ stellæ inibi commorantis: qua ad partem aliam translata virtus quoque ad partem illam transferetur. hæc ille: cuius quidem opinio tum ex allatis: tum ex aliis alibi eius verbis hæc fuisse cognoscitur: partes quidem ipsas zodiaci si stellarum influxus excludantur efficiendi vim nullam habere: cum autem huius quidem signi talem alterius aliam esse proprietatem, & influentiam dicunt duplici hoc ratione habere veritatem: aut quoniam stellæ in ea tunc signi parte conuenientes tali potestate prædita sunt: vt quæ hospitii dicitur hospitis sit efficacia: aut quoniam sol ad signum illud perueniens talia operatur: quo pacto æquinoctialia signa, & solstitialia aries scilicet Cancer Libra & Capricor. mobilia dicuntur quare in eis sol constitutus anni tempus immutat: contra quæ his proxima sunt fixa quare quo anni ea tempore peragrat sol aeris status qualitasque non mutatur. Similiter ait Ptole. arietem facere tonitrua & corruscationes non ob aliquam vim in ea parte zodiaci sitam: sed quia sole posito in Ariete æquinoctium vernum est, quod anni tempus ex sua qualitate mutationes huiusmodi aeris ciet. solis enim calor ad nos accedens proxime, antecedentis hyemis humiditates dissoluens multos sursum eleuat vapores: ex quibus compacte nubes mutuis collisionibus quando inter se concurrunt corruscationes emittunt. Hæc est Haly Auenrodan de signorum potestate sententia: qua magis confirmari non potest: quod volebamus zodiaci scilicet partes æquinoctiis interceptas atque solstitiis in quibus vim principalem consistere ait Ptolemæus: quibusque astrologi omnes præter chaldæos vtuntur: eas efficiendi vim nullam habere. Nam opinionem Ptolemæi Auenrodan dum exponere cupit & declarare stilo vt ita dixerim in amne veritatis immerso obliterat vel inuitus penitus & expungit. Asserit enim circuli partes nihil efficere: & quæ fieri ab eis putantur ea operatione vel solis vel stellarum in illis partibus agentium excitari. At vero ægyptii & Ptole. & omnis turba astrologorum perpetuas & immobilis signis ascribunt proprietates quæ nec Sole nec stellis inde discendentibus exolescunt aut permutantur: alioquin debuit alia Ptole. tradere de natura signorum quàm quæ prodita olim erant ab ægyptiis. Sed alia etiam posteriores quàm quæ scripsit Ptolemæus si migrantibus stellis virtus quoque signorum permutatur: cum ne syllaba tum commutata eadem de natura signorum prodant vt ab eis qui pridie scripsere: quæ etiam apud Petosiras & Cechipso cum tamen illud debeat euenire, vt quæ arietis alias erant sint quandoque Tauri proprietates: & quæ Scorpii fuere sint aliquando Sagittarii: atque ita de reliquis quandoquidem stellæ olim in ariete cursum agentes nunc in Taurum prætergradiantur: & quæ Scorpium olim occupabant, ad Sagittarium tractu temporis commigrabunt. Iam de sole quod dicitur Iesu bone quàm vanum & nugatorum, vt signo videlicet attribuatur quod sole inibi collocato non signi sed solis virtute proficiscitur quod ferme perinde est, ac si cathedram dicant aspirare vim disputandi q̀ in ea sedens philosophus soleat disputare pariterque a scabello: & in eo sedente sperent syllogismos: sic scilicet quoniam in ariete positus sol tonitrua ciet & hyemis gelu temperie veris immutat, planetarii decernunt cum fuerit Luna in ariete tonitrua expectanda: & omnibus in rebus arietem esse mobilitatis auctorem. Nec aduertunt si tonitrua fiunt in Ariete sole cullocato, non idem sequi de Luna reliquisque planetis: quando illud non a signi natura sed a calore fit solis vaporosos halitus in sublime tollente materiam nubium: & de qua tonitrua & cætera id genus postea procreentur: quæ vis in calore syderum aliorum quoniam non est non fiet ab illis quod fit a Sole: quanquam scilicet in eodem signo collocatis. Nam quod hoc etiam sol in ariete magis faciat quàm in aquario: non de signorum est proprietatibus, sed de loci positione: quare scilicet in ariete proximior est nobis: quare quæ apud nos sunt radiis eius per id tempus magis afficiuntur propterea in eodem positus signo diuersis in regionibus alia per id tempus efficit. Sed prima dialectices nesciunt rudimenta in quibus docemur distinguere quod est per se, ab eo quod est ex accidenti. Sed vtinam tantum non essent dialectici: ac non plane vt pueri delirarent. nam quis illud non potius insaniam vocet quam errorem: vt quoniam posito Sole in Ariete (ne ab eodem discedamus) tempus anni mutatur. propterea putent quicquid incohaueris Luna ibidem posita: statum firmumque non futurum: sed fluxum atque mutabile. Et quoniam dum Leonem occupat sol æstatis scilicet medio non mutatur sed durat eadem aeris qualitas. propterea esse fixum signum leonem: quare quæ sub eo quis auspicatur diuturna immotaque futura. Vnde illud mirabile dogma Luna Leonem peragrante nec induere primum vestes nec incidere oportere: quare ob fixi signi qualitatem vestes illæ sunt diu perennaturæ: qua significatione videtur aut morbus aut mala alia causa significari: propter quàm illis vti non possis quandoquidem quibus vtaris hæ vestes non consumi diuque perdurare non possunt: quis hæc audiens possit non putare vel ad risum ficta a fabulantibus vel amentium deliramenta: aut quibus illi iam artibus ab erroribus remouebuntur, quibus talia possunt, non solum non absurda videri sed vera. Solent autē philosophi quando cum illis disputatur qui nihil erubescunt: & primis etiam dignitatibus prima fronte resistunt cogere ad sui euersionem: hoc est ad ea quæ dicunt non tam firme probare quàm contradicere. Et nos igitur eadem via istos aggrediamur: quoniamque absurdum eis non videtur habere ob id arietem vim faciendi res mobiles: quare sol ad eum accedens anni tempus immutat. Illud saltem ab eis impetremus: ne quasi nati sub ariete loco se moueant: sed dogma teneant & tueantur. Quod si faciant eos sic interrogamus: signa hæc quæ mobilia, fixa, duplicia vocant im-

Qua ratione tonitrua & corruscationes secū dum Ptole.

Ignari dialecticę astrologi delirāt vt pueri qđ idem alius eisdē obiecit & fere ī singulis disputationibus.

mobilia sint?an cum imaginibus pariter moueantur? si mobilia respondeant,iam a suis signis ipsi quoque mouentur:quandoquidem æstatem,autumnum,hyemen ver initiare non mobilium signorum sed immobilium est:& quas ipsi dant signis proprietates:vt mobilia fixa duplicia sint a prædicta varietate temporis ducuntur: non igitur alijs competunt signis quàm quæ dictis in locis immota semper in circulo cogitantur. Quod si immobilia esse dicunt: sequitur vt cum imaginum loco non conueniant: quæ cum suis stellis identidem loco permutata sint (quod si est) quonam pacto proprietates ab imaginum sola figura deriuatas alijs etiam signis attribuuntur? & Arietem quidem quem mobilem, æquinoctialem,breuium temporum vocant,quæ sunt immobils signi conditiones:mox et quadrupedem dicunt,oculis languidis libidinosum, quæ non iam signi sed imaginis sunt,nomine quidem eodem:si natura,loco,proprietatibus,differentis. Et ne particulatim singula prosequar omnis turba astrologorum cũ signa partiuntur,vt hæc communia,hæc fixa,hæc mobilia sint: rursus alia recta alia obliqua: quæ sunt (vt dixi) non mobilium signorum conditiones. Item differentijs hijs vtuntur alia humana,alia sunt ferina, alia aquatica,alia terrena,alia muta,alia vocalia, hæc sterilia, illa fœcunda: quæ omnia sunt imaginum non signorum: quia nullam hæc circuli positionem, sed naturam imaginis, formam effigiemque sequuntur. Quæ hæc igitur tanta est tarditas vel somnolentia? vt miscere res diuersas,atque confundere sola deceptos nominum communione non naturæ videantur? Nam et illud quoque vt hoc calidum,illud terrenũ aliud aereũ, aliud aqueum, signum sit acceptum quidem est imaginibus, eademq; temeritate ad signa translatum: quando si status circuli ex immobilibus punctis consideretur, aries potius aerem erit iudicandum, hoc est calidum & humidum quàm igneum.i.calidum & siccum cum eo ver aperiatur calidæ humideq; qualitatis:quin & Ptole. reddens rationem cur in circulo cuius initium nullum, sumere ab ariete anni exordia consueuerimus. Respondet quoniam in prima rerum omnium ætate abundat humiditas,quæ est qualitas veris quod incohamus ab Ariete. Sic igitur o Ptolemeæ si primum signum Aries est: quare humiditas primæ ætati debetur:putas ne siccum signum an humidum est? si siccum nõ igitur primum: si humidum cur ignitum dicitur a vobis? Denique istæ (quod volebam, probare) frigidi,sicci,calidi humidi, differentiæ signi distributæ:ab imaginum potius conditione quàm a signis videntur acceptæ: quod etiam Auenazra in libro rationum astrologicarum confitetur. Sic enim Cancrum: Scorpium: Pisces: frigida statuerunt,animalium quorum habent appellationem natura pensitata: Arietem Leonem: Sagittarium calida, eadem ratione Geminos & Aquarium ob effigiem humanam aerea: quæ in homine qualitas plurimum dominatur. Sic terrra Taurum & Capricornum & Virginem: tum ob vim sexus tum spicæ quam manu gestat ratione:sumptam vim igitur hac ab imaginum diuersis proprietatibus: signis attribuerunt:in qua re bonus Ptolemæus non solum dormitat sed lassim ederinat: vt in eodem contextu a signo ad imaginem se transferat: quod ita plane demonstrabo & simul errorem Haly inexpiabilem in exponendis Ptolemæi verbis verba igitur eius secundo libro Apotelesmaton hæc sunt: Arietis dodecathemorion (sic signa vocat) vniuersaliter quidem est βροτωδεσκουχελαξωσες. i. κοιμερος δεεν ζωμαλον απο της τὸν κατεωτον οι πλαν ωναυστερων ιδιοτητος: Hoc est particulatim autem hæc magis & minus fiunt pro natura & proprietate stellarum quæ sunt in eo & subdit nam præcedentis quidem eius partis imbres & ventos faciunt, mediæ aeris temperiem, vltimæ æstum & pestilentiam. Tum quæ ad aquilonem inflectuntur æstum & corruptionem: quæ ad meridiem glaciales & subfrigidæ sunt. hæc ego Ptolemæi verba ita accipio: vt quod de Ariete in vniuersum pronunciat inibi ad immobile signum referatur:quod negari non potest: quoniam ipsum est in quo fit æquinoctium & Ptolemæus eam ob causam βροντωδης dixit esse & χαλαζωδης: q̃ hæc omnia vernum ante tempus solet excitare: tum quæ adijcit consequenter de diuersa partium eius efficientia pro natura stellarum inibi existentium:credit quidem Haly de signi etiam partibus dici: vt mox declarabo: sed luce clarius ex ipso Ptolemæo de imagine dictum esse declarabo: & quantum erat Pto. in dogmate statuendo, tantum erralse in exponendo Ptolemæo ipsum Haly. Putat igitur ille dicta Ptolemæi sic accipienda: vt stellæ quas illis inesse partibus dicit fuerint eo tempore quo scribebat in illis partibus eius signi de quo loquitur: atque eam tunc fuisse illius signi proprietatem: quæ mutatis ad locum alium stellis successione temporis alio transferatur:quæ vtique Haly interpretatio probabilis appareret: si quod facit in Ariete in alijs signis fecisset Ptole. Et stellarum quas in illis partibus ponit, nomina nulla protulisset: sed cum in Tauro explicet quasdam stellas nominatim: & suum simul & sui errorem interpretis manifestat: quoniam stellæ illæ tempore Ptolemæi in ea signi parte non erant in qua eas ordinat: sed in parte potius imaginis: in qua scilicet & erunt & fuerunt. Verba eius de Tauro hæc sunt. Tauri signum vniuersaliter quidem vtranque affert aeris qualitatem: est tamen subcalido particulatim autem antecedentes quidem eius partes præsertimque vbi plyades sunt, teræmotus & ventos, & nubes exsuscitant: sequentes vbi sunt Hyades corruscationes & fulmina faciunt. Age igitur a Ptolemæo de imagine hæc dici quis non videat? in eius antecedentibus partibus Plyades sunt quas vergilias nostri vocant: in sequentibus hyades pro quibus inuulgata translatione aldebaran legitur: quanquam enim in vertice & cornibus totoque capite hyades sunt: plyades autem inter finitionem corporis eius & caudam Arietis quem vocant locum abscissionis: illæ tamen sequentes hæc antecedentes obtinent partes: quoniam Taurus auersu occidit & exoritur. At vero ad signa hæc si referantur nulla erit veritas dictis quandoquidem tempore Ptolemæi non erant pliades in signo Tauri sed in Ariete: vt ex magna eius compositione agnoscere cuius promptum est: quàm cum debuerit Haly legisse nec eundem fuisse vtriusque operis auctorem dubitauerit non possum satis mirari in re tam aperta hallucinatum: vt dicta Ptolemæi de locis stellarum in signis exposuerit: & pliades per id tempus in primis partibus Tauri fuisse scriptum reliquerit: quem errorem etiam Haly & Leopoldus & Ascadensis in summa quam vocant anglicanam: & denique posteriores vt Bonatus sunt secuti. Sed maior error horum q̃ sequantur Haly dicentem Ptole. locutum

Vide exclamationem.

Auenazra.

Verba Ptole.

Pleyades. Hyades. Vergiliæ.

locutum de stellis positis in illis partibus signi:et tamen non mutant:sed dicunt idem quod Pto.cum ab eo tem pore sint mutatæ plus viginti gradibus. patet igitur quod probare volebamus cōtradicere sibi astrologos imprudenter qui signorum imaginumque proprietates (si quæ sunt illæ) quasi loco, natura, partibus non differant: inuicem miscent.

Caput V. Chaldæorum imagines mera esse figmenta. quidq; ad eas fingendas illos introduxerit: atq; errorem artificiosarum imaginum & alios plures inde pullulasse.

VErum age signorum nulla sit virtus: an imagines ipsæ aliquid sunt? forsitan enim hic delirare astrologi non videbuntur:nec inniti fictitijs rebus & arbitrarijs quando illas imagines suis quanque luminibus, stellis, radijs, pro stellarum natura potestatis habere plurimum quis negabit? Ego vero astrologos delirare hic etiam nihil dubito:quoniam et si stellæ de quibus imagines fabricantur: & veræ & naturales sunt ipsa tamen de stellis imaginum constitutio, nec vera nec naturalis, sed falsa proque libidine fabricantium penitus imaginaria & sine aliqua specie est probabilitatis. quis.n.statim non iudicabit: vt si magna est virtus vnius stellæ multarum in vnum pariter conspirantium etiam non sit maxima? Sed rediens ad se ratio, nullam inibi esse videt præter fictam a nobis syderum conspirationem. nam mixtio per coalitum certe ibi non est: quomodo igitur coeunt multæ stellæ in vnam proprietatem, & naturæ distinctæ: & magnorum spaciorum immensa vastitate distinctæ scio quid respondebunt in vnius imaginis illa effigiem conuenire, quod sit argumentum alicuius occultæ etiam affinitatis: vt quemadmodum ex vna speciei cuiusdam figura deliniatur, ita vna sit in his ex illis omnibus eiusdem rei natiua proprietas. at vero hoc aliquid forte esset: quanquam nec efficere(quod volunt)si imagines istæ verissimis ibi notis expressæ absolutæque viderentur: cum autem pro arbitrio vt declarabo nostro fingantur: nec potius ibi canes & lepores(vt ipsi volunt)quàm tygrides & elephantes cuique sibi formare commodum sit: patet ꝙ de figura sumitur argumentum esse vt cætera solent astrologorum vanum & arbitrarium & fabulosum. Quod si non pro libidine aspicientium, sed pro natura consistere ibi illas figuras contendunt: non tam ad experimenti fidem prouocabo quàm ad ipsorummet astrologorum et rationes & testimonia. Abraam enim auenazra magnæ apud illos auctoritatis in editione secunda de astrologicis rationibus(Conscripsit enim de eadem re libros duos) de imaginibus istis redditurus rationem. verbis ita scribit.

Auenazra scripsisse duos libros de rationibus quibus astrologi vtuntur.

Quæ nos ita ad sensum vertimus in latinum vulturem cadentem vocat Ptole. lyram nec mirum quoniam sicut vnusquique mutare sibi figuram potest: ita & nomen.cœlum enim sphæricum est quare nihil est in eo cur hoc loco potiusquam alio exordium statuas alicuius rei: sed quemadmodum aliæ alijs stellis pro oculorum arbitrio coniunguntur: ita diuersæ fiunt imagines. nos igitur eo modo eas narrabimus quo traditæ sunt:hæc ille. qui verius & efficacius opinionem meam confirmare non potest:quoniam si principiũ nusquam aut finis est in circuli partibus: potes a quacunque malueris stella tibi imaginem incohare: & in quacunque volueris etiam desinere. nec dubium pro initij & terminorum quos tibi præscripseris diuersitate: proque numero stellarum quas vel asciueris vel excluseris varias inde imagines te conflaturum: præsertim cum ex his etiam stellis alias alius formas sibi representet: vt in vulturæ & lyra Abraam declarauit, & in alijs pariter potes declarare. neque enim in ipsarum quæ magis celebrate zodiaci imaginum numero conuenere: sed cum alij duodecim chaldæi tamen illas vndecim fecere, ex libra & Scorpio vnam constituentes. nam quid prohibet cum omnibus in pictura ista cœlesti quidlibet audiendi concessa sit æqua potestas: & ipse etiam Albuma. qui in omnibus rationes dogmatum astrologiæ redditurum se profitetur, cum venit ad imagines aliam nō attulit rationem, quàm ꝙ Aratus illas ita descripsit quasi nō ille sit fabulosissimus: qui vt Cice. inquit astrologia scripsit astrologiæ penitus ignarus: ꝙ si sphæram Arati cum barbarica sphæra contuleris: dissentire plerunque & dissonare inuicem illas videbis: quare scilicet sint ad libidinem fictæ & nulla doctrinæ vel rationis soliditate nitantur: hebræorum magistri sicuti imagines suas astrologi ita suum in stellis alephbetarium: hoc est suæ linguæ notas et elementa inuenire contendunt: nec si credulos oculos nanciscantur, minus hoc possunt illi probabiliter, quàm de imaginibus astrologi persuadere. quid plura ibi omnes formæ, omnes effigies: quare nullæ ibi formæ, nullæ effigies omnes pote state & arbitrio hominum: natura & veritas actu nullæ. Quod si ibi saltem nostri diuinaculi augustarum quædam rerum & sublimiorum simulacra confixissent: facilius ego quidem induceret vt non tam eorum & contra naturam quàm dei opera mihi viderentur. Sed cum illius consilium & sapientiam animaduerto non video: cur illud diuinitatis templum: illa atria cœli, melioribus non potuerit aut noluerit imaginibus insignire quàm irrationalium animantium, mōstrorum, vel rerum etiam vita carentium. quid enim ibi præter vrsas, dracones, lepores, canes: & quæ inania sunt vti sagittas, naues, triangulos. Adde capita abscissa tabo saniequę diffluentia: & relegatam ad supplicium virginem: vt hydram & centaurum prætermittam quod si natura non patitur: cum eorum in cœlo exemplaria sibi descripsit? Equidem maius omni insania puto adduci aliquando vt credamus naturæ hæc instituto, et diuino consilio ibi etiā formata. Puderet bonum antistitem aut magnanimū regem meliores picturas in templo in regia non habere. Alioquin quod consilium instituetis ista naturæ? an vt per imagines has superiores inferiora generis eiusdem corpora gubernaret? & per lyram quidē cœlestem afflaret quibus vellet hominibus musicam melodiā: per animalia quæ sunt ibi ea quæ apud nos sunt generanturque quotidie corrumpuntur: & generaret ipsa et conseruaret: nec mōstra sunt opportuna quæ nulla in natura sunt? innumera animalia ibi nō describi quæ nulla describuntur? Nā q̄d canū vrsarũq; sit priuilegiũ, vt duos habeāt in cœlo siue rectores siue antistites: elephāti tygrides et innumeræ species animalium nullum habeant in cœlo numē per q̄d reggantur? sed nimis multa de his cum illis, quæ non solũ est turpe credere philosopho, sed confutare ēt indignum. Quod si quis me percontetur, cur in ista fingendi licētia ad has potius imagines q̄ ad alias fautores astrologiæ descenderint, Respōdebo illum rationis habere quæstionem,

Vario varias sibi imagines eodē in loco fabricasse.

Albuma.

Aratus.

Cicero alephbetariũ hebræi in cœlo pingunt.

Vide præcellentem insaniam.

quæ frustra desideratur in his rebus quæ nulla ratione constitutæ sunt. Quid tamen in plerisque eos induxerit facile est videre. Puto.n. imaginum nomina quæ zodiaci partibus ascribuntur ab operibus solis esse deriuata quæ potissimum fiunt cum in illis partibus inuenitur: vt gratia exempli Cancri nomen habuerit pars ea signiferi in qua sol collocatus Cancri more regreditur: quæ proxima est leo propter æstus immodici exuperātiam: sicut Taurus pars alia nuncupata ꝙ ad eam sol cū peruenerit terra bobus aratur: q̄ Gemini sequuntur: quare tunc geminando omnia geminantur: sub Virgine terra exusta Solis ardoribus nihil parit: & sub Ariete vellere florum campi vestiuntur qua ratione capiti etiam de capilamenti similitudine animal illud præfecerunt: Libra noctes & dies in librili appensas inuicem æquat cum ad Scorpium Sol peruenerit, tum primum aer frigore pungit: mox sub Sagittario & frigorū vehementiorum & ventorum aculeis nos lacescens: in Capricorno ratio manifesta: quare inde Sol instar capræ ascēdere rursus incipit: in Aquario & Piscibus pluuias piscibus affatim effundens: potuerunt huiusmodi illi similitudinibus adducti has potius q̄ illas in varijs cœli partibus imagines fabricare, trahētes facile stellas in effigiem naturæ illius cuius illi parti nomen ob aliquam causam imposituri essent. Accessere figmenta poetarum vel ad voluptatem vel ad gratiam multa confingētium: sicuti Conon Ægyptius mathematicus vidit prius monstra & ex beroniceo vertice cæsariē. sed nec operepretiū rimari diligentius & explorare insanias aliorum, dum satis superq; constet nolentibus delirare non esse naturæ hæc opera: sed fingentium nugas vel somniantium deliramenta: sic vt tandem recte de his inuentis diffiniam a corrupta philosophia & poetarum fabulis sunt exorta: quibus tamen quasi rebus verissimis et digito (vt sic dixerim) dei formatis tantum astrologi omnes tribuūt: vt vix credibile sit, in quas superstitiones hæc illos insania perduxerit. Ne des farmacum inquiunt Luna in Tauro collocata quoniam animal illud ruminat: quare pharmacum faciet vt euomatur: cum domum ædificaueris caue ne Scorpius quartum locū obtineat: quoniam multi in illa domo Scorpij abundabunt. Qui corona oriente procreabitur erit rex qui lyra musicus: & mille alia hoc genus e quibus videas illis esse persuasissimum harum omnium rerum veras effigies & naturas esse in cœlo, a quibus ad nos mirabile defluant in decernendo fato potestates. Deniq; illa fabricandarum imaginum superstitio tota per ista insania pullulauit: vt formata scilicet in metallo aliquo simili imagine: a cœlesti illa virtutem afflari metallo opinentur: quæ tamen nec sunt in cœlo, nec si essent ob illam tamen ibi sculptam imaginem illinc descenderent: & si descenderet: haud quicquam tamen vt probat Auerrois aduersus Algazelem nobis inde proficeretur. Sed de his latius peculiari tractatu postea differemus.

Quid viderit Conon ægyptius.

Caput VI. Inuisibiles imagines neq; sensu neque ratione cognitas esse pugnareque inter se earum auctores: qui non Chaldæi aut Indi, sed arabes tantum fuere.

DEmirari vtiq; aliquis posset insaniā astrologorū in fabricandis quas hactenus incessuimus fabulosissimis imaginibus: nisi alias multo magis ridiculas somniassent. Tradunt.n. in vno quoq; decano siue facie cuiuslibet signi imagines esse quasdam, inuisibiles illas quidem, sed verissime naturæ soliditate constātes. quas qui audiunt non diffluere in risum non possunt: Sunt.n. huiusmodi. in prima inquiūt facie cancri ascendit formosus iuuenis bene amictus, sed in facie eius & digitis non nihil habens obliquitatis corpore reliquo simili equo atq; elephanto, pedibus albis, supra se varias frugum species & folia arborum suspendens. In prima facie Leonis ascendit arbor altissime radicis, cuius ramis insidet canis, & vir amictus vestibus nobilibus quidem sed sordidis, lachrymabundus, & de parentibus suis tristis his similes aliæ in alijs signorum decanis ab illis describuntur, quarum omnium vtpote rerum efficacissimarum meminit Abo. sexto lib. magni introductori. meminit Auenaz. in eo lib. cui titulū fecit hoc est initium sapientiæ: meminerunt Petrus apponensis: Michael scotus: & astrologi arabes latiniq; permulti: de quibus ego cum olim non nihil audiuissem, putabam per has imagines illos indicare, quidnam signi cuiusque decanus operaretur: non ꝙ inibi hoc est in cœlo figuras esse opinarentur. At eorum adiens libros longe secus esse agnoui. Putant.n. & asserunt et contendunt has in illis decanis imagines esse verissime operū apud nos mirabiliū effectrices. Quin ait Albu. operātur quidem interdum quæ sunt similia suis formis: sed sæpe & alia penitusque diuersa. Et quidem si linces hoc dogma statuissent, adduceret aliquo modo vt subdubitarem patuisse oculis eorū: quæ nostros obtutus effugerent. Istis autē hominibus tā admiranda mysteria propallātibus non inuenio fidem quidnam possit astruere: cum nec habeāt oculos alios quàm quos homines solent: homines autem non vident: nec raptos cum ab apostolo in cœlum eos legamus: nec in terra locatis ratio vlla potuerit ista demōstrare. Erubescant autem qui se vocāt philosophos: nec ista pudet tamen eos nugamenta conscribere quæ vix bimulo infanti fabulans anus persuaderet. Adde ꝙ nec easdem omnes: sed alias alij sibi imagines comminiscuntur. Hic quidem in prima arietis facie mulier inquit ascendit fulgore resplendens: & cauda piscis marini. Alius non formosam ibi mulierem: nō piscem: sed æthiopem esse ait: de cuius tamen oculis ambigitur nigri ne an rubentes potius: sed qui procera certe statura, & albā clamydem induatur. In tertia facie geminorum oritur inquiunt quidam, fistula aurea, & canis latrans et delphinus. Alij contendunt nihil horum inibi esse: sed virum petentem arma quibus se induat: clipeo munitū, instructumque pharetra. In tertia facie Scorpij equū aiunt Arabes esse leporem. Indi nec equum nec leporem: sed canē aprum & Leopardum. Alij nullam bestiā sed virum in genua curuatum forte (si licet mysteria interpretari) pro astrologis deo supplicantē: vt eos aliquando reddituram mente liberet ab insania. quid.n. aliud præterquam insanos: qui fallatiosis adeo nugis nec possibilibus vacent credant astipulentur. Videns hæc Abraam iudæus atque astrologus in lib. de natiuitatibus ridiculas potius quàm veras imagines istas esse confitetur. sed nec quēquam inuenio præter arabes homines semper fabulosissimos: & qui eos secuti sunt Latini fidem illis adhibuisse. Nihil de illis ægyptij: nihil chaldæi: nihil græci: nihil latini veteres astrologiæ scriptores. Nam quod ait Albuma. Indos ægyptios, babylonios, ista tradidisse, falsus facile deprehenditur: de ægyptijs enim & Chaldæi est vnde intelligamus talia apud

Aboasar.
Auenaz.
Petrus apponensis. Michael Scotus.
Irrisio Abraæ.

apud eos deliramenta nulla fuisse: unde conijci potest de indis eum pariter metiri: quanq̃ non ita potest ut de illis reuinci, cum nulla extent a fide dignis auctoribus tradita nobis indorum monumenta. Sed hoc peculiare arabum est: vt quascunque ipsi fingunt commentationes, præscribant illis auctorum nomina illustrium quales multas in primo disputationum istarum libro commemorauimus. Cum igitur extent Petosiris quædam adhuc apud Ægyptios astrologiæ magistri. Cum extent præter Maternum, Ephestion commentatorque Thebanus & Paulus ex alexandria ægyptiaca omnes astrologiæ interpretes facile ex ille cognoscitur nullam de istis imaginibus in ægypto mentionem. Patet idem de chaldæis auctore Tenyro Babylonio qui scripsit apotelesmata decanorum & coorientium cum illis imaginum patet Porphyrij & testimonio qui ex sententia chaldæorum astrologicas scripsit institutiones: vt mittam Mallium & Maternum vtcunque nobis & chaldæorum dogma referentes: de græcis auctoribus soli possunt dubitare qui græca non legerunt, neque enim vsquam apud græcum vllum scriptorem mentio de istis imaginibus. vt accusare magnopere Haly debeamus qui istum errorem ascripsit Pto. nam cum verbo quinto & nonagesimo libri cui titulus fructus dicit Ptol. hoc est quæ singulis signorum decanis cooriuntur nati voluntatem indicare: & quamnam artem sit pertracturus: expositor Haly per coorientes imagines inuisibiles istas de quibus diximus putat intelligi: nesciens quænam apud græcos hoc est coorientia dicantur. vocantur enim apud eos hoc nomine sex ille atq; triginta extra signiferum imagines quarum.xv.ad austrum: vna atque viginti vergunt ad aquilonem de quarum proprietatibus & natura primo lib. apotelesmaton scribit Pto. qui nec eo loco nec alibi vsquam, aliarum vnquam imaginum meminit præter eas quas fabricantur ex visibilibus stellis: ad uersus quas superiore capite disputauimus vtitur autẽ eadem dictione in sequenti verbo cum considerandain defectibus luminarium .i. coorientia quàm eandem sententiam secundo lib. apotelesmaton tractans indicat ex quo genere ista sint quæ coorientia dicantur. Ex quibus cum ait nati voluntatem artemque indicari quam sit professurus: id docet quod Mallius Maternus græcique scriptores explicarunt: vt qui naue cooriente nascitur nauta sit futurus: qui lyra musicus: qui emotho auriga, atque ita de reliquis: Sed & Porphy. in isagogis typum hoc est figuram & formam τῶν ζῳδίων: hoc est animaliũ quæ sunt in zodiaco .i. coorientium .i. ex astrorum compositione ait constare. vnde intelligimus coorientia hæc quæ dicuntur, non alias esse imagines quàm quæ ex stellis constituuntur: in quo declarando fui prolixior: quia audio Trapezuntium græcum hominem (neque enim eius liber ad nos peruenit) sed ita audio in commentarijs eius in cẽtiloquium Pto. expositionem Haly esse secutum. A quo errore barbarus Albu. potuit eos deflectere: qui nullas præter visibiles & constitutas ex stellis imagines ad austrum aquilonemque sitas, decanis exoriri ex sententia Ptol. affirmat. Libet autem ad mentem reuocare: quod quinto lib. aduersus illos dicebamus qui natum dominum Iesum dicunt oriente prima facie virginis in qua virgo sit lactans puerum qui vocetur Iesus. constat enim imago hæc virginis puerum lactantis ex his fabulosis imaginibus quas irrisimus. quanquam nec talem ibi imaginem: sed aliam quandam vt narrat Albu. indi comminiscuntur: quod inuentum quàm vanum & ridiculum sit quisquis animo satis perpenderit: pudebit eum astrologicis istis deliramẽtis, euangeliorũ veritatem velle aliqñ confirmare: quod nõ alia ratione a dæmone est procuratum, qua vt quasi si amica fautrixq; religionis pestis ista reciperetur. Sed habeant ipsi sua sibi nugamenta: quibus accersitis non confirmatur veritas christiana sed infirmatur potius atq; polluitur.

Ephestion. Thebanus. Tenyrus. Babilonius

IOANNES PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI NONI INCIPIVNT.

Caput primum. Epithoma eorum quæ hactenus confecta: & quid sequentibus libris agendum vndeque auspicandum.

Emõstratum est hactenus astrologiam nullam esse q̃ ista de quibus pronunciētur a cœlo nõ depẽdeant, præterquam per accidẽs, aut tanquam a causa remota & vniuersali: quarum neutra cognitionem particularem euentorum parit. Declaratum est item si de cœlo fierent ista non tamen quomodo astrologi opinantur: hoc est a momẽto quodam initiali: tum si detur hoc quoque, certe non ab his causis quibus vtuntur in prædicendo quarum nullam si certum habeamus examen vera & naturalis. Nam quanquam stellis vtantur et planetis, augent minuunt, mutant, pro locis, signis interuallis & cæteris id genus quæ falsa & inefficacia esse declarauimus. Quare vel malas causas introducunt: hoc est fabulosas, vel inficiũt bonas admixtione malarũ: nunc illud nobis agendum vt declaremus si cuncta ista consisterent esse tamen huiusmodi quæ cognosci ab illis nõ possint, aut si possint cognosci nõdum habitam tamen eorum cognitionem. Tria sunt autem cognitu necessaria si de rebus futuris vera prædicẽda sunt. Primum illud vt hora initialis rei cuiq; fideliter teneatur. Secundum vt statum cœli sydcrumq; positionem ad eam horam exacte comprehendamus. Postremũ vt illa cœli syderumq; positio quidnam faciat rationibus veris, aut non fallacibus obseruatum experimentis intelligamus. Horum nihil posse cognosci: aut qui sciuerit hactenus non extitisse duobus sequẽtibus lib. aperiemus. Exordiemur autem ab hora primordiali cuius cognitio in primis necessaria nec constitui reliqua recte possunt siquid in ea vel ambigatur vel erretur. Ea vero vel hominum siue genituram vel vrbium atque regnorum, vel anni constellationes auspicantur nos a genituris initium faciamus.

Caput II. Astrologum certam genituræ horam neq; semper scire posse: neq; per veram regulam explorare.

Momentum quo quis nascitur, exploratum habere astrologus nõ potest: nisi forsan accinctus cũ prodit infans astrolabio, cœlestia metiatur: sed hoc fit q̃ rarissime: nec fieri nobis volẽtibus semp p̃t vt noctu: aere nubilo: mathematico nullo: verum cum sit labi quoq; facillimũ. vt testatur Auẽ. in cõmentarijs super Pt. nã si non sit exactissimũ instr̃m, quale forsitan

nunquam est quod inspectione momento egressionis ad liquidum respondeat:ratio partilis horoscopi vacillabit. Verum vt si vera per astrolabium horæ perscrutatio,rarissime vt dicebamus fieri hoc contingit: illud frequens fereque perpetuum vt parentes dominus ve geniturae, talem fuisse natiuitatis horam dicat astrologo:cui fidendum non esse nec astrologi diffitentur, fallax enim plerunque: quare dicitur apud eos hora extimata siue suspecta: de qua scilicet suspicio certitudo nulla.nam solaria mentiuntur & horologia quidem si nihil fallant. ea tamen quæ medijs horis cadunt interualla non demonstrant.adde ꝙ horæ vulgares initium ab occasu Solis non habent:quod mathematicarum ratio postulat.verum cum aer incipit obtenebrari: quod euenit sole subfinitorem dudum iam demerso,præsertim in signis obliquis sole collocato: quæ cum moram in occidente trahant longiorem interdum nox vnam hora exegerit priusquam aer obtenebrescat. Denique consitentur hoc nobiscum astrologi:sed remediū adhibuere ne propterea diuinatio periclitetur. Nam & si illa non sit vera quàm vocant horam extimatam: nisi tamen a vero plurimum distet habere se methodum dicunt veræ inueniendæ quare nihil obesse priorem illam incertitudinem nos si sapere isti possent id tantum obijceremus artem siue scientiam dari non posse quo facta sit nec ne, res particularis quæ piam cognoscatur.non igitur esse methodum qua reddamur certiores quo momento Ioan. aut Pau. editus sit in lucem: sed ista non videntur eis absurda, forsitan neque illud esse qualibet nedum die sed hora particulas multas tempo ris: quibus certa regione nasci nemo potest, consequi hoc facillime demonstratur. Nam si natus ego prima noctis hora dicor a parentibus,& methodo conuenire horam negat astrologus:quare serius aut citius me fuisse natum rogo nunquid alius sub eadem cœli inclinatione prima noctis hora nasci potuerit: quod si negant fieri potuisse:sequitur quod dicebam vt multæ sint horæ cuiuslibet partes: quibus locis quibusdam nasci homo non potest:dico autem multas horæ cuiuslibet partes, quoniam nullum fere tempus geniturae datum a consulentibus regulis quadrat astrologorum, sed mutatur ab illis semper in partem vel antecedentem horæ,vel subsequentem:si potuisse alium nasci per id tempus in ea regione concedunt:quanquam ego tunc minime natus sim:natus igitur prima hora noctis dicatur Anto.atque illud interrogo si quàm veram iam statuimus horam suæ natiuitatis Anto. porrigat astrologo veram ille sit arbitratus an falsam: si veram debuit eadem ratione meam cum offerebatur veram arbitrari cum eius methodo non magis nunc conueniat quàm cum Ioan. eam offerebat: si falsam verum statuebatur ea hora natus Anto. falsum ergo dogma per quod hora verissima quasi falsa reputatur. Præterea qui præceptum hoc genus tradiderūt signum aiunt mutari non debere: quod extimata hora demonstrat:sed eius signi partē methodo declarari. quæ potissimum sit in hora. verum extimata hora de signo sæpe mentitur cum postremis præsertim aut primis signi partibus ascendentibus homo nascitur: tunc igitur methodus non emendabit errorem sed confirmabit: patet his rationibus viam non esse horoscopi vestigandi cum est incertus. Nunc illud ostendamus siqua forsitan posset excogitari. quas tamen astrolog. tradiderunt apertissime esse fallaces.

Caput III. Pto.dogma quod almuseli seu animodar vocant & auctoritatibus & rationibus confutatur.

PTolemæus tertio apotelesmaton lib. dogma tradit huiusmodi. Præcipit obseruari nouilunium proxime genitura præcedens, aut plenilunium. Tum planetam qua parte coitus fuit vel oppositio auctoritatis plus habentem:denique themate iam dispositio cui cardini proprior ille planeta fuerit statui locum illum ad numerum quem in partibus signi planeta ille dominator obtinuerit hunc cardinem confingunt totius geniturae:hoc fundamentum totius apotelesmaticæ astrologi omnes decernunt.hoc illud decretū quod almuseli vocant,interdum Animodar. In quo quantum peccent iuniores sententiam Ptol.perperam intelligentes superius. Nunc ipse Ptol. excutitur cui possum in primis magnas auctoritatū molles opponere. Nam Abraā iudæus ait se multas genituras obseruasse cum exactissimis astrolabijs in his regionibus quarum longitudo latitudoque confessa et explorata:nec tamen inuenisse de planetis aliquem cuius gradus ex signis quæ occupabat atque minutiæ, responderent gradibus & minutijs orientis aut medij cœli nec plus hora dimidia variaretur a iam comperta sensu verissima hora natiuitatis. Ridiculi vere qui dicunt iudicio nō scripsisse hæc animi Auenaz.quasi lis illi cum Pto.de regno:quo fuit annis etiam nongentis posterior quasique in anno constituendo in annorum datore: & plerisque alijs Pto. sententiam alijs non anteponat. Sed & Alchabitius proprio commentario scribit se demonstrasse nullo pacto per eam rationem gradum orientem verum posse reperiri. Henricus batensis Alberti magni discipulus suam examinans genituram:quanquam nomine dissimulato seruum dei se nominans. mittamus inquit animodar Pto.a sapientibus reprobatum:alij dogma non expungunt sed castigant vt Aoniar non nihil a Ptole. dissentiens. Alij super eius intellectu digladiantur:cum illud inquiritur cuinā loco proximior sit planeta: sunt qui quantitatem discretam obseruandam velint sunt qui continuam vt Antonius de monte vlmo: Verum omissis auctoritatibus aduersantium Ptolemæo solitus ego dogmatis falsitatem ita declarare. Nascatur Lucius Romæ:Florentiæ Fabius eadem hora eodemque momento liquet astrologis non eundem futurum horoscopum vtriusque ob diuersam cœli inclinationem sub qua nascuntur:& tamen si rationem ex Ptolemæi præceptis ineamus eundem vtriusque horoscopum faciemus cum vtraque regione plenilunium antecedens, siue nouiluniū eadem cœli parte contigerit:quare idem quoque dominator qui themate in vtroque gradum signi possidens eundē, ijsdem numeris cardines in vtraque genitura definiet. Sed hoc euidentia rei sensuq; reuincetur dogma igitur falsum quod miror Ptole. mathematicum summum non peruidisse. Aoniar.

Caput IIII. Inuestigationem partilis horoscopi per conceptum, Ptolemæo falso ab Arabicis Ascribi: irrationalem esse:& a multis astrologis reiectam.

APud iuniores inuenta est alia ratio vestigandi ex hora cōceptus horoscopi cui plurimū tribuunt. est autem huiusmodi ponunt quasi confessum ex veterum traditione: præsertimque Ptolemæi verbo primo & quinquagesimo libri centum enunciatorum Lunæ Aliud dogma iuniorum.

rum Lunæ locum in natiuitate fuisse horoscopum in conceptu. Contra, locum Lunæ in conceptu horoscopum esse natiuitatis: hoc posito methodum tradũt qua putant posse deprehendi locum Lunæ cum semen vterum impleuit: quo reperto similem quoque gradum colligunt hora natiuitatis ascendere: Fuit autem eis erroris occasio mendosa translatio librorum Ptolemæi: quoniam nusquam ille de gradu hoc scripsit verum de signo tantum verba eius loco superius memorato sunt hæc ἔνθα: & quæ sequuntur.

Occasio erroris eorũ: Mendosa translatio, Ptole.

Latine ita ad verbum vbi est tempore natiuitatis illud signum cõceptus horoscopum statuas: vbi fuerit in conceptu illud fac horoscopum partus vel eis oppositum. non putauit igitur Pto. hac via partiliter posse horoscopum inueniri: quare in libris apotelesmaton vbi hoc inquirit nullam placiti huius facit mentionem: alioquin si de gradu intellexisset: quod ex eius verbis falsum ostendimus, facillimum quoq; existimasset in conceptu horam inuenire quam hodie nullo magno negocio iuniores quibuslibet desiderãtibus reddunt, vsi methodo quam Ptolemæi esse volũt: quomodo igitur ipse Pto. apotelesf. lib. tertio principium seminale ἐπιπολλον: hoc est plerunque seu maxima ex parte ait ignorari: & cum in eius cognitionem deuenitur id aut συμπτώματι: hoc est aut casu scilicet fortuitoq; aut obseruationem debuit certe addere aut ἐντέχνως: hoc est artificiose siquidem arbitrabatur arte aliqua & via istud posse deprehendi: quomodo autem ait casu cognoscitur aut obseruatione declarat græcus interpres casu cum accidit mulieri recepti seminis sensum fieri vt Cleopatra docet: obseruatione si consulto vir illud tempus annotat quo semel fœminæ congressus deinceps abstinuerit: tum fœcundum fuisse congressu menses declarauerint. præter hæc aliam esse viã tempus illud ad liquidum explorandi veterum nemo prodidit nedũ ex eo natiuitatis horã voluerint inuestigare. Nam quod Arabes dicunt Hermetem hoc præcepisse, fabulosum est: sicut alia multa) quod primo libro notauimus (mendacissime ad eundem referunt auctorem: quod enim Ægyptij super hac re tradiderunt: Ephestion refert & Porphyrius qui hoc ipsum præceptum quod legitur in Ptol. Petosiris Ægyptij inuentum fuisse his verbis ὁ δὲ πετόσιρις & quæ sequuntur

Nullus veterum tradidit viam vestigandi seminis susceptionem,

Ephestion, Porphy,

Petosiris autem inquit signum in quo Luna fuit tempore conceptus illud in partu horoscopum esse aut eius oppositum. quod autem Luna tempore partus occupauit illud conceptus horoscopum fuisse. sed eodem loco Porphyrius duos alios refert modos ex Antiochi quorundamque aliorum sententia signi vestigandi: in quo fuit Luna hora concubitus, de gradu nunquam facta mentione: quin ipsum quo scribuntur hoc caput περὶ σπορίμου μοίρας inscribitur: hoc est de signo seminali lunæ quod illud signat: quidnam signũ Luna tenuerit cum loco genitali semen amissum est Ephestion quoq; thebanus tres alias ab his diuersas: quarum Porphyrius meminit, ægyptiorum methodos narrat, quibus hoc idem inuestigarent: quodnam scilicet signum hora concubitus ascenderet: vbi verbis expressis admonet nos ephestion non perueniri per eas vias ad partilem horoscopum: sed eũ παχυμερῶς indagari: hoc est crassa (vt pici solet) minerua. gradus vero determinandi vnicam esse rationem quam tertio lib. apotelesmaton tradiderit Pto. Est autem ea quam capite proximo confutauimus: verum vt diximus in errorem lapsi iuniores, quoniam in Arabica translatione quam latini sequuntur, interpretes gradum pro signo perperam posuerũt. Cæterum quicquid scripserint auctores quænam ratio dogmatis: aut qua potuit hoc obseruatione deprehendi? Respondet inquiunt supputatio: quoniam ex loco lunæ hora natiuitatis quot diebus in vtero infans fuit hora natiuitatis intelligitur: quos si retro numeres in cõceptus horam deuenies: atque per id tempus lunæ locum inuenies eum qui tempore natiuitatis ascendet. Verum illud interrogo quis nos doceat ex loco lunæ tempus mansionis in vtero definire? non hoc Pto. non veterum quispiam: nõ vestes etiam Hermes prodidit: quod respondeatis aliud non est quàm ita definiri mansiones illas oportere si verum sit dogma de permutatione ascendentis & loci lunæ in conceptu & natiuitate: circulo igitur demonstratis veritatem dogmatis probantes, q̃ eueniat ita mansionibus obseruatis, & mansiones obseruari ita debere: quare dogma verum aliter non erit scilicet ita facile sit cuique dogmata confirmare. Quod si forsan audetis experimento id asseuerare simul obseruato collocatoque inuicem tempore natiuitatis atque conceptus: impune vobis mentiri licet acta re sine arbitris: verum ex vestris qui se maxime contendunt expertos negant veritati respõdere præceptum. Abraam enim Auenazra se quinquies id obseruasse dicit ter non successisse: quod nunc quidem in Martem: nunc in venerẽ: nunc in Mercuriũ refert. Puto si decies id obseruasset alios quoque planetas pariter accusasset. Nã Emanuel Hebræus Auenazræ sectator bis expertus semel a vero tẽpore natiuitatis per septem dies repperit variare Aboasar numem astrologorum falli methodum istam quinq; gradibus posse credit: vt Sedis eius Discipulus narrat: quod si est nihil nos iuuat quibus de gradu tantum sollicito. Pariter & Auerodan magnus apud istos expositor Ptolemæi mentiri sæpe illum testatur. Saxoniensis interpres Alchabitij falsam & vanam penitus putat inutilem quoq; affirmans fieri non posse vt per eam incertus gradus horoscopi certus vnquam reddatur: quod exemplo propositæ genituræ late manifestat.

Petosiris.

Error iuniorum.

Reprobari dogma experimẽtis.

Abraam Auenaz.

Hemanuel.

Sedis Auerodan.

Ioannes saxo.

Caput V. Messalæ figmentum cum alijs quinque a Paulo alexandrino recitatis explorandi horoscopi modis refutatur.

HI sunt fere modi qui recepti magis astrologis: Messala figmentum aliud cogitat: sed explosum ab omnibus perspectæque vanitatis. Iubebat enim lunæ tempus a nouilunio ad pleniluniũ: vel contra a plenilunio ad interlunium: quasi horam vnam existimari: tum vtrum illorum antecederet genituram quod inter ipsum & tempus genituræ spacium caderet: comparari ad totam distantiam Lunæ nascentis & consumatæ: & qualis esset interuallorum proportio, eam partem sumere horæ temporalis: ita tamen vt illud obseruaremus: ne quando mas hora pari nec fœmina impari nasceretur. Risit secuta ætas experimento deprehendens eadem hora mares & fœminas nasci. Ego vero non tam placiti vnius cogito vanitatem, quàm hinc totum Messallam illum iudico. Nam vt labi erra-

Figmẽtum Mesallæ.

Vide pulchrã deductionẽ stultitiæ astrologorum.

re decipi proprium sit hominis: attamen scribere tam pudenda: niti rebus ridiculis: fabulas ponere quasi dogmata: loqui quæ rerum passim euidētia confutet, non est hominis certe, si dos hominis propria ratio est. Sed nec tam vnum Messallā estimo q̃ de Messalla oēs astrologos: apud quos primi ordinis est: nec temere in ea familia sapiētiores inuenies. Nam Antistites sacræ istius disciplinæ mirabiles Ægyptij, quanta super hac re fabulamenta commenti sunt. Refert Paulus Alexandrinus methodos quinque diuersas a tribus iam memoratis quibus ad horoscopi veritatem partiliter indagandam vtuntur, deus bone quàm vanas, rudes, futiles, falsas. Prima huiusmodi respice inquiunt epochan Solis in diurna genitura, Lunæ in nocturna: & cuius planetæ fuerit monomiria, fac eiusdem planetæ monomiriam suspecto gradui proximiorem, verum horoscopum. Altera siue dies fuerit siue nox Lunæ tātum epochan inspicit cætera similis. Tertia quæ Ptolemæo sui dogmatis præbuit occasionem plenilunium vel interlunium proximum genituræ considerat: tum vero despotem hoc est dominum domus in quo contingit & onocratorem hoc est finitorem dominum: videtque vter fortior in natalitia constellatione, vter plus in ea possideat auctoritatis: & ex isto dinumerat gradum ascendentem. Quarta duntaxat inspicit dominum summum gradus scilicet in quo Sol & Lunæ postquam in fans vero prodit vel coeunt vel opponuntur: & quot fines in ascendente signo possederit ille planeta tot gradus eiusdem signi putant in oriente iam apparuisse. Postrema non solum genituram sed cōceptum obseruat: hoc est quod vtrunque tempus vel plenilunium vel nouilunim antecessit: tum graduum quibus illa contigerit dodecathemoria fieri iubet & obseruari: in quo planetarum cadant monomerijs: vt qui in themate melius se habuerit arbitrium habeat horoscopi metiendi scribens Heliodorus quo pacto inuestigarent tempus conceptus: retrocedebant inquit a genitura per nouem menses quasi gestandi vteri, tempus semper sit æquale: vt rudissimi vbique diuinissimi isti Ægyptij inueniantur. Possem autem obijcere multa quibus peculiariter ista dogmata peccant. Verum illa vna ratio breuitati studentibus satis est qua Pto. quoque dogma reiecimus. nam quancunque secuti fuerimus methodum ex prædictis: semper eorum qui simul nati fuerint, regione tamen diuersa faciemus eundem horoscopum: quorum tamen omnibus mathematicis extra omnem controuersiam constat esse diuersum.

Quinque aliæ viæ, Ægyptiorum a Paulo recitatæ. *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Heliodo.*

Caput VI. Initia vrbium, regnorum, factionum, legum ignota esse, nullamque artem astrologos tradidisse qua possint inuestigari.

Liquet ex his nunquam horam natalem præterq̃ casu notam ad liquidum esse: tum quod aberret nullam posse per artem restitui. sed cum ea vera non fuerit veritas prædictionis constare non potest. Nihil igitut veri dici potest a genethliacis qui partilem horoscopum cardinem genituræ compagem totius fati fundamentum totius apotelesmaticæ, vna voce testantur. Neque vero melior fides in vrbium & regnorum initijs: quorum notitia scrupulari longe difficilior quàm geniturarum, quis enim hæc prodidit? quis obseruauit scriptor historiarum? quarum fides & diligentia si reddiderit diem vrbis instauratæ, vel vrbis conditæ vtique magna nimis existimabitur, Romæ diem natalem coli mos fuit: sed non plus inde constat astrologis quàm in imp. fuisse Lunam hoc est in Libra cū condebatur. In opistographis Pauli Florentini medici & mathematici duplex repperi tempus annotatū instauratæ vrbis Florentiæ: alterum anno gratiæ octingentesimoprimo alterum octingentesimosecundo: vnde: syderū constitutio penitus diuersa. Crediderim & multas variari vrbium constellationes quæ vulgo feruntur fictas ex apotelesmatis: quales veterū fingit Iulius Firmicus Paridis & Platonis, & aliorum, quod de mundi quam affert genitura, ipse quoque testatur. Præterea magni quoque esse momenti volunt illud momentum quo noua inter populares: quo ciuilis discordia nata: quo gens extera regnum inuasit: quo nouæ conditæ leges noua decreta fuerunt promulgata: quarum rerum horoscopum quisnam reddet non diuinator? cum hæc tamen habere prius oporteat quàm diuinemus. Deniq; vt haberi momēta possint aliqua temporum istorum, certe non denegabunt ea forte minus exacta, minus certa quàm particularium geniturarum. quare si putāt istas indigere castigatione, nec aliter eis fidendum multo hoc magis opus fuerit in illis: quas cum nulla ratione docent emendare: nam quas memorauimus methodos genituris tantum hominum adhibentur. Erat igitur manca fallax omnis eorum prænunciatio de fatis vrbium & regnorum quando de momentis illis primordialibus volunt hæc dependere: quæ tamen aut ipsi penitus ignorāt: aut nō satis ex fide, satis ad vnguem tradita receperunt. Non iam igitur homines mortem, exilia, paupertatem, non excidium, vrbes aut pestilentiam vereantur, cum audacissimi nugatores æditis passim libellis annuis ista minitantur.

Horoscopus. *Paulus Floren.* *Iulius Firmi.*

Caput VII. Incertum adhuc esse apud astrologos quomodo domus diuidendæ: quantum earum vires extendantur: & quibus signis vtendum.

Reliquum de principijs anni, magnarumque coniunctionum: & defectuum dicere. nam momentum quo fiunt obseruantes inde vaticinantur fata rerum publi. & vniuersalium. Erit igitur declarandum huiusmodi tempora citra lapsum erroris ab illis deprehendi non posse: verum hoc ex sequentibus elucescet cum incertos adhuc motus planetarum nec inaccusabili supputatione comprehensos ostendemus: Hactenus igitur quàm sit incerta cuilibet rei fatalis hora diximus si sunt horæ fatales rerum quas astrologi maxime putauerūt: nam nullas esse fatales, & si quæ sunt, alias esse quàm putent supra demonstrabamus. Nunc illum palam faciamus etiam si tempora consequantur auspicandæ prædictionis, quæ tamē syderum positio: qui cœli status ad eam horam, scire eos non posse. Primum igitur opus thematis disponendi præfinitis duodecim locis quas appellant domos: vbi quantis astrologi tenebris offundantur: quantum inuicem digladientur re penitus incomperta nemo nescit qui libros mathematicorum attigerit: alij sex circulis ista loca discriminant quorum vnus per orientis punctum circumuolutus & septimum facit cardinem et horoscopum: alius ipse meridianus ætheris summa infimaque deliniat: alij quatuor medijs locis intercepti per quatuor puncta notasque dicuntur diuisionum arcus semidiurni & arcus seminocturni in tres æquales portiones: Sed & omnes

Discordia astrologorum in domuum diuisione.

isti circuli

isti circuli mundi vertices permeant: quam opinionem vulgo receptam superius coarguebamus. Abraã Auenazra docet in astrolabij compositione:tum alibi quoque domos ita partiri vt sex circulos designemus:quorum vnus orizon, alius ipse meridianus: quibus quatuor statim cardines statuuntur. Alios quatuor duci iubet per notas sectionis orizontis & meridiani ac diuisionis partium æquatoris cadentium inter orientem & meridianum, et diuisionis inquam in tres æquas portiones. Hanc methodum valde probat auctoris tamen nomine suppresso. Ioannes de regio monte sublimis ætate nostra doctissimusque mathematicus, quanquã Campano tamen non satisfecit qui nouam ipse quoque partitionis istius attulit rationẽ, cætera similis Auenazræ: sed in eo plurimum diuersam, ꝙ pro æquatore factitio quodam vtitur circulo quem nuncupauit circulum verticalem vnde alius menius alijque locorum fines emergunt: scripsit Ioannes copiose confirmationem huius dogmatis multis tum mathematicis: tũ veterum astrologorum auctoritatibus nitens. Alij & aliter partiuntur: & Ludouicus heremita noster diligens exactissimusque supputator solitus est probare nullam ex methodis quas memorauimus Alchabitij dictis conuenire. Quid ꝙ eadem loca per zodiaci gradus quos æquales vocant multi censent diuidenda, vel hac tantum vtentes via (quod plerunque fecisse indos supra quoqꝫ monuimus) vel vtranque diuisionem pariter recipientes: tum eam quæ ex anaphoris variatur adequatorem tamẽ quæ gradus signiferi tantummodo respicit: quod hispa. Abraam præceptor Auenazræ & Henricus valensis obseruant non minus ex loco pronunciantes in quo planeta sit facta per æquales gradus distributione, quàm vbi communi more diuisionibus annotatis. Præterea si constaret vbi locorum principia finesqꝫ statuendi superest alia dubitatio quæ rursus omnia reuocat ad incertum: quoniam non conueniunt loci virtutem & efficaciam intra spatium claudi loci designati. Sed Ptolemæus supra illud ad antecedentes signorum partes quinque gradus exorditur. alij tribus tantum partibus illud extendunt. Ægyptiorum sapientes initium loci quàm vulgo cuspidem appellant nõ initium, sed medium esse quasique centrum virtutis volebant: quare quindecim supra gradus loci illius eum diffundi, & totidem citra: quas omnes opinionum varietates si paribus fere omnes vel rationibus vel auctoritatibus communitas animaduerterimus, vel hac duntaxat incertitudine totam pronunciandi per astra rationem (si qua sit illa) in ambiguo esse confitebimur. Nam variatis locorum diuisionibus omnis variatur constellatio, quandoquidẽ (quod supra reprehẽdebamus) mutant stellæ apud astrologos pro loci mutatione, naturam in fluxum: & proprietatem: & quod maximum est, illa loca pugnanti & contraria imprimis conditione decernunt: quæ sunt situ coniuncta & cohærentia. nam primo loco duodecimo qui deinceps se habent: quid magis potest esse diuersum? quid sexto & septimo rursus quinto & sexto? vndecimo item & duodecimo: nono rursus atque octauo: atqꝫ ita de reliquis. sæpius autem quem alius mathematicus sexto loco planetam collocabit, alius in quinto esse cotendet: quod omnem prædictionem penitus variabit: & quem quidam in nono esse decernet: alius ad octauum dicet pertinere. Tota igitur ista locorum distributio radix & fundamẽtum omnis apotelesmaticæ remanet in incerto. Sequitur eam cura signorum quibusnam scilicet vti debeamus? vbi perplexa nec explicabilis quæstio de mobilibus signorum immobilibus deque sphæra octaua nona & decima: de qua re non est nobis hoc loco dicendum: quoniam supra abunde est pertractata. Iudæus Abraam duplex thema fieri præcipit: vt qui scilicet controuersiam dijudicari posse nõ crederet. Erit autem incertum ex hac dubitatione quænam signa planetis debeantur: sed ex ea quam ante tractauimus quænam loca: sed omnis hinc pendet astrologica pronunciatio: omnis igitur dubia, incerta explorata.

Abraam, | Ioannes de regio monte. | Ludouicus heremita exactissimus supputator. | Abraam hisp. Henricus. | Abraam iudæ. duplex facit thema.

Caput VIII. Loca planetarum verissime assequi esse laboriosissimum deqꝫ instrumentorum fallacia.

Locis diuisis signisqꝫ distributis superest labor epochas statuendi syderũ & stellarũ: hoc est quibus gradibus & minutijs tam non errãtes q̃ errantes stellæ reperiãtur indicandi: quod officium rudes & imperiti facillime putant posse se præstare: doctissimi hæsitant & diffidunt: quibus scilicet notum, quanta sit difficultas assequẽdi verissime loca planetarum: quod impossibile ne dũ laboriosum multis iudicatur. Andreas summarius grauis mathematicus suum ita librũ exorditur: motus stellarum an sciri possint nescio, nondum esse scitum, certissime teneo. Affert rationem sententiæ suæ talem: quoniam qui metiũtur syderum motus, necessario prius locum syderis definiunt: in quo illum instrumenti ope conspiciunt, & loco stellæ cõperto quasi suppositione vtuntur ad ipsam super eius cursu supputationem digerendam, ꝙ si locus vere deprehenditur: vera motus futura supputatio: nam mathematica ratione nituntur: quæ minime fallitur: verum loci deprehensio fidelis vsquequaque non est, organo simpliciter vtique deficiente. neque enim potest qualiscunqꝫ vastitas instrumẽti mecanici satis esse diuisionibus actu sensuque perceptibilibus quæ sunt errori vitando necessariæ: si distantiæ stellæ cuiuslibet ab obseruantis locotum proportionis illius qua ambitus vniuersi, instrumenti ambitum excedit ratio habeatur. quare cum habitudinem partium instrumenti corporis perexigui, ad totius partes tanquam ad res immensas nequeat sensus assequi locus syderis obseruari sine fraude non poterit. Verum forte latebit error, sed ætatis successu fiet euidentior, sydere semper a vero loco singulis restitutionibus magis recedẽte. Confirmat hoc Pto. qui hanc ob causam de fallacia instrumentorum iubet ducentesimo quoqꝫ anno astromicos numeros instaurari: ꝙ eo temporis tractu veteris obseruationis culpa retegatur: quare nouis obseruationibus castiganda: quæ nec ipse futuræ sint inculpatæ: sed citra tamen errorem qui tunc sensu deprehẽdatur: quæ cum rursus exactis multis euolutionibus aberrabunt insigniter, noua, quàm maxime fieri potest, rursus castigatione redigentur ad veritatem: sic tabulæ Pto. principis astrologorum multis retro annis habitæ sunt inutiles: et enim studia recentiorum obseruationes identidem corrigunt: quoniam vt prædiximus, nulla tam solers, tã subtilis instrumenti cuiuscunque fabricatio: nulla item tam vasta magnitudo quæ locum syderis inculpata fide renunciet. Refert Abraam iudæus in lib. super operæ tabularum de duobus astrolabijs summa ratione confectis: tum magnitudinis tantæ: vtriusque diameter nouem palmis extenderetur: & cum duo fratres Bersechit instrumentorum

Andreas summarius | Cõfirmatio per sententiam. Haly. | Abraam iudæus Astrolabia quorum diameter nouem palmorum.

compositores simul ingrediente Sole in Arietem, Solis altitudinem obseruarent: non idem vtrunque retulit instrumẽtum: sed duobus minutĳs inuicem variarunt. Henricus baten. macliuiensis in hac arte præcipuus vt in omni mathematica. scripsit enim super astrolabĳ cõpositione nobilem tractatum, putat vel impossibile, vel vt inquit proximum impossibili fieri instrumentum nullo modo fallax: & cum etiam Parisiis refert se vidisse, duobus arte mira dispositis maximis quadrantibus altitudinem solis maximam in meridie scilicet æstiualis solstitĳ obseruatam: & altero quidem instrumento, partibus deprehensam quatuor & sexaginta, minutĳs vero duabus & quadraginta. Altero totidẽ partibus sed minutĳs nullis: quare fuit error in alterutro minutiarũ duarum & quadraginta. Vide q̃ falli poterunt etiam qui nascentis horoscopum colligunt instrumẽto: quod admonitos quoque nos ab Auenrodan supra sumus testati.

Error quadraginta & duarum minutiarum. Oculos multis modis falli posse.

Baten item quem mox citauimus in naturalium rerum speculo multis millibus versuũ probat nec Pto. nec Ieber: nec Albategni quantitatem diametrorum Solis & Lunæ certius indagare quàm per defectus: nam fidem instrumẽtorum super ea re fore suspectam. Mitto quàm multis modis in magna compositione docet Pto. et Alliacen. lib. septimo de visu falli oculos posse super stellarum locis obseruandis. nam vt aer serenus & innubilus habeatur: quid prohibet ventum flare qui non sentiatur? At scribit philosophus Arist. euro flante videri sydera maiora.

Leo excogitauit nouum instrumentum.

Leo hebræus vir insignis & celeber mathematicus quasi veteribus parum fidens excogitauit nouum instrumentum: cuius vidimus canones mathematica subtilitate præcellentes: veruntamen eo duas non erraticas bis eodem anno cum obseruasset, discrepasse priorem ab altera obseruationem duobus gradibus dicit: quod in aeris statum putat referendum.

Caput IX. Variæ sententiæ de planetarum motibus: anni inæqualitate: & maxima solis declinatione.

Hinc nata est forsitan inter auctores tantarum diuersitas opinionum de motibus syderum: quoniam si loca non fallentibus instrumentis vera deprehendissent: in metienda vt dicebamus mora restitutionis nõ aberrassent nec dissonassent inuicem. Ptol. in magna compositione motum solis vocat manifestissimum omnium, quoque cæteros veluti notiore metiri debeamus: hic vero quàm parum certe sit exploratus nihil certius nobis ostenderit, quàm quæ pugnantissime super eo a principibus astronomiæ sint scriptæ traditiones.

Ob antiquorum.

Antiquiores Hypparco solis restitutionẽ qua conficitur annus trecentis sexagintaquinque diebus constare voluerunt plus quarta parte vnius diei.

Alia opinio

Alĳ tantum quartam partem superaddiderunt.

Op. Hyp.

Hypparcus ab Alexandri morte anno centesimo septuagesimooctauo scribens ex suis & chaldæorum obseruationibus minus quarta parte diei adĳciendum supputauit, verum quantum illud esset quod deficeret ad liquidum non exegit.

Op. Pto.

Posterior eo Pto. annis ducẽtis octuagintaquinque trecentesimam esse illam diei partem diffiniuit.

Op. Alb.

Albategni post Pto. annis dccxliĳ. obseruans cœlestia motum solis inuenit velociorem. quia deficere a quarta illa parte per centesimam & sextam diei partem.

Op. Thebit.

Thebit annum constare dixit: ccclxv. diebus horis sex mille ix. gra. xĳ. Tum illa magna diuersitas ꝙ alĳ putant annos omnes æquales vt Pto. Alphonsus. Alĳ inæquales: vt Azerchel: Batẽ: Isaac Israelita: quos sequuntur & alĳ ex iunioribus: quare citius interdum, interdum serius redire solem ad locum vnde digressus est, causam inæqualitatis esse ꝙ sphæra octaua non ab occasu semper ad ortum, vt putant Pto. & multi: sed ab oriente interdum feratur ad occasum: quare illius motu cum ad eandem ad quã sol reflectitur, partem, solis motum fieri velociorem: cum ad contrariam tardiorem: hinc diuersis temporibus annum nunc productiorem nunc breuiorem obseruatum.

Pto. Alphon. Azerchel. Baten. Isaac.

Et quem citauimus Isaac eo lib. cui titulus iesodolam, quasi dixeris sæculi fundamentum tempore suo: scripsit autem anno gratiæ. Mcccx. qui erat annus mundi hebræus. MMMMMdcc. putauit annos ad summum breues, ita vt breuiari magis non possent: sed iam tempus appare re vt sphæræ octauæ motu paulatius produci inciperent. Inter illum autem qui posset esse longissimus & eum contra qui breuissimus, mediam moram esse dierum. ccclxv. & horarũ quinq;: tum diuisa hora in partes mille octuaginta partium habere nongentas nonagintasex tum minutiarum. xlviĳ. quarum quælibet sit lxxvi. pars vnius ex illis mille & octuaginta partibus: quam scrupularem supputationem memini etiam me legisse apud vetustissimum hebræorum scriptorem rabi adabaraba Adam Abraæ filium.

Sententia Isaac de annis sui temporis. Annus mediocris. Vide in cõsuetã supputationem. Adaba vetustissimus.

Denique quàm sit solis motus in ambiguo solis defectus ostendunt qui præcedunt tempus in tabulis annotatum plus dimidia parte horæ: quod & Andreas sumarius tradit: & euidentia sensus quotidie declaratur. Henricus quoq; macliuẽ. in lib. quæ inscripsit speculum rerum naturalium asserit in defectibus deprehendendis seu locum seu horam, siue quantitatem inspicias erraturum qui numeros motuum tam Pto. qua Albategni fuerit secutus.

Paulus florentinus.

Paulus Florentinus insignis mathematicus cum obseruasset ingressum solis in Arietem diligentissimis annotationibus inuenit eum tempore in tabulis definito tertia parte horæ velociorem.

Alliacensis

Tradit & Alliacensis in elucidario cum anno domini. Mccclxiiĳ. solis ingressus in æquinoctium vernũ Parisiis obseruaretur deprehensum Alphonsi tabulas excideret a veritate. Quod si in tanta luce cecutiunt hoc est in motu solis omnium manifestissimo, vbi siquid erretur, errare quoque in reliquis sit necesse: quid de motu erit mercurĳ, qui se nunquam mortalium fere oculis ostendit: quem Sosigenes præceptor Alexandri ex aphrodisiade non plus duabus & viginti partibus posse a sole distare tradit: Theon Paulus, Heliodo. Porphy. tribus & viginti: Pto. etiam octo atque viginti: de cuius planetæ motu insignis quidam mathematicus fatebatur nihil a se compertum.

Variæ opiniones de distantia mercurĳ a sole.

Porro martem partes fere vna vtrĳsque triginta tardiorem esse quàm putarent: quod ipse deprehendisset in qua re tamẽ studĳs posteriorum esset exactius inuigilandum. Idem maximam solis declinationem ab æquatore prodidit a se obseruatam partibus tribus & viginti minutĳs. xxx. quantum Pto. ĳsdem partibus sed minutĳs vna & quinquaginta Albategni. xxxvi. & xxx.

Pto. Albate.

Archazel plus tertio et vigesimo protulerunt. Denique Abraam Auenazra summus mathematicus in sexto de reuolutionibus affirmat inueniri partẽ non posse quæ sit in horoscopo cum partem Arietis primam sol ingreditur. quare scilicet tempus quo peruenit ad Arietem, nec certa vt ait motus supputatione: nec aliquo genere instrumẽti ad liquidum deprehendatur.

Archazel. Abraam. Auenaz.

quod

Auēnrodan. quod Auenrodan etiam exponens Pro. aperte confitetur. Idem sæpe citatus Auenazra quicquid exquisita ratione foret supputaturus, Tria canonum genera vt scribit, adhibebat: Ptolemæi persarum & indorum ꝙ variarent inuicem omnes & ad loca diuersa planetas determinarent Plutarchus Pro. posterior et Emilio Romano mathematico summo sub Traiano contemporaneus, in problematis rerum romanorum hoc quoque inquit tempore quo ad summam astrologiæ peruentum est: inæqualitas tamen temporum, mathematicorum peritiam vicit: & eorum numeros ac supputationes sæpissime fallit ac fugit. Plutar. Emilius.

Caput X. Vnici gradus errorem immo & solius minutiæ, multos interdum errores parere: nec per reuolutiones vel annorum vel geniturarum: aut per magnas coniunctiones astrologum posse iudicare.

EX hac autem cœlestium motuum incertitudine quis non totam labefactari videt diuinatricem astrologiam? quam si labatur vno gradu cadere tota veritate sit necessarium: fiet enim mutata signi parte qua sydus reperitur: & fines sæpe permutari: quibus parem vim domibus, alij maiorem, maximam omnes confitentur & interdum exaltationes quas determinatis partibus perscripserunt: certe monomiriæ semper variabunt: & nonnunquam confinia decanorum: & si planeta postremas signi teneat partes, fieri potest vt error vnius partis a signo transferat ad signum: & quæ foret in tauro luna fiat in geminis, cum sit fœlix in tauro in geminis infortunata. Tamen a masculа parte mutabitur ad fœmineam, a lucida ad opacam: ab opaca ad tenebrosam: a puteo ad altitudinem: a plenis partibus ad inanes: a morbosis ad fœlicissimas. Postremo cum sit graduum omnium apud astrologos differens inuicem proprietas immo etiam minutiarum quarum discretas proprietates in myriogenesi tradidit Æsculapius, quomodo variato loco planetæ gradu vel minutijs multum ab errore non mutabitur virtus syderis & influxus? & quemadmodum error gradus interdum variat signum ita minutiæ error interdum variat gradum sed & locis quandoque fallet ob gradus vnius lapsum vt qui forte sit in occidente sub terra collocetur: & qui pertinet ad horoscopum in xij. locis tenebris retrudatur: in dodecathemorijs error vnius gradus. xij. faciet gradibus aberrare: nec si syderis epocha perperam habeatur sortium vlla (quas vocant partes) recte statuetur. Adde fallaciam in radiationibus ex vnius tantum partis varietate cum aliquid si partilis sit radiatio faciat: aliud applicans, aliud vero defluens. Adde peccatum omnium grauissimum dirigendis vt dicunt radijs planetarum, si parte vna labatur astrologus vnde anni vnius error eueniet. Sed hæc summa atque maxima propeque flagitia in ista professione: quæ tamen si comparet alijs erratis parua videbuntur, quæ tū eos incurrere sit necesse cum horas initiales ex motibus capiunt planetarum, quod superius dicturi distulimus in hunc locum. Sit igitur anni principium ad ingressum solis in primas arietis minutias statuendum, porro si quemadmodum vidimus hora dimidia plus ibi falluntur constellatio penitus erit diuersa tanta scilicet eueniet variatio. Nec minus idem eueniet si non ab ingressu solis in arietem quam a plenilunio siue interlunio antecedenti annum auspicentur. Nec video cur Auenazra pariter & Auenrodan illic quidem errorem vitari posse non putent, hic vero putent cum deprehendi coitus hora ad liquidum nequeat, nisi moto syderis vtriusq; recte teneatur, quod Auenazræ Macliuēsis etiam obiectat: pariter annuas geniturarum reuolutiones cum a reditu solis ad locum eundē ordinatur quomodo perperam non definient inexplorato tēpore restitutionis? Ascendentia quoque magnarum coniunctionum quam recte statuent non exacte comprehensis motibus Iouis & Saturni a quorum perfecta cognitione tantum putat abesse nos Abraam vt magnum esse pronunciet si vel diem sciamus qua debeant simul inueniri: cuius sententiæ Saxoniensis accedit quam propterea factum dicit vti ascendens magnæ coniunctioni non illud habeatur: quod hora magnæ coniunctionis ascendit: se quod anni vertentis initio quo illa contingit ascendebat. Sic errorem errore tuentur. Verum coniunctionis ascendens non definit esse quod est propterea quod a nobis ignoratur: quare potius erat dicendum sciri a nobis non posse quod coniunctio sit factura: quare sciri nequit horoscopus, quam quia verus ignoratur alium fingere minime verum. quod enim coniunctioni cum horoscopo anni tot forte mēsibus antegresso? aut quæ ratio vt ascendens deficientium luminarium obseruemus coniunctionis non obseruemus? Denique vt vim concedatur habere in coniunctione ascendens anni, tamen non negabunt, aut paris, aut maioris esse momenti proprium ascendens a quo diuersa cum oriatur penitus constellatio quam ignorant necesse sit eos in prædicendis coniūctionis effectibus vacillare. Mitto ꝙ ascendens anni auctore eodem Auenazra pariter est incertum. Ex quibus omnibus patet error pudendus Aboasaris: qui primo lib. maioris introductorij dixit non referre si gradu vno erret astrologus in quo verbo se plane nescire quam defendebat astrologiam ostendit vt non iam illud verum quod dicitur accusari eam a multis ob ignorantiam cum potius non damnetur nisi penitus introspecta non collatur non ametur nisi procul & de limine salutata.

Mutantur finē. Exaltationes. Monomiriæ. Decani. Signum. Æsculapius. Principiū anni. Error Auenaz. & Aueno. Saxoniēsis. Auenaz.

Caput XI. Dissidentes sententiæ de motibus octaui orbis: distantia capitis arietis octauæ a capite arietis nonæ: & auge solis.

QVid ꝙ hactenus tantum de planetarum motu dicebamus qui forsitan magis explorati: sed hærentium syderum motum quis fideliter reddet? quibus esse vim magnam immo præcipuam & admirabilem confitetur omnis astrologia: quis inquam recte collocabit in themate stellas fixas? aut quis denegabit errorem vnius gradus omnino non habere momentum? quando tantum vnus est gradus in quo creduntur efficaces hoc est vel cardinum vel luminarium: sed habemus inquient omnes in astrolabijs: in numerorum tabulis passim vulgoque descriptis: hoc scilicet est quod admonebam cum super his cœpimus disputare facillima hæc videri astrologis triuialibus quorum doctrina de paucis omnino scedulis: verum doctoribus & peritis inextricabilia, qui cum literas paulo remotiores adierint peruident æquali auctoritate magistros super his tantum dissentire, quantum distat oriens ab occidente: Ægyptij chaldæi vetusque omnis deniq; sententia stellas erraticas vno tātum moueri motu putant

Op. Hyppar. quem vocamus diurnum: Hypparcus alium introdu-
xit qua raperentur sicut errantes ab occidente in orien
tem. sic hæc igitur prima controuersia moueantur pro
prio motu nec ne. Recentiores controuersiam nullam
dicent: quoniam non sit mirum a iunioribus obserua-
tum: quod veteres nondum poterant deprehendisse.
Verum sunt ēt ex iunioribus qui sententiam veterum
tueantur: quinque non dubitent falli qui contra existi-
mauerunt. Proclus posterios longe Ptole. peritissimus
Proclus omnis mathematicæ peritissimus. fuit omnis mathematicæ quod eius cum astrologicæ
suppositiones: tum de sphæra tractatus & de astrolabij
compositione: commentaria super Euclidem quæque
alia scripsit multa, facile declarant. Is in commentarijs
super Thimæum quod & alibi facit Hipparcum Ptole
mæumque retaxat qui putauerint stellas non erraticas
circa polos signiferi volui ad orientem post cētesimum
quenque annum vna parte peracta: sed potius acceden
dum ægyptijs & chaldæis qui diuturnis obseruationi-
bus nihil huiusmodi prodiderunt præsertim ita sensi-
bus attestantibus antiquæ traditioni: vt non possit acce
dere Ptol. qui non sit exoculatus. Nam si mouentur in
Proclus taxat Ptol. & Hyp. quit super polos zodiaci quomodo putant Hyp. &
Ptole. necessarium fuerit in hic locis non parum vergi
vrsam sub occasum: quæ tamen ab Homeri vsq; tem-
poribus inoccidua dicta sit Canopū oporteat amplius
non videri cum faciat ea stella degentibus in tertio cli-
mate breuem periodum supra finitorem: his autem qui
Possidonius. Rhodum incolunt radat oriētem, vt scribit Possi. cum
igitur arctos eadem nunc apparet: inoccidua quæ tot
retro sæculis semper apparebat: & Cano. eandem ser-
uauerit positionem deprehendi falsum sensus euiden-
tia: quem recentiores hærentium stellarum motum in-
troduxerunt: qui si forsan obijciant supputationes mo
tuum planetarum colligi recte testimonio sensus ab his
qui in numeris digerendis & in canonis expositione fi
xarum motum assumunt: dupliciter ait dilui obiectio-
Duplex responsio. nem: Primum q; hi quoque qui fixarum motum illum
omittunt in supputandis motibus planetarum conso-
na dicunt apparentibus et de syderum reuolutionibus
canones statuentes quanquam non errantes immobi-
les faciunt: ad verissimæ tamen rationis exeunt compe
tentiam: deinde quod notum est ex falsis supputationi
bus colligi verum: quare sensui respondere quod colli
gitur, fidem non facere veritatis in supputationibus.
Hæc doctissimus ille philosophus & mathe. Abraam
Abraam Auenaz. Auenaz. cum sæpe meminerit vtriusque sententiæ:
quarum altera mobiles non erraticas: altera facile im-
mobiles: quam Indis ascribit: nunquam præiudicat: sed
in medio rem relinquit: vt in lib. de genituris duplex
fieri thema præcipiat, alterum quasi mouerentur: alte-
rum quasi non mouerentur. Et quanquam super his
ego nihil definio præter hoc vnum nihil posse certum
definiri: verissimum tamē illud, opinioni veterum hoc
fauere: quod assertores dogmatis oppositi nihil inter
se conueniunt. Nam Ptol. quidem post Hyp. ab occi-
Pto. Hyppar. Arzachel Isaac. dente moueri versus orientem semper putat. Arzachel
maurus cum processerint certum spacium regredi ab
oriente versus occidentē quod Isaac sequitur Israelita
Thebit. verissimis dicens experientijs obseruatum. Thebit ben-
chorat istum motum expungit alio cogitato qui ver-
sus austrum vergat & aquilonem recentiores inuen-
tum Thebit probantes admittunt etiam opinionem
Pto. triplici sphæram octauam motu discerpētes. Tum
qui sentiunt cum Pto. progredi illas ad orientem neq;

cursum mutare digladiantur tamen de velocitate cur-
sus: id falsum putantes quod tradiderat centum annis
expleri partem vnam. nam Auen. Moses ægyptius:
Auenaz. post annos septuaginta pertrāsiri partis vnius
spatia tradunt. Albategni post annos sex & sexaginta Albate.
vt fere sex qualtera proportione fecerit eas velociores
quàm Ptol. Paulus Flo. eas ocius volui quàm dixerit
etiam Albategni, asseuerabat has opiniones quis diju- Pau. Flo.
dicabit? Deprehendimus inquiunt iuniores fidelibus
instrumenntis earum loca quare falli non possumus:
Quidnam igitur illos veteres fefellit, quibus instrumen
ta non defuerunt, nec minor artis peritia quàm vobis?
vulgatum hac tempestate mobilem arietem ab immo-
bili vigintique partibus distare. Sed Auenazra libro rē Auenaz.
rū astrologicarum octo partium tradit cum scribebat
fuisse distantiam: scripsit enim anno gratiæ millesimo
cētesimo quinquagesimotertio. quare nostra fere tēpo
ra trecentis & quadraginta plus minus annis antecessit.
Proinde si motum quem tradit Albategni qui cæteris
ocior imitemur non plus annis qui ab Auenazra ad
nos abiere astra gradibus quinque processissent: quare
foret hodie distantia non vt aiunt graduum xxv. sed
tredecim. an fallebatur igitur Auenazra? cui ratio tum
organum supputebat. Moses ægyptius in eo lib. cui ti- Moses ægyp.
tulus mismethora quasi dixeris græce δευτέρωσιν: lati-
næ secundam legem, inter initia primæ partis ait tem-
pore cataclismi concordasse mobilem arietem cum im
mobili. Tum postea semper motam sphærā octauam
versus oriētem septuagesimo quoq; anno gradu vno.
Cum igitur inundauerint terras aquæ anno mūdi mil- Tempus diluui.
lesimo sexcentesimo quinquagesimosexto nunc agan
tur ab orbe condito: vt verior docet supputatio. (Ne- Anni a mūdi initio.
que enim refert hic ad liquidum rē exigere) annorum
quinque millia adiectis fere trecentis erunt a diluuio ad
nos anni fere triamilia supra sexcētos aut circiter. Qua-
re mota erit octaua sphæra tot annis gradibus plus mi-
nus duobus & quinquaginta: quibus distaret mobilis
Aries ab immobili. Isaac israelita scribitur concurrisse
simul vtraque signa anno qui fuit nobis a Christo na-
to quingentesimus & sexagesimus: Petrus alliacensis
in elucidario tradit id euenisse anno Christi ducentesi-
mo & sexagesimo: quæ supputatio per annos trecen-
tos a priori supputatione discordat. Angelus mantua- Angelus mantua.
nus & plærique recentiores idem fuisse contendunt
anno gratiæ quintodecimo paucis mensibus superad-
ditis. Idem refert Isarith quendam iuniorem cum sup- Isarith.
putasset loca Solis & Lunæ ad octauam sphæram de-
prehendisse nouilunium mensis martij exactis a mun-
do annorum quinq; milibus ducentis vigintiquatuor
prope decimam quartam partem piscium. Se vero An
gelum nouilunium id supputantē ad immobilia signa
siquidē tabulis Emanuelis vtebatur quas inscripsit baal Tabulæ Emanuelis.
Cuaphaim deprehēdere illud in vigesimooctauo gra-
du piscium: si Alphonsi tabulas sequeretur in vigesima
septima parte minutijsque quatuordecim. Vnde colli-
geretur distasse mobilia signa ab immobilibus gradi-
bus tredecim vel quatuordecim. Scripsit autem iste
paucis annis ante nostram ætatem quare sibi mirabile
ait esse quad Ozonienses tabulæ tradant sitam inter
Arietis cornua stellam quæ scilicet Arietis mobilius est
principium semotam ab immobili ariete anno gratiæ
millesimo trecentesimo sexagesimo gradibus viginti-
quatuor & minutijs quinquagintaseptem: per quæ
tempora inuenio aut annis supra fere quadraginta:

Quo tempore Isaac & Rogerius Bacon floruerit. Epilogus rationis.

tum Isaac illum: tum Rogerium baconem floruisse: quorum vterque non plus gradibus decem ætate sua putauit immobilem Arietem a mobili variasse: nam vterque secutus est Azerchelem qui maximam inter eos distantiam quæ posset euenire tot partium existimauit scilicet decem: ad quarum finem peruentum sua tempestate prodidit Isaac. Quare tempus asserere & proximare rursus inciperent retrouersus occidentem motu reuoluto. Sic igitur colligamus aut non fallunt organa thematica: aut fallunt: si non fallunt quomodo Isaac & Rogerius stellas obseruantes mobilis Arietis non plus partibus decem ab æquinoctio summotas iudicarunt? quæ tamen si tabularum ozoniensium: si recentiorum vera sententia plus tribus & viginti partibus istinc mouebantur: vt pateat error graduum tredecim si fallunt: vnde nostri cognoscunt se non falli principibus in hac arte viris tanta opinionum varietate dissentientibus? inter quas vtique si quis putat se posse diiudicare bruto magis iudicio, quàm vt de cœlestibus iudicet. De locis igitur non erraticarum qui sententiam proferat casu forte non errabit, assequi hoc ratione minime poterit. Sed nec illud prætereundum quod Proclus & Ptolemæus negat apogeon & epigeon Solis moueri. Est autem quod appellant barbare augem & oppositum augis recentiores volunt, quos retaxat hebræus Leo, veram sententiam Ptolemæi defendens. Mitto super æquatione dierum quàm nesciant, quàm digladientur: vnde horoscopi colligendi maxima incertitudo.

Proclus. Ptole. Leo heb. consentit Pto.

Caput XII. De directionibus quàm multiplices astrologorum sententiæ.

His omnibus superest opus inextricabile super radios componendos & quas apheses vocat Pto: atque peripachos vulgo directiones exacte dinumerandas. Nam mutuis vtrobique vulneribus confodiunt se mathematici: nec niti æqualem ita aduersus auctoritatem, vel arbitrari rem quanque vel tot ætatum experientia potuit. Recentiorum opinio est exactissimam radiationem ex anaphoris rectis, obliquis mixtis, pro locorum varietate componi. verum illud eueniet vt si quis edatur in regione cui supra finitorem vertex exaltetur gradibus quadragintaocto et pars prima Capricorni sit in horoscopo trigona radiatio sit futura in partibus Cancri: quem tamen ex diametro scimus opponi Capricorno. Henricus batensis obseruat eam configurationem planetarum ratione locorum: vt trigonus sit horoscopo qui locum quintum renuerit nulla interim habita signi ratione atque ita de reliquis. Albategni per zodiaci gradus numerat interualla quos æquales vocant nisi sidus ad latus altrinsecus declinauerit: quanquam parum ob id numerus variatur. Neque enim plus triginta minutiis etiam si decem partibus declinauerit: hanc secutus est methodum Ioannes de regio monte: quam tradidit & Abraam princeps præceptor Auenazræ. Quod si dicas experimentis esse deprehensum per anaphoras schemata componenda est resistet Auenazra diu multis obseruationibus infinities dicet annotatum per æquales gradus esse constituenda: sunt qui rectas anaphoras semper

Op. recentiorum. Rō aduersus ipsam.

Op. Albategni.

Ioannes de monte regio.

vsurpent: quod obiici falso Pto. supra declarauimus. Adde quod latitudinem non obseruat Pto. præterquam in planetis copulatis. Abenzagel autem in omni radiatione præterquam in diametro. Aboasar & in diametro quod illi calumniantur. Mitto quanta dissentiant quodam vsque radiationis vis extendatur: sunt qui gradibus tribus: sunt qui potius quinque sunt in Luna qui ad duodecim vsque partes: sunt etiam qui ad tredecim vt Porphy. ait: Par quæstio mathematicis inexplicabilisque dissensio super directionibus (vt cum eis eorum more loquamur.) Nam ægyptii quidem anaphoris regionis semper vtebantur. Dorotheus in dirigenda prima parte rectis semper assensionibus: quod experientiæ respondere sæpissime Abraam testatur. Ptole. & fere posteriores in oriente posito sydere & occidente per regionis ascensiones: positis quarto loco vel decimo per æquatoris: mediis locis vero per admixtas. Idem sentit Almeon capi. septimo tractatus quarti de directionibus: Aboasar per zodiaci dirigit gradus. sic enim octaua differentia secundi tractatus libri de magnis coniunctionibus dirigit Lunam ad locum coniunctionis syderum infortunantium. Idem sentit Auenazra libro cui titulus initium sapientiæ confirmans auctoritate etiam Albategni. Sunt qui putant vtroque modo tam radios extendendos quàm sydera dirigenda scilicet per signiferi gradus & anaphorarum proportionem: quod videtur Ioannes hyspalensis in isagogis suis voluisse. Nam secunda parte sui quadri partiri capite super prima domo idem est executus. Alii extendunt quidem radios per zodiaci gradus: dirigunt autem per ascensiones quod Messalæ necnon Ptole. videtur Auenrodan ascripsisse. Contra Abraam iudæus eandem affert rationem operis vtriusque quare schemata componantur per æquales gradus per eosque dirigendum sit. Mittam quam discordant ad quam partem planeta sit ducendus: vbi quid ab aliis Ptolemæus dissentiat in apotelesmatis est videre: tum non nihil Auenrodan explicante: sed nec illud hoc loco pertractamus quanta sit difficultas his qui putant ascensionibus mixtis vtendum in dogmatis executione. Nam Ptolemæum id parum recte vel sufficiente præcepisse doctissimi iudicarunt. Paulus alemanus insignis mathematicus qui nunc apud Guidonem vrbini ducem principem literatissimum viuit, scripsit aliquando se nunquam vidisse qui sydus ad locum triangulum recte diriget: quin etiam (quod superius erat dicendum) negat in latitudinibus planetarum fideles esse tabulas quæ feruntur. Ex quibus omnibus in capescendis horis initialibus siue geniturarum, siue vrbium siue constellationum: tum in themate disponendo siue cardines statuātur: siue loca præfiniantur seu signa diuidantur: seu sedes syderibus, vel hærentibus, vel errantibus tribuantur: seu schemata componantur: siue apheses numerentur quanta patet erroribus ianua quum adhuc veritas super his & mathematica certitudo in Heracliti antro lateat inexplorata.

Abenzagel. Aboasar.

Porphyrius.

Dorothe.

Abraam. Pto.

Almeon. Opinio Aboa.

Auenazra. Alia opinio.

Ioannes hysp.

Alia Auenrodan. Abraam Iudæus. Alia discordia.

Auērodan.

Paulus alemanus.

Guido vrbini dux.

IOANNES PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI DECIMI INCIPIVNT.

Caput primum. Epilogus eorum quæ hactenus confecta: & quid in ſequentibus agendum ſit libris.

Vltis iam gradibus aſtrologicam rem deiecimus dum nec cœlo pendere fata inferiorum omnium declaratum eſt: nec ſignificari: nec ſi dependeant aliter potius quàm pro naturæ cognatione quorum vtrunque confirmabatur ex perpetua & ſtabili conditione cœleſtium quæ ſui par ſemper, ſuique ſimilis non mutatur: vt fingunt inſtar Cameleontis vi locorum vel diſtantiarum. Dein de quia quid cœlum faceret vel indicaret id intelligi a nobis poſſe negabamus: tum quia nec horas illas fatales quænam eſſent nec in choro cœleſti penes quos fati decernendi poteſtas collocata cognoſcere noſtræ ſit imbecillitatis: Certe quacunque ſuper his illi tradiderunt exorbitant penitus a ratione. rerum enim fecerunt primordia quæ non ſunt primordia veris omiſſis: & cœleſtium potentiſſima vel neſcientes vel negligẽtes vtuntur in prædicendo commentitijs cauſis et fabuloſis: quibus vt nulla veritas inheret, ita nulla poteſtas aliquid efficiendi. Poſt hæc tertio declarabatur ſi nihil in iſtis quæ dicemus offenderint non modo non contigiſſe ſperatum: ſed potius aperiri quàm ſit impermeabile, nec humano veſtigio pertranſibile: quod eſt illis conficiendum: vt ſcilicet initiales horas indagent & cœleſtium quas finxerunt cauſarum, ſtatum ac poſitiooem omnem momentis ſingulis aſſequantur: quorum neutrum ſciri poſſe lib. proximo diſputabamus. ſed hæc etiam ſi præſtiterint tantum abeſt vt ſuum munus impleuerint: vt nec dum ſuum officium ſint agreſſi. nam labor ille proprius aſtrologi themate iam conſtituto (quod opus eſt mathematici) quod explorata conſtellatio faciat indagare. inter omnia eſt difficillimus hæc ſi derentur ratione conſtare ſcientia foret aſtrologia ſi ex perimentis ars ſi nec ratione nec experimentis nec ars vtique nec ſcientia, ſed temeritas inconſtabile præſtigium: circulatorem figmentum fabuloſiſſimum. primum igitur rationis auctoritatem: tum fidem experimenti aſtrologis eripiemus.

Quid egerit hactenus in diſputatione.

Caput II. Rationes aſtrologorum inanes eſſe & ridiculas.

Aſſimili de ſtructio præ cognitionis ſyderalis.

Generalia quædã de ſyderibus Ariſt. Plato, cæteri philoſophi, nixi rationibus tradiderunt ſubſtantiam ſempiternam, motum circularem, reliquaque id genus verum proprias ſyderum proprietates nuſquam prodiderunt, nihil ſuper eis, quæ phyſica dici poſſet, indicante ratione: alioquin rerum corruptibilium quas tractamus quas proxime ſentimus: quas intimius noſcimus: dotes peculiares ab euentis tantummodo effectiſque cognoſcimus. quas autem aſtrologi rationes confinxerunt ſua dogmata probaturi, tantum abſunt a ratione vt nihil poſſit irrationabilius cogitari: neque enim ſolum non demonſtrantes aut rhetorum etiam enthimematis inferiores, ſed falſæ futiles, pugnantes, vitioſæ, ridiculæ: quod excutientes, ordine ſingulas palam faciamus.

Caput III. Duplex principiorum quo aſtrologi decernunt quæ domus ſit fortior falſum eſſe: vtque ſit verum, non tamen ex eo id colligi quod volunt.

Exordiemur a rationibus quibus locorum probant proprietates: quorum tamen & nullas proprietates & interualla ſciri non poſſe ſupra declarauimus. Primum autem agemus de quantitate virtutis locorum. Secundo de qualitate declarantes illud vbique principia quibus nituntur eſſe falſa: neque tamen colligi ex illis ſi ſint vera (quod volunt.) Eſt autem duplex quaſi proloquium quo definiunt quis quo loco ſit fortior, quo debilior: vnum eſt loca illa præualere quæ nectantur horoſcopo radiationis affinitate ſiue trigonæ ſcilicet ſiue quadrangulæ, ſiue ſexangulæ. Contra pigra deiecta quæ non coniungantur. Alterum cardines quos vocant angulos primæ poteſtatis eſſe: ſecundo loca cardinibus ſuccedentia: tertio quæ declinant ab eis græce dicuntur ἀποκλίματα barbari cadentia dicunt. Primum igitur iſta principia falſa, aut ſi concedantur: quæ tamen intelligunt ex his tum inter ſe: tum principijs iſtis pleraque repugnant. Principiorum falſitas ita demonſtratur. efficacia locorum non poteſt alio referri quàm ad habitudinem loci ſupra finitorem: vt in eo ſitu putetur ſtella quælibet efficacior: in quo poſita ſupra nos fortius operatur. Hæc philoſophus ſtatim dabit naturali ratione perſuaſus. hoc dare cogitur & aſtrologus: quoniam virtus iſta locorum vel a natura petitur ipſius ſpacij: vel ex iſta quàm diximus habitudine ad nos: a ſpacio deriuari non poteſt non modo: quia nulla iſtius ſpacij vis natura eſt: vt ſupra monſtrauimus: verum quoniam iſtud ſi dixerim erit idem horoſcopus eademque locorum partitio quacunque regione conſtituenda ſiquidem ſpacij partes determinatæ ſuas habuerint proprietates quibus inibi poſitas ſtellas afficiant: quare non variabuntur ex cœlo ſed erunt omnibus eædem: hoc autem toti penitus aſtrologiæ repugnat quæ ſydus eadem ſpacij parte collocatum mihi quidem decernet in aſcendente: alijs ſecundo loco: alijs duodecimo: alijs tertio: alijs vndecimo: pro cœli ſcilicet inclinatione diuerſa: quæ non eſſet ſpectanda: ſed natura ſpacij quam conſequerentur iſtæ proprietates non habitudinem illius ad nos: nam pro cœli deuexione nihil illa mutatur: hæc ſemper alia ſit & alia. Quod ſi locus conceditur efficacior in quo ſitus planeta fortius agit in nos, concidunt ſtatim illa fundamenta de angulis & horoſcopo: primum quicunque locus ſuo terra debilior erit omnibus qui ſupra terram: nec quintus aut quartus erit duodecimo vel octauo præferendus: tum inter eos qui ſupra terram quicunque magis aſcendet ſupra finitorem potentior exiſtimabitur: quare duodecimus primo præuarebit conceſſit Aſchedenſis aſtrologus auctor ſummæ quam vocant anglicanam plus credens rationi prorſus indiſſolubili q̃ aſtrologorum omnium auctoritati. Sed Ptolemæus quoq; rationem vidit quam fere ſecutus apoteleſmaton li. primo ſtatuit omnium fortiſſimum eſſe locum medij cœli, q̄ inibi poſiti radij planetarũ portentiſſime nos

Ordo proceſſus.

Oſtẽſio falſitatis principiorum.

Aſchedẽſis.

ſime nos afficiunt: proximum illi virtute locum vndecimum propter eam rationem: debiliſſimos autem eſſe planetas qui mediant inter occidentem & imum terræ. Repugnant hæc autem cæteris aſtrologis: quorum maxima pars orientem cæteris locis anteponit: vt Meſſalla: Firmicus: Aboaſar: quanquam Auenazra ſentit cum Ptolemæ, quare non cardines omnes primos facit: verum locum vndecimum omnibus antefert præterquam ſummo. Poſtremo ſi dicta tuentur planetam quinto loco faciens debiliſſimum quando medius eſt inter quartum locum & ſeptimum: quoque libro ſuper annorum ſpacio loquens omne quod ſupra terram præfert his quæ ſub terra: ſed oblitus eorum quæ prius dixerat orientem loco præponit vndecimo. Tum ſecutus aſtrologos abijcit duodecim nimis futili certe falſaque ratione: quoniam inquit ſpiſſior & obſcurus terræ vapor ex humiditatibus halans illis vim deſcendentem turbat & infirmat: certe ſi ratio valet natus aere caliginoſo naſcetur ſemper infœlix cui planetæ ſub tenebris omnes erunt quaſi duodecimo loco collocati. Præterea cur non magis id patiatur in oriente poſitum ſydus? An plures halitus luce facta ſuperius quæ potuit vaporoſos fumos attollere: diſſipare nondum potuerit? Verum in ſole forſitan hoc procedit: ſed meridie quæ nam ſtella duodecimo loco reſidens aere vaporoſo præpedietur: rectius igitur primo libro tantum illud ſpectauit medium cœlum fore potentiſſimum inter alia loca ille intenſior vel remiſſior qui magis faſtigio minuſue propinquaret: hoc eſt ſolum quod dici naturaliter poteſt: ſi naturalium tantum virium penſemus efficaciam: nam proprietatem alicuius influxus habere forſitan locus poteſt occidente, quam cœli medium non habeat (ſi quas habuerit huiuſmodi differentias) verum quod planeta facturus eſt vt fortiter faciat quid aliud erit in cauſa qui poteſtas diffundendi radios in finitorem. Nimis igitur ſtulte ſtellam fixam in quarto loco potentem ſub imo ſcilicet terræ latitantem, quæ ſi fulgeat ſummo fero cœlo, cardinem in partibus non attingat virium nihil ſit habitura: planetam loco duodecimo non eſſe vitalem qui ſi tamen in quinto collocatus cum longe rationabilius quintus locus ſedes tenebrarum quàm duodecimus poſſit appellari nemini quiſquam perſuadebit fortius affici nos a Sole cum procul ab oriente diſtat adhuc gradibus vigintiquinque quàm cum lapſus vno gradu mergatur in occaſum: cum tamen ad aſcendentem ibi pertineat, hic ad locum ſextum: multo minus niſi ſenſu carentibus perſuadebunt eſſe potentiorem quarto loco ſub media. ſcilicet nocte, quàm ſi octauum vel duodecimum locum occupauerit. nam colligatio trigona cum horoſcopo reprobatur ex ſuperioribus vbi de radiorum diximus interuallis: vt ſi rectam ſequi rationem velimus plus ad horoſcopi vim attinet eius anaphora quàm tot ſpacijs diſtans bona fortuna. Quot ſi colligatio talis habet momentum: cur non iun cardini meliori locus erit potentior? Eſt autem ratione docente tum varijs aſtrologis aſtipulantibus cardo ſummus omnibus melior. Igitur ſextus locus illi triangularis debet bonis adnumerari: qua ratione nonus ex aſcendentis affinitate. Hactenus falſis principiorum nunc principijs decreta diſſentire. neque enim ſemper octauus malus ſi propterea malus ꝙ disiunctus ab aſcendente: cum plærunque locatus ibi planeta trigono radio foueat orientem. ſimiliter & ſecundo loco ſexagona radiatio nonnunquam venit ad horoſcopum: quare quod colligunt eſt perpetuum niſi loca per gradus zodiaci diuidantur, hoc autem non recipiunt igitur nihil colligunt. Illud item ſpondeãt cum affinitas aſcendentis & anguli bonum faciat locum ſufficiat alterum priuilegium, an vtroque ſit opus. ſi alterum bonus erit octauus locus ſuccedens occidenti: ſi vtrunque malus ſecundus diuulſus ab aſcendente. Scribit item Heliodorus ex Pauli cæterorumque ſententia malos infortunanteſque planetas in declinijs vehementius lædere & nocere, ꝙ ſi locus infimus ſua natura quodque dicere ſolent ἀπράκτος tam malos debet radios hebetare quam bonos.

Meſſalæ Firmici Aboaſariſque opiniones de antepoſitione orientis. Ptole. & Auenazræ repugnare.

Secunda Oſtēſio diſſenſionis inter pricipia & decreta.

Heliodorus

ἀπράκτος.

Caput IIII. Argumentationes aſtrologorum quibus ſua roborant dogmata ad quinque fere genera redigi, infirma quidem & inefficacia.

Excutiamus nunc errores quibus locorum proprietates probant: vt hic quidem fratres ſignificet: alius parentes: amicos alius: hic mortem: alius inimicos: verum ne ſæpius eadem reprehendam, genera quædam prius refellam argumentandi: quibus vtuntur aſtrologi quicquid ſunt probaturi. Tum particulatim cuiuſque dogmatis euertentes fundamenta, tantum admonebimus e quo genere iam taxatorum ducatur argumentatio: proprijs vero locis hoc agetur vt datis principijs & forma ratiocinandi non conſequi tamen quæ putant oſtendamus. Sunt autem fere capita quinque ad quæ redigas omnem aſtrologicam probationem. Primum locus dici poteſt ab ordine numerorum: ſecundum a parabolica ſimilitudine. tertium a mathematicis: quartum ab aſtrologicis principijs. quintum a dialecticis: Ab ordine numerorum ſic argumentantur. Clima primum ſubiacet Saturno: Ioui: ſecundum: tertium Marti: quia Saturnus primus planetarum: Iuppiter ſecundus: tertius Mars. Loca ſunt duodecim ſigna ſunt duodecim. Primum igitur ſignum primo loco reſpondet: ſecundum ſecundo: atque ita deinceps. Sed tertium ſignum Geminorum: tertius igitur locus fratres ſignificat quaſi geminos. Similiter primus planeta primo loco reſpondet: ſecundus ſecundo: tertius tertio. Sed Iuppiter ſydus ſecundum diuitias ſignificat: Erat igitur loco ſecundo ſuper diuitias ſignificatio. hæc methodus a numeris ducta faciliter confutatur. Siquidem cum philoſophis, cum dialecticis ſermo ſit: nam non modo non cogit: ſed nec colligit: nec ſolum non perſuadet ſed nec ſuadet. Primum igitur futilis nimis inſanaque ſuppoſito: primum genere quoque primo generis alterius naturæ cognatione conſentire: Primum ignis elementum primus planetarum Saturnus quid ab igne diuerſum magis aſtrologis eſt Saturno? Mars tertius planetarum: aquæ tertium elementum: nonne diſſidet Mars ab aqua quantum ab aqua diſſidet ignis? Aries primum ſignum: Saturnus primus planeta: neque tamen aſtrologis habet Aries cum Saturno proportionem non regnat in eo non dominatur immo deprimitur. fallax igitur ſuppoſitio rudis & imperita: quæ ſi vera foret nihil minus eſſet incerta: non tam ꝙ incertum ſit ne a Luna Saturnum verſus aſcendēdum: an potius a Saturno deſcendendum ad Lunam cum ſua quilibet ratione ſit primus ordine planetarum q̃ ꝙ

Diſpoſitio confutationis. Aſtrologorum omnis ratio vbinã reſoluatur.

Primum genus rõnis.

mediorum situs & ordo penitus in ambiguo. Manet enim adhuc sub iudice lis antiqua Sol a Luna secundus an medius magis sit: creditus est ægyptijs Lunæ proximus: medius a chaldæis: medium quoque putat Pto. & turba recentiorum: Verum non modo Ieber acutissimus mathematicus sed & ipse Theon interpres græcus Ptolemæi dissentiens a magistro putat supra Lunam statim collocandum. Quod Plato quod Aristot. etiam affirmarunt. nec mirum summos auctores in ea re dissentire: super qua rationes vtrinque translatitiæ multæ, certa non potest vlla cogitari. Nam parallelares vbi sustuleris hoc est obtutus discrimina, mathesis nihil indicat e duabus stellis vtra superior: nec de Sole duntaxat ambigitur: verum etiam de Venere de Mercurio: quoniam de Marte Ioue & Saturno constat inquit Summarius omnes supra Solem: quo tamen ordine nec scitum nec sciri potest: quod multa scilicet (vt loquuntur) aspectus est diuersitas præterquam rationes quascunque feceris ex communibus erunt vane & dialecticæ non ex proprijs certe & mathematicæ. Qualis illa Ptolemæi de sole conuenienter inter planetas medium poni: quoniam summouentur ab eo quidam longitudine loci: quod Saturnus & Iuppiter & Mars faciunt: quidam sequuntur cum semper vt Venus atque Mercurius: friuola coniectura nec procedens: quoniam Luna digreditur ab eo quantum superiores: non igitur medius inter digredientes ab eo & non digredientes. Alpetragij ratio pariter debilis vt sint motu velociores inferiores quanquam qui videntur velociores probat esse tardiores. Sic enim locus Veneris Solis & Mercurij locis superior erit: quod non fore omnes æqualiter resistunt: plus niti videntur euidentiæ veterum ratiocinatio Solem proximum Lunæ decernentium: quoniam Veneris interiectu Mercurijue nunquam nobis eripiatur. Sed hæc quoque multipliciter soluitur: vt quod contingat id in Mercurio paruitate: contingat in Venere: quia proxime Soli radijs occupatur & intercipitur. Quare radijs obstruere viam non potest ad nos descendentibus quod remotior Luna potest. Quid quod fortè tenuia nec Lunari densitate terrosa radijs non obsistunt. Habeant item proprium lumen quod cum vice solaris erepti reddunt non eripiunt lumen sed commutant: quare defectus non peccipitur. Auerrois in paraphrasi magnæ compositionis Ptolemæi dicit se quondam in Sole duas quasi maculas nigricantes annotasse cunque numeros digessisset per id tempus inuentum mercuriū Solis radijs oppositum. Recte igitur Moses ægyptius ex Abubachesis quoque testimonio situm & ordinem planetarum incertum pronunciauit. Nam Lunam quidem scimus omnibus inferiorem cœlique vestibulum propter maiorem aspectus diuersitatem quæ minorem indicat necessario habitudinem semidiametri terræ ad sphæræ semidiametrum quomodo vero tres aliæ se habeant, Sol, Venus, Mercurius, incertum. Similiter motum quatuor has stellas nobis proximiores alijs tribus: sed illarum inter se trium situm & ordinem ratio non demonstrat. Cum igitur genethliaci nituntur ordini huiusmodi consequentiæ principio nituntur primum quidem falso: tum si verum foret incerto: licet autem de signis idem obiectare quando (quod satis demonstrauimus) in zodiaco nullum aut quatuor æque principia sint. Dictum de primo genere argumētationis: a parabolica similitudine sic probant: decimus locus in edito cœli vertice patet. quartus latet in imo terræ. Cum igitur magis compertum cuique de matre sit quàm de patre: conuenit vt per decimum locum mater iudicetur. pater autē per quartum: qui modus non est aliter quàm ex suo titulo refutandus. Nam quæcunque de istis similitudinibus argumenta petuntur non solum philosophis sunt indigna docentibus: verum nec dialecticis apta vel vtilia disputātibus: quin nec rethorum persuasionibus commoda, & vanæ fere poeticæ lusum potius præseferunt quàm seriæ cuiusquam probationis idoneam auctoritatem a mathematicis argumentari eos dicebam cum bene decreta mathematicis male vertunt ad suas prædictiones qualia quæ superius de zodiaci in signa: signorum in partes: partium in minutias diuisionem dicebamus. Item cum quod recta quædam alia obliqua signia illis dicuntur, ob ascensionis moras inæquales ipsi transferunt ad naturam rectitudinis & obliquitatis in moribus. Ex astrologicis colligunt quotiens astrologicū aliquod dogma principium faciunt alterius dogmatis confirmandi. dialecticis vtuntur, si quando communes & probabiles quosdam ex natura vel prima philosophia propositiones assumunt. Sed id quàm rarissimum. Neque enim memini apud eos legisse me rationem quæ fidem dialecticæ probabilitatis afferret.

Quæstio de sole sed auctores graues vtrum detur medius vel secundus a luna.

Summarius.

Rationem Pto. esse friuolā & Alpetragij debilem.

Vide Magni Auerroys adnotamentum.

Moses ægyptius.

Secundum genus.

Tertium genus.

Quartum genus. Quintum genus.

Caput V. Rationes a parabolica similitudine ductæ: quibus domorum probant proprietates refelluntur.

HÆc dixerimus in vniuersum nunc ad referenda particulatim fabulamenta descendamus (nam sic verius dixerim quàm argumenta) quibus locorum proprietates asseuerant incohantes ab illis quæ sumuntur a & situ conditionibus signorum. Est autem locus a parabolica similitudine per hunc modum: pater amat filios: & quintus locus amica radiatione: quia triangula nectitur horoscopo: quintus igitur locus filios significat. Vt sit igitur modus argumentandi bonus qui tamen plane est ridiculus, ostendamus num recte colligi quod contendunt. Primus inquiunt locus nascentem significat ipsum: quoniam de tenebris prodit in lucem. Item horoscopus ecce parabolica similitudo de qua reddunt & rationem cur idem locus: itinera modica representet: vt cum de vico eiusdem vrbis ad alium de vrbe ad suburbium: de domo itur ad pomerium. Nam volunt horum quoque motuum causam in syderibus esse quæ primi loci dispositione portendantur vt ait Bonatus. Præterea videamus an in reliquis locis similitudo procedat. Et secundi proprietas super diuitijs: quoniam nihil aiunt homini magis proximum: igitur hærens primo secundus locus diuitias significabit. Necessaria ratio penes eos quibus nihil potius est diuitijs verum homini proximiora & intimiora multa: puta dotes animi & corporis sapientia & valitudo: quare debuerunt potius hæc a secundo loco significari quàm a sexto vel a nono: quid quod inter externa quoque parentes, vxor, amici, filij, gloria, pecuniæ præferuntur: vt potiora vt proximiora, præterquam apud vnum hominum genus qui se vocant astrologos. Tum locus idem cur epistolas quoque notat vt ait Zael israelita præter forte in genituris notariorum: quibus semper hæreant stilus & pugilaria: Iam pergamus ad reliqua. Tertio fratres indicari volunt, quinto filios diximus, causam: cur hic filios

Bonatus.

Zael israelita.

similis fratrum est ratio quoniam locus tertius exagona radiatione iungitur ascendenti: quoniam igitur exagona copulatio amica: sed melior est triangula propterea filijs hæc quos amamus magis illa fratribus datur: & eandem ob causam locus vndecimus esse amicorum: quem pariter ex sexangulo respicis ascendens. Verũ eos interrogo cur nõ locus nonus filios significabit cum sit & ipse triangularis horoscopo? Respondebunt quoniam cadit. rogo igitur iterum melior tertius an vndecimus? & pater eadem ratione vndecimum præferendum quoniam cadit tertius: cur non igitur tertius amicorum vndecimus fuit fratrum? nisi peruertentus ordinem naturæ putent amicos fratribus præferendos. Illud quoque de filijs alio dicto perturbatur: nam parentes quarto dicunt iudicari: sed inter quartum & ascendentem tetragonus est aspectus quo nullus inicimitiæ magis iudex: quomodo igitur nascentem nascentisque filios amica radiatione componunt eundem tamen cum suis parentibus inimica? Præterea placet Pto. græcis omnibus & Auenrodan potius a decimo loco illos iudicari quàm a quinto: quod Porphyrius ideo rectum probat quia inde animæ in corpora demittantur. Sed Porphyrij fabulæ fabulam possumus opponere: quia perhibentur animæ per cancrum labi deorsum per capricornum ascendere. Est autem cancer signum aquilonare cui respondet apud Ptole. imum terræ non summum: sed a quarto quoque pariter & vndecimo prædictionem de filijs auspicantur. Quid ꝙ Alchabitius & hebræus Andragazar ad quintum locum legatos volunt pertinere: & quod Vellius ait rumores & nuncios addunt & famam quæ post cineres: & quod Adla scribi vestimenta: quanam igitur ista ratione? nullam enim reddunt: illud valde irrationabile ꝙ sextum locum quem vocãt ἀπρωκτον: quasi dixeris torpidum cessantem inertẽ, inefficacem, seruis atribuunt: quorũ tamen & labor & industria dominorum nutrit ocium & ignauiam. Sed vide pulcherrimam quam super hoc dogmate facit rationem Auenrodan: septimus inquit locus pares significat subiecti vero eloganturr a paribus (verba sunt ipsius) quantum sexta domus a septima eloganturr: sextam igitur posuerunt pro domo subiectorum: hæc ille: quæ ridenda sunt potius quàm confutanda ne nimis ab Aristotele coarguamur. Nam de septimo quod dicunt pares significari vide quàm ipsi minime veracia minime consentientia putent super illa. Referunt enim ad eundem locum vxorem, socios & apertos hostes: quibus quid est pugnãtius. Sed defendit Abraam in hunc modum quoniam septimus inquit locus opponitur primo lites: & bella significat: quoniam rursus descendit ascendente horoscopo significat vxorem. Postremo quare mora descensus eius æqualis est tempori ascensionum primi loci: quæ nonnulla conuenientia est. ideo significat æquales, & socios: sic omnia facile confirmabuntur cum nulla sit res quæ similitudinis alicuius istiusmodi argumento, cuicunque alteri similis & dissimilis fingi non possit. vbi enim non succedit? si de rebus oppositis ab eodem ponuntur indicia quasi conueniant. Sed conueniunt inquiet hac ratione ꝙ tempora emersus in ascendente casusque in occidente sunt æqualia. Fateor bene dictum si id quoque concedas eodem exemplo similem esse igni aquam quoniam tot partes possideat aqua frigiditatis quot ignis habeat caliditatis. Tam enim puto forsitan opponuntur (quod non sit dictum scrupulosissime) descensus atque ascensus, quàm calor atque frigiditas. Nonne certius vxor ad secundum locum pertinet proxima viro semper illique succedens quasi suppar: & secunda præsertim cum velint etiam ex signis alterum esse marem alterum fœminam: quoniam vt inquit Pto. fœminæ viris inhærent. Sed & reddant rationem cur idem locus fures fugitiuosque significent (vt Vellio placet) & emptiones quoque ac venditiones: & quod alij tradunt itinera mediocriter longa. Tum quod scribit Bonatus cultum puræ diuinitatis præscientiamque futurorum. Certe mors isti loco rectius debebatur quàm octauo cũ pariter hic a luce descendatur ad tenebras: sicut in ascendente de tenebris itur ad lucem. Sed non placuit inquit Auenazra: quia non nihil est similis ascendenti: tali scilicet similitudine qua nos aquam probauimus esse similem igni. Sed Dorotheus quoque ex hoc potius de morte iudicabat quàm ex octauo dominum loci ad id obseruans. Illud item respondeant cur octauus locus bella significet apud Aboali: & quod scribit Alchainil villicationem. Quod alij volunt etiam vsuras: dicunt: hereditates hinc etiam præuideri. Ego non video quomodo conueniant hæres & mortuus: melius igitur si mortem octauus locus iudicabat: hereditatem, nonus significasset qui succedit octauo: sed relatas ad octauum hereditates ait Auenazra quod loco secundo proportione respondet ad quem pertinent facultates scilicet hæc est illa sæpius iam irrisa concordia rerum oppositarum. nam quæ oppositis locis erit similitudo præter dissimilitudinis? Quod si super eis quasi similibus semper loquerentur ignoscendus forsitan error, sed nunc quasi similibus: nunc vt maxime dissimilibus: & quidem veris oppositis vtuntur: vt scilicet eis subueniat. Sic quasi contraria loca sumuntur dum secundus & portendit quibus nutrimur, & vitam conseruamus: octauus mortem exiliaque significat: mox idem hæreditates & censum quasi secundo similis & affinis: omnino qui moriuntur hæredes faciunt non fiunt nisi forsitan cœli, quod cœlo certe non subijcitur. Essent alia obijcienda: sed vereor nugas confutando, ne fiam ipse quoque nugator: Prætermitti de nono loco quod dicunt nullo modo potest. vnde tantum ꝙ rideat habet lector vt fastidio multiloquij nonnihil subleuetur. Nonus ait locus itinera longa significat: audi rationem quoniam sol decimo loco positus ad nonum descendens mouetur. hoc scripsit Auenazra lib. rationum primo atque secundo: vbi opus omnino chachinnis potius quàm syllogismis quasi in omnibus locis ab vno trãsiens ad alium sol non moueatur. Quid ꝙ cum eo motu sol descendat puto non significabit locus nonus itinera quibus montes & eminentia loca conscendamus. Quis enim non iocetur litigans cum ridiculis? adde illam quoque super duodecimo loco fabulam significari per eum animalia quibus vehimur quoniam iunctus sit ascendenti quotiens idem signum vtroque loco protenditur: Alibi vero per eundem locum tenebras aiunt carceresque portendi: quia maxime distat ab ascendente a quo scilicet est duodecimus: sic tam parum sui quàm veri memores metiuntur in quibuslibet. Quod si iunctum eum locum dicunt horoscopo tum esse, cum idem signum sedem vtranque occupat: disiunctum cum diuersa sunt signa: sequitur illud vt nec animalia quibus vehimur, nec carceres, ille locus semper indicet: immo nunquã hæc simul sed illa cum idem

Ptole. Auẽrodan. Porphy.

Descensus & ascensus animarum.

Alchabi. Andragazar. Vellius Adla.

ἀπρωκτος.

Irris oppositionis. Auẽrodan.

Abraam.

Pto.

Vellius.

Bonatus.

Auenaz.

Dorothe.

Aboali. Alchainil.

Auenaz.

Facte dictũ.

Auenaz.

vtrobique ſignum:hos autem cum ſigna ſunt diuerſa: quod nullus tamen putat aſtrologorum.

Caput VI. Confutatio rationum Auenrodan de proprietatibus ſignorum quæ ab ordine & conſequentia ſignorum ſumuntur.

Auenro.

HÆc ſunt a ſitu conditioneque locorum parabolica quadam ſimilitudine ductæ rationes: Auenrodan primo lib. apoteleſmaton ab ordine conſequentiaque ſignorum argumentatur vt primum ſcilicet ſignum primo loco reſpondeat: ſecundum ſecundo: & pro natura domini ſigni reſpondentis natura quoque loci iudicetur: ſic per tertium locum fratres iudicari & itinera breuia: quoniam Gemini quoque tertium ſignum quorū dominus eſt Mercurius. Itē idem inquit ſuper rex mixtas habet influentiā quare fratres ſignificabit: & curſu ſolis proximus hæret ſemper: quare breuia ad eum itinera pertinebunt. Sed nec alius quiſpiam aſtrologorum nec ipſe quem ſequitur Pto. Mercurium facit fratrum ſignificatorem. Sed nec vlla ratio eſt vt breuibus præſit itineribus: quoniam curſum ſolis imitetur. nam ſi propterea hoc ꝙ veloci motu reuoluatur non magis ad Mercurium quàm ad Solem & Venerem hoc pertinebit: quorum omnium curſus ferme ſunt æquales. Veniamus ad quartum cui reſpōdet cancer patrem inquit ſignificat: quoniam ſol patribus præeſt: vis autem ſolis apparet in cancro. Vide quàm vanas quàm friuolas arripiunt coniecturas. Nam in aliis quidem domino ſemper vtitur domus: hic autem ad eum confugit qui nullam habet in eo ſigno auctoritatem. Neque enim ſol in cancro vel regnum habet vel hoſpitium vel trigonum vel decanum. Quoniam vero nec domina domus Luna, nec Iuppiter ſigni rex, ſignificato patrem deſeruiebant ad ſolem ſe conuertit: quoniam maxime in cancro poſitus calefaciat: quod vt ſæpe iam diximus non de ſigni natura ſed habitudine ſolis ad terram contingit: alioquin quæ cognatio ſolis ſi principia ſequimur aſtrologorum cum ſigno humido frigido fœminino: in quo vt pauloante monuimus nullam habeat dignitatis alicuius prærogatiuam. Præterea cum Saturnus eodem in loco dominetur: vt ibidem dicit Auenrodan quomodo etiam ſol dominabitur? quorum naturam putant oppoſitam faciunt domos & regias etiam oppoſitas. Aut quomodo & illud conſonat quod ibi loquitur? vt illi loco Saturni natura reſpondeat. Qua propter in hæreditates occultaque protendatur: Cui tamen vt quarto competit ſignum cancri in quo Saturnos a domo procul exiliū patitur. De octauo & nono loco non minus falſa pugnantiaq; comminiſcitur. Scorpius inquit octauum ſignum cuius dominus mars quia mortem ſignificat: verum non qualem facit mars apud aſtrologos ſed Saturnus potius: nam ſicut inquiunt venena ſignificat & pigritiam ac inertiam: vt ait Aboaſar: quare a græcis etiam appellatur αργυς: quod naturæ martis minime conuenit. Nonus locus ad Ioue refertur: quare nonum ſignum eſt Sagittarius: propertereaque dicitur religionum iudex & ſapientiæ pro natura Iouis. Sed cur non eadem ratione locus.xij.cui piſces reſpondent æque domus Iouis atque Sagittarius & ſi gratior Iouis domus eſt Sagit. tamen ſi vera iſta ſuppoſitio de qua ratio mutationis huiuſmodi ducitur: vt loco ſcilicet natura planetæ reſpondeat quæ in ſigno compari dominetur: non debuit locus.xij. omnium eſſe miſerrimus: cui ſignū aſcribitur domus planetæ omnium fœliciſſimi. quanquam methodi infirmitatem ſatis ipſe confirmat Auen. qui quoniam non procedere eam vidit in omnibus vſus eſt tantum ea in quinque locis: in reliquis confugit ad rationes quas proximo capite confutauimus. Nos autem nec in illis quinq; ſequi quod putauit oſtendimus.

Confutatio a maiori. — *Auērodan.* — *Aboaſar.* — *αργυς.* — *Auērodan infirmitatē cognouit dogmatis.*

Caput VII. Contra rationes earundem proprietatum quas Aboaſar ex ordine accipit planetarum.

ABoaſar iſtas locorū proprietates a planetarum colligit ordine: vt primus primo detur: ſecundus ſecundo: tertius tertio. Proq; planetæ comparis numeri proprietate proprietas quoque loci decernatur. Sed grauiſſimum ſtatim incidit incommodum: vt eidem planetæ rerum oppoſitarum loca attribuantur Saturno primus & octauus: Ioui nonus atq; ſecundus. Veneri quintus &.xij. Eſt enim primus locus vitæ locus: octauus mortis: quomodo igitur primo pariter & octauo præerit Saturnus. poſtquam enim pro numero planetarum ſeptem loca percurſa ſunt redeunt ad primum: quare Saturnus incidit in octauum: quod omnes confitentur. Item nonus eſt fidei ſapientiæ religioniſque ſignificator: ſecundus diuitiarum: ſed deus et mamona non conſentiunt. Adde quod ibi ſicut aliis quoque locis ait Aboaſar Iouem futuri ſæculi fœlicitatem ſignificare, quæ per fidem & ſapientiam acquiritur. Venerem autem fœlicitatem iſtius ſæculi: igitur cum diuitiæ ad iſtius non ad venturi ſæculi fœlicitatem pertineāt potius a Venere quàm ab Ioue ſignificabuntur: nec ad locum ſecundum cui Iuppiter numero competit: ſed ad quintum cui venus datur referentur: præſertim ꝙ & ipſi ſolet oppoſitas domos Iouis & Mercurij dicere quoniam ſapientia cuius auctor ſit Mercurius dignitatibus & diuitiis Iouis aduerſetur. Hinc quandoque calumniam repellentes qua ſæpius inceſſuntur. ꝙ ſcilicet per futurorum præſcientiam & cœleſtium virtutum deductionum naturæ fere totius domini, iuuant tamen plerunque pauperes et ignobiles. eſſe enim in hoc fatum dicunt ſapientum ne diteſcant: quia Mercurio Iuppiter aduerſetur. Quomodo igitur Iouē nunc vt diuitiarum ita ſapientiæ faciunt auctorem? ſed in Venere quoque magis abſurditas deluceſcit: qua ſicut quintum locum ita pariter incidit in xij. quoque alter letitiæ voluptatis: alter carcerum & mœroris & tenebrarum locus dicitur: quibus quidnam poteſt eſſe pugnantius? excogitarunt quidam belliſſimam defenſionem: nam quoniam ſolet voluptates conſequi pœnitentia: dicunt veneri vtrunque locum conuenire tam gaudij ſcilicet quàm doloris: puto defendent ita quoq; pariter: vt quoniam vitam ſequitur mors ab eodem planeta vtrunque ſignificari. Nec dubito pari ratione dicturos ad Martem bella pacemque pertinere: quoniam ſemper bella ſequitur pax: ſicut pluuiam quoque ſerenitas: pluuia ſerenitatem. Verum ne putent extra omne gaudium ſibi ſemper mœrendum aliquando mœreant, admonere illos volo non omnis lætitiæ comitem eſſe mœrorem: ſed quæ præter modum fuerit & rationem: hæc autem a quinto loco ſignificari non dicent ſi ſuorum principiorum mœrores ſunt. nam ad quintum hæc referuntur quoniam iuuent, foueant: refocillent ſicut locus quintus iūgitur aſcendēti per quod naſcētis hominis vita ſignificatur. Immodica vero vo-

Incōueniēs ex dogmate Aboaſaris. — *Aboaſar.* — *Irronia.* — *Notādum.*

luptas

luptas quam pœnitentia dolorque sequuntur non est vitæ fomẽtum sed pernities: sed nimis serio loquimur in confutandis nugis. De Marte videamus Aboasaris rationem & finem faciemus fratres inquit significat & sorores: quoniam ex illius sunt parẽtibus: ratio dogmatis hæc quoniam primo loco quo genituræ dominus iudicatur ascribitur Saturnus: secundo igitur Iuppiter qui secundus est planeta. Tertio Mars pro sphærarum ordine tertius. Sed ex eodem genere sunt Mars atque Saturnus: quia vterque malus & noxius est. Significabit ergo tertius locus quæ sunt generis eiusdem cum eo qui nascitur: quare fratres atque sorores. Hæc noster Aboasar qui nisi scripsit ebrius hæc certe scripsit insanus. Qui enim dissimilis magis planetarum Marte & Saturno? ille ignis: hic terra: ille feruore furit: hic torpet frigiditate: ille nocturnus: hic diurnus: & omnes si percurres nullum inuenies influxum Martis Saturni influxibus couenire. Præterea cum filij quoque similes sint parentibus aut non debuerunt a quinto significari cui Venus ascribitur: aut erit dicẽdum Saturnum cum Venere quoque conuenire: narrauimus rationes astrologorum quibus locorum proprietates probant in eo forsitan magis arguendi ꝙ nimis diligenter quàm ꝙ parum illas vere taxauerimus, ductas tenui quadam similitudine rerum: sed quamuis nullo negocio confutantur: habent tamen ex veterum traditione scribentiumque testimonijs potius inficiandam quàm negligendam auctoritatem.

Aboasaris accusatio.

Caput VIII. Gaudia planetarum cum domibus ruere.

Hinc omnia subuertuntur de gaudijs planetarum quoniam locorum proprietatibus denotantur nam gaudere planetam quenque volunt eo loco cuius proprietati planetæ proprietas est similis. Sic Venerem quinto loco: quia gaudia filios voluptates quemadmodum Venus significet: sic & alios alijs locis eadem ratione quod ex Auenazræ lib. tertio rationum & Aboasaris introductorio licet intelligere. Quanquam si sequamur hanc intentionem Mercurio magis tertius locus aut sextus conueniebat quàm ascendens: lunæ magis ascendens aut occidens ꝙ tertius: magis soli decimus quàm nonus: Ioui potius nonus item secundus quàm vndecimus: Marti septimus quàm sextus. Saturno quartus quàm duodecimus. Quæ poterit quilibet munera locorum planetarum conditionibus conferens animaduertere. Abenzagel ait signi cuiuslibet partes alias esse calidas & siccas: alias frigidas et humidas: alias frigidas & siccas: alias calidas & humidas, alias medias siue mixtas: quare de partibus suæ naturæ vigorari quemlibet planetarum. Medias autem siue mixtas conuenire Mercurio: verum non reciperet istam rationem Pto. & alij qui Venerem calidam et humidam esse volunt quare partes humidæ & frigidæ nulli planetarum conuenient. Præterea cum Mars in Ariete tantum quinque partes possideat erunt tantum in Ariete si verus Abenzagel partes quinque calidæ & siccæ reliquæ conditionis alterius & a natura signi diuersæ quintum natura calida siccaque decernitur. Similiter erunt in Tauro plures aereæ partes longe quàm terreæ: sic in alijs eueniet. Fallax igitur Abenzag. ratio: nec si vera nostrã tamen explicat quæstionẽ quando relinquetur incertũ quæ partes calidæ ꝙ sint frigidæ: quia non erit certum quæ cui planetarum potius debeãtur.

Abenzag.

Caput IX. Rationes Ptolemæi de planetarum domibus destruuntur.

Nunc agendum de signis: & quidem super his multas iam rationes eorum euertimus: vt quibus probant signa esse xij. sed nec plura nec pauciora. Tamen principium signorum statuendum ab ariete: diuisionem præterea illam in aquea, terrea, ignea et aerea: cur item hoc illius planetæ vel exaltatio vel trigonum, hoc alterius: restant alia de quibus nunc dicemus a planetarum domibus ordientes. Neque enim si concedatur cum signis diuersis affinitatem huiusmodi esse planetarum: vt hic quidem sub signo tali positus infirmetur: sub alio fiat fortior: horum tamẽ signorum differentiam nulla ratione posse nos consequi: quoniam non potest aliter hoc fieri quàm pro natura stellarum eiusque signi vt superius diximus. Sed naturam stellarum nobis ratio non demonstrat. Igitur nec signorum cum syderibus affinitatem: quæ si spatia cœli potius quàm stellas consequi dicatur nihil minus inexplorabilis erit syllogismo quàm occultæ cæterarũ rerum proprietates. Pto. de domibus solis & lunæ nititur vna ratione tantum: de reliquorum domibus triplici. Prima sumitur a natura signorum. Secunda de proportione configurationis ad domos luminarium. Tertia de numero consequentiaque sphærarum. primam primitus excutiamus. Est autem eiusmodi. Capricornus & Aquarius hyemalia signa sunt quia frigida: Saturnus quoque planeta frigidus. igitur illi recte conueniunt. Peccat autem multipliciter argumentum. Sed primo quia debet in natura signi spectari potius quod conuenit ex se quàm quod ex accidenti. Conuenit autem ex accidenti signis illis frigiditas: quare duntaxat ea ratione ꝙ positus sol in illis frigoris causa est per accidens: dum scilicet mouetur longius a nobis. Cum vero de illis pro sua natura decernitur alterum apud ipsos astrologos terreum: alterum est aereum: quæ qualitas Ioui potius conuenit quàm Saturno qui frigidus & siccus omnibus aquarij qualitatibus aduersatur. Præterea solent astrologi cum diuersa diuersis stellis associant si malæ sunt stellæ dare illis quæ potius earum naturæ dissentiant quàm quæ consentiant: vt eorum natura sci licet mala contrarij mixtura temperetur: sic Diurnum Saturnum Martem nocturnum faciunt: cum tamen calore Martis frigida nox: frigore Saturni calidus dies non consentiat: vt inde qualitas vtriusque noxia refrenetur feruor in Marte: torpor in Saturno. Dicant igitur an in signis planetæ malo reddendis hanc quoque sequi velint rationem? an cõtrariam potius? Equidem Pto. contrariam sequi videtur sententiam nunc metho di quam supra seruauerat in nocturnis diurnisque diffiniendis. Verum liceat illi diuersis in locis eadem non sentire modo in eadem serie verborum sibi non repugnet. At si naturæ Saturni cõsonum signum domum faciat, aquarius excluditur. si dissonum, foras mittitur Capricornus. Dicet Pto. ad illas se respicere signorum qualitates quæ de solis operibus illis debentur: signum autem vtrunque tam capre ꝙ aquarij frigidis numeratur: quod Saturniæ qualitati concordat: nos extra rationem fieri contẽdimus, sed admittamus, nec tam colligi quod putat declaremus. Respondebit enim hoc forte super Saturno super alijs planetis non succedet nam Veneris domus Libra, Taurus, Libra signum autumnale: quare siccum & frigidum: sicut aquarius fri-

Tres rõnes Ptol. de domibus planetarum.

Rõ. Ptol. Peccat multipliciter.

Ptol.

Responsio.

Confutatio

gidum quidem hyemale. Repugnat igitur Veneri Libra quæ pluribus quidem calida rursus omnibus humida definitur. Nec parum demiror Ptolemæum qui dixerit hæc Veneri signa conuenire: quoniam sit quasi dixeris generatiua maximeque fœcunda. Nam potest hoc dici de Tauro: de Libra dici nullo modo potest. In Ioue quonam pacto ratio quadrat? cui nulla communio cum Piscibus & Sagittario. Si quidem anni tēpus sub istis signis æstimatur, alterum finit hyemen: alterum autumni finis. Igitur illud per frigiditatem repugnabit Ioui: hoc etiam per siccitatem quanquam nec piscium humiditas aquea vitali Iouis humori conuenit. Prole. ad istam se refert concordiam: q vtrunque illorum ventos facit & vim quoque habet genitalem: quare cum illis Iouem cōsonare planetam temperatum. Quæ dum refello putarem superuacuam operam facere: nisi potuisset hæc prodere Pro. cuius facile potest auctoritas imperitis imponere. alioquin his similia quæ solent interdum literati per iocum ludentes inter se dicere ventos suscitant: Igitur Ioui similia. Rationē reddit Auenrodan: quoniam rerum viuentium genituræ feminibusque præest Iuppiter. quorum vapores halitusque ventis nonnihil similes sunt. O mirabilem sapientiam qua possunt etiam humidis sicca similia defendi. Nam ventos quidem philosophi (nisi fallor) omnes siccos faciunt contra genituram omnem humidam: sed & fœcunda signa: quoniam posito in illis Sole semina germinant: res exoriuntur. O si potuissent ad humanum semen deferri, commodius omnino accidisset hoc eis ab Ariete. Sed non poterant Ioui dare quem Mars occupauerat quāquam omnino iniuria. Quid enim illi cum primo vere? cuius nullus calor, & genitalis humorque prolificus cum torrida Martis siccitate nihil participat. Inuasit audacia pari scorpium nullo etiā iure, frigidum scilicet signum & autumnale. Non igitur istam si sequamur rationem satis æqua partitio fuerit ista domorum. Examinemus alias a configurationibus luminarium & a sphærarum numero susceptas. Verum quoniam per habitudinem colligunt ad luminarium domos excuti prius oportet rationem qua domus ipsæ luminarium statuātur. Est autem huiusmodi illa quam Ptolemæus affert. Cancer & Leo de duodecim signis omnium maxime vergunt ad aquilonem proximantque vertici capitum nostrorum propterea duabus maximis & principalibus stellis: hoc est luminaribus data sunt: Leo Soli quoniam masculum signū: Cancer Lunæ fœmineum. Primum igitur falsum quod assumitur: nam signa nobis viciniora, Cancer & Gemini, non Cancer & Leo: deinde si sit verū quæ ratio docet maioribus syderum signa conuenire nobis proximiora? Potuerunt hoc dicere veteres hac similitudine q & illa proximiora nobis inter planetas. Sed Pro. dicere non potest, qui medium facit solem omnium planetarū. An ideo factum quoniam in Leone Sol magis calefacit? Verum sæpius dictum ex situ id euenire, nō de signi proprietate. quare gentibus aliis facere Solem in Libra quod nobis facit in Leone. Quod si virium syderum cæterorum sensus ita veros & rationes: vt solaris caloris haberemus experiremur de reliquis idem quod de Sole, magis affici nos ab illis accedentibus ad Leonem quàm quia procul a nobis in aliis signis inueniuntur. An aliis igitur rationibus Sol cum Leone cōcordat? sane quod calidum signum & siccum, quod masculum itē est non est pro-

Ptole. (at "miditas aquea vitali Iouis humori conuenit")

Auĕrodan. (at "rodan: quoniam rerum viuentium")

De delira- mētū astro- logorum. (at "qua possunt etiam humidis")

Ratio Ptolemæi. (at "statuātur. Est autem huiusmodi")

prium Leoni, sed Arieti commune & sagittario. Restat vna conditio cuius meminit ille grauissimus Aboasar. Nam quemadmodum inquit Sol medius planetarum: ita Leo medium signum æstatis hac nisi ratione litigaret non eram concessurus apud Leonem melius phæbum quàm apud alias cœli bestias hospitari. Sed persuasit Aboasar vere præsidiū & dulce decus astrologorum: qui de Lunæ quoque cum Tauro cognatione pulcherrimam rem cogitaui. Nam Pro. attulit ad distantiam q inter signa proxima vobis est fœmininum. Non contētus Aboasar aliud addidit q significet Luna rerum initia. Sit autem Cancer æstatis initium: cui demonstrationi quis non concesserit? Hoc non vidit Auenrodan vsus alia ratione: quod proxime scilicet solis ædibus ædes lunæ merito collocentur: quia Luna sequatur semper Solem. Sed viderit quàm de Venere et Mercurio rectius hoc dicatur: quorum etiam ædes proximas Soli natura fecit si credimus Pro. cuius interpres Auenrodan quem citauimus. Cæterum sint istæ domus luminarium quæ ratio super aliis distribuendis Prole. hanc affert imprimis vt domus syderum malorum qualia Mars atque Saturnus inimica radiatione luminarium domos aspiciant: domus vero bonorum vt Ioui. & veneris amica: Mercurius illis proximus statuatur. Recte igitur Marti datum Scorpium & Arietem quadrangulares Cancro atque Leoni. Saturno Capricornum & aquarium, illis oppositos: Ioui triquetra illis signa Pisces Sagittarium: exagona Veneri Libram & Taurum: proxima Geminos Virginemq Mercurio. Sed nec verum quod assumitur nec ex assumptis recte colligitur. Nam domum statui eam rationabiliter dicimus in qua planeta positus bene se habet: sed noxia Marti Solique pariter illorum radiatio quadrangula: noxia item oppositio Saturno, tum propter oppositionis aduersitatem: tum propter retrogrationē. Quod si verum illud quod ipse tradit Pro. fœlices omnes planetas in ea distantia summotos a Sole inquam domus eorum a Solis domibus distant: quod græci vocant νδροπιροπιαμ: arabes almugeam: sequeretur et Saturnum oppositum luminaribus, & Martem illis quadratum esse fœlices: contra sententiam omnium astrologorum de talibus schematis infortunia calamitatesq magnas decernentium. Postremo non quadrate principio quod colligitur euidens est: nam cum dicunt has vel illas domus triquetras vel quadrangulas esse domibus sic accipiunt: vt comparentur ad Leonem: quæ inter eum & Capricornum pro signorum consequētia sunt: ad alterum ordine conuerso quæ inter Cancrum & Aquarium: quare altera Solis altera Lunæ medietas & imperium dicitur: alioquin domus Veneris tam quadrangulæ quàm triangulæ dici possent cum sit Libra quadrata Cancro, Leoni Taurus: & martis domus triquetræ forent Scorpius Cancro, Aries Leoni. Igitur ad domum cuiusq luminaris comparari debet domus collateralis & quasi sub syderis ditione locata. Quod si fiat falsissimum deprehēdetur, opponi luminaribus vt ait Pto. domos Saturni: quoniā nec aquarius Cancro: nec Leoni Capricornus opponitur. Quapropter domos quàm Saturni nemo dixerit cum ex diametro luminaria respiciant: se qui sextum a Sole vel octauum a Luna locum teneant: quod Auenrodan quoque confitetur. Alia ratio penes orbium numerum sumitur: vt cum de Leone Cancroque definitum est: tum proximioribus Soli Lunæq planetis in ordine sphærarum proximiores

Ratio Aboasa. (at "stat vna conditio cuius meminit")

Alia eiusdē ratio quare cancer lunæ domus. (at "stantiam q inter signa proxima")

Auĕrodan. (at "demonstrationi quis non concesserit")

Confutatio (at "cte colligitur. Nam domum statui")

Auĕrodan. Ratio Pto. penes numerum orbium sumpta. (at "Luna locum teneant")

proximores domus ascribebantur: sic Mercurio statuunt hinc Geminos inde Virginem dari: tum Veneri quæ sequuntur: proxima marti: deinceps Ioui postremam Saturno: has omnes ab ista sphærarum consequentia ductas argumentationes falsas: tum si vere forent incertas esse declarauimus. Recte igitur Auenazra lib. secundo rationum: Quæsiui inquit in libris sapientum de signis rationes domorum nec reperi in eis aliquid bonum: Tantum ad fidem experimentorum se conuertunt: hæc ille: nos hoc libro: rationes: proximo astrologorum experimenta labefactabimus.

Auenazra.

Caput X. Facierum & finium rationes iam esse reprobatas.

Diuisio facierum.

FAcies planetarum quibus omnes vtuntur a consequentia similiter orbium diuiduntur nam primas arieti partes decernentes domino domus dant sequentes sequētibus iuxta ordinem situs & sphærarum Soli scilicet primas a Marte secundas Veneri: atque ita deinceps. Indi primas dabāt domino domus: alias duas dominis signorum eiusdem trigoni: ꝙ si trigona satis confutauimus & quæ super orbium numero argumentantur: non est opus aduersus huiusmodi rationes, nouis rationibus. Super finibus adeo non conueniunt: vt quinque super eis fecerint opiniones. quare rationes alterius alter arguit & irridet. Ita vero sunt omnes debiles et infirmæ: vt suos quisque confines nouo quodam iure mutet & inuadat alienos. Ex ordine trigonorum chaldæi fines suos ordinarunt vt trigona signa similiter partirentur. Esset autem modus partitionis vt primas partes trigoni dominus occuparet tum subsequentes qui sequentibus in signes habet trigoni potestatem: numeris semper ab octo decrescentibus ad quatuor. Ægyptij quod illis obijcit Pto. nullum seruāt methodi tenorem: nunc adeunt trigona: nunc reges: nunc patres familias: ordientes interdum ab his qui nullam in signo possident auctoritatem: vt a Mercurio in Capricorno Ptole. aliam probat diuisionem: cuius legere rationem cuique promptum libro primo apotelesmaton: pendet autem a dominis domus exaltationis & trigoni: quam probare non debuit tamen Pto. nisi reprobat seipsum quandoquidem illius auctor diuisionis exaltationem trigono præponit: trigonum domui. Ptol. vero præponit omnibus domum. postremamque exaltationem: quæ in illa diuisione cunctis antefertur. Indi mascula signa similiter per omnia diuidunt: & fœminea pariter eodem exemplo: sed exempli in vtrisq; ratio nulla cognoscitur Asotol dedit luminaribus etiam terminos, cuique planetæ totidem partes: primas autem domino domus prophetarū ordine. reliquas reliquis. Nos cum istud iam fundamentum & similiter domos, exaltationes, trigona, sustulerimus vel siquid sunt incerto esse probauerimus: concidit omnis ratio finium definiendorum (si qui fines esse concedantur.) Præterea si de trigonis: domibus: altitudinibus veritas foret explorata: non tamen exploratum hoc modo potius quàm illo fines decernendos: vnde nata varietas opinionum dum aliud alijs magis probabile visum est.

Alia diuisio indorum.

Ægyptij Ptolemæ.

Asotol.

Caput XI. Quod cui membro signum dominetur varie a varijs determinari et ab omnibus parum rationabiliter.

QVod item caput Arieti taurum collo signis alijs similia membra subijciunt ab illo quoq; iam sæpe sugillato numerorum ordine trahunt originem: vt primum scilicet signum primæ corporis parti præficiatur secundum secundæ: tertium tertiæ: quamuis illa quoq; peccant in hac partitione: non tam ꝙ Arietem primum faciunt signorum: ꝙ signa. xij. veluti ex confesso rem tam ambiguam ne falsissimam dixerim: quàm ꝙ corporis partes quasi principales tot fieri ratio nulla persuadet Arist. septem fecit Nicomachus. x. cur. xij. ipsi reddant rationem: videm rem potius absurdam humeros, brachia, manus, in vnam cogere partem signo vni subiectam: tam & pedes tibijs, tibias geniculis, & genicula femoribus, vti partes quatuor magnas, quatuor signis subijciendas. Præterea facturis distributionem huiusmodi potius calida calidis: frigida frigidis erant comparanda: quàm secunda secundis: tertia tertijs: hac est potius obseruanda naturæ communio. quàm situs & ordinis enumeratio: nec forsitan riderentur pedes piscibus subijcientes: qui soli pedibus inter cœlestia carent. Caueant igitur medici ne tam futili aliquando dogmate persuasi, metuant venam incidere brachiorum si res postulet, Luna Geminos peragrāte: quoniam brachijs Gemini præsunt nec salutare remedium ducti vana superstitione morentur. Non Hyppocrates: nō Galenus non Aui. non Paulus non Oribasius: aut hoc ipsi fecerunt: aut alij vt facerent constituerunt: non qui nostra (quod alibi diximus) tēpestate, fœliciter & prudenter hanc artem exercuerunt: quare cesset omnis hoc genus insana superstitior: quæ si nullam probatur habere rationem: nec robur habere potest experimēti. Tum quia veritas nulla consonat mendacio: tum propter ea quæ summus libro sequenti plurima probaturi: tum ob ipsam ponentium hæc inter se contrarietatem. Nam dat sagittario testes Auenazra: dat Aboasar illos Scorpioni: dat Alchabitius Virgini: diaphagma: quem latine septum transuersum. Porphyrius Leoni cui etiam ventrem quod Arabes Virgini: sunt qui genua Sagittario: quæ tamen arabes & latini Capricorno: Heliazer garnozensis vir hebræus in lib. de anima Cancro manus & pedes assignat: cum tamen alij Geminis manus: pedes piscibus reddant: libræ rursus illæ crura pedesq; etiam alia tamen ratione quàm Cancro subijcit: Cancro enim quatenus scilicet gradiendi functionem implent: libræ propter hanc similitudinem: quare dum fit incessus attoluntur & deprimuntur instar libræ: Cæteri libræ nihil tale: sed aquario crura: piscibus pedes: libræ vero tam nates q̄ renes et lumbos subijciant Scorpioni fel respondere ait Heliazer, naturam Sagittario sed alij Scorpioni dant verēda. Quod siquis dicat astrologis obseruatum nunquam tutto ferrum admoueri membro cuius signo Luna per id tempus insederit: primum in tāta incertitudine quodnam signo membrum subijci dicatur experimentum constans & confessum haberi non potest. tamen vtcunque forsitan contigerit sapiens tamen vir oppositum obseruauit. Scribit enim Nicolaus orem grauis philosophus & mathematicus plerunque se vidisse factam salubriter in pede sanguinis missionem cum Luna foret in piscibus: & in brachijs item cum geminos illa peragraret.

Aristote. septem facit partes corporis. Nicolaus. x. nota medice.

Omniū doctorum studia ab hoc dissentire.

Aboasar. Alchabi. Porphy.

Heliazer.

Heliazer.

Nicolaus orem.

Caput XII. Rationes astrologorum quibus proprietates signis absolutæ conuenientes astruuntur: & quod de supradictis sint reiectæ.

DIximus de proprietatibus quibus ad nos & ad planetas signa referuntur: restant quæ simpliciter illis

competunt & absolute: quas illi de triplici genere probationis assumunt. primum a confutata iam cum planetis ducitur affinitate: secundum a figura cognominis animalis. Tertium ab his quæ sub eis positus sol operatur. Ab affinitate cum planetis argumentantur cum talem naturam signi faciunt qualis quoque planetæ qui dominatur in eo signo: vt cum Arietem dicunt latebras latronum maleficorumque hominum significare: quoniam Martis est domus id genus hominum significantis: ab opere Solis cum mobilia signa fixa communiaque decernunt. Ex quibus Sol anni tempus aut mutat aut firmat: aut qualitate promiscua temperat. A figura cum alia mites mores, alia ferinos afflare nascentibus dicunt ꝙ hæc omnium gerunt imaginem: vt aquarius gemini: virgo: alia bestiarum: vt Leo: Taurus: capricornus. Item hæc esse pulchra illa deformia: nam pulchra vocant quæcunque sub hominum spem cogitantur præter aquarium: quoniam sit Saturni senis hospicium quasi non senex etiamque deformis pulchro possit hospitio vel egere vel delectari, pariter quæ sint bruta effigie: vt Taurus: & similia semiuocalia vocant vocalia quæ humana: muta quæ specie referunt aquatilium: quod genus viuentia vocem non habeant. Rursus & aquatilia multæ prolis humana specie sterilia. Reliqua mediæ statuunt conditionis, pro natura scilicet animantium quarum fere creduntur imagines. Quos modos positionum superius disputata satis euerterunt. Cum enim de planetæ domicilijs & ingenio faciunt coniecturam argumentantur ab astrologicis: quæ nos pauloante confutauimus: cum ab opere quoque solis argumentantur quantum vel fallant vel fallãtur ostendimus: quandoquidem non est natura signi putanda quod opus est solis in signo locati, non pro signi natura, sed pro situ ad terra distantiaque taliter operantis. Præterea quod in anni temporibus Aereisꝙ mutationibus cum euenit fallacissima coniectione transfertur ad alia: vt quia signum mobile aries tempus variat faciat quoque in eo nascentis ingenium mobile: non perseuerans: factum ad inchoandum potius qua ad absoluendum. Nec solum errãter ab aeris qualitate ad euenta diuersa proprietatesque se vertunt ingeniorum: sed in ipsis Aeris mutationibus fieri putatur in syderibus alijs quod in Sole prospicitur vt quare Sol positus in Ariete vernum faciens æquinoctium ciet fulgura: suscitatque tonitrua: putemus in Ariete Lunam positam idem facturam: Nec alium de lapsus in errorem quàm ꝙ ad signi referunt naturam. quod a Sole pro situs prouenit varietate. De figuris imaginum diximus abundãter libro octauo quàm sint nullæ, vanæ, quàm commenticiæ. Non opera dei sed hominum: non a naturæ ratione profecta: sed poeticæ mentis temeritate conficta: Sed vt ille verissime nusquam tamen astrologi magis falsi quàm cum ex illis signorum proprietates eliciunt quandoquidem a signis vt supra late demonstrauimus: etiam in octaua sphæra differunt imagines non modo situ mobilitateque sed & partium mobilisque dimensu & quantitate. Denique nimis inerti futili supinaque tarditate: repugnant dum eorundem signorum & ab opere Solis & imagine conditionem inquirunt. Et enim illud aperte signis immobilibus ex communi eorum consensu: mobilibus ista conueniunt.

Primnm genus probationis.

Secundum.

Confutata hæc esse. Tertium,

Imagines vnde habuerint ortum.

Caput XIII. Taxatur Pto. de planetis loquens ac si ex elementis constarent, rationesque aliorum quibus planetarum probant qualitates pariter confutantur.

HActenus de signorum rationibus quàm insigniter sint irrationales: in planetis eadem falsitas immo maior, maiorque temeritas. Ostensuri nos superius Pto. male philosophatum de erronibus ea potissimum indicauimus: quibus naturam planetarum inquirit. Nam quasi planetæ constent ex elementis: aut ex passionibus constent elementorum: non solum sese inuicem vel calore vel frigore permutantes: sed a terræ quoque vaporibus permutati: sic de eis sermonem facit Pto. Luna inquit humida est quoniam terræ proxima sursum ad eam terræ vaporibus ascendentibus humescit. Saturni stella frigida est imprimis & modice sicca: friget procul a Sole posita. Arescit procul a terræ vaporibus exaltata. Mars solis vicinitate torridus exsiccatur. Iuppiter medius inter frigus Saturni martisque feruorem temperatus euadit. Quoniam vero super calidas sphæras fertur Martis atque solis: ideo præcipue calefacit. Venus humida est æque atque Luna: nam luminis sui copia multos sibi terræ vapores ascicit. Habet item a Sole cui proxima vim calefaciendi. Mercurius et a Sole cui semper hæret habet exsiccandi proprietatem: & a terræ vicinia Lunæque confinio humectandi vires. Sic primo lib. apotelesmaton ratiocinatur Ptole. Cui si persuaderi non potest a peripateticis liberum esse cœlum ab istis affectionibus: saltem ex numero eorum quæ ipse demonstrauit, illud intelligat: plus a Luna distare terram quàm vt possint ad eam terræ vapores halitusque prouenire. qui nec supra sexdecim stadia putantur a physicis sursum tolli ne dum ad Lunam, ad Venerem, ad Mercurium incolumes attolantur. adde Venerem de solis vicinitate futuram magis sicca qua de terræ nebulis humidam siquidem Soli iunctior est quàm terræ: nec cum Solis potentia vis humoris terreni potest comparari. Adde etiam Mercurium terræ proximio et a Sole propterea distãtiorem, plus siccum esse quàm humidum. Quomodo igitur consentit sibi Veneris humiditatem conferens Lunari igne tam vicinio tam parũ ex calescente: vt frigida multis existimetur. Et si riget Saturnus a Sole minus elongatus: nonne tota stellarum hærentium multitudo cum distantior sit a Sole torpida frigoris glacie distringetur? cum tamen inter eas igneæ multas esse naturæ pronuncient. Igitur ratio Ptole. non modo falsa sed nec consona sibi quod in falsis plerunque rationibus vsu euenit. Alij de planetarum coloribus argumentantur: quod in Marte quoque tetigit Ptole. Dicunt igitur hi mentiri philosophos elementa putantes nullo colore saporeue participare. Sed aquæ colorem album, dulcedinem ex saporibus cõuenire. terræ fuscum colorem & saporem amarum: quod alij tamen negant dulcem potius contendentes: nec si foret amarus terram quicquam germinaturam. Tum in igne saporem confitentur nullum, colorem vero rubeum: aerem dicunt tam coloris quàm saporis expartem: admittere aduentitios variosque colores: in planetis nullos quidem sapores sed colores esse multiplices: ex quibus illorum facile naturam possumus explorare. nam fuscedinem in Saturno terrenam ostendere proprietatem, & a trebili conuenientem. In marte ruborem igneæ qualitatis & bilis rubre testimonium facere:

Sermo Pto.

Nota.

Discordia physicorũ.

cere:

cere: Venerem croceo & albo radiantem: ex croceo calidam intelligi humidam ex albo: quæ quoniam nec pares sunt qualitates indicari naturæ temperamentum qualis eris sanguinisque conditio: de Ioue similem fieri coniecturam: in Luna quod albicat humiditatem ostendi: quod fuscedinis aliquid habet frigidam demonstrari: Mercurij quidem colorem identidem permutari qui nunc viridis videatur: nunc fuscus: nunc in alium quoque vertatur aspectum: veruntamẽ magis fuscum adamare: quare terrenæ siccitati reddi confirmiorem: sic illi ratiocinantur nimis vtiq; præter rationem nam consequuntur colores elementorum mixtionem quæ nulla est in cœlestibus: nec colore dicuntur ab Aristotele participari cœlestia: nisi quatenus lumen color in quidam est: neque vero si color indicat mixti aliquam proprietatem: indicabit & lumen naturam corporis præfulgentis, siquidem coniectura fit de colore quàm varijs pro mixture varietate putetur emergere. quare cum non erit aliud color quàm luminis euidentia magis aut minus clari non de composito, sed de simplici corpore manans, nullum faciet nobis indicium corporis illuminantis. Quid ꝙ certa nobis indago cœlestibus explorandis ex eorum coloribus nulla foret, etiam si veris coloribus prædita essent interiectu tãvasti quodque magis obturbet tam multiformis spacij fidem coloris penitus auferente. Nec volui obijcere illis Plato. scribentem in phædone non esse quæ videmus, nos syderum corpora sed radiorum quasdã reflexiones in Aere similem syderi speciem referentes, sicut in profundo vitam agentes pisces videt in aquæ suprema facie non sydera sed imagines syderum quasique dixerim redio sas vmbras. Verum siue hoc siue ipsa sydera contuemur, nemo nescit initiatus sacris philosophiæ variari colores mirum immodum rerumque videntur interuentu corporum multiformium. Deniq; dubium apud medicos, an quod putat Galenus ex odore, colore, sapore tactu, cognosci vires & proprietates herbarum possint. Idque multis tum Auerroys rationibus: tum experimentis falsum demonstrari: porro de solo consequi nos id posse colore nemo suspicatus est: rerum inquam illarum quæ sub oculos, sub obtutum habere dies integros possumus, non motu, non spacio, non luminis multitudine coniectantis industriam studiumq; interpellante. Quis igitur de cœlestibus hoc audiat pollicerí? quanquam colores corporum illorum verissime quoque nobis immixti, sinceri, puri renuncientur. Calcis candor a niue fere non vincitur, cum sit tamen in calce plurimum caloris: in niue contra plurimum frigiditatis. Errat autem Auenrodan nimis impudenter: qui falli nos quidem in terrenis rebus colore credit, in cœlestibus minime: quoniam illa mixta sint ex elementis cœlestia non sint mixta. Nam hinc maxime scimus de cœlestium natura fidem adhibenda non esse coloribus, quoniam ex elementis non sunt mixta: cum tantum possit indicare naturam corporis color quantum mixturæ nobis indicat modum. Præterea (quod mox dicebamus) interiecta tam vasta regione corporum multitudo, non potest quicunq; fingantur ibi colores non peruertere interpollare: quod vel ipsa demonstrat super istis coloribus nata varietas opinionum. Negat enim Aboasar tales cœlestes colores planetarum esse quales narrauimus supra, creditos ab his qui de coloribus sydera iudicarunt quippe stellã Saturni plumbi potius referre colorem quàm qui terræ fuscedinem repręsentet: nec albedinem esse in Ioue: nec item Veneris esse proprium candorem: tum si Mars ideo calidus dicitur quare rubeus est multo soli rubrum colorem magis deberi qui sit Marte calidior. Albam Lunam neminem putaturum qui non careat oculis: non nihil diuersa videntur quæ de coloribus planetarum ex veterum monumentis in naturali produntur hystoria: vbi candidus Saturnus Iuppiter clarus: Venus nunc cadens cum Lucifer dicitur: nunc fulgens cum vesperi nomen habet: Mercurius radias Luna blando colore describitur: omnino quod dicitur in Mercurio variare illum coloribus: quare naturæ quoq; multiformis & mutabilis esse de fallaci nascitur euidentia. neque enim ꝙ Mercurius huiusmodi sit hoc contingit: verum quoniam soli proximum semper magna ex parte videtur prope finitorẽ qua, cœli parte multiplices (vt testatur Ptolemæus) halitus humiditatesque terrenæ versipelles aspectus, et colores stellarũ multiuagos repræsentant. Nulla igitur ista de coloribus ait Aboasar commentatio, probabilitatis fide coloratur: a qua tamen vt ait Aboa. astrologorum vniuersitas pendet. Aboasar ipse reijciens memoratas rationes putat ex primis qualitatibus quas planetæ producunt eorum naturam posse cognosci: quod etiam Pro. admonuit: quare Saturnum auctorem frigoris & siccitatis experimento deprehendi: nam vigere in coporibus has qualitates cum fuerit ipse gubenator anni: sic de marte de reliquis obseruatum. Quas quisque corporibus elemẽtariam influat affectionem. Ex his vero de tota natura planetæ cõiectari siquidem cum frigus & siccitas opera Saturni vitæ sint aduersa, maleficum sydus Saturnus infœlixque decerni: maleficum quoque Martem ob æstum caloris adurentis immodicæque siccitatis: cõtra Iouem & Venerem stellas esse beneficas ob caloris naturam & humidi: quibus qualitatibus vita conseruatur: sic in alijs argumentatur. Ad quatuor denique illas qualitates omnia referens frigus, humorem, calorem, siccitatem. Sed huiusmodi ratio pudet ab experimentis. Nam frigoris effectiuum Saturnum potius quàm caloris non probat ratione: quod paulo ante confutati facere conabantur, verum experimento, quasi compertum sensus euidentia quod falsissimum putant multi philosophorum asserẽtes nullam stellam frigoris & siccitatis esse productricem quasique constet inter eos quæ cuius qualitatis stella sit opifex: quod tamen ambiguum in Luna & Venere est. Venerem enim frigidam & Abenzagel & Alchabitius: Aboasar cum Ptolemæo calidam putat: Lunam Pro. calidam, cæteri frigidam: de Mercurio quoq; non conueniunt: Tum si de planeta gubernante annum (vt Aboasar vult) facta est obseruatio, quomodo possunt in ea conuenire? cum tanta super anni domino deligendo sit ambiguitas opinionum: vt tot fere sint futuri domini quot astrologi pronunciauerint.

Aristote. | Plato. | Galenus. | Auerroys. | Error Auenro. | Variæ sententiæ de planetarum coloribus. | Confutatio erroris Aboasa. | Abenzag. Alchabi. Aboasar. Ptole.

Caput XIIII. Si concedamus planetas primas efficere qualitates: non esse propterea concedendum alios noxios esse: alios salutares.

CÆterum siue talibus experimentis, siue primis aducti rationibus concedimus quæ de primis qualitatibus dicunt: non plus efficitur: quàm influxus syderum exploratos in permutando aeris statu non corporum per istiusmodi primas affectiones: verum nec salutares has esse stellas alias noxias: nec quæ

propriæ peculiaresque fyderum dotes inde colligi poteſt. Primum ſi naturam terræ Saturni ſtella: ſi Martis ignem repreſentat:cur aut ille malus, aut hic.f.nec terra mala nec ignis malus:ex quibus innumeri vitæ vſus ſine quibus natura conſtare non poſſit. Nam in viuentium quoque corporibus bilis atra rubraque non ſunt noxiæ ſed neceſſariæ,nec minus vtiles quibuſdam muneribus ſubeundis quàm vel ſanguis vel pituita: ꝙ ſi nocere dicatur exceſſu,nocent eo modo ſanguis & pituita ſi ſupra modum excreuerint. Quod ſi de mundo vniuerſali ratio particularis mundi quem hominem appellamus rite veſtigatur, iniuria cognoſcemus aſcribi ſtellis, exceſſum cuiuſpiam qualitatis in humano corpore. Nam ꝙ elementa maneant intra fines & præſcripto iure contenta negocium mundi non faceſſant a cœleſti natura creditur eſſe regente & moderante fluxibilem et erraticam materiam rerum corruptibilium.Cur non igitur eadem ratione cœli potius fuerit, continere frenareq́ qualitates in noſtro corpore ſub continuam vitæ diſpoſitionem quàm alterius excitatu ſuperfluo reliquas perdere totumq́ labefactare? Quare ſi præeſt atræ bili Saturnus cum nihil a cœlo non ordinatū non viuificum emanet, non excitabit illam ad exitium animalis: ſed moderabitur ad conſeruationem: nec habebit a ſtella ſua bilis atra quo magis & violentius agat: ſed quo moderatius atque viuacius. Eſt enim iſtorum materia quædam congeries elemētorum,efficiens cauſa cœlum:ſed efficiens in vnum cogit quæ miſcentur: ac ſub vnius communionis pace omnia temperat aliud alia cœli parte mouens ſi diuerſis iſta ſtellis ſubijciantur: omnibus vero ſimul cū cœlo ſtellis ad armoniam totius vnanimiter conſpirantibus.Proinde nemo fallatur vt cum rubræ bili Saturnū præfici audierit in ſubiectam ſibi qualitatem fieri quicquam a ſtella ſuſpicetur: quod ordini bono vitæque non conueniat, cum non minus compeſcere tumultuantem,quàm ſuſcitare torpentem intelligi debeat cœleſtis præfecturæ munus: nec mors a cœlo ſed a natura: cum vitio proprio quæque qualitas ita degenerauerit, vt præfecti ſyderis diſcipiinam non ſuſtineat: ſed vel euagetur immodica vel remiſſa deficiat: hoc eſt ꝙ ſemel iterumque lectorem admonui non eſſe profeſſionem cœlo magis iniuriam aſtrologica ſuperſtitione, quæ quicquid a nobis ſit præter rationem culpa voluntatis: quicquid in natura euenit præter ordinem vitio temerariæ labiliſq́ materiæ id totum ſyderibus ambit imputare: nec putat illorum ſaluam dignitatem,ſi nō illis indigniſſima quæque accepta referamus. Ita igitur ratio colligatur non nocere corporibus ſed prodeſſe quatuor qualitates cum ſint modicæ & temperatæ:ſed non aliter eas a ſtellis prouenire.non igitur ꝙ ab eis proueniant, ſtellas noxias dici poſſe. Primum neque Mars neque Saturnus ideo mali dici poſſunt:quoniam bilem hic quidem atram ille rubeam ſuſcitet in corporibus: quando neutra, ſi fines modumque non excedat vitæ noxia, cui potius eſt neceſſaria. Tantum vero abeſt vt exuberet, exitialiter auctore cœlo, vt non aliunde intra modum præſcriptumque contineatur:de quare diximus abundanter libro tertio:quo loco probauimus mala corporis cœlitus non prouenire.Quod ſi qualitates huiuſmodi vigoraret cœlum,et vltra modum non ſtatim ſequeretur etiam malos planetas omnibus Martem & Saturnum: ſed eſſent aliquibus exceſſus iſti ſalutares: Nam & frigidum ſemen radij Martis temperarent. Et plus

Mors non a cœlo ſed a natura. Nullā profeſſionē eſſe magis iniuriā cœlo ꝙ aſtrologiā.

excaleſcens frigore Saturni ad competentiam redigeretur.Quare non poſſet aſtrologus eum cuius in genitura vidiſſet præpotentem Saturnum atræ bilis incommodis adiudicare.nec quem præ cæteris Mars afflaſſet æſtibus coleræ obnoxium pronunciare, niſi qualis natura illis hos illi ſcripſiſſet: vel vſus haberet exploratū. Quod cum ille neſciat nec veſtiget. Sed de iſtis tantum exceſſibus qualitatum bonam malamq́ fortunam examinet: patet eum in dubio ſemper verſaturum. Patet item illud quod dicunt fortunator planeta mutatur interdum in infortunatorem.& infortunator in fortunatorem. Nocet enim Iuppiter quandoq́ & prodeſt Saturnus,non aliter hoc accidere,quàm pro materiæ conditione. non autem pro locorum diſtantiarum ſignorumque varietate:quæ ſi forent in cauſa mutationis huiuſmodi,peſſime ſuper ea decretum foret ab aſtrologis ſiquidem poſitionem de primis qualitatibus tuentur. Nam Mars in Ariete vti magis calefaciet ita magis nocebit, quod ipſi pernegant nam Mars inquiūt domum ſuam nō euertit:et vniuerſaliter quælibet vel domum, vel finem vel altitudinem ſtella poſſidens fœlix illis exiſtimatur: calefacturum vero magis Martem in Ariete quis dubitet? ſiquidem Aries vt volunt igneū ſignum eſt: pariter in Capricorno Saturnus noxius in Ariete fœlix erit putandus contra illorum opinionem quando de Capricorno Saturni frigus & ſiccitas quibus nocere putatur intendūtur & calor Arietis illius rigorem moderabitur. Fœlicior enim erit cū retroceſſerit quod non putant, quàm cum recto curſu ſe mouerit: quoniam vt Alchindus ait,cum regreditur magis calefacit. Eadem ratione Mercurius in Virgine nimia ſiccitate nos lædet: & Solis calor ex Leonis calore violentius ꝙ̄ oporteat nos inuadet: moderatius vero ſalutari,vſque nos afficiet ſi frigidi ſigni mixtione temperatus in nos eius radius diffundetur. Ita multipliciter iſta de primis qualitatibus accepta ratio non modo veritati ſed aſtrologorū dogmatis repugnat. Sunt enim præter ea quæ diximus adhuc multa quæ illis obijciamus: vt ſi quæramus cur non ſtella ſit aliqua dominans pituitæ: ſicut imperat atræ bilis Saturnus: Mars rubræ Iuppiter ſanguini:Cui ſi Lunam aut Venerem dominari dicant, Venus & Luna planetis infortunantibus erunt enumerandi,cum nō minus exuberans pituita vitæ noceat quàm atra bilis & rubra porro ſi Luna qualis a Ptolemæo definiatur, infœlicis habere præ omnibus aſtri rationem videbitur.Eſt enim(vt illi placet)parui caloris humiditatis vero multæ: qua temperatura nihil putrefactioni magis obnoxium. quare ſi noxius & ſalutaris planeta de primæ qualitatis influxu iudicatur,erit noxia Luna ſoluentis & corruptricis mixtionis effectrix, & longe noxia magis quàm Mars atq́ Saturnus, ꝙ ſi non optimas naturales tamen infundunt qualitates, quæ ſolum nocent non moderate: verum ꝙ a Luna deſcēdit ipſa ſua ratione eſt immoderatum per caloris imbecillitatem fluente humido neque cocto ſatis neque coacto: Quam tamen & Ptolemæus ipſe fortunantibus ſtellis annumerat veterū nixus auctoritati & Aboaſar etiam Ioue fœliciorem eſſe contendit. A quo libenter id quoque ſciſcitaret:cum ſit Marte calidior Sol,adiunctaque ſiccitate: Mars infortunatior & inter ſydera fortunantia primus Sol exiſtimatur: Ita enim definit Aboaſar principe loco inter auctores fœlicitatis ſtatuens Solem ſecundo Lunam:tertio Iouem: Venerem quarto: quinto Mercurium: de quo ſibi videtur diſſentire cum

Alchindus. Ptole. Ptole. Aboaſar.

Mercurium sua natura siccum esse velit: & terræ naturam sapere magis quàm aliorum. Quare si principia sua sequatur: debet illum inter noxia numerare. Dissentiunt autem alij cum inter se etiam cum ab ipso quoq; Aboasar plurimum: nam magna pars Lunam, Solem, Mercurium medios faciunt inter nocentes atq; beneficos: quos vt vidimus omnes beneficos facit Abosar. Heliodorus & Paulus inter salutares quoque Mercurium annumerant. Ptolemæus Lunam salutarem: sed Mercurium & Solem mediæ conditionis facit vt vel ista eorum inter se discordia non parum opinionem istam euertat: & artis incertitudinem palam faciat. Adde futurum si vera illa suppositio de primis qualitatibus: vt ex duodecim signis cœlestibus citra controuersiam sex infœlicia & infortunantia sint, omnia scilicet ignea: omniaque terrestria: cum illis abundent hæ qualitates propter quas Martem atque Saturnum infœlicitatis accusant. Sed & nouẽ potius quàm sex cum in aqueis quoque cum frigiditate sicut putant exitialis humiditas, etiam nõ qualis sit aeris signis qualisq; in Ioue Venere & planetis aerea hoc est vitalis atque prolifica: sed aquatica fluxaq; dominetur. Id quod absurdũ duplici ratione. nam cœlum primum omniũ corporum maximeq; beneficum maxima sui parte damnabitur: & fœlicibus astris infœlicia signa domus erunt: vt Ioui Pisces & Sagittarius: Veneri Taurus: quæ debent tamen pro naturæ cognatione distribui. Denique si fortuna hos planetas vocant illos infortunia quoniam de primis qualitatibus quæ vitales, magis ab his prouenniant: contraque corruptrices & noxiæ sunt ab illis: non plus tamen (vt cum eis benignissime decidatur) efficient quàm ad corporis habitum istam vel fœlicitatem vel infœlicitatem pertinere: qui de primis illis qualitatibus temperatur & conciliatur: Cæterum ad externa fortuitosque successus id etiam deriuari quonam pacto defendent? si non illa sunt infirmissima: quæ superius contra istam opinionem adduximus. Postremo vt nihil sint omnia quæ nunc diximus dubium non est nimis parum perite parumque considerate facere qui de influxibus syderum penes has primas qualitates reddere rationem volunt: quod tamen nullus non astrologus facit: nec qui se dogmatis huius artis naturales causas afferre posse gloriantur, alio tandem se conuertunt quàm ad elementales huiusmodi affectiones. At vero siqui proprij particularesque syderum sunt afflatus: hi non huiusmodi qualitates, sed occultas vereque cœlestes vniuscuiusque stellæ proprietates consequuntur: ad quas etiam solent in terrenis rebus referre quæcunque supra elementalem naturam, infra corporis tamen terminos, attollere se videntur: in quibus multas interdum videmus dotes atque virtutes non solum de mixtione qualitatum elementalium non prouenientes sed dissentientes etiam ab illa. Quemadmodum mirobolani quidem temperatura frigida & sicca plus ad mortem facere videntur quàm ad vitam: in quo tamen secretioris naturæ priuilegio ad vitam prorogandam vegetandamque mirabilis esse creditur efficacia. Multo magis & Iuppiter & Saturnus & natura omnis superior si quæ putant astrologi influunt nobis, etiam si hic quidem planeta frigidus & siccus, ille calidus humidusque censeatur: multa tamen ea quæ præcipua non per has qualitates sed per alias radiorum suorum occultas vires agere sunt putandi. Tum quare illorum naturæ magis hoc congruat: Tum ꝙ opera ad eos relata astrologis non possunt vt demonstrauimus ad qualitates illas affectionesque referri. Quod si patet ratione illas deprehendi non posse: quod hoc loco probandum suscepimus. Restabit experientiæ via: de qua libro sequenti late disputabitur.

Heliodo. Paulus.

Caput XV. Rationes astrologorum de dominis dierum & horarum: annisque planetarum inefficaces esse: tum astrologos sæpe vti demonstratione circulari.

Confutauimus omnem modum quo se planetarum vniuersales proprietates probare posse confidunt: vt a locis sphærarum & terræ situ: vel a coloribus stellarum vel influxu primarum quatuor affectionum: restant argumentationes quibus nonnullas particulares magis planetarum colligunt conditiones: hæ vero vel a parabolica similitudine: vel ab astrologicis: vel a sphærarum ordine eliciuntur: a sphæris vt in dominatu dierum & horarum: nam horam diei primæ gratia exempli dantes soli: dant reliquas planetis: qui deinceps ex sphærarum positione succedunt atque hinc dierum distributio nascitur vt illi planetæ dies ascribatur cui facta ordinem præcedentem horaria diuisione primæ diei hora contigerit. Hæc autem superioribus ample confutantur: vbi quàm futilis iste modus argumentandi: quàm rursus in ambiguo positus adhuc orbium ordo: quàm in cœlestibus vane cogitata imperandi successio declarauerimus: præter quæ possumus illud quoque astrologos percunctari: quænam ratio Chaldæis & Ægyptijs, auctoribus huius superstitionis primam totius temporis diem demonstrauerit? Neque enim vti possunt auctoritate legis mosaicæ nisi credant eidem astrologos cum omni diuinatore prorsus exterminandos. Ab astrologicis ratiocinantur cum tot vitæ annos largiri planetam quempiam dicunt: quoniam tot in Zodiaco fines possideat. Est enim tam incertum quod de finibus sumitur quasi confessum: quàm ꝙ inde de annis est comprobandum: quanquam tamen si verum quod de finibus volunt: nulla tamen auctore Ptolemæ. ratio consequentiæ: vt per tot est nos viuendi nobis spacia decernantur. Peccant autem & in his sæpe ꝙ qui circulo probant, alibi de annorum numero finium numerum: alibi ex finibus annos colligentes. Ab Ariete annum auspicantur: quoniam primum sit signorum: ꝙ tamen primum esse in continuo circulo solent inde monstrare, ꝙ initium ab eo temporis ordiamur: sic & locum secundum Ioui respondere: quia rem faciat portendat: & Iouem rem facere atque portendere quia secundo loco respondeat argumentantur. Ad hoc exemplum plurima inuenies in eorum libris: sed & longe magis ridicula præsertim si in Aboasaris incidas libros apud quem nuper hoc legebam Lunam Largiri annos centum & octo: Sol annos centum & viginti: nam deficere Lunam a vita Solis annos duodecim quippe quæ vim non habeat nisi postquam a Sole gradibus iam duodecim fuerit elongata: vt iam nihil sit mirum gloriari Aboasarem se dogmatis astrologici plene reddidisse rationem. Cum nihil sit adeo irrationale quod non ei ratio videatur. Par insania cũ annos breuiores Solis. x. & nouem ideo esse dicunt: quoniam per hunc numerum medio motu luminaria coniunguntur: vbi nihil omnino com-

Confutatio

Anni principium. Quare Luna annos. cviij. Sol. cxx. largiatur secundum.

Aboasa. Anni minores Solis quare. xix.

mune:nihil connexum: nihil ſequens antecedentibus cum ſequentibus: hi tamen ita argumentantur: poſt hunc annorum numerum coeunt Sol & Luna medio motu. igitur totidem annos dat Sol cum pauciſſimos dat: ſimile enim ac ſi dicatur homo duobus oculis naſcitur ideo ex duobus quoque parentibus naſcitur. Parabolica ſimilitudine ſic vtuntur: Luna cœli ianua eſt. igitur os ſignificat: eſt enim ianua fere os domus & os cibi ac ſermonis ianua. barba item ad idem attinet ſydus quod inſtar Lunæ identidem renouatur. Subijciuntur autem aures Saturno: quoniam ſublimes tenent in capite partes ſicut in cœlo ipſe Saturnus qui ea dem ratione quoniam ſcilicet eſt ſupremus proceros homines parit: quod illius tamen naturæ non conuenit ſiquidem ſiccus frigiduſque decernitur. Hæ ſunt rationes aſtrologorum quibus cœleſtia ſua dogmata fulciuntur: quas non ego rationes ſed vel errandi vel ludendi vocauerim occaſiones: quibus auditis tam patet vanitas dogmatis quàm ſolet veris auditis firmitas innoteſcere. Quare ſatius illis fuit hæc velo aut ciſta quaſi orgia tegere, ſuſpitionem myſterij relinquentes quàm dum rationales videri volunt ſuis ipſimet rationibus quaſi propria manu accuſationi ſuæ ſubſcribere: cum non ſit aliud eas audire quàm quid aſtrologos in errorem duxerit intelligere.

IOANNIS PICI MIRANDVLÆ DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS: LIBRI XI. INCIPIVNT.

Caput primum. Ex his quæ hactenus ſunt probata patere aſtrologiam experimentis non eſſe comprobatam: tum idem multis rationibus probari.

SI naturam cœleſtium conſequi ratione non potuerunt: quod demonſtrauimus, an potuerunt experiẽtia? Et quanquam cur ita fiat ignorent: ita fieri tamen obſeruationibus didicerunt, vt ſi non poſſit aſtrologiæ ſcientiæ nomen, poſſit tamen & artis, & veræ traditionis habere prærogatiuam. Quare vera quoque prædicere ſiue id ſyllogiſmis ſiue experimentis ſit conſecuta. Neque enim intereſt ad diuinandum modo ſit conſecuta. Solent autem aſtrologi: ſicut omnis ars prodigioſa experientiæ plurimum titulo ſe defendere: in quam veluti aſylum ſe recipiunt, quotiens ſupra fidem præterque rationem aliquam vel loquuntur vel pollicentur: omnibus ſtatim ſe laqueis omnium rationum putantes extricari ſi ſe ita dicant expertos. Hoc igitur perfugium illis adimemus: quod aliquod eſſe putant qui & labijs loqui & auribus audire magis quàm corde conſueuerunt: Nam ſiquis exploratum meditatumque habeat quid ſit experientia: Tum quibus vijs ſuper influxu ſyderum comparari profitis ne vtique dubitabit ſyderum vires peculiares propriaſque operationes tam eſſe experimentis quàm rationibus homini imperſcrutabiles. Et quidem patere poteſt hoc ſatis ex ſuperioribus: quoniam ſi vel nullum e cœlo fatum: aut ſi quod iam fatum non ex hora initiali: ſed a materiæ cognatione dependet: patet experimentis nullam viam relinqui,

Quo nã faciei velamine in apertum prodire audent aſtrologia.

quandoque quenque ſtella imprimis afflauerit, tam tibi erit incertum, quàm prorſus ignota primæ illius materiæ conditio ſingularis: ſed & horam ſeminalem ſiquis fatalem faciat, ipſi non negabunt aſtrologi nimis abditam fore obſeruationis opportunitatem. Verum vt tempus quoque geniturae ſit ſatis obſeruatum: quo nam pacto fidelis obſeruatio fuerit? ſi nec exploratum vt declarauimus quot & quæ cauſæ cœleſtes obſeruandæ: nec earum quas putant habere comprehenſas: quæ ſit forma: quis habitus: quæ poſititio, poſſint ſingulis momentis ex fide determinare: tum ipſam quoque horam genitalem nec habere exactam a domino geniture nec quod aberrat aliqua methodo caſtigare poſſunt. Porro ſiquid in his deliquerint (vbi delinquere ſemper eos oſtendimus) cadet neceſſario totius obſeruationis auctoritas: nunc ſi non delinquant etiam in illis, fieri tamen experimenta ſuper cœleſtibus libro præſenti nulla poſſe monſtrabimus. Demus igitur genethliacis: vt horam geniture fideliter teneant: & ſtatum cœli ad eam horam quàm fideliſſime rogo quali cœli decretum talis conſtellatio faciat vel ſignificet quonam pacto ſe putant experientia conſecutos? ſiquidem experientia multiplici eiuſdem rei & ſæpius iterata obſeruatione colligitur: eadem vero conſtellatio aut nunquam vt probant doctiores: aut quod veteres crediderunt: non niſi poſt multa milia ſæculorum eadem eſt reditura. Reſpõdebunt fortaſſe particulares redire conſtellationes iterarique ſæpius etiam ſi totius & abſolutæ conſtellationis redintegratio non contingat: poſſe igitur ſe notitiam particularium illarum repetitis obſeruationibus adipiſci: vnde collectis experimentis ex fide futura prænuncientur. Id quod ita declaretur exemplo. Naſcitur aliquis Ariete horoſcopante poſita inibi ſtella Martis, & ſeptimum cardinem occupante Saturno. Tum alijs ſuo modo diſpoſitis naſcetur alius cætera quidem diſſimili genitura: ſed quod ad Martem attinet & Saturnum ſimile: poterit aſtrologus, quanquam non totius conſtellationis particularis, tamen illius bis facere obſeruationem. Quod cum ſæpius euenerit ſæpius iterata obſeruatio faciet experimentum, ſic ſe illi fortaſſe defendunt, ſed parum vere parum conſone etiam ſuis principijs. Tum quia particularis eadem conſtellatio in alio toto aliud operatur: tum ꝙ ſubſtantia totius decreti, non tam a partibus prouenit, quàm a tota: hoc eſt ab omnium ſimul partium harmonia, peculiare, & proprium aliquid efficiente, quod nulla ſeorſum pars, ſed neque omnes ſimus efficient. Siquidem aliud ſunt omnes partes aliud quod ex omnibus de mixturæ proportione diſſultat. Erit igitur imperfecta talis obſeruatio qua ſua colligunt experimenta. Nam imperfecta quæ totum nullo modo fallax quæ eandem partem non in eodem toto conſiderat. quæ ratio non ex alijs magis quàm aſtrologorum præceptis robur habet, aſſeuerantium pro mixturis ſtellarum omnia fieri nec a proprijs earum viribus ſed a complexu ſimul vniuerſarum, & ſocietatis coalitu fieri fati ſortitionem. Non igitur ſi in vna vel altera genitura cum Mars atq; Saturnus in cardinibus primis ex diametro ſe reſpexiſſent, dominum geniture calamitatibus diſtrahi videris: poteris quaſi facto experimento, cum alias idem acciderit calamitates denũciare: Cum nihil repugnet eam conſtellationem ſub alia ſyderum aliorum temperatione, ita conuenire: vt vel noceat nihil, vel forte etiam poſſit, omnino aliud efficiat: quàm quod in alijs geni-

Exemplificatio.

Confutatio.

turis ex

turis ex radiorum diuersis mixtionibus fecerat: vt si cum astrologis sentiamus fieri fato res humanas: huc referri posset quod experientia quotidie deprehenditur infœlicium omnium fœlicissimas esse genituras: & fœlicium contra, infœlicissimas. quære scilicet quanquam particulares constellationes aut bonam sortem: aut malam portendere, videantur ex præteritis obseruationibus: ipsa tamen totalis temperationis harmonia non alias visa non cognita: non explorata, facere aliud nunc potest: quàm ꝗ ille alias vel seorsum vel in alia mixtione portẽderant. Hoc animaduertentes antiquissimi astrologorum non aliter huius artis dogmata tradebant, quàm singulares a se obseruatas genituras particulatim exponentes. & cum euentis demum comparantes: vt non tam quid Saturnus aut Iuppi. sed quid constellatio talis tota peperisset iudicarent. Quod Maternus exemplo Ægyptiorũ sexto libro suarum commentationum aliquo modo esse assecutus. Accusat autem illos Pto. ꝗ ad methodum artem non redegerint: quodque rem infinitam & incomprehensibilem prose querentur. Quare seipse ad vniuersalia præcepta et simplices vires syderum explicandas conuertit: putans illis cognitis posse genethliacum sua demum coniectura de particulari mixtione iudicare. Sed quanquam accusat iure veteres astrologos: ipse tamen non minus iure est accusandus. Viderunt enim illi recte quid facto esset opus. Sed errauerunt existimantes id esse tale quod fieri posset: cum infinitum sit illud, nec ad artem nec methodum redigi possit: Tum nullus ex eo vsus: nunquam scilicet eadem restituta constellatione. Ita autem Ptol. potius quid posset, quàm quid oporteret fieri existimans nimium aberrauerit, si de præceptis illis similibus veras fieri posse prædictiones putauit: vt hinc forte contigerit quod scribit Auenazra præcepta Ptolemæi nunquam euentis experimentisque consentire. Sed propterea minus culpandus Ptolemæus: ꝗ quemadmodum libro secundo ostendimus: & opinabilem & coniecturalem: & dubiam: & fallacem hanc esse artem plane cõfessus est. Ita igitur in mediũ allato thema te genethliacum vrgeamus. Hic est aliquid o Genethliacæ: si tibi cætera concedantur, in efficiendo potens atque præcipuum, proprius scilicet harmoniæ totius effectus: a quo maxime proprie nati fortuna dependet: cuius tibi notitiam, cum nec ratio fecerit, nec obseruatio, quomodo fati poteris explicare veritatem. Falleris enim si non aliud putas totius efficientiam quàm collectiones eorum quæ singulæ partes efficiant. Erit hoc enim in coaceruatis & hærentibus tantum vel corporibus vel qualitatibus: non autem vbi miscentur & halescunt in aliam formam: quod in radijs syderum credit omnis astrologia. Sicut igitur thæriacæ proprietatem non est expertus: qui rerum vires ex quibus conficitur obseruauerit: ita nec cœli agmen præsens intelligit, quid efficiat qui seorsum de partibus eius habuerit alias experimentum: cum non solum partis ad partem: hoc est syderis ad sydus: sed omnium omnino syderum inter se status & habitudo id efficiat maxime quod nascentis est proprium: sicut eius quoque indiuidua propria quæ natura non de confluuio gignitur accidentium: sed in incommunicabilis est, vel substantiæ peculiaris priuataque sortitio. Quid quòd nec vnius etiam stellæ notitiam consequi possunt experimento: cum nihil vlla seorsum: sed cum alijs omnia semper operetur: quo non solum id fit vt tantum quælibet possit ex habitudine ad alias definiri: sed vt nullo modo possit ab alijs separata cognitione discerni. Nam a tota quidem constellatione videbis seriem talis vitæ: & euenta talia prouenire: verum agentibus illa omnia omnibus: stellis quæ cuius rei stella fuerit auctor scire non poteris: nisi seorsum cuiusque stellæ naturam: vel ratione vel alia prius via deprehenderis. Quod si te dicas ita obseruaturum: vt quorum videris hominum aliqua fata similia: qua parte illorum decreta consonauerint, inde maxime rem prouenire illam argumentaris ea facta præcipue sæpius obseruatione. Respondebo nimis fallacem hanc esse viam coniecturandi: tum quoniam similis stellæ status rem diuersam efficere potest in mixtura diuersa, & dissimilis potest eandem: tum quia sors eadem potest eandem causam non habere: cum ex sententia astrologorum sint eiusdem effectus in cœlo causæ pene innumerabiles. Erit autem exemplo totum hoc dilucidius: nascitur Petrus Ioue posito in Piscibus: nascitur Paulus Ioue similiter se habente: reliqua omnino dissimili constellatione viuunt dispari forte: moribus: ingenio: valitudine: tantum pari fortuna in opibus cumulandis. An hinc licet coniectare datorem diuitiarum esse Iouem loco secundo in piscibus collocatum? Minime certe licet. Nam quod illis commune fuit in fato, diuitiarum scilicet copia potuit a diuersis causis cœlestibus prouenire non a communibus: & si in alterius genitura dominus horoscopi soli cardinem occupanti vim fuerit elargitus altero in lucem prodeunte pars fortunæ tenuerit orientem domino suo benigna radiatione coniuncta: vel in altera quidem Genesi planeta fortunator primo cardine fulserit: in altera Mercurius eo loco situs fortunanti planetæ cardinalique vim suam fuerit mutatus: Sed & si Venus nascente Petro quinto residens loco in primo habuerit potestatem Paulo vero nascente luminaria nullis humilitatibus debilitata amicabiliter se respexerint. erit ex opinione astrologorum non ab eadem stellarum facie: vtrique tamen diuitiarum eadem fortuna: potest sors varia eius rei diuersis euenire: cuius tamen opifex stella in genituris illorum positione simili fuerit. Tum ꝗ non potest idem omnino vnius stellæ habitus esse nisi sit eadem penitus tota constellatio. Tum quia potuit in alterius themate contraria vis adesse talis ibi syderis efficientiam, vel obruentis, vel hebetantis. Patet igitur ex coniunctio promiscuo stellarum afflatu discernere nos non posse quacunque obseruatione quid quæ stella potissimum largiatur. Quare nec vires naturasque syderum experimentis cognitas definire. Accedit alia ratio difficultatis inexpugnabilis etiam si seorsum ageret vnaquæque stella quod agit: quoniam cum illarum effectus inuertere interpollare. frustrari conditio vel alterius syderis vel inferiorum circunstantiumque causarum multipliciter possit: nemo non prodigus præcepsque iudicij sic asseuerabit hæc euenire ea stella sic se habente: igitur cum se alias habuerit ad eum modum similis quoque euentus erit expectandus. Nam erat illa forte sua natura diuersa rem paritura: sed mutauit opus priuati fati vel fatum vniuersale regionis anni, vel principijs, vel ciuitatis, vel familiæ, vel contubernij: vel antecedens: vt parentum, auorum, attauorum, vel arbitrium nati, vel aeris dispositio, per quem cœlestes ad nos influxus trajciuntur: vel materia contumax: vel proxi-

Maternus, Ptole, Ptol. accusandus est, Auenazra, Exẽplum, Ratio, Solutio, Confutatio, R 5 tertia,

mior causa non commoda : non idonea , superioribus motionibus. Hæc cum omnia vt volunt immutare stellarum efficientiam possint, quomodo tuta erit argumentatio : si de eo quod euenit stellarum naturam interpretemur? præsertim cum sint ea quæ diximus , ita semper annexa stellarum operationibus vt non possit ad stellam quasi initium referri : quod obtigisse sæpius annotauerimus : Illud falli videntur inexpiabiliter , ꝙ quæ suis exempli gratia , in regionibus , vel Ægyptij vel Chaldæi vel Arabes obseruauerunt putant vniuersalis dogmatis habere rationem . Hoc est in omni pariter regione valitura , cum tamen accidere omnino aliter sit necesse , siquidem ea sunt vera quæ traduntur ab eis quæque vsus & vitæ fides ipsa demonstrat . Nam in aeris mutationibus id videmus per manifeste ab eadem constellatione cieri alibi alias tempestates hic placidas,ibi violentas:hic fieri niues: ibi serenitatem:alibi ventos: alibi pluuias. Nimis igitur est inconsequens in humanis corporibus pariendis: in successibus negociorum(siquidem fiunt ista de cœlo) non aliud pro diuerso cœli curuamine,quanquam stellas easdem,in diuersis locis operaturas. Obiecit hæc illis etiam Phauorinus quod nos Pauli alexandrini auctoritate confirmabimus.Is enim in isagogis apotelesmaton fœlices in Ægypto genituras esse scribit eas potissimum cum aquarius principalia obtinens loca bene fuerit affectus: quoniam sit aquario subiecta Ægypti regio : vt hinc illud fortasse mercurium in aquario fœliciter Ægygyptiorum ingenijs aspirare, verum in omni domo saturni humiliari mercurium , ac male se habere proditum a Materno.Patet igitur testimonio singularis astrologi non valituras in omni regione pariter easdem obseruationes(si quæ fieri possent in aliqua regione fideles) quod non contingere rationibus multis iam demonstrauimus . & si pater medicorum Hyppocrates fallax in medicina dixit,experimentum, nemo non indoctissimus in astrologia negauerit esse fallacissimum.

Confutatio tacitæ solutionis.

Phauorinus. Paulus alexandrinus.

Hyppocrates.

Caput II. Si qua experientia haberi de astrologicis dogmatis possit eam nondum esse habitam.

AGebamus hactenus hoc ipsum vt probaremus nulla temporis diuturnitate nulla hominũ quorumcunque vel industria vel doctrina de secretioribus syderum viribus experimentum posse comparari. Nunc siquidem id forte minus est persuasum : vel hoc saltem euidentissime demonstrabimus : si qua comparari talis possit experientia nondum tñ esse comparatam:nam prioribus rõnibus illud certe confectum est : vt notitiã fateamur huiusmodi omnium rerũ esse difficillimam , quæque perfici multis ætatum reuolutionibus non possit. Igitur ea primum astrologorum mendacia refutabimus quibus se parum christianæ parum perite , parum vere tot milium annorum habere prædicant obseruationes: tum eas quascunque habent ex eorum dictis fallaces esse declarabimus.Phauorinus philosophus apud Gellium , non est inquit ista chaldæorum disciplina tantæ vetustatis quantæ videri volunt: & Panetij secutus auctoritatem Cicero , nam quod aiunt: quadraginta septuaginta milia annorum in periclitandis experiundisque pueris quicunque essent nati babylonios posuisse fallunt. Neminem enim habemus auctorem qui aut fieri dicat aut factum sciat: Hæc ille: Nos altius ordientes impudentiam illorum coarguamus : & siue mundus æternus vt philosophi quidam volunt,siue factus ex tempore:vt diuina veritas docet: hoc testatissimum relinquamus , nullas quatuor milibus annis antiquiores obseruationes potuisse ad istos peruenire qui de astris scientiam tradiderunt. Certum enim philosophis qui æternitatem mundi crediderunt magnis quibusdam elementorum mutationibus & siccessere maria , & terras inundari quasique terrarum & hominum sedibus commutatis fieri oceanum vbi erat terra: & terram qua parte erat oceanus : Nec solum sacri historici:sed & Plato philosophus , & externi scriptores,eluuionum huiusmodi exustionumque item sæpe meminerunt : nihil autem interest mundi nouitas , an mutatio præteritarum rerum memoriam nobis adimat. Hæc igitur quam vetusta cœlestium obseruationum esse potuerint ex historijs examinemus. Varro doctissimus Romanorum quam poterat vetustissimam contexturus historiam a regno sicioniorum exorsus est huic regno vel paulo superior vel contemporaneus.Trogus a Nino ipso fecit exordium: qui cum Zoroastre bellauit : fuitque Abraam patriarcha paucis annis antiquior: vnde fabulosi deprehenduntur qui Zoroastrem scribunt quinque milibus annorum ante troianum bellum claruisse : cum nec tot ab Abraam ad nostra vsque tempora supputentur: quænam igitur causa cur & Trogus & Varro professi historias scribere vetustissimas altius tamen orsi non sunt : præter rerum aliquarum mundi vel nouitate,vel certe inouatione, aut nullas aut penitus obliteratas : nam quanquam illi scribere veteres atque adeo primas historias voluerunt , veras tamen scribere voluerunt , non fabulosas quales Herodotus & Diodorus : quorum solent interdum dictis roborare obseruationes tot milium sæculorum imprudentissimi fabulatores : quasi Diodorus inscriptione sua: Herodotus consensu omnium literarum non habeatur fabulosissimus. Sed hæc veluti mittamus est in re nostra Porphyrij testimonium euidentissimum: qui quidem quas Callisthenes ex Babylone temporibus Aristotelis & Alexandri Chaldæorum de astris annotationes in græciam misit, & mille ait & nongentorum trium annorum obseruationem duntaxat continuisse quos annos ab Alexandro retro si numeres in Abraam patriarchæ vel paulo superiora tempora desinere eos comperies. Hypparcus & Pro.principes astronomiæ : vbi pro dogmate statuendo vterum obseruationes afferunt nullas : afferunt ipsi vetustiores his quæ sub rege Nabuchodonosor apud Ægyptios Babyloniosue fuere , post cuius regnum sexcentesimo fere anno fluruit Hypparcus a quo ad nostra hæc vsque tempora anni non plus mille sexcentis aut circites fluxerunt. Mendaciter igitur & fabulosæ tot sæculorum habere se iactant obseruationes , eas vero quas habent necessario esse falsas ita facile demonstratur . Aut enim cœptæ sunt a temporibus Ptolemæi: aut ab his excidere qui Ptolemæum antecesserunt.Siquidem post Ptol. cœpit istius obseruationis tenor non fuit satis hoc temporis ad obseruationem perficiendam quod nec ipsi negabunt : si nititur experimentis antiquorum : quæ scilicet vel Ægyptij tradiderunt vel chaldæi : quis rursus dubitabit esse fallacem ? quando fidelis obseruatio de cœlestibus esse non potest apud eos qui motus cœlestium recte non tenuerint.In his vero chal-

Phauorinus.

Cicero.

Plato.

Varro.

Trogus. Nota errorem supputationis.

Herodo. diodorũque fabulositate notari.

Porphy.

Hyppar. Ptol.

Eudenius. Callimacus
Plutar. Euripides chius.
Proclus, Ptole.
Quo tẽpore Hyppar.
Theophilus, Phauorinus,
Parmenides,
Hypparcus
Ptol. Appollinarius,
Apollonius

dæos pariter & Ægyptios aberrasse plurimum nemo nescit qui mathematicorum libros attigerit. Taxat eos vbique Pto. in magna compositione: Taxat Hypparcus, nec facile quisquam crediderit q̃ sero de cœlestiummotibus sapere aliquid rectum vita cœperit: solis defectus primus Thales prædixit Eudenio auctore & Callimachus dicit ꝙ primus inuentor fuit minoris vrsæ qua Phœnices nauigant: Idem annum in trecentos sexagintaquinque dies diuisit: obliquitatem Zodiaci primum syderalis scientiæ rudimentum excogitatam Plutarchus asserit a Pythagora: quanquam eam Euripides quidem chius Pythagora iunior inuentam primitus a se glorietur: priusquam Solon floreret in græcia: floruit autem ante tempora Christi annis fere sexcentis nemo non putabat lunarem mensem triginta esse dierum. Primus Solon errorem hunc emendauit, vt scribit Proclus in Thimæum Platonis. Quod si tam insigniter in lunari motu tam facili familiarique nobis errabant, quid de motibus syderum aliorum occultioribus tardioribusque sit putandum. sed non est opus hic coniectura. Legatur Ptolemæi liber cui titulus magna compositio, patebitque citra suspitionem veteres omnes in cœlestium motibus toto vt dicitur cœlo penitus aberrasse de motu quem dicebamus syderis proximioris, nihil non modo verum sed nec proximum vero deprehensum ab antiquis ibi cognosces: Hypparcus primus in Rhodo insula ducentesimo fere ante Christum anno Lunæ cursum verius obseruauit: Sed nec tamen ad liquidum quare corrigitur a Ptolemæo qui proximus quidem Hypparco accessit ad veritatem: sed ita vt non attigerit ab Hispanis. deinde astronomis emendatus, in Solis motu quo cæteros metiuntur adhuc quoque cecutiunt ne dum illum antiquitas sit consecuta: sed ægyptij plus nimio exorbitarunt fieri solis restitutionem putantes post trecentos sexagintaquinque dies & quartam diei partem adiecta atque trigesima: nam nec quartam impleri veriores deinde obseruationes docuerunt: Quomodo igitur fidelia fecerit experimenta super anni fato sapientia ægyptiorum super eius initio tantum delinquens ibi quoque ridiculi ꝙ annum auspicabantur: vt Theophilus tradit cum primum Ægyptum Nilus inundabat: Anaximander vt scribit Phauorinus in omnimoda historia primus Gnononem inuenit: quo conuersiones solis & æquinoctia notaret astrolabium Ptolemæi inuentum esse nemo nescit quin eius libros legerit: primus Pythagoras idem sydus esse dixit vesperum atque Luciferum auctore Parmenide Pythagoras Christum quingentis annis non antecessit. Sed redeamus ad motus adeo parum antiquis exploratos, vt de motibus quinque planetarum præter solem & lunam: ita paucas extare veterum obseruationes dixerit Hypparcus: vt nec aliquid super eis quod fidem faceret a se quoque compertum posset affirmare. Primus Pto. aliquid sibi de istis certum visus est dicere: quanquam secuta ætas multis eum in locis pro temporis beneficio castigauerit. In ascensionibus quas anaphoras Græci vocant signorũ dinumerandis quantum exciderent a veritate quicunque in Ægypto per sydera diuinabant: & primo apotelesmaton Ptolemæus & Apollinarius in commentarijs testatus est: & Apollonius ex laodicea quinque libris opere dicato illorum errata sugillauit. Quis igitur hæc considerans dubitauerit? nullum apud Ægyptios vel Chaldæos de astrorum influxibus experitum haberi verum potuisse: siquidem nec signorum ascensiones vnde maxima pars huius artis dependet: nec planetarum motus haberent exploratos: quas quid quo loco quis planeta faceret experiri fideliter possent, cum semper essent in eo loco planetæ quo ipsi eos minime putabant: vt non erraticas stellas præterea quarum motus omnino, si Ptolemæo credimus illis fuit ignotus. Quod si illi errarunt, vt indubie liquet, errant Græci qui illos errant Arabes qui Græcos: errant Latini qui Arabes Græcosque sequuntur: & ex eorum regulis hac expertis euentura pronunciant. Nec enim quicquam putant maiori se prodere auctoritate, quàm ꝙ Chaldæorum & Ægyptiorum auctoritate confirmant. Hinc Æsculapios & Hermetes: & Notepsos, & Petosires, vana omnino nomina quasi nepulas lectoribus spargunt, quasi non fuerint isti rudissimi scientiæ quam profitebantur si vera nobis Hypparcus & Ptolemæus auctores astrologiæ præcipui tradiderunt: Quid igitur Ptolemæus apotelesmaton lib. primo qua si fidem dictis facturus ad antiquorum experimenta se conuertit? quæ vix ipse suo tempore vera potuit exordiri syderali scientia, tunc primum tolerabiliter indagata Petrus apponensis aberrantem Galenum in lunæ motibus sic excusat. Hæc exacte non scripsit Galenus nondum enim erant comprehensa: nec fuit tamen Galenus Ptole. prior, sed contemporaneus: quare totã nos ita disputationẽ concludamus si quæ scripta est astrologia experimentis veterum nititur, fallax est, quia illis ratio defuit, cum neotericis ista quoque sint in ambiguo vt supra ostendimus: nedum antiquitati fuerint manifesta, si iuniorum adhuc fallacior quibus & ratio pariter defuit & tempus.

Petrus appo. Galeni.
Ptolemæique tẽpus.

IOANNES PICI MIRANDVLÆ. DISPVTATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBRI XII. INCIPIVNT.

Caput primum. Non esse adhibendam fidem astrologiæ quasi reuelatæ.

SI fabulamẽtis astrologorum nec patrocinatur, nec fides esse potest ab experimentis: quid iam superest: cur se illis homo sapiens dedat? an oracula putabuntur: & q̃ velut parũ rationalia confutauimus, ea velunt diuina suscipiemus: astrologos imitati, qui si quid fit ab hominibus præter rationem referunt ad stellas. Pari ne igitur nos exemplo hominum deliramenta referemus ad eos? At qui si forte persuasio hæc aliquem cæpit: sciat nonnihil sibi prodesse diuinas huiusmodi reuelationes, quandoquidem vt vidimus tanta sit in decretis astrologiæ dissensio: nec reuelatum sit adhuc chaldæorum ne astrologia: an potius ægyptiorum: an iudæorum: an Ptolemæi: an arabum illa sit quam munere singulari dij nobis benemerentibus aspirauerunt. Nihil igitur ista nos iuuat diuina beneficentia dum in coluuie nostrorum mendaciorum latet illa de cœlo suscepta cœlitus verissima sapientia. Nec lydius aliquis lapidis inde demissus quo legittima possit ab adulterina discer-

Rõ prima.
Ratio secunda.
Rõ tertia.

ni:quod si mihi sermo cum christianis quæram putent a deo reuelatam, aut a dæmone potius, a deo dici non potest: siquidem illam literæ sacræ diuinæ vocis interpretes interdicunt: si respōdeant a dæmone nulla fides dæmoni quem mendacij patrem deus appellauit. Hinc illorum insania confutatur qui diuinitus hanc scientiam sicut alias omnes Adæ collatam fabulantur a quo per manus deuenere ad Noe: Cuius filium Ionicum refe- rat Methodius multa futura per hanc artem prædixisse: tamen per filios Noe superstites Cathaclismo ad Abraam patriarcham qui docuerit eam ægyptios teste Iosepho: & ab ægyptijs ad græcos, a græcis ad latinos deuolutam. Sic perbellam isti sibi successionē comminiscuntur illaqueandis rudibus opportunam: sed doctioribus vbique falsam atque mendacem. Nam de Adam quod dicunt nisi hoc quoque reuelatum, quo testimonio probant. An quod credimus illum dei munere scientias omnes caluisse sequitur hanc quoq;. Certe sequeretur si hæc quoque foret scientia, si non vana, non falsa: non ridicula: non repugnans principijs verarum doctrinarum, non deo vt dicebamus: sed nec inuentore homine digna. Ad Ionicum veniamus: Scribit quidem de hoc Methodius sed idoneus parum auctor. Neque enim ille est cuius meminit inter viros illustres diuus Hieronymus hic parcharensis fuit, ille alius omnino, citatus interdum a Petro commestore, in quo nemo mediocriter eruditus delectum bonorum auctorum non desiderat. Sed nec Methodius dicit eum prædixisse quicquam, cæterum super isto Ionico quid valere potest ignobilis scriptoris auctoritas? cum & Moses ipse propheta, tres tātum Noe filios numeret: Sem: Cham: & Iaphet. Nec Iosephus alium quenquam præter hos nominet. nec Philon, nec hebræus quisquam, vel annalium conditor, vel mosaicæ legis expositor, Abraam ægyptijs astrologiam tradidisse Iosepho credamus: sed non diuinatricem superstitiosam frequentiorē apud idolatras quàm apud veri dei cultores qui deus Abraam nuncupatur, a Mose et a prophetis sugillatam: qui se tamen Abrææ traditionem & præcepta sequi profitebantur. Verum illam potius mathematicam de syderum motibus, molibusque scientiam: cuius vsus frequens hebræis & necessarius, pro statis ceri moniarum temporibus obseruandis cuiusque studio delegatum Hysachar tribum, hebræorum monumentis proditū est. Hæc non sine arithmetica discitur: quoniam tota fere numeris constat & mensuris, quam simul cum astrologia ægyptijs demonstrasse Abraam, scribit Iosephus qui si diuinatricem potius istam intellexisset, falsus omnino esset, siquidem ait hanc astrologiam: quam primus ægyptijs Abraam indicauerat a chaldæis ægyptios accepisse. Liquet autem ex superioribus suam sibi ægyptios ad prædicēdum astrologiam fecisse cui nihil fere cum dogmatis chaldæorū sit commune: sed in ea quæ de syderum motibus est, paucos se chaldæos exercuisse absque eis ad alios defluxisse docet Pto. in magna compositione, non aliam igitur q̄ mathematicam istam Iosephus intellexit. Irridēdus autem, Aboasar qui suo loco filios Noe in chaldæā cum venissent hanc ait disseminasse sciētiam, quam cœlitus habitam chaldaicam ipse de finibus planetarum reijcit opinionem. Sed non fuit in confutandis his nugis tantum operæ insumendum, cum nemo non intelligat nisi tardissimus, hæc deliria esse hominem suis somnijs sidem sic mancipantium: vt quæ nulla ratione protulerunt, ab Adam repetita auctoritate confirment. Nam illud respondeant cur non aliæ quoque artes atq; scientiæ per istam ad nos successionem deuenerint: sed ingenijs posteriorum excogitatæ studij secuta diligentia consumatæ sunt: An in vna astrologia quasi vtiliore diuinæ hoc nobis prouidētiæ munus obtigit? Verum quod non solet dormitasset illa prouidentia, non animaduertens frustra nobis seruari hanc diuinatricem, nisi mathematica quoque seruaretur, sine qua vti recte illa non possumus. Neque enim prodest syderum vires & naturas habere compertas, nisi possis exacta supputatione notare singulis horis syderū habitus, formam, & posituram. Quod cum sola mathematica præstet, debuit hæc quoq; ad nos primo patre hæreditaria traditione deuolui, si tam salutaris diuinationis vsum deesse vitæ diuina prouidentia noluit.

[Margin notes: Rō quarta. — Methodius — Methodius auctor ignobilis maxime quæ eius doctrina. — Iosephus. Philon. — Qualis fuerit astrologia abraæ. — Iosephus. — Ptolemæus — Aboasar. Quinta ratio. — Studium Astrologiæ quomodo se debet habere.]

Caput II. Quales ægyptij atque chaldæi apud quos nata astrologia.

Sic reijciuntur qui nugalia hæc tam indigne de cœlo tam mendaciter ficta: quasi de cœlo tamen habita venerantur: quæ cum quis leget introspectans tam plane videt vim eius, vt non relinquatur vlla suspitio cœlestis inspirationis id quod ex iam dictis habetissimo cuique satis euidens puto. Veruntamen non inutile fuerit sub vno quasi conspectu reputare lector quo modo nata pestis ista mundo se diffuderit: hoc est quibus auctoribus orta: quibus persuasionibus recepta: qua auctoritate confirmata: quibus fomentis aucta perseuerauerit in hanc diem: Nam hoc quoque ad abrogandam illi fidem detegendamq; illius vanitatem non omnino erit inefficax. Nata igitur de chaldæis ægyptijsque parentibus de quibus dicendum aliquid prius quam de vanitate ipsorum ista dicamus. Fuit igitur vtraque gens duarum rerum in primis studiosa atque perita idolatricæ religionis, & mathematicæ. Ad hanc loci opportunitate inuitabantur: nam patentes campos & planicies latas, habitabant: vnde syderum facilis veriorque prospectus: in illa hoc est vanis superstitiosisq; cerimonijs, cur præ cæteris gentibus occuparentur honorarenturque cum antiquitate factum propter quam primi deorum cultus exercuerūt quasiq; parentes alijs: & necessario magistri religionis fuere: Tum quod alibi quoque monstrauimus propter imperitiam sapientiæ physicæque rationis: & ruditate ingeniorum. Nam mathematica quidem sapientes non facit: quare veteribus puerorum studium fuit: quin potius vt modice cum ratione que gustata viam struit philosophiæ, ita siquis ei soli totum se tradiderit occasiones errorum in philosophia maximas parit Aristotele teste. Fuerūt igitur ægyptij atque chaldæi, quantum equidem assequor coniectura parum facto ad sapientiam ingenio id quod in hominibus earum regionum nunc quoque conspicitur: quibus si cultum studij casus ademisset: naturam tamen adimere nō debuisset. Neq; vero nos fallat quod me quoque adolescentem olim fallebat, celebrata veteribus etiamque Platoni ægyptiorum sapientia & chaldæorum: quos adijsse Pythagoram & Democritum, Eudoxum, Platonem, alios complures non ob aliud q̄ comparandæ sapiētiæ gratia, memoriæ proditum est. Nam celebre quidem illud atque diuinum sapientiæ nomen de sola sibi cerimoniarum, & colendorum deorum cognitione vendicabāt qui fuit apud omnes gentes, apud

[Margin notes: Chaldaicæ ægyptiæq; gentes quibus diligenter studuerint. — Quid agant mathematicæ ad philosophiam. Solutio dubitationis.]

Sapientia quidem nomen ſibi altiſſimũ vendicauitcum apud Platonem tũ Ariſtotelem in methaphyſicæ ſcilicet humanarũ diuinarumque rerum cognitionẽ ideo Plato Pytha. Demo. & reliqui mathema. quoque perquiſiuere.

tes, apud omnes etiam bonos philoſophos hæc ſemper perſuaſio ſummam ſapientiam in religione conſiſtere. Quare Plato, Pythagoras, alijque complures hoc quidem recte videntes veriſſimam philoſophiam in diuinorum eſſe notitia, cum fama eſſet ægyptios huius imprimis eſſe peritos ad eos deſcẽdebant auiditate diſcendi, quicquid apud illos occultius ſanctiuſq; videretur. Deſcendebant etiam vt mathematicam diſcerẽt: quem quos modo memorauimus auide combiberunt: Pythagoras ille, Democritus & Eudoxus. Veruntamen ille titulus ſapientiæ prærogatiuaque ſecretioris diſciplinæ non aliunde chaldæis ægyptijſque quàm de magiſterij doctrinaque numinum colendorum: quam audi tam ab illis probauerint nec ne boni philoſophi alibi diximus: hoc tantum aſſeueramus naturalis primæue philoſophiæ quæ rationibus demonſtratur, nihil græcos philoſophos quicunque recte philoſophati ſunt ab ægyptijs accepiſſe: ſed quæ ad cerimonias mathematicaque ſpectarent: cuius rei vel illud ſit argumento: Quod ſi aut de mathematicis, aut myſterijs agitur Chaldæos citari & Ægyptios videmus eorumque ſententias afferri ſemper in medium: in philoſophiæ rationibus apud Platonem & Ariſtotelem illorum nomina nulla ſunt. Quod ſi philoſophatum in ægypto Thaletem dicas non negabo: vt qui ob eis etiam didicerit aquam eſſe rerum principium in quam opinionẽ non ob aliud puto ductos ægyptios quàm ꝙ de nili inundatione beati ſuam regionem & fieri fœcundam videbant. Vnde ab illius quoque exitu per ægyptum annum auſpicabantur. Erant enim profecto rudiſſima ingenia proptereaq; ſuperſtitionibus idonea. Quas nihil magis quàm ingenij viuida vis accedente doctrina reijcit & aſpernatur: ita faciles erant qui a dæmonibus etiam ad omne genus inſaniæ perducerentur: ꝙ ſi non erat eis religio aliud quàm ſuperſtitio quod ex magna

Iamblicus.

parte Iamblicus cõfitetur in malorum eos dæmonum cultu occupatiſſimos fuiſſe confirmans: ſequitur cum nomen illis ſapientiæ de religionis nomine foret: quanto ſapientiores ferebantur, tanto fuiſſe illos inſipientiores: quanquam vt ſuperius dicebatur illorum commertius græcis philoſophis magis ſemper fuit in mathematicis, quàm illis ſui in ſuperſtitionibus. Thales in epiſtola

Thales.

ad Pherecydem in ægyptum inquit, ego eſt Solone deſcendi vt ſacerdotes & aſtronomos videremus, nil de

Demetrius.

philoſophia. Idem ab eis ſe didiciſſe geometriam. Demetrius dicit Democritum ad ægyptios iſſe vt geometria diſceret: Interdũ Democritus & Platoni & prudẽtibus monſtroſus etiam Pythagoras dictus

Sed inculpatum illud Platonis ingeniũ exhibens quod fuit ſatis ſæculoque neceſſarium antiquitati honorem & titulo religionis, de cætero ſuam maſſam ægypti fermento nuſquam temerauit. Et ſic Eudoxus quoque in vera ægyptios eſt ſecutus aſtronomia in di

Dictorum concluſio.

uinatrice præterea illis non conſentit. Verum ne longius digrediamur ita concludimus ægyptios & chaldæos occupatiſſimos in idolatrica ſuperſtitione plurimumque mathematicis deditos, in reliqua ſe philoſophia parum exercuiſſe. Nec quenquam moueat quod

Auerrois ibi. n. auerrois dicit philoſophiam potiſſimũ ſæpiſſime corruptam fuiſſe.

Auerrois ait apud chaldæos olim perfectam fuiſſe philoſophiam: nam de chaldæis ipſe nõ loquitur, quorum memoria vel monumenta ad nos peruenere: ſed ex illa opinione quæ mundi credens æternitatem infinities ait has artes & abolitas & redditas apud diuerſas gentes: nec nobis ẽt fraudi fuerit in vniuerſum chaldæos nõ probaſſe ex quibus Abraam fuerit vir diuinus. Neq; enim Abraam chaldæus. ſed quanquam ex regionum vicinia chaldæus: interdum nominetur: & dictum eſt Platonis in ea gente quæ plurimum mala eſt ſiquis bonus naſcatur: eum eſſe quàm optimum. Nec ipſe Abraam tam naturæ quàm diuinæ gratiæ obtinuit priuilegium: Sed redeamus ad aſtrologiam: in quare Ægyptios & chaldæos quidnam adduxerit facile eſt videre poſtquam de illorum ſtudijs & ingenijs ſatis multa diximus.

Caput III. Quid Chaldæos Ægyptios in hanc opinionem induxerit fieri fatores humanas et de ſtellis poſſe præuideri.

Solent quicunque in aliquam diſciplinam ſe totos ingurgitarunt omnia ad illam referre quàm libentiſſime: non tam propter ambitionem: vt ſcire per illam omnia videantur: quàm ꝙ ita illis videtur quibus ſcilicet vſu venit quod per niues iter agentibus: nam cætera quoque illis alba videri ſolent: candoris habitu in oculos iam recepto: reliqua in ſe transformante: ſic amantibus perdite quicquid occurrat amatæ, aut faciem aut omnino aliquid refert ſub ditionẽ vnius imaginis tota imaginaria amantis facultate redacta. Qui Theologus eſt: nec aliud ꝗ theologus ad diuinas cauſas omnia refert: Medicus ad habitum corporis: Phyſicus ad naturalia rerum principia, Mathematicus ad figuras & numeros quod pythagorici factitabant: hac ratione cum eſſent veteres chaldæorum in cœleſtium motibus metiendis, & ſtellarum curſibus obſeruandis iugiter aſſidui: nec aliud quicquam eorum magis ingenio detinerent, omnia illis erant ſtellæ: hoc eſt ad ſtellas libenter omnia referebant id quod de ægyptijs dictum pariter intelligatur. Cum igitur ad hanc ex profeſſione propenſionem accederent coniecture quas libro tertio narrauimus & confutauimus: vt corpora inferiora moueri a ſuperioribus. non poſſe ſtellas vires ad influendum maximas non habere: videri in ſole & luna quantum noſtris corporibus aerique dominentur: & ſimilia cum occurrerent animis ad eſſe partem iam inclinantis, facile adducti ſunt: vt quæcunque acciderẽt hominibus ſiue corporis ſortes: ſiue animi: ſiue fortunæ: de cœleſtibus cauſis crederent prouenire: Quibus quoque cognitis & exploratis futura rerum omnium euenta præcognoſci. Neque enim adeo perſpectæ illis res phyſicæ: vt ꝙ vniuerſalis cauſa differret a particularibus: quodque illius & harum eſſet officium, ſatis intelligerent: quid ſubſtantiæ cœleſti conueniret: quid repugnaret? quid eſſe quod per ſe dicitur apud dialecticos: quid quod ex accidenti quanta diſſimilitudo inter naturæ opera & artis? quid poſſet eſſe ſignum alterius: huius tamen cauſa non eſſet: vt his rationibus excitati: nec: quaſi ceſſantibus proximis cauſis communi cauſæ particulares diuerſitates aſcriberent: nec quaſi deo cœloque parum bonis, & culpas aſtris pariter ſuas imputarent. & pœnas tam animi mala quàm corporis, inde deriuantes: nec quaſi natura corporis intelligeret, incidentium ſimul temere cauſarum ad eam concurſus referretur: nec velut ad intima reique ſubſtantiam arte peruadente nouas a cœlo influi vires in artis operibus exiſtimarẽt: aut ſi non fierent hæc a cœlo, crederent tamen poſſe ſignificari quanquam nec ſi inuicem, vel effectus vel cauſæ: nec ab eadem origine eodem modo

Nota.

Vt enim dicitur ab ariſtotele in ethicis fœlicitas in his tribus conſiſtebat.

vtraque prouenirent. Hæc omnia illi cum ignorarent parum adhuc perfecta philosophia parũque illis etiam indagata, quod mirum si tot contra trahentibus in errorem inducebantur primum coniecturis quas diximus inefficacibus illis quidem: sed vulgo rudibusque philosophiæ magnæ probabilitatis: tũ assidua illa cum stellis consuetudine quasique familiaritate: quibus omnibus accedebat innata sciendi futura hominibus curiositas. Nam quæ fieri posse cupimus eadem facile possibilia credimus: Accedebat sæculi vitium & in hominum mentes alte dedita per id tempus persuasio diuinādi: cuius mille mōs & species isto longe minus probabiles, & insaniæ plus habentes auidissime confectabantur: vt pyromantias, geomantias, astragatomantias, & cætera id genus anilia nugamenta: inter quæ poterat error astrologorum sapientia summa existimari. Adde ꝙ idolatriæ cui erant obnoxij mire consentiebat: vt quos deos colebant eos auctores omnium rerum arbitrarentur, nō bonarum modo sed malarum. Nam erat in idolatrica hoc quoque disciplina alios esse deos beneficos, alios noxios, vt vel hinc contra rationem philosophiæ stellas alias bonas alias malas existimauerint. Adde gloriæ & quæstus occasionem quam paratam sibi viderũt astronomi si de cursibus cœli quos de magno labore, sed exigua mercede forsitan indagarent putarentur futura præuideri: quibus omnibus adijce fraudes dæmonum improborum tum maxime mundo imperitantium qui procliues in hunc errorem ex causis memoratis illorum animos, occultis magis instigationibus impellebant: cum iudicia peruertētes omnino mentium sibi mancipatarum: tum illorum prædicta nonnunquam confirmantes vel ad prædicendum illos mouentes: quod euenturum: vel exequentes quod ab illis erat prædictum. Hæc omnia simul in causa fuisse non dubito, cur primum apud ægyptios & chaldæos homines superstitionibus & idolatriæ deditos, in cœlestium motibus occupatissimos: philosophiæ parum peritos: opinio nasceretur ex syderum statu futura præuideri. Recepit opinionem sæculum facile ob curiositatem & imperitiam: confirmarunt astronomi libentissime spe quæstus & gloriæ comparandæ.

Vnde Arist. primo metha. inquit omnes homines natura scire desiderant.

Caput IIII. In ea quæ obseruanda in prædictionibus statuerunt quo pacto inciderit.

Vidimus apud quas gētes, & quomodo primum natus hic error fieri cœlitus res humanas: vel indicari: quomodo rursus in hæc astrologi dogmata quibus vtuntur in prædicēdo deuenerint facile est videre. Non enim vt demōstrauimus veris ad hæc rationibus ducti, nam qui possent? cum non sit ratio vera mendacij: Tum rerum quoque nobis & loco & natura cōiunctiorum proprietates aliter quàm ab operationibus non exploramus: Sed nec inducti experimentis alioquin cessare eos oportuit multas saltem ætates a prædicendo, cum extra controuersiam diuturnis duntaxat obseruationibus & sæpius repetitis experimenta huiusmodi perficiatur. Quid igitur coniecturas secuti sunt partim a mathematicis quibus incumbebāt: partim a parabolicis quibusdam similitudinibus sumptas quibus nihil poterat cogitari fallatius: sed vel fellebantur ipsi rudes philosophiæ & dialecticæ: vel falli posse putabant imperitum vulgus: nec properantibus ad diuinandi quæstũ & gloriam tā satisfaciebat: quæ verisimilior, quàm quæ facilior via atque paratior: sic primum statuerunt fata hominum ista de natali hora pēdere: tum quoniam id fere vulgo videtur hominem fieri cum nascitur. Tum ꝙ alia principia vel concipiendi fœtus vel animandi posita magis erant in incerto q̃ vt forent obseruanda in prædicendo: a mathematicis sic accepta primum quoniam motus syderum metientes in duodecim partes obliquum orbem diuiserunt numerandi facilitate rursusque eadem ratione quamlibet partium in triginta, & trigesimam quanque in sexaginta susceperũt hanc diuisionem quasi natura non arbitrio factam: & quot iam partes ipsi finxerant sibi tot influxuum vires & proprietates diuersas esse decreuerunt: tum pro numero signorum duodecim loca diuersere sex supra finitorem: sex infra: sicut sex quoque signa sub terra sex supra semper reuoluuntur: Ita magno errore definitum obseruãdum in primis, sub quo loco quo signo planeta collocaretur: alias enim ad influēdum pro loci signique varietate viris adipisci: post hæc quascunque in motibus diuersitates notarunt eas in operationibus quoque stellarum notādis iudicarunt quasi efficientiæ quoque vis inde speciesq; variaretur: Sic aliud facere planetam decreuerunt cum rectus incederet: aliud cum repedaret: aliud cum subsisteret: tum pro syderum inter se vel coniunctione vel distantia fieri ab illis res diuersas. Obseruarunt autem in primis distantias quasdam: quas cum motus nonis metiebantur insigniores nonnullos mutationibus deprehenderant: vt trigonum interuallum: quod in eo Saturnus & Iuppiter soli configurati semper retrocederent: sicut interdum mars in quadrangulo, Mercurium & Venerem vltra sexangulum remoueri a sole nunquam viderent. Cogitauerunt igitur istas syderum esse distantias obseruandas, cum inter se trigona vel exagona vel quadrata radiatione ponerentur: sed & opposita cuius euidens ratio est præsertim ꝙ in his quoque configurationibus lunæ schemata ad solem mutari conspiciebant & cornicularem fieri in sexangulo, diuiduam in quadrato: prætumidam in triangulo: plenam in diametro: sicut item cum circulorum quorundam ad viam solis intersectiones fuerant imaginati rem necessariam in motibus metiendis: sed vanam in influentijs: ita has quoq; fatorum decretis adhibuerunt caput caudamq; appellant: quasi denique vires afflatusque radiorum mathematicas has quantitates situs, loca, puncta, distantias: non qualitates naturasque radiorum consequerentur. Sed hunc illi errorem nec animaduertebant ignoratione physicæ: nec poterant euitare si singulis momentis alias in cœlo constellationes esse volebant. quæ nascentium identidem hominum vitam fortunam mores ingenia variarent.

Diuinandi norma hic notatur & quęcunque ab astrologis obseruantur.

Caput V. Quid obseruanda illa indicarent: quibus coniecturis definierunt.

Sic a mathematicis quid obseruandum foret acceperunt intentione peruersa quæ fuit antiquis (si credimus Aristoteli) erroris quoq; occasio dum res naturales quasi mathematicas iudicāt. Restabat post hæc inuestigandum quid hæc ipsa significarēt vel efficerent signa: sydera: motus: aspectus: cum vel hoc modo vel illo disposita inueuirentur: hic coniecturis egerunt leuissimis & fallacissimis quas narrabimus. De signis ita primum commenti sunt: erat ægyptijs indubitatum omnia constare ex quatuor elementis. Cum igitur signa iam

De compositis: elemētorũque mixtione ægyptios dubitasse,

iam duodecim accepissent occasione quam diximus vi sa illis per bella commodaque partitio: vt hæc quoque per quatuor elementa distinguerent: quibus ter replicatis signorum numerus implebatur. Et quoniam prima fuisse corpora ignẽ terramq; opinabantur: vtpote centrum & circunferẽtiam. Nam ignis illis erat supremum corpus, tum inter media aduenisse aerem & aquam: vt etiam Plato ostendit in thimæo. Iccirco primum signo igneum statuerunt: secũdum terreum, tertium aereum: quartum aqueum. Tum redeuntes simili consequentia quintum igneum: sextum terreum: atque ita deinceps. Hinc euenit vt quæ trigono interuallo distarent, tribus scilicet medijs signis interceptis eadem natura censerentur: quia scilicet quintum signum ad naturam primi reuertebatur: quæ vero sexangulo partim quidem affinia, partim discordia forent: sed affinia magis: quoniam primum igneum tertium erat aereum. Quæ vero tetragono penitus aduersa si ignis & aqua penitus discordant: sic figmentum vt trigona radiatio bona foret: quadrata mala: sexangula fere media: sed quadrata melior oppositionem quoque malam fore. q; ita posita sydera ex aduerso se contuentur. Aliqui tamen mediam hanc etiam volunt signorum qualitates in ea sicut in alijs aspiciẽtes. Est enim inter signa quæ altera quidem qualitate conueniunt, altera discordant. Patet hinc vt se inuicem ista placita pepererunt: & quæ seorsum audita suspitionem cuiuspiam rationis relinquunt, origine patefacta statim contemptibilia fiunt. Nam si illud primum fundamentum nutans et imbecillum numeris scilicet signorum duodenarijs arbitrio supputantium (vt astrologi confitentur) inductum sit quæ super ædificantur omnia ruinosa: sunt autem plurima ex ea vna radice pullulantia: nam & trigona inde quæ magnam sibi astrologiæ vendicant partem, vnde trigonocratores, hoc est domini, vt dicunt, triplicitatum, a quibus rationem de finibus chaldæi posteriores acceperũt, ægyptij monomirias, arabes magnis coniunctionibus maxima dogmata. Ptolemæus & omnes (quanquam alij aliter) distributionem partium mundanarum regionumque sub signis: vt hoc videlicet trigono orienti, illud occidenti, aliud austro, aliud aquiloni darent: vnde prædictiones de anni fato magnopere pendent, vt sciamus qua quid regione sit venturum. Sed redeamus ad alias signorum proprietates: Nam mysterium distinctionis in elementa satis deteximus deducto velo tantum nugas ibi meracissimas deprehendimus. Excogitarunt igitur alia quidem ex his quæ subter labens signa Sol in illis operatur. Inde illa diuidentes in fixa mobilia, communia, alia ex nomine partium circul quasi rerum illarum non imagine modo sed viribus similes naturaque forent. vnde alia humana signa dixerunt: alia bruta q; hoc signum Aquarium iuuenis ipse figuratus: illud Aries diceretur: sic omnia fere nata dogmata de signis vel ab opere Solis vel a nomine imaginnm, vel a diuisione per elementa quæ statim iudicat vnitatem tum audire confutata sint. Naturam planetarum a coloribus iudicarũt quod Aboasar testatur, hanc esse coniecturam dicens vniuersitatis astrologorum: & hinc etiam fixarum: nam omnes rubentes dixerũt esse de natura Martis vt oculum Tauri: cor Scorpij, ea vero quàm irrationalia quàm falsa satis iam demonstratum. Affinitates planetarũ cum signis sic paulatim introduxerunt exaltationes apud Chaldæos: primum vt reor inuẽtæ de quo scripsimus

Plato. Trigonum vnde. Trigonocratores vnde. Aboasar planetarũ nam vnde sit & alia notanda.

lib. viij. q; in gradibus illis positæ stellæ a centris suarũ absidum erant remotissimæ. Addiderũt Ægyptij domos de Leone primum accepta coniectura sub quo vis Solis crescere videbatur. ab eo principium facientes reliqua signa planetis alijs pro sphærarum ordine vt vidimus dispartiti sunt. Trigona quid introduxit diximus. terminos & decanos dodecathemoria & nouenas & monomirias diuisio signorum fecit, quæ cum vastiora viderentur: quàm vt alijs exclusis in vnius tantum planetæ ditionem concederẽtur, lineauerunt in partes varias multifariam. & has quidem fines esse vnius stellæ, illas alterius voluerũt: quod quoniam alia quisque coniectura decernebat, hinc natæ de finibus opiniones quinq; de quibus adhuc sine fine digladiantur. alij in decanos signa partiti sunt hoc est in tres partes: alij in nouem: alij in duodecim sed pro arbitrio omnes nulla ratione: nam quis rationem dicat duodecim partes signum quodlibet diuidendum: quia signa. xij. sunt: aut in tres partes ob ternarij perfectionem: aut in nouem: quoniam nouum signum cum primo qualitate concordat, Sagittarius scilicet cum Ariete: Capricornus cum Tauro: atque ita de reliquis. hæc etiam Ptolemæus quanquam astrologus cum legisset irrisit. Illi vero diuini viri Ægyptij Indi Chaldæi quasi primam philosophiam amplexabãtur. Veniamus ad loca quorum proprietates ex similitudine quadam definierunt: vt quoniam cœli medium locus sublimis quæ putantur esse sublimia significaret, Imperia, regna, potestates, quasi non descendat intus potius homo quàm ascẽdat. oriens nascentem indicaret ex vtero prodeuntem septimus locus aduersarios qa primo opponitur: Duodecimus carceres et tenebras: quoniam ad eum locum Sol cum peruenerit suscitatis vaporibus nec dissolutis aer veluti tenebrescit. Sed non omnia prosequi oportet quæ supra commemorauimus, tantum satis ad memoriam reuocare quomodo sydereæ istius cœlestisq; disciplinæ gradatim oracula prodierunt quæ sint sibi inuicem mire connexa fabula fabulæ vbique manum porrigente. Sic enim cum trigonum & exagonum interuallum bona determinassent, rursusq; planetas bonos Venerem & Iouem, sed & Solem & Lunam quoniam bonis boni gaudent, gaudere dixerunt Iouem in. xi. loco Solem in. ix. quorum alter exagonus, alter trigonus est horoscopo: Lunam in. iij. Venerem in. v. qui ab ascẽdente similibus distant interuallis, dederuntque melioribus ac potioribus Ioui scilicet atque Soli loca supra terram infirmioribus vero quæ sub terra: sed & Martem eadem ratione sexto loco gaudere, Saturnum. xij. voluerunt quoniam sunt hæc loca mala sicut illi quoque planetæ mali. nec dubito pro natura deinde horum planetarum multas ipsis locis ab eis tributas proprietates vt nono vaticinia q̃ Sol dare creditur: Tertio breuia itinera sicut breuius omnibus stellis spatium circuit Luna: Mœrorem. xij. pro conditione Saturni. & clancularios inimicos: Sexto seruos & morbos, ob naturam nocentis sed efficacis agilisque planetæ: Quinto gaudia filios voluptates ob Venerem, quam & præsulem harum rerum non alio magis iudicio statuerunt quàm de stellæ nitore, radijs: & pulchritudine: vnde illud alma superne nectareum ridens quare credita antiquis elegantiarum et venustatis dea talibus vsi demonstrationibus quasi filiæ araneæ rete præstigiosum contexuere. quod si procul aspicias fallat mentita filorum magnitudine & illecebra textus nouitatisque lenocinio, si cõminus intuere

De finibus astrologorum maxima quæstio. Locorum proprietates vnde. Nota planetarum gaudia.

contemnax, si tangas manu disrumpas atque dissoluas. Auxere nepotes inuentum patrum quoq; fuit figmentum antiquius eo robustius latente magis originis fraude, quodque euenit semper auctoritatem ætate conciliante. Neq; vero nos omnia diximus tantū inuentionis methodum hoc est erroris lubricum demonstrauimus: cætera vero ad id exemplum leuissimis scilicet omnia coniecturis, & tenui nixa dissimillimaque similitudine, etiam rerum terrenarum qualia sunt illa fœlices esse planetas cum procedunt infaustos cum retrocedunt, cumque etiam stare creduntur: quasi negent retrocedentes: quod promiserant: expediant procedentes quod pollicentur: morentur subsistentes quod largiuntur. Deficientem Solem & Lunam parere magnas calamitates. Nam hæc in primis terrificant ignota causa, quasi vel deferentibus nos deis vel abrogantibus. in apogeo positis stellis nascentem exaltari, quoniam is locus etiam sit altissimus: partes Lunæ. tam aliorum dein de sydErum: postremo & auenæ: & fabarum quis inuexerit. error explicatum lib. viij. Postque autem huiusmodi coniectamentis hæc dogmata fundauerunt cœperunt geneses obseruare nascentium: & si semel aut iterum casu dogmata respondissent experimento nulla iam fides nulla maior erat auctoritas: vt si forte gratia verbi natus aliquis Marte Scorpium occupante bello clarуisset, indubium habebatur Scorpium esse Martis domicilium, quasi non longe sit aliud Marte sic posito aliud a Marte bellicosum nasci: quasique vt diximus experiri fideliter quicquam posset in cœlestium motibus tanta delinquentes. Annotabant igitur etiam quæ euenerant domino genituræ cuiuspiam themate & regulas inde canonesq; condebant: quoniamq; non erat hæc via verorum experimentorum sed illis pro ratione casus atq; temeritas, ideo & alijs, & ijsdē etiam alias obseruantibus, aliter contingebat: quo factum vt tot euaserint pene astrologiæ, quot erant obseruantes: vnde illa confusio pugnantiaque opinionum quas proximo libro late sumus executi.

Retrocessio. Defectus luminarium.

Caput VI. Quibus fomentis aucta & quomodo propagata sit.

SIc de nugacibus orta coniecturis fallacibus adoleuit experimentis, fota sæculi vitio: nutritaque hominum curiositate: nullo non auido futura de se sciendi: atque ea, e, cœlo verissime peti: quotus enim quisque de populo de scholasticis etiam quàm non recte de cœlo petuntur ista, cognosceret? accedebant principium studia nihil non credentium ob imperitiam: nec non sperantium ob cupiditatem: quibus si quando de cœlo fœlicitas pronunciabatur. (pronūciabatur autem semper) tam volebant euerti astrologiam q̄ ne istam quoque fœlicitatem. prædicebant interdum vera, nunc temere: nunc astute, nunc dæmone suffragante, modis quos explicauimus. quod cui etiam non succedat multa prædicenti? Tamen vero plausus acclamationes, & tamen mille mendacia statim obruebat obliuo. sed & multa illis fides auctoritasque ab oraculis non modo probantibus istam artem: sed exercentibus. Interrogatus apollo mas an fœmina nasceretur? fœmina respondit: quoniam in conceptu ad Venerem Luna ferebatur. quod vero maius testimonium professioni quàm deos habere auctores? nouerunt scilicet improbi dæmones sic non solum a nostris, sed a Platonicis quoque nuncupati, nouerunt inquam sub vna superstitione quantum mūdo veneni propinarent: quod cum altius in venas penetrasset in primum quidem fidem adimeret religioni, summo hominum bono, quasi de cœlo pendente fatali necessitate quasi nulla miracula: nulla diuinitus præcognitio futurorum: sed vi cōstellationum omnia prouenirent: tum vitijs patrocinium faceret cœlitus in nos descendentibus atque adeo fortasse bonis si quidē quæ a natura bona omnia sunt) inficere demum bonas artes medicinam & philosophiam vt quas non euerteret, sicut nec theologiam, contaminare tamen & philosophiam quidem a rationibus veris ad fabulas: medicinam a naturalibus efficacibusque remedijs ad vanas obseruationes, & anilia deliramenta conuerteret: fieretque vna pestis peruersæ superstitionis & corpori & animo simul exitialis. videbant pessum ire prudentiā pro qua iam consuleretur astrologia quid agendum: quo tempore: qua ratione sedens in ipsa stolidissima vanitas vite clauum in manu teneret. postremo sperabant fore quod euenit quæ de vna de cœlo mathematicisque supputationibus captaret auctoritatem, reliquarum superstitionū minus fraudem dissimulatam, minus fucatam infirmitatem, obtegeret. nec vanæ putarentur quæ cœlestis doctrinæ sequaces appendices, & alumnæ forent. neque enim vlla est vt ostendimus. lib. primo quæ quidem astrologiam vel sociam, vel parentem, vel ducem non agnoscat. An non dignares igitur pro qua se quoque facerent astrologos dæmones nocentissimi? nihil que non procurarent, quo magi indies pestifera persuasio sensus hominum studiaque possideret: nam vsos dæmones in oraculis astrologorum regulis, credendum ob aliud quàm vt fallerēt idest fallaciæ fidem facerent: quis addubitet etiam Porphyrianus? quando ipse Porphyrius tunc mentita dicat oracula cum astrologicis nixa dogmatis respondebant quod non euenisset si vera foret: futurique præmonstratrix quando in ea latere dæmones peritissimos rerum naturalium, nihil poterat. his fomentis adulta præsidijsque multa Ægyptios & Chaldæos penitus occupauit, peperitque statim apud eos superstitiosam medicinam. scripsit enim Necipsus in Ægypto. qui decanus quem morbum faceret: cuiusque rursus decani potestate curaretur: rem habitam in arcanis interque mysteria qua si non arbitraria vt demonstrauimus ista partitio decanorum irrisaque & neglecta penitus a Ptolemæo hinc statim emensa magia, quæ non est aliud quàm complexus idolatriæ astrologiæ superstitioseque medicinæ quæ sicut alias quoque superstitiones in libris de vera fide aduersum septem hostes singulatim cōfutauimus.

Per apollinem astrologicū dogma confirmatum est. Dæmonis nomen esse vsitatum.

Cunctas artes liberales, vt Theo. philosophiam. & medi. tum & religionem hac superstitione contaminari ostendit.

Porphyrius.

Necipsus. Medicinæ superstitiosæ ortus.

Caput VII. Quomodo ab Ægyptijs ad alios Astrologia deuenerit.

AB Ægyptijs et Chaldæis ad Græcos astrologia deuenit: sed per auctores ignobiles. Nam excepta domibus circulatorum: lycium & academia non intrauit. Sed nec in porticum: quoque licet procurante thale concorditer admissa nec qui poterat atomis & vacuo astrologiæ tamen credere potuit Epicurus. Primus centesimo & quadragesimo post Christum anno bene audiens in literis eam coluit Ptole. sed parcius quàm cæteri, ita vt non tā insaniæ isti fauere quàm modum ponere voluisse videatur: vtcunque auctoritas vnius hominis semper mathematici, raro philosophi. tot

Mala quid sit Græcorū scholas huiusmodi superstitionē nō sensisse.

phi. tot contra in mathematicis philosophiaque hominum clarissimorum obstantibus præiudicijs relabitur. Rapuit nomen Ptole. Græcos aliquos in errore, alioquin ad superstitione propensos vt Porphyrium cuius nimiam in cultu dæmonum odorem curamque superstitionum & præceptor Plotinus,& discipulus Iamblicus damnauerunt. A Græcis ad arabas maiori tamen auctoritate deuoluta mirantibus illis quicquid a græcis scriptum inueniebant, & in nominibus Ægyptiorum & Chaldæorum vanam illam antiquitatis speciem suscipientibus sicut autem acceptam illam a barbaris repurgauit pro viribus circunciditque Ptole. prudentissimus astrologorum, ita acceptam a Græcis, Grammaticus quidam Aboa. & scriptor historiæ refert nugis & fabulis inumerabilibus, fecitque astrologiam pene tanto peiorem astrologia Pto. quanto bonis artibus peior est astrologia, factus homo ad inanem loquacitatē, nec modo philosophiæ, sed astronomiæ quoque fere penitus insolens, sugillatus a doctissimo quoque astrologorum: multitudini gratus apud quam magnus qui plura dixerit, non qui meliora. Creuit autem per ea tempora studium mathematicæ sicut totius quoque philosophiæ disciplinarumq; omnium in Hyspania, in qua cum regnaret Alphonsus in numeris mathematicis & cœlestium motuum supputatione dili gentissimus. amaret quoque diuinatricem vanitatem alioquin philosophiæ studijs non imbutus & in eius gratiam Arabum & Græcorum multa eius artis monumenta ad nos peruenerunt, per Ioannem præsertim Hyspalensem & Michaelem Scotum scriptorem nullius ponderis multæ vero superstitionis. Amplexatus hæc primum Albertus vtpote noua, natus enim per ea tempora sed puto non tam senex probauit quàm iuuenis: sicut & magica adolescens cum vulgasset matura ætate detestatus est sanctissimam in cœnobio & inculpatam vitam degens. Factum tamen tempore procedente cum diuturnitate traditionis: tum multitudine scriptorum et quadam cum mathematica astronomia, tam nominis quàm subiectarum rerum affinitate: vt fere in controuersiam iam veniret an sine fallacia sciētiæ an superstitio foret: verum licet tam multis sæculis a multitudine excepta cuius proprium nihil sapere a superstitosis exculta, quorum scire delirare est: curiosis quæsita nullo iudicio viris ita semper vt primo lib. mo nuimus a prudentibus a philosophis sanctissimis viris irrisa cōfutata profligata fuit. Nam quo tempore cum idolorum cultus in Æggypto atque Chaldæa cumq; omnium vanitatū insania adolescebat, apud Hebræos veri dei cultores per Mosen, per Esaiam: per Hieremiam per alios prophetas: voce, scriptisque damnabatur in Græciam cum venit Pythagoræ non placuit au ctore & Diogene & Theodoreto. Platonici & Peripa thetici ne dignam quidem putauerunt de qua verba aliquando facerent: facerent: vt quam inter artes circula trices haberent. Eudoxus Gnidius legislator prudentissimus (scripsit enim leges ciuibus suis) idem magnus sub Platone philosophus mathematicis vero princeps ætatis suæ omnium consensu, nullo modo credendum astrologis affirmauit: scriptumq; reliquit fecerunt idem aliquot post annis Cassander ac Archelaus insignes mathematici: fecerunt Panetius & Carneades graues verique philosophi. Romam quotiens veniebant vel ex Ægypto: vel ex Babylonia diuinatoris isti: totiens

Nota.

Aboasar de decus.

Nota. Qua via ad itala regna hæc ars peruenerit. Nota.

Albertus.

Diogenes. Teodoretus.

Eudoxus.

eos Romana illa prouidentia seuerissimis legibus vrbe submouebat: sic sub Tiberio: sub Vitellio: sub Diocli tiano: sub Constantino: sub Gratiano: sub Valentinia no: sub Theodosio: vel deserere professionem vel pœnas dare professionis coacti sunt. Hadrianus horum præstigijs cur sit delectatus satis manifestum, nam pro pensione quædam naturæ Ægyptum sic adamauit, vt nihil Ægyptiacum posset illi non placere: quo tempore tamen Phauo. illos aperte Plutarchus oblique grauissimo vir iudicio sugillauit. Mox sub Ptole. cum parum visa est honestari statim & Plotini magni Platonici: & Alexandri aphrodisiadæ insignis peripathetici & Origenis in omnibus disciplinis eminentissimis, iudicijs infamata est. Cum ad Arabes venit: detinuit quidem Abenzageles, & Aboasares, nec dialecticos homines: nec philosophos Auerroes & Auicen. non detinuit. vbi vero in Academia Parisiēsi primitus apparuit vix impetratum a curiosis quin internitioni data sub ignibus delitesceret: cumque aliquot post annos honestare eam Rogerius Bacchon & alij quidam conarētur: Restiterum eis viri doctissimi Guielmus Aluernius episcopus Parisiensis: & post eum Nicolaus Oresmus ma thematicus excellens: & Henricus ex Asia: & Ioannes Caton: & Brenlanlius Britannus astrologiam non solum qua parte lædit religionem, sed plane totam, vt va nam falsamque detestantes: quare non ita vnquam artis nomen obtinuit vt in præscriptum abierit. Nam semper aliquis veritatis patronus obnunciauit.

Quantum paruifacta sit astrologia.

Mouet dubitationē.

Nota.

Disputationum aduersus astrologos prædicendi diuinandi facultatem profitentes Ioannis Pici Mirandulæ liber duodecimus explicit nuper castigatissima lima emunctus atque curatus.

LECTORI.

Oan. Picus ex Mirandulæ principium genere natus, secretarum naturæ rerum cupidus explorator, operam adeo indefessam impendens, ut consummatus simul Theologus ac Philosophus adhuc im berbis & esset & haberetur. Aetatis suæ anno uigesimoquarto Romam migrauit, ibique nongentas has de naturalibus diuinisq; rebus quæstiones proposuit, non solum ex Latinorum Græcorumq; scrinijs excerptas, sed ex Hebræorum mysterijs, Chaldæorum Arabumq; arcanis uestigatas, multa item de prisca subobscuraque philosophia, multa de Cabala, multa etiam de Magia naturali. Cuncta hæc publicis locis quo facilius uulgarentur affixit, pollicitus se soluturum eis impensas, qui ex remotis oris disceptandi gratia Romam se cōtulissent. Verū ob obtrectatorum simultate nunquam efficere potuit, ut dies altercationis præstitueretur. Et cum nihil aduersus doctrinam eius moliri po tuerunt, tredecim ex 900. rectæ fidei suspectas incesserant. At is famæ istæc dispendia non perpessus, Apologiam edidit quam inuenies supra Fol. 13. obsecrans lectores, ut ipsam primum legant, quoniam in libello conclusionum inexplicitarum plura con tineri, quæ non paßim uulganda, sed secreto congressu inter doctos tantum disputanda susceperat, multas etiam illic proponi, non ex suijpsius sententia, sed sic creditas ab illis, quorum nomina semper adiecit. Quod si Apologiam illam diligenter pellegeris, conclusiones ipsas multarum rerum cognitione refertas, facile deprehendes. Vale.

Anno Christi 1488.

CONCLVSIONES NONGENTÆ, IN OMNI GENERE SCIENTIArum: quas olim Ioan. Picus Mirandula Romæ disputandas proposuit: quarum quingentæ sunt in Philosophia veterum.

Mathematica. Cabala. Magia.

Hucusque paucis visæ ac cognitæ. non enim habentur in alijs suis operibus impressæ.

De adscriptis numero noningentis, Dialecticis, Moralibus, Physicis, Mathematicis, Methaphysicis, Theologicis, Magicis, Cabalasticis, cum suis tum sapientum Chaldæorum, Arabum, Hebræorum, Græcorum, Ægyptiorum, Latinorumq; placitis, disputabit publice Ioannes Picus Mirandulanus, Cconcordiæ Comes. In quibus recitandis non Romanæ linguæ nitorem, sed celebratissimorum Parisiensium disputatorum dicendi genus est imitatus, propterea quod eo nostri temporis philosophi plerique omnes vtuntur. Sunt autem disputanda dogmata, quod ad gentes attinet, & ipsos hæresiarchas, seorsum posita, quod ad partes philosophiæ, promiscue, quasi per satyram omnia simul mixta.

Conclusiones secundum doctrinam Latinorum philosophorum & theologorum Alberti Magni, Thomæ Aquinatis, Henrici candauensis, Ioannis Scoti, Egidij Romani, & Francisci de Maronis.

Conclusiones secundum Albertum. numero XVI.

1 Species intelligibiles non sunt necessariæ, & eas ponere, non est bonis Peripatheticis consentaneum.
2 Corruptis omnibus indiuiduis speciei humanæ, hæc est vera, homo est animal.
3 Hæc est in quarto modo dicẽdi per se, hõ est homo.
4 In quolibet puncto materiæ, sunt per habitum inchoationis potestatiuum essentiæ omnium formarum naturalium, materiæ coæternæ secũdum philosophos, concreatæ secundum fidem.
5 Forma in intensione & remissione, non variatur secundum essentiam, sed secundum esse.
6 Anima separata intelligit per species sibi a principio sui esse concreatas, quibus dum est in corpore, aut nunquam aut raro vtitur.
7 Sonus fertur secundum esse reale vsque ad principium nerui auditiui.
8 Lumen non habet in medio nisi esse intentionale.
9 Organum auditus est neruus expansus ad concauum auditus.
10 Obiectum per se, & proprie sensus communis est magnitudo, vt bene dixit Auicenna.
11 Stat, speciem cuius dicimur reminisci, totaliter esse perditam.
12 Non introducitur vegetabilis anima ante sensualẽ, nec sensualis ante rationalem, sed tota simul.
13 Licet ad receptionem speciei concurrat sensus passiue, ad iudicandum tamen de sensibili actiue concurrit.
14 Corpus mobile, est subiectum scientiæ naturalis.
15 Corporis (in eo quod corpus) consideratio, ad Metaphysicum spectat.
16 Potentia respectatiua materiæ, non addit supra materiam rem, sed rationem.

Conclusiones secundum Thomam. numero XLV.

1 Si spiritus a filio non procederet, a filio non distingueretur.
2 Processus spiritus sancti temporalis, attenditur secundum dona gratiæ gratum facientis.
3 Contingens rerum quæ sunt, erunt aut fuerunt, existentia ideo Deo fuit ab æterno infallibiliter nota, quia fuit æternitati eius præsentialiter præposita.
4 Contingẽtia ad vtrumlibet futurorum cognitorum a Deo, simul stat cum infallibilitate diuinæ sciẽtiæ.
5 Quodcunque contingens Deus sciuit esse futurum, necessario sciuit illud esse futurum.
6 Ex diuina bonitate potest sumi ratio prædestinationis aliquorum, & reprobationis aliorum, & sola diuina voluntas est ratio, quod istos reprobat & alios eligat in gloriam.
7 Licet Dei voluntas consequens semper impleatur, non tamen necessitatem rebus volitis necessario imponit.
8 Nec, habens gratiam, potest etiam de potentia Dei absoluta Deo nõ esse acceptus ad vitam æternam, nec non habens esse acceptus.
9 Opus ab anima charitate formata meretur æternam gloriam de condigno.
10 Potuerunt tres personæ diuinæ simul suppositare vnam naturam.
11 Virtutes morales & cardinales remanebunt in patria post resurrectionem.
12 Beatitudo est essentialiter in actu intellectus.
Corollarium. Nec fruitio, nec aliquis actus voluntatis, est essentialiter beatitudo.
13 Sacramenta nouæ legis, sunt causa gratiæ, non solum sine qua non, sed etiam per quam.
14 Verum corpus Christi est in cœlo localiter, in altari sacramentaliter.
15 Impassibilitas corporum post resurrectionem erit ex pleno dominio animæ super corpus.
16 Christus in vltimo iudicio iudicabit non solum in natura humana, sed etiam secundum naturam humanam.
17 Licet defendi possit quoquo modo, creaturam posse creare, rationalius tamen est, credere potentiam creandi creaturæ communicari non posse.
18 Æuum est subiectiue in angelo beatiori.
19 Non potest esse peccatum in voluntate, nisi sit defectus in ratione.
20 Non potest per Dei potentiam idem corpus esse simul in diuersis locis.
21 Non est sub eadem specie, angelorum plurificatio.
22 Deus in patria per speciem non videtur, sed ipse per suam essentiam intellectui applicatur, vt species intelligibilis.
23 Vnũ supra ens nõ addit nisi priuationẽ diuisionis.
24 Subiectum et propria passio realiter distinguuntur.
25 Forma generatur per accidens.
26 Materia signata, est principium indiuiduationis.
27 Eadem est numero qualitas a principio alterationis vsque ad finem.

28 Tota

28 Tota libertas est in ratione essentialiter.
29 In generatione substantiali fit resolutio vsque ad materiam primam.
30 Ens dicit immediate decem conceptus ita inter vnitos, vt non vnius sint, sed ad vnum.
31 Essentia & existentia in quolibet creato realiter distinguuntur.
32 De eadē re nullo modo, actu distincta extra animā, possunt verificari contradictoria.
33 Materia nullum dicit actum entitatiuū positiuum.
34 Nulla virtus moralis præter iusticiam est subiectiue in voluntate.
35 Hæc propositio, Homo est risibilis, nō est in secundo modo dicendi per se.
36 Duo accidentia solo numero differentia, non sunt in eodem subiecto.
37 Grauia & leuia a nullo alio motore mouentur, q̄ vel a generante vel a remouente prohibens.
38 Grauia potius seipsis, q̄ a seipsis mouentur.
39 Phantasma est agens secundarium et instrumentale in productione speciei intelligibilis.
40 Difficultas intelligendi & ex parte ipsius intellectus & ex parte ipsius intelligibilis prouenire potest.
41 Potentiæ animæ ab anima realiter distinguuntur.
42 Quidditates in particulari a Metaphysico considerantur.
43 Implicat contradictionem, materiā esse sine forma.
44 Non est ponenda in Deo idea materiæ primæ.
45 Non sunt ponendæ ideæ generum.

Conclusiones secundum Franciscum. numero VIII.

1 Ideo hæc est falsa; Essentia generat, quia essentia est vltimate abstracta, & generat formaliter p̄dicatur.
2 Potest videri essentia sine personis, & vna persona sine alia.
3 Voluntas nō potest nō frui, ostēso obiecto fruibili.
4 Ens denominatiue dicitur de Deo.
5 Quiditates habent ab æterno suum esse formale a se, non ab extrinseco.
6 Nulla diffinitio adæquat diffinitum.
7 Pluralitas formalitatum stat cum identitate reali.
8 Esse non est de quiditate Dei, sed dicitur de eo in secundo modo.

Conclusiones secundum Ioannem Scotum. numero XXII.

1 Charitas nō est distinctus habitus ab habitu gratiæ, quo mediante spiritus sanctus animam inhabitat.
2 Idea lapidis non est aliud q̄ lapis productus a diuino intellectu in esse intelligibili, quod est esse secundum quid, existens in mēte diuina, sicut cognitum in cognoscente.
3 Qui dixerit personas in diuinis absolutis proprietatibus distingui, catholice veritati non repugnabit.
4 In Christo fuerunt duo esse.
5 Praxis est operatio alterius potentiæ ab intellectu, apta nata conformiter elici rationi rectæ ad hoc vt sit recta.
6 Vnumquodque indiuiduum est indiuiduū per propriā differentiā indiuidualē, quæ dicitur heceitas
7 Ens dicitur de Deo & creatura vniuoce in quid.
8 Ens de suis passionibus & vltimis differentijs quiditatiue non prædicatur.
9 In Christo non fuit scientia acquisita.
10 In appetitu superiore ponendæ sunt virtutes.
11 Gratia est subiectiue in volūtate, nō in essentia aīæ.
12 Corpus Christi ex se fuit impassibile.
13 De potentia Dei absoluta possibile est culpam originalem deleri sine infusione gratiæ.
14 Post passionem Christi potuerunt cerimonialia veris legis sine peccato obseruari.
15 Per hæc verba præcise, Hoc est corpus meum, non expressis verbis præcedentibus, scilicet pridie q̄ pateretur, non potest consecrari.
16 Relatio creaturæ ad Deum, est idem realiter fundamento distincta formaliter, & ex natura rei.
17 Quælibet alia relatio a fundamento, realiter distinguitur.
18 Aliquid potest mouere seipsum de actu virtuali, ad actum formalem.
19 Actus intelligendi ab obiecto & intellectu, tanquā duobus agentibus partialibus, vt quod causatur.
20 Actus intelligendi nobiliori modo causatur ab intellectu quàm ab obiecto, quodcunque sit obiectum, modo non sit beatificum.
21 Substantia nō cognoscitur per speciem propriam.
22 Habitus actū producit, vt causa partialis effectiua.

Conclusiones secundum Henricum, Gandauensem. nu. XIII.

1 Datur lumen superius lumine fidei, in quo theologi vident veritates theologicæ scientiæ.
2 Paternitas est principium generandi in patre.
3 Processiones distinguuntur in diuinis penes intellectum & voluntatem.
4 Ista propositio non est concedenda, essentia est pater filij.
5 Dæmones & animæ peccatrices patiuntur ab igne, in quantum calidus est, afflictione eiusdem rationis cum ea, qua affliguntur corpora.
6 Operationes angelorū mensurātur tēpore discreto.
7 Angeli intelligunt per habitum scientialem sibi connaturalem.
8 Irascibilis & concupiscibilis ita distinguuntur in appetitu superiori, sic vt in inferiori.
9 Habere aliquiditatiuam & diffinibilem realitatem, commune est figmentis, & non figmentis.
10 Amicitia est virtus.
11 Ratitudo formaliter cuiuslibet creati est respectus.
12 Ad hoc vt sit mutuitas realis relationis, requiritur quod fundamentum est sua natura ordinetur ad aliud tanquam ad suam perfectionem.
13 Relatio non distinguitur a fundamento realiter.

Conclusiones secundum Egidium Romanum. numero XI.

1 Potentia generandi in diuinis, nec est essentia diuina præcise & absolute sumpta, nec relatio vel proprietas, nec constitutum ex ambobus, nec alterum istorum cum inclusione alterius, sed est essentia cum modo reuelatio.
2 Theologia nec est practica nec speculatiua, sed affectiua.
3 Deus sub rōne glorificatoris, est subiectū ī theologia
4 Pater & filius non solum duo spirantes, sed etiā duo spiratores dici possunt.
5 Angeli non fuerunt creati in gratia.

6 Ideo angelus est obstinatus & impœnitēs, quia subtracti sunt ei diuini impetus speciales.
7 Superior angelus illuminat inferiorem, non quia ei vel obiectum præsentet luminosum, vel quod in se est vnitum illi particulariset & diuidat, sed quia inferioris intellectum confortat & fortificat.
8 Sensus gustus vt gustus est, non solum saporabile, sed humidum percipit.
9 Calor si fit etiam separatis, ignem generare poterit.
10 Ad hoc quod aliqua scientia alteri non subalternetur, sufficit quod faciat reductionem ad per se nota in suo genere abstractionis.
11 Dato vacuo si aliquid in eo moueatur, in instanti mouebitur.

Conclusiones secūdum doctrinam Arabum, qui ut plurimum Peripatheticos se profitentur, Auenroem, Auicennam, Alpharabium, Auempaten, Isaac, Abumaron, Moysen, Maumeth.

Conclusiones secundum Auenroem. numero XLI.

1 Possibilis est prophetia in somnis per illustrationem intellectus agentis super animam nostram.
2 Vna est anima intellectiua in omnibus hominibus.
3 Felicitas vltima hominis est, cum continuatur intellectus agens possibili vt forma, quam continuationem & Latini alij quos legi, & maxime Ioannes de Gandago peruerse et erronee intellexit, qui non solum in hoc, sed ferme in omnibus quæsitis philosophiæ, doctrinam Auenrois corrupit omnino & deprauauit.
4 Possibile est tenendo vnitatem intellectus, animam meam, ita particulariter meam, vt nō sit mihi communis cum omnibus, remanere post mortem.
5 Quodlibet abstractum depēdet a primo abstracto, in triplici genere causæ, formalis, finalis, et efficiētis.
6 Impossibile est eandem speciem ex propagatione et ex putrefactione generari.
7 Deus primum mobile non solum vt finis, sed vt verum efficiens & proprius motor mouet.
8 Quilibet motor cœli est anima sui orbis, faciēs cum eo magis vnum substantialiter, quàm fiat ex anima bouis & sua materia.
Correlarium, anima cœli prius dat suo orbi esse mobile & perfectum, quàm ei det motum.
9 Cœlum est corpus simplex, non compositum ex materia & forma.
10 Tres modi per se sunt ad demonstrationem vtiles, primus, secundus, & quartus.
11 In omni demonstratione præterquam in demōstratione simpliciter, fieri potest circulatio.
12 Grauia & leuia mouent se per accidens mouendo medium per se.
13 Cœli non sunt idem in genere, diuersi in specie, vt credidit Auicenna.
14 Nulla scientia probat suum subiectum esse, nec partem principalem sui subiecti.
15 Vniuersalia sunt ex parte rei in potentia tantum, actu autem per operationem animæ.
16 Dimensionis interminatæ sunt coæternæ materiæ præcedentes in ea quamlibet formā substātialem.
17 Quælibet intelligentia præter primam, non intelligit nisi primam.
18 Nulla est via ad probādum simpliciter abstractum esse præter viam æternitatis motus.
19 Quicquid est in genere, est corruptibile.
20 Subiectum metaphysicæ est ens in eo quod ens.
21 Diffinitiones substantiarum naturalium, materiam non dicunt nisi consequutiue.
22 Demonstratio septimi physicorum, quod omne quod mouetur, mouetur ab alio, est demonstratio signi, & nullo modo causæ.
23 Nulla potentia actiua, quæ sit mere neutra et indifferens ad agere vel non agere, potest ex se determinari ad alterum agendum.
24 Vnum relatiuorum cōuenientissime per reliquum definitur.
25 Exemplum Aristotelis in secundo metaphysicæ de nicticorace respectu solis, non denotat impossibilitatem, sed difficultatē, alioquin natura aliquid ociose egisset.
26 Propositio necessaria, quæ ab Aristotele in libro priorum contra possibilem & inuentam distinguitur, est illa, quæ est ex terminis necessarijs.
27 Ad dispositionem termini necessarij, requiritur, vt sit terminus per se vnus.
28 Cum Aristoteles dixit, ex maiori necessaria & minore inuenta, concludi conclusionem necessariam, intelligendum est de minore quæ est inuenta per se, necessaria per accidens.
29 Sub æquinoctiali non potest esse habitatio naturalis viuentibus.
30 In cœlo est naturaliter dextrum, & illud non mutatur, quamuis partes orbes mutentur.
31 Qui ponit animam formam complexionalem, negat causam agentem.
32 Vnum metaphysicum, dicit priuationem diuisibilitatis, non actu, sed aptitudine.
33 Vnum metaphysicum, est fundamentum vnius arithmetici.
34 Nnmerus præcise ita reperitur in abstractis, sicut in materialibus.
35 Essentia vniuscuiusque rei & suum existere, idem sunt realiter.
36 Quiditas & essentia diuersificantur in quolibet præter primum.
37 Substantia est prior accidente, nō solum natura sed tempore.
38 De materia vt materia est, considerat physicus.
39 Essentia cuiuslibet intelligentiæ, est substantialiter ad aliquid.
40 Dato per impossibile, quod daretur materia quæ corruptionis principium non esset, adhuc si cœlum ex tali materia & forma esset vere compositum, æternum esse non posset.
41 Finis non causat finaliter secundum suum esse conceptum, sed secundum suum esse reale.

Conclusiones secundum Auicennam. numero XII.

1 Præter syllogismum cathegoricum & hypotheticum, datur genus syllogismorū compositiuorum.
2 Licet in nullo syllogismo, qui sit actu vel potentia cathegoricus, ex duabus negatiuis cōcludi possit, potest tamen hoc fieri in syllogismo compositiuo, vt scilicet ex duabus negatiuis concludatur.
3 In cœlo est materia eiusdē rōnis cū materia inferiorū.
4 Non potest in anima esse notio intelligibilis siue actuali intellectione.

5 Possibile est hominem ex putrefactione generari.
6 Essentia rei, materiā propriā et formā complectitur.
7 Prima substantia prior est qualibet substantia habente habitudinem ad operationem transeuntem quæcunque sit illa, alicuius causæ siue formalis, siue materialis, siue efficientis, siue finalis.
8 Ab vno simplici in fine simplicitatis non prouenit nisi vnum.
9 Odor secundum esse reale & non intentionale vsque ad sensum multiplicatur.
10 Propositio dicens, quod sensibile supra sensum positum non facit sensationem, non est vera nisi per accidens.
11 Organum odoratus sunt carunculæ mamillares in anteriori cerebri parte constitutæ.
12 Nec particularis affirmatiua possibilis conuertitur semper in affirmatiuam possibilem, nec necessaria particularis affirmatiua in necessariam, vt credidit Aristoteles.

Conclusiones secundum Alpharabium. numero XI.

1 Primum quod est necessarium in demonstratione, non est quod diffiniuit Aristoteles primo posteriorum, sed sic debet diffiniri, Primum est illud, quod ita est vniuersalius subiecto, vt tamen de subiecti genere non prædicetur.
2 Diffinitio generis, quā dedit Porphyrius mala est, sed sic debet diffiniri, Genus est quod duorum vniuersalium est vniuersalius.
3 Summum hominis bonum est perfectio per scientias speculatiuas.
4 Cum dicit Aristoteles, omnem doctrinam & omnem disciplinam fieri ex præexistenti cognitione, intelligendæ sunt per doctrinam & disciplinam, cognitio diffinitiua & argumentatiua.
5 Intentio dici de omni secundum Aristotelem est talis, quod prædicatum dicitur de subiecto et de omni eo, quod est subiectum actu vel potentia possibilitate contingentiæ non necessitatis.
6 Qui crediderit intentionem dici de omni esse aliam ab ea, quàm dixit præcedens conclusio, defendere non potest Aristotelem a Theophrasto, quod ex maiori necessaria & minori inuenta sequatur conclusio necessaria.
7 Possibile quod diffinit Aristoteles in libro priorū, est commune ad possibile & ad inuentum, vt contra distinctum necessario.
8 Non potest intelligi accidens etiam in abstracto, non intelligendo subiectum.
9 Species sunt in medio, medio modo inter esse spirituale & materiale.
10 Quælibet species secundum esse spirituale, est formaliter cognitio.
11 Actualis cognitio sensus communis apprehendentis plantasma vt sensibile, est somnium.

Conclusiones secundum Isaac Narbonensem. numero IIII.

1 Ponere intellectum agentem, non est necessarium.
2 Intentio prima est quiditas rei, obiectiue relucens in intellectu.
3 Motus est sensibile cōmune a sensu exteriori absque actione alterius virtutis cognoscibile.
4 Corpora cœlestia non largiuntur formaliter inferioribus nisi caliditatem.

Conclusiones secundum Abumaron Babylonium. nume. IIII.

1 De nulla re, quæ in mundo sit actu corruptibilis, habet Deus solicitudinem.
2 Intellectus agens nihil aliud est quàm Deus.
3 Cœlū calefacit inferiora p lumē suū super ea cadens.
4 Actus ipsi intellectus, intrinsece, res autē intellectæ extrinsece dicuntur veræ vel falsæ.

Conclusiones secundum Moysen Aegyptium. numero III.

1 Demonstratio octaui physicorum ab Aristotele ad probandum primum motorem adducta, aliquid probat speciale primo.
2 Scientia metaphysicæ non est vna scientia.
3 Simplicitas primi & omnimoda immaterialitas probari non potest per causalitatem efficientem motus, sed per finalem tantum.

Conclusiones secundum Maumeth Tolletinum. numero V.

1 Relatio nullam rem dicit extra animam.
2 Species rerum representatiue sunt reductiue in prædicamento, in quo sunt res representatæ.
3 Sensibilia cōmunia proprias species ad sensus multiplicant distinctas a speciebus sensibiliū propriorū.
4 Sensus tactus non est vnus sensus.
5 De nulla re an existat, potest quærere aliquis artifex specialis.

Conclusiones secundum Auempaten Arabem. numero II.

1 In cœlo est materia alterius rōnis a materia inferiorū.
2 Lux & color essentialiter non differunt.

Conclusiones secundum Græcos, qui Peripatheticam sectam profitentur, Theophrastum, Ammonium, Simplicium, Alexandrum & Themistium.

Conclusiones secundum Theophrastum. numero IIII.

1 Si cœlum inanimatum esset, esset quocunque animato corpore ignobilius, quod dicere impium est in philosophia.
2 Quiditas est sola forma.
3 Ita se habet intellectus agens ad producenda intelligibilia impossibilē intellectū, sicut se habet forma artis ad producendas formas in materiam artis.
4 Deus mouet cœlum vt finis.

Conclusiones secundum Ammonium. numero III.

1 Diffinitio de anima data ab Aristotele in qua dicitur, Anima est actus corporis, cum de rationali, de qua principaliter datur, intelligitur, accipienda est causaliter non formaliter.
2 Anima rationalis non vnitur immediate corpori organico.
3 Cum dicit Aristoles, quod oportet prima principia semper permanere, nihil aliud intendit, nisi quod in qualibet transmutatione reperiuntur.

Conclusiones secundum Simplicium. numero IX.

1 Cognoscere actum suum nō est commune cuilibet sensui exteriori, sed humanis sensibus & speciale.
2 Aristoteles in libro tertio de anima non tractat nisi de parte rationali.
3 Cum anima in se perfecte redit, tūc intellectus agēs ab intellectu possibili liberatur.
4 Eadem pars rationalis, vt seipsam exiens, dicitur intellectus possibilis, vt vero est talis vt seipsam vt possibilis est possit pficere, dicitur intellectus agēs.
5 Eadem pars rationalis vt extra se vadens & procedens perficitur speciebus quæ in ipsa sunt, vt manens est dicitur intellectus in habitu.
6 Scire potest ex præcedentibus conclusionibus quare intellectus agens quandoque arti quandoq; habitui, quandoque lumini assimilatur.
7 Passio a sensibili facta, in organo solo, sensatio in anima sola recipitur.
8 Sicut lumen colores non facit colores, sed præexistentes colores potentia visibiles, facit actu visibiles, ita intellectus agens non facit species cum non essent prius, sed actu præexistentes species potentia cognoscibiles, facit actu cognoscibiles.
9 Cum dicit Aristoteles, nō recordari non post mortem, quia passiuus intellectus corrūpitur, per passiuum intellectum, possibilem intellectū intelligit.

Conclusiones secundum Alexandrum Aphrodiseum. nu. VIII.

1 Anima rationalis est immortalis.
2 Cuilibet cœlo præter animam quæ mouet eum efficienter, propria assistit intelligentia, quæ illum mouet vt finis, ab anima tali secundum substantiam omnino distincta.
3 Nullam diffinitionem etiam naturalem ex Aristotelis sententia ingreditur materia.
4 Deus nec mala, nec priuationes intelligit.
5 Numerus abstractorum de quo agit Aristoteles in duodecimo metaphysicæ, non est numerus motorum, sed numerus intelligentiarum, quæ sunt fines motus.
6 Cum dicit Aristoteles nono metaphysicæ separata & diuina, aut totaliter sciri a nobis, aut totaliter ignorari, intelligendum est de ea cognitione, quæ his contingit, qui iam ad summā intellectus actuationem peruenerunt.
7 Sic primus intellectus inter omnes intellectus primo se intelligit, alia secundario, ita vltimus intellectus inter omnes intellectus primo alia a se, & seipsum secundario intelligit.
8 Metaphysicus & dialecticus æque de omnibus disputant, sed ille demonstratiue hic probabiliter.

Conclusiones secundum Themistium. numero V.

1 Intellectus possibiles qui illuminantur tantum plures sunt, agentes, participati, illuminantes & illuminati, plures quoq; sunt, agēs, illuminās, tātus, vnus.
2 Intellectus agens illuminans tantum, credo sit illud apud Themistium, quod est matatron in Cabala.
3 Scientia de anima, est media inter scientias naturales & diuinas.
4 Præter duas species demōstrationis quas ponit Aristoteles, tertia alia ponenda est, & est cum vna proprietas per coæuam proprietatem demonstratur.
5 Propositio est per se, cum vel subiectū diffinit prædicatum vel prædicatum subiectum, vel ambo diffiniuntur per idem tertium.

Conclusiones secundum doctrinam philosophorum, qui Platonici dicuntur, Plotini Aegyptij, Porphyrij, Tyrij, Iamblici, Chalcidei Procli, Litij, & Adelandi Arabis.

Conclusiones secundum Plotinum. numro XV.

1 Primū intelligibile non est extra primū intellectum.
2 Non tota descendit anima quum descendit.
3 Omnis vita est immortalis.
4 Anima quæ peccauit vel in terreno vel in aereo corpore, post mortem bruti vitam viuit.
5 Anima irrationalis est idolum animæ rationalis ab ea dependens sicut lumen a sole.
6 Ens, vita, & intellectus in idem coincidunt.
7 Felicitas hominis vltima est cum particularis intellectus noster totali primoq; intellectui plene coniungitur.
8 Ciuiles virtutes, virtutes simpliciter non sunt appellandæ.
9 Non fit assimilatio ad diuina per virtutes etiam purgati animi nisi dispositiue.
10 In ratione similitudines rerum sunt & species, in intellectu vero ipsa entia.
11 Cōsummatæ virtutis est ēt primos motus amputare
12 Improprie dicitur, quod intellectus ideas inspiciat vel intueatur.
13 Quæ necessaria animali sunt, necessaria possunt dici, sed non bona.
14 Sicut accidentalis felicitas animaduersione indiget, ita substantialis felicitas per carentiam animaduersionis non solum non deperditur, sed roboratur.
15 Homo qui ad felicitatem iam peruenit, per phrenesim aut lithargiam ab ea non impenditur.

Conclusiones secundum Adelandum Arabem. numero VIII.

1 Intellectus agens nihil est aliud quàm pars animæ quæ sursum manet & non cadit.
2 Anima habet apud se rerum species, & excitatur tantum ab extrinsecis rebus.
3 Ad complementū præcedentis conclusionis, quam non solum Adelandus, sed omnes Mauri dicunt, dico ego illas species actu & substantialiter esse in parte quæ non cadit, & recipi de nouo & accidentaliter in parte quæ cadit.
4 Maior pars rerum quæ in somnis innotescunt, aut per purgationē animæ, aut per indenominationē, aut per meram spiritus reuelationem innotescunt.
5 Quod scribit Tabet Chaldæus de dormitione super epar in reuelatione somniorum, recte intelligetur, si ad hoc dictum dicta Platonis in Timeo concordauerimus.
6 Quia sicut dixit Abdala, videre somnia est fortitudo imaginationis, intelligere ea est fortitudo intellectus, ideo qui videt ea vt plurimū nō intelligit ea.
7 Anima est fons motus & gubernatrix materiæ.
8 Transcorporationem animarum crediderūt omnes sapientes Indorum, Persarum, Ægyptiorum & Chaldæorum.

Conclusiones

Conclusiones secundum Porphyrium. numero XII.

1 Per patrem apud Platonē intelligere debemus causam quæ a seipsa totum effectum producit, per factorem eam quæ materiam accipit ab alio.
2 Opifex mundi est supermundana anima.
3 Exemplar non est aliud quàm intellectus ipsius opificis animæ.
4 Omnis anima participans Vulcanio intellectu seminatur in Lunam.
5 Ex præcedēti cōclusione elicio ego, cur omnes Teutones bonæ sunt corporaturæ & albi coloris.
6 Ex eadem conclusione elicio, cur omnes Teutones apostolicæ sedis sint reuerentissimi.
7 Sicut Apollo est intellectus solaris, ita Æsculapius est intellectus lunaris.
8 Ex præcedenti conclusione elicio ego, cur Luna in ascendente dat sanitatem nato.
9 Duplex est malorum dæmonum genus, alterum animæ sunt & substantiales dæmones, alterum materiales potentiæ & accidentales dæmones.
10 Duplex genus dæmonum, de quibus dixit secundum Porphyrium præcedens conclusio, nihil credimus esse aliud quàm membrorum legem, & potestates harum tenebrarum, de quibus apud Paulum, quamuis de quiditate et substantia harum potestatum eos non credo conuenire.
11 Plato in principio tractatus Timei de extremis tantum determinat, id est de eo quod vere est nullo modo genitum, & de eo quod vere genitum nullo modo ens, de medijs nihil, quorum alterum ens & genitum, alterum genitum & ens.
12 Deus vbique est, quia nullibi est, intellectus vbique est, quia nullibi est, anima vbique est, quia nullibi est. Sed Deus vbiq; & nullibi respectu omnium, quæ post ipsum. Intellectus autem in Deo quidem est, vbique autem & nullibi respectu eorum quæ post ipsum. Anima in intellectu & Deo, vbique autem & nullibi respectu corporis.

Conclusiones secundum Iamblicum. numero IX.

1 Intellectus speculatiuus est forma separata quātum ad rem & ad modum, practicus separata quantum ad rem coniuncta, quantum ad modum anima rationalis coniuncta secundum rem, separata secundum modum rationalis, cōiuncta secundum rem & secundum modum.
2 Opifex sensibilis mundi septimus est hierarchiæ intellectualis.
3 Corporalis natura est in intellectu immobiliter, in animo ex se primo mobiliter, in animali ex se mobiliter participatiue, in cœlo aliunde ordinate mobiliter, infra Lunam aliunde mobiliter inordinate.
4 Elementa in octo cœli corporibus cœlesti modo bis inueniuntur, quæ quis inueniet si retrogrado ordine in illa bina numeratione processerit.
5 Super hunc mundum, quem vocant theologi , est alius, quem vocant , & super hunc alius, quem vocant.
6 Cum excellenter ad intellectum assimilatur anima, fit in vehiculo motus perfecte circularis.
7 Nulla est vis cœlestium astrorum, quantum est in se, malefica.
8 Qui finalem causam diluuiorum incēdiorumq; cognouerit, hæc potius id est purgationes quàm corruptiones vocabit.
9 Cum dicit Plato in mūdi medio positam animam, de imparticipata anima debet intelligi, quam ideo in medio dicit positam, quia æqualiter omnibus adest, ab omni respectu & particulari habitudine liberata.

Conclusiones secundum Proclum. numero LV.

1 Quod est in intelligibilibus terminis & infinitum, est in intellectualibus mas et fœmina, in supermundanis identitas & alteritas, similitudo et dissimilitudo, in anima circulatio eiusdē, et circulatio alterius.
2 A Saturnijs legibus eximuntur Dei, qui contentiui & perfectiui sunt. A Iouijs legibus Dei Saturnij. A Fatalibus legibus omnis anima viuens intellectualiter. Legi autem Adrastiæ omnia obediunt.
3 Dei appellatio simpliciter absolute vni cōpetit, qui est Deus deorum, simpliciter non absolute cuilibet super substantialium secundum essentiam, intellectualium cuilibet secundum participationem animis diuinis, secundum contactum & coniunctionem dæmonibus, secundum dissimilitudinem animis humanis.
4 Contentiua proprietas est medij ordinis secūdæ trinitatis, qui in Phedro cœlestis dicitur circūductus.
5 In intelligibilibus non est numerus, sed multitudo, & numerorum causa paternalis ac maternalis, in intellectualibus vero est numerus secundum essentiam & communicatiue multitudo.
6 Idem est, quod dicitur alteritas in Parmenide, & supercœlestis locus in Phedro.
7 Per vnum, plura, totum, partes, finitum, infinitum, de quibus in Parmenide habemus, intellige secundum ordinem trinitatis intelligibilibus intellectualibus secundum illius ordinis trinariam diuisionem.
8 Quod in Phedro dicitur dorsum cœli, in Parmenide dicitur vnum, quod ibi profundum cœli, hic totum, quod ibi axis cœli, hic terminus.
9 Tertium ordinem secundæ trinitatis, per tres terminos exprimit Plato, extrema, perfectum, & secundum figuram.
10 Intellectuales dij vniones habent ab vno primo, substantias ab intelligibilibus, vitas perfectas & contentiuas generatiuas diuinorum ab intelligibilibus & intellectualibus, intellectualem proprietatem a seipsis.
11 Sicut intelligibiles Dei vniformiter omnia producunt, ita intelligibiles intellectualesq; trinaliter, intellectuales autem hebdomatice.
12 Inter extremales parternos Deos, Saturnum & Iouem mediat necessario Rhea per proprietatem vitæ fœcundæ.
13 Secunda trinitas hebdomadis intellectualis, est trinitas curetū, quos vocat theologia intemeratos deos.
14 Proprium curetum est reddere opus paternæ trinitatis immaculatum, mānsionem primi, processum secundi, illustrationem tertij.
15 Per deorū cædes tragice a theologis septima vnitas discretiua intellectualis hebdomate designatur.
16 Eadem quæ Rhea dicitur vt Saturno coexistens secundum suam summitatem, vt Iouem producit, & cum Ioue totales & partiales deorum ordines, dicitur Ceres.

17 Licet, vt tradit theologia, distinctæ sint diuinæ hierarchiæ, intelligendum est tamen omnia in omnibus esse modo suo.

18 Sicut paternalis proprietas est solum in intelligibilibus, ita conditoria siue factiua solum in deis nouis paterna simul & conditoria, in exemplaria intelligibili conditoria, & paterna in opificia.

19 Quæcunque vel deorum vel naturæ operationes duplices sunt, immanentes & transeuntes, per immanentes seipsum vnumquodque continet, & quæ in ipso sunt rationes, per transeuntes ad exteriora se conuertit.

20 Post intellectualem hebdomadem ordinandi sunt immediate supermundani Dei a partibus vniuersi exempti, & incoordinabiles ad hunc mundũ, & secundum causam eum vndiq; circumplectentes.

21 Proprium est supra mundanorum deorum assimilare & tradere entibus compassionem illam & inuicem communionem, quam habent ex similitudine vnius ad alterum.

22 Licet assimilatiuum ducalium, de quibus dixit præcedens conclusio, proprium sit, appropriatur tamen medio ordini trinitatis suæ primo ordine intellectualibus deis immediate secundum substantiam coniuncto & tertio secundus generibus se commiscente.

23 Iuppiter de quo in Gorgia, non est ille, qui est vniuersalis conditor tertius inter intellectuales, sed summus & primus inter ducales.

24 Ducalis trinitatis Iuppiter est substantificatiuus, Neptunus viuificatiuus, Pluto conuersiuus.

25 Quadruplex est fabrica, prima vniuersalia vniuersalium ex toto perornat, secunda vniuersa quidem sed particulariter, tertia secundum diuisa secundum vniuersalitatem, quarta partes particulariter contexit vniuersalibus.

26 Iuppiter, Neptunus & Pluto, Saturni regnum partientem, a Saturno regnum non accipiunt nisi per medium conditoris Iouis.

27 Sub primo ducalis trinitatis est esse substantiale, omnis anima nobilis generationi non subita primum mobile ignis, & suprema aeris pars, quæ super terram crescunt, & pars orientalis.

28 Sub secundo ducalis trinitatis est vita & generatio, omnis anima sub generationem veniens, erraticæ sphæræ aqua & infima aeris pars, quæ sub antra mineræ, & terræ motus media pars terræ, & circa centrum.

29 Sub tertio eiusdem ordinis est specialium diuisionum conuersio, animarum purgatio, sphæra actiuorum & passiuorũ, terra cum terrestribus, quæ circa tartarum, & pars occidentalis.

30 Et si secunda trinitas deorum supermundanorum tota dicatur Proserpina, tamen prima eius vnitas apud Græcos dicitur Diana, secunda Persephone, tertia Minerua, apud barbaros vero prima Mechate, secunda anima, tertia virtus.

31 Secundum præcedentem conclusionem ex Procli mente potest exponi vnum ex dictis Zoroastris, secundum quod apud Græcos legitur, quãquam apud Chaldæos aliter & legitur & exponitur.

32 Tertia trinitas deorum supermundanorum dicitur Apollo, & conuersiuum ei appropriatur.

33 Trinitatem Proserpine comitantur a latere trinitas custoditiua & conseruatiua.

34 Duodecim Dei, de quibus in Phedro, dei sunt medij inter supermundanos & mundanos vinculum illorum.

35 Dei, de quibus in Phedro, in quatuor trinitates sunt distinguẽdi, opificatiuum, custoditiuam, vitalem, & conuersiuam.

36 Quatuor sunt exercitus iuniorum deorum, primus habitat a primo cœlo vsque ad principium aeris, secundum inde vsque ad dimidium aeris, tertius inde vsque ad terram.

37 Cuilibet istorũ proportionaliter correspondet quadruplex exercitus, angelorum, dæmonum et animarum.

38 In per se viuente apparet primo quaternitas vnius entis, vnius entalis, & entis vnialis.

39 Opifex ad quaternitatem respiciens per se animalis, quatuor fabricat partes principales mundi.

40 In quantum opifex ad exemplar formæ vnius in per se viuente respicit, primam partem corporis mundani facit.

41 In quantum opifex in forma vnius videt vnum vnius essentialis, facit Deos mundanos illius partis, in quantum ens vnius essentialis facit angelos in eadem parte, in quãtum videt vnum entis vnialis, facit dæmones ibi, inquantum esse entis vnialis animalia ibidem facit.

42 Facit opifex alias partes proportionaliter ad suarum formarum exemplaria, sicut de primo est dictum, nec oportet explicare, quia quilibet sciens viam analogizandi ex se poterit deducere.

43 Ad sapiens, pulchrum bonumq; dominum, per intellectum, amorem & fidem ascendimus.

44 Sicut fides, quæ est credulitas, est infra scientiam, ita fides quæ est vere fides, est supersubstantialiter supra scientiam & intellectum nos Deo immediate coniungens.

45 Sicut non omne corpus, sed perfectum anima participat, ita nõ omnis anima sed perfecta intellectu participat, omnia tamen vno participant.

46 Sicut secundum causalitatis ambitum, ita secũdum naturæ & gradus sublimitatem hæc per ordinem seinuicem excedunt, anima, intellectus, vita, ens, & vnum.

47 Omnis ordo medius manet in antecedente stabiliter, & in se firmat consequentem.

48 Sicut prima trinitas post vnitatem est omnia intelligibiliter commensurare, & fini formiter, ita secunda trinitas est omnia vitaliter, vere, & infiniti formiter, tertia est omne secundum mixti proprietatem & pulchri formiter.

49 Prima trinitas manet tantum, secunda manet & procedit, tertia post processum conuertit.

50 Æuum est supra per se animal in secunda & media trinitate.

51 Sicut intelligibilia causæ sunt vniuersarum specierum, ita intellectualia diuisionum secundum genera communia supermundana differentium secundum speciem, mundana differentium secundum indiuiduum.

52 Per supercœlestem locum habemus intelligere, quod de secunda trinitate plus est intelligibile q̃ intellectuale, per subcœlestem cõcauitatem quod magis intellectuale quam intelligibile, per cœlum

id quod

id quod æque vtroque participat.

53 Quæcunque de supercœlesti loco in Phedro affirmatiue dicuntur, de eo dicuntur non vt simpliciter primum, sed vt habet ante se superiora genera quibus participat. quæcunque negatiue dicuntur, dicũtur vt analogice se habet ad primum bonum, quod est absolute caput omnium non determinati ordinis huius vel illius.

54 Ambrosia est analoga termino, & nectar infinito.

55 Sicut intellectus perfectus ab intelligibilibus quærẽdus est, ita virtus sursum ductiua ab intellectualibus, operatio absoluta & sequestrata a materia, ab vltra mundanis vita alata, a mundanis expressio diuinorum, vera ab angelicis choris, repletio eius, q̃ a dijs est aspirationis, a bonis dæmonibus.

Conclusiones secundum Mathematicam Pithagoræ. nu. XIIII.

1 Vnum, alteritas, & id quod est, sunt causa numerorum, vnum vnitorum, alteritas generatiuorum, id quod est substantialium.

2 In participatis numeris aliæ sunt species numerorũ, aliæ specierum vniones.

3 Vbi vnitas punctalis cadit in alteritatem binarij, ibi est primo triangulus.

4 Qui i. ij. iij. iiij. v. xij. ordinem cognouerit, prouidentiæ distributionem exacte tenebit.

5 Per vnum, tria, & septem scimus in Pallade vnificatiuum discretionis, causatiuam & beatificatiuam intellectus potestatem.

6 Triplex proportio Arithmetica, Geometrica & Harmonica, tres nobis Themidos filias indicat, iudicij, iusticiæ, pacisq; existentes symbola.

7 Pes secretum radij recti, reflexi, & refracti in scientia perspectiua, triplicis naturæ admonemur, intellectualis, animalis, & corporalis.

8 Ratio ad cõcupiscẽtiã habet proportionẽ diapason.

9 Irascibilis ad concupiscentiam habet proportionem diapente.

10 Ratio ad iram habet proportionem diatessaron.

11 Iudicium sensus in Musica nõ est adhibendum, sed solius intellectus.

12 In formis numerandis non debemus excedere quadragenarium.

13 Quilibet numerus planus æquilaterus, animã symbolizat.

14 Quilibet numerus linearis symbolizat deos.

Conclusiones secundum opinionem Chaldæorum theologorum. numero VI.

1 Ordo separatorum principalis non est primus vt putant Ægyptij, sed super eum est ordo fontalis vnialiter superexaltatus.

2 Fatum non est necessitas primæ potentiæ seminalis, sed est intellectualiter participata habitudo animalium rationum indeclinans a superioribus ineuitabilis ab inferioribus.

3 Substantiales rerum visibilium qualitates non a virtute separata particulari, vt credunt Ægyptij, sed a primo receptaculo fontis luminum per animalem splendorem dependenter resultant.

4 Animæ partiales non immediate, vt dicunt Ægyptij, sed mediantibus totalibus animis dæmoniacis ab intellectuali splendore illuminantur.

5 Coordinatio intelligibilis nõ est in intellectuali coordinatione, vt dixit Amosis Ægyptius, sed est super omnem intellectualem Hierarchiam in abisso primæ vnitatis & sub caligine primarum tenebrarum imparticipaliter abscondita.

6 Quicquid est a Luna supra, purum est lumen, & illud est substantia orbium mundanorum.

Conclusiones secundum priscam doctrinam Mercurij Trismegisti Aegyptij X.

1 Vbicunq; vita, ibi anima. vbicunq; anima, ibi mẽs.

2 Omne motũ corporeũ, omne mouens in corporeũ.

3 Anima in corpore, mens in anima, in mente verbum, tum horum pater Deus.

4 Deus circa omnia atque per omnia, mens circa animam, anima circa aerem, aer circa materiam.

5 Nihil est in mundo expers vitæ.

6 Nihil est in vniuerso passibile mortis vel corruptionis.

Correlarium. Vbique vita, vbique prouidentia, vbiq; immortalitas.

7 Sex vijs futura homini Deus denũciat, per somnia, portenta, aues, intestina, spiritum, & Sybillam.

8 Verum est, quod non perturbatum, non determinatum, non coloratum, non figuratum, non concussum, nudum, perspicuum, a seipso comprehensibile, intrãsmutabile bonũ ac penitus incorporeũ.

9 Decem intra vnumquenque sunt vltores, ignorantia, tristicia, inconstantia, cupiditas, iniusticia, luxuries, inuidia, fraus, ira, malicia.

10 Decem vltores, de quibus dixit secundum Mercurio præcedens conclusio, videbit profundus contemplator correspondere malæ coordinationi denariæ in Cabala, & prefectis illius, de quibus ego in Cabalisticis conclusionibus nihil posui, quia est secretum.

Conclusiones Cabalisticæ, numero XLVII. *secundum secretam doctrinam sapientum Hebræorum Cabalistarum, quorum memoria sit semper in bonum.*

1 Sicut homo & sacerdos inferior sacrificat Deo animas animalium irrationalium, ita Michael sacerdos superior sacrificat animas animalium rationalium.

2 Nouem sunt angelorum hierarchiæ, quarum nomina Cherubim, Seraphim, Hasmalim, Hagot, Aralim, Tarsisim, Ophanim, Thephrasim, Isim.

3 Quamuis nomen ineffabile sit proprietas clemẽtiæ, negandum tamen non est quin contineat proprietatem iudicij.

4 Peccatum Adæ fuit truncatio regni a cæteris plãtis.

5 Cum arbore scientiæ boni & mali, in qua peccauit primus homo, creauit Deus seculum.

6 Magnus Aquilo fons est animarum omnium simpliciter, sicut alij dies quarundam et non omnium.

7 Cum dicit Salomõ in oratione sua in libro regnum. Exaudi o cœlum, per cœlum lineam viridem debemus intelligere, quæ girat vniuersum.

8 Animæ a tertio lumine ad quartam diem, & inde ad quintam descendunt, inde exeuntes corporis noctem subintrant.

9 Per sex dies geneseos habemus intelligere sex ex-

tremitates ædificij procedentes a bresit, sicut procedunt Cedri a Libano.

10 Rectius dicitur, quod Paradisus sit totũ ædificium quàm sit decima, & in medio eius est collocatus magnus Adam, qui est Tipheret.

11 Dictum est ex Eden exire fluuium, qui diuiditur in quatuor capita, ad significandum quod ex secunda numeratione procedit tertia, quæ in quartam, quintam, sextam & decimam diuiditur.

12 Verum erit omnia pendere ex fato, si per fatum, fatum supremum intellexerimus.

13 Qui nouerit in Cabala mysterium portarum intelligentiæ, cognoscet mysterium magni Iobelei.

14 Qui nouerit proprietatem meridionalem in dextrali coordinatione, sciet cur omnis profectio Abraã semper sit versus austrum.

15 Nisi nomini Abraã litera He addita fuisset, Abraã non generasset.

16 Omnes ante Moysen prophetarunt per ceruam vnicornem.

17 Vbicunque in scriptura sit mentio amoris maris & fœminæ, nobis mystice designatur coniunctio Tipheret & Chieneset Israel, vel Beth & Tipheret.

18 Qui media nocte cum Tipheret copulabitur, prospera erit ei omnis generatio.

19 Eadem sunt literæ nominis cacodæmonis, qui est princeps mundi huius, & nominis Dei Triagrammaton, & qui sciuerit ordinare transpositionem deducet vnum ex alio.

20 Cum fiet lux speculi non lucentis sicut speculi lucentis, erit nox sicut dies, vt dicit Dauid.

21 Qui sciet proprietatem quæ est secretum tenebrarum, sciet cur mali dæmones plus in nocte q̃ in die nocent.

22 Licet fiat multiplex coordinatio curruum, tamen in quantũ attinet ad Philateriorum mysterium, duo sunt currus ordinandi, ita vt ex secunda, tertia, quarta, quinta, fiat vnus currus, & sunt quatuor philateria quæ induit Vau. & ex sexta, septima, octaua, & nona fit secundus currus, & sunt philacteria quæ induit vltima He.

23 Supra proprietatem pœnitentiæ non est vtendum verbo dixit.

24 Cum dixit Iob, qui facit pacem in excelsis suis, aquam intellexit australem & ignem septentrionalem & præfectos illorum, de quibus non est vltra dicendum.

25 Idem est Bresith, id est in principio creauit, ac si dixisset in sapientia creauit.

26 Quod dixit Anchelos Chaldæus Becadmim id est cum æternis vel per æterna, trigintaduas vias sapientiæ intellexit.

27 Sicut congregatio aquarum est iustus, ita mare ad quod tendunt omnia flumina est diuinitas.

28 Per volatile quod creatum est die quinta, debemus intelligere angelos mundanos, qui hominibus apparent, non eos qui non apparent, nisi in spiritu.

29 Nomen Dei quatuor literarũ, quod est ex Mem, Sade, Pe, & Sade, regno Dauidis debet appropriari.

30 Nullus angelus habens sex alas vnq̃ trãsformatur.

31 Data est circuncisio ad liberationem a virtutibus immundis, quæ in circuitu ambulant.

32 Ideo circuncisio fit octaua die, quia est superior q̃ sponsa vniuersalizata.

33 Nullæ sunt literæ in tota lege, quæ in formis, coniũctionibus, separationibus, tortuositate, directione, defectu, superabundantia, minoritate, maioritate, coronatione, clausura, apertura, & ordine decem numerationum secreta non manifestent.

34 Qui intellexerit cur sit dictum quod Moyses abscondit faciem suam, & quod Ezechias vertit facies suas ad parietem, sciet quæ esse debeat orantis habitudo & dispositio.

35 Nulla res spiritualis descendens inferius operatur sine indumento.

36 Peccatum Sodomæ, fuit per troncationem vltimæ plantæ.

37 Per secretum orationis antelucanæ, nihil aliud debemus intelligere quàm proprietatem pietatis.

38 Sicut extrinsecus timor est inferior amore, ita intrinsecus est superior amore.

39 Ex præcedenti conclusione intelligitur, cur in Genesi a timore laudatur Abraam, quẽ tamẽ scimus per proprietatem pietatis omnia fecisse ex amore.

40 Quotiescunque ignoramus proprietatem a qua est influxus super petitione quam petimus, ad dominum naris recurrendum est.

41 Omnis anima bona, est aĩa noua veniens ab oriẽte.

42 Ideo Ioseph ossibus tantum sepultus est & non corpore, quia eius ossa erant virtutes & militiæ arboris superioris vocati Sadich influentis ad terram superiorem.

43 Ideo Moysis sepulchrum nemo nouit, quia exaltatus est in Iobeleo superiore, et super Ioboleum misit radices suas.

44 Cum anima comprehẽderit quicquid poterit comprehendere, & coniungetur animæ superiori, expoliabit indumentum terrenum a se, & extirpabitur de loco suo, & coniungetur cum diuinitate.

45 Sapientes Israel post cessationem prophetiæ per spiritum, prophetarunt per filiam vocis.

46 Non ponitur rex terræ in terra, quin prius humilietur militia cœlestis in cœlo.

47 Per dictionẽ Amen, ordo habetur expressus quomodo numerationum procedant influxus.

Conclusiones numero quingentæ secundum opinionem propriam, quæ denaria diuisione diuiduntur, in conclusiones physicas, theologicas, Platonicas, mathematicas, paradoxas dogmatizantes, paradoxas conciliantes, Chaldaicas, Orphicas, magicas, & Cabalasticas. In quibus omnibus nihil assertiue uel probabiliter pono, nisi quatenus id uel uerum uel probabile iudicat sacrosancta Romana ecclesia, & caput eius bene meritum summus Pontifex Innocentius octauus, cuius iudicio qui mentis suæ iudicium non summittit, mentem non habet.

Conclusiones paradoxæ numero XVII. secundum propriam opinionem, dicta primum Aristotelis & Platonis, deinde aliorum doctorum conciliantes, qui maxime discordare uidentur.

1 Nullum est quæsitum naturale aut diuinum in quo Aristoteles & Plato sensu & re non conueniant, quamuis verbis dissentire videantur.

2 Qui dicunt innascibilitatem esse positiuam proprietatem constituentem patrem inesse hipostatico incommunicabili, ab opinione sancti doctoris, a qua multum secundũ verba videntur discordare, nihil discordant.

3 De po-

3 Deponenda sexta notione, quæ est inspirabilitas, non debent discordare Thomistæ & Scotistæ, si recte suorum doctorū fundamenta introspiciunt.
4 De subiecto theologiæ fundamentaliter & radicaliter cōcordant Thomas, Scotus & Egidius, quamuis in ramis & verborum superficie quilibet eorum a quolibet dissentire plurimum videatur.
5 De quæstione illa, vtrum sit vnum esse in Christo, aut plura esse, dico Scotum & Thomam non discordare.
6 De distinctione ex natura rei non debentur discordare Thomistæ & Scotistæ, si suos doctores fundamentaliter intelligant.
7 De attributorum distinctione non discordant Thomas & Scotus.
8 In hoc articulo præciso a suis appendicibus, Vtrum angelus potuerit diuinam æqualitatem simpliciter appetere, non discordat Thomas & Scotus.
9 In materia quid prius cognoscatur, magis an minus vniuersale, concordant Thomas et Scotus, qui maxime in ea discordare existimantur, de qua pono infrascriptas tres conclusiones ex vtriusq; mente.
10 De re nominaliter concepta, primus conceptus qui habetur, est conceptus vniuersalissimus.
11 De re definitiue concepta, primus conceptus qui habetur, est conceptus rei, conceptus proprius et conuertibilis.
12 In distinctissima cognitione vltimo nota nobis sunt, prædicata maxime vniuersalia.
13 Opinio commentatoris de dimensionibus interminatis, principijs & fundamentis doctrinæ sancti Thomæ nihil repugnat.
14 In materia de obiecto intellectus non discordat vt creditur, sed concordat Thomas & Scotus.
15 In quæstione de contingentia ad vtrumlibet in materia de casu & fortuna, re & fundamentaliter non discordant Auenrois & Auicenna, licet superficie tenus & in verbis eorum oppositum appareat.
16 An corpus compositum accipiat physicus a metaphysico, discordare fundamentaliter non possunt Auenrois & Auicenna, & si verbis discrepent.
17 De modo quo angeli sint in loco, non differunt Thomas & Scotus.

Conclusiones philosophicæ secundum propriam opinionem, numero LXXX. quæ licet a communi philosophia dissentiant, a communi tamen philosophandi modo non multum abhorrent.

1 Potest a specie in sensu exteriori existente immediate abstrahi species vniuersalis.
2 Intentio secunda est ens rationis habens se per modum formæ qualitatiuæ ab operatione intellectus prouenien consequutiue non effectiue.
3 Nec prima intentio, nec secūda intentio alicubi sunt subiectiue.
4 Est deuenire in corporibus ad aliquid, quod ita corporaliter locat, quod corporaliter non locatur, & illud est vltima sphæra: sicut in intelligibilibus est deuenire ad aliquid, quod ita intelligibiliter locat, quod nullo modo locatur, & illud est Deus.
Correlarium. Non est quærendum quomodo vltima sphæra locatur, sed absolute concedendum quod non locatur.
5 Singulare non intelligitur ab intellectu, nec secundum veritatem, nec secundum etiam opinionem Aristotelis commentatoris & Thomæ.
6 Licet intellectus non intelligat singulariter, an ipso tamen est quod perfecte cognoscatur singulare.
7 Quælibet res quæcunque sit illa, in puritate sui esse constituta, est intelligēs, intellectus & intellectum.
8 Ex prædicta conclusione habetur, quare materia sit principium incognoscibilitatis, & intellectus agēs cognoscibilitatis.
9 Illa dicitur actio immanens, quæ non est subiectiue in illo, quod passiue per eam denominatur, & per hoc distinguitur a transeunte.
10 Omnis alius modus præter eum quem dixit præcedens conclusio, est insufficiens ad distinguendum actionem immanentem a transeunte.
11 Cum dicit Auenrois, nō esse aliud medium ad probandum abstractum præter æternitatem motus, non intelligit de quocunque abstracto, sed de eo quod vltimato gradu abstractionis est abstractū a corpore.
12 Esse corporeum non habet res ab aliqua forma substantiali vel gradu formæ substantialis.
13 Sex transcendentia, quæ ponit communis doctrina, a iunioribus Latinis sunt efficta, ea & Græci Peripathetici, & princeps eorū Aristoteles nescit.
14 Necessarium est apud Aristotelem primam causam mouere de necessitate.
15 Impossibile est, & omnino irrationale apud Aristotelem omnia euenire de necessitate, respectu cuiuscunque causæ illa necessitas accipiatur.
16 Tractatus suppositionū ad Logicum non pertinet.
17 Non potuit mundus esse a Deo ab æterno efficienter, efficientia vera quæ est reductio de potentia ad actum.
18 Potuit produci & fuit de facto secundum Aristotelem & commentatorem productus ab æterno mundus a Deo, efficientia quæ est naturalis fluxus & effectualis consequutio.
19 Qui negat cœlum esse animatum, ita vt motor eius non sit forma eius, non solum Aristoteli repugnat, sed totius philosophiæ fundamēta destruit.
20 In actibus nostri intellectus non est successio ratione potentiarum sensitiuarum & deseruientium, vt credunt moderni, sed eo quia rationalis est.
21 Notitia de nouo acquisita fit ex præcedenti cognitione tanquam ex termino a quo, & tanquam ex causa effectiua, partiali, formali, directiua, & tanquam ex causa prædisponente materiali.
22 Ille habitus est practicus, qui est formaliter regulatiuus alicuius operationis habituati.
23 Habitus habet esse practicum & speculatiuum ab obiecto relato ad subiectum in quo est. intellectus autem dicitur practicus vel speculatiuus a fine, quem sibi proponit habituatus.
24 Habitus practicus a speculatiuo finibus distinguitur
25 Praxis est operatio quæ non est formaliter cognitio, & potest esse recta, & non recta, rectificabilis per habitum vt per partiale rectificationis effectiuum quo practicans habituatur.
26 Practicum & speculatiuum sunt differentiæ accidentalis habitus.
27 Theologia viatoris vt viatoris est, simpliciter practica dicenda est.
28 Totam medicinam practicam esse, & vt verum

asserimus, & vt consonum dictis ac sententiæ Auenrois.

29 Logica est practica.

30 Sensus communis non est distinctus a sensu visus, auditus, odoratus, gustus, & tactus.

31 Non dari species intelligibiles a phantasmatibus abstractas, & vt veram, & commentatoris & Alberti sententiam asserimus.

32 In omni quæstione per demonstrationem scibili oportet præcognoscere quid subiecti & passionis, non intelligendo per quid, quid nominis, vt intelligunt expositores, sed quid rei.

33 Possibilis est regressus a causa ad effectum absque negatione quam somniat Burleus.

34 Tenentes minima naturalia in qualitatibus, nõ propterea habent negare motum alterationis fieri in tempore successiue.

35 Necessarium est tenere secũdum Auenroem, quod forma generis sit realiter alia a forma speciei, nec oppositum stat cum principijs doctrinæ suæ.

36 Demõstratio Aristotelis in vij. physicorum, quod omne quod mouetur, mouetur ab alio, nihil probat eorum quæ vel Thomas vel Scotus vel Egidius, quem sequitur Iohannes de Gandauo, vel Gratiadeus, vel Burleus, vel alij quos ego legerim, intendunt, sed tãtum, quod optime dixit commentator, a Latinis omnibus expositoribus male intellectus, & est quod in quolibet moto, motor est alius a mobili vel secundum naturam vel secundum subiectum.

37 Demonstratio vij. Physicorum probat euidenter, quod cœlum non mouetur a se, datis principijs Auenrois veris vtique & firmissimis.

38 Ordo librorum naturalis philosophiæ ab Aristotele traditæ est iste, liber physicorum, cœli & mundi, de generatione, metheororum, mineraliũ, de plantis, de generatione animalium, de partibus animalium, de progressu animalium, de anima, tùm libri qui dicuntur parui naturales.

Correlarium. Qui librum de anima, sextũ naturalium vocant, ab Aristotelis mente omnino discordant.

39 Omnis via saluans dictum Aristotelis, quod venti orientales sint calidiores occidentalibus, præter viam animationis cœli, est friuola & nulla.

40 Nec ab Aristotele, nec ab expositoribus adductæ rationes de salsedine maris sunt sufficientes, nec potest vlla maxime stante Mosaica veritate sufficientior assignari, quàm causalitas eiusdem vniuersalis prouidentiæ, quæ & in terra discooperitionem operata est.

41 Nulla pars cœli differt ab alia secũdum lucidum & non lucidũ, sed secundũ magis & minus lucidum.

42 Modus ab Aristotele datus, quomodo calefiant inferiora a superioribus, nullo modo rectus apparet.

43 Hæc duo stant simul, & ambo credo simul esse vera, & quod ratio Auenrois in commento vltimo Primi Physicorum contra Auicennam cõcludat, & quod cum hoc rationes Auicennæ ad probandum primum principium sunt bonæ & efficaces.

44 Si intelligentias esse in genere secundum Aristotelem dixerit Thomas, non minus sibi quàm Aristoteli repugnabit.

45 Si vnitas generis non est solum ex parte concipientis, sed etiã ex parte concepti, necesse est quæcunq; sunt in eodem genere Logico, esse in eodem genere Physico.

46 Scientia est realiter relatiua, & scibile ad eam per accidens refertur.

47 Tenendo communem modum doctorum, quod scilicet de Deo aliquid formaliter prædicetur, dico duas conclusiones proximas, quarum hæc est prima. Quod solus Deus ita est substantia, quod nullo modo est non substantia.

48 Secunda. Deus ideo non est in genere, quia est substantialiter substantia.

49 Ponere differẽtiam inter simitatem, & albedinem, aut consimilia accidentia, per hoc quod illud separabile sit, illud inseparabile a certo subiecto, fictitium est.

50 Differentia quæ inter suprascripta accidentia apparet, ex sola voluntaria nominum impositione originatur.

51 Necessarium est dicere secundum Auẽroem, quod substantia est de intrinseca quiditate accidentis, & est opinio & Aristoteli & philosophiæ maxime consona.

52 In definitione substantiarũ naturalium non esse ponendam materiam, & Auenroi & Alberto consentanea sententia est.

53 Si Thomas dixerit, in intelligentijs secundum Aristotelem esse accidentia, non Aristoteli modo, sed sibi ipsi contradicit.

54 Istæ propositiones sunt concedendæ vt omnino veræ, materia prima sit asinus, bos & similia.

55 In composito materiali non sunt duæ præcisæ entitates & distinctæ, sed vna entitas.

56 Sonum non ex motu aeris intercepti inter duo corpora se percutientia, vt tenet Aristoteles, & expositores eius, sed ex contactuali talium vel talium corporum, talem vel talem sonum causari dico.

57 Rationes quas adducunt Peripathetici ad probandum, quod in causis essentialiter ordinatis non eatur in infinitum, non conuincunt de necessitate falsitatem positi.

58 Virtutem sensitiuam sensus communis, sicuti non a virtutibus sensitiuis sensuum exteriorum, vt dixit conclusio xxx. ita nec a virtutibus sensitiuis sensuum interiorum, phantastica, siue imaginatiua, cogitatiua, & memoratiua, subiecto, id est re differre, & vt verã, & vt Aristotelis Platonisq; sententiam asserimus.

59 Dico omnes qualitates elementorum symbolas esse diuersarum specierum.

60 Si qua est ponenda figura quarta syllogismorum, illa est ponenda quam Galenus ponit, non quam & Franciscus Maironis & Petrus Mantuanus pueriliter confinxerunt, rectius est tamẽ nullã ponere.

61 De materia vt ex ea per se fiunt res tractare metaphysicum, Physicum autem vt ex ea res fiunt per accidens, habemus dicere secundum doctrinam Aristotelis.

62 Dictio exclusiua addita vni relatiuo, correlatiuum non excludit.

63 Non debet concedi, partem in toto quantitatiuo a suo toto esse aliquo modo actu distincta.

64 Opinio quæ Auicennæ ascribitur, quod illud vnũ, quod cum ente conuertitur, sit vnum quod est principium numeri, & ita consequenter, quod

vnaqueque

vnaquæq; res sit vna per intētionē additam essentiæ suæ, si non est necessario vera, est tamen probabilis & defendetur a me.

65 Licet potentia intellectiua in nobis sit accidens, in angelis tamen est substantia.

66 Formalitas est actualitas apta per se perficere possibilem intellectum.

67 Si ex concursu elementorum fiat mixtum, quocunque modo ponantur elementa manere, in mixto fiet mixtum ex elementis, vt ex materia digesta a calido spirituali vaporoso eleuato ab eis.

68 In omnibus infra Deum eadem est materia secundum essentiam, diuersa secundum esse.

69 Quiditates physicarum naturarum adæquato conceptο & proprio, cōcipi possunt sine accidētibus, siue a metaphysico, siue a physico considerentur.

70 Corpus organicum quod est materia animæ, & ponitur in diffinitione eius ab Aristotele, est corpus et organicum per formam essentialiter distinctam ab anima, eum perficiente.

71 Secundum omnes philosophos dicendū est, Deum necessario agere quicquid agit.

72 Qui dubitat ex intelligibili & intellectu magis vere & substantialiter fieri vnum, quàm ex materia & forma materiali non est philosophus.

73 Tenendo opinionem de anima intellectiua, quam tenet commentator, videtur mihi rationabiliter tenendum illam animam nullius accidendentis esse subiectum, & positionem hanc tanquam veram defendam, quāquam vtrum hoc ille tenuerit, ego non definio.

74 Dico secundum Thomam dicendum esse, in actu reflexo intellectus consistere beatitudinē nostram.

75 Diffinitio naturæ cœlestia comprehendit, & li (&) copulatiue tenetur & non disiunctiue.

76 Sicut quilibet Philosophus habet dicere, quod virtutes sensitiue sunt in corde, ita quilibet medicus habet dicere, quod sint in cerebro.

77 Quod dicitur a communi schola philosophantium omnium Latinorum de prima operatione intellectus, error est, quia non est alia operatio partis rationalis quàm illæ duæ quas ipsi secundam & tertiam ponunt, compositio scilicet & discursus.

78 Accidentia nullo modo debent dici entia, sed entis.

79 Sex principia sunt formæ absolutæ.

80 Si qua est lingua prima & non causalis, illam esse Hebraicam multis patet coniecturis.

Conclusiones paradoxæ numero LXXI. secundum opinionem propriam, noua in philosophia dogmata inducentes.

1 Sicut esse proprietatum præceditur ab esse quiditatiuo, ita esse quiditatiuum præceditur ab esse vniali.

2 Non possumus dicere quod de re præcisissime sumpta aliqd prædicetur prædicatione proprie dicta.

3 Qui attingit rē in diffinitione, attingit rē in alteritate.

4 Solus ille qui attingit rem in præcisione suæ vnionis, attingit rem vt est ipsa.

5 Quanto vnusquisque modus cognitionis est eminentior, tanto in intellectu disproportionato imperfectior euadit & illi inutilior.

6 Sicut cognitio per demonstrationem habita homini pro communi statu, quem hic experimur, est perfectissima cognitio, ita simpliciter inter cognitiones est imperfectissima.

7 Sicut Deus est simpliciter cognitio totius esse, ita intellectus est diffinitio totius esse, & anima scientia totius esse.

8 Si theologia theologice tradatur, erit vt de primo subiecto de eo quod est vnialiter vnum, & de quolibet quod est secūdum suum esse vniale tanquam de subiecto secundario.

9 Vera metaphysica tradita metaphysicaliter, est de quolibet quod est vera forma vt de primo subiecto, & de quolibet quod est secundum suum esse formale tanquam de obiecto secundario in modo procedendi demonstrationem negligens.

10 Sicut in creatura non valet consequentia, est ens, ergo est, ita in Deo non valet, est, ergo est ens.

11 Eadem res in creatura ratione suæ actualitatis dicitur esse, & ratione suæ determinationis dicitur essentia.

12 Sicut angelus necessario componitur ex essentia & esse, ita anima necessario componitur ex substantia & accidente.

13 Cōtradictoria in natura intellectuali se cōpatiūtur.

14 Licet sit vera præcedens conclusio, tamē magis proprie dicitur, quod in natura intellectuali non sint contradictoria q̄ quod se compatiantur.

15 Contradictoria coincidunt in natura vniali.

16 Rationabiliter posuit Aristoteles in suis scientijs, primum principium de quolibet dici alterum contradictoriorum, & de nullo simul.

17 In intellectu est hoc et illud, se nō est hoc extra illud.

18 Ideo in anima apparet incompossibilitas contradictoriorū, quia est prima quantitas ponens partem in extra partem.

19 Vnumquodque in natura intellectuali habet a sua intelligibili vnitate, & quod quodlibet sibi vniat, & quod immaculatam ac impermixtam sibi suam seruet proprietatem.

20 Ipseitas vniuscuiusque tunc maxime est ipsa, cum in ipsa ita sunt omnia, vt in ipsa omnia sint ipsa.

21 Per prædictas conclusiones intelligi potest quæ sit omiomeria Anazagoræ, quam Opifex intellectus distinguit.

22 Nemo miretur, quod Anaxagoras intellectum appellauerit immixtum, cū sit maxime mixtus, quia maxima mixtio coincidit cum maxima simplicitate in natura intellectuali.

23 Sicut formæ substantiales in secundo mundo sunt per modum accidentium, ita formæ accidentales sunt in primo mundo per modum substantiarum.

Correlarium. Sicut in primo mundo non est album sed albedo, ita in secundo mundo non est ignis sed igneum.

24 Non potest dici, quod in intellectu ideæ, verbi gratia ignis, aquæ & aeris, sint tres ideæ, sed oportet dicere quod sunt ternarius.

25 Nisi destruamus naturam intellectualem, non possumus intelligere ideas numerari, nisi per intimationem ideæ numeri per reliquas, sicut est cuiuslibet per omnes.

26 Ex præcedentibus conclusionibus potest intelligi, qui sit formalis numerus, quem dixit Pithagoras esse principium omnium rerum.

27 Quinq; ponenda sunt prima prædicamēta. Vnum, substantia, quantitas, qualitas, & ad aliquid.

28 Rectius ad quinque suprascripta reducitur entium diuersitas quàm ad decē, quæ Architas primum, deinde Aristoteles posuit, vel quinque quæ ponit Plotinus, vel ad quatuor quæ ponunt Stoici.

29 Ratio prædicamenti vnius est absoluta præcisio ab omni extraneo.

30 Ratio prædicamenti substantiæ est vnita perfectio imparticipatæ substantiæ.

31 Ratio prædicamenti quātitatis est extra positio partis ad partem.

32 Ratio prædicamenti qualitatis, est veritas denominationis per inhærentem participationem.

33 Ratio prædicamenti ad aliquid, est esse imaginariū.

34 Nullum est prædicatum formale imparticipatum, quod partialiter pdicari non possit de intelligētia.

35 Sicut de solo intellectu vere dicitur, quod est ignis, & quod est aqua, quod est motus & quod est status, ita de sola anima vere dicitur, quod frigesit, quod calesit, quod stat, quod mouetur.

36 Sicut intellectus Dei vnitatē multiplicat, ita anima intellectus multitudinem quantificat & extendit.

37 Primum intelligibile cum primo intellectu, & primum scibile cum primo sciente coincidit.

38 In animis deterioris notæ est ratio per modum sensus, in animis sublimioribus est sensus per modum rationis.

39 Dictum illud mirabile illius barbari Nimpharum & dæmonum consortis de clxxxiiij. mundis in figura triangulari cum tribus vnitatibus angularibus, & vna media constitutis, rectissime intelligetur, si ab vnitate intelligibili trinitatem intellectualem, animalem & seminalem, & principaliū mundi partium per primum sphæricum numerū computationem intellexerimus.

40 Posse animam per viam purgatoriam absque alio studio vel inuestigatione per solam modicam & facillimam collationem & aduertētiam super iam de super habita intelligibilia perfectam omnium scibilium scientiam acquirere, non solum Platonici philosophi, sed etiam inter Peripatheticos hi de quibus minus videtur, Auenrois sequaces habent concedere.

41 Sicut se habet sensus communis in cognitione accidentalium qualitatum, & quantitatis materialis, ita se habet ratio in cognitione substātialium qualitatum & quantitatis formalis, seruata proportione, quod ille sensualiter hæc rationaliter agit.

42 Infinitas Dei per superexcedentiam ad esse intellectuale & viā mysticæ theologiæ probari potest, & ad id probandum omnis alia via inefficax est.

43 Actus quo felicitatur natura angelica & rationalis vltima felicitate, nec est actus intellectus, nec voluntatis, sed est vnio vnitatis quæ est in alteritate animæ cum vnitate quæ est sine alteritate.

44 Aristoteles in libro metaphysicæ de Deo non tractat nisi in vltimo capitulo duodecimi quod incipit. Considerādum est etiam vtronam modo vniuersum habet bonum.

45 Ordo librorum metaphysicæ post naturales eo modo, quo eos ordinauit Aristoteles secundum nullum processum siue compositiuum siue resolutiuum potest esse rectus.

46 Dato quocunque obiecto practicabili, nobilior est operatio quæ cum practicat quàm quæ cum contemplatur, si cætera sunt patria.

47 Melius potest saluari textus Aristotelis, qui dicit omnem animam esse immortalem, quàm qui dicit omnem animam esse mortalem.

48 Præter tria demonstrationis genera, quia, propter quid & simpliciter, quæ ponunt Aristoteles & commentator, datur quartum genus demonstrationis, quæ dici potest demonstratio conuertibilitatis fortius omnibus prædictis.

49 Magis impropriе dicitur de Deo, quod sit intellectus vel intelligēs, quàm de anima rationali quod sit angelus.

50 Sola materia sufficit ad id saluandum, cuius gratia Aristoteles & alij philosophi priuationem inter principia naturalia posuerunt.

Correlarium. Priuatio non est ponenda inter principia naturalia.

51 Tria sunt principia rerum naturalium, materia, motus, & forma.

52 Eadem est scientia de Deo, homine, & materia prima, & qui de vno scientiam habuerit, habebit & de reliquis seruata proportione extremi ad extremū, medij ad extrema, & extremorū ad medium.

53 Qui primam materiam negat, nec sensui contradicit, nec rationem physicam negat.

54 Ad probandum primam materiam esse, magis certificat vel via numerorum, vel via catholicæ philosophiæ, quàm vllo ratio physica in qua sensus habeat introitum.

55 Qui ordinem Hebraicæ linguæ profunde & radicaliter tenuerit, atque illum proportionabiliter in scientijs seruare nouerit, cuiuscunque scibilis perfecte inueniendi normam & regulam habebit.

56 Præter distinctionem rei & rationis ponenda est distinctio tertia, quam ego appello inadæquationis.

57 Species inimicitiæ, quæ a lupo ad ouis æstimatiuam multiplicantur, non accidentis alicuius, sed substantiæ species sunt.

58 Formalitas est adæquatum obiectum intellectus.

59 Vbicunque datur aliqua natura composita ex pluribus naturis actu in ea remanētibus, semper in ea nobilior est substantialiter aliæ accidentaliter.

60 Nihil intelligit actu & distincte anima nisi seipsam.

61 Tota substātia animæ rōnalis est pars intellectualis.

62 Anima se ipsam semper intelligit, et se intelligendo quodammodo omnia entia intelligit.

63 Quamuis in anima ita sit actu natura intellectualis per quam cum angelo conuenit, sicut est natura rationalis per quam ab eo distinguitur, nihil tamen intrinsecum est in ea, per quod possit sine propria specie aliquid a se distinctum intelligere.

64 Intellectualis natura quæ est in anima rationali, supra naturam rationalem præcise differt a natura intellectuali pura, sicut differt pars a toto.

65 Quia intellectus animalis differt ab intellectu intellectuali vt pars media, non vt pars tantum, ideo in tellectuali totalitati magis parificatur.

66 Potest anima per extrinsecam informationem ad hoc deuenire, vt omnia per substantialem suam formam indiuisibiliter intelligat.

67 Cuilibet seriei animarum vnus correspōdet purus intellectus.

68 Omnes animæ cœlestes in primo intellectu vnum sunt.

69 Rationabile

69 Rationabile est secundum philosophiam omnem seriem animalem in proprio beatificari intellectu, quod tamen non assertiue sed probabiliter dictum sit.

70 Cum tres fuerint, qui dicerent omnia esse vnum, Zenophanes, Parmenides et Melissus, videbit qui diligenter eorum dicta perscrutabitur, Zenophanis vnum illud esse, quod est simplicitur vnum.

Vnum Parmenidis non vnum absolute vt credi tur, sed ens vnum.

Vnum Melissi esse vnum habens ad vnum Zeno phanis extremalem correspondentiam.

71 Empedocles per litem & amicitiam in anima nihil aliud intelligit quàm potentiam sursum ductiuam & deorsum ductiuam in ea, quas ego credo proportionari in sciētia Sephirot æternitati & decori.

Conclusiones in theologia numero XXIX. secundum opinionem propriam a communi modo dicendi theologorum satis diuersam.

1 Qui dixerit accidens existere non posse nisi in existat, eucharistiæ poterit sacramentum tenere, etiam tenendo panis substantiam non remanere vt tenet communis via.

2 Si teneatur communis via de possibilitate suppositionis in respectu ad quancunque creaturam, dico quod sine conuersione panis in corpus Christi vel paneitatis annihilatione potest fieri, vt in altari sit corpus Christi secundum veritatem sacramenti eucharistiæ, quod sit dictum loquendo de possibili, non de sic esse.

3 Ideales rerum formalesq; rationes effectiue a Deo in prima creata mente formaliter primo reperiri cum theologica veritate tenemus.

Correlarium. Vbi ideæ sunt idealiter, ibi non sunt formaliter, vbi sunt formaliter, ibi non sunt idealiter.

4 Si ponamus Deum cognoscere creaturas, vt obiectum secundarium suæ intuitionis, vt communiter ponitur, dico quod pater prius producit verbum quàm creaturas cognoscat.

5 Attributales perfectiones nec in Deo, nec secūdum se quiditatiue sumptæ dicunt diuersas rationes in recto & principaliter diffinibiles vel descriptibiles.

6 Intuitus diuinæ cognitionis ad creaturas tanquam obiecta primaria vel secundaria formaliter non terminatur, vt dicit communis schola theologorum, sed se tantum, & nihil aliud a se intuens primarie nec secundarie vnitiue & eminenter, & plus quàm æquipollenter omnia cognoscit.

Correlarium. Non est aliqua multitudo intellectorum in Deo nec creaturæ, vt intellectæ ponunt in numerum cum diuina essentia vt intellecta, sed est penitus vnum simplicissimum intellectum.

7 Tria transcendentia in quibus consistit imago, non dicunt diuersas rationes in recto, & principaliter diffinibiles vel descriptibiles.

8 Christus non veraciter & quantum ad realem præsentiam descendit ad inferos, vt ponit Thomas & communis via, sed solum quo ad effectum.

9 Licet ita mihi videatur probabile, non est tamen pertinaciter asserendum, quod anima Christi per alium modum nobis ignotum non potuerit in infernum descendere.

10 Illa verba, Hoc est corpus &c. quæ in consecratione dicuntur, materialiter tenetur non significatiue.

11 Si teneatur communis via, quod actu intellectus attingatus Deus, dico duas sequentes conclusiones, quarum hæc est prima, quod videntes verbum eo actu, quo essentiam diuinam attingunt, creaturas non attingunt nisi eminenter æquipollenter ad formalem cognitionem, æquipollentia non actus sed obiecti.

12 Beati duplicem habent cognitionem de creaturis eas formaliter attingentem, quarum altera illatiue est ex ea qua verbum attingunt, altera secundum quam in re creata creaturam contemplantur.

13 Non assentior communi sententiæ theologorum dicentium, posse Deum quamlibet naturam suppositare, sed de rationali tantum hoc concedo.

14 Nec crux Christi, nec vllo imago adoranda est ado ratione latriæ, etiam eo modo quo ponit Thomas.

15 Si non peccasset Adam, Deus fuisset incarnatus, sed non crucifixus.

16 In quo lumine Iohannes Apocalipsim vidit, in eo Apocalipsim non intellexit.

17 Primum peccatum angeli fuit peccatum omissionis, secundum peccatum luxuriæ, tertium peccatum superbiæ.

18 Dico probabiliter, & nisi esset communis modus dicendi theologorum, in oppositum firmiter assererem, assero tamen hoc dictum in se esse probabile, & est, quod sicut nullus opinatur aliquid ita esse præcise, quia vult sic opinari, ita nullus credit aliquid esse verum præcise, quia vult credere id esse verum.

Correlarium. Non est in potestate libera hominis credere articulum fidei esse verum, quando placet, & credere eum esse falsum, quando sibi placet.

19 Nisi essent dicta sanctorum, quæ in manifesto sui sermonis videntur dicere oppositum, firmiter assererem hanc, & sequentem conclusionem, assero tamen eas probabiles esse & defendi posse rationabiliter, quarum prima est quod peccatum mortale in se est malum finitum.

20 Secunda est quod peccato mortali finiti temporis, non debetur pœna infinita secundum tempus, sed finita tantum.

21 Non omnis voluntas Dei beneplaciti est efficax.

22 Dictum apostoli dicentis, Deus vult omnes homines saluos fieri, positiue de voluntate beneplaciti antecedente intelligenda est.

23 Voluntas antecedens sic potest describi, voluntas Dei antecedens est illa, qua Deus dat alicui naturalia vel antecedentia quibus potest aliquid consequi, cui Deus paratus est coagere si alius velit, nec sibi contrarium manifestabit cum præcepto vel consilio exequendi, permittens eum libere velle agere ad consequutionem suæ salutis.

24 Tenendo communem viam theologorum quod felicitas sit in intellectu vel in voluntate, dico duas conclusiones, quarum prima est hæc, quod intellectus ad felicitatem non perueniret nisi esset actus voluntatis, qui in hoc est ipso actu intellectus potior.

25 Secunda conclusio est hæc, Licet actus intellectus formaliter felicitantis attingat obiecti essentiam, tamen quod actus suus circa illum actus sit felici-

tatis, formaliter habet ab actu voluntatis.

26 Perſonæ in diuinis numero diſtinguuntur.

27 Perſonalitates in diuinis ſunt primo diuerſæ.

28 Theologice loquendo dico, quod in æuo non eſt ſucceſſio formaliter intrinſeca continuatiua, ſed bene terminatiua, ſecundum philoſophos tamen aliter dicerem.

29 Rationabilius eſt credere Originem eſſe ſaluum, quàm credere ipſum eſſe damnatum.

Concluſiones ſecūdum propriam opinionem numero LXII. *in doctrinam Platonis, de qua pauca hic adducuntur, quia prima paradoxa concluſio totam ſibi aſſumit Platonis doctrinam diſcutiendam.*

1 Per numeros triplares, qui a Platone in Timeo ponuntur in triangulo animam ſignificante, admonemur quouſque in formis numerandis ſit progrediendum per naturam illius, quod eſt prima forma formans. Per numero vero duplares ibidem poſitos admonemur quatenus poſitis duobus extremis terminis coordinanda ſunt media per naturam eius, quod eſt medium in vniuerſo.

2 Cum quæritur a Platone, an ad exemplar genitum an ingenitum factus ſit mundus, nihil aliud quæritur, niſi an ad animales rationes, an ad ideas intellectuales.

3 Qui nouerit modum illuminationis ſuperiorum ſuper media, intelliget idem ſignificare & Platonicos per congregationem animarum in monte Ida, & Hebræos per animarum congregationem in monte Sinai in auditione legis.

4 Qui ſciuerit rationem cauſæ præſupponere rationem perfecti, intelliget iuxta Platonicam doctrinam, quare dixerit Pherecides, non prius Iouem mundum fabricaſſe quàm in amorem fuerit tranſformatus.

5 Empedocles per ſphæram intelligibilem a Venere contentam, nihil aliud intelligit quàm mundum archetypum ab ordine intra ſe manentis primæ prouidentiæ contentum.

6 Ideo amor ab Orpheo ſine oculis dicitur, quia eſt ſupra intellectum.

7 Cum dicit Plato in timeo, in medio mundi poſitam animam quicquid dicant cæteri Platonici ego per medium Lunam intelligo.

8 Infra ambitum terminati entis, recte quinque illa Platonis pro tranſcēdētibus ponuntur. Ens, Idem, Alterum, Status, & Motus.

9 Platonice loquendo de anima, dico animam viuere cum Saturno vitam cōtemplatiuam, cum Ioue & politicam & practicam, cum Marte iraſcibilem & ambicioſam, cum Venere concupiſcibilem & voluptuoſam, cum Mercurio vegetalem cum ſtupido ſenſu.

10 Ex præcedenti concluſione habetur, quæ ſit virga Mercurij ſoporifera.

11 Primus ſeptenarius vitæ humanæ eſt ſub Mercurio, ſecundus ſub Venere, tertius ſub Marte, quartus ſub Ioue, quintus ſub Saturno, & reliqui ſeptēnarij ſecundum eum qui fuerit prædominatus in præcedentibus.

12 Prædictis vitis cooperantur Sol & Luna, vt cauſæ vniuerſales, & per appropriationem Luna Mercurio et Saturno, Sol Veneri et Marti, ſimul vterque Ioui.

13 Si Siriani theologicam ſequamur, rationabile eſt eccleſiaſticæ hierarchiæ ſacerdotes in cœleſti hierarchia anagogicis virtutibus proportionari.

14 Cum Platonem audimus Palladem et amorem philoſophos deos vocātem, ita intelligamus, vt amor ſit philoſophus ratione viæ, Pallas ratione termini.

15 Per extremorum & medij rationem, cognoſcere poſſumus cōueniēter vniuerſi gradus ſic in quinque poſſe diuidi, in ſuper ens, vere ens, non vere ens, non vere non ens, vere non ens.

16 Per ipſum tale, vere tale, ſemper tale, in Platonis doctrina debemus intelligere proprietatem intellectus, animæ, & primorum corporum.

17 Si Siriani doctrinam ſequamur, conueniens eſt poſt vnitatem totalis intellectionis, quæ & trifariam diuiditur, in ſubſtantialem, potentialem & operatiuam, ponere trinarium intellectionis, partialis, ſcilicet participate & imaginariæ.

18 Quicquid dicant cæteri Platonici de rationalis animæ partium diſtinctione, aſſero ego ſi id eſt rationalem partem & diuidamus, eandem partem vt phantaſiæ coniungitur dici, vt intellectui vt ſibi ipſi.

19 Poſſibile eſt vt pars rationalis animæ noſtræ quam ſecundum Peripatheticos poſſibilem intellectum voco, adhoc perueniat, vt ſine coniunctiue ad phantaſmata diſcurrat & operetur.

20 Perfectius & verius reperitur pulchritudo in intelligibilibus quàm in ſenſibilibus.

21 Cum dicit Plato, amorem natum ex congreſſu Peniæ & Pori in hortis Iouis, in natalibus Veneris dijs diſcumbētibus, nihil aliud intelligit, quàm in angeli mente tunc primum amorem, id eſt deſiderium pulchritudinis eſſe natū, cum in eo idearum ſplendor, imperfectius tamen refulſit.

22 Amor de quo in ſympoſio loquitur Plato, in Deo nullo modo eſſe poteſt.

23 Per duplicem Venerem, de qua in ſympoſio Platonis, nihil aliud intelligere debemus, quàm duplicem pulchritudinem, ſenſibilem & intelligibilem.

24 Amor de quo Plotinus loquitur, non eſt cœleſtis amor, de quo Plato in ſympoſio, ſed illius vera et proxima imago.

25 Pugnantia quæ videtur in dictis Orphei & Agotonis, quorum alter amorem antiquiorem omnibus dijs dicit, alter iuniorem, perfecte ſoluemus ſi ad duplex deorum eſſe, intelligibile & naturale reſpexerimus.

26 Pulchritudo eſt in Deo per cauſam, in totali intellectu vere eſſentialiter totaliter, in particulari intellectu vere partialiter eſſentialiter, in anima rationali vere participaliter, in viſibilibus cœli accidentibus imaginarie eſſentialiter totaliter, in ſubcœleſtibus qualitatibus viſibilibus imaginarie partialiter eſſentialiter, in quantitatibus imaginarie participaliter.

27 Cum dicit Plato, omne quod fit a cauſa fieri, referendum eſt per ſe ad per ſe, & per accidens ad per accidens.

28 Cum dixit Plato in Timeo, ex indiuidua diuiduaq; ſubſtantia conflatam animam, per indiuiduam ſubſtantiam animalem intellectum ſignificauit, per

per diuiduam animalem rationem.

29 Non est credendum in doctrina Platonis animam quicquam intelligere per inspectionem ad ideas, nisi cum peruenit ad illum statum, qui est supremus gradus contemplatiuæ perfectionis.

Correlarium. Errant qui credũt secundum Platonem, quod ea quæ nos quotidie cognoscimus & intelligimus, in idearum lumine cognoscamus.

30 Modus cognoscendi per ideas est ille, cuius dixit Plato in Timeo paucos homines esse participes, sed bene deos omnes.

31 Exponere in fabula Critiæ per quinque partes, quinque formas corporis, omnino est inconueniens.

32 Per aliam vitam in Epinomide intelligere debemus connexionem partis cum suo toto, & credo idem esse, quod apud Cabalistas dicitur seculum neutrum.

33 Qualiter verum sit quod in Epinomide dicitur, Arithmeticam scientiam inter omnes speculatiuas maxime facere ad felicitatem, intelligi potest per conclusiones nostras de mathematicis.

34 Per cœlum in Epinomide, quod dicit Plato, esse nobis causam omnium bonorum, non ideam cœli, sed ipsum cœlum, quod est cœleste animal intelligere debemus.

35 Per necessitatis regnum in symposio Platonis, nihil aliud intelligere debemus quàm superabundantiam naturæ alterius supra naturam eiusdem, & infiniti supra terminum.

36 Per demonstrationem Platonis in Phedro de animæ immortalitate, nec de nostris animis vt Proclus, Hermias, & Sirianus credunt, nec de omni anima vt Plotinus & Numenius, nec de mundi tantum anima, vt Possidonius, sed de cœlesti qualibet anima probatur, & cõcluditur immortalitas.

37 Tempus essentialiter est in incorporeis, participatiue in corporeis.

38 Tempus vbi habet esse essentiale, habet esse totaliter extra animam.

39 Tempus habet ab anima suum esse participatum, a prima quidem anima per modum effectiue causalitatis, ab vltima vero per modum obiectiue consequutionis.

40 Motus primi cœli, & vniuersaliter, quilibet motus siue localis siue alterationis secundario & per accidens tempore mensuratur.

41 Licet natura intellectualis simul omnia intelligat, non tamen hoc est per virtualem & vnitiuam continentiam, sed per mutuam penetrationem formarum, & indissociatam communicationem totius esse participati, id est formalis.

42 Per demonstrationem Platonis in Phedro de immortalitate animæ, firmius demõstratur æternitas mundi, quàm per vllam rationem Aristotelis in viij. Physicorum.

43 Sicut & videtur & auditur homo ab homine per motionem sensus ad extra, ita & videtur & auditur dæmon ab homine & a dæmone per motionem sensus ad intra.

44 Cur homo non possit non videri si sit præsens a recte disposito in potentia visiua, dæmon autem tunc solum videatur cum vult videri, ex modo quo vnusquisque eorum videtur haberi potest.

45 Sensus naturæ, quem ponunt Alchindus Bacon, Guilielmus Parisiensis, et quidam alij, maxime autem omnes Magi, nihil est aliud quàm sensus vehiculi quem ponunt Platonici.

46 Cum dicit Plato, neminem nisi inuitum peccare, nihil aliud intelligitur quàm illud quod Thomas tenet, scilicet non posse esse peccatum in voluntate nisi sit defectus in ratione.

47 Prouidentia est statuitiue in Deo, ordinatiue in intelligentia, exequutiue in anima, denunciatiue in cœlo, terminatiue in toto vniuerso.

48 Non solum per dicta in Epinomide & Philebo a Platone, in quibus dialogis expresse ponit Plato felicitatem in contemplatione, sed per dicta in Phedro de furore amatorio, constat secundum Platonem non esse felicitatem in actu amoris, quia furor non est felicitas, sed impetus concitans vrgens & impellens ad felicitatem. felicitas ĩ itellu.

49 Ex eo nomine, quo Dei nominant amorem, patet diligenter aduertenti, quod in actu amoris non est felicitas.

50 Ista propositio in Phedro, omnis anima totius inanimati curam habet, simpliciter de quacunque vere anima, intelligenda est.

51 Ex dicto illo Platonis in Phedro, quod nisi anima hominis ea, quæ vere sunt, intuita esset, in hoc animal non venisset, si recte intelligatur, intelligetur quod opinio Plotini ponens transmigrationem animarum in bruta, non est ad mentem Platonis.

52 Ex oratione Socratis in Phedro ad Pana, habetur complete opinio Platonis de felicitate.

53 Opinio Cratili de nominibus ita est intelligenda, non quod talia sint nomina, sed quod talia esse debent si sint recta.

54 Ideo dixit Socrates in Cratilo se somniare circa ideas, quia ideis non vtimur in hoc statu, sed earum imaginibus proximis vel secundarijs.

55 Per vnum in Sophiste, intellige vnum in alteritate.

56 Dictum illud in Sophiste, qui vnum non dicit nihil dicit, illud est, quod ab Aristotele dicitur, qui vnum non intelligit nihil intelligit.

57 Dictum illud Platonis in Sophistæ de simulachris, quæ dicit dæmonica machinatione conficta, & si multis alijs modis possit verificari, conueniens tamen est exponere per hoc, quod illa vt gradum medium in entitate tenent dæmonico ordini proportionantur.

58 Venatio illa Socratis, de qua in Prothagora, conuenienter per sex gradus potest sic describi, vt primus sit esse materiæ extrinsecæ, secundus esse particulare immateriale, tertius esse vniuersale, quartus esse rationale, quintus esse particulare intellectuale, sextus esse totale intellectuale, in septimo tanquam sabbato cessandum est a venatione.

59 Quod dicitur in Euthidemo, nõ in habitu, sed actu consistere felicitatem, intellige de actu reflexo.

60 Per id quod in Lachate dicitur, quorumcunque est scientia, non esse aliam eorundem vt præteritorum, aliam vt præsentium, aliam vt futurorum, illud potest intelligi tritũ apud Peripatheticos, non esse scientiam nisi vniuersalem.

61 Dictum illud Platonis in Gorgia, si orator scit iusta est iustus, dico absolute secũdum se non vt ad hominem, tantum posse saluari, si vnum ab alio

esse intelligamus non formaliter, sed illatiue.

62 Licet ratio Platonis in Phedone per viam contrariorum absolute non concludat, expositis tamen a Cebete ad hominem, aliquid concludit.

Conclusiones numero X. secundum opinionem propriam in doctrina Albucaten Auenam, qui dicitur author de causis.

1 Cum dixit Abucate Auenam animam esse supra tempus, intelligendum est de anima absoluta secundum substantiam, præscindendo ab omni operatione quæ competit ei in quantum est anima.

2 Cum dicit Abucaten, omnis anima nobilis tres habet operationes, diuinam, intellectualem & animalem, ita est intelligendum, quod primam habeat per imaginem proportionalitatis, secundam per formalitatem participationis, tertiam per proprietatem essentialitatis.

3 Cum dixit Abucaten, omnem causam primariam plus influere, per plus intelligas eminentiam modi causandi, & intimitatē eius quod in re producitur.

4 Quamuis dicat Abucaten, quod esse quod est primum creatum, est super intelligentiam, non credas tamen illud secundum hipostasim esse distinctum ab intelligentia.

5 Cum dixit Abucaten, causam primam superiorem esse omni narratione, non tam propter id habet veritatem quod primo affert, quia scilicet causam ante se non habet, quàm propter id quod secundario innuit, quia omne intelligibile vnialiter antecedit.

6 Quod dicit Abucaten, intelligentiam esse substantiam quæ non diuiditur, maxime est verum per indiscretam in ea intelligibilium adinuicem penetrationem.

7 Ex præcedenti conclusione potest haberi, quomodo intelligēdum est dictum Abucaten, quod omnis intelligentia est plena formis.

8 Per vltimam propositionem Abucaten possumus intelligerem, quid sibi velit illa diuisio, quam fecit Plato in principio tractatus Timei, & possumus scire, quod sub ea non comprehenditur anima nisi per viam extremalis combinationis.

9 Ex ante penultima propositione Abucaten colligi potest, quod declinare plus ad sensum quàm ad intellectum, non est animæ vt anima est, sed vt cadens est.

10 Cum dicit Abucaten intelligentiam vt diuina est regere res, intelligendum est de regimine statuitiuo non ordinatiuo, qui ei competit vt intelligētia est.

Conclusiones de mathematicis secundum opinionem propriam numero LXXXV.

1 Mathematicæ non sunt veræ scientiæ.

2 Si felicitas sit in speculatiua perfectione, mathematicæ non faciunt ad felicitatem.

3 Mathematicæ scientiæ non sunt propter se, sed vt via ad alias scientias quærendæ.

4 Sicut subiecta mathematicorum si absolute accipiantur intellectum nihil perficiunt, ita si vt imagines accipiantur superiorum immediate nos ad intelligibilium speculationem manu ducunt.

5 Sicut dictum Aristotelis de antiquis dicentis, quod ideo errarunt in physica contemplatione, quia mathematice res physicas tractarunt, verum esset, si illi materialiter mathematica non formaliter accepissent, ita est verissimum modernos, qui de naturalibus mathematice disputant, naturalis philosophiæ fundamenta destruere.

6 Nihil magis nociuum theologo, q̄ frequens & assidua in mathematicis Euclidis exercitatio.

7 Sicut medicina mouet spiritus principaliter vt regunt corpus, ita musica mouet spiritus vt seruiunt animæ.

8 Medicina sanat animam per corpus, musica autem corpus per animam.

9 Per Arithmeticam non materialem sed formalem, habetur optima via ad prophetiam naturalem.

10 Ioachim in prophetijs suis alia via non processit q̄ per numeros formales.

11 Per numeros habetur via ad omnis scibilis inuestigationem & intellectionem, ad cuius conclusionis verificationē pollicior me ad infrascriptas lxxiiij. quæstiones per viam numerorum responsurum.

Quæstiones ad quas pollicetur se per numeros responsurum.

1 Vtrum sit Deus.

2 Vtrum sit infinitus.

3 Vtrum sit causa omnium rerum.

4 Vtrum sit simplicissimus.

5 Vtrum sit intelligens.

6 Quomodo Deus intelligat.

7 An sit dare naturam superiorē natura intellectuali.

8 An esse quiditatiuum rei sit intimius esse quod habeat res.

9 Quid de humanitate in sua præcisissima abstractione possit prædicari, & quid non.

10 Quomodo elementa sint in cœlo.

11 Quis modus debeat teneri in inuestigatione vniuscuiusque scibilis.

12 Vtrum supra naturam rerum corporalium sit dare naturam rationalem incorpoream.

13 Vtrum supra naturam rationalē sit dare naturam intellectualem.

14 Vtrum inter naturam rationalem & intellectualem sit aliqua natura media.

15 Vtrum inter naturam intellectualem & Deum sit aliqua natura media.

16 Vtrum in aliqua natura contradictoria se compatiantur.

17 Vtrum in aliqua natura coincidant contradictoria.

18 Quis numerus annorum sit naturaliter debitus vitæ boni mali hominis.

19 Quis sit numerus annorum naturaliter debitus vitæ hominis.

20 Quot sint gradus principales naturarum vniuersi.

21 Vtrum natura corporea vt tali sit actiua vel tātum sit passiua.

22 Quid dicat corpus.

23 Vtrum sint in materia dimensiones interminatæ.

24 Vtrum sit melius Deum causare res, quàm non causare.

25 Vtrum creatio rerum ad extra, procedat necessario a diuina essentia in tribus personis hipostatizata.

26 Vtrum inter causam & causatum necessario mediet aliquid.

27 Vtrum recte multitudo scibilium ad decem prædicamentorum numerum sit reducta.
28 Quæ sit differentia inter modum intelligendi angelorum,& animarum rationalium.
29 Quæ sit differentia inter modum intelligendi Dei & angelorum.
30 Vtrum natura angelica sit quodammodo omnia.
31 Vtrum natura rationalis sit quodammodo omnia.
32 Vtrum possint esse plures Dei.
33 Vtrum detur infinitum in natura.
34 Quomodo differat infinitas quam theologi attribuunt Deo ab illa, quam dicunt philosophi impossibile esse dari.
35 Vtrum Deus sit omnia in omnibus.
36 Quomodo differat esse creaturarum ab esse Dei.
37 Quæ pertineant ad considerationem theologi.
38 Quando futura sit seculi consummatio.
39 Quis & qualis erit rerum status in seculi consummatione.
40 Quæ opinio verior de trinitate, Arrij, Sabellij, Eucliph, aut fidei catholicæ.
41 Vtrũ formæ sensibiles sint intelligibiliter in angelo.
42 Vtrum in angelo sit aliud quàm intelligens intellectio & intellectum.
43 Vtrũ hæc in angelo realiter an rõne destinguantur.
44 Vtrum sit eadem natura mouentis & moti motu physico.
45 Vtrum sit dare aliquid quod secundum suam naturam sit pura potentia, quam philosophi vocant materiam primam.
46 Vtrum mediate vel immediate & quomodo materia prima dependeat a Deo.
47 Vtrum omne quod infra Deum sit compositum ex actu & potentia.
48 Vtrum sit materia eiusdem rationis in omnibus.
49 Vtrum aliqua res creata possit esse immunis ab imperfectione.
50 Quæ naturæ sint aptæ felicitati.
51 Vtrum felicitas cõsistat in intellectu an in volũtate.
52 Vtrum quãtitas sit per se vel participatiue visibilis.
53 Vtrum natura intellectualis sit Deo semper vnita.
54 Vtrum in natura intellectuali plus sit imperfectionis quàm perfectionis.
55 Cuius naturæ propria sit vera mobilitas.
56 Vtrum animæ conueniat modus sciẽtiæ per viam numerorum.
57 Quis sit primus modus prædicandi per se.
58 Quis sit secundus modus prædicationis per se.
59 Vtrum diffinitio inuestigetur per demõstrationem.
60 Quare solum de inhærentia passionis ad subiectum habetur scientia.
61 Vtrum anima rationalis sit materialis.
62 Vtrum sit incorruptibilis.
63 Vtrum vniuersaliter intelligat.
64 Vtrum sicut est dare mundum sensibilem, ita sit dare mundum intelligibilem.
65 Vtrum sit maior vel minor numerus separatarum specierum quàm materialium.
66 Quare in opere secundæ diei non est dictum. Et vidit Deus quoniam bonum.
67 Quare sexta numeratio homo dicitur.
68 Quare sex diebus dicitur Deus omnia perfecisse.
69 Quid significat Deum septima die quieuisse.
70 Vtrum distinguatur irascibilis a concupiscibili.
71 Quæ sit distinctio inter potẽtia aĩæ cognoscitiuas.
72 Cur homines naturaliter appetant victoriam.
73 Cur naturalis sit homini modus cognoscendi per rationem phantasiæ coniunctam.
74 Vtrum in cœlo sint descripta & significata omnia cuilibet scienti legere.

Conclusiones numero XV. secundũ propriam opinionem de intelligentia dictorũ Zoroastris et expositorũ eius Chaldæorũ.

1 Quod dicunt interpretes Chaldæi super primum dictum Zoroastris de scala a tartaro ad primum ignem, nihil aliud significat quàm seriem naturarum vniuersi a nõ gradu materiæ ad eum, qui est super omnem gradum graduate protensum.
2 Ibidem dico, interpretes nihil aliud per virtutes mysteriales intelligere quàm naturalem magiam.
3 Quod dicunt interpretes super dictum secundum Zoroastris de duplici aere, aqua & terra, nihil aliud sibi vult, nisi quodlibet elementum, quod potest diuidi per purum & impurum, habere habitatores rationales & irrationales, quod vero purum est tantum, rationales tantum.
4 Ibidem per radices terræ nihil aliud intelligere possunt quàm vitam vegetalem, conuenienter ad dicta Empedoclis, qui ponit transani mationẽ etiam in plantas.
5 Ex dicto illo Zoroastris, ha ha hos, terra deflet vsq; ad filios, sequendo expositionem Osie Chaldæi, expressam habemus veritatẽ de peccato originali.
6 Dicta interpretum Chaldæorum super xi. aphorismo de duplici ebriatione Bacchi & Sileni, pfecte intelligẽtur per dicta Cabalistarũ de duplici vino.
7 Quæ dicunt interpretes super xiiij. aphorismo, perfecte intelligentur per ea, quæ dicunt Cabalistæ de morte osculi.
8 Magi in xvij. aphorismo nihil aliud intelligunt per triplex indumentum, ex lino, panno & pellibus, quàm triplex animæ habitaculum, cœleste, spiritale, & terrenum.
9 Poteris ex præcedenti conclusione aliquid intelligere de pelliceis tunicis, quas sibi fecit Adam, & de pellibus quæ erant in tabernaculo.
10 Per canem nihil aliud intelligit Zoroaster, quàm partem irrationalem animæ & proportionalia, quod ita esse videbit, qui diligenter dicta omnia expositorum considerauerit, qui & ipsi sicut & Zoroaster ænigmatice loquuntur.
11 Dictum illud Zoroastris, nec exeas cum transit lictor, perfecte intelligetur per illud Exodi, quando sunt prohibiti israelitæ exire domos suas in trãsitu angeli interficientis primogenita Ægyptiorũ.
12 Per Sirenam apud Zoroastrem nihil aliud intelligas quàm partem animæ rationalem.
13 Per puerum apud interpretes nihil aliud intellige q̃ intellectum.
14 Per dictum illud Zoroastris, adhuc tres dies sacrificabitis, & non vltra, apparuit mihi per Arithmeticam superioris merchiaue illos computandi dies esse, in eo dicto expresse prædictum aduentum Christi.
15 Quid sit intelligendũ per capras apud Zoroastrem, intelligit qui legerit in libro Bair, quæ sit affinitas capris & quæ agnis cum spiritibus.

Conclusiones Magicæ numero XXVI. *secundum opinionem propriam.*

1 Tota Magia, quæ in vsu est apud Modernos, & quam merito exterminat ecclesia, nullam habet firmitatem, nullum fundamentum, nullam veritatem, quia pendet ex manu hostium primæ veritatis, potestatum harum tenebrarum, quæ tenebras falsitatis, male dispositis intellectibus obfundunt.

2 Magia naturalis licita est, & non prohibita, & de huius scientiæ vniuersalibus theoricis fundamentis pono infrascriptas conclusiones secundum propriam opinionem.

3 Magia est pars practica scientiæ naturalis.

4 Ex ista conclusione & conclusione paradoxa dogmatizante xlvij. sequitur, quod Magia sit nobilissima pars scientiæ naturalis.

5 Nulla est virtus in cœlo aut in terra seminaliter & separata, quam & actuare & vnire magus non possit.

6 Quodcunque fiat opus mirabile, siue sit magicum, siue cabalisticum, siue cuiuscunque alterius generis, principalissime referendum est in Deum gloriosum & benedictum, cuius gratia supercœlestes mirabilium virtutum aquas super contemplatiuos homines bonæ voluntatis quottide pluit liberaliter.

7 Non potuerũt opera Christi, vel per viam Magiæ, vel per viam Cabalæ fieri.

8 Miracula Christi non ratione rei factæ, sed ratione modi faciendi suæ diuinitatis argumentum certissimum sunt.

9 Nulla est scientia, quæ nos magis certificet de diuinitate Christi, quàm Magia & Cabala.

10 Quod Magus homo facit per artem, facit natura naturaliter faciendo hominem.

11 Mirabilia artis Magicæ non fiunt nisi per vnionem & actuationem eorum, quæ seminaliter & separatæ sunt in natura.

12 Forma totius Magicæ virtutis est ab anima hominis stante, & non cadente.

13 Magicam operari non est aliud quàm maritare mundum.

14 Si qua est natura immediata nobis, quæ sit vel simpliciter vel saltem vt multum rationaliter rationalis, Magicam habet in summo, & eius participatione potest in hominibus esse perfectior.

15 Nulla potest esse operatio Magica alicuius efficaciæ nisi annexum habeat opus Cabalæ explicitũ vel implicitum.

16 Illa natura, quæ est Orizon temporis æternalis, est proxima Mago, sed infra eum.

17 Illius naturæ, quæ est Orizon temporis & æternitatis propria est Magia, inde est petenda per modos, debitos notos sapientibus.

18 Illius natura quæ est Orizon æternitatis temporalis est Mago proxima, sed super eum, & ei propria est Cabala.

19 Ideo voces & uerba in Magico opere efficaciam habent, quia illud in quo primum Magicam exercet natura, uox est Dei.

20 Quælibet vox virtutem habet in Magia, in quantum Dei voce formatur.

21 Non significatiuæ voces plus possunt in Magia, quàm significatiuæ, & rationem conclusionis intelligere potest, qui est profundus ex præcedenti conclusione.

22 Nulla nomina vt significatiua, & inquantum nominata sunt, singula & per se sumpta, in Magico opere virtutem habere possunt, nisi sint Hebraica, uel inde proxime deriuata.

23 Quilibet numerus præter ternarium, & denarium sunt materiales in Magia, isti formales sunt, & in Magica Arithmetica sunt numeri numerorum.

24 Ex secretioris philosophiæ principijs necesse, est confiteri, plus posse characteres & figuras in opere Magico, quàm possit quæcunque, qualitas materialis.

25 Sicut characteres sunt proprij operi Magico, ita numeri sunt proprij operi Cabalæ, medio existente inter vtrosque, & approprìali per declinationem ad extrema vsu literarum.

26 Sicut per primi agentis influxum si sit specialis, & immediatus, fit aliquid quod non attingitur per mediationem causarum, ita per opus Cabalæ si sit pura Cabala, & immediata fit aliquid, ad quod nulla Magia attingit.

Conclusiones numero xxxi. secundum propriam opinionem de modo intelligendi hymnos Orphei secundum Magiam, id est secretam diuinarum rerum naturaliumque sapientiam à me primum in eis repertam.

1 Sicut secretam Magiam a nobis primum ex Orphei hymnis elicitam, fas non est in perublicum explicare, ita nutu quodam vt in infrascriptis fiet cõclusionibus eam per aphorismorum, capita demonstrasse vtile erit ad excitandas contemplatiuorum mentes.

2 Nihil efficacius hymnis Orphei in naturali Magia, si debita musica, animi intentio, & cæteræ circunstantiæ, quas norunt sapientes, fuerint adhibitæ.

3 Nomina deorum, quos Orpheus canit, non decipientium dæmonum, a quibus malum & non bonum prouenit, sed naturalium virtutum, diuinarumque sunt nomina, a vero Deo in vtilitatem maxime hominis, si eis vti sciuerit, mundo distributarum.

4 Sicut hymni Dauid operi Cabalæ mirabiliter deseruiunt, ita hymni Orphei operi vere licitæ, & naturalis Magiæ.

5 Tantus est numerus hymnorum Orphei, quantus est numerus cum quo Deus triplex creauit seculũ, sub quaternarij Pithagorici forma numeratus.

6 Quarumcunque virtutum naturalium vel diuinarum eadem est proprietas Analogica, idem etiam nomen, idem hymnus, idem opus, seruata proportione, & qui tentauerit exponere videbit correspondentiam.

7 Qui nescierit perfecte sensibiles proprietates per viã secretæ Analogiæ intellectuarizare, nihil ex hymnis Orphei sanum intelliget.

8 Qui profunde & intellectualiter diuisionem vnitatis Venereæ in trinitatem Gratiarum, & vnitatis fatalis in trinitatem Parcarum, & vnitatis Saturniæ in trinitatem Iouis, Neptuni & Plutonis intellexerit, uidebit, modum debite procedendi in Orphica theologia.

Idem

9 Idem sunt Curetes apud Orpheum, & potestates apud Dionysium.

10 Qui præcedentes conclusionis opus attentauerit, adhibeat opus Cabalæ secundum appropriata timori Isaac.

11 Frustra Palimonem & Leuchoteam adibit, qui Nereum non attraxerit, nec Nereum non attrahet, qui circa primariam animalē trinitatem operatus non fuerit.

12 Per octonarium numerum hymnorū, maritimorū, corporalis naturæ nobis proprietas designatur.

13 Idem est Tiphon apud Orpheum, & Zamael in Cabala.

14 Si quis in opere præcedentis conclusionis intellectualiter operabitur, per meridiē ligabit septētrionem, si vero mūdialiter per totum operabitur, iudicium sibi operabitur.

15 Idem est nox apud Orpheū, & Ensoph in Cabala.

16 Ex præcedenti conclusione potest quis rectius exponere, q̄ exponat Proclus, quid sibi velit illud dictum theologi inducētis opificem mundi noctē consulentem de opificio mundano.

17 Ex eisdem dictis potest intelligi, cur in symposio A diotima Poros consilij filius, & Iesus in sacris literis angelus magni consilij nominetur.

18 Anima aquea vt inferiora generat, superiora contēplatur, in seipsa se sistit, triplici hymno, Maris, Neptuni & Oceani ab Orpheo decantatur.

19 Nihil habebit firmum in opere, qui Vestam non attraxerit.

20 Per septēnarium hymnorū paternæ menti attributorū, Prothogni, Palladis, Saturni, generis Rhee, legis Bacchi, potest intelligēs & profundus cōtemplator de seculi cōsummatione aliquid coniectare.

21 Opus præcedentium hymnorum nullum est sine opere Cabalæ, cuius est proprium practicare omnem quantitatē formalē, continuam & discretam.

22 Qui Heroas in duplices nō diuiserit, natiuos & aduentitios, sæpe errabit.

23 Qui Apollinem adibit, mediabit opus per Bacchum Trithericum, & consummabit per nomen ineffabile.

24 Non inebriabitur per aliquem Bacchum, qui suæ musæ prius copulatus non fuerit.

25 Per quaternarium hymnorum primæ formæ mūdanæ attributorum sui formabilis natura nobis designatur.

26 Qui perfecte in animā redierit, primæ formæ suam formam æquauerit.

27 Qui præcedentis conclusionis opus tentauerit, Iouem adibit tertiū, vt viuentē non vt viuificantem.

28 Frustra adit naturam & Protheum, qui Pana non attraxerit.

29 Sicut post vniuersalem animationem est particularis animatio, ita post vniuersalem prouidētiam est particularis prouidentia.

30 Ex præcedenti conclusione sciri potest, cur Ouidius in execratione in Ibin, postquam inuocauit nomē quod terram regit & aquam, terrā inuocat & Neptunum.

31 Qui annotauerit diligenter dicta ab Aristotele in expositione definitionis de anima, videbit cur Orpheus Palladi & Veneri vigilātiam attribuerit.

Conclusiones Cabalisticæ numero lxxxi. secundum opinionē propriam, ex ipsis Hebræorum sapientum fundamentis Christianam religionem maxime confirmantes.

1 Quicquid dicant cæteri Cabalistæ, ego prima diuisione scientiam Cabalæ in scientiam Sephirot & Semot, tāquam in practicam & speculatiuam distinguerem.

2 Quicquid dicant alij Cabalistæ, ego partem speculatiuam Cabalæ quadruplicem diuiderem, correspōdētes quadruplici partitioni philosophiæ, quā ego solitus sum afferre. Prima est sciētia, quam ego voco Alphabetariæ reuolutionis, correspōdentē parti philosophiæ, quam ego philosophiam catholicā voco. Secūda, tertia & quarta pars est triplex Merchiana, correspondentes triplici philosophiæ particularis, & de diuinis, de medijs & sensibilibus naturis.

3 Scientia quæ est pars practica Cabalæ, practicat totam metaphysicam formalem & theologiam inferiorem.

4 Ensoph non est alijs numerationibus connumeranda, quia est illarum numerationū vnitas abstracta & communicata, non vnitas coordinata.

5 Quilibet Hebræus Cabalista secundum principia & dicta scientiæ Cabalæ, cogitur ineuitabiliter cōcedere de trinitate & qualibet persona diuina, patre, filio, & spiritu sancto illud præcise sine additione, diminutione, aut variatione, quod ponit fides catholica Christianorum.

Correlarium. Non solum qui negant trinitatē, sed qui alio modo eam ponūt, q̄ ponat catholica ecclesia, sicut Arriani, Sabelliani, & similes, redargui possunt manifeste si admittantur principia Cabalæ.

6 Tria magna Dei nomina quaternarij, quæ sunt in secretis Cabalistarum per mirabilem appropriationem tribus personis trinitatis ita debere attribui, vt nomen sit patris, nomen sit filij, nomen sit spiritussancti, intelligere potest, qui in sciētia Cabalæ fuerit profundus.

7 Nullus Hebræus Cabalista potest negare quod nomen Iesu, si eum secundum modum & principia Cabalæ interpretemur, hoc totum præcise & nihil aliud significat, id est Deum dei filium patrisque sapientiam per tertiam diuinitatis personam, quæ est ardentissimus amoris ignis, naturæ humanæ in vnitate suppositi vnitum.

8 Ex præcedenti conclusione intelligi potest, cur dixerit Paulus, datum esse Iesu nomen, quod est super omne nomen, & cur in nomine Iesu dictū sit, omne genu flecti, cœlestium, terrestrium, & infernorum, quod etiam est maxime Cabalisticum, & potest ex se intelligere, qui est profundus in Cabala.

9 Si qua est de nouissimis temporibus humana coniectura, inuestigare possumus per secretissimam viā Cabalæ futuram esse consummationem seculi hinc ad annos quingentos, & quatuordecim, & dies viginti quinque.

10 Illud quod apud Cabalistas dicitur illud est sine dubio, quod ab Orpheo Pallas, a Zoroastre paterna mens, a Mercurio Dei filius, a Pitagora sapientia, a Parmenide sphæra intelligibilis nominatur.

11 Modus quo rationales animæ per archangelum Deo ſacrificantur, qui a Cabaliſtis non exprimitur, non eſt niſi per ſeparationem animæ a corpore, non corporis ab anima niſi per accidens, vt contigit in morte oſculi, de quo ſcribitur precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius.

12 Non poteſt operari per puram Cabalam, qui non eſt rationaliter intellectualis.

13 Qui operatur in Cabala ſine admixtione extranei, ſi diu erit in opere, morietur ex Binſica, & ſi errabit in opere aut non purificatus acceſſerit, deuorabitur ab Azazele per proprietatem iudicij.

14 Per literam Scin, quæ mediat in nomine Ieſu, ſignificatur nobis Cabaliſtice, quod tum perfecte quieuit tanquam in ſua perfectione mundus, cum Iod coniũctus eſt cum Vau, quod factum eſt in Chriſto, qui fuit verus Dei filius & homo.

15 Per nomen Iod, he, vau, he, quod eſt nomen ineffabile, quod dicunt Cabaliſtæ futurum eſſe nomen Meſſiæ, euidenter cognoſcitur futurum eũ Deum dei filium per ſpiritum ſanctum hominẽ factum, & poſt eum ad perfectionem humani generis ſuper homines paracletum deſcenſurum.

16 Ex myſterio trium literarum, quæ ſunt in dictione Sciabat, id eſt poſſumus interpretari Cabaliſtice tunc ſabatizare mundum, cum Dei filius ſit homo, & vltimo futurum ſabatum cum homines in Dei filium regenerabuntur.

17 Qui ſciuerit quid eſt vinum puriſſimum apud Cabaliſtas, ſciet cur dixerit Dauid, inebriabor ab vbertate domus tuæ, & quam ebrietatem dixerit antiquus vates Muſeus eſſe fœlicitatem, & quid ſignificent tot Bacchi apud Orpheum.

18 Qui coniunxerit Aſtrologiam Cabalæ, videbit quod ſabatizare & quieſcere cõuenientius fit poſt Chriſtum die dominico quàm die ſabbati.

19 Si dictum illud prophetæ, Vendiderunt iuſtum argento, Cabaliſtice exponamus, nihil aliud nobis ſignificat quàm hoc ſcilicet, vt Deus redemptor venditus fuit argento.

20 Si interpretationem ſuam aduerterint Cabaliſtæ ſuper hac dictione , quæ ſignificat tunc, de trinitatis myſterio multum illuminabuntur.

21 Qui coniunxerit dictum Cabaliſtarum dicentium quod illa numeratio, quæ dicitur iuſtus & redemptor, dicitur etiam Ze, cum dicto Thalmutiſtarũ dicentium, quod Iſaac ibat ſicut Ze portans crucem ſuam, videbit quod illud quod fuit in Iſaac præfiguratum, fuit adimpletum in Chriſto, qui fuit verus Deus venditus argento.

22 Per dicta Cabaliſtarum de rubedine Eſau, & dictũ illud quod eſt in libro Breſit Rhaba, quod Eſau fuit rubeus, & rubeus eum vlciſcetur, de quo dicitur, quare rubeum veſtimentum tuum, habetur expreſſe quod Chriſtus de quo noſtri doctores eundem textum exponunt, ille erit, qui vltionem faciet de virtutibus immundis.

23 Per illud dictum Hieremiæ, lacerauit verbum ſuũ, ſecundum expoſitionem Cabaliſtarum habemus intelligere, quod Deum ſanctum & benedictum lacerauit Deus pro peccatoribus.

24 Per reſponſionem Cabaliſtarum ad quæſtionem, quare in libro numerorum coniuncta eſt particula mortis Mariæ, particula vitulæ rufæ, & per expoſitionem eorum ſuper eo paſſu, vbi Moyſes in peccato vituli dixit, dele me, & per dicta in libro Zoar ſuper eo textu, Et eius liuore ſanati ſumus, redarguuntur ineuitabiliter Hebræi dicentes, non fuiſſe conueniens, vt mors Chriſti ſatisfaceret pro peccato humani generis.

25 Quilibet Cabaliſta habet concedere, quod Meſſias eos a captiuitate diabolica & non temporali erat liberaturus.

26 Quilibet Cabaliſta habet concedere ex dictis doctorum huius ſcientiæ hoc manifeſte dicentium, quod peccatum orignale in aduentu Meſſiæ expiabitur.

27 Ex principijs Cabaliſtarum euidenter elicitur quod per aduentum Meſſiæ tolletur circuncioſinis neceſſitas.

28 Per dictionem , quæ bis ponitur in illo textu, In principio creauit Deus cœlum & terram, ego credo ſignificari a Moyſe creationem naturæ intellectualis, & naturæ animalis, quæ naturali ordine præceſſit creationem cœli & terræ.

29 Quod dicitur a Cabaliſtis, quod linea viridis girat vniuerſum, conuenientiſſime dicitur ad concluſionem vltimam, quam diximus ex mente Porphyrij.

30 Neceſſario habent concedere Cabaliſtæ ſecũdum ſua principia, quod verus Meſſias futurus eſt talis, vt de eo vere dicatur, quod eſt Deus & Dei filius.

31 Cum audis Cabaliſtas ponere in Theſua informitatem, intellige informitatem per accidentiam ad formalitatem non per priuationem.

32 Si duplex aleph quod eſt in textu, Non auferetur ſceptrũ &c. cõiunxerimus ad duplex aleph quod eſt in textu, Deus poſſedit me ab initio, et duplex aleph quod eſt in textu, Terra autem erat inanis, per viam Cabalæ intelligemus ibi Iacob de illo vero Meſſia locutum, qui fuit Ieſus Nazarenus.

33 Per hanc dictionem, quæ ſcribitur per Aleph, Iod & Scin (& ſignificat virum) quæ Deo attribuitur, cum dicitur vir belli, de trinitatis myſterio per viam Cabalæ perfectiſſime admonemur.

34 Per nomen quod tribus literis ſcribitur, he, vau, & aleph, quod nomen Deo proprijſſime attribuitur, & maxime conuenienter non ſolum ad Cabaliſtas, qui hoc expreſſe ſæpius dicunt, ſed etiam ad theologiam Dionyſij Areopagitæ, per viam Cabalæ trinitatis myſterium cum poſſibilitate incarnationis nobis declaratur.

35 Si Deus in ſe vt infinitum, vt vnum, & ſecundum ſe intelligatur, vt ſic nihil intelligimus ab eo procedere, ſed ſeparationem a rebus, & omnimodam ſui in ſeipſo clauſionem, & extremam in remotiſſimo ſuæ diuinitatis receſſu profundam ac ſolitariam retractionem, de eo intelligimus ipſo peniſſime in abiſſo ſuarum tenebrarum ſe contegente, & nullo modo in dilatatione ac profuſione ſuarum bonitatum ac fontani ſplendoris ſe manifeſtante.

36 Ex præcedenti concluſione intelligi poteſt, cur dicatur apud Cabaliſtas, quod Deus induit ſe decem veſtimentis quando creauit ſeculum.

37 Qui

37 Qui intellexerit in dextrali coordinatione sub ordinationem pietatis ad sapientiam, perfecte intelliget per viam Cabalæ, quomodo Abraam in die suo per rectam lineam vidit diem Christi & gauisus est.

38 Effectus qui sunt sequuti post mortem Christi, debent conuincere quemlibet Cabalistam, quod Iesus Nazarenus fuit verus Messias.

39 Ex hac conclusione & trigesima superius posita sequitur, quod quilibet Cabalista habet concedere, quod interrogatus Iesus quis esset, rectissime respondit dicens, ego sum principium qui loquor vobis.

40 Hoc habent ineuitabiliter concedere Cabalistæ, quod verus Messias per aquã homines purgabit.

41 Sciri potest in Cabala per mysterium Mem clausi, cur post se Christus miserit paracletum.

42 Scitur per fundamenta Cabalæ, q̃ recte dixerit Iesus, Antequam nasceretur Abraam ego sum.

43 Per mysterium duarum literarum Vau & Iod, scitur quomodo ipse Messias vt Deus fuit principiũ suijpsius vt homo.

44 Scitur ex Cabala per mysterium partis septentrionalis, cur iudicabit Deus seculum per ignem.

45 Scitur in Cabala apertissime, cur Dei filius cũ aqua baptismi venerit, & spiritus sanctus cum igne.

46 Per eclipsationem Solis, quæ accidit in morte Christi, sciri potest secundum fundamenta Cabalæ, quod tunc passus est filius Dei & verus Messias.

47 Qui sciet proprietatem Aquilonis in Cabala, sciet cur Sathan Christo promisit regna mundi si cadens eum adorasset.

48 Quicquid dicant cæteri Cabalisticæ, ego decem sphæras, sic decem numerationibus correspondere dico, vt ab ædificio incipiẽdo, Iuppiter sit quartæ, Mars quintæ, Sol sextæ, Saturnus septimæ, Venus octauæ, Mercurius nonæ, Luna decimæ, tum supra ædificium firmamentũ tertiæ, primum mobile secundæ, cœlum empireum primæ.

49 Qui sciuerit correspondentiam decem præceptorum ad prohibentia per coniunctionem veritatis Astrologicæ cum veritate theologica, videbit ex fundamento nostro præcedentis conclusionis, quicquid alij dicant Cabalistæ, primum præceptum primæ numerationi correspondere, secundum secundæ, tertium tertiæ, quartum septimæ, quintum quartæ, sextum quintæ, septimum nonæ, octauum octauæ, nonum sextæ, decimum decimæ.

50 Cum dicunt Cabalistæ a septima & octaua petendos filios, ita dicas in Merchiana inferiori accipi, vt ab vna petatur vt det, ab altera ne prohibeat, & quæ det & quæ prohibeat potest intelligere ex præcedentibus conclusionibus, qui fuerit intelligens in Astrologia & Cabala.

51 Sicut fuit Luna plena in Salomone, ita fuit plenus Sol in vero Messia, qui fuit Iesus, & de correspondentia ad diminutionem in Sedechia potest quis coniectare si profundat in Cabala.

52 Ex præcedenti cõclusione intelligi potest, cur euangelista Mattheus in quatuordecim illis generationibus ante Christum quasdam dimiserit.

53 Cum fieri lucem nihil sit aliud quàm participare lucem, conueniens est valde illa Cabalistarum expositio, vt in li, fiat lux, per lucem speculum lucens intelligamus, & in li, facta est lux, speculum non lucens.

54 Quod dicunt Cabalistæ, beatificandos nos in speculo lucente reposito sanctis in futuro seculo, idem est præcise sequendo fundamẽta eorum, cum eo, quod nos dicimus beatificandos sanctos in filio.

55 Quod dicunt Cabalistæ lumen repositum in septuplo lucere plus quàm lumen relictum, mirabiliter conuenit Arithmeticæ Pithagoricæ.

56 Qui sciuerit explicare quaternarium in denarium, habebit modum si sit peritus Cabalæ deducẽdi ex nomine ineffabili nomen lxxij. literarum.

57 Per præcedentem conclusionem potest intelligens in Arithmetica formali intelligere, quod operari per Scemamphoras est propriũ rationalis naturæ.

58 Rectius foret illud Becadmin, quod ponit glosa Chaldaica super dictionem Bresit, exponere de sapientialibus ideis, q̃ de trigintaduabus vijs vt dicunt alij Cabalistæ, vtrunque tamen est rectum in Cabala.

59 Qui profunde considerauerit quadruplicem rerum statum, primo vnionis & stabilitate mansionis, secundo processionis, tertio reuersionis, quarto beatificæ reunionis, videbit literam Beth cum prima litera primum, cum media, medium, cum vltimis, vltima operari.

60 Ex præcedenti conclusione potest contemplatiuus homo intelligere, cur lex Dei a Beth litera incipit, de qua scribitur, quod est immaculata, quod erat cum eo cuncta componens, quod est conuertens animas, quod facit dare fructum in tempore suo.

61 Per eandem conclusionem sciri potest, quod idem filius qui est sapientia patris, est qui omnia vnit in patre, & per quem omnia facta sunt, & a quo omnia conuertuntur, & in quo demum sabatizant omnia.

62 Qui profunde considerauerit nouenarium beatitudinum numerum, de quo apud Matthæum in euangelio, videbit illas mirabiliter conuenire nouenario nouem numerationum, quæ sunt infra primam, quæ est inaccessibilis diuinitatis abissus.

63 Sicut Aristoteles diuiniorem philosophiam, quam philosophi antiqui sub fabulis & apologis velarunt, ipse sub philosophicæ speculationis facie dissimulauit, & verborum breuitate obscurauit, ita Rabi Moyses Ægyptius in libro, qui a Latinis dicitur dux neutrorum, dum per superficialem verborum corticem videtur cum philosophis ambulare, per latentes profundi sensus intelligentias mysteria complectitur Cabalæ.

64 In textu, Audi Israel dominus Deus noster dominus vnus, rectius est vt intelligatur ibi collectio ab inferiori ad superius, & a superiori ad inferius, q̃ ab inferiori ad superius bis.

65 Rectius est, vt Amen Tipheret dicat & regnum vt per viam numeri ostẽditur, q̃ quod dicat regnum tantum, vt quidam volunt.

66 Ego animam nostram sic decem Sephirot ad apto, vt per vnitatem suam sit cum prima, per intellectum cum secunda, per rationem cum tertia, per superiorem concupiscibilem cum quarta, per su-

periorem irascibile cum quinta, per liberum arbitrium cum sexta, & per hoc totum vt ad superiora se cõuertitur cum septima, vt ad inferiora cum octaua, & mixtum ex vtroque potius per indifferentiam vel alternariam adhæsionẽ quàm simultaneam continentiam cum nona, & per potentiam qua inhabitat primum habitaculum cum decima.

67 Per dictum Cabalistarum, quod Cœli sunt ex igne & aqua, simul & veritatem theologicam de ipsis Sephirot nobis manifestat, & philosophicam veritatem, quod elementa in cœlo sint tantum secundum actiuam virtutem.

68 Qui sciuerit quid sit denarius Arithmetica formali, & cognouerit naturam primi numeri sphærici, sciet illud quod ego adhuc apud aliquem Cabalistam non legi, et est quod sit fundamentum secreti magni Iobelei in Cabala.

69 Ex fundamento præcedentis conclusionis sciri pariter potest secretum quinquaginta portarum intelligentiæ, & millesimæ generationis, & regni omnium seculorum.

70 Per modum legendi sine punctis in lege, & modus scribendi res diuinas, & vnialis continentia per indeterminatum ambitum rerum diuinarum nobis ostenditur.

71 Per id quod dicunt Cabalistæ, de Ægypto, & attestata est experientia, habemus credere, quod terra Ægypti sit in Analogia & subordinationis proprietatis potentiæ.

72 Sicut vera Astrologia docet nos legere in libro Dei, ita Cabala docet nos legere in libro legis.

Finis noningentarum conclusionum
Ioan. Pici Miradulæ.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z aa bb cc dd.

Omnes sunt terniones.

Impressum Venetijs apud Hieronymum Scotum Mediolanensis.
Anno Domini M D L V I I.

Köhler b/ce

